

8/7.9.06

TÖRTÉNELMI TÁR.

ÉVNEGYEDES FOLYÓIRAT.

KIADJA

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT

KÖZVETÍTÉSE MELLETT,

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.



1889-diki ÉVFOLYAM.

BUDAPEST, 1889.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.



M. N. MUZEUM

Levéltári Osztálya

Cs. Sándor Imre

gyűjteménye

1934. év 40. szám.

TARTALOM.

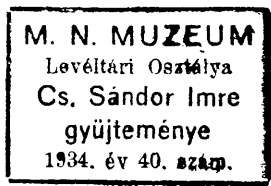
	Lap.
Regécz vára történetéhez a XVII. század második felében, <i>Mayláth</i>	
Bélatól	1
Szamosközy István történeti maradványai. Közli: <i>Szilágyi Sándor</i>	26
Bethlen Gábor 1620-iki alkudozásai történetéhez:	
I. Az 1620-iki pozsonyi tárgyalásokhoz	71
II. Haller István követsége	75
III. Laminger követsége	91
IV. Thurzó Imre követsége. Közli: <i>Szilágyi S.</i>	100
V. Az 1620. jan. 15. szövetséglevél variánsai. Közli: <i>Pettő Béla</i>	105
VI. Kamuthy Farkas bécsi követségéhez. Közli: <i>Szabó Károly</i> . .	114
Oklevelek Erdély történetéhez Udvarhelymegye ltárából. I., II. közl.	
Közli: <i>Barabás Domokos</i>	119, 352
A szerb fejedelemségek állapota és viszonya Magyarország és	
Byzanczhoz a XII. század közepén, <i>Hodinka</i> Antaltól . . .	142
Révai Kata Szidónia levelei férjéhez. I., II. közlemény, <i>Komáromy</i>	
Andrástól	150, 270
Byzancz történetéből a XII. században, <i>Hodinka</i> Antaltól . . .	209
Szaniszló Zsigmond naplói I., II., III. közl. <i>Torma</i> Károlytól 230, 503, 708	
Szamosközy István történeti maradványai. Közli: <i>Pettő Béla</i> . .	299
Levelek és okiratok II. Rákóczy Gy. dipl. összeköttetései történe-	
téhez. I, II., III. közl. Közli: <i>Szilágyi S.</i>	326, 451, 637
Viszály a pécsi káptalanban. Közli: <i>Pér Antal</i>	401
Kálmánfi Boris. Irta: <i>Hodinka Antal</i>	421
Guzics János naplója. Közli: <i>Rakovszky István</i>	434
Basirius Izsák életrajzához. Közli: <i>Kropf Lajos</i>	491
Az erdélyi muzeum oklevelei. I., II. közl. Közli: <i>Szabó Károly</i> 523, 728	
A gy.-fehérvári káptalan levéltára. I., II. közl. Közli: <i>Beke Antal</i> 555, 753	
Adatok Bocskay István korának történetéhez. I. közlemény. Közli:	
dr. <i>Demkó Kálmán</i>	609
Büntények és büntetések. Irta: <i>Weber Samu</i>	627
Az orosz évkönyvnek a byzanczi-magyar viszonyra vonatkozó adatai.	
Irta: <i>Hodinka Antal</i>	634
Gyulafejérvár városa levéltárából. Irta: dr. <i>Reiner János</i> . . .	678
I. Rákóczy György összeköttetése Franciaországgal. I. közlemény.	
Közli: <i>Gergely Samu</i>	686

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

	Lap.
Kassa középkori ipara és kereskedelme történetéhez. Közli:	
ifj. <i>Kemény</i> Lajos	181
János király számadása. Közli: ifj. <i>Kemény</i> Lajos	188
A huszti vár leltárai 1704—1706-ból. Közli: <i>Thaly</i> Kálmán	193
Buda város árszabása II. Lajos korában. Közli: ifj. <i>Kemény</i> Lajos	372
Riemer András végrendelete. Közli: dr. <i>Schrauff</i> Károly	384
Kővár tartozandóságainak leltára. Közli: <i>Thaly</i> Kálmán	387
Kassa városában 1405. elhelyezett kincsek. Közli: ifj. <i>Kemény</i> Lajos	588
Kassa számadása 1487. Közli: u. ő	588
A kassai harminczad történetéhez. Közli: u. ő	591
Ország János kincsei 1536. Közli: u. ő	594
Kassa városi limitatiók. Közli: u. ő	773
Károlyi Káspár hagyatéka. Közli: u. ő	784

VEGYES KÖZLÉSEK.

Tinódy Sebestyén és családja történetéhez. Közli: ifj. <i>Kemény</i> Lajos	199
Kassa városa levéltárából. Közli: ifj. <i>Kemény</i> Lajos	199
A kassai nyomda történetéhez. Közli: ifj. <i>Kemény</i> Lajos	200
Gyászjelentések. Közli: <i>Szádeczky</i> Lajos	201
Adománylevél a papok özvegyei és árvái számára. Közli: <i>Szabó</i> Károly	204
A kolozsváriak folyamodványa a német hadak kivitele ügyében 1664. Közli: <i>Schönherr</i> Gyula	208
Hibaigazítás	209
Pécsi János levele Dávid Ferenczhez. Közli: ifj. <i>Kemény</i> Lajos	393
Bethlen Gábor levelei Sopron városához. Közli: <i>Thury</i> Etele	394
Ebeni István menyegzői meghívása	398
Kemény Simon házassága. Közli: <i>Sz. S.</i>	399
Kaczianer térítvénye Henkl János számára. Közli: ifj. <i>Kemény</i> Lajos	600
Ferdinánd kiváltságlevele a kassai magyar polgárok számára 1552. Közli: u. az	601
Huszár Gál életéhez. Közli: u. az	602
Stöckel Lénárd levele. Közli: u. az	602
Melanchton levele. Közli: u. az	603
Székely István levele. Közli: u. az	604
Károlyi Gáspár két levele. Közli: u. az	605
A bártfai nyomdászat történetéhez. Közli: u. az	606
A kassai orgona javítása. Közli: u. az	607
Ügyvéd vallás 1639. Közli: u. az	608
Egy kassai képiró térítvénye. Közli: u. ő	608
Adatok Károlyi Gáspár életéhez. Közli: u. ő	793
A hazai iskolázás történetéhez. Közli: u. ő	794



LEVÉLTÁRI ADATOK

REGÉCZVÁRA TÖRTÉNETÉHEZ.

A XVII. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBŐL.

Pusztulnak a régi nemesi birtokok, velük együtt a családok is, melyek egykor a nemzet zömét képezték; pusztulnak mindezekkel a kisebb-nagyobb családi levéltárak is, melyeket nincs kinek conserválni, mert hiszen ez egykori nélkülözhetlen attribútuma a nemesi birtoknak az új földesurat nem érdekli, a telekkönyv pótol mindent, az elzüllött régi tulajdonosa nem tud vele mit csinálni, nem tudja hova tenni, s mint lomot ott hagyja gyakran az elúszott jószággon. Az ily levéltárak vége rendesen tragikus szokott lenni; megőrlik az egerek, megeszi a penész, feltüzelik vagy egyenesen kidobják az út sarába, s ott vész el kárával a családok-, a kultúr- és az általános hazai történelemnek.

Ilyen fatális végzet elől mentettük meg jelen közleményünk eredeti okiratait is, melyek egykoron Pongrácz Imre lipótmegyei alispánnak levéltárában őriztettek, kinek nagyatyja, Pongrácz Márton, Szirmay Miklós regécsi várkapitánynyal neje által közel sógorsági kötelékben levén, ennek útján egy igen érdekes és tetemes számú levéltárnak jutott birtokába. Pongrácz Imre lipótmegyei jószágának tetemes része az örökösök kezén elkallódván, levéltárának ezen része uratlan maradt, s tíz évig a magtárban egy nagy faladában elzárva, a nedvesség, penész, s az egerek megrongálták, s végre is az udvar sarába került; innét szedtük össze, a mi még megmenthető volt, s jelenleg birtokunkban levén, ime közöljük anuak egy csoportját, mely fogalmat kelthet bennünk arról, hogy mi minden vészett el ezen levéltárból, a melyből ilyen történeti érdekű, ismeretlen és kiadatlan eredeti oklevelek kerültek a felszínre.

I. Zriny Ilona parancsolata a regécsi várban való rendtartás dolgában. 1678-ik évi május 1-én.

Edictum Autoritate Celsissimae Principissae Dominae Dominae nostrae Clementissimae Helenae Zriny In arce Regecz die 1-ma Maji Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Octavo :

Közönségesen az egész várban levő ő Nagysága fizetett szolgálóinak személyválogatás nélkül.

I. Hogy senki az undok szitkokkal, az lelkével ne szitkozódjék; valaki pedig elmondaná, ha fő ember 1 forinttal tartozzék, fizetéséből vonják ki, és azt közönségesen az raboknak kell adni, ha pedig legény, ötven pénzt, ha azt meg nem akarja adni, üsse nek tizenkettőt rajta.

II. A várat dobszóval minden éjjel megkerüljék a porkolábak, mivel tisztí s becsületi azt kívánja és vári miltóság.

III. Hogy senki az ő Nagysága várát meg ne hágja, mert fejével éri meg.

IV. Hogy a czirkáló és virasztó el ne aludjék a czirkálásnak idején, mert ha rajta elérik, elsőben három pálczákkal megverjék, ha másodszor, a fokrúl vessék ki.

V. Hogy senki fizetett szolga hogy mikor kapitánya hírével úgy mégyen ki, hogy éjszakára feljön, és fel nem jönné. tehát elsőben a tömlöczbe vessék, ha másodszor, pálczákkal megverjék, ha harmadszor, megverettetvén vashan verjék.

VI. Hogy valaki várban kardot vonszon haragjában, a keze elvágattassék, ha vért téssen, feje vétessék.

VII. Hogy senki instantiájára, sem parancsolatjára, hírünk nélkül, sem meg ne fogjanak, se tömlöczbe ne tegyenek, az paraszti renden kívül, hanem ha oly bizonyos ok lehetne, az ki Capitalis vagy nyilván való orv, vagy áruló, de az ki zálogos ember, nem kell azt minden kicsinyért megfogni, hanem másképen is megtánni ha nem elszökő, arra való a törvény.

VIII. Hogy minden havak eltelvén kapitány uram, hadnagy megmustrálván czélt lötessen vélek, és szerszámokat corrigálják, a gyalogok pedig minden mustrán, egy-egy tisztességes bocskorban mustráljanak meg, annak felette, mostantól fogván minden fizetésen hadnagy uram számot tartson az fizetésre, mely hóban vagyon meg, s mely hóban vagyon híjja, s mennyi híjja pro futura cautela.

IX. Az tömlöcz tartó rabot el ne szalasszon, mert fejével éri meg.

X. Hogy continue az várban, a falakon hordó vizek legyenek, és a kémények minden héten elmúlhatatlanul megtisztíttassanak.

XI. Az ő Nagysága kapuja között ne lehessen oly ember, ha ki garázdálkodnék vagy szitkozódnék, hogy mindjárt az tömlöczbe vessék, és estig ott üljön, ha estve, viradtig.

XII. Soha halálra való embert, a kire a sententia lőtt immár, a tömlöczből ki ne vegyék más külömben, hanem mikor az executióra viszik. Holmi fosos kurvát be ne bocsássanak a várba, hanem az ki méltó és illendő tisztességes személyeket.

XIII. Hogy az mely drabantoknak feleségei a várban vannak, magukat megbecsüljék, és az ő természetek szerint való undok

egymás között való szitkozódásuktól megszűnjenek, se peng az vitézlő rend közül akár melyet senkit meg ne szidalmazzon férfit, hanem ha az vitézlő rend közül való valaki mit vét, tizedesse vagy hadnagya. kapitánya megszólítsa vagy büntesse, de az asszony ember ne harcoljon a várba, mit ha rajta elérik, a kapu között üssenek tizenkettőt rajta, ha contumax, üzzék ki a várból.

XIV. Minthogy az jószágoknak ezennel sok dolgai lesznek, és mindenképen az tűzifa hordásra reá nem érkeznék, porkoláb uram ilyen rendet tartson a fadolgában, egy emberséges tizedest rendeljen, a ki minden nap a fát distribuálja, és senki a drabantok közül az apró mívessel maga számára fát ne hordasson, hanem egy egész szál fával megéri egy legény, s maga vegye vállára és úgy vigye fel a faosztó hírével.

Ad mandatum Celsissimae Principissae Dominae Dominae nostrae Clementissimae Helenae Zriny.

Alól más kézzel: Praesentatum est in arce Regécz per me Franciscum Nagy die et anno praenotato.

Kívül: Edictum Principissae Helenae Zriny de servando bono ordine in arce Regécz Anno 1678. emanatum.

II. Andrássy Ferencz átveszi Korodi Miklóstól Thököly Imrének a regéczi tárházban levő ezüst neműit. 1683. január 18.

Anno 1683. die 18. Januarii Nemzetes Korodi Miklós uram ő kegyelme adminisztrált kezemhez az regéczi tárházban kegyelmes urunk ő nagysága az alább megírt argenteriaját:

1. Egy fedénybe becsinált negyvennyolcz ezüst tányért.

Item húsz ezüst tányért.

2. Item aranyos mosdót medenczéstől.

Item egy ezüst mosdót medence nélkül.

3. Négy ezüst gyertyatartó gomjaival (*így!*) együtt.

Item négy sőtartó.

Item egy nádméz porozó.

Item egy ezüst tálacska.

Item egy ezüst palaczkocska.

Item tizenhat aranyos pohár kalapjaival együtt.

Item öt pár ezüst nyelvű kés.

Item négy ezüst kalán.

Item négy ezüst palaczk egy pincze tokban.

Item tizenkét ezüst csésze, két ezüst aranyas palaczk.

Item tizenhárom aranyos kalán.

Item ötvenegy ezüst tál.

Andrássy Ferencz.

Kívül: Specificatio argenteriae princ. Emerici Thököly in arce Regécz depositae.

III. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv Doleszné asszony boszorkánysága és ugyanannak Koháry István kiszabadítása ügyében. Regéczvára, 1683. márczius 27.

Anno 1683. die 27. Meusis Martii In Arce Regécz. Én Bagoméry András Nemes Abaujvármegyének egyik ordinarius szolgabírája, mellettem levő Juratusommal együtt ugymint Nemzetes Fekete István és Pankotay János uramékkal együtt jöttünk ki Méltóságos fejedelem Thököly Imre kegyelmes urunk ó Nagysága kegyelmes parancsolatjából Nemes Abaujvármegyében, Magyaroska, Regéczke, Fóny és Heicz nevű falukban Nemzetes és vitézlő Szirmay Miklós uram Regéczváranak mostani főkapitányának ő kegyelmének Instantiájára, néminemű collateralis Inquisitióknak peragálására, peragálva azért az dolgot az utrummal együtt renddel így következik:

D e e o u t r u m.

Tudja-e tanu, látta-e, hallotta-e? hogy Doleszné boszorkányságért megfogattatott volt, és az boszorkányságot mind megfogattása előtt, s mind pedig azután is, hogy elszabadult volna, el nem hagyta, hanem sok ízben bizonyos jelenségét mutogatta, nevezet szerint pedig mióta Koháry uram itt Regéczben fogva tartatik ő nagysága szabadulásában micsoda eszközökkel kénálkodott, maga is előbbeni szabadulásával miképen kérkedett, s az úrral magával Koháry urammal vagy inassával titkon avagy nyilván beszélgett-e? és az ő nagysága szabadulásában mesterkedett-e?

Tudja-e, látta-e, hallotta-e? az tanu, hogy Koháry uram szabadulásában ugyan regécziek vagy máshova valók is mesterkedtenek volna, kik lehetnek azok, és mifórmán, s kik által mesterkedtek? nevezze meg tanu.

1. Testis. Szabó Péter sat. Láttam s tudom, hogy Doleszné boszorkányságért megfogattott, hallottam is szájából egy nappal előtte, a mikor Koháry uram ő nagysága megszabadult, ő nagysága megszabadulása felől discurrálván az inassával Korponayval,¹⁾ ezt mondván, meg lesz Korponay uram, én is magam szállásán varrogatván, mondék, micsoda az a meglesz Korponay uram? felele Korponay, óh nyomorúlt lélek, kurva, mi gondod néked arra, mit tudakozod? mondja újabban Doleszné Korponaynak, az isten kegyelmeteket megszabadítja innét, mert én is sokáig voltam itt fogva, s a főreg is úgy megesett, hogy a tenyeremmel sepretem róllam, de ugyan csak megszabadultam. Hallottam azt is másoktól, hogy az várfokon ugrott volna ki vasastúl, és a vas a földön maradt a váron kívül, s azon a helyen kutya nyomot láttak.

¹⁾ Ugyanaz ki később csábrági kapitány lett.

Tudom nyilván, hogy ezen megfogatott két hajdúk árúltatása által lett Koháry uramnak ő nagyságának megszabadulása.

2. Testis. Nagy Bástay János neje Anna sat. Tudom azt nyilván, hogy Doleszné megfogatott boszorkánysáért. Hallottam szájából Dolesznek, hogy megfogatott volt ő másszor is az boszorkányság miatt. Azt is tudom nyilván s láttam, hogy az ablakján egy kis lyukacsán az baglyak bejöttek, és az ház közepén járkáltak, huholván, azok meg fölkelvén, más rendbéli baglyok jöttek be ugyanazon ablak lantornáján levő lyukacsán: mivel vagy négy mérték lisztemet vittem volt akkor sütni Doleszné házához. Hallottam azt is szájából Doleszének, hogy elébbeni rab-ságában való kiszabadulásakor bizony ő csak kiszállott a vár fokon. Más rendben is háltam a házánál, akkor az ablak alatt az fogait csattogtatta, a fia is mondja: Anyám asszony micsoda csattogtatja a fogait? Mondja Doleszné a fiának: kurva anyádat csattogtatja. Ismét együtt beszélgetvén Dolesznével Korponay, hallottam hogy azt mondotta Doleszné az úr szabadulása felől: bizony adok, bizony meg lesz, rövid nap megszabadultok. Szabó Péter magunk szállásán varrogatván mondja Szabó Péter, micsoda az, hogy meg lesz, meg lesz? mondja Korponay a szabónak: ő csámpás lélek kurafia, mit kérdezősköddöl, mi gondod néked arra.

3. Testis. Asztalos Mihály neje Katarina sat. Tudom azt nyilván, hogy azelőtt is megfogatott volt Doleszné boszorkányság miatt, és kirepülvén a várfokán hallottam Tulok Mihálytól hogy mondotta Doleszné, megvesztette a lábát. Tudom azt is nyilván, hogy hivattam, az én lakadalmamba jöven Doleszné egy korsóborral mondván: édes asszonyom az lakadalmadba jöttem, ugyanakkor mindjárt megtapogatván Doleszné a vállamat mind azóta is fáj a vállam.

4. Testis. Horváth István tizedes semmit sem tud.

5. Testis. Görgey Máthé semmit sem tud.

6. Testis. Görgey István semmit sem tud.

7. Testis. Órás Ferencz sat. Hallottam Sütő Péterné szájából itt nála sütvén: Doleszének a fia azt mondotta volna, hogy az anyám szárnyára költ, s elment.

8. Testis. Johannes sat. Egyebet ebben nem tudok, hanem hallottam a főnyi bírómtól, hogy a hajdúk Dolesznénál ittanak egykor, s az baglyok ki s be szálltanak az ablakon és huhukoltanak. Hallottam azt is, hogy a hajdúk puskáját felvevén Doleszné, mely puska töltetlen volt, s Doleszné kilötte. Láttam az mustrakor, hogy Doleszné Koháry uram ablakjánál állott, de hogy beszélt volna vele nem láttam s nem hallottam. Tudom bizonyosan, hogy azon két hajdúk a kik fogva vannak, strázsák voltak, és azok által lett az úr szabadulása.

9. Testis. Hegedűs Pál semmit sem tud.

10. Testis. Tóth Mihály sat. Hallottam Baróczy Gyurkónak szájából, hogy Doleszné úgy megkötötte volt, hogy harmadnapig sem nem ehetett, sem nem ihatott, sem nem alhatott, majd elvesszett bele, megfenyegétvén Baróczy Gyurka Dolesznét, és megszaggatván *Bakóval* (így!) ijesztgetvén meggyógyult a legény.

11. Testis. Kertész György sat. Hallottam megfogattatását Dolesznénak boszorkányságért, és az bástyán való kirepülését. Láttam szemeimmel, hogy Péter uram két ízben is beszélgetett az úr inassával Korponayval deákul, de nem értettem mit beszéltenek. Hallottam Soltész szájából, hogy Csantikákék elszökések előtt beszélt volna Csantika, hogy Koháry uram ő nagysága ő neki száz forintot ígért volna csak szolgálja. -

12. Testis. Kertész György pattantys neje Katharina sat. Tudom, hogy azelőtt is megfogták volt Dolesznét boszorkányságáért, azt is tudom hogy a várkonyon kiugrott vas lévén a lábán, maga is beszélt, hallottam szájából.

13. Testis. Órás Ferencz neje sat. Hallottam Csantikától, midőn egykor Dolesznénél hálván Csantika, hogy a baglyok az ablakon bejövén, csattogtatták az szárnyakat, s kimentenek. Láttam hogy Doleszné Koháry uram ablaka alatt állott, be is nézett az ablakon, de beszédeket nem hallottam, se nem láttam, onnat elmenvén az úr szolgájához Korponayhoz ment, beszédeket akkor sem hallottam, ugyanazon éjszaka szabadult el Koháry uram ő nagysága.

14. Testis. Pozsgay András neje Elizabetha sat. Tudom azt nyilván, hogy az uramnak semmi nyavalyája nem lévén, egykor az uram lemenvén a faluba, a Doleszné kertjében szilvát rázván felhozta a várba, az uram ezentul jajgatni kezdett, annyira lett dolga az uramnak, hogy sem nem ehetett, sem nem ihatott, a mit bevett is nem emészthette, az lábai felzsugoradtanak, kezei elesenek, annyira lévén utóljára, hogy az halálára való fehér ruhát is elkészíttettem volt. Menék nemzetes kapitány Szirmay Miklós uramhoz ő kegyelméhez, voltaképen megbeszélgetvén az uram dolgát, és kérvén azon ő kegyelmét, hogyha valami módot találhatna ő kegyelme, istenért tenne jót az nyomorék urammal, megáldván az úr Isten ő kegyelmét. Mindjárt reá izent egy tizedestől, keményen reá parancsolván Dolesznéra, hogy az uramnak ha tovább is olyan nyomorúsága lészen, avagy halála, rabságra hozatja fel ő kegyelme, az izenet után nyavalyás uramnak semmi gondja nem volt, azontúl mindenféle nyavalyájától meggyógyult.

15. Testis. Ráczy György neje Katharina sat. Hallottam Regéczkén lakó Lőrincznétől, midőn egykor az a Lőrinczné a falu utcáján végig menne, talált egy öntésre, melyen által is ment, későn vevén észbe, hogy elkerülhette volna, mondá Lőrinczné: de megromlok most; hallván ezt Doleszné, mindegy a semmi, mert

én locsasantottam oda, nem léssen semmi nyavalyád. Legottan lábára megromolván Lőrinczné, megdagadtanak az lábai, reá izenvén Dolesznéra meggyógyultak a lábai.

16. Testis. Szabó Péter neje Sára sat. Korponayt láttam, hogy titkol Nagy Tamással, de nem értettem, mert hátul beszélgettek, a midőn belső házban mentem, menten elhagyták a beszédet, az fűtőben is kimentenek, s ott is titkoltanak.

17. Testis. Munkácsi Sándor neje Katharina sat. Hallottam hogy Korponayval beszélt volna Doleszné, mondván: ne félj, mert ma holnap kiszabadúlsz, földim vagy te nekem.

18. Testis. Rácz Mihály neje Anna sat. Hallottam szájából, hogy sok rabságot viselt az várban, de egyszer csak kiugrott a kút bástyán.

Possessio Magyaroska.

19. Testis. Takács Péter zsellér sat. Tudom. hogy Doleszné rabságot viselt, de mi módon szabadult ki csak hallottam. Láttam azt s tudom, egykor Dolesznével törvényen lévén Regéczkén főnyi és regéczkei tanács előtt, valami szántóföld végett, a mikor egyben feleltünk volna, akkor az előruháját ránczba szedegetvén a markában az tanács előtt állván mind ketten, és kiküldvén bennünket, akkor is mind markában tartván ránczba szedett kötőjét, azonban deliberálván az tanács behivattanak bennünket, kényszerítvén az egyességre Dolesznével az tanács, én nem egyezvén véle várván csak az törvénytől kérvén tőlem az firmender az törvénytől, azután menten az úr székére appellálván dolgát, kit meg is nyert az úr székén.

20. Testis. Szöcs András kishíró sat. Várbeli hó pénzes gyalog levén tudom nyilván, hogy fogva volt Doleszné a várban, és a midőn kiugrott a bástyán mind béklyóstúl, semmi nyomát nem ismervén csak elveszett, vissza szerezvén magát fél esztendő múlván, mi formán nem tudom, fényes nappal lévén kiugrása.

21. Testis. Tóth Dankó sat. Tudom azt nyilván, hogy fogva volt Doleszné, és az várból béklyóstól kiment az kút bástyán, hó-pénzes gyalog lévén. Doleszné mellett lévő fia hírt adott az várban, hogy elment az anyja, mi is kimentünk utánna nyomozni, de sehol semmit sem kaphattunk, ha nem az mely iránt kiugrott az bástyán, kutya nyomot találtunk a porban. Mintegy egy hét múlván, akkori esztendőbeli regéczkei csordapásztor megtalálván az vár alatt való cserjében a béklyót, szememmel láttam mikor fölhozta.

22. Testis. Vadász Mihály sat. Hallottam Gönczön lakozó Vargha Pálnétól, hogy azt mondotta volna Doleszné, hogy ha még Regéczvára tovább labancz lett volna, olyan helyen bevitte volna Kocsis Mihályt, hogy sok ember megcsodálkozott volna rajta.

23. Testis. Vargha Pál özvegye Erzsébet sat. Hallottam szájából Dolesznénak, hogy négy hónapig voltam rab, de egyszer az lábaimat lógatván, vesztég ültemben, csak leesett a vas a lábomról. Hallottam azt is szájából, nem félek, hogy én reám törvény legyen, mert én reám törvény nem lehet. Azt is hallottam szájából, hogy gönczi Lakatos Andrásné tanította mondván: a mikor korcsomára bort kezdesz, három cseppet az ajtó sarkára, három cseppet az tűzben cseppents és más korcsomáros bor seprejét lopd el, ha akarod hogy a borod elkeljen.

24. Testis. Vágási István özvegye Katarina sat. Úton menvén egykor Dolesznével hallottam szájából, hogy ha a boczfának köszönök háromszor, megszállal hozzám a boczfá. Hallottam azt is szájából: én is fogva levén, ne félj ugymond mert én is fogva voltam már háromszor, de ugyan nem tehetek reám törvényt. Hallottam azt is szájából: míg Regéczkén más egy bort elád vagy kiárul, én addig hármat is eladok, s kiárulok, mert mikor a bort kikezdem, az ajtó sarkára, és a tűzbe cseppentek elsőben.

25. Testis. Vargha András sat. Hallottam s tudom, hogy a várban fogva volt Doleszné, a majorban csinálván boszorkányságot, és a mikor rabságából a várból kiment, hallottam másoktól, hogy Doleszné fia mondotta volna: az én anyám csak a sindelyről repült le. Hallottam azt is a magam feleségétől gyakran járván annak előtte házamhoz Doleszné, házas fiam feleségéhez: hogy engem tartnak ugymond nagyobb boszorkánynak, de van még itt nagyobb boszorkány is nálamnál, foga, lidércze is vagyon, eleget hordanak annak.

26. Testis. Makár János sat. Hallottam Posgay nevű hajdútól, hogy úgy megkötötte volt. hogy ha kapitány uram reá nem üzent volna, talán el is vezett volna bele.

27. Testis. Vadász András sat. Hallottam Dolesznénak szájából, hogy a mikor valakire törvényt akarnának tenni, addig a sententiát ki nem mondhatják csak a lábait fonyja össze, és a nagy ujját szorítsa a marka közé, ne féljen hogy törvényt tehessenek reá.

28. Testis. Nagy István sat. Hallottam más emberektől, az kik szájából hallották Doleszné leányának: reá esküdtenek ugymond az anyámra, de két férfinak, két asszony embernek el kell érte veszni.

29. Testis. Szabó Péter sat. Egykor pörben levén holmi puszta felől Dolesznével, a mikor előállott volna Doleszné az examenre, a mikor fateált, az előkötőjének a szarvát felfogta, ránczba szedegetvén úgy marosgatta az markában, én is hozzá akarván szólni, nem szólhattam egyet is, úgy elállott a szavam.

30. Testis. Tóth Lőrincz sat. Perünk lévén egyszer Dolesznével hallottam Farkasné szájából, hogy őt azon kérte Doleszné, az temetőről három esküdt embernek temetéséről való földet hoz-

zon neki a végre, hogy valamint azon holt emberek nem szólnak. ő reá sem tehetnek törvényt, mely Farkasné hiti után is úgy fateálta az tanács előtt.

31. Testis. Lengyel Ilona sat. Porozónak valót mosván egyszer Dolesznével, bíró parancsolatjából faink mind kettőnkkel velünk lévén, egyik a másikkal a két gyermek megverekedtenek, az én fiam meggyőzván a Dolesznét, haragjában megfenyegette Dolesznét az én fiamat mondván: várj csak, keserű lesz te néked a gyermek megverése; elvégezvén a porozó mosást, haza mentünk, azonnal megbetegedett a fiam, nem tudván mi lelte, az uram mondja akkor, eredj csak feleségem Dolesznéhez, mond meg neki, ha a fiam meg nem gyógyul, a tiszteteknek panaszt teszek a várban és felvitetlek; mondja nékem Dolesznét: eredj haza, miért jössz a házamra, kiverlek innét, nem lesz a fiadnak semmi gondja, én haza menvén, a fiam ugyancsak rosszúl vagyon, jó úgykor (*így!*) Dolesznét fia, egy szelet kenyérrel a házamhoz. és az fiamhoz menvén, mondván: Jani kelj föl és edd meg azt a kis kenyeret, majd meggyógyulsz, mondá a fiam, hagyj békét az istenért, másodszor is kínálja hogy egyék, a fiam elveszi a kenyeret és megeszi, azonnal a fiam meggyógyult, semmi gondja nem volt. Itten egykor az ludaimra uszítván kutyáját Dolesznét, én is nem állhatván mondván, miért kell uszítani a ludaimra a kutyát, haragjában utánnam öntött valamit, az lábaimra úgy megromlottam, hogy három egész holnapig alig állhattam lábaimra, mind addig is míg hozzá nem mentem, hozzája menvén valamit csinált egy papirosban, az lábamra reá kötven, harmadnapra meggyógyult a lábam.

32. Testis. Makoviczai Gresco neje Tóth Marina sat. Egykor jövéen Heýcztól Dolesznével, arra tanított engemet, ha azt akarod tudni, hogy a tehened a mikor a zsirját elveszik, s meg jőjjön a zsirja. egy szelet kenyeret piríts meg, sózd meg és fokhagymázd meg, az ajtó feliben az felső küszöbre tedd fel Csőtörtök napon, ha elviszik az ördögök, meg tudod azon. Az mely nap megszabadult volt Koháry uram. másod magammal mentem az várba, láttuk hogy az Kúnhegyéről jött Dolesznét, ő is velünk együtt akkor feljött a várba.

33. Testis. Szent-Györgyi Ilona sat. Hallottam Dolesz Panda szájából: az hamis hitű egy asszony ember megesküdt anyámra hamisan, adja isten, hogy halála órájáig esküdjék hamisan.

34. Testis. Tóth Lőrincz neje Zsófia sat. Egykor miglen Dolesznét ura bíró volt, egy menyecskétől féltvén Regéczkén az urát Dolesznét, hallottam szájából mondván nékem: minthogy az a menyecske a te öcsédnek barátja, mond meg az öcsédnek, lopjon a hajából az én uram szeretőjének annak a kurvának, bizony megvakítom, mert az békának szemét varranám bé a hajával, már egyszer próbáltam ugyan, de nem ártott akkor, mely cseleke-

detiért törvénynye akart lenni. de elszökött az törvény elől; egyszer az én uram bíróságában, haza jövén egy tallér ára bort adott az tanácsnak. akkori udvarbíró Horváth István uramnak karmazsin csizmát, így complanultatott akkor is a dolga. Hallottam azt is szájából, hogy ménkö pora is vagyon immár reája.

35. Testis. Özveggy Demkó Ilona sat. Együtt lakván Dolesznével hallottam szájából, hogy ha ő megharagszik, soha el nem nyugszik a szíve míg hosszút nem tölte.

36. Testis. Nagy György neje sat. Mostau gönczi sokadalomban, az patikák alá leülvén, adá magát hozzám egy gönczi asszony, nevét nem tudom kicsodáné, kérdvén Dolesznét dolgát mily légyen, mondá fogva vagyon felelvén a gönczi asszony, és mondá, eddig is úgy kellett volna, mert az olyan asszony hogy. egykor a midőn útra mentem volna véle, egy szalmaszálat felvévén a földről, és az markában az nevedéken újjával szorítván, másfelől a keze fején fű nőtt ki, így hallottam. hogy beszélt az a gönczi asszony.

A 34-ik tanú újra bejövén mondá: Buzogány Gyurka szolgálk levén, hallván hozzája valami tolvajság felől sok híreket, intvén rosz cselekedetiről, így felel a szolgál: nem félek én, mert adott nekem innen (?) már kétszer néném, még ad egyszer, azért nem élek, mert nem árthatnak nekem.

37. Testis. Vargha András neje sat. Hallottam szájából Dolesznénak hogy úgymond engemet eleget mocskolnak. hogy boszorkány vagyok, de még én nálamnál nagyobb boszorkány is vagyon, kérdvén ki volna az? monda, foga lidérczet tartván, mindent eleget hordanak néki.

38. Testis. Szabó János szolgálója sat. Egykor tehenet őrizvén láttam, hogy bogács kórónak a gyökerét ásta Doleszné, és az kötőjébe szedte, haza vitte, de miért, nem tudom.

39. Testis. Kovács János sat. Tudom azt nyilván, egy alkalmatossággal törvényszékbe hivattatván az regécziektől, a midőn kijött az törvényházból Doleszné megfenyegete mondván: mi szükség volt neked ide jönnöd, onnat haza jövén Fónyba, az lábam mindjárt kifakadott és egész télen sántáltam az lábamon.

40. Testis. Farkas János zsellér sat. Tudom nyilván, hogy Doleszné nyilván való kurva volt, mert egy tolcsvai Talyigás nevű embernek a farát a Doleszné hasán által vágta Regéczeu, hópénzes gyalog levén akkor, ökör jászlóban volt a factum. annyira volt a factor (*íyy!*) hogy talyikán vitték Tolcsvára Talyigást, de boszorkányát nem tudom.

41. Testis. Ifjabb Farkas János sat. Tudom bizonyosan egyszer a fónyi kerítésben ivott velem Doleszné, mi egymás között ital közben összeveszvé, megakarám verni Dolesznét, engemet csak megfenyegete mondván: várj csak hamis lelkű, mert bizony

megbánod, míg a cigány házáig mentem, addig a kezemen gyűl fakadott, most is két lyuk vagyon a kezemen, melyet megmutattam esküdt uraimék előtt, ez pedig szent János havában volt.

42. Testis. Rássi András neje sat. Hallottam Regéczkén laktomban az Doleszné fia szájából, hogy a midőn kiszabadúlt Doleszné a várból, zsindeyen repült ki.

43. Testis. Sartoris János sat. Tudom nyilván, egy alkalmatossággal három ludam veszvéen el panaszkodva Dolesznénak, egy darab ruhát lebocsátván a nyaka körül a földre, sem magam, sem az anyám egy ideig nem szólhattunk.

44. Testis. Németh Mihály neje sat. Tudom s hallottam szájából Dolesznénak, a zsindeyen kiugorva az várból, a lábáról azután csak lerázta a béklyót.

45. Testis. Bodog Mihály neje sat. Tudom azt, hogy engem Doleszné megfenyegetvén, a fiam csak hamar nyavalyába esett, a földön koncsalkodván, meg is volt (!) utána a mostani fogsága előtt.

46. Testis. Rudok házassak szolgálója szabad személy sat. Tudom azt nyilván s hallottam, hogy az gazda asszonyomat Bodog Mihálynét megfenyegetvén, várj csak úgymond Bodogné, megemlegeted még az anyádtól hozott sejtést (!) s az is keserű lészen, azombau két hét mulván, az én gazdaasszonyom fia megbetegedvén meg is halt.

H e y c z e.

47. Testis. Idősebb Tóth András sat. Hallottam azt maga Doleszné szájából, hogy csak volna nékem Heiczén egy bizonyos meghalt emberem, annak elég pénze lenne, lám Gyöngyösi István sem mívelt, mégis elég pénze volt; de a mi nagyobb egy alkalmatossággal, kért arra engem Doleszné, hogy vennék neki egy font szalonát, megnézvén az egy font szalonát az kunyhómba jött, ösztönözvén arra, hogy vitetnék neki egy itze bort, mondtam én bizony nem hozatok, mert egy polturám sincsen, mondja Doleszné, engedd meg, majd találok én a te kunyhódban pénzt, szabadon hagyva hogy keresne, azontúl az nagy ládám helyéből eltevéen, volt ugyan néhány forintocskám eltéve az ládám alatt, ő arra mindjárást reá akadván kiásta a földből az pénzemet, mintha ő tette volna oda, és egy itcze bor árát kellett neki adnom belőle.

48. Testis. Kovács István neje sat. Hallottam Pogány István szájából, hogy mondotta volna rabságában Pogány István, csak volna Doleszné szabadon, kiszabadítana engemet rabságomból.

49. Testis. Molitor Sándor neje sat. Tudom bizonyosan, hogy Kuhaj (*igy!*) járásakor Regéczvárát víván találta az uram az Doleszné lányát és a hónalja alól egy falka kenyeret kivévén, az uram megevéen, azótától fogvást az uram mind csak kinlódott haláláig.

50. Testis. Katharina . . . lyi sat. Kassára indúltam Dolesz-nével alá jöven az várból, hogy az patakon által mentünk, egy követ a vízből fölvevén Doleszné, az másik oldalára fordítván az követ Doleszné, kérdém tőle való az, mondá: bolond, azt hallottam én, a ki ezt cselekszi, az tolvajok az úton nem fosztják ki.

Coram me Andreae Bagameri Judlium Incliti Cottus Abauyvár.

Coram me Stephano Fekete Jurato Cottus Abauyvariensis.

Coram me Joanne Pankotay Jur. Cottus Abauyvar.

(Három pecsét.)

IV. Összeírása Rákóczy Ferencz fejedelem fegyvereinek a regéczi várban, melyek Szirmay Miklósnak átadattak. 1683. május 11-én.

Anno 1683. die 11. Maji Kassán az audientiás házban való boltba ezeket a fegyvereket hagytam:

Egy hosszú rézzel borított puskát, réztáblájú, Petróczy uram adománya.

Egy kétsövű hosszú puskát Eödönffy uram adománya.

Egy pár stutczot, fekete száruval rakott, aranyos a csője.

Egy magányosan való rakott tescheni puska, késmárki lakatostúl vették.

Egy pár gyöngyházzal rakott apró stutczok Fajgel uram adománya.

Egy pár rakott polsak ledniczei, de az agya külömböző.

Item egy magányosan való rakott tescheni puska ledniczei.

Hat közönséges polsak ledniczei.

Item egy pár vágó stucz Harsányi uram adománya.

Egy pár rakott tescheni puska aranyos a csője.

Karabélyok s pisztolyok száma.

Egy vágós karabély régi.

Egy pár ezüstös agyú aranyos csövű karabély.

Egy pár gyöngyházzal rakott vont lyukú karabély.

Egy pár kerekcs puska habanum-fa az agya, Püspöki-féle.

Egy pár közönséges kerekcs puska késmárki munka.

Egy pár aranyos csövű csont a kápáján kerekcs puska.

Egy pár kerekcs puska Bezzegh György uram adománya.

Két pár gyöngyházzal rakott aranyos csövű vágós puska, az egyik késmárki lakatostúl.

Egy pár fekete agyú ezüstös kápájú vágós puska.

Egy pár agya nélkül vágós puska.

Két pár közönséges vágó puska.

Egy pár türkises kápájú aranyos csövű kis puska. Ezeket Sikó hozta Makoviczáról.

Két pár közönséges kerekcs puská.
 Két pár közönséges vágós puská.
 Egy pár rakott aranyos csövű vágós puská.
 Egy pár két csövű vágós puská.
 Két kerekcs karabély közönséges.
 Egy közönséges vágós karabély.
 Két pánczéln inget.
 Négy sisakot, a kettő aranyos.
 Négy pár karvast, a hárma aranyos.
 Négy pár karvas kesztyű.

Ezen seriesen kívül adtam N. Szirmay Miklós
 uram kezéhez:

Egy pár gyökérből csinált agyu új stuczo.
 Egy közönséges fakó tescheni puskát.
 Egy orosz lánybőrt, egy csótárt.
 Hét pár puskatokat, egyik vörös bársony aranyos fedelű,
 más két pár fele vörös bársony, fele vörös bagaria, fedelű viseltes
 zöld bársony apró arany csipkés, ötödik fele zöld bársony, fele
 vörös karmazsin, hatodik viseltes vörös bársonyos aranyos csipkés,
 hetedik viseltes zöld bársonyos aranyos csipkés fedelű tok.

L á d á k s z á m a.

Marczi uram ládája-fele nro 4.
 Más egy fehér láda, az kibén tálak, és holmi másféle portéka
 vagyon pecsét alatt nro 1.
 Hintón való bőrös láda, kit Lőcséről hoztunk, kibén ezüst
 mű vagyon nro 1.
 Egy öreg fehér láda löcsei az is, fehér ruha és ezüst aranyos
 kardok benne nro 1.
 Két fehér öreg láda, az ki Kassán maradt volt, ezüst és
 egyéb ruha s ezüst portéka benne nro 2.
 Ezek mind urunk ő Nagysága pecsétje alatt voltak Kassán
 egy boltban.
 Item egy tokban tizenkét ezüst csésze.
 Egy pincze tokban két ezüst, s kívül-belől aranyos palaczk.
 Item egy orvosságos láda.
 Mindezeket recognoscálok, hogy N. vitézlő Szirmay Miklós
 uramnak e szerint kezeihez resignáltam.
 Actum Cassoviae 8. Maji anno 1683.

Szenczy István.
 (pecséthelye.)

Külön más kézzel: Specificatio Armorum Celsissimi Principis Fran-
 cisci Rákóczy in arce Regécz reperibilium et Domino Nicolao Szirmay con-
 signatorum.

Anno 1683. die 8. 7-bris.

Kegyelmes asszonyunk ő nagysága parancsolatjából regéczi bálthól hozattam ki ő nagysága szükségére rendszerint úgy mint következik:

Primo négy vég széles aranyas prémet nro 4, mely continetur ulnas nro 58.

Item öt sing s egy fertály széles prémet alábbvaló a többinél aranyas.

Secundo. Keskenyebb ezüstös és aranyas prémet négy véget. Continetur ulnae nro 96.

Tertio. Fejér szín selyem latos prémet két véget, item két véggel veres selyem latos prém.

4-to. Egy zöld arannyal szőtt tabit szoknya előkötöstől.

Marin István.

Ezen alkalmatossággal tettem azon boltba kegyelmes urunk fegyverét egy pár vágós puskát ezüstös kapását.

Item egy pár kerekas pisztolyt.

3-tio. Két csövű pár pisztolyt két sárkányút s vágóst.

Item öt flintet zöld posztó tokokban.

Item deszka közt puskákat, melynek is számok írásban a ládában vagyon.

V. A regéczi fegyvertárban levő fegyverek összeírása. 1683. jun. 22.

Anno 1683. die 22. Junii az regéczi tárházból az alsó fegyverházba levített fegyvernek az alább megírt rendszerint következő seriese:

1. Egy pár danczkai vágós stucz, méltóságos Rákóczyak czímere rajta.

2. Egy pár csonttal rakott stucz, kinek az csövén *M. G.* betűk van.

3. Egy pár német karabély forma stucz, kinek az csövén *Johann Escher* neve van felróva.

4. Egy páratlan német karabély forma stucz vágott aczélú.

5. Egy páratlan német karabély forma stucz kerekas aczélú.

6. Egy csonttal rakott agyú, rézzel borított aczélú stucz.

7. Egy pár rövid csövű stucz.

8. Egy páratlan stucz, kinek az fogásán csontból rakott oroszlány vagyon kirajzolva.

9. Egy pár hosszú puska, az agya rézzel borított, az csövén *Hans Binclar* neve vagyon kirajzolva.

10. Egy kis madarász puska.

11. Egy két csövű, két sárkányú csonttal rakott vágós hosszú puska.

12. Egy pár hosszú jaucsár puska.
13. Egy pár csonttal gyöngyházzal kirakott aranyas csövű s aczélú tescheni puska.
14. Egy páratlan csonttal gyöngyházzal rakott új tescheni puska.
15. Egy páratlan fekete agyú fakó tescheni puska.
16. Egy pár krompaki ¹⁾ fekete agyú új puska.
17. Egy páratlan krompaki vont lyukú gyöngyházzal rakott agyú, kinek az fogásán egy szarvas van csontra rajzolva. Új puska.
18. Más egy páratlan, csak nem hozzá hasonló kláris formán apró veres csonttal rakott fogású és vont lyukú új puska.
19. Egy pár veres agyú új krompaki puska.
20. Más hasonló páratlan veres agyú krompaki új puska.
21. Egy páratlan krompaki rajzolt aczélú, fakó agyú új puska.
22. Egy páratlan töredezett agyú, fekete szarvval czifrázott fogású és czifrázott aczélú krompaki puska.
23. Egy rézzel és gyöngyházzal rakott agyú, rajzolt aczélú hosszú vont lyukú pulhak ²⁾ (így) puska.
24. Egy vaspléhkel pántolt sima aczélú pulhak puska.
25. Egy páratlan habanum ³⁾ agyú kerek aczélú karabély.
26. Egy fakó agyú borított kerekű karabély.
27. Egy pár aranyozott eziüsttel rakott, eziüstös aranyas csövű, aranyas aczélú karabély aranyas pantallérral agyán.
28. Egy pár csonttal, gyöngyházzal rakott agyú új karabély, kinek az agyán kegyelmes urunk címere vagyon.
29. Egy páratlan gyökér agyú vágós német karabély.
30. Egy pár csonttal gyöngyház nélkül rakott törött agyú kopott aranyas csövű pisztoly.
31. Egy pár tiszafa agyú csontból metszett címeres kápájú borított aczélú, arany s zománczos csövű új pisztoly.
32. Egy pár habanumfa agyú elefánt csont kápájú pisztoly.
33. Egy pár fakó agyú fekete szaruból csinált kápájú és öntött csövű pisztoly.
34. Egy pár francziai pisztoly öntött vassal czifrázott agyú, kinek az csövén *Lazarino* van írva.
35. Egy pár vágós hosszú pisztoly fakóveres agyafa, rezes kápájú.
36. Egy pár francziai pisztoly vas rajzolással czifrázott agyú és kápájú vágós puska.
37. Egy pár rezes csövű vágós pisztoly *Csáktornija* címere cum Inscriptione *Efficiam aut deficiam* hasonló karabélylál.

¹⁾ Szepesmegyében van.

²⁾ Talán polyák?

³⁾ Ébenfa.

*VI. Thököly Imre fejedelem regéczi várában levő ingóságainak
összeírása. 1683. okt. 20.*

Anno 1683. die 20. Octobris kegyelmes urunk portékájának
Regécz várában Büdöskúty uram által ez alább conscribált rend-
szerint való assignáltatása:

Összve kötözött bál posztó nro 9.

Bálon kívül való vég posztók, kik az négy veres társzekerek-
ben hozattattanak vég nro 286¹/₂.

L á d á k s z á m a.

Pénzes láda kettő, az egyik vasas. Nro 2.

Aranyrámás láda kettő. Nro 2.

Hintó láda pecsét alatt kettő. Nro 2.

Egy hintó láda pecsét nélkül. Nro 1.

Egy fekete bőrös hintó láda spárgával kötözve, kinek is
spárgája elszakadt pecsét nélkül. Nro 1.

Egy tarka láda, pecsétje felszakadott. Nro 1.

Egy vasas borjúbőrös láda, pecsét nem volt rajta. Nro 1.

Egy fejer láda, felszakasztva a pecsétje. Nro 1.

Egy veres láda pecsét nélkül, lakat van rajta. Nro 1.

Egy fejer hosszas láda pecsétes. Nro 1.

Egy vasas török lakatú pecsétes láda. Nro 1.

Két kisebb pecsétes láda. Nro 2.

Egy négyszegeletű öreg láda, pecsétje felszakadt. Nro 1.

Egy hatszegeletű kis pincze tokocska. Nro 1.

Lécz szögekkel beszegezett deszkás parasztos láda és csikos
hét. Nro 7.

Nádasdyne asszonyom ő Nagysága¹⁾ háromládája, az egyik
hintóba való, a többi közönséges paraszt láda. Nro 3.

Kegyelmes urunk ő Nagysága tábori ágya. Nro 1.

Skárlát szőnyeg összeséggel. Nro 31.

Divány szőnyeg. Nro 5.

Asztalra és székekre való veres bársony. Nro 4.

Asztalra való veres angliai posztó köröskörül a széli tarka
angliai posztóval megvarrva. Nro 3.

Asztalra való veres matéria arany. Nro 2.

Hintóra való veres kamuka superlát aranyas és csikos. Nro 8.

Asztalra való viseltes skárlát. Nro 1.

Veres hernác valamire való boríték. Nro 2.

Ugyan ablakra való veres hernác superlát. Nro 2.

Egy vont aranyas paplan. Nro 1.

Egy pánczél vászonba varrva és szőnyegbe betakarva. Nro 1.

¹⁾ Nádasdy Istvánné gr. Thököly Mária.

Rongyos sugytár (*így*) darabba betakart két aranyas kamuka vagyis fehér zászló. Nro 2.

Egy kék párnazsák párnástúl. Nro 1.

Egy seksenára való szőrzsák, lóra való tarka lepedők is vannak benne.

Item egy seksenára való szőrzsák, sátorhoz való hevederek vannak benne. Nro 1.

Két kosárban holmi cserép edények. Nro 2.

Egy tábori réz kemencze. Nro 1.

Egy fedél nélkül való fehér láda, kiben könyvek és egy gyöngyházassos tábla felbomlott végű veres posztóban vagyon. Nro 1.

Item egy nagy fekete ostábla. Nro 1.

Szederjes kötény. Nro 4.

Egy skofiummal varrott puzdrás tegez nyilakkal. Nro 1.

Őn tál harmincz. Nro 30.

Őn tányér harminczöt. Nro 35.

Aranyas falra való bőr kárpit. Nro 27.

Zöld kamukával borított matrác. Nro 1.

Kelebethéz való veres bagariás párna. Nro 1.

Tarka csikos selyem superlat. Nro 7.

Ablakokra való tarka superlát. Nro 2.

Kelevetre való nagy tarka kecze. Nro 1.

Tarka török kilim. Nro 3.

Tarka honi kecze. Nro 1.

Veres és kék tarkaságú közönséges kelebet. Nro 1.

Egy Istvánffy, és deák Bonfinius könyvek. Nro 2.

Török salamiás kávé főző medencze korsókkal. Nro 1.

Bruxella és Coloniának mappái. Nro 2.

Egy seksenás sátor nyereg. Nro 1.

Császár és császárné képe. Nro 2.

Egy megromladozott óra egy szőnyegben kötve. Nro 1.

Két tükör. Nro 2.

Item ugyan egy nagy öreg tükör. Nro 1.

Két lant fekete tokjával. Nro 2.

Két vanna borondza. Nro 2.

Egy kisdéd átalagban eczet. Nro 1.

Egy putton dió. Nro 1.

Két réz dob, az egyike megszakadt. Nro 2.

Hintóra való első bakjára való bőr vánk. Nro 1.

Kelevetre való veres bársony vánk. Nro 1.
Nro 2.

Egy pergaminos könyv fehér tiszta papiros benne. Nro 1.

Egy tábori asztal. Nro 1.

Büdöskúti Sámuel.

Item sátor vagyon öt kerítésével és egy vas ágy. Nro 5.

Külről más kézzel: Res mobiles Celsissimi principis Emerici Thököly in arce Regécz existentes.

1683. die 11. Novembris az tárházban inventáltatván az ládák ez következő series szerint:

1. Egy tölgyfa pántozatú négy szegeletű, dió színre festett, vasas, vas fogantójú négy szegeletű öreg láda B. S. uram hozta. Sub nro 1.

2. Egy zöld és tarkán is festett, alól fenekén vasas négy szegeletű láda B. S. hozta. Nro 2.

3. Gesztenye színre festett öreg láda, Manczy uram az fegyvert az én nevemben 1683. kiszedte, Kassáról hozatott Udvarhelyé mind 3, oda Marin uram vitte volt.

4. Egy fehér parasztos kisdéd négy szegeletű láda, kit die 25. Junii kegyelmes asszonyunk az Tiszán behozott. Sub nro 5.

5. Más egy kis paraszt négy szegeletű fehér láda Büdöskúty S. uram hozta. Sub numero 7.

Egy fehér parasztos négy szegeletű láda kegyelmes asszonyunk die 25. Junii hozta volt tárházba. Sub nro 6.

Egy zöld négy szegeletű láda, kegyelmes asszonyunk die 25. Junii hozta az tárházba, vas fogantó rajta, nro 8, az első ládára tetettem.

Egy ó viseltes tarka láda die 25. Junii kegyelmes asszonyunk hozta a tárházba. Sub 9.

Egy vasas hársfa deszkából való láda, az két oldalán vas fogantója die 25. Junii hagyatott a tárházban. Sub 10.

Egy fekete négy szegeletű vasas láda B. S. uram hozta. Sub nro 11.

Egy kisdéd fehér paraszt láda B. S. uram hozta. Sub nro 12.

Egy kisdéd gesztenyeszinnel festett láda 25. Junii hozatott. Sub nro 13.

Egy hosszú négy szegeletű tarkára festett zár nélkül pecsétek alatt való láda 25. Junii hozatott. Sub nro 14.

Egy nagyobb szüette parasztos láda 25. Junii hozatott. Sub nro 15.

Egy négy szegeletű Nádasdyné asszonyunk ládája, kit B. S. úr hozott. Sub nro 16.

Egy kisdéd vasas fekete láda, ki 25. Junii hozattatott. Sub nro 17.

Egy hosszú keskeny vasas láda B. S. uram hozta. Sub nro 18.

Egy fehér parasztos keskeny hosszas láda 25. Junii hozattatott. Sub nro 19.

Egy vasas kisdéd gömbölyű lakatos láda B. S. hozta. Sub numero 20.

- Egy fehér kised hársfa láda 25. Junii hozattatott. 21.
 Egy gesztenye színnel festett, keskeny hosszas paraszto
 láda, semmi vas nincsen rajta, B. S. uram hozta. Sub 22.
 Egy paraszt négy szegeletű láda, az feneke két vaspánttal
 pántozott. 25. Junii hozattatott. Sub 23.
 Egy zöld festékkal festett kised pénzes láda Kassáról
 hozattatott 15. Octobris. Sub 24.
 Egy festett vasas láda, kiből Jelenik uram a pénzt kisedte.
 B. S. uram hozta. 25.
 Egy zöld vasas paraszt láda die 15. Octobris hozatott.
 Sub nro 26.
 Egy fehér paraszto vasas pénzes láda 15. Octobris hoza-
 tott. 27.
 Egy zöld festett láda 27. Junii hozattatott. Sub 28.
 Kegyelmes asszonyunk asztalra való tükrös ládája 25. Junii
 hozattatott. Sub 29.
 Egy fekete festett fiókos láda 25. Junii hozattatott. 30.
 Egy hosszabb ezeknél kisebb 25. Junii hozatott. 31.
 Egy hosszú fehér keskeny láda, lakat az fedelén, 25. Junii
 hozatott. Sub 32.
 Egy fehér bőrös hintó láda B. S. hozta. 33.
 Egy spárgával kötözött hintó láda B. S. hozta 34.
 Die 15. Octobris Kassáról hozattatott D. P. ládája-féle.
 Sub 35.
 Egy kisebb ugyanakkor hozatott D. P. ládája-féle. Sub
 nro 36.
 Egy hintó bakjára való bőrös vasas láda. B. S. hozta. 37.
 Egy színes láda bőrös, vasas B. S. hozta, Nádasdyné aszso-
 nyom ládája. 38.
 Egy borjúbőrös keskeny kis láda B. S. hozta. 39.
 Egy kis kalamáris forma vasas ládácska. Sub 40.
 Egy hatszegeletű pincze tok B. S. hozta. 41.
 Egy kis záros fekete ládácska. 42.
 Egy hatszegeletű tarkás pincze tok. 25. Junii hozatott. 43.
 Egy ezüst csattos, vas szegekkel szegezett bőrös vasas láda
 25. Junii hozatott. 44.
 Egy zöld pinczetok 25. Junii hozatott. 45.
 Egy kendő Kassáról 15. Octobris hozatott.
 Egy kisasszonynak fekete fiókos ládácskája. 46.
 Egy veres bársonnyal borított gömbölyű kegyelmes asz-
 szonyunk ládája. 47.
 Két portai veres bársonyos skofiummal varrott nyereg.
 Büdöskúty uram hozta lécszöggel viisszaszögezett hét ladá-
 ban. 7.

*VII. Thököly Imre fejedelem levelei Szirmai Miklóshoz.
Regécsvára kapitányához.*

I. T á l y a. 1683. n o v e m b. 5.

Generose Domine, Nobis observandissime.

Minthogy a gyermekeket ¹⁾ onnan csak harmadnap alatt is elhozzatják, és már bizonyos okokra nézve magunk is Regéczbe menő szándékunkat megváltoztattuk, ehhez képest lovas egyik kapitányunk nemzetes vitézlő Petneházy Dávid uram fogja háza népét oda szállítani. Kegyelmednek azért kegyelmesen parancsoljuk, tavalyi szállását adja kegyelmed most is az ő kegyelme háza népe számára, és hadnagyi közül is akik cselédjeket oda fogják vinni, bebocsáttatván az ott való alkalmatossághoz képest a mint kitelhetik kinek-kinek rendeljen s adjon kegyelmed illendő szállást, külömbet sem cselekedvén. Tállya die 5. Novembris 1683.

Emericus Thököly.

P. S. Tavaly a mely pincze rendeltetett ő kegyelmeknek, azon pincze adattassék most is az ő kegyelme szükségére, Regéczkén egy gazdát is rendeltetvén kegyelmed, a kire apró marháira való gondviselését is bízassa.

D. N. Szirmai.

Kivül : Exhibitae die 10. Novembris 1683.

II. Ú j v á r o s, 1683. n o v e m b e r 16.

Generose Domine sat.

15. praeter. irt levelét kegyelmednek vettük. Minthogy Petneházy uram és többen is Regéczbe szállították házuk népét, elhisszük katoná nélkül nem igen lesz kegyelmed, mindazonáltal hogy a vár szükséges dolgait annál jobban folytathassa kegyelmed, nem tartunk ellent benne, tiz lovast tarthat kegyelmed fizetésünkön, a kezénél levő pénzből, s requirálván felőle Petneházy uramat, nem léssen hátramaradás azon katonák miatt, kiknek csak addig kellettik fizetéseknek megjárni, míg ez mostani fenforgó állapotok, s hírek le nem csendesednek, azután magok seregére mehetnek. Eltesse isten kegyelmedet. Ex pago Újváros die 16. Novembris 1683.

Emericus Thököly.

D. Nicol. Szirmai.

Kivül : Exhibitae die 20. Nov.

¹⁾ Rákóczy gyermekei.

III. Apagy, 1683. december 15.

Generose Domine etc.

Minthogy holnapi napon jó idején korán által szándékozván az Tiszán menni, Tokajba szándékozunk menni: kegyelmednek azért kegyelmesen committáljuk, minél közelebb essünk kegyelmedhez, ott való udvarbiránkkal jöjjön hozzánk levelünk vétele után kegyelmed. Az mely marhát az udvarbíró az eledelnek nemléte miatt által hajtattott a Tiszán, azok már is döglenni kezdettek, de ha az megbizonyosodik, hogy az ő negligentíája miatt esett, ő vallja kárát. Isten kegyelmedet jó egészségben éltesse. Actum in Apagy die 15. Decembris 1683.

Emericus Thököly.

Dno Szirmai.

IV. Tokaj, 1683. decz. 28.

Generose Domine sat.

Isten segítségével holnap megindulván éjszakára Liszkára megyünk, holnapután pedig Patakra. Kegyelmednek azért praesent. kegyelmessen committáljuk, ezen levelünk vétele után mindjárt jötttest jöjjön hozzánk Patakra, és az minémű pénzt feleségem kegyelmed kezénél hagyott, kiből úgy tudjuk két ezer forint léssen kezénél, bizonyos szükségünkre nézve azt is kegyelmed magával jó securitással hozza el, és eddig való expensákról praesidiunra és egyéb szükségekre, a mit erogált volna, arrúl való extractusokat is magátúl kegyelmed ne hagyja el. Caeterum hozza isten kegyelmedet. Datum Tokaini die 28. X-bris 1683.

Emericus Thököly.

Kegyelmed azon Faigel uramnak szóló levelet mindjárt küldje Kassára.

Kívül: Exhibitae die 30. X-bris 1683.

V. Lelesz, 1684. jan. 22.

Generose Domine etc.

Minthogy hazánknak mostan fenforgó dolgaira, és az útban levő török és tatár hadaknak mellénk való jövetelére nézve nevezetes próbákat akarnánk tennünk, melynek alkalmatosságánál hogy lovas és gyalog renden levő hadaink közül, valakik mi hiveinknek és igaz magyar hazafiainak akarják magokat esmértetni, mellettünk legyenek, s a kik elszéledtek volna és mennél hamarabb mellénk jöjjenek, szorosan megkívánjuk; de minthogy hadi tisztünknek is már ez előtt parancsolván, magukat hiveinknek tartó hadaink már nagyobb részről compareáltak is, és a kik még el nem érkezhettek is, naponként jönnek, de mivel nem gondolván

hazánk közjavát illető dolgokban való parancsolatunkkal effélékben való fáradozásról, sokan elszokták magukat vonni, és együtt is másutt is lézengvén, azzal inkább az szegénységet terhelik, több erősségünkbeli tiszteink között azért kegyelmednek is akartuk ez iránt tett dispositionkat értésére adnunk és egyszersmind kiról is kegyelmesen megparancsoltunk, Regécz vára körül levő városok és faluk lakosinak parancsolja meg kegyelmed maga neve alatt, mi parancsolatunkból, hogy az ollyatén katonáinknak s gyaloginknak, a kik valahol létünket értendik, s utánunk nem jönnek, és azzal hozzánk való kötelességeknek is eleget nem tesznek szorgalmatosan, és terhes büntetés alatt visznek be kegyelmednek híreket, és azontúl kegyelmed is tartozzék regéczi praesidiumuukból ellenek kiküldeni, és indifferenter valakik lézengőknek és utánunk nem jötteknek fognak comperiáltatni, azokon kívül a kikenél egy hétnek forgása alatt költ passus levelünk találtathatik, fogattassa meg, és vitesse be őket kegyelmed tovább való dispositionkig leendő raboskodásra, semhogy ez iránt való intentionknak anynyival is inkább hathatósabb effectusa lehessen, a közelebb való nemes vármegyék tiszteinek, nevezett szerint pedig szolgabiráinak is mi parancsolatunkból intimálja kegyelmed, hogy az megirt parancsolatunkkal nem gondoló, de hazájuk mostani szükséges dolgaiban is fíradozni nem akaró személyek ellen az szegénységet is insurgáltassák és kergettessék őket, kénytelenittessenek így is mellénk és magok serege zászlója alá jönni. Másként ha ehez nem alkalmaztatja magát kegyelmed, érdemes leszen animadversiónkra. Éltesse isten kegyelmedet. Lelesz die 22. Januarii 1684.

Emericus Thököly.

D. N. Szirmai. Cap. Regeczensis.

VI. Lelesz, 1684. jan. 24.

Generose Domine etc.

Mint hogy az tályai templom kerítése oly erősséggel lévén, hogy excursiók ellen defendálhatják magukat az lakosok, lévén egynehány szakállas is benne, puskaporból fogyatkoztanak meg; kegyelmed azért ez commissionkat vévén, az ott való szükségre egy mázsa puskapornak negyed részét adasson szakállasokhoz valót. In reliquo éltesse isten kegyelmedet. Lelesz die 24. Januarii.

Emericus Thököly.

D. N. Szirmay.

VII. Majtény, 1684. febr. 18.

Generose Domine etc.

Három rendbeli levelét is vettük kegyelmednek. Szendrő városának felégetését Petneházy Dávid uram is értésünkre adta,

s mi is az tovább való dolgokban tett dispositióinkkal Bocskó Jónás szolgátokat küldöttük ő kegyelméhez, ki ha secure oda nem mehetne és ő kegyelmének írt levelünket kegyelmed kezéhez küldené, lovas posta által sietve küldje meg. Az szabad hajdúk számára kívántató zászló felől írjon kegyelmed feleségemnek Kisvárdába, meg fogja küldeni. A szalánczi jószág felől némely híveink tévén instantiát, úgy látjuk oda is kell conferalnunk, kinek is minthogy fiskális praefectusunk semmi hasznát sem vehette, és Regéczhez applicáltatván, talán kegyelmed inkább usuálhatta mit importáljon, ezért azon jószág és mi proventusra tétetett, informáljon kegyelmed bennünket genuine.

Az mész hordatásra is hogy szekereket tartathasson kegyelmed, az kívánt patenseket includáltattuk. Deszkák iránt is Schwedlér, Gelnicz és a több városoknak is parancsoltunk, kegyelmed azért már industriáskodjon úgy, hogy intuitiónk szerint az regéczi építtetéshez hozzá fogatván, az szükséges requisitumokban fogyatkozás ne legyen, s akkor kegyelmed ne legyen okoztatásban érette. Éltesse isten kegyelmedet. Maitén die 18. Februarii 1684.

Emericus Thököly.

D. Szirmai

Kivül: Exhibitae 21. Febr. 1684.

VIII. Kassa, 1684. márczius 18.

Generose Domine etc.

Barkóczy Ferencz hogy továbbra kegyelmességünket vehesse már sokakuak mellette tett instantiájukhoz képest, -- kegyelmed ha mikor udvarunkhoz jön, hozza hozzánk magával, vagy addig is jó és biztos alkalmatossággal küldje ide. Éltesse Isten kegyelmedet. Cassoviae die 18. Martii 1684.

Emericus Thököly.

Dno. Nicolao Szirmay.

Kivül: Java Miklós uram ezen levelünket sietséggel küldje meg.

Alább Szirmay kezével: Barkóczy Ferencz kegyelmes urunkhoz való küldése felől. Exhibitae die 24. Martii 1684.

IX. Kassa, 1684. márcz. 21.

Generose Domine etc.

Minthogy minden várainkban s erősségeinkben szükséges dolgokra teendő dispositióira nézve a munitióknak, raboknak számát és az annonának quantumját tudni kívánjuk, mindenütt mennyi legyen, így chezképest kegyelmednek is kegyelmesen praesentium committáljuk, az ott levő munitiók, rabok számáról, és az annona quotájáról genuine miuket informálni kegyelmed

el ne mulassa. Isten kegyelmedet éltesse. Datum Cassoviae, die 21. Martii 1684.

Emericus Thököly.

X. Kassa, 1684. márczius 24.

Generose Domine etc.

Kegyelmed levelét vettük, melyből Barkóczy és Quassaynak ide küldetésében a comitiva elkísértését megértettük, az kik talán vissza sem fognak már vitetni. mindazáltal az iránt való dispositionkat fogja venni kegyelmed. Az mint kegyelmednek Héthárson velünk létében kegyelmesen megjelentettük volt, úgy most is akartuk értésére adnunk, Isten megtartván bennünket az ünnepek után bizonyos nap Regécz várának meglátására el szándékozunk és egyszersmind is azon alkalmatossággal, az itt való occurrentiákról bizonyos dispositiót tenni kívánunk. Az mi pedig az vár épületekre való szükséges raboknak elküldése végett instantiáját illeti kegyelmednek, imé az pataki és várdai tiszteinknek az iránt írott commissiókat in inclusis megküldöttük kegyelmednek, kegyelmed azért hová hamarébb szolgáltatassa kezekhez. In reliquo éltesse isten kegyelmedet. Datum Cassoviae die 24. Martii 1684.

Emericus Thököly.

D. Nicolao Szirmaÿ.

XI. Kassa, 1684. ápril 3.

Generose Domine etc.

Levelünket megadó böcsületes szolgálkat Malatinszky Gábort küldöttük a végre kegyelmedhez, hogy bizonyos végekből álló posztót az ide való szükségre hozná el magával. Kegyelmednek azért akaránk kegyelmesen committálnunk, az említett szolgálk minémű posztó felől emlékezni fog, adja kezéhez, és ha szekerekre szüksége lészen, kegyelmed azt is hajtasson, azon ide szállítandó posztó alá. In reliquo isten kegyelmedet éltesse. Datum Cassoviae die 3. Aprilis 1684.

Emericus Thököly.

Szirmaÿ Miklós uramnak.

Kivül: Exhibitae die 4. April 1684.

XII. Szerencs, 1684. május 16.

Generose Domine etc.

Kegyelmed levelét vettük. Az négy ezer kenyerek süttetése végett mit írjon kegyelmed, megértettük. Az való dolog, hogy azon megírt számú kenyerekre szükségünk lészen, a mint fogyatkozás

nélkül meg is kívánjuk, de addig is míg egészen azon kenyereket udvarbíránk megsütteti, a mennyi már készen vagyon az ünnep előtt szállíttassa ide Szerencsre, az hátra maradandó részt pedig megsüttetvén és jó módjával addig helyben conserváltatván, míg arról való dispositionkat, onnét való elszállíttatása iránt kegyelme-tek nem veszi, kit is az tábori szükségre akarunk fordítani. Hop-mesterünk Ubrisi Pál uram, az régi ezer kenyéren kívül hadak számára az minémű egy-egy véka lisztet committált minden személyre, jöllehet mi annuentiánkból volt az is, de már azon szükségre más honnét deputálván, azért továbbra nem szükség, hogy az ott való annonákat megfogyatkoztassuk. Tiszteinknek is meghagyjuk, hogy a modo inposterum, az mi híriünk nélkül semmiféle szükségre oda ne committáljanak, és azon annouáinkat ne fogyassák. Minthogy másképen is kegyelmed informatiója szerint mehesse, és nagy bajjal szállítottuk fel azon szemes életet és lisztet, kit is pro ulteriori necessitate akarunk megtartani. In reliquo Isten kegyelmedet éltesse. Datum Szerencs 16. Maji 1684.

Emericus Thököly.

Azon kenyereket, kit már megsüttöttek, addig nem szükség elküldeni, míg magunk érette iunét nem küldünk, hanem ott jó gondviselés alatt conserváltassék, hogy meg ne penészedjék.

XIII. Szerencs, 1684. május 24.

Generose Domine etc.

Két rendbeli leveleit is vöttük kegyelmednek. Értjük az telkibányaiaknak hadaink által való szorongattatását. Megvalljuk, Regéczvárában mi nyolczvan, kilenczven praesidiariust nemcsak azért tartunk, hogy az várat őrizzék, hanem hogy jószágainkat is oltalmazzák az excedensek ellen s levén kegyelmednek szabadserege is, hús, huszonöt gyaloggal, hol udvarbíráunkat, hol porkolábunkat, hol pedig más tisztiunket kiküldhetné kegyelmed, s oltalmaztathatná jószágunkat, azonban kegyelmed maga is néha-néha kitekinfethetne, mert kegyelmedet sem tartjuk mi ott váznak. Mit írtunk Nádaskayra, parancsolatunkat includáltuk volanter kegyelmednek, küldje meg neki. Minthogy penig más rendbeli kegyelmed levelében oly dolgok is vannak, az kikiről kegyelmeddel magával is kellene beszélgetnünk, azért Regécz nem messze lévén ide, forduljon által kegyelmed hozzánk, declarationihoz képest, mindenekről fogja kegyelmed resolutionkat venni. In reliquo éltesse isten kegyelmed. In Szerencs die 24. Maji 1684.

Emericus Thököly.

Dno Szirmay.

Közli: MAJLÁTH BÉLA.

SZAMOSKÖZY ISTVÁN

TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI.

— Pótlékül az Akadémia által kiadott összes műveihez. —

Transsilvanis quoque pariter mi.....¹⁾ illum hanc contumeliam iusto bello vindicaturum. Qui cum et litteris et nunciis in maximam spem ipsum erexissent, ita tamen nulla habitae suae personae et generis ratione, ad deridendum toti orbi propinassent. Nec Transsilvanos satis recte ac prudenter fecisse, qui cum sui iuris a quinquagentis amplius annis non fuissent, tamen electionem liberam ac nullis praeiudiciis impeditam in ore semper haberent, ac falso praetenderent, quibus servitutis prius ratio esset reddenda, ac postea libertatis vsurpatio quaerenda. Nam etiamsi omnia tempora inde ab ortu huius imperii evolvantur, nullam in eo electionem, quae libera fuisset, inveniri posse contendebat. Nonne enim Stephanus primus, quem vulgus monachorum sanctitatis dignatione affecit, Giulam, avunculum suum e Transsilvania bello eiecit, ac Sultanum avum suum parricidio quaesitae provinciae ceruicibus imposuit? Vbi hic in ipsis regni fundamentis libera illa, quam tantopere Transsilvani decantant, electio? Ac postea, si per omnes regni successiones eatur, non alios Vaivodas Transsilvanos habuisse inuenimus, quam qui ex mero regum Vugarorum arbitrio ipsis vel inuitis impositi essent, ad vsque Joannis Secundi regis tempora, quem Sulimanus Turcarum imperator severo edicto diu detrectantibus Transsilvanis imposuit. Nec ignotum est, quibus technis et clandestinis artibus Stephanus Batori in principatum se ingesserit, ac suffragium praetorianorum ducum et militum largitionibus emerit; ac postea ipso ad capesendum regnum Poloniae intrante Christophorum fratrem germanum cognitionis iure Transsilvanis inuitis praefecerit. Nonne Sigismundum huius filium, pestem ac furiam provinciae, reclamantibus magna ex parte Transsilvanis, tantum non infantem puerum tyrannorum more nuper Stephanus provincialibus obtru-

¹⁾ Kizsakadva. Mike másolatában *minime* puto illum áll. (?)

sit? Ac nonne postea Sigismundus Germanum in Transsilvaniam introduxit ac Transsilvanos in verba Rodolphi iurare coegit? ac postea vt furorem suum iterata insania corrigeret, Andream cardinalem fratrem patruelem, ne vel latum vnguem a progenitorum suorum institutis recederet, consimili violentia Transsilvanis nihil tale suspicantibus obtrusit? Quid denique Michaellem vai-vodam, quid Bastam, quid Moysen Siculum, quid alios referam, qui non solum electionem liberam illis eripuerunt, sed et graui seruitute provinciam oppresserunt? Nonne hic quoque princeps Stephanus, quem viuum inuita fide coluerunt, mortuum tamen inhoneste tractarunt, vi atque armis possessionem provinciae arripuit? Et quum haec ita sint, libertatem tamen eligendi iactant, quam nunquam habuerunt, nec deinceps habebunt, quamdiu inter duos orbis monarchas, Turcum et Germanum, constituti haerebunt.

.....¹⁾ Valentinus cum non sine graui stomacho questus esset, videns se... frustra in acquirendo principatu laboraturum, collectis vasis.....²⁾ retro vnde venerat, abiit, ac exanime principis corpus aliis in Transsilvaniam efferendum atque tumulandum reliquit. Ne vero sine vllo emolumento atque operae pretio rediret, bona quaedam demortui principis, quae tribus plaustris vehebantur, aliamque item rerum supellectilem, velut e funere illius raptas opes, secum abstulit. Ita rebus constitutis, ab Gorozlo mouentes, tribus mansionibus Colosvarum ventum est, vbi tunc princeps Sigismundus cum frequenti procerum nobiliumque agmine corpus principis operiebatur. Exitum est obviam a principe honoris caussa venienti ferali pompae ad alterum ab vrbe lapidem, derepente sereno coelo ad introitum ita in contrariam tempestatem immutato, vt nimium larga pluvia et humum lubrico luculentoque humore madidum contegeret. et atrata omnia candore perfunderet, prorsus vt coelum quoque ipsum exsequias optimo principi faciendas moerere atque lugubrem faciem repraesentare videretur. Occurrit vna cum principe vrbana quoque multitudo frequens, cum longo sacerdotum procerumque naenias funebres comitantium ordine. Ita illatum corpus vrbi, atque in templo augustiore ad eum usum erecto pegmati impositum est. Dies, qui secutus est Dominicus is erat 18. Februarii, sacris rite faciendis ac subiude in inferiis ex dignitate principali peragendis consumptus est, Concionem populari sermone Petrus Alvinczi Cassoviensis Ecclesiae mysta, quem conscium testamenti princeps fecerat, Latinam orationem Martinus Samarianus ludirector vrbis habuit. Ita rite peractis omnibus, insequenti die cadauer elatum est, principe Sigismundo ac frequenti Transsilvaniae nobilitatis pompa

¹⁾ Kiszakalva. — Mike másolatában *Jam vero*.

²⁾ Oldaljegyzetben néhány szó félig levágva érthetetlen.

funus comitante. Accedebat vrbanæ multitudinis virorum mulierumque lugubre agmen, qui moerorem suum vel gravissimis lamentationibus non obscure testati sunt. Et quum in ea vrbe, Christiana quadam modestia, nedum viri, sed mulieres quidem, ac ne mater quidem orba filium vnicum, licet moeroris ac lacrimarum plena, in publico dum funus effertur, eiulatibus et planctibus prosequatur, sed seuerò silentio sequatur, tamen in huius principis funere non potuerunt ita animum in potestate habere clarissimæ quæque foeminae, quin altis lamentationibus flebilique comploratione aegritudinem animi ac luctum, quem tacitum opertumque volebant, palam effunderent ac publice testarentur. Aliae illum charissimum patriæ parentem, seruatore omnium, liberatorem vnicum, miseriarum atque sempiternarum aerumnarum depulso rem, libertatis ac salutis publicæ vindicem, crudelium Tyrannorum profligatorem, aliae alia resonabant, quibus ingentem animi dolorem vel inuite exprimerent, prorsus vt per multa suspiria diuelli se a funere vix paterentur, ac vel vestigia feretri currusque, quo inuehebatur, lutulentas orbitas multis cum lacrymis amplexarentur; idque in aliis quoque civitatibus passim factum. Nempe meminerant, inque recenti memoria adhuc tenebant, quantis e cladibus et quam acerrima ex seruitute Stephanus princeps Transsilvaniam exemisset, ac eiecto Germano graue seueritatis iugum ab eorum corporibus amovisset, totam salutem suam et ciuium huic vni acceptam referre volebant.

Ante vero quam Cassouiâ moueretur, visum est ad Muradem vezirem, qui tunc exercitus vniuersi Turci imperator creatus erat, quem Persico verbo Zerdarem illi vocant, tunc apud Belgradum hibernantem, legatos mittere, qui a Murade vexillum, sceptrum, aliaque principatus insignia Valentino in Transsilvaniam iam iam ingredienti impetrarent. Missi Petrus Zeplaki et Thomas Dobay, viri experientes et iam pridem in rebus Turcicis exercitati.

Triduo post Albam peruentum. Et iam in propinquo opperiebantur Sigismundum principem Petrus et Thomas, quos diximus a Valentino ad Muradem vezirem missos, atque vna cum iis kapuchi passa, quem janitorum magistrum vocant, summae dignitatis vir Turca, qui vexillum et sceptrum, itemque acinacem pretiosis gemmis illustrem, aliaque insignia, quibus principes Transsilvani in provinciae possessionem pro more a Turcarum sultano initiari solent.¹⁾ Quæ tamen res latebroso, ambiguo obliquoque consilio gesta est; nam cum Murad sibi persuasisset, se Valentino principi ea donaria in Transsilvaniam missurum, Petrus et Thomas, vbi in itinere intellexissent, reiecto Valentino Rakocium communibus suffragiis principem creatum esse, immu-

¹⁾ Itt az eredetiből az ige kimaradt.

tata et ipsi mente, atque ad praesentem statum omni rerum circumstantia conformata, ea insigniendi principis ornamenta ad Sigismundum Rakocium referre constituerunt. Ita cum ad Zavaros appulissent, passam praecipuum eius legationis ministrum eo adigunt, vt litteras a Murade ad Valentinum scriptas, eraso Valentini nomine, Sigismundi principis titulum inscriberent, quod a passa horum Maeandrorum non satis conscio effectum est; quae res illi postea apud Muradem in exitium vertit. Ita vno eodemque facto et Muradi veziri et Valentino egregie impositum est.

Princeps Sigismundus Alba obviam ad Sebesum Saxonum opidum legato capuci passae honoris ergo processit, quem multa officiorum frequentia Albam introduxit. 22. die Februarii, qui dies Jovis erat, corpus ex aula principali, vbi depositum erat, solennibus pompis in aedem sacram, ipso principe Sigismundo et magna procerum caeteraeque multitudinis frequentia, atque ipso quoque capuci passa praesente, deductum est. Concionem sacram veruaculo sermone Michael Tasnadi, Latinam Stephanus Thelegdi habuit. Ac peractis omnibus, quae honestando funeri erant, cadauer tumbae sepulchrali principali more atque apparatu impositum est. Eodem antea conditi erant Andreas cardinalis princeps a Michaele Valacho interfectus, et Elizabeth mortui principis soror, eademque Christophori principis coniux. Monumenta sepulturae exhibere visuntur vexillum ex atro holoserico textum, cui aurato opere gentilitia principis mortui insignia aliaque id genus lemmata sunt appicta, et tabula argentea parieti affixa vicenum quinum pondo. His in hunc modum constitutis princeps Sigismundus passam, qui insignia attulerat, mille aureis remuneratum, ac ceteros quoque comites pro sua quemque dignitate muneribus cohonestatos ad vezirem remisit. Et passa ignarus quam malam a Murade iniret gratiam ob immutatum tabulae statum, laetus ac tanquam re bene gesta ad vezirem rediit.

Haec dum in Transsilvania geruntur, Valentinus interea in Vngaria rerum suarum satagere, minitari, turbare, atque omnia ad conflandam Sigismundo principi apud vezirem inuidiam comparare, nihil non mouere, quo socerum e principatu recens adepto deiciat. Itaque nihil antiquius habere, quam vt hos Maeandros, quibus et sibi et Muradi missione sceptri et vexilli vafre impositum esset, primo quoque tempore explicaret. Nec sane Valentinus spe sua frustratus est. Simulatque enim vezir Valentinum exclusum ac in Rakocium principatum translatum esse cognovit, ac donaria quoque interuersa, furenter indignatus primum capuci passam ac scribam, qui immutato diplomate imperatorio et vexillo ac sceptro aliisque donariis in Rakocium transferendis munere legationis abusi erant, atque a praescripto officii sui praeuaticati erant, capite plectendos curauit, ac corpora

eorum in profluentem Danubium spargi. Nec multis interiectis diebus ad principem Rakocium legatum misit, iubens secesseret provincia, cederet locum Valentino, quem Stephanus princeps testamento provinciae principem legasset, furens ac minitans se inflictam sibi et Valentino contumeliam, ni excederet, ferro pesteque ulturum. Verum Rakocius constanti ac firma animi magnitudine ita omnes minas praefati hostis contempsit, ut ne minimum quidem de iure suo concesserit. Et Murad, quo Rakocio principatum abrogaret, ac insignia missa pro irrita haberet, noua de integro donaria, vexillum, sceptrum et gladium, principalibus ornamentis excelsa, Valentino in Vngariam misit, quibus illum absentem in principatum Transsilvaniae consecraret, totusque in eo fuit, ut socerum cum genero, quantum in se esset, committeret, ac bello Vngarorum intestino controuersiam dirimeret. Pollicebatur Valentino auxilium, quantum ad dimouendum loco Rakocium recuperandumque principatum satis esset. Nec Valentinus occasionem defuit. Arcem Kwwar, regni Transsilvaniae proprium peculium, largis promissis tradente Gabriele Pernieszi praefecto arcis, in potestatem redegit.

Haec et talia Transsiluani proceres, penes quos creandi principis potestas erat, secum meditabantur. Ac praeterea crudelis fama passim increbuerat, Stephanum principem 24 e potiore nobilitate Transsilvanica ad caedem, dum uiueret, nominatim destinasse, idque ex eius secreto quopiam scripto liquere ac pro comperto haberi. Et si ipse morte praeventus haec destinata exsequi non posset, ideo successorem Valentinum scripsisse, ut ferilis eius caedis minister atque executor foret, scilicet ut praestantissimorum procerum laniena antea, dum in viuis esset, non contentus, ne solus Alexander Kendi. Couaciocius atque alii cruentis eius manibus interfecti dicerentur, etiam post mortem sanguinariam libidinem suam in reliquiis Vngaricae nobilitatis explere concupiuerit. Ac dignus quoque magistro discipulus in eandem mentem cum illo conspirauerit. Qui Cassouiae Cataium, propinquum affinitate sibi coniunctum, immaniter dilaniandum curauerit, tyrannidem in suorum carne et sanguine exsursus, quam postea in Transsilvanos transferret. Haec et talia alia crudelia apud Transsilvanos circumferebantur, quae tamen, quod satis certum atque exploratum est, calumniae erant propiora, quam ulli veritati. Nam nec Stephanum tale quidquam mandasse satis apud eos certum est, qui Stephani fidem et integritatem cognitam haberent, et Valentinum nedum Catai caedis authorem vel participem, sed ne conscium quidem fuisse, qui tunc Cassovia peregre abfuerit. Enimvero nihil tam ab humanitate remotum est, quam summorum virorum innocentiae labem inferre, ac integritatem eorum confictis calumniis lacerare.

Hoc modo potentia et opibus auctus, magnam manu militum praesertim voluntariorum, quos Haidones vocant, illico conflare ac spe luculentae praedae animos eorum excitare, in Transsilvaniam denuo vastandam et expilandam eos inducere, maria et montes promittere. Parte ex alia nihilo desistebat Turcam Muradem sollicitare, omnia ad terrendum ac loco demouendum socerum comparare. Adiuuabant fauoribus Valentinum ad inceptum prosequendum Stephanus Illieshazi, Paulus Niarius et proceres Vngariae nonnulli. Nam et cum Gabriele Batorio, eiusdem principatus candidato, licet non obscura aemulatione in competitione alter alteri suspectus esset, tamen utroque a principatus adipiscendi spe reiecto, in mutuam gratiam redierant.

Szamosközy eredeti fogalmazványa számos törléssel és javítással, két íven, az *Erd. Múzeum kéziratárában* (b. Jósika Géza adományából). — Az első íven, melyet Szamosközy fölhasznált, a Boescai István fölött tartott latin halotti orationak 14 sornyi következő töredéke áll, más egykorú kézzel esinosan írva :

ORATIO FVNEBRIS

in obitum Serenissimi Transilvaniae ac Romani Imeprii Principis Stephani etc. defuncti XXIX. Dec. Anni MDCVI. Cassoviae.

Amisimus, immo ad aeternam beatorum sedem praemisimus serenissimum Transilvaniae principem Stephanum, heroem omnis aevi, omnisque memoriae incomparabilem. Cuius partam per illustria virtutis documenta gloriam, nulla oblivio quantumvis inferna delebit, nullus liuor, quantumvis mordax, iuste lacerabit, nullum denique tempus, licet rerum omnium edax, ex animis hominum evellet. Nihil est tam potens, tamque ualidum, tam ad euertenda quaelibet honesta armatum, quod virtutem labi nesciam, ac interitui minime obnoxiam, corrumpere atque oblit-terare queat.

NB. Ez talán annak a latin orationak a kezdete, melyet Gy.-Fejérvártt az egyházban a temetés alkalmával 1607. febr. 22-én Telegdi István tartott, s melyről Szamosközy a fentebbi töredékben emlékezik.

Constantinopolba való adó Erdéلبől.

Tizenöt ezer arany a török császárnak. Honorarium munus az adó mellett, száz ghira ezüst. Tíz hokor sólyom. Ez az császárnak.

Az fővezérnek esztendőnként öt ezer tallér. Si vero nouus Supremus Vezér basa surrogatus esset, decem millia additi, et viginti marcae argenti.

Az második vezérnek ezer tallért. Akár uj basa lött legyen, akár penig régi.

Tertio et subsequentibus ad summum octo veziribus cum praecipuo, quod tamen raro fit, ut octo simul vezires existant, nam quinarium vel senarium numerum non excedunt, singulis trecenti thaleri, et singulis veziribus insuper decem marcae argenti.

Duobus praecipuis chyauszis similiter trecenti thaleri.

Reliquis duobus, qui dragomanis id est interpretis vice funguntur, singulis centeni thaleri.

Nisaczki Basae seu cancellario thaleri 150. Insuper eidem egy aranyos kupa. három girás.

Fuerunt et alia munera beglerbegis, kapucsibasis, janiczarorum aghae, bassae, tihai, quae omnia computata ad sexaginta millia florenorum assurgebant.

Az német fejedelem ajándéka esztendőnként negyven ezer forintot teszen, az adó Constantinopolba.

De ez mellé költ az császár a német követekre esztendőnként száz ezer forintot. Ezeket Sennyey Pongrácztól hallottam.

Nalácz László, Balogh Ferencz, Gonyó Péter, Nagy Márton, Rácz Péter, Óváry István, Torma Christóf, Gávay Miklós, Sennyey Pongrácz, Bodogh János, Kendi Ferencz, Kendi Sándor, Nagy János Keresi, az portára jártanak diversis temporibus az Bátor fejedelem idejében.

Mindezek közül egy se találtatott, ki egy arcus papirosra valami emlékezésre való dolgot irtanak volna fel pro memoria posteritatis.

Ziaus basa, magyarfi volt, zalai Zalay Gábornak, egy nemes embernek rokona. Ezt mazullá tőtte volt az császár, mikor az egri viadalból haza ment, ezért hogy az császár fiát az atyja székében ültette volt, azt hívén az sok hír miá, hogy az császár oda vezett volna az egri hadba. Így mondják.

1604. Básta megszállotta Kassát. 3. Decembris.

1604. Az fejedelem Bocskai velünk jött be Kassába, 11. Novembris, Szent-Márton napján, pénteken.

1604. Az török császár zászlóját hozták be Kassára az fejedelemnek, 20. Novembris.

1604. Lippai Balásnak adták meg Kassát, 30. Octobris.

1604. Király képe Barbianus ment ki Kassáról az álgúkkal Bocskai ellen, 8. Septembris.

1596. Mikor Baba alá mentenek, Zénásy Mihály volt egyik hadnagy, ez oda veszett, Sirkó Imre deák, gyarmathi, ez is oda veszett.

(Az erdélyi volt kir. főkörmányszéki levéltárban levő eredetiből, mely Szamosközy írása.)

1593. esztendőbeli holmi dolgok.

19. Januarii 1593. Rác Péter in Moldaviam ad Veli agam missus.

14. Februarii, nuptiae Stephani Josica cum relictā Pauli Giulaý.

24. Februarii, nuptiae Volfgangi Kovacioç cancellarii cum filia Christina Alexandri Kendi. Princeps Sigismundus arce Görgin Kovachyocium cancellarium donavit.

25. Martii, Memhet ciaz discessit.

2. Aprilis, tormentum ingens Lupus fusum est.

6. Aprilis, Georgius Rauazdi ad portam missus.

10. Aprilis, legatus magni ducis Florentiae il cavalliero Matthaeus Bottifioreno intravit Albam.

11. Habuit audientiam.

20. Discessit.

23. Comititia partialia Albae.

1. Maji, creati consiliarii Georgius Vas et Pancratius Sennýeý.

5. Maji, Razman aga legatus Moldavus venit.

6. Georgius Lenchýes obiit.

21. Nocte praecedente Lenchýes Györgyné obiit.

26. Causius venit, sed falsus.

11. Junii, Alexander Sombori ex Italia rediit (*más kéz:*) Albam.

13. Princeps rediit ex peregrinatione Polonica.

22. Junii, Hazon bassa Boznensis ad Sissecum profligatus.

2. Julii Marton Bonýaý ¹⁾ deák ad portam missus.

30. Memhet ciaz ex porta venit.

5. Augusti, ciaz auditus.

6. Marcus Benkner in Poloniam missus.

8. Aug. conventus senatorum et consultationes de Turcae postulatis per Memhed chýauz, Gergel chýauz.

16. Nagy János et Andreas Erdőhegy ad portam missi.

25. Rauazdy György rediit ex porta cum Czaffer bego a Sinan bassa misso ex castris.

¹⁾ Más kéz betoldása.

13. Septembris, dnus Senicÿ ad Sinan passam et Stephanus Cacas (*ujabb kéz javítása: Kakas*) in Angliam.

3. Octobris Colosvarinum cum copiis perveniens,

7. dnus Stephanus Batori generalis creatur.

13. dnus generalis cum copiis egressus.

16. Czegódi Mihály cum tributo ad Zinan basam missus.

5. Novembris dnus generalis cum exercitu rediit.

(Ugyan e papir 2. levelén még e pár sor *Szamosközy* kezével :

S. D. Nos hic recte valemus. Tua familia te petit, ut et quamprimum huc venias.)

(*Ugyanazon kéz*, mely 11. Juniusnál *Albam*-ot betoldotta s mely *Kakas*-t javítá. a fogalmazvány 4., vagyis utolsó lapjára e két nevet írta: Loványi János, Loványi Dániel.)

(Fogalmazvány Szamosközytől, a budap. egy. könyvtár Pray-féle gyűjteményéből, Tom. 29. ad 6.)

In origines Ungarorum.

Lapszálon állnak a következő jegyzetek:

Orodes rex Albaniae apud Eutropium lib. 6., quem Pompeius ter vicit, ad postremum rogatus pacem ei concessit.

Apud Florum vero lib. 3. caput. 5. Orodes rex Colchorum memoratur, quem positus sub ipso Caucaso castris iussit planam descendere.

Oldalt: Scemitae Arabes nunc Saraceni, index Marcelli Ammiani.

¹⁾ Abbas Vrspergensis fol. 100. Hunorum originem ex Gothis manasse ait, qui Gothos sedibus suis expulisse dicuntur. Gepidi quoque et Amazones ex eis processisse dicuntur. Si Huni a Gothis sunt et Hunorum secundum Leunclavium Turcica origo est, ergo et Gothorum, qui Germani sunt, origo Turcica erit.

Jam vero quid non fabulatur de Gepidis a Geparta (?) id est pigris dictis, quid in Vistulae fluminis insula resederunt, ibique sedes fixerint, ac Gepidas a tarditate esse denominatos. Quod quam sit non modo ineptum, sed et falsissimum, regionis distantia satis indicat, Gepidarum enim regio toto caelo terraque distat ab Vistula fluvio.

²⁾ Scythia siquidem Germaniae confinis est, eo tenus ubi Ister ³⁾ fluvius oritur, vel stagnum Marsianum dilatatur usque ad Danubium montemque Taurum, non illum Asiae, sed proprium Scythiae per omnem Maeotidis ambitum. In qua Scythia prima ab occidente gens est Gepidorum, quae magnis opinatisque ambitur fluminibus, introrsus Dacia ⁴⁾ est, ad coronae speciem arduis

¹⁾ Rerum patriarcharum et historiae contemptus. Beddae ass. 76. vide. Atila solus regnator paene cunctarum Scythicarum gentium, rex Hunnorum omnium, confusus in multitudine fortissimarum gentium, quas sibi subiugaverat etc. Malet. . . niam etc. Urspr. pag. CXI.

²⁾ Fol. 102.

³⁾ quomodo potest hoc esse verum, Scythiam in Germania fuisse, adeoque Dacia.

⁴⁾ Vide pag. 104., ubi Gepidiam Daciam esse contendit, cum longe sit diversa.

alpibus emunita. Deinde per immensa spatia Venetiarum natio populosa considet, quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutantur, principaliter tamen Sclaveni nominantur.

¹⁾ Dum Gothi in Dacia habitarunt, habuerunt regem Zamolxem (ab hoc denominatum fluvium Zamos dicimus), quem mirae eruditionis philosophum fuisse dicunt.

Eius praeceptor fuit Zeutes (scribendum est Zentes, inde est pagus Zentelke et Zente et Zentes), postea Decineum (inde est Decse in Transilvania), qui venit ad eos tempore, quo Sylla Romanum Imperium est adeptus. Post Dicineum fuit sapiens Comosicus, quartus postea fuit Zamolxes. Sic a Caiano duce dictus est Caianus amnis, ad Marisam prope Devam, et in agro Claudiopolitano Caiantó = lagus Caiani.

1590. Recipitur kalendarium Gregorianum a Transilvanis et omnibus posthac annis idem epilogismus kalendarii observatur.

Lapszállás: Ex cuiusdam inepti consignationibus.

1593. Joannes Galfus et Paulus Julianus ob calumniam Balthasaris Batori, permittente Sigismundo principe, trucidantur, eo quod fraudem Balthasaris et coniurationem detexerant Sigismundo. Ut itaque Balthasar removeret a se suspicionem, hos insectatus est calumniis, donec opprimeret. Qui sequenti anno et ipse cum aliis meritis poenas luit.

1595. Celebrat nuptias Sigismundus Batori cum Maria Christierna Caroli ducis Stiriae filia (*pótlás*: die 5. Aug. introducta Albam).

1596. Agriam Mahemed Turca capit, christianorum exercitus caeditur.

1596. 12. Julii visus est cometa sub urso maiore cum stella priore sinistri pedis et movebatur secundum successionem signorum, et duravit usque ad 26. Julii, neque procul ab urso recessit, sed cum Venere fere promouit.

Lapszállás: die 12. Julii primum conspectus est.

1. Octobris. Agria a Turcis capitur cruenta clade. Effectus cometae.

1599. Andreas Cardinalis a Michaelae Vaida caeditur ad Cibinium, ubi perierunt bis mille ex cardinalianis, quod verum non est, quum ex utraque acie vix ultra mille ceciderunt.

7. Novembris. Stephanus Bochkay reversus ex Hungaria, adductisque Haidunibus Ungaris circiter bis mille, Gyalu, Fenies, Kolos-Monostor et suburbium Claudiopolitanum vicinosque alios pagos vastat et foede depredatur.

¹⁾ Ib. aspirationtam Φιλαργος vide cael. 449.

Kuni seu Chuni, dicti sunt postea Hunni, quod verbum primae litterae aplaresi (*kihagyásával*?) acephalon factum est posterioribus aut iisdem omnino temporibus, nempe ut barbarum nomen in latinorum usum . . . eamque formam deformarunt.

4. Martii. Eligitur in principem Andreas Cardinalis princeps Traussilvaniae.

6. Martii. Stephanus Bochkay et Demetrius Napragi superiore anno missi ad Rudolphum caesarem legati redierunt in Transilvaniam, cum Sigismundus Batori obviam illis ivisset ad Koewar, sed una cum ipso redierunt Claudiopolim, ubi et Cardinalis erat.

26. Maii. Lugas a Tartaris crematur et vastatur. Advenit legatus Moldavicus. Venit et legatus Polonicus ad cardinalem.

18. Octobris. Clades ad Cibinium adiere Andreae Cardinalis.

18. Novembris. Eligitur in principem Transilvaniae Michael Vaivoda. Religio Claudiopolitana infestatur a Michaelae Vaivoda instinctu Demetrii Napragy.

1600. 18. Febr. mane ante occasum lunae tres lunae apparuerunt, quae etiam simul ita occiderunt. Lunarum talis fuit effigies: Unius quasi quaedam surgens columna, alterius in altum radians fulgor crispatus, tertius veluti verae lunae figura.

19. Maii. Gratulatio Claudiopoli et Albae, tormentorum elisorum plausibus ob captam Moldaviam a Michaelae vaida.

3. Augusti. Conflictus Valachorum et Kozakorum Albae, in quo praecipui viri Kozakorum et capitanei interficiuntur.

Die 8. Septembris hora 1. pomeridiana ad Mirizlo profligatus est Michael vaida.

12. Octobris. Kanisa arx superioris Hungariae a Turca capitur deditione Germani Paradaizer, pro qua re postea ad gemonias Viennae trucidatus est.

22. Octobris. Uxor Michaelis vaidae in arcem Gyalu advecta est.

1601. 17. Januarii. Deficiunt Transylvani a Germanorum imperatore et Sigismundus reducit in principatum.

3. die Augusti. Sigismundus princeps profligatur a Basta ad pagum Gorozlow in Zilagÿ.

9. die Augusti. Michael vaida trucidatur iussu Bastae ad Tordam, cum ille iterum ad Turcam se aggregare clam vellet unacum Ban Mihalcÿa insigni latrone.

12. Januarii. Comitia Claudiopoli.

26. Januarii torretur Babanoak latro et sacerdos quidam Valachus ad gemonias.

17. Martii ingreditur Claudiopolim Sigismundus tertio in principatum Transilvaniae assumptus. Reductus est per Stephanum Toldy ex pago Moldaviae Botosan.

2. Aprilis iuravit Sigismundus regnicolis Tranniae post horam 12. meridionalem.

Circa 14. Novembris obsidetur Claudiopolis a Turcis. Tartaris, Siculis, Ungaris per Sigismundum Bathorium.

Oldaljegyzet Szamosközytől: Az régi calendarium szerént.

Oldaljegyzet: Nem jól írta, mert 5. Januarii süttették meg.

22. die liberati sunt ab obsidione Claudiopolienses.

28. Basta ingreditur Claudiopolim cum paucis militibus.

5. die Decembris. Discedit Basta Claudiopoli.

Circa mensis Decembris initium Claudiopolis versatur in magno discrimine ob non solutum stipendium militum Germanorum.

1602. Hac hyeme Basta deditione recipit Bistricium.

26. die Februarii revertitur Basta a Bistricio Claudiopolim.

1. Octobris obsidetur Buda a Matthia archiduce Austriae sed expugnari non potuit, licet plus quam per mensem integrum oppugnaverit, verum cepit Pestum dispositis illis praesidiis ad reiterandam obsidionem.

16. Augusti, anno 1602. magna et memorabilis tempestas Albae, quae turris Albensis suburbanae supremam partem humi deiecit circa horam noctis 2.

1603. Terraemotus Claudiopoli, ut fertur 5. Maii. 23. Maii Zekel Moses incendit suburbium Claudiopolitanum.

30. Maii fit deditio a Claudiopolitanis et milites praesidarii demittuntur ex urbe. Eodem die Jesuitae pelluntur, monasterium eorum diruitur.

1. Junii ingreditur Moses Claudiopolim, res et facultates partium, quae a Basta stabant, diripiuntur. Inde ablatis tormentis bellicis vadit Bistricium, qua in potestatem redacta, vadit versus Segeswar, inde contra Murzam valachum ad Coronam etc.

14. Septembris. Reducuntur Jesuitae Claudiopolim per iudicem Emericum Bogner.

8. Novembris. Recuperatur denuo Hatwan per Germanos in Hungaria excedentibus illic Turcis, si verum est.

15. Novembris. Revertitur Basta Claudiopolim cum exercitu ab Lippana expeditione.

16. Decembris. Decollatur Devae Michael Tothazy Zwëch cognomine iudex regius Claudiopolitanus iussu Bastae.

Oldaljegyzet: 2. die Decembris. Mind az ő calendáriom szerint írta.

Ezt Szamosközy valaki jegyzetéből írhatta, mit az első oldaljegyzet is mutat.)

Oldaljegyzet: Ad veteris Kalendarii epilogium.

Notationes historicae anni 1596.

Turcarum imperator Mahomed, filius Muradi jam triennium cum Rodolpho Romanorum caesare de imperio Ungariae decertans, maximam expeditionem in Ungariam parat, quam non e veziris legato, sed ipse sua in persona conficere nititur. Itaque convasatis ex omni imperio suo cis, transque marino militibus in Ungariam movet occisis antea fratribus germanis statim ab inito imperio. Hazonum Graeciae beglerbegum designat. Praecopitarum Tartarorum principem in auxilium sollicitat, qui inter Tanaim et Boristhenem degunt, pellitarum vestium, aurorum, pecuniaeque magna vi ad illos missa, quo ad expeditionem paratiores et instructiores sint.

Persarum regis cognatus superioribus annis Muradi imperatori obses datus Constantinopoli vita functus erat, non sine suspitione veneni dati. Murad metuens ne Persa rebellionem caeptaret, praesertim Murade christianorum bello implicito, balsamo corpus obsidis injungi jubet, legatosque ad Persam mittit de foedere pungendo et de veneni suspitione abolendo. Persa confirmat pacem, et si Murad poscat, etiam auxilium daturum se promittit adversus Christianos. Itaque quo caesare Turcarum adventante, promptiora omnia parataque fiant, Ciaffer bassam vezirium Belgradum praemittit, qui unacum beglerbego Hazono omnia, quae ad bellum usui sunt, comparent.

Sigismundus a Turca deficiens non temere arbitratus Turcarum imperatorem in Transilvaniam venturum, quo tam potenti hosti obstare possit, ad caesarem Rodolphum Pragam proficiscitur officii gratia, salutandique, tam ut ab ipso et a ceteris christianis principibus auxilium tempestivum petat, Stephano Bochkai, in Trannia vicaria potestate ut fungeretur, relicto (qui absente Sigismundo, cum Siculi rebellionem¹⁾ captassent, magna caede eorum eos compescuit, Georgio Ravazdio, Nicolao Apaffio et ceteris ad eos missis, qui non sine crudelitatis fama eos officium facere coegerunt. saeviente bruma insigni frigore etc.) Itaque Sigismundus²⁾ mense Januario Alba movens, primum Cassoviam, ubi a Christophoro Tiffenpachio honorifice exceptus est, ubique biduum quievit, inde continuato itinere per Carpaticos montes et Moravorum fines Pragam contendit, relicta ad sinistram Vienna. Appropinquanti caesar cunctos fere aulae suae proceres obviam mittit, in[de]osculata caesaris dextera, quam submitte salutatur, et ca[esar] a Jugustali sede consurgens, communiter (?) Sigismundum complexus, proxime considerare jubet ac mutuis congratulationibus paucissimis verbis peractis, ipse in conclave suum divertit, principem vero, qui febris jam antea correptus aegre se habuit, in proximas ejusdem palatii aedes in hunc usum regali jamdudum apparatu excultas deduci et lauta quotidie convivia instrui jussit, aegrotantem saepius invisit. Ubi Sigismundus morbo in variolos (*variolas helyett*) erumpente convalesceret, facile ab imperatore et quae petivit impetravit. Destinavit Rodolphus Sigismundo his mille cataphractos Germanos, Hungaros item equites mille, pedites ter mille ac insuper 24 millia thalerorum in singulos menses per semestre tempus ad bellum Turcicum, ultra ea, quae pontifex Romanus et Hispaniarum rex pro sua liberalitate contributuri erant, quorum hic viginti coronatorum, ille triginta flor. Rhenensium millia ad singulos menses per semestre itidem tempus

¹⁾ *Ujabbkori kéz* : Rebellio Siculorum.

²⁾ *Betoldás* : circa initium.

polliciti sunt. Addidit ad hæc caesar privati denarii nomine ipsi principi immensi pretii gemmam aureo annulo inclusam, equos duos maxime generosos, horologium exquisiti operis, item equos curules sex eximios cum insigni carpento purpureo, quo rediturus veheretur. Cancellario vero ejus Stephano Josica et consiliariis, quos una habuit ¹⁾ (Casparo Cornis etc., quem etiam ibi interficere voluit) argenteas pateras, incurataque pecula elegantis opificii. His confectis quarta die Martii Praga movet. Constituerat ex itinere Graecium divertere ad socrum, sed Turcici belli rumore ex Transilvania ad eum perlata, non potuit proposito defungi.

Viennam sexto post die venit, ubi magnificentissime a tota urbe exceptus in caesareas aedes (quibus stabuli regii nomen est) perlatus est. Vienna Posonium venit, ubi tum Matthias comitia Hungariae agebat, quo Maximilianus quoque veniens, honorifice ad Danubii ripas illi ab universis proceribus et duobus archiducibus occursum est ac mox in arcem Posoniensem introductus lauto convivio exceptus est, inter duos archiduces accumbens.

Postridie inde movens ab archiducibus extra urbem comitatus est, a ceteris vero proceribus ad dimidium fere miliarium Ungaricum. Inde Nitriam, postea Levam, ac deinde ad Zerench, ad Sarospatak et Varadinum, inde in Transilvaniam revertit.

Moldaviae vajvoda Hieremias Mogila Hazzonem bassam Memhet paulo ante supremi veziris passae filium in proximo exercitus colligentem et Tartarorum copias opperientem veritus, ad Sigismundum plenas humilitatis et submissi animi litteras dedit, in quibus se imperata facturum pollicebatur, et si juberet, provinciam Moldaviam alii (*alio helyett*) cuicunque vellet Sigismundus, se daturum pollicebatur et si vellet, etiam in Transilvaniam venturum resignata provincia. Quod an serio vel fucate fecerit, dubium est. Per eosdem dies sexcenti Janizarii Belgrado praefecti Danubium traiecerant in proxima Turcarum confinia praesidii causa ituri, eos Georgius Barbely missis Lippensibus cohortibus profligat, magnam vim curruum, rerumque aliarum intercipiunt, ex is non plures evasere, quam 18, quod vix credi potest, sed et ex nostris ad 300 interfectis.

Princeps Sigismundus conventum Claudiopolim coget de publica salute sollicitus ad 20. diem Aprilis. Quia Temesvariensis bassa Lippanam obsidionem moliebatur, eam 4000 hominum praesidio munit et tormenta majora duodecim secundo Mariso deduci jubet. In Walachiam Transalpinam Albertum Kiraly, Joannem Zelestey et Franciscum Nagy, Franciscum Thuri, Paucratio Senneio addito cum valida militum manu mittit. Varadinum

*A lapszálon újabb-
kori kéz.: NB. Co-
mitia.*

¹⁾ *Kittörölce*: Georgio.

tractum Bochkai demandat intendere, ipse cum Cornisio et Josica, quo usus postulet, proficisci statuens.

Mittit ad Praepostvarium quoque et Tiffenpachium nuncios et desponsa a caesare auxilia per litteras urget, et alios Hungariae procures et ordines, qui a caesare in mandatis habuerunt, ut petenti Transilvano subsidio adsint, sed frustra omnia. Nam equitum Silesiacorum cohortes nondum in Ungariam appulerunt, qui duce Raibicio affore nunciabantur. Ita Sigismundus omni spe auxiliorum destitutus, cum suis Transilvanis Lippam versus progreditur, quam jam bassa Temesvariensis omnibus circa finitimorum auxiliis suffultus, obsederat. Tartari omnem tractum inter Chrisium et Marisum late et inpie depopulantur. Bassa Temesvariensis circa finem Aprilis, cum arbores florent, Lippam obsedit, tunc primum Sigismundo in Transilvaniam reverso. Georgius Barbely acerrime Lippam tutatur. Ibi erant enim Scotorum militum quaedam manus, fere ad centum et quinquaginta viginti stipendio conductae, cum vel minimus eorum quattuor decim florenos in mensem mereret. Bassa 14. dierum oppugnatione fatigatus, obsidionem solvit, cum audisset Sigismundum magna manu accelerare. Solvit obsidionem tum propter alia incommoda temporis et rerum, tum quod Tartari seditionem a Turcis fecissent, Cianadiensisque beki tentorium unacum rebus omnibus depraedati essent, ipso etiam beko interfecto. Pervenerunt ibi Bachiensis et Giulensis beki. Dum Lippa oppugnatur, Temesvarum a Lugasiensibus militibus incenditur, quo bassam ab obsidione avocent.

Ex hac inita Turcarum oppugnatione Sigismundus spem concipiens, tunc quidem non potuit, sed postea mense Junio (10. Junii) Temesvarum Sigismundus obsidet ac captis statim suburbanis, tribus ex locis oppidum oppugnat: ab aquilone Caspar Kornis, ab occasu Albertus Kiraly et Stephanus Toldi. Ab ea tandem parte, qua Kornis obpugnabat, cum jam murus continua verberatione dilapidatus esset, ad impulsione[m] faciendam exercitus consendit, sed frustra, magna enim clade repelluntur.

Turci et Tartari, qui Temesvaro obsessio Chianadum versus concesserant, totis viribus Sigismundi castra adoriuntur, quos Sigismundus magna edita strage repellit et Tartaros ipsorum etiam castris exiit, per duo milliaria eos insecutus. Periit in hoc proelio dum fugit Nuztan bek, qui capta autea arce Jeneo dimissus fuerat.

Cum nihil profiteretur oppugnando, soluta obsidio est, Thracum maxime perfidia, qui foris erant in castris Sigismundi, omnia consilia intus ad alios Thraces et Turcas renunciantibus, tum vero etiam quod audiretur, Turcarum caesarem unam expeditionem in propria sua persona in Ungariam parare et adventare etc. Sigismundus exercitum Lippae relinquit soluta obsidione Temesvariensi

*Ujabb kés a lap-
szélen: hoc refe-
ram ad auxilia
promissa.*

*Jegy: et Szamos-
közylől: obsidio-
nis septimo die
Tartari castra
adoriuntur.*

et de Germanorum auxiliis frustra imploratis per litteras ad Praepostvarium graviter questus est, quod etc.

Per idem tempus cum ab obsidione Temesvariense reversus Albam esset, pontificius legatus pileum ducalem cum deaurato ense Sigismundo a pontifice retulit etc.

Rodolphus omnes Christianos principes, pontificem, Moscovitarum principem ¹⁾ de auxiliis sollicitat adversus Mehmedem, qui magno exercitu in Ungariam venire ferebatur. Mittit et ad Polonorum regem oratorem episcopum etc. Et Sigismundus ex Transilvania misit Pancratium Seneium et Eustachium Giulaffium, qui oratione isthic habita nihil impetrarunt.

Maximilianus frater Matthiae archiducis rerum summae praeficitur, additio ei legato, quem Campi Marsaleum vocant, Adolphum comitem Shwarczenburgium, in citeriori Hungaria Franciscum Nadasdi et Georgium Zriny, in superiori Christophorum Tiffenpachium, in Sclavonia Herberstennium, in Croatia Lenkoniczium regionibus tutandis praefecit.

Erat totius exercitus Germanici summa ex provinciis caesaris totaque Germania ad bellum conscripta ad XV millia et quadringentos peditum duplo maior pars putatus (*sic!*) est. Hungarica auxilia, si plene data et conscripta integre fuissent, equitum pene sex, peditum duodecim millia efficere deberunt.

Per eos dies Nicolaus Palffy, Strigonianae arcis partiumque Danubianarum summus praefectus, castellum Sambok Turcarum a solo evertit praesidiariis Turcis interfectis.

Idem non multo post classem Turcarum multo rerum apparatu reffectum ad Vacium oppidum profligat et eversa classe Vacium quoque oppidum captum diripit Turcis interfectis, unde cum Christianos incolas abducere conaretur, illi renuerunt, tum quod fundos domosque aegre relinquerent, tum quod quietius se sub Turcarum potestate vivere posse dicerent, quam sub Christianorum omni miseriarum genere vexaturos.

Arx Vaciensis olim Episcopi aula a ²⁾ Svarczenburgio et Palfio 23. die Julii defugientibus inde Turcis partim Pestem, partim Budam sine sudore et pulvere occupatur.

Per idem tempus classis Turcarum, quae Budam subvehabatur, adverso Danubio missis a Palfio militibus, conficitur. Bassa Budensis misso praefecto cum navibus Nasufaga, cum mille equitibus et totidem peditibus ipse quoque terrestri itinere bassa Budensis illis jam profligatis occurrit, quos similiter Hungari caesis multis in fugam conjecerunt. Ibi et Nasufaga fuit captus et 102 capita, vivi 13 in castra sunt relata.

¹⁾ *E fölé irva, de berekesztve és kitörölve*: Polonorum regem.

²⁾ *Maximiliano kitörölve*.

Hatvanum a Maximiliauo obsidetur. Svarzenburgio et Palfio, quibus et Tiffenpachus advenit cum sex armatorum millibus, qua Germanis, qua Ungaris, Ungarorum proceres adfuerunt Rakocius Sigismundus, Dersfius Varadiensis Antistes. Hatvanienses Turci omnes Christianorum consilii et exercitus inscii plane, pabulatum rerumque aliarum causa in proximos vicos exierunt, fere ducenti, hi exclusi partim caesi, partim pulsi sunt. (*Kitörölve a következő: Obsidio facta circa 14. Augusti.*)

Rakocius suadebat, ut quoniam incerti essent Hatvanienses de eorum adventu, praemissis¹⁾ aliquot equitum cohortibus, ex oppido eos in insidias elicerent, ut iis caesis facilior esset postea expugnatio. Sed reliquis ducibus id, licet salutare stratagema, improbantibus totum subito exercitum in conspectum oppidi effundunt, 14. die Augusti 1596.

Itaque statim aggeres moliuntur circa oppidum, a diversisque partibus, maxime vero ab aquilone Paztoviensem, ab ortu Rascianam, a meridie Pestianam portam infestabant. Ex his aggeribus fossae ducebantur obliquae et transversae variis tramitibus, quae ad fossam usque arcis et oppidi pertingebant, hae omnes militibus complebantur, qui assiduus jaculationibus obsessos vallum et moenia conscendere ausos infestabant, ipsa vero propugnacula maxime vero murorum latera circa portas maioribus tormentis circiter 36, huic inde corribus objectis quatiebantur. A Paztoviana porta Tieffenpach et Rudolphus a Grais cum peditatu Silesiaco et superioris Hungariae militibus, a Rasciana Kinzkus²⁾ cum Bohemis et Moravis, a Pestiana Vilhelmus Terzkus cum Suevicis et Palfius cum Ungaris peditibus rem procurabant.

Principio ad Paztoyanam portam Turci eruptionem in nostros fecerant, ubi pedites aliquot Germani et Hungari intercepti sunt, cecidit ibi et Greiz nobilis Austriacus peditum Austriacorum praefectus, item Cataneo architectus Italus.

Censebant alii, ut aggeribus in immensum accumulatis, qui moenia superarent, oppugnatio institueretur, sed Tiffenpacho displicuit, magni laboris et multorum dierum, nec sine pernicie militum id futurum dictitanti, igitur placuit omnibus, ut fossa, qua impressio facienda esset, virgultorum fascibus, humoque oppleretur. Zagrae quoque fluvioli pars ex suo alveo deducta est, ex fossa tamen oppidi aqua tota educi non potuit. Obsistunt acerrime bekus et cetera obsessorum turba tormentis, aliis omnibus petunt obsidentes.

Ad hassani Budensem columbam jam ante pullos in uido habentem ab Hatvano bekus miserat, per quam quid vellet libere

¹⁾ *Kitörölve* e 2 szó: certis equitibus, s *föltéje írva*: aliquot.

²⁾ E név fölött egy + úgyszintén a lap szélén, de semmi jegyzet.

Oldatjegyzet Szamosközytől: Arzlan beg nyughatatlan Ali pása fia, mely Ali szolnoki és szigeti bég is volt. Az Arzlan törökül szinte azt teszi, az mit magyarul: orozlan, idest leo.

perscribere posset, nam columba ad suos pullos ocissime rediret, itaque chartam sub alam alligaret et conderet, quam illa in nidum referret. Ita factum bassa multis promissis bekum animat, iam iam affore Turcarum imperatorem, qui obsidionem dissiparet etc. Hac spe innixi obsessi pertinacius sese defendere, hi quoque acrius instaurare oppugnationem, adeo ut quattuor milliagloborum maiorum in vallum et propugnationes missa essent, magnaue murorum ruina facta fuerit.

A Rasciana porta Kinzkiani ad marginem usque fossae aggeres perduxerant, atque inde cuniculum subterraneum decem passus longum in ipsam oppidi fossam porrexerant, per quem non modo in fossam progredi, sed propugnaculum quoque ipsum frustra desuper ignes et stuppas Turcis delicientibus suffodere poterant.

A Pestiana porta, quia fossa latior erat, et aqua profundior, quam ut vel averti vel virgultis expleri posset, Albertus Baro a Princensteinus duas naves confecit, singulas septemdecim passus et dimidias longas, hasque desuper tabulis, bovinisque pellibus crudis, ut iniectos ignes sine noxa exciperent, contextit ac in longitudine connexas in fossam deiecit, quod ita factum est, ut duo haydones Ungari donis et promissis onerati, fossam noctu tranatarint et in una parte valli funem cum machina versatili ad robur alligarint, quam reliqui magna vi annexi trahentes naves in fossam proiecerint. Sic naves duae in longum porrectae pontem transituris militibus praebebant. Sed antequam impressio fieret obsidionis die decimo octavo, sulphurei ignes ardentisque taedae in oppidum eodem Princzensteinio procurante coniciebantur, sed nullo cum fructu, cum vel altius librati in medio aëre evanescerent, vel si tectis flamma impegit, a Turcis subito restinguerentur. Sequenti die, qui 3. Sept. fuit, circa meridiem ex tribus oppugnaculis supradictis impressio suscipitur. Cum Terzkiani et Palfiani cum magno simul impetu a Pestana porta incurrere cepissent, interior navis praegravante multitudine subsedit, qua submersa cum reliqui cursum continuare et sequi non possent, ii, qui transierant, quia pauci obsistente hoste moenia conscendere non poterant, cum magna strage repulsi sunt, compluribus eorum vel sub muro caesis vel in reditu aqua absorptis. A Paztoina porta ex Tieffenpachianis pauci ad fossam progressi, cum in citeriori ripa constitissent et ob interiectam fossam et aquam transitu prohiberentur, amissis nonnullis, qui hostilibus globis icti ceciderant, intra aggeres sese receperunt, Tiffenpachio ob vulnus, quod liberius in aggeribus pridie versans ex projectu lapidis per Turcam funda adacti, in adversum os acceperat, in tabernaculo decumbente. Sic hostes a Paztoina Pestianaque porta metu liberati, cum ad Rascianam portam omnem impetum convertissent, facile Kinzkianos, qui animose vallum conscenderant, multa cum

caede, Stampfio quoque certorum militum praefecto trucidato, muro deiecerunt.

Prima illa impressione infeliciter tentata, placuit archiduci, antequam hostes ex labore se reficiant, locaque tormentis diruta muniant, rem denuo quanto maioribus fieri poterit viribus aggredi, quod eo magis accelerandum iudicavit, quod crebris in horas nunciis afferebatur, Turcarum imperatorem magnis itineribus ad liberandum Hatvanum cum ingenti exercitu properare. Itaque antequam a labore obsessi animum et vires recipiant, impressio redintegratur. Itaque navali ponti ratem addunt ex fagineis arboribus Vacio peropportune tunc advectis connexam, ut militibus expeditior ad murum pateret transitus. Tunc qui circa Pestanam portam inter aggeres constituti erant cum ducum hortatu Palfio inprimis et Terskio animantibus statim ad incurrendum se parant et primi omnium per ratem, singillatim tamen mutuis inhaerentes vestigiis, ne confectae multitudinis pondere pressa succumberet, celerrime procurrant, indeque conglobati per ruinas conquassati propugnaculi in summitate valli deiectis inde defensoribus audacissime evadunt et per moenia progressi proxima propugnacula defixis vexillis occupant, alii in oppidum desiliunt ac obsistentes Turcas in interiorem oppidi regionem propellunt, iniectisque passim ignibus aedificia inflammant. Pari fervore ad Rascianam et mox ad Paztoianam portam fit impetus. Post haec omnis alia multitudo, quae in castris fuit, postquam oppidum a nostris temere aditum est, advolat, oppidumque circumplexa iam non per ruinas tantum, sed quacunque proximum fuit, vallum transcendunt pars inter arma et flammam in Turcarum aedes praedae studio decurrit, pars in forum provolat. Crebre ubique venientibus per vicos et plateas Turcarum sese offerebant acies, qui etsi egregie proruentium militum impetus sustinere conabantur, tamen multitudine circumventi, alii miserabili caede prosternebantur, alii ut vitam tutarentur in abstrusas aedium partes turmatim refugiebant. Sed in ipsis latebris trucidabantur etc., magna pars Turcarum unacum beko ad praetorium confluerat. praecipui quique Turcae aris et cultu conspicui circa bekum erant, omnes passim peraeque furenter trucidabantur, matre beki ad mitigandas iras militum reconditi thesauri claves ultro offerente, itaque nihil feroces animos continere potuit, omnes necabantur nulla aetatis sexus habita ratione. Praesidium amplius mille quingentos Turcas in aris exercitatos habuit, omnes unius paene horae momento internecioni dati sunt praeter pueros paucos, virgines et foeminas, quos furor militaris vel in servitutum vel in libidinem rapuit. Trucidatis hoc modo Turcis in nuda intersectorum corpora furor militum conversus est, cutis omnibus detracta et nonnullis quicquid intra viscera fuit abdominis excisum, quin et

praegnantibus aliquibus foeminis immaturi foetus matribus nondum omnino extinctis, miserabilem in modum exsecti, ut ex tanta cadaverum multitudine nullum esset, cui non insidentem et faede subiectum cadaver laniantem militem cerneret. Per triduum excoriata corpora in publico iacuerunt, tandem arce oppidoque repurgato id muniri coeptum est, eius praefectura exinio viro Michaeli Serenio Ungaro commissa, additis ille tum Germanorum tum Ungarorum cohortibus nonnullis.

(Vagy 5 sornyi hézag hagyva.)

Mahmetus dum in Ungariam egreditur, ciazium Constantiopolim per absentiam suam rem curaturus reliquit. Ali bassam maritimae orae et classi praefecit. Ceteros vezeros Ibrainum, Czigalam, Hazonium, Ciaffero ut dictum est jam antea praemisso, secum in expeditionem sumpsit, ex his Ibrainum Sinano subrogavit, hominem Thracem et cum bellica virtute, tum mansuetudine insignem, quem tradita in conjugem amita sua principe inter veziros loco constituit. Sinanus enim paucis ante mensibus morbo sive ex senio sive ex dolore rei in Valachia infeliciter gestae turpisque fugae contracto diem suum obierat. Cum vitae finem instare praesentiret, multum et ceteros Mahometanae impietatis sacerdotes frequentes circa se esse voluit, quorum intercessionem publici muneris vacationem ante obitum a sultano impetraverat. Excedit paene fidem immensa auri et argenti vis, quam is decedens, sultani aerario legasse dicitur. Mahometes igitur Turcarum imperator rebus omnibus curatis circa diem 20. Junii Byzantio movit, exeuntem viginti millia Janiczarorum habitu arcisque insigniter culti praecesserunt, post hos equi ducti centum quingenta perquam generosi sine sessoribus, aureis dumtaxat ephippiis, ex quibus pleraque magni pretii gemmis ac unionibus splendescabant, constrati stragulisque ex auro textili ad talos usque dependentibus eleganter protecti, tum demum ipse Mahometes regali habitu et aurea chlamyde indutus, maxime omnium conspicuus successit, quem proximus Ibraim mox Graeciae beglerbegus et Amhet Sami et Anatoliae Carmaniaeque bassae cum Asiaticis copiis longo ordine subsecuti sunt. Ita aciebus in quinque ordines digestis, ut cum a fronte et tergo necnon utroque latere agmina iter facerent, ipse medius inter purpuratos cum delectissima equitum manu progrediretur. Post novissimum agmen minora tormenta trecenta et innumera camelorum multitudo, variisque impedimentis sarcinisque onusta (Turci enim non carris, sed camelis advehenda omnis generis impedimenta utuntur) successit, ita ephippiis in acumina effigiatis, ut singuli singulos armatos milites e minus intuentibus referre viderentur. Adrianopolim duodecimo die, postquam Byzantio movit, Mahometes venit, ubi cum dies quinque commoratus esset, Sophiam duodecimis, inde vero

Oldaljegyzet: Germani hoc fecerunt, quibus id factum solenne est (később irta Szamosközy et Walo-nes.)

Oldaljegyzet Szamosközytől: Jam non erat aestus, quia mense Septembri erat.

Belgradum decimis septimis castris pervenit, nocturno ut plurimum propter vitandos diurnos aestus usus itinere, cum in toto eo itinere confluentibus undique europaeis copiis vehementer adauctus esset exercitus, adeo, ut numerus centum sexaginta equitum, peditum vero quadraginta millia excedere dicerentur, ex quibus tamen multi ex incondita plebe collecti plane inermes et pro gladiis frustibus duntaxat instructi cernebantur. Tartarorum quoque chanus¹⁾ a Mahomete sollicitatus ingentes copias collegerat, easque Oczekouiam usque praemisera et ipse ubi solemne prius Tartarorum festum bairan appellatum, quod mense Julio celebrari mos est, transegisset, secuturus. Huic Moldaviae palatinus missus Tegheniam nonnullis suorum primatum varia obtulit munera summis praecatus, ut copias traducturus militem a rapinis cohiberet.

Interim chano nunciatur. Moschovitas provinciae suae imminere et iam loca aliqua defensoribus vacua incendiis vastasse stare quoque ad Podoliae limites instructas Polonorum copias, easque, ne a transituris vis aliqua finibus inferri posset, armis restituras, quibus oblatis difficultatibus ne longius profectus vel exercitum inter viarum angustias hostibus obicere, vel provinciam praesidiis nudatam periculo exponere cogeretur, copias reduxit. iis tamen Tartaris, qui duce Galga fratre iam antea in Hungaria militabant, ut socia arma cum Turcis iungerent, imperavit.

Constituerat Mahometes beglerbegum Graeciae cum parte copiarum in citerioris Valachiae et Transylvaniae fines dimittere, qui passa Temesvariensi et locorum illorum zanchakis et Tartaris ascitis proximiora loca Lippam, Lugasum et Karansebesium armis adorirentur, ipse vero cum robore exercitus Budam proficisci, atque ibi ex propinquo exploratis hostium consiliis mature, quam in partem arma vertenda essent, decernere.

Inter haec Mahometes ad Belgradum stativa habebat. Et cum audisset Hatvanum a Maximiliano obsidione premi, praemisit Czaffer bassam, qui laborantibus opem ferret, sed quam ille adveniret, de dedito oppido ante famam accepit, itaque ad Zolnokum constitit. Ibi varie a nostris disceptatum est, Zolnokumque obsesum eatur, quam arcem Csiaffer bassa relinqueret, dicentes, si nostri eo appellerent. Idque superioris Hungariae proceres, qui aderant, summis precibus obtestabant, sed Kinispergius, Palfius. Nadasdius et alii nonnulli Transdanubiani de Danubiano tractu et Austriae finibus solliciti deversum volebant, nec enim tam facile esset Zolnokum expugnare aut Ciaffer bassam inde depellere, cum et Hatvaniensis obsidio satis documento sint, quam pertinaces sint Turcae in servanda arce, videri sibi consultum, si Vacium exercitus reducatur et ibi videre, in quam partem Ungariae impe-

¹⁾ Fölötte más kéz: Han.

rator Turcarum sit exercitum deducturus. Ita Maximilianus copias reduxit Vacium, motis circa diem 10. Septembris castris, vix unum milliare processerat, cum Michael Serenius, qui Hatvano praefectus fuit, primum Tiffenpachium, qui pridie quam princeps discederet, castra moverat, mox ipsum principem insecutus, docuit complures militum in Hatvaniensi praesidio relictorum hostium fama territos ex confinio equis et armis relictis clam profugisse et reliquos itidem fugam meditari, quid eo rerum statu sibi agendum sit, informari petens. Maximilianus re cum primoribus communicata tum locum sine praesidiis appropinquante iam hoste conservari non posse cerneret, Serienum munitiones et propugnacula diruere, aedificia exurere et reliquum inde militem cum iis tormentis, quae ipse eo collocari mandarant, abducere iussit. Sic arx oppidumque Hatvan, quod duplici bello oppugnatum tanti constitit, solo aequatum est, omni re tormentaria, quae Turcarum fuit, cum ob temporis brevitatem et iumentorum penuriam avehi non posset, cum non contemnenda annonae copia ibidem relicta.

Igitur Mahomedes Agriam obsedet, vehementer ob Hatvanum non tam eversum, quam crudelitatis ibi patratae ignominiam iratus. Maximilianus Paulum Niarium illi praeficit, qui biennio ante eius arcis praefecturam favore Tiffenpakii adeptus erat. Monet ad constantiam et fidelitatem, ultra solitum praesidiariorum numerum milites adauget. Nam antea praesidium circiter quingentis equitibus Hungaris et totidem paene peditibus Germanorum et Hungaris constabat. Insuper eidem adiungit Joannem Jacobum comitem Turris cum peditatu Moravico, item Wilhelmum Terzka se ultro offerentem cum quingentis sclopetariis Germanicis et una vexillatione Valonum peditum et equitum addidit. Adiunxit praeterea Claudium Cogoranum hominem Italum insignem architectum, iuniorem Kinzkium, necnon alios praefectos et milites rei bellicae gnaros, item pulveris tormentarii aliarumque rerum ad excitandos fovendosque artificiales ignes comparatarum vim ingentem, iussit praeterea, ut Tiffenpakius ex Hungaris comitatu copias et item ex iis, quos ex publica dietae pecunia conductos in castris habuit, quantus ipsi numerus videretur, imponeret, ut in universum quinque vel sex millia militum praeter oppidanos praesidia conficerent. Tiffenpakius digressus a Maximiliano ad Bogachs vicum prope Agriam situm castra posuit ac Agriam ingressus, milites, quos princeps iusserat, imponit, annonam, quam refectissima sacerdotum domicilia suppeditabant, ex proximis pagis et oppidis comportari iussit, omnes ordines ferendam obsidionem confirmavit et non modo certum principis auxilium affuturum, sed gloriam etc.

Erant praeter Niarium complures alii Agriae ex equestre ordine viri praefecturis ac usu virtuteque militari insignes, Joan-

Lapszálon: fundator vulgo.

nes Barchay, Georgius Fodroczy, Joannes Békén, Job Segneyey, Christophorus Stella, qui multos annos architecti officio functus ad extremum Germanorum peditum praefecturam favore Tiffenpakii meruerat et alii etc., mulierum et puerorum imbellem turbam, item equos, quibus opus non erat, ablegant, multi praeterea ex oppidanis cum familiis excesserunt. Mahomedes circa finem Augusti Belgrado movens, cum Savum primum omnes copias traiecisset Petri-Varadinum, inde transmisso per Danubium navali ponte exercitu Szegedinum appulit. Ubi cum de expugnato Hatvano cognovisset, substitit aliquot dierum quiete militibus concessa, nec multo post de Maximiliani quoque discessu et abductis ex Hatvan christianis praesidiis intellexit, nihil igitur, quin eam provinciam a defensoribus vacuam continuo invaderet, dubitandum sibi censuit. Itaque Agriam eius provinciae caput obsidet, ratus ea expugnata ad cetera proclivior sibi fore viam etc. Est Agria in latere montis sita, episcopatu celeberrima, sed ab utroque latere minime arduus (*sic!*), ut ab equite peditave conscendere posset. Cacumen orientem versus exsurgit ea altitudine, ut extremae arcis, modica dumtaxat intercedente fossa immineat. Arx tota lapidea est, circumquaque muro et crebris propugnaculis valide munita veteri structurae non ita pridem cura augustissimorum imperatorum Maximiliani et Rudolphi (ex publicis regni provenitibus) a meridie et ortu novi accesserunt muri et propugnacula insano paene sumptu constructa, estque in duas partes interna illa, quae oppido propior, quae vero cum monte contigua est, exterior vocitata. Sed illa munitior, quia praeter insigne templum turremque praealtam ex quadratis lapidibus constructam aedificia habet magnifice et splendide exulta, ex quibus praecipuum est palatium episcopale austrum prospectans in certas habitationes ingeniose distinctum etc. Extera arx tota Germanorum militum tuguriis constabat. Oppidum ab occidente arcis adiacet magna amplitudine, quod proximis primum annis lapideo muro, cum antea cratibus tantum praeseptum fuisset, cinctum est. Non multum igitur Zegeдини moratus Mahumetes Zoluokium contendit, ubi traiecto Tibisco et Ciaffer bassa cum Tartaris ad depopulandam vicinam regionem praemisso, facto per patentem campum itinere, Hevesium, postea Maklarium uno ab Agria milliari dissitam pervenit, inde die XI. Septembris totum in conspectum Agrianae arcis effundit exercitum. Primum omnium arcis praefectum scriptis litteris monuit, ut arcem traderet, promissa abeundi facultate et impunitate etc. Nihil sed ea responsum est. Niario Agriam ex castris revertente vexillum in porta Agriensi fractum est, eiusdem equus praecipuus, quo in reditu usus erat, ut primum stabulum subiit, statim corruet, utrumque in prodigium versum: memoria aliqui infelicem (*egy szónak üres helyéigya*) praefecturam Zolnokiensem, qua

eam arcem perire contigit repetebant, tum vitam prioribus annis Agriae licentiose actam effrenem libidinem violataque cum (*itt is egy szónak üres hely hagyva*) impune coniugii iura recolebant.

Mahometes oppidum adoritur. Oppidani erumpunt in stationes Turcarum, sed non impune, nam ex levibus proeliis Jobus Segnyey, Joannes Beken et alii eximiae virtutis vulnerati sunt. Irritati ea re Turci uno impetu et oppidum intercipere et oppidanos intercipere arteque excludere satagunt; sed re ex transfugis, qui congesta ingenti scalarum vi oppidi oppugnationem magno studio ab hoste parari nunciabant, cognita cum pro loci amplitudine, quamquam ad omnes oppidi partes tutandas sufficiens facem propugnatorum numerus suppetere videbatur, ipsi tectis facem subdunt et oppido semiadusto sexto obsidionis die hostibus relicto, se in arcem recipiunt, portam praemuniunt, ad omnia moenia, turres et propugnacula custodias disponunt, statariam quoque aciem, quae in foro ad quemlibet fortunae casum in promptu sit, constituunt et suum cuique turmae ducem praeficiunt, arcem ad extremum usque spiritum se defensurum sanciunt. capitali poena, si quis de deditione ullam vocem emitteret, patibulum erigunt, legatum ad Maximilianum mittunt petitum auxilia. Hostes occupato oppido illico pluribus in locis aggeres munitionesque erigunt. Unam ab occidente iuxta Ungnadianam domum inductis in eam munitionem tormentis muralibus sex et falconettis quattuor, alteram a meridie iuxta defunctorum tumulos iaciunt totidem, quot illa munitam tormentis. Huic Czigala, illi Hazonus bassae ambo veziri praeerant, ex quibus tumulis arx illico duodenis muralibus tormentis et octo falconetis acriter sineque intermissione verberari coepta est. Tertiam post has ab ortu in cacumine montis vitiferi, quem exteriori arci imminere diximus, ipse supremus Vezi-
rorum Ibraim excitat, haud dubie loci opportunitatem secutus, quod inde fossas, muros, propugnacula, omnemque reliquum arcis situm tamquam ex specula penitus perspicere et quamcunque partem vellet ex superno liberius ferire posset, in eum aggerem tria muralia tormenta et falconetos duos collocat. Facto igitur oppugnationis initio, coepit et ipse non modo propugnacula, muros et primariam turrim, sed ipsos etiam propugnatores, quod ex superno loco liber in arcem praesertim exteriori prospectus pateret, tormentorum globis acriter infestare. Inter horribiles et assiduas has undique convolantium hostilium pilarum procellas illud vel inprimis magno nostris incommodo fuit, quod recentiora propugnacula pleraque proximioribus annis sumptuosissime constructa a fundamentis ad fastigium usque solido constabant muro. nullis uspiam ad eiacula tormenta idoneis exstantibus fenestris vel foraminibus, ad quod malum ea quoque accedebat infelicitas praesentium, vel insectia vel ignavia commissae, quod nulli vel rari in

tot murorum coronis existebant vi minei corbes, qui humo lapidisve compleri et propugnatores atque ipsa tormenta ab hostium iaculationibus protegere potuissent. Neque hic subitus vel inopinatus obsidionis casus factum excusabit. Siquidem eum, cui extremi confinii cura incumbit, ita ad omnes obiecti hostis actiones intentum, ita dies et noctes rebus omnibus instructum esse convenit, ut singulo quasi momento hostem expectare et cum ad inferendam hostium vim, tum ad illatam propulsandam paratus sit. Destituti igitur iis adminiculis milites, nuda corpora hostium immanitati exponere cogebantur et ut primum in propugnaculorum summitatibus consistebant, cum ingruentium ab omnibus partibus pilarum ictus ferre non possent, facile deturbari et hostes quoscumque vellent muros tuto sineque periculo subire poterant. Adverso hoc nostrorum incommodo Ibraimus basa cum quaqua-versus assiduo tormentorum boatu libere desaevisset, suos ad tentandam irruptionem parat. In subiectam igitur fossam, quae exteriorem arcem colli proximam cingit, magnam cespitum et virgultorum vim comportari eamque expleri, mox propugnaculum angulare Paulum Boream prospectans suffodi et pulvere sulphureo substerni mandat, quo incenso cum pars aliqua muri vi pulveris prostrata concidisset, magno impetu Turcae convolant et per collapsorum murorum rudera in summitate propugnaculi evadere contendunt, sed Germanis Ungarisque militibus, qui subeuntes Turcas omni vi et armis arcebant, egregie resistentibus, reiecti sunt; quo facto animati nostri erumpunt et proximioribus Turcis vel caesis vel submotis, tria vexilla rapiunt. Turcae eodem fervore in alterum propugnaculum Unguadianum conversi, eius quoque partem aliquam sulphureo pulvere, sine tamen omni obsessorum incommodo deiiciunt. Quia vero eius propugnaculi, quod primo invaserant, maior ruina fuit, murusque depressior et faciliorem incurrentibus aeditum praeberere videbatur, ideo sequenti die iterum eo loco irruptionem tentant, sed pari modo a nostris repulsi sunt. Alacres his successibus Valones in arcem interiorem rei gestae nuncios ad Niarium mittunt et simul in navatae operae praemium, vini haustum, quo defatigata membra enervati milites refocillent, sibi mitti petunt. Annuit postulatis Niarius et plenum vini vas curru impositum ad stationem militum develi iubet. Intermissa igitur hostium cura Valones avidius vinum hauriunt, inter se populis certant, aliqui ut vanam securitatem solide ostendent, Turcis haustum alta voce propinant, lagenas ori admotas fundotenus illis obvertunt. Admirati proteriam hostes ex proximis stationibus: bellandi, exclamant, non helluandi iam tempus est milites, ne quam exitialem intempestiva haec compotatio nauseam vobis pariat, cavete. Poterat milites vel hostium tam amica monitio movere, postquam praefecti suo officio defuerunt, neque tam infausto

praesagio eventus defuit. Cui accepta ex pulvere tormentario inopinata clades initium dedit. Varia ex pice et sulphure partim ad arcendum a moenibus hostem, partim ad virgulta, quae in fossas hostes coniecerant, inflammanda comparata fuit. Quae unacum pulveris tormentarii vasculo circa stationem militum asservabatur. Dum igitur nostri vino intenti securius agunt, ecce pulvis taedaeque sulphureae subito incensae omnem illam militum turmam inflammant, atque in multas partes misere disiiciunt. Qua nostrorum cladem visa hostes divina ultione ad invadendam arcem sibi viam pandi arbitantes in fossam praecipites ruunt atque inde separatis murorum ruderibus in propugnaculi fastigium summa cum velocitate audacissime evolant, quos mox aliae atque Janizarorum turmae secutae tanta multitudine quaquaversus murorum coronas impleverunt, ut non modo signa libere defigerent, sed resistentes nostros magna cum clade in fugam verterent, ad quam inopinatam cladem exciti ii, qui in interiore arce cum subsidiaria acie stabant, celerrime accurrunt, extremae arcis sociisque tanto periculo circumventis opem laturi. Crescit et hostium a tergo multitudo, invalescit igitur proelium, instant Germanis Terzkus et Turonensis comes, Hungaris Georgius Fodoroczky, pugnatur utrinque acerrime, sed cum hostis multitudine ac viribus praestaret, cedunt nostri et instantibus a tergo Turcis tanta inter crebros cadentium suorum acervos cum trepitatione in arcem compelluntur, ut parum abfuerit, quin fugientium vestigiis insistentes, illam quoque arcem eodem impetu coeperint. Sic magno nostrorum numero interfecto, inter quos praeter Germanicae nationis homines, quorum complures fortiter pugnando pro communi salute vitam profundere non dubitarunt, ex equestri Ungarorum ordine in proelio ceciderunt, spectatae virtutis milites Georgius Fodoroczky, Gregorius Horvat, Valentinus Aszalay, Paulus Danchy, Franciscus Zoltan, Caspar Karapan, Matthias Bornemizza, Georgius Gimes et multi alii suum in patriam amorem praeclara morte testati, et sic decimo quinto obsidionis die exterior arx amissa est. Crevit inde hostibus animus, ac ut illi in certam obtinendae supremae quoque arcis spem erecti, oppugnationi dies et noctes sedulo intendebant, ita nostrorum aliqui funesta amissae exterioris arcis clade territi, virtuti diffidere ac omnem in deditione spem salutis reponere coeperunt. Et cum alii partim metu poenae, partim pudore victi, id quod animis volebant, proferre palam vererentur, vulgus hominum sibi temperare non potuit, quin missis internunciis apud Joannem Barchay, qui aeger ex vulnere decumbebat, deditionem urgerent. Graviter indignatus nunciis Barchay referri iussit, turpiter et indigne illos facere, quod salvis adhuc rebus et nulla prorsus urgente necessitate tam foedum scelus cogitarent, sacra omnia testatus, nisi confestim eam cogitationem deponerent,

se in eos de lege quam severissime animadversurum et cum qui primus deditionis consilium moliretur, poena patibuli affecturum. Gravis ab orientali plaga supremæ arcis oppugnatio Ibraino visa erat. Ea enim parte propter latam fossam altos muros et bina immensæ molis propugnacula, quæ, non ut exteriora illa, suis ad eiaculanda tormenta appositæ factis foraminibus constabant, seque mutuo et murorum latera fossamque facile tutabantur, vel maxime munita apparebat. Ad septentrionalem igitur plagam se convertit atque iuxta sedem regiam (sic locus ille borealem arcis partem prospectans appellatur) vallum unum ipse, alterum Czigala vezerus oppido tamen propiora, inductis in ea stupendæ magnitudinis muralibus tormentis, minoribus aliquot additis, murum et palatia assiduâ ingentium tormentorum ictibus verberare coeperunt, simul missi qui propugnaculum ea parte eminens Zarkandianum nuncupatum suffossis fundamentis pulvere tormentario disturbarent, quod cum factum esset, ingens Janizarorum multitudo accurrit ac per ruinas in summam propugnaculi evadere magnis conatibus contendit. Resistunt nostri quam acerrime, et cum corbibus ad evitandos hostiles ictus necessariis destituerentur, dolia demoliunt ac congestis lapidibus replent, hisque ad protegenda corpora usi cominus cum hoste animose depugnant et non modo sclopetis, hastis, ferro et gladiis, sed ardentibus etiam taedis et facibus subeuntem hostem multis et illatis et acceptis vulneribus quoquomodo a ruinis deturbare ac a muro fossaque arcere contendunt. Videre tum erat complures Turcas alios flamma adustos decursitare, alios invicem ardentem picem vestibus excutere, magnum etiam hosti ex proximo occasum versus spectante propugnaculo, quod illaesum adhuc stabat, detrimentum inferebatur, ex quo proximioribusque tanta pilarum procella incursantes Turci sternebantur, ut vel densissimæ eorum acies turmanti concisæ protererentur, quæ tamen illico novis succedentibus Janizarorum turmis restituebantur. Eadem ratione fiebat, ut cum adnitentibus summa vi Turcis septem octove simul vexilla in Zarkadiani propugnaculi fastigio defigerentur, tormentorum crebris ictibus ita excuterentur, ut ruentibus ceteris vix unum alterumve appareret. Nihil tamen horum omnium Turcam movit, qui ad militiam plane natus fortitudini, audaciæ, tolerantiae adversa quæque cessura non dubitabat. Ita igitur ardentius contra omnia pericula mortem ipsam contemnit et vel per crebros cadentium suorum acervos in altum erumpere contendit, a prima luce ad vesperum usque oppugnatio illa duravit, cum ter et vigesies eo die incursiones ad moenia factæ essent. Non longe inde occidentem versus propugnaculum aberat terrenum quercinis roboribus praealtis circumseptum oppido imminens, quod similiter Ciaffer bassa ab ea parte rem procurante nunc suffossionibus nunc

tormentis varie infestabatur, quod pari modo defendere adorti nostri magna acceperunt detrimenta. Nam dum Turcas, qui comportatis arundinibus et stramentis fundamenta exurere nitebantur, arcere, dum exardescente saepius flammam restinguere, dum subrepentem hostem quoquomodo repellere satagunt, tormentorum sclopetorumque variis ex locis convolantibus globis multi interimebantur vel sauciebantur. Interim ii, qui propugnacula maiora ad novam arcis portam eminentia custodiebant, circa murorum fundamenta malleorum strepitus exaudiunt, cum structurarum magister Christophorus Stella ab hoste muros suffodi non obscure colligeret, sumpta secum certa militum cohorte ad ima murorum fundamenta, ut propius hostium conatus exploraret, descendit. Erant tota illa fundamenta ita a principio constructa, ut in una parte ad altitudinem staturae unius hominis vacua essent, latitudine duorum circiter passuum, ut sub testudine binis fere progressus pateret, longitudine vero tanta quanta totius illius muri fuit, qui sumpto in oppido sub eo meridionali colle, cui vetus porta imminebat, initio, longo tramite ortum versus tendit atque ibi cum angulare propugnaculum attigit, eius omnia latera ambiens, in septentrionem ad alterum propugnaculum procurrit et internam ab exteriori arce dirimit, adeo ut binae ternaeve faces simul incensae si in fine ardeant primo ingressis scintillae instar appareant, habetque per certa intervalla, foramina in medio muri in summitatem causa attrahendi aeris, ne ibi versantibus salutaris aura desit, protensa. In his igitur cavernis Stella hostilem machinationem indagans, advertit pluribus in locis profundiores muri partes feriri, quod ideo ab hoste fiebat, ut cum uno tantum cuniculum ageret, pulsatis pluribus locis nostros, si occurrere vellent, errore implicitos averteret; verumtamen locus diligenti investigatione repertus, adhibito quoque ad eam rem inter alia tympano, quod huc positum membrana adiecto uno vel altero aridi pisi grano tremente, hostilem machinationem ostendit. Ei igitur cuniculo Stella contrario occurrit ac perfosso ea parte muro culeos complures pulvere tormentario repertos ab hoste iam impositos comperit, quorum vix uno per nostros raptō, omnis illa pulveris per hostes importati vis subito accensa Stellam, Georgium Balo, Casparem Possay, Stephanum Ziny fortissimos viros cum aliis quinquaginta militibus uno momento absorpsit, murus tamen, quod liberum utrinque per excavata foramina egressum haberet, illaesus permansit. Tentatis hoc modo per varias partes impressionibus, unum illud ad distrahendos defatigandosque obsessos plurimum conducere hostes arbitrati sunt, si uno eodemque tempore pluribus in locis muros invaderent. Igitur eius quoque ingentis propugnaculi, quod novae portae meridiem versus adiacet, partem, facta prius fundamenti suffossione, tormentario pulvere

diruunt, et mox tribus ex locis a meridie hoc propugnaculum, a septentrione muros palatio proximos, ab occidente terrenum propugnaculum magno cum impetu adoriuntur et summis conatibus alii scalis, alii aliorum humeris innixi in murorum summitates evolare contendunt. Non desunt nostri, ad omnes partes hosti occurrunt et quantum possunt, resistunt. alii omnis generis telo et armis hostem excipiunt, alii sulphureos ignes ardentesque faces, item senum liquefactum et picem ferventem in subeuntium colla et humeros provolvunt. Aegre eo die nostris summa vi contra intentibus arx servata est, cum ab undecima hora diei usque ad occasum solis impressio illa durasset. Interim Maximilianus Vacuum regressus etc., nihil effecit.

Tiffenpakius magnatum ac nobilium conventum ad diem 4. Octobris indicit, ut omnes ad Zerench conveniant opem Agriae laturi, de singulis portis quaternos pedites armis militariter instructos mittant. De duce hungaricis copiis praeficiendo diu disceptatio, tenuit id munus primum Batorio, post Forgacho, demum Rakocio publice oblatum, pertinaciter a singulis recusatum est, obstabat ad Agriam potentis hostis vis immanissima, cui se impares quisque fore putabant. Itaque ad Maximilianum litteras et legatum mittunt, petunt, ferat opem etc.

Eodem tempore Tranniae princeps Sigismundus cum paulo ante a Turcarum imperatore de ponendis armis iungendoque secum foedere per Ciauzium denuo sollicitatus, eo cum responso nuncium dimisisset, quod minime a foedere cum christianis principibus icto sibi recedendum existimaret, iamque Mahumetem copiis Danubio Tibiscoque transmissis relicta Transilvania caesaris ditione atque arcu Agriae imminere didicisset, ut suum in caesarem et christianam rempublicam animum testaretur, misso ad Maximilianum legato Ioanne Kovaciocio, se cum omnibus suis copiis iam iam auxilio venturum benigne pollicetur. Itaque et Maximilianus fiducia supra, quanto maximum potest, exercitum colligit, ut coniunctis cum Sigismundo viribus de aggrediendo hoste agat etc. Itaque caesar urgetur, ut maiora supplementa ex Moravia, Slesia, Austria mittat etc.

Haec dum fiunt, Gregorius Mochary a Niario Agria missus supervenit, praefecti et ceterorum praesidiariorum nomine non modo statum obsessae arcis docuit, sed ut subsidia maturarentur, summopere institit. Incitatus eo nuncio Maximilianus consilium invitat, Sigismundum petit, ut iter maturet. Tiffenpakio quoque et Palfio impetat, ut annonam, copias, ara, pontes, itinera omnia faciant, curent, expediant. Interim Caspar Kornis a Sigismundo missus venit, ut tempus et locum coniungendorum castrorum cognoscat, quo accepto Maximilianus quoque Vacio movit per Filekiensem regionem, licet impeditus iumentorum ad trahenda tor-

menta paucitate inter facies, difficili et salebrosa via et pluviarum frequentia impediēbat, commeatum nusquam in oppidis et villis inveniēns, quia Germanus miles omnia iam antea vastaverat, exhauseratque solito more.

Nondum Rimaszombatum Maximilianus appulerat, cum Rascianus quidam Nicolaus miles Agriensis, quem Niarius paucis ante diebus rasis capillis habituque turcico indutum ex arce inter medias hostium stationes dimiserat, fit obviam, qui retulit graviter premi obsidione Agriam, ex obsessis multis interiisse, ceterum vigilantia et laboribus confectos ad propugnandum reddi inutiles, postulare Niarium et milites, ut quamprimum certa militum manus mittatur, quae arci, si qua ulla ratione fieri poterit, ingressa, interea donec exercitus subsequatur, communicata cum ceteris praesidiariis opera in remorando hoste subsidio sit. Dat igitur Julio Strassoldo Terzkyanae legionis praefecto in mandatis, ut cum 800 militibus Germanis et Ungaris Agriam contendat, quam ille provinciam lubens assumens, ubi cum ea militum manu eodem Rasciano ductore iter Agriam versus intendisset, iamque duorum tantum milliarium spatio ab ea abesset, hosti traditam comperit, quare converso mox agmine castra repetiit. Turcae enim triplici illa oppugnatione, de qua supra diximus, frustra tentata, agendis ubique cuniculis, perpetuisque murorum suffossionibus animos intenderant, assiduam inter haec ex omnibus locis maiorum minorumque tormentorum vim in moenia et obsessos effulminabant, ut milites non modo in muris nullo modo consistere, sed ne in abditioribus quidem partibus perniciosos hostilium tormentorum ictus evitare possent. Fracti igitur tot malis obsessi, quod multas mae-niorum partes vel tormentis lateratas, vel pulvere disiectas, incursum hostium patere animadverterent se vero paucos ad impetum sustinendum pares non esse, et simul nuncio ad Maximilianum misso nusquam apparente de auxiliis desperarent, pauci primum et secreto, mox plures et palam deditionis consilia agitare coeperunt, quae unica maxime vero Valonibus ad retinendam salutem via expedita esse videbatur. Hi enim praefectis tribunisque militum passim compellatis negarunt se capita sua inter moeniorum rudera pecudum more truculento hosti amplius obiecturos, testarique palam, quando ad resistendum impares essent, turmatim arce excessuros et qua posset via et modo sibi consultores esse, his ungaricae quoque cohortes, quae superfuerunt, assentiri coeperunt. Talia molientibus nemo praefectorum occurrebat, non minis, non imperio, non spe vel promissis gliscentis incendii fomites restinguēbant. Raro in publicum exhibat Niarius, solitarius ut plurimum inter parietes delitescens, liberius igitur vulgus militum (quod alioquin ad vicia primum ubi magistratuum praesidio imperioque destituitur, facilius labitur, quod coeperat, urgebat quibus auctores

se offerunt Matthaeus Paczona, Matthaeus Giengicossy ambo canonici Agrienses, male grati suae ecclesiae, a qua per tot annos nutriti ac opimis beneficiis ample ditati fuerunt. Item Georgius Besseney turbulentis vir ingenii, Michael Keöreössy, Blasius Aczel, Michael Balogh, hi Niario adeunt, multitudinem verum omnium desperatione adactam arcem dedere statuisse exponunt, orantque, ne publicis omnium votis desit. Audiit perorantes tam turpis rei nuncias Niari parum memor salutis publicae, cum satius fuisset iuxta latam legem praecipua seditionis capita supplicio afficere et reipublicae patriaeque, Maximiliano interim suppetias maturante, incolumitatem praestare, vel si ita fata voluissent, praevalente hostium potentia honestam morem oppetere, quam foedae deditiois auctoribus tacito assensu tantum audaciae temeritatisque frenum laxare; proinde paucos nuncios expedit, se deditiois nec auctorem nec consultorem fore testatus, ad Barchium inde itur; is legatis acerrime castigatis a tam turpi proposito dehortatur, sed ut veneno cum latius serpit, non facile medetur, ita in populo cum quae opinio laxatis principio habenis multorum animis insedit, vix tollitur. Sed nihil profectum admonitione, itaque ad coronas muri recta plenis passibus tendunt, hostibus quod decreverant, annunciaturi. De eo paulum disceptatio fuit, quis primus ad hostes praeco esse debeat; cum Besseney astanti militi munus id delegaret, ille, memento, inquit, Besseney, quam semper in foro et conventibus garrulus fueris, eadem igitur in praesenti quoque causa, cuius tu praecipuus auctor es, loquacitatem utere. Horum contentionem Michael Balogh interrumpens, Bektesium bekum Zolnokiensem et Pestiensem Olaibekum Turcas fama insignes ex proximis Turcarum stationibus accersit, decretum promulgat, accedunt illico Chaffer bassa et Janizarorum aga, quod consensu murorum rudibus, data et accepta ad id fide praefectos accersunt, deditiois eas condiciones ineunt, ut obsessi arcem cum omni suppellectile tradant, ipsi vitae incolumitatem ac liberum discessum habeant, deque his Turcarum imperatoris et Tartarorum principis diplomate caveatur. Quibus transactis Ciaffer Bassa, ne interim Janizarorum multitudo ad diripiendam arcem per ruinas irrumpere posset, Turcarum custodias ad muros disponit, legati in Turcarum castra mittuntur Terzka, Kinzky, Georgius Beseney, canonicus uterque, quorum supra facta est mentio, quibus Benjamin quoque Kauffin, Paullus Kardos, Franciscus Barbély et alii se comites addunt. His in conspectum imperatoris admissis, cum ex Besseneyo, an ipsi quoque lanienae Hatvaniensis, qua Turcae contra iura belli immaniter excoriati sunt, participes essent, Mahomedes quaesivisset, et is non Ungaros, sed peregrinae nationis homines illud patrasse respondisset, vestibus donati cum quinque diplomatibus imperatoris Turcici, Chani Tar-

tarorum, duorum vezirorum et agae Janizarorum sequenti die in arcem dimissi sunt. Quibus acceptis nostri ad portam iter aggressuri conveniunt. Dum igitur illa humo ac trabibus, quibus obstructa fuit, remotis panditur, ecce ingens Janizarorum multitudo a boreali plaga per murorum rudera in arcem irrumpit, pars in omnes arcis aedes praedae ac rapinarum studio discurrit, pars in christianorum turbam ruit, clamor et planctus miserabilis exoritur, Turcae ex nostris alios sarcinis, alios vestibis exspoliant, alios in diram servitutem rapiunt, non aetati, non sexui immanis barbarorum crudelitas pepercit, honestae enim complures matronae ingenuaeque virgines iuxta ac viri nudae trahebantur. Obiectant nostri Turcarum imperatoris promissum, obiectant tot diplomata, passarum ceterorumque fidem et opem contra vim implorant. Vix crudelis! et rapinarum cupidissima Janizarorum turba a praefectis coërceri potuit, quin omnes ex templo vel ferro delerent, vel in praedam converterent. Patefacta tandem porta, movent ii, quos effera Janizarorum rabies reliquos fecerat, sed hi quoque ubi per media Turcarum castra educti in viam se dedissent, a Turcis et Tartaris circumventi ad unum omnes vel caesi vel capti sunt. Niario, Terzkae, Kinzkio, Turomensi comiti, Barchaio, Bekenio et aliis primariis diligentes in arce custodiae positae sunt, reliqua captivorum turba in castris per varia Turcarum et Tartarorum tabernacula distracta est, ex quibus postea plurimi dominis et custodiis deceptis in patriam redierunt.

In itinere adhuc ad Rimazombat erat Maximilianus, auxilia pro viribus maturans, cum de arcis Agriae excidio cognoscit, quo nuncio plurimum commotus, quantum in omnibus rebus gerendis mora officiat, didicit. A Rimazombat movens Maximilianus cum ad vicum Geneö pervenisset, atque inde movens altero die Sigismundum principem obviam habuit cum paucis suorum comitatum, inde salutationibus datis et acceptis, ad pagum Vamos, quae ad Saio fluvium est, appulit, atque ibi primum die 18. Octobris cum universis Sigismundi et Tiffenpachii copias suas coniunxit. Sigismundus enim die noctuque accelerato itinere multis ante diebus cum delectissimo equitum et peditum exercita Tibiscum traiecerat atque Tiffenpachio iunctus Maximiliani adventu avide praestolabatur, tentatis interim nihilominus belli iaitiis. Nam cum Tiffenpakius appropinquante Transilvano superioris Hungariae copias ex Zerenchiano agro ad Geztel, atque inde ad Vamos promovisset, ingens Tartarorum manus nostrorum discessu vacuum a militum praesidio regionem rata, fluvio Saio celeriter transmissa advolare, atque agro incursitare coepit; vix in Geztel Transilvani constiterant, cum de eorum adventu cognoscunt. Eo igitur inopinato nuncio exciti confestim cum delectissima equitum manu occurrunt ac iniecto proelio hostes multis interfectis in fugam

convertunt ac ultra fluvium compellunt. Qua ratione ingens calamitas, quae a truculento hoste haud dubie regioni impendebat, aversa est. Postquam triplex hic ad Vamosium exercitus convit, duces primum copiarum apparatus, arma, numerum perlustrant, ad centum millia hominum omnis illa multitudo vulgo censebatur. Sed cum Maximilianus a singularum turmarum praefectis numerum accuratius requireret, vix dimidium eius comperit, quem enim ipse adduxerat exercitum ex Germanorum equitum quinque millibus, peditum vero septem millibus, Hungarorum vero equitum tribus, peditum 4 millibus constabat; tormenta campestria 22 fuere, Transilvanorum equitatus cum Silesiacis quinque millium, peditum quoque tantundem fuit, tormenta minora 40, superioris quoque Hungariae copiarum fere par numerus, tormenta 35, ut totus numerus ad proelium idoneorum 40 millia hominum non excederet; tormenta omnia centum erant, minus quinque carrorum millia octo. Cum archidux primorum sententias, quam belli rationem instituendam putarent, exquireret, omnibus placuit ad vicum Kereztes cum exercitu progredi atque occupato ibi vado, occasione cum hoste confligendi, si pugnam non detrectaverit intendere. Unus Valentinus Praepostwary, qui podagricis doloribus detentus, qui consultationi interesse non potuit, misso ad Maximilianum nuncio consilium improbabat, ne propinquitatem loci hostem attrahere et eo forte urgente vel inviti proelii aleam subire cogerentur, suadebatque in pacatiori loco paulisper subsistente atque ibi, quid hostis consilii captaret, explorandum, si uti ferebatur, recederet, Agriae exercitum admovendo, quam ruinosam adhuc et laceram illico christianorum armis vel sine vulnere cesuram non dubitaret. Sin. quod non putaret, occurrere hostis vellet, eum quam nostros difficilem ac paludinosum in transitum experiri convenientius judicaret. Est vicus Kereztes in plano situs, quattuor a vico Vamos et tribus ab Agria milliaribus distans, qui a septemtrione dimidii fere milliaris intervallo montes, a ceteris vero partibus perpetuos ac longe lateque patentes campos respicit. Ex his montibus rivulus vix 25. passuum latitudine diffuens ab occidentali plaga vicum praeterlabitur, impeditus quidem caeni magis quam aquae profunditate, multis tamen locis vadosus. Ad Agriam adhuc Mahometes se continebat, reditum Byzantium imminente iam bruma maturaturus, cum de Maximiliani Sigismundique adventu cognovit, qui etsi nullum ab hoste periculum extimescendum putabant, quod eum et viribus imparem et animo ob amissam Agriam haud dubie deiectum minime tantae fiduciae, ut secum armis congregi auderet esse credebat, tamen providendum modis omnibus existimabat, ne quam subito suo discessu rei gerendae hostibus occasionem relinqueret etc. Itaque circiter quinque millibus Turcarum Agriensium arcis praesidio relictis,

cuiusque tuendae cura Sinano viro solerti cum bassali dignitate commissa, ex valle in patentem campum progreditur et inter Maklarium et Kevesdum castra figit. Mox Chiaffer bassam cum 40 mill. equitum hosti obviam mittit. Is ad vicum Kereztes, quem diximus, progressus circa vadum constitit, et dispositis in ulteriore parte tormentis campestribus 43, nonnullos ex suis praemitit, qui iniecto levi certamine nostrorum antecursores attraherent atque incantos tormentis obiicerent, quibus obrutis et circumventis ipse ceteros metu perculsos vel repelleret vel saltem a vado deterreret. Animosi hos nostri, qui reliquas acies praecesserant, inter quos Stephanus Homonnay cum certa equitum ala fuit, aggressi, cum refugientes avidius insequerentur, validam hostium aciem cum tormentis conspiciantur, qua re Maximiliano, qui cum robore exercitus, praecedente Sigismundo principe, sequebatur, ceterisque ducibus nunciata, continuo Schwarczemburgum deletissimas equitum Austriacorum et Transilvaniensium, Hungarorum item Valonum necnon peditum copias inchoata iam per antesignatos pugna auxilio mittere iubet, qui et ipsi tormentis sex campestribus prius in hostem explosis proelium acriter capessunt, Turcas ultra vadum propellunt ac superato mox transitu proelioque redintegrato tanta cum strage fundunt, ut simul omnes in fugam verterent et multis eorum interfectis, omnia tormenta signaque militaria complura caperent, et nisi noctis interventu proelium direptum fuisset, uberius reportari victoria potuisset. Interim ad eundem locum reliquus quoque exercitus appulit. Sed quod profunda mox esset, neque lignationi, aquationique prospici, neque castra disponi potuerint, coactae fuerunt omnes cohortes, ut quaeque consteterant, pedites quidem in suo ordine, equites vero penes currus suos in equis totam noctem insomnem traducere. Sequenti die 24. Octobris Sigismundus Turcas recente fuga et clade consternatos, antequam ex metu sese recolligerent, insecuturus, summo diluculo ne consultis quidem ceteris cum omnibus suis copiis contra hostem proficiscitur. Sed cum nonnihil iam itineris ultra vadum processisset a Maximiliano, quod ille fessum longinqua projectione exercitum, nisi exploratis prius hostium consiliis certamini obiicere non satis consultum putaret, revocatus est, diesque ille quieti reficiendoque militi datus. Ad vadum ipsum primo exercitus consteterat, quod is locus ad inhibendum hostium transitum plurimum momenti habere videbatur. Sed postea ob pabuli lignique penuriam prope montes intervallo passuum duorum millium se recepit. Quod etsi in tali casu reprehendendum non est consilium, cum in eo praeter ligationis commoditatem quam proximae silvae affatim suppeditabant, castrorum quoque securitas, protegentibus ab aquilone eorum latera collibus, quaesita videri possit, tamen accidit perincommode, siquidem

fugae spem hostibus recessus ille praebebat, Mahometes enim prima suorum pugna infelicitè tentata, fortunae inconstantiam ferociamque hostium veritus, de comittendo amplius proelio dubitabat; at cum nostros ex priore loco recessisse cognovit, pavoris futuraeque fugae id indicium esse colligeus, sententiam mutavit et nostros aggredi ac iusta acie decertare constituit. Quod cum ab aliis, tum a Paulo Niario, qui captus apud Turcas servebatur, misso ex Turcarum castris secreto nuncio Maximilianus cognovisset, vocatis in consilium Sigismundo, Schwarzemburgo aliisque ducibus ex communi omnium sententia decernit, hostem in loco tutiori potius praestolari, quam castris praesidiisque relictis ei obviam procedere. Neque diu moratus Mahometes sex millia Turcarum et Tartarorum rivum transire et nostros levibus proeliis tentare iubet, qui cum eorum clade et tormentorum iactura repulsi sunt, quos mox ipse cum universo exercitu secutus castris nostris appropinquavit posteroque die eductus summo diluculo omnibus copiis dimicandi potestatem nostris fecit, cum non amplius quam passus bis mille et exiguus rivulus inter utraque castra intercederent. Neque vero Maximilianus in re tanta sibi cunctandum ratus, omnes copias pro castris constituit, et cum Tartari captato a meridie longo circuitu castris nostris a sinistro latere imminerent, his Sigismundi copias cum compluribus aliis tum equitum, tum peditum utrisque nationis cohortibus opposuit, cuius sinister latus ingens iumentorum carrorumque multitudo continue inter se haerentium muniebat, Tiffenpakium vero cum superioribus Hungariae proceribus et copiis circa desolatum vici Kereztes templum vadum ipsum tueri, hostemque a transitu arceri assignatis compluribus tormentis iussit. A dextro vero latere castris nostris collique proximus, ubi similiter paludem hostes transire contendebant, ipse Maximilianus cum robore exercitus constitit, aciemque explicuit, etc. Beglerbegus Graeciae ad Tiffenpachum a templo removendum profectus, magna clade reiectus est, tormenta nostra magnum Turcis detrimentum attulere. Cum in Tiffenpachi pugna ad templum ducenti pedites Hungari ex nostris trucidati sunt et totidem fere vulnerati.

Cum immotus Turcarum Caesar paene totum diem in acie stetisset, inclinante iam sole paulum recessit atque castris in conspectu nostrorum fixit, horribili cum clamore subsedit tanta propinquitate, ut non amplius bis mille passus inter utraque castra intercederent et solus rivulus etsi caenosus, multis tamen locis ut postea patuit vadosus, qui etiam utrorumque exercitum hominibus et iumentis potum usumque praebebat, ea invicem disiungeret. Tum demum Maximilianus receptui cavere et solito maiores vigiliis disponi iussit, simulque imperavit Schwarzemburgo, ut crastina luce pro castris paratos stare iubeat. Eadem et Mahometi

cura fuit, itaque ante lucem omnes suas copias educit in hunc fere modum dispositas: Sinanus Minoris Asiae praefectus cum Asiatico equitatu primam duxit aciem, ternis a fronte hinc et hinc tormentis campestribus collocatis, inter quae agmen Janizarorum equitum fuit sclopetis, dumtaxat ad similitudinem nostrorum archibuserum armatum, cuius dextrum latus mediocri tum interiecto spatio Tartarorum ala textit, quorum hi sagittarum illi plumbearum pilarum nimbum, antequam ad hastas perventum esset, hosti superfuderent. Secunda Ibraimi vezirorum principis fuit omnium validissima, ut quae firmo numerosoque supra modum equitatu constabat, quem alia equitum turma et post hos tria Janizarorum peditum agmina praecesserunt, paribus inter se spatiis ita disiuncta, ut quaeque intervalla, tormenta complura caperet. Huius aciei cornu dextrum Chaffer et Ozigala, sinistrum vero Hazon bassa et Graeciae Beglerbegus cum delectissimis equitum cohortibus tenebant, postremo ipse Turcarum imperator cum praetorianis successit sub insigni vexillo viridi, praemissis ante se aliis duodenis signis, quorum alia discoloribus velis, alia candidis equinis, alia argenteis aureisque cuspidibus palmae latitudine in altum protensis conspicua cernebantur, quae numerosissima Janicharorum multitudo locatis similiter in fronte compluribus tormentis campestribus antecessit, latera vero Mahometis utrinque florentissimus Spahioglanorum equitum fidissimorum exercitus clausit, ita tamen, ut sinistrum castra munirent, a tergo vero densissima mulorum camelorumque multitudo cum impedimentis succederet. Maximilianus vero ita suas copias, quae hostiles vix ex tertia parte aequabant, procurante Schwarzenburgio distinxit, ut primam aciem Transilvanis tribueret, quibus a dextra laevaue Saxonum, Franconum, Bavarorum, Boëmorum, Silesiacorum, Valonum et Hungarorum tum peditum tum equitum turmas adierit, tormentaue minora interservit, mediam sibi Sigismundo et ceteris proceribus sumpsit, quam a fronte Suevorum legione, a lateribus vero diverso equitatu muniebat. Postremam vero, quae tertia fuit, quaeve ex Hungarorum, Moravorum, Austriacorum et Valonum equitatibus peditatibusque constabat, Palfio et Tiffenpachio commisit. Stabant hoc modo duorum monarcharum mundi invictae acies, ut de Pannoniae possessione controversiam uno proelio decernerent, nationum varietate, copiarum multitudine, rerumque omnium apparatu ac robore, nulli nostra aetate secundae etc.

Mahometus Ibrainum vezirium cum prima acie vadum petere, eoque superato nostros armis lacescere, alios alibi transitum tentare iubet. Mittit etiam montem versus certam equitum manum, hosque a borea, Tartaros a meridie militibus ipsis proelio intentis castra nostra adoriri mandat, ut sic nostris varie distractis turba-

tisque ipse multitudine sua castra simul et exercitum obruere possit. Nec segnius Maximilianus partes suas obibat, et cum hostium conatum adverteret, sex millia militum praeter lixas et calones deligit, qui castra contra vim hostium tutarentur, in horum numero erat Carolus Tetaverus cum duabus suis turmis etc., a ceteris vero partibus carris castrorum latera munit. His ita curatis omnes ordines obibat, duces, praefectos, centuriones sigillatim etc., mox dato signo Schwarzenburgum cum prima acie progredi iubet, post ipse cum Sigismundo principe et praetorianis medio agmine pedetentim secutus, a tergo Tiffenpakius et Palfius cum subsidiaria acie continenter succedebant. Nec mora nostri, qui in prima acie erant, cum a prima luce ad meridiem usque levibus hinc inde proeliis certatum esset. gravem in Turcas impetum faciunt, eosque conserta fortiter manu primo turbant mox in fugam versos ad vadum usque multis eorum interfectis perterritos agunt, et simul quadraginta aliis tormentis, quae hostis paludem transvexerat, unacum alia eorum castreusium supellectile potiuntur. Eodemque impetu templum vici, quod sub eius diei diluculum iterum hostis occupaverat, ligonum, globorum, pulverum aliarumque eius generis rerum copia reffectum, trecentis circiter Janizaris interfectis recuperat. Inter haec adversum est Turcis proelium cientibus, Tartaros ad castra tendere, eaque a tergo, ut constitutum erat, circumvenire velle, quibus illico Teuffenpach cum expeditissima Hungarorum Germanorumque equitum ala occurrit, sed hi similiter, ubi Turcas fugere conspexerunt, confestim terga dant seque ultra paludem recipiunt. Aequae secunda illis fortuna fuit, quos castris praesidio relictos diximus. Nam cum Turcae pontem superiorem ad Abraham vicum extantem occupare magnis viribus niterentur, a nostris ponte egregie defenso circiter quingentis eorum interfectis reiecti sunt.

Quia dies iam inclinabat, in castra reducere exercitum Maximilianus cogitabat, sed ceteri primates et praefecti, maxime vero Sigismundus princeps, Nicolaus Palfius, Albertus Kiral et alii tot successibus laeti, nullum hosti se recolligendi spatium dandum. quin potius transmissa palude audacter persequendum censebant, quod eo toties iam fugato et exterito si urgeatur, non dubiam fore victoriam pollicerentur. Haec suadentibus transfuga ex Turcarum castris supervenit, qui de hostium rebus examinatus totis castris apud eos trepidari, omnia ad fugam spectare, quin ipsum quoque Mahometem suorum clade et fuga territum, cumquinque hominum millibus iamdudum fugae se mandasse referebat. Quod ubi auditum est, conclamant omnes occasionem negotii bene gerendi amittendam non esse, paludem transmitti et in hostem iri oportere. Quo a Svarezenburgo quoque approbato, Maximilianus, ne unus, inquit, ego plus omnibus sapere videar. consilio vestro

haud invitus accedam, blandientem igitur fortunam vel ultra vadum, quando ita vobis placet, sequamur; et continuo Schwarczenburgum exercitum in ordines redigere et paludem traducere iubet, ubi instructa denuo, quantum ea temporis brevitatem fieri potuit, acie in hostem progreditur. Nec mora Turcae, qui ex pavore aliquantum iam se recollegerant, nostrorum agmine conspecto et ipsi pugnae cupidi animose occurrunt, multae nostris praeter opinionem offerebantur difficultates; primum omnium, quam in transitu evenire oportuit, confusio, deinde hostium ardor, demum improvisa eorundem in praeveniendis nostris capessendoque proelio velocitas per quae incommoda fiebat, ut cum ducibus iustum ad exsequenda sua munia spatium deesset, multi ex utriusque nationis equitatu ne exspectato quidem signo temere in hostem procurrerent, ordines perrumperent, ex proximo agmine ad primos provolarent, Tartaros iuxta ac Turcas invaderent et cuncta sine imperio, sine lege, sine disciplina militari administrarent, seque mutuo confuse pugnando impedirent; inter quae illud quoque accidit incommode. quod pedites praecurrentem equitatum passibus aequare et cursu fatigati vel exanimis gressum maturare cogeantur; laborantibus ubique se offert Schwarczenburgius ordines restituere, in hostem animare, eadem et Sigismundus item Tiffenpakius et Michael Serienius Filekianae arcis praefectus, cui eo die detrectantibus aliis copiarum superioris Hungariae imperium obtigerat, apud suos praestare urgentibus; quanta maxima vi nostris et inter ceteros legione Suevorum. Austriorumque equitatu in dextro cornu amittentibus in fugam hostes conversi ac innumerabiles trucidati sunt, simulque tormenta eorum. quibus latera castrorum munierant capta: cum laeti eo successu nostri, terga hostium cedendo ad castra eorum delati essent et iam ad obtinendam victoriam urgendo, praemendo insectandoque hoste vel maxime opus esset, ecce rapinarum cupiditate capti, relicto hoste, relictis ordinibus, signisque et ducibus desertis, castra hostium involant ac in praedas diffusi equos, arma, aliaque preciosa Turcarum elenodia diripiunt, tanta vaesania, ut multi equites, praesertim Ungari in pedes desilirent, pedites vero arma graviora, ut rapiendis spoliis expeditiores essent, abicerent et omnium rerum securi interiora quaeque tentoria peragarentur, ad praetorium usque, ipsaque Mahometis tabernacula caeca haec rapinarum libido pervasit. Nemo erat qui non fugato exercitu. caesis hostibus, captis tormentis, occupatis magna ex parte castris, debellatum iam crederet, gestiebant passim milites prae gaudio, duces ipsi et praefecti de victoria invicem congratularentur. Sed fluxa est et inconstans omnis humanarum rerum felicitas, quae quo promptiorem et plausibiliorem se offert, eo funestior mortali- bus eventum minatur. Stabat profecto a partibus nostris vel ex

confessione hostis victoria, siquidem tam effusa Turcarum fuga et trepidatio fuit, ut ad proxima confinia delati, tristem caesi exercitus Turcici extremaeque acceptae cladis ad suos perferrent, quem tamen irata peccatis nostris numina falsum esse voluerunt. Etenim dum nostri legendis spoliis dediti secure inter tentoria hostium vagantur, insperato certa illis Janizarorum manus se obtulit, qua conspecta, ne conserto quidem proelio aliqui refugium, quos mox alii secuti inter tentorium funes, arctissime inter se connexos, vel irretiti ipsi corruebant, vel alios maxime pedites praeda onustos proterebant, ingentemque totis castris tumultum et clamorem concitabant, unde tantus subito omnes pavor invasit, ut abiectis praedis ex hostium castris praecipiti fuga sese perceperent. Ceterae Hungarorum Germanorumque equitum cohortes, quae extra hostium castra substeterant, animadversa illa nostrorum fuga et simul Turcarum quoque ab Abraham vico, ubi cum iis, quos castris praesidio relictos diximus, de ponte et transitu contenderant, procurrentium manu conspecta, eos in se tendere falso rati, non hosti occurrunt, non consternatis sociis se offerunt, quod in simili casu subsidiariae acies facere consueverunt, sed aequae ipsi metu perculsi fugam celeriter capessunt atque instante a tergo hoste, qui ad insperatam illam mutatae fortunae occasionem animos resumpserat, ita paludem versus cursum intendunt, ut non modo nusquam sisti per praefectos poterint, sed etiam Maximilianum praetervolantes, magnam ex utroque eius latere militum turmam secum traherent.

Occurrit his Maximilianus et ad vadum, ut transitu prohiberet, propere contendens, nunc precibus, nunc minis, nunc stricto ense consternatos sistere conabatur. Sed nec ducis auctoritas, nec pudor conterritam multitudinem praeter Anhaltinum principem Bernardum equitum superioris Saxoniae ducem eximiae virtutis iuvenem, qui revocatis duabus equitum turmis in hostem redierat, a turpi fuga avertere potuit, tametsi nullum iam vadum regressis immineret periculum; Turcae enim intercepisse hosti ferocienti victoriam et castris depulsum perterritumque ultra rivum egisse sat sibi gloriae ducebant. Sed nulla aequae res ac subitus pavor hominum mentes perturbat. Nam et quiescens hostis et paludes et castra carrorum vallo munita aliquod consternatis praesidium polliceri posse videbatur.

His oblatiis angustiiis Maximilianus cum nullam amplius recolligendi militis spem reliquam cerneret, capto ex re consilio tempori cessit et a paucis praetorianorum comitatus noctu per Harsanium inter montium et silvarum angustias itinere facto Miskolcium, inde Zikzoviam, demum Cassoviam pervenit, cum paulo ante Sigismundus princeps cum Stephano Batory eodem itinere Diosgorium et alii alio fuga delati essent. Tiffeupakius in

castra digressus cum profunda nocte cenasset, castra ab omnibus deserta intellexit, tum et ipse ne quod temere cunctando sibi periculum crearet, discessit paucis superioris Hungariae turmis, quae ad ultimum remanserant, post dimidium pene noctis subsequentibus, tum demum nostri, qui rapinarum studio castra hostium, non hostes obruerant, sua omnium rerum opulentia refecta hostibus relinquere coacti sunt. Ita tota illa nocte castra nostra ab hostibus vacua et intacta steterunt, Turcis nostrorum insidias verentibus, ubi illuxit et fuga nostrorum innotuit, tum Tartari primum castra aggressi tabernacula deripuerunt, omnemque castrensem apparatus cum tormentis, cum ducum suppellectilibus omnibus in praedam verterunt.

Primis diebus, quamdiu plus provida ducum cunctatio quam effrenis militum valuit ferocia, secunda nostri faciebant proelia. At postquam militandi artem audacia praevaluit, fortuna belli mutata est. Cedendum nimirum ducibus fuit multorum sententiae, ne recusato pertinacius transitu existimationis adirent periculum. Clarissimorum antiqui saeculi imperatorum consuetudo fuit, non modo vulgi calumnias contemnere, sed hostium quoque convicia tolerare et quandoque etiam castrorum suorum oppugnationem potius pati, quantum periculo pugnare. Perierant in hac fuga pedites potissimum, ex insignioribus caesi sunt duo illustris familiae adolescentes principes ab Holstein, Popelius, Petipezkus Bavarus, Strasoldo Terzkyianae et alius Suevicae legionum praefecti. Ex Ungaris ceciderunt nobiles et insignes viri Ioannes Telegdinus, Nicolaus Zürtey, Franciscus Kapius, Stephanus Zelemerius, Sebastianus Forgach, Michael Bory, Vitus Vidffü.

Egy oldalczédulára írva Bethlentől: Egri harczon erdélyi emberek ezek veszték. 1596.

Oldaljegyzet Szamosközytől: Veszték erdélyiek az egri mezőn az harczon ugyanint kétezeren.

Ex Transilvanis Sigismundus Chiaki Gabrielis filius, Michael Cheryeny etc. (*Más tintával folytatva*) Mátyus Tamás, fő vitéz ember, ki Havasalföldébe is sokat vitézkedett Király Alberttel és Vaida Mihállal. Giczzy Ferencz, az Giczi János gubernator öcsese ott veszett. Item Filetlen Bálint deák, fő vitéz ember. Az kékek mind inkább ott vesztenek. Az jancsárok bontották meg végre őket, mert semmit sem tehettek volna nekik az több törökök.

(*Más tintával s igen rendes írással.*) Zinau basa mortuus est Constantinopoli 1596. 24. die Martii. Reperta in eius thesauro sexagies centena millia florenorum, exceptis clenodiis, monilibus, gemmis, annulis etc.

Oldaljegyzet: 1596. mense Martio.

Item ötszáz nuzst suba. Omnia in fiscum imperatoris illata.

(*Megint más tinta.*) Öt vagy hat esztendő koránál nem volt nagyobb Sigmond, mikor Joannes Lelezi jesuita mestere felőle neki megjövendőlte, hogy mind az kettő megleszen, mind memoriája, mind intellectusa, de az iudiciumja sohasem; én meghalok, de így tapasztaljátok meg.

Az mi az memoriáját nézi, megtetszett még in ea aetate, mikor egy betűt sem értett, az elementoma, előhozatta az atyja az cosmographicos libros cum figuris, kérdezte az városoknak neveket melyeknek mi neve, és mindjárt igazán megnevezte, kin mindnyáján csodálkoztanak.

Oldalán egy papírszelet ragasztva, de ebből le van több szakada: [Mikor] Sigmond még az [írás] betűit nem ismer[te, már] az cosmographiában az városok neveit megmondta.

Az egri harc még más variansa is be van ragasztva, szintén Szamosközytől:

Mikor látta volna Mehemed császár, hogy igen nehezen vagyon az harc dolga és immár népe csaknem futásban indult, az vezírek a Muhamed próphéta mentéjét tartották kiterjesztve feje felett, nem adták reá, az mint szokta az ruhát ember reá venni, hanem csak feje felett, mint beárnyékozván vele, tartották felette. Ez ruha nem zöld, mint mondják, hanem tiszta fejér, szőrlől szűtt, hosszú újjú mente és felette igen nagy becsületbe vagyon. Ez ruhát mihelt feje felibe vitték és ott tartották, mindjárt megfutamodott az keresztyén etc. Ez ruha varrás nélkül vagyon, mint az Christus ruháját mondják.

1602. A július 2-diki tövisi ütközet után.

— — — Monstrosi animalium partus, agnus in agro Coronensi biceps, cuius cauda in primori crure, caput alterum in posteriore esset supra suffragines, ex quo prodigiorum arioli coniectabant legitimo capiti provinciae aliud superventurum caput, sed quod nec foret durable nec ad gubernandum corpus provinciae idoneum, quippe non valida cervice, sed tenui fulcro et ad ruinam proclivi suffultum. Narrabantur frumentum arborum puerperiorumque inusitati (*sic*) pericula adeo prodigiosa, ut toto eo anno Claudiopoli omnibusque paene aliis Transilvaniae oppidis vix ulla fuerit puerpera, vix ullus foetus, quorum aut alteruter aut uterque in enitendo non perierit, quasi natura, communis mortalium sator haec tenella sua seminaria tempestive ab imminentibus malis videretur subtractura, quae sane subsequenti anno eodem auctore Moyse clades supra natura (?) ad exitium proclives sollicitante, provinciae illatae sunt. Jam ex bello annonae caritas, ex caritate fames, ac demum ex fame insolens pestilentia orta, quae omnes populos miserabili contagione oppressit, non ab re in prodigium accipiebantur. Autumnales arborum flores biferaeque mali malorum nunciae, quarum secundarii fructus ad nucis inglandis (*sic*) magnitudinem passim adulti. Visebantur capellae foetus in agro Albensi, cui lupini essent ungues, Varadini puerperae geminus foetus, alter agnina alter humana specie plane editus, quadrupes ancheri pullus, foetus suis capite canino, binis linguis, totidem caudis, octo pedibus, reliquo denique corpori

bimembri. Quae omnia futurorum anxii animi mutationem rerum confuso naturae ordine in deterius vergentium portendi ominabantur, spe et metu somniorum explicandorum divinationumque artificibus omnia in peius interpretantibus.

Igitur debelatto fugatoque Moysse, ceterisque omnibus, qui vel arma sumpserant vel ad spem foelicioris pugnae sumpturi seque Moysi aggregaturi videbantur, ad officium reductis, omnes protinus provinciae partes non difficile ad imperium victoris Bastae tacita animorum inclinatione redierunt. Et Coronenses, qui in his motuum variis confracibus Sigismundi partes hactenus pertinaces tutati erant, ubi vidissent ipsum quoque Sigismundum ultronea sui deditioe ad Germanum secessisse, animum cum spe despondentes, ipsi quoque in potestatem Bastae concessere. At cum iam nullum superesset in provincia membrum, quod remedio armorum sanandum videretur, ad tranquillandam rempublicam, cicatricemque tot plagis obducendam Basta primoresque animum convertere. Itaque ad Meggiesinun Saxonum oppidum mense Augusto conventus ordinum nobilitatisque indicitur, ubi de luxato provinciae statu, de levanda miserae plebis afflictione, de militibus in hyberna dimittendis, de latrociniis Valachorum, quae per universam provinciam plurima invaluerant, compescendis, de scripturae ¹⁾ vectigaliumque ordinarium magistris, de tributis, de re frumentaria aliisque in communem militiae reipublicaeque usum etc. pertinentibus in medium consulta provisaeque sunt.

Per idem tempus Radul Transalpinis Valachis princeps, quem illi vaivodam vocant, datus est. Nam cum Simeonem Jeremiae Moldavorum vaivodae fratrem, avare impotenterque dominantem ferre boërones non possent (id nominis nobilissimos procerum ea in gente significat, detento ex baronibus ut putatur vocabulo), unanimi optimatum consensu provincia eiectus est. Is non tam spe quam imperio deiectus ad fratrem Moldavum refugit, cuius patrociniò et armis antea invitae provinciae cervicibus impositus fuerat, postquam Michael tyrannus Transilvaniae Valachiarumque possessione exutus furtim se imminentium hostium vim fugitans ad Rodolphum caesarem recepisset.

Pulso Simeone diu proceres ambigui haesere, quemnam rerum summae praeficerent? Ea de re ad Sigismundum quoque Transilvaniae per id adhuc tempus principem et Turcarum imperatoris patrociniò innitentem scripsere, precantes, ne sibi apud eum Turcarumque imperatorum fraudi foret, quod magna cum procerum omnium conspiratione Simeonem provincia exclusissent a dominatuque reiecissent; imo daret operam Sigismundus, ut apud

Brassó megadja
magát.

Meggyesi ország-
gyűlés 1602. aug.

Radul és Simon
vajdasága.

¹⁾ = Vám.

Turcarum imperatorem precum adiutor esset, ad creandumque novum vaivodam unasecum vires et consilium conferret, ad quem nempe consentiente una omnium mente et voluntate Transalpinæ provinciae deferretur imperium; fore enim id et ad incolumitatem provinciae diuturnius, si volentibus moderatus princeps daretur, quam invitis tyrannus obtruderetur, et ad tollendam perpetuam dissensionem leniendasque miserae plebis afflictiones imprimis conducibile. Verum Sigismundus in dubia adhuc Transilvaniae possessione ac tanquam in bivio haerens, nec consilio nec armis nec favore et apud neutrum caesarem suffragiis Valachorum petitionem adjuvit. Nam cum Germanum hostem vultu prae se ferret, tamen amicum in animo habebat, seque totum illius patrocínio addictum habebat, Turcam contra, quem amicum simulabat, eundem inimicum corde aspernabatur. Ita neutri apertus, malebat simulatione et dissimulatione rem tegere, quam ex dubio manifestum se hostem vel amicum alterutri eorum facere. Quae causa fuit, cur Valachorum postulatis nihil ad rem responderet. Ergo Transalpini cum tribus amplius mensibus absque principe clavum regiminis ipsi sustentassent, tandem Sigismundo emigrante, Transilvaniaque in potestatem Rodolphi redacta, Radul a Basta Transalpinis volentibus datus est, iis omnino — — — (*az elbeszélés itt — a lap alján — megszakad.*)

(Fogalmazvány, Szamosközy kezétől.)

P a x.

— — — — —
Qua nihil in toto pulchrior (?) orbe viget,
Moenia tu condis, tu legibus opida firmas.

— — — — —
Aurea tu mundo Saturni tempora reddis,
Et mutas auro ferrea secla tuo.

Tu reples vacuum, quem Mars exhauserat orbem,
Tu recolis vastos, quos vitiatat agros.

Tu sancis castis hymeneia sacra maritis,
Ne iaceat vido foemina virque toro.

Tu refoves Musas, tu sacras perficis artes,
Et tibi multiplici messe redundat humus
[*vagy* : et tibi multiplici semine floret humus,
vagy : et tibi multiplici semine turgēt humus]

Tu poenas reprobas (?), das praemia — — —

— — — — —
Foedera tu iungis, per te concordia reges
Copulat et populis redditur alma quies.

Tu Ceresem Bacchumque seris, tu dolia musto
 Plenaque laetificat horrea fruge reple.
 Pro te facit vittatus sacra sacerdos
 Thuricremisque facit vota precesque focis.
 (Szamosközy fogalmazványa.)

Töredék, Szamosközy I. kezeírása.

Hic Stephanus Torda et coniunx Catharina quiescunt,
 Aspera quos spatio fata tulere brevi,
 Foelices animae, quibus uno tempore coeli
 Aurea speratas regia pandit opes.
 Lustra novem vixit perfunctus honoribus altis,
 Cui coniuncta fides cum pietate fuit.
 Is populi reditus lancem pensavit ad aequam,
 Principis et maguas amplificavit opes.
 Dum virtus vivum molitur in aethera ferre,
 Parte tulit, partem . . . ¹⁾ reliquit humi

¹⁾ providit, praevidit? stb. A szó csak kétfagú lehet s magánhang-
 zón kell végződnie, a versmérték úgy kívánván.

BETHLEN GÁBOR

1620-IKI ALKUDOZÁSAI TÖRTÉNETÉHEZ.

(Gr. Batthyány József köpcsényi levéltárából).

A Bethlen által egyfelől a császárral, másfelől a csehekkel s szövetségeseikkel az 1619—21. évek közt folytatott alkudozások történetéből több nagy fontosságú okiratot közzétettek már Katona, Pray, Firnhaber, Szalay (Esterházy Miklós életében), Horváth Mihály (Brüsseli Okmánytár). A Történelmi Tárban, Bethlen Gábor Levelezéseiben s a Török-Magyarkori Államokmánytárban, valamint az »Adalékok Bethlen Gábor szövetkezéseinek történetéhez« című értekezésben is vannak adalékok egyes homályos kérdések felderítéséhez. Kiváló fontosságuk az Ambassade extraordinaire (Paris 1667.), Roo Tamás Negotiatiói (London) s legújabbban a Mircse-Óváry-féle páratlan fontosságú collectio. De mindez megközelítőleg sem meríti ki az alkudozások történetét.

Ezen közlésekhez járulok most néhány adalékkal. Épen olyan dolgokat fognak ezek felvilágosítani, melyek eddigelé leginkább homályban voltak. Korántsem terjeszkedhetem azonban mindenre ki, mi gr. Batthyány József páratlan becsű levéltárában őriztetik. Mellőzni vagyok kénytelen az 1620. áprilisi békeokmányok variánsokat tartalmazó szövegeit s a januáriusi fegyverszünet példányait, melyekben ugyan az irt okmányok szövege megállapításának történetéhez sok érdekes részlet van — de a melyeket, miután maguk az elfogadott szövegek ismeretesek, mellőzhetőnek hittem, inkább az egészen nem ismert negotiatiókat akaráván az olvasónak bemutatni.

I. Az 1620. pozsonyi tárgyalásokhoz.

Az alább következő irat egy egykoru jelentésnek utóírata.

1620. j a n. 28.

P o s t s c r i p t u m.

Fui 28. Januarii styli novi, apud redeuntem Posonio, post finitum bellum et factas inducias, ilium meum comitem ac dnum, dnum clemmum. Illi cum felicem annum precatus, cum tota fami-

lia augustissima, adeoque de fausto reditu ex religioso bello gratulatus fuisset, narrare pro sua humanissima in me, et Germaniam totam adfectione coepit de ratione et progressu belli, jam usque ad certas inducias finiti.

Quibus absolutis addebat ea, quae salutem sersmi electoris Saxoniae, d. d. Hoë, et academiæ eius, si non et vicinorum locorum respiciunt, oravitque imo et mandavit, ut Vrae Exltiae, ut et dno d. excell. Baldwino ista significarem, atque ita per vos commoda et oportuna occasione, et debita vobisque nota ratione (optima quae vobis videretur) aulae sersmae electorali eadem innotescerent.

Initio conquestus est, quod male aut plane non esset informata aula sersmi electoris nostri de moderno statu Hungariae et vicinarum provinciarum, praecipue vero ratione defensionis, in hisce partibus, ex summa et cogente necessitate, contra cohortem Jesuiticam, eiusque impios patronos magnates, suscepta. Ut ergo videat ipsius sersma dignitas, qua necessitate adacti resisterint princeps Transylvaniae ilmus et omnes magnates evangelici conatui papistarum, se per me missurum dixit id, quod huic postscripto additum et involutum est.

Ut ita palam constet Hungariam, nisi voluisset plane desperare de sua sui regni inclyti constitutione et salute, optimo jure bellum hoc defensivum, contra tyrannicos verae religionis oppugnatores, suscepisse. Se autem immediate hic nihil acturum adjecit, ut non peccet contra inducias usque ad comitia (in literis notata) et festum Michaelis terminaliter factas. Me vero suo instinctu id expedire posse, non secus, ac si scribam avisionalia, aut nova ad amicos et praeceptores meos, qui in justiore locum idem per insinuationem reponere scirent, ut commodum totius ad minimum electoratus inde emergeret.

Deinde narravit, quod ipse scripserit ad nobilissimum et exlmum dnum d. Hoë Posonio, qui ita inhumanus fuerit, ut ne quidem responsione eum sit dignatus, non secus, ac si non defensor verae religionis, sed Turca, Ethnicus, Paganus, imo plane persecutor eiusdem esset.

Addidit, scripsisse dnum d. Hoë epistolium aut librum germanicum, ubi principem sersmum Trausylvaniae Antichristum orientalem (aut expresse aut impresse, vel occulte vel aperte, sive solum, sive cum reliquis Calvinianis, contra tamen pontificios in hoc bello justitiam administrantibus) nominet, cum ejus religio ad Turcarum fidem non remota accedat. Quae res ita commoverit etiam Lutheranae fidei magnates, ut dura sint de ipsius reverentissima dignitate locuti.

Ad haec principem Transylvaniae ilmum scripsisse ad sersmum electorem Saxoniae, referebat, medio suae magnificentiae

(per dnum nostrum comitem), sed responsum nullum esse secutum. Cum tamen per totam Hungariam magna fuisset spes collocata in ipsius serenissima dignitate, quod prae aliis principibus et electoribus imperii religionem fuisset defensurus, et Hungariam vicinasque provincias fortiter juturus; imo praecipuorum magnatuum et fere omnium per Hungariam mens fuit, aiebat et sententia, ut ipsius serenitati coronam suo tempore Hungariae obtulissemus, eamque in regem Hungariae suscepissemus. Sed quia ne quidem respondere nobis volebat, deterrebamur a proposito. Potuissemus et nos (pergebat) domi sedere, et deliciis mundanis frui otiosi, spectantes scilicet alto supercilio calamitatem oppressae, et ad sanguinis effusionem usque, liberationem expectantis, ad deumque clamantis ecclesiae in Moravia, Hungaria, Bohemia et Silesia, ut et utraque Austria. Sed quid post factum esset de nobis, et qua conscientia id passi fuissent defensores ecclesiae, nempe qui sunt confessionis evangelicae? Alia ergo ratione libertas religionis et patriae defendi nec poterat nec debebat.

Insuper ista commemorabat dñus meus clemens: confederatio jam facta est inter quam plurimas provincias, regna etc., tam propinqua quam remota. Rex Angliae consentit, totum Belgium (significanter exprimebat, civitates Hausaticae) et ipse rex Daniae calculum suum addidit cum omnibus suis confederatis, ut taceam regem Bohemiae, Moraviam et utramque Lusatiam, Silesiae cum utraque Austria; sed solus Saxo (sersmum electorem nostrum putans) resistit, nobisque est contrarius, et potius confederationes cum Hispano, et aliis exteris regnis pontificiis inire, quam evangelicis consentire voluit. An autem juste Germanus cum sit, hoc facere possit contra Germaniam, et reliquos confederatos principes omnes, non satis (dicebat) cognosco.

Jam (addebat) fecimus inducias cum Ferdinando propter certas causas. Si ergo comitia futura poterunt imponere finem bello huic, bene, sin minus, male stabit Ferdinandus.

Archiepiscopus Strigoniensis Petrus Pasmánus cum Homonnay et Esterhasy magnatibus proscripti sunt (praecipue duo priores) in perpetuum ex regno Hungariae, et futura diaeta ultimam executionem exhibebit, ubi privabitur non tantum bonis suis Pasmánus, sed et vita (si haberi posset) capite et fortunis etc., ut in aeternum intrare hoc regnum non debeat, cum sit fax et tuba omnis seditionis et insurrectionis seu oppressionis, qua pontifici et clerus evangelicos infestabat.

Quod si etiam Saxo se se erga nos non declaraverit, ut porro nesciamus, quid confederatae provinciae de ipso statuere debeant, metuendum est, ut ipsi periculum immineat vehemens. Nollem tamen (adjiciebat) optimo electori et piis academiis aliquid sine matura et sufficienti significatione fieri. Et dolendum

esset, si ipse cum suis aulicis haec non curaret, cum scilicet non unum regnum contra ipsum insurrecturum esset.

Tandem subtexebat: Elector Brandenburgensis et alii principes imperii etiam Lutherani nobiscum faciunt, neque hic, neque in aliis provinciis omnes Calviniani sunt, qui confederationi subscripserunt. Si tamen plane Saxo ad aliam mentem revocari nequit, metuo, ne, qui iam inter praecipuos clectores numeratur, evadat infimus illorum et longe minimus. Item: videant dni electorales, ne status sersmi sui electoris fiat longe deterior et abjectior, quam nunc est domus Vinariensis.

Illa tum proponebantur.

Petitia scribentis postscripto adnexa.

Ista fuerunt, quae dicto supra tempore ex ore dni mei ilmi audiri, cum hoc mandato, ut ea ad vos scriberem, prout amicus amico nova ex aliis regionibus et locis transmittere soleat.

Et quamvis impossibile sit, ut omnia formalia in praepropera collatione adscripserim, dedi tamen operam, ut integrum sensum exprimerem cum ipsis formalibus non raro expressis et observatis. Ego polypragmon hic esse nolo. Quia tamen percipio tales conclusiones esse factas non tantum a toto regno Hungariae, sed et vicinis provinciis, mallet a vobis negotium istud adcuratius expendi, ne ego (deus tamen avertat casum!) ut Josephus emissus, de negligentia aut odio, in carissimam Patriam, cui per totam vitam inservire paratus sum, aut academiam Witteberg, ac ipsum sersmum electorem Saxoniae, a quibus tamen omnem honoris eminentiam post deum accepi, juste olim adcurari possim.

Si proinde necessarium putatis, ut hoc negotium *aut* Vra Excltia cum dno D. Baldvino solum sciat, *aut* tantum dni theologi omnes, *aut* etiam philosophi, *aut* tota academia seorsim, antequam insinuetis illud dno D. Hoë, *aut* electori ipsi, quasi aliud agentes per vos ipsos aliosve; *aut* denique consistorium super hac re habeatis, sub cautione, ne quisquam vel verbum effutiat, antequam responsum sit in aula; *vel ut* nemo exteris aperiat, *vel ut* epistolare colloquium fiat cum dno nostro comite etc., de illo ut vos in timore dni videatis, vehementer oro. Certum enim est, meum dnum ilnum esse quasi pro regem totius Hungariae. Unde et in fratrem et filium suscepit eum sersmus Transylvaniae princeps.

Interdum soletis abire Dresdam, forsitan tum *primo* scriptum palatino exhibitum spargi posset (quod meis hisce literis adnexum est), ut ita gravitas belli innotesceret, et pessima vita Hungariae temporibus Jesuitarum.

Post addi posset colloquium privatum cum dno D. Hoë sub promissione fidelitatis et inculpatae tutelae etc.

NB. Si scitis meliora, probabo consilia.

Tandem vero, si opus, aut per, aut sine consiliariis (postquam scriptum illud jam esset cognitum) doctore Hoë, aut ejus etiam si non aliorum, praesentia et consilio, ipsi electori totum negotium, aut certe in praecipuis punctis proponendum esset: ut ita ilmus dnus meus comes acciperet placidum et fundamentale responsum, quo animos offensorum quantocius lenire, deque sententia sersmi nostri electoris ipsis aliquid certi constare posset. *Quidam* etiam hic dicunt, quod probe videndum sit, ne ulla ratione ansa detur deo altissimo, regnorum et potentiarum distributori summo, ut electoratus a linea Manutiana derivetur iterum ad principes Vinarienses, pristinos electoratus Saxonici possesores etc.

Fugienda itaque videtur somnolentia, segnities, et quicquid obstare potest vigiliis, pro gloria dei, et salute ecclesiae suscipiendis. *Quidam* iterum praeferunt admonitionem Germanicam Spangenbergi olim editam, in qua dissvadet, ut quisquam ex Germanicis militibus contra Belgas, pro rege Hispaniae et papa abeat, quicquid etiam alii praetexant, quod plurimi Belgarum sint Calviniani: infirmi enim, inquit, isti christiani juvandi potius, quam opprimendi sunt. Et quis non potius amaret defensorem, licet Calvinianum, seu adiutorem, quam oppressorem, omnisque fortunae creatorem.

Sed ego hanc litem non facio meam. Potius ita dico: Scripsi hoc ut minister, et manus dni mei ilmi, ut Germanus favens tantae academiae, a qua post deum omnem meum honorem et eruditionem, si qua mihi est, principaliter habeo, neque libenter viderem mali vobis vel tantillum obtingere, quod quoquo modo avertere possem, siquidem honestissime a vobis huc me promotum quotidie agnoscam.

Si vero praeter nostrum omnium opinionem scitis melius esse, si de his plane nihil dicatur (de quo tamen vehementer quisquam dubitare posset) aut saltem principaliora attendantur, peto propter immensam dei misericordiam, ut mihi nihil propterea adscribatis, animum a me alienum minime geratis, aut quicquam mali de me suspicemini, siquidem tela praevisa minus nocent, und wehr einen warnet, saget unser Teutsches Sprichwort, der ist sein bester Freundt. Vos cogitate de optimo modo ea, quae candide ex voluntate mei dni comitis indicata sunt, insinuandi et proponendi iis, quorum maxime interesse vobis videtur. Nam multi dicunt: Si sersmus elector Saxoniae a se non amovisset regnum Bohemiae, sine omni ulteriori tergiversatione habuisset quoque regnum Hungariae, factus et electus fuisset imperator; et sic papismo atque Calvinismo, deo benedicente, sanctissime pro Lutheranismum transplantando et confirmando laborare potuisset.

Titulus libri est:
Notwendige
Warnung. Meh-
excusi.

NB. Ob manda-
tum domini evi-
tare hanc scripti-
onem non potui.

Sed dicamus jam, deum sub Calvinianorum patrocinio ecclesiam suam sub cruce defensam et conservatam velle.

Ultimo. Stipendiariorum quidam pure causas seu responsum per dnum in hisce meis literis transmissum describere possent, ut unum saltem exemplar cum epistolio prae manibus quod est, ad dnum Cammanum, fautorem nostrum Brunsvicensem, veniret, forsán deus pro uberiori illuminatione Hungariae adhuc apud alios non pauca praestaret. Per postam (ut hic loquimur) omnia emittuntur, ut vix in aula semel describi potuerit, et ipse dñus ilmus ita fieri libenter cognosceret.

NB. Uno dictante multi possent describere.

Cui etiam negotium est cum principe Transylvaniae (quem pro filio suscepisse dicitur Turcicus imperator, ratione pacis et concordiae externae; alias enim iste Calvinianus est, et, ut referunt, non male sentiens de fide Lutherana), ille hostes habet Turcas et Tartaros universos. Deus autem pro sua clementi misericordia nunquam concedat, ut hi hospites barbari Germaniam videant.

Nec opus est, ut cum detrimento famae, et futurae olim (si deus et quandocunque voluerit) promotionis, nominatim in aula sersmi electoris exprimar. Sufficit, haec nova fluere ex Hungaria, ex aula alicuius magnatis electori faventis; ex quodam Hungaro aulico, ex quodam hujus aulae ministro; ex quodam amico Germaniae aulis Hungaricis, aut etiam huic servienti etc. Ut ita sine mei incommodo haec sciatis, cum aliter nec potuerim nec debuerim, ob mandatum et consilium dñi mei severum, quin vobis talia significarem. Si utilia sunt, agamus deo gratias universi, sin minus (abesse autem vellem quam longissime malum omen) a deo et omnibus bonis liberationem a malis petamus.

Kivül: Reverendo, clarissimo atque Excellentissimo viro, dño Balthasari Meisnero, S. theologiae in alma Wittemberga professori eminentissimo, dño patrono, fautori etc., amico, patris loco venerando.

Wittembergam.

(Eredeti.)

II. Haller István követsége.

Bethlen Hallert 1620. februárban küldte Bécsbe »igen serio requirálván«
általa Ferdinándot a csehek érdekében, »hogy hagyjon békét a fegyver által való ulciónak.«
A három első okmány a januáriusi fegyverszüneten ejtett sérelmeket tárgyalja, melyek a tárgyalásoknak kiinduló pontját képezték; — a többiek a tárgyalásokra, vagy, mint az utolsó, azokkal összefüggő dolgokra vonatkoznak.

I. 1620. febr. vége.

Attentata contra pacta induciana.

A principio illmus d. comes Stanislaus Thurzo sine ulla causa, et necessitate ad falso fictos Moravorum rumores et clariores certos comitatus ad insurgendum et arma capienda non ita pridem commovit, cum tamen ab omni hostilitate et tam publicis quam privatis offensionibus vigore induciarum sit abstinendum.

Deinde passim et palam percrebuit et ad aures quoque sacr. caesareae et regiae Mattis perlatum est, Silesios ex regno Hungariae utpote montanis civitatibus non parum numerum equitum et peditum contra eandem suam Mattem conscriptum, datisque stipendiis ex regni finibus esse eductum. Quin imo brevi fore, ut Bohemis et Moravicis, qui sedem belli in Austria fixerunt, multorum millium auxilia ex regno Hungariae contra induciarum pacta submittantur. Cum potius Ilma Cels. Vra melioribus quibus potest studiis promovere deberet, ut Bohemi aliaeque incorporatae provinciae S. C. R. M. de induciis iustis et aequis conditionibus concedendis requirent.

Observant quoque in partibus regni ultradannubianis non pauca contra inducias fieri. Soproniensibus enim demandatum fuit, ut 300 equites, 500 pedites conducant, quod nihil aliud, quam hostilitatis inducia designat, accedente etiam hoc, quod iidem Sopronienses 600 Muquesterios (*sic!*) numeratis stipendiis conduxerint, ex quibus etiam defacto ducentos alunt et intertenent, ut vero Sopronienses ad istum militem conducendum adducerentur taxa millium octo florenorum, qui ad redditus sacrae coronae et proventus fiscales pertinebat, eisdem ab Ilma Cels. Vra, ut ipsi dicunt, remissa est. Venditum quoque dictis Soproniensibus est oppidum et bona Rakos ad episcopum Jauriensem pertinentia pro summa florenorum 8000.

Ad haec omnes arces dⁿⁱ Georgii Homonnay a tempore factarum induciarum partim territamentis et hostiliter, partim interceptione commeatus aliisque mediis captae et direptae sunt, oppidumque ipsius Holmana dictum exutum in cineres est redactum, ac insuper Caspar Tibold vir alioquin nobilis, ipsiusque D. Homonnai praecipuus servitor non solum captus, sed etiam durissima captivitate est affectus.

Simili quoque ratione contra d^{num} Nicolaum Ezterhasi processum, cuius oppidum Munkacz non solum est occupatum, sed inde etiam ipsa arx hostiliter impetitur, obsidione praemitur, et ad deditionem sollicitatur, servitores vero et subditi ejusdem dⁿⁱ Ezterhazy nullam securitatem habent, bonaque ipsius diripiuntur et devastantur.

Multa quoque bona ecclesiastica post inducias initas oppi-

gnorantur, ut sunt bona Quinque-Ecclesiensis Turcis tributarii. Similiter quoque bona episcopi Vesprimiensis et decimae episcopi Nitriensis in cottu Thrincziniensi habitae, ita quoque coloni episcopatus et capituli Jauriensis per milites Ovarienses ad contributiones, labores et servitia vi compelluntur et mulcantur, legitimi autem eorum domini a libera possessione prohibentur.

Propter haec omnia Leopoldus Pech, qui non solum jramento et strictis litteris reversalibus de gesto officio se obligaturum reddidit, sed magno aere sacrae c. ac r. M. tenentur, et vix solvendo est post induciarum conclusiones cameram Hungaricam sacr. c. ac r. Mattis observari curavit et praefectum, consiliarios aliosque ministros camerales s. c. ac r. Matti speciali homagio obstrictos exclusit totumque statum cameralem immutavit.

Idem quoque Leopoldus Pech possessionem Weden ad capitulum Jauriense spectantem nuper, prima nempe Martii ad deditionem sollicitavit praecipiendo incolis dictae possessionis, ut cum aliis vicinis pagis census et contributiones ad manus ipsius administrarent.

Magnis incommodis afficiuntur confinia ultradanubiana et sic periculo omissionis exponuntur. Nam si subita obsidione Turcica cingerentur, ob penuriam commeatus, qui inveli libere non permittitur, diu resistere non valerent.

Denique fideles suae Mattis nec in bonis nec in personis ullo modo turbandi sunt. Alias illorum impeditionem sua Mattas ferre non posset, quin potius defensionem suscipere deberet.

Hátlapján : Exemplum praetensarum ex parte caesaris attentatorum contra inducias patratarum. D.

II. 1620. febr.

Replica ad puncta quaedam seu attentata, quae contra inducilia pacta a partibus suae Serenitatis commissa fuisse caesareani praetendunt.

Commonitio dni comitis Stanislai Thurzo ad comitatus regui facta inde sumsit occasionem, quod in partibus ultradanubianis Thomae quondam Nádasdy exercitus non augeretur modo in dies, verum obvia quaeque loca occupare et infestare coepisset, Kozakorum quoque repentina et inopinata in viciniore nobisque confederata regna patrata irruptio ansa huius rei extitit; sicque eidem ex officio incumbere in omnes occasiones advigilare, easque defensae fortuitae tempestive inire rationes, quae nomini in tali casu, similique rerum statu merito possunt interdici. Sufficit praeter nudam comitatum commonitionem, nihil hostilitatis fuisse in alterutram partium susceptum.

In montanis civitatibus non parvum equitum et peditum numerum fuisse a Silesiis conscriptum, et regno eductum, suae Serenitatis hactenus non constitit; multominus ejus rei notitiam se habere praefectus camerarum in montanis degens, atque ad praesens hic commorans, constanter asseverat, nisi forte ex sectoribus, plerisque aliunde oriundis germanicaeque nationis hominibus aliquos regno in Silesiam redire contigisset; quod tamen genus hominum liberum solet habere aditum et regressum. Ut ut autem istud acciderit, sua nihilominus Srtas, non obstante eo, quod induciis nulla specialis inhibitio notificetur, qua confederatis conscriptio militum in hoc regno esset praecclusa, diligentem inquisitionem primitus curabit institui, in eosque, qui sine praescitu et voluntate suae Serenitatis istud permisisse comperti fuerint, serio est animadversura.

Conducendorum et intertenendorum in ultradanubianis partibus militum ansam occasionemque obtrusit vel invitae suae Serenitati machinatio caesareanorum contra arcem Óvár, item Thomae quondam Nadasdy interceptiones arcium et locorum quorundam contra pacta induciarum patratae, eiusdemque numerosioris (uti praemissum est) exercitus, qui etiamnum in illis partibus quo intento detineri dicitur, conscriptio. Quae omnia multo justiores conquerendi causas suae Serenitati suppeditare possunt, quae ne in omnes fortunae eventus temporumque vicissitudines imparata reperiretur, consulto sibi quoque et vel suis prospicere debuit. Relaxationem taxae Soproniensibus factam non est cur quippiam invidet, cum id ex plenaria et absoluta gubernaminis sui autoritate fecerit, qua manus sibi minime ita vinctas esse sentit sua Serenitas, quin libere cui volet benefacere, sibi non foret integrum.

Vexationem arcium et bonorum Homonnayanorum, aliaque longa serie in consignatione punctorum enumerata attentata quod attinet, sciendum universa bona ad arces et castella Georgii Homonnai pertinentia, longe antequam sua Serenitas Tibisco superato ad hasce regni partes appulisset, occupata, in potestatem suae Serenitatis devenisse; ab eoque occupationis tempore in praesentem usque horam ab eadem obtineri, confirmante idipsum induciarum capitulatione qua expresse cavetur, ut omnia in eo statu permaneant utrinque et relinquuntur, quo nempe tempore pactarum induciarum ea extitissent. Quod vero post auspiciatissimum suae Serenitatis ex comitiis Posoniensibus reditum certus miles in illa bona collocari debuerit, id causerunt Homonaianae factionis milites praesidiarii, in arcibus et castellis ipsius relictis, qui indesinentibus hostilibusque suis excursionibus circumjacenti nobilitati, miseraeque plebi ipso Turca graviores calamitates inferendo, in obvia quaque loca diris direptionibus, caedibus et

inauditis crudelitatis atque immanitatis generibus debachati sunt. Spirituales namque personas cum secularibus promiscue captivas in arces et castella deduxerunt, multoque graviore lytro, quam naturalis christiani nominis hostis suos dimittere consuevit captivos, ab ipsis exacto contra formam induciarum ea, quae prae manibus suae Serenitatis et antehac fuerunt, et vigore induciarum deinceps quoque in eodem statu ut permanerent, sua facere, ad deditioem omni conatu compellere, atque ab obsequiis suae Serenitatis avellere nitebantur.

Hinc factum, ut quaterni viciniore comitatus Zempliersis, Beregh, Ungh et Saaros indesinentibus lamentationibus afflictiones suas ad suam Serenitatem deferendo, remedia et sublevamen intolerabilium oppressionum apud suam Serenitatem quaerere coacti fuerint. Quos nolens sua Serenitas diutius Homonnaiensium libidini prostitutos magis ac magis affligi, sic tandem in bona illa militares copias disposuit, ut videlicet illi in arcibus et castellis sese tanto magis continerent, et ab excursionibus desisterent, quas tamen cum nihilominus continuare pergerent, miles suae Serenitatis ipsis se se opponere, bonaque suae Serenitatis ab hostili impetitione vindicare nolens volens debuit.

Gaspari Tibolth captivitas, in quam facta excursione inciderat, ubi pro exemplo allegatur, magis pro parte suae Serenitatis facit, firmumque non observatarum induciarum argumentum suppeditat; si enim is in stativis et arce, uti debebat, se se tenuisset, facile captivitatem evitare potuisset. Tortum fuisse nulli constat, ipsemetque praesens famae diluet falsitatem; captivitate insuper pridem eliberatus et dimissus pristina utitur conditionis libertate. Tantum vero abfuit, quin praetensarum arcium seu castellorum deditio vel minimo obsidionis genere fuerit sollicitata, ut nulla tormenta sive instrumenta bellica, quae obsidionis formam referrent, essent adkota, multominus minimorum seu manuario- rum sclopetorum explosiones factae fuissent. Verum capitanei illorum locorum et potior praesidiariorum militum pars possessionati existentes, atque in visceribus regni conjuges, liberos, charissimae et carissima sua pignora habentes, ne penitus diutiusque viderentur dulcissimae suae patriae incommodare, conscientiae quisque stimulo incitatus, ultro spontaneoque motu deditioem fecere.

Huc accedit et id, quod nonnullae dictarum arcium seu castellorum adhuc ante, priusquam nempe sua Serenitas ex hisce regni partibus Posonium versus movisset, regno et suae Serenitati homagio fidelitatis fuerint adstricta, tempore vero irruptionis Kozakorum per eosdem recuperata, quorum praesidibus vitio verti nequit, si justo profugi domini patrocinio et subsidibus destituti, vitae et fortunae suis consuluerint, atque ad pristinae fide-
 2-2

tatis redierint devotionem, extranei denique milites, quales nempe in locis Homonnaianis passim adhuc latitabant, signanter vero Poloni, vigore induciarum necessario inde debebant amoveri.

Idem per omnia est status honorum et arcem Nicolai Ezterhass Munkacziensem pertinentium, quae pariformiter ante, non post inducias reliquis regni membris coadunita in eodem statu perseverant, in ea tanquam in Hybernia miles suae Serenitatis est dispositus, nulla ibi obsidionis species, nulla deditionis mentio facta.

Causam autem impulsivam, propter quam necessario continuus inibi locorum exercitus cogatur interteneri, subministravit clandestini nuncii et literarum ex dicta arce in Poloniam conterminam auxiliorum et irruptionis Kozakorum urgendae gratia missarum interceptio, quae fecit, ut firmiore custodia ibidem posita, excubiae nocturnae diurnaeque continuentur, atque in hostium molimina diligentius advigilentur. Servitoribus porro Ezterhasianis adeo nulla vis illata, nullaeque persecutiones ipsis obvenerunt, ut continuis aliquot dierum spaciis in aulam suae Serenitatis liber ipsis aditus, regressus securus, conversatio tuta fuerit concessa, quod praeter diversa alia vel unius Francisci Horváth primarii ipsius servitoris exemplo contestari poterit.

Bonorum quoque ecclesiasticorum oppignorationem in usus et necessitates publicas convertendorum tam constitutiones regni, quam recentia palatini et consiliariorum regni suffragia et vota in conventu Cassoviensi decreverunt, suaeque Serenitati admiserunt, cui sese sua Serenitas libere est accommodatura.

Observatio camerae Poseniensis citra culpam Leopoldo Peck imputatam, eam enim conservator coronae ex publica statuum et ordinum regni dispositione et commissione occlusit.

De statu possessionis Weden sua Serenitas sedulo percontabitur, et utrum illa possessio ante pactionem induciarum pro parte suae Serenitatis fuerit occupata, aut post illam a capitulo Jauriensi avulsa, inquirere, re probe cognita factura est, quod induciarum capitulationi videbitur fore congruum.

Victualium et annonae in confinia deductionem nulli hactenus interdictum fuisse constat; tantoque minus confiniis hac in parte quippiam incommodi evenire potest, quanto majori copia omnia ex Hungaria in ipsam Viennam devehiri manifestum est omnibus.

Fideles denique suae Mtis tantum aberit quin turbentur, ut vice versa in eos, qui absoluto et plenario regimini suae Serenitatis subjecti esse dignoscuntur, imperio suo et autoritate condecorer et iuste sit usura.

Királ: Replica suae Serenitatis ad praetensa per caesareanos puncta attentatorum. E.

(Egykorú másolat.)

III. 1620. febr.

Responsa Romanorum imperatoriae Maiestatis ad mag. dom^{num} Stephanum Haller, induciarum confoederatis impetrandarum causa ab serenissimo principe ad suam Mattem ablegatum internuncium.

Ante omnia sua Maiestas imperatoria fidem suis cum Ser^{te} Vra tractatibus adhiberi vult, petitque Ser^{tem} Vram, ut circa eos dubium omne seponat, cum sua Mattas et esse erga Ser^{tem} Vram sincera, et tam conclusa hactenus, quam concludenda in posterum sancte et illibate velit observare.

Adhaec ne Ser^{tas} Vra eorum acquiescat placito, qui ob proprios privatosque usus et commoda toti regno et Ser^{ti} Vrae noxii atque perniciosi sunt consultores, sed ea sapienti suo iudicio perpendat et ponderet.

Quod ad inducias Bohemis concedendas attinet, illas ab sua Matte impetrari promptum est; quod tamen defacto ad primam Ser^{tis} Vrae requisitionem fieri nequeat, rationes sunt eae, quas Vrae Seren^{ti} medio suo internuncio esse aperiendas necessarium duxerit, nihil dubitans, quin Ser. Vra illis intellectis sit acquietura et ad condignum suae Mattis postulatum accessura.

Literas salvi passus Bohemis, Moravis, Silesiis et Lusatiis iam sua Mattas concepit; Austriacorum vero, quia diversa conditio et ratio dispar est illique tractatus cum sua Matte iam inire coeperint, non est sua Mattas necessarium arbitrata litteras ipsis salvi passus concedere.

Antequam vero induciae iniri et observari coeperint, imperator Ser^{tem} Vram petit, ne copias auxiliares Bohemis submittat, nec aliquo apparatu bellico, armis quibusvis, aut pulvere tormentario illos iuvet, quin potius dnum Thurzo, aliosque capitaneos et comites cohibeat, ipsisque demandet, ne et ipsi auxilia, aut quosvis apparatus bellicos Bohemis subministrent, cum induciarum talibus ipsorum factis violetur fides.

Ubi vero induciarum Bohemicarum, iusti et condecentes modi adinventi, illaeque Bohemis concessae fuerint, non est, quod Ser^s Vra cogitet, aliquid ad pacem spectans ex parte suae Maiestatis negligi; quicquid enim conveniens, condignum, iustum, aequum et honestum a Bohemis fuerit postulatum, corde bono ad ea sua Mattas accedet, sicque certam formam duraturamque pacem cum ipsis inibit. Si vero indigna, iniqua et inconvenientia eorum forent postulata, quae acceptari a sua Matte nequirent, non obligatur in talibus Ser^s Vra eorum partes tueri, multo vero minus opem ipsis aliquam ferre. Et hoc pacto si et auxiliis Ser^{tis} Vrae et incliti

regni Hungariae destituantur, ipsimet in causa fuerint, salva manebit Seren^{tis} Vrae conscientia et in facta promissa non impinget.

Ex adverso autem, quae nunc Ser^{tis} Vrae cum sua Matte intercedunt induciae, eas non observare tantum constanter et sancte, sed perpetuam ex iis durabilemque cum Ser^{te} Vra pacem firmare sua Mattas contendit. Si quid vero in hisce induciis violatum ex alterutra parte videbitur, curabit sua Mattas ex parte sua defacto complanari, quod et Ser^{tem} Vram facere desiderat. Et si quae in eorum complanatione difficultates fuerint exortae, per litteras et internuncios ab invicem sua Maiestas et Ser^s Vra poterunt informari.

Quod vero nonnulli placidis et securitatem promittentibus verbis studuerint aliquos comitatus ad fidem suae Mattis allicere et pertrahere, nihil in eo contra inducias est commissum, quamquam nec hoc ex praescitu suae Mattis factum sit.

Denique imperatoria Maiestas bonam et propensam Ser^{ti} Vrae voluntatem suam constanter offert. petitque, ne quid dubii et scrupulorum in animo Ser^{tas} Vra retineat, sed bonae suae in omnibus erga Ser^{tem} Vram voluntati eadem aquiescat, cum prudenter advertere et perspicere possit, certiore et tutiore suae Maiestati fidem posse adhiberi, quam tot provinciis, quae non ab uno capite summo, sed a multis dependentiam suam habentes, in rebus etiam quampluribus invicem sint contrariae.

Neque firmam Turcis fidem adhibere potest Ser^{tas} Vra bene morum Turcicorum conscia, qui proprio omnia metiantur commodo, et nunquam in re quavis oblatam negligant occasionem, cum et in hoc rerum statu non minus, quam Ser^{ti} Vrae aut etiam magis imperatoriae Maiestati suam offerant operam.

Intellexit siquidem sua Mattas aliquem adversum se tractatum cum Turca et Tartaro Ser^{ti} Vrae intercedere, cui rei nisi Ser^{tas} Vra supersederit, aequalem, imo maiorem longe practicam cum Turca contra Ser^{tem} Vram habere posse, et esse suam Maiestatem habituram. Super omnia vero hoc sua Maiestas petit et admonet Ser^{tem} Vram, caveat sedulo, ne regnum Hungariae in Turcarum deveniat potestatem.

Quod si autem Ser^{tas} Vra postpositis aliis, bonae voluntati suae Maiestatis adhaerebit, et promptam se in rebus hisce suae Maiestati exhibuerit, promittit sua Maiestas se in regno et ditionibus Ser^{tis} Vrae eandem tuituram, et contra omnes suos hostes, etiam contra Turcas defensuram, ad quod motibus modernis compositis (qui etiam accedente Ser^{tis} Vrae bona voluntate, facile et confestim sedari et componi poterunt) sufficientem se credit sua Maiestas. Quod tamen, etiam si contingeret aliter, et Turca suae Maiestati et Vrae Serenitati praevaleret, damnorum universorum, quae ob hanc cum sua Matte unionem incurreret, refusionem ple-

nam ex suis propriis facientem promittit sua Mattas, quinimo in regimine etiam pacato et statu prospero permanenti Ser^{l^{ati}} Vrae offert sua Mattas se omnia concessuram, quicquid petat Ser^{tas} Vra, et pro voto de omnibus eandem contenturam.

Dominos etiam barones et magnates, statusque et ordines Hungariae quietos esse sua Mattas jubet, atque se, sed et succe-
ssores suos nunquam de illis vindictam sumtuos, aut hactenus factorum recordaturos.

Quibus omnibus ut fidem indubiam Ser^{tas} Vra adhibere possit, spectabilem ac magnificum dominum cancellarium, aut aliquem ex consiliariis, quibus fides apud Ser^{tem} Vram major est, expediat, et ad suam Mattem ableget et sub quibuscunque modis melioribus assecurata ex parte suae Mattis de his omnibus esse cupiet, sub iisdem Ser^{tem} Vram securam reddere sua Mattas parata est.

Hátlapján: Responsorum ad magnificum dñm Stephanum Haller copia, nec non oblationes suae Serenitati factae. F.

IV. 1620. márcz. 1.

Ferdinandus secundus dei gratia electus Romanorum imperator, semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex.

Splis et magni. fidelis nobis sincere dilecte. Ex diversorum relatione ad notitiam nostram pervenit, durantibus hisce induciis nuper Posenii conclusis non cessare factiosos Bohemos ipsum principem Bethlenium et passim in Hungaria regnicolas ad pleraque indigna et omni iure prohibita sollicitare et instigare, ipsos eo etiam inducere, ne nihil intentatum reliquisse videantur, ut legationem ad portam Ottomannicam communiter expediendam persuadeant, quos actus in missione legatorum, notum est, subditis exercere non esse conveniens, neque hactenus ulla politica administratione apud Christianitatis regna et provincias admissum vel usurpatum fuisse, ut hoc attentum fuisset. Infert hoc etiam summum praejudicium toti sacro Romano imperio, ut praeter scitum, voluntatem et consensum nostrum, tanquam imperatoris Romanorum, regnorum et provinciarum ditionibus Turcarum viciniore incolae, potissimum vero rerum statu in hac perturbatione existente, legationum tractatus suscipiant; facile nempe imperii statibus adeoque toti imperio summum praeiudicium, vel juribus aut dignitati ipsius apud gentem Ottomannicam derogamen parari posset, unde postmodum communes difficultates contra potentiam hostium Thurcarum resistendi impedimenta subire necesse haberet, et via ipsi hosti per hoc in imperium sternatur ac praeparetur. In eo itaque modis omnibus adlaborandum nobis erit, ut missio hac impediatur, ne in eam princeps aut quivis alius, tanquam in rem novam et toti christianitati praejudiciosam, praesertim cum pacis

compositioni magis officere, quam proficuum quid causare posset, consentiat, maximopere cum diaetae terminus appropinquet, ipsaque non alium ob respectum celebrari instituta sit, quam ut de publico bono pertractetur, simulque etiam de modo demum deliberetur, quid etiam cum Turcis tanquam vicinis, cum quibus regno Hungariae conventionis modi necessario habendi sunt, suscipi debeat, offerret sese haud dubie cum temporis occasio expedienda legationis ad ipsum Turcarum sultanum. Impertinens itaque cum sit, ut per hanc legatorum missionem talis, unde totius rei cardo pendet impediatur, et toti reipublicae christianae inque detrimentum sacri Romani imperii, particulares huiusmodi ab iis alienatorum animorum essent missiones legationum, praeiudicium fiat. Non dubitamus ipsum principem et quosvis alios aequo iudicio rem ponderantes ad innovationes hasce, si etiam interesse sacri Romani imperii sicut et alias complures, quae cogitantibus facile occurrere possunt, rationes ponderaturi sunt, minime condescensuros.

Habita nos relatione magci Stephani Haller, qui nomini principis hodie ad audientiam admissus, commissionem sibi a principe impositam propositurus est, uberius de hoc quoque negotio et aliis, prouti commodum visuri sumus, perscribemus et nobis de necessariis notitiam faciemus. Gratia et clementia nostra caesarea et regia vobis in reliquo benigne propensi manentes. Datum in civitate nra Vienna die prima mensis Martii anno domini 1620.

Ferdinandus.

Hátlapján : Ferdinandi caesaris ad comitem palatinum regni Hungariae etc. datarum literarum paria. G.

V. 1620. márcz. 9.

Ferdinandus etc. Illustrissime princeps nobis honorande. Sub die sexto currentis mensis Martii cursorem proprium cum literis nostris ad D. V. expeditimus, et quia in illis ad ea omnia, quae nobis perscripta fuerunt, pro rei exigentia respondimus, quo ad principale vero circa induciarum et menstruum armorum suspensionem Bohemis caeterisque nostris rebellibus concedendam, nos quantocius deliberaturos significavimus. Habita igitur matura consultatione D. V. latere nolumus, quod uti nos semper pacis studium bellorum incommodis praeferendum censuimus, et gratiam nostram regiam subditis nostris rebellibus statim in ipso nostri regiminis, horumque tumultuosorum motuum initio obtulimus, prout et literis nostris ad eos scriptis mandatisque publicatis apparet, ita et praesenti occasione oblatam, si in tempore resipuerint, adhuc exhibere clementer prompti sumus, ideoque etiam

modo in gratiam D. V. salvum conductum concedimus, etsi suspensionem armorum pro tempore concedere non possimus, propterea, quae D. V. ex fideli nostro nobis dilecto, egregio Wolfgango Wilhelmo Laninger ab Albenreutt imperialis consilii nostri aulici consiliario oretenus diffusius intelliget, quem nostro nomine et audiet et fidem indubiam in omnibus adhibebit. Praecipua vero causa est, quare palatini electoris legatus nomine sui principalis Bohemi, iisque incorporatae provinciae, nostrique perduelles subditi, has menstruas inducias armorumque suspensionem non animo pacifico et tranquillitatis publicae cupiditate petunt, sed ut interea temporis exercitum colligant et resumptis viribus bellum majus reintegrent, et atrocem ac contumacem illam rebellionem propugnent et cum subditorum nostrorum extrema clade proseguantur, prout hactenus semper et eo quo similes inducias obtulimus, et denique toto defectionis ac rebellionis tempore, quo durante, continuas contra nos hostilitates exercuerunt, ipso effectu ostenderunt. Si autem praefati tales pacis conditiones, uti illos decet, nobis per suos legatos (quibus in eventum per internuncium suum ad nos delegatum modo redeuntem, sufficientem libere vivendi, tuteque redeundi assecurationem, et salvum conductum mittimus) proposuerint, ut rationabiliter animum nostrum movere possint, cum etiam super induciis concedendis habita desuper necessaria deliberatione resolvemus, reliqua et quam constanti animi nostri propensione D. V. favemus ipsiusque et suorum commoda promovere sincere cogitemus, ex praedicto consiliario nostro uberius percipiet. Cui in reliquo prosperam valetudinem, et bona quaeque exoptamus. Datum in civitate nostra Vienna die nona Martii anno dom. MDCXX.

Ferdinandus.

Laurentius Ferenczffy.

Jegyzet. V. ö. Bethlen Gábor Politikai Levelei 186. l.

Háttalaján: Literarum Ferdinandi imperatoris ad suam serenitatem datarum par. B.

(Egykorú másolat.)

VI. 1620. márcz. 11.

Ferdinandus secundus, divina favente clementia, electus Romanorum imperator, semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae et Virttembergae etc. comes Tirolis etc. Agnoscimus et notum facimus tenóre praesentium universis, posteaquam ad sopiendos tumultus in inelyto nostro Hungariae regno non ita pridem excitatos, certis quibusdam articulis et conditionibus inter nos et illrnum

principem Gabrielem Hungariae et Transylvaniae principem, et Siculorum comitem, nuper Posonii initis, treguam sive inducias usque ad festum Sancti Michaelis proxime venturum inviolabiliter observandas sanciverimus, atque tum inter caetera memoratus Transylvaniae princeps uti etiam postmodum per legatum suum magnificum Stephanum Haller de Hallerkeő, comitem comitatus Kikelleő ad aulam nostram caesaream missum quam diligentissime nos requisierit, ut pro bono pacis publicae, in vicina quoque regna et provincias diffundenda miserabilem regni nostri Bohemiae et ditionum eo spectantium statum miserante oculo intueri, et antequam florentissimae olim provinciae extremam perniciem praecipitentur, aequas et iustas reducendae quietis atque tranquillitatis publicae condiciones admittere, eumque in finem dicti regni nostri Bohemiae statibus et ordinibus, ut aliquos e suis memoratae tractationis causa ad aulam nostram caesaream secure ablegare possent, salvum conductum nostrum impertiri clementer dignaremur. Et si nos praeteritorum memores, ut iam ante gravissimas causas habuissemus, quominus postulatis hisce annueremus, quin potius plus nimio violatam, imo penitus excussam supremam regiae Mttis nostrae auctoritatem atque jurisdictionem legitimis armis deo auspice et vindice assertam pergeremus, pro singulari tamen et paterno commiserationis affectu, atque pro ingenuitate etiam nobis et augustae domui nostrae clementia et benignitate, cuius fores, dummodo sincere et cum respectu conveniente pulsantur, nunquam non patere velimus, tandem in supradicti principis Transylvaniae gratiam exorari nos passi sumus, ut iis, quos regni nostri Bohemiae et ditionum eo pertinentium status et ordines tractationis ineundae, vel conditionum proponendarum gratia ad nos ablegare voluerint, salvum conductum nostrum imperialem atque regium impertiremur. Quemadmodum vigorem praesentium impertitur, iisque sub verbo nostro imperiali atque regio promittimus, quod ad missionem hanc deputandi, una cum ministris atque rebus suis omnibus, quas secum habituri sunt, ad aulam nostram caesaream tuto, secure et libere proficisci, ibidem, tractatu durante, tuto, secure et libere commorari, eoque qualitercunque vel finito, vel abrupto aut evanescente, eo, unde venerunt, tuto, secure et libere redire possint et valeant citra injuriam, molestiam, detentionem, remoram vel impedimentum cuiuscunque. dummodo tamen iidem deputandi hujus salvi conductus nostri beneficio non abutantur. Mandamus itaque nostro generali campi marschalco, nec non universis ducibus, capitaneis, legionum colonellis, equitum ac peditum praefectis, eorundemque locumtenentibus, tribunis, vexilliferis, centurionibus, decurionibus, quartiriorum magistris, et hospitiorum distributoribus, aliisque, quocunque militari officio

sub hisce modernis expeditionibus belli durantibus functuris et fungentibus, cuiuscunque nominis et nationis, status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis et praeeminentiae existant, omnibusque aliis nostris sacrique imperii regnorumque et ditionum nostrorum haereditariorum subditis atque fidelibus dilectis, ut saepedictos a statibus et ordinibus regni nostri Bohemiae et provinciarum incorporatarum praememorata de causa ad aulam nostram caesaream destinandos, una cum suis ministris, curribus, equis, vehiculis, sarcinis, ac rebus quibuscunque pleno huius salvi conductus nostri beneficio tam eundo quam redeundo uti, frui permittant, nec ulla ipsos ignominia, molestia vel impedimenta afficiant, quatenus nostram et sacri Romani imperii regiamque indignationem gravissimam evitare voluerint. Haec est enim seria mens atque voluntas nostra, quam literis hisce nostris patentibus manu nostra subscriptis et sigilli nostri caesarei impressione munitis publice contestare voluimus. Datum in civitate nostra Viennae die undecima Martii, anno domini Millesimo sexcentesimo vigesimo, regnorum nostrorum Romani primo, Hungarici secundo et Bohemici tertio.

Ferdinandus.

Hermannus Questenbergh.

Kivül: Copia literarum salvi conductus per Ferdinandum statibus et ordinibus regni Bohemiae provinciisque incorporatis concessi.

VII. 1620. márcz. 15.

Sacra regia Maiestas domine domine clementissime.

Tandem expeditus a sua Maiestate caesarea, de eadem expeditione volui certiore facere Maiestatem Vestram, quod a serenissimo principe domino meo clementissimo pro parte incliti regni Boemiae postularum induciarum concessionem differre cogatur sua Maiestas per legatum suum, quem mecum una delegavit ad suam celsitudinem.

Declarat tamen sua Maiestas caesarea se non alienum fore, quod inducias a se promissas bonis aequisque conditionibus interpositis concedet ipsis quoque statibus et ordinibus incliti regni Maiestatis Vestrae Boemiae et reliquis ipsi adhaerentibus provinciis, de quibus ipsum quoque serenissimum principem consultum vult habere. Nec interea diffidat Maiestas Vestra regia serenissimi principem dominum meum clementissimum omni industria et conatu elaboraturum pro commodo Maiestatis Vestrae, ipsiusque regnorum et ditionum.

Literas vero salvi conductus, quarum vigore suam Maiestatem caesaream legati statuum et ordinum tum regni Boemiae, tum etiam aliarum provinciarum secure accedere possint, emanari

curavit sua Maiestas illasque prae manibus habeo, quas primo tempore serenissimus princeps Maiestati Vestrae transmittet cum uberiori declaratione fiendarum induciarum.

Quas interea non moleste expectaturam Majestatem Vestram confusus de clementi ac benignissima animi sui affectione non diffido, quam bene valere ad annos quam plurimos ad feliciter regendas res Christianorum exopto.

Datum Posonii die 15. mensis Martii anni 1620.

Sacrae Regiae Maiestatis

humilis et addictissimus servitor

Stephanus ab Hallerstain, m. p.

Hátlapján: Ser^{mo} ac potentissimo principi ac domino domino Friderico 4. dei gratia regi Boemiae, comiti palatino Rheni, sacri Romani imperii principi electori, duci Bavariae, marchioni Moraviae, Lucemburgiensi et Silesiae duci, marchioni Lusaciae etc. d^{no} semper clement^{mo}.

(Egykorú másolat.)

VIII. 1620. márcz. 15.

Sac^{ma} Caes. Regiaeque M^{tas}, dñe mihi benignissime.

Ad utrasque meas per magn. Stephanum Haller transmissas literas et semel a Vra M^{te} responsum eo tempore accepi. quo cum proceribus ac magnatibus super arduas inelyti regni Hungariae praesentes necessitates in consultatione frequentes aderamus, et ut meae literae occasionibus intervenientibus ad Vram M^{tem} binae simul esse debuerant, ita bimbrem iuxta negotiorum exigentiam responsionem obtinens, re statim in maturiorem cum praesentibus regni consiliariis considerationem vocata, quanto praesentius in mora periculum imminere sentio, eo citius Vram M^{tem} de ultima benignae voluntatis suae declaratione sollicitare intermittere nolui. Ac primo ubi meam super induciis declarationem, ita Vram M^{tem} simpliciter et absolute intelligere video, quod toto pactarum induciarum tempore ullum ab Hungaris auxilium Bohemis aliisque confoederatis praestari possit, cum quaestionis istius clarificatio et ad utrumque praesentis responsionis membrum lucem non mediocrem adferre videatur, requiritur, ut Vra M^{tas} Caes. Regiaeque summam ordinemque rei sit, et non aliter tentat. In conventu Posoniensi tres simul tractatus in iisque transactiones atque conclusiones solo mecum concurrisset, eaeque variis respectibus firmatae: primus cum Vra M^{te} induciae atque pacta, alter cum Bohemis aliisque confoederatis provinciis, tertius cum statibus et ordinibus regni Hungariae. Et sane non inficior multorum opinione me in istis tractatibus, quasi in invicem contrariis atque pugnantibus adeo intricatum videri,

ut impossibile arbitrentur, absque laesione datae fidei debitam sancteque promissam parti utrique, quin pars alterutraque vel deseratur vel injuria quodam modo a me afficiatur, praestari posse, quam quidem tam sinistre de me conceptam opinionem, ut et e mentibus hominum, praesertim vero si talis cogitatio in Vra Mte vel consiliariis ipsius inesset, quamprimum eximere valeam, meram puramque rei veritatem respectusque diversos sic a me-metipso habeat, aeternum foedus cum Bohemis mecum una gens Hungarica pepigit simulque vivere ac mori contra omnes inimicos sancta fide invicem spopondimus. Ita etiam pacisci aut bellum movere cum aliquibus, sine praescitu sociorum neutrorum partium fas fore. Haec autem sponsio ac foederatio eo tempore inter me et partes reliquos celebrata est, quando statim cum praescitu et consensu eorundem sociorum cum Vra Mte inducias, quibus utimur, paciscebar. Iam vero cum me tacente articulus induciarum secundus expresse sociis et foederatis Bohemis ac aliis provinciis Vram Mtem post requisitionem easdem ac nobis inducias concedere obliget, meque pacis tractatum studiis, quibusque melioribus, armis utrinque depositis promoventem admittere exaudireque justis et aequis conditionibus adstringat. ubi sanctae huic promissioni nulla ex parte a Vra Mte satisfieri, sed in contrarium, ut renovatis viribus toti exercitui classicum ad obruendos confoederatos nostros canere, si Vram Mtem, ut quotidianae quaerelae me docent, praeter spem et expectationem bonorum omnium a pactis iam iam (quod absit) discedere cogitantem videro, quis non intelliget nulla me amplius, gentemque Hungaricam Vrae Mti obligatione teneri, quin imo nisi socios in fidem receptos illico juverimus, merito ab illis desertionis crimine accusaremur. Bohemis igitur aliisque foederatis satis facio, cum apud Vram Mtem ipsorumque inducias nostris similes sollicito, quas si, ut ex pacto debitas a Vra Mte non obtinuero, vel variis procrastinationibus suspectissimum periculosissimumque statum eorum praesensero, nunquam me et gentem Hungaricam vel Mtas Vrae vel alius quispiam violationis reum peraget, si eos a quibus ex pacto pax atque induciae debebantur, infestissimos nostrorum hostes experti fuerimus. Quare Vra Mtas meam super induciis declarationem in articulo secundo expresse positam non est quod aliter intelligat. quam quod scriptum ipsum testatur. Has quidem nostras cum Bohemis non esse, nec posse fieri simpliciter communes inducias, ut simul eodem momento, aequalibus ipsis nobiscum induciis frui licitum fuisset. Sed nec ita neglectos ac prorsus desertos a nobis, ut nulla ad ipsos, ex nostris redundaret induciis commoditas, imo me requirente ac promovente, justis atque aequis conditionibus tenetur ¹⁾ ex pacto Vra Mtas foede-

¹⁾ Kétszer áll.

ratis etiam nostris similes inducias concedere. Quod nisi fecerit, non est ut amplius super hac re verbis clamoreque certetur. Veritas super omnia vincat, siquidem iam pro sociis et confoederatis in causa eorum, toties Vram Mtem requirendo, tertia iam vice, et nunc quidem cum obtestatione laboro sudoque. Haec, quoad tractatus cum Vra Mte ac dominiis confoederatis habitos.

Quantum vero ad articulos in diaeta praeterita Posoniensi conclusos attinet, satis clara in illis discretio facta est, tam induciarum cum Vra Mte pactarum, quam foederum cum praescriptis sociis habitorum ac conclusorum. Interna vero regnicolarumque administratio ad usque induciarum terminum, vel subsequentem jamque promulgatam diaetam generalem, qualitercunque a statibus et ordinibus praescripta, tanti mea opinione fieri non debet, quae vel Vram Mtem vel alios tantopere afficiat. Certe tot quaerelis et impeditis hominum affectibus, multum potius in tali rerum statu indulgendum putarem, quam nec dum manu freno vaganti admota alienatos subditorum animos intempesta nimis rigiditate a longe perterrere. Quod hactenus fateor ingenue, ita ex parte Mtis Vrae factitatum, ut studio intentionique nostrae obviam undiquaque occurrendo, plus rerum dissipatores quam compositores (proh dolor, et nulla mea culpa) in suo profecisse proposito reperiantur. Sed nec ego video quippe in ista administratione plane novus, ubi vel dignitas Mtis Vrae vel regni libertas usque adeo laedatur, cum iam in ipsis induciis liberae absolutaeque gubernationi meae Vra Mtas benigne assenserit, neque ex mea parte urgetur, ut ubi absolutum Vrae Mtis regimen supermansit, qualiter ibi articulos praesentes, publicasque constitutiones quove in pondere habeant. Mihi vero ex officio incumbere video eos, qui leges istas tulere, non aliter nisi secundum ipsorum praescriptionem gubernare ac regere, unde palam fit, neque hanc iuxta articulos regni gubernationem meam, nequiquam pactis et induciis cum Vra Mte iuitis obesse, sicque tribus illis tractatibus et conclusionibus quanto maiore cura, dexteritate omnino satisfieri, nec aliud etiam in praesentiarum agere, quam super hancce meam pro confoederatorum induciis tertiam maxima cum obtestatione requisitionem, ultimam veram, categoricamque Vrae Mtis voluntatem, atque resolutionem. etiam atque etiam absque ulla procrastinatione sollicitare, urgere, expectare. Nam quod Vra Mtas literis praesentibus ad longam super ea re consultationem, ac ex suis ad me consiliariis meo cum internuncio expeditionem relegaverit, procul dubio ea res in animis omnium suspicionem nequaquam omni vacantem periculo excitarit, quae non nisi certo reali, et foederatis etiam impertito pacis gaudio ex hominum mentibus evellicabitur. Servet deus Mtem Vram Caes. et Regiam diu felicem et almae paci sedulo studentem. Datum

in libera regiaque civitate Cassoviensi die decima quinta Martii anno dni 1620.

Eiusdem Sacrae Caesaris ac
Regiae Mti Vrae.

(Egykorú másolat.)

III. Laminger követsége.

Laminger követsége Haller küldetésének volt következménye. Követségére három okirat vonatkozik, melyek közül az utolsó a Ferdinánd és Fridrik közt kötendő béke tervezetét adja elő.

I. 1620. márcz. 27.

Quam proclivis sac. caes. regiaque Mtas dnus meus clemens ab initio regiminis sui ad pacem semper fuerit. Ilmam Cels. Vram cum et toti mundo innotuit, tacere nullo modo potest. Res ipsa loquitur, refractarii testantur. Nam vix imperator Mathias pia memoriae e vita discesserat, sac. caes. regiaque Mtas omne id, quod ad constantem et firmam pacem conducere videbatur, adoriri conata est. Confirmationem omnium privilegiorum et maiestatum literarum Pragae usque misit, salvum conductum veniendi, tractandi et tuto abeundi clementer obtulit, nullumque gratiae genus aut ullum pacificationis medium a se desiderari passa fuit. Tantum vero abfuit, ut tam clementi et paternae oblationi refractarii acquiescerent, ut et in cumulum perfidiae oblatis homagii sac. caes. regiaque Mti praestiti, alium assertum dominum inverso ordine eligerent, et quod dictu horrendum, adhuc perfidis coeptis inhaerere perfide satagunt. Ex quibus Ilma Cels. Vra facile conjicere potest, quam cupida pacis sac. caes. regiaque Mtas semper fuerit, e contra ab eodem, unico nempe christianitatis vinculo et contra Turcas fortalicio dicti refractarii abhorruerint et adhuc abhorreant, et quamvis sac. caes. regiaque Mtas solitae suae clementiae, quam toties respuerunt, omnem rigorem merito anteponeere deberet. ne tamen innata sua clementia, quae quavis oblata occasione virescit, extincta videatur, ad intercessionem Ilmae Cels. Vrae, in cuius gratiam multa facere cupit, salvum conductum ultro concedere voluit. Quod vero ad petitas menstruas inducias et armorum suspensionem modo statim descendere nequit, tales sunt rationes, quas ubi Ilma Cels. Vra sublimi suo quo pollet iudicio examinaverit, non dubito, quin illas iustas et aequissimas censeat. Et sane difficulter sac. caes. regiaque Mtas sibi persuadere potest refractarios eadem intentione inducias petere, qua Ilma Cels. Vra pro illis intercedit; nam dum suspensionem armorum et quietem in provinciis habi-

tationum suarum petant et quaerant, omne genus hostilitatis et crudelitatis in Austria exercent, occupant, vastant, dum se paci studere dolose clament, Turcasque ipsos. quorum res discordiis christianorum semper creverunt et adhuc crescent, variis machinationibus in propriam perniciem concitare elaborant. Et praeterea res insolita et inusitata petere inducias non de pace ineunda, sed de aliis induciis paciscendis, quae nihil aliud est, quam desiderio pacis flagrantibus et ipsos intercessores malitiose et fraudulenter circumducere tempus, cuius dilatione vires perfidiae adaugere solent, inane consumere. Perpendat insuper Ilma Cels. Vra, quanto cum animi dolore ob sanguinis christiani effusionem sacr. caes. regiaeque Mtas intellexerit inducias pro electore palatino peti, quem tamen in regno Bohemiae aliisque incorporatis provinciis pro nullo plane agnoscit. Multo gratius et res faciliorem sortita fuisset effectum, si ab ipsis refractariis positae fuissent. Est quoque benignissime Princeps exercitus sacr. caes. regiaeque Mtis numerosus et bellicosus; si undique et ubique suspensio armorum facienda non videt sacr. caes. regiaeque Mtas, si suo exercitui in solo quo consistit, nullus sumministraretur commeatus, quomodo excursionibus in vicinos circa induciarum laesionem cohiberi possit, cum Ilma Cels. Vra ob singularem scientiam et experientiam militarem et animos militum, et in quo statu regna et provinciae s. c. regiaeque Mtis modo sint, quam optime perspecta habeat. Nec silentio praetereundum imperatorem Matthiam piae memoriae paulo post exortum hoc rebellionis incendium ipsis annuentibus Bohemis tribus principibus electoribus et duci Bavariae, post coronationem vero Francofurti foelicissime factam, ipsam sacr. caes. regiamque Mtem toti collegio electorali ad ejusdem requisitionem totum hoc negotium decidendum et componendum concredidisse. Accedit et ulterius, quod serenissimi reges in Europa principes, consanguinei, affines, amici et clientes sac. caes. regiaeque Mtis magnas copias auxiliares miserunt, mittunt et in subsidium tam justissimae causae maiores et validiores missuri sunt; hinc inconueniens et inconsultum foret, sine praescitu, consultatione et consilio tam dicti collegii electoralis, quam auxilia ferentium rem tam praejudicialem concedere, praesertim cum et ipsi refractarii eandem causam antehac tractatam ad assensum fautorum suorum semper distulerint, et nunc modo non tam esse quam videri pacifici velint. Quae cum ita sunt, Ilma Cels. Vra animo suo heroico, cui nullae rebellionis more principum magnanimorum unquam placere possunt, modo a me allegatas rationes perpendat ac resolvat, moram adhuc parvam de concedenda armorum suspensione aequo animo ferat, donec sacr. caes. regiaeque Mtas intelliget, quid electorale collegium et auxilia ferentes hac de re sentiant,

simulque tractationem justis et aequis conditionibus fore aliqua saltem spes ex parte refractoriorum appareat. Ad inducias vero inter sacr. caes. regiamque Mtem et Ilmam Cels. Vram regnumque Hungariae pactas quod attinet: illas ut syncere factae, ita sacrosancte et inviolabiliter observare sacr. caes. regiaeque Mtas cupit et desiderat, sibi omni firmiter et indubitate persuasum habet Ilmam Cels. Vram idem facturam, falsis et factiosis refractoriorum persuasionibus nullum locum daturam, nec illis, qui sedem belli in alias provincias transferre totis viribus contendunt, ulla auxilia sub quovis colore laturam, quin potius pro sua, qua apud illos pollet, autoritate ad pristinam fidelitatem et obedientiam, ad avertendam christianam cladem adhortationibus, omnibusque aliis mediis adducturam. Hoc pacto Ilma Cels. Vra promissis suis satisfaciet, res suas firmiter stabiliet, illasque caesarea regiaeque gratia mirum in modum adaugebit, aeternumque nomen in omne aevum sibi comparabit. Sin vero auxilia, ut communis fert fama, refractariis mittantur, inducilia pacta contra fidem utrinque tam solenniter tam sacrosancte datam violantur, et loco spei almae pacis hujus florentis regni Hungariae ruina cum extremo totius christianitatis detrimento metuenda.

Sunt praeterea et quamplurima attentata contra tenorem induciarum initarum ex parte Ilmae Cels. Vrae hactenus commissa, quae et ubi Ilma Cels. Vra ulteriori alloquio me deinceps dignata fuerit, ordine recensebo. In illis quoque sacr. caes. regiaeque Mtas remedia matura adhiberi monet, ne et illinc, deruptis induciis, ansa conquerendi praebeatur, et de necessaria defensione providere necessum sit. Haec sunt benignissime Princeps, quae jussu sacr. caes. regiaeque Mtis dni nostri clementissimi Ilmae Cels. Vrae proponere debui, quam humillime rogans, et ob publicam salutem obtestans, ut Ilma Cels. Vra me tali responso, quod ad firmam ac mutuam induciarum observationem simulque ad publicam pacem facilitandam spectat, dignari non gravetur.

Kivül: Perorationis internuncii caesaris coram sua serenitate 27. Martii 1620. habitae exemplum. A.

(Egykorú másolat.)

II. 1620. márcz. 31.

Sacratissima caesarea et regia Mttas, et domine domine mihi benignissime.

Benignissimas sacrae caesareae et regiae Mttis Vestrae literas generosus dominus Wolffangus Vilhelmus Laminger ab Albenreut, imperialis consilii Maiestatis Vestrae aulici consiliarius reverenter mihi exhibuit, quas decenti, uti conveniebat,

animo acceptas apprime intellexi, ex iisque Mttis Vestrae pietissimam redintegrandae pacis publicae propensionem, praecavendaeque ulterioris sanguinis christiani effusionis sollicitudinem abunde perspicere potui. Quorum utrumque uti antehac diversis gravissimisque argumentis contestatum exitit, bonis omnibus adeoque mihimet quoque ipsi non potest esse non exploratissimum, ita indies maiora firmitatis et constantis fidei incrementa in plerorumque animis sumit. Mihi, nihil quoque eo ipsi avidius desideranti, summae equidem foelicitatis loco accidisset, si Mttis Vestrae clementia et pietas diversis meis demississimisque requisitionibus eo potuisset inflecti, ut unius mensis decursu duratura armorum suspensio confoederatis nostris concederetur; verum quod Mttas Vra sapientissimo suo consilio rationibus mihi aliquot medio praefati ablegati internuncii sui denunciatis et intimatis suspensionem illam armorum pro tempore concedi non posse resolvere sese dignata sit, illud ipsum clementissimae Mttis Vestrae dispositioni, nutui et placito reverenter relinquerim. Tametsi omnino mihi pollicebar futurum, ut Mttas Vra nequaquam recusaret vel difficilem sese praebere dignaretur in expetitae armorum suspensionis concessione, eaque spe et fiducia fretus tanto ferventiore conamine et zelo negotium hoc promovere satagebam, aliud nihilominus opinionem meam Mtti Vrae clementissime adlubuisse, id vero penes eandem benigne steterit. Caeterum praetactus Mttis Vrae Sacratissimae nuncius, quem sequenti statim sui adventus die ad colloquium admittere paratus eram, tertia demum luce, ac postmodum toties, quoties volebat me accessit, mihique dextre omnia ea, quae suae concredita fuerant discretioni, proposuit commutatis dehinc ultro citroque sermonibus ad ea, quae verbotenus protulit, verbalem, quae scriptis exhibuit, scriptotenus editam resolutionem meam excepit relaturus singula Mttatis Vrae non minori quod spero dexteritate. Scire etiam dignetur Mattas Vra secundo statim die, quo meum internuncium magcum Stephanum Haller ad Mttem Vram ablegaveram, prinarium quendam cubicularium palatini electoralis, baronem a Dohna in Bohemiam fuisse remissum, per quem serio regni illius habenas in praesentiarum moderantem palatinum Rheni commonefeci, ut semotis quibusvis difficultatibus vel obstaculis ita assecuratorias et salvi conductus literas suo regnique illius et provinciarum incorporatarum nominibus expediat, expeditas praelibato meo internuncio, quoad Viennae adhuc perstiterit transmittat, quo inibi permutatio literarum utrinque possit institui.¹⁾ Cui meo consilio promptissimo animo acquiescens, petitas literas sine mora confici mandavit, quae cum paulo serius

¹⁾ Híibásan *instituti* áll.

fuissent allatae, dictusque internuncius meus in reditu jam versaretur, sic hesternae die huc ad meas devenere manus, eas itaque Mttis Vrae internuncio in originali firmioris atque indubitati testimonii ergo ostendi, quo de illarum praesentia Mttem Vram demisse certiore reddat. Nec est, quod Vra Mttas sacratissima menstruas hasce inducias armorumque suspensionem animo minus pacifico aut tranquillitatis publicae cupiditate a confoederatis expeti clementer velit suspicari, ingenue namque fateor, ne minimum sinistrae alicujus suspicionis iudicium me in illis hucusque potuisse animadvertere, quin imo quam candide et syncere agatur ex parte sua, contestatum facere volentes, ipsimet, dato Mtti Vrae debito honoris titulo, ultro sese offerunt, si menstruas inducias obtinuerint. qui copias suas finibus Austriae essent educturi.

Iis concessis, per legationem solennem Mttem Vram sacratissimam humillime requirere non intermittent, divinaque favente clementia futurarum induciarum adeoque firmioris etiam pacis tentaturi primordia et successum, quo facto facile Mtti Vrae (id quod etiam hactenus iam evenisset, in mora haec diuturnior circa suspensionem menstruam armorum fuisset protracta) postulata ipsorum et conditiones innotescere, sappientissimae Mttis Vrae censura, aequaene an iniquae illae sint, dijudicari, iuxta ea denique consiliorum rationes commodius dirigi instituique poterunt. Sin vero praeter spem et opinionem omnium etiam de caetero non solum longiores induciae, verum menstrua haec saltem armorum suspensio ipsis denegetur, omnes diluent insimulatae hactenus rebellionis labem, neque in ipsis quippiam fuisse desideratum, quod ad amplectendam promovendamque pacem requiri potuisset, toti mundo notum facient. Ego econtra temporalibus induciis cum Mtte Vra pactis, confoederatis vero aeterno foederis nexu junctus, si bellum in eos continetur, qualiter oculis meis ruinam ipsorum intueri, fidem datam violare, conscientiam laedere possim, Mttas Vra sapienti iudicio perpendere dignetur. Quicquid enim hactenus in negotio induciarum praestiti, quicquid conatus sum id omne salvandae conscientiae, parcendi sanguinis christiani causa, complacendi denique et Majestati Vrae gratificandi, uti me demisse obtuleram, studio me fecisse, deum testem invoco.

Internuncius porro meus Vienna rediens alias benignas Mttis Vrae literas mihi demisse praesentavit, et quae ad partem ut referret in mandatis habuit, diligenter singula aperuit. Iis ego uti hactenus semper ita etiam deinceps non minori alacritate, candore et integritate me sum accomodaturus, cupioque etiam de caetero humilia mea studia et servitia Mtti Vrae magis ac magis probari in eamque decenti modo constare, modo Vra quo-

que Mttas ea dignetur clementiae et pietatis suae erga me et confoederatos declarare specimina, quibus alacritatem animorum omnium nostrum magis ac magis ad se alliciendo, devinctiorem sibi reddat, in diverso casu quo animo quave promptitudine servire possim Mtti Vrae, haud video. Captivi denique comitis a Stiria liberationem quod attinet, ea simul ac lytrum mihi pridem pro persona ipsius oblatum deponatur, in gratiam Mttis Vrae actutum maturabitur. Servet deus Mttem Vram sacratissimam diutissime sospitem et gloriose imperantem. Datum Cassoviae ultima Martii MDCXX.

Kivül: Responsum Suae Serenitatis caesari datum. C.

(Egyk. másolat.)

III.

Conditiones induciarum.

1. Terminus illarum sit XXIX. Septembris sive Michaelis Archangeli.

2. Communes hae induciae sint omnibus confoederatis regnis ac provinciis, atque adeo Austriacis etiam inferioris et superioris Austriae iuxta secundum articulum Poseniensium induciarum.

3. Serenissimus Hungariae et Transylvaniae princeps, vigore dicti articuli secundi Poseniensis, et incepti cum caesare tractatus pacis negotium laudabiliter porro tractabit et continuabit, ita ut alii se non ingerant, atque ita illud turbent, differant aut impedian.

4. Non tantum suspensio et cessatio armorum sit ex utraque parte, sed miles et caesareanus ex universa Bohemia et incorporatis, simul et confoederatis provinciis omnibus, atque ita etiam ex utraque Austria, in caeteras haereditarias caesaris confoederatione non comprehensas ditiones ultra Danubium sine ullo damno vel incommodo cuiuscunque ex vicinis statibus aut eorum subditis, sive in S. R. imperio illi, sive extra imperium sint, vicissim Bohemicus et reliquarum incorporatarum provinciarum miles ex Austria sub simili cautione indemnitis, ita ut quaeque provincia suum ad se militem recipiat, educatur, relictis omnibus utrinque oppidis, castris, propugnaculis, villis ac pagis, atque adeo singulis et universis locis utrobique occupatis, ita ut exacta aequalitas hic fideliter observetur, et Danubius fluvius utrique parti sit terminus, quem durantibus induciis, ullo pacto hostiliter transilire alterutri minime liceat, ita tamen ut ne sicquidem militi caesareano ullum damnum aut injuriam Austriacis infra vel supra Inum inferre fas sit, secus si fiat, induciae ruptae esse judicentur, et confoederationis universalis executio locum habeat.

5. Cum ex fama animis hominum impressum sit, comitem Bucquoyum caesarei exercitus generalem, campi marescalcum a regis Hispaniarum potius quam caesaris nutu pendere, aliter hae induciae ratae non sint, priusquam ipse quoque comes Bucquoyus illas sancte se et inviolabiliter observaturum promiserit, atque ita in verbo fidei solenniter et sufficienter illas confirmaverit.

6. Ante omnia confoederationem Posoniensem inter Hungariae et Bohemiae regna et caeteras confoederatas provincias initam in suo vigore firmam, sartam atque tectam omnibus modis, in specie, ut utraque etiam Austria iure illius sine ullo impedimento libere utatur, conservari oportet, ita ut contra illas nihil a caesare aut caesareanis omnibus neque verbo neque facto attentetur, sed ut mutua confoederatorum defensio in omnem eventum in parato sit, neque illis ulla ad eum finem necessaria media praecludantur aut eripiantur.

7. Omnes non tantum hostilitates, violentiae, grassationes et incursiones, sed simul etiam omnes doli, insidiae, circumventiones, divisiones, machinationes et practicae, quascunque mens aut astutia humana excogitare unquam posset, in alterutrius partis regnorum, provinciarum subditorum, rerum et causarum vel minimum praejudicium ubicunque locorum illud sit, aut quocunque sub praetextu fieri posset, cessent penitus et sub capitis poena interdictae sint.

8. Caetera universa ex utraque parte (excepta militis educatione utrinque facienda, secundum articulum quartum praecedentem) quoad possessionis vel quasi beneficium, maneant et persistent in hoc, quo nunc sunt praesenti statu, nec facto alterius quocunque colore vel modo turbetur possessio.

9. Durantibus induciis, nullae ulterius in futurum copiae, sive illae pedestres sive equestres exigui aut maioris numeri sint, sub nullo praetextu sive in, sive extra imperium sint, a die factarum induciarum conscribantur, multo minus in alterutrius partis regna aut provincias, sed ne quidem in imperii Romani circulos turmatim aut viritim introducantur, ne inde regnis, provinciis aut statibus his induciis comprehensis ulla perniciēs aut damnum inferre possit.

10. His induciis electores, principes et status universi s. Romani imperii caeterique cum utraque parte confoederati et amici, sine ulla religionis vel qualicunque alia consideratione aut exceptione ita gaudeant, ut inde a neutra belligerantium parte, aut etiam ab aliis alterutrius instinctu aut mandato illis vel minimum offensionis aut incommodi accrescat, quin potius, si secus fiat, ut tum neutra pars contrahentium obligata sit aut contra has inducias fecisse videatur, si suis confoederatis et amicis, subditis ac ditionibus haereditariis suis aut aliorum suppetias ferat, atque illos illasve pro virili defendere satagat.

11. Similiter his induciis speciatim comprehensi siut ex utraque parte omnes et singuli ministri cuiuscunque conditionis aut status, sive militaris, sive aulici et politici, ita tamen ut iam dudum proscripti, regna et ditiones unde proscripti sunt, nullo modo attingant et nihil omnino contra illas attentent. Inprimis autem ut neutra ex parte vel summis vel infimis, praesertim imperii principibus aut statibus, ratione investiturarum feudalium, si illae ob certos hinc inde respectus vel non petantur, vel impetrari nequeant, ullum inferatur praejudicium.

12. Si utrinque firmior assecuratio exigetur, de illo quoque sermi Hungariae principis fidei et studio res committitur, sed maxima cautio sit, ut quicunque contra has inducias quidquam dolose aut temerarie tentaverit, feceritve, fractae fidei reus sit, aut pro qualitate personae capitis poenam luat.

Conditiones pacis.

1. Cum caesarea Mtas contrariam sibi esse armorum suspensionem et inducias sermo principi Hungariae et Transylvaniae per legatum suum Laimingerum indicari curaverit, et sane in conditionibus illarum difficultates et impedimenta exoriri facile possent, idcirco ipsi quoque sermo Bohemiae regi nil gratius foret, quam si statim ambagibus omnibus remotis, aequis, firmis, honestis ac securis pacis conditionibus funestum hoc bellum finiri, atque ita Turcis rem christianam affligendi occasio in tempore praecidi posset. Sed media pacis talia esse oportet, qualia praesens rerum status et confoederatorum regnorum et provinciarum conditio et mutuae obligationes iuramentis firmatae hoc tempore admittunt, durante interim belli jure, donec plenissima pax conclusa fuerit.

2. Salva semper sit ut decet caes. Mti tanquam Rom. imperatori sua autoritas, observantia, cultus et obsequium, ut ita s. Rom. imperio ius quoque suum integrum sit ac maneat secundum auream bullam et antiquam consuetudinem.

3. Cum ex confoederatione cum regno Hungariae facta ad propugnacula illius conservanda certa subsidia caritativa a Bohemis caeterisque provinciis confoederatis promissa sint, ut studiose opera detur, ut non minus in caesaris ditionibus haereditariis universis, tam Romano-catholici quam Evangelici ad tam pium opus suas quoque partes contribuant.

4. Quod si caesarea Mtas titulum et investituram regni Bohemiae praesenti electo regi concedere nolit, ut illud neque rege neque regno multo minus Rom. imperio fraudi sit.

5. Ut tum amnistia sanciantur omnium praeteritorum, amicitia mutua et confidentia stabiliatur, commercia ubique libera sint, atque ita, quae belli clades abstulit, dulcissimae pacis uberrimi fructus refundant.

6. Ut hac pace comprehendantur electores, principes et status universi s. Rom. imperii, caeterique cum utraque parte confoederati et amici, sine ulla religionis exceptione.

7. Ut simul studeat et laboret caesarea Mtas, quo in toto imperio Romano tam a defuncto caesare Matthia iam dudum quam nuper etiam a praesenti caesarea Mte promissa, amicabili compositione exorta inter status imperii ratione gravaminum dissidia tollantur, atque ita cunctae belli civilis radices extirpentur, ut coniunctis viribus in omnem eventum resisti possit iam christiano orbi imminenti Turcicae potentiae.

8. Ut quicumque alterutram partem re aut consilio juverunt, nihil inde vindictae aut noxae experiantur, simul etiam omnes et singuli ex utraque parte ministri cuiuscunque conditionis aut status, sive militaris, sive aulici et politici hac pace comprehensi sint omnino (proscriptis iam dudum solummodo exceptis), inprimis autem, ut neutra ex parte vel summis vel infimis, praesertim imperii principibus aut statibus ratione investiturarum feudaliū, si illae ob certos hinc inde respectus vel non petantur, vel impetrari nequeant ullum inferatur praejudicium.

9. Ut ratione electoratus palatini investitura imperialis consveta sine difficultate concedatur, aut si impedimentum aliquod forte sit, id neutri parti aut imperio ullum praeiudicium afferat.

10. Ut nova confoederatio Posoniensis nupera in suo vigore firma, sarta atque tecta omnibus modis conservetur et maneat. neque quicquam a caesare caesareanisve contra attentetur.

11. His sancitis omnis cesset hostilitas, omnis inimicitia, cessent doli et insidiae; dimittatur sine noxa cuiusque collectus utrinque exercitus, nulli amplius cogantur aut introducantur in regna aut provincias confoederatas aut etiam imperii circulos, extranei praesertim milites, sive Itali, Hispani, Galli, Poloni illi vel quicumque alii sint, iuxta capitulationes et constitutiones cuiusque regni aut provinciae, ut et inprimis s. Rom. imperii, salva statuum religione, libertate et privilegiis, peragantur omnia, ut tuto et quiete ubique simul permissa unicuique in religionis negotio sua conscientia vivere et deo sancte servire liceat.

Quod ille faxit ter optimus maximus.

Hátlapján : Conditiones induciarum et pacis.

(Fogalmazvány.)

Articulus a ser^{mo} principe suo nomine proponendus.

Quod si vero ratione tituli et simul certae cuiusdam largitionis annuae, sive per conniventiam sive per salutarem conventionem sopiri haec controversia posset, ut neutra pars se difficilem praebeat.

(Megkezdett fogalmazvány.)

IV. Thurzó Imre követésége.

I. 1620. márcz. 15.

Gabriel dei gratia regnorum Hungariae, Transsylvaniae princeps ac Sicularum comes etc. Universis et singulis ilmis, illustribus, specilibus, magcis, generosis, egregiis ac nobilibus, ducibus, marchionibus, palatinis, marschalcis, landgraviis, baronibus, comitibus, burgraviis, capitaneis, belli ductoribus, centurionibus, decurionibus quorumcunque exercituum ac aliis quorumvis locorum officialibus amplissimis, prudentibus item ac circumspcctis consulibus, iudicibus, magistris civium, senatoribus et juratis civibus quarumcunque civitatum, oppidorum, villarum et possessionum, cunctis etiam aliis cujuscunque dignitatis, honoris et praeeminentiae hominibus, extra quidem ditionem nostram constitutis et commorantibus dominis amicis et vicinis nobis honorandis salutem ac quorum interest, benevolentiae nostrae commendationem, subditis vero nostris gratiam nostram. Juxta inclyti regni hujus Hungariae novissimam Posonii celebratam generalem dietam, quoniam in nostris et regni huius maximi momenti negotiis et rebus permansionem ac publicum reipublicae christianae bonum concernentibus legationem solennem ad serenissimam inclyti regni Bohemiae regiam Mtem caeterarumque eidem regno incorporatarum provinciarum status et ordines, medio praesentium exhibitorem speculis ac magci dni comitis Emerici Thurzo de Bethlenfalva, perpetui de Arva eiusdemque comitatus supremi ac perpetui comitis, consilarii nostri, grosi item Michaelis Bossany de Nagy-Bossani, nec non prudentis ac circumspccti Joachimi Magdeburgeri senatoris civitatis liberae ac regiae Cassoviensis instituendam duxerimus, Dominationes Vestras harum serie amice ac benevole requisitas velimus, quatenus praefatos legatos nostros tam eundo quam redeundo, quocunque locorum pervenerint, libere, secure, pacifice, ac citra quodlibet impedimentum non solum dimittere et per suos dimitti facere, verum etiam eosdem nostri ob respectum benevolentiae honorifica una cum comitiva ipsorum complecti velint, parem nobis expectaturae benevolentiam. Dominationes Vestrae foeliciter valeant, subditi vero nostri eisdem de hospitio condigno victualibusque equis et currubus prospicere debeant et teneantur. Nec secus faciant. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum in regia civitate Cassoviensi die decima quinta mensis Martii anno dni Millesimo sexcentesimo vigesimo etc.

Gabriel, m. p.

(P. H.) Simon Pechy, cancellarius m. p.
Caspar Beöleöny, secr. m. p.

(Eredetije patens alakban.)

II. 1620. ápr. 13.

Illustrissime comes, domine et amice, nobiles et magistri domini, singulariter dilecti.

Quae ad serenissimos principes caeterosque status unitos sacri Romani imperii a Dominationibus Vestris illustrissimis etc. et magnificis Praga datae sunt literae, eae ab iisdem in hac urbe, quamvis non magno numero congressis et congregatis benigno animo exceptae lectaeque sunt, prout etiam a me de his, quae Illustres etc. et Magnificae Dominationes Vestrae mecum communicare dignatae sunt, fideliter edocti et certiores redditi fuere. Cum itaque praefati domini principes et status incliti praesens responsum pro rei exigentia ad serenissimum principem exarare et serenitati suae tradi voluerint, ego id Illustrissimis et Magnificis Dominationibus Vestris una cum apographo eiusdem transmitto, amice rogans, uti hanc curam in se suscipere haud graventur, confidantque, vicissim ipsis serenissimorum principum et ordinum unitorum gratiam, officia et servitia paratissima semper fore. Illustrium et magnificorum dominorum legatorum amicitiae et benevolentiae me sedulo commendans, deus ipsis optata omnia et prospera benigne largiatur. Dabantur Hallae Svevorum XIII. Aprilis anno M. D. C. X. X.

Illustrissimae, Nobilium et Magnificarum Dominationum Vestrarum servitor et amicus addictissimus.

Fridericus comes Solmensis, m. p.

Külczim: Illustrissimo comiti, nobilibus et magnificis serenissimi principis Hungariae et Transsylvaniae Siculorumque comitis, nec non statuum et ordinum incliti regni Hungariae legatis, domino comiti Emerico Thurzo etc., Michaeli Bossany et Joachimo Magdeburger, dominis et amicis meis dilectis.

(Eredeti.)

III. 1620. ápril 22.

Nos comes Emericus Thurzo de Bethlenfalva, comes perpetuus de Arva, eiusdemque comitatus supremus ac haereditarius comes, sersmi dei gratia Hungariae Transsylvaniaeque principis et Siculorum comitis etc. consiliarius, nec non Michael Bossany de Nagy-Bossan et Joachimus Magdeburger etc. praelibati sersmi principis Hungariae et Transsylvaniae etc. ad sersmum principem et dnum dnum Fridericum dei gratia regem Bohemiae, comitem palatinum Rheni, ducem Bavariae, sacri Romani imperii electorem, marchionem Moraviae et utriusque Lusatiae, ducemque Silesiae etc., status item et ordines inclity regni Bohemiae, mar-

chionatus Moraviae, archiducatus utriusque Austriae, ducatus Silesiae et marchionatus Lusatarum, provinciarum videlicet regno Bohemiae incorporatarum et confoederatarum dominos delegatos hic Pragae in generali diaeta confoederatorum et unitorum praesentes legati plenipotentiiati, notum facimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante omnibus quibus competit, cumprimis autem sersmo regi Bohemiae, statibusque et ordinibus inclyti regni Bohemiae, ut et superius declaratis unitis provinciis et confoederatis, quod cum in certis punctis praesens resolutio ad postulata nostrarum principalium, vigore confoederationis Posonii die decima nona mensis Januarii anno Millesimo sexcentesimo vigesimo currenti, ad petitionem et requisitionem sersmae Bohemiae regiae Mtis, ut et inclyti regni Bohemiae, provinciarumque saepefatarum unitarum et confoederatarum, medio ablegatorum vigore plenipotentiae per suam Mtem regiam, statusque et ordines praedictos, ipsis concessae, sub generali diaeta inclytorum statuum et ordinum inclyti regni Hungariae celebratae, solenniterque confectae, et sola saltem solenni diplomatum commutatione, realique rerum in capitulatione confoederationis comprehensarum effectuatione, in praesenti generali diaeta regni et provinciarum confoederatarum ac unitarum, firmandae stabilien- daeque per nos exhibita, Maiestati regiae et statibusque et ordinibus confoederatis praesentata, in multis, specialiter vero in articulo sexto contrariari videatur expressis verbis capitulationis, in dubiumque vocare deprehendatur, semel iam tractata et conclusa, reali saltem effectuatione firmanda. Ideo nos nomine et in persona principalium nostrarum, videlicet sersmi Hungariae Transilvaniaeque principis et Siculorum comitis, nec non statuum et ordinum inclyti regni Hungariae, omni ea qua possumus meliori forma modoque solenniter iterum atque iterum protestamur, nos quidem respectum habentes communis regnorum et provinciarum permansionis, studio tranquillitatis bonaeque pacis recipere quidem resolutionem sersmi Bohemiae Regiae Mtis, statuumque et ordinum inclytorum inclyti regni Bohemiae, provinciarumque praedictarum unitarum et confoederatarum et condescensuros in solennem diplomatum commutationem, sed in tantum, in quantum sive in toto, sive in parte superius declaratae confoederationis resolutio saepefata contrariatur, aut quovis modo contrariari deprehendi posset, atque adeo authoritati capitulationis, vigore confoederationis Posonii initae derogaret, neque in omnibus punctis et clausulis saepedictae confoederationi conformis deprehenderetur; nos minime consentire aut consentire posse declaramus publice et manifeste. Reservantes nihilominus praesentes difficultates minime teneri capitulationum confoederationis conformes, ex praesenti resolutione emergentes, sive in toto, sive in parte dis-

cussioni, revisioni, tractationi et conclusioni dnorum nostrorum principalium, quibus resolutioni supradictae et saepius nominatae acquiescentibus, et conformem illam in omnibus confoederationi deprehendentibus, eo ipso nos etiam consentimus, approbamus, et absolutam, non limitatam praesentem per nos celebrandam diplomatum commutationem ipsamque adeo confoederationem pronunciamus et toti mundo notum facimus. Alioquin vero si nostri domini principales praesentem resolutionem et multoties specificatam minime recipere voluerint, neque conformem capitulationibus confoederationis pronunciaverint, nos etiam omnem a nobis sinistram suspicionem removere volentes, praesentem per nos solenniter celebrandam diplomatum commutationem evanidam, annihilatam et penitus cassatam medio praesentis nostrae solennis protestationis declaramus, pronunciamus et notum facimus, neque diplomatum commutationem tali in casu ullum robur aut vigorem habere posse, iterum atque iterum protestamur. Imo protestamur, reservamus, cavemus et notum facimus, nosque excusatos coram nostris principalibus haberi cupimus praesentium per vigorem publice et manifeste harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Super quibus omnibus praescriptis, per sersmam Regiam Mtem statusque et ordines inclyti regni Bohemiae, nec non provinciarum unitarum et confoederatarum dnos legatos, testimoniales futura nostri pro cautela, ante solennem diplomatum commutationem, nobis extradari petimus et volumus. Alioquin enim ne in ipsam quidem diplomatum commutationem condescendere nos posse solenniter declaramus. Actum Pragae die vigesima secunda mensis Aprilis, anno dni Millesimo sexcentesimo vigesimo.

(Egykorú széthasított példány.)

IV. 1620. ápril. 25.

Wir Friderich vonn Gottes gnaden König zu Böheimb, Pfaltzgraff bey Rheyn und Churfürst, Hertzogh in Bähern, Marggraff zu Mähern, Hertzog zu Lutzenburgk und in Schlesien, Marggraff in Ober- und Nieder-Lausnitz etc. Entbietten U(ns) allen und ieden, wes Standes, Würdens und wesens, die in unserm Königreich Böheimb und deszelben Incorporirten Landen wohnhaft, vndt mit diesem unserm königlichen Patent ersucht werden, unsere gnad vnd alles guttes, Liebe getreue. Demnach der Durchlauchtigste Fürst, Vnser freundtlicher lieber Bruder, Gevatter und Confoederirter, Herr Gabriel Fürst in Hungarn vnd Siebenbürgen, mit vnd neben den Löblichen Stenden des Königreichs Hungarn, den Wolgebornen Graffen Emerich Turzo de Betlehem-Falva, und der Graffschafft Arva Ober- und Erb-Grafen, Hochgedachter Ihre L. Rath etc. als Legatum prima-

rium, vnd nebens Ihne andere vornehme Gesandten, nemlich den Gestrengen Michael Bossani de Nagi-Bossan, vnd den Ersamen Joachim Magdeburger, der Freien khün. Stadt Caschaw Raths verwandten, anhero auff diesen General Landtag abgefertiget, und Sie nummehr Ihre räise, widerumb zurück zue Ihren Principalen angestellet haben: So haben wir gnedigst für guth, billich und nötig angesehen, wohlermelte Gesandte mit diesem vnserm königlichen geleit vnd Paszbrieff bester maszen zu versorgen, vnd ist derowegen an Euch alle und Jede vnserer getreue Stande vnd Vnterthanen, so wohl auch an vnserer zum Kriegs vnd Defension wesen bestellte Hohe und Niedere befelchshaber hiemit vnser gnedigster befehl, Ihr wollet obbenente Hungarische vnd Siebenbürgische Legaten, mit allen bey sich habenden dienern, gesiend, Roszen, wagen und Zugehörungen, aller Orten und enden, wo Sie Ihren Zug auff Hungarn zue hiennehmen werden, nicht allein frey, sicher und ungehindert fort pasziren lassen, sondern Ihnen auch auff Ihr begehren vnd ansuchen mit confoyen begleiten, Vorspannen vnd sonsten allerley freuntlicher vielfehrigkeit, Ihre räise diesen gesambten Ländern zum besten desto schleuniger fortzustellen, entgegen gehen. An dem handelt Ihr zu unserm gnedigsten wolgefallen, Vnd volbrienget auch also unsern gnedigsten willen und münung. Geben auff unserm königlichen Schlosz Prag, den Fünffundzwanzigsten Monatstag Aprilis, anno Eintausendt Sechshundert und Zwanzig, Vusers Böhemischen Reichs im Ersten.

Friderich, m. p.

Venceslaus Guilielmus a Raupow
s. r. Bohemiae cancellarius,

Ad mandatum Sacrae Regiae
Maiestatis proprium

(P. H.)

Peter v. Mülhausen, m. p.

Andr (?) Gunczell, m. p.

(Pátens alakban kiállított eredeti.)

V. 1620. ápr. 25.

Serenissime regnorum Hungariae et Transylvaniae princeps, domine Nobis, submissa cultus observantia prosequenda salvere Serenitatem Vestram et rem reipublicae Christianae gerere quam prosperrime sincere precamur.

Quod Serenitas Vestra tam in curam salutis mutuae regnorum ac provinciarum istarum pleno fertur impetu, quam confederationem jam antea Posonii, cum bono deo, initam, omnibus, quod ajunt, numeris absolutissimam reddi unice desiderat, ea res

nobis non solum summe depraedicanda videtur, sed etiam longe gratissima accidit. Et sane Serenitatis Vestrae suscipiendi domini legati illustris spectabilis ac magnificus dn. comes Emericus Thurzó de Bettlenfalva, perpetuus de Arva eiusdemque comitatus supremus ac perpetuus comes, serenissimae Celsitudinis Vestrae consiliarius, nec non generosus dnus Michael Bossany de Nagy-Bossány, prudens item ac circumspectus Joachimus Magdeburger senator civitatis liberae regiaeque Cassoviensis, tantum abest, ut minuerint nostram de Serenitate Vestra jam ante hac penitus animis nostris insidentem opinionem, ut verius solertia comitateque sua eam et altiores radices agere juerint, et nos antea Serenitati Vestrae devinctos devinctissimos reddiderint.

Cumque illi partes muneris sui tam sedulo hic administraverint, benevole ac pro temporis negotiorumque difficultate, quam potuit fieri maturime a Nobis remissos, non dubitamus ea, quae scripto responsi loco acceperunt bene reddituros, et simul oretenus nostri erga Serenitatem Vestram obsequiosi animi promptitudinem commemoraturos esse. Quam nos ad divini nominis laudem diutissime, communibus hostibus terrori prosperrime, confoederatis regnis ac provinciis saluti gloriosissime et genti ac nomini suo nunquam moriturae gloriae vivere ac perennare felicissime devoti comprecamur vovemusque unice.

Datum in arce Pragensi in Comitiiis generalibus die Sancti Marci evangelistae 25. Aprilis anno MDCXX.

Serenissimam Celsitudinem Vestram submisso Colentes

Barones, equites, nobiles Pragenses
Cuttenei ac ceterae civitates omnes
status et ordines inclyti regni Bohemiae,
nunc in generalibus comitiis
Pragae congregati.

Hátlapján: Copia credentialium a Statibus regni Bohemiae, ad serenissimum Hungariae et Transsylvaniae principem datarum.

(Egykorú példány.)

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

V. Az 1620. jan. 15-iki szövetséglevél variánsai.

Az alább következő szövetséglevél azon példánya, melyet a cseh király állított ki, már napvilágot látott Firnhaber, *Geschichte Ungarns stb.* című munkája 98—104. ll. Ott ő a Bethlen által kiállított példányról csak igen röviden emlékezik meg, pedig hogy az nem lehet teljesen egybehangzó a cseh király által kiállítottal, változván a kiállító, ez természetes. De nemcsak ezen variánsok feltüntetéséért közöljük a békeszerződés ezen elő-

zetes tárgyalásait, de azért is, mert itt nyomról-nyomra követhetni az alkudozás menetét, valamint hogy mint javítottak, toldottak, töröltek stb. rajta, míg az a végleges formáját nyerte. Ezért vannak felvéve a szöveg végére az egyes, még tárgyalás alatt levő szövegezők is. Hogy a szövegjavításoknál az 1-ső kéz a cseh, a 2-ik kéz a magyar legatusok valamelyike, azt az átlalok tett megjegyzésekből lehet megtudni s ép ezért is mindig szorosan különválasztottuk a két különböző kéz javításait. Az összes darabok különben a január 15-én történt megállapodásokat tüntetik fel. Az első darabban még lényeges eltérések, hiányok vannak, míg a legutolsóban a már mondhatni végleges szöveg a fejedelemléhez küldetik jóváhagyás vagy újabb instructio végett. A fejedelem jan. 20-án erősítette meg, még pedig egész terjedelmében.

Primo, ut Nos Gabriel divina clementia rex Hungariae et princeps Transylvaniae ipsum denique regnum Hungariae ejusdemque coronae annexa regna et provinciae, necnon principatus Transylvaniae status et ordines trium nationum et partes regni Hungariae eidem principatui annexae, consequenterque legitimi regni Hungariae reges, eorundemque sicut et Transylvaniae principum successores moderni et futuri parte ex una: Et Nos Fridericus dei providentia Bohemiae rex. s. Romani imperii elector et palatinus Rheni etc. ipsum quoque regnum Bohemiae marchionatus Moraviae, ducatus Silesiae, superior inferiorque marchionatus Lusatiae, ejusdemque regni et provinciarum ei incorporatarum universi status, ut et inferioris superiorisque Austriae tres saeculares ordines tam moderni quam futuri, parte ex altera, aeternum foedus perpetuumque et inviolabilem pacis connexionem sancte invicem observemus, bonam vicinitatem et mutuam amorem sincere colamus.¹⁾

Secundo: (egészen mint Firnhaber 98. lap. (Geschichte Ungarns stb.) 2-ik pontja.)²⁾

Tertio: (Mint a *quinto* i. h., kivéve, hogy 98. l. 8. sor alul confoederatorum h. confoederatarum, *apertum bellum concitare* helyett »copias ulla conscribere« s hogy 99. l. 4. sor *eis* h. »ejus« áll. A *tertio*, *quarto* hiányzanak.)³⁾

¹⁾ A *félleg betört hasábon az első kézzel*: Maneat prior praefatis in certis jam punctis mitigata et limitata.

Similiter primus quoque articulus postulatorum Hungaricorum, additis tamen regnorum et provinciarum nominibus in specie.

Hic plenipotentiarum regis, regni et provinciarum erunt denominandi juxta formulam in plenipotentia libus comprehensam.

²⁾ *Lapszállás u. attól*: Approbatur et per totum manet hic articulus.

³⁾ A *lapszállás az i. h. 98. l. 5. sor alul, és 2. sor al. Constitutótól*. . . *navarcrunt-ig áll a köv. megj. az 1-ső kéztől*: Omissa hac clausula siqui-

Quantum articulum quod attinet, ubi annui stipendii auctio determinata fuerit, videtur articulum hunc aliter formari oportere, omissis illis causis persvasoriis et simul cautionem faciendam esse, ne domini confoederati tributum pendere, sed conductam summam ex libera sua voluntate et mero vicinitatis studio ad tutiorem regnorum et provinciarum istarum confoederatarum conservationem et permansionem numerare censeatur. Item ne eadem summa aliorum quam ad praesidiariorum stipendii solutionem confinium ac limitaneorum arcium conservationem convertatur. Ideoque certi commissarii, qui curam ejus rei habeant, constituantur. Capitulationi tamen articulus hic inserendus esse non videtur, sed obligatio peculiari instrumento est facienda. (*Ezen 4. art.-t illetőleg lásd ezen oklevél levégén közölt czikket.*)

Quintus articulus concernens legationem Turcicam jam approbatam, utpote particularis in capitulatione omittendus videtur, sed deliberandum plenius fuerit super literarum scriptione missioneque. Quanquam e re foret, si Serenitas sua epistolae conceptum scribi mandaret et eundem d^{nis} legatis ad revidendum exhiberet.¹⁾

Sexto. (Mint i. h. 8^o kivéve a 100. l. 1. sor. felül *domini* helyett »nos caeteri, u. o. 2. sor *utrinque* és *si quod legitimum impedimentum non obstitit* hiányzanak, s 3. sor *curabunt* helyett »curabimus« áll.

Septimo. (Mint i. h. 9^o kivéve a 100. l. 4. sor *Ser. suae et* helyett »dominorum«, ac helyett et, 5. sor *praejudicium* után »ejusdem«, 7. sor *domini* helyett »nos caeteri«, 9. sor *semet* helyett »nosmet«, *ipsos* hiányzik, *interponent* helyett »interponemus«, in *recuperatione* hiányzik, *erunt* helyett pedig »erimus« állanak.²⁾ *Továbbá kitörölve* : Similiter circa recuperationem prima quaque occasione arcis Lublio et 13 oppidorum Scepusiensium in praesentiarum a Polonis possessorum interpositionem et *consilium* (kitörölve s *auxilium* irva) nostrum accommodabimus, ita tamen, ut vice versa reges Hungariae moderni futurive cum ejusdem regni et provinciarum ei annexarum statibus et ordinibus futuris temporibus adjutores sint in recuperando Lucenburgensi ducatu regibus

dem excedit limites confoederatorum regnorum et provinciarum, reliquae articuli hujus partes stare possunt. *Második kézzel alatta ugyanerre vonatkozólag* : Urgetur haec clausula ad inserendum cum hac declaratione, ut saltem tempore pacificationis personae istae non excludantur, verum condigna ipsarum habeatur ratio.

1) *Második kéztől a lapszálon* : Referatur juxta priorem deliberationem in capitulatione. U. attól a »*Quanquam stb.*«-hez egy NB. téve.

2) *Első kéztől a lapszálon* : differtur in adventum legatorum.

Bohemiae per nefas erepto et etiamnum a domo Burgundica detento.¹⁾

Octavo: mint i. h. 10.²⁾

Nono: mint i. h. 11., kivéve 100. l. 14. s. *valor* helyett *valorem*, 15. s. *aequalis* h. *aequalem* *mutuo*, u. o. *confoederatas* hiányzik, u. o. *constituetur* h. *constituemus*, 16. s. *sub* után »simili pari et« kitörölve, u. o. *moneta* h. *monetam*, u. o. *cugetur* h. *cudi* *faciemus* áll s 19—20. s. *et exposit* végig hiányzik.³⁾

Decimo: mint i. h. 12., kivéve 100. l. 20. s. *aut* h. *sive*, u. o. *quaedam* h. *aliqua*, 22. s. *alterius* h. *alterutrius*, u. o. *et* nincs. *hannem locumque*, 27—28. s. *constituitur* h. *constituimus* áll, a 30. sor *sopiantur* után *in quovis regno et provincia certas personas* kitörölve, mely helyett a lapszálen áll a 2-ik kéztől »tenebitur in Hungaria«, az 1-ső kéznek írása pedig kitörölve: *Omittenda censetur clausula posterior, si quidem »rex« et »palatinus«* (a 2-ik kéz bet. »et consilarii«)⁴⁾ et *Burgravii* (*semper in*)⁵⁾ et *supremi provinciarum magistratus semper praesentes esse solent et propterea difficultates insertas rectificare possint. A 2-ik kéztől a betoldás a lapszálen megmaradt, a 31—32. sorban levő in Bohemia . . . quibus-ig a 33. sorban levő insinuentur* után kitörölve: *per eas vero caeteris notificentur, nominandas eligendasque esse necessarium duximus, a 2-ik kéztől* pedig bepótolva az *insinuentur* után álló *eas componere et complanare*.

Undecimo. Nagyjában mint a 13., kivéve 34. sor *lege* után a *nobis, sit* h. *est*, 35. s. *ac* h. *et*, 36. s. *ac* h. *et*, 38. s. *multo minus* után egész végig másképp áll, u. m.: *ex confoederatis quisquam regum, principum aut statuum in legationum rerumpublicarum, aut saecularium ecclesiasticarumve rerum administratione eorum opera consiliis vel insinuationibus utatur, quinimo nullus jesuita, (etiamsi ab exteris forte regibus, principibus aut rebus publicis in confoederata regna et provincias ut legatus missus sit, audiat. «)*⁶⁾ *Nec quisquam eorum usquam ad ullas dignitates, quocunque tandem nominis vocabulo nuncupatas a quoquam admittatur: sub poena perjurii aut notae infidelitatis, perpetuique exilii, in regno aut provincia ea, in qua talis legis hujus transgressor resi-*

¹⁾ *U. a. lapszálen*: Superinde informabit duus comes.

²⁾ *U. a. lapszálen*: manet.

³⁾ *U. a. lapszálen*: manet.

⁴⁾ Az idézőjel köztiek nincsenek kitörölve.

⁵⁾ Ezt maga az 1-ső kéz kitörölte.

⁶⁾ *A berekesztett helyhez lapszálen az 1-ső kéztől a köv. megj.: omisssa haec clausula.*

dentiam domiciliumve suum habuerit, per regem, principem aut status regni vel provinciarum infligenda.¹⁾

Duodecimo. Nagyjában mint a 14., kivéve 101. l. 1. sor *hoc hiányz., aut provincias confoederatas* h. vel provincias aliquam, 2. sor *Bohemiae* h. comite palatino, *capitaneis a praefectis* után áll, 3. sor *ducibus* hiányzik, *habeant* helyett habere debebunt hoc modo nimirum, ut per regem aut palatinum vel burgraviarum aut supremum praesidem, praefectum, capitaneum vel generalem regni aut provinciae ab hoste impetitae, propositio periculi, aut urgendae occasionis in consilio coram confoederatorum regnorum, provinciarumve, tum temporis praesentibus bellicis consiliariis sive generalibus capitaneis fiat; eadem propositio communiter deliberetur, et per ejusdem impetiti regni aut provinciae propositionem illam facientem, secundum majora vota concludatur; quodque ita conclusum fuerit a caeteris confoederatarum provinciarum praesentibus generalibus et militiae praefectis, solerter effectui dari juvetur, ita tamen, ut cum omnia confoederationi conformiter fiant, tum quoque ad dei opt. maximi honorem, pressae regionis emolumentum et consequenter totius communitatis bonum dirigantur.²⁾ A 9. sorban *curias nobilitares* h. eredetileg »praesidia nobilium«, mit az 1-ső kéz javított *cur. nob-ra*; 11. sor *miles talis* h. militem talem conduci, *debebit* h. oportebit áll. Továbbá új ki-kezdés következik: Si forte plures quam unam provinciam ex confoederatis nostris regnis et regionibus uno eodemque tempore hostiliter invadi contigerit, fas erit tum temporis illi, in quam irruptio facta esset, auxiliares suas copias pro se intra fines et limites suos retinere, vel si jam illae missae fuerint, universas vel partem earum (cum scitu tamen militiae generalium vitandae scilicet confusionis et periculi causa) revocare. Imo vero coeterae regiones, quae extra tale periculum fuerint, cum una parte copiarum suarum uni, cum altera alteri provinciae, pro periculi et necessitatis magnitudine subvenire debebunt.³⁾

Decimo tertio. Mint a 15., kivéve, hogy a 101. l. 12. sor *et dominis confoederatis* és 15. sor *regni Hungariae* hiányzanak.

Decimo quarto. Mint a *postremo*, kivéve, hogy a 101. l. 42. s. *concessae* hiányzik, 43. s. *eosdem* h. eadem, 102. l. 1. sor *et* h. ac áll s 3. sor *utrinque* hiányzik.⁴⁾

¹⁾ *Lapszálen az első kéztől*: approbatur postulatatum regni.

²⁾ *A lapszálen az első kéztől*: manet prius postulatatum Hungaricum, addatur tamen post vocabulum dependentiam: »remque contra hostem communicatis consiliis gerant.« Lásd 101. l. 3—4. sorait.

³⁾ *Az első kéztől a lapszálen*: omittitur ob rationes coram explicandas. *A másodiktól alatta*: Tempore defensionis limitandae.

⁴⁾ *Az 1-ső kéztől a lapszálen*: Manet.

Ezután következik még külön czédulán:

Porro capitulationi inserendi utentur articuli sequentes:

1. Mint i. h. 3., kivéve 98. l. 15. s. *porro* hiányzik, *debeimus* helyett debemus, 18. sor *omnium* után *nostrum*, 20. sor *caeterorum regnorum ac* helyett *caeterarum*.¹⁾

2. Minime ut debet una regio alteram vel unus statuum ordo alterum in ejus juribus, immunitatibus, publicis recessibus, privilegiis, et antiquitus observatis consuetudinibus molestare, sed quemvis libere illis uti frui permittere.²⁾

3. Mint i. h. 16., kivéve 101. lap 22. sor *fuissent* h. fuerint.³⁾

Praeterea ulteriori dominorum statuum deliberationi committitur:

Annon isti sequentes articuli capitulationi inseri debeant:

1. Mint i. h. *Quarto*.⁴⁾

2. Caeterum nulli confoederatorum regnorum, provinciarum, statuum ordinumve per foedus hoc de statu conditione dignitate praeeminentia privilegiis, libertatibus, juribus et consuetudinibus quicquam derogari, detrahi, imminuere, sed singula sarta, tecta censeri ac servari oportere volumus.⁵⁾

3. Mint i. h. 17. kivéve 101. lap. 27. sor *nec* helyett aut s a szöveg csak a 28. s. *recipiatur*, venit-ig tart. A *salva*. . . . *dandis* gratiis az első kéz, a *cum consensu* tamen *statuum regni aut provinciae*, a második kéz betoldása.

4. Mint a 17. folytatása a *Casu vero*-tól s ez idegen kézzel van írva. A különbségek: 101. l. 36. sor *et plano* közbe »de« s *restituere* után »et resignare« kitörölve s utána írva az »et extradare.«

Fogalmazvány javításokkal, melyek közül az 1-ső valószínűleg a cseh, a 2-ik a magyar követek közül valakinek a javítása.

A feljebb *Quantum* articulum quod attinet-re vonatkozik a következő, egy ív papíron álló fogalmazvány, illetőleg szövegezés:

Articulus IV. quod attinet:

Quoniam domini ablegati lubentissime illum et postulati augmenti determinationem ad generalia omnium confoederatorum

¹⁾ *Első kéztől oldaljegyzet*: Jam in prioribus sunt ista sufficienter posita, supervacaneum est eadem repetere.

²⁾ *U. attól*: Idem.

³⁾ *U. attól*: approbatur.

⁴⁾ *U. attól*: manet.

⁵⁾ *U. a. Ταυτολογία* supervacanea.

comitia distulissent, urgentibus tamen indesinenter incliti regni Hungariae dominis statibus ejus declarationem, nec ultra unius diei spatium tractationem differre volentibus: Quin etiam impellentibus ad hoc quibusdam aliis praesentibus legatis sanctum hoc confoederationis negotium variis artibus clam et palam interrompere annitentibus, honestum putarunt tempori et necessitati morem gerere et hoc modo reipublicae christianae saluti non deesse.¹⁾

Quoniam regna *stb.*, mint i. h. *Sexto*, kivéve 99. l. 7—8. sor *et incorporatarum* közbe »ei« jön, 8. *superiusque specificie denominatarum*, valamint 13. sor *faciendis*, 17. sor *praedecclaratis*, 18. sor *confoederatorum* szavak hiányzanak, a 19. sorban *recognoscendam* az 1-ső kéztől betoldás a lapszélen, a 21. sorban *millibus* után eredetileg *florenorum Rhenensium* állt, később az 1-ső kéz a Rhen-ot *Hungaricaliumra* javította, a szöveg író pedig újra kitörölte ezt is, a *florenorum*-ot is és felírt a szövegbe »*talorum per septuaginta cruciferos computandorum.*« A 22. sor *et in paratis pecuniis*, 23. sor *duntaxat* hiányzanak, *bonae* helyett »*mero*« a 24. s. *mutuaeque permansionis* hiányzik s *profecta* után a szövegben álló *ad tutiorem* . . . *feri censeantur*-ig helyett áll: *nequaquam in ullum praejudicium cedant, sed duntaxat ad tutiorem regnorum ac provinciarum istarum confoederatarum conservationem ac permansionem fieri censeantur.* Továbbá a 28. s. *rei* hiányzik.

Megjegyzendő, hogy ezen első szövegben még néhol a szórend más, de ezeket, mivel máskülömben ugyanazok a szavak, feleslegesen tartám kijegyezni.

A Firnhaberben jan. 20-i datummal közölt Bethlen Gábor-féle confoederationnak egy jan. 15-ről kelt szövegezése is megvan, melyben a következő eltérések fordulnak elő, valamint az egyes pontokhoz a következő megjegyzések vannak téve:

A *secundo*-hoz oldaljegyzet: NB. Ide explicatio köly, mennyi népet ad Magyarország a szomszéd országoknak és mennyit kíván viszont tőlök, ad haec in *defensis reg (?)*-hoz minemű dolgokat kíván urunk ő felge, declaráltatni köly az instructióban.

A *tertio*-hoz: Proponálni köly a velenczések akarátját és ha töllem tudakoznának is, mit kölyessék cselekednem.

A *quarto*-ban a 98. l. 26. sorban *enim* helyett etiam áll. Ehhez a következő oldaljegyzet: A hol ez van írva hogy dilucidus explicáltassék, ha szükség, hát augeáltassék is. Erre leszen-e autoritásom, meddig és miképpen?

A *quinto*-ban i. h. 32. sor *provinciarumque* h. et prov., 38. s. *ac* h. et, 39. *confoederatorum* h. confoederatarum, 99. l. 4. s. *eis* h. eius állanak. Ehhez a következő oldaljegyzet: Ha valami mentio

¹⁾ Ez az egész bevezetés kitörölve.

leszen, miért nem küldöttünk nekik eddig segítséget, azt mivel kölly excusálni és az induciák állapotjáról mit köllyessék proponálnom s az békesség állapotjáról hasonlóképpen.

A *sexto*-ban 99. l. 5. s. *salvae esse* h. salutariter permanere, 7. s. *nos* h. sua Mattas, *et incorp.* közbe ei, 11. s. *earum* h. eorum, 12. s. *nostrum* h. suum, 13. s. *ac* h. et, 14. s. *nos* h. se, *potuissimus* h. potuissent, 15. s. *nostrae* h. suae, 20. s. *numerabimus* h. numerabunt, 21. s. *millibus* h. millia, 23. *nostrum* h. ipsorum, 25. s. *censeantur* h. censerentur, 33. *d^{orum}* *Hungarorum* h. nostram s. *requisionem* után »suae Dominationes« jön, 34. *nos* helyett *sese*, *declarare non dedignabimur* h. declaratuos promittunt.

Ehhez a következő jegyzet van csatolva: A pénznek sollicitálásáról és az végházak épöletire rendeltetett pénznek specificálásában mint köllyessék procedálnom s mennyit kívánom, az instructióban specificálni kölly.

A *septimo*-ban 99. l. 39. sor *Serenitas Sua* hiányzik, *sese recipere dignata est* h. nosmet ipsos, *expeditura* h. nostrumque, 40. s. *quoque suum* hiányzik, *ita ut nostri quoque ac regni* h. modo regni quoque, 41. s. *et tam* helyett *cum illis expediemus*, *ita tamen* ut.

Ehhez a következő megjegyzés: A törökhöz való követségről specialis articulust kérek az instructióban.

Az *octavo*-hoz a köv. megj.: Az commissariusok állapotjáról hasonlóképpen.

A *nono*-ban 100. l. 4. s. *Serenitatis suae et* h. nostram.

Ehhez a köv. megj.: Az austriai várak felől plenarie informatiót kívánok itt is.

A *decimo*-hoz semmi.

Az *undecimo*-ban 100. l. 17. s. *proxime* h. proxima.

Ehhez a köv. megj.: Az pénz dologáról mindenikéről plenarie informatiót kívánni.

A *duodecimo*-ban 100. l. 23. s. *alterius* h. alterutrius.

Ehhez a köv. megj.: A jövőendő gyűlésre küldjenek-e követeket, kölly-e sollicitálni?

A *decimo tertio*-hoz semmi.

A *decimo quarto*-ban 101. l. 1. sor *aut provincias confederatas* hiányzik. 2. sor. *Bohemiae burgravius* h. vel principe Hungariae comite palatino et, 3. s. *praesidibus, praefectis et generalibus ducibus* hiányzanak, 6. s. *severiore* h. severiori, 8. sor *eum* hiányzik.

Ehhez a követk. megj.: Az magyarnak minthogy kiesz pöz fözetése vagy az németnél és Cseországbán s a szomszéd országokban minden drágább, miképpen kölly ennek defectusát supplálni, opiniómot declaráltam).

A *decimo quinto*-ban 101. l. 15. sor *Hungariae* h. nostri.

Ehhez a követk. megj.: Ezt kölly-e urgenálnom vagy nem?

A *decimo septimo*-ban 101. l. 36. s. *restituere* után que jön. *Postremo* h. *Decimo octavo*, 101. l. 43. s. *libertatem* h. *liberatum*, 44. s. *eosdem* h. *easdem*, a 102. l. 7. sor *praescripti* — *status*-ig hiányzik, 12. *et aeviterna* h. *ac*, 15. s. *secus* — 18. s. *fuisse*-ig hiányzik s a 26. s. *Actum* után jön a 104. l. levő befejezés, de a nap *die decima quinta*.

Ehhez a következő megjegyzés: NB. Erről való ő fölge s a tanács tetszését írva kölly-e declarálni avagy csak oretenus, ő fölgétől tetszését requirálni köllyetik, és mit akar ő fölge az *confoederatio* állapotja kívül proponáltatni, arról is ő fölgének emlékezni köllyetik.

A bevezetésben még a következő lényeges különbségek vannak a Finnhaber által a 104. l. idézettekén kívül: 96. l. 13. sor, *Bohemiae* h. *Hungariae*, 14. sor *eique incorporatae et unitae provinciae* hiányz., *regno Hungariae* h. *Bohemiae regno*, *marchionatui Moraviae*, *ducatui Silesiae et utriusque Lusatae marchionatui*, *neonon utrique archiducatus Austriae*, 15. sor *fuisse* h. *fuisse*, *Ewanczicij* h. *Iwanczichj*, 17. sor *tamen* h. *nihilominus*, 18. sor *satagebant* h. *satagerent*, *praetacta regna et provinciae medio ablegatorum suorun áll* s a 19. sor *status* — 24. sor *eosdem*-ig hiányzik s a 27. sor *amice* után »nos in eo« jön, 26. sor *se declararent* h. *nos declararemus*, 27. s. *quidem* után *eorundem* jön, az *amice et*, továbbá *ab illa*, valamint *quoque* hiányzanak, 28. s. *ipsius* h. *quoque*, 31. s. *confoederationis* után *verum* jön, a *pronos* — *sed etiam*-ig hiányzik, 32. s. *nostrae* után jön »in regnum Bohemiae vicinasque provincias benevolentiae bonaeque vicinitatis ac mutuae conjunctionis gratia auxiliaresque ipsis manus dum videlicet« s a 32. s. *in serenitatem* — 33. *tum*, *cum*-ig hiányzik, 34. s. *gravaremur* h. *gravarentur*, *porrigere minime dubitamus*, az u. o. *auxiliaribus* — 35. s. *dubitavimus* hiányz. *Utque* h. *Quo itaque*, *et* hiányz., 37. s. *procederet* h. *procedat*, *confoederatis* h. *confoederatio*, a 38. s. *conjunctivus imperfectum* h. *conj. praes. áll*, a 39. sor *serenissimo* — 97. l. 3. sor *illustres*-ig hiányzik s ez, valamint a következők mind *abl.*-ban állanak. Itt is több eltérés van: 97. l. 3. s. *strenuis* után *egregiis et nobilibus* jön, *circumspectis* után *dominis*, 5. s. *Krulich nostro* h. *Kruliss serenissimae regiae Mattis*, 6. s. *bellicum* után *et* jön, a *trium* — 7. sor *domino* hiányzik, 9. s. *nostrum* h. *sacrae regiae Mattis jón*, *itidem* hiányzik, 10. s. *bellico* után *et*, az *et trium* — 11. sor *domino*-ig hiányzik, 11. s. *Colonum* h. *Colon*, 12. s. *Engelsburg* h. *Engelburg*, *Buchar* h. *Bukan*, 13. s. *sexcentorum* — *duce*-ig hiányzik, 14. sor *Zawrschy et Borowniczü* hiányzik, *et mille* — 15. s. *etc.*-ig hiányz., 15. s. *Wostrszky* hiányzik, *Sulewicz* h. *Sulewio*, *Woticzj et Zaluzj* hiányz., 16. s. *praefecto* — *et*-ig hiányz., 17. *regni* után *Bohemiae* jön, az *insuper d^{na}* hiányz., 18. s. *etc. d^{na}* hiányz., 19. s. *Catein* h.

Lattein áll, 20. s. *etc.*, 21. s. *etc. etc.* hiányzanak, 22. s. *Znoymenses* h. *Zneymenes* áll, *etc.* hiányz., 24. s. *ideo* h. *eo* áll, 25. *nostra regia Matte* h. *praefato d^{no} rege Bohemiae* áll, 26. *in se* h. *in sese* áll; a 27. sor *assumente* után jön: Pariformiter nobis quoque ex iisdem rationibus pro fidelibus statibus et ordinibus trium nationum principatus nostri Transylvaniae praecedenti verborum forma fide jubentibus et spondentibus; 33. s. *etc.* hiányz., *Gailspach* h. *Galis-pach* és 40—41. s. *ad praedicta — comitiu* h. huc ad nos propterea állanak.

Közli: PETTKÓ BÉLA.

VI. Kamuthy Farkas bécsi követségéhez.

Kamuthy Farkas bécsi követségére vonatkozó irományok az Akademia történelmi Értesítőjének VIII. k. láttak világot. Az alább közlött levél azok kiegészítéséül szolgál.

1624. márcz. 26.

Magnifice nobis dilecte. Kegyelmed leveleit tegnap reggel 6 órakor adta be Mara István Uram; örülöm igen, hogy az úr Isten kegyelmednek írásra, járásra és tractálásra való erőt engedett. Az tractatusban való nagy difficultásokat látom uram, melyekben ha perseverál ő Felsége, okát egyebet nem találok fel elmémben, hanem csak hogy az békességet nem akarja; mert ha ahhoz kedve vagyon, ez ilyen lehetetlen kívánságokat hátra kell tenni. Kegyelmednek uram ez előtt való leveleimben a mint az sleziai ducatusok felől irtam volt, mivel kegyelmed abban az én discursusomban impossibilitást lát, noha ha de vigore iuris kellene disputálni és ótalmazni, az nicolsburgi contractus mellől egy punctban sem kellene recedálni, mely ellen mi soha nem cselekedtünk, de ha az több dolgokon kegyelmetek által mehet, és azon akad meg az conclusio, mivel az oly nagy dolog, Istenért kérem kegyelmedet, könnyen csak oda engedésének emlékezetire, ígéretire se menjen, hanem mordicus ügyekezze tueálni az megírt és kegyelmetektől eddig is sokszor megmondott igaz ratiók szerént. Ha osztán ad extremum bizonyosan veheti kegyelmetek eszében, hogy semmi úton arra nem akarnak lépni, menni, hanem az miatt az egész békesség tractálása elbomol, re infecta kelletik vissza jöni, legyen és maradjon ő rajtok az szégyene, egy-szeri adományoknak retractálása.

Ha ugyan oda akarják tartani, kérje s kívánja kegyelmed először az Fátáraig való vármegyéket, ha azt nem adják, Sároست, Gömört, Ungot, Tornát Szenderóvel, ha azokat nem, az Rézbányát életemig, ha azt sem, az Tiszán túl való 4 vármegyét Tokajjal, Munkácscsal, Ecseddel, Szakmárral, Bányával jure perennali

cum libera dispositione és könnyen ez utolsó mellől, ha lehet, el ne álljon kegyelmed. Erre tudom az statusok consensusát fognák vetni okúl, ha egyéb akadált benne nem keresnének is, avagy hogy az koronás királynak nincsen szabadsága az ország határainak abalienálására, és több ezekhez hasonló objectumokat ha felelnek, könnyen refutálhatni őket; mert Biharvármegyét, Zarándot, Szörént, Krasznát, Közép-Szolnakot, Máramarost in tali casu et necessitate engedték örökben Erdélhez; most is meg lehet, csak akarják. Ha pedig ez mód szerént sem obtineálhat kegyelmed semmit, tandem lépjék arra, hogy Tokajt, Munkácsot, Ecsedet, Szakmárt az két várossal, Bányát Felsőbányával együtt iure perennali nobis, haeredibus utriusque sexus, ac et legatariis nostris, cum omnibus pertinentiis, jószágokkal együtt, valamelyeket eleitől fogva hozzá birtak, adják ide, és az országnak első gyűlésében az statusokkal ő felsége confirmáltassa, irassák articulusban, adjanak levelet is rólla az statusok is, és mostan császár ő felsége. Ha így sem lehetne pedig, és iure perennali csak ezeket sem obtineálhatná kegyelmed, azután ad minus két millió imperialis tallérban kíványa kegyelmed az megnevezett 4 várnak és bányák inscriptióját; hiszen azt mostan nem difficultálhatják, mert opuliai ducatusnak háromszáz ezer forint jövedelménél én időmben több volt egy esztendőben, a mint ezt megtudhatják az ott való praefectus ki volt attól; az országtól sem abalienálatnak, ha azt hánnák in negotio perpetuitatis, hanem redimálhatják; csak ez legyen inserálva clausulában, 1. hogy életünkben akármi üdőkben is nem háborgatnak benne és nem redimálják; másik, hogy az dézmák, melyek ab antiquo azokhoz voltak rendeltetve az várakhoz, holtunk után is percipiálni engedik az mi posteritásunknak avagy legatariusinknak az redemióig; 3-dik, hogy az gratuitus labort azon várak építésekre az oda rendeltetett vármegyékkel holtunk után is praestáltatják, kik most is praestálják; 4-dik, hogy az mely jószágokat redimálunk azokból, kiket eleitől fogva azoktól az váraktól elzálogosítottak (nem az kiket eladtak), azon summákat ő felsége az inscribált summára inscribálja, úgy hogy afféle summákkal az capitalis summa nevededjék; 5-dik, hogy igaz imperialis tallérral, 14 lótból álló giráju tallérral, contentálatnak az két millióról; az redimált és redimálendő jószágokért pedig jó aranyat, 1 pro fl. 3 hungaricalibus, jó tallért, 1 pro fl. hungar. 2 adnak maradékunknak, avagy legatariusinknak; 6-dik, ha summában inscribálják, hogy az várak el ne pusztuljanak az országnak nagy kárára, vagy ő felsége administraltasson építésekre való elegendő pénzt, avagy nekünk engedje megépítenünk, az mit rajtok építhetünk, és az épületekre költendő expensákat is ő felsége avagy életünkben refundálja, avagy az summában inscribálja cum auctione, kitudván az gratuitus labor által való

építéseket; attól ne féljenek, hogy fényes palatiumokat bennek építsünk, hanem az bástyákat, kerítéseket, és ha azután reá érkez-nénk, egy-egy tisztességes lakni való házakat benne; kiknek meglátogatásokra és megbecsülésekre hocsássa ő felsége két német és két magyar commissariusit, kik lássák, járják és aestimálják meg mostani állapotjukban való épségeket, pusztaságo-kat, adjanak recognitionalist rólla nekünk. Ha így sem obtineál-hat kegyelmed semmit, méltán hiszem nem vethet minket okúl az békesség meg nem szerzésének; mert ujabbat többet lám semmit ő felségétől nem kérünk sok cessionkért, egyszer ide engedett ditionkat pedig nem tartozunk gratis adni senkinek. Ha ezeket is difficultálják, hagyjanak békét neki, maradjanak az előbbi vége-zés mellett, mi többet nem kívánunk.

De ha az ducatusokat ugyan oda kelletik kegyelmednek engedni, totis viribus abban fáradjon kegyelmetek, hogy az 4 vár-megyét az várakkal Erdélhez örökösen obtienálhassa; de ha az 4 nem lehetne is, ottan csak Szakmár-, Szabolcs-vármegyéket obtineálja kegyelmetek, Tokajjal. Munkácssal, jure perennali, mert Ecsed, Szakmár, Bánya mivel Szakmárban vadnak, azokat az vármegyével kell incorporálva érteni. En uram ennél tovább nem tudok menni, valamire mehettem az közönséges jóért mentem. Ha pedig semmi úton kegyelmed az békességet ez megirt módok szerént sem viheti végben, nem szükség ott tovább heában mulatni, in(du)ljon meg kegyelmetek, bizzuk az úr Istenre dol-gunkat. Indulását kegyelmetek idején írja meg, tudhassunk jöve-telökről prospiciálni.

Ha pedig az békesség oly dolgon akad meg, melyet semmi-képpen kegyelmetek nem admittálhat, ha tetszik kegyelmeteknek, és császár részéről is consentiálnak neki, az több conditiókat cum omnibus circumstantiis irassa in forma diplomatis kegyelme-tek, difficultásnak helt hagyván, annyi üdöre való induciákat, míg aláérkezhetik hozzánk és itt magunkkal azt megdiscutiálván az resolutióval visszaérkeznek; ha mire mehetünk, lássuk, ha pedig nem accedálhatunk, nyuljunk az fegyverhez; de ez talám nem lenne illendő is az kívánság, és ők sem fognának reá lépni; írjuk csak censuránkat azért, hogy onnét kegyelmetek hamarébb megszabadulhatna: mert az difficultást ha complanálhatnánk, az diplomák permutatiójáért más rendbeli fő emberünket küld-hetnők fel, kegyelmetek házához mehetne. De ha valami possibili-tást véghezmeneteliben az békességnek kegyelmetek bizonyosan remélhet. noha nehéz az ott való ülés, talám jobb immár végben vinni az egy munkával, költséggel. Én innét, ez bizonyos. tovább ez két levelemben megirt módoknál gondolkodui nem tudok, többre nem mehetek avagy alább nem szállhatok. Lám az confi-dentiáról is nekem úgy tetszik, hogy felettébb is nagyra mentem.

mikor mind diplomában és az ország assecuratiójában inserálva leszen az a nagy cautio, hogy ha ok nélkül akarnék fegyvert fogni császár ellen, in tali casu minden nekünk tartozó kötelességétől az ország immunis legyen és az diplomában az assecuratoriában pedig, hogy abba avagy annak nem consentiálunk, miképpen attól minket avocálhassanak.

Most is az confidentiára ha ezeket az nagy cautiókat sem tartanak pro sufficienti securitate, kegyelmed arra is ígérheti magát, hogy verbale juramentumommal is kész leszek azon punctokról ő felségét assecurálni, sőt most is készek volnánk mi az mi sinceritásunkat re ipsa. ni; ¹⁾ de elvette Isten eszekeit, és nem engedi, látom, hogy az maga birodalmának securitást és méltóságának jó hirt nevet ez keresztyén világban cum incredibili honore szerezhessen az jó császár. Eckenpergh urammal hogy kegyelmed szemben lött, igen akarom, és ha eddig derekasán véle nem beszélhetett volna kegyelmed, ha lehet, data occasione el ne mulassa; talám, ha tetszik, nem árt pater Káldi uram által mind azoknak az secretumoknak jelen való és jövődöbeli nagy hasznokat recenseálni és azt intimálni, ne igyekezzék ő felsége így engemet magától abalienálni cum tantis exacerbationibus, hanem inkább tegyen magáévá, bizony sokat használ véle, mely etiam absque conjugio meglehet, csak akarja; ne kényszerítsen ő felsége extrema quoque tentare. mert nekem sem leszen hasznos, de bizony ő felségének és birodalmának igen megárt. Bizony nem azt cselekedni a török, tatár, a mit nyelvvel igen avagy ír, hanem azt, a mit eddig; az ártott ezelőtt is, hogy mindenkor az török biztatásának hittének, és arra nézve nem effectuálták az velünk való végezéseket, hanem inkább contemuáltak, melynek mi lón eventusa, alkalmasint tudják talám. Vegye, vegye szolgálatunkat inkább ő felsége. én az Istenre obtestálok, és ne igyekezzék tisztességmentől megfosztani, bizony szolgálók, meglátja; de ha így tractál ő felsége az mint elkezdette, jobb az tisztességes halál az gyalázatos életnél, kéntelen vagyok olyat próbálni, melyet eddig soha elmémben sem bocsátottam. Kegyelmednek igazat írok, mint meghitt igaz hívemnek, hogy oly nehezen megyek az keresztyén vér ontásra, az mely nehezen pokolban való kínlódásomra mennék; bizonyosságom az Isten, hogy igaz szívvél szolgálnék ő felségének, csak venné. de ha megvet, nem tehetek róla, azt kell cselekednem, a mit nem akarnék, sem kívánnék. Kegyelmednek bizonyosan írom, hogy az tatárokért reggel küldök; Románvásáron, Bákón, halmán ²⁾ az Tatrosig vadnak, közülök jött emberink beszél biznyoson, a mint Béldi leveléből is megláthatja kegyelme-

¹⁾ Kiszakadt.

²⁾ Gyrahalmán.

tek; követek is útban vagyon, a mint íráni, bizonyosan informáltatom, hogy meg(jőne)k, csak hívass(uk), ¹⁾ kételen vagyok velle, a mint ő felsége kegyelmetek által engemet tractál. Postámat kegyelmed ne késlelj, bocsássa sietséggel vissza. Ezek után Isten kegyelmedet éltesse. Cassán 26. Martii, 1624. 4 hora post meridiem.

Gabriel, m. p.

NB. *A levél külsején:* Reddatur possessori legitimo Sp. D. Cserei.
M. G. Kovachich, m. p.

Kivül: Spectabili ac Magnifico Volffgango Kamuthy de Szent-László, Comiti Comitatus Thordensis et Consiliario nostro, Universorum Siculorum Generali et Sedis Siculicalis Udvarhely Capitaneo et ad praesentem Tractatum pacis Viennae Austriae Ablegato Commissario nostro etc. Fideli nobis sincere dilecto.

(Eredetije, egészen Bethlen Gábor kézírása, az *Erd. Múzeum* kéziratárában.)

¹⁾ Kiszakadt.

Közli: SZABÓ KÁROLY.

OKLEVELEK ERDÉLY TÖRTÉNETEHEZ

UDVARHELYMEGYE LEVÉLTÁRÁBÓL.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Hova lett a székely nemzeti levéltár? Olyan kérdés, a melyre senki sem tud ma feleletet adni. Bizonyos az, hogy az Udvarhely-megye levéltárában lévő »*Nemzeti Láda*« tartalma igen csekély töredéke lehet a fontos levéltárnak. Valószínű, hogy az okmányokat a *Székelytámadt* várban, mint erősségben, tartották, s a vár elpusztítása alkalmával ezek is megsemmisültek. Öreg emberek beszélik, hogy egy, a vár árkában lakott öreg asszony a romok között több zsák *papírost* kapott s fája nem lévén a kemény télben »felfütötte.« Ha ez igaz, akkor a kincseket érő okmányok, melyeknek birtokában a székely kérdést tán már rég el lehetett volna dönteni, a véletlenségnek estek áldozatul.

A század elején általánosan elterjedt hit volt az érdeklődők közt, hogy a háborus időkben a féltett nemzeti kincset Segesvárra, mint erősségbe szállították s ez többé nem került vissza Udvarhelyre. 1820-ban a szék közgyűlésén interpellálják e tárgyban a főkirálybírót, s ő meg is teszi a lépéseket a guberniumnál, de hasztalanul. A századok nem akarnak semmit sem tudni a székely levelekről, s az ügy annyiban maradt. Legujabban 1848-ban a nagy esemény kezdete előtt újból fölmerült az ügy; a szék ki is nevezte a bizottságot, melynek el kell vala járnia ezen kérdésben, de csakhamar másfelé tereltetett a közfigyelem.

A »*Nemzeti Láda*« alig tartalmaz egy pár nagyobb fontossággal bíró okmányt. Így pl. egy jegyzőkönyvet a XVI. század elején tartott agyagfalvi gyűlésről; lustralis könyveket a XVII. századból; Mihály vajdának 1599. nov. 28-án Gyula-Fehérvártt kiadott okmányát, melylyel a székelyeket régi szabadságukban megerősíti; néhány drb nemeslevelet stb. Ez tehát a nemzeti levéltár maradványa. A fejedelmek korából egy okmányt találtam, mely az összes székelységhez van intézve, s ez Bethlen Gábornak 1620. aug. 3-án Beszterczebányán kelt dorgáló levele adóügyben ¹⁾.

¹⁾ Közölve van a Tört. Tár 1886. évfolyamában.

A fejedelmek kora különben a székhöz intézett okmányokban elég gazdagon van képviselve. Fontosságuk annyival nagyobb, mert egyes darabokon a szék intézkedése, a gyűlésekre küldött követek nevei, a számukra megszavazott költség, az adott utasítások stb. szintén föl vannak jegyezve, s így a megye monographiájára is érdekes adatokat nyújtanak. Itt-ott bepillantást engednek a megye beléletére vonatkozó, az urak és a községek, a széksélyek és a szomszédos szász községek közt lévő viszonyokba is. II. Rákóczy György lengyelországi hadjáratához, a tatár rabok kérdéséhez, Erdély helyzetéhez a szerencsétlen következményű hadjárat alatt, fontos adatokkal járul a levéltár.

Leggazdagabban van képviselve I. Apafi Mihály kora. Apafi közérdekű okmányai közül 62-t tartok közlésre érdemesnek.

I. 1615. febr. 12.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generose, egregii et nobiles fideles nobis syncere dilecti. Salutem et favor. nostrum. Baholczon lakó Oláh Máté szegény jobbágyunk adja értésünkre könyörgése által, hogy Udvarhely széken K..... falva és Zetelaka nevű falubeliek.....ra lei....dejét jámborul kitöltvén, s a falubeliek testimonialis levelet is adván neki, és tőlök elbúcsuzván, haza jött volna kevés marhájával. Ez alatt ugyan Ke..... lakó egy Bene István nevű ember, szabad székel, feleségét, gyermekét ez okon, hogy annakelőtte egy néhány héttel az háza megégvén, gyanósága volna reá, hogy ő cselekedte, arestálta volna. Mivel azért akkori ott való szolgásának kötelessége alatt nem akarta sem gyanuval, sem penig egyébképpen keresni, hanem elbúcsuzása és marhájának elhozása után feleségét, gyermekét tartotta meg, nem illenék, ha szinte vétke volna is, hogy a maga vétkiért azokat tartóztassa meg. Azért hagyjuk és parancsoljuk kglmeteknek serio, ez levelelünk látván, a megnevezett jobbágyunknak feleségét, gyermekét és marháját mindjárt elbocsáttatva, ha mi közit Bene István hozza praetendálja, vagyon kapitánya és udvarbírája, kik a köztök levő controversiát minden haladék nélkül, törvény szerint eligazítsák. Secus non facturi. Datum in arce nostra Fogaras die 12. Febr. a. d. 1615.

Gabriel Bethlen, m. p.

Külső szöveg: Generoso, egregiis et nobilibus, capitaneo, vice capitaneo iudici, vice iudicibusque regiis sedis sicul. Udvarhely etc. Fidelibus nobis syncere delictis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

II. 1627. decz. 11.

Gabriel dei gratia sacri Romani imperii et Tranniae princeps, partium regni Hung. dnus et Siculorum comes, Oppoliaeque et Ratiboriae dux etc.

Generosi, egregii, nobiles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nram. Országunknak mostan minden felől Isten kglmességéből való békességéhez képest, erdéli vármegyékben és Magyarországnak ahhoz tartozó részeiben lakó híveink között forgó pereknek igazítására való terminusokat az ő szokott idejekben immár celebráltatván, hogy hűségteket is attól meg ne fogyatkoztassuk: az közöttük forgó és táblánkra kijöendő perlekedéseknek igazgatására, divisiójára is marusvásárhelyi városunkban ad diem 10. Januarii anni jam venturi 1628. rendeltünk kglmesen terminust celebráltatni. Mely kglmes rendelésünkről akarók hűségteket idein tudósítani, hogy értvén közönségesen az dolgot, a kinék ott eligazítandó pere vagyon, az megnevezett napra és helyen, annak módja szerint jelen legyen, pereit az szokott rendtartás szerént eligazíthatja. Ipsi de caetero gratiose propensi manemus. Datum in civitate nra Medgyes die 11. Decembris a. d. 1627.

Gabriel, m. p.

Külcsm: Generosis, egregiis, nobilibus, Agilibus, capitaneo, vice capitaneo, judici vice judicique Regio et juratis Assessoribus, primoribus, potioribus, prinipilis ac universitati Siculor. nostror. sedis siculicalis Udvarhely, Fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában).

III. 1632. jun. 8.

Georgius Rákóczi dei gratia princeps Trannae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Fidelibus nostris Spectabilibus, Mgcis, generosis, egregiis et nobilibus, agilibus Supremo et vice capitaneis, iudicibusque regiis ac juratis assessoribus quarumcumque sedium siculicalium, signanter autem sedis siculicalis Udvarhely, Item prudentibus ac Circumspectis, iudicibus juratisque civibus ac univer. incolis et inhabitatoribus quarumcumque civitatum, oppidarum, villarum et possessionum, notanter vero oppidi nri Udvarhely, Cunctis etiam aliis, cujuscumque status, gradus officii, ordinis, honoris, dignitatis et praeminentiae hominibus quorum interest seu intererit, praesentes nostras visuris salutem et gratiam nostram. Udvarhely városunkbeli híveinknek alázatos könyörgésekből értjük, hogy ennekelőtte némelyek közülök az főtiszteknek hízelkedvén, nagy sokan meg-nemesedtenek. Melyből kevesedvén az városi rend, az annalis contributio sulyosodott rajtuk. Noha penig azok közül az üdvözült

fejedelem sokakat deponált volt, de naponkint az tiszteket aján-
dékozáván assummáltattanak, nem azért, hogy az országnak szol-
gálhatnának, avagy arra érdemesek volnának, hanem hogy a tisz-
teket ajándékozások után, adófizetés nélkül helyben lakhassanak.
Találtattanak olyak is közöttük, kiknek levelek nem lévén, nemes-
ségnek színe alatt, az adófizetést is kerülván szabadon éltek és
némely nemesek, magok nemes igazságokat eladván, adófizető
helyre szállottak, az adót meg nem adván, abból is az mi jövedel-
münk kevesedett, az mint mostan is egy Sebestyén András nevű,
ki öreg emberségéhez képest első volt és bíróság viselt ember
közöttök, nekünk nagy kárunkra és az adófizetésnek kevesedésére
közülök ki akarván állani, nobilisáltatta önön magát. Mivel azért
afféléknek nobilitatiójok nem az ország épületire, hanem az ezer-
hatszáztizzenegy esztendőbeli, megyesi városunkban emanáltatott
articulusoknak ellene, és az városnak pusztulására lesznek, meg-
nevezett Sebestyén Andrásnak, ki annakelőtte Udvarhely váro-
sunkban adófizető városi rendek között volt, nobilitatióját meg
nem adjuk és engedjük, sőt többeknek efféléknek is, kik városunk-
nak adófizető tagjai voltak, s mostan is azok, kik per sinistram
expositionem informáltattak, vagy ezután informáltatnak suppli-
catiójokat, helyt ne adjanak nekik. Sőt az kik városnak tagjai
voltak, s város fundusán laknak, megnevezett Sebestyén András-
sal együtt, megnevezett ezerhatszáztizzenegy esztendőbeli articulus
szerént, városunk adófizető tagjainak esmerjék magokat, ezen
levelünknek erejével serio committáljuk. Secus non facturi.
Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum in civitate
nostra Alba Julia die octava mensis Junii, anno dni Millesimo
sexcentesimo tricesimo secundo.

G. Rákóczy, m. p.

A szélén: Udvarhely városa.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

IV. 1633. j. u. n. 6.

Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae, partium
regni Hungariae dominus, et Siculorum comes etc.

Gener., Egregii et Nobiles, Agiles fideles dilecti. Salutem et
gratiam nostram. Hűségtek hozzánk küldött attyokfiaitól, az col-
legium épületi felől való klmes requisitióknra tött illetlen válasz-
tételét megértettük; bizonyos dolog, hogy engedelmesebb és jobb
módjával való válasz tételeket remélettük requisitióknra, de
ugyan azon hozzánk küldött attyokfiaitól választ izentünk, meg-
értheti tőlök. Quibus de caetero benigne propensi manemus.
Datum Alba Julia die 6. Junii 1633.

G. Rákóczy, m. p.

Külczim: Generosis, Egregiis et Nobilibus, Agilibus, Capitaneo, vice capitaneo, Judici, vice iudicibusque Regiis et jur. Assessoribus, primoribus, potioribus, primipilis, peditibus pixidariis, ac toti universitii libertinorum Siculorum nostrorum sedis siculicalis Udvarhely fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

V. 1635.

Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Generosi, egregii et nobiles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Hűségtek levelét vévén, mit írjon székinek mindenkor, emberi emlékezettől fogván. sőt régi protoculumoknak idejektől hűségtek közt való szokása felől, hogy soha több vice kapitány és vice királybíró köztök nem lőtt volna, hanem avagy két (?) ¹⁾ vice királybíró, avagy egy vice kapitány és más egy vice királybíró, kik az egész széket igazgatták az főtisztek után, és törvényeket tőtenek, szolgáltatának; s mostan abban Daniel Mihály hívünk akarná az széknak régi szokását néhány kevés falubeliével együtt megháborítani és valami új usust bevinni és állatni. Holott azért mi senkit, régi elejőktől maradott szokásában, törvényében, rendtartásában meg nem akarnónk háborítani, sőt inkább abban mindeneket akárki ellen is megoltalmazni és tartani: arra képest ez hűségtek eddig való rendtartását is nem akarjuk megváltoztatni, hanem valaminth azelőtt való régi jó emlékezetű fejedelmeknek idejében volt ebbéli rendtartása, az mi időnkben is azt akarjuk megtartani, s parancsoljuk is klmeseu, lenni és maradni mindenkor senkinek egyéb gondolkodása ne legyen. gratiose propensi manemus. Datum in nostra Szász Sebes

G. Rákóczi, m. p.

Datum ki van szakadva; 1636. aug. 4. után van téve.

Külczim: a rendes Udvarhely székhöz.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

VI. 1636. május 7.

Georgius Rákóczi dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generosi, egr. et nles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Tekéntetes és ngos Allia Sámuel hívünktől azon széknak fő kapitányától bizonyos dolgok felől szóval izentünk

¹⁾ Az okmány igen szakadozott.

hűségteknek. Kglmesen intjük azért, s hagyjuk is hűségteknek, ez levelünket vevén, a mit mi nevünkkel megnevezett Allia Sámuel hívünk mondani fog, adjon teljes hitelt szavának és alkalmaztassa úgy kglmes resolutionkhoz magát, hogy avval mind az Isten tisztességéhez buzgóságát, mind hozzánk engedelmességét megmutassa és mi is agnoscálhassuk kglmesen felőlök. Secus non facturi Datum Albae Juliae die 7. mensis Maji ao 1636.

G. Rákóczy, m. p.

Küldzm: Generosis, Egr. et nlibus, Agilibus, supremo Judici Regio, vice Judicibus Regiis, Primoribus, potioribus, primipilis, peditibusque pixidariis ac toti universitati Libertinorum Siculorum sedis siculicalis Udvarhely etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

VII. 1641. május 16.

Georgius Rákóci dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii et nles, agiles fideles nobis syncere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Úgy informáltattunk bizonyosan, hogy az sófalvi aknánk igen megbontakozott és tisztítás nélkül szükölködik; mely akna minthogy kglmeteknek is közönségesen hasznára vagyon, ha kglmetek egész székül, minden faluból tiz-tiz emberrel azon aknának tisztítását egy héten megsegíti, kglmesen agnoscáljuk kglmetek felől. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nra Alba Julia die 16. mensis Maji ao 1641.

G. Rákóczy, m. p.

Küldzm: Generosis, Egregiis et Nobilibus, Agilibus, Capitaneis et Judici Regio Supremis, Vice Capitane, vice Judicibusque Regiis, Primoribus, potioribus, Primipilis, Peditibus pixidariis, ac toti denique universitati Libertinorum Siculorum nostrorum sedis siculicalis Udvarhely etc. Fidelibus nobis syncere dilectis.

1641. 24. die Maji sunt praesentatae in . . . per hominem Balthasaris Konez. Tholdalaghy Mihály, m. p.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

VIII. 1646. február 10.

Georgius Rákóci dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Illustrissime fili noster charissime, generosi, egregii et nobiles, agiles fideles nobis syncere dilecti. Salutem et favorem no-

strum. Országul kglmetek közönséges javára nézendő bizonyos okok kívánván ezt tőlünk, hogy az Szent-György napi gyűlést ez esztendőben szokott idejénél előbb kiszolgáltassuk, ez iránt is nem akartunk kglmetekre való kglmes gondviselésünknek megfogyatkozni. Minek okáért mellettünk levő böcsületes tanács úr híveinknek egyenlő tetszésekből rendeltük ad diem decimum primum mensis Martii kglmeteknek országul fejevári városunkban generalis gyűlést, az úr Isten ezt adván érniük, promulgáltatni és kiszolgáltatni. Hagyjuk azért, sőt parancsoljuk is kglmeteknek kglmesen, ez levelünk megadatván, bizonyos értelmes atyjokfiait elválasztván, az megirt napra és helyre küldje oly teljes tanúsággal, hogy azok által kglmetekkel való egyértelemről is, országunknak generalis gyűlésében, az közönséges jóra, kglmetek békességes megmaradására minden jó és hasznos dolgokat végezhesünk. Mely gyűlés alatt transmissiókat, publicatiókat és egyéb causákat is (kik az gyűlések alatt discutiáltatni szoktak) revideáltatni akarunk. Ha hol penig, kit az úr Isten távoztasson, megemlített városunkban, ő Felségének az pestis által való látogatása miatt, az gyűlésnek helyét máshová kellene transferálnunk, arról is kglmeteket tempestive igyekeznünk tudósítani. Secus sub poena in generali decreto expressa non facturi. Quibus de caetero gratiose propensi manemus. Datum in arce nra Fogaras die 10. mensis Febr. a. d. 1646.

G. Rákóczy, m. p.

Czímlapja elveszett.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

IX. 1647. május 25.

Georgius Rakoci dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii et nles, agiles fideles nobis sincere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Minemű szükséges építések álljanak félben görgényi házunknál, nyilván lenni elhittük kglmeteknél, kit az mint lehetne igyekeznén Isten áldásából unctional előmozdítani: ha kglmetek is székül kétezer szeker követellel és vagy három hét alatt kétszáz gyalog emberrel abbéli épületeket megsegíteni nem nehezteli, kegyelmesen fogjuk agnoscálni kglmetek felől. Quibus et in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in curia nostra Porumbakiense die 25. Maii a. 1647.

G. Rákóczy, m. p.

Külcím: Generosis, egr. et Nobilibus, Agilibus, Supremo judici regio, vice capitaneo, vice judicibusque Regiis ac juratis Assessoribus,

primoribus, potioribus, peditibusque pixidariis ac toti universitati libertinorum Siculorum nrorum sedis siculicalis Udvarhely etc. Fidelibus syncere nobis dilectis.

A szék 1647. jun. 3-án Udvarhelyt tartott gyűlésében ígért másfél ezer szekér követ és 200 gyalog napszámot.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

X. 1649. ápr. 12.

Georgius Rakoci dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii, nobiles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Nemzetes Daniel János urat, kglmetek vice kapitányát bizonyos dolgaink végett kelletvén másuvá expedialnunk, ő kglme helyett megjöveteléig nemzetes Daniel Ferencz hívünket substituáltuk tisztiben, parancsolván kglmeteknek kglmesen, Daniel János urnak megjöveteléig ismerje tőlünk eleiben állatott kapitányának, és minden illendő dolgokban dependeáljon tőle s parancsolatit effectuálja. Quibus de coetero gratiose propensi manemus. Secus non facturi. Datum in curia nostra Desiensi, die 22. Aprilis ao 1649.

G. Rákóczy, m. p.

Külszím: Gener., Egregiis et Nobilibus, Agilibus, Supremo et vice Judicibus Regiis, juratis Assessoribus, Judicibus ac universitati Dominorum Siculorum sedis Udvarhely etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XI. 1649. aug. 16.

Georgius Rákóci dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram. Isten engedelméből holnap után itt való házunktól megakarunk indulni, s egy kevés időre magyarországi birodalmunkban akarunk tekinteni. Mivel azért az vigyázás mindenkoron szükségesképen kívántatik, de kiváltképpen magunknak székünkben nem létünkben az mostani időhöz képest is: azért kglmeduek igen kglmesen és serio parancsoljuk. éjjel nappal mindenfelé legyen jó vigyázásban, jöjjenek s menjenek kémjei s igaz hírekkel éltesen bennünket; a mellett tisztí alatt levők legyenek oly készen, hogy ha az szükség fogná kívánni (kit nem remélünk) fegyveresen, jó készséggel mindjárt ülhessen fel, jó correspondentiát viselvén több szomszédságbéli tiszt híveinkkel. Cui de caetero gratiose

propensi manemus. Secus non facturus. Datum Albae die 16. Augusti 1649.

G. Rákóczy, m. p.

Külcsm: Generoso Joanni Daniel de Vargyas, sedis siculicalis Udvarhely vice capitaneo etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XII. 1652. júl. 9.

Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungar. dominus et Siculorum comes etc.

Generosi, egr., Nobiles, agiles fideles nobis syncere dilecti. Salutem cum favore. Az miképpen kglmetek az elmúlt országgyűlésekben magok régi szabad választásoknak rendi szerint fiunkat Rákóczy Ferenczet nekünk successorunknak, magoknak pedig legitimus fejedelmeknek választotta és proclamálta is vala, mely szabad választásoknak confirmatiójára az fényes portától ez hazának régi végzése és hatalmas császáruknak athnaméjok szerint hátra lévén, mi pedig ez iránt is vigyázván kglmetek jövődjé javára, nem akarjuk elmúlatni ezen confirmatiónak meghozatását is annak szokott módja és solennitása szerint; de azt is kglmetekkel egyező tetszésből akarjuk cselekedni, csakhogy az üdöknök és állapotoknak mostani művoltához képest generalis gyűlésnek hirdetésével nem akarjuk kglmeteket terhelni. Mindazáltal azt sem mulathatjuk el, hogy kglmetek közül bizonyos számu híveinket ne convocáltatnók. Parancsoljuk annak okáért kglmesen, hogy székekből ottan csak egy vagy két becsületes atyjokfiát választani el ne mülassa, kik az jövődjé Kisasszonyhavának 25. napján fejevári városunkban legyenek jelen oly tanúsággal, hgy ő kglmekkel és becsületes tanács uri és egyéb rendekből álló híveinkkel egyenlő értelemből választhassunk bizonyos arra alkalmas követeket hatalmas császáruknak fényes portájára ahhoz szükséges instructióval, és expedíáltathassanak levelek is annak módja szerint, nem késlekedvén azon kglmetek atyjokfiát ottan mindjárt házukhoz fogjuk bocsátani. Eisdem de coetero benigna propensione affecti manemus. Datum in civitate nra Alba Julia die 9. mensis Julii 1652.

G. Rákóczy m. p.

Külcsm: Generosis, egr., nlibus, agilibus, supr. et vice iudicibus regiis, ductoribus, primoribus, potioribus, primipilis, peditibus pixidariis ac universitati Siculorum sedis Udvarhely etc. Fidelibus nobis dilectis.

Alább: Redditae die 12. Julii Joh. Rédei m. p. In Udvarhely 15. Julii a. 1652.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XIII. 1653. nov. 19.

Georgius Rakoczi dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii, Nobiles et agiles fideles nobis sincere dilecti. Salutem cum favore. Tudván kglmeteket fő kapitány és fő királybírája nélkül lenni, s requisitusok is lévén kglmetektől, nem sokára fő kapitány állításából is nem akarunk hivatalunk szerint kglmeteknek megfogyatkozni; azonban noha tudjuk, az fő királybírónak választása és állítása kglmetek authoritásában is áll, s Isten is ójjon, hogy mi kglmetek szabadsága és ususa ellen mást akar-nánk cselekedni, inkább kötelességünknek tudván azt lenni, mások ellen is kglmeteket oltalmaznók; mindazáltal eddig is az fejedelmek commendatiója az fő királybírák választásában is nagy reputációban vétetett mindenkor és respectusa is volt; kire nézve úgy mint az kinek tökéletes igaz hűségében mi is megnyugodtunk, kglmetekkel egy székben lakik, szabadságát, törvényét és ususát kglmeteknek jól tudja, elégséges, értelmes, igaz hazafinak ismer-vén arra az tisztre lenni, becsületes hívünket nemzetes vargyasi Daniel Ferencz urat jóvállanók s commendalnók kglmeteknek fő királybírájának lenni; kire ha kglmeteknek illendő tekinteti fog lenni, fejedelmi kglmességgel vesszük mi is közönségesen kglmetek-től. Datum in castello nostro Balasfalva 19. Novembris 1653.

G. Rákóczy, m. p.

Külczim: Gener., Egr. stb. a rendes Udvarhelyszékhez.

(Udvarhelymegye levéltárából.)

XIV. 1653. decz-15.

Georgius Rákóczi dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii, nobiles, agiles fideles nobis sincere dilecti. Salutem cum favore. Az kglmetek hozzánk küldött atyjokfiak conditionalis leveleket nekünk megadván, általok tett szóval való izeneteiket és kívánságokat megértettük és noha szóval is szemben lételekkor az kglmetek követ atyjokfiaitól választ izentünk mind-járt, a dolognak kívánsága szerint, mindazáltal azon válaszunkat ez levelünkben is értékre akartuk tenni. A mi azért az kapitány-ság állapotját illeti, az függ az fejedelmek szabad akaratjától, a mint kglmetek tudja azt inauguratióink conditiói között lenni, ebből is jó szívvel akarnók, ha kglmetek kívánságára kedvesked-hetnénk, de a mint szóval is declaráltuk magunkat, nem tudha-tunk kglmeteknek mostan köztök lakozó oly atyjafiát, a kit elég-ségesnek itilhetnénk reá, hogy abban a hivatalban hazájához s urához tartozó kötelességének hivatala kívánsága szerint megfe-

lelhetne; hanem mi dispositiónkban levén arra való vigyázás, igyekezzünk rövid nap kglmetek eleiben olyat állatni, a kit érdeemesnek s elégségesnek és az kglmetek törvényének és szokásinak megtartójának s oltalmazójának ösmerhetünk lenni.

A mi penig királybírótság állapotját illeti, annak választása kglmetek szabadsága s szokásában áll, azon dolog az mi conditiónkban is berekesztve levén, jöllehet ebből is más székek (vagyon példánk reá) sem mostan sem másszor régenten az fejedelmektől érteni s hallani szabadságok ellen való dolognak nem tartották, sőt ebből tetszéseket vevén, azt is követték: mi is ha kit commendálni találánk, azont várhatnók kglmetektől ugyan, noha Isten oltalmazzon, hogy mi kglmetek szabadsága ellen imponáljunk valakit, hanem áll közönséges kglmetek választásán, kívánván mi nem sérteni, hanem inkább oltalmazni kglmetek szabadságát. Eisdem de coetero benignitate nostra propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 15. Decembris ao 1653.

G. Rákóczy, m. p.

Külczm: Generosis, Egr., nobilibus, Agil., vice Judicibus regiis, Duc toribus, primoribus, Primipilis, peditibus pixidar. ac universitati libertinorum Siculorum sedis siculicalis Udvarhely etc. Fidelibus syncere nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XV. 1654. a u g. 19.

Georgius Rakoci dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii et nles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem cum favore. Vitézlő Balogh István hívünk százabeli máréfalve János Zsigmond nevű egyik kék gyalogunk alázatos könyörgés által jelenti, hogy az atyja (ki már megholt) vetett volna Máréfalván hűségtek székiben egy házat minden hozzá tartozó pertinentiáival megholt secretariusunk Markosfalvi Mártonnak tizenhat forintban zálogban; kinek halála után Ábrahámfalván lakó Ugron Mihály hívünk ez praetensio alatt hogy vér volna hozzá és tőlünk is megkérte volna, potentiose elfoglalta volna, ő kelmét az pénzzel egy néhány úttal megkinálta az ország törvénye szerint, de meg nem adta, hanem mind ez ideig is kezénél tartja ez exponens nyilván való kárával. Az dolog ezért így levén, kglmesen és igen serio parancsoljuk hűségteknek ez levelünkkel, requiráltatván minden haladék nélkül az dolgot, Isten s az igazság szerint igazítsa el, mely dologról többször ne búsíttassunk. Datum n civitate nra Alba Julia die 19. Augusti 1654.

G. Rákóczy, m. p.

Külczim : Gener., Egregiis et Nlibus, Agilibus, supr. et vice Judicibus Regiis, caeterisque jur. assessoribus sedis sicut. Udvarhely etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XVI. 1655. j u n. 10.

Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Gener., Eg. et nobiles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Mivel a közönséges jóra való vigyázásunkból most az fegyverhez kelletett nyulnunk és birodalmunkból távoznunk is kelletik, böcsületes tanács úr hívünket nemzeti Sulyok István urat, Küküllő vármegyének egyik főispánját és fő komornyikunkot hagyván itthon feleségünk és gyermekünk mellett, azért kglmesen és serio parancsoljuk kglmeteknek, ha távol létiünk alatt kglmeteknek hazája javára nevünkkel fog intimálni, alkalmaztassa mindenekben foglalkozás nélkül ahhoz magát s kövesse azt is. Secus nullatenus facturi. Datum in civitate nostra Segesvár 10. Junii 1655.

G. Rákóczy, m. p.

Külczim : Generosis, Egregiis, Nobilibus, Agilibus vice Judicibus Regiis ac reliquis Siculis a praesenti expeditione bellica remansis sedis sicut. Udvarhely etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XVII. 1657. j a n. 5.

Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii et nobiles, agiles fideles nobis syncere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Az környülettünk levő minden országoknak és nemzeteknek felháborodott állapoti és szomszédságunk tüzei, nekünk is kegyelmetekkel együtt, továbbra való bátor-ságos nyugodalmat és csendességet nem engedvén és magunk, kegyelmek jövődjéért securitásáért az következhetendő gonosz-
megelőzésére, kegyelmekkel együtt fegyverhez kelletvén nyul-
nunk, mivel az mostani hadra való indulásunknak kimenetelének s mind pengig módjának vége vagy csak az Isten titkában: mi mindazáltal isten segítségéből, kegyelmekre való gondviselésünkben fejedelmi hivatalunknak meg akarván felelnünk, azért, úgy fognak kívánni az dolgok, hogy arra rendeltetett hadainkkal személyünk szerént az ország határiból küljebb is kelletnék lép-nünk, fejedelem-asszony szerelmes atyánkfíát, fiunkkal, tekintetes ngos Rákóczi Ferenczcel, isten kegyelmességéből kegyelmek

választott fejedelmével, mint legkedvesebb záloginkat kegyelme-
tek között bennhagyván, azokra és kegyelme-
tekre való vigyázásért,
gondviselésért, becsületes tanács úr hivünköt is, tekintetes ngos
Rédey Ferencz Bihar- és Máramaros vármegyéknek főispánját,
Serédi István szakmári főkapitányunkat, Közép-Szolnok és
Kraszna vármegyének főispánját és Barcsai Akos Hunyad vár-
megyének főispánját s karánsebesi és lugosi bán urakat rendel-
vén és mind országi s mind fizetett hadaink közül is illendő feles-
számuakat, s főrendek és tisztviselők közül is elegendőket hagy-
ván: kegyelmesen intjük kegyelme-
teket sőt parancsoljuk is serio,
ezbéli kegyelmes dispositiókat így értvén, megnevezett fiunk,
melléje rendeltetett s megirt tanács úr hiveink tetszéséből vagy
maga neve alatt, vagy mikor az alkalmatosság úgy hozza s kívánja,
az említett s böcsületes tanács úr híveink, locumtenensink külön
vagy együtt (*közbe szurva*: vagy csak maga is Barcsai Akos úr)
kitül lészen instructiójok is, mi magunk és az köz jóra nézendő dol-
gokban ha mit parancsolni fognak, alkalmaztassák mindenekben
engedelmesen; és tartsák ahhoz magokat s megteljesítői lévén, ne
fogyatkozzanak meg sem magunk, sem magok javokra való szol-
gálatnak hasznos végben vitelének. Quibus in reliquo gratiose
propensi manemus. Secus non facturi. Datum in arce nostra
Szamosujvár die 5. Januarii ao 1657.

G. Rákóczy, m. p.

Külsőim: Generosis, egregiis ac nobilibus, Agilibus, supr. ac vice
Judicibus Regiis, ductor., Primoribus, Potioribus, primipilis, peditibus pixida-
riis ac universitatí Siculorum sedis Udvarhely etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XVIII. 1657. j. a n. 13.

Spectabiles. magci, generosi, egr. et nobiles domini mihi
observandissimi. Salutem et servitior. meor. paratissimam semper
commendationem.

Istentől kegyelme-
teket kívánsági szerént való sok jókkal,
jó egészséggel megáldatni kívánom.

Mivel az én kglis uram amaz jó nyája mellett vigyázó pász-
toroknak példáját követvén, nem kicsiny sanyaruságot, mellette
levő híveivel, vón fel, az hazára igyekező ellenségnek megelőzésére,
nem akarván várni bejöveteleknek kártételére, melyet kegyelme-
tek is jó consideratióban vevén, elhittem, ha szintén én nem ser-
kengetném is, magától is megcselekedni el nem mulatná (akár
csak az mostani állapotokra nézve), hogy tisztí alatt valókat az
Isten törvényével ellenkező tobzódásoktól meg ne tiltaná, s Isten-
hez való buzgólkodásra ne intené. Mindazonáltal, hogy én is az

én kegyelmes uramtól nekem adatott tisztemnek ez iránt is megfelelőjek, kegyelmeteket intem, s egyszersmind kérem is, hogy minden Isten törvényével s buzgósággal ellenkező musikák s tánczok megtiltassanak, s ez okból egyező számos vétkek is, hanem az helyett poenitentia tartásunkkal s buzgó könyörgésekkel az én kglis uramot mostani ellenségünk ellen való fegyver fogásában segíthessék, vevén példát Moysesről is, ki is nem kicsiny buzgósággal könyörgött az Izraelnek ellenségi ellen való fegyverfogások alatt. Ugyanis az teszi harcz nagy előmenetelét, ha poenitentia tartások és buzgólkodások követik; azon kívül isten áldása nélkül semmi dolgunk nem boldogittatik. Nem is hozzánk illendő lesz, hogy része, még pedig főbb tagunk sanyaruságok, szenvedések alatt levén, mi pedig az mi testiünket gyönyörködtető eszközökben élénk, hanem ha azok szenvednek, mi is szenvedjünk, nem bocsátván az mi testiünket gonosz kívánságainknak végben vitelére; úgy is száll Isten áldása tőlünk most eltávozott kegyelmes uramra, s rész tagjainkra, ha mi is segítjük tiszta életünkkel fegyverfogását; azon kívül nem áldást, hanem pálczát várhatunk, melyért is az értetleneket (?) büntetés alatt is megtiltani szükséges, könyörgések és mindennapi közönséges könyörgések alatt legyenek, melyet is kegyelmetek elhirdetni el ne mulasson. Tartsa meg Isten kglmeteket sokáig jó egészségben. Datum Albae Juliae 13. Januarii 1657.

Achatius Barcsay, m. p.

Külszím: Spectabilibus, Magcis., Gener., Egr. ac nobilibus, Agilibus Dominis Capitaneo, Supr. ac vice Judicibus Regiis ac toti universitati Dnor. nlium, Agilium sedis siculicalis Udvarhely, Dn. mihi observandissimis.

Rákóczy jan. 5-iki rendeletére rávezetve: Anno 1657. die 29. Januarii in Oppido Udvarhely in grali congregatione constitutis conclusum est:

Hogy noha minden időben az keresztény hivatal szorgalmatosan megkivánja az józan, mértékletes, tiszta jámbor, feddhetetlen, szent életet és szüntelen való könyörgést, poenitentia tartás által való élet jobbítást, mindazáltal mostani állapotban leginkább kíváztatik, hogy hadba levő urunkért, vitézlő rendekért, istenünket buzgó imádság által engeszteljék. Azért minden napon este-reggel könyörgések legyenek, melyre ha kik vakmerőségből nem mennek, minden napi könyörgés elveszteglésért tíz-tíz pénzre büntetődjenek. Ha praedicatióra nem mennének, huszonöt pénzre, melyet az egyházfiak felszedvén, az faluban levő jó lelkiismeretű ember kezében adván, az ki el nem költi, legyen templum épületire minden ecclesiákban. Az mely falukban pap nincsen, azok akkor tartozzanak rea gyűlni, mikor az praedicator közikben megyen. Az mely falukban más valláson valók vagynak, s praedicatorok nincs, rea tartozzék menni falujában levő pap könyörgésére. Ha ki vakmerőségért zálogot az egyház-

fiaknak nem adna, reá támadna, megverné, az olyanokat az tiszt tizenkét forintra büntethesse.

Az koresomán való dölözések, tobzódások, tánczolások, muzsikálások és egyéb Isten törvényével ellenkező rút, vétkes, erkölcsstelességek 12 forint alatt tilalmasak legyenek, melyet az bírák hírre tevén, az tiszt megvehessen, a menyekző és egyéb istenes lakodalmakot oda nem értvén. Oláhot, czigánt s residentiatlan bujdosó embereket, ha ez ellen cselekszik, megfogjanak és az kézi kalodába tegyék, míg poenitentiát tart.

Andreas Koncz notarius.

(Udvarhelymegye levéltárából).

XIX. 1657. febr. 5.

Mint jó akaró uraimnak szolgálók kegyelmeteknek és istentől kívánsági szerént való sok jókat, jó egészséges hosszú életet kívánok.

Tudván kglmetek közül nem mindenek érthették, már jó időktől fogván az tatár hám az mi kgl urunktól szintén annyi adót, ajándékival együtt kívánván, mint hatalmas császár tárházában szokott beszolgáltatni. Az mi kgl urunk pedig nem akarván többet esmerni hatalmas császár fényes portájánál, tanács úr hívei tetszését is vevén, hogy az hámnak adót adjon, nem cselekedte. Melynek nem cselekedetiért mind azóltától fogva az hazára való jövetelre fenyegetőzve igyekezett, mely igyekezetre is Isten mind eddig nem bocsátotta. Mostan azért meghallván az mi kgl urunknak az hazából való kimenetelét, félő, fenyegetőzésinek bételjesítője ne igyekezzék lenni. Melyre való nézve szükséges az vigyázásnak lenni; kihez képest kegteket intem s kérem, legyen oly készüllettel, ha az szükség kívánja (noha az tatár indulása felől semmi bizonyos nem hallatik), minekelőtte édes hazánk pusztulására igyekező szándékát végben vinni akarná, az két oláh vajdákkal conjungálván magunkat, az reánk igyekező ellenségnek ez hazán kívül resistálhassunk. Tartsa meg Isten kglmeteket sokáig jó egészségben. Datum Albae Juliae die 5. Februarii ao dni 1657.

Kegyelmeteknek szeretettel szolgál

Barcsai Ákos, m. p.

Külsőim: Generosis, Egregiis et Nlibus, Agilibus, Capitaneo et judici regio supremis, Universitatieque Dnorum nlium, agilium Siculorum sedis siculicalis Udvarhely etc. Dns mihi observandissimi.

10. Febr. accepti estve Ilyefalván.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában).

XX. 1657. febr. 20.

Franciscus Rakoci dei gratia Tranniae princeps, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii et nles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Mivel hogy kglmes urunk atyánk ő Nga itthon létében is az tatár hán egy néhány ízben fenyegetőzött ez hazára, hogy ha annyi adót neki be nem szolgáltatunk, az mennyit a portára hatalmas császár tárházában, reánk jő fegyverrel; melyre nézve kgls urunk atyánk böcsületes tanács úr híveinek tetszéseket vevén ez dologból, adózni tatár hánnak semmiképen nem akart. Mostan annak okáért újabban írván nekünk, hogy ha azt nem praestáljuk, az mit szép szóval végben nem vihet, fegyverrel is azt végben vinni el nem mulatja. Mely szándékát, hihető, kgls urunk atyánk ez országból kimenetele és távulléte alatt igyekezi is végben vinni, az alkalmatosságra vigyázván ő is. Melyet nem akarván eltitkolnunk kglmetektől, az végre adjuk értésére jó idején, hogy viselhessenek gondot minden rendek magokra és úgy praeparálják magokat, hogy valamikor az insurrectio felől magunk, vagy locumtenens Barcsay Ákos úr parancsolatja érkezik, insurgálhassanak mindjára, és hazája, nemzete oltalmazásában meg ne fogyatkozzék kglmetek, nem causálhatván azt senki, hogy tempestive nem tudósítottuk felőle. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in curia nostra Desiense 20. Februarii 1657.

Franciscus Rákóczy, m. p.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában).

XXI. 1657. nov. 23.

Franciscus Rédey, dei gratia electus princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii, nles fideles nobis dilecti. Salutem cum favore. Emlékezetiben lehet kglmeteknek, az miképpen szamos-ujvári partialis gyűléséből közönségesen országul küldte volt követségre Sebessi Ferencz uramot az fényes portára. Megérkezvén azért mostan ő kglme (noha kglmeteket közönségesen convocáltatni és azzal fárasztani nem akartuk, consideratióban vevén azt, hogy az kglmetek Budára küldött atyjafiai is nem sokára meg fognak érkezni és akkor szükségképpen egyben kell kglmeteknek gyűlni), hogy addig is ez hazának közönséges állapotjára nézendő dolgokban eltitkolva semmi se légyen közönségesen kglmetektől, az fővezértől küldetett választ in paribus megküldtük az végre, hogy az dolgot tempestive értvén, midőn itten kglmeteket összegyűjti, concludálhasson helyesben magának és hazájá-

nak megmaradása felől. Quibus de caetero gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 23. Nov. a. d. 1657.

Franciscus Rédey, m. p.

Alább a fejedelem kezével: Akarók kglmeteknek azt is értésére adni, hogy az mikor az fővezér Sebessi Ferencz urat elbocsátotta, még akkor semmi hír az portára nem érkezett volt: cselekedett-e valamit az nemes ország avagy nem, az császár levelére?

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXII. 1658. febr. 3.

Georgius Rákóczy dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egr. et nles, agiles fideles nobis syncere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Becsületos tanács úr hívünknek, tekintetes ngos Kemény János uramnak hozzánk s hazájához való hűségét s jó szolgálatját fiának előmozdításával akarván jutalmaztatnunk, az tekintetes ngs Kemény Simon úr hívünknek az udvarhelyszéki főkapitányságnak tisztit conferáltuk oly reménység alatt, hogy mind hozzánk való hűséggel, s mind hazájának való szolgálattal érdemessé teszi magát kegyelmességünkre s atyjának nyomdokiból ki nem lépik. Kegyelmeteknek azért kglmesen parancsoljuk. ismerje tőlünk kglmetek eleiben rendelt főkapitánynak lenni ő kegyelmét és az régi jó szokás szerint folyó és illendő becsületit megadja, s ő kglmétől hallgasson minden illendő dologban kglmetek. Secus non facturi. Datum in civitate nra Alba Julia die 3. Februarii 1658.

G. Rákóczy, m. p.

Külczim: Generosis, egr. stb. a rendes Udv. székhöz.

Alól: A. 1658. die 5. Martii id est die C. P. per spectabilem ac magnif. D. Joannem Haller introductus est spect. ac magn. dnus Simon Kemény in officii supr. capitaneat., nomine sedis receptus est per egr. dnum Franciscum Gálfi de Martonos, sed parvis et obscuris verbis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXIII. 1658. febr. 12.

Georgius Rákóci dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egr. et nobiles fideles nobis syncere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Nyilván lehet kglmeteknél, hogy Rédey Ferencz uram kezében lévén akkor az regimen, Száva Mihályt az fővezérhez küldötte volt, kit is micsodás instructióval bocsátott volt el, nem tudhatjuk; minemű válaszzsal jött pedig mind

az vele levő csauzzal együtt, azt látjuk és kglmeteknek is igazságosan fordított pariaját az vezér levelének oda küldöttük. Abból kglmetek eszében veheti, ha nem valóságosan terjesztettünk-e mindeneket kglmetek itéletire és nem igaz volt-e jövendölésünk (melyet engedte volna Isten, ne teljesedik vala ilyen szomoruan be) mind Jenő, s mind több képtelen kívánsági felől az törököknek. Im világosan kitetszik, csak azért akartak kglmetek mellől elszakasztani, hogy könnyebben juthassanak Jenőhöz; azon felül Bethlen Gábor fejedelemségétől fogva tizenhat esztendő alatt csak tizezer aranyat adván Erdély, most egyszersmind kéri annyi esztendő alatt tartozó ötezer aranyat, mely 80 ezer aranyra felmegyen. Jóllehet idvözült urunknak holta előtt két esztendővel kívánták, de meg nem adta, mi peng az ő nga holta után azt az ötezer aranyat is, mely tött harminczezer aranyat, kglmetek végezéséből megadtuk s úgy adtanak athnámét és azolta contemnáltuk; az két Oláhországot is, jó bástyaít országunknak, mint akarják kglmetektől elidegeníteni, nyilván kitetszik irásokból, s itéletek lehet, ha mi személyünknek az regimentől való megüresítésével csendes békességet remélhetett volna magának. Ez elmúlt országgyűlésében pedig mely igaz magyarul, s keresztyénül resolválá kglmetek magát Jenőnek fejek fennállásáig meg nem adásáról és azon resolútióját mind az császárnak követének és budai basának irott levelében mely férfi szivvel declarálta kglmetek, jó emlékezetiben lehet kglmeteknek. Mely keresztyéni buzgóság, az jó magyar vérnek megpezsdülése, úgy hisszük, nem hogy meghült volna kglmetek szívében, sőt az török kívánságának méltatlanságával nagyobb melegséggel forr. Minekokáért jóllehet mi minden egyéb kigondolható és tőlünk lehetséges utakon-módokon el nem mulatjuk az török ellenkező indulatját csilapítani, s Jenő kívánságát vele letéetni, mindazáltal ha ugyan megátalkodik s erővel akarja elszakasztani olyan bástyánkat, mi leszen egyéb útunk, hanem Istennek segítségét híván, az ki az igaz ügyet szokta segíteni, az jó keresztyéni indulatnak s jó magyarságnak vérrel való megbizonyítására való készségében egyetértsen velünk és legyen oly készen, hogy ha az hazára jövő fegyver kényszerít, annak ellene való állására indulhasson kglmetek. Megmustrálván pedig mindjárást az vitézlő rendet, annak lovasságának, gyalogjának számáról valóságosan tudósítson bennünket, s mind pedig magok elmékedése az aránt, miben nyugodt legyen meg. Quibus de caetero gratiose propensi manemus.

Datum Albae Juliae 12. Febr. 1658.

G. Rákóczy, m. p.

Külczim: a rendes Udv. székhöz.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXIV. 1659. a p. r. 11.

Acatius Barsai dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Sples, Magn., Gener., Egr. et nles, Agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gram nram. Mai napon érkezvén étékfogó szolgánk az portáról, ottbenn levő követink országu közönségesen klmeteknek minemű levelet irtanak, in veris paribus klmetek megküldöttük. Melyből megértheti klmetek, minemű felgerjedett haragja legyen az fővezérnek az szegény megromlott haza ellen; kit ha nem complacálhatunk, félő, ez úttal végső pusztulása ne legyen ez szegény hazának, ha Isten nem könyörül rajtunk. Klmetek annakokáért jó consideratióban vevén az mostani állapotot, elsőben is mindjárt az felvetett summát éjjel-nappal siesse beküldeni jó pénztől az komornik kezéhez, küldhessük be az portára mennél hamarább az mit küldhetünk, mert ha az hadak erre felé megindulnak, késő lesz azután. Azonban illik, hogy minden igaz hazafia gondolkodjék józanon magának s háza népének securitása felől, s ki-kí értékéhez képest ne vonja meg magát édes hazájának, nemzetének megmaradására tartozó expensából, mely által fordíthassuk el az imminens periculumot magunkról országotól. Melyből is mint fog klmetek közönségesen concludálni, mentől hamarabb tudósítson róla, mivel az felvetett summa nem elégséges az porta contentatiójára. Azért is nagy haraggal fenyegetőzik az fő vezér, hogy elébbi urunk Váradot annyi ideig kezénél tartotta, s miért eddig ki nem vöttük kezéből. Eisdem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Szamosujvár die 11. Aprilis 1659.

Achatius Barsai, m. p.

Külcsm: Sp., Mag., Gener., Egr. et nlib., Agilibus, Capitaneo Judicique Regio supr., vice Judicib. Regiis, Juratis Assessor. ac toti universitati nlium Siculor. sedis sicul. Udvarhely etc. Fidelibus nobis dilectis.

Commissiones dni principis Barsai.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

Ehez mellékelve:

a) 1659. márcz. 26.

Spectabiles, Magci, Gener., egr. et nobiles domini nobis observ. Servitorum nostrorum paratissimam semper commendationem.

Az úr Isten ngtokat s kghmeteket kívánatos jó egészségben sok esztendeig éltesse és minden dolgait boldogítsa, szüből

kivánjuk. 24. praesentis az utnak nehéz volta miatt nem kevés bajjal érkezhettünk be ide az portára. Az mely kapucsi basa oda be is lön, velünk is járván, mindjáraست jöve szállásunkra az udvar parancsolatából, kezde kérdezni, mennyi lehet az behozott pénz? mert az vezérnek úgy adták volt értésére, hogy csak ezer tallérra telik ki ez mostani behozott pénz, melyet summának is megmértén, az egyetmás fragmenta, ez is, tudhatja jól ngtok s kglmetek, hogy az negyvenezer tallért nem sokkal superálja. Az kapucsi basa is így adván értésére az vezérnek az dolgot, noha bizony mind az teftadar s Panajot által is az dolgot valóban szépítettük, mindeneiket megmondottunk: hogy az szegény ország igen megpusztult, Tatárországban az pénzt, a mi volt is, igen kihordották; az mi az szegénységben megmaradt is, ki Lengyelország s ki másfelé, az mostani felvetett adó előtt mentenmegyen. De annak egy pénz érő foganatja sem lött, az vezér rettenetesen haragszik. Az teftadar maga is alig maradhatott meg előtte; azt mondotta: csak szóval hordoznak az ebek bennünket mint Rákóczi, de ehol most mindenfelé parancsoltunk, tatár chámnak is irunk, bizony nagyobb veszedelem követi őket, mintsem az elmúlt esztendőben volt. Istenire, lelkére mondotta, hogy jól látja minden mesterségünket, de bizony Erdélyre mennek, s felkeresik őket az pénzt, az mi megmaradt Erdélyben, azt is porrá teszik. Itt uram mi igen félelmes állapotban vagyunk, az vezér rettenetesen haragszik; ma holnap félünk (az mint hallatik), hogy az tengerben hányjanak bennünket, vagy jediculában vigyenek és magok igyenest csak menten-menjenek az szegény hazára. Semmit el nem hagyunk az szóban, az mit meg kellett volna mondani, kiért mind teftadárra s Panajotra nagy harag is vagyon. Már nem is mernek szólni, csak az vagyon hátra: szombatig vagy vasárnapig várja, ha szerét tehetjük az nyolczvanezer tallér adónak, ha nem, csak megindulnak az hadak. Azért ngtok s kglmetek cselekedjék úgy, hogy az szegény hazának utolsó veszedelme ne legyen, mert különben nem is leszen. ha az pénznek szerét nem tesszük; ide nem kell bizni, mert itt semmi uton-módon szerét nem tehetjük. Az hatalmas Istenre ngtok s kglmetek viseljen gondot, valami uton-módon töltse ki bárcsak az nyolczvanezer tallér, az adót hova hamarébb küldje be ha lehet, mert egyébaránt bizony az derék summában sem engednek semmit; ezt is peniglen az elmúlt esztendőbeli adóra irták. Az kinek pénze vagyon, adja ki, most az ideje, mert bizony nem tréfa; mi sem egyhez sem másához ne bizzunk, mert bizony félő, mind országostól utolsó veszedelem követ bennünket. Easdem spectabiles, Mgcas, gener., egr. et nobiles dominationes vestras in reliquo diutissime feliciter valere cupientes. Datum Constantinopoli die 26. Martii anno 1659.

Spectabilium, Magnificarum, Gener., egr. Dominationum vestrarum servitores addictissimi

Sigismundus Bánffi, m. p.

Valentinus Szilvási, m. p.

Joannes Lucs, m. p.

Simon Stoyka, m. p.

Georgius Pünkösdi, m. p.

Rumoz András, m. p.

Daniel Deák, m. p.

Andreas Koch, m. p.

Stephanus Váradi, m. p.

Michael Paul (?), m. p.

P. S. Nekünk az dolgot úgy kellett megírnunk voltaképpen, az mint itt mondották, az summának való szertételre ugyan szombat vagy vasárnap volt az praefixus nap, mindazáltal. (*kiolvashatlan szó*) abban, hogy hova hamarább ez az nyolczvanezer tallér adó suppléaltatnék és ezen felül bárcsak tizezer summa pénz, vagyon Istenben oly reményünk, hogy meg csendesednének, de egyébaránt megindulnak az hadak, bizony késő leszzen, mert egészen s nemcsak rész szerént veszünk el. Ezt pedig ngtok s kglmetek ne úgy értse, hogy csak megijedtünk volna, de valóságosnak higgye s nemcsak nevetésre kell venni, hanem csak felnyissa ngtok s kglmetek az szemét, minél hamarább az pénz meglegyen.

P. S. Már ez levelünket elvégeztük volt, kezéhez is adtuk volt Tordai uramnak, mikoz az vezér Panajotot ide hozzánk küldte, az pénzt voltaképpen tudakoztatta mennyi? Mikor megértette kevés voltát, rettenetesen megharagudt az vezér; azon búsul, mikor az derék hadakkal oda benn volt, pasát nem hagyott benn az országban, most senki utána nem járna. Isten tudja az tatár chámot mint csendesítette le, haragszik reá, ha az ördög jövőben nem hozta volna őket követségekkel, most is azt cselekeszszük, az tatár chámmal bemegyünk és porrá tesszük az országot. Azért az Istenért kérjük ngtokat s kglmeteket, mennél hamarább tegye szerit az nyolczvanezer tallérnak ad minus.

P. S. Mivel immár ngtok s kglmetek közzé parancsolat is ment ki, hogy előbbi urunknak se magának, se hozzá tartozóinak jószágot birni ne engedjen, ha Váradot kibocsátotta, az nagy Istenért ngtok s kglmetek ez parancsolat szerént cselekedjék, kiváltképpen való vigyázásra ngtok s kglmetek az elfoglalásban az partiumban vigyázzon, hogy azokat is elfoglaltassa mindenütt, mivel közel levén az végekben az pasák, bégek, kiváltképpen az jenei pasa megértvén, hogy bir ott az szélben, mindjárt tudósítja az portát és veszünk kell; ha pedig urunk kezénél vagyon, éjjel nappal muniálja ngtok s kglmetek.

Kivül: Spectabilibus, Magnificis, Gener., Egr. et nobilibus dnis statibus et ordinibus trium nationum regni Tranniae et partium Hungar. eidem annexarum etc. Dnis nobis summa observ. honor.

(Udvarhelymegye levéltárából.)

b) 1659. ápr. 1.

Spectabiles, magnifici, gener. et nobiles, agiles, prudentes item circumspecti dñi nobis observandissimi. Servitiorum nrorum semper paratissima commendatione praemissa.

Sok jó szerencsével, egészséges hosszú élettel és jó békeségeknek helyben állatásával áldja meg Isten ngtokat és kegyelmeteket.

Noha csak mostanában is nagyságtokat és kegyelmeteket tudósítottuk volt levelünk által, minemű rettenetes harag legyen az portátúl, hogy nemhogy az derék summában valamit hoztunk volna, de még csak az adót, az nyolczvanezer tallért sem suppleáluk. Dolgunk annyira volt, hogy bizony tegnapelőtt jediculában karkak bennünket tenni, hanem Isten jót adjon tihaja bégnek ezefendinek, addig intercedáltak az vezér előtt, hogy csak harmincz napig való haladékot hadtak, hogy ha akarja-e ngtok s kglmetek az nyolczvanezer tallért megküldeni, az summában is egy részt, mely hamarjában most bárcsak százezer tallérra telnék, úgy hisszük lecsendesednének; egyébaránt megesküdt Istenre, lelkire s az hatalmas császár jó szerencséjire, hogy jól látják mindennemű tökéletlenségünket, de az hadaknak mindenféle parancsolat vagon, minden bizonynyal maga személye szerint az vezér megindul országunkra, nem jár utánunk többet, talál ő Erdélyben péznt, csak azt várja meg, mint tudósítja ngtok s kglmetek az pinznek megindítása felől az harmincz napok alatt. ban is csak azért nem indította meg az hadakat, lássa mit cselekszik ngtok. kglmetek; mindjárt bizony megindul, elpusztítván az országot oly passát ültetnek ezután az széekben, szót fogad az, nem tökéletlenkedik. Szilvási Bálint és Sztojka Simon uramék bizony sokat fáradtak egy néhány ízben, most mikor utólszor az vezérhez felmentek, igen kicsinyen maradott meg az életek, az supplicatiót senki be nem merte vinni, hanem az két feljebb megírt kapitihák vetették szerencsére és koczkára fejeket s magok adták be. Hittel referálják ő kglmek, hogy szentül-szemben azt mondotta az vezér, hogy elolvastatta az supplicatiót, minden dolgunk csak tökéletlenség, megesküdt egy néhány ízben, hogy bizony személye szerint reánk megyen s az országot mind elpusztítja, bár czirkálják reá ütet, de az mit egyszer megmondott, nem találják ütet másban. (Ezek úgy mond) abban biztak. hogy Haszon (!) pasa feltámadt ellenünk, minket meggátol, semmit sem féltek, rezefendi, tihaja bék ott jelen lévén, csak csendesítették valamennyire való haladékg. Bizony minket Panajot uram is valóban féltett s félt is. Annakokáért ezeket így értvén ngtok s kglmetek, szánja meg hazáját s nemzetét, tovább való veszedelemtül váltsa meg, valamint s valahogy lehet, az élő Istenre

kért bennünket Panajot uram is »redimatis regnum vestrum a periculo, redimatis«, most váltsa meg ngtok s kglmetek feleségeit, gyermekeit s édes hazáját. Ezt penig mi nem féltünkben írjuk, Isten minket úgy segéljen teljes szentháromság egy bizony örök Isten, hanem hazánknak igaz tagjai levén nemzetünkhöz való szeretettül viseltetvén, igaz keresztyéni hivatalunk szerint jó lelki ismeretből.

Easdem Spectabiles ac mgficas, gener., egr. et nobiles, prudentes item circumspectas dominationes vestras quam diutissime valere cupimus. Datum Constantinopoli die prima Apr. a. 1659.

Earundem Spectabilium, Magnificarum, Generos., egr., Prudent. item Circumspectarum Dominationum Vestrarum servitores addictissimi

Sigismundus Bánff, m. p.

Simon Sztojka, m. p.

Georgius Pünkösdi, m. p.

Dávid Czakó, m. p.

Andreas Kircsi, (!) m. p.

Joannes Luts, m. p.

Stephanus Váradi, m. p.

Valentinus Szilvási, m. p.

Andreas Romoz, m. p.

Michael Kauz, m. p.

Ez levelünket elvégezvén, midőn kiküldésire kapitihá uramék által bujurdit kértünk volna, az supplicatiót beadván ő kglmek, felette igen megharagutt az vezér azt mondván, ezek az ebek csak jáczodnak én velem; mindjárt az csauz passának parancsolt, hogy jediculában vigyenek bennünket. És ugyan az kapitihákkal együtt az erdélyi házhoz jüvén az csauz passa és sok jancsárság, tegnapi napon főkövet uram hintójában ültetvén Bánff uramot, Czakul Dávidot, Pünkösdi Györgyöt, Sztojka Simont, Török Mihályt és Boytos József uraméket, ide hoztak bennünk jediculában, ezt mondván a vezér, ezek, hogy már nekünk olyan feltett célunk vagyon, hogy az Bethlen Gábor idejében való adót hoztuk meg, az többit nem akarnók megadni és csak temporizálunk, ez nyár muljék el, ő az ország ellen hadait el ne készéthesse, sőt igen rövid terminust kérne; valameddig az adó nyolczvanezer tallér meg nem leszen, addig mi innét ki nem megyünk és így ha eszében veszi, hogy az időt vontatjuk, mind mi itt veszünk, mind penig az országra rá megyen és mindenestül elpusztítja, sőt egy kevésbé mult el akkor is, hogy az kapitiháknak fejeket nem vétette. Actum in jedula die tertia Apr.

Ngtok s kglmetek az nyolczvanezer talléron csak az adót értse, de hamarjában még ahhoz legyen huszezer tallér, teljék százezer tallérra, talán csendesednek, de az élő Istenért ezt éjjelnappal hozzák.

(Udvarhelymegye levéltárából. A Mandata princ. ab Ao. 1615—1667. incl. című kötetben egy 1664. évi darabhoz csatolva.)

XXV. 1659. ápr. 25.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Gener., Egr. et nles, Agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Mint resolválta nemes Kekellő (Küküllő) vármegye magát, ím in veris paribus kmeteknek megküldöttük. Ha azért kmetek is magok, édes hazájok, nemzetségek megmaradásáért ahhoz alkalmaztatja magát, vagyon Istenben reménységünk, békességben megmaradhat ez haza; egyébiránt mi bizonyossá tesszük kmeteket, okai nem vagyunk, ha mi veszedelem országul közönségesen követi kmeteket az mint eleitől fogva megmondottuk, mivel minden nap újabb-újabb hírünk s leveleink jönnek portárul, az ottbenn levő követ uraktól s kapitiháktól, s ott levő jó akaróinktól is, siettetvén bennünket az summának felszedésére és beküldésére, mert ha addig halad, míg az hadak megindulnak, kiknek készen lételek felől már egy néhány rendbéli parancsolat ment is ki, félő, késő leszen azután, ha küldeni akarnánk is. Ha pedig az Kekellő vármegyei uraim az iránt való conclusumokat követi. klmesen intjük kmeteket, azt mentől hamarább effectuálni (ha hazája megmaradását kívánja) el ne mulassa. Quibus sic facturis de caetero gratiose propensi manemus. Datum in curia Szent-Peteriensi die 25. Apr. a. 1659.

Achatius Barcsai, m. p.

Külczim: rendes Udvarházakhoz.

Anno 1659. die 2. Maji in gli congr. Udvarházak conclusum: Újabban való adózásra rendeltük székekül: hogy valamely embernek az széken két ekéje jár udvarházáról, tizenkét, tíz ökre lévén, adjon egy-egy tallért; az kiknek nyolcz ökrök, hat vagy négy vagyon, kettő adjon egy tallért; két ökrű ember négyen adjanak egy tallért; ökrötlenek, de azért az kiknek tehén barmok vagyon, vagy ha nincsen is, de jó munka tehető emberek, négyen adjanak egy tallért. Özvegy asszonyok, kiknek semmi marhájok nincsen, hanem többnyire orsójával, guzsajával él, nyolczan adjanak egy tallért. Ezt pedig ő Nga az jövődő gyűlésig nem halasztja, mindjárást az perceptor uraim kezekben adminisztrálják minden rendek személy válogatás nélkül. Egyházi nemesek, löfejek, darabontok, az jobbágyokról is az feljebb megírt mód szerint contribuáljanak. Az oly özvegy asszonyokat, kiknek marhájok, értékek vagyon, az orsós, guzsalyos asszonyok özvegyek közé nem értvén. Az tallérok egész tallérok, nem oroszányosok, iszlótok legyenek, nem héjánosok.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában).

Közli: BARABÁS DOMOKOS.

A SZERB FEJEDELEMSÉGEK

ÁLLAPOTA ÉS VISZONYA

MAGYARORSZÁG- ÉS BYZÁNCZHOZ A XII. SZÁZAD KÖZEPÉN.

(Az 1149. és 1150. hadjáratok.)

Szrecskovics, újabb szerb történetíró¹⁾, alább közlendő tanulmányában, melyet a belgrádi egyetem sz. Szabbás ünnepélyén történt fölolvasása után, a szerb tudós társaság »Glásnik« folyóiratában közölt²⁾, sokat foglalkozik az 1149. és 1150-k-i görög-szerb-magyar hadjáratokkal, mely két hadjárat volt oka és kezdete a görög befolyásnak hazánkban. Szrecskovics igen sokat Vászilyevszkiből merít.

* * *

E négy fejezetbe összefoglalt tanulmány e két kijelentés előrehocsátásával kezdődik:

A második keresztes hadjárat a szerbeket fejedelemségekre oszolva és ellenségeikkel való szövetségben találta, és a szerbek Saranacz melletti vereségével végződött.

A harmadik és negyedik hadjárat alkalmával a szerbek egységben és egy hitben valának és — ellenségeik verettek meg.

Ezután szerző szintén a második keresztes hadjárat indulásán kezdi értekezését elmondva, hogy Nyugat föltámadt Kelet ellen, de a helyett, hogy ezzel egyesülve a mohamedánok ellen hadakozott volna, reákényszerítette a keleti császárt, hogy fegyvereit Nyugat ellen fordítsa. E kontrafakció oka a nyugati népek kettős céljában rejlett: egyesek t. i. azért mentek, hogy elfoglalják a sz. földet, — mások azért, hogy elfoglalják és katholizálják az igazhitű (pravoslávni) világot.

Ezután eléadja, — nem tartva meg Vászilyevszki sorrendjét, — Mánuelnek és Konrádnak a »zsarnok« II. Roger elleni szövetségét és ennek házasságok által való megerősítését, majd

¹⁾ »Istorija srpskoga naroda«. Panta Szrecskovics. I. kötet. (600 — 1159.) Belgrádban 1884-ben, II. k. (1159 — 1367.) szintén ott jelent meg 1886-ban.

²⁾ »Glásnik srpskoh ucenoh drustva«. 54. kn. 155 — 186. list.

átmegy Rogernek Graecia elleni támadására és terveire s elédja viszont Roger szövetségét Velffel, azután a magyarokkal, ennek okát is adva; ebből kifolyólag továbbá az orosz és szerb fejedelemségek belevonását a szövetségbe, magyarázva II. Gézának neje utáni rokonságát és az orosz-magyar viszonyt.

Géza anyja, Ilona, — folytatja továbbá szószerint, — II. Uros (Primiszláv), rásai nagyzsupánnak, és fivéreinek, Belusnak és Desának, nővére volt, — mi által Szerbia is a kelet-római császárság elleneinek szövetségébe vonatott. A szerb zsupán-ságok állapota ez időben egyforma volt, mint Primorjeben, úgy Zagorjeben is. A zsupánok a byzánczi császárság *hűbéresei* voltak ugyan, egymás közt azonban véres küzdelmet folytattak »az atyák és ősök örökségeért« és a hatalomnak egy kézben való összepon-tosításáért. A diocliai fejedelmek véres harcokban állottak a tra-vuniai, chulmiai és rásai fejedelmekkel. Vodin »király« fivére véérébe mártotta kezét és fiának, Györgynek, véres háborút hagyott örökül fivéreivel és *segítőikkel*, a görögökkel. Vukán, rásai nagy-zsupán, háboruskodott a *byzáncziakkal és pártfogoltjaikkal*, a Rado-szlávicsokkal. Utódát, I. Urost, Kalo János meggyőzi és őrséget helyez a szerb várakba, (1126.) György királyt rabságba hur-czolja, I. Uros pedig segélyhadakkal kénytelen adózni. Amint I. Uros fiai Géza anyai nagybátyjai voltak, úgy fivérének, Vukán Istvánnak fiai Gradinics (Gradinjafi III. Radoszlav) anyai nagy-bátyjai voltak, mert Gradinja neje nővére volt Nemanjának. Mint rokonok tehát mindannyian szövetségre léptek Rogerrel. Miután a magyarok elfoglalták Szerémet, szoros viszonyba léptek II. Uros archizsupánnal, kinek fivére, Belus, unokaöccsének II. Gézának udvarába költözködött.

Szerző itt elmondja Belusról ugyanazt, amit Vaszilyevszki fölhozott volt, azután így folytatja:

Róla (Belusról) mondja Cinnamus, hogy »hazáját Szerbiát rokona és növendéke hatalma alá helyezni óhajtotta.« Általa Géza II. Urost és a többi zsupánokat belevonja azon párt szövetségébe, melynek célja a thrák félsziget és Konstantinápoly elfog-lalása volt. 1149-ben a következők voltak a szerb hűbéres feje-delemségek: A Vardar felső részén uralkodott Draginics Prvoslav és Gradinics (III.) Radoszláv nagykenéztől függött, aki Vladimir és Ivanjis fivéreivel Dioclia fölött uralkodott. Raskában »atyáik és őseik« részét birták II. Uros nagyzsupán mellett még a követ-kező zsupánok: fivére, Desa, uralkodott Dendra fölött; atyai unokaöccse, Miroszláv, Travuniában és Ragusával háborusko-dott; Nemanja pedig Strasimir fivérével atyja örökségében, a Moravicza, Rasina és Toplicza összefolyásánál.

Mánuel — tudjuk — 1149-ben Korfu elfoglalására indult; ezzel, — mondja szerző, — eljött az ideje, hogy a szövetségesek, az

akció terére lépjenek, mit Cinnamus világosan állít, mondván: hogy Mánuel császárnak tudomására jött, miként az alemannok (Velf), a dalmaták (szerbek) és a pannonok (magyarok) hallván az ő készülődését Szicília ellen, összebeszéltek, hogy nyugatról a rómaiakra törnek. Géza tehát Raskát és a többi szerb zsupán-ságokat fölbujtogatta, hogy Mánuel ellen hadakozzanak, — azon szándékból, hogy a szerb földeket Magyarország hatalma alá hajtsa. A két ellenséges táborra tekintve, minden szövetséges háta megett egy ellenséget látunk.

Ezt elmondva Vászilyevszki után, folytatja: Raska egyedül volt ellenségeskedésben Byzáncczal és szövetségben a magyarokkal, kik ismét szövetségben azokkal, kik a byzáncki császárság és a szerb fejedelemségek *elfoglalására* törtek.

Ezek után érthető, miért tört Nyugat a XII. sz. közepén Keletre, és miért ez viszont amarra. Nyugat azért, hogy elfoglalja Keletet, Kelet azért, hogy megvédje határait és hűbéreseit. Ezért is a keleti császár egész hatalmának ama vasallusai ellen kellett fordulnia, kik az igazhitű keleti népek elfoglalóival léptek szövetségre.

Ezzel beveződik az első pont s következik a második, melyben az 1149-ki hadjáratot tárgyalja szerző.

Korfu elfoglalásának rövid említése után, mondja, hogy a görög hajóhad Italia ellen küldetett.

Mánuel maga nem mehetett -- veszi fel a szót, — Avlonából kénytelen volt visszafordulni szárazföldi hadával, hogy a szerb (Cinn. szerint dalmatiai) archizsupán, Velf, Roger és Géza szövetségese ellen harcoljon. »A császár Pelagóniába megy és elfojtja a lázadást, mely ott kitört« (Ochrida és Vitol között) és elhatározza, hogy egész seregével föllebb vonul hűbéresei, a szerb fejedelmek ellen. »Mert a szerbek — mondja Nicetas, — míg a császárságban béke honolt, barátságot szinlettek, mást hordva nyelvükön, mást táplálva titkon szívükben; midőn pedig amaz események történtek a szárazon (t. i. Ázsiában és Italiában) és a tengeren (Korfu), — fölbátorodva fegyvert ragadtak és megtámadták a szomszédos római provinciákat.« Choniates nagy vonásokban vázolja a hadjáratot, Cinnamus azonban sokkal bővebben tárgyalja azt és sokban egyezik a diocliai presbyterrel.¹⁾ Cinna-

¹⁾ Itt elhagyom a szerzőt Nicetas előadásában, hanem Katona után (III. k. 619. l.) idézem mindkét byzáncki író. — Nicetas így szól: Omissa igitur ea navigatione, — (Mánuel) Servios invadere statuit; qui tranquillo imperii statu, amicitiam simulantes. . . . ect. Cinnamus pedig: Ut autem accepit (Mánuel) Alemannos, Dalmatas et Pannonos adversus Siciliam bellum apparari edoctos, de impugnandis ex occidente Romanis pacta inter se fecisse. . . . ipse in Dalmatiam proficiscitur, ut archisupanum ect.

mus beszéli, hogy Mánuel Pelagoniából, hol elfojtotta a lázadást, tovább vonulva betört Dalmatiába, hol elrombolta »Rásont« és útjában mindent elpusztított, — a mi úgy értendő, hogy Pelagoniából Skopljén (Üszkü) felül a Vardar völgyébe nyomult és lerombolta Rásont, melynek a Lesken alúl a Vardarba ömlő Raska folyó melletti romjai Kiepert térképén Raoras castra néven neveztetnek.¹⁾ Ráson a mai chtetovi, akkor rasoni megye központja volt.

Szerző ezután magát a hadjáratot adja elő, melyet már ismerünk, azután így folytatja:

Mánuel tehát 1149-ben elfoglalta a dalmatiai v. diocliai nagyzsupántól, Gradinics (III.) Radoszlávtól függő Draginics Prvos tartományát. Radoszláv erre úgy megijedt, hogy tartományát elfogja veszíteni, hogy, mint diocliai írónk beszéli²⁾, Mánuelhez jött, ki kegyesen fogadta őt és átadta neki az egész földet, melyet atyja birt, hogy uralkodjék azon; ki is visszatérván a császártól, elkezdte uralkodni a föld felett fivéreivel egyetemben.³⁾

Mánuel a hadjárat ez első évében a tenger melléki szerb fejedelemségektől elfoglalta az összes földet a Vardar felső részén

Az előbbi »szerbeket«, »Szerbiát« említ, az utóbbi »dalmatákat«, »Dalmatiát.« Tudvalevőleg diocliai (primorje) és rásai (zagorje) archizsupánság volt. — Szrecskovics Vaszilyevszki ellenében azt vitatja, hogy az 1149-ki hadjárat III. Radoszláv, diocliai, az 1150-ki II. Uros, rásai nagyzsupán ellen történt.

¹⁾ Szrecskovics itt fölhozza, hogy Safarik helyesen állítja, hogy Rason nem Rása, de téved, midőn Rasont Razsannak mondja; Vaszilyevszki jól mondja, hogy Rason nem Razsan, de helytelenül tartja Rásának. Azután helyesen jegyzi meg, hogy Cinnamusnál Νίχαβα χώρα áll, tehát föld és nem folyó, annál kevésbé Nisava. Azonban helytelenül fog Vaszilyevszkire oly ellentmondásokat, melyek ebben nincsenek meg. A tény az, hogy Vaszilyevszki Safarik után indulva, a rásai archizsupánságban keresi ama helyeket, holott Szrecskovics szerint az 1149-i hadjárat (Cinnam. V. k. 17. f. szerint) Dalmatia ellen vezetett, tehát azok is itt keresendők. »Ducas elhagyva Szerbiát Dalmatiába lépett . . . azután pedig Dioclia ellen ment«, idézi Cinnamust »Dalmatia« magyarázatára; ami azt jelenti, hogy e hadjárat oly zsupán ellen vezetett, ki a dalmatiai archizsupán, III. Radoszláv, alatt állott. Továbbá Mánuel nem foglalthatta el azt, ami úgyis az övé volt, már pedig addig is az övé volt Longomeria, Nis, Remesiána. Szerinte Νίχαβα χώρα azon föld, ahol Kicsara, Gosztivár stb. fekszenek, azaz a Vardar felső vidéke és a Radika folyó melléke. Ι'άλιτζη pedig a mai Galicsnik vagy Kalis közül az egyik.

²⁾ Lásd a túllapon.

³⁾ Presb. Diocl. 47. f. 591. Radoslavus. . . perrexit ad imperatorem Hemanuelem et benigne ab eo susceptus est. . . . ect.

a Sára planina és a fekete Drin között, megsemmisítette a diocliai archizsupán szövetségét a zagoriai-raskaival és III. Radoszláv alávetette magát Mánuelnek. Ez elég fényes siker volt. Ráson leromboltatott, a görög határba esett és többé nem emlittetik. Draginics ága elveszett és Prvoszláv nem fordul elő többé a történelemben. Radoszláv elveszté az egész földet, azonkívül, ami atyjáé volt. Most az összes tengermelléki zsupánok elismerték a byzanci főhatalmat és szolgálatjára állottak Mánuelnek.

A zagoriai zsupánok II. Urossal együtt még remélhettek sikert szövetségeseik társaságában, kikről ezután szerző elmondja azt, amit Vászilyevszki mondott 1150. febr. 1151. évig, megjegyezve, illetve hozzáadva, hogy Konstantinápoly 1150-ki elfoglalása a szerb tartományokat megoszolva találta volna és ezek a lovagi feudum rabjai lettek volna, míg 1204-ben már egységes volt a szerb föld és nemcsak nem segített szövetségeseinek, hanem ellenök működött és a latin császárság nem tudta magát fönn tartani.

Szerző ezután a 3-ik pontban az 1150-ki hadjáratot tárgyalja.

Tyr. Vilmosnak egy Szerbiára vonatkozó idézete után ekként folytatja:

Mánuel hadseregét a Vardar mellékéről, Ráson vidékéről átvitte Nis¹⁾ vidékére, a Szitnicza mellékére, mely a Rigómező mellett foly el. Jobb szárnyát a magyarok ellen Longomeriába²⁾ rendelte és Nis körül helyezte el. Megtudva, hogy magyar hadsereg jó a szerbek segélyére, minden erejéből azon volt, hogy átvezesse seregét az úgynevezett longomeriai földön azaz Sumadián. Azután jobbra kanyarodott, hogy megelőzze a magyarokat, kik oldalba akarták támadni a görögöket. A Szávához érve, írja Cinnamus, ami azt jelenti, hogy a görög hadosztály a mai Kragujeváczon, Arancselováczon, Valjevon keresztül átment a Sumadián, — más folyóhoz, a Drinához kanyarodott, mely Szerbiát elválasztá Boszniától.

A görög jobb szárny egy csapatja megtámadta a magyarokat, mit hírül vevén a császár, János protosevastot küldte azok segélyére. Az ütközetben a magyarok megverettek, és a Lim megé

1) Ἐπὶ Ναισόν = a nisi vidék határában. Σετζάνιτζα-ra nézve szerző Safarik ellenében, Vászilyevszkivel egyértelműleg a Szitnicza folyót érti.

2) Δια τὸν Λογγομέρον λεγομένον χώρον = az úgynevezett longomeriai földön keresztül, melyről Safarik úgy vélekedik, hogy az valami lugomiri zsupa, pedig az nem zsupa, hanem χώρα és nem más mint az úgynevezett Sumadia, mely fölött akkor a görögök uralkodtak; különben látható, hogy Safarik is Sumadiában keresi a lugomiri zsupát.

huzódtak vissza. Mivel azonban a görög sereg nyomon követte őket, egész a Tára folyóig vonultak, mire a görög jobbszárny egyesült a középpel.

Az üldözés alatt a császár megindult a Szitnicza felől és a Szitnicza és a Tára között a középén ütött táborn. Akkor az út a Szitnicza vidékéről Ibar felé vitt, ennek mentén táborozott a császár Jaruta és a Mokra-Gora között, Rozsaj alatt Rogoznától délre. Itt gyűlt össze az egész sereg, melylyel Mánuel, megtudva a foglyoktól, hogy az archizsupán a magyarokat várja, tovább vonult a Tára felé. A Limon átkelt Rusava (Bjelopolje) mellett és a Tarához ért Arancsel és Dovolje között.

Következik a Vászilyevszkiénél bővebb leírása az ütközetnek, melynek tanui voltak a Sinjavina, Pirlitor és Durmitor jéggel fedett csúcsai.

Bár, a szerbek megtartották állásaikat Saranacz mellett, Uros békét kötött az ismert feltételek alatt.

Es így — folytatja Szrecskovics — a saranaczi ütközet megsemmisítette a raska-magyar szövetséget, megsemmisítette a magyarok terveit, hogy Magyarország alávesse magának a szerb népeket és kétszáz élettől növelje a véradót.¹⁾

Szerző ezután fölveti a kérdést, mily következményei voltak Raskában a szövetségnek a magyarokkal?

A rasaiak 1151-ben letették Urost és helyébe nem választották Belust, ki Raskát a magyaroknak akarta alávetni, hanem a harmadik fivért, Dessát. Mánuel azt nem hagyta helyben, hanem visszahelyezte Urost és megkezdte a háborút a magyarokkal, melyben a szerbek nemrég szövetsegeik ellen harczoltak.

1152-ben meghalt Konrád, de azért Mánuel folytatta a harczot a magyarokkal és midőn megtudta, hogy Uros ismét a magyarokkal barátkozik, letette őt és helyébe Belust állította, hogy elvonja őt a magyaroktól; de ez már annyira ment ott, hogy lemondott az archizsupánságról, azért Dessa lőn archizsupánná, kinek jelszava volt: az ajk esküszik, de a léleknek mi része sincs benne.

Ezután előadva Mánuel politikája győzelmét, az orosz földön, azt mondja, hogy Szerbiában is így történt.

Midőn Dessa nem akart a *magyarok ellen* hadakozni, Mánuel a tesinai sánczba záratta, azaz Tesiczába a Morava mellett.²⁾

1156-ban Mánuel megsemmisíté a szövetséget, melynek célja a thrák félsziget elfoglalása volt, és midőn megtudta, hogy

¹⁾ Az eredetiben: Juvecsa broj krone daczije na 200 zšivota.

²⁾ Épen mint az 1149-ki hadjárat után III. Radoszlávval tettek volt, mit szerző említ is. Post haec surrexerunt quidem maligni et rebellaverunt ei et adduxerunt Dessam . . . et dederunt ei Zentam et Trahuniam . . . ect

Dessa a magyar királyt »urának« azaz souverénjének nevezi, letette őt és Konstantinápolyba küldte fogságba, a nagyzsúpánság pedig Vukán ifjabb ágára, az orthodox egyház követőjére Nemanjára szállott.

Magyarország a raskai nagyzsúpánságot bevitte a nyugati országoknak Kelet ellen irányuló szövetségébe azon szándékból, hogy azt magának alávesse. De a szövetségnek Mánuel elleni működése Szerbiára nézve a Vukánics idősebb ágának elestével végződött, a magyar trónra pedig Mánuel védenctze, Béla lépett. Szerbia most egységesé lön és visszaállította a régi királyságot, melyet a magyarok Cseszláv megöletésével megdöntöttek volt. A szerb királyság ellen föltámadtak volt a konstantinápolyi latinok és a magyar király, de az első szerb király Nis mellett megverte Henriket, a magyar sereget pedig tönkre tette az Ur villámmal és jéggel. Magyarország segítette Vukánt Prvovencsáni István (1198—1224) ellen, segítette Dragutint atyja és Uros király ellen; a magyarok a szerb királyság ellen harcoltak.

Horvátországnak a XII. században történt elfoglalása után a magyarok meghódították Rámát és már kiterjesztették kezeiket Raskára is, de Mánuel Saranacz melletti győzelme tönkrejuttatta a magyarok aspirációit Szerbiára, és ez királysággá lön.

Amik a magyarok voltak Szerbiára nézve Zagorjében, ugyanazok voltak a velenceiek Primorjében. Amint amazok a zagorcok ellen működtek a királyság megteremtésében, úgy a velenceiek Dusánnak Konstantinápolyra vonatkozó terveiben.

Aki behatóan vizsgálja helyes történelmünket, úgy Primorjében mint Zagorjében, kétségtelen logikát talál benne, mely világosan jelöli meg a nemzetiségért való küzdelemben szövetségeseinket és barátainkat, — és megtalálja az ellenségeket, kik annyi évszázadon át tartott szenvedéseink és elestünk okai. A tények annyira ismereteseek, hogy nem akarom azokat említeni.

Következik a negyedik pont, melyben szerző azt a kérdést igyekszik eldönteni, ki az a Cinnamus Vakchinos-a? Vászilyevszki t. i. azon nézetben van, hogy a magyar segédhadosztály vezére volt és főispáni (archizsupán) czimet viselt; legalább ilynevűek (Vachan, Thuróczi p. 171. — Vahan, Bahaan, Fejér. Cod. dipl. II. 93. 105.) előfordulnak a magyar történelemben. Szrecskovics ellenben azt vitatja, hogy ez senki más nem volt, mint Nemanja István, kinek ez gyermekkorában latin pap által történt keresztelésekor kapott neve volt, melyet később Raskában Leontin püspök által történt átkeresztelésekor megváltoztatott.

RÉVAI KATA SZIDÓNIA LEVELEI FÉRJEHEZ.

(1656—1702.)

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Kereszthury László levele báró Ostrosith Mátyáshoz.

Ajánlom Ngodnak mint jó akaró uramnak szolgálatomat. Én egyébiránt is alkalmasint lévén contrarius némely állapotok végett Nsgoddal, most immár nem csak contrariálkodom, hanem irigykedem is, s az irigység mellett szánakodom is a Ngd bátyyain ő nsgkon, hogy ő nsgok nagy sok főtöréssel, kedveskedéssel, fárat-sággal jutnak csak ahhoz is, hogy meguézzék kit vegyenek el, Nsgdnak penig ugyan helben viszik.

Am Isten neki. Kérem mégis Nsgdt (noha bizony egy klá-risos kantár elveszésében s talám paripában is jár) ne vesse meg a commoditást, s éljen az occasióval Nsgd. Egyébiránt megtör-ténhetik, hogy ha igen válogat Nsgod benne, bizony megadod a kölcsönt. Isten sokáig éltesse Nsgd. 24. Maji Szalakusz 1648.

Nsgod szolgálja

Kereszthury László, m. p.

Kivül: Az én jó akaró Uramnak, tekintetes és nsgos Oztrosith Matthias uramnak ő nsgának adassék.

Révay Kata Szidónia levele férjéhez b. Ostrosith Mátyáshoz.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kednek mint szerel-mes uramnak. Isten minden kívánta jókkal áldgya meg kegyelme-det sok esztendeik nagy szerencsésen, szivből kívánom.

Nem mulathatom el, hogy kegyelmedet ez levelem által meg ne látogatnám, kívánván az kied egéssige felől minden jót hallanom; én mostan Istennek hála türhető egéssigben vagyok. Ebbe az órába hoztak Irlinkből levelet, mel leveleket im elkül-döttem kiednek. Asszonyom anyámtól még semmi választot nem hoztak levelünkre, minden órában várom őket. Tegnapelőtt költtem volt az örek asszont Madocsáuiné asszonyomhoz, szintén azon órában érkezett vót oda a káptalom és megeskütteté Madocsáui uramot, de nem tudom még bizonyosan mi végre, de a mint távol

értette az öreg asszony, hogy Kamenicsán nevű határ felől; hónap vagy hónapután ide gyün Madocsányiné asszonyom, ha valami derik dologban járt, tudom hogy megmondja ő kieme, én is mindannyiszor kk tuttára adom. Ezzel Isten tartsa kiedet sok esztendeig kedves jó egységben tiszta szívből kívánom maradván. Irtam Ilava várában 8. Novembris 1656.

Kk mint szerelmes Uramnak igaz házastársa

tiszta szüvel szolgál mind éltig

Révai Katta Szidónia, m. p.

Kivül: Tekintetes és Nagyságos Osztrozit Madias Uramnak, énnekem míg élek szerelmes uramnak adassék ez levelem.

Szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramnak stb.

Noha csak tegnapi napon irtam kk, mégsem türhetem el, hogy ez levelem által kiedet nem látogatnám, kívánván ő szent felségétül az kiemed egissige felől örvendetes hirt hallanom; én istennek hála az több atyafiakkal együtt türhető egissiggel *birunk*, noha tegnapelőtt Miklósné asszonyom ő kieme egy keveset betegeskedni keszte vót, de Istennek áldásából ő kieme is jobb egésséggel bír; édeském kérem szeretettel kiedet, hogy egissigire vigyázzon kiemet, minthogy Ludán (*így*) kívül sok helen az szerencsétlen pestis hatalmaskodik. Az ide való állapotra az gondviselők szorgalmatosan viselnek gondot; Lehocki még Beluson van, izentem ő neki is, hogy vigyázzon szorgalmasan az oda való munkára, minthogy még nem végezték el az udvarházban való munkát. Itten tegnap porkoláb uram leereszté vót az vizet az halastórúl, de az écczakán igen befagyott volt, meginten halastóban kellett beereszteni a vizet, azt mondgya porkoláb uram, hogy megártott volna az dolognak és így semmi halászatban mód nem lehetett; az árokbeli föld kihordásában még semmisem lött, minthogy míg az kertekben el nem vigezte a dolgát és Belusról semmi cselédet nem küldhetik alá az ott való dolog miatt. A paripák felől azt irhatok kk, hogy úgy vannak vala, mint hatta kiemed őket, az kiemed lovaszmestere igen filti a hátát, azért szorgalmasan vigyáz reájok. Sógor uramnak ő kiemének kérem kiedet mondgya szolgálatomat. Ezzel Isten iltesse és tarcsa kiedet sok esztendeik kedves jó egységben nagy szerencsisen. Irtam Ilaván 10. Novembris 1656.

Kk igaz házastársa tiszta szívből szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramnak stb.

Ebben az órában irkezett Mokráni vice ispán uramtúl, ím kk levéllel küldtettem az kit hozott, azt mondgya Mokráni, hogy vice ispán uram azt üzente, hogy minden bizonnal eljön

Ludányra, mint szolgabíró uram is, vice notarius hogy elmegyen Ludánra. Sándor Zsigmond uram kk szolgálatját üzent, és azt üzent, hogy ötlet Illésházy Gábor nem citált, hanem ha kiemed parancsol hogy ő is oda megyen kietekhez. Ma vótam szembe azt mondja, hogy Dubniczon vót tegnapelőtt écczakán, irkezett Illésházy Gábor Pozsonyból, bizonyosan úgy hallotta, hogy csak Pozsonyba vót, tovább hogy nem vót, azt mongya, a zsidó igen kiszül negyven ezer forintot olvasni, mert bizony hiába csak meg kell adni az Osztrozitoknak az én feleségemnek azt a 40 ezer forintot,¹⁾ hónap akar indulni Dubniczáról. Ezzel ajánlom kiedet Isten oltalmában, adjon Isten minden dolgában szerencsét, előmenetelt. Irtam Ilava várában 12. Decembris 1656.

Kk igaz házas társa és szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Édeském, minthogy mai napon halászni jártam magam, a szerencse ezt a galóczát hozta, nem tűrhetem el, hogy kk ne küldenék, adjon Isten jó egéssigben elköteni kk, tiszta szívből kívánom; édeském, ha lehet, kérem szeretettel, tegyen kiemed részt benne Viszkeletiné asszonyomnak, és kérem kiedet maga egésségről tudósítsom kied engemet. Ezzel isten oltalmában ajánlom kiedet, adjon Isten minden fáradságában szerencsét és jutalmat kk. Datum Ilaván szerdán estve 1656.

Kk szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramnak stb.

Az kied levelit kedvesen vettünk, mai napot még itt kell mulatnom asszonyom néném ő kieme kedviért. Asszonyom anyám ő nsga elment Tavarnokra mindjárt ebéd után, még . . . izent, mint találta palatinus uramot ő nsgát. Ezzel Isten oltalmába ajánlom kiedet, adjon Isten nyugodalmas écczakát kk, hogy hónap reggel jó egéssigben láthassuk kiedet. Maradván kk Ujfaluból szerdán estve 1656.

igaz házastársa míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Viszkeletiné asszonyom kk szolgálatát ajánlja.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Ebben az órában Ludánról hoszták palatinus uram levelit, akarván kk értésre adni ím kk elküldtettem az ő kieme levelit,

¹⁾ Illésházy Gábor felesége Ujfalussy Éva — előbb Ostrosith Pálné volt.

a mint látom hogy az terminust elhalasztották, tudom, hogy kietek sem fogják tovább késni ottan, Isten hozza kiedet kedves jó egéssigben. En istennek hála mostanában türethető egéssiggel birok, mel jó egéssiget kknak is szivem szerint kívánom. Az elmúlt héten hoztak Mednyánszki uramtól kk szóló levelet, melben ő kieme Lendgyelországból való hireket írja, im kk elküldettem. Itten bizonyosan mondják, hogy az erdélyi fejedelem az innepre bent volt Krakóban, hihetlen sok hadaknak mondják hogy vele vannak, két százezer embere hogy vóna ő nsgának. Ezzel Isten éltesse kiedet sok esztendeig kedves jó egéssigben. Irtam Ilava várában 4. Aprilis 1657.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk mint szerelmes uramnak stb.

Ezen alkalmatosságot sem mulathatom el, hogy kiedet levelem által meg nem látogatnám, kívánván az kiemed egéssige felől minden jót hallani. En Istennek hála jó egéssigben vagyok, tegnapi napon szolgabíró uram Belusra járt, ma megénten Vágon tul, onnét még nem tért. — Azt hallom, hogy Illésházy Gábor uram Bicsére megyen, még nem hallottam semmit is, hogy Pozsonba menne. Tegnap érkezett Lubi Liptóból, azt mondja, hogy Homonnai uram az asszonyal együtt Bécsbe megyen. Mikor Liptón átalment, bement vót Liptó-Ujvárba mintegy tized magával, nem volt se tisztartó se porkoláb a várba, a kapus egyelőször nem akarta bebocsátani, nem ösmerte ki vala, hanem osztén egy drabont megésmérte, mondá, bocsássunk be, bizony én megésmérem, hogy ez valami úr lehet, úgy osztén bement, az uj épületet akart látni, de hogy se tisztartó se porkoláb nem voltak az várba, nem járható az házakat, hanem csak folyosón sétált valami két óráig. Prónai ispán ma itt volt, ennehány forintot hozta, azt megolvastván elvettem tőlle és quitáltam; még azt kérdezte, az pajtákat hadgyák-é kiemed építeni, mert egyébiránt a gabonát nem vóna hová rakni, és azokat az földeket akiket arandéba bocsátottak, mennyit kell tőlük kérni. Ezzel isten tartsa és éltesse kgedet kedves jó egéssigbe sok esztendeig. Irtam Ilava várában 19. májusba, anno 1657.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramnak stb.

Asszonyom anyám ő nsga szolgálja tegnap estve irkezett, nem akarom elmulatni, hogy ezen alkalmatossággal meg ne látogat-

nám kgdet, kívánván az kgld jó egissige felől mindenkoron jó hirt hallanom. Asszonyom anyám ő nsga leveleket parancsolt maga után küldeni, azokat megküldettem, a kiket kgd összekötött volt, a mikor innét elakart menni kgd. Erről is akartam kgdet tudósítani, dogtor Spindler tecczése az, a mint is irta levelibe, előbb hogysen mennék hévizbe hogy orvossággal éljek; azt is írja, hogy ő azt semminek tartaná. ha csak úgy feredném orvosság nélkül, a mint az ő leveliből kgd jobban megértheti. Azért ha abba kgd kedves jó akarátja vóna, a mikor kgd visszatér, én egy kis időre Pozsonba mennék dogtorhoz; kérem kgdt édeském, kgd ne gondolja csak sétálás kedviért kívánczónék csak Pozsonba menni, Isten látja nem, de kk abba nincsen tecczése, azt is abba hagyom, kgd jó akarátja, csak kérem kgd énnekem jelencse meg maga akarattyát. Az itt való állapot mind jó rendbe van, az árokban való épületeket tegnap végeztik el, az innepek után Isten segítségül az több épülethez fogják kezdeni, a mint hatta kgld. Ezzel Isten tartsa és éltesse kglmedet sok esztendeig kedves jó egissigben. Irtam Ilava várában 20. májusba ao 1657.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk mint szerelmes uramnak stb.

Én ma ebidre ide Pozsonba érkeztem, akartam Czobor Imre uram házába szállani, de azt izenték, hogy nincs mód benne, hogy Czobor uramot magát ide várják, úgy szállottam Viszkeletiné asszonyom házába. Édeském kérem szeretettel kgdt, maga egissigirül mentül hamarább engemet tudósítson, adjon Isten örvendetes hirt halhassam az kgld egissige felől. Én még nem voltam szembe dogtor Spindlerrel, azt izent, hogy hónap hét órakor akart hozzám elgyűnni, meglátom mit fog mondani, mennyi ideig kell itt késnem. Lovakat mind Szt.-Jánosra küntem, csak kettőt itten megtartottam. Palatinus urunk ő nsga még nem tért Bécsből, érsek uramot ő nsgát hónapra várják ide. Ha palatinusné asszonyom ide gyün, elmegyek ő nsgához és végire megyek, elmegyen-é trencsényi hévizbe vagy nem, és ha lesz szándéka ő nsgának menni, kgnek irtására adok. Itten még semmi olyan hirt nem hallottam, minthogy még sohunn nem vótam csak Herencsen (?) kisasszonánál vótam. Édeském csak maga egissige felől engemet tudósítson kgd. uttetzik, nem nyughatom addig, a míg nem tudok mint érzi kgld magát. Az istenért ha kgldnek még valami flugsus érzene a nyakába, csak az széltől óltalmazzon kgd magát. Kérem kgdt, sógor uramnak és asszonyomnak mondja kgd szolgálatomat. Ezzel Isten óltalmába ajánlom kgdt. Isten éltesse kgdet sok esztendeig,

kedves jó egissigben. Irtam Pozsony városában 4. juniusbau anno 1657.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk mint szerelmes uramnak stb.

Az kgd levelit szeretettel vettem, melyből örömmel értetem az kgd jó egészségét. Isten tartsa meg kgdt sok esztendeig abba a jó egissigben. En istennek hála még eddig türethetőképén vagyok, Isten segítségéből immár elkesztem orvossággal élni, csaknem egissigesebb az pacient az dogtornál, mert nem régen köt fel szegény doktor köszvénybűl, csak alig jár még. Hiszem Istenemet, hogy hasznomra lesz az ő orvossága, mert szívesen szolgál s igyekszik. Asszonyom anyám ő nsga levelit tegnap Sz. Jánosról hozták, a mint értettem még akkor nem vette vót levelemet, még Ujfaluból irt ő nsga. Palatinus urunk ő nsga még nem érkezett Bécsből. Hétfőre várják ő nsgát. Itten is egynehány embertől hallottam, hogy bizonyosan ő felsége maga hadát beküldött Lengyelországba, lengyeleknek segítségére. Azt is hallottam, hogy Erdélbe is akarna hadat küldeni ő felsége, és hogy imperiumba nem megyen maga ő felsége, hanem Auersperk herceget, egy nimet grófot, nem tutág a nevit mondani kinek hijják, és egy doktort, ezeket fog küldeni ő felsége, mások megintén mondják, hogy maga elmegyen ő felsége és negyvenötezer hadbeli embert fog vinni magával, minek akarna hadat magával vinni nem mondják, hiszem ő felséginek nincsen ellensége ott fenn. Gonzagának nem tudom öccse-é vagy bátyja Don Liois Gonzagát generalnak tették, ... magának Gonzagának az előbbeni fő komorniknak, nincsen még semmi tiszte az udvarnál. Pálfi Migós uram Kohári urammal ezen mentek Bécsből Csalókezebe hadat fogadni, be sem tirték az városba csak egyenesen mentek alá. Isten őtalmazz benünket háborutól, de nem leszünk anélkül, azt mondják itten, hogy nagy reformatiót akarnak kezdeni ha lehetni fog még Magyarországon is. Mondgyák, Istenben elnyugodott császár urunk ő felsige temetésin való praedikációba a többi kezett mondotta a pap, minémű Isten félő volt ő felsige és hogy sok embert megtérítette, de csak azt bánta, hogy Magyarországot mindenestül az igaz pápista hitre nem térhete, (*így!*) ha az Isten tovább éltette volna, maga életivel is kész vót bepecsétleni, csak azt míg véghez vihette vóna. Azon leszek hogy szerit tehessem annak a praedikáció párjának és kk megküldöm. Itten az pápisták azt akarnák köteni, hogy látták vóna az mi (?) német templomból, hogy az erdek az ablakon kinizte és hogy az abla-

kon által messziről látták az erdeket az oltariumnál hogy állott vóna kámzában; az lehetetlen dolog, hogy az ablakból kinizte volna, mert azt kötötték, hogy övéig kivót az ablakon, tudgya kgd minémű sűrű rostil van mint egy recze főmára, más megint vas, nagy erős vas rostil van mindenik ablakon; hogy pedig mongyák, hogy ötöt látták vóna az oltariumnál kámzába, az is lehetetlen dolog, mert akkorba a mikor ők mondgyák, akkor be vót tive az ajtók, hogy láthatták vóna. Azt az nagy hazukságot Bécsbe is irták, azt hallom, hogy ki is nyomtatták Bécsbe azt a nagy hazukságot. Ma dogtor uramtól tudakoztam, meddig kell itt kismem, azt monta, hogy maga sem tut megmondani bizonyosan, én azon vónék mentül hamarább haza mehetnék, de minthogy ide gyöttem immár itt kell lennem a míg dogtor uram tanácslik. Az órát, azon leszek hogy jó módjával megigazittathassam, végire megyek, van-e itten jó óracsináló vagy Mihókot felkügyük Bécsbe ahhoz a mesterhez, kitül vett kgd az órát. A kis hintőcskát Mihók Bécsből aláhozatá Szt.-Jánosig, ami azt itéli, magam még nem láttam, minthogy Szt.-Jánoson van, de a Mihók igen dicsiri, hogy jó módjával csinálták meg. Talám jó volna, míg én haza fogok menni, Ludánra izenek, hogy a szürke szekeres lovakat ide küldené tisztartó, és magammal viszem azt a kis hintót, de mindazonáltal valamint Kgld parancsol, úgy cselekeszem, csak hogy talám nem vóna bátorságom szekeres lovakat alá hozatnom, mert sok *pajkosok* járnak. Palatinus uram ő usga kvártilba lévő 6 szekeres lovait éjjel elvitték, még nem tudgyák ki dolga, és a katonák lovai közül is 6 loptak el. Mokráni mondta, hogy még nincsen érett cseresne Ilaván, im ennehány cseresnít ujságul kgdnek megküldettem, engegye az Isten jó egissigben elköteni kk. Szegén fejem itten szép cseresnét látom s nem merek enni benne, nagy pacziencziával kell élnem, de hagyján még is inkább szeretem egéssigemet. hogysem gyemőcset. Sógor uramnak és az asszonnak kérem kdt én szómmal mondja kgd szolgálatomat. Ezzel Isten oltalmába ajánlom kgdt. Datum Pozson városában 10. Jun. ao 1657.

Maradván kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Katta Szidónia, m. p.

Dogtor uram kk sok szolgálatját ajánlja.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk mint szerelmes uramnak stb.

Az kgd levelit szeretettel vettem, örülök az kgd jó egéssiginek. Isten tartsa kgdt sok esztendeig azon jó egissigbe. Én még türhető egésséggel bírok s reménylem, hogy kk az én leveletem megadták, egy todingi (?) ember által küttem vót. Én ifju Cibánit (?)

kütttem Ludánra hat paraszt lóért az kis hintó elibe, nem látam más módot benne, mert az Gest (?) mester megbetegedett, harmad napi hideg leli, lovon nem mehetne, Mihóknak sincs lova itten, azért gondoltam hogy inkább írok Ludánra, hozatok paraszt lovakat hintó eleibe. Az kancza lovak közül asszonyom anyám ő nsga ménesiből hattam egy kanczát hozni. Isten segítségével vasárnap eremest megindulnék innét. Palatinus urunk ő nsga hétfőn fog indulni innét, Trencsinbe megyen érsek uramhoz ő nsgához, ott fogják az jezsoviták templomát szentelni. Palatinus urunk ő nsga nem fog tovább késni csak két nap. Az asszony ő nsga ígerte énnekem hogy azon lesz, hogy betérhessen mi hozzánk, azért ezennel haza sietnék, hogy előbb haza gyűhessek, hogysem ő nsga oda gyün. Megbocsásson kgd hogy rosszul írok, de az ujamot megmecczettem, csak alig irtam eztet, de nem olyanokért írok ol szépen, mint énnekem irtak e napokba, jól vettem eszembe, miért az emberek irtak ol szépen. Ezzel Isten oltalmába ajánlom kgdt, adgyon Isten jó egységben láthassam kgdet. Irtam Pozsony városában 19. Junii 1657.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

P. S. Kolonics Ferdinánd uram pinteken akar indulni Ilavára.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk stb.

Az kgd levelit szeretettel vettem, szivem szerint örülök, hogy kgd jó egészséggel bir, Isten tartsa kgdt sok esztendeig abba a jó egissigbe. En istennek áldásából eddig még türihetőképén vótam, hanem az elmúlt cseterteken estve egy kincsin rosszul kezdtem vót érzeni magamat, az egész testem mintegy megborzadott vót, arra aztán hévség és nagy fő fájást szenvedtem, ma immár istennek hála jobban érzem magamat. Egyéberánt azon vótam, hogy hónap innét indultam vóna, de azon leszek, hogy kedden innét indulhassak. Palatinus urunk ő nsga hétfőn minden bizounnyal innét fog indulni, az asszony ő nsga énnekem monta, hogy ő nsgánál vótam, hogy vasárnap fogják indulni, ma hogy oda kütttem az asszonhoz, azt izent, hogy hétfőn fogják indulni ő nsgok. Innét Pálfi Miklóshoz fog menni palatinus urunk ő nsga, ott nem fog késni csak egy écczakai hálást, elmegyen Trencsénbe, ott is csak két napig fog késni; az asszony arra felelt énnekem, hogy azon lessz ő nsga, hogy mihozzánk jöjjen az ur ő nsga mind az asszony ő nsga, és ha lehet azon leszek, hogy arra az üdöre én is otholl lehessek. Ma reggel hogy kültem vót palatinusné asszonyomat látni, azt izente ő nsga, hogy abban az órában hoztak az urnak Erdélből leveleket és azt írják, hogy az öreg fejedelem-asszony

kigyűtt Munkács várába, és hogy reája ütöttek lengyelek tatárokkal együtt, a várat meg nem vették, de a várost mind fottig felégették és valamint a kozákok Lengyelországba cselekedtek, a lengyelek tatárokkal együtt úgy cselekedtek Munkácson, még a kis gyermekeket ketté vágták és földhöz verték. Az szegén erek fejedelemszont szánom, hihető nagy ijetségre vót. Az kgd órát (*így*) itt Pozsonba igazították, immár jól jár, nincsen semmi fogyatkozása. A kis hintóért kk nem kell lovakat küdeni, én az ifju Cibánt (?) Ludánra kültem paraszt lovakért, magammal elviszem azt a kis hintót. Ezzel isten oltalmába ajánlom kdt. Isten éltesse kgdt sok esztendeig kedves jó egissigbe. Irtam Pozson városába 23. Junii anno 1657.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramnak stb.

Az minémű levelet irt kk asszonyom anyám ő nsga, im kk megküldtettem. Hála Istennek jó egészségbe van ő nsga. Az itt való bíró ennelhány qvetantiát hozott, azt is kk megküldtettem. Az elmúlt szerdán haza érkezett Pozsonból asszonyom anyám ő nsga, azt írja, hogy e napokba Nádasdi uram, Gonzága és az tebb tanácsbeli urak, a kik kezel vannak, egybegyűlnek Pozsonba és ott fogják elvégezni, hun kell egybegyűlni királ urunk ő felsége népének. Erdélbe fogják küdeni őket, de nem az fejedelem segítségére, hanem csak veszteg fogják lenni, az míg meglátják, merre akar indulni vagy kiszállni az török. Mondják hogy Turóczra 8 német és horvátok 2, Sternberk hogy Jablonkára megyen az ő népivel, nevit nem tutta bizonyosan írnia, meik fogerregyünni Trencsin vármegyén által, de ennek is gyött abba az népébe a kik felmennek. Palatinus urunknak ő nsgának udvarbúl azt parancsolják, hogy meghagyja maga vice generálisának, hogy egyetértsen Marques Gonzágával és a mibe segíthet nékie, meg segítse. Azon szörnyen búsul palatinus uram. Szerencse, ha másokért nem küdnek fel azokat az nimeteket, de mind az Isten kezibe áll az, nem úgy a mint az emberek akarják, hanem mint az Uristen megengette nekiek. Többet mit ir asszonyom anyám ő nsga, Isten kiedet haza hozván magam megmondom kk. Ezzel isten oltalmába ajánlom kgdet. Irtam Ilava várában 6. Maji 1658.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Katta Szidónia, m. p.

P. S. Palatinus urunk ő nsga minden bizonyal bilcei (?) hévizbe fog jönni; mikor megindul, azt nem tudom.

Szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramnak stb.

Ez alkalmatosságom adatván, nem akartam elmulatni, hogy kgdt kis írásom által nem látogatnék, kíváncván kgd egészsége felől minden jót hallanom. Tegnap ez izlingi követ asszonyom anyám ő nsgtúl levelet hozott, minthogy tudom immár asszonyom anyám ő nsga nincsen Pozsonba és turóczi követ ide találkozott, az által attam választot ő nsgának. Az *Istók* az ő állapotához képest türhetőképén van. Ezzel Isten éltesse kgdt sok esztendeig kedves jó egységbe. Irtam Ilava várában 6. 7-bris ao 1658.

Kk szeretettel szolgáló házastársa míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk stb.

En Istennek hála szerencsésen érkeztem ide Zlihóra tegnap este, de a mint gyöttünk az hegyen átal, Miklós csatlózt az ló megrugta, a kezít nem birhatja, a miatt vissza kellett küdenem őtet. Kgdt kérem, az gyermek egészsége felől engemet tudósítson. Ezzel isten őltalmába ajánlom kgdt. Datum Zlihón 6. 8-bris anno 1658.

Maradván kk igaz házas társa szeretettel szolgál

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramnak stb.

En ma reggel Istennek hála szerencsésen érkeztem ide Blatniczára. Asszonyom anyámat jó egészségben találtam, hónap Isten segítségével akarunk hővizbe menni. Az lovakat im haza küldök, talám jó vóna ha kgd az kaucza lovakot immár fűre nem bocsátaná, mert hidje kied igen erőtelenek. Palatinus urunkat ő nsgát 8-brnek 20. napjára ide várják hővizbe. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálattját ajánlja, im kk Révai István levelét megküldötte. Isten őltalmaz minden keresztin embert olan házasságtól mint Révai uramék kezdenek. Kgdt kérem, az gyermek egészsége felől ne nehezteljen engemet mentül hamarább tudósítani. Ezzel isten tartsa és éltesse kgdt sok esztendeig kedves jó egységbe. Irtam Blatnicza várába 7. 8-bris 1658.

Kk szeretettel szolgál

Révai Katta Szidónia, m. p.

P. S. Asszonyom anyám ő nsga azon kéri kiemet, hogy parancsolna Hoeus Janónak (?) avagy kit kied akarja, komlót venni, im megkültte ő nsga Mokráni átal 12 tallért, igen kedves dolgot cselekeszi kied ő nsgának, ő nsga meg igyekszik szolgálni kk, mert itten igen drága az komló.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk stb.

Az kgd levelit szeretettel vettem, melből értettem az kgd jó egészséget, Isten tartsa kidt azután is abba az jó egészségbe. Mink ma estve felől ide érkeztem hévvizbe, hónapra palatinus urunkat ő nsgát ide várják. Szintén jó időre érkezünk ide, ha ma nem gyüttünk vóna, talám elfoglalták vóna Vessellini László uram számára, azon vótak igen, de mikor osztán látták, hogy nincsen mód benne, csak abba hatták. Nem igen kedves hírem, hogy az Istók orczája csak úgy vagyon, a mint én hattam, egészségesebb vóna, ha kiszolgálna nekie, írok Rozinának, hogy megénten abba az dogtor porába adjon neki vagy kétszer, talám jobban fog kiszolgálni neki. Itten még semmi ujságunk nincsen, elhiszem hogy több hírek lesznek, mikor az úr itt fog lenni; ha valami olyast hallok, el nem mulatom kgd tudósítani. Révai uraméknak elég rosz hírei vannak, minthogy feleségeik elhatták őket, mint Révai Istvánt és Révai Dánielt. Isten oltalmaz oly állapotól, mint ő köztök van. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálattját ajánlja. Irtam Rozinának, hogy mihent Erdődi kisasszony kendőt elvégezi, hogy becsináljon és kk kezibe adjon, azért kérem szeretettel kgdet, kgd ne nehezteljen mindgyárast Pozsonyban küdeni porkoláb uramot, kérem csak Erdődi kisasszony szállására adgyon Pálfi Pál uram házába. Édeském, kérem kgdt, ne felejtse elküdeni azt az kezkenyőt, im írok is az kisasszonnak édeském. Asszonyom anyám ő nsga felettébb kéreti kgdt, hogy kgd ne nehezteljen azt az fáratságot magára venni és meghadni az komló felől, az mint irtam kk Mokráni által, igen kedves dolgot cselekeszik kgld ő nsgának. Ezzel isten éltesse kgdt sok esztendeig kedves jó egészségbe. Irtam stubnyai hővizbe 7. 8-bris ao 1658.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk stb.

Nem akartam elmulatni, hogy kdt ez kis írásom által nem látogatnék, kívánván az kgd és az kis Istók egészsége felől jó hirt hallanom. Én mostanába jó egészségbe vagyok, csak hogy nem merek feredni, azt az spiritust iszom, az kit az dogtor rendelte, de még e héten elkezdem az főredést, és szándékom vót az, hogy csak kádba fereggyek. minthogy az úr ő nsga feredik az ferdőbe, azt megtutta az úr ő nsga, nem akarja azt mondja, úgy látszék, hogy előttem szalattok, hiszem velem ferethettek, és úgy mi az ferdőben fogunk feredni, de ha sok ember gyülekezne, ugyan mégis kádba fogunk feredni. Tegnap szent mártoni ludat itt ették. Mint az úr mind az asszony ő nsgok tudakozták kgd hunn vagyon, és nem igyekszik-é kgd ide gyünni; azt montam ő nsgoknak, hogy azon

vót kgd, hogy ő nsgknak szolgálatjára elgyün kgd, de mikor, azt nem tudom; az Istókot is tudakozott az asszony mint vagyon. Asszonyom anyám ő nsga kgdnek szolgálatját ajánlja és ím knk megküldette Révai Dánielné asszonyom levelét, kit asszonyom anyámnak írt, és minémű választja vót. Jaj ki igaz az Isten, most 3 esztendeje mult, nem azt gondolt Révai Dánielné asszonyom. Innét semmi olas ujságot nem írhatok kk, hanem e napokban írtak Bécsből, hogy minden bizonynal Koppenhágát az svékus (megvette) és hogy az daniai királyt megfogta az svékus minden udvar nipével. Az nem vóna jó hír az ő részére. Egyéb semmi derék hirt nem hallani itten az emberektől, nem tudgyák semmit, vagy nem akarják mondani, azt nem tudom. Palatinus urunk ő nsga sokkal jobban vagyon, hogysem Pozsonba vót, alkalmasént eszik és csak inkább császármadarat eszik, írtam liptó-ujvári tisztartónak, írtam hogy mentül hamarébb küdjén császármadarat és ennehány szép pisztrángot. Asszonyom anyám ő nsga azon kéri kgdt, hogy az Révai Dánielné levele és az választot el ne vesszen, hogy azután is többre ne mongya Révai Dánielné. 16. napján septembernek terminust atta palatinus urunk Révai Dánielné feleségestül Beszterczehányán. Isten őltalmaz, hogy az táblabírók törvént fogják tenni felöllek. Édeském, maga és az Istók egészsége felől tudósíccson engemet. Ezzel Isten oltalmában ajánlom kgdt. Írtam stubnyai hévvizben 12. Novembris 1658.

Kk igaz házastársa, szeretettel szolgál

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk stb.

Az kgd levelét szeretettel vettem, melből értettem az kgd egésséges létit, engedje az úr Isten ezután is jó hirt hallanom az kgd egészsége felől. Én istennek hála türhető egésséggel birok, még addig egyszernél többszer nem ferettem, elég alkalmatlan feredés lesz, mert csak kádba fogok feredni. Egyébaránt az úr ő nsga parancsol, hogy az ferdőbe feregyünk, a hun ő nsga fered, de tudom több-több ember fog gyülekezni ő nsgához, ki feredne annyi sok idegen ember között, minthogy palatinusné asszonyom nem feredik. Hogy még eddig nem ferettem, annak bizonyos oka van, mert azt az spiritust ittam, az kit doktor kütte vót. Istennek hála, hogy az Istók jó egésségbe van, csak az nem tecczik, hogy csak veres.... vannak és hogy derekasan ki nem üti az tompora (?) az mint azelőtt kiütött rajta, meglátjuk mint lesz a por és izzadás után. Innét semmi ujságot nem írhatok kk, Isten tudja semmi olast nem hallani, hanem Bécsből írták asszonyom anyámnak, hogy minden bizonynal svékus Koppenhágát megvette, és hogy ott lepte dániai királyt, és királnét gyermeke-

túl és az egész tisztviselőket megfogta. Édeském az kgd zobonya felől Jankó azt üzen kk, hogy ha keresztül fog varrani, a mint kd hagyott vót, hogy revided és szűkes lesz, hanem ha kk úgy tecczik a mint most hosszataba (?) van, hogy míg övében fog lehetni, azért kgd parancsoljon, a mint tecczik kk, azonnal elkészíti és elküldöm kk. — Én itt való követet küntem vót, de osztán megtért mikor megtutta, hogy ilavai követ itt vagyon, azért az előbbeni levelet is megküdettem kk. Az kertvélt asszonyom anyám igen kedvesen vette. Ezzel Isten tarcsa és éltesse kgdt sok eszten-deig kedves jó egészségbe. Irtam stubnyai hővizbe 15. Novembris 1658.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk.

Az kgd levelét szeretettel vettem, szívesen örülök az kgd és az Istók szerencsés létinek, engeggye az úr Isten, ezután is minden jót hallhassam az kgd egészsége felől. Irtam az lián asszonnak, hogy az gyermekneg abba az drá(ga) kőben való porba többet ne adgya be, azért vót bágyatt az gyermek, hogy az a por indított benne, és nem vót elég ereje, hogy ki hajcsa az tomporát. Asszonyom anyám ő nsga azt javallja, hogy minden 3 napra fekete port beaggyák neki, a mint irtam is az leán asszonnak mindenképen, micsoda orvossággal élesse az gyermeket. Higgye kgd, szernyen megijettünk vót mind asszonyom anyám mind én, hogy Mihókot láttuk, azt tuttuk, hogy a gyermek beteg, kitől Isten őrizz, oltalmaz, de ha rosszul van édeském, kérem kgdt, sieccséggel izenye meg kd, hogy hamarább alá mehessen, de ha egészséges az gyermek, hát egy hétig kellene ferednem. Kérem kgdt, mondja kgd, hogy néha azt az feir drága kőben való port beaggyák az gyermeknek szive erősítéseért, nem árt, ha is néha felveszik az gyermeket, csak vánkossa hordozzanak, mert azon vagyok, ha Isten egészségemet adgya, hogy haza jevek, ugyan fel kell hordozni őtet, mert nehéz immár néki az feküvés. Az zubony kész, Mihók által megküldem kk. Higye kgd, hogy kd vétkezett az olvasásban, nem én az írásban, csak hogy kgd engemet eremest nevetne, hatalmas, vigyázó és fő író vagyok én, csakhogy félek, az emberek azt nem hisznek felöllem. Asszonyom anyám ő nsga azt izeni kk, hogy igen ereli azon, hogy kgd oly fő dogtor, minthogy haggya mit kell beadni az gyermeknek s mit nem. Azt akarú ő nsga, hogy Czoborné asszonyom is úgy érteue az orvossághoz, hogy oly gyakran ne fárasztaná ő nsgát Pozsonba (?) Palatinus urunk ő nsga még két hétig késik itt hővizbe. Asszonyom anyám követi kgdt, hogy ez követ átal (!), de az Mihók átal nem mulatja el, én csak azért küntem

ezt a követet, hogy hamarébb tudhassam, mint vagyon az gyermek. Ezzel Isten éltesse kgdt sok esztendeig kedves jó egészségbe. Irtam Stubnyán 20. Novembris 1658.

Kk igaz házastársa, szeretettel szolgál

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramnak stb.

Kgd levelét kedvesen vettem, melből kgd jó egészségét érttettem, engedje az úr isten, azután is kgd egészsége felől jó hirt hallhassam. En is mostanába türhető egészséggel bírok; legyen Istennek hála. hogy az Istók jobban van, nem reménlem, hogy az hompora (!) többé kifakad rajta. En azon vagyok, hogy e héten hazafelé indulhassak, irtam liptó-ujvári tiszttartónak, hogy szálát ködjön alá, szálón alá mehessek. azt mondják felette gonosz ut van az hegyeken. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja. Ma reggel Czobor Ádám ide érkezett, Hidvégi uram vele vagyon, megénten új donacziót attak neki ő felsége, olan mint az előbbeni donaczió vót, csakhogy az urfi ott magán van benne írva lévén is az lendjel asszon gyerme (*így*). O felsége gráciát, más alkalmatossággal akar ő felsége helyre hozni, és úgy Czobor Ádám mindjárt akarta statuálni magát az jószágba, de az német kamere perfektusz (*így*) kontradikálta, hogy utólsó nevének az Ádám, és ha megtalálna halni, ő felségére esne az jószág, azért gyütt ide az urfi, hogy palatinus urunk ő nsga recommendálja ő felségénél, a mint meg is cselekette ő nsga. És úgy tudakozik asszonyom anyám ő nsga kgdtül, elég-e csak egy helyen az kontradigczió avagy mindenütt kell kontradikálni a hun fog statuálni magát az urfi, és azon kéri asszonyom anyám kgdt, hogy az kontradikeziót formálná kgd és asszonyom anyámnak megküldené. Az zobont ím kk megküldtettem, viseljen el kgd egészségbe, nyaka körül meg nem csinálta, mert. az mértéke nem vót. Czobor Ádám kk szolgálatját ajánlja. Palatinus urunknak azt az élest megkütem, ő nsga igen kedvesen vette, kk mind az úr mind az asszon ő nsgok szolgálat-jokat ajánlják. Ezzel isten éltesse kgdt sok esztendeig nagy szerencsén. Irtam stubnyai hővizbe 24. Novembris 1658.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomatajánlom kk mint nekem szerelmes uramnak stb.

Kgd levelét Stanislótül vettem, mit ír kgd, megérttettem. Az lovakat ím alá küldettünk. Az úr isten hozza meg kgdt szerencsén és jó egészségbe, jó hirekkel. Mink Isten áldásából minnyájunk

jó egészségbe vagyunk, az Istók istennek hála egészséges. Már szégyen Tekeli Istvánné megatta az árát torokfájásnak, tegnap egy hete hogy meg hótt, Petróczyné asszonyom izent tegnap ide, maga írja Tekeli uram Petróczi uramnak; azelőtt is beteges vót, de abból immár kezdett vót felgyógyulni, hanem osztán a torka megdagadott, ki miatt meg is kellett halnia nyavalyásnak. Be kár azt az asszont, valóban nem válogat a halál se ifjut se szípet nem kiméli. Hallom, hogy maga is Tekeli uram betegen fekszik nagy keserűségéből. Ha asszonyom anyám nincsen immár Pozsonba, kgd kérem ezt az levelet alkalmatossággal ő nsgának megküldeni. Ezzel Isten ótalmába ajánlom kgdt. Írtam Illava várában 28. Novembris 1659.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Katta Szidónia, m. p.

P. S. Ilyen $2\frac{1}{4}$ réf arany csipkére vóna szükségem, kgdt kérem, vétesse meg ha lehet.

Szolgálatomatajánlom kk mintnekemszerelmes uramnakstb.

Az kgd levelét vettem, úgy látom, kgd az innepek alatt Zolnán fog lenni, ahhoz képest ím kk élest is küdök, és 2 esztévér kappanokat kalácsokkal, aggya Isten kdk jó egészségben elköteni. Nem kételkedem, hogy a zolnai szép menyecskék nem tudnának szebb kalácsot sütni ezeknél, de talám az szebb kalácsok mellett ezek is elkelnek. Herus (?) András eljött, azt mondja, hogy Csejtén Kacseriusnál 50 akó bort alkudott meg 2 frt akóját. Isten éltetvén az ünnepek után azon leszek hogy szekereket alá küdhessek; az Gyuricskóért ma, hogy Melcs . . . talált 20 akó bort, azt is 2 fton tartják akóját, alámenet Herus András azokat is megköstolja, és ha kgd parancsolja, azt a 20 akót megvehetné, ha penig kgd nem akar, hát csak azokért Csejtére küldök. Az emberek itten szernyen félnek az nimetektől, ma jött egy követ Magyar Barótól, azt mondja, hogy ez a 4 compania ki e héten átal ment Csehországból gyün, és hogy azok kik brunai jószágba és több heleken vannak, mostanság csendességbe vannak, nem készülnek sehová is, de hiszem ezeknek is semmi hírek nem vót s ugyan mégis erre gyűttek. Trencsénben úgy hallom, élissel készen várják még németeket, úgy hallom, hogy a dubniczaiak dicsekednek, hogy ők ezekre az 4 compánia németre csak egy falat kenyeret sem attak. Jó az mikor az ember más ember jószágába diszponálhat és magáét békével haggya. Tekeli István uram tegnap estvére Kassára érkezett, hova igyekezik nem tudom, és sokáig fog-e itt késni, azt sem tuthatok. Tegnap reggel küttem vót ersek uramnak leszkóczi tóból 4 galóczát, hallom, igen kedvesen vette, máshonnét is küttek

halat, de a galóczát igen kedvesen vette. Az ő nsga lovászmestere színát kért, hogy igen szűk a széna nállok, hónap akarok hopenster urammal oda küdeni szénát s szekeret az mint hagyott vót kegyelmed. Kalácsot, pókát vagy 2 hizlalt kappant küdők oda szintén. Hogy akartam elvégezni az írást, gyütt Tekeli uram szolgálja, Giláni, látott mint vagyok, több beszéd kezett tudakozott, meddig fog kgd kísérteni az németek (*ügy!*); mondom csak felfődre parancsol ő felsége, ő felelt, mink penig azt hallottuk, hogy egész Erdélbe megyen ő nsga, mondom nem megyen, mert se ő felsége parancsolatja nem tartja hogy Erdélbe menjen, se magának kedve sincsen hogy mostanába Erdélbe menne ő kieme, ő (mondta), a bizonyos, hogy kitül lehet jobb otthon békességgel lenni; arra montam, a bizonyos, hogy kitül lehet jobb, de minthogy ő felségének úgy tetszett és méltóztatott parancsolni az uramnak, ura parancsolata ellen nem tehet. Azt is monta, hogy az Haiszter hadába, ki Lengyelországon átal gyütt Bártfa felé, feles esett Lengyelországba, mert rutul keztek vót bánni lengyelekkel, azok is rajtok támattak és felest vágtak le benne. Tudakoztam, meddig szándékozik bátyám uram, mondá hogy Ilésházi Gábor uramhoz igyekezett, de ezekhez a németekhez képest nem megyen tovább, hanem hónap visszamegyen Litava felé. Senkviczi uramnak ajánlom szolgálatomat. Ezzel Isten éltesse és tarcsa kgdt sok eszten-deig kedves jó egészségben. Irtam Ilava várában 14. Maj. 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mintnékem szerelmes uramnak stb.

Ezen órában vettem az kgd levelit, én még tegnap irtam meg az levelet, kit az szekérrel kellett küdenem, akartam vóna, hogy igen idején megindultak vóna az éléssel fel, de későn gyütttek az lovakkal meg, itt érte az követ őket. Az lgd parancsolatja szerint fa héat küldök ¹ 2. u. . . . is az víznek csinálására, az mint szokott innya kgd szomjuság ellen. Reménlem, eddig Marsovszki uram és Győri u. Zolnára érkeztek, ő kiemek megmondhatják mindenvoltaképen az nimeteknek felmenetelit Puhórúl, nagy kedvek lett volna a mint hallom Belusra szállani, csak többen ne gyünnének ezen, bizony nem kívánom látni őket, noha egy részen magam is német vagyok, de most nem kívánok németeket látni, főképen hadi németet. — Az lovakat megint kiküttem szigetbe, még eddég mind jól vannak. Ludánról csak 2 ilen sajtocskát hoztak, az egyiket itt megkeztem, a másikat kk im megküldöttem, egészségbe kölcsé el kgd. — Az szerszámot a sidjártó nem készítette, azt monta, hogy kgd nem is hatta sietni vele, ma talán kész lesz, de paraszt ember által nem merek küdeni, hanem ha vala-

mel szoldat kgd egészségért elviselné. Ezzel Isten oltalma alatt ajánlom kgd. Irtam Ilava várában 15. Maj. 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk.

Sziből kívánom az kgd jó egészsége felől jó hirt hallanom. Édeském, hónap kellett vót Győri uramnak kgd után felmenni, de tegnap Nyári Lajosné asszonyom ezen menvén beküldött vót hozzá, a mellett egy levelet küldött vót, kért hogy Brunába kügyem az mint meg is küttem s magam is irtam Forgács Éva asszonnak, kértem, agyon értésemre, merre mennek ezek az német hadak. Mit ír ő kieme, im kk az ő kieme levelét megküttem. Minthogy ír hogy general Zuza ezen fog jönni, én kk sietséggel akarok érté-sére adni Győri uramtól, itt tartóztatom még és Sándor uram ha ezen átal fog gyünni, minthogy kevés magával gyün, ha délre találna gyünni vagy éjszakára, ugyan be akarok hini ő kiemet is, azután vele együtt felküdom Győri uramot, minthogy kgd vele együtt fog járni, egy darab ideig meg akarnám becsülni kgd házába, tudom hogy kedvesen veszik. Ma délbén érkezett asszonyom anyám ő nsga követe, mit ír ő nsga im kk az levelet megküttem, sokáig vóna leirnya, hiszem az Mihók megolvashatja kk. Im ennehány szem cseresnét küldött asszonyom anyám, azt is kgnek felküldtettem, kölcsé el kgd jó egészségbe. Ezzel Isten óltalma alá ajánlom kgdt. Irtam Ilava várában 20. Maj. 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mint nekem szerelmes uramnak stb.

Ma idején reggel vettem az kgd levelét Cibonitúl, legyen Istennek hála, hogy kgd egészségbe van, tarcsa meg az úr Isten kgdt sok esztendeig azon jó egészségbe sziből kívánom. Mink is itten Isten áldásából türethőképén vagyunk, az Istók hurut egy kicsint, megadgya Isten, az is meg áll rajta. Tegnapelőtt vettem asszonyom anyám ő nsga levelét, tegnap nem adhattam választot ő nsgának, a fejem fájt, hanem most irok ő nsgának. Búsul asszonyom anyám, hogy aval az hitetlen Nahoddal (?) még sincs vége, irok ő nsgának, inkább maga menjen Bécsbe, és szollicikáljon, legyen immár vége, talám szómat fogadgya ő nsga és elmegyen Bécsbe, adgya Isten, minden jót végezghessen ő nsga. Tegnap reggel mintegy kilencz óra tájba ment el Trencsénből general Zuza az hadakkal, tegnapelőtt oda küttem vót Kulcsár uramot hozzája és gazdálkottam ő kgminek a mint lehetett, tudom igen ked-

vesen vette és igen ajánlotta magát. Tegnap éjszaka az szekerekkel és az éléssel pattantyust kütttem vót, és a secretariusnak feér kenyeret, egy pinczetok bort kütttem, az is igen kedvesen vette nagy udvari szóval, hogy érdemlette ő azt én tüllem, de ha Isten élteti hogy megszolgálja, csak kgdnek szolgáljanak ott az utba, nem kívánok egyebet tülle. Az mi jószágunkból való se élést se szekeret nem vittek magukkal Trencsénből, megtértek mind, hanem egy szekeret Ilésházi vitt el, de reá felelt, hogy visszaküldi. Ludáni tisztartónak megirtam, hogy készen tarcsa az gabonát; mit ír mind kk mind penig az porkolábnak, im kk megküldetem. Édeském, minthogy az ajer is gyakran változik, im kk az szürke porból még többet küldök ha kívántatna, adgya Isten, kk ne kellessék az orvosság, de mihent kk kezébe adgyák ezen port, kérem kgdt maga lássa kgd hozzá, meg nem . . . vagy az papiroost ne szaggassák el, kérem kgdt, másra ne bizza kgd. mert kár vóna, az orvosságot. Pézsma vizet ujonnan égetem, im kk küdök benne kóstolásra, ha többet kívántatna, kgd írja meg, Turóczba küdök, ha itt nem késik kgd. Miklós urnak szóló levelét mindgyárt egy követ által küldök. Ezzel Isten óltalma alá ajánlom kt, maradván kk Illaván 28. Maj. 1660.,

igaz házastársa szeretettel szolgál míg él
Révai Katta Szidónia, m. p.

Szenkvicz uramnak ajánlom szolgálatomat.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk.

Kgd két rendbeli levelét ma délbe szeretettel vettem, azon igazszívből örülök, hogy kgdet jó egészségbe hallom lenni, tarcsa meg az úr Isten ezután is azon jó egészségbe. En Isten áldásábúl az Istókkal együtt türhető egészséggel birunk. Valóba nem jó hír vóna az szegény keresztinyekre, ha oly szerencsétlenül jártak vón, adgya az úr Isten, ne legyen bizonyos az a hír és segicse az igaz Isten szegény keresztinységnek győzedelmet venni az pogányon. Reménlem eddig jutott kgnek kezihez az illavai követ által irt levelem együtt Pozsonból hozott levelekkel. Nilván tudom, kk mostanába elég dolgai vannak, azért nem akarom kgdt terhelni sok üres irással. Ezzel Isten ő szent óltalma alá ajánlom kgdt maradván Illaván 4. Jun. 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk.

Kgd két rendbeli levelét szeretettel vettem, legyen Istennek hála, hogy kgd jó egészségbe van és szerencsésen Lőcsére érkezett. Az úr Isten vezérelje azután is kgdet és tegye az kgd utjait sze-

rencsössé. Az kgd leveléből értettem, hogy kgdnek még tovább kell menni Lőcséről az úr ő nsga parancsolatjára, csak az úr Isten adná, ne kellenék kk tovább is menni Eperjesnél, egyébiránt kk bizony helyes méntségi vannak. Tegnap Miklós úr haza érkezett betegen, valóba rüt színbe van, ugyan az hintóba ágyat csináltatta magának és úgy hozták ide; most doktor Koh ő kiemenél van, ő orvosítja, tegnap ebédhez felkótt vót, de nem sokáig ülhetett, megint lefeküött. Reménlettem hogy maga fog irni az úr kk, de azt izent, hogy nincs mit írnia ő kiemenék, más az hogy ő most beteg és úgy nem írhat, azt mongya doktor Koh, hogy úgy tecczik nekie, immár valamintire most estve felé jobban tecczik lenni. Az Istók is csetertektől fogvást kezd hurutolni, sehová nem bocsátom ki az szélre, attam is izzadásra való orvosságot neki, ha himlőzne. Izzadott utánna, de nem tecczik egy. . . . is rajta hogy himlőzne, még is immár ma 4 napja, ugyan megtecczene rajta, ha himlő vóna, csukhogy hurut. Asszonyom anyámnak is irtam meg az ő betegeskedését, kgd azon meg ne ijedje, megaggya az úr Isten, hogy nem lesz semmi ol félő nyavalya rajta. Hogy erdéli fejedelem meghótt, keztték vót itt is beszélni az emberek, de nem hittem, hanem most hogy az kgd leveléből látom. Ember és halálnak fia vót, meg kellett alázni magát előtte, az halál nem válogat. Az erdéliek valóban csak szerencsén függnek. Az úr Isten segicse az szegény keresztinségnek és szégyenicse meg az pogánt. Adná az úr Isten, hogy az egész keresztenség egyezne meg és minnyájau mennének az pogánra. A minap obrister Valis ment ezen, de csak 25 lóval, az népei Jablonkán passusra mentek. Egy vagy két napig hévizbe késett, felmenet Dubniczán vót Illésházi uramnál, ő kieme ide küldött Raimanust az szolgabíró, hogy Belusra mennek éjszakára, én attam válaszul, hogy ha ugyan másképen nem lehet, hogy senki sem kerülheti el az bellusi szállást, a mennyire lehet, gazdálkodok nekie. 12 lovat kértek szekeri elébe azt is adattam, az nimetek jó neven vették az gazdálkodást, csaknem csendesebben vótak azoknál kik kísérték. Ha kgd Eperjest szembe lészen palatinusné asszonyom ő usgával, kérem kgd mongya alázatos szolgálatomat ő nsgának. Ezzel Isten tartsa és éltesse kgdt sok eszten-deig szerencsés jó egészségbe. Írtam Ilava várában 14. Junii 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

P. S. A lovak jól vannak, és az épiletre az porkoláb jó gondot visel.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Nem mulathatom el, hogy kgdt írásom által nem látogatnék, kívánván az kgd egészsége felől minden jót hallanom. Én Isten

áldásából türhető egésséggel bírok, az Istók e napokban betegeskedett, a hurut bántotta, hiszem az úr Istent, hogy nem lesz semmi dolga. noha attam értésére asszonyom anyámnak s kértem ő nsgát, egy vagy két napra gyűjjen fel az gyermeket látni. E héten akartam vót megindulni Sz.-János felé, azonban az gyermek hurutóni kezdett, abba mult az utam, immár megvárom asszonyom anyámat, azután mikor jobban lesz az gyermek, együtt asszonyom anyámmal megyek alá. Miklós úr is immár jobban kezd lenni, fennjár immár, ma ment el tülle dogtor Koh, sokkal jobb színben van immár ő kieme, hogysen akkor vót, hogy ide gyűtt. Tegnap s ma hozták el Ludánrúl a gabonát, az mint látom megadatott az úr gabonát az jobbagyságnak. A lovak, az mint a Balok beszéli, szeppek s jól vannak. Ezzel isten iltesse s tarcsa kgdt sok esztendeig kedves jó egisségbe. Irtam Ilava várában 17. Junii 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Kgd levelét szeretettel vettem. Veszem eszembe, hogy kgd igen ijedjt meg az Istók betegeskedésen, azért nem akartam irni minden voltaképen az ő nyavalyáját, hogy kgd meg ne ijedgyen. En asszonyom anyámért küttem vót, ő nsga pénteken éjféltkor ide érkezett; már Isten áldásából az Istók könyebben s jobban kezd lenni, mert immár az flegmát kivetheti. Asszonyom anyám hónap el akart menni, mégis reá kértem, hogy szerdáig még marad, hogy lássa, mint lészen tovább az Istók. Sz.-Jánosról dogtorhoz küldött vót asszonyom anyám, ő is küdött orvosságot, elég nem örömet veszi be az orvosságot, de meg kell lenni. Isten segítségéből szemlátomra csaknem óránként jobban kezd lenni a gyermek, igaz hogy igen bádgyatt az hányástúl, de jobban alhatik és lélegzetet jobban vehetik, mióta kezdett hánni. Soha nem hinné kgd menni s mely rút flegmát hány. Kgd ne búsuljon, megaggya az úr Isten, hogy nem lesz semmi dolga, bizonyosan elhiheti kgd, hogy jobban van immár. Győri uramot igen szánom hogy beteg, im orvosságot küdöm neki, ha mégis valami alterárcziót érzi magán, ezen üvegből való vizet kétszerre vegye be és izzaggya reá. A szarvas gombát kk megszolgálom. En bizony elfelejtettem, mi nyavalya vót Miklós urnak, az hátát fájdalta és hővség vót rajta, immár jobban van ő kieme. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja. Ezzel Isten óltalma alá ajánlom kgdt. Irtam Illava várában 20. Junii 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk.

Nem akartam elmulatni hogy kk értésire adni az Istók egységnek voltát. Tegnap délután érkezünk ide Sz.-Jánosra, az ő egészségtelenséghez képest türethőkípen szenvedte el az utat. Immár most csak nyugszik az ut után, főképen nappal többet aluszik, hogynem llaván szokott aludni, éjszakára is alkalmasint aluszik, hiszem az úr Istent, hogy az dogtor orvossága által megteríti az előbbeni egéssigit. Ma reggel idein mentek asszonyom anyám lovai Pozsonba dogtorért, reménlem, hogy hónap itt leszen, csak az gyomrát ládítanánk meg, mindjárt jobban lenne, mert Isten áldásából igen jó izüen eszik, maga kívánja az ételt, az uton is jól evett. Im kk az német hireket megküldtettem, kiket Bécsből hoztak. Az artikulusok felől is tudakoztam, azt mondja asszonyom anyám, hogy utóbeli (*így!*) gyűlésből való megvannak. Azt mondja ő nsga, hogy ha kívántatik, ő nsga leiratja maga számára és az originált kk megadja kk őket. Im kk kevés savanyított ugorkát küldtettem, engedje az úr Isten kk sok esztendeig ujságot érni. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja. Ezzel Isten őtalma alá ajánlom kdt. Irtam Sz.-Jánost 6. Jul. 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Katta Szidónia, m. p.

Kérem kgd, ha Liptóbúl a porkoláp alá küdi a viaszokat, kit számomra vett, parancsolja meg kd. ha nincs ol derék dolga az jobbágyoknak, hogy egy szekeret kenderirt készítenének, ha penig most nem lehet, bár csak aratás után elég ideje lesz.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Az kgd levelét szeretettel vettem, szívesen örülök azon, hogy kgd jó egészségben van, tarcsa meg az Isten kgdt azon jó egészségbe. Szintén ma akartam kgdhez egy levelet eligazítani, azonban elérkezett az illavai követ. Kk értésére adok, hogy az elmúlt szerdán vót itt doktor Spindler, csak egy éjjel hált itt, másnap reggel ment el, mert a gyermeki betegek, azt monta hitire, hogy más emberért azt nem cselekethette vóna, hogy házátúl elment vóna. Most az Istók betegségről azt mondja, hogy még eddig nem halálos az ő nyavalyája, de hogy félő nem vóna, azt sem mondgya, hogy ... kívánta vóna, bárcsak 3 hétnek előtte láthatta vóna az gyereket, talám ennyire nem jutott volna. Azt kívánja, hogy Pozsonba vigyék az Istókot, közelebb legyen hozzája, az minémű ireket és flastromokat hagyott itten, azokkal kenjetek (*így!*) az gyermeknek oldalát, mert azt mondja a doktor, hogy legnagyobb nyavalya az oldaliba van, hogy az tüdeje és az lépe kemény neki, hogy azokat kell lágyítani és hogy itten lehetetlen dolog ol gyakran hozzá láthatson az mint kívántatik s Pozsonba, ha is maga megbetegedne, hogy

dogtor Bayert (?) ködözné, az referálna neki mindenképen mint s hogy van. Ehhez képest tudom, hogy kgd sem bánja ha Pozsonba viszem az Istókot, hiszem az úr Istent, hogy megvigasztal bennünket és megtéríti az Istóknak előbbeni jó egészségét, az elgyövä vasárnap vagy hétfőn akarunk megindulni Pozson felé, most is immár úgy tetszik, hogy valamintire lágyabbak az Istók oldalai a kenés után. Czobor Imre uram házánál leszünk szálláson. Az elmúlt szerdán vót itt Czoborné aszonyom, Pozsonbúl gyűtt, Lippai György uram menyegzőjén vót, az úr pedig Karicsont . . . orvosítja magát. E minap hogy ide gyűttünk, utba Szabotiston hál-tunk s vasárnap praedikacziótt ott vótunk. Nyári Imréné aszonyom izent sirva, reminkedett s az Istenért kért kgdt. cselekedné azt a jót véle s az gyermeket az mint annakelőtte is kért, azon vóna kgd s módot találna benne, hogy llaván lehetne, bizony a szivem megesett rajta a mint mondták hogy sirt. Édeském ha lehetne hogy . . . uram vagy más valaki, kinek szót fogadna Miklós úr, hogy szólna neki, ne lenne ellene, hogy az urfi ott llaván tanulna, mert bizony szánakozásra való aszony az a mint sir s reménkedik hogy ő nem másért, csak azért, hogy az fia fundamentumot venne az hitinek, mert fél, valahogy az uton is pápistával (*így!*) ne lenne. Az úr Isten az fiunkat megáldja benne . . . , ha szegény árvával jót teszünk. A lengyel urfi itt van az új keresztkinek házánál, hallom, hogy bőven köti, igen vigan lakik. Én ma távuról üzentem, venne-é aranyimvet jobbágyokért, kívánja látni az aranyművet, hónap alá küdem némely darabját, ha megalkuszik velem s jobbágyokat ad érette, az 2 jelgyűrűn kívül és gyengyen kívül a többit mind oda adnám. Az míg az úr Isten gyermekemet felneveli, jobb hasznát veszem a jobbágyoknak, hogynem aranyműnek. Lovak felől is izentem, ha akarná az én szekeres lovaimat venni . . . kellene oda adni. kgd agyon értésemre. Az lovak felől azt izentem, hogy kész pénzen kellene venni, nem jobbágyokon, ha pedig felit az árának akarná kész pénzül adni s a felit jobbágyokra az arany-mivel venni, oda adjak-é vagy nem kgdt, kérem adgyon értésemre. Hamarébb hallom, hogy nagy . . . , ha mi megtetszik neki, mindjárt hirtelenségbe akar venni. Izentem neki, ha paripát akar venni, llaván szép paripákat talál, de kész pénzen, csak szolgát kügyön fel kglhez. Hallom, hogy az itt való jószágát mind el akarja adni, az anyja nehezen gyütötte, ő pedig igen bőven köti. Az szarvas-gombát megiszolgálom kk, egészséggel elkötöttem az több jó akaróimmal együtt. Asszonyom anyám ő nsga kgdnek szolgálatját ajánlja. Ezzel isten éltesse és tarcsa kgdt sok esztendeig kedves jó egészségre. Irtam Sz.-Jánost 9. Julii 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomatajánlom kk mint nekem szerelmes uramnak stb.

Nem mulathatom el, hogy kgdt írásom által nem látogatnék, kívánván az kgd egészsége felől minden jót hallanom. Remélem, eddig kk kezéhez jutott az én levelem, kibe irtam vót kk, hogy dogtor kívánja hogy az Istókot Pozsonba hozzák, kit meg is cselekettem, tegnap délkor ide érkeztiünk. Igaz, hogy az Istók igen esztévér, csak bőr s csont rajta, de az előbbeni betegeskedéséhez képest hála Istennek jobban van. Az oldalai niucsenek ol kemény, mint annakelőtte vótak, azt mongya a doktor, hogy az igen jó jel. Immár sokkal jobban tetszik neki hogynem akkor, hogy Sz.-Jánost vót. Azt mondja, hogy meg sem gondoljuk azt, hogy ol hirtelen az ő előbbeni ereihez gyünne, de hogy valami halálos jelt látna rajta, csak az orvossággal éljünk az mint parancsol, hitére mondgya hogy nem kell félni. Rettenetes rút bűdös matéria megyen tülle, soha nem hinné az ember, de a hurut is Istennek hála alkalmasint elhatta, immár szájízi megvan, jó izüen eszik. Tudom kgd nem fog bánni, hogy egy ideig itt fogok lenni az gyermekkel dogtor mellett, minthogy szemlátmára látom, hogy használ neki az ő orvossága, hát az míg az dogtor fog javallani, itt leszek. A bécsi sollicitálásra van gondom, még eddig egyebet nem mehettem végire csak azt, az mint olvastam kk az nimet levélből, talám komám uram is végire megyen Győrbe. Ha itt valami bizonyosnak végére mehetek, kk értésére adok. Itt is beszélük, hogy az németeknek vót ellenkezés a terekkel, és hogy több német had felmegyen. Senkviczi uram is izent ma, hogy egy kurirt küdik fel kgd-hez valami levéllel, de hogy ő nem tudgya mi van a levélbe, és hogy maga Senkviczi uram beteg, azt tartom, hogy a commissarius-ság lesegítette (!), izentem is ő kienek, ha ugyan fel kellene menni kk meginten, kérem ő kghnét, halassza más időre az betegeskedését. Valóban nehéz állapot, ha megénten most fel kell mennie kk, kérem kgdt, adgyon értésemre, miben van ez állapot. Illésháziné temetése miképen vót s mint alkuttak meg, azt is örömet tudnám. Szegény asszony attyafiait hitták-é temetésre, az Erzsike örömet ment-é el Trencsénből? Palocsai uram és az asszony és a kisasszony mind Sléziába mentek e héten, még senkinek sem ígérték a kisasszont, a lengyel urfi mégis sollicitálja a kisasszont, kihez megyen, nem tudom, . . . lakadalom mikor lesz, kgdnek semmi bizonyost nem irhatok, magok sem tudják. Csáki Lászlóné asszonyom Szathmáron van, az urfi pedig palatinus urunkkal ő nsgával van. Asszonyom anyám ő nsga kdnek szolgálatját ajánlja. Ezzel Isten tarcsa és éltesse kgd sok esztendeig nagy szerencsén. Irtam Pozson városában 14. Julii 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk.

Kgd levelét ezen órában szeretettel vettem, örülök azon, hogy kgd jó egészséggel bir, tarcsa meg az úristen kgd azon jó egészségbe sok esztendeig; én is Isten áldásából türhető egészséggel birok, az Istók is, az mint a dogtor beszéli, jobban van. Tegnap megintem hitire mondtá, hogy ő neki jobban tetszik lenni, igaz hogy nem hurutol gyakran s lélegzetit sem veszi ol nehezen mint azelőtt, az oldalai niucsenek ol nagyon kemények, csakhogy óránként esztevérebb, azt mondgya a dogtor, hogy azon nem kell csodálkozni, hogy esztevér, mert nem kicsin betegségen ment átal s még most is azt mondgya, hogy a giliszta van benne, csakhogy nem meri erősen purgálni, igen gyengén fog hozzá az purgáláshoz. Hónap Isten segítségéből fog valami gyenge purgációt adni, magam is montam neki, ne halassa tovább az purgatiót, mert mentül tovább a giliszták benne vannak, annál bágyattabb s esztevérebb lesz a gyermek; azon csodálkozom, jó izüen eszik, míg egészséges vót, többet s jobb izüen nem evett a mint most eszik s óránként esztevérebb, rá felel az dogtor, hogy valameddig a gilisztától teljességesen meg nem menekedik, addig nem veszi hust magára. Az úr Istentől kell várunk, az úr Isten engemet soha nem hagyta. most sem hagyja, ha is megszomoríta egy ideig, tudom még megvigasztalja bennünket s megtéríti az előbbeni jó egészségét; a dogtor igen biztatja, hogy bizony nem kell félni attúl a nyavalyától, hanem ha az úristen kíváltképen akarna büntetni bennünket, immár több betegséget eresztene reá, és azáltal szólítaná ki e világból, de a mint most van, igen bizik hozzá a doktor, hogy felgyógyul, de idő kell hozzá, a míg az előbbeni erejéhez gyün. Tegnap vót itt Nyári Lajos uram, Nitrára ment kanczellárius uram után, ő kieme átal is irtam kk, kértem, Ludánra kügyön leveletem. Senkviczi uram ide küldött palatinus urunk ő nsga levelének párját, kiből látom ő nsga akarattyát, hogy kgd megintem felmenjen az hadakkal; hogy kgd mentette magát. jó vóna, ha ő nsga helt adna az kgd mentségének, de ha nem adna helt, nem jó igen menteni magát, kgd jól tudja, micsoda dolog van kgd előtt, ahhoz sok jóakaró kell, ne mondják, hogy először akarják kgd ő felsége szolgálatjába venni és immár menti magát, kgd jobban tudja s érti mit kell cselekedni. Senkviczi uram levelét kdnek im megküldöttem. Szintén hogy irtam, hozták Sz.-Jánosról kgd levelét, kit Horvát György hozott. Asszonyom anyámat ő nsgát reá birtam, elgyütt és itt vagyunk együtt az Istók mellett. Azt is megcselekeszem, hogy fürdőket eresztetek az fején, de immár Isten áldásából nem veszi ol nehezen lélekzetet, csakhogy a hasa még nagy, dogtor mongya, hogy gilisztától van az, mint elől az levélbe irtam kk. A lengyel urfi izent, hogy pénzen venne némel darabot az arany-mivem között, én izentem, hogy pénzen nem adok el. de jószágra

adok akár az egész aranmvimet. Isten éltetvén s visszamegyek Sz.-Jánosra megintem izenek neki az lovak s szerszámok felől is, ha akarja. Most hallom, hogy valaki pénzt adott neki, de nem tudom hogy mire, bőven költi, maga szolgálának ad jószágot zálogba, hallom, hogy tisztartója Tarnóczi szeguli részre akar pénzt adni, úgy látom, hogy elszaggatja az jószágát sok felé. Beszélik, hogy a francia királynak lakadalma immár megvót, hogy az királynénak reverst kellett adni magárúl, hogy ha deficziálna az spanyol királynak háza, hát ne légyen szabad francziai királynénak successiót praetendálni, hanem hogy az ifjabbik lineára szálljon, melik az mi császárunkhoz megyen, de némelek beszélik, hogy az francziai királyné... fog azután. A lengyelek svékusokkal megegyeztek s lengyel koronát kívánják, ha jóval nem agyák, hogy erővel akarják keresni. Tegnap két hete mult, hogy a császárné haza gyött; beszélik hogy szerencsétlen ügye vót, mert célba akart lőni s maga lokáját meglőtte, mindjárt helbe maradott s egyszer az lovai szalattak s két embert megöltek. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja. Ezzel Isten tarcsa s éltesse kgdt sok esztendeig kedves jó egészségbe. Irtam Pozson városában 16. Jul. 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia. m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk.

Noha csak tegnap irtam kk Turóczi átal, mindazonáltal ez alkalmatosságom adván, nem akartam elmulatni, hogy kk hirivel ne adnám az Istók állapotját, egyébíránt csak egyaránt van, az mint Turóczi átal irtam kk, csakhogy ma estve felé úgy tetszik, hogy az lábai kezdenek kicsint dagadni, a hasa egyaránt nagy, egy kis lagszatimát (*igy!*) attunk be neki, háromszor purgálta, de a hasa mégis nem igen tetszik hogy apadna; no azon mód nélkül ne búsuljunk, hagyjuk az úr Istenre, ő legjobb orvos, hótbúl is élőt tehet, azt az szegény ártatlant is meggyógyíthat, kit hiszem, hogy meghallgatja az én imátságomat s megvigasztal az Istók egészségének térésével. Ugy tetszik, ha az úristen meggyógyítaná az Istókat, mintha ujonnan világra adná, csak imátkozunk s higgyük az mi kegyelmes Istenünket, ki minden jót ad s benuünket sem hagy. Ezzel Isten tarcsa és éltesse kgdt szerencsés jó egészségbe sok esztendeig. Irtam Pozson városába 16. Jul. 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramuak stb.

Kgdnek két rendbeli levelét nagy szeretettel vettem, legyen Istennek hála, hogy kgd jó egészségbe van, az úristen tarcsa meg

kgdt sok esztendeig azon jó egészségbe; az elmúlt napokban nem szintén egészséges vótam, mert az bal pofám igen megdagadt vót, úgy tetszett, mintha egynehány helyen gyülekezne, rettenetes nagy fájdalmat szenvedtem, de immár hála Istennek jobban vagyok; dogtor Spindlerért küttam vót, de nem gyühetett, köszvénybe fekszik, hanem flastromot küldte, az igen használt. A mi azt illeti még ki nem járok, de Isten áldásából sokkal jobban vagyok, nem is reménlem, hogy immár kívül fájna az arczom, belül fakadt meg. Kgd leveléből látom, hogy kgd az elmúlt héten csak Turóczba vót, az mint az hadak lassan járnak, jó ideig még kegdt Tokajt ér. Itt is azt beszélük, hogy . . .kali hadnak fel kell menni, Magyarországon . . .megyen átal. Valóba nem kicsiny kár esik az országba, csak az úr Isten oltalmaz bennünket az pogán kéztől. Tegnap estvére várták Csáki Pál urat Szacsinra, Zennyei uram az urfival Halicsba vannak, az Éviaka kisaszont Zennyei uram Hrocsinból haza vitte Halicsba. Keglevit Miklós még ott fenn van, ha kgd fog látni vagy valamit hallani felölle, kérem kgdet, alkalmatossággal írjon kgd nékem. Reménlem, hogy Hoscsinba az menyegzőt nem fognak már sokára halasztani, mint-hogy elérkezett az urfi. Czoborné asszonyom azt akarja, ott legyen az lakodalmon, ennehányszor immár előhozta, de abból semmi sem kél. akkorra vagy Pozsonyba vagy máshová megyek. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja, igen kedvesen veszik kgtől, hogy Prikapora s Turanra (?) van kk tekintete, hogy mindenkor nélkül (?) lehessen. Ezzel Isten ótalmába ajánlom kdt. Datum Sz.-Jánost 2. Aug. 1660.

Maradván kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk stb.

Nem mulathatom el, hogy kgd ez írásom átal nem látogat-nék, kívánván az kgd jó egészsége felől minden jót hallani. Asszonyom anyám ő nsga velünk együtt türethető egészséggel birunk. Még vasárnap késő estve haza érkeztünk Pozsonból, hétfőn vót itt Czobor uram az aszony es, kk szolgálatjokat ajánlják. Czobor uramnak jól használt az az uj ferdő, sokkal frissebb, hogynem annak-előtte vót, csakkogy nem igen akarja elhinni, hogy ő jobban vóna, mint csak azt mondgya, hogy igaz rosszabbul nem érzi magát, de jobban sem, énnekem bizony sokkal frissebbnek tetszik lenni. Édeském, ha kgd még meg nem indult németekkel, kérem kgdt, adgyon értésemre, mikor fog megindulni, s nem vett-é kgd még választot palatinus urunk ő nsgtől, ugyan még egész Tokajig fog kgd menni, vagy csak Eperjesig. Az úr Isten szerencséltesse az kgd útját. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja.

Ezzel Isten éltesse és tarcsa kgdt sok esztendeig kedves jó egészségben. Irtam Szent-Jánost 5. August. 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk stb.

Az kgd levelét szeretettel vettem, legyen hála az úr Istennek, hogy kgd jó egészségbe van, tarcsa meg az úristen sok esztendeig azon jó egészségbe szivből kívánom. Én is Isten áldásából türhető egészséggel birok. Kgd leveléből értettem, hogy kgd eddig meg is indult az német hadakkal, az úristen tegye szerencsésé az kgd utját, jó egészségbe járhasa kgd és szerencsés jó egészségbe térhesse meg kgd. Ugy értettem, hogy Nyári Lajos uram e héten ide akar gyünni aszonyom anyám ő nsghoz, azt tartom, hogy az urfi felől akar szólni, megmondom ő kiemének az kietek szándékát, de talán csak akkor elhozzák gyermeket, mikor kgdt az úristen haza hozza. Igen jó, hogy kgd kucsos ládácskát porkoláb uramnál hagyott, de nem reménlem, hogy most onnét valamire vón szükségem. *Édeském, az mi búsulásunknak semmi hasznát nem látom, az úr Istenre hagyjuk magunkat. Igaz az Isten, többet az emberre nem vet, csak az mit elviselhet.* Kgd kérem, az mikor alkalmatosság adatik, kgd maga egészsége felől tudósítszon engemet, még is könnyebben leszen, ha fogok tudni mint van kgd, én is el nem mulatom alkalmatossággal kk írni. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja. Bottyáni uramnak szóló leveleket első alkalmatossággal Pozsonba küldök. Anit (?) Venczellet viszek Dunántúl. Én még is módot keresem, miképen bár csak Szekult megnyerhetnék az lengyel urfitúl, ha paripát kívánna, odaadom *Cselebüt* vagy *Kakast*, azoknak tudom az árát, az többiknek nem. Valamint úgy de Szekult magamé (*úgy!*) teszem, Isten éltetvén ezután kk megmondom miért akarnám leginkább Szekult, penára nem bizhatok, de talám kk jut eszébe, kk monta aszonyom anyám, mi állapotba van Sekul. Hallom azt mondgya lengyel urfi, ha Palocsai kisasszont neki nem adják hogy valamennyi jószágá Magyarországba van, mind zálogba veti és Lengyelországba megyen, az éleskői porcióját hogy personalis vagy Hölgyi uramnak ndgya. Palatinusné asszonyomnak ő nsgnak kérem mondgya kgd alázatos szolgálatomat. Ezzel Isten éltesse és tarcsa kgdt sok esztendeig, kedves jó egészségbe. Irtam Szent-Jánost 9. Augusti 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk.

Az kgd Liptóból irt levelét szeretettel vettem, azon szívesen örülök, hogy kgd jó egészsége felől ervendetes hírt hallottam, engedgye az úr Isten ezután is az kgd egészsége felől minden jót hallhassak. Hogy az hadak annyi kárt tettek rosenberki jószágban, tudom hogy azt mind kk fognak tulajdonítani, noha kgd arról nem tehet, mert ha az hadi népnek nem adnak mivel élni, bizony maga keresi magának, nagyobb kárt teszen. Tegnap vettem Miklósné asszonyom levelét kiibe azt írja, hogy az elmúlt napokban az Ersicskét Dubniczán hideg lelte, az asszony oda ment, akart látni az Erzsicskét, de nem akarták az aszont be bocsátani, az kastél kapuját bezárták és úgy kellett az asszonnak onnét elmenni. Azt is írja, hogy úgy mint tegnap akart az úr a kisasszonkáért küdeni, ki atták-é vagy nem, még nem tudom. Miklós ur izent, hogy az öreg bótomat kiüriccsek, hogy az Erzsik partékát oda rakhassa, én irtam hogy ktek magok között immár elvégezett, hogy ott alatt az bástyába legyen az ő portékája, mert nekem iszonyu alkalmatlan most ott nem létembe ki hordatni a bóthúl, de mindazonáltal ha ugyan úgy kell lenni, az külső kis bóthba hattam hordani. Veszem eszembe, hogy az csak a kedvemért van, hogy az kisasszon portékája ott lesz, nekem nagyobb alkalmatlanságom legyen, ám Isten neki, ha az úr Isten haza viszi, más alkalmatlanságot kell találnom. Boriska kisasszon himlőzött, de immár jól van, fent is jár immár, én is az elmúlt héten rosszul vótam, az bal pofám igen megdagadott vót, rettenetes nagy fájdalmat szenvedtem s az daganat mind az torkomhoz szállott, de immár Istennek hála az dogtor Spindler orvossága hasznosan szolgált, még is egy kis daganat van, de immár semmi fájdalom nincsen. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja. Ezzel Isten éltesse és tarcsa kdt sok esztendeig, szerencsés jó egészségbe. Irtam Szent-Jánost 24. Augusi 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk stb.

Nem mulathatom el, hogy kgdt ez írásom által ne látogatnék, kívánván az kgd jó egészsége felől minden jót hallani. Mink itten Isten áldásából türhetőképen vagyunk. Tegnap érkezett Venczel Dunántul Battyáni uraktól, minémű választot hozott ím kk megküldtettem. Kk szóló levelét felszakasztottam, ha úgy van az mint írják, hát hiába minékünk ő rajtok keresni, másfelül pedig nehéz vele valamit keresni, Isten fizesse meg neki mit cselekszik velünk. Battyáni özvegye felől nem szép hírt beszélí Venczel, hogy két gyermeket hozott vóna, az egyik él, a másik nem tuggyák

hova lett; mostoha fiuk megfogatták és Német-ujvárott arestomba tartják. Úr Isten némel ember megrontja maga szerencsáját, abban ez asszon lehetett, ha jól viselt volna magát. Berémből irnak, hogy az Montecucoli hada még Mehlburgba vesztegségbe vannak, nem reménlenek hogy most Magyarországba gyűnnének. Nem hisznek a svékusnak, mert sok svécziái nép gyülekezik Pomeraniába. Svékus visszaatta danusnak mindent az mit elfoglaltak vót, Szont (?) is visszaeresztette. Az békességet még nem publikáltak, mind csak titkon végeznek még magok között. General Sternberk mondják hogy maga hadával Magyarországba fog jönni. Crisztina királné 6. Augusti Norimbergbe vót, Svécziába igyekezik, akarná, hogy a svékusok még befogadnának az országba. Angliaiak supplikáltak királyokuál, hogy az pápistákat ne szenvedgye országba, ennehány supplicatiót királ tanács eleibe hozta, ott mindjárt az királ öccse felkótt s protestal az ne legyen, mert ha az pápisták nem lettek vóna, hogy ők soha az koronához nem juthattak vóna, és így még elhalasztották az dolgot továbbra. Minden felől csodás hírek folynak. Asszonyom anyám ő nsga kgdnek szolgálatját ajánlja. Ezzel Isten éltesse és tarcsa kgd sok esztendeig nagy szerencsésen. Irtam Sz.-Jánost 30. Augusti 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mint nekem szerelmes uramnak stb.

Kgd két rendbeli levelét szeretettel vettem, légyen az úr istennek hála, hogy kgd jó egészséggel bir és szerencsésen Eperjest ért, az úr Isten vezéreljen kgd-t tovább is szerencsés jó egészségbe, vissza is térhesse kld. Én istennek hála tűrhető egészséggel bírok, mel jó egészséget az úr Istentől kk is kívánom megadni. Itt minálunk az emberek keményen kezdenek bánni az evangelicusokkal. Zennyei uram az holicai prédikátort kiűzte, az templomot bezárta, az mint hallom még az nemes embereket is fenyegeti az kik luteranusok. Mi lesz tovább, az úr Isten tudja. Igen bizonyosan hirdetik, hogy meg lesz az insurrectio, Leopold herczeg hogy generalissimus lészen, az úr Isten adgya szerencsét az kereszténnek, hogy meggyőzhesse az pogánt. — Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja. Ezzel Isten tarcsa és éltesse kgd sok esztendeig kedves jó egészségben. Irtam Sz.-Jánost 5. Septembris 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk stb.

Kgd levelét szeretettel vettem, azon igaz szívből örülök, hogy jó egészségbe és szerencsésen Tokajba érkezett, az úr Isten vezéreljen kgt vissza is szerencsés jó egészségbe, jöhessen kgd jó hírekkel. Ezek valóban gonosz s szomorúságra való hírek, hogy a terek Váradot megvette, az úr Isten szégyenicse az keresztének ellenségének igyekezetét, ő szent felsége semmivé tegye. Bizony itt is az emberek rettegnek s félnek mi lesz tovább, minthogy.... nagyobb hatalmat veszik az pogánok, az emberek ellenkeznek egymással ... Zennyei uram az holicai prédikátort kiüzte az városba szenvedni immár, de Czobor Imre uram nem akarja abba ... magát, mint hallom azt attá Zennyei uramnak válaszul, hogy ő ezaránt nem akar vele tartani, az mint kezdte úgy végezi. Mi lesz tovább, megtanít az idő bennünket. Az nemességet fenyegeti, hogy valamennyi evangélikus van az urfi alatt hogy mind kifizeti. Csáki Pál uram lakadalmának rendelték vót napot szent Mihál nap előtt azon vasárnap, de megintén elhaladott, minthogy Csáki Pál uramnak az több urakkal táborba kell menni, a miatt nem lehet most, mikor lesz immár, nem tudom. Mikor fogunk megindulni Turócz felé, még nem tudom, asszonyom anyám ő nsga Turóczból és Morvából vár leveleket ... felmegyünk Turóczba. Asszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja ... szánakozunk palatinus urunk ő nsga betegeskedését, az úr Isten gyógyiccsa meg ő nsgát sok esztendeig. — Ezzel Isten általmába ajánlom kd. Datum Sz.-János 7-bris 8. 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidonia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk stb.

Az kgd Tokajból irt levelét együtt Liptó-Ujvárról irt levelével vettem, szívesen örülök azon, hogy kd jó egészségbe van és immár visszatérésbe van, az úr Isten hozza kgd szerencsésen jó egészségbe, igaz szívből kívánom. Mink itt Isten áldásából türhető egészségbe vagyunk, akartam vóna, hogy immár Stubnyán lehetünk vóna és oda vártuk vóna kgd kezünkbe, de még nem vót módunk benne az felmenetelbe, mert még sem orvosságot nem vettem ennekelőtte, az doktor nem javallotta, hogy kuráltassam magamat, egy az, hogy nagy meleg voltak, más az, hogy betegségem után még erőtlén vótam, még alig van két hete, hogy keztem derekasan kijárni. Tegnap az dogtor parancsolatja szerint köttem alá az orvosságért, nem tudom, micsoda orvosságot fog küdeni, sokáig fogok élni véle vagy miképen, nem tudom. Az mint veszem eszembe Miklósné asszonyom leveléből hogy neheztel reám, hogy az ő ura beteges és én edik is haza nem gyöttem. Az úr Isten tudja, hogy ennekelőtte csak egy

betűvel sem irt, hogy az ő ura beteges vóna, csak a miut az követelek beszélík, és a mit Győri uram az előbbeni levélbe irt, ha is akartam vóna az előtt haza menni, Isten bizonyáságom, nem mehettem vóna, csak az úr Isten tudja. mint vótam, mindenestűl ha két hete lehet hogy kijárok, annakelőtte mint bekötött orczával jártam. Nádaazdi uram felment, tudom kgd eddig hírével van. mert ennihány napja hogy megindult Pozsonbűl. Mostanába itten nincsen semmi ujságunk bizonyos, elég rossz hír, az mint járt Várad. Isten legyen velünk s oltalmazzon bennüket az pogány kéztűl. Aszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja. Ezzel Isten őtalma alá ajánlom kgdet, az úr Isten éltesse és tarcsa kgdt sok esztendeig kedves jó egésségbe. Irtam Sz.-János 16. Septbris 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia, m. p.

Szolgálatomat ajánlom kk mint nékem szerelmes uramnak stb.

Ezen órában vettem az kgd levelét, kivántam vóna, hogy öröndetesebb hirt halhattam vóna, de minthogy az úr Istennek úgy tecczik, az ő felsége keze alá kell aláznunk magunkat. Az nyavalyás aszont szívbűl szánom. hogy az úr Isten ilen nagy kereszttel meglátogatá, az úr Isten adgyon ő klmének türedelmes szívet, engedelmesen viselhesse azt a keresztet, kit az úr Isten reá bocsátott. Én mindjárt hónap megindultam vóna Illava felé, de nincsen egy lovasom is, mert Czibónit az szekérrel felkűttem. Aszonyom anyám ő nsga maga cselédit Senczre mustrára fog küdeni, még nem tudgya bizonyosan. mennyi lovast róttak ő nsgára. hanem kérem kgd, küdjön kgd két vagy három lovast alá. Én mindjárt megindulok, mihint elérkezik a cseléd, egy szagácst is küdjön kgd az ki utba főzne. Az Istenért. kérem kgdt édeském kgd felettébb ne búsuljon, magának kgd megárt s avval semmit kgd helre nem hozhat. Isten látja, csak alig várnám ottfen lehetnék. félek, hogy kk meg ne árcson a bú. — Aszonyom anyám ő nsga kk szolgálatját ajánlja, ő nsga is szívesen szánakozik a szegény úr halálán. Ezzel Isten éltesse és tarcsa kgdt sok esztendeig, kedves jó egésségbe. Irtam Sz.-János 17. 7-bris ao 1660.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Katta Szidónia. m. p.

Közli: KOMÁROMY ANDRÁS.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Kassa középkori ipara és kereskedelme történetéhez.

I. 1307. júl. 12., illetve 1448. szept. 18.

Wir Augustin Grenitczter in desen geczeiten Richter, Johannes Hebenstreit, Thadeus Schinnagel, Lasla Kromer, Jacob Franck, Bartholomeus Bauck, Andris Stengel. Hannus Harnisch, Cristan Rüppitczter, Stephan Kromer, Bartholomeus Hwn, Herman Golt-smyd und Caspar Schillinger Rothmanne der Stadt Casschaw. Bekennen und thunkunt offentlich mit desern Brieff und entp-helen czugedenken in czukonftigen czeiten allen dýe ýs anlanget und nottórftig worde seýn, Wýe vor uns in sitczendem wolkomemen Rothe gestanden seýn dý Erbern disz Jare Virmeýster ¹⁾ der Czeche der kurschner vorbrengende eyne wissenschaft etlicher Brieffe und Begnadigunge, domit Sý durch unsere vorfarn zeligen gefreýet und begnadet worden seýn. und haben uns angelanget und demwtliclichen gebeten, Inn dý selbigen Brieff mitsampt etlichen andern undengescriben Stúcken und Artikeln, dý sich noch der czeit in vorwandelunge der nottorft derfolgen domit andere notczbarkeit in den als wol als in andern Czechen tege-lichen entsteen czuunornemen und czubestetigen Dý selbigen Brief obgemelt von worte czu worte alzo lauten und ýnnehalden:

Wir Arnold Richter die Gesworne Purger und dy gancze Gemeýne der Stadt Casscha thwnkunt offentlich mit desern ge-wórtigen Brieffe allen den ýs not ist. Daz wir unsern mitpurgern. dý das korschenweg können und treiben wóllen, sulche sunder-liche gnade gethou haben. daz Sýe das korschenweg ane Ire Gesellschaft dý das nicht können ane falschheit treiben súllen unsern mitpurgern das korschenweg czu eýnem nutcze czu kleý-den und nicht czum gewýn czuvorkewffen, Wenne ýs Inn ader Irem Gesýnde nottorft ist und Sý ýs kewffen wellen von Irem gelde. dý vorgenanten korschner das machen und bereýten súllen

¹⁾ Quadravivres.

ane widersprechen umb eyn czemlichs lon Von den hermeleyn fellchern eyne halbe mark Silber. Von Mardren ader fehym eyne firdung. Von andern felen welcherley ys zeÿ ader Pelcze und gestalt eynen halben firdung sullen sy fordern umb Iren lon. Alzo dach weere das. daz yndert eyner unser mitpurger das Korschenwerg kewfte czu seÿnen nuteze und czu cleÿden und durch gewÿn er das vorbas vorkewfte dÿ obgenanten kurschner seÿn. Im nicht schuldig, vorbas keynerley korschenwerg czumachen ader czubereÿten. Das dorczugeleget. daz dÿ kÿrschner. dÿ do haben under sich dÿ Gerechtheit der Bruderschaft unde auch andere dÿ von Irer Bruderschaft entslagen seÿn, keynen awzlendischen Vosl von den daz Inn czugehöret in der Stadtmawre erlweben sullen czu erbeyten und auch nicht sullen ader torren. Vorbas wollen wir Were daz daz yndert eyner unser mitpurger, dÿ do gebrawchen Ires nutezes und Ires hantwergs in ander Lewte Bruderschaft lichte nicht wöllen seÿn, dÿ sullen verbundea und schuldig seÿn czuthuen dÿ selbigen Recht von dem vorkewffen ires hantwergs czu eynem gemeÿnem nuteze. dÿ das phlegen und schuldig seÿn von dem vorkewfen dÿ do dÿ gerechtikeit der Bruderschaft halden wil.

Weere daz yndert eyner sich vnserer zaczunge, ader vnsers gemechtis widersetzte ader viderspennig machte, zo zal der Richter der czu den gezeiten ist mitsamt seÿnen Purgern den ader dÿ sich widersetzten czubehalden eÿns gemeÿnen Rechten gewonheit mit seÿnem gewalt dorczu thwingen. Auch machen wir vorbas Weer ys daz yndert eyn Gast von andern landen heer qweme alhy wellende czuwonen vnd wolde dÿ Bruderschaft mit den Korschnern haben. nicht das daz ys geschech von der schikunge der kurschner. Sunder von vorleyhunge vnsers Raths er dÿ gerechtikeit der Bruderschaft haben zal. Vorbas machen wir das und wellen das ernstlich ist vnd zeÿ berewmet, daz Geste dÿ das Korschenwerg hireÿn brengen ader furn Inn. vorboten ist vnd zeÿ strenge vnd ernstlich, daz Sy das werk, noch von stüke noch czu stüke, noch getheilet ader vngetheilet sullen ader thwrn vorkewfen, Vnd wörde etliche falschheit in dem werke gefunden, eyne fruntliche vormanunge vor das gethon ap (ob) das aber geschege mit falschheit, zo zal man vorbas das werk nicht mee (*sic!*) thwrn vorkewfen. Vber alle. dÿ vorgeschribene zachen legen wir dorczu, daz keyn awzlendischer Gast keynen balg ader feel dy czu Irem Korschenwerg töchtieg (tüchtig?) vnd beweme seÿn vnder hundert den gewalt haben czukewfen ader vorkewfen. Weer der wehr der vnsern gesatzten dingen vnd alzo gemachten mit kewfen ader vorkewfen sich widersetzet, der zal vorfallen zeÿn aller gütter, Sy seyn vorkawft ader gekawft. Vnd von dem nuteze der gütter mitsamt den dÿ do vorfallen möchten von

deme das man geczewgen möchte in der Bruderschaft douon zal eyn dritteil gefallen dem Richter vnd das andere dritteteyl der Czeche vnd das dritte drittheil der Stadt dem Gemeÿnem nutze. Weer das das eýner in der Gesellschaft der kurschner gegenwörtlich heimlich ader offenbar deser vnserer bestetigunge, schikunge vnd ordenunge sich widersetetzte ader widerspenning sich machte. der zal vorfallen seýn alzobald eýner busse als Czechen (zehn) mark Silber. Des czu eýner ewigen bestetigunge vnd bekentnusz haben wir bestetiget diesen Brief mit vnserm Ingesigil. Der gegeben ist am nagsten tage vor Margarethe der heiligen Juncifrauen Anno dni millesimo Tricentesimo Septimo.

Aber dese artikel durch Sý von newes als oben berurt ist gebeten ýnhalden dese worte: Weer fremdes Korscheuwerk czu der Stadt brenget, der zal ýs mit dem hawfen vorkewfen Sunder ap eyn Inwoner der Stadt Im ader seýnem weýbe bedorft eýne kursche czu seýner nottorft. des zal er freý seýn czukewfen. Vnd weer das übertreten wirt, der ist voruallen der selbigen gütter mittenander der Stadt czweý theile vnd der Czech das dritte theil. Auch zal keýn Gast keýn wiltwerk kewffen vnder eýnem hundert. ýs zeý. welcherleý ýs seý. Auch zal keýn Inwoner freý seýn czukewfen weder mardar noch fóchxe vnder Sechx balgen fort czuuerkewfen. Sunder alzo vil als Im nottorft ist czu zeýnem leybe. Auch zal keýn Inwoner nicht kewffen vnder eýnem halben hundert. ýs seý Eichhörnyns. hesyns ader lemmerins etc. Auch ween man heýmelich derfert in der Czeche, der do von Gesten awff wiltwerg nýmt. gelt ader gewant. Auch welcherleý kawfmanschatcz ader handel ýs zeý ader wer were ader czutrüge heýmelich ader offenbar. der zal vorfallen seýn eyne mark vnd ale gekawfte gütter. Auch von dem stuckwerg ýs zeý welcherleý ýs zeý. zo zal keýn kurschner ýnnehmen. ýs zeý dann vor den Virmeistern. Auch wenn das selbige stuckwerg gemachet wirt, zo zal man ýs nicht awgeben czuormeýden vordechtnusz vnd czu eýnem genúg gescheen; wer das machen lest und das selbige kurschenwerg ader stückwerg, Wenne ýs gemacht wirt in der Stadt mit keýnen stücken nicht czuuerkewfen noch czulenczeln, Sunder mittenander vnd gancz mit deme hawfen czuuerkewffen. Aber noch eýnes mit gegeben. daz nýmands beý awsen, noch innewendig Irer Czeche newe pelcze ader kurschen, auch dý etliche tage getragen weern, Inen czu schaden awf dý Thendeth tragen ader veýl haben lossen sulle. Weer des oberkomen wörde, das mag dý Czeche nehmen in mosz. als oben geschriben steet, Dornoch auch zo geben wir Inn czu vnd derlewben noch Irer begerunge, weer do vörbas dý Czeche gewinnen welde, daz er bringe gewissenschafft. von wann er zeý vnd gebörn. sich erberlich gehalten vnd zeyne ler Jare folkomelich awszgelart habe. So denne sulche vnser voffarn

czugebunge löbelichen gescheen derfunden ist vnd auch itzund noch den lewfen der czeit sulche gebeetene Artikel vnd stücke notczbarlichen derkennen czu czugeben. So haben wir Inn dÿ selbigen czugelossen, vornewet vnd bestetiget czulossen vornewen vnd bestetigen vor vns vnd vnserer nochkomende orkfündlich mit diesem Brieff. Der geben ist in der Quatemper nagst vor Michaelis In deme Jare vnsers herrn Thawsend Virhundert vnd Achtvnd-virczigisten.

(Eredetije hártján, a városnak veres-fehér selyemfonalon függő zöld pecsét-jével; a pecsét körirata: » + S. Minus. Civium. Civitatis. De. Cassa.«)

II. 1459. ápr. 3., illetve 1571.

Item Es ist czu merken. Nach deme vnd dÿ Erbar Maister, alz Wagner, Dresler, vnd Tischler in aÿner Czeche wezende vormals von den Ersamen heren des Rates etliche Artickel die Czeche in qwemer Regirung czu halden dirwurben hatten. dÿ Inen also mitgegeben vnd in das Stadpuch czu gutten gedechtnus geschriben sint in sÿlichen worten : czum ersten, wer sich czwischen Inen wil sossen, der sol geben ainen gulden vnd vier pfunt wachs vnd czuuoer purgerrecht gewÿnnen. Item Er sol auch gewishait pringen von der gepurt seyner Elderen vnd von seiner lermaisterschaft. Wagner, Der da Maister wil werden, der sol machen kÿnnen ainen gutten schlechten Rennwagen vnd ain gut Gestell vnd ain Raadt. Item So sol nymands wider Sÿ beschloscheiben czu markte pringen. Dresler, der Maister wil werden, Der sol kÿnnen machen ainen gutten Schenckop vnd ainen Angster vnd ain verrigen stÿcke. Tischler, Der Maister wil sein, der sol kÿnnen machen ainen gutten geledelten kasten vnd ainen gefalden Tisch vnd ain Spilprett unt ainen Schachczagel. Item ob yndert ainer vnder Inen nicht geharsam wolde halden, Daz Sÿ den mÿgen stroffen mit ainer beqwemen busse, alz in andern Czechen gewonhait ist. Moler Darnach haben sich in dy Erbar Maister dÿ Moler mit Inen veräÿnet und sint auch in Ire Czeche getretten vnd also aintrechtiglich alle mittenander etliche gebrechen der Czeche handelnde dÿ-selben czu wandelen auf ain soliches, daz Sÿ dieselb Czeche hinfür in brüderlicher liebe aynikait vnd gutter ordenung in maszen, alz ander Erbare Czechen gehalden werden, aufgehalden mÿchten, haben Sÿ dise hernachgeschriben Artickel czu den vorigen vor dy Ersame heren des Rates vorbracht, pittende in sunderm fleiss Sÿ, damitt gnediglich czu begoben vnd dabey czu behalden, dy denen also lawten : Item der erst artickel, Daz kain Maister Irer Czeche ain anderen schmeihen sol an seiner Eren personn ader arbeit bey der nachgeschriben busse, also ist daz man ainen aus der gemaine schmeht, der daz thuet, der sol verfallen sein, der

Czechen ain pfunt wachs, ader schmeht er ainen aus den viermaisteren. der sol geben czwaÿ pfunt wachs. Item der ander artickel: Daz kain maister so Sy in der zammellung sein, dÿ vier Maister tÛrtig sey czu stroffen bey ainen pfunt wachs. wenn wer ainen aus Inen stroffet. der hat Sy alle gestroft vnd daz kainer ain messer ader ader (*kétszer*) ander gewehr in die zammellung der Czeche mit frewel tragen sol bey der egenannten busse. Item der dritte artickel: Daz kain Maister Irer Czeche ainen andern sein gesinde sol tÛrtig sein czu enpfremden beÿ ainer busse, die da dy herrn des Rates benennen mÿgen nach Irem erkenthnus. Item der vierde: wenn ain Maister aufnÿmpt ainen Gesellen, So sol Er mit Im kain gedinge haben, es sein denn vierczehen tãge vergangen. beÿ ainen pfunt wachs. Item der fÿnfte: Daz auch kain Maister dem anderen seine verdingte arbeit sol enpfremden, aber beÿ ainer sulichen busse alz dy heren des Rates erkennen mÿgen. Item der Sechste: Daz kain Maister sol ainen Gesellen aufnehmen, der alhie in der Stadt gearbeit hat. es sey denn daz Er vor wisse wie Er sich mit seynen vorigen Maister hat geschaiden. beÿ ainen pfunt wachs. Item der Sibende: wenn aines Maisters Sun Irer Czeche die Czeche gewÿnnen wil, der sol die helfte alz viel schuldig vnd pflichtig sein czu geben in die Czeche alz ain fremder; Des gleichen ain lediger Gesell der ayne wittib nÿmpt Irer Czechen czu der Eeh. daz derselb auch die helfte alz vil alz ain fremder geben sol alz ferre vnd Sie mit den Maistern die Czeche gehalten hat. Item der Achte: Daz auch kain Maister sol ainen ler Jungen dinge vor der czeit, die in der Czechen gesaczt ist vnd benimpt alz so vier wochen sein vergangen, vnd auf das clainste sol bey dem gedinge der viermaister ainer sein wie vil wachs der Junge in die Czeche geben sol vnd so dÿ vier wochen vergangen sein vnd Er den Jungen ain etlichen tag darÿber helt bey Ime, derselb maister sol czwaÿ pfunt wachs geben in die Czeche. Item der Newnde: Daz Kain Schediger ader StÛrer, Er sey bey der Stadt ader beÿ aussen der Stadt in czwaÿen ader dreyen meÿlen. der also arbeit vnd czuor der Stadt gerechtikait nicht hat, nach thuert vnd darnach der Czeche, der sol von Inen kaÿne fÿrderung haben in kainerlaÿ weize. Item der Czehende: Daz dÿ Jungen maister geharsam vnd vndertan sollen sein den Eldisten in allen Erbaren sachen nach gewonhait ander Czechen alz mit leichen vnd kerczen tragen etc. bey ainen pfunt wachs. Item der aylfte: So Sy aine zammellung haben wÿrden vnd welcher Maister ynhaÿmisch ane swachait were vnd gebrechen vnd in die zammellung nicht achtet czu komen vnd die mit frewel versemmet, der sol den Czechen ain pfunt wachs sein verfallen. alz ofte vnd das also geschicht in vngeharsamkait vnd der gleichen. welcher auch czu den leichen also in vngeharsamkait versempte czu komen, der sol auch ain pfunt wachs verfallen sein, alz ofte

vnd die übertretung auch also in vngeharsamkeit geschehe. Item der Czwelfte: wer die handelung die in Irer zaumelung heimlich gescheg wider ainen vngeharsamen, den man vmb seine übertretung entweichen liesse, demselben ader ymands anders offenbarte daraus veindschaft vnd czwitracht entstünde ader entstehen möchte, daz der gebüßet werde nach der herrn des Rates erkentnus. Item der dreyzehende: Daz Sÿ von fremden mit Maister stücken Irer hantverk nicht überfüret werden alhie czuverkewfen in maszen, alz das anderen hantwerken vnd Czechen mitgegeben ist; auch das Sÿ dieselben stücke selbs nicht kewfen sollen fürbas czu verkewfen, Sunder ap ymands ainen Tisch ader Alnerēy ader anderlay von maisterstücken Inselbs czu Crocaw ader anderswo dingte ader kewfte in sein hawss vnd czu seinen nucze vnd Ime dy also her pringen liesse, der sol damitt von In frey vnd vngehendert sein. Item der vierzehende: Daz kain Maister der obgenanten hantwerk ainer dem andern in sein hantwerk sol greiffen in kainerlay weize bey der Maister erkentnus. Sülliche obgeschriben Artickel durch dy herrn des Rates gehandelt aufgenommen vnd bestetiget vnd der egenanten Czeche also mitgegeben sint auf das, daz Sÿ vbel vnd gut bey der Stadt mitleidende süllicher Irer begnadung gebrauchende desterpas sich an Irer narung gebesseren vnd czu nehmen mügen Dÿ denen also von wort czu worte mit czugebung der heren des Rates vnd nach Irer fleissigen anlangung auch in das Stadtpuch czu guttem gedechtnus vnd mehr sicherhait geczaichent sint vnd geschriben. Geschen am nagsten dienstag nach dem anderen Suntag nach Osteren In dem Jare des heren Thausent vierhundert vnd in dem Newvndfünzigisten. Vnd wir Lorencz Goldschmid Richter, Niclas Ripiczter, Georg Kreucziger, Wolfgang Waginer, Georg Purger, Lorencz Schwarcz, Peter Nitsch, Jacob Sigler, Thomas Joszer, Bendict Thelkner, Jacob Sepauer, Hans Horth, Merten Kamner Rattmaune der Statt Caschaw thuen himit öffentlich czu wissen. Das wir auf demutige vnd vleissige bitt der Erbarñ Menner Michel Churmans Dreslers, Steffan Tischlers, Demeter Radmacher vnd Sebastian Wagners der obgemeldten handtwerke Virmaister, in iren vnd der ganczen Czeche namen ann vns gethan solche vuss furgebrachte Czech Artiel verstanden. Vnd weil sy dieselben bisanher geliebt gebraucht vnd ihre Czech darnach regirt vnd gehalten, haben wir solche Nuczliche vnd nottige Artiel, weil sy zur ainigkeit vnd gutter ordnung dienen: aus erforderung vnsers ampts vnd gemeiner billigkeit ynēn vnd der ganczen Czech auf ein Newes verliehen, gegeben vnd becrefftigett. Doch also, das sÿ alle so glider diser handtwercke vnd Maister seind ader nachmals werden: Erstlichen gottfurchtig leben, das wort Gottes hören, die heiligen Sacrament brauchen, ihre weib, kinder, gesinde

vnd leriungen zum wort Gottes vnd zum Cathechismo halten vnd leſten. Zum andern: Das sie alle obgeschribene Artiel trewlich vnd erbarlich halten, vnd mit irem handtwerck ader arbeit der Christlichen lieb yngedenck, niemanden vberseczen, Sondern der Statt lob vnd ehr mit vleis alzeit befurdern. Vnd derhalben wir wissentlich vnd mit Ratt zur becrefftigung aller obgeschriben Artiel vnd irer clausulen diesenn brieff mit vnseren anhangenden, der Statt gröstem Insigil verfertigtett ynen vnd iren Nachkommen den mitgetheilt vnd gegebenn Zu Caschaw den sechsten tag Martii. Im Jar Thausent funffhundert vnd im ain vnd Siëbenzigsten Nach menschwerdung Jesu Christi des ewigen Almechtigen Sones Gottes vnd vnser ewigen hailands vnd Seligmachers.

(Eredetije hártján, a város veres-zöld fonalon függő pecsétjével.)

III. 1491. j ul. 31.

Namhaftig. Ersam, wolweyze herin dess Rothiss zu Casscha auch besondere gwnner wwnd forderer der Ganczin gemein der selbigenn Statd Ewr N. W. ist nicht heimlich dy Czweitracht wwnd krigkh dissess Raithiss, dass dan wns nicht weniger alss euch laith ist, dass wir dess mit euch entgeldin soldin. welchiss wir nicht genissen hoch In aller Cristenhaith kauffmans trew gehaldin wnth wo langfurstin sich czweyen wwnd wnaynss sint. dem kauffman sagz man zu fride so her auffslæg mauthin draisigst noch landiss gewonhaith gibt haben, wir wns sicherhait halbin gefrid mit vil einwoner disses landis ym Ganczin Czipser gebith desz Groszmechtigin herrin Steffan gelaithis halbin laibisz wwnd guttis wwnd wir auch ewr nyderlog bawende bessir sicherkait halbin, bitten alsz wnsir gutte herrin wwnd frunde so yndert eyner ausz vnsz auff ewr N. W. nyderlog kweme, mocht fray seyn laibis wwnd guttis, So wir desz vorsichert wordin von ewr w. wwnd der Ganczin gemein wolten wir mitenander kauffslagen alsz von altersz her mit ewr N. W. Geleithe ap wwnd zu mit Laib wwnd mit gutt, so wir solche antwerth von ewr weissheit derlaugtin, welle wir ewr N. W. zuwillen sein mit allen geburlichin dingun Bittende mit diszem czeig eyn gunstig antwort. Datum zu der lewtez am sontag vor Petri vincula 1491.

kaufflewth von Croka.

Kirül: Denn Namhaftigun, weiszum herrn Richter, purger wwnd den Ganczin gemein der achtbarn Statt Casscha wnsern besundren gunner.

(Eredetije papíron, zárlatán zöld pecsét nyoma.)

IV. 1520. j ul. 17.

Prudentes et Circumspecti Viri, Domini et Amici observandissimi. Quum pronunc indigemus quendam ydoneum habere

Magistrum, qui sciret vias et plateas per civitatem nostram lapidibus construere et reformare, quare petimus v. d., quatenus ad nos talem hominem huius artificii bene instructum, si aliquis esset, in expensis nostris transmittere velitis, de competenti premio in nobis nullam habeat diffidentiam. In omni etiam necessitate sua ipsum provideremus. Quod si V. d. fecerint, in consimilibus et maioribus beneplacitis recompensabimus. Datum Cibinii feria tertia post festum sanctae Margarethe ao 1520.

Et quitquid lator presentium Magister Petrus doliator v. d. nomine nostro dixerit, v. d. fidem eidem adhibeant indubiam.

Magister civium, Iudices et Iurati
Seniores Civitatis Cibiniensis.

Kivül: Prudentibus et Circumspectis Iudici et Juratis senioribus Civitatis Caschoviensis, Dominis et Amicis nobis honorandis.

(Eredetiye papiron, zárlatán vörös pecsét nyoma.)

I. KEMÉNY I. AJOS.

János király számadása.

I.

Item 1) feria 6^a ante Demetrii regia maiestas medio Ladislai Was duas cupas episcopi Waciensis misit Baltasari Banfý et Francisco Nyáry in opido Thorda.

Anno M^o domini 38.

Item registrum super rebus argenteis regie maiestatis ad manus meas feria 5^a in festo sancti Marci evangeliste assignatis.

Item inprimis una cupa deaurata, quam dominus thesaurarius regie maiestati in festo sancti Georgii dedit j.

Item novem cupe maiores deaurate viiiij.

Item decem cupe simplices ad mensam, quarum tres sunt ex rebus episcopi Waciensis x.

Item anfora una cum pelvi j.

Item due picarie turkales.

Item disci argentei deaurati xv.

Item due scutelle argenteae deaurate ij.

Item duodecim coclearia deaurata xij.

Item undecim furce deaurate xj.

Item quatuor alie furce simplices non deaurate iv.

Item vna parva cupa ad modum cristalline deaurata j.

Item vnum tarsal cum coopertorio argenteo j.

Item duo lucibularia argentea ij.

Item salis observaculum argenteum ij.

Item una teka (?) cum cutellis, cuius summitate argentei deaurati xij.

¹⁾ A borítólap belső oldalán.

Item una pelvis cum anfora Brassoviensi	j.
Item puthon maius	j.
Item puton minor	j.
Item octo flasce argenteae	viiij.
Item due scutelle argenteae, una cum insignis Pereni, altera cum insignis Palocz (Músfél lap üres ezután.)	ij.

De rebus episcopi Waciensis.

Item scutelle maiores	v.
Item scutelle mediocres	vj.
Item scutelle minores	iiij.
Item scutelle parve, una deaurata	ij.
Item disci	xij.
Item colearia	xij.
Item furcelle	xij.
Item salis observaculum	j.
Item pelvis vna cum fuscio (Músfél lap üres.)	j.

Registrum supra rebus regie maiestati in Transilvania donatis.

Anno M^o domini 38.

Item feria 4^a in festo sancti Georgii martyris dominus thesaurarius dedit maiestati regie unam cupam deauratam Waradini j.

Item feria 3^a ante Sthanislai dominus episcopus Transilvanensis dedit maiestati r. duas cupas deauratas in castro Gyalw ij.

Item sabbatho ante dominicam Jubilate cives Coloswarienses dederunt maiest. r. duas cupas deauratas cum floribus ij.

Item dominica die Jubilate patriarcha Orchiliensis portavit maiest. r. tapetam unam parvam j.

Idem portavit m. r. mensale unum admodum sahos j.

Idem portavit adamascum gariofli coloris ulnas.

Feria 4^a die sancte Sophie cives opidi Thorda dederunt m. r. vnam cupam parvam deauratam j.¹⁾

Eodem die Thurens quidam nuncius Mechmethbek portavit m. r. arcum unum cum sagittis xiiij.

Idem portavit m. r. tapetam unam parvam j.

Item feria 6^a post Sophie Saxones portaverunt m. r. in opido Thorda cupas deauratas septem vij,

quarum due maiores, in cuius summitate sunt imagines, Judith, alie due, in quibus sunt imagines laborate, alie due cum floribus, in cuius summitate sunt piri, (*igy!*) super piras (*igy!*) homines. Septima cupa, in cuius summitate sunt quatuor homines.

Idem Saxones portaverunt m. r. cum duobus equis instrumenta argentea deaurata.

¹⁾ Kitörülve.

Eodem die cives de Sathmarbanya portaverunt m. r. argentum
marcas ij.

Item feria 4^a die sancte Elene coloni possessionis Gergyn portaverunt
m. r. unam parvam cupam deauratam, cuius tectura est admodum czeze j.¹⁾

Item in vigilia sancte Trinitatis Siculus quidam portavit pelles mor-
darinas v. 2)

Item feria 4^a in vigilia corporis Christi Turcus nuncius Mechmeth bek
portavit m. r. in civitate Segeswar tapetam unam parvam j.

Item sabatho post corporis Christi iudex Brassoviensis portavit m.
r. in Segeswar tapetas duas magnas ij.

Eodem die plebanus Brassoviensis portavit m. r. tapetam unam
magnam j.

Eodem die plebani Saxones portaverunt m. r. cupam unam deaura-
tam cum floribus j.

Item feria 3^a in festo visitationis Marie plebani Saxones porta-
verunt m. r. duas cupas deauratas, vna maior cum floribus ij.

Oldaljegyzet: In Alba Julia, oratori Marzi (igy!)

Item feria 4^a die sancti Alexii cives de Sathmarbanya portaverunt
m. r. unam parvam cupam simplicem deauratam j.

Item feria 5^a post Marie thesaurarius Moldawiensis portavit m. r.
pelles sobelinas cum vno czymer, continens numera quadraginta xl,
in Coloswar.

Item feria 6^a ante Martini cives civitatis Cibiniensis dederunt m. r.
ibidem duas cupas deauratas cum imaginibus ij.

Item feria 3^a in festo sancte Elizabet iudex Bistriciensis portavit
m. r. in civitate Cibiniensi pelles sobelinas cum uno czymer, continens
pelles quadraginta xl.

Item dominica die post Andree apostoli cives Brassovienses dederunt
m. r. cupas quatuor, duas maiores et duas minores, in cuius summitate sunt
imagines Judith cupe iiij,
et unam tapetam mediocrem ibidem Brassovie.

Dominus waywoda in Fogaras cupas duas.

Feria 5^a in festo sancti Stephani prothomartyris cives de Zatmar-
nemethi portaverunt m. r. in Coloswar unam parvam cupam j.

ANNO M^o DOMINI 39.

Dominica die ante Fabiani et Sebastiani cives Budenses porta-
verunt m. r. cupam unam magnam coronatam Bude j.

Eodem die cives Pestenses portaverunt m. r. cupam vnam deaura-
tam oratoribus ducum j.

Eodem die iudex de Raczkewy portavit m. r. tapetam unam j.

Feria 2^a in die sancti Sebastiani iudei Budenses portaverunt m. r.
cupam unam parvam deauratam ad cursum j.

¹⁾ Kitörülve.

²⁾ E sor fölött: *Segeswar*, mely a király tartózkodására vonatkozik.

- Eodem die Turens nuncius Mechmeth portavit m. r. tapetam unam j.
 Feria 2^a post dominicam Reminiscere prepositus ecclesie sancti
 Sigismundi portavit m. r. duas parvas cupas deauratas ij.
 Dominica ante Fabiani abbas de Batha portavit m. r. cupam unam
 deauratam ducis Bavarie. j.
 Dominica Reminiscere dominus episcopus Transilvanensis medio
 Adriani vicarii misit m. r. cupas magnas iiij.
 Eodem die dominus episcopus Quinqueecclesiensis misit m. r. cupas
 cum floribus una minor. ij.
 Eodem die domini capitulares Albenses Transilvanenses miserunt
 m. r. cupas cum floribus iij.
 Eodem die domini capitulares Waradiensenses miserunt m. r. cupas iij,
 quarum una minor cum floribus.
 Eodem die Saxones portaverunt m. r. duos fusorios cum pelvibus ij.
 Idem Saxones portaverunt cupas deauratas xj.
 Idem Saxones portaverunt vnum sablya cum vagina argentea et
 vnam byczak.
 Eodem die cives Budenses portaverunt m. r. cupam unam coronatam j.
 Eodem die judex Cassoviensis portavit m. r. cupas duas mediocres
 cum floribus ij.
 Eodem die judex de Lyppa portavit m. r. cupam vnam mediocrem
 cum floribus. j.
 Eodem die judex de Themeswar portavit m. r. cupam vnam parvam
 simplicem j.
 Eodem die waywoda de Caransebes portavit m. r. cupas duas par-
 vas simplices ij.
 Eodem die nobiles de Caransebes miserunt m. r. cupam unam in
 forma nucis muscati laboratam argenteam j.
 Eodem die judex de Lugos portavit m. r. pelles morderinas viij.
 Feria 2^a post Letare Cumani portaverunt m. r. cupas duas medio-
 cres cum floribus ij.
 Eodem die Phylstheecy portaverunt m. r. cupas duas mediocres cum
 floribus ij.
 Feria 5^a post Letare judei Budenses portaverunt m. r. cupam unam
 mediocrem deauratam j.
 Feria 2^a in vigilia Annunciationis Marie cives Pestiensenses portaverunt
 m. r. cupas duas mediocres deauratas cum floribus ij.
 Feria 5^a in festo sancti Georgii dominus thesaurarius dedit m. r.
 cupas duas cum floribus ij.
 Feria 2^a post Rogationum judex de Debreczen portavit m. r. cupam
 unam magnam cum floribus j.
 Feria 3^a in festo Joannis Baptiste judex de Alba Regali portavit
 m. r. unam cupam mediocrem j.
 Sabatho ante Demetrii judex de Zathmar Nemethi portavit m. r.
 unam cupam mediocrem j.

Feria 6^a in vigilia Omnium Sanctorum cives de Lippa portaverunt m. r. unam tapetam mediocrem j.

Feria 2^a post Omnium Sanctorum iudex de Themeswar portavit m. r. tapetam uram parvam j.

Feria 2^a post Lucie cives de Zathmarbanya portaverunt m. r. Bude unam cupam mediocrem j.

Anno M^o domini 40.

Feria 5^a in festo Circumcisionis domini cives civitatis Budensis portaverunt m. r. cupas deauratas Waradini ij.

Eodem die cives Pestiensis portaverunt m. r. ibidem cupam unam deauratam j.

Eodem die cives Waradiensis portaverunt m. r. cupam unam deauratam ibidem j.

Dominica post Pauli primi heremiti dominus prepositus Albeus misit m. r. unum cantarum argenteum j.

Eodem die cives de Naydbanya portaverunt unam cupam deauratam j.

Feria 2^a post Prisce virginis de Felzewbanya argentum.

(Eredetije papiroson, az ívek hosszában összehajtva.)

II.

Anno M^o domini 40.

Feria 6^a post Penthecostes Franciscus Pesthy dedit ad manus meas in opido Enyed fl. j^M.

Feria 4^a Epiphaniarum Joannes Fux Varad cupam j.

Feria 3^a post Ambrosii archiepiscopus cupas Varad ij.

Feria 4^a post Jubilate iudex Coloswar j.

Feria 5^a post Penthecostes iudex Brassoviensis Enyed iiij.

Sabatho trinitatis Coloswar Enyed j.

In vigilia corporis Christi de Megyes ij.

Sabatho post corporis Christi Cibiniensis Albe iiij.

Feria 3^a post octavas Segeswar ij.

Sabatho post Viti Ioannes Fux portavit m. r. unam parvam cupam.

(Két lap üres.)

Feria 3^a post octavas corporis Christi Emericus Biba fl. ij^M.

Feria 6^a in die Barnabe apostoli ex commissione regie maiestatis ad manus domini thesaurarii medio Cristopheri Literati ad solutionem gentibus domini Walentini Bathori et thesaurarii dedi fl. j^M vij^c.

Feria 5^a in festo Joannis Baptiste ex pecuniis Emerici Balassa ad manus domini thesaurarii dedi fl. vij^c 84.

Sabatho in die Alexii episcopus Quinqueelesiensis Petro doctori ex Byka dedit fl. j^c.

(Eredetije papiroson, félv hosszában összehajtva.)

Közli: I. F. KEMÉNY LAJOS.

A huszti vár leltárai 1704- és 1706-ból.

I.

Kegyelmes Urunk ő Nga kegyelmes parancsolatjából per-lustrálván *Huszt várát*, külül (*így*) és belől tanáltatott ekképpen.

Primo. Az várnak vagyon *három kapuja*, s van három rész-ben, kettei kúsziklából kivágott árkon, felvonó; harmadik bézáró volt, — de most az nincsen.

2-do. Vagyon két bástya; az belső-várban *Ferdinánd* nevű bástya, kiben egy taraczk, egy fontos golyóbisú, minden készségevel, és két szakállós.

3-tio. Ugyanott vagyon két bástya, kiken semmi lövészer-szám nincsen; kiknek egyikéről az alsó-kapunak kelletik defendáltatni.

4-to. Az középső várban vagyon *Fa-bástya* nevű bástya, egy *Sólyom* nevű félfontos taraczk (rajta), kihez golyóbis vagyon nro 640. Ugyanazon bástyán vagyon egy négy csújjú seregbontó, kinek egyik csúje megrepedt.

5-to. El mellett vagyon *Nagy-várta* nevű bástya; vagyon rajta egy szőlőgerézs, ötödfél fontos golyóbisú ágyú, jó apparátussal, — de golyóbis nincsen hozzá; itten-ottan a földön lévén egy meggörbedett ágyú.

6-to. A mellett vagyon a város felől egy bástya, kin van *Ferdinánd* nevű, három fontos golyóbisú ágyúcska, — kihez egy golyóbis sincsen.

7-mo. A kapu mellett, a Tisza felől vagyon egy bástya, kin vagyon *Filemile* nevű ágyú, kihez golyóbis vagyon nro 700. Item azon bástyán vagyon *Dobos* nevű ágyú, tizenennyolcz fontos; mely ágyúhoz hasonló vagyon, *Sípos* nevű, az *Nagy-várta* nevű bástyán; kikhez golyóbis van nro 1300.

8-vo. Golyóbisok nro 50, nyolcz fontosok vadnak, kikhez ágyú nincsen. Vagyon mozsárágyú egy. Hat hordóban circiter 12 mázsa puskaapor, 100 jó gránát elkészítve, 100 régi, nem jó, készítetlen. Az bástyák mind külül-belől megromladozottak, de fűképpen külül, úgyannyira, hogy, ha nem reparáltatnak: teljességgel ledülöngöznek egynehány esztendők forgása alatt; mellyeknek reparatiójára nagy költség kívántatik. — Az alsó-várban vagyon egy rend kűház, egy contignatióban, kiben a hajdúk s hadnagy lakik. A középső-várban vannak faházak, kikben az vicekapitány és porkoláb Uraimék ő Kglmek laknak, az felső-várat elhánnyván az német idejében a por, egy commendáns incuriája miatt; kiben egy nagy rend új kűépület vagyon fele csinálással, kikben paloták és sok házak contineáltatnak. Vadnak az földön ágyúk nro 6., minden készség nélkül.

Conventionatus tisztok pediglen Huszt várában ab antiquo et a memoria hominum voltanak ez szerént, mellyet in Anno 1685. hasonlóképen Erdélyből kiadtanak, akkori udvarbíró Nemzetes Vitézlő Kerey Márton Uramnak, excepto hoc, hogy Fő-Kapitányok nem voltak, mivel az kiké volt az vár, minthogy szükségesnek nem látták lennie; hanem csak *vice-kapitány* volt s egyszersmind *inspector* is, — kinek is fizetése ez szerént következik régi Urbarium szerént:

Késpénz	fl. nro	400
Bora cub.	»	300
Búzája cub.	»	100
Zabja cub.	»	100
Vágó-marha	»	6
Kövér disznó	»	12
Berbécs	»	30
Báránnya	»	100
Tyúkja	»	100
Lúdja	»	25
Eczetjeb cub.	»	10
Borsója cub.	»	2
Köleskása cub.	»	6
Aszú szilva cub.	»	2
Vaj cub.	»	2
Méz »	»	1
Káposztafő	»	500
Lenmag cub.	»	2
Kendermeg cub.	»	1
Széna, ulnarum	»	12

Porkolábuak.

Késpénz	fl. nro	100
Búzája cub.	»	30
Zab cub.	»	20
Bor »	»	60
Verő disznó	»	30
Sajt vagy túró, librae	»	100
Kósó	»	10
Berbécs	»	8
Bárány	»	10
Eczet, cub.	»	3
Káposztafő	»	100
Tyúk	»	10
Borsó, cub.	»	1
Lenese, cub.	»	1

Köles, cub.	nro	1
Vaj, justae	»	10
Méz, »	»	4
Tüzifa az rendelés szerént elegendő.		
Széna, ulnae	»	2

Udvarbírónak.

Késpénz	fl. nro	120
Búza, cub.	»	20
Zab, cub.	»	20
Verő disznó	»	2
Bárány	»	12
Meddő juh	»	6
Köles, cub.	»	4
Asztali czipó per diem	»	2—2
Köz czipó per diem	»	3—3
Bor, cub.	»	60
Kósó	»	4
Túró, librae	»	80

Számtartónak.

Késpénz	(Üres hely.)	
Búzája	»	»
Zabja	»	»
Verő diszna	»	»
Kósója az aknárul	»	»
Asztali czipója	»	»
Köz czipója	»	»
Kordovány - csizmája az ottvaló provisiója által.		
Húsra pénz per Annum	»	»
Bora	»	»
Juh vagy berbécs	»	»
Sajt	»	»
Két lovára széna	»	»

Egy kulcsárnak.

Késpénz fl. nro	12
Köz-löndis posztó, ulnae »	8
Asztali czipó, per diem »	3—3
Bora, cub. »	12
Kordovány - csizmája,	
paria »	3
Báránbüre »	3
Verő disznó »	1

Sütőnek.

Késpénz fl. nro	8
Verő disznó »	1
Köz czipója per diem »	3—3
Saruja, paria »	3
Búzája, cub. »	3
Kölesse »	—
Juhböre »	3

Majorbírónak.

Késpénz fl. nro	4
Köz czipója per diem »	3—3
Kösó, »	2
Sajtja »	2
Saruja, paria »	2
Juhbőri »	—
Kölesse, cub. »	2
Búzája, » »	2

Szántó-pallérnak.

Késpénz fl. nro	4
Búzája, cub. »	6
Sajtja »	2
Kölesse cub. »	2
Saruja, paria »	2
Köz czipója per diem »	3—3
Túrója egy hétre libro-	
rum »	1
Juhböre »	—

Öt-város ispányjának.

Késpénze fl. nro	—
Búzája »	—
Asztali czipó per diem »	—
Szattyán-csizma »	—

Egy kertésznek.

Késpénz fl. nro	4
Saru, paria »	4
Verő disznó kettőnek »	—
Köles cub. »	1
Túró »	—
Kösó »	3
Gyapjú »	—
Búzája, cub. »	2
Köz czipó per diem »	4—4

Két béreseknak.

Késpénzek fl. nro	12
Gyapja »	12
Búzája, cub. »	2—2
Verő diszna »	—
Ökörbőr, bocskornak, »	1 ¹ / ₂
Köz czipója per diem »	3—3

Disznópásztornak.

Késpénz	—
Gyapju	—
Búza, fele gabona	—
Kender	—
Juhbőr	—
Bocskornak bőr	—

Telénypásztornak.

Késpénz fl. nro	4
Búzája, fele gabona,	
cub. »	7
Gyapja »	—
Juhbőri »	—
Bocskornak bőr »	1 ¹ / ₂

Bornypásztornak.

Késpénz	—
Gyapju	—
Búzája, fele gabona	—
Bocskornak bőr	—
Juhbőr	—

Két juhászoknak.

Késpénz	—
Kenderek	—

Juhbőrök	—
Bocskorbőr	—
Gyapju	—
Búzájok, fele gabona	—

Tizenkét várbeli virasztóknak.

Készpénz, — kenderek, — juh- bőrök, — gyapjok, — búzájok, fele gabona. — (Mind betöltetlen.)	
--	--

Huszi korcsmárosnak.

Készpénz fl. nro	10
Búza, cub. »	8
Verő diszna »	1
Vagy azért fl. »	—
Gyertyáért per Annum fl. »	2
Kösója per Annum . . . »	2

Huszi várbeli praedicatornak.

Készpénze per Annum	—
Búzája, — köles, — borsó, — eczet, — verő disznó, — vagy azért, — túrója per Annum, — kőso aknárul, — káposztafő, — (Mind betöltetlen; nyilván, mert az ál- lásis betöltetlen vala ezen időben.)	

Scholamesternek.

Készpénz fl. nro	30
Búzája cub. »	8
Verő diszna »	2
Vagy azért fl. »	—
Túrója, librae »	80
Bárány »	6
Kőso »	6

Négy alumnusoknak.

Készpénz közönsége- sen fl. nro	48
Czipójok per diem . . . »	3—3

Verő disznók nro	4
Vagy azért fl. »	3

Két taligásoknak.

Búzá, fele gabonájul	—
Szűrt, — nadrágot, — szattyán- csizmát, — (Betöltetlen.)	

Major-aszszonyoknak.

Kisnyiczter-szoknyája, nro	1
Ködmön »	1
Három fürevalóért . . . » 1 //	50
Verő diszna »	—
Vagy azért »	—
Búzája, fele gabona, cub. »	6
Saruja, paria »	2
Kendere »	—

Méhésznek.

Gyapja, — köz czipója per diem, — juhböre. — (Betöltetlen.)	
--	--

Serfőzőnek.

Mikor sert főznek, per diem köz czipója	—
--	---

*Faragó-embereknek, fazekasoknak, czi-
gányoknak, üvegeseknek,*

mikoron az várban dolgoznak, nap- jában külön-külön közeczipót.	
--	--

Ácsoknak, kerélgyártóknak,

mikoron dolgoznak, singulariter per diem Ciba.	
---	--

Mikor viski faragóemberek dolgoznak:

Túró egy-egy személyre per septimanam, Librorum . . .	—
Asztali czipójok mindeniknek per diem.	

Mivelhogy pediglen az régi, kiadatott original ez elmúlt
nyáron Vetésnél lévő táborban (1703. augustus.) headatott Udvar-
bíró Uram ő Kglme által az Cancelláriára: ottan lévén, némely

szolgák — kik mostan nincsenek, — azért nem lehetett specificálni: kinek mi és mennyi adattatott?

Praesidium pediglen hun száz, hun százharmincz volt, secuundum exigentiam temporis; kiknek egy hadnagyoknál soha több nem volt, kinek fizetése menstruatim fl. hung. 8. adattatott; az hajdúknak singillatim per mensem fl. hung. 3. Annona pediglen nem adatott sem lisztül, sem pénzül: mivel az három forintra eleget találtak; a minthogy most is találni, és sokan is actu kínálkoznak.

Az főkapitánysága kezdődött néhai Méltóságos Úr Teleki Mihály Uram idejében; kinek is fizetése hasonlóképen volt annyi, mint az vice-kapitánynak kapitányságára és inspectorságára.

Mindezek az fizetések pediglen az Dominium jövedelméből töltenek ki és adattattanak meg, az Fő-Kapitány Uram pénzen kívül, kit az Erdélyi Gubernium praestált.

Datum Huszt, dje 7. Martÿ. (1704.)

Buday Sigmond, m. p. (P. H.)

Kivül, Pápai János fejedelmi főtitkár kezeirásával: »Huszt várának s ahhoz tartozó conventionatusoknak s munitióknak consignatiója.«

(Eredeti, összevarrott két íven; a czérna végeire az aláíró Buday ép piros gyűrűpecsége van nyomva.)

II.

Specificatio munitionum necessariorum, quibus indiget Arcx Husztensis, et necessario requiruntur ad eandem Arcem muniendam.

Praeprimis pro interim kívántatik 20. mázsa puskapor.

2. Salétrom kívántatik 12 mázsa.

3. Bűdöskő 6 mázsa.

4. Ón kívántatik 12 mázsa.

5. Vaslapát 400.

6. Kapa-csákány 200.

7. Kővágó hosszú csákány 100.

8. Kanót 10 mázsa.

9. Golyóbisok kívántatnak három fontosok 600, ötödfél fontos peng 100.

10. A bástyák sok helyeken üressék lévén, kívántatnának ágyúk alkalmasint; volna helye, ha húszat szerezhetnének is.

11. Kívántatik ezer ércz és ezer kova.

12. Ács, kerékgyártó, lafétáknak való három s négy ölnyi hosszú, szélességére három s négy arasznyi deszkák csinálására; ágyúk alá való gerendák vagy száz, és hídlásnak való ezer deszkák, ágyúk alá. — Item, kovács, lakatos, kőműves is kettő vagy

három, minthogy az várnak felső része sok helyeken megromladozott.

13. Ágyúk emelésére való csiga, minden készségével együtt, minthogy semmi nincsen.

14. Az egész várban sohol jó csatorna nincsen, mind elhasadoztak, — essős időben mindenütt egyaránt csorog, az kőfalakat mossa s bolthajtásokat vesztegeti, az kőrakás lefelé hull s omol miatta, és így az egész kőfal veszendőben van. Mindezekről pedig tehet szemmel látott tanúbizonyságot munkácsi Czajbert Phileki Laski Mátyás Uram, oculatus revisora lévén ezen fogatkozásoknak.

Mindezek nélkül szűkölködik ezen huszti vár és Kegyelmes Urunk dispositiójátul függ ez aránt való felépítése. Hogy pedig ezen várnak az megírt szükséges munitiókra ilyen szüksége legyen és ennyi restaurálást várjon: ennek nagyobb bizonyosságára adom ezen pecsétetes leveletem.

Actum Husztini, A. 1706. 4. Mensis Aprilis.

Huszt várának V.-Kapitánya:

(P. H.) *Pap Mihály*, m. k.

Kívül, Kántor István fejedelmi titkár kezeirásával: »Huszt várának és annak erősítésére kívántató munitiók és egyéb requisitumok specifiatioja; sub nro 16.« Aszalay Ferencz fejedelmi titkár kezével, később: »Nro 1377.«

(Eredeti; Pap Mihály, s. k. aláírásával és romladozó gyűrűpecsétével. Megjegyzendő, hogy — mint az aláírás is világosan bizonyítja, — e Pap Mihály azonos azzal a *Munkácsi Pap Mihállyal*, a ki a szabadságharcot Esze Tamás, Kis Albert, Majos János, Bige György és Bige László társaságában megkezdette, a ki Bigével Rákóczihoz és Bercsényihez Brzezán várába 1703. tavaszán követségbe járt, s azután a háború elején egy darabig mint ezeres-kapitány szerepelt.)

Az országos levéltár lýmbusában őrzött eredeti okiratokról

közli: THALY KÁLMÁN.

VEGYES KÖZLÉSEK.

I.

TINÓDY SEBESTYÉN ÉS CSALÁDJA TÖRTÉNETÉHEZ.

Kassa város fegyverfoghatóinak 1557-ik évi összeírásában :

»Kassash Peterne hat eyn hausgesyndt hat ver sabel, spys.

Lantos Sebesteyen dy hat hausgesyndt sabach (?) ist vam des Ceceys diner.

Sabo Laslo Koloswarj sat.«

A Kassa város XVI. századbeli jegyzői által összeirt u. n. »maculatorium«-okban, melyek a tanácsülésekben tárgyalt dolgokról, de más — napi hírszerü — városi és országos eseményekről is szólnak, az 1560—75. évek közti időben találjuk az alábbi följegyzéseket :

Thomas prister von S. Merthens pergk tut fl. 68. beyrn Sebastian lanthos auff der wyndischen gass¹⁾ auff das haus, cum scitu domini Iudicis. Actum am tag Annunciationis Mariae. (1560.)

Feria tertia ante Joannis Baptistae, Georgius Posgay ius Civitatis est consecutus. (1564.)

Die 22. Martii, Alexander Tinódi lucratus est super Domina Relicta Pauli Apotecarii fl. 60 et solvit Dominac Relictae fl. 25. (1575.)

II.

KASSA VÁROSA LEVÉLTÁRÁBÓL.

»Hie hebt sich an das lant recht buech« kezdettel egy quart alakú írott kötet található a levéltárban ; végén : »Anno domini Millesimo CCC^o tricesimo finitum sabato die in angaria prima jeiunio ante Reminiscere.« Egykorú bőrkötésén e magyar sorok : »Segenscheg Nadg emberschege :

Ast mondya senth Balass profheta :

Kedgelmesch nemesch assonyom Maria

ledg kedgelmesch biünöschneck esch ennekem.«

A Történelmi Tár 1882. évfolyama 4-dik füzetében Pettkó Béla a kassai sz. Erzsébet egyház kincseinek 1516. és 1552. évbeli összeírásait közli. Ujabban egy lajstrom-töredékre bukkantam, mely az alábbiakban eltér s régiebb időre vall az 1552-ik évbelineél.

¹⁾ Tót-utca.

»De monilis argenteis sat.

2. Secundum continet marc. $\frac{1}{2}$, piz. XVIII.

Fragmenta sunt denique etiam argentea, que cont. mar. $1\frac{1}{3}$, piz. VI.

3. Zelenze parva deaurata cont. piz. 12.

Sunt etiam duo baculi, qui in processionibus ante sacerdotes feruntur, sat sat.

In sacristia inferiori sat.

Una crux ex argento deauratus cont. mar. $\frac{1}{2}$, piz. VI.

Due ampulle deaurate cont. mar. $\frac{1}{2}$, piz. XII.

Est etiam una tabula sat. sat.«

III.

A KASSAI NYOMDA TÖRTÉNETÉHEZ.

»Edle, Ehrveste, wolbenambte, wolweise, besonders günstige herrn vnd beförderer. Negst wünschung aller glücklichen Regierung und erbietung meiner gefliessenen dienste, werden sich E(ver) W(ohlweisen) sonders zweiffels günstig zuentsinnen wissen, was massen mein herr Schweher Vatter Jacob Klös burger und buchtrucker zu Bartfeldt vnlengst in E. W. königliche Stadt Caschaw als ein Buchtrucker nieder zulassen gesonnen, und bereitt im zusagliche vertröstung gethan; wann aber getachter mein herr Schweher vatter wegen Leibes Schwecheitt vnd anderer wichtigen vrsachen halben seine meinung vnd bereitt gethane vertröstung nicht ins werck setzen können, Alls were ich nicht vbel geneigt, gemelte meines herrn Schweher Vatters stelle mitt meiner Person zuersetzen und die Buchtruckerey daselbst also zubestellen, das E. W. und ein gantze löbliche gemein ein sonders gefallen vnd grossen ruhm darob tragen sollen. Sintemal aber ich meine gütter zu Bartfeldt nicht so balde zu gelde machen kan, vnd wie E. W. nicht verborgen, zum ersten anfang ein zimlicher vorlag gehörig, wil ich gleicher massen vnterdinstlich gebethen haben, dieselben geruhen anfangs mir mitt einem Stücklein geldes auff guügsame versicherung beyzusvingen, vnd mich als ein künfftig gehorsamen Bürger auff vnd anzunehmen. Solches vmb E. W. mitt meinen geneigten diensten zuergetzen wil ich allzeit williger dann willig sein. Zu E. W. günstigen beförderung und schleinigen antwort mich hiemitt vnterdienstlich empfelende

Johann Fischer Buchtrucker, m. p.

Kivül: Den Edlen, Ehrvesten, wolbenambten, wolweisen herrn Richter vnd Rath der königlichen Stadt Caschaw, meine besonders günstige herren und beförderer (*igy!*) demüthiges Supplicirent.

Dorsalis jegyzet: »5. Maj. 1610.«

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

GYÁSZJELENTÉSEK.

(A Forpácz-család levéltárából.)

I. 1605. júl. 31.

Generose domine mihi observandissime. Servitiorum meorum deditissimam commendationem.

Istentül kívánok bódog hosszú életet, sok jó szerenésekkel megadatni.

Kévántam volna, ha Isten azt engedte volna, hogy más dologban kellett volna megtalálnom kgdet, mert az halál mindenkoron szomorú, de kiváltképen országunk ilyen nagy változásában és romlásában az uraknak és főnépeknek halálok káros és igen veszedelmes szokott lenni; de mindeneknek az nagyhatalmú bölcse Istennek elvégezett tanácsa és decretoma szerint (kit semmi erő és tanács meg nem előzhet, sem ellenzhet) kell lenniük; mivelhogy az én Istenben elnyugodt üdvözült szerelmes uramat, az tekintetes és nagyságos Báthori István uramat, az Istennek keresztyén anyaszentegyházának egyik oszlopát, országunk szabadságának tanácsát és hazájának édes atyját ennek a hónap 25. napján estve kilencz és tíz órakor ő szent felsége magának választván ez siralomnak nyomorú völgyéből csendes keresztyény halállal kiszólitotta és az ő dücsőségében bevitt: tisztességes temetést és az báthori templomban ő nagától csináltott sirjében tételét ez mostani háború és nyári üdöhhöz képest rendeltük szerelmes atyafiaival egyetemben szeptembernek első napján lenni Báthorban kilencz és tíz óra tájban délelőtt, kérem annak okájért kgdet böcsületes fiutayafiaival egyetemben, mint bizodalmas uramat, kgd az megírt napon legyen jelen Báthorban, tiszteltessék meg kgd jelenlétével szegény meghalt üdvözült édes uramnak utolsó eltakarítása és temetése, kit mind az atyafiakkal egyetemben kgdnek szeretettel megiszolgálunk, Isten tartsa meg kgdet sokáig jó egészségben.

Datae in arce nostra Ecsed, die ultima Julii anno 1605.

Kgdnek szolgál

az néhai tekintetes és nagyságos
Báthori István uram
megkeseredett özvegye
Homonnay Frusina.

Külczim: Gen. duo Sigismundo Kapy etc. domino mihi observandissimo etc.

II. 1610. febr. 11.

Generose ac egregie domine frater et amice mihi observandissime. Salutem et servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Adjon Isten kegyelmednek minden jókat. Engedte volna az jó Isten, más örvendetesebb dologban kellett volna kegyelmedet megtanálnom, de

úgy kell mindenneknek lenni, az mint az jó Isten akarja és végezte. Mivel az úr Isten bölcs tanácsából az én szerelmes és kedves atyámfiaát, feleségemet, az néhai boldog emlékezetű nemzeti Zeleméry Borbála asszont ez árnyék világából ez elmúlt szent András havának 22. napján 1609. esztendőben az örök életre szólította, kinek hideg testének becsülettel való eltemetését itt az pataki szentegyházban rendeltém és végeztem ez jövő martius hónap hetedik napjára az az Reminiscere vasárnapra: kegyelmedet kérem, hogy az megírt következő martiusnak hetedik napján nyolcz órakor reggel kegyelmed legyen jelen itt Sárospatakon több jóakaró uraimval együtt, hogy kegyelmed és több jóakaró uraim s atyámfiai jelenléte által Istenben elnyugodt szerelmes és kedves atyámfiaának, feleségemnek testét tisztességesen temethessem és takaríthassam el. Mely kegyelmed fáradságát és munkáját nem ez féle keserves és szomorú, hanem más kedvesb és kíváncsibb dolgokban adja Isten szolgálhassam meg.

His generosam ac egregiam Dominationem V^{ram} feliciter valere exoptamus.

Datum in praedicta Sárospatak 11. Februarii anno 1610.

G. V. D.

servitor paratissimus
Michael Lorántffy¹⁾, m. p.

Külsőm: Gen. ac egr. dno Sigismundo Kapy etc. dno et fratri mihi observ^{mo}.

III. 1612. febr. 8.

Generose domine amice nobis observandissime. Salutem et servitii nostri commendationem.

Kivántuk volna az úr Istentől, kedgnek örvendetesb dolgainkról irhattunk volna, de az mint az mindenható úr Istentől el volt rendelve és végezve, úgy kellett lenni.

Az mi kedves urunkot atyánkfiát, az nagyságos Rákóczy Lajos urunkot ez elmúlt januáriusnak harmadik napján estve hat óra tájban nagy csendeszen szép keresztyény vallásban vevé ki ő szent felsége az elmulandó árnyék világából, kinek testének tisztességes temetését rendeltük az atyafiakkal mostani hónap utolsó napján az az 29. Februarii az szerencsi templomban.

Kegyelmedet annakokáért szeretettel kérjük, az megírott napon jó reggel legyen Zomboron, hogy onnat kedves urunk atyánkfia testével hét óra tájban reggel megindulván, az kegyelmed böcsületes jelen létével Szerencsre való vitelben lehessen böcsületesben és jobb módjával idvözült

¹⁾ *A levél alján e feljegyzés*: Michael Lorántfi erat pater Susannae uxoris Georgii sen. Rákóczy ex Barbara Zelemeri genitae.

urunk atyánkfia testének eltemetése, kit engedje az úr Isten örvendetesb dologban szolgálhassunk meg kednek.

Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben.

Datum in Szerencs 8. Februarii anno 1612.

Gen. D^{nis} Vrac

servitores et amici

Georgius Rákóczy, m. p.

Sigismundus Rákóczy, m. p.

Külsőim: Gen. dno Ladislao Kapy etc. dno et amico nobis observmo.

IV. 1630. júl. 5.

Generose domine mihi observandissime. Servitiorum meorum commendationem.

Az Úristentől kegyelmednek minden jót, egészséget kívánok megadatni kedvesivel egyetemben. Kívántam volna az szent Úristentől, hogy örvendetesb és kedvünk szerint való dolgainkban kellett volna és nem ilyen megkeseredett szomorú szívvel írt levelünkkel kegyelmedet megtalálom; de úgy kell lenni, az mint az mi jó Istenünknek végezett tanácsa, kinek életünk, halálunk hatalmas kezeiben vadnak és ő szent felségével nem perelhetünk. Így azért az mi szerelmes asszonyunkat anyánkat, az nemzetes és nagyságos néhai Várdai Kata asszont ő nagyságát, az néhai jó hírrel névvel tündöklő tekintetes nagyságos bedeghi Nyáry Pál uramnak etc. özvegyét, az keresztyén anyaszentegyháznak egyik tagját, szegény szükölködőknek és nyomorultaknak nem utolsóbb dajkáját, az Várdai familiának tündöklő és boldog emlékezetű prosapianak utolsó ágát és kegyelmednek jóakaróját ez árnyékvilágból öt esztendő és tíz hónapok alatt keserves és fájdalmas betegségeket szenvedvén ujlton ujlván nagy súlyos keserves nyavalyái, kiket csak suhajtásokkal és szünetlen az Úristenhez való óhajtasival szenvedvén, sok keserves és fájdalmas betegség után az örökké való boldogságra az felséges Isten magának választá ez elmúlt szent Ivánnak 7. napján 12 órakor déltájban itt az mi várdai várunkban szerelmes asszonyunk ő nagysága kedves lakóhelyében, minket két édes leányát anya nélkül keserves árvaságra hagyván, melyen mi életünk végéig óránként kesergünk és óhajtunk, holott ő nagyságának tiünk elválása holtig való keserves indulatot hagyván szívünkben, de nagy alázatossággal mindenekben az élő Istennek kell engednünk. Minek okáért szerelmes asszonyunknak anyánknak ő nagyságának boldogult holttestének eltakarításának napját végeztük az én szerelmes urammal az tekintetes és nagyságos bedegi Nyári István urammal ő kelmével és az nagyságos gróf Eszterhass Miklós urunkkal, Magyarország palatinusával és ő nagysága szerelmes házastársával nekem kedves öcsém asszonyommal, és az tekintetes nagyságos gróf Alagy Menyhárt urammal, bátyámmal, Magyarország birájával, több tekintetes, nagyságos és nemzetes atyánkfiaival és

jóakaró szomszédinkkal egyező értelemből az mi várdai városunkban, az boldog emlékezető eleink és nemzetünknek szokott temető helyében lenni az ő nagysága hagyása szerint, ez mostani július hónap 30. napján reggel nyolcz óra tájban.

Annakokáért kegdet mind asszonyommal ő kegmével együtt keserves állapotomban kérem, az megirt napon és órán jelen legyen várdai városunkban, hogy szerelmes asszonyunknak anyánknak boldogul kimúlt testét tisztességesen kísérhessük az ő nagyságátul hagyatott temető helyére, mely kgték becsületes jelenlétével ékesíttessék meg utolszori tisztességes testének eltakarítása. Melyet hogy ha kegde megcselekeszik, mind az élő Istennek parancsolatjának, s mind pedig keserves és szomorú kérésünknek s mind pedig az keresztyény kötelességnek kgl eleget teszen.

Mi is kgték fáradságát adja Isten nagyobb és örövendetsebb dologban szolgálhassuk meg. Választ várunk kgtől. Tartsa meg Isten kegdet jó egészségben.

Datum in arce nostra Várda 5. Julii 1630.

Kegdnek megkeseredett és szomorú szívvvel szolgál

az tekintetes és nagyságos

bedegi Nyáry Istvánné,

Telegdy Anna, m. p.

Külsőin: Gen. duo Gabrieli Kapj de eadem dno observ^{mo}.

Közli: SZÁDECZKY LAJOS.

ADOMÁNYLEVÉL A PAPOK ÖZVEGYEI S ÁRVÁI SZÁMÁRA.

1618. oct. 16.

Nos Gabriel Bethlen Dei gratia Princeps Transsylvaniac, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod Reverendi Domini Stephanus Milotai ac Johannes D. Keserü Concionatores nostri Aulici exhibuerunt nobis et praesentaverunt in personis universorum Verbi Dei Orthodoxae Religionis Ministrorum ubivis in hoc Regno nostro Transylvaniae degentium literas annuientiales Serenissimi quondam Domini Principis Stephani dei gratia Hungariae Transylvaniaeque Principis et Siculorum Comitis etc. piaer reminiscetiae in pergameno patenter confectas et emanatas, sigilloque ejusdem pendent in cera rubra et manus subscriptione roboratas, Quibus mediantibus idem Dominus Stephanus Princeps id universis et singulis Verbi Dei Ministrorum Relictis Viduis atque Orphanis gratiose annuisse et concessisse dinoscebatur, ut ipsae Viduae, Liberique universi ubivis in praedicto Regno Transylvaniae, tandiu donec nomen et titulum maritorum defunctorum gesserint, ab omni censuum, taxarum et contributionum, decimarum, nonarum, et capetiarum

pensione, servitorumque quorumlibet exhibitione liberae immunesque existant atque habeantur, tenoris infrascripti, supplicando nobis debita cum instantia, ut nos easdem literas omniaque et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes, praesentibus literis verbotenus inseri et inscribi faciendo, pro universorum praescriptorum Verbi Dei Ministrorum Relictis Viduis Orphanisque perpetuo valituras confirmare dignemur. Quorum quidem literarum annuentialium tenor talis est: Nos Stephanus Dei gratia Hungariae Transylvaniaeque Princeps et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod cum uxores et liberi Verbi Dei Praeconum post mortem et decessum crebro propter temporis diversitatem, praesertim hac tempestate, in maximam et pene intolerabilem paupertatem, simul et calamitatem devenire, subque tectis aliorum misere et plane funesta facie divagari contingat, ad sedulam Reverendi Michaelis Rubery Thasnadi Pastoris Ecclesiae Oppidi nostri Enyed et Superintendentis Ecclesiarum Orthodoxarum Verbi Dei Praeconum, pro partibus et in personis universorum Pastorum ubivis in hoc Regno Transylvaniae degentium ex Synodo eorum Generali cum plena instructione ad nos ablegatorum, intercessionem serenitati Nostrae factam, tum vero pietate et misericordia illa, qua erga tales Viduas, Orphanos et oppressos afficimur, moti, atque adeo volentes easdem gratia et favore pio nostro Principali prosequi, ut scilicet moesta et lugubris earum conditio aliquid speciale refugii et solatii decus capiat, id universorum et singulorum Verbi Dei Praeconum seu Ministrorum, uti praemissum est, Transylvanorum Relictis Viduis atque Orphanis gratiose annuendum et concedendum duximus, ut ipsae Viduae liberique universi ubivis in hocce Regno nostro Transylvaniae, tamdiu donec nomen et titulum Maritorum defunctorum gesserint, ab omni censuum, contributionum, decimarum, nonarum et capetiarum pensione, et servitorum quorumlibet plebeorum exhibitione penitus exemptae et immunes existant atque habeantur, prout eximimus praesentium per vigorem. Proinde omnibus et singulis Fidelibus nostris, Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Egregiis et Nobilibus Comitibus, Vice Comitibus et Iudicibus Nobilium quorumcunque Comitatum, Capitaneis, Praefectis, Provisoribus, Castellanis arcium, eorumque vicem gerentibus, Prudentibus item ac Circumspectis Magistris Civium, Primariis Regiisque Iudicibus, Villicis et Juratis Civibus quorumlibet Civitatum, Oppidorum, Villarum et Possessionum, cunctis etiam aliis Iudicibus et Officialibus in dicto Regno nostro Transylvaniae constitutis et commorantibus, praesentes nostras visuris, lecturis et auditoris, harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus vos quoque easdem praefatorum Verbi Dei Ministrorum Viduas, praesentes scilicet et futuras, cum suis liberis, tempus infra per nos concessum, ad nullam censuum, taxarum et contributionum, decimarum, nonarum et capetiarum pensionem, servitorumque quorumlibet plebeorum exhibitionem amodo et deinceps cogere et compellere praesumatis, quin potius pro vestra pietate, in quantum fieri potest, necessitate ita exigente eisdem pio et salutari sublevamine

adesse velitis. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Super qua quidem gratiosa nostra annuentia et immunitate praefatis omnibus Pastorum in Transylvania Relictis Viduis, eorumque liberis, praesentes literas nostras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas gratiose dandas esse duximus et concedendas, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Civitate Medjes, Die Decima Sexta Mensis Septembris Anno Domini Millesimo Sexcentesimo quarto. Nos itaque praemissa hujusmodi supplicatione annotatorum Stephani Milotai ac Johannis Keserü caeterorumque universorum et singulorum Verbi Dei Ministrorum in praedicto nostro Regno Transylvaniae commorantium, nobis modo quo supra porrecta benigne exaudita et clementer admissa, praescriptas literas annotati Serenissimi quondam Stephani Dei gratia Hungariae, Transylvaniaeque Principis et Siculorum Comitis non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, praesentibus literis nostris confirmationalibus de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earum continentias, clausulas, articulos et puncta, eatenus quatenus eadem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, pro universis et singulis praedictorum Verbi Dei Ministrorum Relictis Viduis atque Orphanis perpetuo valituras gratiose confirmamus, acceptamus et ratificamus, harum nostrarum pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Civitate nostra Kolosvár die Decima Sexta Mensis Octobris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Decimo Octavo.

Caspar Bölöni, Secretarius m. p.

Hátára írva: Anno 1619. Sabbatho proximo post festum Sacratissimae Pentecostes exhibitae, lectae et publicatae sunt praesentes literae, in Generali Congregatione Dominorum trium Nationum Regni Transylvaniae, Albae Juliae, ad diem quintum Mensis Maji, edicto Serenissimi Domini Domini ejusdem Regni Principis indicta celebrataque nemine contradicente.

Magister Stephanus Fráter,
ejusdem Serenissimi D. D. Principis
Transylvaniae Protonotarius, m. p.

Egyszerű másolata, mely ezen megjegyzés szerint: »Literae hae excerptae ex Matriculari Dioecesis Szék Anno 1775. 24-ta Febr.« a széki espereséig anyakönyvből iratott ki, megvan az *Erd. Múzeum könyvtárában* (egy régi könyv élébe kötött két ív papiros négy levelére írva).

Közli: SZABÓ KÁROLY.

A KOLOSVÁRIAK FOLYAMODÁSA
A NÉMET HADAK KIVITELE ÜGYÉBEN.

1663. júl. 13.

Linczig János kolosvári bírótói igen becses történeti feljegyzések maradtak fenn, melyeket Jakab Elek Kolosvár történetéről írt nagybecsű munkájában értékesített. Alább következő levele adalékkül szolgál feljegyzéseihez.

Illustrissime princeps, domine clementissime.

Quod vestra ill^{ma} clementia nostra desideria et imas preces s. caes. et reg. m^{ti} commendarit atque provida et praevalida sua cura caesareum diploma exambierit, quo a damnis et iniuriis praestaremur immunes et securi, huius tanti beneficii memoria nunquam apud nos obsolescet; qui, quamquam gratiam tantam referre non possumus, quantam debemus, habendam tamen esse arbitramur, quantam maximam animus noster capere potest, praecipue, cum vestra illustrissima clementia intercessionis necnon impetrati caesarei diplomatis vim haud parum experti simus, ex quo ill^{mus} d. Hector comes de Brasa dnis praesidiariis cum summo imperio praeesse cepit, utpote, qui communi aequitate et cives et milites continet; nam dum cives tuetur contra insolentiam militum (quos per nimiam indulgentiam hebesceus militaris disciplinae acies insolentiores et hospitibus metuendos in rapinas et furta aliasque infinitas iniurias effuderat) nil praeter peccandi licentiam ademit, incolis vero et civibus aliqua etiam ex parte alendi militis onus allevavit. Plura vero non praestitit, quia id sibi caes. m^{tis} iniussu haud licere testatus est, praecipue quod s. caes. et reg. m^{tis} diplomate nil liquide, plane et clare de molienda militis alendi necessitate praeceptum sibi aut imperatum intelligat. Cum vero per acerbissimum hocce alendi militis iugum, quod iam a biennio a nostris cervicibus repellere gemendo, orando, supplicando, obtestando frustra nitimur, (hinc potiori incolarum parte iam pridem domibus, vineis agrisque relictis solo verso vitam vivente desultoriam et suam calamitatem ab iis, a quibus tutelam et salutem sperabat, acceptam, secum circumferente) nos, qui ut fidem nostram s. caes. et reg. m^{ti} illabam servaremus, in civitate manemus, in extremam fortunae angustiam simus redacti, adeo, ut non pauci nostrum, unde ipsi cum tempore famem solari queant, nedum ut aliis cibaria praeministrent, pervidere non possint, omni spe frugis praecisa, cum ex vineis partim congelatis, partim uredine adustis, tum ex agris iam a biennio relictis, incultis et sordescentibus, plane uti et in praeterito anno semente prohibita et vineis per hostem vastatis, messem cum vindemia amisimus. Quam ob causam ad v. ill^{mam} clementiam supplices confugimus, per deum obtestantes, faxit, ut sua apud s. caes. et reg. m^{tem} efficacissima intercessione ill^{mo} duo commendanti imperetur, quo nos nec quidquam temporis prorogando ab ulteriori praehendae annonae onere

liberet et sic miseris a suo naturali loco per inopiam extorribus redeundi, nobis vero post multa, quae perpassi sumus, damna respirandi facultatem impertiat. Dignum hoc s. caes. m^{te}, summo orbis fastigio, ut publica damna suam m^{tem} moveant, utpote ad quam ex nostra panoethria nil commodi redundat, militum fortissimorum vero gloria haud parum obscuratur, si exitio sint, quibus praesidio dati erant.

Dignum hoc pietate v. ill^{mae} clementiae, ut nobis prostratis ad resurgendum connitatur, quo, sicuti arbores recisae pullulant, nos, qui ab excitata fortuna adiacentem descivimus, fortunas nostras stabilire possimus. Sicuti vero pietatis laudem nos quaerere arbitramur, dum in nostra angustia ad v. ill^{mam} clementiam, tamquam ad eum confugimus, cui prae caeteris sublimis et excelsae auctoritatis respectu necessitas incumbit, ut afflictis et miseris succurrat, eorum sollicitudini subveniat et saluti eorum suum studium dicet, ita non dubitamus, quin fiduciae nostrae de auxilio concepta fructum simus relaturi. Pro qua summa gratia si v. ill^{mae} clementiae ad referendam gratiam minus satisfacere possumus, ad praedicandam tamen et habendam satis simus futuri. Claudiopoli, die 13. Julii, anno MDCLXIII.

Vestrae illustrissimae clementiae

servi humillimi

Joannes Linczeg index primarius,

Joannes Varadi iudex regius

suo et totius civitatis nomine.

Kivül: Illustrissimo et celsissimo principi, dno, domino Joanni Ferdinando a Porcia s. R. i. principi stb.

(Eredetije Bécsben a titkos levéltárban).

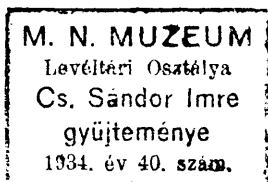
Közli: SCHÖNHERR GYULA.

Hibaigazítás.

»Bethlen Gábor Politikai Levelei« Budapest 1879. a 154. lapon az 1619. nov. 6-án kelt levélnek mindjárt elején Ibrányi Miklós helyett Ibrányi Mihály olvasandó.

Ugyanabban 362—3 II. közlött levél nem december 11., hanem december 17. kelt.

8/1906



BYZAN CZ TÖRTÉNETÉBŐL A XII. SZÁZADBAN.

A KÉT CSÁSZÁRSÁG SZÖVETSÉGE.

(1148—1155.)

A szt.-pétervári szláv jótékonyági egyesület »Szlávjánszkij Szbornik«-ot (szláv gyűjtemény) ad ki, hogy »a rokon szlávok erkölcsi, tudományos és művészi életének ismerete előmozdítás-sék.« E célból az 1877-ben megjelent II. kötetben, — melynek nagyobb részét az aldunai szlávokra vonatkozó értekezések foglalják el, — »folytatatik a szláv népek multjának és jelenének ismertetése.« E kötetben (210—90. l.) kezdte meg Vaszilyevszki, ismert orosz byzanczista, ez érdekes tanulmányának közlését, melynek jelen ismertetésében az, ami hazánkra vonatkozik, szóról szóra adatik, a többinek ellenben csak értelme, tekintettel azonban az író gondolat menetére.

* * *

1147. évben, kezdi Vaszilyevszki, nyugati Európa másodszor indúlt keresztes hadjáratra, melynek sikere legfőképp azon kérdéstől függött, egyetértésben leendő-e catholikus Európa az igaz-hitű keleti császársággal vagy nem, — mert e szerint fogyott vagy nőtt a muszulmanok ereje.

Ez utóbbi állítása nem egészen helyes ugyan, mindamellett igen alkalmas arra, hogy visszaverje a nyugati írók részrehajlását vagy legalább a védelmet megkísértse fölfogásuk ellen, azután pedig összehasonlítva egymással Byzancz állapotát a két hadjárat alkalmával, áttérjen tulajdonképeni tárgyra.

A nyugati írók természetesen nem ama szavak szerint fogják föl az előző hadjáratot, hanem az egykorú krónikák után indulnak, melyek az első hadjárat szenvedéseit határozottan a görögöknek tulajdonítják, ami pedig minden alapot nélkülöz, — mondja Vaszilyevszki, — következőleg mindannyian részrehajlók annak megítélésében.

Az újabb írók egy része a görögök esztelen politikáját okozza azért, mert Nyugat erőkifejtéseivel nem állottak arányban az elért sikerek. A görög politika — mondják — elégtelen esz-közüvel beleavatkozott a hadjárat ügyeibe és az elfoglalandó területet önmagának követelte, holott egyszerű nézőnek kellett volna lennie.

A másik rész már helyesebben fogja föl, midőn mondja, hogy a keresztetek és a byzancziak között egyetértésnek kellett volna lennie. Elek császárnak Kis-Ázsiát megtartania, Syriát ellenben föltétlenül át kellett volna engednie a kereszteteknek, de ő — mondják — önmagát tekintve a világ urául, követelésekkel állott elő.

Ez Sybel és Kugler véleménye, melylyel szemben bebizonyítható — állítja Vaszilyevszki —, hogy Elek császár csak Kis-Ázsiában vágyott közvetlen uralomra, Syriára nézve megelégedett a hűbérurességgel. Ez igazságos volt ugyannyira, hogy Bouilloni Gottfridot kivéve, valamennyi vezér letette a hűségesküit. A beállott szakadás okozója tarenti Boemund volt.

Ama fönnbbi kérdés — folytatja tovább — még fontosabb volt a második hadjárat feladatának megoldására nézve, mint az első alkalmával.

Mert akkor a keleti császárság külső háboruk, — Ázsiában szeldsukok, Európában a palóczok által levén megtámadva, — és dynastikus érdekek által fölidézett belső zavarok miatt tehetetlen volt.

Most azonban a jeles Komuénok alatt megerősödött, sőt Mánuel alatt többé azután el nem ért virágzásra is vergődött.

Ezután a Komuénok tetteinek rövid említése után szerző áttér Mánuelre, kit birodalma virágzó állapotában dicsőséges harczi közepette ért a hír 1146-ban Iconium falai alatt a nyugati mozgalmakról, mire haladéktalanul visszatért fővárosába.

Ő arra számított, — úgymond — hogy ő leend a keresztetek fővezére, nem is levén más császár, amennyiben hohentstau-feni Konrád nem volt megkoronázva s különben is szövetségese, sőt rokona volt Mánuelnek. Ezzel Vaszilyevszki a két császárság viszonyának fejtegetésébe kezd.

Ezen még mindkettőjüket megelőző időkből való viszony a normannok elleni különös és közös érdekeik szerint véd- és dacz-szövetségé lőn.

A görögök különös érdeke Apulia és Kalabria visszahódítása volt; a németeké egyes, a császárság tisztjéhez számított tartományok védelme.¹⁾

¹⁾ Ezalatt Vaszilyevszki Felső-Itáliát érthette. Különbö helyesebb lett volna azt mondanía, hogy érdekeik közüsellensége ellen léptek szövetségre.

Közös érdekek pedig az volt, hogy a normannok mindenkor támaszai voltak mindkét császárság minden ellenségeinek; — rájuk támaszkodtak a pápák a Hohenstaufokkal vívott harcaikban; — tőlük eredtek a keleti birodalom meghódításának minden tervei.

Míg e politikai szövetség a Mánuel és Sulzbach Berta között létrejött házasság által is megerősítettett, II. Roger, a normannok királya, viszont a francziákkal barátkozott és azon működött, hogy a keresztes had Itálián át vegye útját s midőn e terve Konrád befolyása következtében meghiusult, egyenesen megtámadta Graeciát.

A szicíliai hajóhad, a velencei vetélytársa, elfoglalta Korfut, és több várost, miről értesülvén az útban levő francia keresztesek, VII. Lajos nyíltan Konstantinápoly elfoglalására gondolt.

Ezek után felfogható — mondja Vaszilyevszki — Mánuelnek és a görögöknek a keresztesekkel szemben követett eljárása. Ennek főoka azonban Roger tette volt,¹⁾ melyre Mánuel a szeldsukokkal kötött szövetséggel felelt és Szicília ellen hadra készült.

Pedig hogy a görögöket közelebb hozzák Nyugathoz, a Komnenok, és főleg Mánuel politikája volt, minek rövid megvitatásában főleg a Velenczével való kereskedelem előmozdítására hivatkozik a szerző. Mánuel most is a dogehoz fordult, ki hozzá is fogott a hajóhad felszereléséhez.

A keresztesek ezalatt — említi röviden Vaszilyevszki — keletre értek. Konrád 1148. márcziusáig Konstantinápolyban maradt, honnét Damaskus alá ment.

Eltávozta után Mánuel hozzá fogott a hadjáráthoz, mely eléggé bőven iratik le.

Szárazföldi és tengeri hadserege készen volt Alsó-Itália meghódítására menendő; őt magát a palócok berohanása és az ellenök intézett támadás elvonták ugyan, de nem késleltették; azonban a rossz időjárás miatt hajóhada csak ősszel ért az adriai tengerbe s egyesülvén a velenceiekkel, ostromzár alá vette Korfut. (1148.)

Azalatt a keresztes had — említi ismét nagyon röviden — megveretett. Konrád 1148. szeptember elején visszatért s 1149. tavaszáig Konstantinápolyban maradt, hová Mánuel is megérkezvén, ki Berroeban szándékozott telelni, ismét összerokonosodtak, Jasomirgott Henrik Mánuel egyik nőrokonát vevén el, sőt Henrik trónörökös házassága is szóba jött.

¹⁾ Vaszilyevszki hibásan állítva föl a tételt, hibásan is okoskodik, mert világos, hogy Roger és Mánuel ügye nem egy a keresztesek és Mánuel közötti ügygel. Konrádot magát is elárulták a görögök, úgy hogy hadának egy tized része egyesült a francziákkal.

Tavaszzal Konrád Durazzón át Aquilejába ért. hogy Felső-Itáliából délre nyomuljon, sváb Frigyes segédcapataiért Németországba távozott, Mánuel pedig Korfu alá ment.

A fölszabadító normann hajóhadat egy görög hajóhadosztály megverte; megmenekült része Konstantinápoly alá evezett, honnét némi pusztítás után való visszatéréseben byzanci szállító hajók által ez is megveretett 1149. július végével, midőn VII. Lajos Kalabriában partra szállott.

Az ostromzár Mánuel eljötté óta már 3 hónapja tartott úgy, hogy Korfu csak egy évi ostrom után éhség s talán árulás folytán vettetett be, mire 1149. őszén a görög hajóhad Italia ellen küldetett.

E siker következtében Mánuel ellen egész coalitio készült.

Konrád Felső-Itáliából kénytelen volt hazatérni, mert VI. Velf sváb herceg, szövetséget kötve Rogerrel, fölzavarta Németországot s csak 1150. februárban kötöttek békét.

Azalatt azonban — mondja szószerint Vaszilyevszki — az eszes normann, a XII. századnak kétségtelenül legtehetségesebb és legvállalkozóbb államférfia. Velf herceg közvetítésével összekötetésbe és baráti viszonyba lépett a magyar királlyal. Sz.-István koronáját ez időben II. Géza (1141—1161.) viselte, ki úgy személyes nézetei, mint a politikai elvek következtében ellenséges indulattal viseltetett a keleti császár és birodalma iránt. Mánuel a keleti császárság és egyháznak egykori befolyását, melyet a catholicismus győzelme megingatott, de végleg meg nem semmisített. Óhajta Magyarországon visszaállítani,¹⁾ Géza ellen pártfogásába vett egy trónkeresőt, ki ez alkalommal Konstantinápolyban tartózkodott ugyan, kinek azonban kétségkívül sok pártfele volt benn az országban; hisz tudjuk, hogy valamivel később magát Mánuel is lelkesedéssel és körmenettel fogadták a magyar határon. E trónkereső a hosszú bujdosásáról és regényes kalandjairól ismert Kálmánfi²⁾ Boris, Kálmán magyar király fia és anyja után Monomach Vladimir, kievi nagyfejedelem unokája volt. Atyja őt el nem ismerte, hűtlenséggel gyanúsított anyját eltaszította, ami miatt ő Kievben növekedett föl, a hol anyja. Vladimirovna Eufímia, 1139-ben halt meg. Az orosz fejedelemnek a lengyel király szövetségében iparkodtak, hogy a szlávot ültessék Árpád és István trónjába és ez okból néhány hadjáratot intéztek Vak Béla ellen. Ezután Kálmánfi Boris menedéket és pártfogást

¹⁾ Vaszilyevszki ez állítását mindenki érteni fogja. — V. ö. Lányi-Knauz művét; Horváth M.: A kereszt. első százada, stb. újabban Balics: A rk. egyh. tört. I. 233. l.

²⁾ Szerző Kolománovicsnak nevezi, ez pedig a magyarban Kálmánfi; ép így pl.: Szvjatopolkovna Predsláva a magyarban Szvjatopolknő.

ott talált, hová más orosz fejedelmek is fordultak, ha rokonaik elűzték őket: megjelent Káló János udvarában, ki valamelyik nőrokonát adta hozzá nőül. A második keresztes hadjárat kezdetén megfordult a német és francia keresztes hadak táborában, mi által emléke fönmaradt a nyugati évkönyvekben, de tényleg mit sem érve el, jelenleg Konstantinápolyban élt, várva a kedvező alkalmat jogai érvényesíthetésére.¹⁾ Már ezen viszony következtében is, melynek nem egy személyes jelentősége volt, II. Géza király, ki a később esze és jelleme által híressé lett Msztiszlávovna Eufrozina orosz hercegnőt bírta nőül,²⁾ személyesen is ellenséges indulattal viseltetett Mánuel irányában. De voltak más okok is, melyek a magyar politikát a Byzancz iránti ellenséges irány követésére bírták. A XI. és XII. századokban Magyarország uralkodott a horvát föld és a dalmát városok fölött, a kik fölötti joghatóságot a történeti jog szerint a keleti-római császár önmagának tulajdonította; ő ugyan átadta a jogokat Velenczének, de ez nem jelenté a felsőségi jogokról való lemondást, és maga Velence is többé-kevésbé elismerte az a törvényes azaz a keleti császárságnak önmaga fölötti tekintélyét. Minden esetben szemmel látható, hogy az adriai tengerpart birtoka Magyarországot a keleti birodalomra támaszkodó Velence vetélytársává tévé.³⁾ E vetelkedés következtében a normannokkal való szövetség Magyarországra nézve a legkívánatosabb támpont vala, és viszont a délitáliei normann uralomra nézve, mely a földközi tengeren uralkodni akart, egészen természetes volt a Magyarországgal való egyesülés Velence megaláztatására. A magyar király a legszívesebben csatlakozott a Roger és Velf által a két császárság ellen létrehozott szövetséghez, melyhez azután III. Jenő pápának és VII. Lajos francia királynak is hozzájárulniok kellett.⁴⁾ Velf

1) Szerző hivatkozik a tanulmányához csatolt »Kolomanovics Boris« cz. mellékletre.

2) A házasság 1142-ben történt, midőn Géza még csak 12 éves volt. V. ö. Fessler-Klein: *Gesch. von Ungarn*, I. 250. l. — II. Géza rokonsága II. Izjaszlávval az orosz források után igen jól ismert. V. ö. Thuróczi 11. 66., és Fejér: *Cod. Dip.* II. 230. l.

3) Pesty: *Elt. r. várm.* II. 181. l. és a magyar írók általában azt állítják, hogy mióta Mánuel a byzancezi trónon ült, Dalmatiának megszerzése és ennek bekebelezése birodalmába volt czélja.

4) *Cinnam.* p. 101. V. ö. *Hist. Welfor.* Weingart: *Pertz: SS.* XXI. 470. — Ez időben kelt Adalbert magyar főúr végrendelete (*Mon. Hung. Diplom.* VI. 63. Nro 30.) melyben elmondja, hogy II. Géza öt követül küldte Rogerhez, ami a két király közötti közvetlen összeköttetést tanúsítja. *Cinnamust* és *Nicetast* eléggé bőven idézi Katona: *Hist. Cr.* III. 617. s köv. l. Szerző a bonni kiadást használta.

herczeg, ki Gézának Rogerhez való közeledését közvetítette, az előbbtől úgy, mint az utóbbtól jelentékeny pénzüsszeget kapott, melyen felül még Géza évi segélyt is ígért ama föltét alatt, hogy köteles leend Konrád ellen működni, amit, mint tudjuk, Velf teljesített is. Ha Géza még ez 1149. évben nem is szándékozott közvetlen részt venni a keleti császárság ellen indítandó hadjáratban, ennek oka az akkori politika nem remélt széles kombinációinak további fejlődésében rejlett.

Géza ugyanis 1149-ben erősen el volt foglalva az orosz ügyekkel. Az orosz földön akkor elkeseredett küzdelem folyt a kievi nagyfejedelemség birtokáért; a Msztiszlávics Izjaszláv és Dolgorukij (hosszukezü) György közötti viszály határozott összefüggésben állott a Kelet és Nyugat közötti küzdelemmel, mely Európa élete összes akkori mozzanatainak alapja volt. Nemcsak Géza, de rokona, Izjaszláv is bizonyos fokig ellensége volt a byzanci császárságnak és láthatólag némikép azon is igyekezett, hogy a konstantinápolyi patriarchától való függéséből fölszabaduljon, miként ez azon tényben nyilvánult, hogy Klement metropolita az orosz püspökök zsinata által szenteltetett föl. Ezért II. Izjaszláv és következőleg Gézának is mindkét ellensége kétségtelenül jó lábon állott Mánuellel. Hosszukezü György gyermekei néhány éven át kegyes ellátásban részesültek Konstantinápolyban és néhány dunamelléki várost kaptak Mánueltól osztályrészül.¹⁾ Ami pedig halicsi Vladimirt illeti, ki hosszukezü Györgynek Izjaszlávval való küzdelmében szövetséges társa volt, őt is nem annyira szövetségesnek, mint hűbér alattvalónak tekintették Konstantinápolyban;²⁾ magától értetődik, hogy a magyar királynak ellensége volt. És így keleten olyan volt a pártok állása, hogy mindenki szomszédjának és ellenének háta megett egy baráttal és szövetséggel bírt. Byzancz ellenségeskedésben volt Magyarországgal és szövetségben Halicscsal. Magyarország ellenségeskedésben Halicscsal és szövetségben kievi Izjaszlávval; Halics ellenségeskedésben Izjaszlávval és szövetségben hosszukezü Györggyel. Az orosz évkönyvekből tudjuk, mennyiben vett tényleges részt Géza a kievi trónért folytatott küzdelemben; mint Németországban Konrád és Mánuel elleneinek pártján volt, úgy itt is

¹⁾ Ipátj. évk. 1162. alatt: »A Jurevicsok, Msztiszláv és Vaszilykó anyjukkal Konstantinápolyba mentek és az ifju Vszevolodot, a harmadik fivért is magukkal vivék, a császár pedig Vaszilykónak négy várost adott a Duna mellett, Msztiszlávnak pedig egy kerületet.« Cinnam. p. 236. egyébiránt csak Vaszilykóról tesz említést.

²⁾ Cinnam. p. 115. Mánuel alattvaló szövetségesének — ὑποσπουδον — tekintette Vladimirt. E kifejezés jelentésének megítélésére vonatkozólag v. ö. Cinnam, p. 104, 120., és másokat pl. Leo diac. p. 105.

Byzancz barátai és szövetségesei ellen harczolt. 1149 év őszén Géza Izjaszláv sógorának sürgős kérelmeire 10,000 embert küldött segélyül és csak azért nem ült személyesen is harczri paripájára, mely őt György és Vladimir ellen vitte volna, mivel saját szavai szerint, melyet évkönyvünk teljesen megőrzött, nem állott nyílt harczban a császárral, azaz Mánuellal.¹⁾

Jóval határozottabban dolgozott, bár szintén nem ült a hadi ménre, Géza király Mánuel ellen egy közelebbről érdeklő téren. A magyarok által e téren emelt vagy előkészített akadályok már közelről és közvetlenül érintették a byzanczi érdekeket, a mennyiben az ügy a balkáni félszigeten, a császárság határain belül folyt. Roger és Géza terveinek itt Szerbia szolgált eszközül, mely az időben a magyar befolyásnak volt alávetve és ez által a Byzancz elleni szövetség körébe vonatott, holott a jog szerint a császárságnak alávetett földek közé tartozott. A byzancziak már rég időtől helyőrségeket tartottak Szerbiában.²⁾ Rassia zsupánjai kötelezve voltak a császárt hadjárataiban követni.³⁾ Ezen hűbéralattvalói kötelességből kifolyólag bizonyos esetekben meghatározott számú segédcapatot voltak kötelesek kiállítani: így egy ázsiai hadjárat esetén 300 embert. De már rég időtől fogva, nevezetesen Komnen Elek óta, a szerb Bodin és Volkán uralkodásától számítva észrevehető úgy a tengermelléki (Primorje), mint a szárazföldi (Zagorje) szerb fejedelmek amaz igyekezete, hogy a byzanczi uralom alól teljesen felszabaduljanak. A szomszédság Magyarországgal, mely ez időtájban foglalta volt el a Száva és Duna közötti szláv területet, az úgynevezett Sirmiumot vagy Szerémséget,⁴⁾ alapúl szolgálhatott ilyféle igyekezetnek. Magyarország akkor általában nem idegenkedett a szláv sympathiáktól és királyai szívesen rokonosodtak úgy a szerb, mint az orosz fejedelmekkel. A XII. század elején föltűnt és később nagy hírre vergődött Nemanics-dynastia a Byzanczczal való ezen küzdelmében nemcsak támaszkodott Magyarországra. hanem rokonságban is volt vele: Ilona, Vak Béla neje, Géza anyja, a szerb zsupán leánya volt. Hihetőleg ezen rokonság következtében telepedett át Magyarországra a család egyik tagja, ki a magyar okiratokban, úgyszintén a byzanczi és az orosz forrásokban Belus bán név alatt ismeretes.⁵⁾ Ő mint a királyi ház közeli rokona, az ifjú

¹⁾ Ipátj. évk. 269. l.

²⁾ Cinnam. p. 12. Innét látható, hogy Káló János idejében Rása városban (Ράσον) görög helyőrség állomásozott.

³⁾ Cinnam. p. 113.

⁴⁾ Cinnam. p. 227.

⁵⁾ A Nemanicsokról és az elbeszélésünk idejével egykorú zsupánokról harmadik függelékünkben némi adatokat közlünk, mondja Vaszi-

Géza nevelője és kiskorúsága alatt az ország kormányzója volt. Most hazáját. Szerbiát rokona és növendéke hatalma alá helyezni óhajtott és szemmel láthatólag ő volt a mindkét részről való közeledés közvetítője.

1149. évben, épen Korfu megszállása idejében, az akkori szerb zsupán, Prvoszláv vagy más néven Uros (Neeman István fivére) megkezdte az ellenségeskedést Byzanczczal. A byzanci források egyenesen kimondják, hogy ez a normann-magyar szövetség ösztönzésének kifolyásából történt.¹⁾ Az orosz források, melyek az akkori magyar ügyekről a legéletteljesebb és leghitelesebb tudósításokat tartalmazzák, teljesen megerősítik amaz állítást. Láttuk, hogy Gézának Msztiszlávovics Izjaszlávhoz intézett szavai szerint, melyek 1149. év őszére helyezendők. Géza maga is úgy vélekedett, hogy Mánuel császárral nyílt harcban áll és csak ennek támadását várja. A háború Szerbiában folyt, hol Mánuel Korfu elfoglalása után, midőn hajóhada Itália felé indult, azonnal megjelent. A császár elfoglalta Rását,²⁾ a szerb nagy zsupánok akkori székhelyet és elpusztította környékét, megszámlálhatlan foglyot hurczolván magával. Azután a Nisava folyó (bolgár Moravába ömlik) vidékére nyomulva,³⁾ mely szintén — habár lehetséges csak közvetve — a nagy zsupán alatt állott, minden nagyobb erőfeszítés nélkül elfoglalta az ott levő nagyszámú városokat, melyek mint a római erősségek és figyelő pontok marad-

lyevszki. (Megjegyzendő, hogy e cikk nem áll a mai színvonalon, azért nincs is ismertetve.) Ami Belus bánt illeti, az oklevelekben így említették: — Belus comes Palatinus et Banus (1146) . . . Existente Belos comite Palatino (1150); Belos Bano (Doc. Hung. Hist. Diplom. VI. 57—58 ll.) Freisingi Ottónál: (Gesta Frider. p. 52.) Avunculus suus Bela . . . továbbá (p. 179.): avunculum Belum. Cinnam. (p. 117.) Az orosz évkönyvben (Ipátj. évk. 283. l.) említettik Dorogobuszkij Vladimir (Msztiszlávovics Izjaszláv fivére) házassága: »a bán leányát vevék Vladimir részére.« Ez 1150-ben történt, következőleg a bán alatt ugyanazon Belust kell értenünk. Fr. Ottó őt egyenesen Géza király nagybátyjának nevezi anyja után, és így Cinnamus ellenében megerősíti a magyar források adatait.

¹⁾ Cinnam. p. 101.

²⁾ Rason (Рáсов) Safarik (szláv. Drevnosti II. 431. l. Slovenské Starožitnoste. V. Praz 1837.) véleménye szerint a mai Razsan a Nisava mellékén és össze nem zavarandó Rassával, a nagy zsupán székhelyével, mely a mai Novi-Bazár, a Raska folyó mellett. Mi nem látunk alapot ily megkülönböztetésre. Neeman István szerb életrajzaiban, melyekben ugyanez időről van szó, nem találtatik Razsan. A byzanci írók elbeszéléseiből is inkább az látszik, hogy Ráson Nisavától bizonyos távolságra feküdt és megkülönböztetendő az utóbbi mellékén fekvő városoktól.

³⁾ Cinnam. p. 102 végén.

ványai, mind ez ideig léteztek és a byzanczi-szerb időszakban csak kijavítottak, minők Nis és Remesiána (Ak-Palánka.) Csak egyetlen e városok közül, mely északibb irányban egészen a Moravánál feküdt és Galics¹⁾ néven nevezetett, tartotta magát tovább és csak három napi ostrom után vétetett be, mit kiváló fekvésének köszönhetett. Itt is nagyszámú fegyveres és fegyvertelen nép ejtetett foglyúl, kik aztán Sofia vagy Szridecz környékén telepítették meg. Visszatérve Rásába, és megtudva Konstantin Angelostól, ki a hegyekbe menekült nagy zsupán megfigyelésére itt maradt volt, hogy a zsupán nemcsak nem mutatott hajlandóságot a kibékülésre, sőt ellenkezőleg nyugtalanította támadásai-val a görög hadosztályt. Mánuel új expedícióra határozta el magát azon célból, hogy döntő csapást mérjen. De a szerbek menhelyekre találtak az előttök jól ismert hegyiségekben, hová a görögök nem követhették őket. Mánuel az egész tartományt könyörtelenül elpusztította és útjában rábukkanva a nagy zsupán palotájára, azt föllegette.²⁾ A fölkelés azonban úgy látszik, egész az év végéig nem volt lecsendesítve. Tél közepén Mánuel visszatért székvárosába, hová Aksuch is, meghiusulván kísérlete, visszaérkezett.

Ezután szerző reátér a nyugati viszonyok tovább fejlődésének elbeszélésére.

Mánuel az 1149/50-iki telet mulatozással töltötte el. 1150 tavaszát a Konráddal való alkudozások foglalták el, melyeknek csak annyi eredményök volt, hogy Konrád levélben értesítette Iréne császárnőt a francziák készülődéseiről.

VII. Lajos ugyanis új keresztes hadjáratra tett előkészületeket, melyeket Suger apát vezetett, kihez Clairvauxi Bernát és Clugny-i Péter is csatlakoztak.

Roger megnyerte a pápát és Sugert és a mozgalom többi fejeit, kik külföldben is rossz szemmel nézték Konrád szövetségét Mánuellel, mert ez keresztezte terveiket, mit szerző részletesen ad elő.

Ezért 1150. márcziusában Freisingi Ottó útján maga Bernát Konrádhoz fordult, hogy elvonja őt a szövetségtől.

És így 1150. elején — mondja Vaszilyevszky — Mánuel és Byzancz ellen erős coalitio készült élén Rogerrel, kihez Magyar-

¹⁾ Cinnam. ibid. Galics vagy Galitza vára Safarik szavai szerint (Drevnosti pag. 431—433.) az ő idejében romokban hevert a galicsi vagy golecsi hegyen, északra Csacsak városától, Csemernitza és Dicsina folyók között. Mily nagy e helyekre a véleménykülönbség, v. ö. alább Szrecskovics cikkének ismertetésében.

²⁾ Cinnam. p. 103., Nicetas p. 119., 120. Az előbbi következetesen *Ζωσπάνος*, az utóbbi pedig *σατραπης* néven nevezi a fejedelmet.

ország Szerbiával már csatlakoztak, Franciaország és a pápa készülődtek, Németország megnyerésén pedig működtek. Ha ez sikerül, Konstantinápoly, állítja Vaszilyevszky, már 1150-ben elesett volna.

Konrád azonban hű maradt Mánuelhez, de azért 1150. tavaszát és nyarát tétlenségben töltötték.

Az év őszén azonban, folytatja ismét szószerint, kitört a nyílt háború a magyarokkal és a velök szövetséges Szerbiával, melyben Géza már jelentékeny haderővel vett részt.

Az ősz azon időben a legalkalmasabbnak látszott a Szerbia elleni hadjárat viselésére, mivel a hegységes tartomány erdői ősszel pusztán állottak, és így az ellenségnek kevésbbé volt lehetséges mozdulatait titokban tartani és menekülni az üldözések elől.¹⁾ Mánuel Nisben²⁾ gyűjtötte össze hadseregét. Megtudta azután, hogy a segítségül jövő magyar hadosztály egyesülni akar a szerbekkel, Lugomir zsupába³⁾ tört, azaz a mai Csupria és Jagodina közötti területre, a hol egy Lugomir nevezetű folyócska is van, hogy megelőzze a magyarokat, kik jobb szárnyát fenyegették; de nem hamar akadt rájuk. Ő a szerb Morava völgyén nyugatra a Drina folyóhoz sietett.⁴⁾ Mielőtt ezt a byzancziak elérték volna, elővédjük, mely takarmány szerzés céljából küldett ki, összetalálkozott a magyarokkal.

A görög előhad erősítést kapván a császártól megverte a magyarokat, kik a Drinához vonultak vissza, hol új összeceapás történt, mely szintén balúl ütött ki a nagy zsupán szövetségeseire.⁵⁾ A görögök a Tára folyóig üldözték a Boszniába futamodott magyarokat és azután visszatértek a császár vezérlete alatt álló fősereghez. Mánuel már a félúton állott, mely Sztinicza felé azaz a Rigó-mezőre (Kosovopolje) és Mitroviczához vezet, valószínűleg az Ibar völgyében⁶⁾ — és nem tudta meghatározni, merre kell

¹⁾ Cinnam. p. 104. elején.

²⁾ Cinnam. ibid.

³⁾ A lugomiri zsupa fekvésére nézve — v. ö. Danicsics szótárát II. 21. (Rječnik iz književnik starinah srpskih. G. Daničič. III. kötetben.)

⁴⁾ Cinnam. p. 104. — A Szávához való közeledést hihetőleg nem szószerinti értelemben kell venni, hanem a mennyiben a szerb Morava futásában északnak tart.

⁵⁾ Εἰστό τοῦ Στρυμόνος . . . Cinnam. p. 105. A Strymon teljesen helytelen és szó sem lehet arról, hogy a magyarok feléje húzódtak. Egy ily hibát Tafel (Thessal. p. 248. jegy.) Δρουμόνος-ra javít ki. V. ö. Ann. Comm. XII. 371.

⁶⁾ Szecsenicza vagy Szticzinicza alatt Safarik Sztinicza várost érti, melyben most szerb hadak állomásoznak. De Σατζενιτσα alighanem Sztinicza, Sztitijnicza-folyó, mely a Rigó-mezőt átszeli; ebből a melléknév

vonulnia? A foglyúl esett szerbek azt állították, hogy a szerbek főereje magának a nagy zsupánnak vezérlete alatt távolabb a Tára folyón túl áll, hová a segélyökre küldött magyar hadsereget várják; miből látható, hogy a byzanci elővédnek a magyar hadtest csak egyik osztályával volt dolga. Mánuel tehát megindította seregét előre. A Tára folyónál valóban fegyveres szerbek megszámlálhatlan szakaszaira bukkant, kikhez nagyobb segédcsapatlakozott volt, mely magyar lovasokból és a magyarok által hozott chvalizokból állott.¹⁾ kik majd izmaelitáknak majd pecsenégeknek neveztetnek és Magyarországon telepedtek meg. Nem tekintve a nagy hóra, mely Bosznia és Hercegovina vad hegyvidékén korán esik és mely a Tára völgyét fedte: az átkelésnél a csetepaték egész sora fejlődött ki, melyekben a császár is szokása szerint személyesen is részt vett és elhíresült személyes vitézséget és lovagias erőt fejtett ki. A döntő ütközetben a szerbek és szövetségeseik megverettek és megfutamítottak; a császár sajátkezileg 40 embert terített le dárdájával és azután a magyarok vezérével Vakchin ispánnal²⁾ párviadalra kelt, ki magas növése mellett nagy hadi erejével tűnt ki. Hosszas viaskodás után Vakchin erős ütést mért a császár arczára, és csak a sisaklemez, mely szemét védte, mentette meg életét; de az ütés oly erős volt, hogy a sisakból néhány szálka testébe furódott és sebet ejtett Mánuel

leend szityiniesnoj — (szitničke gradove) V. ö. Danicsics i. m. III. 113. Szitynicza nemesak philologiailag áll közelebb a byzanci kiejtési módhoz, mely szereti a »t«-ét »cz«-nek ejteni, hanem földrajzilag is közelebb fekszik a Tarához.

¹⁾ Cinnam. 207. szerint a magyar chvalizok Mózes vallását követték, ha nem is teljes tisztaságában; ezért a vélemény, mely karaimoknak tartja őket, nem egészen alaptalan. Egyébként maga Cinnamus (p. 247.) beszéli, hogy a turkokkal egy vallást követnek; emellett hivatkozik az imént idézett helyre, a hol mintegy azt mondta volna: χαλίσιοι καὶ εἰσὶν ἐτεροδόξοι ect. . . . és így Cinnamus chvalizai ugyanazok a kalizokkal (Caliz), kiket 970-től folytonosan emlegetnek a magyar emlékek, kik izmaelitáknak is neveztetnek és a Volga melléki bulgárokhöz hasonlóan, — a kik miután az oroszok megsemmisítették a bolgár birodalmat, áttelepedtek a Volga mellől, — a Hanefid mohamedanizmust követték. *)

²⁾ Cinnam. pag. 110 — 112. az utolsó részben, mely nyomban azután következik, melyben Vakchin foglyúl eséséről van szó, olvassuk; »követek jövének a nagyzsupántól.« — De fönnebb Vakchin neveztetett archizsupánnak s most itt új archizsupánról van szó. Mi úgy véljük, mondja szerző, hogy Vakchin magyar ispán és a magyar hadosztály vezére volt.

*) V. ö. az »Akadémia Nauk« I. és II. oszt. »Ucsenija zápiszki« cz. folyóiratának III. k. 737 old. Kuuk-A. Sándor cikkét.

arczán. A császár kiragadta ellene kezéből a kardot, melyet rokonának Dukos Jánosnak adott át; Vakchin kénytelen volt megadni magát. Mánuel ismét viadalba indult, új küzdelmet keresve; de maga Vakchin nem kívánta lovagi legyőzőjének vesztét és tagjártatással fejére mutatva, igyekezett megmagyarázni, hogy az ellenség, kikkel találkozhatik, száma oly nagy, mint a fején a hajszálak. 40 önkezűleg ejtett foglyot hurczolva Mánuel visszatért a táborba, hol csakhamar megjelentek a szerb nagyzsupán békekövetei. A császár követelésére maga a szerb fejedelem volt kénytelen helyrehozni a hibát. Ura előtt a porig alázva magát, a császár lábaihoz borult Uros és csak kissé emelve föl fejét, örök engedelmességének ígéretére esküt tett, kötelezve magát, hogy örökké hűbérese marad a keleti császárnak és mint hű alattvalója, kisérni fogja hadjárataiban még pedig meghatározott számú fegyverrel: nyugat elleni hadjárat esetében 2000 emberrel. Ázsia ellen valóban pedig 500-al azaz 200-zal többel, miként előbb.

Áttérve a következő 1151. évre, szerző röviden a másik császár közreműködését említi föl előbb.

Konrád a gyűlésben is bejelentette, hogy szándéka Italia ellen vonulni, de újabb zavarok megakadályozák; 1152. februárban pedig elhalt, utódának figyelmébe ajánlva a görög szövetséget.

Mánuel maga 1151-ben. — veszi fel ismét a szót Vaszi-lyevszki — úgy látszik, többet volt kénytelen foglalkozni Magyar-szággal, mint Kalabria és Apuliával. A Magyarországgal való nyílt és közvetlen háboru az utóbbi évek eseményei következtében elkerülhetlennek látszott. A byzanci politika nemcsak a szerb ügyekbe való avatkozással vádolhatta a magyarokat, és nemcsak azt róhatta föl nekik vétkül, hogy a nagy párttűző hűbéreseknak segítséget adott, hanem Vladimir halicsi fejedelem elleni működésüket is, kit szintén szövetségesnek, sőt hűbéresnek tekintettek Byzanczban. És valóban ez utóbbi vádnak adott volt kifejezést Mánuel ama levelében, melylyel a háboru előzetes tudtul adás nélküli megkezdését tiltó lovagi nemesség-érzéke és törvényei szerint bejelenté a nyílt szakítást. ¹⁾ Boris, Monomach unokájának jelenléte a hadseregben végtére is pártfeleket ígért magában Magyarországon és ez időre rámutatott a háboru céljára.

Mánuel azzal kezdé meg a hadjáratot, hogy elpusztította Szerémet, azaz a Száva és a Duna közötti vidéket (Francochorion.) ²⁾ Miután Vatatzes Thódort hátra hagyta, hogy Zimonyt ostromolja, maga a körüllevő falvakat kezdé rombolni, rabságba hurczolva a lakókat. ³⁾ Az ellene küldött magyar hadsereg a

¹⁾ Cinnam. p. 115.

²⁾ V. ö. Pesty: Az elt. r. várm. II. 151. l.

³⁾ Cinnam. p. 114.

byzancziakhoz pártolt át, azaz valószínűleg Kálmáni Borishoz. Látható, hogy Mánuelnek nem volt szándékában, hogy megtartsa az elfoglalt földet. Az egész félsziget a Száva és Duna közt sivataggyá lett változtatva; az ott telepedettek korkülömbőség nélkül egész tömegekben szakítottak el tűzhelyöktől és kénytelenek voltak követni a byzanczi hadsereget, hogy azután a császárság határain belül nyerjenek házhelyet. Visszavonulási útjában Mánuel bevette Zimonyt, melyet Vatatzes hiában ostromolt; védői nyakukon kötéllel, födétlen fővel jöttek ki és kegyelmet nyertek, maga az erősség azonban minden készletével zsákmányul esett.¹⁾ A Konstantinápolyból megüzent háboru híre a magyar királyt orosz földön, még pedig a halicsi fejedelem tartományában, a Szán²⁾ folyó mellett találta. Géza szövetségesével Msztiszlávics Izjászláv, kievi fejedelemmel és ennek fiával éppen diadalt aratott Vladimirko felett. Izjászláv és fia Msztiszláv ki akarták zsákmányolni a győzelmet. »Ma kezünkbe adta őt az Ur; őt magát fogjuk el, tartományát pedig vegyük el tőle,« mondogatták ők; de Géza figyelembe nem véve sürgetéseiket, az érsek és nagyjainak tanácsára megelégedett Vladimirko ajándékaival és ama követelésre szorítkozott, hogy az orosz városokat bocsássa vissza Izjászláv tulajdonába és többé ne háborgassa ezt. A békeszeretet, melyet a magyarok tanusítottak, úgy látszik összefüggésben állott Mánuel panaszaival és vádjaiival, vagy pedig a hírekkel, hogy beütött az ország déli részébe. Géza sietett a dunamelléki határok védelmére. Közeledésének híre eljutott Mánuelig, ki már a visszatérésre készült gondolva, hogy a hadjárat ez évre be van fejezve, — ami azután őt e szándékától való eltérésre bírta. Hadi foglyait, kiknek száma fölülmúlt hadserégének létszámát, a Száva jobb partján hagyva, ismét benyomult Szerémbe, a hol döntő ütközetre készült; az egy darab-ból faragott lélekvesztőkből álló átszállító flottilla főnöke rendeletet vett, hogy futás esetében senkit, magát a császárt se engedje át a Száván. Nemsokára azonban alaptalanoknak bizonyultak a Géza közeledéséről vett hírek; helyette a fönnebb említett Belus bán vezette a magyar hadsereget, a ki nem támadta meg a görököket, hanem betöréssel fenyegetett Bulgáriába, mely a császár-

¹⁾ Cinnam. p. 114, 115., Nicet. p. 123.

²⁾ Nicet. p. 122., Cinnam. p. 115. — Az orosz évkönyvek (Ipátj. 312. l.) Géza halicsi hadjáratát 6660 évre teszik, mi a byzanczi évszámítással nincs ellenkezésben, ha fölveszszük, hogy az esemény itt is ott is az őszi hónapokra esik. Pogodin megjegyzését (Izszlyidovania V. 235. 236. IV. 110. O normann. period. russk. Istör. Pogodin M. Moszkva. 1859.) — hogy a megfelelő évszámok helyesek s nevezetesen a béke 1152-re helyezendő, nem erősíti a byzanczi időszámítás, még kevésbbé az orosz.

ságnak volt alávetve és magában foglalta a mai dunamelléki Szerbiát egész a Moraváig. (Szerbia csak e folyótól nyugatra kezdődött.) E mozdulat következtében, melyet a byzanczi írók hiába neveznek gyávaságnak, Mánuel kénytelen volt elhagyni a magyar földet és átmenve a Moraván, a Dunánál foglalni állást, hogy védje Branicsevo¹⁾, mely a nevezett két folyó között terült el. Mivel azonban a támadás Belus részéről nem történt, a byzancziak ismét támadólag léptek föl. Kálmánfi Boris, a császár intézkedései következtében, átkelt a Dunán, beütött a mai Bánátba és egész a Temes folyóig haladt, mely vidék akkor igen kitűnt helységeinek sokasága és gazdagsága által, hol három magyar hadosztályal szerencsés csetepatéja volt. A magyarok és Géza király azt hitték, hogy magával a császárral és a főerővel van dolguk; s csak miután meggyőződtek az ellenkezőről, indult a király, rokona, Boris ellen támadásra, de már késő volt, mert ez zsákmánnyal terhelve visszatért és éjjel a Mánuel meghagyása szerint gyújtott fáklyák világánál átkelt a Dunán. Maga a császár nagyobb mérvű expedícióra készült a Duna bal partján álló király ellen; de ép ez időben megjelentek a táborban Géza követei a béke föltételeivel, melyek el is fogadtattak.

Azonban a Magyarországgal való tartós béke messze volt ép úgy, mint az Italiára vonatkozó tervek teljes valószínűsítése.

És ezzel Vaszilyevszki ismét a nyugati ügyekre tér át, röviden említve, hogy 1152-ben kissebbedett a Byzanczot fenyegető veszély, — mert a francziák felhagytak új tervökkel, a pápa és Roger között pedig surlódás támadt.

Azután Byzancz szövetségéhez való viszonyának új fázisait beszéli el.

Másrészről Byzancz sokat vesztett a nem minden gyanu nélkül elhalt Konrádban. Utóda Rótszakálú Frigyes figyelmét előbb a belállapotokra fordítá. 1152 októberi gyűlésben jelenté ugyan, hogy Italia ellen hadat vezet, de erre két évi előkészületre volt szüksége.

Mánuel ennél fogva 1154. sőt 1155. évben is magára volt hagyatva a normannokkal szemben, kikkel, — szárazföldi hada Ázsiában lévén elfoglalva, — tengeren folytatta a küzdelmet. Mivel

¹⁾ Danicsics i. m. I. 70. Branicsevo a Moravától a Dunáig elterülő vidék. E helyet Brandiz-nak nevezik a keresztes hadjáratok nyugati írói, kik közönségesen Brandiz városról beszélnek. Ma is van Branicza 30 verstnyire a Dunától a Mláva jobb partján. Később Andronik alatt a magyarok (III. Béla) elfoglalták Branicsevo¹⁾ és Nist; az 1186-iki béke után ismét a görögök tulajdonába ment át, de a Danicsics által felhozott helyekből kitűnik, hogy sz. Szabbás idejében a szerbek kezén volt, mivel ő itt püspökséget állított föl. V. ö. Pray: Com. Hist. de bos. ser. ect. p. 75.

hajóhada a velencei nélkül a normannokénál gyengébb volt, az élére állított Konstantin Angelosnak meghagyta, hogy a partok védelmére szorítkozzék. Ez azonban 1152-ben Rogernek Egyiptomból visszatérő hajóhadával találkozva, azt Malea hegyfokától nem messze megtámadta, de megveretvén, maga is fogságba esett.

Konrád halála más oldalról, t. i. Magyarország részéről is veszélyt hozott Byzanczra.

II. Géza — beszéli Vaszilyevszki — fölbontá az előző évben kötött szerződést, mit hihetőleg a Németország kormányzásában beállott változásra való számítással tett. Ismét megjelent a Dunánál és fenyegette a jobb parton fekvő görög városokat. Mánuel váratlan és gyors megjelenése nagy veszélyre mutatott, de egyszersmind annak elhárítását lehetővé tévé. Géza meglegedett azzal a követeléssel, hogy a byzancziak által az előbbi hadjáratban elfogott és elhurczolt foglyok — mintegy tizezeren — szabadon bocsáttassanak és megnyerve az ígéretet, — mely hogy teljesített-e, bizonytalan — visszavonult. Nem ismeretes, mily összefüggésben volt Géza támadása és visszavonulása Rótszakálú Frigyes 1152. július havában nyilvánított ama szándékával, hogy hadjáratot indít Magyarország ellen, mit azonban a gyűlésben megjelent fejedelmek ellenállása következtében nem valósíthatott. Igen hihető, hogy Frigyes a Byzanczhoz való szövetséghez tartotta magát és hogy a titkos okok, melyek által némely fejedelmek, kik ellene állottak a Magyarországgal való háborúnak, vezettettek, Velfnek és pártjának Roger és Gézával való szövetségéből vették eredetüket.¹⁾ A következő 1153. évben ismét nem volt nyugalom a Dunánál és Mánuel kényszerítve volt komoly hadikészülődéshez fogni; a szomszédos tartományok katonasága parancsot kapott, hogy elegendő eleséggel és taligákkal az átszállításhoz a táborban gyülekezzék. Sofiában (Sridecz vagy Sardika) maga a császár csatlakozott a sereghez, de megjöttek csakhamar a magyar követek, kik megnyugtató felvilágosítást és békés nyilatkozatokat adtak. Lemondva a magyarországi hadjáratról. Mánuel Szerbiába tért, hol ismét mutatkozott a hajlam a Gézával való szövetségre és a Byzanczczal való ellenséges magatartásra. A byzanczi írók arról tudósítanak, hogy ez alkalommal Mánuel kényszerítette a nagyzsupánt, hogy lemondjon a Magyarországgal való barátságról és ezentul csak egy urat ismerjen.²⁾ Ugy látszik, ez időre hely-

¹⁾ Otto Freising. : Gesta Frid. 6. II. C. 6. (isk. kiad. p. 106.)

²⁾ Nicet. p. 132., Cinnam. p. 121. Itt mint sok esetben Nicetas elbeszélése részletesebb a Cinnamusénál, de évszámításában mindig nehézségekre találunk úgy annyira, hogy a tartalom ugyanazonossága Cinnamus történetének megfelelő helyével nem egyhamar vehető észre. Kétségtelen azonban, hogy ez utóbbi III. könyv 14. fejezetének elején az 1152. szep-

zendő a byzanczi írók amaz elbeszélése, hogy a szerbek maguk letették nagyzsupánjaikat Uros Prvoszlávot, ki mindazonáltal — midőn a szerbek utódjának megerősítését kérelmezték — a császár parancsára visszahelyeztetett. Ő s vele együtt a másik jelölt is, ki Uros Prvoszláv ifjabb fivére Desa, azaz Nemanja István volt, ki Deudra vagyis a bolgár erdőség (Sumadia) fölött uralkodott, mely tartomány határos Nissel, kegyesen fogadtattak a császár által s ez utóbbinak tartománya kiszélesbítettett. Ezután Mánuel csak rövid időre tért vissza székvárosába és ősszel (ugyanezen 1153-ban) már Vitolban volt. Az ochridai tó és a Vardar között elterülő róna, mely Pelagonia név alatt ismeretes, melynek főpontja Vitol volt, a legalkalmasabb pont volt úgy a nyugatról, a szicíliai normannok részéről, mint az északról, a magyarok és szerbektől jövő hadi mozgalmak megfigyelésére és egyszersmind az akkor ott levő tábor részéről szükségelt intézkedések megtételére is. Sem az egyik, sem a másik oldalról nem szűnt meg a fenyegető veszély, minek következtében a császár a telet, szokása ellenére, Konstantinápolyon kívül töltötte.

Szerző ezután az Andronik-féle epizódot beszéli el, melynek révén rövid bepillantást enged a byzanczi udvar állapotába.

Andronikot, az örököszt, miután Czilicziából, hol az örmény fejedelem ellen hadakozott, visszatért, Mánuel Nis és Branicsevo dux-ává nevezte ki. Czilicziában ugyan a minden tekintetben lovag Andronik elpuhult és elvesztette Mopsuestiát, de Mánuel megbocsátott neki. Pelagoniában ismét visszatért régi életmódjához s Eudokia unokanővérével viszonyt kezdett, melyet ennek rokonai rossz szemmel nézván, folyton árulkodtak reá Mánuelnél, mi ezt — hár maga is olyan volt — elhidegítette. Andronik származása s különféle híresztelések, mintha a trónra vágnék, nemkülöm-

tembertől 1153. szeptember végéig történt eseményeket beszéli el. Az ő elbeszélése ép úgy mint a Nicetasé, Andronik örízet alá tételének elmondásával végződik, ami csak 1153-ban történhetett, mivel 1152-ben Andronik Palaestinában volt. Azután pedig az Andronik-féle epizód Pelagoniában történt, mint az világos Cinnamus elbeszéléséből és Nicetas ennek megfelelő egyenes megjegyzéséből. (p. 133.) Mánuel ugyancsak Nicetas tanúsága szerint ősszel ért Pelagoniába. Mánuelnek 1153. novemberében Pelagoniában való tartózkodását oklevélileg Mánuelnek Vibaldhoz intézett válaszából merített adat bizonyítja (Wib. epist. Nro 424. Jaffe: Mon. Corb. p. 561.): Missa est a castro Pelagoniae mense Novembri 22. indict. secund. (1153.) és így Nicetasnál 1153. ősze értetődik. De Mánuel Pelagoniába ért rögtön azután, hogy Szerbiában tartózkodott és a magyar hadjáratához készülődött. Következőleg Nicetas III. könyv. I. fejezete, melyben minderről szó van, 1153. évre teendő, tartalmának pedig a Cinnamus említett helyén levővel ugyanegynek kell lennie.

ben ama vád, mintha Nist és Branicsevot a magyar királynak szándékoznék átadni, elfogatását eredményezték.

A következő 1154. évben — beszélí tovább Vaszilyevszki — talán az Andronikkal való megegyezés, talán a szicíliai királylyal kötött szövetség és a Mánuellal való ellenségeskedés közetkeztében, a magyar király jelentékeny hadsereggel átlépte a Dunát, melyben a magyarokon kívül a szövetséges csehek és hihetőleg a csak nemrég Erdélyben letelepített szászok is voltak. Vele együtt működött Boris, akkor bosnya bán, ki bosnyákjait hozta segítségül. Géza ostrom alá vette Branicsevác városát; Manuel rögtön megjelent, de hadi ereje nem volt elegendő arra, hogy nyílt csatában megverekedjék a magyarokkal és fölszabadítsa e fontos várat. Míg hadserege gyülekezett, ő elfoglalta a természet által megerősített Smeles vagy Smilovacz (Svilajnácz) nevű helyecskét,¹⁾ mely a Morava és a Kucsaina havas között feküdt és igen alkalmas volt arra, hogy az ellenséget szemmel tartsa és nyugtalanítsa. Hogy a várbelieket kitartásra serkentse, levelet intézett hozzájuk ama biztosítással, hogy nem fog késlekedni fölszabadításukra sietni. A nyilvánzó azonban, melyhez a királyi levél kötve volt, az ostromló magyar táborban esett le, minek következtében oly rémület fogta el a magyarokat, hogy az ostromló gépeket tüzzel megsemmisítvén, a Dunán való átkelésre határozták el magokat. De a viharos időjárás miatt az átkelés lehetetlennek bizonyult, miért is a magyarok Belgrád felé vonultak el. Boris, bosnya bán, pedig a Drina folyó irányában, mely akkor Szerbiát Boszniától elválasztotta. Ez utóbbi üldözésére Manuel Czincziluk Bazil char-tulariust (titkárt) küldte ki, de ez nem tekintve tisztán irodai kötelességét, több vitézséget és bátorságot fejtett ki, mint a mennyi kívántatott volna. Hihetőleg a magyar szökevények és az átjöttek unszolására, kik a byzanci hadseregben jelentékeny erőt tettek és kik Kálmánfi (Kolománovics) szláv neve által vonzattak oda, — Bazil a bosnya hadosztály helyett a Belgrád felé vonuló magyarokat támadta meg. Kezdetben kedvezett neki a szerencse, de midőn a magyarok észrevették csekély haderejét, arcvonalban támadva, érzékenyen megverték; a görög vezér futással menekült. sok görög leöletett; ama magyarok közül pedig, kik a byzanciai oldalán harczoltak, majdhogy egy sem maradt életben.²⁾ Ez idő-

¹⁾ Cinnam. p. 131. Smilovacz a Morava és Kucsaina között, nem messzire Ravaniczától. V. ö. Danicsics szótárát III. 134. a térképen Svilajnácz-ot találunk ott, hol Smilovácznak kell lennie.

²⁾ Cinnam. p. 132. végén. Cinnamus beszélí, hogy ezek azon magyarok voltak, kik a görögök partján állottak Istvánnal, Géza fiával. Kétségtelen, hogy itt valami hiba van. Du Cange azt állította, hogy Cinnamus Istvánt, Géza fiát, összetévesztette Géza hasonnevű fivérével. Hihetetlen,

tájban, s lehetséges ép ez alkalommal vesztette el viszontagság-
teljes és bujdosó életét Géza ellenese, trónjának keresője, Kálmánfi
Boris. Tudjuk, hogy nemsokára 1156-ban öletett meg a magya-
rok elleni szerencsétlen ütközetben, melyben a byzanciak nagyobb
vereséget szenvedtek és hogy egy palócz nyila által veszett el. A
közelebbi részletességek a források ellentmondásai miatt homá-
lyosak. Mindenek között legvalószínűbb, hogy a kunokkal való
ütközetben vett halálos sebet Monomach unokája, kik a magya-
rok szomszédai és a hadjáratban szövetségeseik voltak. Nyomban
hadosztálya megveretésének híre után vette Mánuel a másik bal-
jóslatú hirt, hogy t. i. Belgrád lakói készek magokat a magyarok-
nak megadni. E fontos pontnak elvesztése, melyet Magyarország
már előbb is elvett volt Byzancztól, nagy szerencsétlenség lett
volna; de Kantakuzen erélyes rendszabályai, ki Andronik nem
régii történetének egyik főrése volt, megelőzték a bajt. Mánuel
által Belgrádba küldetve, elfogta a magyar-párti főkolompókat
és helyre állítván a városban a rendet, visszatért, bilincsekben
magával hurczolva a foglyokat. A császár maga égett a vágytól,
hogy megboszulja a magyarokon a hadosztályán elkövetett vere-

hogy a fiú, ki azonfölül csak 5—6 éves, atyja ellen küzdjön. Maga Cinnamus p. 203. ugyancsak Istvánról, Géza fivéről beszél, ki összezőrdülván
bátyjával, Byzanczban keresett menedéket. V. ö. Nicet. p. 165. De Freis.
Ottó tanúsága szerint (Gesta Frid. p. 179.) István, Géza fivéréől életét
feltéve, Rótszakálú Frigyeshez menekült, oltalmát kérve. Frigyes erre követ-
séget küldött Gézához, hogy István részére közbejárjon. Erre feleletül az
1158. év jan. regensburgi gyűlésen megjelentek a magyar király követei
István kiűzetését a király ellen forralt rossz szándékával igazolva. A vádak
között, melyeket a krónika előad, nincs célzás arra, hogy István ennél
korábban tüzött volna össze bátyjával a görög császár javára, vagy hogy
egyáltalán a görögöknél lett volna. Frigyes csak 1158-ban magának Ist-
vánnak kérelmeire szállította őt Konstantinápolyba (Gesta Frid. p. 181.),
a hol 1163-ban is tartózkodott (Cinnam. p. 203.). Hogy Cinnamus kiegyez-
tethető legyen a jóval hitelesebb nyugati íróval, föl lehetne venni, hogy
István, Vak Béla fia, két ízben volt Konstantinápolyban, miként ezt a
magyar írók meg is engedik (Horváth: Kurzgef. Gesch. Ung. Pest 1863.
I. 191.), de alighanem helyesebb leend, ha Cinnamusnál megengedjük a
hibát. Neki meg kellett magyarázni a magyarok jelenlétét a görög had-
seregben, miről honi forrásaiból tudomása volt. De megfélekedezett Kál-
mánfi Borisról és helytelenül Istvánt említette föl. Hogy Boris nemcsak
részt vett e hadjáratban, de ebben meg is öletett, — ismét Fr. Ottó tanu-
ságából vagyunk kénytelenek következtetni, a mely nagyjában kétségen
felül áll. Ebből kitűnik (Gesta p. 158.), hogy Borist egy palócz ölte meg
a magyarok elleni hadjárat alkalmával 1156. jul. havában. V. ö. Kál-
mánfi Boris életrajzát. Miért nem említ telát Cinnamus Boris halálát?

séget és üldözésükre akart menni, de indulatát okos előterjesztések által környezete lecsendesítette. A döntő események előttünk ismeretlen okokból 1155. év tavaszára halasztattak. Ez alkalomra nagy előkészületek történtek; erős szárazföldi hadsereg ütött ez évben táborn a Duna parjain magának a császárnak vezérlete alatt; Byzanczból megérkeztek a dereglyék, hogy a hadsereg a folyó balpartjára szállíttathassék át. El volt határozva az ellentartomány közepébe a támadás. Megijesztve ezek által, Géza király ismét békét kért és ez alkalommal őszinteségének tanujelét adta az által, hogy az összes görög hadifoglyokat kiszolgáltatta, a fegyvereket, az egész hadi zsákmányt visszatérítette, sőt az elhullott lovak és ökrök helyébe más magyar fajukat adott, mind-ezt a legnagyobb készséggel. Mánuelnek sok oka volt elfogadni a békét. A nyílt háborura alkalmat adott Magyarország szövetsége a szicziiai királylyal. Most Magyarország felbontotta a szövetséget ép amaz időpontban, midőn Mánuelnek Italiára vonatkozó tervei végre egyenes és állhatatos műveleteket követeltek. A Duna melletti harcz bizonyos fokban Apulia és Kalabria jogaiért vívott. Mivel II. Géza felhagyott a byzanci igények megvalósítása ellen való további működésével, ezzel elenyészett a háboru folytatásának egyik legfőbb oka. Az most akadálytalanul átvihető volt az itáliai félszigetre, hová azt átvinni most már elkerülhetlenné vált. De a Magyarország és byzanci császár közötti viszály többi egyes okai szintén eltávolítottak, ha nem is a békekötés által, az azt megelőző körülmények vagy pedig következményei által. Szerbia rá volt kényszerítve, hogy lemondjon a barátságról a szomszéd Magyarországgal és tökéletes teljesen alávetette magát a császár hatalmának. Ami pedig a byzanci érdekeket illeti az orosz földön, itt épen 1155. évben a magyar király minden ellenkezése nélkül megerősödött a kievi nagy fejedelmi trónon Mánuel szövetségese, Dolgorukij György. Mesztiszlavovics Izjászláv (meghalt 1154.) fivére, Géza király rokonai és szövetségesei, kénytelenek voltak megbékélni. Egyikök, névszerint Rosztiszláv, alávetette magát nagybátyjának s Szmolenszket kapta; a másik, névszerint Vladimir, Belus bán leányát birta nőül és ez által kettős kötelékkel volt a magyar királyi házhoz fűzve, azért a következő évben elhagyta hazáját és Magyarországra futott.¹⁾ Ugyanoda távozott még előbb az ő és a magyar királynő anyja, a kievi özvegy fejedelemné, Vladimirovics Mesztiszláv neje.²⁾ Ha a háboru kezdetén Mánuel panaszkodott is Gézának a halicsi fejedelem elleni működésére, most miután György megszilárdult Kiebben, a magyar király már nem volt veszélyes

¹⁾ Ipát. évk. 1156. 133 l.

²⁾ Ibid. p. 332.

Halicstra nézve és Vladimirkó utóda Jánoszláv, melléknevén Oszmameszl, szövetségese és barátja volt Byzancznak és reménybeli őre is Magyarország ellenében. Mindez elvitázhatlanul fontos vívmánya volt a byzanci politikának.

Ezután Vaszilyevszki a másik győzelmet, t. i. az egyházat adja elő. Ez abban állott, hogy az Izjászláv által fenntartott független Kelemen metropolita helyébe Vladimirovics György Konstantinápolyból új metropolitát kapott, ki 1156-ban el is foglalta székét.

Ezek után Mánuel akadálytalanul átvihette fegyvereit Italiába, hol a politikai érdekek szorosan össze valának kapcsolva az egyháziakkal. E szavakkal fejezi be Vaszilyevszki tanulmányának első közleményét.

Vaszilyevszki ezen tanulmánya után »függelék« czímen négy cikkkecskét közöl magyarázatképen.

Ezek elseje Nicetas Acominatus chronológiájáról szól.

Ebben szerző Nicetas életének rövid említése után áttér művére, melyben az események nem időszerint való előadása miatt, nehéz az időre vonatkozólag eligazodni.

Például közli az 1149—1157. évek eseményeit. egyik oldalon a lapszámot, másikon az évet mellékelve.

A 119. lapon a szerb hadjárat, mely kétségtelenül a Cinna-mus által a 101—103. ll. említett 1149-iki;

A 120. lapon az 1155. évi, Paleolog Mihály tettei;

A 121. lapon az 1150-iki szerb hadjárat;

A 122. lapon az 1151-iki magyar hadjárat;

A 123. lapon ismét 1155-re térve. Boris hadjárata a palóc-zok ellen;

A 124. és 125. ll. az 1156. év eseményei, Paleolog Mihály bukása és helyettesítése Comnen Elek és Dukas János által;

A 126. l. a görögöknek 1152-iki győzelme a normannok fölött és Angelus Konstantin 1154-iki veresége;

A 127. l. az 1157-iki események, -- Elek protostrator Anconába való küldetése;

A 132. l. az 1152-iki magyar hadjárat;

A 133. l. Comnen Andronik 1153-ban történt elfogatása és Czincziluk Bazil tettei — iratnak le.

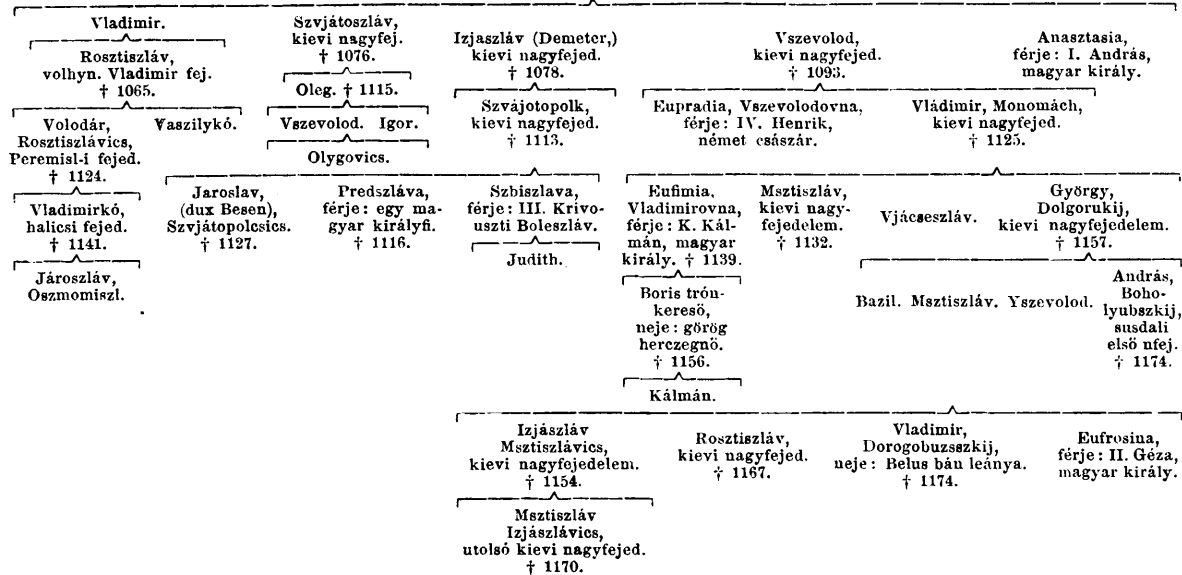
Ezután szerző pár sorban az okot magyarázza, miért nem tartott Nicetas időrendet, ajánlva Uszpenszki monographiáját: Vizántijszkij pizsátely, Nikitá Akominát iz Chron. Szt.-Ptvár. 1874.

A másodikban szerző Kálmánfi Boris életrajzát adja, melyet más alkalommal egész terjedelmében közlünk.

A harmadikban »Az első Nemanicsokról« értekezik.

A negyedik czíme »Az orosz évkönyvnek a byzanci-magyar viszonyra vonatkozó adatai« melyet már közöltünk.

Jároszláv,
Vladimirovics, kievi nagyfejedelem.
† 1054.



SZANISZLÓ ZSIGMOND NAPLÓI.

(1682—1711.)

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Memorabiliorum Anno a nato Domini 1682.

2. *Aprilis*. Isten segítségével indultam el Tordáról. Hattam az anyám-aszszony kezénél készpénzt flor. 18, annak kilencze bor árra; vagyon még az bor árrában hitelben mintegy flor. 1//8, búza rostálva, az melyet is bor árrában adtak, excepto metr. 1 cub. sax. 3. — Eadem hálni Enyedre. Miklós deák uramnál voltam szálláson. Kért igen Végh Márton, hogy egy parancsolatot küldjek.

3. Beszéllettem Balásfalván Székely Mártonnal az szolgálól; egy Bukur nevű inas ígérkezett. Eadem hálni Monorára. Roszszúl voltam.

4. Istennek hálá jobban érztem magamat. Ebédre Küs-Selykre. Hálni Medgyesre. Ajándékozott egy viaszszos palaczkot az folnagy.

5. Ebédre Musnára. Eadem ibidem. NB. Vulpodi János.

6. Ebédre Almádra [Almen = Nagy-Szász-Almás]. Estvére Szent-Ágothára.

7. Ebédre Lesesre [Schönberg]. Estvére Isten engedelmeiből érkeztem be Fogarasba.

8. Ibidem.

9. Indultam ki urammal ő kegyelmével ¹⁾ együtt Fogarasból. Hálni [Alsó-]Szombatfalvára.

10. Ebédre [Alsó-]Porumbákra. Hálni Honostorfra.

11. Ebédre Keresztényszigetre [Grossau]. Hálni Szász-szebesben.

12. Érkeztünk be Fejérvárra Isten segítségével.

14. Választotta el az pártialis uramat az feleségétől, Székely Klára asszonytól ²⁾, az asszont ligában hagyván ad tempus, uramat

¹⁾ Alvinczy Péter itélőmesterrel, a kinek táblai irtoka volt.

²⁾ Kalota-Szentkirályi Székely Klára Alvinczi Péternek második neje volt (az első Szöllősi Erzsébet vala). Alvinczi később harmadszor nősült meg, Lipcsei Évát vevén el (a kitől származott unokája, báró Alvinczi József a hadvezér); negyedik felesége Hosdátai Katalin volt.

ő kegyelmét penig ad nova vota (si libuerit) transire licentiálták. Eodem vendéglette uram meg az papokat.

15. Indult ki uram ő kegyelme velünk együtt Fejérvárról. Hálni Borberekre.

16. Ibidem. Vöttem egy fekete nyelű villáskést ect.

17. Indultunk Borberekből Fogaras felé. Ebédre Fejérvárra. Hálni Balásfalvára.

18. Ebédre Küküllővárra. Hálni Gálfalvára.

19—20. Ibidem.

21. Ebédre Medgyesre. Hálni Magaréra.

22. Ebédre Morgondára [Mergeln]. Estvére érkezünk be Fogarasban Isten segítségéből.

23. Csináltak az urakról egy paschilust, melyet intituláltak: *Liga Transilvanica*, az mely ez nap publicálódott derekasabbán Fogarasban.

27. Gyült be az ország a fogarasi templumban, olvasták el az cathalogust; olvasták el ugyan eodem az császár levelét, melyben keményen és igen serio parancsol urunknak az táborban való menetelről.

28. Volt titkos tracta bizonyos személyek, úgymint az főtisztok és tábla fiaí s két vagy három regálisták praesentiájában benn az urunk palotáján.

30. Követeket váloasztottak: Macskási Boldizsár, Boér Zsigmond s nagy-sinki székbíró uramékat az portára.

M á j u s.

2. Bomlott el az gyűlés.

6. Indultunk ki Fogarasból Péter János dolgában Pásztoli György urammal. Hálni Porumbákra.

7. Ebédre Honostorfra. Estvére Vizaknára. Certificáltuk Méra Miklóst.

8. Szeredahelyre.

9. Ebédre Szászsebesben. Estvére Fejérvárra Péter János uramhoz. Eodem alkuttunk meg ő kegyelmével in flor. 80 s egy-egy öltöző gránát köntösnek való posztóban.

10—11. Ibidem.

12. Estvére Borberekben. Ecsédi Péter uramnál vacsora felett sors szerint jutott egy sárga patkós török papucsom. Eadem Mihotsát ammoneáltuk.

13. Estvére Szászvárosban.

14. Az executiót akarván Péter János uram résziről peragálni, Méra Miklós szolgája az ura képiben repellált.

15. Ebédre Borberekben. Gillén János uramat ammoneáltuk; [Al-]Vinczen Pap Ferencz uramat certificáltuk executióra.

16. Kisfaludon Kibédi Pál uramat szolgálja által certificáltuk executióra. Estvére érkeztem Tordára Isten jóvoltából.

17. 18. 19. 20. Ibidem.

21. Indultam Tordáról. Fogarasi Horváth Jánost certificáltuk executióra Nagy-Enyeden.

22. Vizkeleti János uramat certificáltuk executióra Benedekben. Eadem Vinczen akarván az executiót peragálni, Pap Ferencz uram repellált.

23. Ebédre Fejérvárra. Eadem Kisfaludon Kibédi Pál deák ellen akarván az executiót peragálni, ő maga repellált.

24. Vissza Fejérvárra.

25. Indultunk Fejérvárról. Hálni N.-Enyedre.

26—27. Ibidem.

28. Ugyan N.-Enyeden. Fogarasi Horváth János ellen az executiót véghez akarván vinni, először csak bajoskodásunk lévén, végre az felesége az ura képében repellála ect. NB. eadem indultunk ki Enyedről. Hálni Benedekben.

29. Az executiót peragálni akarván Benedekben, Vizkeleti János uram szolgálja által repellála. Eadem hálni N.-Enyedre.

30. Estvére Tordára Isten segítségéből.

31. Ibidem.

Ebben az hónapban nagy árvizek voltak szerteszélylye az országban, sok károkat is tött, sok helyeken egész malmok elvitt ect.

Junius.

Isten adja jó véget érnünk!

1. Kolosra. Certificáltuk Váradi Istvánnét executióra.

2. Hálni Székre.

3. Kozárvárra, az holott certificáltuk executióra Kerekes Pétert szolgálja s egyszersmind jobbágya által eodem.

4. Ebédre [Szent-]Margitára Alvinczi András uramnál.

5. Ibidem. Eodem lopták el az kantáromat. NB.

6. Désre, az holott Vinczi Jánost certificáltuk felesége által executióra.

7. Hálni Székre.

8. Kolosra, az holott executiót akarván peragálni, Váradi Istvánné prorogátával obviált.

9. Gyéresre hálni.

10. Egerbegyre, az holott Kerekes Péterre executióra akarván menni, repellált szolgálja által. Eodem hálni Tordára.

11. Ibidem.

12. Hálni Nagy-Enyedre.

13. Vinczre, az holott az executiót peragálni akarván, Vinczi János lakója ura képében repellált. Ugyan az nap végez-

tük Isten segítségéből Páter János uram dolgában való expedi-
ciónkat ect.

14. Fejérvárra. Kezdetünk Isten kegyelmességéből az
relatóriák írásához.

15. 16. 17. 18. Foglalatoskottunk azon relatóriák írásiban.

19. Ammoneáltuk s egyszersmind certificáltuk ugyan Páter
János uram nevével Csávási Pálnét, Aradi Borbárát.

20. 21. 22. 23. Fejérvárat.

24. Mentem [Al-]Vinczre az sokadalomban. Vöttem három
sing egy fertály posztót köz-landist czafragnak, attam érette
flor. 2 2 [azaz 2 fítot 2 denárt]. Eadem jöttem vissza Fejérvárra.

25. Ibidem. Adtam az czafrag csináltatásáért körülbé
flor. 1 // 27.

27. Mentünk Enyedre. Ammoneáltuk Jaxi Tamást Páter
János uram nevével.

28. Benedekben.

29. Vissza Fejérvárra.

30. Ibidem.

Ez holnapban Istennek hála közöslég jó üdők jártak.

Julius.

Uram Isten segélj meg minket!

1. Mentünk Olosz Lajosra executióra Borbándra, két darab
szőlőjét elfoglaltuk in flor. 170; több adósságról házat akarván
elfoglalni, repellált. Jöttünk vissza Fejérvárra.

2. Ibidem.

3. Érkeztem haza Tordára Istennek hála jó egészségben.

5. Gyütőknek, kaszásoknak fizetett Székely Zsigmond uram
flor. 15 // 55. Estve jött hozzám Sárosi Benedek uram, atta meg
az uram [Alvinczi Péter] parancsolatját.

6. Mentem Kolosvárra.

7. Ibidem.

8. Ugyanott ammoneáltuk és evocáltuk cum certificatione
az tanácsot. Eodem jöttem haza Tordára. Voltam az Pál Ferencz
lakadalmában.

9. Ugyanott. NB. Pápai Zsigmonddal való controversia.

10. Mentem ismét Kolosvárra.

11. Jöttem vissza.

12. [Kolosvárra].

13. Vittem feles gyütöket. Eodem vöttem harminczöt szál
deszkát denar. 6—6, faciunt flor. 2 // 10.

15. Vöttem két hajó-deszkát flor. // 60, két gerendát flor. // 33.

18. Indultam Radnótra. Ebéden Kutýfalván. Estvére
Radnótra.

19. Ibidem.

20. Kezdet uram [Alvinczi Péter] az fejedelem társzekerei rakatásához. 21. 22. 23.

24. Indultak ki az urunk társzekereivel Radnótról kifelé; az élésmesterek ezek: Tordai Teremi András főélésmester, Görény-Szentimrei Berzenczei Márton, Fejérvári Károlyi Dániel, Benedeki Menyhárt János, Vinczi Bikfalvi László és Fogaras-földi Árpási István.

25—26. Voltam ugyan Radnóton.

27. Indult ki urunk asszonyunkkal Radnótról Szamos-Újvárra. Ebédre [Mező-]Szakálban. Hálni Méhesre.

28. Pusztá-Kamarásra ebédre. Hálni Katonában.

29. Hálni Czegőben [Czege].

30. Ebédre [Ördögös-]Füzesre. Estvére érkezett be ő nagysága Szamos-Újvárra. Mentek eleiben ő nagyságának az udvarhelyszéki, marusszéki, belső-szolnokvármegyei és dobokavármegyei seregek.

31. Küldött uram ő kegyelme Szentkereszti [András, a későbbi báró] urammal ki az táborra inquisitióra az Bethlen Pál uram dolgában.

Isten engedelmeiből vége ez holnapnak.

Ez holnapban jó takarodó üdő járt.

A u g u s t u s.

Melyet is Isten szent fia nevében szerencséltesen!

4. Végeztük el az inquisitiót, attuk ki az relatóriát; fizetett az uram részemre flor. 5.

5. Indult ki az mű kegyelmes urunk ő nagysága Szamos-Újvárról az magyarországi táborozásra elég szomorúsággal; tött Tophaeus uram szomorú búcsúzást.

6. Érkeztem Tordára. Adott anyám-aszony az bor árrában flor. 13 $\frac{1}{2}$ /23, restál flor. 1 $\frac{1}{2}$ /77. Az sacskóban vagyon flor. 41 $\frac{1}{2}$ /40.

7. 8. 9. 10. 11. Helyben.

12. Indultam Székely Istvánnal borért. Hálni N.-Enyedre.

13. Ebédre Fejérvárra. Hálni Kelnekre [Kelling.]

14. Récsére [Rätsch.] Kóstoltunk borokat az papnál. Szász-Orbón [Urwegen] is az papnál választottam egy 35 vedres bort. Hálni Kis-Apoldra [Klein-Pöld]. Szekerest nem találtam.

15. Doborkára [Dobring]. Kóstoltunk borokat az papnál. Hálni az magyar-orbai rétre.

16. Haza Isten segítségéből.

17. Continuálták az buzahordást.

18. Volt nagy káros eső, nem hordhattak.

19—20. Helyben.

21. Indultam három ökörszekerekkel bor után Isten segítségéből.

22. Hálni az vajasdi gáthoz.

23. Estvére Doborkára. Az paptól, Czek Andrástól vöttem három negyvenes, egy húsz vedres, egy hatvan vedres borokat.

24. Vettettem fel az borokat. Récsén is egyet.

25. Indultam hazafelé Isten jóvoltából. Hálni az Ompoly mellé.

26. Hálni Décséhez.

27. Haza Isten jóvoltából. Hányattam le az borokat, ászkáig egy-egy negyvenes tölt 12—12 forintomban.

31. Fürtam meg az récsei bort; az többit töltettem meg belölle, az enyimekben töltettem cupas 37, az más kettőben cup.

18. Kezdettem azon bort ki korcsomára 7 pénzen kupáját. Költ. el mint egy négy-öt napok alatt; percipiáltam az árrában flor. 11/96; vagyon még hitelben benne cup. 55.

Végét értem ez holnapnak is Isten kegyelmességéből.

Ez holnapban is jó üdő volt Istennek hálá ect.

S e p t e m b e r.

Melyet is Isten ő felsége szent fia nevében áldjon meg, mindnyájunknak szerencséltesse, nem nézván bűneinket! Amen.

2. Kezdettem az szántáshoz Isten jóvoltából.

8. Volt Tordán az küs-aszszonynapi sokadalom. Eodem tétetett ki az tordai hadnagy az piacra egy akasztófát, melyre ugyan az nap akasztottak egy száz ifjú legényt s egy örög 74 esztendő olánét, Vida István volt substitutus hadnagy, az kik egész sötétig fen voltak; mintegy 11 óra tájban az hadnagy levágatta s az maga szekerére tétetvén, elvitette ect., melyektől megrettenvén az egyik városszolgája, ezután két héttel megholt.

13. NB. Az mely dologhoz kezdettem, melyre elmémet vetettem, oh minden dolgoknak igazgató, bölcsen kormányzó szent Isten! ha Uram romlásomra, lelkem veszedelmére nem léssen, ha Uram ecclesiáknak épületire, lelkem üdvességire, szent neved dicsőösségére leendő; ne tekints(d) uram gonosz vétkeimet s annak érdeme szerint ne büntess, s szájamra, veszedelmemre ne bocsáss, hanem szokott irgalmasságodból s atyai kegyelmes-ségedből igazgass s vezérelj úgy, hogy én is szentül dolgaimon örvendezhessek s ecclesiámnak épületire, felebarátimnak hasznokra, szent nevednek dicsőítésére, lelkemnek üdvességire élhessem világi rövid életemet míg szent akaratom tartja, áldott fiad az medűcsőített üdvözítő Úr Jesus Christus méltóságos nevében, kinek áldott nevében kegyelmesen ígérted, hogy meghall-

gatsz minket! Az ő áldott nevében alázatosan kérlek Uram, hallgass meg, hallgass meg, segélj Uram, dűcsösségnek Istene! Amen. Ez szándékomban Isten meggátolt. Uram áldassál örökké! Amen.

16. Töltöttem az borokban cup. vini numero 34.

18. Isten segítségéből kezdettem az vetéshez. Eodem itt az elsőföldben vetettek búzát metretas nro. 15, a Székely Miklós földé-félében búzát metr. nro. 11, az Kölykedben búzát metr. nro. 16, az lyuka-völgyi oldalban búzát metr. nro. 17.

19. Az Lyuka-völgyiben búzát metr. nro. 21.

21. Ugyan az Lyuka-völgyiben az varga földiben metr. tritici nro. 11, ugyanott az küs földben metr. trit. nro. 3¹/₂. Végeztem el Isten jóvoltából az megszántott földek vetését, melyet Isten áldjon meg az szegények szerencséjére.

22. Hoztak két szekér kölest be, continet gelimas nro. 37. Eodem kültem ki ismét szántani. Csépeltek el búzát magnak gel. nro. 60.

28. Mérték fel, lött Istennek hála belőlle metr. trit. nro. 133, melyből jutott nekünk metr. nro. 113.

Istennek hála végét értem ez holnapnak is, kiért áldassék az Úr neve örökké.

Ez holnapban elegyes üdő volt.

October.

Melyet is az irgalmasságnak ura istene engedjen eltöltenem neve dűcsösségére, lelkemnek üdvességire áldott fia nevében! Amen.

Csípeltek el kölest gel. nro. 37.

2. Felmérvén lött Istennek hála belőlle metr. nro. 54, melyből nekünk jutott metr. nro. 45. Csípeltek el búzát gel. nro. 50, melyet felmévén lött Istennek hála bellőlle metr. nro. 112.

3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Voltam igen nehéz beteg.

10. Istennek hála jobbacskán voltam. Szedték meg az martalji szőlőt.

12. Isten kegyelméből szedtük meg az Alsó-mált, lött 42 veder mustunk.

13. Az Közép-mált.

14. Az város felett való újabb szőlőt.

15. Az más darab szőlőt. Eodem indultam N.-Enyedre az sokadalomra. Roszszúl voltam.

16. Vöttem egy fél róka-láb béllést flor. 4//40, egy nest-farkas angliai veres süveget flor. 2//75, egy brassai veres kordovány csizmát flor. 1//35, az öcsémnek ¹⁾ egy más veres kordovány

¹⁾ Szaniszló István, később kolozsvári unit. colleg. tanár.

csizmát flor. 1, 51, egy fél fehér báránybőr bélést flor. 1//1. Jöttem haza Tordára Istennek hála, betegen.

Jöttek meg Isten kegyelméből az táborból tűrhető kárral.

Az muskotályos borból kitöltöttem urn. vini 8, az maradékját kikezdettem, árúltak belőlle flor. 5//57.

31. Vége Istennek hála ez holnapnak.

Ez holnap az szőlős embereknek jól szolgált.

N o v e m b e r.

Melyet is Isten fordítson jónkra szent fia nevében! Amen.

1. Voltam Kolosvárott. Szerzettem be az öcsémet az scholában. Adja Isten jóvára, lelkének üdvességére. Amen.

A die 2. usque ad diem 20. Voltam igen beteg. Kezdettem jobban lenni Istennek hála.

20. Attam egy hordó bort Enyedi Györgynének (*íyy*), hogy kikorcsomárolja.

25. Mentem Kolosvárra.

27. Jöttem haza Istennek hála békével.

28. Holt meg Simon István, az Isten irgalmazzon szegénynek.

30. Temették el. Eodem vöttem két ökröt Tolvaj Istvántól.

Viszszaattam.

Vége Istennek hála ez holnapnak is.

Ez holnap volt igen változó, sáros többire, de nekem is igen szomorú és szerencsétlen.

D e c e m b e r.

Uram Isten tedd boldoggá és szerencséssé áldott fiad az Úr Jesus nevében. Amen.

3. Vöttem két negyedfü tulkokat egy polyányi [Székely-Polyán] legénytől flor. 16//50, volt nagy bajom véle.

7. Volt az sokadalom napja, melyen vásároltam ez szerént: vöttem egy sebesi [szászsebesi] pokróczot flor. 1//11, vöttem három sing posztót dolmány alá flor. 1//62, vöttem Istóknak [öcscsének] egy ködment flor. 2, 81.

8. Vöttem Istóknak egy vég abát flor. 3. Eodem volt szerencsétlenül dolgom az görögökkel.

9. Volt törvényem egy görög legénynyel, Miklóssal, az Buczi Kozma öcscsével, marasztottam el minor potentían h. e. flor. 25, békéltettem meg in flor. 20, melyet vállalt magára Bánfi András.

20. Négy sing s egy fertály granátból csináltattam egy dolmánt s egy nadrágot, hozzájuk valókat vöttem ez szerént: az dolmányhoz két sárga szattyánt den. 72, sinort 9--9 pénzest uln.

12 flor. 1 17, hús gombokat makkastól flor. 1/36, zsebknek vásznót fél singet s fél fertályt denar. 9, egy bokor kapsot denar. 6, három sing posztót flor. 1/62, selymet egy lótot denar. 30, csinálták meg flor. 1/40; az nadrághoz vöttem selymet denar. 3, bogaziát egy singet s fél fertályt denar. 21., csinálták meg pro denariis 40.

(Egy lap kiszakadva.)

Annus millesimus sexcentessimus octuagesimus tertius a natiuitate Domini nostri Jesu Christi computando Deo clementissimo favente incipit.

Quem Deus optimus maximus in nomine Domini nostri Jesu Christi secundet et foelicitet! Amen.

J a n u a r i u s.

Csináltattam Istóknak egy aba nadrágot, item dolmánt s salavárit, vöttem az posztóját flor. 3, vöttem sinort, gombot denar. 30, czéznát denar. 6, ezeket váltottam ki az szabótól flor. 1/8; attam egy csizmát néki denar. 60; vöttem ismét ut supra egy ködment flor. 2/81.

Attam anyám-aszszonynak egy negyvenhárom vedres bort más félével, téssen flor. 28/60; adott anyám-aszszony belölle flor. 1/61, item cup. vini 13¹/₂.

9. Kültem Ajtai Mihály uramat Komjáczegre [Komját-szeg, Torda mellett]. NB.

24. Mentem Enyedre az sokadalomban.

25. Vöttünk anyám-aszszonynak mentének való zöld rását. Eodem fordultam hazafelé.

Ez holnapban jó téli üdő volt.

F e b r u a r i u s.

Domine adjuva! ect.

2. Kültem ismét Ajtai uramat Komjáczegre.

3. Küldött levelet Komjáczegi András uram.

13. Mentem Komjáczegre Soboser Mártonnal.

14. Voltam Kolosváratt.

15. Jöttem haza későn. Hideg szél volt.

17. Mentem ismét Komjáczegre.

22. Indultam Medgyes felé. Hálni [Székely-]Polyánban. NB.

24. Ebédre Nagylakra. Hálni [Szász-]Veszszösre [Michelsdorf.]

25. Ebédre Alsó-Bajomban [Bunnesdorf]. Hálai Medgyesre.
 26. Ebédre Musnára [Meschen]. Hálai ibidem.
 27. Fordultam hazafelé. Hálai Veszszősre.
 28. Hálai haza.
 Ez holnapban jó szánút volt.

M a r t i u s.

Domine sis auxilio!

2. Fui Komjáczegini. Ibidem desponsata mihi est Deo propitio et benigne favente virgo pudica Anna, filia egregii Andreae Komjáczegi de eadem ex nobili foemina Abigaile Patkó, consorte sua suscepta et progenita. Quod Deus optimus maximus in nomine filii sui dilecti, Domini nostri Jesu Christi foelicibus auspiciis et successibus condecoret, mutuo et indissolubili amoris vinculo connectat, in ecclesiae suae (tot miserarium et tentationum procellis agitatae et pene obrutae) emolumentum, pauperum et infirmorum sublevationem, in nominis sui gloriam diu foelicitet! Amen.

In cujus memoriam laute convivati sumus. Adjuncti mihi erant: domina mater, r. Michael Ajtai ecclesiae unitariorum Tordensium pastor, Stephanus Szentmártoni scholae itidem unitariorum Tordensium rector, nec non nobiles Stephanus Szaniszló et Sigismundus, Székely de praefata Torda ect.

3. Redii Tordam.

6. Mentem Komjáczegre.

7. Jó reggel jöttem haza.

12. Mentem Kolosvárra az sokadalomban. Vöttem hat sing zöld rását, singit flor. 1/30, görög Bánfi Andrástól hitelben; vöttem egy ló fejér ezüst galandot flor. 1/68.

13. Indultam ki Kolosvárról. Estvére Komjáczegre. Vittem egy veres kordovány csizmát, melyet vöttem flor. 1/30, patkóltattam meg denar. 18, vittem hat font igen szép harcsa farkat is, fontját denar. 6.

14. Estvére érkeztem haza Isten jóvoltából.

15. Hántak be az asztagból három oroszok.

20. Istóknak fejtettem egy csizmát denar. 57. Vöttem egy harmadfél öls lánczot flor. 2/50 Nagy Mihálytól, melyet Fülek alól hozott volt, s egy véka búzán. Csináltattam egy araszni ezüst lánczos fűzöt, az tője s közép karikája aranyos, két jóféle gyöngy is van az végiben, flor. 1/32. Attam meg az csizma árrát az szíjgyártónak flor. 1/56.

26. Szórattam. Eodem mérettem fel száz kalongya búza szemét tizedén, lött az elei metr. numero 140, ebből jutott az csíplőknek ebéd-vékájával együtt metr. numero 17, jött be nékem

metr. numero 123; ebből kültem Toroczóra metr. 11, atták el vékáját denar. 31, téssen az árra flor. $3\frac{1}{41}$; esmét attak el metr. numero 13, vékáját denar. 28, téssen az árra flor. $3\frac{1}{64}$, — mind az két rendbelinek summá(ja) flor. $7\frac{1}{5}$; fizettem belőlle anyám-aszszonyinak, s maratt benne csak denar. 67. Szőke Györgynének attam metr. 4, Pálnak metr. 1.

27. Mentem Komjáczegre, attam Kúsannának ¹⁾ az fűzöt.

28. [Aranyos-]Rákosra.

29. Haza. Volt nállam Komjáczegi András uram.

30. —

31. —

Erős téli üdők jártak. Vége ez holnapnak.

Aprilis.

Domine sis spes mea, ne confundar!

3. Vöttem zabot metr. 9, vékáját denar. 9.

4. Kültem fel Komjáczegre Mihályt s Istókot szekérrel, ekével, hogy azt az kús zabot elvessék. Eodem borjúzott meg az sárga tehén, az borja üsző.

12—13. Szórattam. Mérettem fel százhuszonhét kalongya búza szemét, lőtt in summa metr. numero 196, ebből az csíplőknek, tizedén s ebéd-vékájában csépelvén, jutott metr. numero 25, énnekem maradt metr. 171.

15. Kültem az malomba három zsák búzát s négy vékát. Eodem jött ki az öcsém az seniorral együtt.

18. Vontam fel egy sárga csizmát, melyet vöttem flor. $1\frac{1}{60}$.

20. Voltam Komjáczegen.

22. Jöttem haza. Hajtották ki a szőlőt.

25. Ment vissza az öcsém az seniorral együtt; kísértem őket Komjáczegig Székely Zsigmonddal és az szíjgyártóval együtt. Attam az öcsémnek denar. 60.

26. Jöttünk haza. Attam bor árrában Dersiné aszszonyomnak flor $1\frac{1}{44}$, Kapusinénak denar. 96.

27. Hajtották ki az ökröket a mezőre. Attam Simonnak s Péternek hat véka búzát Szent-János napig, denar. 33 vékáját. Attam el tíz véka búzát, denar. 24 vékáját.

Vége ez holnapnak.

Ez holnapban többire esős üdő volt, nagy-pinteken s mind az húsvéti innepekben igen csendes, tiszta, meleg üdő volt.

¹⁾ Mátkája, Komjátszegi Anna. Kúsanna egyébiránt annyi, mint *kis Anna*, vagyis az Anna név kicsinyítője. A Torda- s különösen a Kolosvár-környéki magyar nép, jelesen a magyar-létaiak e nevet összevonják, Annát *Küsü*, vagy *Kisó*-nak = kis Anikónak nevezvén.

Május.

Domine sis arx mea fortissima, in qua quiescat anima mea libere!

10. Vöttem nyolcz szál kaszavaszat tíz véka búzán. Voltam Komjáczezen.

11. Jöttem haza.

12. Vöttem egy kötő-fejszét denar. 72. Eodem barázdoltattam ki az Szindi János búzáját az Kölykedben. Küldöttem szántani az Széna-füre kölesnek.

14. Lopták el az Széna-fűről egy ökrömet, mely lopónak az Isten ő felsége igazítson útjában.

15. Attam el búzát metr. 12, vékáját denar. 25.

16. Kültem ki egy véka kölest elvetni.

17. Voltam Komjáczezen.

18. Jöttem haza.

19. Homlittattam egy emberrel az Alsó-málban.

20. Végezték el azon szőlő kapálását tízen.

21. Ment az szolgabíró Komjáczege az Filep Pál dolgában.

23. Mentem Komjáczege. Eodem haza.

25. Vittem Kolosvárra két hordó búzát.

26. Jöttem haza Isten segítségéből.

28. Mentem ismét Kolosvárra. Vittem be anyám-aszszonyt az gyermekekkel, s egy hordó búzát is vittem be.

29. Jöttem haza.

30. Hajtottam az havasra az marhákat.

31. Vége ez holnapnak.

Volt igen jó tavaszi üdő. Az tatár hír miatt az egész ország volt nagy bódulásban.

Junius.

Uram segits meg!

2. Érkezett meg Szász Imre az tatár salagvárdákkal.

3. Szállott meg az tatár chám két fiával, számtalan haddal az Keresztes-mezejére. Az chám sátora volt az Köves-hágón, egyik fia sátora az Parde-tetön. Az aranyosszéki búzában, Tordán, az várbeli, szindi völgybeli, párdébeli, koppani [koppandi] búzában nagy károkat töttek, úgy, hogy nagyobbára semmit nem arathatni. Égett el Komjáczezen az Komjáczezi András uram háza, az lópajta s csűrön kívül. Az egész Aranyasszéken sokat égetett.

4. Indúlt Kolosvár fele. Gyútották meg az dörgő-aknát. Akasztotta fel az szegény Varga István magát az maga háza pitvarában. Eodem ütötte meg az menykő az Bethlen Miklós uram házát. Mentem Komjáczege.

5. Mentem Kolosvárra. Tött az tatár sok károkat Kolosvár körül, néholt embereket vágtak le. Ment el az tatár Kolosvár alól. Az kolosvári búzában kevés maradt meg.

6. Csinált nagy lármát Kenderesi — az akasztófára való — Kolosváratt, úgy, hogy az templomból az emberek kijöttek communio előtt.

7. Jöttem Komjáczegre.

8. Mentem az havasra. Hajtattam az marhákat le az havasról, Istennek hála kár nélkül.

9. Mentem Kolosvárra. Hozattam haza anyám-asszonyt.

11. Külttem szántani az út-mellé Istennek engedelmeiből.

12. Az kántornak attam metr. tritici 2, Pálnak metr. numero 3, ketteivel tartozik, Tordainé leányának 4, denar. 33.

13. Mihály kovácsnak metr. 4.

14. Mentem Komjáczegre, Kolosvárra, eodem vissza Komjáczegre. Hoztam orvasságot Komjáczezi Andrásné asszonyomnak.

15. Attam be égett-borban. Adja Isten, használjon. Jöttem haza.

16. Végezték el felestökömrre az út-mellett való föld szántását. Mentek az keskeny-földben.

17. Nem szántottak.

18. Végezték el azt az földet. Ment az Sebestyén-völgyében szántani Mihály.

19. Attam búzát el az terheseknek, vékáját denar. 33, attam in universo metr. numero 25^{1,2}, summa flor. 8/49 az árra. Attam Balog Györgynének metr. trit. 4, denar. 33—33. Eodem attam bor árrában az kolcsárnének az búza árrából flor. 1/95, 50 pénzét anyám-asszonyért. Anyám-asszonyok attam denar. 75. Az tehenet váltottam ki denar. 36. Makavenének attam denar. 12. Kapusinének bor árrában flor. 1 44. Székely Györgynek denar. 24 az mész árrában. Az lovat váltottam ki denar. 42. Vöttem húst denar. 12. Mihálynak attam denar 9. Attam az gazdának denar. 48.

20. Osztottak úrvacsoráját, mivel az innepen az tatárnak köztünk való általmenetele miatt az innepszenteléstől elrekesztettünk vala. Oltalmaz úr Isten ilyen bódulástól.

21. Attam az asztalosnak denar. 27. Mihálynak denar. 12. Egyik levelezőnek megfizettem denar. 12, másiknak attam denar. 6, bort denar. 6.

24. Vöttem egy ostort den. 6. Megatták Simonék az hat véka búza árrát flor. 2. Vöttem Marczinak egy szűrt flor. 1/40. Fizettem egy napszámosnak denar. 24.

25. Végezték el az szőlőlevelezést Istennek hála. Volt napszámos numero 21, fizettem húsz embernek, in summa denar. 12

solvendo, flor. 2 40 az ételén kívül. Volt nállam Komjáczei András uram.

26. Jöttek meg az legények az portusról [Maros-Portusról], mentek volt el 22. praesentis. Voltak Istókék az Szent-János völgyebeli földben, az tövisset vágattam ki vélek.

29. Volt igen nagy szél, úgy, hogy erőss házakat félben szagगतott el, magamat is erőssen futt. Mindenütt az tatár útján jövőn, városokon, falukon rettenetes károkat tött.

30. Vége ez holnapnak.

Ez holnap igen bolygó, szeles és háborgó volt.

J u l i u s.

Uram légy segítségem!

2. második, indultam Fejérvár felé. Háltam az orbai réten.

3. Fejérvárra. Eodem vissza Csegezenben.

4. Haza Istennek hála. Hoztam fl. 7 80.

5. Vittem Istennek hála nyolcz kaszást.

6. Kettei haza jött. Usque ad 9. kaszáltak, minden nap haton.

9. Hagyattam el az szántást. Ez nap délután gyűtöttünk tizen, másnap délig numero 16, délután az nagy szél miatt nem gyűthettünk. Aratták meg az árpát, lött gel. numero 19. Attam az aratóknak 24 pénzt. Lázárnak den. 12. Létai Ferencznek denar. 84. Húsrá den. 24. Anyám-asszonyának fl. 1 50. Fizettem harmincz embernek, singulis denar. 18 solvendo, in summa fl. 5 40. Hét gyűtőnek attam den. 51.

12. Voltam Komjáczezen.

13. Jöttem haza. Eodem mentek az legények az portusra. Mentem ötödmagammal gyűteni.

14. Jöttem reggel haza, Nagy eső volt. Voltam ispán uramnál az Pál dolgában.

8. praesentis indult ki Magyarország felé táborban az mi kegyelmes urunk ő nagysága az török császár parancsolatjából. Isten ő felsége szerencséltesse, hozza jó egészségben haza ő nagyságát.

9. Jött meg az tordai nemesség, az sóvágókat kényszeríteték elmenni.

17. Voltam gyűteni kilenczedmagammal. Végeztem el Istennek hála az Jónás deák továnál, 23 ember kaszálatjából 13 buglya lött, melyből talám lészen 11 szekér széna. Igen roszt füvem volt annyéra, hogy próbára meggyűtván egyik részét, úgy égett mint tavasszal, egyik oldala megégett, mind is megégett volna, ha el nem oltattam volna.

19. Egy raj méhet találtam az széna-fűben, melyet nagy bajjal kifüstölvén, kosárban fogtam s haza hoztam, volt mintegy

másfél ejtel méze, lépi szépen volt, — melyhez adjon Isten jó szerencsét szent fia nevében az szegények szerencséjére, Amen.

17. Fogták meg Andrékát, az ispán Túri Horváth László panaszára gyanóra (az tatárok lova felől) fogatta meg.

18. Voltam az ispánnál, nem adta ki kezességre.

14. Szegődte meg Komjáczei András uram György mestert soldosnak, egy lovat ád szőrin s harmincz forintot, s egy nyolcz vékás földét megszántatja, el is boronálja. Megmásolta mint jámbor etc.

21. Vittem kilencz aratót a Kölykedben Istennek hála, melyet Isten megáldjon szent fiáért, Amen.

23. Fogattam Komjáczei András uramnak az Kigyósné fiát soldosnak, ha Bethlen Gergely uram táborában marad, első óra hat forintot, azután négyet-négyet, ha kimégyen az urunk táborában, kerek számban flor. 26, egy lovat fékestől-nyergestől, fegyverrel együtt adnak alája; lött érette kezes Kigyós György, Enyedi György s Csiszár Márton előtt. Mentem Rákosra.

24. Haza Istennek hála. Adta ki ispán uram kétszáz forint kezességen Andrékát. Esküdte vissza Komjáczei Györgyné Páltól az két ökröt. Mentem Komjáczege.

26. Indult az soldossal Komjáczei András uram az tábor után. Isten szerencséltesse. Ezen az héten az legénnyel együtt volt tizenkét kaszásom, ötinek megfizettem cum den. 24. Ismét arattak búzát, Istennek hála gelimas nro. 183, gel. 42 négy-négy pénzért, a többit egy-egy póturáért, fizettem meg pro gel. 33. Az Kölykedben lött gel. nro. 80/8, az Lyuka-völgyében gel. nro. 103. Hozattam haza az árpát 26. praesentis. Hoztak az portusról flor. 4/20. Holt meg az mezőn az negyedfű-ökör tinő.

26. Nyúztam meg. Az öcsémnek fejelenttem egy csizmát den. 75, Istóknak is egyet den. 45. Az gazdának bor árarában omnibus computatis vagyok adóss flor. 9/65; ismét flor. 4.

27. Mentem Komjáczege.

28. Kolosvárra.

30. Jöttem haza Istennek hála.

31. Jöttek meg az legények az portusról. Kapáltattam meg az szőlőt szakmányában, attam flor. 1, egy kenyeret, 1 font szalonnát, egy font sajtot.

Vége ez holnapnak. Dicsértessék az Úr neve örökké.

Ez holnap többire igen jótakarodó volt, de az felettébb meleg igen ártott az szőlőnek.

A u g u s t u s.

Uram ne büntess az mű bűneinkért!

4. Végezték el Isten kegyelméből az mű kevés búzám volt annak aratását. Az Meleg-völgyben lött gel. nro. 29, az Lyuka-

völgyében az oldalban gel. nro. 57, — ezeket öt-öt pénzért aratták.

5. Kezdettem az hordáshoz Isten jóvoltából.

6. Dőlt el az búzával Mihály, az inas kicsinyen mult el, hogy meg nem holt.

7. Végezték el az egyik asztagot; ez csomóban hordattam az lyuka-völgyi oldalban s az meleg-völgybeli oldalban lévő búzát, másunnan is egy keveset, continet gel. 96.

14. Végeztem el Isten kegyelméből az hordást. Áldott az úr neve örökké! Vagyon az másik asztagban búza gel. nro. 175.

16. Mentem Komjáczegre zab arattatni.

17. Végezték el az zab aratását, lött gel. 18.

18. Mentem Kolosvárra. Eodem vissza.

19. Esmét Kolosvárra. Eodem hoztattam ki az búzát, igen férges volt.

21. Jöttem haza Istennek hála.

23. Száragattattam s paloltattam az búzát. Hoztam az berekből póznát.

24. Fedettem meg az asztagot. Eodem az csürt is megfedtettem.

25. Kültem szántani Isteennek hála, melyre segéljen az Úrszent fiáért! Mentek az út-mellett való földben; usque ad 28. continue szántottak; maratt meg abban (a) földben egy kicsin szántatlan.

30—31. Eső volt, nem szánthattak.

Vége Istennek hála ez holnapnak is.

Ez holnap igen száraz volt.

September.

Uram isten segilj meg!

1. Kültem ismét szántani. Nem szánthattak ezen az héten semmit az eső miatt.

4. Mentem Komjáczegre. Csináltattam két csizmát, az magamét flor. 1/80, az Küssannáét flor. 1/36. Eodem vontam fel.

6. Jöttem haza.

8. Vöttem két potyalatot flor. 3/22, vöttem harmadikat flor. 1/42, vöttem negyediket den. 84; vöttem az öcsémnek nadrágnak való két sing kolosvári posztót fl. 2/24. Attam bor árrában flor. 1/20. Eodem mentem Komjáczegre.

9. Az szekerekkel Ivánfalvára [Kákova].

10. Az szekeret haza küldtem.

11. Mentem haza Istennek hála. Ez nap szántott Mihály,

12.

13. Kültem ismét szántani. Mentem Polyánban szilva szedni. NB.

14. Ismét Polyánban, az szilváért. NB. Hajtottam az ott való csordában az Hegyes tehenet borjústól.

15. Vetettem el Isten segítségével búzát metr. nro. 48.; az út-mellett való földben metr. circiter 31; az Péter deák mellett valóban metr. circ. 17. Melyet az Úristen áldjon meg az szegények szerencséjére!

16—17. Roszúl voltam.

18. Istennek hála jobban kezdettem lenni. Csináltattam az öcsémnek egy csizmát flor. 1//54, egy nadrágot, denar. 30 csinálták meg. Mentem Komjáczegre.

20. Haza. Eodem kültem köles aratni.

22. Volt nállam Komjáczezi András uram; attam egy gerendát. Eodem hozták be az borbélyhoz Székely Györgyöt.

23. Szökött Marcsi, — járjon békével.

26. Mentem Komjáczegre. Haza 27. Mérettem fel az küssebb asztag szemit nyolczadán, két versben; először negyvenöt kalongya szemit, lött in univers. metr. 77, másodsor 51 kalongya szemit, lött in univers. metr. 104. Vesztette el Mihály az lánczot. Vettettem be az Szent-János-völgyebeli földet, ment bele metr. trit. circ. 43, melyet is az Úristen megáldjon!

30. —

Vége ez holnapnak is Istennek hála.

Octóber.

Domine adjuva.

1. Szedték meg az alsó-máli szőlőt; lött nekem is borom mindenestől urn. 120. Aldassék az Úr neve örökké. Az szüret valóban praepostere s confuse lön az rosz hírek miatt.

Olyan hírünk jöve, hogy az tatár esmét erre akarna jöni. Isten ő felsége fordítsa jónkra. Esmét most hallók meg, hogy az német erőssen megverte az törököt s Bécs alól elfutott az fővezér, az jancsárság az sánczban maratt mind, kiért az fővezér megölte az budai vezért egynéhány fő-fő basákkal együtt. Az Úristen fordítsa jónkra szent fia nevében! Amen.

6. Mentem Komjáczegre.

11. Vasztattam meg egy kereket, egyik vasa új, az többi ó, den. 60. Csináltattam egy faragó fejszét den. 70.

12. Kültem vetni. Vetettek az Dècesei földében metr. trit. circ. 17.

13. Az köles-földnek egy darabjában metr. trit. circ. 7.

14. Végeztem el az vetést Isten jóvoltából.

15. Indultam Enyedre. Estvére érkeztem Enyedre. Szállottam Lakatos Mártonhoz.

16. Vettem egy fél szalonnát flor. 1//65, sáfránt egy lótot den. 84, borsot egy fontot den. 54, szerecsendió virágot den. 12

fél lótot, székfűvet egy lótot den. 21, gyömbért három lótot den. 9, idestova den. 52; vöttem egy kést den. 42 villástól. Volt rút, sáros sokadalom. Ilyen véletlen eset is lőn: egy lakatos háza meggyűlván, 7 ház csakhamar elége az Tövis-utczában, nagy láрма volt. Eodem estvére Benedikben.

17. Estvére Mikeszázására [Feigendorf.]

18. Istennek hála érkeztem Medgyesre. Ott találtam uramat [Alvinczi Pétert], búcsúztam el ő kegyelmétől, melyet kedvesen is vött. Eodem indultam vissza. Háltam Nagy-Ekemezőn [Gross-Propstdorf.]

19. Hálni Sárdra.

20. Estvére érkeztem Istennek hála haza. Attam szakmányában az szőlőt metszeni in flor. 1//27.

23. Mentem Komjáczegre.

25. Jöttem haza. Eodem költözött fel Székely Zsigmond az maga házához.

30. Fogattam három nyúlat.

31. Mentem Kolosvárra az sokadalomban.

Istennek hála vége ez holnapnak.

Az utólja elég esős volt.

N o v e m b e r.

Uram isten ne hagyj el, segilj meg, üdvességes ügyekeztemben boldogíts, vezérelj jóra, bűneimért pörben ne szállj velem az áldott úr Jesus nevében! Amen.

1. Vöttem János deáktól egy kék selyem övet hitelben flor. 11//50, fél lót spanior-viaszszat denar. 9, egy fűsöt denar. 9, töltést denar. 9, papirossat denar. 15. Attam az öcsémnek denar. 39. Eodem Komjáczegre.

3. Haza Istennek hála.

5. Attam az szíjgyártónak denar. 60 riskására s vászonra.

8. Kültém Mihályt az szekérrel Komjáczegre, az zabot meghozta mintegy metr. 61, hozott káposztát is mint(egy) kétszáz főt.

11. Márton fejér lovan jött hozzánk. Mentem Komjáczegre.

13. Hajtattam meg az tehenet Polyánból. Eodem hozott Imre Miklósné fazakat ez szerint: örög vedres-fazakat 5, hat ejteles(t) 5, négy ejteles(t) 2, küssebb(et) 7, tál(at) 7, örög fedőt 5, apróbbat 5, mák örlő(t) 2, vajnak valót 2, porsolót 2; ivóedényt ez szerint: ejteles fületlen bibircsós csupor 14, füles csupor 3, fél ejteles füles csupor 19, harmadrész hólyagos fületlen 16, negyedrész füles csupor 19, pohár 9. Hozott gyertyát is numero 74 pro denar. 69. Attam az földedényekért neki búzát metr. 3, az ivóedényeket ingyen atta. Eodem szóztam be egy kád káposztát, vagon káposztafő benne circ. 187.

22. Mentem Kolosvárra az Szindi Ferencz nászszában.
Az koszorút elnyertem az szíjgyártó lován.

23. Ugyanott az lakadalomban.

24. Jöttünk ki Kolosvárról.

27. Voltam Komjáczezen.

28. Haza.

29. Volt az én sirató-estvém.

30. Mentünk Komjáczegre az fen megirt leányért, Komjáczei Küssannáért tisztességes nászszal. (*Széljegyzet későbbi, idegen kézzel*: »Vide 2.^o Mart. a. 1683.«] Voltak hét szánnal: Vér György uram feleségestől, Bánházi Pál uram feleségestől, Vida István feleségestől, Márton deák feleségestől, — ezeken kívül sok becsületes emberek. Eodem vissza. Volt az lakadalmam Istennek hála elég tisztességes, az melyet az Úr áldjon meg áldott fia nevében! Amen.

December.

Uram segíts meg!

1. Költ el az lakadalman mintegy 45 veder borom.

2. Ez napon is mintegy 8 veder.

6. Vöttem Mihálynak egy felső szűrt flor. 1//71, egy nadrágot flor. 1//18, egy salavárit abát denar. 79. Vött Küssanna két kalongya kendert den. 48, egy kevés szösz denar. 18.

8. Vöttem Czegezben nagy Ferencztől egy küs erdőt flor. 1//90, egy forintját megadtam.

10. Mentem Harasztosra. Eodem haza.

19. Jött hozzám Almási uram az kolosvári unitarius lector. Mentünk nézni ő kegyelmével az húgomnak Pápai Zsófiának.

20. Kérni külte az mestert Szentmártonit, tött az apja halasztást az dologban.

21. Töltöttem meg az bort, ment bele oct. vini 46¹/₂ denar. veniendo 12. Eodem alkuttam azon hordó bort Mihály kovácsnének 11 kupájával kiköltéig.

24. Adott be az árrában flor. 3//50.

25. Karácson napja az Úr áldásából. Attam az cantáló deákoknak denar. 60.

26. Mentem Komjáczegre feleségestől Isten akaratjából, s az mesterrel.

28. Jöttem haza Istennek hála.

29. 30. 31. Vége Istennek hála ez holnapnak is.

Ez az holnap az hold fogytára igen locsos és hó nélkül volt.

Uram dicsíret, dűcsősség az te nevednek az Úr Jesus Christus által most és mindörökké! Amen.

Annus 1684. deo auxiliante incipit a nativitate Domini computando, quem Deus prosperet in nomine ejusdem Domini nostri Jesu Christi bonis successibus! Amen.

J a n u a r i u s.

Domine sis auxilio mihi! ect.

1. Declaratus sum, Deo sic disponente, ex communi suffragio et unanimi voto totius fere universitatis nobilium Tordensium notarius Tordensis. Domine adjuva!

3. Gyűlt be az tanács igazításra.

4. Írtam levelet az két főispánnak ¹⁾ az hadnagy választásról, melyet olvastam el az tanácsban; delegáltattak követek Teleki uramhoz: Kapusi és Kőrödi uramék, Tholdalagi uramhoz: Székely Márton és Szabó János uramék.

5. Szánkáztam meg erőssen az városon éjjel az feleségemmel s az hűgommal Pápai Zsófiával.

9. Mentünk kár-látni az Széna-fűre, Vallancs András urammal három szindi ember instantiá(já)ra; láttuk az kárt hatodfél szekér szénára, az Jósika Gábor uram lovai tötték az kárt.

11. Gyűlt össze az tanács. Eodem arestáltatott Varga Gergely, hogy az száz forint város mag-pénzit meg nem akarta adni. Eodem mentünk dúlni 113 forintig az Varga Gergely házára nagy-enyedi Zalányi István számára, — admissa executio.

12. Márton deákkal mentem az Ferenczi Samu házához holmi explorálásra.

13. Jöttek meg Teleki uramtól az követek. Az mint referálták, igen haragutt rám az levélíráseért az úr, — méltatlanul.

14. Gyűlt be az tanács. Eodem írtam leveleket az úrnak Teleki uramnak az hadnagy választás felől s az Patai Máté dolga felől tanács commissiójából, vitték el Kollátfalusi és Vallancs András.

15. Vöttem egy disznót Kába Pétertől flor. 3//50, öltem meg azon nap.

16. Ment az feleségem az öcsémekkel Komjáczegre.

18. Jöttek haza. Eodem vöttem egy disznót flor. 4//50 Szindi Ferencztől hitelben.

20. Vittem Kolosvárra az öcsémet. (*Széljegyzet későbbi, idegen kézzel: »E Szaniszló István uram, a ki professor lött«*). Attam egy fél szalonnát, egy keresztesontot két lábával együtt, hat véka lisztet, pénzt flor. 1//71.

21. Jöttem ki Komjáczegre.

¹⁾ Teleki Mihály és az unitárius Iklódi Toldalagi János, ki egy-szersmind tanácsúr is volt.

22. Mentem haza. Holt meg Komjáczei Andrásné asszonyom.

23. Mentem Komjáczegre. Kültem leveleket Kolosvárra az búcsúztató s chárták felől. Kültem az öcsémnek denar. 24.

24. Jött ki Szentkirályi Kolosvárról, búcsúztatót, chártákat is hozott.

25. Temettük el az szegény asszonyomat, Istennek hála elég tisztességesen.

26. Kültem haza az feleségemet. *(Két oldal üresen hagyva.)*

27. Osztottunk meg Székely Györgynével az jobbágys felett. Nekem jutott Ivánfalván három ház jobbágy gyermekestől: Raphael Aphthina három fiaival, Thódorral, Markulylyal és Gabrillával; Ványa Philimon két fiaival, Péterrel és Gavrillával; Paska Nikola három fiaival, Jounnal, Vasziliával és Nisztorral. Ide alá is jutott egy Vlaik Péter fiával, Pávullal. *(Szeljegyzet későbbi, idegen kézzel: »Vide a. 1685. 24. Maji et 27. Octobr., a. 1686. 12. 13. 18. Febr., 3-tia Mart.«)*

28. Mentem az szolgabíróval István deákkal Ivánfalvára. Aphthint és Philimont megkezesítettem.

29. Jöttem haza Tordára Isten jóvoltából békével.

30. Gyült be az város. Olvasták el az úr levelét, mely stikkével teljes volt. Az úr Vida István uramat választotta hadnagynak. Bálintfit elmarasztottam, hogy nem ammoneáltatott vol(t). Voltam hadnagy uramnál ebéden.

31. Temettük el az szegény Krestelnét. Adott az kovácsné az bor árrából egyszer s mászszor flor. 18¹/₂₂.

Ez holnapnak vége Istennek hála.

Ez holnap igen-igen hideg és nagy hóval teljes volt.

Februarius.

Domine adjuva!

1. Gyült be az tanács. Választottak három utca-kapitányokat: Szabó Jánost, Varga Gergelyt és Borbély Mihályt, kiket perpetuáltak is. Attam Kigyósnének búzáat szentgyörgy-napig metr. nro. 15, denar. 39 vékáját. Eodem assignáltuk Zalányi kezében az Varga Gergely házát.

24. Holt meg az szegény Csizmadia János hertelen halállal.

26. Lött tisztességes temetése.

27. Temettük el az szegény Búzás Tamást tisztességesen.

28. Inventáltuk az Búzás bonumit.

29. Gyült be az tanács. Választottak el országgyűlésre hadnagy uram. Teremi uram s engemet.

Vége Istennek hála ez holnapnak.

Ez két holnapok rettenetes nagy hóval és hideggel teljeseek voltak elannyira, hogy mindenfelé sok embereket nyomorított s meg is ölt az hideg.

Martius.

Domine adjuva!

5. Roszszúl kezdettem lenni; az bal vakszememen egy mérges pokolvar kelvén, az az felem egészen eldagadott, az fél szememmel semmit sem láttam két nap. Borbély Máté gyógyított.

11. Jobban kezdettem lenni Istennek hála. Törött ki az Mosár ökörnek az lába.

13. Voltam ebéden anyám-asszonynál. Eodem ütögettem meg Küssannát holmi vétkéért.

14. Szakasztotta el az hidat az Aranyas.

16. Indultam Fogaras felé Istennek hála. Estvére Enyedre.

17. Ebéd Mikeszásza. Hálni Küss-Ekemezőre.

18. Ebéd Musna, Pál Mihály nevű folnagnál. Hálni Sz.-Ágotára.

19. Rosondára [Roseln], meg vissza Sz.-Ágotára. Hálni Nagy-Sinkre.

20. Érkeztem Istennek hála Fogarasban. Nehéz útom volt az nagy árvizek és sár miatt ect.

25. Szóllították meg Barcsai uramat. Az prokátorok párt kérenek. Az statusok instáltak felölle urunk előtt, de haszon-talan. NB. az tábla adjudicálá, hogy az oda appellált causát deponálhatni. NB. az Vas Dániel ellen való perben hogy Koncz Gábor deponálta s osztán magára nem condescendáltatta, causa condensa cum poena homagiali.

26. 27. 28. 29. —

30. Vége és bomlása az gyűlésnek. Indultu(n)k haza felé. Hálni Sz.-Ágotára.

31. Hálni Küküllővárra. Holt meg Vér György uram¹⁾ Kolosvárrat.

Vége ez holnapnak. Sáros, árvizekkel teljes.

Aprilis.

1. Ebéd Kecze. Hálni érkeztem haza, Istennek hála egészségben.

2. Húsvét napja. Adjon az Úristen többeket is egészségben megérnünk.

10. Mentünk az Vér György uram teste eleiben Ajtonig Hoztuk be seregéstől nagy pompával. —

¹⁾ Korábban somlyai, huszti, kolozsvári és váradi kapitány. Egyik leánytestvére, Judit, Teleki Mihály neje volt.

11. Mentünk az úr, Teleki uram eleiben Egerbegyig.
12. Temettük el Véér György uramat tisztességesen.
13. Kisértük el egy darabig az urat.
14. Mentünk Buzás Tamás uram jövai végett fel Új-Tordában. Esmét halasztottuk ad diem 12. Maji anni praesentis az atyafiak igaz vérségének documentumát.
15. Praesentis. Mentem Toroczkóra Magyarósi uramnak közinkben való vocatiójaért.
16. Mentem Kolosvárra püspök Solymosi Boldisár uram temetésére. Vöttem az öcsémnek egy csizmát fl. 1//60, attam néki denar. 60.
17. Érkeztem haza Istennek hála.
18. Lopták el két lovamat az istállóból éczaka elő-álmkor ; azon éjjel külttem kit egyfelé kit másfelé, de mind heában ; magam indultam Kolosvár felé.
19. Virradtig Kolosvárra ; estvére Hunyadra, szállottam Rácz Jánoshoz ; bíztam Mátyás Mártonra ezen dolgomat. Az Úristen ő felsége az gonosz embert ad(ja) kezünkben.
20. Indultunk haza felé. Hálni Szent-Lászlóra.
21. Haza Istennek hála.
21. 22. 23. . . .
24. Volt az sokadalom.
26. Herélttettem meg az János deák lova-félét, kihez adjon Isten jó szerencsét.
27. 28. 29. 30. Vége Istennek hála ez holnapnak is.
- Ez holnap igen száraz volt.

M á j u s.

Uram ne hagyj el !

1. Mentünk ki egynéhányan egerbegyi és tordai határ igazítására.

7. Praedikállott Magyarósi uram először ; materiája Matthaei cap. 10.: Bemenvén az házban ect. Kakucsi Dániel háza mellett Péter Györgynek mértünk háznak földet ulnar. 12., azután Tóth Istvánnak ulnar. 12. Azután mértünk öt házhelynek való földet singulis ulnar. 12 ; azonn innét mértü(n)k sikátor-nak ulnar. 6 ; az sikátortól fogva ismét kilencz házhelynek való földet itidem-singulis ulnar. 12. Megmaradt hét öl föld az Lippai Márton házáig azon az szeren.

9. Mentünk az új-tordai egyik forduló szántóföldek regisztrálására : Szoboszlai János Tordavármegyének főbírája, Jó Mihály viceispánja, Vida István Torda városa hadnagya, Bánházi Pál assessora és Szaniszló Zsigmond notariussa.

10. Ekkor is oda voltunk.

15. Ekkor is oda.

17—18. Szép eső volt Istennek hála.

21. Pünköst napja Istennek hála. Szép esők jártak az innepeken.

25. Kezdettem az új-tordai elosztott földek regisztrálásához.

27. Kezdettem az földekről való czédulákat kiadni.

29. Vitte el Komjáczei András uram Szőke Györgynét. Volt víg lakadalmunk, magunk pénzén.

30. Mentem Komjáczegre.

31. Mentem Istvánfalvára Székely Zsigmonddal és Enyedi Györggyel. Eodem kezdték ki az boromat Komjáczezen.

J u n i u s.

Uram segilj meg!

1. Dézmáltam meg az juhokat. Jutott hét bárányos juhom, két plicatorám, három szterpem, egy kos, egy kecske. Eodem attam Péter keze alá. Jöttem haza; Istennek hála találtam egészében házam népét.

5. Jöttek alá az oláhok.

6. Küldöttem szántani az Kölykedben Istennek hála.

7. Lőtt nagy eső, nem szánthattak délután.

8. Jöttek haza az ekével.

9—10. Az ganét hordattam az kertből.

12. Mentek ki szántani; végezték el délelőtt azt az földet.

13. Végezték el délután menten az Lyuka-völgy oldalán lévő földet Istennek hála. Eodem voltam az Széna-fűre. Vékony fű van.

15. Voltunk hadnagy urammal Indalra az város job-
(bágyai) dolgában. Három nap szántattam Ötvös Györgynek.

18. Küldöttem az borért Komjáczegre.

24. Vöttem Petinek egy felső szűrt fl. 1¹/₄₂. Vöttem Küs-
annának egy főre való patyolatot fl. 1¹/₃₀. Vöttem magamnak
egy nadrágnak való remek-posztót fl. 4. Borsot félfontot den. 36.

26. Osztottuk fel az vásári jövedelmet, singulis den. 72,
szappany, szíj is.

28. Apór István uram adósságát szedtük hadnagy uram-
mal és Bánházi urammal.

29. Ugyanabban fáradtunk. Végezték el az magam földei
szántását.

30. Az adót szedtük.

Ebben az holnapban jó üdö járt.

J u l i u s.

Uram segilj meg!

1. Mentünk Teleki uram eleiben. Ött nállunk ebédet. Igen
haragutt Vida István uramra Patai Máté dolgaért, elég méltat-
lanul. Eodem kísértük az urat Kolosvárra.

2. Temették el Rhédai Ferencz uramat ¹⁾ elég nagy pompával. Eodem jöttem haza Istennek hála.

8. Volt nálam Szentkereszti.

9. Mentem Ajtonban. Cseréltem el az János deák szürke gyermeklova-félét egy sárga holdos gyermeklovon, attam mellette fl. 6, az kolosvári reformatus ecclesia Gyulai nevű tisztartójától.

19. Végeztem el Istennek hála az szénacsinállást; körül-bé van 32 boglya. Eodem kezdettem az aratáshoz.

A die 9. usque ad ultimum igen rosz egésségem volt.

Ez holnap igen jó takaró üdőt szolgáltatott.

A u g u s t u s.

Uram segilj meg, sok szükségemben ne hagyj el!

6. Mentünk Márton deák urammal kárt látni Koncz András instantiájára az Széna-fűre, láttuk az kárt három szekér szénára.

7. Mentünk ugyan ő kegyelmével az új-tordai Széna-fűre holmi igazításra.

9. Végeztem el az aratást Istennek hála. Lött őszbuzám gel. nro. 303, melynek 167 kalongyáját pénzért aratták, 101 kalongyája 4—4 pénzes, 66 5=5 pénzes volt. Eodem kezdettem Isten jóvoltából az hordáshoz. Az Péter deák földe mellett lött gel. 49, az út-mellett gel. 103, az Szent-János völgyében gel. 102, az Décsei uram földében gel. 33, az Széna-fűn gel. 16.

10. Eső volt, nem hordhattak délután.

11. Voltunk kár-látni Szekhalminé asszonynak, láttuk az kárt másfél szekér szénára. Találta meg Bíró Gergely az lovát Tóth Mátyásnál.

12. Ez három nap mind esett az eső.

13. Jobbacska üdő volt Istennek hála.

18. Végeztem Istennek hála az búzahordást. Van az téli asztagban gel. trit. nro. 125.

19. Hoztak Boronyai Miklósnak szénát.

21. Kezdettem a szénahordáshoz Istennek hála. Eodem végezték el Komjáczezen az zabaratást, lött gel. nro. 37, tavasz-búza gel. 9.

24. Hozattam haza Komjáczeigről zabot gel. 24, tavasz-búzát gel. 9.

31. Hordattam be Istennek hála az tó-fenékbeli szénát, lött jó három kalongya.

Vége Istennek hála ez holnapnak.

¹⁾ Idősb Rhédei Ferencz, tanácsúr, Kolozsmegye főispánja és Kolozsvár főkapitánya.

September.

Uram légy velünk!

1. Váltott ki az tömlőczből Vida István uram egy Orosz János nevű legényt, hogy három esztendeig szolgálja, első esztendőre ruhával, más két esztendőben pénzzel is fizet; meg is eskettem.

4. Kezdettem az szántáshoz Istennek hála.

7. Jöttek haza, nem szánthattak az eső miatt.

8. Volt az sokadalom.

11. Bocsátottam haza az jobbágy szekeret. Kültem ki újalag szántani.

14. Indultunk az vármegye zászlójával Fejérvár felé. Háltunk az decsei réten.

15. Egyeztünk meg az felső-járásbeliekkal. Háltunk az szent-imrei réten.

16. Mentünk vissza az [maros-]béli rétre.

18. Érkeztünk hét órakor az váradjai hídhöz.

Eodem lött nagy pompával ifjú urunk, küssebb Apafi Mihály kegyelmes urunk ő nagysága fejedelemségének az török császártól való confirmációja nagy pompával igen, mivel az egész országnak színe s fegyveres hada ott volt, ilyen ordinántiával rövideden: az fejérvári Szent-György kaputól fogva az váradjai hídig, kiváltképpen az hosdát szélitől fogva, az országútja két felin állottak az hadak. Az generális serege az maga nyolcz, tigrises, oroszlányos, gazdag aranyas szerszámban felöltöztetett vezetékekivel együtt s az vármegyék az portus felől való részín. Az egész székelység az Marus felől való részín kész rendelt seregben. Az mezei had az vármegyéken feljű[1] az város felől. Az német dragonyok az híd végén kétfelől. Ezeken kívül az pompát néző sok lovas és gyalog az várost, mezőt eltölté.

Végre egy óra tájban délután az ifjú urunk nyolcz vezetékekével eljövének; utánna az ország-zászlójával az egész udvari sereg és karabélyosok, azután az tanácsurak és sok gyermek s ifjú legény-úrfiak. Azután hozták ifjú urunkat hintóban. És mikor az sátorhoz érkeztek volna, az mely is volt felvonva az Marus felől az úton feljűl az vámos-házhoz közel egy dombon,¹⁾ s azon kívül volt az kelevet [kerevet]. Ott urunkat az hintóból kivövék, az sátorban vezetékek. Ezek után küldének az török követ után, ki is Váradján várta az hivatolt. Eleiben mentek az kővári puskás sereg. Az követ megindulván, ilyen renddel jött: az főkövet

¹⁾ Az egykori Apulum romjainak valamely kiemelkedőbb pontján, tán épen a római castrum stativum délnyugati szöglet-bástyája substruction. Tehát antik helyen.

hintón jött, az hintója mellett kétfelől két kápás jancsár, az hintó előtt egy török hozta az zászlót, az mely is veres tafota volt, az előtt egy török gyalog vezette az lovat, az kit az császár küldött ajándékban igen gazdagon felöltöztetve. És mikor az hídon innét jöttek volna, felágaskodék háromszor az ló, lecsapá az törököt, meg is sebhete annyéra, hogy az kontya el megszsze esék, nem is meré tovább gyalog vezetni, hanem lóra üle s úgy vezette az kelevetig. Az kelevetet két rendiben muskotélyosok fogták körül. Oda érkezvén az török, ifjú urunk az sátorból az tanácsurakkal és sok úriakkal kijöve. Ott adta meg ő nagyságának az küldött ajándékot: botot, zászlót, egy veres bársony, aranycsipkés sapkát, az melyben volt szegezve mintegy két arasznyi széles kótsoktoll [kócsagtoll] medálylyal megrakva. Ez véghez menvén, az török fogá ifjú urunkat, az ölében rövé, megcsókolá, úgy tövé az hintóban, maga is melléje üle balfelől. Azonban jelt adván, lőttenek erőssen az ágyúkkal az kender-bástyán s az kapu előtt, először nro 19 lövés lón, az míg bevitték, háromrend lövés volt.

Eodem bocsátottak vissza bennünket. Attanak az várme-gyének veres kamuka zászlót.

19. Jöttünk haza. Kültem ismét szántani egy ekével.

22. Vettetem be az Lyuka-völgy oldalon való földet Isten-nek hála, cont. metr. trit. $17\frac{1}{2}$.

23. Az Kölykedben való földet, metr. 17.

25. Szedtük meg az Alsó-mált Istennek hála. Sok kár volt az szőlőben, mivel felénél több rothadott volt el, ki miatt minden hegyekbeli málok szőlőjének mustjában sok nyű volt. Lőtt össze-séggel borom nro. 38. Eodem jött be az jobbágy-eke; azon éjjel elvesztették az ökröt.

26. Kültem haza egyiket netalán haza mentek az ökrök.

27. Jöttek alá ismét. Eodem az ökröket az Vaskapun innét találtuk meg.

28. Kültem ismét szántani. Végezték el az szórást, ex geli-mis circ. 136 lőtt búza metr. circ. 250.

29—30. Az zabot csípeltettem.

Vége Istennek hála ez holnapnak.

Ez az holnap igen alkalmatlan volt az szántásra-vetésre, mely mia igen hátra vetődtek az emberek.

October.

Uram építs az jóban!

3. Vöttem Kigyós Györgytől egy agár-kutyát másfél véka búzán. Eodem küldöttem búzáat az malomban metr. circ. 19.

4. Az ücsémmel osztottam meg az szegény ülvözült atyám-tól maradt honumokból.

5. Vettettem be az lyuka-völgyebeli földet, cont. metr. trit. 18 $\frac{1}{2}$.

6. Vettettem be az meleg-völgybeli két földet, az oldalban van metr. 18, az gödörben van metr. 17.

9. Vettettem be az széna-fűbeli földet, cont. metr. 16.

10. Holt meg az Szőke Györgyné leánykája. Külttem fel az káposztáért.

11. Hozták alá.

15. Külttem Komjáczegre az disznóért.

16. Mentek az pap házához fáért az város erdejére.

17. Jöttek meg. Eodem volt törvény. Kértem meg az puszta ház hátulyánál való küs házat hozzávaló földével együtt az várostól.

20. Végezték el Istennek hála az szántást. Eodem vetttem be az pardébeli földet, cont. metr. trit. circ. 32.

18. Virradólag vágta el egy zsibai legény az Borbély Mihály kezét.

22. Holt meg Bálintfiné aszszonyom. Holt meg az szegény Lippai János.

24. Sózattam káposztát két káddal.

26. Volt nállam Pásztóhi Ferencz és György.

30. Kezdetünk számot venni Varga Gergelytől pro ao. 1683. borbíróságáról.

31. Vége ez holnapnak.

Istennek hála jó őszi idő járt.

N o v e m b e r.

Oltalmaz Uram minden gonosztól!

1. Indultam feleségestől Kolosvárra, az öcsémet is bevitttem.

2. Az káptalanban [a kolozsmonostori konventben] revideáltattam, és revocált az feleségem.

3. Jöttünk haza Istennek hála. Igen nehéz útunk volt. NB. Vásárlottam az öcsémnek egy nadrágnak való kétszer ványolt brassai posztót uln. 2 flor. 2//40, csizmát fl. 1//75, egy konc pappirossat den. 30.

5. Az adót szedtem.

8. Voltam az hadnagynál ebéden Vida Istvánnal. Belém veszett ital felett; ismét addig symphorizált, hogy megbékéltem vélle ect. Adtam egy forintot Pipánénak, hogy megmecszette az szőlőt, dolgozott ben[ne] diebus 9, tudhatok életére könnyen in sing. dies denar. 10, mivel drága volt az kenyér ect.

12. Hozott Istók egy deberke túrót s az juhok árrát fl. 4//20.

18. Öltöm meg egyik disznót. Csépettetvén el búzáat gel. nro. 67 tizenegyedén, ebéd-vékájában, lött metr. 90 cséplő-rész-szel együtt, — lött az én részemre metr. 81.

20. Voltunk Új-Tordában az behajtott juhok törvényére. Vacsorán Vallancs Andrásnál.

26. Virradólag ölték meg Új-Tordában Barátosi Mihály Tordai János nevű szolgáját. Ugyanakkor fogtak meg háram legényt.

28. Volt az törvények. Dilatálódott.

29—30. Vége ez holnapnak.

Oly idő járt, hogy tavasznak mondhatta volna ember.

December.

Uram segilj meg!

1. Lött azoknak az legényeknek törvények, Súlyom János díján változott ¹⁾, az más kettő abszolválódtak.

5. Volt nállam Járai Sámuel bátyám uram.

6. Ment el. Eodem volt az sokadalom. Vöttem Istóknak egy nadrágot flor. 1, egy szürke czondorát négynyüstöst fl. 1//15, egy szűrt fl. 1//75.

7. Osztották el az vásárvámot, jutott singulis fl. 1//68.

10. Holt meg Szoboszlai János uram.

17. Temettük az szentmihályfalvi templomban.

20. 21. 22. 23. Exigáltuk az Bálintfi uram és Kóródi ratióit. Jó nagy hó lött.

25. Karácson napja Istennek hála.

27. Indultam Jára felé. Hálni M(agyar)-Peterdre.

28. Ebéd Jára. Estére Ivánfalvára.

29. Ibidem. Eskettem két szolgabíróval, Péter deák és Komjáczei Mátyás uramékkal. Eodem estvére Nagy-Oklosra.

30. Toroczkóra. Komjáczei Mátyás urammal fogtam meg Flórát az toroczkai piacon, kültem Tordára. Nagy hó volt.

31. Indultunk hazafelé Istennek hála. Igen nehéz útunk volt, töretlen levén az nagy hó. Estvére érkeztünk haza Istennek hála.

Vége ez holnapnak és esztendőnek. Áldassék az Úrnak neve örökké, az mű Urunk Jesusunk általa! Amen.

Ebben az esztendőben az egér és több injuriák miatt igen kevés búza volt, oly hamar úgy megdrágódott az búza, hogy most 80, 81, 84 pénzen jár vékája.

¹⁾ Vagyis a rászabott büntetés megváltoztatott (mutatio, reformatio sententiae), de hogy mennyire, az nem mondatik meg.

Annus 1685. Deo favente incipit. Deus adsis bonis nostris
propositis in nomine Domini Jesu! Amen.

J a n u a r i u s.

Domine adjuva! ect.

1. Januarii. Megbékóztam Flórát. Ezen útomban költöttem legalább fl. 2//50. Eodem marattam meg az elmúlt esztendőbeli hivatalomban.

2. Töttek és válosztottak hús-látónak.

3. Ir(tu)n(k) levelet az úrnak [Teleki Mihálynak] az hadnagyság felől. Megmarasztották qualitercunque Vida uramat; kettőt candidáltak: Bánházi és Teremi uramékat.

5. Löttek Flóráért 4 nagy-oklosiak kezesek.

7. Jöttek több oláhok Nagy-Oklosról és Pétert is lehozták; löttek ismét 7 oláhok kezesek érettek.

8. Mentem Peterdre törvényre. Dilátáltuk ad 15. diem.

14. Delegáltak Kolosvárra az consistoriumban az ecclesia dolga felől.

15. Mentem Kolosvárra Márton deák urammal.

16. Attuk be a consistoriumnak az ecclesia instantiáját.

Hozták meg az úr levelit. Igen fenyegetett, méltatlan.

21. Az deákok nem jöttek be az templomban.

22. Minnyájon kimentek az scholából az számarok, de eodem azon orczával hivatlan visszszapironkodtak.

30—31. Vége ez holnapnak.

Ez holnapban jó szánút volt, de igen hidegek jártak.

F e b r u a r i u s.

Domine sis praesidium meum!

1. Mentünk Teremi urammal Teleki uram dolgában [Maros-]Bogátra.

2. Két jobbágyot repetáltunk Pekri uramtól [Maros-]Indason [maros-]dátosiakat.

6. Volt Pasztai [Pásztóhi?] György nállam harmadmagával.

7. Mentem Ajtonban.

18. Választottak város résziről Fogarasban követnek. Attam az öcsémnek dolmányra fl. 3//90.

20. Indultam Fogaras felé Isten áldásából. Hálni [Szekely-]Kocsárd.

21. Ebéd Szent-Benedek. Hálni Alsó-Bajon [Bajom, Bunnendorf].

22. Ebéd Musna. Hálni Apostorf [Abtsdorf, Apátfalva].

23. Ebéd Szent-Ágota. Hálni Nagy-Sink.

24. Ibidem. Igen vígan voltunk.

25. Érkeztem Istennek hála Fogarasban. Szállottam Székely-Útczában egy Bukur Lüpecse nevű oláhhoz, Vajda Péter uram jobbágyához.

26. Gyűlt be az ország. Olvasták el az urunk propositióit, melyben emlékezetesebb, hogy az haza békeessége megmaradására ő nagyságának mennyi költsége volt diversis vicibus, hogy az ország refundálja, hacsak valami részében is. Eodem olvasták el az debreczeniek siralmas, sok nyomorúsággal teljes supplicatióját, melyben utoljára czéloznak arra, hogy az ország adaja relaxáltassék.

28. Vöttünk egy szánaeska szénát fl. 1 $\frac{1}{4}$ /40. Szóllították meg Szász Jánost; párban ment.

Vége Istennek hála ez holnapnak.

Ez holnap is igen hideggel viselte magát.

M a r t i u s.

Uram segilj meg!

2. Hozták hírül, az Bánf(f)i Dienesné ¹⁾ halálát [Szász-] Csanágon [Scholten].

3. Holt meg Vay Mihályné ²⁾ Sorostélyon [Schoresten].

4. Holt meg az öreg Csáki Istvánné.

NB. 3. Irtam levelet az feleségemnek. Mentek el Tolvaj Istvánék.

4. Praedikállott püspök uram az Tholdalagi János uram szállásán, ebéd után Szentmártoni uram az hévízi pap.

7. Vöttünk egy szánaeska szénát Szócs Jánossal den. 90.

9. Volt tábla. Az több perek közt kutyfalvi Pekri Gábor penes transmissionem proclamáltatá Török Pálnét és Boér Jánosnét. Megolvastatván az transmissio, melyből ex variis productis et allegationibus kilátszék, hogy néhai Hoszszúaszai István, ki is Tordavármegyében Boldoczon (*így*) lakott, vér szerint való hűgával Hoszszúaszai Annával in anno 1593. contrahalván, nulum jussal maga jussát, mely lehetett volna torda- és küküllővármegyei jószágokban, conferálta volt Hoszszúaszai Istvánnak, kiért adott volt Hoszszúaszai Annának fl. 1. 45 (*így, bizonyára 1045 frt.*); Hoszszúaszai István in anno 1602. testamentumot tévén, felét jószágának hatta volt az leányának Zsuzsának, felét az fiának Mihóknak ily modalitással, hogy ha az megírt gyermeki meghalának, az feleségét Gondos Katát senki ki ne vethesse addig, míg kétezer forintot le nem téssen; medio tempore meghalván Hoszszúaszai István és gyermekei, ment férhez az relicta

¹⁾ Boros-jenei Bornemisza Katalin (először Bethlen Mihályné, másodszor borsai Nagy Pálné, harmadszor Bánff Dénesné.)

²⁾ Teleki Mihály leánya.

Szathmári Györgyhez, Tökölyi Miklós szolgájához, és az megnevezett testamentumra Bethlen Gábor fejedelemtől in anno 1613. consensust extrahált Szakmári György cum jure regio et perennali, magát statuáltatta is absque contradictione; már most ezelőtt való esztendőben Köpeczi Mihályné, Fejér Kata az Szakmári György maradékát, Török Pálnét és Boér Jánosnét megkénáltatta ezer forinttal cum protestatione, ha többet itil az törvény, kész azt is letenni, bocsássák kezében mint Hoszszúaszai Anna legitima successorának az jószágot, — de azok az pénzt nem leválták, kiért citáltatta Kükiüllővármegye székire, ott megszölván megnyerte Köpeczi Mihályné, és readjudicálta mint igaz vérnek az törvény az jószágot depositis tamen prius duobus millibus flor.; az incták novumot impetráltak, penes novum praescriptiót allegáltak, és hogy nullum jussal atta volt Hoszszúaszai Anna Istvánnak, az öcsésének, — és az praescriptio teneált s absolválódtak az incták, az actrix is novumra kéredzett; az novum mellett allegáltak, hogy praescriptio semmi módon benne nem lehet, mivel az testamentum szerint csak kétezer forintig volt jussa Gondos Katának s inscriptióban bírta, és így jus regiumot nem jó úton vitt bele Szakmári György, ki is akkor csak az testamentumon fundált, az penig csak kétezer forintig volt perennaliter, Hoszszúaszai Anna nullum jussal az örökös jószágot in praejudicium successorum nem köthette volna el; amazok csak haereáltak azon, hogy qualitercunque de ugyan praescribáltak ők az jószágban; és ezen az úton itt is megnyerték az incták és absolválódtak, melyet az actrix appellált táblára, és itt anyja holta után condescendált az per Pekri Gáborra. Megszölván azért Pekri Gábor, az tábla, a primordio causae felvévén az dolgot, post varios discursus így delibérált: Hoszszúaszai Anna Hoszszúaszai Istvánnak nullum jussal in praejudicium successorum nem legálhatta és köthette volna azős-jószágot; Hoszszúaszai István azon jószágot csak kétezer forintban inscribálta volt Gondos Katának; Szathmári György az jus regiumot nem helyesen introducálta simpliciter, mivel ő is az testamentumon épített; kihez képest ruente fundamento ruunt supraedificata, per hoc causa bene apellata, male judicata: az ezer forintot az actor tegye le az inctáknak, jöllehet, ha szoroson szólnánk hozzá, azt is elvesztették volna, mikor egyszer megkénálták véle, de mivel az actor nem allegálta, volenti nulla injuria; az jószágot az actor foglalja el contradictione, inhibitione et repulsione non obstantibus. Incta [melyik?] apellabat in praesentiam Suae Celsitudinis, actor contendebat. Deliberatum non transmittendum.

10. Hozták ki az Ollai (b. Orlay Miklós) uram felesége supplicatióját és az praetend(en)sekét, melyre ex consilio ilyen

resolutio lött: hogy termináljanak, s ad praefixum menjen ki Alvinczi Péter ítélőmester uram és négy tábla-fiai, az kik nem praetendálnak, az leveleket hányják meg, az kinek illik, adják ki, azután reportálják az dolgot.

Ez két héten többire csak temporizált az ország az úr, Teleki uram után való várakozás miatt.

11. Fordult hazafelé püspök uram praedicatio után; volt az praedicatio Dániel István uram ¹⁾ szállásán. Roszszúl voltam.

12. Ez nap feküdtem az vérben (*aranyérben.*) Jött be az úr, Teleki uram.

13. Jobban kezdettem lenni. Vesztettem el egy sacsκό levelet, melyben az város levelei voltak, — sokat búsultam rajta.

14. Isten úgy atta, hogy útjában igazodtam, Bánfi György uram ő nagysága egyik szolgája találta volt meg, — fizettem érte fl. 2_{ii} 50.

15. Proclamálták Barcsai Mihály uramat, ²⁾ vöttek párt az új exhibitákban. Eodem Tökölyi grófot is, de ezt differálták sub certo praetextu.

19. Proclamálták Tökölyi grófot ő nagyságát, minden Erdélyben lévő jószágát az fiscusnak ítülték, mivel nyilvánvaló hostilitása mind az mi kegyelmes urunk ő nagysága ellen, mind az haza ellen elucescáltak.

20. Proclamálták Barcsai [Mihály] uramat, nótán marasztotta az director, mivel reversálissa ellen Tökölyi gróffal correspondeált. Ad instantiam regnicolarum fejének megengedett az mi kegyelmes urunk ő nagysága.

22. Indultam ki Istennek hála Fogarashól. Hálni Nagy-Sink.

23. Ebéd Szent-Agotha. Hálni Musna.

24. Ebéd Küs-Ekemező, Cserepes Péternél. Hálni Balásfalva.

25. Haza Istennek hála. Igen nagy bűm volt, melyből lassan-lassan csendesedtem Istennek hála, kitől Isten oltalmazzon.

28. Volt nállam az mester; eodem esett szegény recidivában.

30–31. Vége Istennek hála ez holnapnak.

Többire esős, igen hideg volt.

Aprilis.

Domine sis auxilio mihi! ect.

1. Mentem Kolosvárra az doctorhoz az szegény Szentmártoni uram betegsége végett. Az doctor ki nem jött.

¹⁾ Udvari kapitány, tabulae assessor, udvarhelyszéki főkirálybíró, majd 1686-ban generális.

²⁾ Tanácsúr, Alsó-Fehérmegye főispánja, a fejedelmi testőrség kapitánya [udvari kapitány]. Fogarasban s Görgényben raboskodott.

2. Jöttem haza. Igen betegen találtam az szegény Szentmártoni uramat.

3. 4. 5. Mellette voltam gyakrabban, és 4-dik(én) testamentumot töltt én előttem és Márton deák uram előtt.

6. Sok kínja és fohászkodási után mult ki ez világból inter horam duodecimam et primam pomeridianam azon kedves barátom és jóakaróm, kit az Uristen boldogítson szent fiáért! Amen. Kültünk levelet püspök uramnak.

10. Temettük el azon kedves barátomat az czinteremben, elég tisztességesen Istennek hála; Bedő uram praedikállott, az után Dombai János orált és az itt való pap Magyarósi uram praedikállott; az egész pompa az templumban volt az eső miatt.

11. Bedő uramat felestökömrre marasztottuk.

12. Az szegény Szentmártoni uram bonumiról disponáltunk.

18. Kezdettem az martalji szőlő karóztatásához és hajtásához; volt két hajtó s egy karózó, Istók.

19. Ekkor is két napszámos volt, magam is segitettem; végeztük el karózását, hajtását az két szőlőnnek az Martaljatt.

21. Vittem az Alsó-málban három napszámost.

22. Húsvét napja Istennek hála.

23. Lött az sokadalom. Vagdalták meg Szentkirályi Ferenczet.

24. Osztották el az vásár-vámost singulis den. 30, ha sok nem volna.

25. Vittem az szőlőben, az Alsó-málban, hat napszámost; délután az öcsém szőlőjében karóztak, hajtottak, mely téssen három napszámost, kiknek ételével téssen fizetések, singulis den. 21, den. 63.

26. Vittem öt napszámost az öcsém szőlőjében, téssen, ut supra fizetvén, den. 105. Végezték el Istennek hála.

Vége Istennek hála ez holnapnak.

Ez holnap igen száraz volt az mü határunkon.

M á j u s.

Úristen szánj meg, adj jó termő üdőt!

3. Jött ki püspök uram.

4. Introducálta ő kegyelme az új mestert, Köpeczi Györgyet, kit is Isten segéljen. Tött renovatiót püspök uram az scholában az deákok iránt. Ebédre én főzettem az ecclesia költségén. Megháborodék püspök uram Magyarósi uram insolentiái miatt.

8. Vittem két kapást az Mart alá, az szegény mester szőlője-félében.

9. Vittem hármat. Eodem mentünk először föld osztani.

10. Vittem három kapást ugyan oda. Igen hidegek jártak az három napok alatt (*Pongrácz, Szervác, Bonifác napját érti*), az szőlőt is megcsapta. Eodem ment az öcsém Kolosvárra. Vitt könyveket magával: *Historiam Ioannis Damasceni; Ciceronis Epistolas; Sententias Ciceronis, Demosthenis et Terentii; Clenardi Grammaticam Graecam; Valerii Maximi libros novem; Bellarium de ascensione animae; Idaeam rhetoricæ.* — Mentünk ki föld osztani Jó Mihály, Bánházi Pál, Vida István uramék.

Ad 14. virradólag holt meg az szegény néném Pápainé. Eodem föld osztani voltunk.

15. Similiter.

18. Töttük koporsóban az szegény nénémet.

20. Temettük el tisztességesen az templumban. Bedő Pál uram az háznál praedikállott, az mester orált, az itt való pap az templumban praedikállott.

23. Indultam Ivánfalvára.

24. Mentünk az havasra az remeteiek dolga végett. Eodem dézmáltam meg Istennek hála az juhokat; jutott ez szerint.¹⁾

25. Jöttem haza Istennek hála. Az juhokat Péter kezében hattam. — Az alsó-máli szőlőt kapáltattam meg cum personis 11, solvendo den. 9 singulis, kiknek ha ételivel tudom fel fizetéseket, könnyen szolván hozza, téssen mindenik fizetése 24 -- 24 pénzt.

28. 29. 30. Gyomláltattam az pardébeli búzát.

31. Vége ez holnapnak.

Ez holnap száraz volt minállunk.

J u n i u s.

Domine auxiliare! ect.

1. Kültem Isten segítségéből szántani az Út-mellett való földben.

3. Mentek ki az szekerek estve Hidasra.

4. Törte el Istók az szekeret üressen, az első tengely töben törött el. Eodem kértem egy szekeret Rákoson Vargyas Barlabásnétól. Rakattam meg az szekereket mésszel: város számára curr. nro. 13, ecclesiánk számára curr. nro. 3, magam számára curr. nro. 1, - mindenik szekéren két-két hordóval raktam, hordóját yéven den. 75.

5. Érkeztek haza. Oltottam be az meszet az pusztá háznál. Hivattam oda az mestert, Dersi András és Fazakas Mihály is, az ötves is ott voltak. Lött nagy csatám Szaniszló Istvánnéval. NB. — Kültem ki szántani az Péter deák földé mellett valóban, mert az Út-mellett az földnek keménysége miatt nem szánthattak.

¹⁾ Tizennégy sor. Kihagytam.

6. Mentem ki az szántókhoz.

7. Végezték el azt az földet. — Mentünk Új-Tordában határ járni. Ebéden Gáspár kovácsnitt (*kovácsnál*). — Mentek az Sebestyén-völgyben szántani.

8. Medard. Eső volt.

9. Mind estig esett.

10. Pünköszt napja Istennek hála. Eodem indultam Kolosvár felé Márton deák urammal. Háltunk Ajtonban.

11. Kolosvárra. Száltunk Rázmánné aszszonynál.

12. Vöttük kezünkben az szegény mester pénzét, fl. 356/15. Voltunk ebéden püspök uramnál; igen becsülettel tartott. Vacsorán Almási sógoromnál. Similiter ott is.

13. Antal-napi sokadalom. Vöttem az feleségemnek másfél sing széles galandot, fejért, den. 51; vöttem az öcsémnek egy kordován csizmát fl. 1/62; attam neki den. 36, azelőtt is attam volt neki den. 60, mikor bement. Eodem indultam ki az szegény urammal. Jöttünk Komjáczegre. Ott hallottuk meg, hogy azon éjjel gyermeki lött (*leánya*) az feleségének (*t. i. Komjátszegi Andrásnénak, a naplóíró ípjáénak*). — Nézegettem meg az juhotkat. — Érkeztem haza istennek hála. Találtam tűrhető egységben házam népét.

14. Jöttek hozzánk Szentmártoni atyjafiai: [Szentmártoni] István kamarási, és Illyei szabédi papok. Attunk az testamentum szerint Szentmártoni Istvánnak fl. 38, Illyeinek fl. 25.

16. Végezték délben el az Út-mellett való földet, mentek az völgyben az nagyobb földben szántani.

23. Indultam [Uzdi-]Szentpéterre.

24. Temettük el Vay Mihályné aszszonyomat nagy pompával. Eodem indultunk egynehányon haza felé.

25. Érkeztem haza Istennek hála.

27. Indultam [Bethlen-]Szentmiklóstra Márton deák urammal. Eodem kóstoltunk borokat az Bethlen László uram pinceszében. Kettőt a [szász-]szentiváni borokban, urn. 72, elfogaltam.

28. Érkeztem haza Istennek hála.

29—30. Vége ez holnapnak.

Ebben az holnapban jó üdö járt az búzának. Az búzának vékája felhágott másfél forintra.

Julius.

Uramisten segilj meg!

2. Indultam Szentmiklóstra bor után.

3. Érkeztem oda. Vettettem fel két bort.

4. Haza Istennek hála.

5. Vitettem egyiket Dévainéhoz Új-Tordában. Eodem végezték el az alsó-máli szőlőknek levelezését; attam érette fl. 2 $\frac{1}{2}$ /72, egy kenyeret — megért volna den. 51 — egy sajtot den. 36. — Az martalji küsebb szőlőjért attam egy véka lisztet — facit fl. 1 $\frac{1}{4}$ /40, két font sajtot denár 17, egyszer főzettem denár 9.

8. Vöttem meg az Veres Ferencz fiától, Jancsitól az Martallatt az mellettem való szőlőnek hátramaratt részit fl. 10.

9. Külttem három kaszást, magam is kimentem. Jó füvek voltak igen.

10. Az egyik kaszás haza jött, betegem. — Csináltattam egy első tengelyt den. 24; vasztattam meg, négy új marok-vasért attam den. 30, két magyarországi vasból csinálták; egy derékszeget csináltattam den. 24 s egy tőre való ütközőt den. 15, ezeket egy toroczka vasból; egy hegyre való ütközőt den. 12; két hegyre való karikás marok-vasat ütöttek fel den. 4. — Eodem köttettem be az lovamat, igen nyilazott volt.

16. Mentem ki gyűteni, mester uram is ott volt; gyűtötünk hat buklya szénát.

17. Jött meg az öcsém Kolosvárról.

19. Mentem [Bethlen?]-Szentmiklóstra Székely Zsigmonddal. Nem attak bort. Száz véka árpára alkottunk vékáját den. 42, de azután rajta hattuk, jöllehet attunk volt szentmiklós-pénzt (*elő-, felpénzt = arrha*) Ren. fl. 1 $\frac{1}{4}$ /44, mert nagyobb kártól féltünk.

20. Jöttünk haza Isten jóvoltából.

23. Mentem Kolosvárra egynehány pénzért, de nem találtam.

29. Mentem ismét Kolosvárra. Adott Bölöni papné aszszonyom kölcsön az most jövő küsaszszony-naphoz esztendeig, minden tíz forintra egy forintot adván az interessén kívül, ketten Székely Zsigmonddal fl. 150 kihoztuk.

30—31. Vége Istennek hála ez holnapnak.

Ez holnapban már annyira drágodott az búza, hogy másfél forinton járt vékája, az kölesnek egy forinton, az török-búzának fl. 1 $\frac{1}{3}$ /30, az árpának egy forinton.

A u g u s t u s.

Uram ne hagyj!

1. Indultam bor után Márton deák és Székely Zsigmonddal Isten engedeltségéből. Eodem estvére Dombóra.

3. Ádámosra. Ott sem találtunk bort. Sárosra [Schoresch], Bogácsra [Bogeschedorf], ott sem. Hálni az kóródi rétje.

2. Bonyhára Bethlen Jánosné aszszonyomhoz. Ó kegyelme kóstoltatott hat hordó bort.

3. Szent-Demeterre. Gyulafi ¹⁾ pinczejében tudakoztunk borokat, de ott sem attak.

4. Viszsa Bonyhára. Hányattunk fel hat hordó borokat köz nyereségre, egyik-egyik negyvenest mérésre adván, vöttük fl. 30, az szekeresnek egy hordótól adván fl. 1 $\frac{1}{50}$. Eodem indítottuk meg őket. Hálni az besenyei rétre.

5. Érkeztem magam haza, Istennek hála jó egészségben.

6. Kezdttem Istennek hála az aratáshoz. Attam az öcsémnek den. 12.

20. Hallottuk meg, hogy Küküllőváratt egy tonna puskapor holmi ércz próbálása miatt fellobbanván, egy ház meggyült, arról az piacz, s az görögök sátora megbecsülhetetlen kárral egyet-másostól elégett többire. Sok ember égett el, ki megbénult, ki megholt, másoknak rettentő példájokra. — Eodem kezdttem Istennek hála az búzahordáshoz.

23. 24. 25. Az Harkányi szekere is hordott az Pardéról gel. 29, az Lyuka-völgyéből az oldalból gel. 45.

26. Jött le az jobbágy-szekér. Vertem meg az olákokat.

25. Végeztem el Istennek hála az ősz-búza aratást. Az Pardén lött búza gel. 95, az Meleg-völgy oldalában gel. 75, az Völgyben alatt gel. 49, az Lyuka-völgyben gel. 75, az oldalból ugyanott gel. 90 — summa 384. Az öcsémnek lött gel. 103. Igen jó hordó üdő járt Isten áldásából.

26. Hallottuk meg, hogy az német erőssen megverte az töröket Visegrád és Esztergom táján. Adja Isten lelkünk jóvára és szabadságára jövődében.

31. Végeztem el az ősz-búza hordást. Az magnak való asztagban vannak gelimae circ. 165, az téli asztagban gel. circ. 185.

Vége Istennek hála ez holnapnak.

Száraz volt.

S e p t e m b e r.

Domine adjuva!

1. Szórattam huszonnégy kalongya szemit, lött metr. 40, tizedén mérettem. — Vittem az Széna-fűre az feleségemet. — Zabom lött gel. circ. 60.

3. Attam el búzát m. 8, den. 60. — Vetettünk egy [hordó] bort Barátosinéhoz.

4. Vetettünk egy bort Kapusini [Kapusinéhoz], Dévainé az korcsomáros. Vetettünk más bort az csiszárnéhoz. — Eodem tánczoltattak holmi moldovai cigányok medvéket. — Külttem szántani Isten segítségéből az Szentjános-völgyében.

¹⁾ Gyulafi László, a későbbi gróf, Kolosmegye főispánja, Maros-zék főtisztje, tanácsúr.

7. Jöttek haza az ekékkel. Nem szánhattak az eső miatt.

8. Volt az sokadalom. Vásárlottam ez szerint: vöttem az öcsémnek kétszer ványolt szederjes posztót ötödfél singet, singit barátságért fl. 1 $\frac{1}{4}$ /40; vöttem nadrágnak magamnak veres fajlandist uln. 1 $\frac{1}{2}$ / fl. 6; vöttem Istóknak egy aba nadrágot fl. 1, Petinek is. (*Egy lap ki van szakadva a naplóból*).

[O c t ó b e r] 31. Indultam Kolosvárra az ötvessel. Eodem érkeztünk be.

Vége Istennek hála ez holnapnak.

Ez holnapban igen jó vetni való üdő járt.

N o v e m b e r.

Uram dicsőség az te nevednek áldott fiad által örökké!

1. Volt az sokadalom Kolosváratt. Vöttem egy salaváriuak s az nadrágom újítására kék remek-posztót ulnar. 1 cum quadrante fl. 1 $\frac{1}{36}$; vöttem Petinek egy kucsmát den. 48; vöttem egy sebesi pokróczot fl. 1 $\frac{1}{23}$, egy fűsőt — $\frac{1}{12}$, két citrumot — $\frac{1}{18}$; lattam az övemet festeni Miszti Istvánnal.

2. Jöttem haza. Roszszúl volt az feleségem.

3. Nata est mihi filia primogenita nomine Sára ex divino beneficio, inter quartam et quintam horas matutinas, post graves matris suae dolores, quam Deus optimus in sui nominis gloriam, ecclesiae emolumentum, et parentum delectationem propter filium suum dilectum diu incolumem conservet! etc.

9. Mentünk az német követ Paulus Fridericus Mar de Marchiso eleiben. Voltam véle együtt vacsorán. Sokat bolondoskodék.

11. Megcsömörlettem. Igen roszszúl voltam majd egy hétig. — Metszettem meg az alsó-máli szőlőt Istennek hála; hét ember dolgozott benne, fizettem cum den. 12, ételével együtt tudhatom ad denar. 30, et sic facit fl. 2 $\frac{1}{10}$. Fedettem el cum personis 8, ezeknek is fizetések, ételével cum den. 30, facit fl. 2 $\frac{1}{40}$.

27. Szállott be Csáki László Bánfi-Hnnyadra mintegy 18 német császár pártján lévő magyar hadbeli zászló aljával. Kit nem tudván mire vélni, az egész ország népe többire megbódult, egyik az másikat elijesztvén, szörnyen költözöttek az tordaiak, fejréselédeket többire bekülték Kolosvárra, de én nem kültem.

28. Hányattam be az zab asztagot Istennek hála.

30. Szórták fel mint(egy) 29 kalongya szemit negyedén, jutott nekem bővön metr. 96. — Ez néhány nap erőssen hordatta az török hódoltságról Csáki az élést, még azokra is czédulát írt, az mely faluk nem hódoltak az töröknék, egynehányra.

Vége Istennek hála ez holnapnak.

Jó őszi üdő járt.

December.

Domine protege! ect.

1. Mentem Kolosvárra. Jöttem haza eodem.

6. Szent-Miklós nap. Vékony sokadalom az orosz hírek miatt.

7. Osztották fel az assessorok az vásár-vámot, borok bérít s egyéb proventust, singulis fl. 2//31. Szórattam fel 28 kalongya zabot, lőtt nékem mintegy százhárom véka Istennek hála.

11. Kezdt az sárga ló keh miatt rosszszúl lenni, megindúlt rajta. Eodem vittem Kolosvárra két szekéren zabot metr. nro. 144, kölest metr. nro. 17, egy ládat is raktam le bátyám Járai uramnál. Nehéz út volt.

12. Jöttem haza Istennek hála kár nélkül. Találtam házam népét jó egészségben.

14. Jött commissiónk az deputatus urak conclusumának párjával, hogy az mostani szoros ügghöz képest az kolosvári kapitántól jövő hírvívó posták alá postalovat adjunk Balásfalváig.

15. Attunk is két orosz lovat postára kolosvári katonák alá.

19. Szórattam búzát 59 kalongya szemit, lőtt metr. circ. nro. 77. Vittem be Kolosvárra; töltöttem az halas-hordóiban metr. nro. circ. 36, az pinczében az szuszékban metr. circ. 23.

24. Szórattam 18 kalongya szemit, lőtt metr. 29. — Ölettem egy disznót, melyet vöttem fl. 7//50 bágyoni Nagy Miklóstól. Vöttem ugyan bágyoni pap Nagy Miháltól egy disznót fl. 8.

25. Karácson napja. Dűcsőség Istennek, békesség embereknek.

27. Mentem Komjáczegre. Eodem jöttem haza.

28. Ölettem egy disznót.

31. Gyült össze az város. Végezték, hogy valaki az hunyadi loboncok elől az várost elhagyná — poena fl. 50. Végeztek az kastély felől is contributiót fl. 1 a singulis possessoribus.

Vége Istennek hála ez drágasággal, háborúsággal teljes, vérrel buzgó, fegyverrel villogó esztendőnek.

Közli: TORMA KÁROLY.

RÉVAI KATA SZIDÓNIA LEVELEI FÉRJÉHEZ.

(1656—1702.)

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk mint nekem szerelmes uramnak. Az úr Isten tegye kk szerencsésé az új esztendőnek minden részét és engedgye kk sok következendőket szerencsésen, jó egészségbe érni el és mulatni, szívből kívánom.

Az kgd levelit tegnap este vettem, légyen Istennek hála, hogy kgd az tebb atyafiakkal együtt egységbe van, az úr Isten tarcsa kgeteket sok esztendeig azon jó egészségbe. Én is Isten áldásából tűrhető egységgel bírok. Az elmúlt vasárnapon Levárdon voltam, mondá Kolonics uram, hogy azon iel németek háltak ottan mintegy 30 lovasok, 13 török rabot vittek, azt mondják hogy jó móggyával vas nélkül, se nem keteztik derekasint őket, csak istrásálták őket, talám azt tudják, hogy svekust visznek parolára, nem tud az török parolához, ketteje keresztének ... egyike magyar, másika horvát vót. Azok az németek beszélték, hogy abba az reménségbe vannak, hogy kanczellarius uram és ... uram jó utra hozzák az oda fel való vármegyéket, hogy befogadjanak német hadat, ahoz képest ha úgy van, itt minállunk nem kell félni tőlek, hogy alá gyűnnének. Az mi a temetist illeti, én contentus vagyok valamint kk tecczik, csak arról, ha lehetett volna. örömet magam szoltam volna kgddel az prédikációról. Ha prédikáció lesz, hát feketével kell burítani az prédikáló széket és czimert reá kapcsolni, fog az illeni, hogy két czimer legyen egymás mellett s kettőnek kell lenni, mivel 2 hót-test léssen. Ha prédikáció léssen, hát az genológiát kell az prédikátornak leiratni, arról senki jobban nem informálhat mint Ot Taifel uram. ha pedig azt fogunk tőlle kívánni s temetésre nem hívunk, gonosz néven veszi, ha pedig temetésre hívunk és az töb atyafiakat nem, azok is gonosz néven veszik. Az bizonyos, ha az prédikáló széket megjelentենék, sokkal több nép gyülekezne és nagyobb sereggel kísérhetnénk az hót-teste-

ket. Im már nem tudom az kettő között meliket választ kgd, csak jól gondolkoggyék kgd arról és valamit végez kgd magában, én is megnyukszom rajta; s ha is lesz prédikáció, német lesz, ezek az emberek, az kik velünk gyűnnek, nem fognak semmit érteni belőlle, más az hogy Magyarorszában nem szogás prédikációt tenni az hun hót-test nincsen, és az csodálatos fogna tecczeni nekik. Azt gondoltam, hanem ha úgy vóna, hogy az prédikáció így jelentené: ma este ennyi órákor fogják temetni ezeket az szemileket, és minden ceremonia nélkül, mivel maguk úgy kívánták, de mindazonáltal kinek tecczik elkisértheti, de ha prédikátorok fognak elakarni kísértetni migiben, hanem hintón s migiben minnyájunk után az csuf lesz, legjobb vóna, ha lehetett vóna, hogy kgd ennehány nap az terminus előtt alá gyűhetett vóna, de abba sincs mód. Im már mivel Petróczy uram alá akar gyűnni, tudom kgddel fog gyűnni s ő sokáig nem fog akarni itt késni. Im kk megküldettem leirva, menni ilést rendeltem mint stációkra mint peng Pozsonba, nem tudom elég lesz-e. Az koporsó kész Levádról el is hozattam már, az ő hámost azon lesznek hogy megigazittassam. Az ménesben találkozik 4 pej ló, azokat ki fogatom hónapi napon, de énnekem úgy tecczik, hogy akár mi szőrű lovak lehetnek, mivel fekete posztóval lesznek burítva . . hót-testek előtt való lovak. Az paraszt lovak . . . találhattuk arra való lovakat, de én kifogatok az ménesből . . . a 4 lovat, készen legyenek, mikor az úr Isten kgdt alá hozza, az melek fognak tecczeni kk, azokat vehetik osztán. Ernyős hintót tudakozok, ha Szobatistyán nem kaphatok, máshutt nem igen, hanem Petróczy uramnak vagyon ernyős hintója, ha az akarná köcsen adni. Az mi a congregatiót illeti, meg kell engedni, hogy tögiletlen ember az én kedves bágyám, jaj annak, kinek dolga van vele, ha az úgy van, hogy akkorra akar congregatiót hirdetni, az épen leánya lakodalma másik napon esne. Az Istenért kérem kgdt, ne legyen kgd ottan, ott mind pápisták lesznek, kgd csak magán lesz luteranus kesztek, s ők sokan, kgdre minnyájan fognak kiítani. csak el kell hallgatni kk. Tudgya kgd, mint cselekedtek az mel luteranus urak gyűlésbe hogy elmentek s uton mondotak: így s amugy kellett vóna végezni, s olankor mikor kell szállni, mindenik hátra vonsa magát, kgd magának gyűlölséget szerez, és az mi legnagyobb, kgdt asztán magával felviszi, még olan italt adhat kgdnek az az Istentelen ember, hogy örekkén való siralomra lesz, nilván tudgya kgd, hogy az kgd kevés javára mint az farkas lesik, elég sok rosztat cselekedett az az ember, immár ez is hozzá férhet. Az Istennek haláláért kérem kgdet édes szerelmes gyermekem, ne legyen kgd ottan, csak jól consideratióban vegye kgd ezt, nem irok-e igazat? had ne legyenek immár az legszerencsétlenebb ember e világon, elég nagy két szerencsétlenség esett már rajtam, ha harmadik is előtálalna, talám kéccségbe kellene

esnem; igaz, az kit az úr Isten oltalmaz, jó őrzője van mind testi mint lelki ellensége ellen (*zárjelben egy tót mondat*), azért nem jó szerencsére vetni fejét, másnak szolgálhat kgd eziránt s magának árthat s kevés jutalmát veszi kgd tőlük, ám Zolaczki luteránus vót, mégis az hun árthatott kgdnek ártott.

Az Anna Máriát az elmúlt pinteken küttem fel Bécsbe, meghattam neki, hogy mint bárson, mint... bélésere válót vegyen meg, még nem hozták, migint elhozzák, az Jankónak mindjárt hozzá kell kezdeni, meg is béleltetem itten s készen egy lovastúl felküldök. Szintén az irás felett jut eszemben, hogy nehezen fog lehetni... 16. napján az temetés, mivel az hintóm, kit Bécsben küttem fekete... posztóval burítani, nehezen elkészül addig, hanem ha 19. napján estve az temetés lehetne s cseterteken prédikáció is lévén s ha ugyan kgd akarna prédikátor által jelenteni az temetést, hát szintén alkalmas napra találkozna, mindazonáltal én mindjárt migint csak ezen levelemet megírom, azonnal írok s egy kevetet küldök Bécsben s megkérdem, mel napra lesz kész a hintó s azonnal kk értésére adok. Az mi az kisasszonkák alá gyüvetelét illeti, ha az Erzsinek nem vóna annyira való ereje, de ugyan az Boriskát alá hozhat kgd. mégis emberek kezett szokig, ha pedig mind az kettő lehetne, annival jobb vóna. Az Zarkavszkiné, Ilonka, Borborka gyünnének velek, s az erek aszon, azért akarnám, hogy 3 fraczimer gyűjjen, mivel itt 5 fraczimer van s 8 akarok gyászba öteztetni az temetésre; Czoborné aszonyommal is szóltam arról, ő kgme is azt monta, mentül több lesz gyászban, annál becsületesebb leszen. Most azért akarnám az kisasszonkák alá gyüvetelit, mivel Slevicz uram azt akarja, hogy mindjárt temetés után Berémbe meunnék s őket is elvinnék. Kicsik nékül... is elgyün Berémbe, mivel ha bemegyünk, végezni fogunk avval az rozsz..., mivel perre vinné az dolgát, a köccség nagy s az Isten tuggya, mikor vóna annak vége, ha most véget érünk vele, jó vóna. Slevics uram biztat igen, hogy végét érjük mostani uttal. Az temetésről való tudósítás talám elég ideje lesz az mikor kgd alá gyün, csak szolgál átal szóval kell tudósítani, Szabatistyan átal gyün kgd, csak akkor izenhet kgd Nyári uramnak, de ha az kgd szerelmes huga otthonn lesz, nem fog merni elgyünni az ura. Czoborné asszonyom kért, adgyak értésire mikor lesz, hogy ha derék akadál nem találkozik hogy elgyün. Kgdt kérem, írjon Ludánra, hogy egy vagy két özet, hurok madarat kaphatának az temetésre. Liptóbúl s Turóczból császár- s fogolmadarat. Keviczki s porkolábot talám az terminusra alá kellene hínia, hogy annyival több fekete-beli szolgálók legyen, mivel ennehány fog kívántatni szövétnekeket vinni és aztán az hót-testeket hintókrúl az cimiteriumba bevinni... addig pattantys az mi drabantokat lehet... és addig ott fenn lehet, mivel az porkoláb azon kívül is egy kicsint Révaiak-

hoz vonsza, alá gyühet. Ezzel Isten óltalma alá ajánlom kgdt maradván Sz.-Jánost 4. Januarii 1661.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Kata Szidónia, m. p.

Egy darabka papíron: Kdgt kérem, ha hoznak Liptóbúl császár-madarat, bárcsak 6 ha küldhetne hogy Bécsbe küdenék, bizony igen kedvesen vennék.

Más papíron az élelmi szerek összeírása tótul; alatta ismét R. K. saját kezével: Első stácziónak Pozsonba menet vagy kell lenni Malaczkán vagy is Cseterteken, immár hun fog tetszeni kk.

Szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramnak stb.

Kgd három rendbeli levelét ezen órában vettem, az kettei Szombatbúl irt az egyik Ludánrúl; légyen Istennek hála, hogy kgd jó egészséggel bír, tarcsa meg az úr Isten azon jó egészségbe sok esztendeig. Én Istennek hála türihető egészséggel bírok, immár Istennek hála az orvoslást elvégeztem, immár csak az lovakat várom, azonnal haza megyek, nem tudom reá érkeztek-é Szt.-Jánosra az lovak, az elmúlt Cseterteken irtam vót Győri uramnak felöllük. Asszonyom anyám ő nsga Szent-Jánost vagyon, egyéb-iránt minden órában ide vártam ő nsgát, de még eddig nem gyütt. Én is Péntek vagy Szombatnál tovább itt nem leszek, csak az lovaím gyünnének el, talám Szt.-Jánosra sem fogok mehetni, hanem egyenesen Illava felé megyek. Az ferdő felől eddig nagy búban vagyok, ebéd után kimegyek palatinusné asszonyom ő nsgához, meghallom mit fog mondani és javallni ő nsga, bátorságosan ferethetek-é ottan, vagy nem, ha nem látom módot benne, szóllok dogtor urammal arról, ő kglme mást fog rendelni. Itten nincsen semmi híre, hogy palatinus urunk ő nsga tanácsot hirdet vóna, nincsenek is semmi urak itten Zichi uram és Draskovics János úr s Lippai urak, egyéb senki nincsen itten, hanem az úr ő nsga felkészül. Valóba csak alig várom a lovaimat, hamaros fel-mehetnék haza felé. Az fegete bársonst kk ím megküldettem. Ezzel Isten éltesse és tarcsa kgdt sok esztendeig kedves jó egészségbe. Irtam Pozson városában 22. Jun. 1661.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Kata Szidónia.

Fekete kamukát vettem, hamuszinűt nem kaphattam itten, az gombot sem kaphatom, talám Szombatba találni.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Ezen órában Isten segítségéből szerencsésen irkeztem ide Bánkára, az úr Istentől kívánom az kgd egészsége felől is minden

jót hallani. Igen csak előttem Viszkeletiné asszonyom is ide gyűtt, ő kglme bágyatt erővel van, aggya Isten, használjon a ferdő ő kgnék. Az sok ferdőt néztem, ugyan jobban találtam az fürdőt, hogynem describálták Pozsonba őket. Én is Isten éltetvén hónap-után megpróbálok az jó ferdőt. Bizony igaz szivbül megörültem rajta, hogy értettem asszonyom néném ide gyűvetelit. Czohor uram is itt Moravankán savanyó vizet iszik, nem tudom, még sokáig fogja itt késni vagy nem. Ezzel Isten tarcsa és éltesse kgdt sok esztendeig, nagy szerencsésen. Irtam Bánkán 7. Julii 1661.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Kata Szidónia.

Az szálasoknak itt nem fizettem, hanem kgdt kérem, haggya meg kgd megfizetni nekik.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Kgd levelét szeretettel vettem, hogy kgd jó egészségbe útrúl megtért, szivesen örülök, tarcsa meg az úr Isten kgd sok esztendeig azon jó egészségbe, szivbül örülök. Én is Isten áldásából türethetőképén vagyok az ferdő után, hiszem az úr Istent, egészségemre fog szolgálni ezen ferdő. -- Viszkeletiné asszonyom napról-napra jobbadon kezd lenni, kk szolgálatját ajánlja ő klme. Hogy kgd palatinus urunkat ő nsgát és az aszont jó egészségbe hatta. azon mindnyájan örvendezünk, az úr Isten tarcsa meg ő nsgkot sok esztendeig szerencsésen. Ezen órában küdött Vizkeletiné asszonyom ő felsége asszonyom anyámnak szóló parancsolatot, im kk megküldtettem, megértheti kgd belőlle, mit akarnak. Asszonyom anyámat ide várom, örömet tudnám, kgd alá megyen-é Pozsonba arra az terminusra. Azt tartom, itt Magyarorszáiban fognak e télen quartirozni az német hadak. Hogy Révai Ferencz hamis tót testamentomnak nyaka szakadott, az jó, asszonyom anyám is akarni fog. . . . felől megmondom asszonyom anyámnak, az meglett dolog ellen nem tehet, ugyan él a jó Isten. Ez elmúlt szerdán dovorániak belesziaknak magok határokhban az lovakat behajtották; az tisztartó irt és tudakozott, kell-é szolgabíróhoz hajtani az lovakat, én meghattam, azt semmi uttal ne cselekeggye, hanem kezességre bocsássa ki őket, és mennyenek ki, szomszédcsúgosan becsüljék meg az kárt, az aszon igasok (?) ellen nem lesz az, mint maga is mondja, nem kell mindjárt perrel látni hunni kicsin dolgot, főképen asszonyom néném ellen, a ki mindenkor igaz jó akaró atyánkfia. Az lovakat kezessékre kibocsátották, magok is kimentek, de semmit sem vizezhettek, meghattam, csak veszteg legyenek míg kgtül lesz választom, vagy is maga elgyű kgd. Ugy hallom, hogy sokszor behajtották az belesi barmot, de mindenkor tisztartók magok között vigezték, s most ol nagy lamentacziókat teszik az tisztartók,

mintha sokszor pauaszolt volna már. Édeském kérem kgd, ha hoznak Liptóbúl szarvas gombát, küggyen kgd ide is. Csáki Ferenczné kérte ha lesz, tegyek részessé őtet. Aszonyom nénémnek is kedveskednék, vagy ha szép galóczát kaphatnék. Seréni Gábor uram leánya irt nekem, nem tudom ki átal, Illavárúl hozták az levelet, im irtam választot. Ezzel Isten óltalma alá ajánlom kgdt. Bánkán 15. Jul. 1661.

Maradván kdnek igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Kata Szidónia, m. p.

Az nem jó, hogy a vérhas kesz regnálni, kgdt kérem, a gyümöcstül őrizze magát az Istenért.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk mint szerelmes uramnak. Az úr Isten tegye szerencsésé kk az új esztendő't és engedgye kk sok új esztendőket szerencsésen s jó egésségben érne, szívből kívánom.

Ezen órában vettem az kgd levelét; szívesen megiedtem az Erzsók betegeskedésén, az nem jó, hogy a himlők mutatták magokat, és esmég beütöttek. Ezerszer is megbántam, hogy az nénémnel nem mentem az Erzsók betegségéhez képest, most is azonnal felmennék, de mivel egy lovasom sincsen az Andrisnál több, mind felköttem őket az nénémmel. Szánom igen, hogy kgd trencsini dogtorér't küdött, ha Askanius volna, inkább akarnám Kohnál, mivel többet érti betegekhez, kérem kgdt, ha valami félő nyavalya volna, mentül hamarabb aggyon értésemre, egyébiránt dogtor Spindler nem jöhet betegséje miatt, de dogtor Heuer. ki nállam vót, tudom elgyün. s mindjárt magammal felvinnék, azonban addig trencsini dogtor legyen mellette. Nehezen monthat az ember orvosságot is, mivel nem látom nyavalyáját, azonban eddig talám változás is esett nyavalyájában. Legjobbnek itélem dogtor Askanius tanácsával élni, kérem kgdt mentül hamarább tudósíccson mint lesz tovább, és küggjön alá cselédet, hogy ha kell, felmehessek. Bizony bánom szívesen azt a gyermeket ha valami nyavalya történne szegényen, talám az szívem megérzett, hogy ol nehezen hattám magamat rá venni az itt maradáshoz, de minuyájok nem tanácslátok (*így!*), ahhoz képest nem mentem, de immár Istennek hála jól vagyok, semminémű nyavalyát nem érzek magamon, mintha beteg sem lettem volna. Eddig tudom az néném Illavát érte. Az körmöczi adósok felől irtam Teszáknak, ha lehetne hogy összeszedné az az pénzt, hogy megfizethetnének az adósságot, mi választom lesz, meglátom. Révai Istvánnak nem méltó adni, hanem ha successióra akarna venni, mivel az ő zálogja azt sem éri, a ki rajta van. Teszáknak irtam ennekelötte az cseléd és majorság felül, de most semmi levelet tölle nem látom. Az stub-

nyai korcsmáros felől mit ír kgd, igen kevés jövedelem vóna, ha azt a sert is megengednők nekie, de mindazonáltal az mint tetszik kk, én contentus vagyok vele. Az temetés felől mit ír kgd, a bizonyos, hogy gondolkodásra való dolog, mivel a címerek miatt ol hirtelen nem fog lehetni, azonban Illésházi Kata lakodalma lészen, a lakodalom előtt 2 vagy 3 nappal illetlen vóna, mert olyankor immár kezdnek gyülekezni az emberek, hanem ha vagy egy héttel az után lehetne, akkor immár az emberek eloszolnak. Ha lehetett vóna, Vizkereszt nap után való héten szintén jól esett vóna, és nem esett vóna vasárnapra, még jól vóna, ha másnapon, nem vasárnapon esne. Ceremoniával fogunk-é temetni szegény édes asszonyom anyám testit vagy is pompa nélkül, az mint maga szegén kívánta, arról is jól kell gondolkodni. Ha ceremoniával fogunk temetni, de hát az egész atyafiakat kell híni s ő neki szegének dicsekedés kívül mondván nagy urak s derék emberek, udvarnál közel való atyafiai vannak, de azok mind pápisták, *azok bennünket az kik luteranusok vagyunk nem úgy mint embereket, hanem mint legalább való állatokat tartják*, azok tudom csak azért sem gyünnének, hogy luteránus prédikációt kellene hallgatniok, és úgy ha ceremoniával való temetésnek kellene lenni, és az szegény asszonyom anyám atyafiai közül jelen nem vónának, annál inkább azok a rossz Révaiak mondanának »*vie csia naha csia ruha*«, azt én leginkább considerálok ebben az dologban; más az, hogy maga szegény kívánságát nem örömet másolnám. Kgd-t kérem, vegye consideratiójában ezen dolgot, ha penig kgd még is akar ceremoniával temetni, de hát az egész jószágot kell megróni az temetésire. Jónás deák ilen szóval reá felelt, hogy ha jóval elválhat, bizonyos, másnál nem szolgál csak nállunk, és hogy minden tehetséggel azon lészen, onnét elválhassa. Hónap irok nekie és az Andris által küdök leveletem, meg ne tuggyák ottan és megkérdem, beatta-é az számjait és vége szakadott-e. Minap Miklósné asszonyomnál át vótam, de nem szólhattam magam vele, hanem csak az asszon házában láttam s kérdeztem: vége van a dolognak, felelte: még nem, de senki nem vette észébe, miről szólnok, mert ha az asszon megtudná mit akarok, igen haragudna, ő igen azon van, maga szolgáljává tegye, de ő azt mondgya, Isten óltalmaz, hogy ő nem szolgálná, nem tudom miért. Supplicatió-nak párját vettem, de ha kgd magyarra fordíttatta volna, inkább akartam volna, hónap Jónás diáknak küldök, tóra vagy magyar szóra fordícsa s lessz menceségem miért küldök hozzá. Akarnám, ha kgd az szederjes posztót cselédért az hintóval alá küldene, mivel karácsonkor változik az cseléd s mindenik kéri fog. Az hámok felől végére megyek. csinálnának-é, ha az ember jártatlan bőrt adna nekie, de én igen kételkedem benne, hogy megcselédnének. Itt Levárdon vagyok szíjjártó, az csinált szegény asszo-

nyom anyám lovain való hámokat, de kocsis nem dicséri munkáját, azt mondja, hogy nem jól gyártatá az bőrt és úgy igen sértik az lovakat. Szintén irtam ezen levelet, érkezett Sztaniszló, szívesen akarom, hogy az Erzsók Isten áldásából jobban van, az úristen térítse meg az ő előbbeni jó egészségét, csak vigyázással legyen az feje cseléd körülette, ne engedgyék akármit ennie. Az Anna Máriát hónapután küdök fel Bécsben, méhent megveszik az bárson. alá küldök én is mindjárt, az Jankóval megvarratok az palástokat és felküldök. Ha alá viszi kgd az gyermekeket, hát az én bárson hintómon kell vinni őket, jobban felvonhatni az ablakit és melegobb, más az, hogy a kis hintóban nem férnének, mivel 3 freicimert és az öreg asszont, mert 8 freicimert akarok gyászban ötezni (*égy !*) az temetésre. Az császár madarakat kedvesen vettem, kk megszolgálom, ha is magam nem eszem benne, de jó akaróimmal megétetem kgd egészségeért. Semmi új hirt nem irhatok kk, most semmi újságot nem hallottam, talám Bécsből veszem valami újságot, kk értésére adok. Ezzel Isten őltalma alá ajánlom kgdt, az úr isten tarcsa kgdt sok esztendeig szerencsés jó egészségben. Irtam Sz.-Jánost 27. 9-bris 1661.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Kata Szidónia, m. p.

P. S. Ha kgd szegény aszonyom anyám testét Illésházi Kata lakadalma után akar temetni, de hát is itten az cseléddel megszegődvn felmennék, kérem kgdt. alkalmatossággal aggyon értésemre, hon lesz az a lakodalom, Trencsinben-é vagy Pozsonban ?

Szolgálatomat ajánlom kk mint nekem szerelmes uramnak stb.

Ma délután érkezett Selmeczi, ím az atlaczot és az . . . kk megküldtettem. Magam felől kk azt irhatok, hogy Istennek hála napról napra jobban kezdek lenni, noha még ágyban való heveréssel az időmet töltöm, néha mégis felkelek, de sokáig fenn nem lehetek. Most jött Miklósné, hozott ő felsége kk szóló levelét, az mint látom az *korona kucsosai* felől ír ő felsége. Ezzel Isten őltalma alá ajánlom kt. Sz.-Jánost, 9. Decembris 1661.

Maradván kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Kata Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk.

Mivel még eddig nem értettem kgd mint jött haza, akarom kgt ez levelem által látni, kívánom az úr Istentől kgd egészsége felől örvendetes hirt hallani. Magam felől kk azt irhatok, hogy immár Isten áldásából jobban vagyok, 4 naptól fog-

vást magam keztem járni, noha még erőtlen vagyok, úgy tecczik, mintha ujonnan tanulnék az járást, ahhoz képest senki sem akar tanácslani, hogy az innepek előtt felmenjek, mivel az temetésre megénten alá kellene mennem. Tudom, mit kell cselekednem; a mi azt illeti, az én garádicson (*így!*) lehetetlen dolog, hogy felmehetnék, mert nagy nehezen megyek fel az felső házba. Czoborné asszonyom azt mondja, hogy javallja, hogy az nénémet még az innepek előtt felküggyük, míg az utok, hogy könnyebb lesz aztán alá is indulni az temetésre, ha én ott fenn nem leszek. Mert ha én ott fenn vónék és az temetésre mennék s a nénémet nem akarnék alá vinni magammal, rettenetes nagy mérgeket tenne. Azért a mint kgd javallja és parancsol, a tévő leszek. Ha kk úgy tetszik, hogy felküggyek az nénémet, hát az Jankó lovain küdgyek fel, kgd kérem az háموkat boréttassa meg fekete posztóval, én itten az szegény asszonyom anyám kis hontót (*így!*) Bécsbe akarom küldeni és fekete posztóval burétani, mivelhogy Berémbe kell mennem, ottan igen megszólnának, hogy magam ol nagy gyászban járok és burétatlan hintóban járok. Auni mint az néhány forint, inkább reá kötem, hogysem ember szállást felvegyek. Az György deákot még nem küttem Slevics uramhoz, mivel napokban igen megbetegedett vót, mihent egy kis erőt veszik, azonnal általküldök hozzája s meglátom mit akar. Im kk Serinyi Gábor uram levelét megküldtettem. Ezzel Isten tarcsa és éltesse kgd sok esztendeig szerencsés jó egészségben. Irtam Sz. Jánost, 13. Decembris 1661.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Kata Szidónia, m. p.

Kgt kérem, vétessen illen posztót 3 víggel, az itt való cseledért, mert most az ünnepekre szükségem lesz reá, ha egyik pénzből nem lehet, akkor abból az pénzből, a kit az birka gyabjut eladják, mivel izentem Győri uramnak, hogy elaggya.

Szolgálatomat ajánlom kk mint nékem szerelmes uramnak stb.

En tegnapelőtt Szakóczára érkeztem, tegnap reggel Slevicz urammal beszélgettem az beréni utunk felől, ő kiemének Zeleccki uram irt, hogy az ország parancsolatjára ő neki Szetenre kell mennie Illésházi György uram jószágát egzekválni adósságában valami Kalcznstannak és ahhoz képest nem fog Berémbe lehetui Zeleccki uram, hanem 1. Februarii, és az akart Slevicz uram, hogy várjam Zeleccki uramot. míg Berémbe gyün és osztán irgyak ő általa Nohátnak, mikorra ad terminust, mikorra kellene Berémbe gyűnnem, de én azt nem akartam várni, hanem tegnap Melcsiczkit küttem Noháthoz és irtam neki, hogy érttettem, hogy eremest

szembe vóna velem, az ki meg lehet, csak Berénbe gyűjjen és pénzt hozzon magával, hát megalkuszunk s kértem, nevezzen napot mikor gyűhet Berémbe. hogy mink is bemegyünk akkorra, azonban Zeleccki uram is Berémbe fog gyűnni, megint elérkezik Melcziczki, azonnal kk hírével adok mi választom lesz; Slevicz uram reá felelt, ha csak egészséges lesz, hogy elgyün velünk. Ezzel Isten ótalma alá ajánlom kldet. Irtam Buron 25. Jan. 1662.

Maradván kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Kata Szidónia, m. p.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk stb.

Kivánván az kgd szerencsés haza jövetel felől bizonyos lenni, akarom kgdt ez írásom átal meglátogatni és kgdt az itt való álapotokról tudósítani, noha csak ez elmúlt szerdán Burról irtam kk, mit végeztem Slevicz urammal és hogy reá felelt, hogy Berémbe megyen velem, de ma meginten hozták ez levelet tülle, mit ír, kgd érthet belőle. Melcsiczki még eddig sem érkezett Naháttól, minden órában várom hogy elgyün. Micsoda választom lesz, meglátom. De énnekem az Slevicsz mentsége nem tecczik. Minap bizonyoson reá felelt, hogy elgyün s most menti magát, talám ő nem kíván, hogy az dolok végbe menne, hogy tovább kellenék nekem ő neki interest fizetni, vagy is azt gondol, hogy ha Berémbe menne velünk és ott végeznénk az Nahoddal, hogy elő kellene adni az leveleket, talám nincs anni hitelem nálla (az kitől nem kellene félnie) e világért nem akarván oly hamisságot kezdeni, nemhogy az ő koszos ennihány forintért cselekednék, hanem azt gondoltam, ha kk úgy tecczene, mivel az morvai levelek miut Slevicznál vannak zálokban s tudom ki nem aggya pénz nélkül s nekünk nehéz vóna Berémbe menni s végezni levelek nélkül, én gondoltam, hogy jó vóna ha én az két násfámat vennék és az Anna Mária sógorának zálogban vetnék anni pénzbe, mennibe az levelek zálokban vannak nála és Slevicsznek letennék, kezünknel lévén az levelek, mindjárt jobban hozza keszthetünk az dologhoz, vagy gyün velünk Slevicsz vagy nem. Mikis ha kívántatna bemehetnénk Morvában, de levelek nélkül ha ő velünk nem vóna, nehezen mehetnénk be. Más az, ma vagy hónap meghalna Slevicsz, Isten tudgya, meddig nem gyűhetnénk leveleinkhez s Slevicsznek anni interest kell fizetnem, mennit Bécsben. Abba bizonyos vagyok, hogy Venczl uram át pénzt zálokra valamennit fogok kérni tülle, azért ha kk így tecczik a mint írok, én csak Melcsiczkit várok, azonnal felmegyek Illavára. Az Anna Máriát itt hagyok, hogy alá küdvén az násfákat Bécsbe vigye és az pénzt alá hozhassa, hogy az morvai leveleket kiválthassam. Megent Melcsiczki elgyün, azonnal kk hírével adok, mit hozott, azonban én itten ol dispozióval leszek, hirtelen indulhassak vagy

Illava felé, vagy is Berém felé az mint az idő hozza magával. Ezzel Isten ótalma alá ajánlom kgdt. Az úr Isten tarcsa és éltesse kgdt sok esztendeig kedves jó egészségben. Irtam Sz.-Jánost 29. Januarii 1662.

Kk igaz házastársa szeretettel szolgál míg él

Révai Kata Szidónia, m. p.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Kiemed 25. 7-bris irt levelét vettem, reménlem, eddig kezhez vette kied leveletem, melyben irtam, hogy ujonnan memorialist irattam ő felségéhez és Rotal uram ő nsga annyi jó akaratot nyújtott és maga recomendálta német kancellarius uramnak beprezentálásra; azomban e hétig nem lön semmi hírem hova dirigálta ő felsége azon memorialisomat, ma megént ujonnan irattam egyet, amellet Rotal uramnak is ő nsgának egy levelet németül, kérvén ő nsgát, méltóztasson annyi gratiát nyújtani és fő komornik uramnak recomendálni, ő felsége megolvasásában bizonyos lehessen; kire rá felelt ő nsga, hogy megcselekeszi, várta is magához ebéd után fő komornik uramot, mi fog következni ezután vagy mi választom lesz, megtanít az üdö. Hiszem az Istent, maga jóvoltából megsegít minket és megszegyeníti ellenségeinket. Petróczi portékája felől mit irt volt Haiszter úr kk, én senkinek másnak nem izentem felőle egyedül Rotal uramnak ő nsgának. Reménlem, kgd nem jól értette azt, kit irtam volt kk pénz végett, Paior urnál vagyon az én pénzemben, egyik részit Turóczbúl küdett volt az ispán, másik részét pedig zsidógtúl. Adósságomat ki szette, azon pénznek nálla kell lenni, azt küldjen kied ide, mivel külség nélkül szükölködek. Már alkalmas pénzt elköttem. sz.-jánosi tisztartó sem győzi. Hogy az véres arena indult kieden értem, mivel doktor Rager uram itt nincsen, hanem Pozsonban, igen jól cselekedett vóna kied, ha maga iratott volna kied deákúl levelet, és megirta volna minden voltaképen az mint érzi magát, de már így lévén az mennyire informatus vagyok, irok ő kiemének, azonban kied fejr rózsza vízben czitromot facsartasson és megelegyítván úgy háta gerinczit és kereszt csontját mindennap kenyezesse. Az illavai kertben termett almát kedvesen vettem, Venczl uramnak mutattam, csodálkozott ő kieme rajta, lévén magának is igen szép gyümölcsös kertje, fontos alma is terem benne. Szunyog Julius-nénak most választ nem irhatok, számtalan irásom vót, ma már többet nem irhatok, azutánra hagyom. Ezzel Istennek kegyes gondja viselése alá ajánlom kiedet. Wiena 29. 7-bris 1671.

Maradván míg élek kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Kata Szidónia, m. p.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Mivel tegnapelőtt (*közbeszurva Ostrosit kezével*: 5. 8-bris létőn) német kancellárius uram izent vót, hogy úgy mint tegnap az memorialisomat ő felségének proponálni fogja, úgy mentem tegnap délután oda hozzája és kirdeztem: mind resorválta ő felsége magát az én kívánságomra. Kancellárius uram egyébiránt csak az egyik memorialisról tett emlékezőst, mondván, hogy tanács előtt lévén azt találták, hogy Rotal uramra relegáltatik (*oldaljegyzet Ostrosith kezével*: Cancellarii verba de resolutione) az meglévén úgy osztán az ide való jövetelről szó lészen. Minekelőtte magam vótam vóna kancelláriusnál, Rozga uram által azt izent, hogy ő proponálni fog supplikátiómat, azonban Rottal uramot disponáljunk, azt én megvallom csodával értem (*Oldaljegyzet*: Canc. nunciavit de Dispositione D. Rottal), mindjárt Stal uramnak irtam, im páriája kit irtam, mi választot adott másnap, tegnap estve is ujonnan mit irt. oda küldtettem kk, az *oskola mester meg fogja magyarázhatni kk*. Ma reggel hogy Rottal uramhoz küdeztem és üzentem, hogy kancellárius u.-nál lévén, mit mondott ő nsga, azt izent, hogy úgy értette. ő felsége dekretumot méltóztat ő nsgra adni ezen dolgok végett, de mivel még kezénél nincsen, nem is mondhatta mit tart magában, hanem kezéhez mikor adják úgy tudni fog, mihez kell tartani magát, ha lehetséges dolog vóna ezt hamarébb tudnunk, azon vónánk; Stal uram jól biztat, ha az ura fogja immáron relegálni az kied dolgát, bizonyos lehetek benne, igazságtúl el nem megyen ő nsga, mi nekünk sem kell egyéb, csak igasságunkban lehetne előmenetelünk, jó végét várnánk. Már azt az két napot, az mint kancellárius u. mondotta, nek kell várnunk, mikor . . . emlegettem mosolgott, mint egy olyat mondott, hogy az akczebtálni fognak, diregte ki nem monta egyébiránt, de ugyan arra czélozott szava. Én úgy gondolom szégyentől viseltetvén egy némelik, hogy olyat kesztek, ki markukban szakatt, azon fognak igyekezni, ő felsége parancsoljon Pozsonban végét szakasztani az dolognak, ne legyen itten szemek előtt. Petriny uram írása felől mit irt Stal uram, tegnap estve im oda küldtettem kk. Petróczi uram portékája felől higye kied nem Bécsből sült az ki, hanem ott főzték azt, meg akarván valamit ki ijeszteni, de hol mi nincsen, bizony mesterségnek tartom, ki ijeszthesse valaki, itt penig egy lélek se hozta elő, hanem én hogy üzentem volt R. u., de mindjárt izent ő nsga, nincs hirivel. Reménlem az P. ládáira fájt foga némelyeknek. hiszem Isteut, továbbra is megszágyenülnek hamis tanuk végett. Petriny uram írására nézve, mivel resorválta ő felsége magát, az katonák lovai végett sem lesz annira szükes az dolog. Az conditionatus absolucinalis (*igy!*) felől én semmit még nem hallottam. Tamás uram felől az szolgák, kik ide járnak, sokat beszélnek, ha a mind igaz volna, nem volna jó mindent mondani előtte, elég

eből hálálná meg az sok jótétemént. Azonban azt is mondhatni, az gyűlölség sokat szóllat az emberrel, mégis vigyázás nem árt. Az ur pecsétje alatt való testimonialist mostanában nem látok módot benne hogy kérhessünk, az utánra való az, csak az személyre való szabadságról vihessünk végben, az többi azután mind könnyebben végbe mehet, ha azt kívánnánk, scrupulust csinálnánk némeliknek, annival inkább arra igyekeznének, ne légyen valami fogás nélkül az szabadulás, és ne lehessen kérdezni az vádlókat, azért nem is jó mostanában igen emlegetni is azt, hogy jövőendőben is lehet keresni az oly hamis vádlókat, mi ezer mesterséggel szoktak élni az olyan hamis vádlók. Az utra való költségről is hallgatók most, csak az elsőn által mehessek. Azomban ha ő felése úgy resolválta magát, az mint Stal u. ír, próbáljon kied és kívánjon költséget aztán tőlek, meglátja mi választja lesz. Montenics (?) már régen elment innét, igen hirtelen resolválta magát elmenetelre, ha igaz vóna is kit ír, kit hogy mondják nem csoda, mi gyakorta vagy on itten az olyan, kevés egyesség vagy on már e világon, igaz szeretet annál inkább. Az kontribúciónak jedzésit, kit illavai jószágban irtak, megolvastatom, szintén elég volna, ha úgy kellének mondni, nehezen is kitelhetne sokára az pálinka árul-tatásából, nem nagy kincset gyűthettem illavai jószágból, nem is nagyon fogok érezni, ha zsidók veszik hasznát annak. Blatnicza várától hogy annit kívánnak, mint Szklabina várától Révai urak, abból is jó akaratokat látui, én nem vagyok örökös ottan, magok-nak talám több kárt tesznek aval, hogynem nekem. Párson uram gondolatlan írását Rozga uram megmagyarázta, én egyébaránt nem ösmérem, de többet tartottam felölle, bár ne presmitálja (?) káros szolgálattját, úgy tecczik, nem sok hasznát mutathatok én is az ő szolgálattjának, bár megválasztotta volna az üdőt jobban, mikor kell afélét írnia. Bezzeg ő is Jó szolgái közül való, nem tudom kk mint tetezik, én bizony csak elbocsátanám, sőt inkább másnak két annit fizetek, hogysen az olyan gondolatlan busitá-sáért, a mien szolgának nevezné, hát ő csak széna abrakért, nem becsületért kíván szolgálni, reménlem annyit nyer azoktól, kgd fél-téből mást nehézli szolgálni, az mint Keviczki nyert. Az kis ház-ban való almáriomokban semmi olyas nincsen, nem szükséges azokat más házban vinni, csak helyben maradgynak, nagyobb kárt tehet-üének a helyből megindítással, kiváltképen a kisebbikében orvos-ságok vannak, az egy hebanumfából való sraibtis az mely kisebbik almáriomon ajtó mellett áll, azt el lehet tárházba tétetni akár melyikébe. Kulcsos ládácskát Szeniorné aszonyomnál hattam, ha Sz.-Jánosra megyek, szükségem lesz reá. Jancsi csatlósnak hattam Sz.-Jánost lévén, pomagrana fákat felvigye, viola és szekfü gyökér is vagy on, eddig reménlem az illavai kertész Leszkóczra vitetett az virágokat és olau fákat, czekeket is hattam Jancsinak ott hadni

Leszkóczon. hanem arra kérem kiedet, hívassa maga eliben az kertészt és hagyja meg neki, hogy ha még nem volna késő, az pomagrán fák, kiket felköttem, szoros edényben vannak, ültesse azt át fa edénybe, az mint narancsfa vagon, hiszem elég üres olyan edényem volt, ha nem találja hirtelen, kérdezze meg az előbbeni kertésztől, hova tette. Az több virágaimra és egyéb kerti veteményre hagyja meg kied, legyen szorgos gondja, hogy megdicsérhessem Isten haza segitvén. Ezek után Istennek kegyes gondja viselése alá ajánlom kiedet maradván míg élek. 71. 8-bris Wien.

Kk igaz házas társa szeretettel szolgál

Révai Kata Szidónia, m. p.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Nem akarom elmulatni, hogy kk értésére ne adnám, mi karban legyen dolgunk itten mostanában, az mint úgy tecczik, megírtam azelőtt kk. hogy német kancelláriusnál voltam az beadott supplicacióm végett szólván vele, azt attá választúl, hogy ő felsége előtt proponálta azokat és úgy resolválta ő felsége magát, hogy ezen dolog Rottal uramra ő nsgára relegáltassék, azt mindjárt megizentem Rotál uramnak. ő nsga azt üzent, hogy úgy vagon tuttával. decretum adatik ő nsgára, de mivel még ki nem jött, ő nsga sem izenhet. mi formán parancsol ő felsége, de mennire ő nsgán fog állani, igasságunkban jó akaratját meg nem vonzza tőlünk. Mivel akkor kancellárius uram mondotta, hogy két nap alatt ki gyün azon resolutio. én is tegnap oda küttém vót tudakozni. azon degretum mikor fog kijünni, kérvén, ha kell lenni, ne késsék, jó lelkiemérete lévén kk, igazságos tervén előtt nem szalad kied, sőt kész megfelelni. Az egy gyalázatos alá hozását meghallgatatlanúl hogy gyalázat követné kiedet, az elől akarnám óvni kdt, cavealván minden jószágomat, becsületedet, hogy el nem megyen kgd; arra izent, hogy ő felsége kegyelmességgel hajlandó kdhez, az mint Rozga uram formalis szóval megírja kk. miképen mondotta kancellárius uram. abbúl jobban értheti kgd. Azt is meghatta, hogy úgy mint ma reggel jöven oda és juttassam eszébe, hogy el ne felejtse előhozni ő felségének. Az beadott memorialisomat és sollicitálásunkat a mi nézi, én is írtam egy könyörgő levelet, kérvén ne felejtse előhozni ő felségének, és kegyes resolutio megnyerésére segítséggel lenni. Készült is bizonyosan, hogy kimegy, mivel homályosodni kezdett vót az idő, és úgy vót meghagyva az császártúl, ha rút idő leszen, kigyűjjenek az tanács urak, de ha szép idő leszen, ő felsége mulatni fog vadászattal, nem leszen tanács. Megtisztulván az idő, nem mentek ki az tanács urak, az leveletem pedig kancellárius uram segretariususa magára vette, az mikor alkalmatosságát látja bemutatja az urának. Ezekre

nézve egyebet nem ítélhet az ember, hanem hogy az processust is már abba kezdenek hadni. Igaz az Isten, ő maga híveit erő felett nem engedi kísértetni ő szent felsége, tovább mi fog következni, el nem mulatom kk értésére adni, ennél bizonyosabbat sem irhatok kk. Rottál uram ő nsga már jobb egészséggel bír, de mégis nem jár ki házából. *Az bécsi hírek mit írnak im elküldettem* kk, az úr Isten őjjon minden keresztén lelket pogán kéztől. Az Anna Máriát kiköttem Sz.-Jánosra, de nem fog ottan egy napnál tovább késni, az Jancsinak penig hattam... lovaival egész Illaváig menni, ott meg (pihenni?), im küldje kgl megént alá az szekeres lovakat, avagy ha úgy tecczik. az... kanczáit leküldheti kied, ha ottan nem lehetne jó tartások. ha penig úgy tecczik kk, akkor ezeket csak küldje alá, mivel két rendbeli szekeres lovakra lenne szükségem az mikor úr Isten megsegít hazamenetelemre, két hintóm lévén itt alatt. Talám úgy adja az úr Isten, hogy már hamarébb fog lenni, hogysen mint az előbbeni biztatás után, de úgy látom, az szakolczai szüretet is elmulatok már, más héten hozzá kezdenek, de ám Isten neki, azzal sem gondolok, csak másként adja Isten már egyszer jó véget érnem. Ezzel Istennek kegyes gondja viselése alá ajánlom kdt.

Maradván míg élek, kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Kata Szidónia, m. p.

Más kézzel : Vien, 10. 8-bris 1671.

Kíül Ostrosith írása : Vien, 10. 8-bris, hozta Jancsi — 14. ejusdem. Irtam választ Csizmaziátul 20. ejusdem. De Delegatione ad D. Rottal et Cancell. German. Oblatae. Ugyane kéz vonásaira vallanak a dátum és a levélben tett javítások.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Kiemed 6. 8-bris irt levelét vettem, reménlem, kied is az idő alatt irt leveletem kezihez vette. Az elmúlt (nap) német kanczellárius uram ki járt Eberstorfra, az nap nem lehettem szemben vele, hanem tegnap jólehet ennihányszor küldöztem oda számítalan dolga lévén, végtére a felesége izent. menjek oda és várjam ottan nála, míg az sok ember elmegyen az urától, nála legyenek, azután szembe fogok lehetni az urával. Ugy is vót, de igen rövid időre bejött vót az asszon házába, le sem ült. hanem megkövetvén nem késbet, el kell menni, de arra assecurál, hogy 4 nap alatt meg fog lenni az resolutio. úgy, hogy kk ide kell gyűnni, de maga alkalmatosságával minden quardia nélkül és hogy remélni, megnyugott szívvél lesz az minémű választom lesz. Jólehet örömet tovább szöllottam vóna vele, de nem késett, hanem mindjárt elment hintón valahová. Már azt az 4 napot meg kell várnom, mivel az őszi napok természet szerint rövidek, talám ezen dolog-

han is rövidebbek lesznek az pozsoni napoknál. Egyébaránt valaki (szóllott?) felőlle, mindenki azt mondja, hogy jó lelki ösmeretű ember, és a mit mond, építhet az ember szavára. Talám úgy aggya Isten, hogy az sok várakodás után egyszer olyanra akadom, a ki hevenyében fog bänni az igazsággal. Az úr Isten is talám nem fog tovább szenvedni, némelyeknek hamisságokat világosságra fogja hozni. A jó personalis uram abban bizony görbét hallott valakitől értett, hogy én keményen ajándékozom az emberek ezüst mível. hála Istennek niucsen olyan dolgom, hogy ajándék által kellenék rektificáltatnom, hanem tiszta igazsággal. Há(la) Istennek, hogy nem ő kiemén áll. Ilyen szóból ítélhetek. ha ő kiemén állana, az igazságot is ezüsttel kellenék emelnem. Fizesse meg az Isten ő nek, mily igazán deferál engem. Itten is akart egy nagy embernél izetlenségbe hozni, mondván, hogy én Orbán István uramnak juhokat százakat attam, csak ebben segiccsen. A mikor nékem megmonták, én nem tagattam, hogy Orbán uramnak 100 juhót attam, de nem másért, hanem personalis uram az egész ország végezett articulusi ellen mandatumot adván Bárson uramra, az igazságim penig kamara keze alatt lévén, mivel óltalmaztam volna magamat. Nem is az hitván juh vezette igazságomat, csak igazságomban megtarcsák azt kérem és alig nyerem, nemhogy igazság ellen nyerhetnék, soha bizony nem is kívánom. Rottal uram megénten megnehezedett, már két éjjel semmit nem aludt, ma nappal sem, bizony féltem azt az urat, öreg ember ő usga, most hallom gyomrát fájdolja, bizony mindjárt szegény édes anyám jutott eszembe, az is leginkább gyomrát fájdalta utóljára. Az decretumot hallom kihozzák, de Rottal uram fel sem szakasztotta betegsége miatt. A kirúl ír kd, hogy hónapra indítottunk memorialissal, azt egyébaránt Rottal uram parancsolatjából cselekettem, az igazat penig mi haszna tagadni. más az, hogy emberek is, az mikor ol nagysággal informálja őket, annival inkább vehessék eszekben, rangából (*így*) cselekeszi. Az mint hallom, mind az két leveletem, mint azt kit Rottal uramnak, mint azt kit főkomornik uramnak irtam, ő felsége előtt megolvasták, úgy tecczik, azokban is alkalmasint megintettem lelki ismereteket. En mindent, valamit az lelki ismeretem digtál, cselekeszem, azonban ha mégis azon felett igazság (?) mellől elmennek. lássák, az ő lelkek rajta, legalább megnyugott elmével lehetek, hogy mindent elkövettem, az mi jámbor asszonyhoz illetett, az többit Istenre hagyom. Dogtor Ragerlnek irtam volt, az levelet Pozsonba küttem, azonban ő ide gyütt vót, és levél Pozsonba vittek, de én még is innen szemben voltam vele és megmontam, mit irt kd maga egészsége felől. Föveny ellen azon rózsa irt czitromból való szaftal egyvelítve az kereszt csontját és hátagerinczét kenni javallotta, és vagy harmad napig ... való levet innia, azt

elkövetvén. úgy hatta az szokott pilulákat bevenni kk, nem régen csinálta meg a Pál azokat az pilulákat, de én szólottam vele, hogy én jobbnak tartom először, minekelőtte az pilulákat beveszi kied, mannával (?) élni Vains... lév után, ím küldettem 2 lat mannát, azt szükséges egy kis ruhácskában bekötni és vagy 4 kalányira való aszú szilva lébe, a ki forró legyen, kell tenni és azon edént, melben az szilva lév mannával lészen, forró vízbe tartani, az míg az manna elolvad, elolvadván benne a manna, azon ruhácskát, kibe manna vót, kifacsarni és azon levét melegen meginnia, mint másféle purgátiót. az fog purgálni, de nem igen erősen, hanem pilulákhoz az gyomrát preperálni fogja, másnap estvére aztán beveheti kied az pilulákat, adgya az úr Isten kívánatos egészségire szolgáljon kk az orvosság; tiszta tiszta szívűl bánom, hogy magam nem készíthetem kk az orvosságot, de mivel az idő így hozta, arrúl nem tehetek. Törekországbúl e héten kurir gyütt, az mel hogy jó híreket hozott, itten közönségesen beszélük, Azsiában lévén dolga tereknek, errúl nem gondolkodik; azt is beszélük, hogy az persiai és ázsiai törek akart volna pénzbűl megalkodni, de ez hogy nem akarja, hanem ütessel akarja megtronfolni. Győrett pedig azt hirdetik, hogy budai vezér bizonyosan táborba vagy, már az Isten tudja melik igazabb; egyébaránt az idő már elmúlt, melben ő szokott táborozni, talám extraordinárét nem követi. Isten tudja legjobban az emberek gondolatokat és száundékjokat. Az róka málrúl mit ír kied értem, én már is tudakoztam, mivel fraczimerimnek mentécské alá akartam volna venni, haölcsön hozzá jutottam volna, de drágák. Semmi uttal... alatt nem akarja adnia párját, azt mondják, hogy az idén nem is bizzunk ócsó lehessenek, nem kaphattak, hogy magok is drágán vették ott fent. Ha pedig szépet fogunk választani, annál drágábban esik, hanemha sokat venne az ember egyvelítve szépet s lehtjéből (?) is az tarkát kivenni, málakból béléseket varratva, az zsidók úgy elathatnának, hogy az mála nyereségűl maradna, az alább való málakból pedig inasok mentéket bileltethetne kied. Elvárom azért kied tecczésit eziránt, mint fog parancsolni kied, attévő leszek, de hitelbe nem tanácsos afélét kérni, mivel nem itt való kereskedők azok, Augustából valók, nehezen is cselekednék. Ezzel Istennek kegyes gongya viselése alá ajánlom kiedet. Kőt Bécsbűl 15. 8-bris estve 1671.

Maradván míg élek kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Kata Szidónia, m. p.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Mivel már Istennek kegyelmébűl mégis örvendetesebb hirt írhatok kk, nem mulathatom el, hogy... hamarságnak mivel-táért felküldjem és kk az itt való állapotok miibe legyenek érté-

sére ne aggyak. Az elmúlt szerdán az mint megírtam vala kk, hogy német kancellárius uramnál vótam, az mely monta, hogy 4 nap alatt lesz bizonyos választom, azonban távolról értem, hogy az degretum kin van már, de mivel Rotal uram nehezen vólt, fel sem lehetett szakasztani előbb, hanem péntegen; az meglévén, Horvát György uramnál lévén már a degretum meg is szabad mutatni. Rozga uramnak azon degretumba igen lassu volt emlékezete kdrül, úgy aztán német kancellárius uramhoz ment Rozga u., (*Oldaljegyzet: az mely degretumnak hasonló kancelláriushoz is gyűtt*) az mihelet látá, mindjárt monda, hogy már expediáltatott az úr dolga, megfelel Roz. u.: usgos uram, abba bizony igen gyengén vagyon. arra nem sokat építhetünk; úgy mondja, de ne úgy ércse kied, specialis degretum vagyon az úr dolgárúl, hanem menjen kied *Abele* uramhoz és nála végére mehet. Oda menvén az megmonta, hogy vagyon parancsolat felölle, de mi lészen benne, nem akart mondani, hanem ebéd után kancellárius uram maga... instancziánkra, hogy degretumnak párját ide adjanak, mivel nincs difidentia német kancelláriushoz, hanem magyar kancelláriushoz inkább, úgy osztán mindjárt kiatták, melynek párját ím oda küldtettem kk. Magyar kancellárius uram nicsoda motivumokat keres, Rozga uramra biztam minden volta-képen kk meg írjon, igazán mondhatni felölle az régi proverbii. *hogy az forkos néha változtatja a szörít, de természetét soha nem,* az úr Isten úgy áldjon meg ő kiemét, az mely istenesen ő practical velünk, csak keservesen monthatom azt, hogy az idegen nemzet igazabb szívvél vagyon hozzám, hogynem mint magunkféle nemzet, az is elég nagy Isten látása, mikor magunk között meghasonlunk, de legyen úgy, a mint Isten akarja. Elben az mostani szükségemben legnagyobb három oszlopom volt Rottal uram, főkomornik uram és német kancellárius uram, kikért, hogy az úristen megáldjon őket - Istenemhez imátkozni fogok, míg élet lesz bennem. — Ezek a dolgok így lévén, úgy hiszem nemsokára kiszabadulok innét, kk is úgy tanácsolnám, ne halasztaná sokára ide való jövetelét, míg az embereknel feledségben nem esik az informatio, mindazonáltal arrúl is szóval többet végezhetünk, mivel olyan száundékba vagyok, hogy innét kiszabadulván, nem tovább egy napnál kések Szent-Jánost, ha csak kis hintőcskán felmegyek Illavára, minekelőtte kied leindul, holmi dolgokrúl disponálhatunk jobban szóval, mint levél átal. Hogy ím ezelőtt irt vólt kd belés végett inasok számára, jólehet választot irtam kk, hogy megvárom, tovább mint fog parancsolni, de így adván már Isten a dolgot, nem várok tovább kd választját, hanem holnap Isten megvirrasztván bennünket csak megveszem az róka málakat, az mint legjobban itélném lenni. A mellett gondoltam, hogy egy végposztót is veszek az inasok számára, mert ha azok is ott fenn

úgy vannak, mint a Kizsel itten, disztelen volna ide jönni rongyossággal. Itten a posztó nem drága most, reménlem, hogy a zsidótól sem esik ócsóbban, gombognak való selmet is niderlagban ócsóban vehetni, hogynem mint zsidógtól. Tekeli Zsigmondné asszonyom ajánlja maga házát szálásúl, de mivel már úgy hiszem az Istent, nem fogok sokáig késni itten, csak ezen a szálláson maradok addig, hanem ha kied ide jön és azutánra megengedi, az is jó segítségünk lenne, mivel én csak szállásról is többet 100 fr. kötöttem már itten. Levélnek elején elfelejtém kk írnia, hogy mennél hamarabb küldjen ide kgd 2 vagy 3 cartabiankát reversalis levélre válót, az egyik legyen első szerű (?) pecsétje s subskribtíója, másik pedig más szerén legyen, az mely alkalmasabb lészen, arra iratunk ha szükséges lesz, ha pedig magam írással végezhetek, azt is megcselekeszem; de ne talántám az kívántatván legyen készen, ne kellessik várakoznunk reá. Most az egyszer többet nem írhatok kk, hanem Istennek kegyelme alá ajánlom kiedet. Köt Bécsből 18. 8-bris 1671.

Maradván míg élek kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Kata Szidónia, m. p.

Kgdt kérem, ezen levelet küldje mindjárt Turóczba; nyitva hattam, megolvashatja kied.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kk.

..... most nem mulathatom, ... hiszem az úr Istent, nem-sokára vége szakat... és megszégyeníti az hamis vádlókat. Szó-ról szóra, mint járunk ma, Rozga uramra bízam, hogy voltaké-
pen megírván kk, abból meg fogja érteni kied, az úr isten fizesse meg
Rottal uramnak. Ő maga recomendálásából Lomberg uram is
bezzeg igaz keresztén módjára megfelelt, keresztén népek... uram
felől sem monthattak egyebet, csak továbbra is az úr Isten ő
szent felsége abba tarcson meg. Az mennire reá érkezem, azon fára-
dozok, hogy ezen jó akaratjában meg tartsam őket — — — — —

Én mihelt elmehetek, én itt nem kések... és mivel úgy akarnám,
mennél hamarabb kgd maga büntelenségét világosságra hozhassa.
Most hirtelen többet nem írhatok kk, hanem Istennek ajánlván
kgd. Költ Bécsből 20. 8-bris 1671.

Maradok míg élek kk igaz házastársa szeretettel szolgál

Révai Kata Szidónia, m. p.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Mi vége lett az terminusnak itten, nem küldem kk, Okoli-
csáni Pál uram felmenet betérván megbeszélte. Jó Jászi uramot
eddig mint mentettem, mikor az asszonya magát menti, nem az ő
oka, hanem Jászi uram, most azért nékem is együddőn értelmem,

azt mondja, mostani uttal azt kereste Jászi uram, szegény Csáki Ferencznéként bányon velem, az úr Isten fizesse meg ő kiemének. Én azt találtam, hogy inkább elkerülem reájok sirnia és átkozni azt mint szegén Csáki Ferenczné. . . . átkait meghallgatja az úr Isten, azt én nem vizsgálom. Mater uram maga is feljött vót ennehány fő renddel, persvadeáltanak ő kiemek, alkura vegyem az dolgot, inkább megalkudgyam és jó kedvemből adgyam (magam jussomat), kivel nem tartozok, ajánlották és kiváltképen az egyik, hogy 2000 ftig engednék dispositiót tenni; másnap azután azt is ajánlották, hogy Keglovics Ferencz részét, kit 8 vagy 7 fonton (?) kiváltottak, mindjárt kezemben bocsátja, míg élek vegyem hasznát, azonban nekem fordulna Lengyel, azt mondaná, néki több pénzébe van az a rész, hogy ő szegén érseknek bocsátta, azért én töllem kívánná, a mihez ha pénzem lesz, úgy is juthatok, az többi mi következhetne, kied okos ember lévén magától megértheti, nem szükséges nekem együgyü léleknek azt magyaráznom, az. . . is magam igazságomtól elmenne, meg volna az. . . . Rotal kergetni. . . áttatott. Egy becsületes ember bánta, hogy én együgyü azon nagy elméü embernek való dolgot magamra venni resteltem, és rá nem állottam mint halálomért mint mást hánt vetett, azt találtam mondani, annyi bornyubórt viszek vásárra, mint tehénbórt, én magam is megszóllanám mást, a ki oly derék dologba praecipiálná magát, majd azt is mondhatnám, ilyen móddal szoktak olyan jó akaratot keresni, mint ők cselekesznek, hihető, nincsen isten akaratja ott, azért babiloniai tornyot építenek. Okos ember is megbotlik néha, ha nem akaratjával is, de ha készakarva cselekeszi, annyival nagyobb számot ad Isten előtt. Talám még az idei ugorkát sem akarták hogy egyem, legalább némelek úgy beszéltek, de ahhoz tartom magamat, boldog Isten bír szegén ember szándékával. Im ennehány uborkát küldettem kk, kívánván számos esztendeig ennél jobb ujságot érhessen kied szerencsésen. Az. . fák felől irtam volt Turóczban, csak azért unalmas, hogy oly későn vehetek választot azon áldott országból. Az istentelen Révai Zsigmond mire igyekezik, tudom eddig hallotta kied, szégyenítse meg az Isten érdeme szerint. Az áldott Pünkest napokat Isten engedgye kk szerencsésen érni el és mulatni, szivből kívánom. Praedikátorommal kontentus vagyok, erősítse meg az úr Isten nekünk és adjon ő felsége buzgó és ájtatos szivet. Ezzel Isten sokáig tartsa és éltesse kiedet. Költ Sz.-János Maj. 1. 1698.

Kk igaz házas társa szeretettel szolgál míg él

Révai Kata Szidónia, m. p.

P. S. Im mit ir Kannár (?) uram, kk oda küldem, igaz az Isten és igaz az ő cselekedeti.

(A papir teljesen rongált, írás elmosódott, alig olvasható.)

Pozson 31. Mart. 1699.

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Az kied 17. Mart. irt levelét vettem, az hol tudakozik, Lazin mikébb alkuttunk meg, én 3 garasban mivel úgy parancsolt R. Imréné aszonyom, csak úgy cselekedtem a mint ő kieme irt mint Keczer uramnak, mint nékem. Hogy a solennításokról nem irtam kk, csak az az oka, hogy más nóta volt fejembe. mást semmit nem láttam, csak a bejövetelit ő felségének, magát az királnét személibe nem láttam, *mivel nem vót a mi kívántatnék, udvarhoz nem mentem.* Szakaliczai dologrúl semmi újabb modalitas nem mutatódott, Isten annak orvosa, könnyű valamit kezdeni, ha vége jó, minden jó. Dvornikovics uram mit mondott mások előtt. nem értem; mit akar kied abból érteni, hol kellenék jobban meg tudakozni. Manag (?) Pál úr azt akarta, előbbeni levelet én ujítsam és megerősítsem, kit nem lehetett megcselekedni. Sámuel deákra nézve világosabban nem lehet írnom, ha élek, mikor szembe leszek kieddel, szóval többet. Felkér (?) hogy halálos beteg volna, nem tudom, már két hete, hogy itt vagyok Pozsonba. Ma 30. Mart. veték el az alsó táblán az én dolgomat, mi lészen az deliberatio, megvállik, ki iesztett, ki mást mondott, az mint tudja kied inkább szokott járnai az ilyen. Mivel most alkalmatosságom adatik Szent-Jánosra, nem tartóztatom az követet. Azután többiről irok, adja Isten, jórúl irhassak kk. Az elmúlt szerdán küldött vót Jászi uram, nyilván mivel maga az aszony nincsen itten, az alkut tentált. Szirmai uramot megcselekette, nagy becsületes ember, idegyütt épen csak azt attam választúl, valamint Sz.-Jánost mester uram és Bosáni uramnak, nem tudom miről kellenék alkudnom, nem birván semmit sem hamissággal sem erővel. Sok esztendeje az mint eleim végeztek. tábla és királ maga végét szakasztotta, a szerint. hogy penig azt ő kiemétül várjam, a ki azon kívül is hatalmamba vagyon, arra nem megyek; szálljon magába miként bánt velem, érdemlettem-é azt ő kemétül, csak az a vége, nem alkuszom, mivel nem tartozok vele. Okolicsáni Pál uram megcselekette, hogy az leveleket felhánta, de azok között nem találkozott az, a mit ir kied, nincsen nálam, hihetem, kiednél fog lenni, mivel én nem tartottam számot már arra, mivel vége szakadott, . . . is azt mondja, hogy annak már vége szakadott, mást aztat többé nem lehet felvenni. Hallom megpirongatta azt az ravasz marczonát (?) mikor haza gyűtt vót, szerencse, ha nincs úgy az mint kied irta azelőtt, hogy mohán belé kapott, az a ki már nem tud, inkább abba hadná becsületesen, most is olyat mond és arra akarna venni engem, mentsem magamot, én pedig is nem cselekszem nem esmérvén vétkesnek magamat. Szegén Rotal mondása szemem előtt van. Az órát elveszem mikor elhozza Felkér, kinck

most semmi híre nincsen, nem tudom hol van. Okolicsáni Mihál uramnak megmontam, akar-e írni kk, mondá, hogy postaalkalmatossággal ír. Igen-igen sokat fárad fedelem (*így!*) dolgába, se iel se nappal nincs nyugta. Az alsó táblán már megvan a mint hallom kedvek szerint, mikép lészen felsőn, talám ma kifakad, megvan-e kedvek szerént. Opermonne asszonyomat kétszer látam, de én nem voltam egyszer is ő kelménél, mivel igen szorgalmatos dolgai vannak, félek, alkalmatlanságot teszek. Hogy Krihpamnén asszonyom adósságárául nem attam választ, ír kied; én úgy értem az dolgot, hogy egymásnak megfizetnétek, ha mivel tartoznátok, inkább jól lennétek egymással. Felkér levelét mért nem nitottam, vagyon annak oka, az legnagyobb, hogy ellehetek a nélkül. Épen most oszolnak az alsó háztúl, ottan hallom approbálták mester sententiáját, hogy holicsi pénzből lehet 5000 frt kifizetni, az felső tábla elébe hogy gyött, némelyek monták, jól volt disponálva, azomban Henczek (?) küldött Ilésházi Miklós uramat, . . . uramot és egy papot, a ki ott való pleban volt, hogy alkut tentálják, jólehet nekem soha sem volt kedvem Czobornéval alkudnom, esmervén már ötöt, Okolicsáni Pál úr is azt mondja, nem kell futni a jó alktól, ő kieme elméje oda jár: 30 ft és holtomig jószágba megmaradás, azt mondja jobb, hogynem bátorságos felső tábla sententiát megvárni, de én nehezen vehetem magamat arra, hogy az Czoborné gratiájából éljek, már esmérem, ha penig végezem vele, minden fegyveremet leteszem magam, azt senki sem remediálhat azután, de ha megtartom, folyamodhatok kihez illik, az successorin is valaki lészen az, jut eszembe Csáki Ferenczné szava. Hallom Nádozdiékkal megalkudni és késznek ajánlja magát, azt Ok. Mihály maga hallotta . . . hit, Palatinus úr előtt ajánlotta magát halat is fogja. Ugylátom, csufos a világ, annival inkább az emberek, nem lehet mindent megírni. Két legelső embernek informatiót ajánlottam, majt megválík mi válaszom lesz, Istenhez bizodalmam palatinusra nézve. Azt is hallottam, hogy ajánlják Turzó részét helben hadni, én azt megmontam, mivel kísértett szegén úr, én hallgattam, mert ha én nem szólok hozzá, az urakot kivetí. Azután többet fogom írnia kk. Most Isten gondja viselése alá ajánlom minnyájunkat.

Maradván kk t. házas társa

Révai Kata Szidónia. m. p.

(Az írás alig olvasható, oldaljegyzetek, aláíráások Ostrositstól.)

Ajánlom szeretettel való szolgálatomat kk stb.

Hogy Okolicsáni Pál uram itt volt, semmi kétségem nincsen, hogy kied hírével nem volna, már ő klme Győrré ment, onnét Rohoncra utát veszi, Rohoncrról megénten Bécsbe megyen,

azt mondotta ő kieme, hogy ünnepekre ide gyün, de én arra kértem, jöjjön hozzánk Sz.-Jánosra, az mint is reá felelt. Ráró végett ő kglmével elvégeztem magam dolgaimat, hála légyen az én Istenemnek, semmi elmulandó dologhoz nem nyujt az én szívem, csak az én Istenem olyan helyt segítsen, hogy magam *berdót* mondhassam, senkinek többel nem tartozok mint magamnak. Nádasdi László uram tegnapelőtt itt volt nállam, kk ajánlja szolgálattját. Az én Istenem adgyon erőt, amint egy kevésé kezdődik, csak hogy nem igen járhatok még, nagyobb részről fekszem. Édes uram, kgd nyilván elfeledkezett arról, hogy míg ide alá laktunk, soha bérbe nem birta a mi házunkat, hanem hogy camara elfoglalta. azóta Zbisko uram hozta be aztat, hogy mégis valami hasznocska lett abbúl, míg Kollonicz uram birta. felét ő kglme az alsó szobát adott kertésznek, ő pedig camarában fizetett. Egy becsületes embertül hallottam, egyátallján fogva ha terminusig le nem teszi kgd a pénzt, szobákat elfoglallják, én pedig nem várom másodszor vessék ebrudon ki engem, mint szegén Goncz uram üdejében esett rajtam, noha aztán igen jó akaróm volt, talám akkor is nem ő dolga volt annyira mint másoké, vajki két válogon hordozó emberek olyanok szoktak lenni, de én nem sokat tartok felőlek. Beszélük. de még bizonyosan nem tudom, Gondéval Pálfi János uram ki fog jönni és imperiumba küldtetetik, Kolonicz uram pedig Olaszországban. Nekem bárcsak jó gyünne magvát s jó saláta magvát hozzon onnét, magának pénzt akár mázsákkal, talán nekem is hagy valamit pénzből, a kire valóban szükségem volna, ő kglme pedig örökkén való jószágot vásárol (*egy tót mondat*), búcsut nem igen járnak pénz nélkül. Isten haza segítően többet szóval. Ezzel Isten sokáig tarcsa és éltesse kgdt szerencsésen. Datum Pozsonban 22. Martii 1702.

Kgmed igaz házas társa szeretettel szolgál

Révai Kata Szidónia, m. p.

(Utolsó levele, mely egyszersmind az egyetlen, hogy nem sajátkezüleg írta.)

Révai Kata Szidónia két végrendelete.

Atyának, fiúnak, szent lélek Istennek, szentháromságnak nevében légyen minden dologomnak kezdeti és vége az Jézus Cris-tus szent neve.

Én Révai Kata Szidónia, gondolkodván ez világ állhatatlanságáról és az emberi életnek bizonytalan voltáról, mely hasonló árnyékhoz avagy mezei virághoz, ki ma virágzik és holnap elhervat, hogy azért nékem ne kellessék magamat terhelni az világi dolgokkal, mikor az én mennyei szent atyám elhozza az én utolsó

órámot, miket adgyon ő szent felsége az ő szent fiának érdemiért, legyen énnekem ödvességes és boldog kimulásom.

Ezeket viselvén előttem, ezen rendelést és utolsó akaratomat most még mint erőm, egissigem, mint eszem helyin levén ezen testamendum szerint rendeltem s disponálok az mint alább vagyon megírva.

Nem akarom háládatlan lenni az igaz jóakaróim és hív szolgálóimhoz, kik mint szeginy Istenben elnyugodot asszonyom anyám ő nagyságához mind peniglen én hozzáam sokszor mutatának, hogy az kevés javaimból egy kis emlékezetre valót ne hadnék.

Legelsőben az méltóságos magyarországi palatinusné asszonyomnak gróf Szécsi Mária asszonnak ő nagyságának az öregbik gyöngy lánczomat hagyom, melben vagyon négyszázharminczhárom öreg szem keredged, a közett apró kezensiges gyengy.

Osztroics Borbála kisasszonnak szederjes virágos lengyel bársonyszognyámat, ezüstésarannyal egyveledett csipkével prímes.

Osztroics Erzsébet kisasszonnak hagyom robint és gyengyegyel egyelitett ötezetemet: úgymint két rózsát, egy pártát, egy nyakra valót és egy pár fülbevalót és megyszínű sima bársony szognyámat, arany csipkével prímes.

Keglovics Miklósné asszonyomnak Czobor Éva asszonnak hagyom egy gyémántos nyakravalót, mint azon táblás gyémánt benne 31, és egy fekete zománczos gyűrűt, egy hegyes gyémánt benne.

Az ő kigyelme liányának Krisztinkának hagyom egy rubinttal rakott onkert vasmacska formára csinált függőcske, harminczöt rubint benne, és veres virágos arany tercenel szognyáimat.

Ott Fájfel uram liányának Trauné asszonynak hagyom egy gyémántos konterföh kasztl, szeginy asszonyom anyám ő nsga neve rajta, gyémántokkal ragott egy veres zománczos szíven.

Hermstan Mariánka kisasszonnak, mely az előtt Pozsonba lakott Madleina kisasszon mellett, hagyom egy fekete zománczos gyűrűt, 7 meczett gyémánt benne.

Nyár(y) Ferencz urfinak hagyom robintos süvegre való bokrétát, tizenegy robint benne és négy gyémánt, végin egy öreg gyengyszem.

Pozsoni evangyelikus oskolára hagyom ezer tallért.

Pozsoni magyar templomnak épületire hagyom ötszáz forintot. Beszterczebányai oskolára hagyom ezer forintot, olyan formán, hogy azon pénz városnál interesszen legyen, melynek érdekéből mindenkor egy szeginy árvát, mely gyámoltalan vóna, tartsák és tanittassák, akademiában is promoveálják és ilyen formán legyen az pénz mindenkor.

Zaturcsai evangyelikus templomra, hun szegény néném Brainer kisasszon teste fekszik, hagyom ötszáz forintot, az mely

pénzt agyják Kermecz városának interesre, mely interesből legyen zaturcsai káplán uramnak fizetise az míg evangyelikus káplán ott lészen, ha penig — kívül az úr Isten oltalmaz — más hiten való pap odaszármazna, tehát ezen ötszáz forint kermeczi urak ne tartozzák se kapitalist se interest kiadni, hanem az kermeczi evangyelikus oskolára fordítsák azon pinznek gyövedelmít.

Nagyszombati evangyelikus templomra hagyom ötszáz forintot.

Pozsoni ifju praedikator uramnak Sutári Bálint uramnak hagyom egyszáz tallért.

Az illavai ispitálnak ipületire és gyüvendöben szeginyek kitartására hagyom ötszáz forintot, három tehenet, két vonyó ökröt, két vonyó kanczát. Hogy az hív szolgálímrol se feledkezzek :

Kutfei (?) Mihály uramnak házmesteremnek hagyom egyszáz forintot.

Lehóczki Pál uramnak hagyom egy gyermek lovat szent-jánosi minesbül.

Győri András uramnak hagyom az öt egybenjáró belül aranyos meszeles poharak közül hármát.

Győri uram fiacskának az Andrisnek hagyom, husz tallér érő ezüst kardot vegyenek nekie, vagy annyi pinz adgyák neki.

Markovics Györgynek hagyom két vonyó kanczát szent-jánosi minesbül és két vonyó ökröt oda való majorból.

Selmecki Mihálynak hagyom két vonyó kanczát szent-jánosi minesbül.

Melcsiczki Jánosnak hagyom egy gyermek lovat szent-jánosi minesbül és két kanczát, két vonyó ökröt blattnyiczai majorból.

Ifjabbik Keviczki János uramnak blattniczai tisztartónak hagyom azok az meszeles poharak közül mint Győri uramnak hattam, azok közül kettőt és az mikor Révai urak leteszik jószággon való pinzt uramnak ő kegyelminek, uram ő kgme adgya azon Keviczki uramnak prekopai serfőzőben az üstet minden serfőzőhez való öszkezzel.

Teszák Mátyásnak blattniczai ispánuak hagyom vár alatt való serfőzőházból üstet minden hozzá való öszkezzel ol formán, mint Keviczki uramnak és blattniczai majorból két vonyó ökröt.

Andris inasomnak hagyom husz tallért, egy ötezet ruhát jó posztóból, ezüst gombot reá.

Szimondlnak hasonlókipen valamint az Andrisnek.

Biai Pálnak inasomnak egy lovat, vagy huszonöt forintot, egy ötezet ruhát.

Szabó Jankának hagyom huszonöt forintot, egy ötezet ruhát.

Lubi Gáspárnénak Korontári Máriának hagyom háromszáz forintot, égszínű tabit szognyámat vállastúl, blattniczai majorból hat tehenet.

Superintendens uram lánykának, kereszt lányomnak hagyom egy fekete zománczos gyűrűmet, melben öreg tirkis van.

Bernhard Anna Mária lányasszounak, tekintvén szeginy édes asszonyom anyám ő nsga utolsó betegségiben körüllette való hív forgolódását, mint magam és szeginy fiam körül való forgolódását, hagyom nekie azon háromszáz forintot, kit Bécsbe való létemben az ő sógoránál quartier mester uramnál hattam, és az töredék ezüstet, ki ott van falra való gyertyatartón kívül, azt nem, de a többit neki hagyom, mel ezüst van 4 gira s 10 lat gyertyatartón kívül. Lepedőim közül feir varrással nyolczat simát és nyolczat feir czérnából köttet, superlatumot, egy ágyra való párnát, egy selem paplant, az melnek kezepin zöld és királszinű materia van, környűl testszinű tafota. másik öreg paplant, parasztot, nyolcz abroszra valót, nyolcz kendő keszkenyőt; szent-jánosi majorból négy tehenet, buri majorból négy tulkot és az több majorságban való aprólékos marhából, kit mindeniket nem irhatok, minden féléből hat-hat darabot és réz és vasodények, kit Szent-Jánost hattam, mindenből felét.

Másik felét hagyom Horvát Gyergyúinek a Rózinának, és három tehenet, két tulkot.

Blaskovics Máriának hagyom azon matériákat, kit Bécsben vettem számára, ötven forintot lakodalma szolgáltatásáért, lepedőim közül 3 reczést, 3 feir varrással, 6 simát, abroszt hatot szabják az vigből, egy vég kender vásznat.

Besznák Ilonkának, Tomka Borbálának. Haszai Juliannának mindenikének hagyom kisz pinzt egy-egy száz forintot, mindenikének kamuk szőr atlaczból palástot bélétt, az lepedőim közül 6 lepedőt feir varrással, reczivel, simát is hatot, abroszt hatot a mint végekbe vannak, egy vég kender vásznat.

Kalonyai Erzsiknek, ki néném mellett van, hagyom egy szőr atlacz szognyát, három lepedőt, három abroszt olyat mint a többiknek, kész pinzt harmincz forintot.

Pavinászki Marinkának és Katuskának egy tafota szognyát, Katuskának egy ezüst övet, melben legyen tizenkét lat ezüst.

Szluha Erzsiknek egy koronrás szognyát, ezüst övet, melben legyen tiz lat ezüst.

Prileszki Eszterának és Bácsmedjei Ilonkának hagyom mindenikének egy koronrás szognyát, kamukából való vállal.

Kis Beta nevű liánkának hagyom tizenöt forintot, egy posztó szognyát, de hosszut, hogy azután viselhesse, ha felnőtt, kamuka vállat, egy vég kender vásznat, egy tehenet.

Az vén Katerina mosónénak, ki még velem ide gyütt, hagyom tiz forintot.

Az itt való borbélnénak Katerinának hagyom egy tehenet borjüstül.

Buri majornénak egy tehenet, oda való barom közül válaszsza magának.

Szent-jánosi majorné leányának Kristinának, mel kereszt-lányom, hagyom egy tehenet borjustúl.

Bóra nevű régi mosó leánnak hagyom tíz forintot.

Ezeknek minnyájoknak kinek mit hattam kirem az édes uramot adgya meg.

Az ki penig ezek felett marad, mint valaminimű névvel neveztetett jószágom, ingó hingó marhám vagy jószágon való pinsz (azon kívül az kit szeginy édes asszonyom anyám ő nsga Hancz Kristóf uram gyermekinek hatta) arany vagy eziüst mivem, azt mindenestül az édes uramnak hagyom, senkiuek e világon másnak ne legyen semmi köze hozzá se szabatsága abban ő kgmet háborítani vagy keresni. Három vagy négy ezüst kupám vagyon, az kin ugyan szeginy Forgács Imre uram neve vagyon, egy fekete zománczos pártám lapos gyengy rajta, egy feir és kék zománczos rózsa, az melnek keze-pin egy öreg amadiszt kő. körilette rubintok, ezeket adgya ki uram ő kglme az én atyámfiaimnak, nekem nincs több uram atyámtúl ő nsgátúl maradott marhám. Illéskői jószág bátyám Nádasdi uramot, és néném Révai Mária kisasszont illeti. azt ő kglmek birják. Az minémű riteket, szántófeldeket, vagy kerteket vett pinzen szeginy Istenben elnyugodot asszonyom anyám ő nsga, aztat Alvinczi mester uram előtt tett vigezés szerint bátyám Nádasdi uram pinsz nékűl kezihez vehesse s birhassa azon igazsággal az mint szeginy asszonyom anyám vette.

Ha az niném akar uram ő kgyminél maradni és az ő kglme gonvtiselése alatt lenni, ő kgymit kérem az Istenért is tekincse az ő nyomorult egissigtelen voltát és legyen jó gonvtiseléssel hozzá, az úr Istentül is veszi jutalmát; ha penik nem akarna uramnál maradni, uram ő kglme adgya kezébe illéskevi jószágának por-czióját, és mosóczi szusztentaczióra rendezett jószágot, lássa ki gonvtiselése alá adgya magát.

Az minémű pinzem vagyon nikem azon az mosóczi szusztentaczióra adott jószágon, úgymint Révai Dániel convictiói és az mely summa pénszt kötöttek Révai Miglós, István és Imre urak szegin asszonyomnak anyámnak, hogy engem ki nem házasiottak, aztat is hagyom uram ő kgylminék, sőt ha az niném beteges lévén valahogy firhez menne, azon jószágot uram ő kgylme azonnal elfoglalhassa és birhassa azon summa pinzbe. míg Révai urak le nem teszik a pinszt. Ha penik valami kigondolt pragti-kával vagy elfoglalnának, vagy az ninémmel köttetnék és vallatnák magoknak, annak semmi ereje ne legyen, hanem ő kgylme azon summa pinszt megkeresse az Révai urakon.

Az több Turóc vármegyében jószágon való pinzemet ugyan nem másnak, hanem uram ő kgymének hagyom, de olan formáu

hagyom ő kgyminek, hogy ne legyen szabad csak egy száz forintot is Révai Ferencznek vagy gyermekinek engedni azon egész summa pinszbtül; Révai István zálogos jószágát is ő kgyminek hagyom; ha penik csak egy száz forintot is engedne uram ő kgylme Révai uraknak, tehát valamit ezen testamentumba hagyom ő kgyminek, azt mindenestül revocálom, és azt *Zríni Miklós uram alatt lévő véghelekre hagyom*, a felit gróf uram vegye kezéhez és azok szükségire fordícsa.

Az másik felét hagyom eperjesi evangyelikus oskolára, melynek jövedelmébül mindenkor szegin árvákat tarcsák s tanícsák.

Ezen testamentumot egissiges koromban, józan elmémbe csináltam s vigeztem, ezer hatszáz hatvanharmadik esztendőben augustus havának 9. napján.

Révai Kata Szidónia, m. p. (P. H.)

(Az egész sajátkezű írása.)

Praesentem testamentarium dispositionem intra specificata Domina Generosa videlicet ac magnifica Domina Catharina Sidonia de Reva, convocatis nobis ad id specialiter confirmavit, ratificavit ultimamque suam voluntatem esse hanc dispositionem pronunciavit, hoc declarato, quod loco intro scriptae certae argentariae florenos mille nobili dominae Annae Mariae Pernhardin, consorti egregii Joanni Pajor pro fidelibus obsequiis; pari ratione consorti R. Domini senioris Johannis August — in talleres centum; item Dominae Justiniae quae alias curam Generosae ac magnificae Domicellae de Reva sororis dominae testantis fl. 50; insuper Simeoni Zaborjak fl. 150 huc ultimariae dispositionis addidit. Actum in arce Illava die 12. mensis Augusti 1665.

Coram me Georgio Gylany vice comes Comitatus Trencs. (l. s.)

Coram me Nicolao Bogady (l. s.)

Coram me Joanni Topos (l. s.)

Coram me Daniele Klobucsiczky (l. s.)

Coram me Paolo . . . (l. s.)

Coram me Paolo Klobucsiczky (l. s.)

Coram me Paolo David (l. s.)

Révai Kata Szidónia, m. p. (P. H.)

Kívül: Ez az én utolsó akaratom Illaván 1665. augusztus havának 12. napján.

1670. augusztus havának 9. napján ezen testamentumot szakasztottam fel magam, semmivé tévén az előbbeni erejét, mivel más testamentumot akarom tenni Isten segicsegével.

Révai Kata Szidónia, m. p.

(Eredetije az országos Levéltárban Fasc. 353. nr. 20.)

*Révai Kata Szidónia Pozsonyban 1710. február 1-én
Meskó Ádám nádori ítélőmester előtt szóbeli végrendeletet tesz.*

»Minthogy Isten ő szent felsége nagy öregséggel és súlyos nyavajával meglátogatott s magam jószágaira gondot nem viselhetek: azért mindennemű ingó és ingatlan javaimat, mind az kik kezem között vadnak, s mind pediglen az kiket másnak csak ideig és óráig attam, ugymint a blattniczai jószágot, gróff Nádasdi Thamás öcsém uram kezébe már ezelőtt is adtam, most is ujonnan is adom, úgy hogy maga tetszése szerint birja, tegyen mindennemű rendeléseket mind törvényekben s mind törvényeken kívül, úgy valamint magam most életemben s holtom után is. minthogy engem böcsületesen tart. megböcsül s ily súlyos betegségemben is el nem hagy, minden szükségimben és fogyatkozásomban segít. — Ezt vallom kgd előtt édes ítélő mester uram megmásolhatatlanúl, ép eszemmel és akaratommal.«

(Herczeg Eszterházy Pál nádor hiteles átiratából, országos Levéltár N. R. A. fasc. 353. nr. 43.)

Közli: KOMÁROMY ANDRÁS.

SZAMOSKÖZY ISTVAN

TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI.

— Pótlékül az Akadémia által kiadott összes műveihez. —

I. János király leveles könyvének töredéke.

Ex Joannis regis litteris.

Exemptio cum nobilitatione cujusdam etc.

Cum superioribus diebus exercitus Ferdinandi regis Boëmiæ inimici nostri civitatem nostram Budensem, nosque in ea obsedissent, præfatus T. ad litteras nostras, quibus omnes fideles nostros in auxilium nostrum vocaveramus, incunctanter in incertum exitum ipsius obsidionis advenit. In illa vero obsidione, quæ per quinquaginta dies duravit, licet propter inediam (nam etiam victualium penuria laborabatur) vix jam animam sustineret, omnes tamen nocturnos diurnosque labores, qui in civitate obsessa emergebant, promptissimo animo subivit etc.

*Lapsus: Ex
trunco exemplari
exscriptum id,
quod maxime in
rem videbatur.
Anno domini
1530. mense No-
vembri et De-
cembri.*

Ad Carolum imperatorem.)*

Serenissimo et excellentissimo principi domino Carolo, divina favente clementia Romanorum imperatori, semper augusto, ac Hispaniarum et utriusque Siciliæ etc. regi, majori nostro honorandissimo. Joannes dei gratia rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiae etc. marchio Moraviæ et Lusatiæ et utriusque Slesiae dux etc. salutem et felicium successuum continuum incrementum.

Serenissime et excellentissime princeps major noster honorandissime.

Majestas Vestra Caesarea satis superque jampridem intelligere potuit ea dissidia, quæ inter Nos et fratrem Vestrae Caesareæ Serenitatis contigerunt. Nos semper ab initio, quo ad hanc regalem dignitatem dei nutu assumpti sumus, nihil magis quaesivimus, quam pacem et concordiam cum eo, utpote qui non ignorabamus, quanta jactura reipublicæ christianæ ex hujusmodi

*) Változtatással közli *Bothlen* Farkas I. k. 190 I.

dissidiis sequi posset. Optavimus autem et quaesivimus viam ab initio, quo pacto id Vestrae potissimum Caesareae Majestatis, quam et fratrem esse germanum adversarii nostri noveramus, et caput totius christianitatis medio et autoritate fieret, et ejus rei gratia statim ab ipso regni nostri principio designaveramus ad Vestram Caesaream Majestatem et miseramus insignes oratores nostros, qui ad eam usque in Hispanias irent. Qui quidem quo pacto fuerint per eundem fratrem Vestrae Majestatis retenti, credimus Vestram Majestatem non ignorare. Tentavimus postea etiam hoc idem facere per nuncios et per litteras, postremo post mille incommoda, injurias et calamitates ab eo nobis inflictas, non destitimus tamen hoc idem tentare atque ita diebus superioribus habita prius a Vestra Caesarea Majestate medio serenissimi regis Poloniae et ab ipso etiam fratre Vestrae Mattis fide publica designatis ad hujusmodi legationem pluribus potioribus consiliariis nostris, praemiseraimus ad Vestram Caesaream Mattem fidelem nostrum spectabilem et magnificum Hieronymum de Lasko vajvodam regni nostri Transilvanensis, qui cum ad Mattem Vestram proficiscens honoris causa ad fratrem Vestrae Mattis divertisset, fuit ibi multis diebus retentus, neque iter suum prosequi permisus. Quod quidem qua de causa frater Mattis Vestrae fecerit, ipse viderit. Nos certe judicamus eum per hoc non solum quieti et saluti publicae plurimum incommodasse, sed etiam dignitati et honori Vestrae Caesareae Mattis non parum derogasse. Neque credimus eum aliam ob causam et prius praeclusisse et nunc quoque praecludere omnes vias oratoribus nostris Vestram Mattem adeundi, nisi quod quaerit modum, ne Vestra Caesarea Mattas intelligat hujus negotii, quod inter nos et ipsum versatur, veritatem, timens fortasse, ne Vestra Caesarea Mattas pro ea bonitate et justitia, quae in ea esse omnium ore praedicatur, eum ad aliquid tale sua autoritate compelleret, quod ipse nullo pacto facere vellet. Videmus autem jam nobis nihil aliud superesse, nisi primum expostulare hanc tam insignem injuriam tam coram Vestra Caesarea Matte, quam coram omnibus aliis principibus christianis; deinde id quod per oratores nostros, ipso prohibente, facere nequimus, saltem his praesentibus litteris nostris declarare Vestrae Caesareae Matti vel summatim et per compendium rem inter nos gestam, quam rogamus, ut Vestra Caesarea Mattas non gravetur, non nostra, sed publica causa intelligere et diligenter considerare, et vel sic fratrem ad alia consilia suscipienda cum fraterna pietate, tum etiam imperiali autoritate compellere et ab evertenda christianitate avertere. Res autem ipsa in hunc modum se habet. Extincto in illo funestissimo bello serenissimo rege Ludovico, divae memoriae praedecessore nostro colendissimo, ubi et nos fratre germano unico orbatī sumus, et regno in hunc modum

Fidem publicam violat Ferdinandus.

haerede ac successore legitimo carente, fuimus liberis omnium suffragiis in publico regni conventu in regem creati et coronati, tribus tantum ex omni optimatum et qui jus creandi regis haberent numero, exemptis. Et cum frater Vestrae Caesareae Mattis eam ob causam indignari et arma nobis intentare atque regni jus et secessionem vigore quorundam contractuum ad se trahere coepisset, fuimus parati, teste praefato serenissimo rege Poloniae utriusque nostrum affine et amico, testibus etiam primariis ejus consiliariis, vel concordare cum eo bonis et honestis conditionibus in dieta Olomucensi, vel jus nostrum submittere ipsi regi Poloniae et pontifici Romano, imo etiam Vestrae Caesareae Matti, tantum confisi justitiae vestrae et bonitati Vestrae Caesareae Mattis, ut in causa fratris nec fratris judicium recusaremus, parati porro, si ita judicatum fuisset, privatam etiam rursus sortem, ex qua ad regnum vocati fueramus, repetere. Ad quod cum ille nullo pacto induci posset, sed jus omne in armis esse clamaret, ad arma est ventum. Quibus quid tandem ille sit consecutus, licet nos simul et regno tunc et patrimonio amplissimo exturbaverit, idque magis nostrorum proditione, quam suis viribus, satis superque est notum. Arma enim ultore et vindice domino deo, quae ille injuste in nos contorserat, in eum sunt retorta, vel nobis ipsis, quos tam dire vexaverat, calamitatem suorum miserantibus. Nam quod nos ejus culpae autorem facit, id Vestra Caesarea Mattas, si verum investigare voluerit, longe aliter fuisse comperiet. Ipse enim prior ad amicitiam potentissimi Thurcarum imperatoris confugit, sicut litterae manu ejus subscriptae per nostros deprehensae testantur (ne quid nunc de aliis ejus litteris manum similiter ejus habentibus, tributum de regno Hungariae potentissimo caesari pollicentis loquamur) quas utrasque in manibus habemus. Quo viso tunc demum veriti, ne inde quoque per eum opprimeremur, fatemur nos etiam pro amicitia imperatoris misisse, idque eodem tempore, quo et ipse pro hoc ad eum miserat. Qui quidem imperator, quod postea cum illo suo immenso et innumerabili exercitu in Austriam venerit et eam stragem, quae ibi facta est, intulerit, quis alius existimandus est fuisse in culpa? si quis rem recte judicare velit, nisi ille, qui propriis et avitis regnis et provinciis sibi per Mattem Vestram Caesaream benigne concessis non contentus, aliena injuste quaesiverit. Deinde qui tot litteris minarum plenis principem omnium potentissimum irritaverit et contra se provocaverit, miseris et credulis Ungaris nostris tantum non Constantinopolitani imperii eversionem promittens, neque prius coronam regni sese suscepturum asseverans, quam castra omnia et loca Turcis finitima recuperasset. Quibus promissis in quantum fecerit satis, totus mundus videt. Nos certe nihil aliud tunc quaesivimus, nisi regni nostri, ex quo injuste ejecti fueramus, recuperationem, dedi-

Tres tantum optimates secessionem fecerunt ab eligendo Joanne rege.

Nota aequitatem Joannis regis.

Ferdinandus prior ad Turcarum amicitiam confugit, sed repulsam passus est.

Anno 1530 mense
Novembri obse-
derat Budam, sed
irrito conatu et
magna Germa-
nici exercitus
clade, vide infra
pag. 173. et
sup. 161.

musque operam omnem, ne gladius Thurcicus ulterius progredere-
tur et ea damna, quae inimicis nostris inferbantur, siccis oculis
spectare non potuimus. Quid autem postea sit secutum et quemad-
modum rursus ad concordiam parati fuerimus, jam facti dei auxilio
eo viribus et fortuna superiores, Vram Caesaream Mattem latere
non potest. Quo etiam tempore ita se nobiscum gessit, ut ex una
parte concordiam nobiscum in Polonia tractaret, ex alia parte
validos exercitus ad perdendum caput nostrum et ad expugnan-
dam sedem nostram regiam mitteret, qua etiam in re justus
dominus injustos ejus conatus mirabiliter confregit et dissipavit.
Quae tamen omnia licet aliena sint ab omni humanitate, nos
tamen a proposito pacis cum eo pro bono publico faciendae non
avocarunt. Et ejus rei gratia nos ipsi ei primum trimestres,
praeterea annuas inducias ordinavimus, ut per hanc temporis
opportunitatem et intervallum posset melius rebus christianis
consuli. Et designavimussine mora ad Vestram Caesaream Mattem
et ad sacrum Romani imperii conventum, qui tunc Spiraе futurus
esse dicebatur, eos oratores, de quibus superius mentionem
fecimus, quorum medio parati fuimus auctoritate Vestrae C. Mattis
condescendere ad omnia meliora media, quaecunque reperiri
potuissent. Scire igitur velit et credere Vestra Mattas totam hanc
rem in hunc modum processisse, nisi quod eam breviter et suc-
cincte Vestrae Caesareae Matti narrare volumus. Nam si acta
quinque et amplius annorum inter haec vel partem aliquam, tot
injuriarum, calumniarum, opprobriorum, calamitatum, quae a
fratre Vestrae Mattis sustinuvimus, justo ad id volumine esset
opus, neque nunc aliud quaerimus, nisi ut Vestra Mattas nudam
rei gestae veritatem intelligat. Possemus etiam ad ejus calumnias
hoc in loco respondere, sed nobis deus est testis, et omnes boni,
et conscientia nostra, nos ab ineunte aetate, praesertim ex quo
honorationes praefecturas in hoc regno gerere coepimus, fidelis-
sime et non sine utilitate reipublicae christianae huic regno et
dominis nostris serenissimis regibus Wladislao et Ludovico,
consanguineis et affinibus Vestrae Mattis Caesareae, servisse.
Postremo illud adjicere possemus, quicquid de nobis et de nostra
cum potentissimo imperatore amicitia frater Vestrae Caesareae
Mattis praedicet, nostra potissimum opera, industria et dexter-
tate cum dei optimi maximi auxilio hoc regnum, quod ipse pro
perdito reliquerat, esse reipublicae ac religioni christianae conser-
vatum. Scimus etiam nos insimulari ab eo de amicitia Turcica et
inter alia de tributo potentissimo caesari per nos oblato. Quod si
fecissemus, nemini debuisset mirum videri, quicumque compertum
habet, in quas miserias et vastitates hoc regnum devenit tempore
praedecessorum nostrorum, ea tamen fuit clementia domini dei
erga hanc miseram nationem, ea etiam benignitas potentissimi

imperatoris erga nos et subditos nostros, ut nihil tale optaverit, sed permiserit nos, cum id in manu ejus esset, ita libere regnare sicut praedecessores nostri regnarunt, imo contentus fuerit et sit, quod nunc etiam litteris suis ad nos in lingua Turcica pariter et Italica scriptis, utrisque signo suo imperatoris signatis, testatur, eos quoque in amicitiam suam recipere, quicumque nobis sint, vel velint esse amici. Quae omnia et his longe plura ad salutem reipublicae christianae et etiam ad decus ac dignitatem Vestrae Caesareae Mattis pertinentia libenter Vestrae Caes. Matti per oratores nostros significassemus, si licuisset, et nunc etiam, si liceret, significaremus. Et nihil dubitamus, quin si Mattas Vestra rem ita, ut se habet, intelligeret, aliter his rebus pro salute et quiete publica consuleret. Nos testamur deum omnipotentem, quod nihil aliud quaesivimus et quaerimus, nisi bonum publicum christianitatis et nisi hoc ita esset, jampridem invenissemus viam nos a fratre Vestrae Caes. Mattis liberandi. Quod tamen cum videremus sine jactura christianitatis fieri vix posse, omnem lapidem movimus, quo pacto id evitare possemus. Quod si frater Vestrae Caesareae Mattis adhuc in eadem sententia perseverare coeperit, nos in regno nostro legitime quaesito turbandi, quicquid ex hoc incommodi capiet vel ipsa, vel ejus causa, alii nobis imputari non poterit. Quod autem intelligimus Vestram Caesaream Mattem concordiae hujus tractandae et conficiendae gratia instituisse dietam in civitate Patauiensi, videt Vestra Caesarea Mattas nos ad longe majora fuisse paratos, quam sit hoc, mittere videlicet ad eam etiam in extremis orbis terrarum finibus pro hoc inquirendam. Sed vix nobis persuadere possumus (de Matte Vestra Caesarea tanquam de principe optimo et justissimo nihil sinistri suspicando) quin haec quoque per fratrem Vestrae Mattis propterea ordinentur, ut res de tempore in tempus, de loco in locum, de tractatu in tractatum protrahatur atque interim nos interoscitantes opprimamur. Probe enim meminimus, quomodo nobiscum tempore Posnaniensis dietae sit actum, nec vellemus incuria nostra in eundem casum incidere, et miramur certe, quoties id in mentem nobis venit, quod frater Vestrae Caesareae Mattis necdum aliam nobiscum agendi viam aggrediatur, cum aperte videat tot suos conatus tali modo susceptos frustra dei nutu cecidisse. Vestrae Caes. Mattis erit, quae fratrem et aetate et prudentia et auctoritate excuperat, eam in hac parte rationem inire, ut, remota omni affectione et favore, reipublicae ac religioni christianae consilio, prudentia et auctoritate Vestrae Caes. Mattis consulatur, et Vestram Caes. Mattem optime cupimus valere. Ex civitate nostra Segeswar decimaquinta die mensis Januarii, anno domini Millesimo Quingentesimo Tricesimo Secundo, regnorum vero nostrorum etc. anno sexto.

Passau prope
Danubium.

Ad Franciscum
regem Gal-
liarum.

Congratulatoria regis Ungariae ad christianis-
simum regem Franciae.

Serenissimo et potentissimo principi domino Francisco dei gratia Francorum regi christianissimo ac duci Mediolani et domino Genuae etc. fratri confoederato et consanguineo nostro charissimo.

Joannes eadem gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, marchio Moraviae ac Lusatie et utriusque Slesiae dux etc. salutem et prosperos ad vota successus. — Serenissime et potentissime princeps, frater confoederate et consanguinee noster charissime.

Superfluum est nos rursus his litteris auribus Vestrae Mattis inculcare statum rerumstrarum, qualis ab initio hujus regni gubernandi dei voluntate a nobis suscepti fuerit, cum omnia, quae inter nos et adversarium regem Bohemiae Ferdinandum a principio nostri regiminis acciderunt, tam Vestrae Christianissimae Matti, quam aliis principibus christianis nunc per nuncios et oratores, nunc per litteras nostras fuit toties declarata, tot et tam crebris ac justissimis protestationibus ubique terrarum factis, qualiter videlicet perfidia et proditione nonnullorum subditorum nostrorum, iniqua praeterea et subdola fraude ac machinatione, injustisque armis praefati regis Bohemiae fuimus ad extrema omnia redacti. Inter quas quidem gravissimas et acerbissimas calamitates adeo fuimus omnium principum ope destituti, ut non sit repertus ex toto christiano orbe etiam ex eis, qui nos consanguinitate et affinitate attingunt, unico dumtaxat principe excepto, qui nos nedum ope aliqua juverit, sed nec consolatus quidem inter tot et tantas acerbitates fuerit nobis ab initio hujus tragoediae inceptae nihil aliud nisi justitiam implorantibus et ad pacem cum adversario iniquis etiam conditionibus ob quietem reipublicae christianae ineundam paratis, adversario autem ipso, justitiae suae diffiso, mira quadam et incredibili animi superbia et obstinatione omnia justa et aequa recusante. Nunc autem cum dei optimi nutu hostibus fere ubique prostratis et pulsus, nonnullis etiam ex eis et quidem primoribus in potestatem nostram redactis, solum nostrum regale simulcum corona regni recuperavimus; volumus haec Matti Vestrae illico significare, quam pro suo erga nos fraterno amore ac singulari in nos propensitate, non dubitamus ex hoc ingentem laetitiam percepturam, non solum ob prosperitatis successus personam nostram propriam concernentes, sed etiam quod regnum hoc apertissimo et inevitabili periculo expositum in hunc modum dei auxilio per nos reipublicae ac fidei et religioni christianae sit conservatum; habet non solum Vestra

Mattas, sed totus christianus orbis, quod jure laetari et deo optimo maximo gratias agere et possit et debeat, ac post deum etiam nobis, qui nihil non fecimus, nullo nos non periculo exposuimus. ut regnum hoc nostrum miserrimum ex tanto periculo eriperetur et reipublicae christianae conservaretur. Quis enim ignorat eadem illa et fortasse acerbiora fuisse passurum hoc regnum, quae nunc misera Austria cum provinciis circumjacentibus culpa principis sui patitur, nisi deus, cujus manu sunt corda principum, ex sua immensa clementia opera et dexteritate nostra devulsisset et mitigasset cor potentissimi principis Turcarum imperatoris, sibi autem et nemini alteri imputare debet adversarius noster ea. quae patitur, qui nos multis et variis nominibus et falsissimis criminibus a more boni principis et consuetudine prorsus alieno falso calumniatus tot superbissimis jactabundis et atrocissimarum iniuriarum plenis litteris passim non solum per Hungariam, sed ubique terrarum sparsis, principe omnium, quos orbis habet, potentissimo, tam stolide contra se provocato atque irritato eo hanc sese calamitatem lerneam immisit atque praecipitavit, nobis haec omnia tam ei, quam aliis christianis principibus clara voce praedicentibus. Vestram Mattem dominus deus conservet quam diutissime incolumem et semper felicem, cui nos fraterno amore vehementissime commendamus. Datum Budae 1529. etc.

Litterae serenissimi principis domini Joannis regis Ungariae, Dalmatiae, Croatiae ad dominum Carolum electum Romanorum imperatorem.

Excellentissimo principi domino Carolo dei gratia electo Romanorum imperatori semper augusto, regi Hispaniarum ac Hierusalem etc. amico nostro charissimo Joannes eadem gratia rex Hungariae Dalmatiae, Croatiae etc. necnon monarchio Moraviae ac Lusatae et utriusque Slesiae dux etc. Salutem et omne bonum.

Excellentissime princeps amice noster charissime. Post interitum serenissimi domini regis Ludovici domini et praedecessoris nostri colendissimi felicitis memoriae cum nos dei optimi nutu fuisset liberis et consentientibus omnium ordinum et populorum suffragiis in regem Hungariae legitime electi pariter et coronati et frater Vestrae Caesariae Mattis rex Bohemiae Ferdinandus, nescimus, quae veterum contractuum et uxoriae successionis jura praetendens, bellum in nos ac subditos nostros nihil tale ab eo merentes et necdum a tanta clade respirantes moliri coepisset, idque sub specie belli Turcis inferendi et christianae religionis defendendae de eo nos certiores facti ac recordati (id quod erat) eum esse fratrem germanum minorem Vestrae Mattis. Vestram porro Mattem esse caput aliorum principum

christianorum, cujus esset bella injusta prohibere et pacis publicae authorem agere, jusseramus oratoribus nostris, quos insignes ad sacri Romani imperii principes miseramus, ut inde ad Vestram etiam Caesaream Mattem proficiscerentur, petentes a Vestra Matte, ut fratrem a talibus coliberet, offerentes nos ad omnia justa et aequa et ad causam regni (quod nemo unquam fortasse regum fecit, praesertim regnum libere in manibus habens, prout habemus) cujuscunque christiani principis arbitrio et judicio submittendam, non recusantes etiam judicium Vestrae Mattis. Interim adfertur ad nos, oratores illos, cum ad dominia ejus pervenissent, contra omne jus et aequum contra inducias, quae nobis tunc cum illo erant, jussu ejus detentos, quos diu detentos et vexatos jure omnium gentium, etiam barbarorum, foedere violato, aegre tandem retrocedere permisit. Nos tamen hac insigni injuria ab eo affecti, non cessavimus nihilominus omnia ea agere, quae ad pacem inter nos et illum pertinerent, serenissimo potissimum domino rege Poloniae, affine et patre nostro pacem inter nos procurante, cujus rei gratia conventus etiam fuit habitus Olomucii in civitate marchionatus nostri Moraviae, ubi nos ad omnia, quaecunque idem serenissimus rex Poloniae et commissarii ejus aequa esse judicassent, obtulimus, sed frater Vestrae Mattis conscius sine dubio sibi se nihil juris in regno nostro habere, omnia justa et aequa subterfugit. Ita re infecta cum illinc fuisset discessum, armis injustissimis est aggressus. Nos de regno legitime adepto et ad quod illi nullum jus competebat, confisus potissimum in quorundam subditorum nostrorum (qui tamen pauci sunt, quibus nos summam rei nostrae permiseramus et in quos omnia summa beneficia congesseramus) proditione, quos ille non satis honestis rationibus ad se attraxerat ita et nos gravissimis damnis et injuriis affecit, et faxit dominus deus, ne rempublicam christianam in tale discrimen conjecerit, unde difficile sit eam liberari. Nam quid fuit aliud auxilia contra nos mendicando spargere expeditionem contra Turcam et litteris et nunciis in omnes partes etiam Turcae vicinas, et nostris Hungaris redemptionem Israeliticam gloriose polliceri, quam provocare principem omnium potentissimum, qui hos non existimavit esse jocos et fraudes contra nos confictas, unde verisimile est eum ita rebus suis provisurum vel jam providisse, ne ab ipso Vestrae Mattis fratre opprimatur inter oscitantes. Illud Mattem Vestram vix putamus ignorare fratrem ejusdem licet Hungaris nostris litteris suis forma publica excusis sua manu subscriptis, non solum per Hungariam, sed credimus, per orbem terrarum circumlatis pollicitus sit, et quosdam fortasse ea etiam spe ad se traxerit, Belgradum et alia castra novissime amissa sese recuperaturum. Nunc tamen Jaiczam arcem nobilissimam regni Boznae caput

Eorum unus fuit
Paulus Varday
archiepiscopus
Strigoniensis et
Petrus Pereni,
qui antea regem
Joannem sua
manu corona-
verant.

NB. *Ita a lapscri-
len alant illi:*
Joannes Banti de
Also-Lindva
regni Hungariae
palatinus tem-
pore Joannis re-
gis, ut ex litteris
ejus apparet.

Jaicza sub Fer-
dinando amissa.

cum nonnullis arcibus aliis quod jam unicum erat Croatiae, Sclavoniae et Hungariae inferioris ac Germaniae propugnaculum, superioribus mensibus amisisse. Egregium sane et dignum ingentibus coeptis regnandi pricipium. Verum quod ad nos attinet, scimus tam divino quam humano jure concessam esse cuique sui justam defensionem, certa sit Vestra Mattas nos nihil penitus omissuros, quicquid pro defensione nostra facere poterimus, si quid ex hoc detrimenti vel discriminis in rempublicam christianam redundaverit protestamur coram deo et Vestra Caesarea Matte (sicut coram aliis principibus christianis jam non senel sumus protestati) non nos fore in culpa, qui omnia extrema passi sumus, dummodo sanguini christiano parceretur, et haec pericula a republica christiana amolirentur, sed illum, qui praeceps in omnia fertur, quaecumque animo ejus insatiabili collibuerint, Nullam reque justitiae, neque publicae salutis rationem habens. Ne quid de V^{ra} Matte dicamus, cui frater a talibus et tam injustis et temerariis ansis (ut praefertur) cohibendus erat. quem nos incitatum potius ad haec a Vestra Matte intelligimus. Optamus bene valere Vestram Mattem et inposterum reipublicae christianae simulcum fratre melius consulere et majorem aequitates rationem habere. Ex Tharnovia 22. die mensis Maii anno domini millesimo quingentesimo vicesimo octavo regnorum vero nostrorum praedictorum anno secundo.

Ex litteris donationalibus Joannis regis.

Emericus Balassa in obsidioni Budensi anni 1530. praesens fuit et multa egregie praestitit, ob quod servitium arcem Diod in Transsilvania in comitatu Albensi Joannes rex illi donavit cum jure regio et omnibus ejus posteritatibus, quod castellum antea Matthiae Pongracz de Dengelegh fuit, cujus uxor Ursula de Peren fuit, mater scilicet Emerici Balassae, quae post obitum Matthiae nupserat, patri Emerici Ballassae. Et per notam et infidelitatem Egregii Casparis Horwat de Vingart ad Joannem regem descenderat, nam Horwat Ferdinandinae factioni se applicuerat.

*Szamosközi keze-
vel: nem jól va-
gyon ez jegyzve
kötetűre.*

Paria litterarum serenissimi principis dni Joannis dei gratia regis Hungariae etc. ad commissarios et oratores omnium principum Posonii de tractanda pace conveniendos missarum et emanatarum.

Joannis dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae Croatiae etc. marchio Moraviae ac Lusatae et utriusque Slesiae dux etc. Reverendissimis, reverendis, spectabilibus, magnificis et generosis dominis omnium principum pro componenda pace et concordia nunc Posonii agentibus commissariis, amicis nobis dilectis, salutem et

omnis boni incrementum. — Reverendissimi, reverendi, spectabiles, magnifici ac generosi amici, dilecti, etc. Quam cruentum, quamque reipublicae christianae perniciosum bellum in his aliquot retro annis inter nos et adversarium nostrum fuerit omnibus est notissimum, id quoque Dominationes Vestras intellexisse arbitramur, quam parati fuerimus in omnibus occasionibus ad ineundam pacem et concordiam cum ipso adversario nostro, si ipse voluisset, sicuti superioribus diebus adhortante nos periculo et oppressione populi christiani miseramus commissarios nostros qui unacum Dominationibus Vestris hanc pacificationem tractarent, et optato fine perficerent. Ex alia autem parte his proximis diebus misit ad nos potentissimus caesar Turcarum hominem suum cum litteris, in quibus scribit eundem adversarium nostrum misisse hominem suum ad caesaream Mattem suam pro petenda pace et suam caesaream Mattem inclinasse animum ad eandem ineundam. Hortatus itaque est, ut pro hac re nos quoque mitteremus ad Mattem suam caesaream illustrem dominum gubernatorem regni nostri et consiliarium nostrum, id quod nos (postea quam adversario nostro ita placuit) deliberavimus, et ipsum gubernatorem ad Mattem suam caesaream pro eadem re tractanda mitemus. Non videtur itaque esse conveniens, imo impossibile est ut ista pax duobus locis tractetur. Quare commisimus ipsis commissariis nostris, ut primo quoque tempore ad nos redeant. Dominationes itaque Vestrae habeant eos excusatos, et pro suo in rempublicam christianam amore agant ea omnia apud suos principes, quae ad bonam pacem et concordiam videbuntur pertinere. Quoniam ea est causa, quam praetulimus, propter quam nos eosdem jussimus redire. Easdem bene valere optamus. Datum Budae in dominica Invocavit anno domini 1533.

Joannes rex in baronem creat magnificum Franciscum Bodo de Meztegnye capitaneum partium regni Sirmiensem.

In iis Joannis regis litteris haec leguntur: Qui inter alios subditos nostros ob ejus in nos egregiam fidem, in patriam amorem in socios commilitonesque singularem benevolentiam, in rebus et periculis obeundis industriam ac fortitudinem et in exequentis officiis consilium, ut digno aliquo titulo tot tantisque virtutibus suis posset exornari. Nam omnia, quae pro nobis, pro hac patria, pro sacro hujus regni nostri diademate, pro sacrosancta denique catholica fide pro ejus animi magnitudine fecit. Quoties cum hostibus christiani nominis signis collatis conflixit? quoties singulari certamine congressus? quoties adversis vulneribus sanguinem suum fudit? vitam suam, qua homini nihil charius est, in apertum discrimen, pro conservatione patriae conjecit et alia per eum praeclare gesta recensere causa prolixitatis obmittimus etc. Datum Strigonii anno 1527.

Consimili fraude Germanorum paene circumventus est Stephanus Hochkay princeps anno 1605, mense Novembri, cum esset in comitiis Corporaensibus etc. Plenum mandatum de hoc vide infra 181. Videtur de alia re ibi agi.

Franciscus Bodo dux fuit copiarum Joannis regis, et quum Joannes rex ad Tokay victus esset et Ungaria expulsus, Bodo in proelio captus fuit et ad Ferdinandum deductus, in carcere mortem obiit.

In quibusdam litteris Joannis regis datis civibus Budensibus, Michaeli Aromatario, Joanni Sarháin, Gregorio Nyő. Hieronymo Adam, Joanni Pinther, Francisco Aurifabro, Joanni Thordaÿ, Georgio Babos, Antonio Kalmar, Benedicto Zekeres et Joanni Trombitás juratis civibus civitatis Budensis haec leguntur: Cum multis aliis argumentis, tum vero in praeterita obsidione ejusdem civitatis nostrae non ex aliorum relatu, sed propria nostra experientia perspeximus, nam cum inimici nostri sub ibso praetextu pacis et concordiae, quam Ferdinandus rex Bohemiae hostis noster taedio injustorum armorum, quae libidine dominandi contra nos et regna nostra excitaverat, affectus, nobiscum inire volebat civitatem nostram nosque in ea obsidione cinxisset murosque machinis bellicis usque ad arbitrium eorum destruxissent, ipsi cives per quinquaginta continuos dies, quibus ipsa obsidio duravit, ab ultimo videlicet die Octobris usque ad decimum novum diem Decembris non inedia, qua praeter cetera incommoda vehementer premebantur, non frigore, non inibribus hiberni temporis, non fratribus caede, (quos passim cadere videbant) non vulneribus ac sanguinis sui copiosa effusione, non denique promissis, quae magnifica per hostes offerebantur, a vera fide et constantia abduci potuerunt, imo inter ista incommoda utpote inter varia hominum genera, quae tunc in eadem obsidione nobiscum erant, ex quibus alii defensionem cum ipsis civibus intenti, alii ne in tanto quidem periculo rapinae immemores alimenta eorum saepe diripiebant, iidem cives ut omnes numeros verae fidelitatis implerent, tantum aberat, ut talibus injuriis affecti commoverentur ut domus quoque suas non solum lignis ad aedificandum fabre factis, sed etiam portis, januis, ladulis, scriniis, aliisque id genus necessariis ornamentis evacuarent, vina etiam sua, quae ad sustentandam vitam, utpote in civitate aquarum penuria laborante, maxime necessaria, ex dolis effundentes, quae per portas civitatis tamquam velocissima imbrium pluvia abundanter defluerint, pro obicibus murorum destructorum magna sollicitudine afferebant. Cum vero jam ad extremam inopiam commeatuum ventum esset, ipsorum vero civium nonnulli privatim aliquid pro suis domesticis haberent, illo quoque se et suos defraudare et cum aliis fidelibus nostris dividere, soli autem aut furfuribus aut caribus equinis famem depellere et omnia difficilia pro Matre nostra proque conservatione patriae suae constantissimo animo sustinuerunt, qua perseverantia uno eodemque tenore cum ceteris fidelibus nostris, quos nobiscum eadem fides incluserat, ad ultimum usque duraverunt, et unacum liberis et uxoribus, ut is quoque sexus, nostro testimonio suis laudibus efferatur, nunc reficiendo murorum ruinas, interdum propugnatoribus lapides subministrando tanta fide ac fortitudine per nocturnos diurnosque labores

Anno 1530, cum
mense Novembri
ex inopinato
Germanus Budam
obsedisset.

A lap alján: Stephanus Verbeőcz
supremus cancellarius
Joannis regis in hoc diploma
scribitur.

versati sunt, ut eosdem hostes bis ab impetu murorum non minore strage quam ignominia repulerint et ad solvendam obsidionem strenuis quibusque amissis coegerint. Ac tandem maledicentibus iisdem hostibus fortunae suae civitati nostrae praedictae perpetuum titulum fidelissimae ac fortissimae defensionis suae constantia pepererint etc.

In hoc eodem diplomate hi nominantur Ludovicus Gritti gubernator regni Ungariae et thesaurarius consiliariusque regius, spectabilis et magnificus Jonnes Banfl de Alsolindva, comes perpetuus comitatus de Verőcze et palatinus regni et Iudex Cumanorum; Stephanus de Verbőcz supremus cancellarius, Thomas Nadasdi vicegubernator ac locumtenens dicti domini Gritti, Simon de Atthyna provisor et castellanus castri Budensis, Benedictus de Beken personalis praesentiae locumtenens. Datum Budae quarto die proximo post festum epiphaniarum domini anno millesimo quingentesimo tricesimo primo, regnorum vero nostrorum anno quinto.

Epistola serenissimi principis domini Ioannis regis Hungariae ad principes imperii*)

Ioannes dei gratie rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, necnon marchio Moraviae ac Lusatae et dux utriusque Slesiae etc. Reverendissimis ac reverendis, illustrissimis ac illustribus spectabilibus et magnificis dominis electoribus ac aliis principibus et statibus utriusque ordinis sacri Romani imperii in proximo conventu Ratisponensi constitutis, amicis nostris charissimis, salutem et prosperorum successuum incrementum.

Reverendissimi ac reverendi, illustrissimi ac illutres, spectabilesque et magnifici nostri amici charissimi. Optime constare apud Dominationes Vestras credimus, quemadmodum post acceptam illam calamitosam et memorabilem cladem Turcicam, in qua serenissimus d^{nus} rex Ludovicus, dominus et praedecessor noster felicitis memoriae cum multis praelatis, baronibus et nobilitatis Hungariae magna parte, fratreque nostro germano charissimo, pro fide ac religione christiana honesta morte occubuit, ac suffragio totius nationis Hungariae, tribus duntaxat exceptis, quos egestas rei familiaris, ac odium et privatae utilitatis spes a vera via, veroque patriae amore in factionem Ferdinandi regis Bohemiae transversos egit, juxta morem et antiquam consuetudinem ipsius regni Hungariae in regem fuerimus electi atque coronati. Quo rite et legitime, ut solet, peracto, cum dies noctesque id ageremus, ut illam afflictam patriam possemus ab hoste defen-

*) Lásd Bethlen I. 129. l.

Haec epistola in Sleidano quoque exstat, sed verbis nonnihil immutatis, lib. 6. Historiarum.

dere, et amissa temporibus superioribus recuperare rebusque regni nostri ita consulere, ut et vos et reliquus christianus populus sicuti annis abhinc centum et quinquaginta, ita et deinceps nostri sanguinis protectione in pace et tranquillitate viveretis, ecce adfertur ad nos Ferdinandum ipsum contra jus fasque regnum nostrum armata et hostili manu invasisse, civitates quasdam nostrae ditionis suas fecisse et per illos, quos praetulimus, factionis suae ministros Posonii in regem se eligi procurasse, nos ea res non mediocri admiratione affecit, videbamus enim miseram nationem nostram ab eo iri perditum, a quo defendi et protegi debebat. Et quamvis tunc facillime ejus conatibus resistere poteramus, (erant enim vires nostrae ejus viribus superiores) visum tamen nobis fuit alienum esse ab institutis christianis, reliquas ejus gentis, quae pro fide publica tot annis bella gessit, in sanguinem christianum armare, conquesti sumus hac de re per oratores nostros apud sanctissimum dominum nostrum Clementem papam Septimum et apud serenissimos dominum Franciscum regem Franciae christianissimum, Henricum regem Angliae defensorem fidei catholicae et Sigismundum Poloniae regem, patrem nostrum charissimum, qui ut est reipublicae christianae pacisque et concordiae amator, egit (insciis nobis) per legatos suos apud Ferdinandum, quo a lacessendo regna nostra desisteret, neque hosti potentissimo, tempore difficillimo iis contentionibus in ditionem christianam eam viam aperiret, quae ab ipso postea, aut a potentioribus claudi nequiret, sed daret potius operam, ut conjunctis viribus communibus periculis, una nobiscum occurreret. Ad haec Ferdinandus cum jure agere se respondisset, fuit ab eodem oratore persuasus, ut ad diem et locum constitutum et nostri et ipsius serenissimi dⁿⁱ regis Poloniae legati cum mandatis conveniret, hancque discordiam, quibus possent conditionibus, componeret. Quae nobis nunciata etsi admonebant, jurasquae Ferdinandus jactabat, nullius esse momenti, ne tamen spernere justitiam et conditiones pacis contemnere videremur, parendum voluntati ejusdem serenissimi dⁿⁱ regis Poloniae duximus. Miseramus interea ad Dominationes Vestras oratores nostros, qui hanc injuriam nobis illatam apud ipsas edocerent, rogatasque nostro nomine haberent, ne Ferdinando injusto regni nostri impetitori contra nos suppetias ferrent, nosque judicium ejus causae quaecumque cum Ferdinando discordes haberet, vel D^{nibus} Vestris adjudicantibus, libenter velle subire declararent, deinde recta ad caesaream Matrem in Hispanias proficiscerentur. Qui cum in illius ditionem pervenissent, contra jus omnium gentium violati atque detenti illuc quo missi erant, proficisci requiverint, nos vero neque hac tanta injuria a recta ratione abducti, ad constitutum diem, prout serenissimo

domino Poloniae regi placuerat, legatos nostros Olomucium misimus, qui etsi omnes aequas condiciones acceptare, potius quam hoc incendium in populo christiano excitare, ex mandatis nostris erant parati, cum tamen Ferdinandi oratores omnia iniqua proponerent, fuerunt coacti re infecta illinc ad nos redire. Sub iis interim induciis Ferdinandus summa ope nisus fuit, plerosque primores regni nostri et illos praesertim, quos ob nostrae beneficia fideliores nobis esse putabat, partim prece, partim pretio, minis et terroribus tentare, qui tot promissis (quae sine modo, sine modestia jactabantur) expugnati, nostrique beneficii ac sui multociens praestiti nobis juramenti immemores, fidem fregerunt, quarum perfidia et proditio suo tempore poenas dabit. Uti vero interdum apud Dominationes Vestras animum nostrum testatum faciamus, cum id nobis per oratores non liceat, quod jure omnium gentium barbaris etiam hominibus licet, volumus has litteras nostras ad ipsas dare, ex quibus Eaedem cognoscant, quam injusto bello Ferdinandus nobiscum certandum sumpserit, et quam magnis injuriis ab eo lacessiti christianum sanguinem hactenus fundere recusaverimus, nisi eum D^{nes} V^{rae} juris habere aliquid existimant, qui jure agere semper recusaverit, et illi defensionem populi christiani cordi esse putant, qui noctes diesque christianum sanguinem et sitit et fundit, volens fortasse emendare turpes successus expeditionum Friderici atavi et avi Maximiliani, quas pro subjicienda sibi Hungaria susceperant. Quorum alterum et coronatum jam et diadema regni in manibus habentem Emericus patruus noster regni gubernator felicissime regno Hungariae expulit et coronam recuperavit. Utrumque autem Stephanus genitor noster, comes Scepusiensis, regni Hungariae palatinus ac exercitus imperator auspiciis divi Matthiae regis ex citeriori Austria propulit Viennamque et ducatum Austriae felicissime regi parere fecit, nosque nondum adolescentiam egressi, Maximilianum Hungariae arma inferre conantem coëginus intra limites suos se continere; hunc quoque hostem nostrum jam diu, deo duce, respiscere fecissemus, si armis tantum et non proditiionibus certaret nobiscum, utique hanc injuriam hactenus utpotuimus, patienter et aequo animo tulimus. Sed D^{nes} Vestrae identidem animo revolvant, quam sit acerbum, non nostrae solum, verum etiam mediocris conditionis hominibus ex alto loco injuste praesertim ad inum prolabi et ex regia ad privatam conditionem redigi. Non arbitramur profecto christianorum quempiam, tanta praeditum patientia posse reperiri, qui tot injuriis provocatus, unde posset auxilium sibi petendum non putaret. Neque enim injusta injuria, alia animi aegritudo, unde hominem ad vindictam magis incitat. Protestamur igitur his litteris nostris nos et initio regni nostri et nunc omnes aequas

conditiones subire, causamque discordiae nostrae cujusvis probi iudicis arbitrio, potius fuisse paratos committere, quam in christianum populum arma civilia sumere apud D^{ncs} V^{ras} profiteamur cumque ea nobis parum pro futura videamus, si quid, quo nos ab hujus inimici impetitione tueamur attentaverimus, etiamsi ex nostra digladiatione respublica christiana aliquid detrimenti patietur, D^{ncs} V^{ras} in theatro orbis terrae testes faciemus eorum non nos, qui omnia extrema et experti et passi sumus, sed illum ipsum, qui suo non contentus, alienum regnum per fraudem et hominum perfidiam expugnandum venit, causam esse; sed D^{ncs} V^{ras} audivisse arbitramur, licet omnia per Ferdinandum praeter prospera in Hungaria aut scribi aut nunciari sint prohibita et omnes viae ad alia regna septae et obsessae custodiantur, hic bonus christianae libertatis assertor, quam bonam operam jactantiae suae in Hungaria navaverit, qui serenissimo ipsi domino Ludovico regi sororio et cognato suo, extremo discrimini contra caesarem Thurcarum se exponenti in ipsis fere limitibus Austriae, non militem, non machinas, non denique ullum subsidium (quamvis magnis pulsatus precibus) praestitit, inhians praetense successionem in regnum Hungariae, imo subsidium, quod tunc sacrum imperium regi Hungariae destinaverat, is bonus princeps in Italiam vastandam miserat: cum tamen nos fratrem nostrum tribus circiter millibus militum ex nostro patrimonio et alio apparatu bellico qui ibi periit, ad expeditionem misissemus. Nos quoque semper parati principi nostro et patriae succurrere, tum quoque per nosmetipsos affuissemus, si per nuncios suae Mattis in Transilvania retenti non fuissimus. Jurejurando autem Ferdinandus Hungariae se obstrinxerat, nunquam suscepturum regni Hungariae gubernacula, nisi prius Nandor Albam sive Belgradum et alia castra a Turcis intercepta recuperaret. Quod juramentum litteris firmatum nunquam servavit, nam id non modo non praestitit, sed sub ipso expeditionis suae tempore, Turcae pene Budam usque venerunt, septem enim miliaribus ab Alba Regali scilicet civitate nostra, penes quam ipse castra habebat, omnia ferro ac flamma vastarunt et praeda omni faria ingenti, cum vulerunt, nullo persequente sunt reversi. Arcem autem Jaicza cujus praefectos magnis pollicitis corruperat et a fide nobis praestita seduxerat, quae caput regni Boznae est, in toto christiano orbe nominatissimam, cum aliquot aliis arcibus finitimis turpiter et ignominiose in manus Thurcarum devenire permisit. Haec fuit illa arx quam serenissimus et vigilantissimus princeps d^{nus} Matthias rex multa christiani sanguinis effusione a Turcis in ditionem suam redegerat, et quam postea idem Emericus de Zapolia, palatinus regni Hungariae, patruus noster gravem et asperam perpeusus obsidionem ab iisdem

Sambucus trecentos milites scribit, nefario et impudenti mendacis.

Nota Ferdinandi perfidiam.

A lapszelen: egy kéz.

Jaicza arx ob Ferdinandum in Turcarum potestatem venit

Thureis tutatus est, cui ab omnibus qui postea fuerunt, regibus Hungariae tanta cura atque impensa adhibita est, ut centum millia aureorum, in ejus conservationem quotannis impenderent non dubitaverunt. Nos quoque praeterita aestate, cum cerneremus ea pericula, quae, illa amissa, non Hungariae solum, sed etiam toti Germaniae evenire possent, dederamus unam arcem ex patrimonio nostro praefectis Jajcensibus in pignus, ne a tando tempore, tot cruoribus christiani, tantaque impensarum jactura defensa et conservata, arx nostro tempore in hostium potestatem deveniret, et (si in regno nostro hic communis boni hostis et turbator conatus nostros non impediisset) omnia profecto extrema potius pati maluissemus, quam hoc, quod unum jam christianitati supererat propugnaculum, in hostium ditionem cedere permissemus. Sed Ferdinandus dum feriatus geniales agit dies hoc principium expeditionis suae, reipublicae christianae dedit hos fructus, hanc utilitatem misera et afflicta Hungaria tam jactabundi et strenui principis electione percepit. Quem circumventum rerum omnium penuria non dubitamus, nunc quoque a sacro Romano imperio et a D^{nibus} Vestris quibus se in Turcas arma movere dicat opem et vires impleraturum sed sciant D^{nes} V^{rae} longe aliam mentem aliamque intentionem ipsum habere. Non enim in Turcas, ad quos dudum, duos oratores pro tributo pendendo misit, arma expedit sed vult communibus impensis et fraternae necessitati in Italia succurrere, et contra nos, qui Deo duce, sumus recuperaturi, bella civilia renovare, et regnum nostrum perpetuae servituti subjicere. His itaque de causis et illis quae in posterum sequentur, D^{nes} V^{ras} uti arbitros et moderatores christiani imperii, et quarum maxime interest, communi saluti et conservationi publicae consulere diligenter rogamus, velint pro singulari sua prudentia, ita huic negotio invigilare, ne ex hac injuria toties nobis illata aliquid detrimenti res christiana patriatur. Easdem optime valere optamus. Ex Tharnovia secundo die resurrectionis dominicae anno domini millesimo quingentesimo vigesimo octavo, regnorum vero nostrorum anno secundo.

Ex litteris Joannis regis.

Franciscus Bodo.

Joannes rex castrum Vason donat Francisco Bodo et ejus posteritatibus, quod castrum antea magnifici Pauli de Kinýs comitis Themesiensis fuit, et eo defuncto, generosae dominae Benignae relictæ suae fuit, sed ex eo, quod ipsa domina salutis et honoris et fidei suae oblita, qua egregio quondam Gregorio Kerek, domino item et marito suo tenebatur eundem Gregorium per interpositam, conductamque pretio personam, crudeli nece perimi fecisse et per hoc notam perpetuae infidelitatis incurrisse, jurisque processu observato dudum exinde condemnata fuisse perhibetur, ideo id castrum Francisco Bodo dedimus etc. Datum in crastino festi circumcisionis domini anno 1527.

Paulus papa Tertius ad serenissimum principem dominum Ioannem regem Hungariae, Dalmatiae, Croatiae.

Charissime in Christo fili noster, salutem et apostolicam benedictionem. Venerabilis frater episcopus Agriensis orator Tuae Mattis ad serenissimum caesarem missus ex Padua atque itinere litteras tuas fidem sibi facientes ad nos misit, mandataque Tuae Ser^{is} ea fuisse nobis scripsit, ut ipse praesens si non longe a suo recto itinere nos convenire posset, nomine Tuae Ser^{is} nos adiret, officioseque veneretur, Nobisque deinde salutem istius regni studiose commendaret. tum ob multa millia animarum, quae in eo sunt, tum ob periculum universae christianae reipublicae. Siquidem Hungariam ad invadendam Italiam maxime opportunam esse, ac semper fuisse, sicut multarum olim barbararum nationum irruptiones testantur, neque nunc Turcarum tyrannum aliam ob causam id ipsum moliri, quam ut per Hungariam commodius Italiam occupet ac diripiat, sicut haec plenius a dilecto filio Francisco Marsupino accepturos nos esse scripsit, prout etiam accepimus. Gratias igitur agimus Tuae Ser^{ti} et pro visitatione nostra tuo oratori injuncta et pro memoratone excitationeque nostri officii, quod circa animarum salutem et publicam omnium Christi fidelium curam praecipue versatur. Tum vero deo omnipotenti agimus longe maximas et immortales gratias, quod ejus benignitate pacem inter te et ser^{mum} regem Romanorum videmus constitutam, qua istud regnum discordia afflictum, recreatum iri confidimus. Tuam etiam Mattem justissimis laudibus prosequimur in domino, quod illa prudenter et jure tum sui, tum aliorum Christi fidelium regnorum saluti prospexerit, paceque inita, suae, ceterorumque securitati consuluerit. Nos quidem fili exhuberamus gaudio et laetitia exsultamus pro tot et tantis beneficiis a divina clementia nobis concessis, ut inde caesareae et christianissimo, hinc te et Romanorum regibus ex tanta dissensione ad concordiam versis, metum in spem, moerorem in gaudium verterimus, ac non modo jam non timeamus, verum etiam de salute securi, metum nostrum in ipsos hostes translatum jam esse confidamus. In quo quidem perficiendo nullis nostris aut laboribus aut facultatibus, aut periculis passuri sumus, sanguinem etiam nostrum libenter profusuri, ut tum ceterorum Christi fidelium regnorum, tum praecipue tui, quod in speciali protectione apostolicae sedis et antemurale totius christianitatis, praecipueque Italiae, sicut Tua Mattas verissime commemorat, semper fuit, securitatem nostro tempore stabiliamus. Itaque cum pervenisset nuper ad nos laetissimus de vestra concordia nuncius, statim dilecto filio nostro Hieronymo Alexandro tituli Sancti

*A lapszédem:
egy kéz.*

Chrysogoni praesbytero cardinali, quem antea ad partes vobis vicinas pro aliis etiam negociis rempublicam christianam, fidemque catholicam concernentibus legatum nostrum mittere decreveramus, injunximus, ut etiam ad nos veniret et nostro, ac hujus sanctae sedis nomine vobis gratularetur, et in ipsa concordia ad ipsius majus robur ac perpetuitatem apostolicam auctoritatem de praedecessorum nostrorum more interponendi, aliaque faciendi, quae ad ipsius regni salutem et vestram ac vestrorum consolationem pertinerent, ei concessimus facultatem, sicut ex eo, quem propediem ad vos perventurum speramus, Tua Mattas uberius cognoscet. Quam confidere in domino et in futurum optime sperare volumus, his enim duabus constitutis concordii dei misericordia suos fideles benigne respexisse videtur, ut a Turca deinceps sit securitas, Tuaque Mattas in suo regno tuto ac feliciter degere, sanctamque religionem solito fervore percolere, ac deo omnipotenti gratias assiduas quiete agere possit. Ad quod, atque ad observationem perpetuam hujus sanctissimae pacis, cultumque solitum apostolicae sedis, licet minime necessario, tamen ex abundantia charitatis nostrae, Majestatem Tuam plurimum hortamur, eique omnem prosperitatem exoptamus. Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris die decima quarta Aug. MDXXXVIII. pontificatus nostri ao quarto.

V. Blossius.

Charissimo in Christo filio nostro Joanni Hungariae regi illustri.

Plenum mandatum super componenda pace inter
duos principes concessum.

Nos Joannes etc. Memoriae commendamus per praesentes, quod nos de fide et fidelitate, de animi dexteritate et prudentia, rerumque gerendarum sufficienti peritia fidelium nostrorum reverendissimi ac reverendi in Christo patrum dominorum Francisci de Frangepanibus Colocensis et Bachiensis ecclesiarum canonice unitarum archiepiscopi et Stephani Broderici episcopi Sirmiensis, necnon spectabilium et magnificorum Stephani de Verbeócz summi et secretarii cancellarii nostri ac Hieronymi de Lasko palatini Siradiensis, vajvodaeque nostri Transilvanensis et Sicularum nostrorum comitis etc. consiliariorum nostrorum ad plenum confisi, eisdem hoc plenum mandatum nostrum plenamque et omnimodam facultatem nostram in eo dedimus et concessimus, damusque et concedimus praesentium per vigorem, ut ipsi conjunctim aut divisim, duo ex ipsis cum dominis commissariis et oratoribus serenissimi principis domini Ferdinandi Romanorum ac Bohemiae regis, ad oppidum Owar deputandis in facto perpetuae pacis inter nos et ipsum Romanorum et Bohemiae regem

ineundae, ac quibuscumque differentiis inter nos et eundem ac subditos utriusque nostrum sopiendis agere, loqui, tractare, et promittere, aliaque omnia et singula, quae ad hoc pertinere videbuntur, perinde ac si nos personaliter interessemus, mandatumque nostrum magis speciale, quam praesentibus est expressum, exigerentur facere, concludereque valeant atque possint, promittentes nos in verbo nostro regio, ut quicquid per praefatos commissarios et oratores nostros conjunctim ut praefertur, aut per duos ex ipsis divisim cum memoratis dominis commissariis et oratoribus praefati Romanorum ac Bohemiae regis ad hoc deputatis, ac plenum mandatum habentibus nomine nostro actum, tractatum, ordinatum, et conclusum, promissumque fuerit, ratum et acceptum habebimus ac firmiter, inviolabiliterque observabimus, nec ullo unquam tempore illi verbo vel facto directe vel indirecte reclamare et opponere volumus, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum anno etc.

Deerat annus et locus in exemplari scripto.

Legáljén a lapnak áll: Sed videtur ad annum 1533. haec legatio missa fuisse, quam Joannes fraude Germanorum animadversa, retractavit, ut supra 172.

Ex litteris Joannis regis. Joannes rex Hungariae ab illustri domino Ludovico Griti comite perpetuo terrae Maramarusiensis regni Hungariae gubernatore, summoque thesaurario et generali capitaneo quindecim millia florenorum nomine mutui petiit, sub spe restitutionis, ob quod debitum obligavit illi oppidum Zegedinum, cum universis villis et praediis, et omnibus ad illud pertinentibus. Anno 1534. feria sexta proxima post festum beati Gregorii papae. Datum Budae.

Ex litteris Joannis regis. Stephanus de Verbecz ad iter suum Constantinopolitanum, quo a Joanne rege erat missus, petiit nomine mutui ab egregio Francisco Kendi vicevajvoda Transilvanensi sex millia florenorum; pro hoc debito impignoravit illi arcem suam Vechy, ut quandocumque Verbeci eam summam Francisco Kendi restitueret, vel ipse Stephanus, vel filius ejus Emericus, tunc Franciscus Kendi teneatur arcem restituere etc. Datum Budae secundo die festi annunciationis Mariae anno domini 1533.

Gratiarum actio ad dominum Tarnouczki.

Joannes dei gratia rex Hungariae etc. Spectabilis et magnifice domine amice noster charissime. Fatemur, fatehimurque semper, quousque vivemus, Magnificam D^{em} V^{ram} adeo multa et magna pro nobis fecisse, ut plura et majora ne exspectare quidem a V^{ra} Magnificentia potuissemus; Nunc etiam in amicis suis pro

Hic Tarnouszki receperat in castrum suum Joannem regem a Ferdinando Hungaria expulsam, anno 1527.

Corrupta.

honore nostro nobiscum ad limites regni nostri Hungariae mittendis multum certe nos sibi devinxit. Denique videamus eam ita in nos propensam omni ex parte, ut nihil possit nobis esse Vestra Mag^{tia} conjunctius pro quibus V^{rae} D^{nis} officiis illi satis amplas gratias nec agere, nec referre. Nunc etiam id quod nescimus si adhuc Vestra Mag^{tia} audivit, usi prius oppido Vestrae D^{nis} pro libito animi nostri pro nostra, nostrorumque maxima commoditate, utimur etiam hac dono ipsius non secus ac nostra propria. Sed ad haec omnia, quae, Vestra D^{tio} fecit, addat rogamus amore nostri hoc quoque, ut istas litteras, quas ad Portam imperatoris Thurcarum, unas ad mag^{cum} Ibraim bassam, alteras ad mag^{cum} Ludovicum Gritti consiliarium nostrum mittemus, per aliquem fidum, quem scimus V^{rae} Dⁿⁱ non deesse, curet perferendas. Est enim nunc id nobis summe necessarium, nihilque D^{natio} V^{ra} pro nobis majus nunc facere potest, rogamus, quanto majore studio possumus, ut hanc curam omnino assumere et hoc facere pro nobis velit. Mittimus autem per hunc praesentium ostensore pro expensis illius, quem Dominatio Vestra ad hoc ordinare debet, ducentos in auro. Nova alia non sunt, nisi quae ex litteris domini Lasky accipiet, qui est apud nos, sed hodie adhuc hinc suos invisendos profecturus, qui attulit ab imperatore omnia pro nobis honorifica et utilia pro regnis nostris, atque pro hoc etiam inclito Poloniae regno salutaria, de quibus prius etiam Dⁿⁱ V^{rae} et scripsimus et nunciavimus. Illud nescimus, si D^{no} V^{ra} intellexit copias Andreae Batory fratris germani Stephani Batory alias palatini, quibus eam partem Hungariae quae nobis manifeste pariet, ferro et igne miserabilem et crudelissimum in modum vastabat, esse fusas fugatasque a nostris. Ipsum autem Andream Batory per d^{num} episcopum Varadiensem capitaneum nostrum in castro Echveth inclusum obsideri. Cui quidem conflictui, deo ita volente, dominus Lasky ad nos veniens, non interfuit solum, sed in parte praefuit. Ita nobis eodem tempore tam ab imperatore, quam ex Hungaria attulit optata nova. Nos hic diu non morabimur, Vestram D^{nem} optamus bene et feliciter valere, cui nos uti amico nostro praecipuo unice commendamus. Ex castro D^{nis} V^{rae} Tharnoviensi, decima sexta die Augusti, anno dⁿⁱ millesimo quingentesimo vigesimo nono.

Stephanus Batori palatinus: Andreas Batori vajvoda Transilvanus fratres germani.

De hac pugna videtur mentio fieri in alteris adversariis pag. 39. et paulo superius pag. 180. in hoc libro.

Litterae*) Sixti papae Quarti ad Matthiam regem Ungariae et Bohemiae etc.

Dehortatur pontifex, ne Matthias rex ullas inducias cum Turca ineat.

Charissime in Christo fili noster salutem et apostolicam benedictionem. Gravi nos molestia afferunt tuae litterae in con-

*) Az alább következő levelek már nem János király leveleskönyvéből vétettek: de azok végéhez illesztve, Szamosközy kéziratában maradtak fenn.

sistorio nostro recitatae, quas de treugis cum Turco ineundis ad oratores tuos perscripsisti. Nihil enim nobis esse potest auditu molestius, quam eum regem, qui virtute et rerum gestarum gloria, terrori et formidini nefandissimo hosti hactenus fuit, nunc in medio rerum gerendarum cursu, cum eodem foedus inire velle praeter omnium expectationem. Cogita fili charissime, quantum offensionis christiano nomini ex hoc inferres. Nullum genus hostium est, a quo perniciosius pax et amicitia possit expeti, qui nichil aliud cogitant, nihil aliud magis curant, quam ut templa dei evertant, fideles populos opprimant, catholicam religionem de terris funditus deleant. Propone tibi ante oculos, quantis calamitatibus initium dares, si treugae huiusmodi sequerentur. Fuisti hactenus propugnaculum christiani populi adversus hostem hunc non sine magna apud omnes nationes commendatione et gloria. Solum te semper metuit, et a multis propter te abstinuit. In quibus licentior fieret, et totis viribus ad proxima quaeque occumpanda evagaretur, si a tergo nihil sibi amplius timendum superesset. Accedit, quod et alii praesidio tuae Mattis destituti cum tanto furori resistere non possent, idem exemplum fortasse sequerentur et acceptis ab hoste conditionibus in proximorum ruinam aditum darent, atque ita res christiana de strage in stragem, de interitu in interitum laberetur, et tibi communis ruinae causa (quod certe nollemus) ascriberetur. Praeterea cum rex catholicus sis, et inter ceteros christianos princeps gloria et honore praeclarus, vide quam offensionem deo inferres, si cum hoste nominis sui convenias, quale animae onus subires, si tot damna rempublicam christianam subsequantur. Quae ut diligenter velis considerare, non solum te hortamur, sed pia et paterna charitate vehementer rogamus, conservanda est tibi dei benignitas, ad deum omnes tuae actiones referendae, qui te tot bonis auxit, qui te in omni periculo semper protexit. Cavendum est, ne si tua consilia immutaveris, offendantur illius majestas, et a consvetis praesidiis oculos suae pietatis avertat, felicitatemque, quam eo duce et auctore consecutus es, transmutet et ipse (quod absit) in alios eventus. Recognosce etiam, qualis sit de te apud omnes nationes existimatio. Nulla est gens, nullus in orbe terrarum locus, in quo nominis tui celebritas non floreat. Effieruntur in coelum ab omnibus laudes tuae, recensentur et in ore omnium sunt ea, quae tum ab insignis memoriae Joanne vaiuoda patre tuo, tum a te pro republica christiana non solum adversus hunc immanissimum hostem, sed etiam adversus haereticos Boëmos praeclare, fortiterque cum summa omnium admiratione gesta sunt. Idem et nunc considera, qualem tantae gloriae maculam aspergeres, si cum eo ipso, adversus quem invictissimum te semper praestitisti, pacem et amicitiam inearis et superiorum laborum fructus amittas. Nam

ut vera fateamur, nulla exstare videtur, quae te ad hoc urgere debeat necessitas; cum imperiali Matte pax jam confecta est. Quod attinet ad Polonos et Bohemos, ex litteris ad oratores tuos intellectum est, versari te in tractatu et spe concordiae. Accedit, quod ex litteris et oratoribus tuis, qui apud nos agunt, saepe — numero nobis declaratum est, posse te adversus Turcos resistere et defensioni regnorum tuorum intendere, etiamsi tibi alibi cum christianis bellum esset. Ex quo non parvum admirationis omnibus afferunt hujuscemodi nunc de treugis consilia. Postremo cum sapientissimus sis, debes cogitare, nullam in foederibus Turci spem a te esse collocandam, infida pax et infida cum eo hoste securitas, quae in se nihil stabile habet, sed omnia ex utilitate et temporum opportunitate metitur. Admonere unumquemque possunt exempla domestica, quae nostra memoria tum in Servia tum in Bosna, tum in Constantinopoli, tum in aliis plerisque locis contra fidem datam ab eo sunt gesta, cui dubium quin eo consilio tibi blandiatur et foedus tecum inire cupiat, ut te interim quiescente, omni sublata difficultate ad alios opprimendos aditum sibi paret, et denuum reliquis oppressis, ad te postmodum invadendum convertatur. Nulla enim inter vos potest esse amicitia pluribus de causis, sed hac praecipue, quod a patre tuo et a te saepenumero profligatum et turpiter victum meminerit: confusionem suam ipse ferre non potest, de ulciscendis injuriis quotidie meditatur, te unum timet, te unum consiliis et conatibus suis semper obstitisse sibi persuasit. Quo fit, ut nemo sit omnium, quem magis perditum cupiat, ut tali et tanto de medio sublato propugnaculo, libidinem animi sui ad cetera persequenda facilius possit explere. Ceterum quia mentem nostram super iis treugis intelligere expectas, ea nostra est mens, ea voluntas, ea animi sententia, ut te hortemur, requiramus, rogemus et amantissimo patris affectu inhibeamus, ne illas facias, et ne a sanctissima dei causa sejungaris ut cum infidelibus amicitiae commercium in eas. Et ut cognoscat Mattas tua ardentissimos nos semper exstitisse, ut opportuna tibi praesidia ad conservandam bonam et catholicam mentem tuam non desint, licet mittendi subsidii praecipuum semper studium habuerimus. Et ea, quae superiori tempore fecerimus tibi, non sunt ignota. Nunc tamen novas etiam curas in hoc assumimus. Iterum ad potentatus litteras scripsimus, quarum exempla ad te his inclusa mittimus, ut intelligas nihil a nobis praetermitti, quod vires nostrae praestare possint. Deputavimus et nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, huic sancto operi affectissimos, qui assidua diligentia nobiscum in hoc elaborent et omnem viam perscrutentur, qua eadem subsidia haberi et publicis commodis subveniri possit. Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo pisca-

toris die vigesima secunda Aprilis Millesimo CCCCLXXVIII.
pontificatus nostri anno septimo.

L. Brifus.

Charissimo in Christo filio nostro Matthiae Hungariae et
Bohemiae regi illustri.

Litterae partium Ferdinandi.

Locumtenens et consiliarii regiae Mattis. Egregiis ac nobilibus universitati nobilium comitatus Albensis, fratribus et amicis honorandis salutem plurimam. Vidimus his diebus quasdam litteras Joannis Zapoliensis, quae per hoc regnum a suis sectoribus sparguntur, plenas doli et impietatis. Illis enim, quibus consuevit verbis vos a fidelitate serenissimi regis nostri avocare et Turcis subdicere et unacum patria nostra communi perdere studet et molitur. Proponit vobis Turcarum adventum, qui ipsum in sedem regiam collocent, et fideles regiae Mattis opprimant. Auditu[m]ne est unquam Turcas non sibi, sed aliis regna quaesivisse? Turci quidem (ut nos quoque accepimus) Joannis et suorum hortatu et precibus impulsu, regnum hoc propediem sunt invasuri, non ut Joanni gratificentur, verum ut has quoque nostrae nationis reliquias capiant, abducant, extinguant, subjiciant. (Quamvis itaque non dubitemus, tantum vobis esse prudentiae et ingenii, ut hujusmodi insidias, multis jam periculis docti, cavere velitis et evitare, pro fraterno tamen amore, quo invicem sumus conjuncti, proque patriae nostrae communis caritate vos rogamus, monemus, obtestamur, ne vel minis, vel promissis Turcarum et Joannis locum dare debeatis. Memineritis vos et christianissimis majoribus christianos esse natos, quos et natura ipsa et religio, et fides, et perpetuum odium a Turcarum perfidia separavit, nulum vobis commercium aut familiaritas sine periculo potest esse cum perfidis. Non estis, ut arbitramur, obliti, quanta clades illata nuper est fratribus vestris partium inferiorum per Turcas, quos Joannes in perniciem nostri sanguinis (ut res ipsa docuit) evocaverat. Pollicebantur, ut hodie faciunt, omnibus, qui Joanni fideles essent impunitatem personarum ac rerum omnium; scitis quo pacto illis servata est fides, quot hominum millia in captivitatem abducta, quanta caedes edita, quae portio hujus regni absumpta incendio, quibus longe deteriora manent vos, qui Turcis et Joanni hoc tempore fidem habuerint. Quod autem ad Mattem regiam dominum nostrum clementissimum attinet, nihil omnino dubitetis quin vobis omnia quae promisit, ac longe etiam majora, dei optimi auxilio sit in hujus regni defensionem et commodum et salutem praestiturus, nolite credere. Nam propediem effectum quoque promissorum suae Mattis optimum sentietis atque ipsis

De hac depopulatione ipse quoque Joannes rex in litteris supra meminit pag. abhinc 10., sub nota hac (*egy kéz rajzolna*) pag. 180. ubi nota cladem, quae Ferdinando incumbebat, ut depelleretur ad Joannem regem per calumniam torqueri, cum tamen Joannes per id tempus in Polonia exularet.

Nota vanam
spem et futilia
promissa.

etiam oculis vestris videbitis. Maximis enim et terrestribus et navalibus copiis et omnibus bellicorum tormentorum generibus ita instructa et parata contra hostem fidei et patriae nostrae veniet, ut vobis omnibus certissimam spem victoriae et liberationis patriae nostrae post deum immortalem spondere et polliceri audeamus. Contemptis igitur vanissimis ac perniciosissimis adversariorum verbis ac litteris, sitis in vestra erga Mattem regiam dominum nostrum clementissimum fidelitate firmi, stabiles et constantes, vosque adversus hostem venientem ita comparetis, ut Mattas regia in suo atque ejus invictissimi exercitus adventu non solum equis et armis ac cetero bellico instrumento, sed animis quoque paratos inveniatur, qui majorum vestrorum exemplo pro fide et incolumitate patriae adversus immanissimos crucis Christi hostes et pugnare et vincere unacum Matte sua audeatis et possitis feliciter. Datum Budae die dominica ante festum nativitatis beati Joannis Baptistae, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo nono.

Az angliai királyné asszony levele az török császárnak, melyet irt volt Sigmond fejedelem mellett, Zinan basa felől etc.

Augustissimo invictissimoque imperatori Sultan Murad cham Musulmanici regni dominatori potentissimo, imperiique Orientis monarchae, supra omnes soli et supremo.

Elizabetha dei optimi maximi, mundi conditoris et rectoris unici clementia Angliae Franciae et Hiberniae regina, verae fidei contra omnes idololatrias falso Christi nomen profitentes, invicta et potentissima propugnatrix etc. Augustissimo invictissimoque imperatori Sultan Murad cham, Othomanici regni dominatori potentissimo, imperii Orientis monarchae supra omnes soli et supremo salutem et multis cum summa rerum omnium optimarum affluentia lactos et felices annos. Augustissime et potentissime princeps; illustrissimus Transilvaniae vajvoda Sigismundus princeps nobis amicissimus legatum ad nos cum litteris hisce diebus misit, quibus de ejus provinciae statu nos certiores fecit, petiitque, ut ejus res non mediocriter jam in metu positas apud imperialem Vestram Mattem intercessione nostra sublevaremus. Percrebuit enim apud omnes Europae principes jam fama Vestrae Mattis in nos benevolentiae, quae illi freti nostram suis rebus opem saepe implorant, hoc igitur nulla ratione denegare potuimus, cum propter veterem ejus familiae erga nos conjunctionem, tum propter eandem religionis christianae formam, quam nobiscum colit, ipsiusque in nos perpetuae observantiae merita. Cum igitur is se et Transilvaniae statum in nonnullis rebus per ministros vestros

contra consvetas rationes atque etiam praeter Majestatis Vestrae beneplacitum praegravari autumet, imperialem Vestram Mattem etiam atque etiam rogamus, ut ejus humillimis precibus excelsas aures vestras clementer accomodet (is)et auditis ejus querelis per idoneos homines, quos visum erit, remedium iis secundum aequum et bonum adhibeat. Quod propter conformem ejus status nobiscum religionem et antiquam nostram cum ea familia amicitiam ac necessitudinem ab imperiali Vestra Matte itoto animo vehementer expetimus. Deus optimus maximus coeli et terrae conditor Mattem Vestram salvam et incolumem servet. Datae e regia nostra civitate Londini die mensis Februarii nona, anno servatoris nostri Jesu Christi MDLXXXIII. regni vero nostri tricesimo sexto.

Elizabetha regina.

II. Szamosközy apróbb följegyzései.

Anno 1604.

Filek megvétele csak ilyen formán volt. Volt kapitán Filekben Honorius Tonhauzen, német nemzet karinthiai, de az magyarnak igen barátja és jóakarója. Mikor Pecz János hadát megverte volna Bocskai István Diószegnél, hirtelen ez győzedelmnek egész Magyarországra széllyel elment az hire. Az királ képe kifutamodik Váradról és szorúl Szepes várába. Azon időben jű volt alá az tesini herczeg hada, úgymint másfél ezer német. Megszállának Losonczon Filekhez, úgymint két mélyföldön. Be izennek Filekbe Tonhauzennek, hogy azon éjjel ezer kenyeret küldjön nekik. Mikor így sollicitálná az német Tonhauzent és az udvarbíró, és az kenyérnek oly hirtelen nem tehetnék szerét, gondolnak ilyen practikát, hogy elijeszszék onnan őket és hátrább szállítsák. Az kenyér, úgymond, készen volna, de nincsen annyi szekerünk, hogy kiküldhessük nektek, hanemha valamit várakoztok, hogy az vidékről szekereket veszünk be. De ezt is meg kell jól látnotok, hogy valami kárt ne valljatok. Mert bizonyos dolog, hogy Rimaszombatnál negyvenezer hajdú jű fel. Ezen megjedvén az németek, minden tartóztatás nélkül, az kenyeret sem várván meg, hátra szállanak Losonczról, és elmennek. Így Tonhauzen, noha az némethez hív volt, de az ő nagy importunitásokat így akará magáról elvetni. Ezenközben Német Balás Rimaszombatra jű igen kevés magával, úgymint száz, vagy kevesebb lovaggal, gyaloggal. Küldötte volt előljáróban Miskolczy Nagy Jánost, ki az rimaszombatiakat és vármegyéket felvegye. És Német Balás is elérkezik és nagy fenytékkal az körül való vármegyékben való paraszt népet, de főképpen az Gemer vármegyéket mellé veszi és noha sokan adnák tanácsul neki, hogy Básta erejét meg ne

Filek megvétele.

Captum Filekum.

Osgyáni harc
23 die Novem-
bris, 'de ez nem
lehet igaz, mert
az edelini harc
volt ez időben,
hanem, ha az
ó-calendariuma
számláljuk...
t berekesztés ki-
törölve.

Szécsén meg-
adása.

várja, ki 18 ezer emberrel jöttön jött alá, mindazáltal nagy vakmerőséggel megvárja Osgyánnál, és az Német Balást igen megveri Básta. Verték meg Német Balást Osgyánnál 23. die Novembris így mondja az fileki udvarbíró.

Ezek után érkezett az edelini harc Bástával harmad napig, 25. 26. et 27. Novembris. Ez ezután sok egymással való veszekeedés után Básta Eperjesbe szorúl minden népével. Ezenközben Rédei Ferenczet nagy haddal felküldi Bocskay Nagy-Szombat felé. Az szécsényi kapitány, kinek neve Géczí András, az szécsényi németeket, úgymint hatvant az magyarokkal rátanácskozván. Rédei Ferencz kiszütetésiből levágatja, és ezután mikor immár Szécsén Bocskai István birtokába volna, Rédei Ferencz karácson napra virradólan megüté Filek városát, mely palánkkal volt kerétve. Az osgyáni harczról az mi erős sebes németek voltak, oda vették volt őket ugymint másfél százat, azokat mind levágták és azon kívül több egyéb németet is, kit az városban találtak. Az várost ugyanakkor az németek ű magok felgyűtják és mind elégetik és az várba szorulnak ű magok. Ennekutánna Rédei dolgára menvén Filek alól, maradott ott az szállásban Géczí András az szécsényi kapitány az nógrád vármegyei néppel Becse Gergely az nógrádi kapitány és több fű emberek, igen kevesen voltak, ugymint háromszázan, hanem azután jött melléjük Egrül Dervis bég és Ali tihája egriek, ugymint 40 vagy 50 jancsárral és egynehány kevés lovag törökkel, ugymint huszonötöl. Hoztanak ezek Egrül két öreg ágyút, port és golyóbist, mert Bocskainak akkoron sohol semmi lövészerszáma nem volt, hanem Kassán az mi volt. Volt Filekbe ekkor Tonhauzennel ugymint negyedfélszáz német; magyar vitézlő rend semmi nem volt. Voltak az magyarok Filek alatt másfél hónapig. Erővel nem is vehették volna meg. Az két öreg ágyúval ingyen sem lűttek, mert ha erősen lűttek volna, harmadnapra minden porok elfogyott volna. Más az, hogy nem akarták azt is, hogy az török azt mondhassa, hogy az ű álgújokkal vőttek meg Fileket és azután jure quondam suo az várat magának vindicálja etc. Végre mikor vizek az várbelieknek elfogyott volna, Tonhauzen mind az németek akarattjából az várat megadta. Az törököt pedig mind az két álgúval így igazították el onnat, hogy az német semmiképpen addig meg nem adja az várat, míg az török el nem megyen alóla, mert nem lehet az töröknek semmiképpen, hogy békével elbocsássa őket. Így az török elmenvén az vár alól, Fileket megadták az magyaroknak ily conditiókkal, hogy hatvan szekeret adjanak, kiken magokat és marhájokat elvihessék. Kibocsátották belőle az negyedfélszáz németet és szekereket adtak alájok, kísérték őket Véglesig, ki öt mélyföld Filekhez. Késérte el őket ű maga Honorius Tonhauzen is, de Viglesrül visszajött Tonhauzen.

és azután Bocskai urunk hívsígre adta magát, kit még azelőtt is könnyebben megcselekedett volna és mind az Filek várát és városát megadta volna, készen egy ember-halál nélkül, ha Osgyánnál az Német Balás harcza szerencsétlenül nem esett volna, de az igen megtartóztatta útét. Továbbá az várban sem élésnek, sem lövő szerszámnak nem volt szüksége, hanem csak víznek, melynek fogyatkozása miá kellett az várát megadni. Mert nagy csudaképpen lött volt ez, hogy az közép várban kűsziklából kivágott mély kút volt és mindenkor bő viz és fogyhatatlan volt benne ugy annyira, hogy az vár szállása előtt megmérvén az kútnak az vizét, harminczöt ölnyi vizet találtak benne, melyet soha nem hittének volna, hogy hirtelen elfogyjon. De mihelt megszállották az várát, mindjárt fotton-fogyott az viz, maga igen kéméllették, ugyannyira, hogy egy itcze vizet mértenek ki mindenek napra. Végre az kútnak az fenekéről az sáros vizet is felmerték és azt itták, mert bornak is szüksége volt az várban. Ez kutnak elapadását nem vélte ő maga is Tonhauzen egyéb okának lenni, hanem hogy az sok taraczkágyú lövés miá (mert az várból igen löttenek ki) az víznek ere és meatusi az rendülés miá, földdel vagy sárral berekedtenek és nem folyhatott viz az kútban. Ez hogy ezért lött légyen, megtetczött abból is, hogy az vár megadása után ismét az viz oly búséggel meggyülekezett, hogy mikor az kutat meg akarnák tisztítani, éjjel nappal harmadnapig merten-merték az vizet és még is ki nem merhették, hanem azonban hatták.

1604. Az német császár pénzét Filek megvétele előtt dűltak fel az késérok Káli Vincze és Káli Pál, ennek atyjafia. Nagy János, Hevesi Márton, Kis Benedek, Csákány Mihály, kik voltak úgymint hatvan lóval és németek is velek, kik vitték az pénzt és marhát. Vide in alio absyrto pag. 435.

(Eredetije 161—196 lapszámokkal jelölve, megvan Szilágyi Ferencz gyűjteményében.)

1604. Német császár pénzét felverik mense Decembri.

Közli: PETTKÓ BELA.

LEVELEK ÉS OKIRATOK

II. RÁKÓCZY GYÖRGY FEJEDELEM

DIPLOMACZIAI ÖSSZEKÖTTETÉSEI TÖRTÉNETÉHEZ.

Tizenöt évvel ezelőtt a M. Tud. Akademia Történelmi Bizottságának kiadásában egy kötetet adtam ki II. Rákóczy György diplomacziái összeköttetései történetéhez. Koronként az azóta napfényre jött okiratokból közöltem pótlékokat. Múlt évben Tagányi Károly úr figyelmessé tett három nagy csomag convolutumra, mely »Litteralia documenta jura transsylvanica tangentia« czímet visel. E csomagokban sok becses adalékot találtam a másfél tized előtt kiadott kötetben — melyek Rákóczynak a svédekkel, kozákokkal, lengyelekkel s a portával folytatott alkudozásait egészítik ki.

Újabb időben német tudósok különös előszeretettel fordultak e korhoz, mely Brandenburgra emelkedést s Erdélyre bukást hozott. Az itt közlött okmányok talán hozzá fognak járulni, hogy ez időknék egyik-másik előitélete eloszlattassék s közlésüket éppen azért nem tartom időszerűtlennek.

I. 1649. april 9.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint kglmes uramnak, isten ő fge Ngodat jó szerencsés hosszú élettel áldja meg.

Jól tudom kglmes uram, Ngod kíváná tőlem, Ngodat gyakorlatossággal tudósitanám itt való állapotok felől, magam is igen igyekezném azon, az levén mostani hivatalom, el sem mulatnám kglmes uram, mikor az alkalmatosságát látnám, volna mit Ngodnak írnom. Ugy vagyom kglmes uram, az vezérrel szemben voltam 3. praesentis, de semmi ajándékot nem hagyott felvinnem, csak az Ngod levelét és az országot adtam meg neki, kérdé az vezér: miért késett az adó és követ bejövetele? Mondám kglmes uram, azért, az másik követet itt bentartóztatták, ki ugyan itt meg is holt, ki tudja mi halállal; azt hallván az fő rendek, nem akart senki bejönni követséggel; az adót kérdé, ha

épen meghoztam, az szokott adót behoztam ajándékival együtt felelém. Az hét vármegyéről is ha meghoztam, azt is kérdé; mondtam, nem hoztam, mert azt elfoglalták. Az szóbeszéd kglmes uram sok lón, melyet most Ngodnak mind megírni nem tartok szükségesnek, mivel arra halasztá, az leveleket megfordíttatja, azután ismét szemben leszen velem, akkor derekason beszél velem, az audientiát minden órában solicítalom kglmes uram, Száva Mihált mindaddig tartóztatom, ő általa Ngodot bizonyosan tudósítom, mire válik állapotom, noha, keményen tartják magokat, de én is ahoz alkalmaztatom magainat kglmes uram. Ezek igen készülnek az velenczések ellen, bizonyosan hallottam, azoknak is sok segítségék érkezett Boháshoz. Igyekezem kglmes uram az én kicsin tehetségem szerint Ngodnak hűséggel szolgálnom s hamarvaló nap tudósítom Ngodat bőségesen. Az lovak vételében is forgolódnak kglmes uram Ebeni urammal, már vett ő kglme egy fekete lovat; minden nap járja ő kglme az várost. Ezek után isten ő fge Ngodat éltesse sok esztendőig jó egészséges állapotban. Datum Constantinopoli 9. Aprilis 1649.

Nagyságodnak alázatos szolgálja
Seredi István, m. p.

Külszím: Ilmo ac celsmo principi dno dno Georgio Rakoci dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc, dno mihi elementissimo.

II. 1649. május 1.

Alázatos és hűséges szolgálatomat sat. Isten ő szent fel-sége stb.

Ide Velipolcki uram ő nga házához érkezvén, hon nem találtam, hanem haza várván, igen nagy böcsülettel láta kglmes uram, ő nga. Ngod kegyelmes parancsolatja szerint Ngod méltóságos nevével köszöntvén, megadtam ő ngának az Ngod levelét, ő ngával eleget beszéllettem utamnak állapotja felől, de nem itéli szükségesnek lenni, hogy az király ő fge udvarában menjek salvus conductusért, ígéré arra magát ő nga, hogy egy szolgáját elbocsátja velem Csenstakoig; immáron utamot igyenesen arra igyekezem continuálni. Innen Ngodhoz 3 Maji akar indulni felesel magával, úgy értem száz embernél több leszen vele, ló is kétszáz közel leszen, valóban nagy apparatussal megyen ő nga, úgy hiszem sok időtől fogva ilyen solennis követség nem ment. Sokat beszéle ő nga, hogy az király ő fge mely nagy jó akarattal nagyon Ngodhoz, mostan annál nagyobb szövetséget akar vetni, Ngodat ezen kéreti általam, hogy parancsoljon Ngod arról, hogy Tokajtól fogva Váradig késérjék el ő ngát; noha én valóban biz-

tatám, hogy nem félelmes most az az út, mindazonáltal látom attól való tartásokat. Irhatom Ngodnak az mint magától értettem, hogy az personalis insurrectió igen meg vagyon parancsolva. az király ő flge maga is személy szerint elmegyen az hadban; immáron meg is indultak az hadak mindenünnen. Azt is beszéllé klmis uram az úr, hogy Chemilecki az kozákok generalisa úrt volna ő flgének az királynak, hogy csak erős hadddal induljon, maga igyekezik azon, mind fejet hajtsanak ő flgének; csak hogy ő flge is assecurálja, hogy egy bizonyos kapitányságot ad nekie, melyet meg is ígért ő flge. Az úristen Ngodat stb. In Koblanke die 1. Maji 1649.

Ngodnak alázatos igaz híve
Daniel János, m. p.

Noha Ngodnak kglms uram irám utam állapotját, hogy nem megyek Varsovára, de Lubinieski uram ide érkezvén, azt ítélék jobbnak, hogy oda menjek, mivel az krakai vajdának is ide érkezvén szolgálja, ki ugyan be is megyen együtt az úrral oda be, arra nézve is jóvállá Varsova felé való utamat, hogy ne talán kétség nélkül is az urának itt való létemet értésére adván, valami akadályom utamban ne legyen.

Kívül a boríték lapon: Noha kglms uram Ngodnak száma felől is hányad magával leszen az ur Velipoleski uram, de ugy értem bizonyosan Lubiniczky uramtól, hogy leszen kétszáz lóval és másfélszáz ember vele.

Külső: Celsissimo principi d^{no} d^{no} Georgio Rákoczi stb.

III. 1649. május 12.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint kglmes uramnak, isten ő fge Ngodat jó szerencsés hosszú élettel áldja meg. Székről 27. Aprilis irt Ngod méltóságos levelét 10. Maii alázatosan elvöm, 11. kglms uram az vezérrel szemben lők, kérdé: jött-e válaszom, mondám, jött irásom; sok volt kglms uram az szó, az panaszkodásom is az Ngod méltóságát, országát, az magam kicsin állapotom felől is, de csak az summáját írom meg Ngodnak. Az országgal együtt Ngod helyben állatja az erdélyi régi adót, csakhogy az porta is állassa helyben az országnak régi rendtartását, az többi között azokat az ponctumokat, az melyeket im leirtam, ő nga fordíttassa törökök. megláthatja az ország kívánságát, az melyek nem új dolgok, hanem ilyen volt eleitől fogvást, az utolsó dolog felől tudja maga Zölfikar aga, az is meg volt adva hatalmas császártól, az melyet maga is megmonda Zölfikár: tudja, ugy vagyon, azt is mondá kglms uram Zölfikar az vezérnek, mind igazságos kívánságok az országtól. Az vezér kglms uram azt mondá, törökök fordítván,

meglátja; lám megmondotta ezelőtt is, hogy császári diványból lőtt végzés az szokott tizenötezer adót megkívánják, meg is veszik, de egyébaránt mind Ngod részéről s mind az országéről kész az porta minden jót cselekedni, Ngodtól okosság, nem veti el az porta jó akaratját magától, azt szépen megcselekedni az mi már megvolt, el is nem mulhatik, mivel kglmes uram sokszori intimatommal elhitettem velek, az magyarországi dolog semmiképen nem tartozik az erdélyi adóhoz, az ország csak nem is akar ahoz szólni, melyhez képest kglmes uram mostani szembenlételemben csak szót sem tőn az vezér az magyarországi summa felől, én sem emlitén; mindazáltal kglmes uram búsuitam, féltem attól, az erdélyi dologhoz akarják ragasztani, nem is nyugodtam addég, végére mentem, azért nem is szólt ahoz az vezér, mint-hogy más országi dolog, sőt kglmes uram azt csak adósságnak tartják, nemis esztendőnként kívánják. Az Ngodnak levő hét vármegyéről csak emlékezet sincsen, mivel kglmes uram első szemben létemkor kérde az vezér: mind vissza mentek-e az császárhoz tartozó vármegyék, mondlám kglmes uram, mind vissza, csak két vár, ahoz valami tartomány ödvözölt urunknak pénzében vadnak. Az hajdúságot tartjuk szóval, minthogy az olyan állhatatlan nép, hul ide, hul tova tartja magát, de hasznos, jövedelmes hely nincsen semmi, attól fogvást kglmes uram semmi emlékezet arról nem volt. Az magyarországi dolog felől kglmes uram, hogy ugyan csak simpliciter elmehessünk, nem lehet, de igyekezem azon mentől jobban forgatnom, kisebb helyen megállathassam kglmes uram, ha lehet nem hagyok tőkét fen, hanem vidám orczával akarok Ngod eleiben mennem. Ngodnak kglmes uram meg nem irhatom, mivel sok időt foglalna be, micsoda utakon módokon kerelőm adalom az magyarországi dolgot, de igen vén latorral vagyon dolgom. Az vezérrel immár kglmes uram az conditiókat ma viszi fel Zelgiak, egy-két nap alatt szemben kell lennem az vezérrel. Ngodat bővebben tudósítom mi karban legyen dolgom. Eheni uram, kglmes uram, már négy lovat vett, most vett ő kglme egy fekete lovat, erős ló, megtanolja az ugrálást is, most is kin vagyon ő kglme az városon lovat keresni, egy napot sem mulat el kglmes uram, hogy kin nem járna, de most az füre vadnak az lovak, nem sokára behozzák.

A mint Ngodnak irtam kglmes uram, elmenének az hajók az velenczések ellen, úgy értem, egyben is akadtak volt, de nem igen beszélék derekas szerencséjeket, azt is jobban meghalljuk, kglmes uram Ngodat tudósítom. Ugy veszem eszemben kglmes uram, ha az pénz érkezik, nem tartóztatnak itt minket, de még az Ngod dolgait el nem végezem, ha ki nem köldenek nem megyek, ha ki kelleit indulnunk kglmes uram, jó kedvvel azon leszek kglmes uram fő ur kapucsi pasa jőjjön velem, minden helyben

tisztességesen legyen Zölfikar biztat kglmes uram. Az Ngod felőlem rendelt hozzám mutatott kegyelmességit, adja isten kglmes uram, szolgálhassam meg hőségesen, mind itt, s ha isten haza viszen, otthon is. Az szerszámok megvásárlására kglmes uram gondom vagyon. Adja isten kglmes uram tanáljam Ngodat örvendetes boldog állapotban jó egészségben. In Constantinopoli 12. Mai 1649.

Nagyságodnak alázatos szolgálja
Seredi István, m. p.

IV. 1649. május 22.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint kglmes uramnak. Isten ő fge Ngodat jó szerencsés hosszú élettel áldja meg.

Itt ben való állapotokról akarám Ngodat kglmes uram tudósitanom. Horváth István uram 18. praesentis juta be az vezértől kérettem vala audientiát kglmes uram 20. item praesentis, de ő azt nem várta meg. A császár megfogatta kglmes uram az fővezért, most is fogva vagyon, valóban czirkálják. adja elé az pénzét, ha azt kivehetik tőlle, azt hiszem, azután megölik, az kit egyetnás marháját kaphatták, azt mind császár számára elhordák. Fővezérre kglmes uram tevék Murat agát, az mely most jancsár aga vala. Immár kglmes uram az mostani fővezérnél sollicitálom az audientiát; ez mai nap lett volna szemben velem, de az házakat válogatja, melyekben háljon, az mulattatta el vele. Mert ha az vezérrel szemben lehettem volna ma kglmes uram, kedden császárral is szemben juttattak volna. Immár úgy látom kglmes uram, ez jövő estén vasárnapra marad császárral való szemben lételem. Az fővezérnek való ajándékot nem adtam volt be kglmes uram, jó szerencsével nálam maradott. Ez levelemet igen sietséggel kell kglmes uram írnom, mivel török ment az vajdához Havasaly földében, igen erőltetett az irással. Az erdélyi adót már nem elegyítik az magyarországi summához, abból is kglmes uram már alább szállottak valamivel. Az vezérrel való szembenlételem után Ngodnak minden állapot felől bizonyosabbat írhatok. Ngodnak írhatom az hajók felől is, az melyek innét elmenének, nem szintén kedvek szerint vagyon állapotjuk, jól megzavarodtak; de arról is igen hamar bővebben írok Ngodnak. Ha az új vezérnél kglmes uram valamit elvonhatnék az summában az erdélyi adóból, szorgalmatosan igyekezem rajta. Az atnamét kglmes uram és egyéb kívánságinkat is ígéri, kapucsi pasát tisztességesen, hogy bocsátják, biztatnak. Egy summában kglmes uram, valamire az fges isten segít, el nem mulatom, hogy Ngodnak tökéletesen hiven uem igyekezném szolgálui. Arany

szerszámot kglmes uram, az minemőt Horváth György és Száva mondott Ngodnak, sokkal szépet tanáltam, noha kglmes uram ötezer talléron tartják, de jóval is alább megvehetni, azt árolgatom ha jutalmoson megárolhatom, azon igyekezem, kiviheessem Ngodnak, ha kezest tanálhatnék, ha ki nem vihetem is, adok kglmes uram előpénzt neki, úgy is megkötelezem Ngod számára; valóban szép szerszám kglmes uram. Ebeni uram úgy látom még ki nem mehet, mivel az megfogott vezér lovait el fogják adni, azután várakozunk, jobb is volna együtt járnunk kglmes uram, mindazáltal az idő megtanít kegmes uram bennünket. Mihelt az vezérrel szemben leszek, ottan bővebben tudósítom Ngodat. Ezt az vezért dicsérik, hogy katona ember, rest vala kglmes uram az vén, kedvem szerint esék veszedelme. Isten ő fel-sége Ngodat éltesse sok esztendőig. Datum Constantinopoli 22. Mai 1649.

Ngodnak alázatos szolgája
Seredi István m. p.

Külczim: Az én kglmes uramnak az erdélyi mlgos fejedelemnek adassék.

V. 1649. j u n. 4.

Serenissime rex domine benignissime.

Regiae Vrae Maestatis ad me legatus illustrissimus dominus Johannes Wielopolski de Wielopole Capitaneus Biecenis eximium favorum quo vestra Maestas me dignatur contestari negotia, statum et regna Maestatis vestra concernentia summa prudentia ac dexteritate mihi exposuit. Ego vicissim maximis pro tam benigno ac regio affectu Maestati Vestrae gratiis actis promptissima mea studia et servitia obtuli, ipsumque rogavi, ut et regiam vestram Maestatem et serenissimam rempublicam de sincero meo animo certioreni reddat, amicumque meum judicium indicet, quae omnia quum illustrissimum dominum legatum virum ad gratissima quaeque negotia foelicissime expedienda natum, pari fide Maestati vestrae significaturum sciam, me ad ipsius sapientissimam relationem referens Regiae vestrae Maestati foelicissimos rerum successus a divina comprecor Maestate. Datum in civitate mea Alba Julia, die quarta mensis Juny 4. 1649 Serenissimae Regiae Maestatis Vestrae Addictissimus J. Georgius Rakoczj.

Külczim: Serenissimo principi domino Casimiro dei gratia regi Poloniae magno duci, Lytwaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogiae, Littoniae, Smolensciae, Czernichorique, neonon Svecorum, Gotthorum. Vandalorumque haereditario regi domino benignissimo.

(Eredetije a pétervári orsz. ltárban.)

VI. 1649 junius 5.

Alázatos szolgálatomat stb. Istentől bódog stb.

Az itt való állapotokról való írással mindenestül Ngodat terhelni nem akarom, mivel tudom, hogy Serédi uram ő klmé voltaképen Ngodat mindenkéül informálta, mindazon által csak az jó isten Ngodat jó egészségben éltesse úgy látom, hogy mostani előtté álló dolgai Ngodnak jól fognak succedálni. Serédi uram is valóban szorgalmatoskodik velünk együtt, nem hagyja ő kglme mindenestül csak az vezérek beszédére.

Itt kglmes uram rettenetes hőséggel jár mind éjjel nappal, alig tanáljuk helyünket az nagy melegben.

Az vezérek úgy látom, hogy semmit nem difficultálnak úgy, mint az hét vármegyének visszazállását, sőt oly szókat hallok tőlök hogy csak aligha ezután is annak visszavételében vagy egy vagy más úton ne igyekezzenek.

Hitván gyermek lovaimek felől irt volt Ngod Serédi uramnak, hogy megáruljon velem. Isten oltalmazzon kglmes uram, hogy Ngodtól megtartsam, nem csak azt, hanem azonkívül az többit is, ha Ngodnak tetszik; magam is még az jó isten éltet Ngod alázatos szolgája lévén, életem fottáig akarok Ngodnak mint kegyelmes uramnak szolgálni. Adja az jó isten stb. Konstantinápoly 5. Junii 1649.

Ngodnak alázatos hűséggel szolgál mig él
L. Bánffy Sigmond m. p.

Külczim : Illmo ac celsissimo principi dno dno Georgio Rakoci dei gratia principi Tranniae stb.

VII. 1649. jun. 14.

Anno 1649. 14. Junii in termis
Gyogyianis ad mandatum suaecels^{is} celebrata
consultatio circa negotium reipublicae Polonicae ac Kozakorum etc.

1. Sem szabad, sem lehet az mi kegyelmes urunknak offensivum bellumot indítani absque consensu regnicolarum. Nem szabad, mert kötelessége tartja ő ngk.

Nem lehet, hoc rerum statu, mind portai s mind római császárra nézendő s mind egyéb félelmes okokra nézve.

2. Nem dissuadeálhatja, sem nem suadeálhatja ő nga, mi annál inkább az úrnak ez félelmes dologban való egyveledését.

Nem dissuadeálhatja, mert sem az igaz atyafi szeretetnek kötelessége, sem pedig az urunk Isten áldásából lehető előmeneteli által való közönséges hasznok azt nem engedik.

Nem suadeálhatja, mert nagy az dolog, nagyok az obstaculumok, félelmesekek kimeneteli, félti egyetlen egy öcscsét, félti országát, félti magyarországi állapotját, félti szerelmes anyjának keserűségét.

3. Ennél kisebb s annál inkább ily hatalmas dolgokban Istennek indításának és külső vocatiónak is kell elől járni, nyilván való dolog külső vocatio, kiktől mi móddal legyen, az immár constál, mely noha disputabilis igen, mindazáltal az ur ő nga eléggé meg tudja fontolni s itilni is, arról bő írás nem kell.

Az belső hivatalt magában az ur ő nga érezheti, minthogy Isten indítja az sziveket efféle állapotokban. Annakokáért, ha az ur Isten úgy vezérli az urnak szívét magára nézendő ez dologban kíváltképen, hogy nem rettegi megmozdulni s asszonyunk is, mint édesanya nem félti megengedni, nemcsak nem kell urunknak ő ngának ellenzeni, sőt teljes tehetségével segíteni.

4. Segíteni ő ngának különben nem lehet, hanem jó tanácsával, commendatiójával, szorgalmatos vigyázásával és annak idejében hadfogadásnak nem csak megengedésével, sőt inkább erőltetés, parancsolat nélkül, ha kik ő ngának szolgálni akarnak, azokat nem impediálja, inkább inducálni igyekezi. Ezeket mindazáltal s ezeken kívül való szükséges accessoriumokat úgy cselekedje ő nga, hogy ez hazára való gondviselésben is meg ne fogyatkozzék.

5. Hadfogadásnak igen caute kell lenni, melynek módjait feltanálják ő ngok. Erdélyi birodalomban nem is lehetne.

6. Ha mikor az indulatnak kellene lenni, nem Erdélyből, sem Magyarországnak római császár ő felsége birodalma alatt való részéből kellene lenni.

7. De mindezeknek előtte ellenkezők láttatnak lenni az tractatusokban, melyek ez dologban forgottak. Úgy mint:

1. O ngnak minden írásokban azt suadeálták, ha semmiképen az békességre nem akarnak lépni, Krakkót vegyék meg vagy obsideálják vagy az lengyel hadat dissipálják, az magok követjeinek állatások szerint. Ők ellenben Ngtoktól kívánják, hogy cselekedjék.

2. Magok követjei azt állatták, had nekik nem kell, hanem csak patronus, Ngtok is declarálta magát, micsoda okokból derék had innen nem mehet. Ők ellenben derék hadat kívánnak.

Minthogy azért Ngdnak denuntiatióját kívánják, elsőben mihelyt passust nyitnak; szükség ez ellenkező kívánságokat megegyeztetni, oda küldendő Nagodnak embere és levele által. Valakik pedig mennek instructiójokon kívül ne lépjenek életek vesztese alatt. Denuntiatiónak is úgy kell lenni, hogy csak olyra legyen az ő ngok magok oblatiója, az melynek meg is felelhessenek, azokat is nem lehetséges dolgokkal nem kell biztatni,

az synceritás is azt kívánja s az jövőre való ultiónak is eltávoztatása.

8. Fundamentum nélkül nem tanácsos dolog öngoknak magokat praecipitálni. Jó fundamentummal nem méltóságos sem hasznos az Istentől mutatott alkalmatosságokat megvetni etc. Fundamentum Erdélyből és Magyarországból gyűjthető haddal elégséges nem lehet ily nagy dolgoknak — nemhogy végben vitelére, de csak segítségére is, azért másutt kell az fundamentumot keresni.

Ez pedig egyéb nem lehet, hanem ha az kozákok contentusok lennének annyi haddal csak, mely többire comitivának mint sem hadnak mondatnék, mint volt István király idejébe is, s nem hadat, hanem az ő nga méltóságos személyének köztök avagy előttök lételet kívánnák. Igíretek szerint ő nga hűségére megeskednének. Azonban oly állapotjokat érthetné ő nga, minekelőtte vagy közikben menne vagy juramentumokat acceptálná, ammekelőtte oly erejeket az kozákoknak, oly erőtlenségeket az lengyeleknek experiálhatnak ő ngok, hogy emberi itelet szerént bizonyosan reménllhetnék az győzedelmet, noha úgy is félelmes, de ha Isten az ő ngok szívét arra inditaná, ekképen kellene lenni az közikben menetelnek.

Még pedig ha az alkalmatosság a respublicától újabban adatnék, azonban az kozákokkal is correspondeálhatna ember az első indulatban, mint mediatorságra, úgy kellene menni, avagy küldeni, kiben munkálkodnak, ha az tetsze.

Eddig. A következő iv, melyen a *nék* szócska állana, hiányzik.

(Eredeti fogalmazvány, Kemény János írása.)

VIII. 1649. j u n i u s 19.

Ad ea, quae gen^{sus} dnus legatus Joannes Daniel de Vargias sersmi ac celsmi Transylvaniae principis nomine in scripto suo apponere voluit, responsum sequens redditum est.

Gratissimum imprimis esse sersmo ac celsmo Hassiae landgrauio, et universae eiusdem domui, quod sersmi ac celsmi Transylvaniae principes Rakoczy mutuam illam amicitiam a maioribus et praedecessoribus suis divinae memoriae jugiter olim celebratam, denuo recolere voluissent; repromittendo vicissim nihil sibi antiquius fore, quam amicitiam hanc a divis parentibus sibi traditam, ratam semper habere, ac veluti sanctum foedus religioso cultu in omne aevum custodire, et diuina favente clementia, ad posteritatem etiam propagare, augere, amplificare. Deinde quod eadem sersma celsdo erudiri, ac certior fieri expetit de hodierno Germaniae statu, deque pace inita, eiusque conditionibus annexis et effectu subsecuto. Haec omnia eidem patebunt e pacis instrumento jam pridem Monasterii proclamato, ac typis in vulgus

edito. Quae vero negotia Norimbergae nunc fervent inter belli dives; hi tempus admodum statuunt, quando et quatenus praesidia et alia loca cedantur, milites exauctorentur, et universi ac singuli Germaniae proceres assidui in id sedula cura incumbunt, ut ad amussim pacificationis praescriptae quaecunque praestanda, bona fide omnia fiant, ita ut deo propitio his ita confectis, securam ac diuturnam pacem indubitanter speremus. Postremo quod in Transylvania auditum sit, quasi religioni nostrae orthodoxae reformatae tenuiter prospectum esset, in conclusione pacis, illa auditio popularis haberi debet; sed scire operae pretium est; tametsi nos qui reformati audimur Augustanam confessionem aequae, ac Lutherani ampliori semper simus, et ab ea, ne latum quidem unquam discessisse, saepius diversum a nobis sentientibus ostensum sit; tamen identidem controversia ab illis mota nobis fuit; nos ab illa tanquam alienos ex albo confessionis istius expurgandos, et e publica religionis pace exclusissimos esse debere. Quam ob causam vel solam tuendam, gloriosissimus landgravius Guilelmus V. pie defunctus, arma capessenda duxit, et sersma landgravia dna princeps nostra clementissima, totis viribus annexa, rebus deo juvante foeliciter gestis, extrema belli persecuta est et victoriis ita terminavit, ut bonam dei causam tandem triumphasse laetemur; et cum ad pacificationem ventum esset rebus suis postpositis, nihil prius celni suae fuit, quam pia religionis cura, et unice operam dedit ut orthodoxa ecclesia nostra sicut iisdem, quibus Lutherana, innixa Augustanae confessionis fundamentis, ita etiam paribus et iisdem, frucretur in imperio beneficiis, privilegiis ac juribus, ex quo deo vota nostra secundante, concordiam unanimem renaturam olim confidimus.

Coeterum quod religionis negotium ser^{mae} celsⁿⁱ suae Transylvaniae tam cordi fuit, pio ejusdem zelo, merito condignas laudes tribuit sersmus itidem ac cels. Hassiae landgravius. Et quamvis suapte natura et instinctu ardentissimus verae religionis et pietatis cultor sit, ut nihil potius unquam vel sanctius eidem futurum sit, quam orthodoxae fidei et ecclesiae nostrae salus et incrementum, maximum tamen pondus apud se semper habituram asserit, sersmi Transylvaniae principis gravissimam ac diligentissimam commendationem, cujus mentis suae testem locupletissimum, apud sersmos Tansylvaniae principes omnesque verae religionis assertores appellat grosu dnum legatum, ac eidem prosperum ac foelicem ad suos reditum ex animo precatur, sersma ac cels. Hassiae landgravia. Cassellis, 19. Junii 1649.

(P. H.)

(Egykorú másolat.)

IX. 1649. j u l i u s 16.

Joannes Casimirus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Cemihoviaeque, necnon Svecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex.

Ilme Princeps, dne vicine et amice noster charissimo. Quotiescunque recordabamur constantis amicitiae, quae inter serum olim Vladislauum Quartum Poloniae regem fratrem nostrum charissimum et illum principem parentem Illatis Vrae viguit, merito sperabamus, quod Illas Vra pro sua prudentia et optima indole fuerit, hac in re paterna pressura vestigia et nobiscum eadem amicitiae foedera reassumptura. Huic nostrae de Illate Vra spei convenientia retulit nuncius et aulicus noster ad nos redux grosus Joannes Wielopolski capitaneus Becensis nuper ad Illatam Vram missus, qui multa nobis de propensissimo Illatis Vrae erga nos animo exposuit iisque nos iam antea bene erga Illatam Vram animatos ad colenda amicitiae cum Illate Vra foedera accendit. Ac equidem cum nihil magis exoptemus, quam ut huius regni et antecessorum nostrorum Poloniae regum cum omnibus vicinis principibus amicitias sacrosancte servemus, easque quibusvis benevolentiae officiis augeamus, dabimus operam ut Illas quoque Vra hoc nos impense curare intelligat, ne Illas Vra in bona vicinitate aut mutuae amicitiae foedere servando, quicquam in nobis possit desiderare. Id vicissim de Illate Vra nobis pollicemur. Cui longaevam incolumitatem et foelicia quaeque a deo precamur. Datum Lublini die XVI mensis Julii anno d. MDCXLIX. Regnorum nostrorum Poloniae I. Sveciae vero II. anno.

Joannes Casimirus rex m. p.

Külczim: Ilmo principi dno Georgio Rakoczy Transylvaniae principi, Siculorum comiti, partium regni Hungariae dno, amico et vicino nostro charissimo.

X. 1649. a u g u s t 2.

Magce dne Frater Pauli dne et amice observandissime.

Data mihi commoda occasione contestandi nostram amicitiam affectum meum Vrae Magnificentiae declaro, ut vicissim provocem. Delatum me scio apud illum principem, sed false, ideo si favet amico, excuset diligentissime, prout et ego ipse feci in literis ad suam illam celsednem exaratis. Cum magco dno Kieresi, si in privatis meis aliquid expostulavit, uti Vram Magtiam obnixè rogavi, quaeso significet. Ego ad externos brevi discedam, meam tamen intimam benevolentiae propensionem, si deo annuente

sanus rediero, contestari Vris Mag^{tiis} non negligam. Modo Magce dne amantem redamet. Cui me et obsequia mea commendo. Kleszaniis 2. Augusti, anno 1649.

Vrae Magftiae

amicus

addictissimus et servus

Joannes Odrowosc

de Iwanowiae Pzeniezeb (?) m. p.

Külezim : Magceo dno dno Frater Pauli supremo curiae marschalco ilmi dni Sigismundi Rákóci reddantur.

XI. 1649. szeptember 25.

Ilme princeps Sigismunde Rakoci dne dne ac benefactor colendissime.

Dum literae Ilmae Celsnis Vrae ad nos pervenere, ex quibus cognovimus, quod Sersma sua Celsdo nos in antiquo suo favore et gratia servare velit, humillimas reddimus gratias, nos quoque, quousque vivemus, fidelissima nostra obsequia praestare parati sumus, conciliando patrociniū Sersmae Suae Celsdinis legatum nostrum notarium misimus, hic oretenus necessaria Ilmae Vrae Celsdini referet. Interim nos gratiae et protectioni Ilmae Cels. Vrae felicia quaeque imprecantes commendamus. Datum in Suboton 1649. die 25. Septembris.

Ilmae suae Celsdinis

obnixissimus servus

Bohdan Chmielnicki hetman

znoyskiem Zaporozk. (*olvashatlan 2 szí*).

Külezim : Ilmo principi Sigismundo Rákóci dno dno et benefactori nostro observandissimo.

(Eredeti, a pecsét egy felfegyverzett vitézt ábrázol.)

XII. 1649. december 15.

Holtomig való alázatos szolgálatomat ajállok Ngdnak, mint kegyelmes uramnak, természet szerint való fejedelmeknek.

Az úr Isten Ngdat minden jókkal, jó egészséggel, szerencsés boldog hosszú étellel áldja meg.

Kegyelmes uram fejedelmem, az még az követ úr itt volt, tudom ő kegyelme tisztí volt, hogy Ngdat tudósítson mindenekről, melyet tudom kegyelmes uram magam is, hogy illendő dolgokról tudósította is Ngdat. Mostan kglmes uram, miulta ő klme kiindult, semmi oly dolog nem történt, hanem klmes uram az mely gályák visszatértek volna Kandia felől, ennihánya elmerült volna, ki azt mondja, hogy hét, ki azt mondja, hogy négy, de azokból senki nem szabadult, hanem mind oda veszték. De az felől

klmes uram ugyan elég török vagyón itt Constantinápolyban, mintha senki nem ment volna hadba. Mondják azt is, hogy az szpahiák Bagdát felé akarnak menni, de nincs mivel füzetni. Az magyarországi adót is igen említék és azt mondják, hogy ne igazítsák őket az asszony emberekre, mert ők nem asszony emberektől kéri, hanem Ngdtúl; mert Ngd az üdvezült urunk fia és soha semmiképen azt nem engedik. Az francziai oratornak az secretariusát is nem régen bocsáták el, maga az orator is szembe volt az vezérrel és igen argumentált az vezérrel, de az felől sok költséggel vehette ki kezékből. Az zsidó etvestől soha semmiképen nem kérhetők kegyelmes uram az nyerget, noha az követ úr is igen ügyekezett rajta, én is azután megént töröködtem, de soha semmiképen nem adá az nyerget, hanem csak az kenygelt adá ki, kit úgyis az még nem adtunk ötszáz tallért, azt sem adta volna ki, sőt azt mondja, hogyha épén az hátramardottat is el nem hozzák, addég az nyerget sem adja ki, azért Ngod kegyelmessége és bölcs ítéleti. Az mi pedég az több ezüst és aranszerszámokat nézi, az kik az örmény ötvesnél vadnak, annak is adtunk mindenestül fogva (*üreshely*) tallért és mivel Ngod küdett volt szolgátúl pinzt, hogy czáprágokat is vegyünk, azért klmes uram ím vettünk egyet Ngod számára, úgy mint kilenczven talléron, de abban is Serédi uram pinzét is adtuk mind arra való képest, hogy megéri, mind pedig arra való képest, hogy az több Ngod és Rákóci Sigmond uram ő ngsa számára való arany és ezüst szerszámoknak megcsinálására hamarébb inkább érkezhessék. Az mi pedig az Ngod számára való ezüst szerszámokat nézi, kettei kész kegyelmes uram és magamhoz vettem, az még Ngod pénzt küld értek, az többit is váltég sollicitálok, hogy készítse meg. Az oláh kapikiháját még eddig ki nem bocsátották mer huszonöt ezer és ötszáz tallért kívánnak, noha az vajda ő ngsa ígér tizenkét ezeret, úgy talám lúszezeret is adna; de az vezér csak reájak vetette az szegény kapikihájukra, hogy arbitrativae láttassék, és mivel ők az peresek, ők az törvénytevők, ők várnak részt abból. Úgy ítélték az arbiterek, hogy csak adják meg az huszonöt ezer és ötszáz tallért, immár az vajda ő nsága, ha megáll-e azon, vagy nem, nem tudom, ők kegyelmes uram hatalmasok és csak azt mondják, hogy sic volo, sic iubeo. Az Nagy Pál adósságát es kegyelmes uram igen vizsgálja az vezér, ki tudja, avval is mit gondol, méltó nem vagyok, kegyelmes uram, hogy Nsgodnak lábabélit vonjam, nemhogy tanácsolnám, de kegyelmes uram az minek meg kell lenni, tetessük, hogy jóakaratuskból és az vezér kedveért cselekeszi Nsgod. Az Alexander vajda fia igen sollicitálja az havasalföldi vajdaságot, az mint értem, de csak ilyen válasza volt, hogy most nincs arra való alkalmatosságok, az még az velenczésekkel vég-

ben nem viszik dolgokat, de azután mind havasalföldi, mind moldvait megváltoztatják. Immár nem tudom, ha rá segíti-e az Isten, vagy nem, mert az mint mondják, hogy Huszain pasa csak kevesed magával maradt volna Hanyában. Az mely Szalánczi uram szolgálja az mire vette magát az követ úr és én előttem magát, semmi effectusát nem látom, noha ennéhányszor sollicitáltam felőle, de nem tudom, hogy ha nincs-e módja benne, vagy nem tudja az eszkezeket csinálni, hanem kegyelmes uram egy igen szép mézes pogácsába csinálnák ugyanott Erdélyben, és küldenék én kezembe és jól meg legyen jegyezve és adnám neki, talám avval rá vehetni, az mint magam gondolom, mert eddig semmi effectusát nem látom. Mindazáltal az Nsgod kegyelmes-sége. Ezek után Isten tartsa meg Nsgodat sok jó esztendeig boldog birodalmában nagy jó egészségben. Datum Constantinopoli, die 15. Decembris anno 1649.

Az Nsgod alázatos méltatlan szolgálja

Nsgodnak alázatosan szolgál
Jósika Farkas, m. p.

Külezim: Ilmo ac celsissimo principi duo duo Georgio Rákóczi sat.

XIII. 1649. december 18.

Serenissime et augustissime rex dne dne clementissime.

Certissimum est nullam rempublicam nullumve regimen sive publicum sive domesticum posse consistere sine mutua regentium concordia; imo hoc adminiculo plane ruentia etiam imperia erigi. Ob id et vel hoc maxime argumento motus, dnus meus clemtnus sersmus princeps Transylvaniae etc. contestandae suae erga Mtem Vram Regiam synceritatis gratia me ablegatum ad Mtem Vram Sacram et Regiam esse voluit, gratulando summopere Mti Regiae tam propitio numine faeliciter initis et apprehensis fascibus, quam etiam initum regimen subsecutae faelicitati; Mtis enim Vrae Regiae paterna plane cura et sollicitudine, virtuteque memorabili ac coram vicinis regnis et principibus depraedicata, fax reipublicae ardens et viscera ejusdem poene consumens extincta est, precaturque deum maximum, ut redux haec tranquillitas Mtis Vrae Regiae virtute parta, perenni concordia faciat refflorescere sersmam rempublicam, haecque M. Vrae Regiae faelicitas bono totius orbis christiani, in dies majoribus ampliatur progressibus.

Interim sua sersma celstudo offert M. Vrae Regiae officiosisimi ac pro statu et conditionis suae possibilitate satis obsequen-tissimi animi studium, singularem et vicino principe dignam synceritatem, demisse ab eadem contendens, ut hanc synceri sui affectus oblationem faventi et benigno animo excipiat, eademque

affectione, qua olim immortalis nominis frater M. Vrae Regiae et praedecessor erga defunctum dnum genitorem suae sersmae celsdnis ferebatur, Mtas quoque Vra Regia sersmum principem foveat, spe certa confidens Mtas Vra Regia suam quoque sersmam celsdnem in nullis rebus (quantum quidem per dignitatem et status sui rationem fieri poterit) M. Vrae Regiae ullo unquam tempore et commoditate defuturam. Cujus regio favori se in reliquo sincere commendat, eandemque Mtem Vram Regiam diutissime et augustissime rerum potiri toto pectore desiderat.

Hátlapján : Sermo habitus ad regem Poloniae in comitiis Varsaviensibus anno 1649. die 18. Decembris per Andream Klobusiczky ablegatum sersmi principis Transylvaniae.

XIV. 1649. december 30.

Ilme princeps dne et amice observandissime.

Ad commune nostrum gaudium, quo singuli regni cives de reduci patriae salute perfundimur, non mediocris mihi accessit laetitia, cum non modo de auspicato rerum successu, incolumisque Ilmae Dnis Vrae sospitate eruditus essem, sed et pristinam in me benevolentiam in dies crescere cognovissem, quam frequenti per literas visitatione Ilma Dtio Vra consuevit stabilire. Eam ego etiam pari officiorum oblatione Ilmae Dni Vrae rependo, quem quacunque obsequiorum occasione sibi devotissimum experietur. Datum Varsaviae die 30. Decembris anno 1649.

Ilmae Dnis Vrae

amicus servire paratissimus
Joannes Wielopolsky
Bieccensis capitaneus, m. p.

Külczim : Ilmo principi dno Sigismundo Rákóci de Felseővadász, universorum Sicularum Transylvaniensium generali etc. necnon ad septem comitatus pertinentis regni Hungariae supremo locumtenenti etc. etc. Dno et amico observandissimo.

XV. 1650. márczius 15.

Ilme et excellentissime princeps dne dne amice observandissime.

Singularis Ilmae Dilectionis Vrae affectus et humanitas, quam ex repetito literarum commercio agnosco, ad ea me vicissim stringit obsequia, quae tanti nominis viro praestare convenit, plenisque ulnis reciprocae benevolentiae et propensionis excipiendam svadet. Gratias itaque ago quam maximas, quod me hoc officii genere praeterire noluerit et tam charis non desinat compellere literis, meamque observantiam et constantem Ilmae Dilectioni Vrae cultum sincero ac candido pectore deferro, nullam

occasionem praetermissurus utriusque contestandi, si qua in re unquam in aula Sac. reg. Mtis dni mei clemmi Ilma Dilectio Vra opera mea indigebit. Quod reliquum est, deum optimum maximum precor, ut Ilmam Dilectionem Vram diu incolumem servet, secundisque votorum successibus eandem repleat, cui prompta officia mea defero. Dabantur Varsaviae die 15. Martii 1650. Ilmae et Excellmae Dnis Vrae

amicus servire paratissimus
Georgius dux in Ossolin S. R. I. princeps, m. p.

XVI. 1650. apr. 15.

Holtomig való alázatos és hű szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, természet szerint való fejedelmeknek.

Az úr Isten Nagodat minden jókkal, jó egészséggel, szerencsés, boldog, hosszú élettel áldja meg.

Kegyelmes uram, fejedelmem, nagy alázatossággal akarám Nagodat ismét is tudósítani ez ide való állapotok felől, mivel kegyelmes uram az temesvári pasaság megváltozott és Tekeli Mustafa pasánakadták, de az mint mondják, nem akarja volt felvenni, mert mintha egy penitentiáivól adta volna neki az vezér, mert ez elmúlt napokba esszveszólalkoztak volna az vezérrel és az több szók között talált volna mondani olyan szót Tekeli pasa: hogy az mint látom, most csak ti négyen vagytok császárok, egyik te vagy, az másik az jancsár Aga, az harmadik Bektes Aga és Muzladin Aga és most mi reánk semmi tekintet nincsen, holott tudod te azt, mikor én jancsár Aga voltam, te ki voltál, és akkor te csókolod vala az én köntösömet, most pedég csak ti négyen vagy öten veszitek az országnak minden hasznát és ti vagytok mind császárok, mind vezérek; az kiért az vezér igen megharagudt volna és azt mondotta volna neki: ím neked adom az temesvári pasaságot és menten menj oda és légy te is temesvári pasa; megkaftányozván, menten megparancsolta neki, hogy szálljon ki az városból és menten ki is szállott, de kedve nem volna hozzá, hogy oda menjen; mert nagyobb tisztet várt volna, de azt csak penitentiáivól adta volna neki. Még itt kinn leszek, vége mi leszen kegyelmes uram, csak Isten tudja, hogy ha oda megyen-e, vagy más világra küldik. Az mi pedig ez itt való urakkal való szembeletelt nézi és mint látták az Nagd ajándékát, tudom, Ebeni uram bővebben tudósította Nagodat, Szilágyi uram is az mit szemével látott, tudom, Nagodat tudósította; immár csak az vezértől az loat várjuk és az leveleket, Ebeni uram sem késik; mert kegyelmes uram az magyarországi adó felől most semmi enlékezet nincsen, miúta Ebeni uram mondá, hogy oly levelét

látta az vezérnek, hogy asecurálta az németeket, hogy nem segítik urunkat, csak menjenek reá; akkor is kegyelmes uram csak az aga disputálta ez dolgot, más senki nem, most kegyelmes uram az aga sem szól az felől, hanem inkább úgy tetszik, hogy jobban viseli magát, az kit tudom Ebeni uram valóságosan megbeszéli Nagyságodnak, Isten bevívén ő kegmét. Az keszlár aga ajándékát is beadtuk az aga híre nélkül. Az hispániai követ, mi is Ebeni urammal láttuk az király levelét és subscriptiót csak magam láttam, az mely levelet két itt való agának irt volt, hogy micsoda becsülettel látta az császár levelét, puntomok is vadnak, nyolcz vagy kilencz, de énnekem csak az első mondá az aga, hogy az király azt kívánja, hogy Jerusalemben mindennek szabad jüvések menések lenne. De kegyelmes uram másoktól úgy értettem, hogy azt kívánja, hogy Jerusalem az ő gondviselése alatt volna; immár nem tudom kegyelmes uram, akkor válik, mikor az főkövet jü, mert ez csak mintegy posta-követ. Hogy Nsgodat tudósítottam volt az előbbeni levelemben, hogy az német császár akaratjából lött ez ide való jüvetelje, talám kegyelmes uram meg nem csalatkozom benne, mert ez az jele, mert most is másnak nem volt szabad oda menni, hanem az német tolmácsnak, ha módom leszen benne kegyelmes uram, mind levélnek, mind puntumoknak pariját kikérem az agától, és Nsgodnak beküldem. Az oláh vajdák felől pedig kegyelmes uram úgy tudósíthatom Nsgodat, hogy igen nagy neheztelése vagyon az vezérnek az moldvai vajdán, de Máté vajdán nem annyira, mivel kegyelmes uram Vaszilia vajda azt írta az vezérnek, hogy személye szerént eljü, most azért nem jütt, hanem az tatárlánál fogta az dolgot, sőt azt mondotta az vezér, hogy ha az tatárlánál nem fogta volna az dolgot, hanem Nsá-goddal, könnyebben megengedte volna az Nsgod törekedésére, de Máté vajdára nem neheztel annyira; én ezeket értvén, az agát is tentáltam, ha úgy vagyon-e, vagy nem, az melyre ő is azt mondá, hogy úgy vagyon. Ezt is mondá az aga, mint egy példaképen, az kit én Nsgodnak megjelentém, mivel kegyelmes uram én az én eszemmel fel nem érhetem, de meg Nsgod bölcs itéleti ki tudja, mit talál ki belőle, én tartozom kegyelmes uram Nsgodat tudósítani mindenekről, azt mondá az aga, hogy akkor tartották jól az erdélyi fejedelmek az hűséget az portához, az míg Sigmond fejedelem el nem pártolt volt az töröktől; mert csak megparancsolta az császár Sigmond fejedelemnek, hogy küldjön Moldvára, és az moldvai vajdát fogassa meg és küldje ide az császárhoz, az melyet meg is cselekedte és megfogatta és ide küldte és itt horogba vetették. Immár kegyelmes uram én azt nem tudom, hogy ha úgy volt-e, vagy nem, de ő tüle azt hallottam. Mi végre példázott, én nem tudom, én kegyelmes uram azt akarnám, hogy mindent megírnék Nsgodnak, mert ki tudja, miért példáz. mivel immár bizo-

nyos, hogy neheztel az moldvai vajdára. Az velenczések, az mint mondják, megint kijüttek volna az Bogazra mintegy kilencz mavonával, de ismét is megtértek volna. Az elmúlt napokban, úgy mint 13. Aprilis, megént megégett Galatának egy része az tenger felől. Nagyságod számára kegyelmes uram vettünk eddig három loat, még veszen Ebeni uram egyet; az loak szépek, loaságok is vagyon. Az császár loa félét csak mutatni sem akarták most. Ezután is kegyelmes uram az micsoda hírek lesznek, Ngsodat tudósítani el nem mulatom. Az arany szerszámok felől, tudom, Ebeni uram Ngsodat tudósítja mindenképen. Ezek után az úr Isten Ngsodat tartsa meg és éltesse sokáig boldog birodalmában, jó szerencsés egészségben. Költ Konstantinápolyban die 15. Aprilis anno 1650.

Az Nsgod alázatos, méltatlan szolgája

Nsgodnak alázatosan szolgál
Jósika Farkas.

Külczim: a szokott a fejedelemnek.

XVII. 1650. a pr. 17.

Nos Georgius Rákóci etc.

Adjuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik, mivel ennek-előtte való üdőkben voltak végezések egy részről Istenbeü elnyugult édes atyánk erdélyi fejedelem között, másrésről penig az havasalföldi Máthé vajda ő klme között és Havasalföldének minden rendbeli lakosi között, de mivel Istennek bölcs rendelésébül az üdvezült fejedelem édes atyánk az élők közül kiszóléttatott, melynek székiben az erdélyi fejedelemségben ugyanazon Istennek rendelésébül mi succedáltunk, megtalálván bennünket is felüle Máthé vajda ő klme, hogy mi is azokat az confoederatiókat, az melyek voltak ennekelőtte is, megerősétenők és megújítanók, mi is akarván ebben is üdvezült édes atyánknak nyomdokát követnünk és példáját, ezt is meggondolván, mely hasznos legyen az keresztények között, kiváltképen az szomszédságos fejedelmek között az egyezés, affidáljuk és assecuráljuk annak okáért ő klmét Máthé Baszarába vajda uramat, ő klme minden boérit és országában lakó minden rendbeli lakósit, hogy üdvezült édes atyántól meglött és mi tüllünk megújítatott kötések minden részeiben megtartjuk és magunkat oly dologban nem elegyítjük, mely ő knek, sem penig országának veszedelmére való volna és ellenségi nem leszünk; valakik peniglen az ő velek való kötések ellen az vajdát ő klmét vagy országát ellenségesképen invadálnák, jó idein értésünkre adván, mindenek ellen megsegíteni, senkit ki nem válosztván, mind ő klmét mind penig országát erőnk és tehetségünk szerint, mind penig az kötéseknek continentíája szerint

azokat által nem hágjuk, mindazonáltal úgy, hogy az vajda ő klme is az mely végezési üdvezült édes atyánkkal voltak, azokat ő klme és ő kegme boéri, és országában lakó minden rendbeli lakósi minden részeiben azokat igazán és minden fogyatkozás nélkül megtartják és az szomszédságos országoknak az veszeke-
désre okot nem adnak. Melyeknek igazán és szentül való megtar-
tására adtuk ez levelünket az mi keresztény lelkiismeretünk sze-
rint és fejedelmi megváltozhatatlan szavunk szerint. Datum Albae
Juliae die 17. Apr. anno 1650.

Kemény írásával: Hã szinte nem szórúl-szóra is, de quoad
sensus ezzel kénálta meg urunk ő nsga az vajda ő naga követ-
jeit Fejérvárat; mivel az originált el fogták vinni az követek,
hanem ez az oláhból fordítottott.

(Egykorú Kemény János javította fordítás.)

XVIII. 1650. május 5.

Holtomig való alázatos és hű szolgálatomat ajálom Nagy-
ságodnak mint kegyelmes urammak, természet szerént való fejede-
lemnek.

Az úr Isten Nsgodat minden jókkal, jó egészséggel, szeren-
csés boldog hosszú élettel áldja meg.

Kegyelmes uram fejedelmem, nagy alázatossággal akarám
Nsgodat ismét is ez ide való állapotokról tudósítani, azért kegyel-
mes uram az magyarországi adó felől az mint azelőtt is tudó-
sítottam volt Nsgodat, hogy azolta, miúta Ebeni uram az több
altercatiós szavai között találá azt mondani, hogy szemével
látott oly levelet, az kit az budai vezér irt volna az németeknek,
hogy menjenek csak rá az fejedelem hadára és verjék, az mit
elfoglalt volt az fejedelem, foglalják vissza, mert asecurálja őket,
hogy meg nem segíti az fejedelmet, úgy kegyelmes uram azután
is még eddig semmi emlékezet nem volt sem az agátul sem
mástul, hanem kegyelmes uram most, mikor Bektes agához
mentem vala az levélért, akkor kegyelmes uram csak magam
voltam, nem tolmács által, hanem az mint magam tudtam törökül,
magam beszéllettem vele és igen becsülettel látott és közöl magá-
hoz ültetett és sokat kezde kérdezkedni Nsgod felől, mondván
azt is, hogy Nsgod apjának fogadta, azért ő is azt akarja, hogy
Nsgod fia legyen és annak tartja Nsgodat, sőt ha valami oly
dolga leszen Nsgodnak itt az portán, találja meg Nsgod, mert
Nsgodnak ügyekezik szolgálni. Azt is mondá kegyelmes uram,
hogy ő hozzája sok országokból írnak és kívánják barátságát,
mint szinte most az kozákok hatmanja is irt neki levelet, sőt
kegyelmes uram az levelet is kezembe adá, hogy ha el tudom
olvasni, de mivel igen apró írás vala, nem tudám elolvasni, mon-

dám kegyelmes uram hogy el nem tudom olvasni, noha kegyelmes uram azelőtt énnekem az lengyel, az ki megfordította törökül az agával, az levélnek tenorát megmondotta vala, az kit Nsgodnak egy kis jegyzésbe leírom. Azt is mondá kegyelmes uram, hogy az két oláh vajdák az ő cziráki volnának, főképen Lupul vajda, mert ő is arbanaz. Az tatár hánt is mondá, hogy fia neki; az alatt kezdé dicsérni az arbanaszokat, hogy olyanok, mint az magyarok. Én is kegyelmes uram kezére adván, igen dicsírtem őket, mivel tudtam, hogy ő is arbanaz; azt is mondá, hogy régen kitudták volna az vajdákat, ha ő nem fogta volna pártjokat, de mivel ő fogta pártjokat, nem efficiálhattak semmit ellenek. Azután az Nsgod actása felől tudakozék, hogy hány esztendő lehet Nsgod. Én az mondám, hogy harmincz esztendő lehet Nsgod. Azután kérdé, hát üdvözült urunk hány esztendő volt, mikor megholt, volt-e 75 esztendő; az melyre mondám, hogy nem volt nagyobb 55 esztendőnél; az melyre azt mondá, hiszen ifjú ember volt, szinte jókorú; azután kérdé, hogy ha nagy testű ember volt-e vagy nem? Én kegyelmes uram arra azt mondám, hogy középszerű ember volt ő nsga és legszebb. Azután azt mondá kegyelmes uram, hogy azt hallotta, hogy igen kemény ember volt, hogy sokakat megbántott; én kegyelmes uram arra azt mondám, hogy az magáét örömet másnak nem engedhette volna. Nsgod felől kérdé, hogy ha Nsgod olyan természetű-é; az melyre mondám, örög üdvözült urunkban sem láttam mód nélkül való dolgot, de Nsgodba annál inkább, sőt kezdém Nsgodat dicsírni, azon igen örüle. Azután kérdé, hány esztendőbeli való adó maradt hátra, az kit üdvözült urunk be nem szolgáltatott; mely kérdésére tudatlanná tőm magamat, hogy jobban vegyem eszembe, hogy ha az magyarországi adó felől szól-e, vagy az erdélyi adó felől és mondám, hiszem nsgos uram az erdélyi adót immár ő nsga beszolgáltatta épen; mondá, mikor; én azt mondám, hogy harmadévi, mikor Seredi uram bejött, akkor kettőt szolgáltatott, tavaly Sulyok uram mást, most ismét is készítik, hogy ez mostanit is behozzák. Melyre azt mondá, mennyi volna egy adónak az sommája; az melyre mondám, most azt mint látom tizenötezer arany, azután az vezérek ajándéka. Kérdé azután, mikor hozzák immár; én kegyelmes uram azt mondám, hogy szent Demeter napja volna az szokás, de talám most előbb hozzák; az melyre ismét is mondá, hogy jó és igen akarja. Azután azt mondá kegyelmes uram: én is akartam küldeni egy jó lovat ajándékon, de mivel mostanság bocsátottam az fűre, most nem küldem, hanem hogy az fűről behozzák, elhivatlak és kezedbe adom hogy menten elküldjed; az melyre mondám, kegyelmes uram, valamikor parancsolja Nsgod, menten eljűvek és gondját viselem; immár kegyelmes uram nem tudom, ha

praestálja-e vagy nem. Még azt mondá, hogy az vezér loánál jobbat ad ő, az kit én meg is köszöném. Akarám Nsgodat tudósítani, mivel egy kis üres hely vagyon itt az erdélyi udvaron küül, az melyre az követ urak egyszeris, másszor is ganét hattak az szolgál rajta, az mely ganéval még régen elomlott volt egy töröknek az fala, mostan kegyelmes uram azt akarják, hogy mikor az főkövet bejű, annak az falát akarják felépíttetni. Azért kegyelmes uram abbúl az dologbúl az Nsgod kegyelmessége és bölcs ítéleti. Az gályák tegnap indulának Kandia felé, noha az oroszok is készen várják őket. Az minemű több aprólék hírek vadnak, tudom, Ebeni uram mindeneket megbeszéli Nsgodnak. Akarám Nsgodat tudósítani, mivel az ötves gyakorta jű és kér pénzt, hogy az töb arany szerszám mi héával vagyon, azokat is csinálja meg, mert pinz nélkül, azt mondja, hogy meg nem csinálhatja és így akkor szorongatjuk reá az csináltatással, hogy el nem érkezik akkor, abbúl is kegyelmes uram az Nsgod kegyelmessége. Ezek után az úr Isten Nsgodat tartsa meg és éltesse sokáig boldog birodalmába, jó szerencsés egészségbe. Költ Konstantinápolyban die 5. Maji anno 1650.

Az Nsgod alázatos és méltatlan szolgálója

Nsgodnak alázatosan szolgál
Jósika Farkas.

P. S. Kegyelmes uram, felette igen kére engem az német agens, hogy az mely leveleket most oda küldett, hogy Nsgodnak írjak, hogy Nsgod mennél hamarébb lehet, Nsgod küldje el, azért kegyelmes uram, mivel látom, hogy Nsgodhoz igen igen jó szível vagyon, úgy kellett Nsgodnak írnom. Az aga is kegyelmes uram, az mint eszembe vettem, igen jól kezdte magát viselni. annyira kegyelmes uram, hogy még eddig nem láttam jobb ügyeket az Nsgod szolgálatjában. Most is kegyelmes uram, mikor Ebeni uram elbulcsuzék tüle, igen nagy áldásokat tön Nsgodon, ő kegyelmét is egész az garádicsi(g) késerte nagy jó kedvvel.

Azelőtt kegyelmes uram annyi dicsíretet nem tött Elezi Hazán aga, mint dicsírik Nsgodat Magyarországha, kíváltképen az nitrai püspök, az melyet Bektes agának is megbeszéllette, ő maga mondá nekem, hogy megbeszéllette, sőt arra kére engem, hogy Nsgodat az maga szavával is köszöntsöm. Az mit pedig az kozákok hatmanja irt Bektes agának, Ebeni uram tudja az dolgot és Nsgodnak referálja.

XIX. 1650. máj u s.

Tekéntetes és böcsületes fejedelem, istentől minden jókat hosszú életet kívánok megadatni Nagyságodnak mint jó akaró kegyelmes fejedelemnek.

Ennekelötte Száva Mihály által Ngodnak az mely levelet irtam, és szóval is ő általa valami szükséges dolgok voltak, mind értésére adván Ngodnak, most ahoz képest nem búséthatom hosszú irással az Ngd böcsületes fejét. Itt minden állapotja Ngdnak jó karban vagyon, csak hogy az mely állapottal Száva Mihályt oda küldénk, abba vagyon minden állapot, melyet tudom hogy Ngdnak Borosy uram kapitihája is ő kglme bővebben megírta Ngdnak. Az jó állapotban az idő kglms uram igen elkésék. Tartsa meg isten Ngodat sokáig minden javaival. Datum Konstantinápoly 1650.

Ngodnak mindenkoron szolgál
Zülfikár efendi
htlms császárunknak főtolmácsa.

Küldésim: Az tekintetes és böcsületes erdélyi fejedelem Rákóczy György ő ngának, nekem mindenkoron böcsületes jóakaró uramnak adassék híven kezében.

(Eredeti török papiros. Az egész Zülfikár írása.)

XX. 1650. május 26.

Holtomig való alázatos szolgálatomat ajállok Nsgodnak mint kegyelmes uramnak, természet szerint való fejedelmeknek.

Az úr Isten Nsgodat minden jókkal, jó egészséggel, szerencsés, boldog, hosszú élettel áldja meg.

Kegyelmes uram fejedelmem, nagy alázatossággal vettem az Nsgod 18., 24., 29. Aprilis költ méltóságos leveleit, kit 10., kit 14. Maji, az melyben parancsolja Nsgod kegyelmesen énnem, hogy legyek azon, hogy az német császár az török császárral való békességről irt levélnek verissima pariaját kikérjem az agátul, ha adománynyal kell is, az kit kegyelmes uram abból az dologból Ebeni urammal is sollicitáltuk az agát felőle, az melyről biztatott is, hogy kiadja. Most is, hogy Száva uram megjött, minden betegséggel kétszer is oda mentem és sollicitáltam felőle és akkor is én előttem eléggé hányá leveleit, hogy feltalálja és adja ide, de sohult nem találhatá, mindazáltal most is biztat, hogy felkeresi és kiadja. Hogy Nsgod kegyelmesen énnem azt is parancsolja, hogy azalatt menjek Bektás agához és magamtól csak jelentsem meg az dolgot, és expiscáljam, hol jár az elméje, én kegyelmes uram azt megcselekedhettem volna, de mivel kegyelmes uram az paria kezembe nincsen, nem is tudom, mi formán vagyon azokon az szókon kívül, kit az aga mondott nekem és Ebeni uramnak; ha disputálni fogja az dolgot, semmi fundamentumot nem tudok együtt (*úgy, e helyett egyebet*), csak megjegyzetem magamat.

Hanem kegyelmes uram, ha kezembe adja az aga az pariat ígéreti szerént, valamit látok, hogy az én elmémhez való, arrúl discurrálok, az mit pedig eszemmel fel nem érem, Nsgodat tudósítom felőle és az Nsgod consensusából cselekeszem, ha kegyelmes uram az egész-ségem is rásegít, mivel kegyelmes uram az miulta Ebeni uram elment, azolta oly beteg vagyok, hogy Isten tudja, Nsgodnak más postája lélekbe talál-e, vagy nem, az melyet Száva uram is referálhatja Nsgodnak. Az mi pedig az Nagod dolgát illeti, hála legyen az úr Istennek, Nsgodnak felette nagy jó híre neve vagyon; csak hogy Nsgod az czuz (t. i. csausz) pasának is, az miből lehet, kedveskedjék; mert az mint eszembe vettem, az is jóakarója Nsgodnak. Az vezér kihajának is, az vezér lovász mesterének is, az vezér adta lováért is az mi kgyelmességgel akar lenni. nem árt. Bektas aga is azt izente az agától, hogy mihelt Ngod emberit küldi az lóért, maga az aga praesentálja az Nsgod emberinek, noha az aga magától példáz vala, hogy ha Bektas aga loat ad, Bektas aga számára egy kis könnyű jó móddal készült könnyű kocsit küldjen Ngod, még az vezérnek is remény-sége vagyon, hogy Nsgod kocsit küld; és ha Nsgodat nem molestálnám vele, az én számomra is ennihány mézes pogácsát küldene, hogy magam szavával praesentálnám Bektas agának, hogy elméjét serkengetném és jutna eszébe az régi ígéret; mind-azáltal az Nsgod kegyelmessége. Az mi pedig az adó dolgát nézi, az mint az aga az vezérrel beszéllett, Nságodnak kárával volna, mert mind pondus és gréczi tallért bevinnék talám, de hanzsárost és medvést mind oroszlányos árában vennék és így kegyelmes uram alkalmatlan dolog lehet belőle, hanemha lehet kegyel-mes uram, noha zsidó József biztat, hogy két tallérért talál itt egy egy aranyat, az mennyi kell, de kegyelmes uram ha lehet, nem kell abba bizni, hanem tegye Nságod aranyúl szerit, mert egyéb vásárlásra kedvesebb az tallér az aragnál. Az magyar-oroszági adó felől is, hála legyen az úr Istennek, azután sem volt semmi emlékezet. Az mi pedig a három holdolatlan falu dolgát nézi, arra azt mondotta az vezér, hogy mind Temesvárra, Gyulára, mindenfelé megparancsolja, hogy senki se bántsa addig, az még főkövet nem jű, akkor az főkövettel nagy embert küldnek innen és ott azt is elvégezik, az melyet Száva uramnak is az szerént beszéllette az aga. Az mint látom kegyelmes uram, az aga is most jó szível forgolódik az Nsgod dolgaiban, az kit Száva uram is referálhatja Nsgodnak. Az ispániai követ kegyel-mes uram nem főkövet volt, hanem csak egy canonicus pap, nem is abba jár, hogy valami derék békességet concludálnának, hanem mivel az porta igen megfogyatkozott marhábul, az keres-kező emberek Velenczében nem mehetnek, hanem azt akarnák, hogy Hispániából jünnek (*jűjjenek helyett*) kereskedő emberek és

egyéb harminczaddal ne tartoznának, hanem szakasztva annak az császárnak száz hatvan ezer tallért. az melyről nagyobb követet is várnak annak az conclusiójára. De mint az gallus tolmács nekem beszéllette, nem itélem, hogy jünne onnan követ. Az angliai orator, az ki itt vagyon, az mint beszélék, visszahíják, hanem más jű, az kit azt mondák, hogy Izmirnát vagy Tróját elérte volna; ha betalál jünni, Nsgodat tudósítom felőle, magam is vizítálok, ha az egészségem engedi; az mint hallottam közhirrel, félek, hogy ha országában megyen, ne degradálják. Az itt való gályák igen rosszúl vadnak, mert Calipoli táján kiszállottak volt az hajókból az kapitány is és az had népe, igen nagy illetlen dolgokat cselekedtek, az melyre az kapitány basa reájok támadott és úgy vagdalkoztak egymás között az jancsárok az czebedziákkal, hogy az az híre, hogy négyszázan veszték; de kegyelmes uram többen is veszték; mert azt látván az rabok, ők is nekiek fordították az ágyúkat és velek is nagy harczok volt, hanem valami békek segítették az törökeket, úgy maradtak. Most immár az még helyre nem állatják, addég sohová nem mehetnek, noha az az híre, hogy 23. Maji megvínak, Isten tudja, mint leszen dolgok, mert az oroszok is felesen vadnak és készre várják. Parancsolja Nsgod kegyelmesen, hogy loakat tudakozzam; azért kegyelmes uram, ha az betegség le nem nyom, nagy örömet tudakozom, de bizony drágák itt most az loak, csak olyanokat az milyeneket Ebeni uram vett, azon az pénzen nem vehetni, mivel kegyelmes uram az jó loak az pasák, vezérek istálójában vadnak, azokat csak próbálni sem engedik, mégis két ezer, másfél ezer, ezer tallért kérnek. Nsgod parancsolja azt is kegyelmesen, hogy 300 tallért küldett az Szinán pasa loáért, ha megéri, de kegyelmes uram nem Nsgodnak való, mert pókos és kehes is, úgy megdagadt az álla és torka, hogy csak alég vagyon, az urának is immár megunt loa. Az mely pej loat Boros uram látott volt, ám Ebeni urammal is meg akartuk venni 300 talléron, de az is farka csóváló és az lábának is vagyon nyavalyája, hanem ha immár behozzák az fürül az loakat, talám újabb loakat hoznak és talám meg is olcsódik. Nagyságodnak mint kegmes uramnak könyörgök, mert bővebben írnék Msgodnak mindenekről, de most is ezen az íráson elszédültem és csak meg nem holtam, hanem Száva uramat mindenekről informáltam, Nsgodat mindenekről tudósíthatja. Ezek után az úr Isten tartsa meg és éltesse sokáig boldog birodalmában, jó szerencsés egészségben. Költ Konstantinápolyban die 26. Maji, anno 1650.

Az Nsgod alázatos méltatlan beteg szolgálja

Nsgodnak alázatosan szolgál
Jósika Farkas m. p.

XXI. 1650. szeptember 28.

Anno 1650. die 28. Septembris.

Kglmes asszonyom, minemű modalitást tartsunk mi a mi földünkön az presbyterium dolgában, mindazt rend szerént úgy le nem írhatom, a mint kanisai Pálfi János püspök uram Pápán in anno 1612., a mint ítélem, kezdette és indította volt. melyről való írása rendesen ő kglmének ezen e földön mind Liszkán espöröst uramnál s mind Tolcsván Benjámin uramnál írva találtatni, a mint csak ez útamban is láttam ő kglmeknél, Ngod onnénd kérése és az egész dolgot szemlélheti volta szerént. Mindazonáltal míg az Ngod kezében jön, így értsen Ngod:

1. Az mastani püspökünknek tiszt. Gál Imre urannak két prosenióra vagyon és 8 presbytere a praedikátorok közül Beszpremben; az vitézlő rend közül mennyien legyenek, nem tudom.

2. Az prosenior az presbyterekkel visitál, a hová az senior az török félelme miatt nem mehet. És a mely helyben ékezik, az vársi, falusi presbytereket begyőjti, és a helyben való dolgokat, mint viseljük magokat városi, falusi, vagy nemes vagy paraszti rend, szemesen igen inquirál. Ha oly eset vagyon, kit istenesen componálhatnak, particularis vagy generalis synodusra (hogy sokkal [ne!] terheltség) nem bocsátják.

3. Az visitáláskor a praedikátort kiküldik, és az ott való presbytereket ad puritatem conscientiae megexaminálják: Ha az praedicator mindennap az templomban bemegy-e kétszer; könyörgések után az leányokat, gyermekeket az catechismusra, énekekre tanítja-e; azonkívül vasárnapi és heti praedikációkat, az sacramentumokat mint continuálja; item: otthon vigyázó-je, tanul-e, nem korcsmán vagy házánál bor mellett dőzsöl-je. usque ad minimum megvizsgálják. Azt is meg: ha az vétkeket feddő-je. Kglmes asszonyom, olyankor az külső presbyterek bizony referálják az egész dolgot.

4. Ha találtatik a praedikátor oly vétkekben, ki miatt animadversiót érdemel vagy generalis vagy partialisban, reá kérdi a visitator (az pedig akár fő senior presbyterivel s akár a prosenior az egyházi presbyterekkel, adjunctusival legyen) az külső presbytereket, ha megintették-e az praedikátort excessusirúl. Ha úgy találtatik, hogy megintették s még sem fogadta: elhiggye Ngod, hogy az olyan praedikátornak, vagy partialisban vagy generalisban kemény animadversiója léssen, vagy pénzbeli privatióval, vagy depositióval, vagy szintén pálczával is az vétkek érdemek szerént, ezek közül valamelyiket el nem kerülík ugyan és azt prothocolumban beírják pro futura cautela.

5. Az külső presbyterek az egész püspökség alatt mind városokon, falukon, hódulatlan és hódultságokon, még az praesi-

diumokban is két rendből áll: nemes és közrendből. Isten ellen és az körösztényi istenes rendtartás ellen ha mi oly találtatik, azt jó conscientiájok szerint tartozottképpen az praedikátornak referálják. Az praedikátor begyűjteti az presbytereket magához az egyházzfival, és az causát ott dirimálják, ha megszólításra avagy ideig az templombul való kitiltásra az obstinatust (*sic!*) Ha az olyan eláltalkodott vakmerőjül az templomban menne, az praedikátor az templombul kiküldi; ha vétkeirül emendálja magát, s látják a presbyterek, ismég a praedikátornak referálják, intercedálnak érte, akkor az praedikátor az presbyterekkel megfontolván az dolgot, az mire rendelik, abban marad.

6. Ha valami capitale találtatik, az olyanhoz a magistratus nyól praedikátorokon, mestereken és deákokon kívül.

7. Ha az presbyter városban, faluban vagy praesidiomban illetlenül viseli magát, egynéhány intések után ha nem jobbúl, deponálják és ugyanaz presbyterium előtt, s mást választanak helyette, avagy helyében.

8. Minden héten nem egyszer, de toties quoties ha mi történik, vagy esik oly istentelen s elszenvedhetetlen dolog, az külső presbyterek tartoznak a praedikátornak volta szerint megjelenteni. Egyébaránt de occultis ecclesia non judicat. Ha pedig elmulatja az külső presbyter szántsándokkal és a praedikátor eszében veszi, az olyant ugyan az presbyterek előtt szólétja meg róla, hogy máskor ne legyen. Interim az reus sem megyen szöllétlan el mellette.

9. Pápan numero 24 presbyter vagon az külső rend közül, nemes és polgári személyek, istenes böcsületesek.

10. Kiskomárban az szerint 24, kik között Könczöl Mihály Somogy vármegye főszolgabírája, Bornemisza András vármegye assessora, Botthyáni László, Csabay György százados vajda, értékes, jószágos nemes emberek; azonkívül Ropoly Farkas, Cepeli Gergely, Karácson Tamás, böcsületes értékes kereskedő személyek, az sereg bírása is, és többek etc., kik az magistratus törvénszékiben is tisztviselő assessorok.

11. Az Kiskomár városában is és galamboki városban, mely filiálison nro 20 vadnak bírákbúl, tanácsbúl állók.

12. Körmendi seniorságban az szerint tudom kglmes aszszonyom, hogy nemesi rendből, katona rendből és polgári rendből áll, mivel Botthyáni Ádám főgenerális ő nga praesidiomos helye, három rendből áll. Nevek szerint kik legyenek, nem tudhatom, mivel tőlünk távol.

13. Püspök uram és senior uraim inspectiójuk alatt minden városban, falukban megvannak a presbyterek, kik az ő honjokban rendesen és istenesen vigyáznak az külső rendekre és praedikátorokra.

14. Ha generalis vagy particularis synodus leszen valamely

helben, ez ilyen presbyterekből választanak istenes és emberséges legatusokat, kiket is püspök uram két rendből álló praedikatori és hallgatói számos összevgyűlt sereg előtt publice igen megexaminál és úgy az függő causákat az articulások szerint decenter discutálja seniorival, proseniorival és presbyterivel együtt. Az praedikátorok dolgain kívül, melyek csak szintén forum spiritualét concernálnak, az külső nagy értelmű böcsületes presbyter uraim közül is admittáltatnak s azok is voxolnak az olyan külső causákban etc.

Blasius Nagy-Maráczy,
minister ecclesiae oppidi Kiskomariensis, m. p.

XXII. 1650. október.

Resolutio ad puncta per dnos legatos illustrissimi dni campi ductoris proposita ac etiam scriptotenus exhibita, etc.

1. Az hetman ő kme köszöntését és az lengyel királylyal ő felségével lött megbékélésének okainak velünk való közlését kedvesen vöttük, és az mint hogy eleitől fogva mindenkor mi is azt javallottuk, hogy az keresztény vérontást és annak az méltóságosan floreáló szép republicának romlására való kész alkalmatosságot letévén, magoknak is elegendendő securitásokkal vegyék inkább az jó békességet, úgy hogy Isten mindkét fél részeknek szíveket arra vezérlette, mint keresztény fejedelem, azon szivből örvendezünk és annak nemcsak állandóságát, de naponként való erősödését kívánjuk s kívánva svadeáljuk is ő knk annak őrizésére való vigyázását.

2. Nem szükségtelen okokból akartuk volna és az jó correspondentiának rendi is azont dictálta volna, hogy ő kme ha szinte elébb nem is, ottan csak mostan idebocsátott követjei által is ne praetermittálta volna velünk közleni az megbékélésnek conditióit és az mostani lengyelországi gyűlésre követeit küldendő szándékát, melyeket maig is mi különben nem tudhatunk, hanem csak az mint idegen helyekről és bizonytalan emberektől érthettünk, kik is különbözőképen és csak az magok kedvek szerint írták, az mint ezeket elégségesen közlöttük az ő kme követjeivel; és noha szükségesképen magunknak is kedvünk ellen kellett ő kme emberit várakoztatnunk az végre, hogy Lengyelországba beküldvén, érthessünk minden bizonyost, de nem egyébbel tért az is vissza, hanem hogy a republica is confirmálta legyen az ő klmekkel lött végezéseket és hogy ő klmeknek is követjek akkor tájban várattatott be.

3. Persuasusok levén annakokáért már egészlen az republica, az király és az ő klk között való békességnak állandó vég-

ben meneteli felől, mégis akartuk az mi ő klkhez való jóakaratunknak fenlételét declarálnunk, úgy hogy ezután is minden igazságos és tőlünk lehetséges dolgokban tudjanak és hidjenek bennünket ő klkhez minden fejedelmi kedveskedő jó akaratra kész indulattal lenni.

4. Öcsém Rákóczi Zsigmond urammal való dologról ő klmétől vagyon válaszok.

5. Máthé vajdával levő dologban szeretettel adlaborálunk.

6. Az ő klme fiát kegyelmes gondviselésünk alá ha bízza, nemcsak fejedelmi favorunkkal prosequálni s jó erkölcsökben educálni igyekezzük, sőt azzal is ő klme magához való indulatinkat öregbíteni fogja; bátorságosan is bízhatja ezen mostan beküldött fő ember hívüinkre.

7. Hogyha pedig ez mi vélekedésünkön és informáltatásunkon kívül tanálkoznék lenni az dolog, annak mind megtudására s mind pedig azon dolgokról ő klmével tovább való deliberatióra bocsátottuk böcsületes fő ember hívünket bizonyos és elégséges tanusággal.

(Kemény fogalvazmánya orsz. ltár, Lymbus.)

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

OKLEVELEK ERDÉLY TÖRTÉNETÉHEZ

UDVARHELYMEGYE LEVÉLTÁRÁBÓL.

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

XXVI. 1659. május 8.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Gener., Egr., nles et Agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Udvarhelyen székeinek közönséges gyűlésében irt klmetek levelét 8. praesentis Maji klmesen vevén, írását megértettük. Hogy klmetek édes hazája s nemzete megmaradásáért, maga megfogyatkozásával is, értékeinek kiadását nem szánja, s azt az hatalmas nemzetet lecsendesíteni igyekezi, igen jól cselekeszi, ugyanis hazájához s nemzetihez való szereteti mindnyájunkat arra kötelezi. Mi is az reánk vetett summának megszerzésében éjjel-nappal fáradozván, nem régen is indítottunk *egy-előre*¹⁾ ezer (!) tallért, *Isten* velünk levén az jövő héten is indítunk *vagy negyven ezer tallért*. Nekünk portáról olyat irnak, csak *magukkal* vitt pénzzel százezer tallérra tölthetnök, *portát is megcsendesíthetnök*, s mi is békességben megmaradhatnánk. Klmetek is azért ha Küküllő vármegye s magok conclusuma szerint az pénzt egymás közt felszedi, hozza be ez jövő gyűlésre, hiszen ott levén az ország, ha megegyeznek azon, jó, ha pedig nem, (kit nem hiszünk) könnyű lesz az pénzt klmeteknek vissza vinni. (Quibus sic fact. de coetero gratiose propensi manemus. Datum in curia nra D[esiensi?] die 8. Maji . . .

Achatius Barcsai, m. p.

Külcím: a rendes, Udv.-székhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

¹⁾ A dült betűs szavak helyén az okmány elrongyolott, az írás olvashatlan.

XXVII. 1659. júl. 3.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Splbis, Magn., Generos., Egr. et nles, Agiles fideles nobis sincere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Az előbbi méltóságos fejedelem akarván az szegény haza romlásának okát másokra hárítani, azt állatja mostan is, hogy ennek az országnak semmi nemű romlása és veszedelme ő nga fejedelemségében nem lett és nem következett; hanem mióta mi állattattunk az fejedelemségben, attól fogva lött az országnak romlása, s az haza fiainak veszedelme, vádolván mind minket s mind kmeteket országúl közönségesen háládatlanságnak vétkével sok helyekre küldözött leveleiben. Hogy azért mind az mi és ez szegény haza ártatlansága napfényre menjen, az méltatlan vádlások ellen való mentsége több keresztény nemzetek előtt is nyilvánvalóvá tétethessék, s háríthassuk el magunkról kglmetekkel együtt reánk küldött helytelen okait az vádlásoknak, kglmesen parancsoljuk kmeteknek ez levelünk megadatván, az egész székből levő minden falukban és városokban is czirkáltassa fel igen diligenter hit szerint, az üdvözült fejedelem id. Rákóczy György halála után az moldvai és havasalföldi expeditiókban, annakutána az lengyelországi hadakozásban mennyi számú emberek maradtanak, és vesztenek el utcunque és az elmúlt esztendőben is az idegeny ellenség bejövésének alkalmatosságával mennyé számuán vitettenek rabságra mind férfiak, asszonyállatok, gyermekek, s fegyver miatt is hányan vesztenek el, s azon boldogtalan állapotokban ki volt regens fejedelem? az mi fejedelemségiünkben-e? vagy előbbi méltóságos fejedelem directiója alatt löttének mind ezek? melyről külön-külön regestrumot iratván kmetek, fide mediante maga subscriptiója és pecsétjek alatt küldje kezünkbe kmetek mentől hamarább. Secus non facturi. Quibus de caetero gratiose propensi manemus. Datum Albae Juliae die 3. Julii ao 1659.

Achatius Barcsai, m. p.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXVIII. 1659. júl. 9.

Achatius Barcsai dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Spl., Magn., Gener., Egr., Nobiles fideles nobis sincere dilecti. Salutem cum favore. Az elmúlt országgyűlésében kmetek országúl küldte vala fel hozzánk Udvarhely városának supplicatióját, melyet tanács úr híveinkkel megolvastván, töttünk volt ex consilio olyan választ, hogy az megnevezett Udvarhely városának privilegiumát az mennyi részben az ország articulusa confirmálta,

azzal élniek szabad legyen; sőt az kmetek közt való tiszteteknek is parancsoltunk volt megoltalmazások felől, indittatván erre az ország requisitiójától, egyszersmind tudván azt is, az mely articulúsokat az ország nem cassált, annak megtartására és tartatására erős hittel vagyunk kötelesek. Mostan megtalálván bennünket Kemény Boldizsárné asszonyom ő klme jelenti, hogy kmetek közönségesen concludált volna arról: nem élhetnének az udvarhelyiek az ország articulúsóban confirmáltatott szabadságokkal. Minekokaért parancsoljuk kmeteknek kegyelmesen, ez dologról való conclusumit írja meg, és egyszersmind annak ratióit is, érthessük voltaképpen az dolgot. Mi mind két félnek igazsággal tartozunk. Az articulúsok abrogatióját ország nélkül magunknak vindicálni nem akarjuk. Eisdem de caetero gratiose propensi manemus. Datum in civitate nra Alba Julia die 9. mensis Julii ao 1659.

Achatius Barcsai, m. p.

Külsőm: Spli ac Mageo, Gener., Egr. et nlibus, Capitaneo judicique regio supr., vice judicib. regiis, jur. Assessor. sedis sicul. Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetiye Udvarhelymegye levéltárában.)

XXIX. 1659. j u l. 17.

a)

Achatius Barcsai dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dñus et Siculorum comes etc.

Spls. Mgn., Gener., egr., nles et Agiles fideles nobis sincere dilecti. Salutem et gram nostram. Az elmúlt százezsebesi kmetek közönséges gyűlésében proponáltuk volt, tenne oly conclusumot és rendelést, ha nem teljességgel épen is, vagy részint szerezhethők meg az fővezértől szegény hazánkra vetett nagy summát, tudván azt (Isten után) szegény hazánknak megmaradása az fényes portának kedve keresésiben és oltalmában áll, melyről rész szerint kmetek végezett is, bizonyos summát vetvén fel, és egyszersmind az elsőben felvetett summabeli restantiának haladék nélkül való administralását decernálván; sőt minden kételkedés nélkül hisszük, hogyha *kmetek*¹⁾ hitelt adhatott volna, ennyire nehezedjenek halogatással az dolgok, *korábban* gondolkozott volna. Mostan azért micsoda karban legyen az fényes *portán* szegény hazánknak állapota, szükségesnek itéltük kmetekkel *communicáljuk*, az portán levő kmetek atyjafia országúl kmeteknek *küldött* levelét in paribus elküldvén, melyeket hogy jól consideratióban vegyen, kmeteket intjük, abból esziben veheti, mely

¹⁾ A dült betűs szavak helyén az okmány ki van szakadva.

igen kívánatosak (*így*) újabb summának haladék nélkül beküldése, egyébaránt (kit Isten szent fiáért távoztasson) láttatik végső veszedelemben forogni az szegény haza. Minekokáért igen szükséges, az elsőbben felvetett summának restantiáját és az későbbben felvetett summát haladék nélkül adminisztrálja pénzül klmetek, küldhessük be az portára, csendesíthessük azzal is az haza ellen fellobbant haragot. Melyben hogyha haladékot teszen, lehetetlenség az semmiből klmetek gondviselésére elérkezhessünk, se vádoltassunk jövődöben, ha klmeteket akadály követi; noha penig az megnevezett szászsebesi gyűlésben authorált vala klmetek bennünköt tanács úr híveinkkel, hogy ha oly hírek érkeznének, melyek láttatnának kényszeríteni előbbeni méltóságos fejedelem és fejedelem anyjának Erdélyben levő jószágainak elvétele, autoritásunk leszen, mindazonáltal ezen alkalmazatossággal megláthatja klmetek maga portán levő atyjokfiainak levelekből, arról is mit irjanak. Klmeteket azért atyjesen intjük, arról is levele által tudósítson bennünket, nyuljunk-e hozzája, s nem-e? mivel ugyan akarnánk cselekedni az közönséges haza javára nézendő dolgokban, mindenek klmetekkel egyező értelemről mehessenek végben. Eisdem de caetero gratiose propensi manemus. Datum in civitate nra Alba Julia die 17. Julii ao 1659.

Achatius Barsai, m. p.

Külczim : Spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis, nlibus et agilibus, supremo et vice Capitaneis, supr. et vice Judicibus Regiis caeterisque jur. Assessor., Primoribus, potioribus, primipilis, peditibusque pixidariis ac universitatí dominorum nobilium et libertinorum siculorum sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis syncere dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában. »Mandata princ. ab anno 1615. usque 1667. inclusive« cz. kötetben.)

b)

Nagyságtoknak és klmeteknek ajánljuk alázatos szolgálatunkat. Az úr Isten Ngtokat és klmeteket sok esztendeig jó egészségben éltesse és minden terhes előtte lévő gondjai között boldogítsa, szívből kívánjuk.

Ngtokat és klmeteket akarók az egy tiszta igazság szerint, az dolognak valóságához képest ismét tudósítanunk az ide való állapotokról. Isten engedelmeiből Serényi uram az pénzzel békével hozta, de ezt sem annak módja szerint vettük be, hogy az erdélyi háztól, magunk olvasván meg, vittük volna fel, hanem egyenesen Skiderben császár táboriban vették által. Lehet, talán kételkedtek hozzánk, hogy eltagadnánk benne, holott azelőtt is úgy voltak informatusok, több pénz jött bé velünk és nem akartuk mind elő adni. Az pénznek az törökök héját találták, de

azt is kipótoltuk. Annakutána parancsolta az vezér, az magunkkal hozott pénzt is vigyék által az többihez királybíró uram. Várad István és Szilvási uramék, hogy beadják és az ezüstet is pénzzé tevén, tegnapelőtt az basával szemben voltunk, az vezér is szemben levén, úgy vagyon egyébkorihoz képest pompáson, dobbal, síppal vittek fel császár személye eleiben. De az választétel keserves volt, mert az császár kérte: meg van-e az adó? arra azt felelték: meg van éppen és az summában is tiz erszény pinz; kin az császár igen megtüzesedvén, kérte: hol az többi? Arra azt felelte királybíró uram: hatalmas császárunk, az mit megígérték lassan-lassan bészolgáltatjuk, mert mind magunk, mind országunk hatalmasságodé, kedvét keressük hatalmasságodnak. Az vezér fordulván Szilvási uram felé, mondotta: hiszen te ott voltál, mikor az fejedelemmel megígérték Jenőnél; kire Szilvási uram csak hallgatott, sokat nem szólhattak. Ugy vagyon, hogy ide jövetelünk előtt Várad uramék meg fogták volt írni, hogy nem annyira kívántatnék az pénz mint az hűség, akkor azt irhatták, az mit értettek ő klmek; annak reménysége alatt Bánffi uramék ide beérkezvén, azzal biztattak az nagy emberek bennünket, csak az adó épen legyen meg, és az summában is valami rész, az summában is elengednek valamit; kihez képest mind urunknak, ngtoknak s klmeknek irtunk vala, noha az dolog különben lón. Irhatjuk azért igazságosan, nem tudjuk mi az oka, de az oda bójárt kapucsi basa és az havasalföldi vajda, az mint értjük, rettenetes haragra gerjesztették az vezért. Szilvási uramnak is azt mondotta volt azelőtt harmad nappal az vezér: az ő kapucsi basáját nem úgy kellett volna böcsülni, hanem mint magát, de az uratok azt nem cselekedte. Azt is jól tudják, hogy előbbeni urunk jószágot bír Erdélyben és az mint meg volt parancsolva, el nem foglalták ő ngától, holott mióta itt benn vagyunk is, ment levél az mi klmes urunkhoz és klmekhez azoknak elfoglalása felől. Ki miatt is az harag ottan-ottan inkább gerjedett, s gerjed is naponként rajtunk és az szegény országon. Hogy kapucsi basa menjen azoknak elfoglalására, az nem lézen, azt mondjuk, meg volt egyszer parancsolva, tartanók ehhez magunkat. Kapucsi basának is megmondották, de semmi nem lött belőle. Efféle és egyéb hasonló dolgokból áradtan árad az harag és az szegény ország ha még is tovább periclitál, az szó fogadatlanság az oka, mert egyébiránt efféle alkalmatlanságok ha [nem!] találtnak, volna tempestive az summából is engedelem és egyéb klmeknek megmutatása is lehetne. Annakokáért ngtokat és keglmeket kérjük alázatosan, az nagy Isten kedvéért hazájához való szeretetéért, az mi klmes urunk ő ngával együtt ezen dolgot orvosolja úgy meg, ne lehessen méltó panasz az portán. Az jószágokat foglaltassa el, mert minden bizonynyal ellhigye ngtok s klmek, ha

még is offendáltatik az porta, nem kétséges, hanem valóságos veszedelem következik az szegény hazára, melyben mi benne lévén, akár csak hátra maradtott része maradhatna meg az szegény hazának; most kell, ha ngtok s klmetek felszerken. az summának szedésében igyekszik, mert ha indulás leszén, már késő azután az pénznek kiserzése; kiról assecuratoriát is küldjen ngtok s klmetek, hogy hozzá fogott és végben is viszi annak felszedését s megszerzését. Most az ideje, mert az indulás után késő. Soha bizony Erdély többször maga állapotján meg nem marad, hanem utolsó pusztulásra jut. Isten előtt is adjanak azoknak lelkek számot róla, az kiken múlik azoknak megorvoslása. Egyszersmind kérvén engedelmet azon is, hogy az idő mellett az mint ngtok s klmetek jobban szerét teheti, az szerint administralván is annuatim; mert mi itt nem tudunk mire menni. Azt is, mire menjen az porta, mi eléggé megmondtuk, hogy egyszersmind nem lehet, az ország pusztulását is objiciáltuk, ha lehetne, lenne bizonyos terminusa az adóval együtt való beszolgáltatásának, netalám az vezértől is tekintet lenne az assecuratióra. Azon közben is legyen azon, mentől hamarább tiz, tizenöt, husz, huszonöt ezer tallérnak tegye szerét ngtok s klmetek, s küldten küldje klmetek ide bé, így nagyobb hitelt is szerezhet előttük és valamennyire meg is csendesednék haragjok, mert ha keveset küld is ngtok s klmetek, egy az költség s az munka vele. Császár maga személye szerint fenyegetőzván, sokat érthet ember rajta. Egyébiránt conclusum vagyón az dévánban felőle, az három natiót három részre osztván felszedik. Erre az havasalföldi vajda is offerálta magát, hogy az százságon felszedi. Ezen is esedezünk ngtoknak s klmeteknek, mi reánk is legyen méltó tekinteti, ne feledkezzék el, akár csak innét az jediculából mehetnénk ki az erdélyi házhoz; írva is törekednék mellettünk ngtok s klmetek, kiért az úr Isten ngtokat s klmeketek áldja meg. Mi is az haza szolgálatjában semmi alkalmatosságot hátra nem hagyunk. Ngtokat s klmeketek ajánljuk Istennek klmes gondja viselése alá és hogy jó egészségben megtartsa, előtte álló dolgaiban boldogítsa, szívből kívánjuk. Datum Constantino-poli die 23. Junii ao 1659.

Ngtoknak, klmeteknek Serényi Mihály uram valamit mond, fide mediante referálja, ngtok s klmetek mintha maga itt volna, úgy higgye szavát, sőt lelkire is vegye ngtok s klmetek.

Ngtoknak s klmeteknek alázatos szolgálai:

Bánfi Zsigmond, m. p.	Joannes Lucs, m. p.
Simon Sztojka, m. p.	Várad István, m. p.
Pünkösdi György, m. p.	Szilvási Bálint, m. p.
Dávid Czakó, m. p.	Michael Krausz, m. p.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXX. 1659. december 2.

Achatius Barcsiai dei graa princeps Tranniae. partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Fidelibus nobis *dilectis*,¹⁾ generosis, egregiis et nobilibus, Agilibus, capitaneis et [vicecap.], iudicibus suprem. et vice iudicibus regiis, juratis assessoribus, ductoribus, primipilis, potior., peditibus pixidar. ac universitati dominor. libertinorum siculor. sedium siculicalium Sepsi, Kézdi, Orbai, Csik, Gyergyó, Kászon, Udvarhely praesen. visur. nobis dilectis salutem et gratiam nostram. Az fényes portának megesküdt ellensége ellen, előbbi fejedelem ellen, hatalmas császáruk mellettünk lévő hadaival beérkezvén az Vaskapun, az ott való harcznak mint lőtt vége, szükségesnek irni arról nem itéltük. Onnét azért Isten kegyelmességéből elindulván, tegnap ide Felvinczhez érkeztünk; azon órában értők Magyarországból az haza pusztítására bejött kóborló lovas és gyalog hadak Török János nevű kapitánynyal Torda táján menne; kik után az lovas hadaknak egy részét elküldvén, Thordánál érték őket, az holott az lovas hadat, az ki el nem szaladhatott, éppen levágván, az gyalognak is egy részét levágták, az többi része estveledvén, merre szaladtnak el, még ez óráig bizonyos hírünk nem érkezék. Im azért Isten klmességéből Radnóth felé akarunk indulni az megmaradott pusztító, kóborló hadaknak persecuálására. Parancsoljuk annakokáért klmeteknek igen serio (noha más levelünkben tovább való napot praefigáltunk volt klmeteknek kijövetelére), minden haladék nélkül, jó hadi készülettel jöttest jöjjön utánunk, ha azt akarja távoztatni, az szomszéd országban lévő tatárság bé ne üssön és rablást ne tegyen az országban. Mert valameddig klmetek hűségét az velünk lévő budai vezér és mellette lévő hadak nem látják, az tatár had eleiben nem küldhetünk; de elérkezvén klmetek, azoknak megtérítésében könnyű módunk leszen. Mely parancsolatunkat ha klmetek, akármi okokra nézvén, elmulat, Isten előtt maga legyen oka maga romlásának. Hogy ha penig parancsolatunknak enged, assecurálunk minden rendeket fejedelmi szónkkal. tőlünk és velünk lévő hadaktól bántódások nem leszen.

Eisdem secus non factur. de coetero gratiose propensi manemus. Datum in castris ad Felvincz positis. die secunda mensis Decembris, anno dni Millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

Achatius Barcsiai, m. p. (P. H.)

(A nagy pecsét hiányzik. Alól az okmány szélén kis gyűrű pecsét nyoma.)

¹⁾ Áthúzva.

Külczm : Generoso dno Francisco Dániel de Vargyas (titulus) Domino et fratri mihi semper observ.

Alatta : Kányádi, jástfalvi, égei, dályai, városfalvi, ujfalvi (?) bírák ez levelet éjjel-nappal vitessek fő királybíró uramnak Vargyasra, az kinek lova vagyon, lovon, sub poena fl. 12.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXXI. 1659. december 5.

Georgius Rákóczy dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spectabilis, Mage., Gener., egr., nles, agiles fideles nobis sincere dilecti. Saltem cum favore. Mivel Magyarországból feles lovasink, gyalogink ugyan számosan érkezvén, kiket az pogány Tordánál fel akarván verni, sok kárával az pogányságnak Isten mieinknek adta az rajtok való diadalmat: ezekkel való megegyezésnek okáért nyomultunk külebb, s nem egyébért. Megegyezvén vélek, más derék s győzedelmes segítségünkkel is conjungalván magunkat, Istenben vagyon reménységünk, ez hazának földit az pogánnak lovai lábai nem nyomják, tőlük megüresítjük. Klmetek minden kétség kívül megnyugodjék benne, ez hazából ki nem megyünk; atyai gondviselésünk levén klmetekre, minden megmaradásokra való utakat elkövetünk, klmeteket igyekezünk oltalmazni. Annakokáért klmeteket klmesen intjük, és ugyan serio parancsoljuk, hozzánk tartozó hitinek, kötelességének megfelelő, abból senki mérges beszédére, intésére ki ne tántorodjék, candide megtartsa. Quibus sic factur. gratiose propensi manemus. Datum in castris nrís ad Keresztúr positís 5. X.-bris 1659.

G. Rákóczy, m. p.

A fejedelem kezével : Kglmeteket estvére is vártuk, mi klmetekben megnyugodtunk, oltalma mellett életünket is elfogyatni készek vagyunk, jónkkal, értékünkkel segíteni.

Külczm : Spbili, Magco, Generosis, egr. et nobilibus, Agilibus, Capitaneo, iudicibus Regiis et toti universitati libertinor. Siculor. sedis sicul. Udvarhely, fidelibus nobis sincere dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXXII. 1659. december 7.

Georgius Rákóczi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Spls, Magc., Gener., egr. et nles, Agiles nobis sincere dilecti. Saltem cum favore nro. Az hadakozó emberek, tudja klmetek, időt, alkalmatosságot s helyet szoktak keresni az megharcolásban.

Ugy vagyon, Maros-Vásárhelytől mi is erre felé nyomultunk, több hadainkkal való megegyezésre; de klmetek mások idegen magyarázatjokra, hogy Erdélyből kilépnénk, helyet ne adjon, mert az országból kimenni nem akarunk, sőt az hazára minden gondviseléssel lenni, s az pogányságtól megerősíteni, hová hamarabb mennél felesebben lehet, hadainkat szaporítjuk. Minek okáért klmeteknek klmesen parancsoljuk, mindjárast jó készüllettel, minél többen lehet, jöjjön utánunk az hol ért lenni bennünket. Vagy ha abban módja nem lehetne is, legyen oly készüllettel, Isten áldásából mi az pogánt megindítván mindjárast indulhasson klmetek is, és legyen rajta. Quibus sic factur. de coetero gratiose propensi manemus. Datum in castris nrís ad arcem nostram Szamosujvár positis die 7. Decembris 1659.

G. Rákóczy, m. p.

Külczim : Spectabili, Magnifico stb. a rendes Udv.-székhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXXIII. 1660. május 18.

Georgius Rákóczi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes.

Splis, Magn., Gener., Egr. et nles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Nem kétljük, ez mostani állapotokban, az mi háládatlan szolgálk Barcsai s ahhoz tartozandó ellenünk pártolkodó árulóink klmeket húségünktől elszakasztani ügyekeznek és hamis híreket hintegetnek. Klmeket azért hozzánk tartozandó kötelességére intjük s parancsoljuk is klmesen, semmiben meg ne ütközzék, hitelt senkinek ne adjon, megnyugodván abban klmetek: mi az országból ki nem megyünk. Az mi az hadi állapotunk dolgát illeti, klmetek megmaradásáért fejünk fennállásáig teljes tehetségünkkel, minden utakat elkövetni készek vagyunk, és vérünköt is kiönteni nem fősvényeljük. Magunk lovas és gyalog fizetett hadainkkal s országával is Kolozsvárhoz szállván táborban, magyarországi, útban lévő s mellénk jövendő szép hadakkal ma-holnap megegyezünk, az dühös pogánnyal szemben szállunk, Istent híván igaz ügyünkben segítségül, megsegít bennünket és az ebeket megszegyeníti. Ha peniglen valahová élést parancsolnának szállítani vagy egyéb terhviselésre erőltetnék, azt semmiképen ne acceptálja. Secus sub gravi animadversione nr. non factur. Datum in castris nrís ad civitatem nram Kolozsvár sitis die 18. Maji ao 1660.

G. Rákóczy, m. p.

Külczim : a rendes Udv.-székhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXXIV. 1660. május 20.

Achatius Barcsai dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungar. dñus et Siculorum comes. Fidelibus nostris, universis et singulis cujuscumque status, conditionis, ordinis, gradus, honoris, officii, dignitatis et praeeminentiae hominibus, ubivis in ditione nra constitutis et commorant. praesentes visuris, lectoris vel legi audituris nobis dilectis, salutem et gratiam nostram. Az mely méltóságos személy hatalmas török császár kedve ellen sok kóborló hadaival eddig kglmeteken uralkodott. annak üldözésére, (a mint úgy hisszük, kglmeteknek is lehet értésére) nemsokára hatalmas császár fényes hadai Erdélyben be fognak érkezni; kik ellen előbbi méltóságos fejedelem nem ítélvén hadait elégségesnek lenni. úgy értjük, az országbeli éhelhalásra jutott szegény parasztságnak parancsolja, melléje menjenek fegyverrel az szemlátomást való veszedelemre. Halljuk azt is, Mikes Mihály uram nem félvén az Istentől, lelkiismereti ellen azt hirdeti ellenünk, oly levelünket fogatta el. melyben az Marosnak Kolozsvár felől való részit rablásra ígértük volna az török nemzetnek; mely levelünket, nem félünk soha, mutathassa, hanem ha szokása szerint nevünk alatt maga formálna család levelet; oltalmazzon is Isten bennünket annak csak meggondolásától is. Nem mi, hanem azok raboltatják el ezt az szegény hazát (az mint *harmadidén* is tatár hámot azok hozák az országra), az kik hatalmas török császár kedve ellen oly fejedelmet akarnak ez hazában uralni, ki az fényes portán ellenségnek íteltetett. Akarók azért minden rendbéli híveinket ez írásunkkal klmesen inteni, hatalmas császár ellenségéhez ne ragaszkodjanak, melléje fegyverrel ne menjenek, hanem ki-ki bátorságos helyre vonván magát. igyekezzünk mi is azon (mihelyt az vezér annyira közelít hozzánk), az országot pusztitástól oltalmazhassuk. Az ellenünk formált hírnek is. kglmesen intjük, senki hitelt ne adjon, mert bizonyságunk Isten. abban semmi igazság nincsen. Az kik pedig kglmes intésünket megvetik, Isten s ez világ előtt magok legyenek okai veszedelmeknek, hogyha hatalmas császár hadai ellen fegyverkezvén rabságra esnek. Eisdem sic facturis gratia nostra principali benigne propensi manemus. Praesentibus perfectis exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Cibiniensi die vigesima mensis Maji. ao dñi Millesimo sexcentesimo sexagesimo.

P. S. Az kik pedig mindjárt mellénk jönek, assecuráljuk, se velünk, se mellettünk lévő és segítségünkre jövő töröktől bántások nem lesznek; de az kik elmulatják, ha mi esik rajtok, magoknak tulajdonítsák.

Achatius Barcsai, m. p.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXXV. 1660. május 22.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae. dnus et Siculorum comes etc. Fidelibus nostris universis et singulis, spectabilibus, Magnificis, gener., egr., nobilibus, agilibus, prud. ac circumspectis aliisque cujuscunque status, conditionis, ordinis, honoris, officii, dignitatis, praeeminentiae et functionis hominibus, ubivis in ditioe nostra constitutis et commorant. praesentes not. lecturis, nobis dilectis, salutem et gratiam nostram. Keresztényi kötelességünk kényszerít, országul kglmetekre következő veszedelmét megjelentsük. Ez órában érkezék az budai vezér táborából levelünk, melyben mit irjanak, in paribus kglmeteknek küldöttük, megláthatja. Noha azért eddig való írásunknak semmi fogantatját nem látjuk, több hitele levén mások tökéletlen szavának, mintsem az mi igazságos írásunknak előtte, mindazáltal akár higgyen akár nem, szabadságában álljon, mi az mi lelkünket Isten s az világ előtt megmentjük, ki-ki lássa mit cselekszik. De ha országul kglmetek előbbi méltóságos fejedelem mellől el nem áll, és hatalmas császár erős hadai ellen fegyverhez nyúl, kevés napok alatt maga veszedelmével tapasztalja meg, nem kellett volna megvetni kglmes intésünket. Az ki penig elveszni nem akar, jöjjön mindjárt személyünk mellé, assecuráljuk. hatalmas császárnak semmi rendbéli hadaitól bántódása nem leszen. Quibus sic facturis gratiose propensi manemus. Praesentibus perfectis exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Cibiniensi die vigesima secunda Maji ao 1660.

Achatius Barcsai, m. p.

A fejedelem kezével a hátlapon: Medgyesi tiszték, életetek vesztese alatt parancsoljuk, késedelem nélkül széketekben hirdesétek meg, s Segesvárra ez levelünket elküldjétek s az segesváriak Udvarhelyszékre, mert valaholott megáll, comperialtatván. soha az mi fejedelmi kglmességünkhöz ne bizzatok

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXXVI. 1660. július 26.

Achatius Barcsai dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii et nles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Maga kárán tapasztalhatta kmetek. mennyi sok fogyatkozások, egész székestől igaz ösvényről való tántorodások történt ez elmúlt időkben, az főtiszteknek vagy nem lételek miatt, vagy oly ifju voltok miatt, kik jó tanácsokkal éltetni kmeteket nem tudták. Mely alkalmatlanságokat el akarván ennekutána távoztatnunk, hogy ennekutána affélékből szegény hazánk

veszedelmire eszközök ne szolgáltatassanak: becsületes tanácsúr hívünköt, nemzeti Bethlen János urat rendeltük kmetek főkapitányának. Kmeteknek azért klmesen és serio parancsoljuk. esmerje mi tőlünk kmetek eleiben adott fötisztnak ő klmét, s minden illendő becsületet proventusival együtt ő klmének megadván. Quibus sic facturis de coetero gratiose propensi manemus. Datum in castris Turcicis die 26. mensis Julii ao 1660.

Achatius Barcsai m. p.

Belől egykorú írással: A. 1660. die 9. Augusti in Udvarhely introductus est G. D. Joannes Bethlen ad offic. supremi capitaneatus per S. ac M. comitem Ladislaum Csáki et G. Stephanum Ugron, sine t. literis credentionalibus de commissar. Tempora mutantur, et nos mutamur in illis.

Külsőn: Generosis, egr., Nobilibus et Agilibus, Supr. ac vice Judicibus Regiis, ductoribus, Primipilis, potioribus, peditibus pixidar. et univer. libertinor. siculorum sedis sicil. Udvarhely, fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XXXVII. 1661. ápr. 5.

Joannes Kemény dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii, Nobiles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Ezekben az néhány idők alatt forgó boldogtalan állapotokban mennyi sok bántódási, kárvallási és haszontalan expensái lettek kglmeteknek, nemcsak tudjuk, hanem velek együtt keservesen érezzük; melyre nézve (bizonyítjuk Istennel) pihenésekre és könnyebbedésekre czéloznánk inkább kglmeteknek, mintsem csak kevés fáradsággal és költséggel terhelnök. Mindazáltal szemünk előtt kellelvén kötelességünk szerint viselnünk azt is, derék országos dolgokat kglmetekkel együtt igazgassunk, egyszersmind az szomszéd hatalmas nemzeteknek minden felől derekas készülleteknek is híre sürűen jöven fülünkben (noha bizunk Istenben, mind ezek közt is ő felsége kglmesen megtart országul bennünket, nyujtatván reménység is felőle, csak ahhoz szükséges mediumoknak meg ne fogyatkozzunk), szükségesnek íteltük sem magunknak, sem kglmeteknek nem kedvezhetvén, országul kevés napok alatt való consultatióra convocáltassuk. Minek okáért parancsoljuk kglmesen, hogy az fő fő tiszteket személyek szerint, azok mellé bátor csak kevés számú, de hazájokat tökéletesen szerető és értelmes atyjafiait választván magok közül, ad diem 23. praes. mens. Aprilis, beszterczei városunkban bocsásson, oly tanusággal pedig és pecsétes instructióval, sőt plenipo-

tentiával authoralván azokat, hogy velünk együtt ő kglmek concludálhassanak ennek az hazának megmaradására való minden szükséges dolgokról. Mivel pedig nem mi, hanem az mostani állapotoknak szükséges volta kívánja és hogy ottan ottan fásasztanunk, költetnünk ne kellessék kglmeteket, azonban tempestive és nem pedig az jó alkalmatosságoknak elmúlások után viselhessünk gondot szegény hazánk dolgaira, az okokra nézve, mellettünk levő becsületes tanács úr híveinkkel egyező tetszésből kelletett az specificált időre és ilyes móddal convocáltatnunk kglmeteket. Hogy azért el ne mulassa az mi parancsolatunkat is, de kiváltképpen az magok javát is, sub poena in articulari et decretali et insuper Regni ac nostri animadversione parancsoljuk kglmesen kglmeteknek. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Secus sub poena in praemissa non fact. Datum in arce nostra Vács die 5. Aprilis ao 1661.

J. Kemény, m. p.

P. S. Noha már néhány rendbéli levelünkben parancsoltuk az porta contentatiójára felvetett summabeli restantiának felszedése, azoknak perceptoritól való számvétel felől, de még semmi foganatját nem tapasztalhatván, akarók mostan is intimálni kglmeteknek, promulgálja székiben, az kik fogvatkozást tettek az országtúl denominált személyek közül hivataljokban, az perceptorokkal együtt az jövődő gyűlésen magok károkkal fogják experiálni ebbéli negligentiájokat.

(Czím lapja elveszett.)

XXXVIII. 1665. junius 15.

a)

Michael Apafi dei graa princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii et nobiles, agiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Altalljuk ugyan, hogy ily csekély dolog mind közönségesen országúil kltnek, mind pedig magunknak tanácsúr híveinkkel együtt bajoskodásra való alkalmatosságot szolgáltatott; de ha így történt már, az dolog hozza magával, hogy ez levelünkkel terheljük kegyelmeteket. Emlékezetiben lehet kmeteknek, az elmúlt gyűlés alatt minemű pör decidalólék magunk és tanácsúr híveink előtt az brassai timár és varga czéhek között. Az is juthat esziben kmeteknek, az nemes ország nevével való requisitio miképpen volt előttünk az timárok részéről, sőt articulust is minutáltuk volt felőlek; de mivel finalis sententiát bontogatnunk nem illet, olyan articulushoz emanálását

nem admittálhatunk. Azonban (az mint az universitas neve alatt nekünk benyújtott suplicatiónak igaz pariajából klmetek meglát-hatja) ország nevével tiltatott benn az finalis sententia az egyik ítélő mesterünknel, Sárpataki Márton uramnál; az másik pedig Kendi János urammal adatott ki deliberatio az pörben succumbens félnek. Mely dologban mennyire nagy bántódását praetendálja az egész universitas, az ő klmek suplicatiójoknak continentiaja világosan megmutatja. Mivel azért ország neve forog benne, ellenben pedig egész universitas az suplicans fél is, minekelőtte választ adnánk ő klmeknek, klmesen parancsoljuk klmeteknek, tudósítson bennünket: hírével s akarattjával lett-e az finalis sententiának betiltása és azzal contrariumot mutató testimonia-lisnak adatása? tudhassunk választ adni az becsületes universi-tasnak. Quibus sic facturis gratiose propensi manemus. Datum Albae Juliae die 15. Junii, ao 1665.

M. Apafi, m. p.

Külczm: Spectab., gener., egr. et nlibus, agilibus, capitaneo et judici regio supremis vice judicibusque regiis, primariis, potioribus, primipilis, toti denique universitati dominor. Siculorum libertinor. sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

b)

Almae universitatis saxonicae nationis, ad illustr. Celsitud. nr. humilima Supplicatio.

Kls urunk s fejedelmünk. Nagy szübeli fájdalommal kelle-ték ngodat megtalálnunk. Megérkezvén az országgyűlésiben küldött atyánkfiai közinkben, azoknak informatiókból értettük meg az többi között, minemű hallatlan és soha eddig Erdélyben nem történt csuda dolog következett az brassai vargák és timá-rok perének alkalmatosságával; hogy tudniillik elkezdődvén közöttök a legalsóbb forumon az pör, az onnét mi előnkben az universitas eleiben menvén, onnét feljebb az ngod táblájára és onnét is az legfelsőbb forumra az ngod méltóságos személye és tanácsúr hívei eleiben bocsátván eleiben appellatióban. Midőn megemlített ngod tanácsúr híveivel finalis definitiva sententiát pronuntiaált volna közöttök, némely magunk natiójából álló nyug-hatatlan elmék az nemes országnak nagy részét sinistra informa-tiójokkal arra vették. hogy az finalis sententiát ítélő mester Sárpataki Márton uramnál bentiltották; azzal sem elégedvén meg, az másik ítélő mesterrel Kendi János urammal pecsét alatt ad[att]anak levelet ki, hogy az brassai timárok az mit elvesztettek az ngod forumán, azzal az szabadsággal élhessenek, melyet mi veris paribus ngodnak oda küldöttünk, ngod megláthatja. Ngodat Istenért is kérjük, idegen ítélettel ne értse, ha az igazat

meg kell irnunk, de az elkerülhetetlen kételenség viszen rá, mivel különben nem aperiálhatjuk fájdalmunkat. Emlékezzék rá ngod fejedelemséginek conditióra, azoknak legnagyobb fundamentuma az, hogy az törvényeket ngod kinek-kinek kedvezés nélkül kiszolgáltatja, sőt ha az törvénynek kiszolgáltatása ez szerint fundamentumából felfordul, csak egy hitvány falunak is, annál inkább országnak miképpen lehessen megmaradása? fájjon (?) ngodnak, ne tartsa kicsinynek ezt az rettenetes nagy törvénytelenséget. Ha Sárpataki Márton uram clm. Tranniae principis protonotarius, (az minthogy úgy is subscribál minden levelekben), ha az ngod méltóságos pecségi vagy on ő klménél, méltóztassék ngod parancsolni ő klmének, adja ki azt az sententiát, az melyet az legfelsőbb forumon ngod becsületes maga tanácsúr híveivel pronounciált. Tisztességek ellen brassai atyánkfiaiinak nem szólnánk klmes urunk, de az universitas praerogativáját ő klmeknek nem engedjük; magok tudják, hogy az directio mienk levén, ők csak incorporatusok, nekiünk kell vigyáznunk az universitas privilegiumára, melyek az mint most egyiket bontogatni kezdeték, ha ez ebben menne el, consequenter az többi is megromolhatna, mely nélkül életünket sem kívánjuk.

Ország nevével lött ugyan az finalis sententia ellen minden, de ő ngokat s ő klmeket követjük, az kik ennek az dolognak promotori voltak, országnak nem ismerhetjük, ngod méltóságos személye az tanács urakkal együtt ellenkezőt deliberálván azzal, az universitas is contradicalván, sőt az kik elsőbben mozgatták is az sententia ellen való dolgot, az gyűlés végét nagy része meg nem várván, csak bizonyos számú főrendek prohibealták egyik ítélő mesternél az sententiát, az másik ítélő mesterrel adattanak azzal ellenkezőt.

Egy kis szegény nélkül nem említhetjük azt is, vargák és timárok veszekedésinek levén az főrendek patronusa, talán nem találtanak ő ngok s ő klmek magok megmaradása felől való materiát, melyről concludáljanak. noha az suba-fánál és az bór-nél nagyobb dolgok vannak az szegény országon, melyeknek mint leszen vége, csak az Isten tudja. Hogy azért klmes urunk se ngod, se az nemes ország többször ilyen alacsony és az ország dolgához képest csaknem dicstelen dologgal ne búsitassék. ngod klmes annuentiájából, egész universitasul constitutiót szabad legyen tennünk, hogy ámbár egyéb perek az felső forumra menjenek is appellatióban, de az mikor czéhek veszekednek egymással, legyen finalis decisiója az universitas előtt, bizonyos poenát rendelvén magunk közt, hogy valaki vagy ngodat, vagy az országnak főrendeit és statusit ilyen alacsony dologból búsitáná, mi legyen büntetése; sőt az mostani veszekedő két czéheknek is, ha ngod méltóságos sentenciájához nem tartanak mago-

kat; az dologban pedig klmes urunk. nekünk úgy tetszik, semmi igazágtalanság nincsen. Qui si vel unicus pagus, aut civitas potest sibimet condere leges, magis alma universitas saxonica; ugyanis klmes urunk, az országnak proceresinek egyike sem volt sem timár sem varga, az mely mesterséghez ő ngok s ő klmek nem tudna. annak igazítását hagyják mi reánk; ngoddal együtt ő ngok és ő klmek igazítsák az ország dolgait; mostan is az varga és az timárok czéhinek veszekedésének búzi az egész országot elbüszítte; ne következék többszer ilyen dicstelen dolog. Mely ngod klmes választételit várjuk, kiben nem is kételkedünk.

Anno dni 1665. die 27. mensis Maji. Az nemes ország nyilván való fogyatkozását látván abban, hogy az brassai és több városbeli timárok supersedeálnának az bőröknek készítésétől, kiben az fiscusnak is forogni kárát látjuk: kihez képest az timároknak az nemes ország megengedte, hogy míveket szabadosan művelhessék, bőröket festhessenek, érette senkitől meg ne károsíttassanak, sőt brassói főbíró Czakó Dávid atyánkfia protegálja őket, mivel az ellenek pronuntiált sententiát is prohibeálta az ország ítélő mester Sárpataki Márton atyánkfiánál, hogy jöendő közelhik országgyűléseig ki ne adják. Isten azt az időt adván érnünk az nemes országnak, vétessék végképpen való igazításban és az ország hasznára nézendő ez iránt való dologban is szablasson az mi klmes urunkkal ő ngával, böcs. tanácsival együtt egy consensusból hazánkunk hasznára. Addig való ideig senki ne merészelje bántani, háborítani, annál inkább károsítani az timárokat ország deliberatiója ellen, sub poena violationis articuli toties quoties peccálna ez deliberatióknk ellen.

Ex deliberatione dominorum regnicolarum regni Tranniae, partiumque eidem annexarum, extradatae per me magistrum Joannem Kendi de Nagy-Kend, elmi dni principis Tranniae prothonotarium m. p.

(Udvarhelymegye ltárából.)

XXXIX. 1661. máj u s 13.

a)

Joannes Kemény dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dominus et Sicularum comes etc.

Spectabilis, Magn., Gener., egr. et Nobiles, agiles fideles nobis sincere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Az környölöttünk levő szomszéd országoknak, nemzeteknek fegyverben lételeket hallván, és értvén minden felől, parancsoltunk vala az elmúlt napokban kglmeteknek, lovassával, gyalogjával, élés szekereivel és minden hadi apparatussával oly készen legyen, valamikor arról

való parancsolatunkat vészi, minden haladéknélkül indulhasson és mehessen oda, az hova a szükség kívánni fogja. Mely derekas nagy készülétekkel azon hatalmas nemzetek melyre induljanak, noha Istennek és az magok szíveknek titkában vagy, mindazáltal hogy az vigvázatlanúság miatt ez szegény hazát valami véletlen romlás és veszedelem ne találja: kglmesen parancsoljuk kglmeteknek, ez levelünket vevén székes helyére okvetetlen ad 28. diem praesentis Maji szálljon ki lovassával, gyalogjával, és szekereivel és minden hadi apparatusával együtt oly állapottal, hogy onnét egyszersmind indulhasson mindjárást az hova kívánat, avagy az idő alatt, ha az szükség úgy fogja kívánni, s arról való más parancsolatunk érkezik, nem várakozván székes helyére való kiszállásra, indulhasson és jöhessen velünk kglmetek késelelem nélkül. Secus sub poena in articulis expressa non facturi. Quibus de coetere gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Vács, 13. Maji 1661.

J. Kemény, m. p.

Külczim: Spectabili ac Mageo., Gener., Egr. et Nobilibus, Agilibus Supremo ac vice Capitaneis, Judicibus regiis, Juratis Assessoribus ac toti universitati libertinor. Siculor. sedis siculicalis Udvarhely, fidelibus nobis syncere dilectis.

b)

Joannes Kemény dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi, egregii et nobiles, agiles fideles nobis syncere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Emlékezetünkben levén mind az elmúlt Boldogasszony havában régeni, mind pedig az közelbik besztercei közönséges országgyűlése alatt kglmetek bizonyos atyjokfiak által való szorgalmatos megtaláltatása, az udvarhelyszéki főkapitányságnak helyben állatása felől, melyet hogy ennyire kellett halasztanunk, oka kiváltképpen az volt, hogy mivel előbbi fejedelem Barcsai Ákos uram neműnemű idegen indultól viseltetvén, fiunkat Kemény Simont azon főkapitányságnak tisztitől priválván imponálta volt annak subeálását tekéntetes nemzetes Bethlen János uramnak, melyet hogy impositive kellett felvenni kedve ellen, akkori időben mind privatim nekünk irt levelelől, és annak utána publice lött maga declaratiójából is értettük, s kglmeteknél is nyilván vagy. Noha pedig fiunknak abbéli tisztitől böcsstelenül lött priváltatása egy részről forgott elménkben, mindazáltal megnevezett becsületes hívünknek Bethlen János uramnak (ki nekünk vérség szerint közel való atyánkfia is) ha azon tisztnek viselésére való kedvét érthettük volna, nem denegáltuk volna ő kglmétől, de arra való inclinációját vagy kedvét

nem esmervén, conditionkhoz tartozó kötelességünk nem szenvedheti tovább azon főkapitányságnak tisztit vacantiában hagynunk. Melyre nézve fiunkat Kemény Simont rendelvén azon udvarhelyszéki főkapitányság tisztiben helyben hagyni, kglmesen parancsoljuk kglmeteknek, minekelőtte azon tisztiben való solennis introductiója végben menne, addig is főkapitányának ismervén megnevezett fiunkat, mind magunk méltóságunk oltalmazására, és az haza közönséges javára, megmaradására tartozó dolgokban az ország törvényével egyező parancsolatinak mi utánunk mindenekben obtemperáljon. Secus non facturi. Quibus de coetero gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Vécsiensi, 13. Maji 1661.

J. Kemény, m. p.

Külszím : Generosis, Egr. et Nobilibus, Agilibus, vice Capitaneo, Judicibus Regiis, Juratis Assessoribus, Primoribus, Potioribus, Primipilis, Peditibus pixidariis ac universitati libertinorum Siculorum sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

Közli: BARABÁS DOMOKOS.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Buda város árszabása II. Lajos korában.

(1522.)

Constitutiones observationum in diversis rebus ad usum antique monete pretium taxando. Et primo in vendendis rebus commestibilibus observatio.

Cappo unus bonus et pinguis ad summum	d. iiij, v. vj.
Gallina bona et pinguis	d. iiij.
Pullus galline secundum qualitatem	d. ij, ij.
Anser unus ad maximum	d. iiij, iiij, v.
Anser purgatus sine intestinis, pedibus et aliis attinentiis	d. iiij, iiij.
Intestina anseris cum aliis attinentiis parvalibus	d. ij, ij.
Pullus anseris	d. iiij, iiij.
Porcellus unus sive purgatus	d. v, vj.
Lepus unus communiter	d. xij.
Lepus tempore hiemali	d. viij.
Perdix una ad sommum	d. iiij, v, vj.
Fasianus unus ad sommum	d. xxiij.
Turdus vulgo hwrosmadar pinguis	d. j.
Turdi non bene pingues duo	d. j.
Avicule pingues quattuor	d. j.
Columba una secundum valorem aliquum minus	d. j.
Ova sex, octo a festo pasce usque ad festum beati Michaelis	d. j.
Tempore hiemali ad minus ova quattuor	d. j.
Pinta butiri in estate ad sommum	d. viij.
Tempore hiemali	d. x.
Pinta pisorum similiter lentis et milii	d. ij.
Pinta mellis a festo nativitatis Marie usque festum pasce	d. viij.
Pinta mellis per totam estatem	d. x, xij.

Pretium ceparum omnium generum iudex fori estimet et ordinet iuxta qualitatem temporis similiter et fructum conscientiose, pretia enim huiusmodi rerum debent variari iuxta temporis qualitatem et fertilitatem.

Vna pinta chykonum (csík?) ad somnum d. iiij,
onum alec¹⁾ bonum et magnum d. j,
minora vero duo d. j.

Item ad pretia tritici semellarum precellarum et aliarum panium iudex civitatis cum iuratis civibus faciat singulis mensibus conscientiose et diligentissime providere.

Quum cubulus tritici venditur floreno uno, tunc vendantur due bone semelle in quantitate temporis regis Mathie observata.

Si duo cubuli tritici venduntur fl. uno, tunc quatuor semelle bone vendantur in eadem quantitate.

Item ad pretia piscium maiorum et minorum omnium generum iudex civitatis et iurati cives faciant diligentissime singulis septimanis providere et secundum temporis exigentiam per libras mensurando vendere.

Item pretia usonum et aliorum piscium minorum, quos lanii seu macellatores consueverunt²⁾ vendere, iudex civitatis et iurati cives limitent singulis septimanis ad mensuram librarum, ita ut tempore estatis et autumnii libra una vivi vsonis denarii duo, hiemali vero saliti usonis libra vna denarii tres.

De sturionibus et sæwreg idem est faciendum amodo deinceps huiusmodi pisces sub pena ablationis eorundem de hoc regno ne educantur.

Item cives vel alterius conditionis homines pisces et alia victualia, que ad forum deferuntur extra Budam et etiam Bude quamdiu forum durabit pro se questus causa emere non audeant, sed iuxta contenta privilegiorum eorum utantur pena sub premissa.

Item una thunna aque dob dicta a festo pasce usque festum Michaelis nulla ratione vendatur, nisi denariis duobus; a festo vero beati Michaelis usque festum pasce una thunna aque d. iiij.

Item thaligatores pro uno pondere luto tempore de vado Danubii Budam ascendentes d. vj,
tempore vero sereno accipiant d. iiij.

Item unum plaustrum ligni vendatur hiemali tempore et luto a festo Martini usque festum beati Georgii martiris d. l, lx,
de plastro medio quatuor bobus trahenti accipiant tempore estatis medietas solvatur (*sic!*)

Item pretia fenorum. straminum, avenarum et ordiorum.

¹⁾ Hering.

²⁾ Hibásan eredetiben = Consumerunt.

cum dependeant potissimum a qualitate temporis et vie, ac fertilitate et sterilitate anni, iudex civitatis cum iuratis civibus sub iuramento eorum prestito limitet singulis septimanis vel mensibus diligentissime (secundum) qualitatem temporis; quod si iudex cum iuratis civibus neglexerit vel favore forsitan aliquid egisse comperitus fuerit, et officium amittat, et regia Maiestas proprium suum hominem ad hoc exquendum deputet, libertate civitatis non obstante, hoc expresse declarato, quod nemo dominorum nobilium aut factorum dominorum vel alterius conditionis hominum victualia ad forum deferentium absque solutione accipere audeat, quod si temeritate nobilis quispiam hoc fecit per regiam Maiestatem vel palatinum mox captiventur et ad turrim mancam imponantur tot diebus ibidem conservando, quot denariorum damna in ablationem victualium intulerunt, de aliis hominibus iudex civitatis exequatur.

Item pinta aceti boni et acerrimi ad somnum vendatur d. iiij.

Item quanto precio unum plaustrum carbonum vel vulgo unum phylus iudex singulis septimanis cum iudice fori faciat limitari conscientiose pro qualitate temporis et vie, neque ante limitationem vendere aut emere quisque presumat sub pena ablationis carbonum et sub pena de iudice et iuratis civibus prenotata.

Observatio in vendendis carnibus, pincvibus ovibus et aliis animalibus.

Item bobus (<i>sic!</i>) magnus gebewl dictus pinguis et bonus	fl. iiij.
Bos seu iuventus aratro aptus thwljök nominatus quinquennis	fl. ij.
Juventus triennis ac vacca una et magna	fl. j.
Juventus twljök quattuor annorum	fl. ij.
Juventus unius anni	fl. j.
Vitulus presentis annis	d. xxv.
Ovis magna et bona	d. xx.
Castor seu vervex erew (= ürü) nominatus	d. xxv.
Agnelli secundum temporis exigentiam et quantitatem eorum vendatur	d. vj, viij, x.
Porcus magnus et pinguis	fl. j.
Mediocriter pinguis et magnus	d. lxxv.
Porcus mediocris	d. l.
de lardis idem est intelligendum.	
Item a festo pasce usque ad festum penthecostes libra una tam ad coquendum, quam ad assandum	d. j.
a festo penthecostes usque ad festum beati Martini episcopi libra carnis bovine tam ad coquendum, quam ad assandum	d. ij,

a festo beati Martini usque ad quadragesimam una libra
tam ad coquendum, quam ad assandum d. j,

una lingua bovine per totum annum d. ij.

Item intestina unius bovis purgata vendantur integra d. vj.

Et quod hec animalium venditio non questus et lucri
causa, sed pro internorum regnicolarum necessario usu constituta,
intelligatur.

Si macellarii seu lanii in venditione carniū atque piscium
vel fraudem preter limitationem prescriptam committerent, vel
carnes taxato modo antelato pretio vendere difficultarent, macella
seu carneria eorum vacua relinquendo, extunc omnes lanii macel-
latores extranei de quolibet loco existentes carnes atque pisces
cuiuscunque generis existant, singulis diebus totius anni in
hanc Budensem et Pesthiensem, alias quoque civitates liberas
vel saltem cegas macellatorum habentes importare ac pretio
prelimitato venditioni exponere liberam et absolutam habeant
protestatis facultatem, libertate macellatorum privilegiatorum
non obstante.

Observatio pannicidarum in vendendis pannis.

Item panni scarlathi melioris una ulna vendatur fl. iiij, v,
tamen redigatur latitudo in priorem mensuram de cento zazas
scarlathi octuaginta.

panni granati cent dicti una ulna vendatur fl. iiij,

granati octoaginta dicti vendatur kethneguenes fl. iiij,

panni Italici una ulna vendatur scilicet in longitudine
prioris mesure fl. j,

panni burkws una ulna vendatur d. lxxv,

panni longis una ulna d. lxxv,

panni purpian una ulna vendatur d. lxxxx,

viliores autem d. lxxx,

panni stamethii boni una ulna d. lxxxx,

viliores autem d. lxxx,

de panno perkamer melioris ulnae iiij, tamen prioris
measure fl. j,

de panno viliori perkamer vendantur ulnae iiij, fl. j,

de panno hwzveleremberger vendantur ulnae iiij, fl. j,

de panno brahlaij dicto vendantur vj, fl. j,

de panno gylliceres vendantur ulnae vj, fl. j,

de panno wŷzŷn dicto vendantur ulnae iiij, fl. j,

de panno molhŷ dicto vendantur ulnae ij, fl. ij,

de panno morwaŷ dicto vendatur pecia fl. j,

item pretia aliorum pannorum limitentur per iudicem civi-
tatis secundum pretia prescriptorum pannorum sub pena prede-

clarata, hoc addito, quod longitudo et latitudo pannorum fiat et observetur, prout et tempore serenissimorum principum condam dominorum Mathie et Ladislai regum fuit observata.

Ubi vero pannicide pannorum in hoc regnum importatione longitudine et latitudine ac venditione eorum a modo deinceps post publicationem presentium constitutionum fraudem et dolum comperti fuerint, hoc est longitudinem pannorum abbreviasse ac latitudinem eorum restrinxisse pariter et diminuisse, per iudicem et iuratos cives civitatum istarum necnon duos familiares et homines regie Maiestatis probos et honestos boneque vite et fame per regiam Maiestatem ad id specialiter deputandos deprehensi extiterint, tales pannicidi tamquam falsari, qui scilicet pannos depravare et pretium augmentare veriti non fuerint, ablatione omnium honorum mobilium quam etiam immobilium confiscatione condemnentur atque puniantur.

Observatio in speciebus aromaticis et ceteris aliis rebus vendendis.

Una libra croci de Cathalonia orth dicti vendatur	fl. iij.
Libra croci melioris Wiennensis dicti, in termino, quo crocus novus advenit ¹⁾ , vendatur	fl. iij.
Croci de Hungaria et Moravia eodem pretio vendantur.	
Una libra fonth piperis vendatur et cum tempore melius provideatur	d. lx,
una libra cariofoli	fl. ij,
una libra cinamoni	fl. ij,
una libra muscatarum	fl. ij,
de flor (<i>igy</i>) una libra	fl. ij,
una libra zŷnziberis	fl. ij,
vilioris autem zŷnziberis	flor j, den. x, den. xl,
de simplici zwkaro nigro sex libre dentur	fl. j,
de zwkaro albo simplici quatuor libre	fl. j.
de zwkaro Veneciano ter octo tres librae	fl. j,
de piseo una libra	d. iiij,
de amigdale (?) una libra	d. vj,
una libra wapassarum	d. vj,
limonie due bone vendantur	d. j,
de majoribus lemonis quatuor aut tres	d. j,
una libra olei boni olivarum	d. vj,
una libra lini olei vel canapi ad summum	d. iiij,
una libra ficus boni	d. iiij,
una libra pruni beztherceŷ	d. iiij.

¹⁾ Hibásan eredetiben : interim tuo quo cr. nov. adminet.

Observatio in aliis rebus mercimonialibus vendendis.

Una pecia sindonis Galler vocati ad summum detur	fl. iij,
una pecia eiusdem sindonis Galler vilioris	fl. ij,
una pecia sindonis simplicis	fl. ij,
una pecia sindonis trwpař	fl. iij,
una pecia tele pubie (<i>így rulre helyett</i>)	fl. ij,
una pecia tele viridis aut alterius coloris	fl. ij,
una pecia kythel	fl. j,
una pecia de welez colorato zřnes dicto	fl. ij,
una p. welez wlmer vocati	fl. ij,
una p. welez Mediolaniensis	fl. iij,
una p. hernach optimi	fl. viij,
una p. hernach vilioris	fl. vij,
una p. erws ¹⁾ optimi	fl. iij,
una p. břbor sive bissi	fl. v,
de thaffořha rasciana sex ulne dentur	fl. j,
de thaffota czeřřthř dicti ulne iij,	fl. j,
de thaffota Veneciana lata ulna una	fl. j,
de thaffota Veneciana ulne ij,	fl. j,
de medio attlasio ulne due dentur	fl. j,
de attlasio karmasino ulna una	fl. iij,
de attlasio simplici Veneciano	fl. ij,
de Gwennensi et Florentino	fl. j, d. xxv,
de tabino una ulna carmasino detur	fl. jl,
de simplici thabřřth una ulna detur	den. lxxx,
de kamoka simplici sicuti attlasio	fl. ij,
de damasko seu kamoka carmasin	fl. iij,
de Genuensi et Florentino	fl. j den. xxv,
de veluto Veneciano una ulna simplici detur	fl. ij, iij,
de veluto Veneciano duplato cum floribus elevatis	fl. iij,
una ulna de veluto Veneciano karmasino	fl. v,
una ulna de veluto Florentino	fl. ij,
una libra de serico vulgo sprřngselem	fl. v,
canna de auro filato Veneciano	fl. j, d. xxv,
de auro filato Mediolanensi vel Florentino	fl. j,
libra papiri boni detur	d. v, vj,
una libra ligature boni papiri	fl. j,
simplicis papiri libra	d. iij,
una pecia Ezther	d. l,
unum femorale (?)	d. iij,

Alias res istius generis limitet iudex succesive cum homine
regie Maiestatis ad id deputando.

¹⁾ A kassai szabók a bélés egy nemét *erősségnek* nevezik, ha ugyan
a szó magyar.

Observatio sutorum in calceamentis vendendis.

Unum par socculorum communium bene dispositorum de
cute caprina d. xij,
unum par socculorum bene dispositorum de cute ovina aut
victualia d. x,
unum par socculorum secundum etatem pueris et quanti-
tatem usque sedecim annorum computandum d. iiij, v, vj, vij, viij,
suffolitiones (*sic!*) vulgo felyeles eodem precio fiant, sicuti
sotularium (*sic!*)
unum par ocrearum seu calceorum genualium bene disposi-
torum de cute caprina d. xxvij,
unum zekernye magnum et bene dispositum usque nates
attinentes d. xl,
pueris valens zekernye d. xx,
unum par socculorum muliebrium gombos dictum d. x,
unum par caliopidum seu solya bene dispositum d. xx.
Sutores hanc observationem transgredientes puniantur per
iudicem tot florenis, quot denaris ipsam observationem trans-
gressi fuerint. Et si iudex cum iuratis civibus punire neglexerit,
tam iudex, quam sutor deponantur ab officio et magisterio, nec
amplius iudex inter consulatum habeat, nec sutor artem sutoriam
exercere de cetero possit.

Observatio cerdonum in cutibus vendendis.

Unam cutem bovinam bene laboratam vendant d. lx,
simplicioreseu seu viliozem d. xl, l,
cutem vaccinam laboratam d. xl,
cutem ovinam laboratam d. xiiij, xv, xvj *) d. xxiij,
cutem vitulinam hoppelger *) d. xiiij, xv, xvj, xvij *) d. xxv,
cutem caprinam, bockfel *) laboratam et magnam et
bouam d. xxv *), d. xx, xxv, xxvij.

Venditio coriorum non laboratorum.

Tres cutes bovine magne vendantur fl. j,
quatuor cutes iuvenorum thwlÿok dictorum fl. j,
quinque cutes vaccine fl. j,
sex cutes vituline bone, hoppelger *) fl. j,
octo pelles caprine magne fl. j,
et quatuordecem minores fl. j.
Nemo tamen coria et cutes e regno educere audeat sub
pena ablationis eorum ubicunque reperire poterunt, predeclarata.

*) Más kéz, de egykorú beszúrásai, melyek a köv. lapokon is előjönnek.

Observatio irhariorum in pellibus, quas faciunt, vendendis.

Item unam cutem seu pellem laboratam valentem pro caligis,
 si est ovina et bona d. xx, xxvii¹⁾, xvj,
 Si caprina aut ferina bona d. xxv,
 alias cutes parvas cirothecis et bursis valentes singulam
 cutem d. iij.
 De quantitate autem laboris fiat clarior limitatio per iudi-
 cem et iuratos cives civitatum Budensis et Pesthiensis.

Observatio sartorum.

De una tunica sacerdotali de simplici panno non sub-
 ducta d. xxv,
 de una tunica sacerdotali de panno scarlatho aut granato
 non subducta integro d. xxxij,
 de una calliga simplici de panno purgama vel stametis
 d. xij *), xiv,
 de una joppa simplici de welez aut de erews d. xvj,
 et alia re non sericea de una joppa d. xij,
 de una joppa sericea simplici d. xx,
 de una hachoka cum quatuor vel sex kaucis (!) d. xvj *), xx.
 Fimbrias lumicis et aliis vestibus virilibus nemo sartorum
 apponere audeat, exceptis curialibus regie Maiestatis et domi-
 norum, veruntamen ad unam vestem de veluto vel attlasio aut
 damasco preter quatuor decem brachia nemo sartorum sub pena
 amissionis magisterii et omnium rerum suarum in unam vestem
 sartire audeat,
 magne tamen stature hominibus brachia xvj ponat,
 de uno dolman simplici sine subductura d. xvj,
 de uno dolman duplicato panno vel tela subducto d. xxxij,
 communiter vel simpliciter,
 vestes puerorum limitentur secundum precia maiorum,
 de una subýcha simplici d. xij,
 subducta vero panno vel tela d. xx,
 de una caliga hwzaronum d. viij,
 de una tunica sericea cum taffotha aut veluto subducta fl. ij,
 de tunica dominorum sericea de damasko seu kamuka aut
 veluto aut attlasio usque ad subducturam laborata d. lx.
 Si res sericea pellibus sabellinis seu hermellinis fuerit sub-
 ducta fl. ij,
 de aliis subducturis pellibus mardurinis fl. j,
 de simplici tamen subductura etiam pellibus variolinis
 d. lxxv,

¹⁾ Igy, xvij helyett.

de tunica muliebri seriecia (<i>így</i> !)	finbricata simpliciter	fl. j,
de tunica muliebri de panno finbricata	thaffotha aut	
veluto		d. l,
de zoknyā simplici et pauperum mulierum	d. xij *), d. xvij,	
de zoknyā simplici de stametho aut simili panno laborata		d. xx,
de pallio pluviali dominorum		d. xxxij,
de pallio muliebri de hernach		fl. j.
de pallio muliebri de panno scarlath aut granato		d. lx,
de viliori vero panno	d. xxv *), d. xxxij,	
de pallio viduarum		d. xvi,
de media galiga seu genuale virili		d. vj, v *),
unum soccum de vili panno		d. v.
Kepenýegh optimum ematur		fl. ij,
bonum		fl. ij,
commune vero		fl. j,
clipeus vero rothorgard ematur optimus		fl. j,
bonus		d. lxxv,
communis		d. l.
Si minus quis emere vel vendere poterit, liberum erit.		
Hastas sine ferro bonas vacuatas hwaloth octo		fl. j,
simplices maiores xij		fl. j,
ferrum hastarum unum optimum		d. viij,
commune verum		d. iij.

Observatio pannirasorum.

De panno brýkes pro ulna seu brachio accipiantur	d. ij,
de panno stametho	d. ij,
de panno longis pro ulna	d. ij,
de panno saýa pro ulna bis raso	d. ij,
de panno purpian	d. ij,
de panno pernýes	d. ij,
de panno purgamal aut hwzorelemlberger ulna	d. i j *), d. ij,
de panno vilioris	obulum j *), d. j.
Si quis pannirasorum hanc constitutionem non servaverit,	
puniatur eiectione ex collegio pannirasorum.	

Observatio pellificum in pellibus et subijs vendendis.

Item unam pellem wlpinam dorsinam bonam et electam	
paratam vendant	d. xx,
unam pellem wlpinam ventrinam bonam et electam	d. xxv,
unam subam wlpinam de dorso si est bona	fl. vj,
si non bona	fl. v,
unam subam de ventre wlpina, mal, bonam et amplam	fl. viij,

non bene factam et non amplam	fl. vij,
unam subam variolinam bonam peghwethath	fl. xiiij,
de pelibus ventrinis varioliniis amplam	fl. v,
unam subam mardurinam bonam et amplam	fl. xxv,
strictam vero et communem secundum qualitatem	fl. xx, vel xviii,
unam pellem variolinam de dorso	d. iiij,
viliorem vero secundum valorem,	
de ventre vero	d. ij,
unam pellem mardurinam bonam et electam ad summum	d. xxxij,
viliorem vero	d. xxv,
et cum tempore pelles communes mardurinas	d. xx,
unam subam magnam et bonam de hazÿbarauber albo	fl. j, d. xxv,
unam subam agnellinam de zeekbwr paratam et bonam	fl. j,
unam subam vulgo kosnesth vocatam	d. xl,
unam plwzple de zeekbwr	d. xxx,
centum pelles agnelline	fl. iiij,
unam pellem bonam agnellinam albam laboratam bene	d. vj.
Iniustissimum est pelles agnellinas caro pretio vendere,	
nullum enim regnum adeo huiusmodi rerum habundans est, sicuti	
inelitissimum regnum Hungarie,	
unam subducturam hermellinam hewlgh ad summum	fl. xxv,
vendant	fl. xiiij,
unam subducturam de pelle variolina dorsina	fl. j,
unum pileum bonum variolinum	fl. iiij,
unum pileum bonum mardurinum	d. ij,
pro labore unius pellis wlpine	d. ij,
pro labore unius mardurini	d. ij,

Observatio cantriffussorum.

Libra una plumbi albi parati	d. xij.
Centenaria seu masa plumbi albi vendatur ad summum	fl. xij,
centenarii plumbi nigri Bude	fl. iiij,
ferrum unius centenarii seu masa vendatur	fl. j, d. x,
centenarii unius cupri	fl. iiij.

Observatio calcariparum in rebus suis vendendis.

Unum par calcare de cupro puro optime et artificiose dispositum	d. lx.
Unum par cupro copertum secundum valorem	d. xxxij,
par calcare de ferro bono ad summum vendatur	d. xx,

vilius vero

d. xij^{*}), d. xvj.

In venditione mandibularum et streparum fiat eadem observatio, que in calcaribus.

De cupro vero calcar nemo ferat nisi per regiam Maiestatem miles creatus, vel in confinibus continens serviens atque militans.

Observatio in tegulis vendendis.

Mille tegule tam pro muro quam pro testudine fl. j,
pro vectura mille tegularum ab officina Budensi Budam a
festo pasce usque ad festum beati Michaelis d. xx.
a festo vero Michaelis usque ad festum pasce propter vie
incommoditatem et difficultatem d. xxv,

teste vero pro tectura domorum parate mille tamen in
priori quantitate fl. iij.

Et hec observatio Bude et in Pesth intelligatur, nam extra
Budam lateres et teste minori precio vendantur.

Observatio in sepo et candelis vendendis.

Unus centenarius seu masa sepum vendatur fl. j, d. lxxv.

Una libra candellarum vendatur d. ij,

candele octo, sed tam quantitate, quam bonitate melliores,
quam per omnia passim disponuntur, vendantur d. j.

Pretia aliarum rerum venalium per iudices juxta pretia
prescriptarum rerum limitentur accuratissime.

Ordo aurifabrorum.

Aurifabri accipiant pro labore de macra cum floribus
elmarum vel excussis deauratis fl. ij, iij,

additionem tamen duorum lottum et mixtionem de cetero
cupri dimittent et precaveant,

de simplici labore pro una macra (*sic!*) fl. j.

Verum si fraudem commisisse vel cuprum addidisse quis-
piam illorum compertus fuerit, ille comburatur et omnes sue
confiscari regie Maiestati debeant.

Magistri vero ceharum omnes laborarum probare teneantur.

Ordo lapicidarum seu lignifabrorum.

Item magistris lapicidis, qui lapides polire exculpereque ¹⁾
sciunt ad sex dies feriatas unus florenus d. xxv,

ceteris vero magistris muratorum unus florenus,

eorum autem famulis

d. l.

pro labore solvantur, victualia enim eisdem dentur.

¹⁾ Eredetiben hibásan : exculpereque.

Fractoribus et cisoribus lapidum pro curribus xvj, d. j,
 ductoribus vero lapidum pro curribus vj, fl. j,
 lignifabris seu carpentariis prout lapicidis et muratoribus
 est solvendum,
 cultoribus vinearum, quia victualia leviori (*ad*) pretio presens
 vendantur Bude per diem solvantur d. viij,
 falcatoribus fenorum extra Budam victualia tamen nec
 cultoribus, nec falcatoribus dentur d. x.

Ordo Kochij.

Quod vectores curruum a festo beati Georgii martiris
 usque ad festum omnium Sanctorum rursus ad festum beati
 Georgii ad octo miliaria unus florenus solvatur.

De uno curru, prout tempore domini Mathie regis fuit
 observatum. contrarium faciens si vector fuerit, currum et equos,
 si vero itinerarius plus dederit, omnes res secum habitas amittat,
 et quilibet cui hoc innotuerit, auferre valeat, verum tamen in
 victu itinerando transire teneantur.

Ordo librariorum seu apotecariorum.

Item de librariis et librum venditione et apotecariis rebusque
 aromaticis iudex cum iuratis civibus provideat sub pena de eisdem
 superius declarata exhibitis penes se mercatorum stalicis probis
 et rerum aromaticarum expertis.

Conclusio emptionis et venditionis victualium.

Quod emptio et venditio anserum, capponum et gallinarum
 ac pullorum eorundem anserum et gallinarum extra civitates et
 muratas ac alias privilegiatas pro medietate pretiorum pretaxa-
 torum semper fiet atque peragatur.

Venditio vero et emptio frumentorum, siliginum, ordeorum
 et aliorum pabulorum necnon vinorum educillatio iuxta fertili-
 tatem atque sterilitatem anni semper currentis, ac secundum
 bonitatem et utilitatem earundem rerum terra scilicet nascentium.
 Item juxta charistiam ac uberitatem provinciarum seu comi-
 tatuum et locorum per prenotatos iudicem et iuratos civis civi-
 tatum messis et vindemi (!) tempore peracto statim et immediate
 taxari limitarique debeat pena sub prenotata. Extra vero ipsas
 civitates in singulis comitatibus regni premissarum omnium
 rerum et mercimoniarum vicecomites et iudices nobilium ipsorum
 comitatum sub amissione officiorum et omnium honorum suorum
 mobilium in fiscum regium devolvendorum demandare teneantur.

Magistri fabri,
 curripares,

corrigiatores,
 ferrari vulgo wasarossok,
 ollarum erearum magistri,
 lutifiguli,
 molendinarii,
 curriferi,
 cupripari, rezmÿwessek,
 mensatores,
 doliatores vulgo pintherek,
 sellipares,
 cordarum et funium magistri.
 assedarii seu impositores vinorum vulgo korcholas, fenestra-
 rum vittrearum paratores observent consuetudinem antiquam,
 prout tempore prioris monete fuit observata; transgressores vero
 constitutionum et observationum premissarum in rebus suis
 vendendis puniantur huiusmodi rerum suarum ablatione etc.

Lecta per notarium sedis.

(Jegyzet: Ezen limitatio a budaiaknak és pestieknek, de egyúttal minden körített városnak, valamint a megyéknek van adva, még pedig valószínűleg 1522 után. Jelen példány, mely Kassa városa levéltárában őriztetik s papíron van, a hivatalosan szétküldött példányok valamelyikéről másolatott le, a bevezetés és befejezés elhagyásával, a megye használatára, mely véleményt megerősít a »Lecta per notarium sedis« aláírás. Hogy másolattal van dolgunk, bizonyítja a sok értelemzavaró hibásan leírt, elferdített szó és mondatfűzés.)

Közli: KEMÉNY LAJOS.

Riemer András végrendelete.

Riemer András a bécsi egyetem főanyakönyvében 1531-ben II. Romancz András néven fordul elő. Valószínű, hogy miután ő az »Artista Matrikel«-ben (1532. apr. 4.) Remernek nevezi magát, úgy jutott a Romancz névhez, hogy az, a ki a fölvételi lapról az anyakönyvbe írta nevét, Remerből Römert azaz Romanust (Romanq) csinált s ebből lett a Romancz név. Csak így lehet a végrendelet Riemere s az anyakönyv Romancza variánsait kimagyarázni.

S itt az is szembetűnik, hogy a végrendelező vagyona nagy részét Riemer Mihály bécsi szabónak hagyja, kit a végrendeletben »amicus«-nak nevez. Vérokona, cognatusa vagy agnatusa volt-e, ma nem lehet eldönteni. De annyi bizonyos, hogy a szabónak nagy befolyása volt a beteg deákra, kit a főanyakönyv Romancz vagy Romanus, az »Artistenmatrikel« Remernek nevez

s ki már a végrendeletben ugyanazt a nevet viseli, a mit a szabó: t. i. Riemer. Ezzel talán, szemben az aránylag jelentékeny hagyománnyal, a vérrokonságot akarta constatálni, s igazolni testvérenek, Györgynek mellőzését. Minden esetre a szabó a 7 negyedévi (angaria, quatermber) ellátásért jól kárpótolta magát.

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen.

Ego *Andreas Riemer* ¹⁾ ex ciuitate Megesz bonarum artium sectator animaduertens dies humanae vitae non tam breues, quasi omnibus morbis obnoxios, ob id ego, licet gravi morbo aliquandiu decumbens, mente tamen sanus ac rationis bene compos, volens in animae meae salutem ac refrigerium de bonis meis temporalibus mihi a deo datis bene disponere et ordinare, ne post obitum meum lites et contenciones, ut saepe in rebus humanis fit, oriantur omnibus melioribus modo, forma, via et jure, quibus melius et efficacius possum ac debeo, ordino et dispono hoc praesens testamentum seu codicillum, ordinationem sive vltimam voluntatem meam, in hunc qui sequitur modum, quod quidem testamentum et post mortem meam inuiolabiliter seruari volo ac cupio, non obstantibus solennitatibus quibuscumque, de quo solenniter coram notario et testibus infra scriptis protestor.

Principio cum salus animae rebus omnibus sit praeferenda, eandem quasi primum me mori contigerit, in manus dei, vnde accepi, commendo et trado.

Corpus meum deinde rite ecclesiastice tradatur sepulturae, prout visum fuerit executoribus meis.

Item in Valle Agnete ²⁾ habeo foueam tritici, quam lego distribuendam pauperibus.

Item Michaeli Riemer, sartori Viennensi, amico meo, lego poculum argenteum et monile.

Item vxori eiusdem lego duos florenos in auro.

Item filio eius Martino lego tria coclearia argentea.

Joanni, filio eiusdem Michaelis Riemer, lego coclear vnum argenteum.

Praeceptoris meo magistro Georgio Rithamer ³⁾ lego duo coclearia argentea.

Vxori eiusdem lego vnum florenum in auro.

Item agros et prata mea in Midwisch lego Michaeli Riemer, sartori Viennensi.

¹⁾ Főanyakönyvi, 1531. octob. 13. bejegyzés: Andreas Romanecz (valószínűleg a másoló által olvasva Rhomanus helyett) ex Meyges. .ß Artistenmatrikel 1532. april 4. bejegyzés: Andreas Remer, Transilvanus.

²⁾ Agnethlen (Szent-Ágota).

³⁾ A görög nyelv híres tanára.

Insuper vineas meas et pecuniam mihi debitam de vineis diuenditis lego eidem Michaeli Riemer.

Item mulieri, quae curam mei gessit in infirmitate mea, lego quinque florenos in auro, quos amicus meus Michael Riemer eidem nomine meo dissoluat.

Item domino Steffano, amico meo, plebano in Schegest, lego bibliam meam.

Praeceptori meo, magistro Georgio Rithamer, lego Plinium in naturali historia.

Magistro Joanni Gösl, notario vniversitatis, lego Liuium meum.

Item tribus Hungaris: Demetrio, ¹⁾ Mattheo ²⁾ et Caspari lego vnique vnum paruum libellum in theologia, ita tamen, vt Demetrius in his optionem habeat.

Item vestimenta mea lego distribuenda in necessitate pauperum scholasticorum.

Item Michaeli Riemer sartori debeo 19 florenos Rhenenses, quos mihi in vsum et necessitatem meam mutuo dedit.

Insuper debeo eidem pro cibo et potu per septem angarias.

Quicquid praeter debita et legata in testamento expressa superfuerit in bonis meis mobilibus, pecunia videlicet et argento, id totum lego fratri meo Georgio.

In huius vltimae voluntatis meae executores eligo et ordino egregios et prouidos viros, magistrum Georgium Rithamer, praepceptorem meum et Michaellem Riemer, civem Viennensem, amicum meum, quos rogo et obsecro, vt omnia et singula praemissa debita executioni tradant atque perficiant, quemadmodum plane de eis confido.

Et pro meliori instructione illis ostendo et pro veritate dico, quod bona mea, quae ex hereditate paterna mihi cesserint, primo in sua tutela ac possessione habuit Stephanus Hein, frater matris meae, cuius deinde Steffani defuncti vxorem duxit quidam Georgius Krauss, qui bona mea hereditaria omnia ad se accepit, quemadmodum literis suis ad me missis ipse mihi scripsit atque promisit se bona fide, omnia mea bona velle custodire et conservare; quare volo et cupio, vt executores mei ab eodem Georgio Krauss bona illa repetant, requirant et exigant, quae si non sufficerint aut tantum se non extenderint, vt vltima voluntas mea exequi legitime possit, volo vt de illis bonis, quae ex hereditate aui materni in porcionem mihi cesserunt, reliquum quod ad execu-

¹⁾ Főanyakönyvi, 1534. april 14. bej.: Demetrius Themeswari . . . 15. crucif.

²⁾ Főanyakönyvi, 1534. april 14. bej.: Matheus Hentzi de Marko . . 15. crucif.

tionem testamenti opus erit, persolvatur, videlicet ex bonis immobilibus agris, vineis, pratis et reliquis etc.

In cuius rei fidem et testimonium evidens hoc ipsum testamentum signeto meo proprio signavi et ad scribendum, subscribendum et claudendum magistrum Joannem Gösl, vniuersitatis Viennensis notarium, rogavi et vltra in testes omnium et singulorum rogatos habui expresse et speciue venerabiles et egregios viros et dominos Christophorum de Trienbach, canonicum Pataviensem et magistrum Clementem Kukicz archiducalis collegii id temporis priorem, qui similiter signeta sua sic clauso testamento apposuerunt atque ipsum signarunt clausum et obsignatum vicesima nona Octobris anno etc. tricesimo quarto.

Ita est vt supra praefertur in fidem ac testimonium huius magister Joannes Gösl, studii Viennensis notarius iuratus, qui ad praemissa omnia et singula requisitus et specialiter rogatus manu propria scripsit et subscripsit.

Testamentum ac vltima voluntas Andreae Riemer, Transilvani ex ciuitate Megesz etc.

Reproductum est testamentum praesens 19. Novembris anni 34., vbi apertum et publice lectum est.

(Kivül két veres és egy zöld viaszpecsét, melyek közül egyik hiányzik, a másik csak töredék.)

Közli: SCHRAUFF KÁROLY.

Kővár vára és tartozandóságainak leltára.

(1705.)

Nos infrascripti recognoscimus tenore praesentium, quod cum penes exmissionem Perillustris Domini Georgij Ramocsaházy, Bonorum Cis-Tybiscanorum Fiscalium Praefecti, ad Benignum Suae Serenitatis Principalis, Domini Dni nostri Clementissimi, eidem Dno Praefecto sonans et directum Mandatum, ad Inventionem et Conscriptionem Fiscalitatum in Arce Kővár existentium, antecedenter quoque per Fiscales Regni Officiales inventari conscribique assolitarum, ac jurisdictioni et dispositioni Fiscalis Provisoratus subiacentium, huc ad praefatam Arcem Kővár, die datarum praesentium comparuissemus, easdem Fiscalitates, in quantum per Perillustrem Dominum Michaëlem Katona, praedictae Arcis Kőváriensis Vice-Capitaneum admissi

fuissemus, et quatenus jurisdictio praeinserti Fiscalis Provisoratus juxta relationem praefati Dni Vice-Capitanei extensa esset, modo et ordine subsequenti inventavimus et conscripsimus.

Et primo quidem. Az felső-várban felmenvén, napnyúgot-rúl való bástya felől vagyon két contignatiójú rend kőház; a felső contignatiója csak egy szobából áll, kinek is sem padlása, sem ajtaja, az ablakhelyei is csak puszták. Az alsó contignatiója két szobából álló, mindeniknek az ajtaja csak félszeres, holmi rozsz deszkából való, vassarkokon, hevedereken forgó. Ennek is az ablakhelyei hasonló puszták. A két házban két, belőlszenelő kemencze vagyon, mindenik csak parasztkályhából való, és igen romlandó félyben.

Ezen épületben semmi inventálásra való alkalmatosság nem találtatott. A sendelezése is igen rongyos, útást kíván.

Ezen legközelebb inventált épülettől a várnak külső kőfala mellett vagyon egy kis rozsz, ócska és majd semmirevaló folyosó, mely is a megírt felső-várbéli porkoláb szállása felé szolgál; ezen folyosórúl nyílik egy kis ajtó, az hol is consequenter három ház (szoba) vagyon: de semmi felső padlása épen nincsen, sőt még az alsó padlása is ezen felső-vár kapuja mellett lévő pinczékkal anynyira leszakadozott, hogy emberben is, féltő: éjtszakának idején kár ne essék.

Ezen házak rendiben — a mint praedeclaráltatik — vagyon felső-várbéli porkoláb uram szállása; melynek az ajtaja bélett, vassarkokon forgó, valami vas bevonó rajta, de reliquo nincsen semmi vas zár rajta. A kemenczéje belől-szenelő, parasztkályhás. Ablakhelye három, többire papirossal beragasztva. Ezen kívül is vagyon egy ház, a melyben mostan darabantok laknak; az ajtaja paraszt-deszkából való, félszeres, vassarkokon forgó. A kemenczéje paraszt-kályhás, belől szenelő. Két, lantornás ablakja; a harmadika be vagyon csinálva.

Ezen épületek alatt vagyon megírt felső-várnak középső-vár felé való, bóthajtásos kapuja; e mellett két felől valami rozsz, minden ajtó nélkül való, régi, gazzal és szeméttel megtölt pinczék; a kapujának ház-hevedere és négy sarka vagyon, tolyó vas-zárostúl, reteszestúl, retezfüstül és a kis ajtón lévő két hevederestúl és vassarkastúl. Ezen épületnek is az sendelezése igen rongyos, sok helylyen útást kíván.

Innen alábbmenvén a praespecificált felső várból, balkéz feljül vagyon egy istálló, circiter 12 ló-állású, berenából felrótt, a vár falához ragasztva; az ajtaja igen hitványos és ócska, — mind sarka, hevedere vasból valók. Ennek elleniben vagyon egy rozsz, ócskás tölgyfa-deszkából való ól; az egyik oldala kidült, ajtaja sincsen; hihető, annakelőtte apró-marhát tartottak benne. E mellett mindjárt vagyon alól egy kis ezetes-házocska, mostani

vice-kapitány uram szakácsa lakik benne. A ház fából való, igen ócska, az ajtaja csak közönséges, zár nélkül való, vassarkokon, hevedereken forgó; a kemenczéje is csak parasztkályhából való; felette egy alacson kőkéményecske. Ezen eczetes-ház mellett ismét vagyon egy sütőház, kőből való; melynek is az ajtaja bélett, vassarkokon forgó, valami hitván plé vagyis vas-zár rajta, kolesostúl, fordítóstúl. Vagyon ezen sütőházban két jó sütő-kemencze egymás mellett; felette valami régi, csupros kályhás-kemencze, tartó vasrudastúl. Ablakhelye kettő, mindenik csak lantornás. Találatott praeterea ezen sütőházban két ócska sütő tekenő, nem igen nagy; egy hosszú asztal lábastúl; egy víztartó kád, egy csöber, egy kárt (így.) Item, kenyérsütéshez való fontok, faserpenyőstül. Item, két eczettartó gerendák, két felől a két kőfal mellett.

Ezen sütőházon alól, in una contiguitate vagyon ismét egy kőház, melyben az ittvaló fiscalis tiszt uraimék cselédje szokott lakni; nyílik pedig egy előttevaló folyosócskárúl; az ajtaja kívül pártázatos, vassarkokon, hevedereken forgó, semmi vas-zár nincsen rajta. A kemenczéje belől-szenellő. Ablakhelye kettő, az egyikén csak lantorna-ablak vagyon, a másiknak az egyik fiókja ónban foglalt üvegkarikákból való, a többi pedig lantornával be vagyon ragasztva. Ezen cselédháznak vagyon egy rekesztése, fenyőfa-deszkából való az ajtaja; a külsőhöz hasonló egy, ónba foglalt üvegkarikájú ablakja; a másik, a ki kissébb, csak lantornás. Praespecificált folyosórúl nyílik ismét egy kis pitvarkára, egy bélett, vassarkokon, hevedereken forgó, tolyófa-zárú ajtó; ezen pitvarbúl ismét egy fejr ház, a melyben fiscalis tiszt uraimék magok szoktanaklakni. Ennek is hasonló az ajtaja, vaskilencsivel együtt. A kemenczéje — noha már ócska, — mindazonáltal még meglehető; rész szerint zöld kályhából, rész szerint pedig parasztkályhából való, belől szenellő. Ablakhelye kettő nagyobb, kiken is rész szerint ónban, rész szerint pedig fában foglalt üvegablakok vadnak, tizenhárom karika héjával; a mely kissébb pedig: azon fában foglalt üvegablakocska vagyon. Találatott ezen házban egy paraszt-nyoszollya, falhoz való két tölgyfa-padszék, falban való almárium egy, és négy darab fogas.

Ezen ház mellett vagyon egy kis kamarácska, cum secessu; az ajtaja bélett, vassarkokon forgó, — de reliquo nihil; hanem vagyon egy ajtó, mely is a praespecificált fiscalis tisztak residentialis háza alatt lévő pinczében nyílik; félszeres, vassarkokon, hevedereken forgó. A pinczében nem találatott semmi inventálásra való matéria. Vagyon a vár piaczára is nyíló egy ajtaja, hasonlóképen vassarkokon, hevedereken forgó, fából való tolyó-zárjával együtt.

Mind ezen legközelebb egymásután consequenter inventált épületeknek, mind pedig a praespecificált istálónak is a fele

(fedele?) igen szakadozott és rongyos lévén, hasonlóképen üttást kíván.

Ennek elleniben, a középső-várnak kapuja felett vagyon egy rend kőház, melyben is az ittvaló vice-kapitány uraimék szoktának lakni. Ezen rend ház előtt végig egy fafolyosó, kiről ad septemtrionem egy pitvarra nyílik egy ajtó, mely is béllett, vassarkokon, hevedereken forgó. Vagyon az pitvarban egy kis konyháska is, a falhoz ragasztva; felette egy kőkémény. — Ezen pitvarbúl jobbkéz felől nyílik egy ház, a melyben most maga Vice-Kapitány Uram lakik; ennek is az ajtaja béllett, vas-zárostúl, kulcsostúl, fordétóstúl; vassarkokon, hevedereken forgó. A kemenczéje már ócska, közönséges kályhábúl való, belől-szenellő. Ablak-helye négy, kiken rész szerint ónban, rész szerint pedig fában foglalt üvegablakok vannak; némely része papirossal is vagyon beragasztva. Találtatott ezen házban egy asztal lábastúl, egy pohárszék és öt darab fogas, ki kisebb, ki nagyobb; de reliquo nihil. A praespecificált pitvarbúl balkéz felé is nyílik egy kis ház, cum secessu; ennek is az ajtaja béllett, vassarkon, hevedereken forgó. Az ablakjai lantornával vannak bevonva. Valami rozsz, parasztkályhábúl való kemenczéje, — de reliquo nihil.

Item, a mely folyosórúl legközelebb vagyon emlékezet: arrúl ismét nyílik egy ház; annak az ajtaja jóllehet vassarkas, hevederes, de csak félszeres. Itt sem találtatott egyéb egy rozsz, ócska parasztkályhás, belől fűtő kemenczénél.

Ezen felházak alatt vagyon a középső-vár kapuja; a mellett felső-vár felül vagyon elsőben egy darabant-ház, az ajtaja már ócska, vassarkakon, hevedereken forgó; a kemenczéje csak parasztkályhás, belől fűtő. Az ablakjai is csak lantornássok. E mellett ismét vagyon egy ház, a melyben kovács szokott volt lakni; az ajtaja félszeres, vassarkas, hevederes; ablak-helye kettő, mindenik puszta; a kemenczéje is rozsz. Ezen ház mellett, a felső-vár felől vagyon egy rozsz, puszta pincze, — mostan Vice-Kapitány Uram tyúkjait tartják benne. Praespecificált kapu mellett, az alsó-vár felől vagyon egy puszta ház; annakelőtte várbéli praedicator szokott volt benne lakni. Mind ezen épületekben semmi inventálásra való materia nem találtatott.

Ezen kapun alúl vagyon egy fiscális pincze a várhegy oldalában csinálva; a külső ajtaja ennek farostélyos, vassarkokon, hevedereken forgó; a belső ajtaja pedig deszkábúl való, hasonló sarkokon s hevedereken forgó, retezestúl, retezfűstúl és lakatostúl. Reliqua Arcis aedificia, siquidem dispositioni Dominorum Capitaneorum subessent, per consequens Provisoratus in illis nihil disponent, hanc Conscriptionem et Inventationem non sunt ingressa.

A vár alatt vagyon egy mostan épített majorház, szalma-fedél alatt; ennek egy kis pitvarkája; az ajtaja csak paraszt-desz-

kákból való, fasarkokon forgó, minden zár nélkül. Vagyon továbbá egy kis ház, a melyben a majorgazda lakik; ennek is az ajtaja az elsőhez hasonló; az ablakja rész szerint lantornából, rész szerint papirosból toldozott. Belől-szenellő földkemencze benne, tapaszos kéményével együtt. Ugyan a megírt pitvarkárul nyílik egy kis kamarácska; az ajtaja a többihez hasonló, semmi zár niúcsen rajta; úgy ablaka sincsen. Ezen kamara mellett vagyon egy kis szekérszinyecske, a mellett ismét egy nyolcz ökörnek való ól, vesszűből font jászlával együtt, az ajtaja ennek fa tolyó-záros, fasarkon forgó.

Mіндеzen épületek oldalai vesszűből fonattak, úgy a padlása is vesszős. Találtatott ezen majorháznál tyúk nro 50, lúd nro 6, malaczkokon kívül sertés nro 19. De reliquo nihil. Ezen majorház valami rosz rekeszszel vagyon kerűlvíve. E mellett vagyon ismét egy veteményes kertecske, hasonló rosz rekeszű.

Allodiatura.

Primo. Szántóföldek vannak in copia a vár kerül a hegyődalokon, de, hogy nyomásokra nincsenek felosztva, nem tudhatni meg: hány köből életet vethetni belék? mindazonáltal circiter könnyen vethetni száz kassai köből életet. A földek igen kövesek, ahoképest igen nehezen is szántódnak; máskint igen soványok is. Amakelőtte bíresökröket tartottanak ezen földek colálására, mostan pedig egy sincsen.

Secundo. Kaszáló ezen várhoz vagyon egy helyett, a pusztá falu helyén, mikor ideje vagyon, circiter 15 apró szekér széna termő; más helyen is ismét, az bírezen túl, — melyet az elmúlt nyáron prelukai nemesemberek hatalmasul foglaltanak el, — circiter 75. szekér széna termő kaszáló.

Maktermő erdő annyi vagyon ezen várhoz, hogy, ha bik-maknak jó termése vagyon, meghízhatnék rajta háromezer sertés; tölgyfa-erdő pedig, a melly ezen várhoz való volna, nem igen sok.

A korcsma egész esztendő t által foly; hasonlóképen szabad mészárszék is vagyon és folyhat, ha a hús kél.

Mínthogy az első Conscriptiónak alkalmatosságával a kővári labanczok miá a remetei malom oculate nem investigáltathatott: ahoképest mostan odamenvén, találtatott ezen malom ilyen állapotban, tudniillik: E malom a Lápos vízen vagyon épéttetve, elől-csapó, két köre forgó, mind a vizes, mind a száraz kerekéi jók, hasonlóképen a kövei is, mostan már az egyik viseltessebb a másiknál; de reliquo más egyéb eszközei is jók. Annakelőtte három köre való vólt, de az egyik elromlott; kövei ugyan megvadnak, de nem haszonvételre valók. Találtatott itt egy szűszék, rajta levő lakattal, és két kis gabonatartó, vesszűből font kas. Vagyon

a malomháznak egyik szegletiben a molnárnak egy kis házaeskája, a kibén lakik, — épen semmirevaló; a malom is olyan, hogy épen ledűllő-félben vagyon, azért, ha meg nem épéttetik: bizonyos, hogy az épületi nem sokáig tart, a garadpadján és őrléshez való épületin, öszközökön kívűl. Ha kővári praesidium számára nem kellenék őrleni: importálna esztendő által circiter harmincz köből életet, de többire málét (tengerit); most mindazonáltal, a praesidiumnak sokat kelletvén őrleni, igen diminuáltatik a proventus.

Item, a somkúti malom is akkor nem investigáltathatván, mostan ilyen állapotban találtatott: Ezen somkúti malom Borszó nevű patakon vagyon építve két kőre; a malom felőlcspó, *pokol-ido malma*: csak tavasszal és essős időben fordul; vagyon is már közel esztendeje, hogy igen keveset őrlettek benne, az víznek nemléte miatt. Ennek is a kőpadja, kövei, vízi és száraz kerekei s egyéb, kőpadhoz való alkalmatossági, öszközei jók, az egy feli (fedeli?) semmirevaló, csorog is a kőpadra; ha nem restauráltatik. nagy kár lészen a malomban. Vagyon itten szűszék is, lakatostúl, vám-búza tartani való, egy; hasonlóképen egy molnárnak való kis házikó, egy oldalkamarácskával, és az malomház ajtaja mellett lévő más egy kis kamarkával együtt. Mindezeknek csak fél-szeres, fasarkon forgó ajtai vadnak. A proventusnak quantitásárul semmitsem conjiciálhatni, mert igen ritkán fordul.

Vagyon itten Somkúton egy csüres-kert is egy jobbágy telekin, valami olá, rosz kertelíssel kerülvíve, abban egy rosz szeleb (így), ledűllő-félben álló, egynéhány helyen megtámogatott csűr; nem sok időt ér, le fog dűlni.

Nyíresen is vagyon egy csüres-kert; ennek is hasonlóképen rosz a rekesze. Vagyon benne egy hat ágasra való, berenábúl felrótt csűr, tapasztos; a feli jó, szalmás. Vagyon az oldalában egy kis gabonás-ház, ajtaja fasarkon forgó, tőke-zárjával együtt.

Datum Kővár, die 12. Februarij A. 1705.

Gabriel Dolinaij, m. p. (P. H.)

Joannes Fekete, m. p. (P. H.)

Kivűl: Recognitiók és documentumokat adtam be nro 46., Commissiókat nro 5.

(Ered., három összevarrott íven, s. k. aláírásokkal és piros gyűrűpecsétekkel.)

Az orsz. levéltár lýmbusában őrzött eredeti példányról

közli: THALY KÁLMÁN.

VEGYES KÖZLÉSEK.

PÉCSI JÁNOS LEVELE DÁVID FERENCZHEZ.

Joannes Pecius Francisco Davidis theologo clarissimo s. p. d.

Quanquam nihil omnino sit nobis antistes Christi optime, excepto tamen acerbissimo patris patriae obitu, qui quantum nobis pepererit dolorem quamquam maximum, nemo sane explicare ut quidem ego censeo potest, quod Hunyadinus noster iuvenis doctissimus et fusius et temporius exponere tibi quam nos brevi persequeremur oratione, non posset. Minime tamen et ipse istam mittendi literulas occasionem silentio praeterire volui, cum et antea non levibus sane de causis, quas tibi colligere est facile, illud invitus admodum distulerim. Atque etiam nunc multa cum multis istis involvantur, paucissimis dumtaxat tibi scopus qui sit meae scriptionis aperiam, ne si longior ille suis fuit coloribus et nuncio derogetur optimo et taedium facillime pariat; scio enim te, si unquam curis gravissimis, solitudine inexplacabili et moestitia ad ossa usque penetrante oppletus fuisti, nunc certe quando in regno doloris turbarum, solitudinis et timoris omnia plena sunt, esse occupatissimum et vel minima tibi tua nostris maximis ut etiam debent, videri maiora; quare hoc tantum te etiam atque etiam rogo, ut dum et quando lacrymae, luctus et exulcerationes patriae miserabiles patientur, de ultimo auxilio apud patronum meum Reverendissimum captata commoditate ut mihi discedenti benigne es pollicitus in quem labores et bene ac feliciter vale atque deus te in tantis undarum fluctibus ab omni protegat scopulo salvumque nobis diu multumque conservet. Patavie 6. Maji 1571.

De reliquo nostro statu noster omnia tibi Hunyadinus, scripsi ego ad alios quoque diversos hac eadem de re et magnitudinem beneficiorum patroni mei agnosco neque amplius urgendum censeo.

Kivül: Clarissimo viro domino Francisco Davidis pastori ecclesie Claudiopolitanae et superintendenti ministrorum nationis hungaricae vigilantissimo, domino suo observandissimo.

(Eredetije papiroson, Kassa városa levéltárában.)

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

BETHLEN GÁBOR LEVELEI SOPRON VÁROS TANÁCSÁHOZ.

I.

Gabriel dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes etc.

Prudentes et Circumspecti domini, Amici nobis honorandis. Salutem et benevolentiae nostrae paratissimam commendationem. Salutarem hanc eamque maximis necessitatibus adactam gentis Hungaricae insurrectionem, non dubitamus vestris quoque dominationibus jam dudum apprimere constitisse, quae a primis statim initiis, quantis ab invisibili numine prosperrimis successibus et victoriis fuerit promota, nullus in divinis actionibus tam rudis et peregrinus esse poterit, qui potentissimam omnipotentis dexteram in ea operari non agnoscat. Cujus ut certior aliqua seu sedandae seu pro hostium varietate continuandae ratio provideretur, scimus vestris dnibus literas illustrissimi domini comitis palatini, ad publica generaliaque Regni Hungariae ad festum sancti Martini episcopi et confessoris huc Posonium indicta comitia convocatorias jam dudum esse redditas. Quo sub tempore cum auxiliares copiae nostrae, Moravorum primo, postea Bohemorum exercitibus sese adjunxissent, hostium vero divisa similiter castra itidem in unum convenissent, tantum abest ut aperto Marte nostris sese opponere hostis ausus fuisset, ut conspectum aut vicinitatem ultra duos dies, etiam in loco fluentorum pontiumque Danubii, arte simul et natura munitissimo, nequaquam ferre potuerit, quin a nostris, castra ipsorum vallo munitissima, facta in ea vehementi impressione, capta sunt et tam ibidem caesis aliquot millibus, et in profluentum Danubii de ponte deturbatis damno irreparabili ultra Danubium pulsi sunt. Qua victoria, dei beneficio Bohemia simul ac Moravia, nec non ipsa Hungariae pars cisdanubiana ab omnibus fere hostibus liberata purgataque sit, nequaquam hanc nobis divinitus concessam victoriam, in eam securitatem vertimus, ut in partibus ultradanubianis hostis vel respirare, vel nocendi facultatem, mora nostra, usurpare valeat, sed tales ipsorum conatus praevenire volentes, statuimus quamprimum tam nostros quam Moravicos simul ac Bohemicos exercitus contra eos trajicere, ac nostrorum quidem major pars jam ulteriorem Danubii ripam tenet. Tali igitur occasione nos quoque vestras Prudentes ac Circumspectas dñes non nostro solum, sed statuum atque ordinum inelyti regni Hungariae nominibus, quam diligenter ac sollicite praemonendas hortandasque duximus, imo autoritate, quae publice in hac belli administratione nobis est attributa severissime, sub amissione privilegiorum immunitatumque vestrarum committimus et mandamus, ut si vos pro justis dignisque communitatis regni Hungariae commembris vultis agnosci, nequaquam contra publicas regni constitutiones de receptione externorum auxiliorum nobis et communitati adversantium, ullam vel cogitationem subeant, quin aliarum liberarum regni Hungariae civitatum exemplis moti,

hostilibus exterorum militum conatibus modis vos omnibus opponatis, passus, viarumque claustra in defensionem nostrorum exercituum reservetis; nostros autem ubi eo pervenerint, si non intra muros, tamen in suburbium vestrae civitatis recipere, tutari ac defendere modis omnibus velitis, debeatisque ac teneanimi. Id a vobis officium patriae debitum, sincerum erga religionem sacrosanctam studium et oppressae libertatis restauratio requirit. Sciant autem, militibus nostris ab illatione omnium injuriarum, violentiarum damnificationumque praeter equorum pabuli victualiumque ademptionem, sub irremissibili poena esse interdictum. Atque quid in tali rerum conditione fieri statuunt, qualiterque se in hac publicae libertatis assertione accommodare velint, primum quidem Spectabili ac Magnifico domino Francisco Rhedei, equiti aurato, comiti comitatus Bihoriensis, consiliario nostro, arcisque et praesidii nostri Varadiensis exercituumque nostrorum generali capitaneo, tanquam loco propinquiore constituto, itidemque nobis per literas et inter nuncios quantocius declarent, certioresque nos faciant. His Vestras Prudentes et Circumspectas Dnes vestras bene valere cupientes. Datum in libera regia civitate Posoniensi, die 5. Novembris, anno domini 1619.

Gabriel Princeps, m. p.

Kívül: Prudentibus et circumspectis dominis, judici, caeterisque juratis senatoribus, ac universis civibus et inhabitatoribus liberac civitatis Soproniensis. etc. amicis nobis honorandissimis.

Más kezekkel: Praesent. 8. Nov. anno 1619. — Umb Erclerung, wasz wier in solehen tumult gesinet sein.

(Eredetije Sopron szab. kir. város ltárában Lad. VI. et F. fasc. VI. num. 263.)

II.

Gabriel dei gratia regnorum Hungariae et Transylvaniae princeps ac Siculorum comes etc.

Prudentes ac Circumspecti nobis sincere dilecti. Salutem et favorem nostrum. A mely Mathias Pál nevű ifju legény ott várastokban czégéres vétkeiért juridice convincáltatván megsententíáztatott, ez okon, hogy ilyen éktelen vétkekkel többi életét ne contaminálja, neki meg kegyelmeztünk. Hagyjuk azért és parancsoljuk is ez levelünk látva mingyárást életét neki megadatván bocsáttassa el és se személyében és se marhájában meg ne háborítsa. Secus non facturi. Datum in libera civitate Posoniensi, die 19. Januarii, anno domini 1620.

G(abriel) Princeps, m. p.

A fejedelem saját kezével: Hogyha libertástoknak nem derogál, az mi kis hatalmunkért eliberáltassék.

Kívül : Prudentibus ac Circumspectis, Magistro Civium, Judici, coetisque Juratis Civitatis Soproniensis etc. nobis sincere colendis.

(Eredetije egy íven levélalakban összehajtva, kívül Bethlen nagy ép pecsétjével Sopron szab. kir. város levéltárában Lad. VI. et F. fasc. VI. num. 264.)

III.

Gabriel dei gratia regnorum Hungariae et Transylvaniae Princeps, ac Siculorum comes.

Prudentes ac Circumspecti nobis sincere dilecti. Salutem et benivolam nostri commendationem. Nem kételkedünk abban, hogy kegyelmeitek az Istennek szent neve dicséretire és közönséges édes hazánk s nemzetségünk szép szabadságának helyére állatására való igyekezetünkben, az kegyelmes, mindenkkel bíró, bölcs, gondviselő Istennek kegyes vezérléséből, szerencsés előmenetelünket és országunknak mostani állapottyát nem értendő, melyeket kegyelmeitek az nemes ország articulusból bővebben megérthet. Ezekről annak okáért, és több rendbeli dolgokról is az nemes és vitézlő Zepsey Jánostól izentünk kegyelmeiteknek. Intjük azért kegyelmeiteket, hadjuk és parancsoljuk is kegyelmeiteknek, az mi szóunkkal kegyelmeitek előtt való declaratiójának helt és hitelt adjon. In reliquo erga eadem bene propensi manentes. Datum in libera ac regia civitate Posoniensi, die decima nona mensis Januarii anno 1620.

Gabriel, m. p.

Simon Péchy, cancellarius m. p.

Kívül : mint a II. sz. a.

(Eredetije levélalakban összehajtva, kívül Bethlen nagy ép pecsétjével Sopron szab. kir. város levéltárában Lad. VI. et F. fasc. VI. num. 265.)

IV.

Gabriel dei gratia regnorum Hungariae et Transylvaniae princeps, ac Siculorum comes etc.

Prudentes et Circumspecti, nobis sincere dilecti. Salutem et benignitatem. Minus sincera Vestra in propriam pernansionem studia, quae de pristino zelo et fervore non parum remisisse videntur, plurimum admirationis nobis pariunt, in eo potissimum, quod retractatis iis mediis, quae ipsimet sub initio urseratis, taxae quoque restantias administrare, decimam item vini exigere et praestare aequae difficultis satagatis. Quae res publico regni statu nondum undiquaque optato composito, conductisque caesaris copiis in armis et castris non contemnendo apparatu constitutis primaria, dimissi exauctoratiue praesidii causa extitit. Cum tamen tanto alacrioribus animis proprii vestri commodi, bonique causa (neque enim nobismet ipsis quidpiam lueri et utilitatis inde aucupamur) non solum exigere hoc, quod alioqui de jure partim ipsimet praestare tenemini, partim sacerdotibus cedere

debuisset, verum majora quoque facienda vobis incumberent, quanto propius vobis ab hostibus periculum imminere, regnique illis partibus, plus momenti in civitatis vestrae conservatione positum esse non ignoretis. Volentes itaque tam vobis quam dictis regni partibus salutariter paterneque provisum iri benigne vos requirendo, autoritate nostra, qua publice cungimur, sedulo committimus, quatenus praemissis rationibus probe consideratis tam taxae restantias, quam decimas quoque vini exigere, exactas absque ulteriori prolongatione manibus administratoris nostri assignare non negligatis, tales denique circa sublevationem communium dulcissimae patriae necessitatum vos exhibentis uti bonos ejus cives syncerosque sympathiotas addeuerit. Quibus de caetero benigne propensi manemus. Datum Cassoviae die 4. mensis Aprilis, anno M. D C. XX.

Gabriel, m. p.

(Egykorú másolata Sopron város levéltárában Lad. VI. et F. fasc. VI. num. 266.)

V.

Gabriel dei gratia regnorum Hungariae Transylvaniaeque princeps ac Siculorum comes etc.

Prudentes et Circumspecti nobis sincere dilecti. Salutem et favorem nostrum. Emlékezhetik kegyelmetek arra, az elmúlt generalis gyűlésben hova és mely napra intimáltatott legyen egyenlő értelemből és végezésből az jövődő generalis diaeta, melyet Isten ő szent fölsége lassan lassan elő hozván, akarók kegyelmeteket arról certifiálni, hogy mature gondolkodnék, intvén szeretettel, magok közül azon gyűlésre böcsületes hazája szerető, nemzetségének jót akaró atyafiát elválasztván bocsássa el teljes autoritással és plenipotentiával, hogy valami előnkben adatik az szent úr Istennek tisztöletire, hazánk, nemzetségünk megmaradására, az szent békességnek és közönséges jónak helyre állatására szolgáló dolgokban velünk, palatinus urammal és az tanács urakkal egy értelemben levén császárral ő felségével végezhesünk hasznosan minden jót és az úr Istennek szent nevét segítségül híván azokat vihessük kívánatos végben is. *Mi minden igyekeztünkkel, tehetségünkkel és fáradságunkkal azon vagyunk és leszünk, miképen kegyelmeteknek, hazánknak, édes nemzetünknek előbbi virágzó állapotja, szabadsága, békessége nemcsak helyre álltassék, hanem úgy meg is erősítettessék, kiben posteritássa is kívánt állapottal csendesen megnyughassék; csakhogy az kegyelmetek követinek is legyen kegyelmetektől az följlül specificált jó intentumnak véghez vitelére való plenipotentiájok, mert az mostani állapotban nem ítéljük, hogy kegyelmetek oly bizonyos instructiót adhasson követinek, melyen megmaradhatnának, holott Isten és az állapot mire fogja vezérteni az ország statusit és császár ő felségét? azt senki ő szent felségénél egyéb nem tudhatja. Az mi opinióink szerint kívántatik csak az követekben való igazság, kik mindenekben az közönséges jóra és megmaradásra néznek,*

s azt kövessék, ne az privatum commodumot. Bene valeant. Datum Cassoviae 12. die mensis Aprilis, anno domini 1620.

Gabriel, m. p.

Johannes Kraus, m. p.

Kívül: mint a II. sz. a.

(Eredetije ugyanott, num. 267. sz. alatt levélalakban összehajtva, s kívül a fejedelem ép nagy pecsétjével.)

VI.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Slavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps ac Siculorum comes etc.

Prudentes ac Circumspecti fideles nobis sincere dilecti. Salutem stb. Császár ő felsége egynehány ízben találtatván meg bennünket az francia követek közbenjárása által az békesség felől, immár annak traktálásához Prukban rendelvén, az helynek szűk volta miatt egy óráig is ott az traktáló uraknak lovok, szolgálók számára élés nem találtathatván: hadgyuk és serio parancsoljuk ez levelünket vevén, mindgyárást bizonyos rendeléssel való élést vevén fel várostokon, most is mindgyárást vetesetek annyit, hogy már az urak is innen mi tőlünk megindulván oda gyutásokban találjanak kész élést, hogy ne fogyatkozzanak meg egy óráig is ilyen dicséretes dologban való munkálkodások mellett. Secus non facturi. Datum Tyrnaviae die 30. Decembris anno domini 1620.

Gabriel, m. p.

Kívül: mint a II.

(Eredetije egy íven összehajtva, kívül Bethlennek fejedelmi pecsétjével ugyanott 277. sz. a.)

Közli: THURI ETELE.

ÉBENI ISTVÁN MENNYEGZŐI MEGHÍVÓJA.

1645. december 4.

Generose Domine et Affinis mihi semper observandissime. Servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Istentől jó egészséget, hosszú életet kívánok kegyelmednek minden kedvesivel egyetemben megadatni.

Mivel az keresztyén anyaszentegyháznak régi bevett szokásából és jó akaró uraimnak s atyámfiainak egyező végzésekből jegyeztem el magamnak jövődöbéli örökös házastársul az néhai nemzetes szalonthai Tholdi György uramnak megmaradt özvegyét nemzetes Kun Ilona asszonyt, menyegzői lakodalmunk napját ugyan jó akaró uraimnak s atyámfiainak értelmökből rendeltük ad diem 6. X-bris Carkóban celebráltatni. Minek okáért kegyelmedet kérem igen, die 5. praefati mensis X-bris Tövisen estve

legyen jelen mind asszonyommal ő kegyelmével egyetemben, hogy onnat másod nap megindulván, mehessünk nagyobb böcsülettel és tisztességgel megirt lakodalmunknak napjára. Mely előbbi hozzám mutató jóakarátját minden alkalmatossággal igyekezem én megszolgálni. Tartsa Isten sokáig jó egészségben kegyelmeteket. Datum Alba Julia 4. X-bris, anno domini 1645.

Generosae dominationis vestrae affinis et servitor addictissimus

Stephanus Ebeny.

Külczim: Generoso Domino Stephano Seredi de Görcsön, Comiti supremo comitatus Crasnensis et Domino et Affini mihi semper observandissimo.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

Jegyzet. Ez az Ebeni István lett Apafy alatt kolozsvári kapitánnyá.

KEMÉNY SIMON HÁZASSÁGA.

1663. s e p t e m b e r 1.

Instructio pro gróso dno Joanne Csanádi.

1. Levelemet praesentálván bátyám Prény Gábor uramnak, nevemmel köszöntse ő kglmét becsülettel.

2. Emlékeztesse ő kglmét tegnap ő klmével való beszélgetésimre és az ő kglme kérdésére való akkori feleletemre, kire való választételemet halasztottam volt asszonyunk ő ngával való szembelételemre, az hova már elérkezvén, ő ngának az dolgokat, bátyám uram ő kglme fáradsága által, mint jártam, voltaképpen megbeszéltem, melyet ő nga mind kedvesen vött, mind az eddig valókat helyben hagyta.

3. Mivel azért az ő kglme szorgalmatoskodása által újra mehetek elő szándékomban, hogy az kisasszonnak meglátása rendesen mehet-e végben, isten levén főbb és elsőbb az egymás szeretőknek egybenszerzésében és adásában, én azért elmémet megnyugattam az kisasszonyon ő kegyelmén és ha istennek s isten után az kisasszonnak úgy tetszenék, tovább máshova nem is gondolkodnám; beszéljen azért úgy bátyám urammal ő kglmével, izenjen bizonyost vagy írjon Prény Imre uram, az asszony és kisasszony szándékok és akaratjokról.

4. Ha ő kglmeknek egyezni fog akaratjuk az enyimmal, ne halogassuk sok appellatióra, atyafiakra és egyéb imide-amoda való mutogatásra.

5. Szerencse, ha az religio állapotja is fen nem fog forgani. Hogy azért abból is ő kglmek magok elméjét megnyugtassák, erre ő kglme azt felelje: reversalist soha senkinek nem adtam, nem is adok, ő kglmek se kívánják, egyébiránt assecurálja ő kglme Prény Gábor uramat és ő kglme által Prény Imre uramat és az asszont, erőszak alatt való kényszerítéssel

soha vallásának változtatásában nem igyekezem; ha ennek nem hisznek ő kglmek, két árkos papirosra irt hütemnek se higynének.

6. Ez instructiómat ő kglme kézből ki ne adja, meg se mutassa, azonban egyszersmind is az én kívánságomat ki ne mondja, hanem egyenként és arra mit feleljenek ő kglmek, ő kglme is az én részemről úgy adjon választ, melyet hogy mégis jól eszében vehessen ő kglme, rövid summában foglalván alkalmasabbnak ítéltem leírnom iteratis vicibus. Azok azért ezek: 1. Kívánok bizonyos lenni ő kglme akaratjakról; 2. ha kedvek lesznek ő kglmeknek hozzá, húzás, halasztás, imide-amoda való mutogatás nélkül legyen; harmadik, minekelőtte publice gyűrűt váltanánk, hogy én is inkább nyughathassam meg elmémet, mostan legyen meg ezen alkalmatossággal. Okai kívánságomnak ez az elsőnek: hogy hejában oda ne fáradjak, s becsutelségem ne következék belőle. Az másodiknak ez: mind édes apja, anyja s Prény Gábor uram ott levén, nem szükség másra való halasztás. Az harmadikra ez: már isten kegyelméből méltóságos helyekre való házasságim levén azokkal is azon útot és rendet követtem, úgy tetszik, ő kglmek sem difficultálhatják. Az ő kglmek részéről is lehetnek ily kívánságok.

1. Elsőben, nem tudván mi végre mentem oly móddal, az kisasszony sem gondolkodott, ahozképpett újabb látást kíván. Erre az válasz: ha oly véggel nem is, de az mennyi ideig ott voltam ő kglmeknél, eléggé láthatott ő kglme; másik, Prény Gábor uram is nekem is hasonló atyámfia lévén, mint is ő kglmeknek magára hagyam, ha nem esnék becsületemnek sértődésével, annyira mustrálnam es kellettne magamat és az dolgoknak vége szakadtáig czigért csinálnom, avagy illendő volna-e. Azért az mint oda is ő kglme jót kíván, az én részemről is hasonlót kövessen ő kglme.

2. Második kívánság lehet az halasztás, arra megvan az felelet.

3. Az religio állapotja, erre az válasz ez: nekem szintén oly akadály az kisasszonynak más religión való léte, mindazáltal az is meg nem gátalván, ha istennek úgy tetszik, feltett szándékomban az én részemről váltazást nem tapasztalnak ő kglmek, melyről assecurálom; de mint feljebb is íráim, reversalist hogy adjak, nem cselekedhetem; egyébiránt kényszerétsképpen változtatására nem erőltetem, istenre bizván, mivel az hűt istennek ajándéka.

Mindezekben azért igen okoson járjon ő kglme és ne is késedelmeskedjék az mennyiben lehet. Ex Aranyos-Megyes 1. Septembris, 1663.

Kemény Simon, m. p.

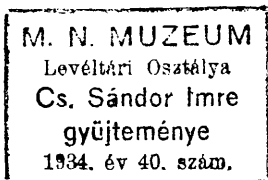
Prény Gábor urammal úgy is végezzen, ne csak az apjától s az anyjától menjen végére, hanem az kisasszontól is, jövődöben se mondasék: apja s anyja adta, de magának kedve nem volt hozzá.

Küül: Gróf Kemény Simon leánykérő levele, vagy instructiója.

(Eredetije a Nemzeti Muzeumban.)

Közli: Sz. S.

8/7900



VISZÁLY A PÉCSI KÁPTALANBAN.

(1302—1309.)

(Ujabb adalék Gentilis biboros követsége történetéhez Magyarországon.)

Műveltségtörténeti adatoknak a magyar Anjouk korából eddig nem igen vagyunk bővében. Hazai koriróink fukarok a szóban; a külföldiek, ha írnak, többnyire fonák képet írnak a magyar életről; törvénykönyvünk pedig, épen az Anjouk alatt, mindössze néhány lapra terjed. Szép számmal fönmaradt, de jó részint még kiadásra váró okirataink szintén csak elszórva közölnek egy-egy sovány adatot, melyből a népélet liktetését megfigyelhetnők. A ki a magyar néposztályok műveltségi állapotát akarja tanulmányozni a lovagias XIV. században, a magyar történetnek e leghímesebb szakában, annak még legtöbb zsákmánnyal kínálkoznak a periratok, kivált ha azokhoz tanuzási jegyzőkönyvek mellékelvék.

Ilyen sok tekintetben tanulságos per Miklós pécsi kántor-kanonok pere II. Tamás mester esztergomi érsek és Péter pécsi püspök ellen, melynek tárgya épen az interregnum legzavarosabb korába (1302—1309.) játszik bele.

E per egyes részleteit már a nagyérdemű *Koller József* fedezte föl és adta ki 1782-ben.¹⁾ Becses adatokkal bővítette ezeket *Theiner Ágoston* 1859-ben, kiadván Gentilisnek ugyancsak e peres ügyben irt három levelét és az azokra érkezett választ.²⁾ Nem nagy terjedelmű, de igen fontos részleteket földöztek fel hozzá a Vatikáni magyar Okirattár szerkesztői,³⁾ midőn a mult (1888.) tavasszal nekem jutott a szerencse a XIII. Leo pápa által a történetbuvárok számára szabadelvűn megnyitott vatikáni levéltárban föltalálni e per tanuzási jegyzőkönyvét, egy a többi aktáktól elszakadt terniót, melyet — minthogy nem tudta, hova tartozik — XII. Benedek pápa (1334—1342.) regestái VIII. köte-

¹⁾ *Historia Episcopatus Quinqueecl.* II, 248.

²⁾ *Vetera Monumenta hist. Hungariam sacram illustrantia*, I, 437.

³⁾ I. sorozat, II. kötet, 152.

tének végébe köttetett az egykori rendező. Dr. Balics, egyebekben bívárvakodván, figyelmeztetett e részlet létezésére, melynek a tartalom-jegyzékben jött nyomára; s miután hosszú kereséssel föllelém, ismét ő volt szives lemásoltatását elvállalni, a miért fogadja e helyt köszönetemet.

E négy rendbeli adatokból immár nem ugyan kimerítően, de talán elégségesen ismerni vélem a pécsi káptalan viszályát arra, hogy leírását megkisérthessem.

Pál pécsi püspök nemsokára azután, hogy Miklós ostia-velletrii bíboros püspök és szentszéki követ pozsonyi tanácskozásain részt vőn (1302. januarius) ¹⁾ meghalt.

Halála után nem nagyon sietett a pécsi káptalan az elárvult egyházmegyének új püspököt adni. Vagy azért, mert nem tudott egyességre jutni a választandó iránt, vagy hogy czélszerűnek találták a kanonok urak egy darabig főpap nélkül maradni s a püspökség jövedelmén megosztózni.

A kanonoki jövedelmek az időben korántsem voltak fényesek. Volt a kanonoknak kis háza, földje, szőlője, melyet maga műveltetett, termését is maga mérte ki. A közös jövedelem a káptalani jószágok után sok részre oszlott, mert a kanonokok száma nagy volt, s az alsóbb rangú kanonoknak annál kevesebb jutott, amennyivel a prépostnak, kántor, olvasó, kincstáros, dékán kanonoknak és főespereseknek nagyobb volt az osztalékjuk. Néhutt szükségesnek látta a püspök megosztani káptalanával dézsmája jövedelmét, amennyiben vagy ennek meghatározott hányadát, vagy bizonyos terület dézsmáját engedte át — mint például Esztergomban — kenyérre. Ily esetben a dézsmából behozott buzát a káptalan megöröltette saját malmában, és naponkint annyi cipót süttetett, a hány tagja volt, mert a főpap kikötötte, hogy az osztozásnál ne legyen különbség kanonok és kanonok közt. A mindennapos osztozás alá kerültek még a kegyes adományok, melyeket hajdan bővebben tettek a hívek az oltárra; továbbá a közokmányok után bevett díjak, melyeket királyaink jónak láttak szabályozni; az egyházi functiókért járó illetékek; a temetési járandóságok, melyekben azoknak volt részök, kik a temetésen jelen voltak, és egyéb csekélységek. Mindössze nem sok, amiért nem egy kanonok különböző úton-módon arra törekedett, hogy több káptalanban legyen javadalma, azaz hogy többszörös kanonok legyen.

Valószínűleg — mert van rá példánk másunnan is — ily tekintetek birták a pécsi káptalant arra, hogy az egyházi rendletek ellen, az új püspök választásával ne siessen ama zavargós időben, mikoron amugy is mindenek bizonytalanok valának.

¹⁾ Anjonkori Okmt. I, 22.

A püspöki teendőket tehát, amennyiben erre képesített vala, rábízta Manfréd prépostra; ő vette át a javak kormányát is. Fölhatalmazták-e erre kanonok társai külön actussal? nincs megemlítve, s ezért azt hiszem, miszerint magától értődő dolog volt, hogy Manfréd mint a káptalan primiceriusa vagyis feje ily teendőkre vállalkozott, melyeket a káptalan nevében végzett, míg a pécsi püspöki várban bizonyos Jakab várnagyi minőségben, de — nincs kétség benne — a káptalan jóváhagyásával parancsolt.

Manfréd prépost azonban Pál püspököt csakhamar követte a sirba, mire Miklós kántor természetesnek találta, hogy ő, ki a káptalani sorrendben közvetlen a prépost után következik, vegye kezébe a püspöki javak kormányzását is. Sőt aligha rágalmazzuk a kiváló férfit (discretus vir, ez volt hivatalos czíme a kanonoknak), ha azt fogjuk reá, hogy ez úton a püspöki székre akart jutni.

Miklós kántort ellenfelei is értelmes, illemes modorú, mérsekelt indulatú, és korántsem indulatos, kirugó vagy erkölcstelen papnak tüntetik föl. Mint ilyen, püspöknek jól beilllett volna, ha a káptalan nincs más véleményen. Volt ugyan pártja a káptalanban is, de a többség határozottan ellenkezett vele. Másutt kellett tehát pártfogást keresni. Talált is Német-Ujvári Henrik bánban, e hatalmas oligarchában, a Dunántúl e félelmes zsarnokában, kinek ama vidéki főpapság és nemesség saját érdekében is meghódolt.

Henrik bán pártfogását azon kezdte, hogy a pécsi püspöki vár parancsnokát, a nevezett Jakab várnagyot alattomos módon elfogta, helyébe Miklós kántort ültette s ez által a helyzet urává tette. A káptalant pedig kényszerítette, hogy e rendelkezést szentesítse, azzal fenyegetődzvén: »Ha nekem nem adtok valakit, ki akaratom szerint őrizendi a mondott templomot és várat: helyezek én bele olyan szakállas embert, ki — tudom — jól fog kormányozni benneteket.« Viszont Miklós kántor arra kötelezte magát, hogy Német-Ujvárinak, valahányszor kívánja, 30—40 vitézzel járul dandárjához.

A helyzet így tartott néhány évig. Feszés volt biz az, mint-hogy a káptalani többség nem puhult meg; viszont az administrator sem engedte betölteni a káptalani oszlopos méltóságokat, személyhez kötött tisztségeket, sőt ezen állomások jövedelmeit a maga számára lefoglalta, bitorolta. Ellenben az egyház szükségéről — ezt vallják ellenségei — kellően gondoskodott; sőt midőn a püspöki palota új tetőre szorult, e, bizonyára tetemes kiadástól sem írtózott.

E ferde viszonynak véget vetendő, a káptalan — úgy látszik — indítványba hozta, hogy püspököt kell választani. Hálót volt e korrekt indítvány a kántor számára, melyben hogy megfogta magát, nem épen vet homályt jellemére.

A káptalan tehát egybehitta mindazon tagjait, kiknek püspökválasztó szavazatjuk volt, a távollévőket se feledvén ki — szeptember 15-ére.¹⁾ Minthogy pedig a választók a megválasztandó püspök személyére nézve semmiképen se tudtak meg-egyezni, ráállottak arra, hogy mindnyájan megbíznak az esztergomi érsekben, szemeljen ki számokra ő valakit püspöktől. Tizen-négyen a kanonokok közül, köztök Miklós kántor is, elindultak az érsekhez, és eskü alatt jelentették ki neki, hogy a kit ő ajánl, azt elfogadják püspöktől, miről írást is adtak.

Ugyanekkor az érseknél valának a váci és nyitrai püspökök. Ezekkel és a mondott tizennégy kanonokkal tehát tanácsot ülven az érsek, végre kinevezte pécsi püspöknek Pétert, a tolnai főesperest, és fölhatalmazta, hogy vegye birtokába a püspökség javait. A kanonokok kedvesen vették az érsek intézkedéseit.

Az esztergomi érsek, kiben a pécsi káptalan compromittált, mindent összevetve, nem lehetett más, mint II. Tamás mester, ki miután 1305. előtt nem foglalta el az érseki széket, csakis ez év utolsó harmadában fogadhatta a pécsi káptalan küldötteit, vagy a következő, 1306. év ugyanezen szakában, későbbben semmiesetre, minthogy Péter az udvardi zsinaton (1307. május) már mint püspök vett részt. Úgy látszik, föl is volt szentelve, mert e zsinat határozataiban nem neveztetik »választott« püspöknek, 1318-ban pedig Gentilis meghagyásából áldozárt szentel.²⁾

Naiv embernek kell képzelnünk Miklós kántort, a milyen bizonyára volt, hogy meg nem gátolta a pécsi káptalan főtebbi határozatát, midőn a hatalom kezében vala, sőt maga is útra indult az érsekhez, meglehet, azon jó reményben, hogy annak kedvezését magára vonja. De hisz ez az adott viszonyok közt teljesen lehetetlen volt. Tamás érsek Károly Róbert királynak főembere, pártjának feje, Német-Ujvári Henrik ellenben nemcsak Károly Róbertnek, de magának az érseknek is személyes ellensége vala. Tamás érsek a Német-Ujváriakat, nevezet szerint Henriket is azért, mert az esztergomi várat elfoglalva tartották, az érsek-ség jobbágyait embertelenül zsarolták és Károly Róbertet urának elismerni nem akarták, az egyházból kiközösítette. Ez volt az érseknek jóformán első föllépése, a második meg az, hogy hadat gyűjtött ellenök és Esztergomot diadalmasan visszafoglalta tőlök.

A pécsi káptalan jobban kiszámította határozatának eredményét, midőn nem a szomszéd veszprémi vagy győri püspöktől,

¹⁾ Az esztendő nem tudjuk; mégis az alább kifejtendő okoknál 1305-nél előbbre és 1306-nál későbbre nem tehetjük e választási határnapot.

²⁾ Vatikáni magy. Okirattár, I/II, 182.

kik a Német-Ujváriakkal tartanak, hanem épen az esztergomi érseket tisztelte meg bizalmával. Ez úton, habár nem rövid szenvedések árán, elvégre célzt ért. Más kérdés: nyert-e azzal, hogy Miklós helyett Péternek hitták püspökét? melyet eldönteni már most azért se lehet, mert Péter püspöki tevékenységének kevés nyoma maradt.

Miklós kántor csalódván föltevéseiben és reményében, Pétert püspökeül elismerni vonakodott. Tamás érsek tehát a püspöki karral egyetemben ráírt a pécsi káptalanra, hogy az új püspöknek adja át a székes-egyházat, várat és jószágait annál inkább, mert Henrik bán eltagadta, hogy azok letartásában része legyen. A püspöki kar e levelét a sz. ágostonrendi remeték csepelszigeti perjele vitte Pécsre, de feleletet reá nem kapott. A diadalmas pécsi kanonokok hármassával, négyesével csak titkon merték őt meglátogatni panaszaikkal. Miklós kántor pedig úgy nyilatkozott, hogy ő Henrik mestertől vette át a várat, s az ő engedelme nélkül másnak át nem adhatja. Mégis, — tevő hozzá, szíve titkát elárulván, — ha a püspöki kar módját ejtené, hogy valamely magasabb egyházi méltóságra juthatna, a pécsi püspöki vár is visszaadhatnék.

Ez 1307 közepén történt. És nemsokára aztán történhetett, hogy Tamás érsek és Péter püspök Miklós kántort mint engedetlen és lázadó papot az egyházból kiközösítették.

Orvoslást e — mint hívé — méltatlan eljárás ellen Miklós kántor Gentilis, szentszéki követnél keresett. Alig érkezék Gentilis Magyarországra, Miklós kántor tiszteletére sietett. Ott ¹⁾ volt a biboros körül akkor Miklós, választott győri püspök, és valószínűleg Miklós kántor pártfogója is, Henrik bán. Már ekkor beszéllették meg, hogy Miklós kántor pert indít azok ellen, kik őt az egyházból kiközösítették. És röviddel később 1308. decz. 4-én Miklós kántor csakugyan megindította perét, ügyvédjeül Tamás pécsi kanonokot és Cingolii Fülöpöt, a követségi udvar egyik jegyzőjét vallván, míg Tamás érsek és Péter püspök ügyök védelmével szintén a pápai követség egyik emberét, Angelust de Sancta Victoria, bizták meg; Gentilis pedig az ügyet tárgyalás végett Perugiai Bonunsegna jogtudornak, egyébkint kamarásának adta ki, föntartván magának a döntő ítélet hozatalát.

Miklós kántor ügyvédje legelőbb is azt kérte, hogy védenezét a per folyamára oldják fel a kiközösítés alól, melylyel őt az alperesek sujtották, különben nem képes a törvény előtt megállani, a kiközösítésnek az levén egyik jogi következménye, hogy »non habet personam in iudicio standi.« A' bíró e kérésnek »ad

¹⁾ In villa Chaten (? talán Tétény) Vesprimiensis dioecesis, 1308. október 18.

cautelam« engedett, mire az alperesek ügyvédje azt allegálta, hogy Miklós kántor az »excommunicatio maior« alatt áll, melyet kimondott néhai Miklós ostia-velletrii bitoros és szentszéki követ azokra, kik az egyház javait lefoglalják vagy lefoglalva tartják, minthogy felperes a pécsi egyház sok javát tartja lefoglalva, s mint »excommunicatus maiori excommunicatione« épenséggel nem pörlekedhetik. De Bonunsegna e kifogást se fogadja el, és megengedte fölperesnek, hogy perelhessen mindaddig, míg az ellenfél ez utóbbi állítását be nem bizonyította.

A per lefolyása elég gyors volt. A tárgyalások alig tartottak egy hónapnál tovább; de egy félévnél is tovább, míg 1309. augusztus 26-án Gentilis czélszerűnek találta az ítéletet kimondani. A politikai viszonyok, a remény, hogy a Német-Ujváriakat Károly Róbert számára megnyeri, késleltették elhatározását. És hogy ítéletét oly mereven fejezte ki, világos jele annak, hogy a békés transactióról, a Német-Ujváriak megnyeréséről végkép letett.

Mióta az országba érkezék, — így szól Gentilis ítélete, — sűrű panaszkok ütődtek fülébe nemcsak a pécsi káptalan részéről, de az ország különböző helyeiről; sőt a tény annyira világos, hogy azt semminemű színleléssel eltagadni nem lehet, miszerint a pécsi egyházat, várát, jobbágyságait, tizedét, egyéb javait, jószágait és jogait, azonképen a káptalanéit, a prépostságéit, az olvasó és örkanonokságot Miklós az éneklő kanonok és emberei lefoglalva tartják. A szentszéki követ (folytatja) ugyan első sorban a király s az ország ügyei elintézése végett jött, s e miatt mind e napig szívfájdalommal szemet hűnyt. Minthogy azonban főgondja mégis az egyház bajainak orvoslása, egyházi átok és javadalmak elvesztésének fenyegetése mellett meghagyja Miklósnak, hogy a lefoglalt javakat a pécsi káptalannak, vagyis a helyben székelő kanonokok többségének haladéktalanul, minden fölebbezés kizárásával átadja. Iuti egyúttal azokat, kik a foglalásban segédei valának és most is pártolói, szűnjenek meg akármiként segítségére lenni, különben valamennyit ugyanazon büntetéssel sújtandja.

Gentilis e parancsát a pécsi káptalanhoz küldötte, azon meghagyással, hogy azt a pécsi domokosiak, pálosok és ferencziek házi főnökei és más tisztos emberek jelenlétében Miklós kántornak nyilvánosan átadja, s az átadásról véényt állítson ki. Figyelmezteti egyszersmind a kanonok urakat, hogy ha Miklós nekik a lefoglalt egyházat és javakat visszaadná, azokat az ő, a szentszéki követ, nevében vegyék át, és senki másnak, hanem csak annak szolgáltatassák ki, kinek ő a szoros igazság értelmében kiadatni rendelendi.

Ellenben, ha Miklós szót nem fogadna a hozzá intézett parancsnak, három nap múlva ünnepélyesen közönsésként ki; ha

lehet a főtemplomban, ha nem : más templomokban és helyeken, összeharangoztatván előbb, aztán a gyertyákat kioltván, hirdessék ki az ő ítéletét, s ez eljárást folytassák mindaddig, míg a szegény rá nem viszi a megalázkodásra és bűnbánatra. Legyenek továbbá azon, egyházi fenytékkal is kényszerítsék jobbágyait és alattvalóit, hogy ne engedelmeskedjenek a bitorlónak. Hasonlóképen átkozzák ki azokat is, kik őt tettel vagy tanácscsal tovább is pártfogolják.

Gentilis leveleit szerencsésen elhozta Pécsre az ottani pálosok lectora. és a káptalanak a neki szólót szeptember 26-án kézbesítette. A káptalan még ez napon, a mise előtt felolvastatá a levelet a sekrestyében (in camera ecclesiae.) Ott volt az érdekelt kántor is; nem hiányoztak a kapott utasításokhoz képest az említett szerzetes rendek képviselői sem. Miklós — így értesít a káptalan — megértvén a hozzá intézett levél tartalmát, alázattal és tisztelettel vette azt, s úgy nyilatkozott, hogy még az napon kimegy a várból, vissza se tér bele; de azért a várat, mint azt Gentilisnek szóval többször kijelenté, másnak át nem adhatja, hanem csak annak, ki azt gondjaira bízta. Kijelenté továbbá, hogy személyesen mielőbb találkozni szeretne a szentszéki követel, de Budára menni nem mer. Teljesíteni fogja annak rendeletét, noha erre nem köteleztetnék, mivelhogy a szentszéki követség ítéletét magához a szentszékhez fölebbezte, s e fölebbezéstől el nem áll mindvégig. Nehogy mégis az anyaszentegyháznak engedetlenkedni lássék, mindenben kész engedni — kivéven, hogy a várat csak annak adja át, kitől átvette, meg hogy Péter püspököt urának elismerni nem fogja. Ezeket mondván, ebéd után, eltávozott Henrik mesterhez. De minthogy a kitűzött harminnapig még se teljesítette a szentszéki követ rendeleteit, szeptember 29-én a káptalan kihirdette ellene a Gentilis ítéletét.

Az erről szóló jelentés 1309. október 9-én Nagy-Szombathban érte a szentszék követét. Jelenti egyszersmind ez alkalommal a pécsi káptalan, hogy a szentszéki követséget megillető taksát, melyet az esztergomi érsek vetett ki a pécsi egyházra és megyére, ez évben ugyan meg nem fizethetik. Mert, miután ők kihirdették a budai zsinat határozatait, hogy a koronájavak a királynak és királynénak visszaadassanak, és hogy Károly király iránt mindenki hűséggel viseltessék, de a hirdetésnek sikere nem volt: szeptember 20. óta sem a világi papok, sem a szerzetesek templomaiban nem harangoznak, istentiszteletet nem tartanak, nem temetnek. S ennek következménye, hogy a lelkészek se kapják szokott járandóságait, sőt részint az egyházi tilalom megtartása, részint a Miklós kántor ellen hozott ítélet kihirdetése miatt meg van hagyva a világi hatóságoknak, hogy az egyháziakat minden, még öröklött javaiktól is, szölleik és földjeik termésétől

irgalmatlanul megfosszák. A legnyomorultabb sors érte pedig a pécsi kanonokokat, minthogy azokat házaikból kirekesztik, mindenökből kivetkeztetik, személyök miatt is éjjel-nappal kell rettegniök.

Mindamellett úgy látjuk, hogy Péter tovább is Pécs püspökeként fordul elő; még 1314-ben is »urának és jötevőjének« nevezi Tamást, az esztergomi érseket.¹⁾

* * *

És most hadd következzen a föltalált tanuvallomási jegyző-könyv, mely Ostiai Miklós követi viselt dolgaira világot vet, az eredetiben.

[Ex Archivo Vaticano. Regest. Benedicti XII. An. VII. et VIII. Tom. VIII. et ultimus, fol. 358^b.]

Die Jovis II^a mensis Januarii (1309.)

*Frater Johannes, prior loci Albensis Regalis ordinis Heremitarum beati Augustini, testis iuratus et rogatus super primo articulo intentionis, qui sic incipit: In primis videlicet etc.*²⁾ iuramento dixit se nihil scire de hiis, quae in dicto articulo continentur.

Item super II. articulo, qui sic incipit: Item quod dictus Nicolaus etc.³⁾ interrogatus, super primo sibi per ordinem lecto suo iuramento dixit se nihil aliud scire de contentis in articulo praedicto, nisi quod dictam ecclesiam Quinqueecclesiensem tenet occupatam. Interrogatus, quomodo scit? Dixit: Post modicum tempus post mortem episcopi Pauli quidam castellanus castri Quinqueecclesiensis fuit captus una cum filio per gentem Herrii bani⁴⁾ ad hoc, ut ipse castellanus redderet et daret castrum dicto Herriico. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et praesens fuit. Interrogatus, si post captionem dicti castellani et sui filii idem castellanus dedit eidem Herriico ipsum castrum? Dixit, quod sic. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit, et immediate post hanc tertia vel quarta die post factum idem Herriicus contulit ecclesiam et castrum dicto Nicolao cantori. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit. Interrogatus, qua auctori-

¹⁾ *Knausz*, Monum. eccl. Strigon. II, 694.

²⁾ *Ezen 1-ső kérdőpont egészben így szól:* In primis videlicet, quod bonae memoriae Nicolaus, apostolicae sedis legatus in Regno Hungariae, tempore dictae legationis (1301—2.) constitutionem publice edidit et publicari fecit, in qua maioris excommunicationis sententia in omnes et singulos occupatores seu violentos detentores ecclesiarum vel bonorum ecclesiasticorum suae legationis promulgatur.

³⁾ *E 2-ik kérdőpont egészben így szól:* Item, quod dictus Nicolaus post duos menses a tempore dictae publicationis occupavit per violentiam ecclesiam Quinqueecclesiensem.

⁴⁾ Henrik bán a Német-Ujváriak nemzetségéből.

tate idem Herrius contulit ecclesiam praedictam et castrum dicto cantori? Respondit, quia coegit capitulum dictae ecclesiae ad hoc, ut traderetur ipsi cantori ecclesia et castrum. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et praesens fuit. Interrogatus: ubi coegit eos, dictum capitulum? Respondit in loco fratrum Minorum. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit. Interrogatus: quomodo coegit ipsum capitulum? Respondit, quod dum esset capitulum totum in dicto loco fratrum coadunatum et congregatum ad instantiam dicti Herrii, idem Herrius dixit eidem capitulo et omni- bus de ipso capitulo: Nisi mihi detis unum, qui custodiat ad voluntatem meam dictam ecclesiam et castrum, ego ponam unum barbarum, qui bene reget vos. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit. Et post haec omnes de capitulo ipsumque capitulum tradiderunt dictam ecclesiam et castrum dicto cantori. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit. Item interrogatus, quomodo traditum fuit ipsum castrum et ipsa ecclesia dicto cantori? Respondit, quod de consensu et voluntate dicti Herrii, et timore ducti tradiderunt cantori dicentes: Faciatis admodo, quidquid vultis. Item interrogatus: quo anno traditum fuit ipsum castrum et ecclesia dicto cantori? Respondit, quod sunt iam duo anni et plus a festo Nicolai citra. Interrogatus, quo mense? Respondit: De mense Novembris vel Decembris secundo vel tertio die post ipsum festum sancti Nicolai. — Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et praesens fuit. Interrogatus, si dictus Nicolaus sit verus cantor dictae ecclesiae Quinqueecclesiensis? Dixit, quod tunc erat verus cantor. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia utebatur officio cantoratus. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit. Interrogatus, si nunc etiam idem Nicolaus est cantor dictae ecclesiae? Dixit, quod nescit. Interrogatus, si de voluntate et consensu dicti capituli dictam ecclesiam idem cantor tenet? Respondit, quod non. Item interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia nullus de capitulo intromittebatur ad castrum ad officendam ecclesiam. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit, et vidit extra capitulum in dicta ecclesia celebrare per quosdam capellanos ipsius cantoris non habentes vocem in ipso capitulo de mandato ipsius cantoris dicentis: Si ipse veniret, ego non redderem castrum nisi Herriico bano, pro quo tenco dictum castrum. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit.

Item super III. articulo interrogatus, qui sic incipit: Item, quod dicto tempore etc. ¹⁾ primo sibi perlecto per ordinem et distincte suo iuramento, dixit se nihil aliud scire, nisi ut supra dixit in proximo articulo.

Item super III^o articulo, qui sic incipit: Item, quod occupavit per violentiam ²⁾ etc. primo sibi per ordinem lecto suo iuramento dixit vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit,

¹⁾ *E 3-ik kérdőpont egészben így szól:* Item, quod dicto tempore occupavit per violentiam castrum Quinqueecclesiensis ecclesiae.

²⁾ *E 4-ik kérdőpont egészben ez:* Item, quod occupavit per violentiam alia bona dictae ecclesiae, illis exceptis, quae in comitatibus Tolnensi et de Barana.

quia vidit exactores dicti cantoris in villis episcopalibus et in villis etiam praepositorialibus et decimatores per dioecesim dictae Quinqueecclesiensis ecclesiae, respondentes de fructibus, redditibus et proventibus dicto cantori de dictis villis. Interrogatus, quando dicta bona idem cantor occupavit? Dixit, a tempore, quo obtinuit dictum castrum, et nunc tenet et possidet. Interrogatus, quae bona sunt illa, quae per violentiam occupavit dictus cantor? Dixit: communiter omnia bona existentia ex ista parte Dravae; scilicet villas, vineas, pratum, silvas et molendina. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit. Interrogatus, qui fuere praesentes, quando idem cantor praedicta occupavit? Respondit, quod erant multi, de quorum nominibus non recordatur. Interrogatus, de quo mense et die facta fuit dicta occupatio? Respondit, quod de mense Novembris vel Decembris; de die dixit se nescire aliter, nisi ut supra dixit.

Item interrogatus super V. articulo, qui sic incipit: Item, quod post dictam occupationem¹⁾ etc. primo sibi per ordinem lecto, suo iuramento dixit vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit. Item interrogatus, quomodo potuit tenere dictam ecclesiam, castrum et bona ipsius ecclesiae violenter? Dixit, per potentiam dicti Herrici, quem ipse cantor vocat dominum suum, et nisi esset dictus Herricus, ipse cantor non potuisset praedicta tenere. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia ipse scit per magnam evidentiam, et vidit ipse testis dictum cantorem servientem dicto Herrico cum armatis ad sui beneplacitum. Item interrogatus: Quis est potentior, vel ipse cantor, vel illi de capitulo, quibus est facta violentia? Respondit, quod mediante iustitia illi de capitulo sunt potentiores, sed iuvante Herrico ipsum cantorem, ipse cantor est potentior eis. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia quod capitulum humiliatum, et cantor per potentiam Herrici praedicti est multum sublevatus, et vidit plures, quae testificatus est. Interrogatus: qui fuerunt illi, qui fecerunt dicto capitulo et illis de capitulo violentiam? Respondit: gens dicti Herrici. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit. Interrogatus: si gens erat armata. Dixit, quod sic. Interrogatus de multitudine gentium. Dixit, quod erant homines bene . . . armati ad praedicta. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit.

Item super VI^o articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Item, quod dictus Nicolaus²⁾ etc. suo iuramento dixit vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et anno praeterito circa Pentecosten dictum cantorem tenere et possidere ecclesiam et castrum praedictum, et nunc — dixit — quod tenet et possidet praedicta. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, auditu centum. Interrogatus, si dictam ecclesiam, castrum et bona idem cantor tenet nunc ex prima occupatione?

¹⁾ *Ezen 5-ik kérdőpont így hangzik:* Item, quod post dictam occupationem tenuit occupata per violentiam dictam ecclesiam, castrum et bona praedicta.

²⁾ *A 6-ik kérdőpont egészben így szól:* Item, quod dictus Nicolaus adhuc tenet occupata dictam ecclesiam, castrum et dicta bona.

Dixit, quod sic. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia sic publice dicitur, et ex hac publica fama descendit. Interrogatus: quid est dicere publica lex et fama? Dixit illud, quod divulgatur per gentes.

Item super VII^o articulo, qui sic incipit: Item, quod praedicta ¹⁾ etc. primo sibi per ordinem lecto suo iuramento dixit vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quod de ista materia audivit scandalizari et multos loqui in contrata Quinqueecclesiensi et alibi.

Item super ultimo articulo ²⁾ interrogatus, suo iuramento dixit vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia publice dici audivit et publice dicitur in regno Hungariae. Interrogatus: si attinet alicui partium? Dixit, quod non. Item interrogatus, si ea, quae dixit, dixit odio, amore, timore, prece, pretio, precibus, vel fuit doctus? Dixit, quod non. Item, quam partem vellet optinere? Respondit: ius habentem. Et aliud nescit.

Frater Antonius prior de insula magna ³⁾ *ordinis Heremitarum beati Augustini*, testis iuratus ut supra. Super primo articulo intentionis, qui sic incipit: In primis etc. primo sibi per ordinem lecto, suo iuramento dixit praedicta omnia et singula vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia stetit, vidit et audivit, quando dicta constitutio lecta fuit praesente ipso domino Nicolao, olim in dicto regno Ungariae legato. Interrogatus: ubi fuit edita dicta constitutio? Dixit Budae, apud locum praedicatorum in aula ipsius domini legati. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et in ipsa aula coram magno clero et populo et praesente ipso domino legato ipsam constitutionem in dicto articulo contentam legere audivit. Interrogatus: quis dictam constitutionem publicavit? Dixit, quod non recordatur. Item, si dicta constitutio fuit lecta in scriptis vel sine? Dixit, quod in scriptis. Item, quomodo scit? Dixit, quia vidit. Interrogatus: si fuerunt plures constitutiones lectae, quam ista? Respondit, quod sic, et multae aliae scilicet, quod constitutiones, quas fecerat Philippus Firmanus, olim in regno Ungariae legatus, quod nullus portaret barbas et longos crines, idem dominus Nicolaus per suam constitutionem relaxavit, et multas alias constitutiones factas per dictum episcopum Firmanum relaxavit et cassavit per suas — domini Nicolai — constitutiones. Interrogatus, quomodo scit? Dixit: quia vidit et legere audivit. Interrogatus, qui fuerunt praesentes, quando dictae constitutiones lectae fuerunt? Respondit: totus clerus Ungariae. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit. Interrogatus, si tunc erat dictus Nicolaus cantor, quando edita et lecta fuit dicta constitutio? Dixit, quod nescit. Item interrogatus: si dictam constitutionem dictus cantor potuerit veri-

¹⁾ A 7-ik kérdőpont egészben: Item, quod praedicta sunt et fuerunt nota et notoria in partibus Quinqueecclesiensibus.

²⁾ Az utolsó kérdőpont: Item, quod de praedictis est publica vox et fama in regno Ungariae.

³⁾ Csepel-Sziget.

similiter ignorare latam esse? Respondit, quod nescit, si verisimiliter praedictam constitutionem ignorare potuerit; sed bene potuit scire per episcopum et quosdam de capitulo dictae ecclesiae, qui (inter) fuerunt lectioni dictae constitutionis. Interrogatus: quo anno lecta fuit dicta constitutio? Respondit, quod iam sunt anni; de mense et die dixit, quod non recordatur. Interrogatus: quae fuerunt verba constitutionis praedictae! Dixit, quod non recordatur nisi de illis tantum, quae in dicto articulo continentur et de illis aliis, quae supra dixit.

Item interrogatus super II^o articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Item, quod dictus Nicolaus etc. primo sibi per ordinem lecto, suo iuramento dixit se tantum de hiis, quae in dicto articulo continentur inde scire, quod dum testis staret in parlamento dominorum archiepiscopi Strigoniensis, archiepiscopi Collocensis, episcopi Varadensis, Vaciensis, Nitriensis, Quinqueecclesiensis et aliorum plurium, quibus non recordatur, missus fuit ad capitulum Quinqueecclesiense per supradictos episcopos et archiepiscopos, ut ipsi redderent castrum dicto domino Petro, episcopo Quinqueecclesiensi, quia dictus magister Herricus testabatur non habere castrum praedictum. Praeterea dixit ipse testis, quod dum praesentasset litteras praedictorum praelatorum eidem capitulo, ipsum capitulum nunquam ipsi testi de litteris responsum dedit, sed in occulto — dixit — quod praedicti de capitulo ad ipsum testem veniebant, quando tres, quando quatuor dicentes, quod ipsi omnes de capitulo omnino erant spoliati, et multi de ipsis expulsi per dictum Nicolaum cantorem. Hoc facto quarto die sequenti post praesentationem litterarum praedictarum, dixit ipse testis, quod ivit ad dictum capitulum, rogans ipsum capitulum, quod sibi testi daret litteras testimoniales, quomodo praesentavit dicto capitulo litteras ex parte praedictorum praelatorum. Tunc illi de capitulo et ipsum capitulum dixit ipsi testi, quod sigillum capituli erat sub potestate dicti cantoris. Et cum praedicta ipse testis dixisset praesente dicto cantore, idem respondit ad praedicta et dixit: Ipse castrum praedictum recepisset a magistro Herrico et nemini alteri daret ipsum castrum sine licentia dicti Herrici, etiam si prope veniret. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit, et dixit ipse cantor ipsi testi, quod diceret ex parte sua eisdem praelatis, quod si caperent dicti praelati viam, per quam posset ipse cantor ad maiorem dignitatem venire eorum operibus mediantibus, castrum redderet. Interrogatus, quando ipse testis factus fuit nuncius praedictorum praelatorum, et quo tempore factum fuit per eos dictum parlamentum, et in quo loco et qua de causa? Respondit, quod parlamentum factum fuit per praedictos praelatos Budae, et ipse fuit nuncius ordinatus iam est annus et dimidiuus in ipso parlamento per ipsos. Et aliud nescit super dicto articulo.

Item interrogatus super III^o articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Item, quod occupavit per violentiam etc. suo iuramento dixit se nihil scire de his, quae in dicto articulo continentur. Item interrogatus super V., VI., VII. et ultimo articulo primo sibi lectis per ordinem et

expositis diligenter, suo iuramento dixit se nihil aliud scire nisi ea, quae super testificatus est. Interrogatus: si ea, quae dixit, [dixit] hodie, amore, timore, prece, pretio vel precibus, vel si fuit doctus? Dixit, quod non. Interrogatus, quam partem vellet optinere? Respondit: ius habentem.

Thomas Petri de Quinqueecclesiis presbyter, testis iuratus ut supra. Super primo articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: In primis etc. primo sibi per ordinem et distincte lecto, suo iuramento dixit se nihil scire de contentis in dicto articulo. Item super II^o articulo dictae intentionis interrogatus, quod dictus Nicolaus etc. primo sibi per ordinem lecto, suo iuramento dixit se tantum inde scire, quod dum ipse testis rediret ad civitatem Quinqueecclesiensem de Silisio, invenit in ipsa ecclesia magistrum Nicolaum cantorem dicentem, quod ecclesia praedicta et castrum concessa erant sibi per Herricum banum. Interrogatus: qua de causa potuerat idem Herricus eidem Nicolao concedere praedicta? Respondit, quia quadam die, dum venissent eiusdem Herrici famuli et servientes, ceperunt Jakobum castellanum ipsius castri et captivarunt eum. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, auditu quasi omnium de dicta civitate, et dixit, quod ipsum Jakobum captum dicti famuli duxerunt ad dominum magistrum Herricum. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia publice dicitur et dicebatur in dicta civitate et extra. Post haec dixit ipse testis, quod vidit dictum magistrum Nicolaum cantorem habere et tenere possessiones episcopatus, et omnes redditus episcopales percipere. Et dixit ipse testis, quod eum idem cantor spoliavit de canonicatu suo et omnes fructus canonicae suae percepit et percipit a duo annis etc. et dixit etiam, quod omnes redditus praepositurales et custodiales ipse cantor percepit et percipit usque in hodiernum diem a dicto tempore etc. Interrogatus, quomodo scit? Respondit, quia vidit et audivit. Interrogatus: quantum temporis est, ex quo idem magister cantor habuit possessionem ecclesiae et castri et bonorum eorundem? Respondit, iam sunt anni duo et plus, quasi immediate post mortem domini Pauli (episcopi) quondam dictae ecclesiae et post captivitatem ipsius Jacobi. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit, dum ipse testis esset in dicta civitate. Et aliud nescit.

Item super III^o et IIII^o articulis interrogatus primo sibi per ordinem lectis, suo iuramento dixit nihil aliud scire, nisi ut supradixit. Item super V^o articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod post dictam occupationem etc. suo iuramento dixit, quod dictam ecclesiam, castrum et bona praedicta idem Nicolaus cantor tenet et possidet et tenuit et possedit ab eo tempore, quo captus fuit ipse castellanus. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit. Interrogatus: Quis posuit dictum Nicolaum in possessionem praedictorum episcopatus, castri et bonorum ecclesiasticorum? Dixit: Henricus banus. Interrogatus, quomodo scit? Respondit, quia publice fertur et dixit, quod ipse Herricus possessionem dicti castri et ecclesiae praedictae eidem Nicolao cantori concessit et dedit. Interrogatus: quam potestatem habuit dictus Herricus conferendi et concedendi praedicta dicto cantori? Respondit: non aliam, nisi per

potentiam, quam habet, quia potentior est in illis partibus. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia sic dicitur et sic habetur in regno Ungariae. Interrogatus: quid scit de fructibus et redditibus episcopatus? Dixit, quod ipse cantor, qui fructus recipit, dispendit et donat pro sui libitu voluntatis illis, qui serviunt sibi. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit. Item interrogatus: si ea, quae percepit et percipit, expendit et expendit pro utilitate dictae ecclesiae vel episcopatus? Dixit, quod ipse cantor fecit reparari tectum palatii episcopatus et non aliud, quod sciat, et haec vidit ipse testis ut dixit. Item interrogatus, quis erat maior in capitulo ante mortem et post mortem dicti episcopi? Dixit, quod praepositus dictae ecclesiae, sed a mortuo praeposito cantor fuit maior in capitulo in dignitate.

Item super VI^o articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod dictus Nicolaus etc. suo iuramento dixit, quod idem cantor dictam ecclesiam, castrum et bona possidet. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit, et dixit ipse testis, quod ipse cantor tenet et possidet fructus canonicae ipsius, quam habet in ipsa ecclesia. Interrogatus, si dictus cantor est datus a capitulo ad ministrandum bona episcopatus? Respondit, quod non. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia ipse testis est de numero capituli dictae ecclesiae et vocatus fuit ad capitulum. Interrogatus: quis tenebat dictam ecclesiam, castrum et bona episcopatus, antequam praedicta pervenirent ad manus dicti cantoris? Dixit, quod nescit, quia adhuc non erat ipse testis canonicus dictae ecclesiae. Interrogatus: quis contulit dicto testi canoniam praedictam? Respondit: dictus dominus Petrus, qui nunc est episcopus dictae ecclesiae.

Item super VII^o articulo interrogatus, qui sic incipit: Item, quod praedicta etc. suo iuramento dixit, quod de hiis, quae dixit est publicum et notorium in partibus Quinqueecclesiensibus. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia notum est omnibus hominibus. Interrogatus: quid est dicere »notorium«? Respondit: illud, quod notum est omnibus. — Item super ultimo articulo interrogatus, qui sic incipit: Item, quod de praedictis etc. suo iuramento dixit vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia publice praedicta dicuntur. Interrogatus: quid est publica vox et fama dicere? Respondit: id, quod manifestum omnibus ibi commorantibus. Interrogatus: quot homines faciunt publicam vocem et famam? Dixit, quod nescit. Interrogatus, si fuit ad istud testimonii perhibendi vocatus per aliquem nuncium? Dixit, quod non; nisi dum ipse testis staret ante praesentiam domini auditoris praedicti, mandatum fuit sibi per dictum auditorem, quod iuraret et diceret veritatem super dictis articulis. Interrogatus, si ea, quae dixit, dixit odio, amore, prece, pretio vel timore, vel si doctus fuit? Dixit, quod non. Interrogatus, quam partem vellet obtinere. Respondit: ius habentem; et aliud nescit.

Paulus Valentini de Porislo (?) presbyter et testis iuratus ut supra, et interrogatus super primo articulo intentionis, qui sic incipit: In primis etc.

primo sibi lecto per ordinem et distincte, suo iuramento dixit se nihil scire de contentis in articulo praedicto. Item super II^o articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Item, quod dictus Nicolaus etc. suo iuramento dixit se tantum scire de hiis, quae in dicto articulo continentur, quod dici bene audivit, quod idem Nicolaus occupavit dictam ecclesiam per concessionem Herrii bani. Interrogatus: ubi et a quibus audivit dici? Respondit, in civitate Quinqueecclesiensi generaliter ab hominibus dictae civitatis. Interrogatus: qualiter occupavit idem Nicolaus dictam ecclesiam? Dixit, quia dictus Herrius precibus dicti Nicolai motus, eidem Nicolao dedit et concessit dictam ecclesiam eo, quod idem Nicolaus promisit eidem servire cum XXX vel XL militibus omni tempore, dum viveret ipse Nicolaus. Interrogatus, quomodo scit? Haec dixit, quia audivit dici? Interrogatus: a quibus audivit dici? Respondit, a capitulo Quinqueecclesiensi in dicta civitate. Interrogatus de tempore, respondit, quod iam sunt tres anni transacti.

Item super III^o articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod dicto tempore etc. primo sibi per ordinem lecto, suo iuramento dixit se audivisse, quod idem Nicolaus cantor occupavit dictum castrum ex concessione sibi facta per dictum Herrium. Interrogatus, a quibus audivit dici? Respondit, a multis fratribus minoribus et praedicatoribus in dicta civitate et alibi, et dixit, quod vidit dictum Nicolaum cantorem in dicta ecclesia et castro habere et tenere possessionem dictae ecclesiae atque castri. Interrogatus: quid est possessio? Respondit: id, quod homo possidet, et nunc — dicit ipse testis — quod possidet omnia bona episcopalia, praepositoriam et lectoriam et decaniam a dicto tempore citra. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit, et dixit, quod vidit plures fructus vinearum pervenisse ad manus dicti Nicolai cantoribus.

Item super IIII^o articulo intentionis, qui sic incipit: Item, quod occupavit etc. suo iuramento dixit se nescire aliter, nisi ut supra dixit. — Super V^o articulo intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod post dictam occupationem etc. suo iuramento dixit se nescire aliter, nisi auditu. Interrogatus, quod audivit dici? Dixit, quod dici audivit, quod praedicta in dicto articulo contra voluntatem capituli violentem tenuit et tenet occupata, et dixit, quod vidit ipse testis praedicta per dictum cantorem et giobaionem ipsius tenere et possidere iam sunt III anni.

Item super VI^o articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod dictus Nicolaus adhuc tenet etc. suo iuramento dixit, quod anno ¹⁾ et hoc anno vidit dictum cantorem tenere et possidere dictum castrum et ecclesiam, de bonis ipsius fructus se colligere, et de ipsis facere de suae libito voluntatis. Interrogatus: quis est potentior in ipsa ecclesia? Respondit: ipse cantor. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia sic habetur. Interrogatus, si administrat dictus cantor de voluntate dicti capituli?

¹⁾ *Kihagyva*: elapso, vagy praeterito.

Dixit, quod non. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia audivit dici a pluribus de capitulo, quod capitulum velit, nolit, ipse cantor administrat. Interrogatus, si dictus Nicolaus est cantor ecclesiae? Dixit, quod sic. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia sic habetur.

Item super VII^o articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Item, quod praedicta sunt etc. dixit suo iuramento se nescire. Item super ultimo articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Item, quod de praedictis est etc. suo iuramento dixit verum esse, quod in dicto articulo continetur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia totus mundus scit. Item interrogatus, si fuit vocatus ipse testis pro parte dicti domini auditoris, vel ad instantiam dicti magistri Angeli ¹⁾ procuratoris ad dictum testimonium perhibendum? Dicit, quod sic. Interrogatus, per quem? Respondit se nescire nomen, sed citatus fuit pro parte dicti domini camerarii auditoris hic in aula domini legati. ²⁾ Interrogatus, si attenet alicui partium? Dixit, quod non. Item interrogatus, si ea, quae dixit, [dixit] odio, amore, prece, pretio vel timore, aut fuit doctus? Dixit, quod non. Interrogatus, quam partem vellet optinere? Dixit, ius habentem. Et aliud se dixit nescire.

Die Martis, VII^o mensis Januarii (1309.)

Frater Antonius praepositus de Gesso ³⁾ *ordinis praemonstratensis* testis iuratus ut supra et interrogatus super primo articulo intentionis, qui sic incipit: In primis etc. primo sibi per ordinem et distincte lecto suo iuramento dixit vera esse omnia et singula, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia stetit et praesens fuit. Interrogatus: ubi fuit dicta constitutio edita? Respondit, apud Posonium in domibus archiepiscopi Strigoniensis. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia stetit et praesens fuit. Interrogatus: quis publicavit dictam constitutionem? Respondit: dominus Altegradus, capellanus et auditor tunc ipsius domini Nicolai legati. ⁴⁾ Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit, quando dictus dominus Altegradus legit et publicavit dictam constitutionem ibi in dictis domibus. Interrogatus: ex cuius mandato ipse legit dictam constitutionem? Respondit: de mandato dicti domini legati. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia stetit et audivit, quando ipse dominus legatus mandavit eidem domino Altegrado, ut ipsam constitutionem legeret. Interrogatus, si dicta constitutio fuit lecta in scriptis vel siue? Dixit, quod lecta fuit in scriptis. Interrogatus, quomodo scit? Dixit,

¹⁾ Az auditor ez ügyben: Bonunsegna de Perusio decretorum doctor et canonicus Ravennatensis. — Angelus de sancta Victoria az esztergomi érseknék és Péter pécsi püspöknek volt fogadott ügyvédje.

²⁾ Gentilis biboros.

³⁾ Jászó.

⁴⁾ Lendenaviai Altegradus mester jogtudor és pápai káplán Miklós ostiai és velletrii biboros püspök és szent-széki követ kancellárja és általános ügy hallgatója. (Anjoukori Okmt. I. köt. 17. szám.)

quia vidit. Interrogatus, si tunc lecta fuit sola constitutio dicta? Respondit, immo cum multis aliis constitutionibus lecta fuit, non sola. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit. Interrogatus, qui tunc fuerunt praesentes lectioni dictarum constitutionum? Respondit, episcopus Zagrabienensis nomine Augustinus de ordine praedicatorum, episcopus Cenadinus, ¹⁾ episcopus Bosnensis, frater Jacobinus de ordine praedicatorum nunc episcopus Mantuanus et plures alii episcopi, fratres, clerici et layci, quibus nominibus — dixit — non recordatur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit ipsos stantes et audientes legere praedictas constitutiones. Interrogatus: quando lecta vel lectae fuere dictae constitutiones? Dixit: primo anno suae legationis, de mense Novembris seu Decembris; de die — dixit — quod non recordatur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia interfuit praedictis, quae testificatus est. Interrogatus, si magister Nicolaus cantor Quinqueecclesiensis interfuit lectioni dictae constitutionis? Respondit, quod nescit. Item, si dictus cantor potuit praedictam constitutionem latam esse fuisse — verisimiliter ignorare? Dixit, quod non. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia divulgata fuit dicta constitutio per praelatos praedictos et alios, qui ibi fuere per universum regnum Hungariae. Interrogatus: quae fuere verba dictae constitutionis? Respondit, quod Nicolaus apostolicae sedis (legatus) praedictus excommunicavit omnes detentores bona ecclesiarum et occupatores ecclesiarum et bonorum ecclesiasticorum. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia audivit legi, ut supra dixit.

Item super II^o articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Item quod dictus Nicolaus etc. primo sibi per ordinem lecto, sub iuramento dixit vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia dum ipse testis equitaret per diocesim Quinqueecclesiensem, hospitatus fuit in quidam villa nomine Sacheze, ²⁾ penes quemdam probum virum, cuius nomen non recordatur, et cum parari faceret mensam ad invitationem ipsius testis, duo presbyteri de Quinqueecclesiis comederunt secum, et cum ratiocinarentur ad invicem, dixit ipse testis inter alia ipsis presbyteris: quis tenebat dictam ecclesiam Quinqueecclesiensem? responderunt: dictus cantor per potentiam Herici bani — dicto testi, et dixerunt, quod omnia bona dictae ecclesiae idem cantor tenet. Interrogatus, quando praedicta fuerunt? Respondit, de mense Novembris proximi iam elapso.

Item super III^o articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Item quod dicto tempore etc. suo iuramento dixit vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit auditu praedictorum presbyterorum et aliorum plurium tam sacerdotum, quam laycorum. Interrogatus: ubi audivit? Dixit in diocesi dictae ecclesiae et alibi, maxime in Buda.

Item in IIII^o articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Quod occupavit etc. suo iuramento dixit se nihil aliud scire, nisi ut supra in

¹⁾ Frater Antonius, de ordine minorum.

²⁾ Talán: Szekeső.

III^o articulo dixit. — Item super V^o et VI^o articulo dictae intentionis interrogatus, primo sibi per ordinem lectis, suo iuramento dixit se nihil aliud scire, nisi ut supra dixit in III^o articulo. — Item super VII^o articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod dictus Nicolaus etc. respondit, quod ea, quae dixit, nota et notoria per totam diocesim praedictam et extra. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia notum est omnibus. — Item super VIII^o articulo dictae intentionis interrogatus, suo iuramento dixit, vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia generaliter dicitur. Interrogatus: quod homines faciunt publicam vocem et famam? Dixit, quod nescit aliter, nisi ut supra dixit. Interrogatus, si ea, quae dixit, dixit odio, amore, prece, pretio vel precibus, aut fuit doctus? Dixit, quod non. Interrogatus, quam partem vellet obtinere? Dixit ius habentem. Et aliud nescit.

Die eodem Georgius archidiaconus de Marchia (?) ¹⁾ diocesis Quinqueecclesiensis testis iuratus ut supra, et interrogatus super primo articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Inprimis etc. primo sibi per ordinem et distincte lecto suo iuramento dixit, vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Respondit auditu centum. Interrogatus: a quibus gentibus? Respondit, ab episcopo Paulo olim dictae Quinqueecclesiensis et a pluribus aliis clericis, quorum nominibus non recordatur. Interrogatus: quid audivit dici a praedictis? Respondit, quod dici audivit a dicto episcopo et aliis, quod dominus Nicolaus, praedictus apostolicae sedis legatus in dicto regno constitutionem edidit et publicari fecit, quod quicumque ecclesiam et bona ecclesiastica occuparent manu violenta et detinerent occupata, ipso facto essent excommunicati. Interrogatus: quot anni transacti sunt, quod lecta fuit dicta constitutio? Dixit se non recordari

Item super II^o articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod dictus Nicolaus etc. primo sibi per ordinem lecto, suo iuramento dixit se tantum scire inde, quod post confirmationem domini Petri, nunc episcopi Quinqueecclesiensis et bona eiusdem per potentiam laycalem occupavit et nunc detinet occupata. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit, et tamquam is, qui est de dicta ecclesia. Interrogatus: ex cuius potentia idem cantor praedicta occupavit et nunc tenet occupata? Respondit: per Herrium banum. Interrogatus, quomodo scit? Respondit: visu. Interrogatus, quam potentiam habet idem ipse Herrius? Respondit: de iure nullam; sed solum per magnitudinem suam, quia magnus baro esse. Interrogatus, si dictus cantor ex causa occupationis dictae aliquam fecit violentiam pro habendo ipsius possessionem ecclesiae et bonorum ipsorum? Respondit: sic. Interrogatus: quam violentiam fecit? Respondit, quod redditus praepositorales habet occupatos, nec ipsum praepositum permittit gaudere suis iuribus et praepositoralibus redditibus. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quod visu et auditu dicti praepositi. Interrogatus, si idem

¹⁾ *A Vat. magy. Okiratt. I/II., 132. így fordul elő: Gregorius archidiaconus de Marzia.*

praepositus vivit? Respondit: sic. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit eum de mense Decembri proxime praeterito in curia domini legati. Interrogatus: quis est potentior, aut cantor, aut illi, quibus dicitur violentiam fecisse? Respondit, quod per se in nullo posset iniurari dictae ecclesiae, sed per potentiam dicti Herici violentiam iniuriatur eidem. Interrogatus: quanto tempore idem cantor praedicta occupavit et tenuit occupata? Respondit: a III annis citra. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit. Interrogatus de mense, die et anno? Dixit se non recordari. Interrogatus: si dictam ecclesiam et bona eiusdem tenuit et tenet consensu dicti capituli? Dixit, quod non. (Interrogatus, quomodo scit?) Respondit, quia constat ipsi testi per visum, quia sua interest esse in dicta ecclesia.

Item super III^o articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod dicto tempore etc. primo sibi per ordinem lecto, suo iuramento dixit se tantum scire de contentis in articulo memorato, quod tempore occupationis factae de dicto castro per dictum cantorem, idem cantor quemdam nomine Jacobum castellanum Quinqueecclesiensem captivari fecit per mandatum Herici bani. Interrogatus, quo modo scit? Dixit, quia audivit. Interrogatus, a quibus audivit? Respondit: generaliter ab omnibus dictae diocesis.

Item super IIII^o articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod occupavit etc. suo iuramento dixit vera esse, quae in dicto intentionis articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit. Interrogatus, si dicta bona tenet idem cantor tamquam administrator dictae ecclesiae? Respondit, quod non. Interrogatus, quomodo scit? Respondit, quod non est constitutus a capitulo. Interrogatur, si idem cantor facit necessaria dictae ecclesiae et necessitatis? Respondit, quod sic. Interrogatus, quomodo scit? Respondit, quia vidit. Item interrogatus, si est datus a capitulo administrandum? Dixit, quod non. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia ipse testis est unus de capitulo. Interrogatus, quis tenebat ipsam ecclesiam et bona, antequam ad manus dicti cantoris pervenerint praedicta? Respondit, quod capitulum ecclesiam et bona ipsius ecclesiae tenebat, castrum vero dictus Jacobus castellanus. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit.

Item super V^o articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod post dictam occupationem etc. suo iuramento dixit se nihil aliud scire, nisi ut supra dixit. — Item super VI^o articulo dictae intentionis interrogatus, qui sic incipit: Item, quod dictus Nicolaus etc. primo sibi per ordinem lecto, suo iuramento dixit vera esse, quae in dicto intentionis articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit: quia vidit et audivit. Interrogatus, quae sunt illa bona, quae tenet? Respondit: dicta bona et decimas fructus, et redditus, et proventus praedictorum ab ista parte Dravae. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia vidit et audivit.

Item super VII^o articulo dictae intentionis, qui sic incipit: Item, quod praedicta sunt et fuerunt etc. suo iuramento dixit vera esse, quae in

dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia res ita se habet et manifestum est. Item interrogatus, si fuit ipse testis ad hoc testimonium perhibendum (adductus)? Respondit, quod dominus camerarius praedictus, dum esset in ipsius praesentia, mandavit ipsi testi, quod iuraret et testimonium perhiberet super dictis articulis. — Item interrogatus super ultimo articulo dictae intentionis, suo iuramento dixit, vera esse, quae in dicto articulo continentur. Interrogatus, quomodo scit? Dixit, quia idem cantor hodie est in dicta ecclesia cum potentia Herrii bani. Interrogatus, quid est dicere publica vox et fama? Dixit id, quod omnibus notorium est. Interrogatus: si attinet alicui partium? Dixit, quod non. Interrogatus, quam partem vellet obtinere? Respondit: ius habentem. Interrogatus, si ea quae dixit, dixit odio, amore, timore, prece, pretio vel precibus, aut fuit doctus? Dixit, quod non. Et aliud nescit.

(Testium apertura.)

Anno domini Millesimo trecentesimo VIII, indictione (VII.), pontificatus domini Clementis papae quinti anno quarto, die Veneris X. mensis Januarii comparentibus in iudicio praedicto domino auditore pro tribunali sedente in loco solito ad iura reddendum magistris Philippo de Cingulo, procuratore domini Nicolai cantoris ecclesiae supradictae ex parte una, et Angelo de sancta Victoria, procuratore domini P(etri) dicentis se Quinqueecclesiensis ecclesiae episcopi ex altera, iidem procuratores, quilibet pro parte sua petiverunt praedictos testes...

Közli: PÖR ANTAL.

KÁLMÁNFI (KOLOMÁNOVICS) BORIS.

Kálmánfi Boris, — Monomach Vladimir unokája, a magyar trónkereső, — oly nevezetes és érdekes személy, hogy nem tartjuk elmulasztandónak életirata adatainak összegyűjtését oly teljességben és oly részletességgel, a mennyire csak lehetséges.

Ő Kálmán magyar királynak és Eufímia, Monomach Vladimir leányának fia volt. Az újabb magyar történetírók ¹⁾ igazságtalanul tartják őt Predsláva, — II. Szvjátopolk kievi nagyfejedelem leánya fiának, — támaszkodva az orosz évkönyv 1104. év alatt olvasható megjegyzésére: »Predsláva, Szvjátopolk leány a magyarokhoz a királyfi (korolevics) részére vitetett (vedená, ducta) auguszt. 21. napján.« Kálmán első nejének, szicíliai Roger, — Guiscard Róbert fivére leányának halála ugyan valóban ez időre helyeztetik, mindazonáltal nincs ok arra, hogy az orosz évkönyv egyenes kifejezése ellenére a királyfi helyett magát a királyt tartsuk Predsláva férjéül. Az orosz írók ²⁾ ezek után joggal tartják Predsláva férjéül Kálmánnak első nejétől, Busillától, való idősebb fiát Lászlót, ³⁾ habár ez 1104. évben hat

¹⁾ Vaszilyevszki Fessler Klein: *Gesch. v. Ungarn*. Lipse 1867. (I. 205 l.) és Horváth M. *Kurzgef. Gesch. Ungarns*. Pest 1863. (I. 107 l.) munkákra hivatkozik, — hozzátehető azonban, hogy ez eddigelé általános vélemény volt íróinknál úgy, hogy pl. Balics legújabbban (1888-ban) megjelent pályanyertes művében (II. 46 l.) is ezt állítja. Újabb írónk a régiek nyomán indulva estek e hibába.

²⁾ Szerző Kárámsin (II. 85 l.) és Szolovjew (II. 76 l.) műveit hozza fel, — az orosz forrásokkal ismerős idegen íróknál azonban általános a nézet, hogy Kálmán neje Eufímia volt, Predsláva pedig egy királyfinak. V. ö. pl. Pelesz: *Gesch. der Union*. . . . I. 148 l. Bécs 1881. — Kárámsin műve eléggé ismert. V. ö. egyébiránt Ponomárew S: *Materiáli alyá bibliográfií literáturi o N. M. Karams. Sz.-Ptvár*. 1883. Szolovjew Szergij műve: *Isztoriai Rossii szo drevnyisich vremen*. 25 kötet, melyek több kiadásban és nem egy időben Moszkvában jelentek meg.

³⁾ Az orosz írók véleménye ellenére nem Álmost kell-e Predsláva férjéül tartanunk, — későbbi kutatásra kell hagynunk.

évesnél nem is lehetett idősebb. Kálmán 1097-ben kelt össze Busillával, mint ezt Malaterra Godefrid egykorú szicíliai író tanúsítja. ¹⁾ Thuróczinál ²⁾ pedig ezt olvassuk: »a király (Kálmán) első nejjével nemzette Lászlót és Istvánt, az Ur 1101. esztendejében.« És így László született 1101-ben, következőleg három éves korában nősült. Mindez bármily hihetetlen, mégis lehetséges és egyáltalán nem példátlan, ha a »vitetett« alatt nem tényleges házasságot, hanem a szónak eredeti értelméhez valami közelebb-állót értünk.

Ami Kálmán második házasságát illeti, az Thuróczi szerint 1112-ben történt: »az Ur 1112. esztendejében Kálmán király fia (t. i. László) meghalt. És a király második nőt vett Oroszországból.« ³⁾ Ezzel teljesen egybehangzólag olvassuk az orosz évkönyvben 1112. alatt: »ugyanaz évben vitték Volodimerna Ofniját a magyarokhoz a király részére« (zá korolyá). ⁴⁾ Teljesen világos tehát, hogy az előregedett Kálmán király Monomach Vladimir leányát vette nőül.

De e házasság ép oly szerencsétlen volt, mint Vszevolodovna Eupraxia és IV. Henrik császár néhány évvel előbb történt házassága. Miként nagynénje, úgy Vladimirovna Eufimja is az idegen földön üldözésnek lett kitéve, férje által hűtlenséggel gyanúsítatott és kénytelen volt rokonaihoz Kievbé visszatérni, hol *is nem-sokára* szülte Boris fiát, kit atyja mint házasságtörés gyümölcsét, eltaszított, de mint az alábbiakból kitűnik, magában Magyarországon is sokan nem hittek Eufimja királynő bűnös voltában. ⁵⁾

¹⁾ Muratori: V. 599 l.

²⁾ Schwandtner: Scrip. rer. Hung. 1766-i kiad. I. 168 l. — Rex autem de prima uxore genuit Ladislaum et Stephanum a. D. MCI. cumque Rex esset in Dalmatia . . .

³⁾ U. o. 170 l. — a. D. MCXII. Filius regis Colomani mortuus est. Et rex secundam duxit uxorem de Ruscia . . . A képes krónika és Timon (Ep. chr. 14 l.) is 1112-re helyezik Kálmán második házasságát, bár nejét nem nevezik. Hogy régebbi íróink 1104-re tevék és Predslávát állították nejjének, oka az, hogy Nestor chronikája után indultak, mely 1110-el végződik. Katona (Hist. Cr. III. 190) Cornidest követi, ki így szól: »Is (n. Nestor) enim in an. rus. Swatqpolki . . . filiam, Predslauam dictam, 1104. die 11. aug. regi Hung. nupsisisse memoriae commendavit.«

⁴⁾ Ipatyevszk. évk. 197 l.

⁵⁾ Szerző erre vonatkozólag következő adatokat idézi: Thuróczi (i. h. 170 l.) Rex secundam duxit uxorem de Ruscia, quam in *adulterio deprehensam* peccantem, nec violenta temeritate dimisit. Remisit ergo eam rex in terram suam. Quae ex adulterio peperit filium, nomine Borich; Borich autem genuit Colomanum.

Canon. Wissegrad. cont. Cosmae. (Pertz: SS. IX. 138 l.) — Mater

Prágai Kozma folytatója határozottan állítja, hogy Boris Kieven született; következőleg ott is nőtt és neveltetett föl, azaz mint teljesen orosz ember. Anyja, Eufímia, az orosz évkönyv szerint 1139-ben Kieven halt meg.¹⁾ »6647. évben elhunyt Volodimerna Efinja ápril hó 4-én, tamásvasárnap utáni hétfőn.«²⁾

Kálmán halála után 1114. elején második fia István, ki Guiscard Róbert leányát birta nőül,³⁾ lépett a magyar trónra. Ő hadjáratba bocsátkozott a oroszok ellen, de a mennyire a magyar krónikából ismeretes, e hadjárat nem birt befolyással Boris sorsára, mint azt az újabb magyar történetírók vélik. Thuróczi beszéli, hogy Istvánhoz eljött bizonyos Bezen nevű orosz fejedelem, (dux Ruthenorum, nomine Bezen) és panaszkodott fivérére, hogy ez kiűzte az őt megillető fejedelemségből és kérte a királyt, hogy személyesen jöjjön segítségére. A király, atyjának, *Kálmán* királynak, *vereségét*⁴⁾ *megboszulni óhajtván*, megígérte a fejedelemnek a segítséget és összegyűjtván seregét, Oroszországba vonult, a hol is bizonyos várat vagy várost ostrom alá vett. Itt történt, hogy az említett Bezen egyik reggelen körüljárta a várost vizsgálva a helyeket, melyek az erősség megvívására alkalmasak lennének. Azon közben az ostromoltak szintén kijöttek a városból, hogy kémleljék a magyarokat. Midőn a fejedelem észrevette őket, támadást intézett ellenök, de azok férfias küzdelemben halálos sebet ejtettek rajta. Midőn István király ezt meghalotta, igen megharagudott és minden áron hatalmába akarta keríteni az erősséget, hogy megbüntesse az orosz fejedelem halálának okozóit. De a magyar nagyok az ostrom folytatását, melynek most mi célja sem volt többé, megtagadták, mondván: »ha elfoglalod a várat, kit tész fejedelemmé? Ha valamelyik főurnak akarnád adni, egyik sem fog beleegyezni, hogy benne maradjon. Talán királyságod elhagyásával te magad akarsz fejedelemmé lenni«? Erre a nagyok intézkedése következtében kikiáltók jártak a táborban, hirdetve, hogy a magyarok készüljenek a hazá-

enim praefati iuvenis (filii Colomani) a marito suo, rege videlicet Colomano, repudiata, dum esset *praegrans*, rediit ad patrem atque *ibi puerum peperit*.

Freisingi Ottó (Chron. 320 l. i. k.) csak annyit mond, hogy Boris Kálmánnak és a kievi fejedelem leányának fia volt. Boricius, qui et ipse Colomani, sed ex alia, quam Stephanus, matre, Ruthenorum seu *Chyos regis filia* natus dicebatur, regnum paternum requirit.

1) Mint szerzetesnő; Predsláva szintén így 1116-ban.

2) Ipátjev. évk. 216 l.

3) Thuróczi ibid. 173 l.

4) Azon vereség értetődik, melyre az orosz évk. 1099 év alatti következő szavai vonatkoznak; »ezen évben megverettek a magyarok Peremyslben.« V. ö. Thuróczi u. o. 168 l.

jukba való visszatérésre, még pedig oly gyorsan, a mint csak lehet. A király látva, hogy sereg nélkül marad, visszatért Magyarországra. Nincs kétség benne, hogy Bezen senki más, mint Szvjátropolcsics Járósláv, ki atyja halála után Monomách Vladimir alatt a volhiniai fejedelemségben uralkodott és Vladimir unokáját, Msztiszláv leányát birta nőül, de ezzel való esztelen bánásmódja és a lengyelekkel való szövetkezése által felboszantotta a kievi nagyfejedelmet. Ez események, melyeket a magyar krónikában olvasunk, 1123. évben történtek, mely alatt az Ipátyevszkájá évkönyvben a volhiniai Vladimírból kiűzött Járóslávról a következők olvashatók: »eljöve Szvjátropolcsics Járósláv a *magyarokkal*, lengyelekkel és csehekkel, Volodárral és Vaszilykóval Volodimer alá és vele nagyszámú sereg, és megszállották Volodimer városát, melyben akkor András (Monomách Vladimir fia) volt; Volodimer (Monomách) pedig fiával, Msztiszlávval nem érkezett segélyére jönni Kievből. Egy vasárnap reggel Járósláv harmadmagával a vár alá jött korán (summo diluculo) Es még járkált a vár alatt, midőn két lengyel nemes kijött az átjáróra és ott lefeküdvén elrejtöztek. Es előjöve Járósláv, hogy a város felől átkeljen és már az átjáróra ért, hol a lengyelek leselkedének rája, kik előjövén az átjáróra, törrel leszurták őt, ki is csak gyengén eszmélt, vagyis alig élt és éjjelre meg is halt. A magyarok pedig és a lengyelek, Volodár és Vaszilykó visszatértek hazájokba.«

A Voszkreszenszkájá ¹⁾ évkönyvben Járósláv halálának elbeszélése majdnem szószerint egyezik Thuróczi leírásával: »Járósláv járkált a város körül vizsgálgatva, hogyan vehetné azt be; a városból pedig kijött két lengyel nemes« stb. ²⁾

Dlugos szerint ³⁾ Járósláv volhiniai Vladimir helyett az András által védelmezett Kievet szállotta meg, miután Monomách Vladimir ijedtében elhagyta volt székvárosát. Itt Kiev alatt vett Járósláv halálos sebet.

Dlugosnál szemmel látható az összezavarás. Csak az a kérdés marad tehát fűnn, miért neveztetik Szvjátropolkovics Járósláv a magyaroknál Bezen néven, a mi náluk pecsenyéget jelent. Erre csak úgy felelhetünk, ha felhozzuk, hogy atyja a palócz chán, Tugorkánnak leányát birta nőül, amaz elnevezést tehát

¹⁾ Voszkreszenszkája lyitopis. Az archaeograph. bizottság által kiadott: »Polnoje Szobránije russ. lyit.« VIII. k. 25. l. Szt.-Pétervár. 4^o 1859.

²⁾ Thur. szerint pedig: »Dux Besen ambulabat circa castrum, providendo loca expugnandi munitionis. Obsessi vero (t. i. a két lengyel) exiverant de castro causa visitandi Hungaros ect.

³⁾ IV. 419—420 l.

anyja után kapta, a mi igen természetes következménye a palócoknak a pecsenyékkel való összezavarásának.

Ép így nem lehet teljes hitelességgel állítani, hogy Bors gróf, ki II. István uralkodásának vége felé említették, ugyanegy Kálmánfi Borissal, jöllehet minden összehasonlítás e föltevés mellett szól. A magyar krónika ¹⁾ beszéli, hogy István király, miután nagybátyját, Almost és ennek fiát, Bélát megvakittatta, ²⁾ nővérének, Zsófiának, Ulrik karinthiai örgróf nejének fiát jelölte ki utódául. De midőn a király egykor oly súlyos betegségbe esett, hogy mindnyájan halálát várták, kiderült, hogy léteznek más praetendensek is, a mennyiben bizonyos árulók által Bors gróf és Iván jelöltettek királyokul. ³⁾ A király azonban felépült és akkor Iván fejével lakolt, Bors pedig kénytelen volt Görögországba menekülni, hol a megvakított Almos már előbb menhelyre talált. ⁴⁾ Ha itt a mi Borisunkról van szó, akkor kénytelenek vagyunk föltenni, hogy István atyjának igazságtalanságát elsimítani akarva, elismerte Borist fivéréül úgy, hogy ez elérvén ifju korát, Magyarországra telepedett át, hol származásának megfelelő czímet viselt. A mint egyrészt nincs kétség benne, hogy Kálmánfi Boris 1131. körül Konstantinápolyban tűnt föl, úgy másrészt van alap a hiedelemre, hogy ő lappang Bors neve alatt, ki kénytelen volt Görögországba távozni. Cinnamus az 1152. év eseményeit írva le, beszéli, hogy Boris még Kalo János idejében jelent meg Konstantinápolyban és hogy a császár egyik nőrokonát adta hozzá nőül. ⁵⁾

Ebből, az igaz, csak az következik, hogy Boris 1143. évnél, melyben Kalo János meghalt, előbb jött Konstantinápolyba; de összevetvén e tudósítást Kálmán fia sorsának egyéb adataival, 1131. vagy 1132. évhez jutunk.

Freisingi Ottó ⁶⁾ írja, hogy István halála után (1131-ben), midőn a fönnemlített Béla, Almos fia jutott a magyar trónra, Boris is föllépett atyai örökségéhez való jogigényeivel. Ez okból átment *Görögországba, házasságra lépett Kalo János császár*

¹⁾ Thuróczi i. h. 173. l.

²⁾ Vaszilyevszki összezavarta a dolgot. Úgy Thuróczi, mint a Képes krónika e tényt Kálmánnak tulajdonítják.

³⁾ Bors vero et Ivan, inani spe ducti, a traditoribus in Regem electi sunt.

⁴⁾ Bors vero comitem turpiter de curia rejecit in Graeciam.

⁵⁾ Cinnam. 117. l. — »Βορίστην — ὃς καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν αὐτῶν ἐλέγετο sat. . . .«

⁶⁾ Chron. VII. f. 21. l. 320. — Boricius — regnum paternum requirit. Proinde in Graeciam transiens, consanguineam sibi imperatoris Caloiohannis copulavit, ac post Poluniam ingrediens etc. . . .

nőrokonával, majd átment Lengyelországba, megnyerte a lengyel uralkodót és ennek fegyveres segítségével, engedve némely magyar főurak meghívásának, Magyarországra tört, átjövén az erdőkön, melyek Lengyelországot elválasztják Magyarországtól. Vak Béla ellene indult, és Borist segélyadójával, a lengyel királylyal együtt megverte és megfutamította; a veszteség mindkét részről nagy volt és különösen a magyar részről elesetek mindazok, kik a Béla táborában lévén, áruló viszonyba léptek Borissal.

Itt az 1132. év eseményeiről van szó, melyeket a magyar és részben a cseh források részletesebben magyaráznak meg. E források szerint Boris magyar pártjának ereje kétségen kívül áll, másrészről világos azonban, hogy ezen hadjáratban Krivouszti Boleszlávon kívül orosz fejedelmek is résztvettek Boris jogainak védelmére.

Thuróczi beszéli ¹⁾, hogy Ilona királynő, Vak Béla nejeinek erélye és hathatós rendszabályai daczára, uralkodásuk legelején erős párhullámzás és szakadás volt észrevehető. A magyarok követeik által meghívták Borist a trónra és segítségüket ígérték jogai védelmére, mivel őt Kálmán fiának vélték. Boris erre segélyül híva az *oroszokat* és a *lengyeleket*, Magyarországra jött és megállapodott a Sajónak (Seo) nevezett helyen. Béla király ellene vonúlt. De a főurak jókora része Borishoz hajlott. — Eddig Vaszilyevszky szavai.

Következik a főurak megkisértése, majd az öldöklés, melyben a Boris-pártiak életüket veszték. Majd Samsun merénylete, a magyarok felelete, a lengyelek és oroszok ezt követő elvonulása, Boris támadása és megveretése sz. Mária Magdolna napján.

A cseh krónika, — veszi föl újból a szót Vaszilyevszki, — 1132. alatt Boleszláv szerepét és cserbenhagyásának okát kissé másképp adja elő. — »A lengyel fejedelem roppant sereggel Magyarországra tört ama szándékkal, hogy Bélát, a vak királyt, elűzze és a magyarok akarata ellenére Kálmán fiát ültesse a trónra. De az isteni gondviselés meggyújtotta e szándékát, mert a vak király seregével ellene jött és Boleszláv övével együtt félelemtől megkapatva, miután bevárta az éjszakát, ennek védelme alatt futásnak eredt.« ²⁾

A wissegrádi kanonok további elbeszéléséből kitűnik, hogy 1132-ben Béla szövetségesei a csehek voltak, kik nagy szolgálá-

¹⁾ Thuróczi u. o. 177 l. Ismertetés levén, nem követtük Vaszilyevszkit Thuróczi előadásában.

²⁾ Canon. Wissegr. cont. Cosmae: Pertz: SS. IX. 138 l. — Eodem anno dux Polonorum cum infinito exercitu profectus est etc. Annal Grad. Pertz: SS. XX. 650 l. — Inter Principes Boemiae et Poloniae fides sacra et concordia....

latot tettek neki. Cseh Szobjeszláv, kinek neje Béla nővére volt, lengyel Sziléziába nyomult ép az időben, midőn Boleszláv Magyarországban volt, 1132. okt. 18-án, az ütközet pedig, melyben Béla diadalmaskodott Boris pártfelein, Thuróczy szerint Mária Magdolna napján, azaz októberben történt, minek következtében okunk van arra a föltevésre, hogy e körülmény volt oka annak, hogy Boleszláv Magyarországból kitakarodott.

A magyar trón birtoka miatt keletkezett e háború, melyben részt vettek a lengyelek és oroszok, a csehek és németek, még néhány évig húzódott. 1133-ra esik Freisingi Ottó tudósítása ¹⁾ a segítségről, melyet a magyar királynak adott az osztrák herceg fia, Albert, ki az előző évben Béla nővérét, Hedviget vette volt nőül. ²⁾ E segítségre szükség volt Krivouszti Boleszláv újabb betörése következtében, kit Szobjeszláv ismételt betörése Sziléziába sem tartóztatott vissza, hanem újból megkísérlette Borist fölemelni.

1134-ben Boleszláv még egy harmadik hadjáratot is vezetett Magyarországra, de ez már teljesen szerencsétlenül ütött ki. A magyar-osztrák évkönyvek e hadjárat felől egy és ugyanazon rövid megjegyzést tartalmazzák. ⁴⁾ Kadlubek lengyel krónikája ⁵⁾ pedig némi részletességeket is nyújt.

Az előbbieket szerint Béla ismét győzelmet aratott, de csak *csel* által. E cselről fölvilágosítást nyújt Kadlubek Vincze elbeszélése. ⁶⁾ »Boleszlávot, a vitéz királyt, nem lehetett fegyverrel meggyőzni, de meggyőzetett saját könnyelműsége által. Ő szokása szerint elfogadta a királyi család egyik tagját (Boris?), kit a magyar király száműzött volt és elhatározta, hogy nemcsak hazáját, hanem a trónt is visszaszerzi neki. - Megtudva ezt a magyarok, cselre gondoltak és ebben segélyükre volt maga a könnyelmű király. A legelőkelőbb magyar főurak és tanácsosok megjelentek a lengyel király udvarában, mint követek. Itt elé-

¹⁾ Otto Freis. l. c. Verum Bela rex ascito sibi Alberto, Leopoldi marchionis filio, qui ejus sororem habuerat e. c. . . . Canon. Wissegr. Anno d. i. 1133., 17. cal. Febr. acer dux Sobezlaus e. c. . . . Annal. Gradie. Pertz: SS. IX. sub. a. 1133. Eodem anno Boemienses cum Moravie. c. . .

²⁾ Roeppe Rich.: Gesch. Polens. I. 292 l., az Excerpta e chron. Rich. can. Newburg. után 1133-ra teszi e hadjáratot.

³⁾ Annal. Mellic. Pertz: SS. IX. 502 l. Annal. Admunt. ibid. Annal. New. ib.

⁴⁾ Külön is megjelent: Kadlubek V. ep. Crac.: Chron. Polon. e cod. vet. Eug. Vindob. ed. Alex. Przedziecki. Krakó 1862.

⁵⁾ Monum. Poloniae hist. Pomn. dziejowe polski. A. Bielowski. A. Malecki Liske és Ketrzyski. 1—4. Lemberg, 1864—84. Szerző ezt használta.

adták, hogy az egész ország kész a lengyel király lábaihoz borulni, egyedül tőle remélve üdvöt. Keserű panaszokkal állottak elő uralkodójuk ellen és olthatlan gyűlöletök okait fejtegették. Végül segílyt kértek, hogy királyukat elűzhessék és a száműzöttet ültethessék helyére, hozzá tevén, hogy csak jelentéktelen erőre lesz szükségük, mivel saját erejük a célra elegendő, — csakis az szükséges, hogy maga Boleszláv álljon a terv élére, hogy társaik is köréje gyűlhessenek, úgy szintén a száműzött is, hogy elűzze és felváltsa a zsarnokot. A király hajtott az égő kérelmekre és jelentéktelen erővel Magyarországra tört. Ellene fölkelnek a magyar hadak ezeren és ezeren, de mindannyian lassan-lassan a lengyel had háta megett egy tömegbe gyűlnek. Boleszlávot figyelmeztette erre egyik kísézője, Vsebor (a krónika hosszú párbeszédjét közli a királylyal), de nem sikerült a királyt óvatosságra bírnia. Azonközben, míg a (lengyel) király tanácsadójával vitázott, messziről nagy magyar sereg tűnt fel magának a királynak vezérlete alatt. A Boleszláv körül levő magyarok azt állítják, hogy az új segítség társaik részéről. De e helyett mi történt? Az ellenség elől hátul Boleszlávra támad (360—361. ll. az ütközet hosszú leírását adja a krónika) Boleszláv és Vsebor a vitézség csodáit művelik, de az egyik vezér az első, ki futásnak eredt. Végül a (lengyel) király nem meggyőzve, de a győzelem által kifárasztva (*vincendo fatigatus*), miután sok ezer ellent megölt, elhagyta a csatát.¹⁾

Ezen elbeszélés helyett Boguchválnál²⁾ egészen mást találunk, mely különben nem tőle, hanem átírójától ered, czíme: »Kálmánfi, halicsi király elűzetéséről« (De expulsione Colomanidis, regis Haliciensis).³⁾ Boguchvál előbb (i. h. 508 l.) azt állította, hogy Krivouszti Boleszlávnak orosz (Szvjátropolkovna) nejétől egy Judit (Juditha) nevű leánya volt, kit Kálmánhoz, a magyar király fiához adott nőül (Colomano, regis Hungarorum filio).⁴⁾ Ennek hozományul a spiess-i castellaniát adta élethossziglan, majd a magyar király segítségével Halics királyává tevén e Kálmánfit, meg is koronáztatva ezt. Ezután az 1135. év eseményeinek leírása nyomában a fönnebb említett elbeszélés következik (i. h. 516 l.) »Az orosz fejedelmek, szövetséget kötven egymás közt és szomszédaikkal, — kiűzték tartományából a halicsi

¹⁾ »Quendam enim de stirpis regia a rege Pannoniorum adactum exilio e. c. . . .

²⁾ II. András királyunk kortársa, póseni érsek volt. Krónikája az imént említett »Mon. hist. Pol.« II. k. jelent meg.

³⁾ V. ö. Zeissberg H.: Die polnisch. Gesch.'squellen. p. 140. (Lipsee 1873.) Másik »Kleinere Gesch.'squell.« Pol. Bécs. 1877.

⁴⁾ V. ö. E. Hollók: Nexus nat. Hung. cum Polon. 38 l.

királyt, Kálmánfit. Ez apósa Boleszláv királyhoz menekült, kinél azelőtt is tartózkodott nejével együtt. Az orosz fejedelmek félvén Boleszláv támadásától, elhatározták, hogy csellel törik meg azt, ki fölött fegyverrel nem lehetett győzelmet venni, de igen hiszékenysége által. A legfőbb *halicsi* nagyok és tanácsnokok, mint követek jelennek meg a lengyel király előtt, önmagukat és az egész királyságot Boleszláv lábaihoz dobva. Velők együtt a halicsi királyság szomszédai, a magyarok is, — kiknek tudomásuk volt az oroszok által gigondolt cselről, — keserű panaszokkal állanak elő és az elűzött király visszahelyezésére segítyt kérnek. A hazug kérelmeknek hitelt adó Boleszláv jelentéktelen erővel Halicsba tör. Ellene föltámadnak a magyar seregek és az oroszok csapatai roppant nagy számmal ezeren és ezeren, de mindnyájan a lengyel hadsereg utolsó soraiban foglalnak állást. Hitszegésük következtében Boleszláv, bár nem volt legyőzve, miután a vitézség csodáit művelte, számtalan lengyelt ejtve foglyúl, kiknek kiváltására Lengyelország összes kincsei sem volnának elegendők, — hazájába távozott.«

Boguchvál ez elbeszélése az eredetiben frazeológiája szerint még közelebb áll példányához, azaz Kadlubek Vincze kivonatához, — de amennyiben forrásával teljesen ellenkező eszmét és tartalmat ad elő, el kell ismernünk, hogy itt az igazság durva és szándékos elferdítésével van dolgunk, mely holmi hazug és részrehajló czélok miatt lett gigondolva. E czélokat egyébiránt maga Boguchvál egyenesen elárulja: e czél ugyanis nem más, mint hogy a lengyelek jogait és igényeit kimagyarázza a spiess-i castellániára, melyet a magyarok elvettek a lengyelektől.¹⁾ Kálmánfinak Boleszláv leányával való házassága minden jel szerint szintén csak mese, habár a lengyel krónikák két év alatt is említik. E házasságról Kadlubek egy szóval sem emlékezik; egyébiránt ismeretes, hogy Judit később, de még Kálmánfi Boris életében, egészen más fejedelemhez ment nőül.²⁾ Ily módon nem marad más hátra, mint Freisingi Ottó tudósítása mellett maradni, mely időre nézve is közelebb áll az eseményekhez, következőleg sokkal hitelesebb is, hogy t. i. Kálmánfi Boris 1132. évnél korábban rokonságba jött a byzáczi császári családdal; Krivouszti Boleszláv és az orosz fejedelmek ama fáradozásainak megmagyarázására pedig, hogy Monomach unokáját ültessék a magyar trónra, — a rokonságon kívül valami más okot kell keresni. Arról szó

¹⁾ Mennyi hamis állításra ragadtatták magukat e czélból a lengyel írók v. ö. Katona: Hist. Crit. III. 245 s k. II. Vaszilyevszki íróinkkal egyértelműleg beszél itt.

²⁾ Vaszilyevszki nem nevezi meg.

sem lehet, hogy Kálmánfi Boris halicsi király lett volna, habár az újabb magyar írók elfogadják is ezt.¹⁾

1135. év augusztus havában Boleszláv lengyel és Szobjeszláv cseh királyok Lothár császár meghívására megjelentek Merseburgban a császári gyűlésben, melyben a magyar király küldöttei is résztvettek. A császár közbenjárása következtében a két előbbi fejedelem között fegyverszünet jött létre, sőt két éven át teljes béke is volt közöttük. Boleszláv kénytelen volt lemondani Boris támogatásáról, ki ez ideig oka volt a viszálynak egyfelől Lengyelország, másfelől Cseh- és Magyarország között.²⁾

Hová lett Kálmánfi Boris, miután legfőbb védője, a lengyel király elhagyta, nem tudjuk. 1146. évben azonban ismét megjelenik a színen, mint vak Béla fiának és utódának, Gézának, vetélytársa. Ez évben a gyűlésre Achenbe ment, hol akkor Konrád, Mánuel szövetsége is tartózkodott, és Vladisláv cseh király által támogatva, a német uralkodó segélyét kérte. Konrád a cseh fejedelemnek és nejének, Gertrudnak, ki Konrád nővére volt, támogatása következtében teljes jó indulattal viseltetett Boris igényei iránt, de közvetlen segélyt nem adhatott neki, mivel más ügyekkel volt elfoglalva. Hanem a babenbergi ház némely tagjai készeknek nyilatkoztak arra, hogy Boris érdekeit gyors és nyílt védelmükbe fogadják; ezek segélyével támogatásra talált Bajorországban és Ausztriában; a keleti örgrófság két grófja és Henrik bajor herceg sok alattvalója Borissal együtt betörték a magyar határon és váratlan éjjeli támadás által elfoglalták Pozsonyt, mely alkalommal a várórség részben elhullott, részben elfogatott. Mihelyt erről Géza király értesült, azonnal kiküldött néhány magyar főnemest, kötelelességükké téve, hogy megtudják, mi az oka annak, hogy a németek megszegették a békét. Erre megféleltek Pozsony lakói, kik úgy látszik Boris pártján voltak, nyíltan megvallva, hogy ezt uralkodóul ismerik el. Erre a város falai alatt megjelent maga a király egy nagyobb hadsereg élén; a német úrség látva, hogy a védelem lehetetlen, átadta a várat, miután nagy váltságdíjat csikart ki.³⁾

A német fejedelmek Magyarországba való betörésének részletes elbeszélése olvasható Thuróczinál,⁴⁾ de abban

¹⁾ Fessler-Klein I. 240 l.

²⁾ Giesebrecht : Gesch. der Kaiserzeit IV. 106 l.

³⁾ Ez elbeszélésen kívül, mely Gest. Frider. I. c. 30 olvasható, ez eseményre vonatkoznak a következő helyek : Otto Fr. Chron. I. VII. c. 20. (p. 335.) — Rex autem eadem nativitate in palatio Aquis celebrata, Boioariam ingreditur. e. c. . . . Annal. Admunt. (Pertz : SS. IX. 581 l.) — *Porsa* quidam patruelis regis Ungariae. . . . e. c.

⁴⁾ S. h. p. 180.

Boris neve nem említettetik, annál kevésbbé mint támadásuk okozója.

A következő (1147.) évben Boris ismét megjelenik, mint atyja koronájának fáradhatatlan keresője. A kereszteseknek Magyarországon való átutazásából hasznot akarván húzni, megkísérlette úgy VII. Lajos francia királyt, mint Konrád német császárt ¹⁾ reá bírni arra, hogy letegyék Gézát és föléleszszék saját jogait a trónra. VII. Lajos Boris levelét vette, midőn még Franciaországban, Etampes városban időzött, hol 1147. elején (febr.) megjelentek a byzanci és a német követek, hogy a francziákkal véglegesen megállapítsák a vezetendő hadjárat útját. Ezen alkalommal említi első ízben Boris nevét a második keresztes hadjárat ismeretes francia írója, deuili Odo (Odo de Digoilo). ²⁾ Ugyancsak tőle tudjuk, hogy a francia király levelében magához hívta Borist, de ez az úton találkozott Konrád seregével, mely mint ismeretes, megelőzte a francziákat. Ha valamikor, úgy ekkor volt tökéletes alkalmá Mánuel német szövetségésének arra, hogy az általa pártfogolt trónkeresőt Magyarországra trónjába ültesse, — de ez által a hadjárat sz. céljától némileg eltérnie és a kereszt nevében viselendő sz. háborút keresztény uralkodó elleni hadjáratlalt kellett volna megkezdenie. Konrád nem tette ezt, de láthatólag nem volt teljesen tiszta és őszinte Gézához és Borishoz való viszonyában. Odo tanúsága szerint ez utóbbitól jelentékeny ajándékot fogadott el és megfelelő ígéretet adott; azután pedig kényszerítette az első is, hogy pénzbeli ajándékot adjon; ily módon az egyiktől is és a másiktól is hasznot húzott. ³⁾ A németek által elhagyva Boris, a francziákkal akart Magyarországra behatolni; az országban lakó pártfeleltől ugyanis, kik mint állittatik, sokan voltak, ígéretet vett, hogy mihelyt megjelenik, azonnal fölkelnek javára. ⁴⁾ Ennek következtében Odo szavai szerint bevárta a francia hadsereget és titkon hadsoraik közé keveredett, a mi majdnem vesztét okozta. Géza király ugyanis megtudta, hogy vetélytársa jelen van, azért azonnal Lajoshoz fordult ama kérelemmel, adná ki halálos ellenét. A magyar követek erre engedélyt nyertek, hogy a francia táborban kutatást eszközölhessenek. Boris menekülni akart és ez okból megkísérlette egyik katonának lovát elragadni, de elfogatott és

¹⁾ Vaszilyevszki királynak nevezi, mivel nem volt megkoronázva.

²⁾ Migne: Patr. lat. 185 l. 21 k. Erat autem quidam Boricius nomine, qui ius haereditarium in regno illo (Hungariae) clamabat. . . . e. c.

³⁾ Odo ibid. Hic dum Regi nostro veniret obviam, literas suas sequens. . . . e. c.

⁴⁾ Thuróczi: u. o. 181 l. Borich autem venerat consilio quorundam. . . . e. c.

Lajos elé vitetett, ki előtt kénytelen volt fölfedezni magát. Lajos tanácsra hívta össze alattvalóit és azt felelte a magyaroknak, hogy királyukkal, miként előbb, úgy most is békében óhajt maradni, de az embert, ki lábainál keresett menedéket, át nem adhatja a biztos halálnak. Géza e felelettel egyáltalán nem volt megelegedve és országa belsejébe vonult, Boris pedig a francziákkal Konstantinápolyba távozott. Így beszéli ezt a keresztes hadjárat szemtanuja. De ő maga megjegyzi, hogy voltak az időben hírek, melyeket mi teljesen alaposaknak és a dolgok állásának megfelelőbbeknek vagyunk kötelesek elfogadni, nevezetesen, hogy Lajos király is ép úgy mint Konrád, kezdettől fogva tudomással birt arról, hogy Kálmánfi Boris a táborban van és Mánuel iránt való figyelemből pártfogolni akarta őt.¹⁾ Thuróczinak ez eseményre vonatkozó elbeszélése kissé *eltér* az egykorú és szemtanú előadásától.²⁾ Midőn Géza megtudta, hogy Kálmán el nem ismert fia a franczia király kíséretében van, azon üzenetet küldé ennek, hogy nem illő dolgot művel, midőn a jót rosszal fizeti vissza a becsületes embereknek és rejtegeti az embert, ki a király élete ellen rosszat forral. Ezen tudósításra vita támadt a franczia táborban; mindnyájan kérdezgeték egymástól, ki tehát közülök az, ki rosszat forral a király élete ellen, hogy megtudják, ki a bűnös és megbüntessék azt. Midőn ez Boris tudomására jött, a franczia király lábaihoz borult és bocsánatot és ama kegyelmet kérte, engedjessék meg neki, hogy a franczia sereget bántalom nélkül követhesse, míg átlépik a magyar határt. De Géza ismét követet küldött ama kérelemmel, hogy Boris megkötözve, a barátság nevében adassék át neki. Erre Lajos körülbelül így felelt: tudja meg a király, hogy a király laka olyan, mint a templom és lábai, miként az oltár; hogyan adhatná át tehát azt, a ki a királyi lakásban, mintegy a templomban és a király lábainál, mintegy az oltárnál keresett menedéket? Ezen itéletre a magyarok azt felelték, hogy egyházi férfaiik tanítása szerint az egyház nem enged közösséget a házasságtörés fiainak. Boris megértette, hogy halál vár reá, éjjel királyi méltre kapva elmenekült, miután utjában megölte a lovását, ki őt feltartóztatni akarta. Ezen elbeszélés részletességeiben szemmel láthatólag nem egészen helyes és a fönnebb előadottal nem ért egyet a valóra nézve.

A szerep, melyet Boris Mánuel császárnak Magyarországhoz való viszonyában játszott, már ismeretes előttiünk. Csak a források azon adatait kell még eléhozunk, melyek Boris halálára

¹⁾ Odo u. o. Dicitur tamen hoc duos principes scisse et gratia imperatoris Constantinopolitani (Boricium) illis satis favorabiliter adhaesisse.

²⁾ Thur. u. o. 182 l.

vonatkoznak. Cinnamusnál, miként megjegyeztük, az nincsen följegyezve. De Freisingi Ottónál 1156. alatt ezeket olvassuk: ¹⁾ »nem sokkal ez idő előtt a görög császár hadait Boricscsal a magyarok ellen küldvén, serege nagy vereséget szenvedett annyira, hogy maga Boris is egy vele összejött kuntól vagyis szittyától, nyíl által átlóve, megöletett.« Mi Mánuel e nagyobb seregét a legközelebbi mult (1155.) évre tettük és egynek vettük ama vereséggel, melyet Cinnamus a mondott (132 l.) helyen beszél el. De ezen fölül azt hiszszük, hogy Calaman, kit Nicetas említ a scythák azaz palóczok bizonyos támadása alkalmából, senki más, mint a mi Kálmánfi Borisunk. A palóczok ezen támadása ama kettő között áll, melyek elseje 1151-ben, másika 1155-ben történt, következőleg e két év között a közére kell esnie. Ezeket kivéve, a palóczoknak 1148-i támadásán kívül, melyet Nicetas a maga kellő helyén (103 l. végén) említ, --- nem ismerünk ezen nomád nép részéről történt más támadást. Mi úgy véljük, hogy a palóczok nem működtek önállóan, hanem segélyül jöttek a magyaroknak vagy II. Géza seregében szolgáltak. Nicetas beszéli, ²⁾ hogy az ezen scythákkal vagy kunokkal, kik átlépték a Dunát és elpusztították a dunamelléki városokat, történt ütközetben Calaman megveretett, sok jó katonát veszített és maga is sebet kapott, melybe bele is halt. Ezen körülmények egyrészt Cinciluk Basilnak Cinnamus által említett vereségére, másrészt a Freisingi Ottó által említett ama vereségre emlékeztetnek, melyben Boris halálos sebet vett. Meg kell jegyeznünk, hogy Ottó kifejezése: »qui secum venerat« semmikép sem jelenti, hogy a palócz Boris katonája volt, hanem hogy vele összejött, találkozott vagy más effélett. Borisnak egy Kálmán nevű fia maradt, kit a byzanczi írók és az egykorú okiratok említenek néhányszor.

¹⁾ Gest. Fr. II. c. 31. p. 158. . . non longe ante haec tempora Graecorum princeps cum Boricio contra Ungaros copias mittens, magnum sui detrimentum accepit exercitus, in tantum, ut et Boricius a quodam, qui secum *venerat*, Cumano, qui est Schitta, sagitta transfixus, necaretur.

²⁾ V. ö. 123. 124. ll.

HODINKA ANTAL.

GUZICS JÁNOS NAPLÓJA.

Azon feljegyzések, melyeket itt közlök, magokban foglalják Guzics János, Árvamegye hajdani alispánjának, és Thököly István meghitt emberének naplóját, mely nemcsak történeti, de genealogicus tekintetben is érdekes, annál inkább, a mennyiben az illető nemcsak hazánkban ezen időszakban történeteket, de országunk dolgaiban akkor iránytadó főcsaládoknál előforduló öröndetes és gyászos eseményeket gondosan, napról-napra feljegyezte. Szolgált néki ezen czélra egy naptár-forma könyv, mely Wittenbergában, 1579-ik évben ezen cím alatt jelent meg: »Callendarium historicum, conscriptum a Paulo Ebero Kittin-gensi,« melyben a hó minden egyes napja számára egy külön lap van szánva, melynek felső részén az illető napon történt nevezetes események olvashatók, alsó részei pedig üresen hagyattak, egy privát napló vezetésére. Ezen lapokra irta Guzics jegyzeteit, melyek mind magán mind nyilvános életére vonatkoznak. A könyv maga hajdan Mihálykó János, a Thurzók udvari káplánjáé, később Heczey János, Thurzó Kristóf secretariussáé volt, mint ezt a könyv első lapján olvasható jegyzet mutatja: »Ego Johannes Mihalyko Aulicus Concionator Arcis Scepusiensis dedi hunc librum Egregio Domino Stephano Heczey Secretario Illustrissimi quondam Domini Christophori Thurzó de Betleemfalva, in memoriam paterni amoris et obedientiae filialis. Actum in Arce Scepusiensi die 25. Octobris Anno 1614.« Heczey 1615-ben kimulván, e könyvet Guzics Mihálynak, a naplóvezető apjának ajándékozta, miről ez, egybekötve némely más feljegyzésekkel, e szavakkal emlékezik meg »Anno 1615. in Arce Scepusiensi Egregius Stephanus Heczey literatus, fraterni amoris, et sinceræ considerationis mortuus, benevolentiae in sui memoriam, hoc manuscolum obtulit et dedit. Michael Guzics de Mokhrad.« Az ő kezétől még e következő jegyzetek származnak:

»Anno 1614. Illustris Spectabilis ac Magnificus Dominus Comes Christophorus Thurzó sepelitur Leutschoviae die 26. Maji.

Anno 1614. die 7. Aprilis Illustris ac Magnif. Dominus Comes Christophorus Thurzó moritur in Arce Scepusiensi, cum vixisset Annos triginta sex.« Mielőtt magának a naplónak közléséhez fognánk, nem lesz felesleges a naplóíró családjáról annál is inkább egy pár szóval említést tenni, miután Nagy Iván genealogicus művében e név elő nem fordul. A thuráni és mokhragyi Guzics-család valószínűleg horvátországi származású, és a XVI. században jöhetett Magyarhonba, mely vélemény mellett az is szól, hogy Guzics Mihály magáról ezt írja: »Anno 1615. die 9. Junii, valedixi aulae Generosae ac Magnificae Dominae Comitissae Erdüdy Susanna« és köztudomású dolog, hogy az Erdődyek főszékhelye, azon időszakban, majdnem kizárólagosan Horvátország volt, sőt támogatja azon körülmény is, hogy e család utolsó ivadéka is, Guzics Antal, az illető oklevelekben »in Croatia degens«-nek mondatik, hol 1717-ben meg is halt. Magyarhonba beköltözködésükről csak annyi bizonyítható, hogy Guzics István, a naplóíró nagyapja 1587-ben Thurzó György udvarnoka volt, és mint ilyen, azon évben 400 tallérban nyert ettől adományt »super totali possessione Mokhrad in Cottu Arvensi situato« »pro fidelibus servitiis, nobis et parenti nostro (a Thurzóknak) ab ineunta adolescentia praestitis, dempta curia, seu residentia, quam ipse (t. i. Guzics) propriis sumptibus aedificavit.« Ennek Mihály fiáról, a már érintett jegyzeten kívül, csak annyit mond a napló, hogy egyszer kalandozók által kiraboltatott, de körmeik közül kiszabadult: »Anno 1616. die 30. Maji in reditu versus Tesinio in monte Bezkih vocato, cum Georgio Molisko a praedonibus non perminori inpetu inversus sum, quorum insolentia nil efficere potuit, Deo sancto disponente, cui sit Laus et gloria.« Térjünk át magának a naplóírónak életére, ki egy válságos időben Árva megye alispánja, és az evangélikus vallás egyik leghívebb követője volt. Születési éve ismeretlen, mert az első, tőle származó jegyzet 1640-ből való: »Anno 1640. die 16. Novembris legitimus possessor hujus libri Joannes Guzics«, valószínűleg apjának halálának éve. Első neje Pongrácz Mária volt és ettől származó gyermekei születésük napjait gondosan feljegyzé e szavakkal: »Ao 1640. die 9. Augusti, nata est filia mea Elisabetha Guzics, summo mane, ante ortum solis, quam vivere facit Deus.«

»Anno 1642. die 20. Aprilis, hoc est in festo Pascatis, nascitur filius meus, qui sequenti die baptisatus nomine Stephani, quem Divina Majestas conservet.« »Anno 1644. die 9. Sept. consors mea charissima peperit filiolum Mariam Guzics hora 3 pomeridiana.« »Anno 1646. die 28. Januarii nata filiola mea Anna Guzics hora 5 matutina, cum maximo partus dolore. quem crescere faciat Divina Majestas in nominis sui sanctissimi gloriam et Parentum solatium. Si mihi cuncta cadunt, ut fert divina volun-

tas, in manibus domini sors salusque mea.« »Anno 1648. die 5. Maji hora 4 matutina nata est filia mea Sophia, quem vivere faciat Divina Majestas. Die 26. baptisata.« Mátyás fia születése napját nem jegyzé fel.

»Anno 1650. die 5. Martii nata filia mea Helena Guzics, 16. eiusdem moritur consors mea dulcissima G. D. Maria Pongrác.« Tehát gyermek-ágyban veszté életét, és árvát hagyott maga után. 1640. nagy veszedelemben forgott Guzics János, mely balesetet e szavakkal jegyzé föl: »Anno 1640. die 14. Decembris ab alto cecidi, nisi si non fuisset Divinitus tutatus, alius fuisset privatus vita, in posterum quoque Divina Majestas unumquemque in periculo constitutum tueri dignetur.« 1642-ben mint árvai vár-nagyot találjuk: »Anno 1642. die 19. Martii assumi officium Castellانات Arcis Arvensis, sub Directoratu Il. Comitis D. Gasparis Illésházy, quod sit Domine Jehova faustum fortunatumque.« Két évvel utána testvérét veszté, Zmeskal Dániel özvegyét: »Anno 1644. die 15. Julii pie moritur in Domino G. D. Juditha Guzics, Relicta condam G. D. Danielis Zmeskal, cui tribuat altissimus Jehova gloriosam resurrectionem.« Ezt követte sirba második testvére Erzse 1656-ban. Ugyanazon évben Brünben Hohenfels Máriával, egy előkelő morva katolikus családból származó hölgygyel, második házasságra lépett, és egybekeléséről így szól: »Anno 1656. die 13. Februarii nuptiae meae solemniter celebratae Brunae in Marchionatu Moraviae cum Generosa Virgine Maria Magdalena Hohenfelsiana; cum eadem dulcissima mea veni in domum meam Mokhrad 23. eiusdem felicissime. Utinam vivamus Deo et Patriae. Scripta per me Joannem Guzics die 15. Martii anni ejusdem.« Ezen házasságból öt gyermek származott és pedig sajátkezű feljegyzése szerint: »Anno 1657. die 26. Februarii ante auroram nata filia mea Magdalena Guzics, sequenti die baptisata, cui adsit altissimus sua gratia.« »Anno 1658. die 29. Martii natus filius meus Joannes Guzics ex Maria Magdalena Hohenfelsiana, in diluculo, sub planeta arietis, et signo aquarii, baptisatus 30. ejusdem, alter geminus frater mortuus periculosissime circa 11 horam antemeridianam, eundem Deus vivum conservet, Divina majestas in nominis sui georiam demortuo tribuat gloriosam resurrectionem.« »Anno 1659. die 10. Aprilis hora 7 matutina natus filius dilectus Nicolaus Guzics sub signo sagittarii.« Ez később a katolikus hitre áttérvén, Jezsuita szerzetes lett. »Anno 1660. die 17. Octobris nata filia mea Julianna, in planeta arietis, quam maximis cum doloribus peperit mater sua.«

»Anno 1668. die 13. Aprilis Conthoralis mea dilectissima peperit filiolum 3 hora ante — cum maximis doloribus partus, quae regenerata et baptisata 19. eiusdem, praesente Illustrissima

Domicella Catharina Theökely Conmatre, et Inclitis servis Ill. D. Comitis Stephani Theökely Conpatribus, quam servet altissimus in nominis sui sanctissimi gloriam.»

Mint az evangelicus vallás lelkes követője, nagyon fájlalta vegyes házasságának állapotát, és mindent elkövetett, hogy neje az ő vallására áttérjen. 1657-ki évben sikerült is ötlet arra birni, mely reá nézve oly örvendetes esetről így szól: Anno 1657. die 2. Aprilis Consors mea dulcissima S. D. Magdalena Hohenfelsiana, illuminata Spiritu Sancto, ex Tenebris Romano Catholicorum, conversa ad veram Augustanam Religionem Evangelicam, sponte et benevole, agnita Veritate Divina, quam altissimus firmet et roboret S. S. et faciat constantem, viventem in gloriam sui nominis sanctissimi. Apposuit gratulabundus in Domino maritus, in perpetuam sui, suorumque memoriam.

Ut Vivat Vivit, Vivat Virtute valendo.

Mens vivat donec, Vivit eritque Deus.

Tudva lévő körülmény, hogy a protestánsok üldöztetése, a felső vidéken, már azon oknál fogva is hamarább kezdődött, mivel ott előbb vert gyökereket az új tan, mint az, ország többi részeiben. Ezen években Szepes-, Sáros-, Liptó-, Árva- és Thuróczmegyében, hol jó szerrel, hol kényszerrel folytak a megtérítések. A protestáns templomok és iskolák papjaiktól és tanítóiktól megfosztattak, és bezárattak; és ezen körülmények bírták rá Guzicsot is, hogy fiait ezen veszélyektől megóvando, Sopronba adja tanulmányaik folytatására, Tökölly István, a protestáns vallás legtüzesebb védőjének közbenjárásával, mely esetről e szavakkal emlékszik meg naplóírónk: »Anno 1657. die 4. Novembris, filios meos dilectissimos Stephanum (akkor 17 éves) et Mathiam Guzics, nolens immolare Idolae Molach, misi Sopronium ad innovandam artem literariam, et reservandam Religionem Evangelicam, per D. Joannem Visnieccky Polonum Cracoviensem, commendans eorundem tutelam Gen. D. Stephano Vitnyédy per Recomendationem Illust. Comitiss Domini Stephani Teökely, Comitatus Arvensis supremi Comitiss, ac totius Inclitae familiae Thurzoianae Bonorum eorundem, nec non Liethaviensium directorum. Laxate ergo dilectissimi proles vitia vestra in nomine Jesu. Dominus Deus, Abraham, Isac et Jacob benedicat vobis in aeternum. Paternis storgis vovens, subscripsi die 9. Nov. Anni curr.»

A rá következő évben, akkor 18 éves leányát Tökölly István leánya mellé valószínűleg társalgónőnek adta, ámbár ő erre nézve e szavakkal nyilatkozik: »Anno 1658. die 13. Junii Filiam meam dulcissimam Elisabetham Guzics commendavi Patrocinio Ill. Comitiss D. Stephani Teökely, in honestam educationem, ad latus suae Celsitudinis filiarum.» 1664-ik évben ismét talál-

kozunk a naplóban az ő családját illető feljegyzéssel, midőn Magdolna testvére haláláról szól, »quae a nativitate erat clauda et calamitosa.« 1665-ben a második nejétől való János fiát, 7 éves korában, a kubini iskolába küldé: »Anno 1665. die 29. Aprilis Filium meum Joannem immolavi deo ter optimo maximo, et ad frequentandam scholam Cubinensem, sub ferulum humanissimi viri Stephani Mensatoris p. t. scholarchae Cubinensis dedi et commisi, cui Deus Jehova altissimus sua omnipotenti gratia. et illuminatione S. Spiritus succurret, paterne aprecaetur Pater suus, cum matre M. Magd. Hohenfelsiana.«

1666. Magdolna leányát adá Tökölly Istvánnak Kata leánya mellé, és így nevelésére gondja nem volt többé, mit ő hálásan elismer, mondván: »Anno 1666. die 18. Junii filia mea Magdalena Guzics, annorum novem, progenita ex consorte mea Maria Magdalena Hohenfelsiana, traditur Patrocinio Ill. Comitis ac D. D. Stephani Theökely, et in Gynaeceum Domicellae Ill. Comitissae Catharinae Theökely. Vivant suae Celsitudines in promotionem et defensionem Orphanorum!« Ugyan ez évben, kényszerítve és akarattja ellen vette át Árva megye alispánságát, de ezen hivatalról ezuttal csak hamar lemondott, inyére nem lévén az akkori kormány eljárása. Erre vonatkozó jegyzete jelző az akkori körülményekre, és érdekesek e tekintetbeni kifakadásai. Meglehet az is, hogy ő némi tekintetben a Nádasdy-féle összeesküvés miatt gyanús volt, meglehet, hogy mint lelkes protestáns Szelepcsényi kormányzata alatt szolgálni nem akart, és a kormány közegeivel összeütközésbe jöhetett, mert csak így fejthetők meg némely jegyzetében előforduló szavai, midőn írja: »Anno 1666. die 21. Junii Officium Vice Comitatus Arvensis coacte et impositiose (így) assumsi. Deus sit vindex. Idem officium deposui Anno 1667. die 9. Maji, triumphantibus furibus Inclitae Camerae Regiae, qui optime noti, G. Z. G. M. et M. D.« Kik lehettek ezek, majd harmadfél százados homály fűdi! Örvendetes napja is volt ez évben, Anna leányát Bajcsy Györgyhöz férjhez adván: »Anno 1666. die 8. Augusti, Sponsalitia una cum nuptiis insperate celebrata G. juvenis Georgii Baycsy cum filia mea Anna Guzics, praesente I. C. D. Stephano Theökely et filio Emerico, nec non domicellis Catharina et Eva Theökely, Z—a et Abbattiana, secunda die inseminata (így). Tertia die miles Stephanus Ligassi Ill. D. Comititis, repentina morte casu equi vita privatur, et in templo Velicensi honestissime tumulatur.« 1667-ben ismét alispánnak választva, ezen hivatalt, a legválságosabb körülmények között, 1671-ik évig közmegelegedésre vitte, és a Rákóczy Ferencz-féle szerencsétlen mozgalom elfojtásánál ő is visszavonult a nyilvános életről.

1668-ban István fiáról, ki Tökölly Imrével neveltetett, és

mint már említénk, apja halála után katolikus és Jezsuita lett, megemlékezik e szavakkal: »Anno 1668. die 22. Junii filiolus meus Nicolaus Guzics expeditus Eperjesinum, gratia I. C. D. Stephani Theökely, ad latus eiusdem dulcissimi filii I. C. D. Emerici Teökely, in noviter apertum Gymnasium (a protestánsoktól akkor nyitattott meg 1667.) pro frequentandis Studiis, quibus adsit Jehova sua gratia.« 1675. Magdolna leányát férjhez adta Vizer Jánoshoz »in praesentia I. D. Comitissae Julii Szunogh. et aliorum multorum primorum et nobilium Comitatus Liptoviensis et Arvensis.« Szintén 1679-ben Ilona leányát Rutkai Gáborhoz »in praesentia cognatorum et amicorum Sarosiensium.« 1681-ben meghalt sok szenvedések után, mint ezt fiának sajátkezű feljegyzése tanúsítja: »Anno 1681. die 24. Decembris. circa horam 2 pomeridianam post multos varios diuturnosque morborum cruciatus, piensissime in domino moritur generosus dominus Joannes Guzics, genitor meus dilectissimus, cui Jehova tribuat gloriosam resurrectionem. Apposuit moestus filius Joannes Guzics. Anno 1682. die 15. Februarii honorifice sepultus in cripta nostra sepulchrali Alsó-Kubiniensi, praesentibus ibidem S. ac Mag. Domino Emerico Révay, supremo comiti comitatus Thuroczyensis, et quamplurimis Inclit. Cottuum Liptoviensis et Thuroczyensis proceribus, necnon dilectissimis Incl. Cottus Sarosiensis consanguineis. Vivit post funera Virtus!« Ezen János később Arvamegye jegyzője, és apja példájára Tököly párt hive volt, és mint ilyen 1685. a császáriak által el is fogatott, saját feljegyzése szerint: »Anno 1685. 10. Februarii in servitio Excellentissimi Domini Emerici Theökely existens incidi in captivitatem, per eundem Dominum ad conscriptionem honorum Ungvariensium exmissus. et die 26. Aprilis liberatus sum Patrocinio et adiuvamine Illustr. Comitissae Theresiae Keglevics, condam dom. *Comitis Sigismundi Drugeth de Homona relictæ viduæ.*« Halálának évéről, és életének egyéb körülményeiről nincs tudomásom. Mátyás testvére haláláról tesz említést János irván: »Anno 1690. 1. Maji frater meus dilectissimus Mathias Guzics, Aulae familiaris I. C. D. Adami de Batján, ultra 30 annos, in continuis servitiis suae illustritatis ac pie denatae genitricis explendo, tandem in Castris ad Canisam positus, morbo arreptus, ac Rohonczium delatus, mortem cum vita commutatus, ibidem loci etiam honorifice tumulatus extitit.« A mokhrágyi lakban 1715. még Guzics János egy hajadon testvére élt, miután Guzics Miklós, Horváthországban lakó Guzics Antal beleegyezésével, valamennyi Guzics-féle birtokot, még 1692. az esztergomi káptalan előtt a Jezsuita-rendnek bevallotta volna, mire az »in quantum Jus capillare admittit« viszont anyai jogait Okolicsányi Józsefre átruházta, ki ötét »in senili et decrepita aetate« ápolta. Ebből hosszas per támadott, melynek kime-

netelét a Jesuiták be nem várták, de az egész mokhrágyi birtokot nevezett Okolicsányi Józsefnek 3400 frt kifizetése után átadták. Guzics Antal, mint családjának utolsó ivadéka 1717-ben halt meg Zágrábban, mint báni hivatalnok.

A naplóíró családját illető adatok e közlése után áttérünk a naplónak tartalmára, mely egynél több érdekes adatot foglal magában; és nemcsak az 1640—1685-ig történetekre, de eldődeink szokásaira és gondolkozási módjára némi világosításul szolgál. A feljegyzések, melyeket az idézett naptár tartalmaz, és melyek minden időszaki rend nélkül beirattak, chronologicus rendbe hozva, így következnek:

Anno 1641. Solemnis introductio facta in regendum Gymnasium Rosenbergense Clarissimi juvenis Johannis Kucsera, per Illust. Comitem Gasparum Illésházy personaliter, multum nobilis quam Ecclesiastici status praesentibus, cuius praefati Magistri directioni commissus Comes Georgius Illésházy, cui benedicat Jehova in perpetuum.

Anno 1641. die 10. Februarii. Nuptiae celebratae Illustrissimi Comitis Gabrielis Illésházy in Arce Lipcse, quibus celebrantibus periculum intervenit per incendium tam ibidem in Opido Lipcse. quam Novizolii, Divino protegente non nimis damnosum.

Anno 1641. 1. Maji. Spectabilis ac Magnificus Dominus Joannes Sunogh de Jeszenicze placide in domino moritur, relinquendo duos filios, et unam filiam, cui altissimus tribuat gloriosam resurrectionem.

Eodem Anno 1641. Nobilissimus Joannes Abbaffy, existens familiaris aulae Illustr. Comitis D. Stephani Bethlen, annorum ferme 34, in itinere periculose globo trajectus trans caput, immaniter vitam posuit, a latronibus, prima Maji.

Anno 1641. die 13. Junii. Sponsalia celebrata in domo Petri Pongrácz cum nobilissimo juvene Daniele Bohus, cui desponsata est nobilissima virgo Sophia Pongrácz, filia eiusdem Petri Pongrácz, quos tueatur divina Maiestas.

Anno 1641. die 24. Octobris. Spect. ac Magn. D. Joannes Sunogh honorifice sepultus, una cum parente suo, et conthorali priore, ac filia, quorum Cadavera in una tumba sunt sepulta.

Anno 1642. die 5. Januarii. Honestissime sepultus Gener. D. Pancratius Palugyai Vice comes Comit. Liptoviensis, cui ego extremum debitum honorem non exhibui, me tum temporis infirmante.

Anno 1642. die 5. Junii. Horrendum damnum illatum per fulgur in Arce Arva, quod in posterum avertat a nobis Divina Maiestas, propter filium suum.

Anno 1642. die 13. Julii. Horrendum damnum illatum per grandinem et ventum vehementem in Arce Arva, et toto Comitatu Arvensi.

Anno 1642. die 14. Septem. Ingentes nives, demum subsequenter magna exundatio aquarum damnosa in Comitatu Arvensi.

Anno 1643. pie moritur Generosa ac Magnifica Dom. Anna Pongrácz de Szent-Miklós, consors generosi D. Georgii Zmeskal, Vice comitis Comitatus Arvensis, relinquens orphanos 4, duos filios et 2 filias, cui altissimus Jehova tribuat gloriosam resurrectionem.

Anno 1644. die 9. Julii. Miles Caesareanus venit in Comitatum Liptoviensem, ibidem multifaria damna intulit, violando templa, Curias nobilitares, Civitates, pagos in Comitatu Arvensi, quoque templum Velicsense (Nagyfalu), Dubjense violavit, pecora multa ablata et equi; homines nonnulli interfecti, alii lethaliter vulnerati, in segetibus maxima damna illata, praecipue ad Rosenbergam sane in nihilum redactae segetes. Inposterum Divina Majestas dignetur nos tueri ab eiusmodi horrenda plaga! Idem miles discessit ex Comitatu Liptoviensi et Arvensi die 14. mensis eiusdem Scriptum in Arce Arve per me Joannem Guzics, tunc temporis Castellano Arcis eiusdem. Psalter inquit: Jactavi viam tuam in damnum, et ipse tu emulties, et tu glorificabis eum.

Anno 1644. die 13. Julii venit in Comitatum Liptoviensem Exercitus Principis Transilvaniae, cum Generalibus, utpote Joanne Kemény et Gabriele Bakos, inferendo damna multiplicia non tantum in Comitatu Liptoviensi, imo quoque in Arvensi, violando templa, pagos, et abducendo pecora. Dominus protector noster, in quo sperabimus et non confundemur.

Anno 1644. die 21. Julii. Venerat Ablegatus Illustrissimi Comitis Joannis Drugeth de Homona et Spectabilis D. Ladislai Berkeczy (*úgy*) quidam Joannes Kovašóczy, sequenti die captus per milites Principis Transilvanie, ad pagum Ton — — demum ductus ad *Andream Principem Transilvanie?*

Anno 1646. die 13. Septembr. Moritur in Domino reverendus vir Dominus David Elia, venerab. contubernii Comitatus Arvensis senior, nec non antistes ecclesiae Alsó-Kubinensis in morbo apoplexiae, cui tribuat Jehova gloriosam carnis resurrectionem.

Anno 1646. die 18, 19, 20. Octobris. Cadaver Illustris, comitis Petri Bethlen de Iktár devehitur honestissime, opera Illustris. D. Comitis Gasparis Illésházy ad sepeliendum. (Illésházy Gáspár sógorát meglátogatván, rögtön elhalt, és teste Erdélybe vitetett, hová csak november havában érkezett.)

Anno 1646. die 30. Octobris. Reverendus vir Dominus Martinus Sinapius pie moritur in domino, inter horas 8 et 9 vespertinas, cui Jehova tribuet gloriosam resurrectionem. Die

4. Novembr. honestissime sepelitur in templo Velicsnensi, indultu III. Comitis D. Gasparis Illésházy.

Anno 1647. die 18. Aprilis. S. D. Andreas Csaplovics pie moritur in domino, inter 4 et 5 horam pomeridianam, fungens officio Castellanatus Arcis Arva ab annis 25, cui Deus tribuat laetam resurrectionem.

Anno 1648. die 11. Aprilis. Placide moritur Dominus Illustrissimus Comes, D. D. Gasparus de Illésháza, Director Bonorum Arvensium, necnon Comitatum Trenchiniensis, Liptoviensis et Arvensis Supremus Comes, Magist. vere clementissimus. Utinam Divina Maiestas filios suos dignaretur efficere patri similes, eisdem christianae orthodoxae religionis sincero confessori, cui Jehova altissimus tribuat gloriosam carnis resurrectionem!

Anno 1648. die 9. Maji. Illust. Comes D. Gabriel de Illésháza solemniter electus et confirmatus in Supremum Comitem Comitatus Liptoviensis, cui Divina Maiestas adsit sua gratia, eandem vivere faciat in propagationem sui nominis sanctissimi ad annos multos.

Anno 1648. die 5. Augusti. Subitanee moritur Illustrissimus Comes Joannes Draskovits de Trakostjan, Reg. Hung. Palatinus, in Arce Óvár.

Anno 1648. die 16. Augusti. Pie moritur in domino Illustr. Comitissa D. Helena Thurzó, quinque mensibus post obitum dilectissimi sui mariti J. Comitis D. Gasparis de Illésháza.

Majd 10 éves hézag támad most a naplóban, és csak 1657. évtől kezdődik ismét. Valjon mi birhatta rá az író e hosszú hallgatásra? Vagy talán ezen idő alatt Erdélyben tartózkodott, mit a következő jegyzet némiképp igazolni látszik:

Anno 1657. diebus 4. et 5. Januarii Princeps Transilvaniae excipiebat Abligatus Somos-Ujvarini Svecorum, Saxonis, Kozacorum, Moldaviensem, Havasalfeldiensem, Polonorum et Thurcorum — — — (1 szó olvashatlan.) E. D. Georgio Semsey et me, inter ceteros praesente ad latus I. C. D. D. Stephani Teökely.

Anno 1657. die 6. Januarii. Pedem movit Princeps Transilvaniae versus Poloniam, cum Proceribus Hungaris 40,000, Kozakis 30,000, Tartaris 3000.

Anno 1657. die 2. Aprilis. Viennae moritur Ferdinandus III. Imperator noster clementissimus relicto filio Leopoldo Ignatio Rege regnorum Hungariae et Bohemiae.

Anno 1657. die 9. Maji. Gener. Dom. Joannes Rakovszky, bene tractatus ad mensam Illustrissimi Comitis Stephani Teökely, domum redeundo, collum fregit, in fossatum castelli Stjawnicza, una cum equo cadendo, quod dolendum, cui deus tribuat gloriosam resurrectionem.

Anno 1658. die 11. Februarii hora 2 matutina pie moritur in Domino G. D. Joannes Fejérpataky, Capitaneus Arcis Arva, cui Deus tribuat laetam resurrectionem. Die 10. Martii honorifice sepultus, praesente Ill. Com. D. Stephano Teököly, Magn. Julio Sunogh, necnon in summa frequentia Magnatum et nobilium, in templo S. Elisebethae. Vivit post funera Virtus.

Anno 1658. die 6. Aprilis, hora matutina pientissime moritur Generosus juvenis Xaverius Zomblovsy, ante obitum sponte et benevole usus Venerabili Sacramento, agnita veritate Evangelica; 19. eiusdem pientissime sepultus in templo Kubinensi. in tumulo meo, impensis et in praesentia Sp. ac Mag. D. D. Julii Sunogh, respectu fidelium servitiorum eidem Domino Sunogh ab octennio praestitorum.

Anno 1658. die 27. Maji. G. D. Georgius Baycsy post restaurationem officiorum in Nagy-Falu bene tractatus ad mensam I. C. D. Stephani Teökely domum revertendo, submergitur in rivo ad Gezelum. (Geczelfalva, Árvában.)

Anno 1658. die 3. Septembris. Pagus meus Visnya Knaza vocatus, in Comitatu Arvensi, conflagratus, circa 9 horam ante meridianam. Deus avertet a nobis periculum simile.

Anno 1659. die 19. Novembr. Pientissime moritur Illustr. Comitissa D. D. Maria Gyulaffy, dilectissima conthoralis I. Com. D. D. Stephani Teökely, in Arce Kaesmark, hora 12 meridiana, relinqueus moestissimo suo Domino Marito orphanos: unum filium Emericum, et tres filias, cui tribuat Jehova altissimus gloriosam resurrectionem, Illustrissimo D. Comiti vitam longevam cum suis. Apposuit lacrimabundus Joannes Guzics die 20. Nov. Anni curr. Vivit post funera Virtus.

Anno 1659. die 5. Martii moritur Spec. ac Mag. D. D. Gaspar Sunogh, in Arce Budetin, notus vita sua omnibus. (Ez az, kiről mondatik, hogy leányát elevenen befalaztatta, mert Jakusics Jánost elvenni vonakodott volna). Anno 1660. minus legitime (*iggy*) sepelitur M. D. Gaspar Sunogh in Oppido Uj-Hel ad Kis-Utczam.

Anno 1660. die 1. Februarii. Honestissime sepelitur Illustrissima Comitissa D. D. Maria Gyulaffy, in Capella noviter exstructa, praesente summa frequentia Comitum, Magnatum et nobilium.

Anno 1660. die 4. Martii. Pientissime moritur Illustris. comitissa Anna Thurzó, in Arce Arva, inter 10 et 11 antemeridianam, Relicta condam S. ac M. D. Joannis Sunogh, praesente filio dulcissimo D. Julio Sunogh.

Anno 1660. die 8. Decembris Illustr. ac Mag. D. Emericus Sunogh, repente sed pie moritur Viennae, praesente consorte sua Elisabetha. Die tertia ibidem sepultus in templo Capucinatorum. cui tribuat Deus laetam resurrectionem.

Anno 1661. suprascripto Ill. ac M. D. Emerico Sunogh natus posthumus filius, die 13. Febr. in Arce Arva, 10. ejusdem baptisatus nomine Joannis Georgii.

Anno 1661. die 13. Februarii. Nuptiae celebratae in Arce Trenchiniensi cum C. Francisco Eszterházy et I. Cossa Helena Illésházy.

Anno 1661. die 28. Augusti honestissime sepelitur Eperjessyni in templo Calvinianorum S. ac M. Dom. Susanna Sunogh, consors Ill. D. Comitis Ladislai Ridey, cui tribuat Jehova gloriosam carnis resurrectionem.

Anno 1661. die 6. Octobris Illustr. Comitissa Domina Catharina Illésházy virgo desponsata Ill. D. Comiti Paulo Bottjani, degeneravit a vera religione evangelica eadem die, consecrata Capella Arcis Trencsin per Archiepiscopum Georgium Lippay. Aliquod septimanis praecessit in eadem Apostasia parens suus, Ill. Comes D. Gabriel Illésházy. Parce illis domine, qui nesciunt, quid fecerunt!

Anno 1661. die 12. Octobris. Illustr. Comes D. Georgius de Homona morte repentino moritur, inter viventes Generalis Cassoviensis. Lugeat Patria.

Anno 1662. die 12. Januarii. Solemnis nuptiarum celebratio in Arce Trenchiniensi Ill. D. Comitissae Catharinae Illésházy, cum Illust. D. Comite Paulo Botyani in summa frequentia Magnatum et Nobilium utriusque sexus.

Anno 1662. die 24. Februarii et sequentibus, miles caesareanus, cum Generale Monte Cuculi transibat per Comitatum Liptoviensem et Sárosiensem, cum praedatione, ferro et igne vastans.

Anno 1662. die 11. Februarii. Moritur Illustr. Comitissa Domina Maria Thurzó, ultima deficiens huius familiae (Nagy Iván adataival ezen jegyzet nem egyez, és ő ezen Máriáról nem is tesz említést ezen időtájban.)

Anno 1663. 22. Julii honorifice sepultus in Arce Huszt. Illustr. Comes Ladislaus Redey, praesente Illust. Comite Stephano Teökely. Vivat post funera virtus.

Anno 1663. die 1. Augusti horrenda inundatio aquarum insperate intervenit, toti Hungariae nociva.

Anno 1663. die 7. Augusti horrenda et inaudita aquarum inundatio insperata intulit damna christianitati inestimabilia. Post insolentissimum discessum militis caesariani ex Comitatu Arvensi, pestis grassabatur in Isztebne, Nagy-Lehota, Nagy-Falu, Kubin — — et aliis pagis.

Anno 1663. circa initium Augusti Turca cum Tartaro invasit Hungariam totam depopulando, et in Captivitatem abduciendo, plurimis trucidando, et Ujvarinum obsidendo. G. D.

Ladislaus Ujfalussy incaptivatur. Comitatus Nitriensis, Trenchiniensis, Posoniensis fere in desertam redigitur.

Anno 1663. die 18. Sept. Ad mandatum D. Palatini Francisci Wesselini insurrexit cum gentibus in Cottu Arvensi Ill. D. Comes Stephanus Teökely contra Turcas, ad Comitatum Thurocziensem satis honeste et tranquilliter. Turca circa Arcem Bainocz pagos, cum abductione populi devastavit.

Anno 1664. die 21. Januarii. Templum Beczkoviense violenter occupatum est per Dom. Nádasdyanam, cum violatione curiarum, utpote D. Stephani Mednyánszky, et deprædatione parochiae. O Domine, in quae nos reservasti tempora! In festo Pauli simili modo Lieskoviense templum. Deus sit vindex.

Anno 1664. die 28. Januarii. Horrenda eclipsis solis fuit, ab ipso ortu ad 9 antemeridianam. Deus sit protector noster.

Anno 1664. die 4. Aprilis. Bona Liethaviensia, utpote medietas oppignorantur per Ill. Comitem D. Gabrielem Illésházy in 30 millibus Taller. Illmo Comiti d. Stephano Teökely. Possideat jam taliter cum inclyta posteritate in Annos!

Anno 1664. die 9. Aprilis. Oppidum Dwurdosin in Comitatu Arvensi funditus conflagratum, circa 2 pomeridianam.

Anno 1664. in Julio. Arx nova Zrinio Turcis tradita per Generalem Montecuculi, cum summo despectu et dispendio Excellentis. Comitiss Bani Nicolai a Zrinio, Canisa quoque prodicione Germanorum et Generalis Stroczy derelicta, quam jam expugnasset Excellentissimus Comes Bauus. Bona eiusdem Comitiss Bani ad Csakatornyam omnia devastata, una cum templis Catholicorum. Turca transdanubianas partes ferro, igne devastavit, cum abductione memorabilium hominum. Utuntur Germani suis fraudulentis ordinariis! Domine, in quae nos reservasti tempora, serva nos, perimus!

Anno 1664. sub finem Julii, et in Augusto Turca partes transdanubianas depopulatur. Illustrissimus Comes Ladislaus Rakoczy ad Varadinum Caput deposuit, propter discordiam Dominorum Barkóczy et ceteri militis. Pro 16. Augusti mandato Excellentissimi Palatini Francisci Vesselényi castra metantur ad Serences, sed propter inconparitionem 13 Comitatum, dissolvuntur. Illustr. D. Comes Stephanus Thekely rediit faustus ad Arvam Arcem. Denuo indicatur Insurrectio per eundem Comitem Palatinum pro 7. Sept. ad eundem locum.

Anno 1664. die 18. Novembris. Perpetuo deplorandus et insperatus casus Excellentissimi Hectoris, totius Cristianitatis imo defensoris, Nicolai a Zrinyo, qui recreationis causa venabatur, interfectus per feram bestiam aprum. Ecce, quomodo moritur justus, et nemo considerat. Viri justi tolluntur, attamen virtutum heroicarum memoria viget, et florebit in perpetuum.

Triumphat modo P. P. cum asseclis! (Ki lehetett az?) Divinitus confundatur. Apposuit vere moestus I. G.

Anno 1664. die 24. et sequentibus Decembris, Colonellus S. M. Franciscus Kayserstain transibat versus Szatmahrinum cum Mille et 600 militibus, equitibus et peditatu, multa damna inferendo per totam Hungariam, vel potius reliquis adhuc Hungaris sponte et benevole deditis. Deus sit ultor nostrae defensionis, et in futuro seculo (*itt következik egy nem közölhető kifakadás a császáriak ellen.*)

Anno 1665. Pientissime moritur in domino S. D. Joannes Malatinszky, Castellanus Arcis Lykava, meorum sincerorum unus, cui tribuat altissimus gloriosam resurrectionem. Eodem anno triplices horrendae Cometae apparuerunt, duo ex oriente et unus a septentrione.

Anno 1665. natus desideratissimus filius Spectab. ac Magn. D. Julii Sunogh in Arce Bilicensi, baptisatus 17. eiusdem (Januar.) in Byala Polonorum, per Reverendum et clarissimum virum Joannem Sinapium, cum periculo vitae suae. Julius Deo placidum nomen. Sequenti die 18. Januar. Solemnitas baptismalis celebrata ibidem in Arce Bilicensi, praesente Ill. D. D. Comite Stephano Teökely, et Magn. D. Stephano Palocsay, et aliis nobilissimis personis. Vivat Deo et Patriae.

Anno 1665. mense Februario, fortalitium celeberrimum Transilvanie Sykelhyd vocatum in gratiam Turcorum funditus demolitum et de -- propter (*a többi kivakarva és olvashat-lanná tévé.*)

Anno 1665. die 23. Octobris pientissime moritur Ill. Domina Sidonia Sunogh, Consors dilectissima I. D. C. Gabrielis Henckel, in Arce Tarno ---. suo Genitoris tutelae relinquens tres filias, Ill. Dom. Com. Julii Sunogh!

Anno 1665. die 2. Februarii. Movit pedem in Arcem Hust Illustr. Comes Stephanus Theokely, cum dulcissimo filiolo Comite Emerico Theokoly. In eodem itinere installatus Comes Emericus Theökely in supremum Comitum Comitatus Marmarosiensis, quem diutissime conservet Divina Maiestas. Dominus Parens continuando iter Transilvanicum, satis pro votis rediit solus ad nos. Vivant uterque Deo et Patriae!

Anno 1665. die 29. Februarii venit in Comitatum Arvensem Colonellus Wolfgangus Pio, cum 700 equitibus, et 2500 peditibus, ad matutinum, habendo stationes in Alsó-Kubin, Bisztorecz, Nagyfalú, Parnicza et Zazriva, dispositione et providentia D. Capitanei Georgii Zmeskal. Deus sit protector noster. Eodem anno et die (febr. 29.) amicalis compositio facta inter Illustr. Comitem D. Gabrielem de Illésháza et M. D. Mathiam Osztrozics, cum domicella Elisabetha Osztrozics, filia denati

M. D. Pauli Osztrozics, medio magistri prothonotarii Francisci Nagy-Leszenyei, ratione clenodiorum argenteriorum et leguminarum. Pereat justitia, fuit minus nam venalis!

Anno 1665. die 14. Aprilis pientissime ac devotissime moritur G. D. Georgius Zmeskal, Capitaneus Arcis Arva, festum Pascatis bene sanus et vegetus (*igy*) in domo mea celebrans, subsequenti die insperate valedixit mundo.

Anno 1665. die 25. Aprilis, Mareschallus Regni Poloniae, Lubomirszky transibat per Comitatum Liptoviensem, et miles suus Germanus, mixtus cum Polonis, per Comitatum Arvensem, ad Rowna Hora montem.

Anno 1665. dominica Trinitatis, honestissime sepultus G. D. Georgius Zmeskal, Capitaneus Arcis Arva, praesente Ill. Comite D. D. Stephano Teökely, Spect. ac Magn. D. Julio Sunogh, et Stephano Petrocy, nec non in summa frequentia Magnatum et nobilium utriusque sexus.

Anno 1665. die 18. Augusti ex ingentibus pluviis sequuntur exundationes aquarum nimis damnosae, tota septimana. Justi puniuntur a Domino.

Anno 1666. die 21. Februarii. Illustrissima Comitissa Domina Domina Catharina a Frangepanibus, Conthoralis Excellentissimi Comitis Petri a Zrinyio, Bani Regnorum Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae cum dulcissima Domicella, et solemniter Comitatu Noctem egerunt in Parnicza, Comitatus Arvensis, deducendo eandem Domicellam sponsam Helenam Comitissam a Zrinyo, Sponso, Serenissimo Principi Francisco Rákóczy, quibus benedicat Jehova ex Alto.

Anno 1666. mense Martio. Comes Emericus Balassa mirabiliter liberatur ex Captivitate Viennensi, ex Arce sua Dévén varios excursiones, depraedationes et invasiones patrabat.

Anno 1666. die 2. Martii. Nuptiae celebratae in Zbo -- Serenissimi Principis Francisci Rákóczy cum Illustrissima Comitissa Helena perpetua a Zrinyo, Excellentissimi Comitis Petri a Zrinyo, Bani Regnorum Croatiae, Dalm. et Slavoniae filia, ipso praesente, et dulcissima Conthorali Catharina a Frangepanibus, quibus benedicat Deus ex Alto. (Nagy Iván e házasságot Mart. 1-jére teszi.)

Anno 1666. die 9. Octobris Michael Fysich, Matthias Starysko et Michael Stemanko juridice sub Arce Arva sententiationati capitaliter, et in amissionem bonorum, propter praedationem commissam contra I. C. D. Stephanum Teökely, plenipotentiarium Directorem Bonorum Arcis Arva, et Lyethaviensium. Adam Stewanka proscriptus, propter absentiam a jure.

Anno 1666. die 12. Octobris. Gratia Il. Com. D. Stephani Theökely perpetui de Arva mihi demonstratus locus pro aedifi-

canda mola in Gelsava per G. D. Joannem Gilany et G. D. Albertum Mesko, praecipuos familiares S. Cels., quam gratiam obligat me et meos in posterum demereri continuis servitiis. Vive ut vivas Comes Illustr. in perpetuum cum dulcissimis.

Anno 1667. 12. Januarii nocte sequenti 2 hora antelucana Illustrissimus Comes D. D. Gabriel de Illésháza, post multos cruciatus veneni Polonici, insperate moritur in Arce Bytcsiensi, cui Deus tribuat gloriosam resurrectionem. Apposuit moestus — unus fidelium Joan. Guzics p. t. Vice Comes Arvensis. Sic transit gloria mundi immundi. Cuius corpus, cum summo contemptu curru vili, insidentibus duobus Polonis, traditur, et sequenti die in Arcem Trencsiniensem devehebatur, concomitante infideli socia Polona, quam utinam nunquam novisset! Agnitam veritatem tacendo, abnegare peccatum, contra Spiritum sanctum, quod irremissibile hac, et in futura vita! Servus sciens et non faciens voluntatem domini sui, dupliciter vapulabit!

Anno 1667. die 28. Aprilis. Illus. Comes D. D. Gabriel de Illésháza minus honeste sepelitur in Sacello Arcis Trencsiniensis, pro se renovata, et tumulo exstructo. Polona infidelis socia, tertio die post tumulationem, privatur Bonis Trencsiniensibus et Bicsensibus, triumphat Ill. Comes D. D. Georgius de Illésháza. Eventus Acta probabit!

Anno 1667. die 6. Julii horrenda nubifragia, fulmina et fulgura, circa Velicsnam, Revisnam, Benyo Lehotam, Kis-Biszterecz. Homines fulmine lethaliter vulnerati, multa pecora suffocata, Domus et Molendina diruta in Comitatu Arvensi, quod in posterum avertat Divina Maiestas. Et sequentibus diebus Julii grandines multa damna intulerunt.

Anno 1667. sub initium Octobris Leopoldi Imperatoris romani et Regis Hungariae natus primogenitus filius in festo Michaelis Archangeli, baptisatus Ferdinandus Venustus, Josephus, Michael, quam conservet Deus in desolatissimae et afflictissimae Hungariae defensionem et emolumentum.

Anno 1667. mense Decembri Sempronium funditus conflagratum. Deus avertat similes casus a Christianitate.

Anno 1668. die 18. Januarii. Illustrissimus D. Comes Stephanus Teokely unicum filiolum dulcissimum, Ill. D. Comitem Emericum Toekely ad frequentanda studia, et stabiliendam veram orthodoxam religionem evangelicam Eperjesinum gratulabundus, et Strogis Paternis lacrimabundus summa cum benedictione, per Virum clarissimum et Reverendissimum Joannem Synapium facta in templo Arcis Arvensis, laudabiliter expedit. Cui Jehova benedicat ex alto.

Anno 1668. die 5. Februarii. Nuptiae celebratae Ill. Comitis D. Adami ab Erdeőd in Sáros, Comitatus Sarosiensis, cum Ill.

Domicella N. N. filia quondam Comitis D. Ladislai Rákóczy fatis ita foveantibus; sponsus suprascriptus sequenti septimana finitis nuptiis, insperate in pustulis moritur ibidem, summo moerore novae Sponsae, et Matris unici filii, Ill. D. Comitissae Evae Forgács de Gyemes.

Anno 1668. die 15. Augusti hora nocturna insperate mortua in puerperio Ill. Comitissa D. Eleonora a Promnicz, Conthoralis dilectissima I. ac Magn. D. Julii Sunogh, cum prole recenter nato. Cui tribuat altissimus Jehoa gloriosam resurrectionem. Apposuit in Arce Bicsevere moestus Joan. Guzics. Sepulta d. 13. Nov. in Cripta avita Biliczensi, non tamen absque scandalo verae orthodoxae religionis Evangelicae.

Anno 1668. die 28. Augusti pie moritur in Domino Generosus D. Joannes Reviczky 9 vespertina, Annor. aliquot Incl. Fam. Thurzó Causarum Director, et praesenti Anno Comitatus Arvensis juratus Notarius, cui tribuat Jehova gloriosam resurrectionem.

Anno 1669. die 21. Januarii. Conthoralis dilectissima Ill. Comitis D. Nádasdy, in partu laborans, moritur.

Anno 1669. die 8. Februar. in Mokhrad. Anno 1623. die 8. Februarii natus Illustris. Comes D. D. Stephanus Teökely in Arce Kaesmark, Supremus ac perpetuus Comes Comitatus Arvensis, eorumque Bonorum et Liethaviensium Plenipotentarius Director, S. C. R. M. Consiliarius, Eques Auratus, quem vivere faciat Divina Majestas, cum dulcissimo Filio Il. Comite D. Emerico Teökely quam diutissime in nominis sui sanctissimi gloriam, et Ecclesiae Evangelicae propagationem, desolataeque Hungariae emolumentum et defensionem. Ita vovet gratulabundus Joan. Guzics p. t. V. Comes Arvensis.

Anno 1669. Die 12. Februarii inopinate moritur in pustulis I. Com. D. Helena Illésházy, consors dilectissima I. Comitis D. D. Francisci Eszterházy, absque prole, Filia unica I. Comitis D. D. Gasparis Illésházy, in Arce Trencsiniensi, inter 2 et 3 pomeridianam.

Anno 1670. sub initium Aprilis Franciscus Rákóczy et Petrus Zrinyi, conspirando cum Imperatore Turcarum contra Leopoldum Imperatorem Germ — — — — — (*a többi kivakarva, nem olvasható.*)

Anno 1670. die 29. Maji transibat miles Germanus cum Generali Spork, 16 Legiones bene armati, ad coercendam Rebellionem Rakoczyanam, cum sibi adjunctis. In eo tempore calamitas Hungariae cepit. Eodem anno et die, minus speratus, sed gratus, venit in domum meam G. D. Gaspar Hoher de Hohenfels, conthoralis meae dilectae uterinus frater, sub Regimento Ducis Holsatiae Joannis Adolphi, qui Vivat Deo et patriae.

Anno 1676. Varias persecutiones tota Hungaria experta a Germanis, similiter ab Hungaris, multi Comitatus depopulati, absque respectu Nobilitatis, Castellum Rosenbergense (Liptóban) conflagratum, multis illico interfectis Germanis et Hungaris. Deus protector sit noster!

Anno 1678. die 12. Decembris insperate, sed devote moritur G. D. Sigismundus Berzeviczi sen. in Civitate Kaesmark, ipsa 12 hora meridiana, affinis meus dilectissimus. Sepultus ibidem in Kesmark 8. Januarii 1679. in templo slavonico Kesmarkiensi, cui tribuat altissimus gloriosam resurrectionem, relinquit perpetuum moerorem meae uterinae sorori, Annae Guzics cum orphanis suis.

Anno 1679. a festo Michaelis Archangeli fere per totum Comitatum Arvensem grassabatur horrenda infectio pestis; Deus in posterum avertat. Eodem Anno, toto Novembri apparebat super Thirnaviam horrendus Cometa, cuius cauda penetrabat ad ipsam Civitatem, cum variis -- bus. Nulla calamitas sola, miles Germanus, Rebelles invaderunt totam Hungariam. Deus protector noster! Apposuit lacrimabundus Joan. Guzics.

Ez az utolsó Guzics János kezétől való jegyzet, mintán ő majd 2 évig tartó sinlődés után, mint fia írja, 1681. decz. 24-én »post multos cruciatus« meghal.

Tartalmaz a könyv még több jegyzetet, melyek a naplóíró hasonnevű fiától származnak, de egyet kivéve, történeti beccsel nem bírnak, azért nem is közöljük. E jegyzet Tököly Imre elfogatására vonatkozik, és így szól:

Anno 1685. Celsissimus Princeps D. Emericus Tököly est per Passam Varadiensem Varadini fraude et dolo captus. Si finis bonus, laudabile totum. Eodem anno universa fortalitia ex manibus eiusdem D. Tököly, per Armadam Caesareanam accorda et proditione (ubi opus erat) sunt capta, excepto Munkács, ubi Celsissima domina Helena Zrinyi, cum duobus orphanis se se occludendo, gratiam Caesaris nullatenus acceptare voluit. In fine laus canitur.

Végül a Guzics-család czímerét közlöm, mint ez Guzics János végrendeletén látható: Fennálló paizs, kétfelé osztva; a felső részében három egymásmellett álló csillag, az alsó részén egy a nyakán nyállal köröszkül lőtt hattyu. Melyik királytól és mikor kapták czímeres levelüket, nem tudhattam meg, valamint ennek most hollétéről sincs tudomásom.

Közli: RAKOVSKY ISTVÁN.

LEVELEK ÉS OKIRATOK

II. RÁKÓCZY GYÖRGY FEJEDELEM

DIPLOMACZIAI ÖSSZEKÖTTETÉSEI TÖRTÉNETÉHEZ.

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

XXIII. 1650. október 30.

Instructio pro (Ladislao) Ujlaki, ad illm. dominum campiductorem Kozacorum Zaporoviensium.

1. Megindulván Isten áldásából, az heitman követeivel és tokai bég emberével együtt járjon, útlejében az mi birodalmunkban reájok illendő gondot viseljen, azontól is mindenütt szép egyességben, barátságban élve és járva vélek, magokat úgy alkalmaztassák, semmi idegenségre való alkalmaztosságot ne szolgáltatassanak, sőt inkább mindenben hozzánk alliceálják.

2. Molduába érkezve, az vajdával szemben legyen, nevünkkel böcsülettel köszöntse, levelünket praesentálja, mind menő és jövő útjának alkalmaztosságára uti levelet és késérőt kérjen, de útjának okáról és instructiójának semmi részéről egyéb jelentést ne tegyen, se ne tétessen, hanem csak azt: mivel az hetman is ő klmé hozzánk emberét küldötte, mi is böcsületit meg akarván adni és az régi jó akaratot fenntartani, azért küldöttük és bocsáttottuk emberünket. Onnan elmenve continuálja útját az hetmanhoz, valahol találni fogja, kivel szemben levén, nevünkkel böcsülettel köszöntse, levelünket ajándékunkkal együtt praesentálja és minden jó akaratunkat ajánlja.

3. Jelentse meg az..... régi jó akaratot és barátságot fenntartván, ez előtt már jó idővel mind ő kegyelméhez, mind pedig az tatár hához ő felségéhez és sultánokhoz követeinket expedíáltuk volt, de véletlenül történve az tatárságnak érkezése az Prut vize mellől, csak Isten tudja, micsoda szerencsében és mennyi kárvallással szalattak és maradtak megis életben embereink, melyről elhittük, hallhatott is ő klmé, ezt mostan oda ment emberünk is, kit ő klmé ismer, Ráczy György megtudhatja mondani.

4. Ő keglme hozzánk küldött emberit, levelét és izenetét is böcsülettel láttuk, vettük és értettük is. Az mi annakokáért első-

ben is illeti az molduai állapot felől való tudósítását, azt elhittük, méltó ok nélkül nem lött, de ilyen jóakaróknak, mint mi, nem most, az mikor az dolog meglőtt és mind ez világ tudja, hanem annakelőtte bizvást értésünkre adhatták volna, mert mi ő klmének semmi akadályt sem ez sem más dolgokban szerzeni nem akarunk volna és titokban is tudtuk volna tartani; azt az ő kegmének hozzánk való jó akaratjának nagy jelének ismertük volna s ezután is akármi dolgot is ha mivelünk közöl, abból ismerjük meg nálók való tekintetünket, hitelünket, ő klmeknek is hozzánk való jó akaratjokat; egyébaránt efféle szomszédságban vé(letlen?) történt zendülés mindeneknek elméjekben vélekedést nemz, az mint mostan is ő klmeknek az mi birodalmunk felé való szándékjokról csudás hírek és szók folytanak.

5. Az molduai vajdával való egység felől hogy tudósított ő klmé, kedvesen vettük, akarjuk és annak állandóságát is kívánjuk, el is hittük, hogy ha szintén egyébképen az jó szomszédságnak kívánsága szerint ezelőtt velünk egyetérteni nem akart volna is, már az ő klmekkel való szövetség szerint jó szomszédságot és értelmet fog velünk tartani, kit ha követ, mi is hasonlóval leszünk hozzája.

6. Az lengyel respublicával és királylyal lött ő klmek békességét az mint javallottuk mindenkor, úgy az keresztyéni vérontásnak és olyan szép országnak pusztulásának eltávoztatásán örvendeztünk, kívánjuk is, Isten tegye hosszas időig állandóvá; és hogy okot nem akarnak adni az békesség felbomlására, azt is igen dicséretesen cselekeszik, ugyanis Isten az igaz igyet szokta segíteni, az szent békességet bontogatókat pedig megszégyeníteni.

7. Mivel pedig kiválképen való kívánságok, az követjek által declaráljuk magunkat, hogy ha az lengyelek az békességet felbontván, ellenek való fegyverhez nyulnának (megyü)nk-e (?) őket megsegíteni, avagy nem, ez dologról azért intimatiót tegyen az hetmannak, hogy mentől secretiusban lehet, úgy tractálja, ne legyen idő előtt való czégére, megjelentvén azt, most is mind az lengyelek s mind azoknak faveáló több nemzetek előtt nem kicsiny kétségben és idegenségben vagyunk az ő klmekkel eddig fentartott barátság miatt, melyet mindazáltal ő klmekért örömet szenvedtünk és ha szintén ő klmeknek egyebet nem segíthetünk is, az minthogy Istennek hála nem is volt szükségek reá másképpen, töttük mindazáltal azt az hasznót, hogy tartván tőlünk is mind több felé kellett vigyázniok, erejeknek vonyódniook ő klmek ellenségeinek és az békességnek felbontására is olyan szabados bátorsággal nem merészelték lépni.

8. Az mi annak okáért illeti az mi declarationunkat, ez levén veleje követségének, ezt igen szorgalmasan elméjében szedje, és oly szóknak nemeivel, s az mint feljebb írunk, az mennyire lehet

titkosabban is tractálja, hogy ebben nekünk méltóságunk, hazánk-
nak és nemzetünknek veszedelme forog, melyre minekelőtte az mi
declaratióunkat és resolutióunkat megmondaná, értesse meg igen jól
az hetmánnal ő klmvel, micsoda helyben legyen situáltatva ez mi
hazánk, úgy mint melyet hatalmas nemzetek vötenek környül,
török, német és lengyel, kikkel külön külön mindenikkel ottan-
ottan volt veszekedésünk, az mint erről, ha régi példákat elő nem
számlál is, az melyek sokak voltak, ottan csak maga idejebelit
is mondhat, úgymint 1631. magyarországi palatinussal, 1636. az
törökkel, 1644. és 45. viszont német császárral való igyeink elég
bizonságok, melyekben noha immediate az lengyel magát ellen-
ségünké nem tőtte, mindazáltal római császár mellett mindenkor
jelen voltak lengyel hadak is, sőt Bethlen Gábor idejében több-
ször is ugyan excursiók is lötenek Lengyelországból és mind-
ezekre nekünk szorgalmatos vigyázásinknak kell minduntá-
lan lenni.

Mindazáltal assecurálja valósággal ő klmeket, hogy vala-
mikor és valamiben nekünk módunk és az mennyire való elégsé-
günk ez feljebb megirt állapotokhoz képest lehet, senmiképen
meg nem akarunk fogynakozni az ő klmekhez való jóakaratumkban
és segítségünkben, csakhogy ez assecuratiót igen értelmesen
cselekedje, mert mi sincere akarunk ő klmekkel tractálni, végezni
és az végezett dolgot meg is állani. Eleiben kell annak okáért
adni ő klmének, hogy minden nagy dolognak nagy fundamen-
tumnak és bizonyos végének is kell lenni. Ezek nélkül penig
(a na)gy dolgok nem bátorságosok.

Az fundamentum annakokáért ez volna, hogy az mint
ennekelőtte is intimáltattuk vala ő klméhez küldött böcsületes
hívünk Máriássy István által, hogy az tatár hánnal szerzene oly
bizonyos szövetséget és barátságot közöttünk, az minemő vagyon
magoknak ő klmeknek, egyébiránt az szövetségnek meglétele
nélkül miképen lehetne bátorságos olyan nemzet közé való
magunk elegyítése, ő klmé maga is igen okosan megitélheti.

Második fundamentum az, hogy ő klmeknek az portán is
kellene valami jó securitást szerzeni, az ki, úgy hisszük, két kézzel
is fogná venni az ő kegyelmek ajánlását, kiből ha egyéb haszon
nem jőne is, ottan csak az is elég lenne, hogy midőn mi ő klmek-
nek akarnánk segíteni, az török részről való bántódástól nem
lenne félelmünk; különben ha egyéb akadály nem lenne is, nem
kicsiny volna az, hogy hadainknak erejének nagy részét az arra
való vigyázás fogná elvenni, ez pedig nem is oka nélkül való con-
sideratio, mivelhogy az lengyel respublicával az töröknek con-
foederatiója vagyon, melyre hozhat ilyen közletről való exemplu-
mot is, *(itt az egyk. másolatban folytatólag van ugyan írva, de
az értelem mutatja, hogy itt veszett el a 8-ik pont végétől egész a*

15. *pont elejéig az instructio*) értjük nyilván ellenünk való igyekezeteket is mind az németiségnek, mind pedig az lengyelnek, hogy ha valamit előbb mi ellenünk, mint sem ő klmek ellen indítani akarnának, meg kell kérdeni, bizhassunk-e hozzájuk, hogy haddal megsegétténének, mennyivel és emberüinknek hozzájuk érkezésektől fogva mennyi időre indulhatna meg az segítő had. Egyszersmind arról is kell vele végezni, hogy az tatárral is concludáljon velek együtt, olyan szükségünk ha találkoznék, segéljenek meg, kiről ha mit concludálhat, tudósítanak is bennünket; annak módja felől is kell beszélni, melyen kellene eljöni az segítő hadnak.

16. Találtattuk volt meg az hetmant, hogy szolgálatunkra szerzene és bocsátana valami százig való jó kozákokot, melyet meg is ígért, most azért ígéretire emlékeztetvén, azon legyen, hogy elhozhassa magával, azoknak pedig tisztviselőjük nem kellene több, hanem csak egy fő- és egy vicehadnagy, ha fizetések felől szó lenne, elsőben négy, azután ötödfél magyar foréntot, ad summam ötöt, melyet bizunk az ő maga hűségére és nekiünk tartozó kötelességekre, mennél alább úgy conveniáljanak, az főhadnagyoknak pedig két annyit, az vicének másfél annyit ígérhetnek, vagy hogy halasszák arra, hogy itt kin több és hasznosabb leszen az mi kegyelmességünkre halasztani, azoknak pedig jó válogatott legényeknek és hosszú puskásoknak kellene lenniük.

17. Az hetman ha emlékezetet teszen az fia felől, kit udvarunkban küldeni rendelt volt, bizvást értésére adhatják ő klmének, valamikor ahoz való kedve leszen ő kegmének, mindenkor készek leszünk azbeli kedveskedésre.

18. Ha bocsát kozákokot az hetman vele, annak útjának alkalmatosságáról végezzen az hetmannal, az mint jobbnak itéli Molduára, vagy Havasalföldre; ha az hetman mint késérőket olyan szín alatt vagy követségnek színe alatt küldi, nem merészli elmulatni az vajda, hogy békével ne hocsássa. Ha pedig különben nem, kölcsön pénzzel is elhozzák.

Egyéb dolgokból pedig, melyekről instructiót nem adhatunk, az üdő és alkalmatosság megtanítja, melyben kövesse azt, mely az mi fejedelmi méltóságunkkal egyező és országunk hasznára nézendő. Segélje Isten minden jóra. Datum in civitate nostra Medgyes, die 30. Octobris, 1650.

XXIV. 1650. ok t. 30.

Haec ultimatum plane et quam secretissime rebusque ita exigentibus sunt proponenda:

1. Hogyha az lengyelek semmiképen az békességet nem accepthálnák, azt kell intimálni az hetmannak, nem mulatozván

semmit rectâ küldje az derék hadakat Krakó alá az aprólékos erősségek és városok alatt nem késvén, minekelötte az lengyeleknek is az mostani gyűlésben löttvégezések szerint derekas praeparatiójok nem lehetne, Krakót megvén avagy csak addig felgyülekezett lengyel hadakat dissipálván, maga penig az hetman egy néhány ezer emberrel hátrább maradván; vagy ha az szükség maga praesentiáját kívánná, azok eleiben mást praeficiálván, az innen praefigálandó helyen fogná megvárni T. T.

2. Interim ha szintén Krakónak megvétele előtt megérkeznek az válasz ott benn levő jóakaróinktól és előbbi jóakaratjokat azoknak experiálhatván, ottan mindjárt ad recipiendum homagium bizonyos nevezetes emberünket fogjuk beküldeni és azonközben illendő apparatussal T. T. subsequálni.

3. Annak szorgalmatosan végire kell menni, hogy ha innen hadat derekast kívánnának-e? és mennyit? és ha kezdenének kívánni, hoc rerum statu abban micsoda akadályok legyenek, meg hell velek értetni, az melyek ezek:

1. Csalhatatlan dolog, hogy az ausztriai ház, mely egyes az lengyel királylyal, in illo statu totis viribus igyekezik retractiót csinálni az mint már is annak híre kezdett pululálni.

2. Az töröknek is szomszédságában lakván, magoktól is, de annyival inkább ausztriai factiók által mind retractiókat mind peniglen ottan ottan eshető irruptiókat tehetnének.

3. Az krakói vajda is Szepességről nem kevés kárt és akadályt szerezhetne.

4. Az molduai vajda is mint legyen affectus ez állapotban ő klmekhez, nem tudhatjuk.

XXV. 1651. márcz. 25.

Nos Susanna Lorantfi Transylvaniae Princeps vidua, partium regni Hungariae dna et Siculorum comes etc.

Nos Georgius Rakoczi princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Nos Sigismundus Rakoczi ex sersmorum celsmorumque Transylvaniae principum domo ortus, ducatumque Munkacsiensis et Rackoviczani, nec non comitatum Zathmariensis et Zabolcziensis dnus etc.

Omnibus quorum interest vel intererit, praesentibus his nostris literis visuris vel auditoris notum testatumque facimus,

Quoniam in pactis dotalibus inter nos Sigismundum Ragoczium et serum principem Henriettam principem regiam Bohemiae ac electoralem palatinam expresse conventum est, idque principum consuetudo ac negotii natura etiam postulat, ut

praedicta pacta solenniter ab utraque parte subscripta ac subsignata paulo ante festivitatem nuptialem permutentur; citius autem cum ob temporis angustum tum ob locorum nimis magnum spatium a sersmo principe dno electore palatino dicta instrumenta Crossnam transmitti non potuere ac proinde nec decreta permutatio, nec a nobis per grosium dnum Johannem Bohnen sersmae dnae electricis Brandenburgicae viduae secretarium (prout a sua sertate tum primum a nobis petebatur) partim ob itinerum periculum, partim ob legatorum nostrorum ante ipsum hinc discessum, transmissio fieri potuit:

Nos toties nominata pacta dotalia (addantur circumstantiae personarum, loci, temporis) ut et recessum a sersmo electore postea missum, sicuti etiam nostram declarationem ei annexam, et dicto domino secretario exhibitam, verbotenus descripta, manibus nostris subscripta, nostrisque sigillis corroborata omnique meliori modo ratihabita ac approbata ac pridie nuptiarum Crossnae solenniter exhibenda permutandaque, ilstri ac magco dno Francisco Rhedei de Kis-Rhede Maramarosienzi supremo perpetuoque comiti, libero baroni in (*üres hely vagy négy szónak*), consiliario ac in hoc negotio legato nostro primario exhibuisse, omniaque eo pertinentia, sine ullo defectu praestanda injunxisse ac hoc ipso denuo injungere.

Si vero ob funestum, nobisque tristissimum duplicem mortis casum, heri a nobis intellectum, nuptiae ulterius differendae, adeoque praedictus dnus legatus ex itinere, jam ut speramus, plusquam dimidiam partem confecto revocandus foret, ne ob toties indicatam pactorum dotalium, ac utriusque recessus permutationem nova ulteriorque mora interjiciatur, in verbo veritatis ac fide principum sersmae dnae electrici Brandenburgicae viduae, sersmo dno electori palatino, Carolo Ludovico, sersmo principi Henrietae, omnibusque ad quos pertinet hoc nostro scripto pollicemur, ac spondemus sancteque certos ac securos reddimus:

Nos jam saepius descripta pacta dotalia, recessum tam sersmi dni electoris, quam nostrum verbotenus (nisi quod in pactis dotalibus nos Sigismundus titulum principis Transylvaniae calumniarum ac modestiae causa non admiserimus) secundum omnia puncta et clausulas approbasse, rata et grata habuisse, approbare, rata et grata habere, eademque omnia superius declarato modo infallibiliter ac inviolabiliter confirmata per legatos nostros bona ac christiana fide pridie nuptiarum exhiberi ac permutari curaturos et mandaturos, ita ut haec nostra declaratio eandem vim, quam authentica illa instrumenta, obligandi conjugiumque sancienti habere possint ac sine ulla exceptione debeant. In quorum omnium fidem haec scripsimus, subscripsimus nostris-

que sigillis confirmavimus omnia animo amico, sincero, principibus-
que in re tam seria sanctaque digno.

(Bisterfeld fogalmazványa.)

XXVI. 1651. május.

Nos Matthaeus Basaraba princeps et vajvoda ac haeres perpetuus Valachiae Transalpinæ etc. Damus pro memoria quibus convenit universis: Quod confoederationem nostram cum ilmo quondam Transylvaniae principe Georgio Rakoci foelicis memoriae habitam nunc quoque renovantes juramus per deum, qui est in trinitate unus ac animæ nostræ salutem, quod etiam cum moderno celsmo Transylvaniae principe, ilmo dno Georgio Rakoci juniore etc. foedera et statuta in omnibus articulis sancte ac juste observabimus et præterea quinque millium florenorum summam ex veteri moneta o dutka Hungaris vocata constantem, quam annuatim tribuere solemus ratione decimationis ovium, quæ intra regni nostri limites pascuntur, inposterum etiam quotannis ad diem sextum Martii, iuxta novum Kalendarium, citra ullum defectum, mutationem et dilationem, ac una cum illis præmemorato ilmo Transylvaniae principi unum equum generosum Turcicum principe dignum phaleris principalibus, argenteis stapedibus, dorsualibus auratis insignitum, et insimul alterum equum castratum suæ celsdñi dignitati convenientem, simul et semel singulis annis suæ celsdñi mittemus. Quam rem et compositionem si ita non præstiterimus, uti supra annotavimus, etiam ilmus Transylvaniae princeps a foedere et obligamine, quod nobiscum et regno nostro constituit, absolutus ac liber existat. Ad horum omnium effectuationem nos deus sic adjuvet et sic largiatur animæ nostræ salutem. In testimonium huius compositionis et firmitatem celsmo Transylvaniae principi literas hasce sigillis nostris et chirographo communitas dedimus in civitate nostra Tergovista loco sedium nostrarum iudiciariarum, anno dñi Millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo, die (*üres hely*) mensis Maji.

(*Oldh aláírás*). (P. H.)

(Ered. patens alakban.)

XXVII. 1653. eleje.

Memoriale.

1. Midőn hadikészület felől való parancsolat publice adatik ki, nem illetlen sem szemérem az fejedelmeknek is készülni; nekem tetszik élés és társzekerek készítése; nem árt, az mi olyas

marha, ládákba is elrakogatni s készen tartani, némelyeket pedig szekszénás lovakra, ha kívántatik, mindjárt indíthassák.

2. Nagtok legyen helyben Fejérvárott, míg el nem válik ez dolog, akármí hír tanálja helyben Nagtokat, mert míg másunna oda megyen, addig bizonyos helyben mehet Nagtok.

3. Asszonyunknak indulni mikor kellessék s Ngk is, az idő mutatja meg és hova is, mind pedig kikkel; mindazáltal csak az mostani gondolkodás szerint az én discursusom ez:

Mostan nevezetes ember asszonyunk mellett Sulyok István uram legyen, ő klmé után hopmester és vagy két emberséges nemes főrendű, Ngd hiteles emberei.

Kérésére ő Ngnek csak mostani állapot szerint: az udvari seregből az én százam, ki végig ott legyen szerestől, aranyaszéki lovas jó két száz, udvari gyalog száz, Szamos-Újvárig ez legyen, azután ha kívántatik, Doboka vármegyét és többeket is rendelhetni.

Ngd mellett Bethlen Ferencz, Barcsai Ákos uramnak szükségképen kell lenni; nincs mód abban, Havaselföldében vagy másuvá menjen Barcsai uram, azonban többek is érkeznek és annak idejében Ngnek Szebenben kell menni.

4. Ngd mellé kegyelmes uram szükség fejedelmi méltósága szerint hogy hadak menjenek; de mivel ha kell lenni valaminek, az az dolog vagy az Oláhországban, vagy Háromszék tájékján az előljáró hadon válik el okvetetlen, ha az vész gyarló, az ide hátra való reménység is, azért kegyelmes uram oda Ngod rendeljen derék erőt; Ngd mellé pedig mind érkezik azon közben. Még mostan nem ideje ugyan indulni, de Váradból, Jenőből kell mentől felesbet az helyeknek derekas megszükölések nélkül behozni lovas hadat, az hajduságnak két részét, azon kívül az vármegyéket.

5. Az dragonokat Jenőből, Bánháziékat Máramarosból Ngd hívassa be.

6. Az százság gyalogja hogy készen legyen klmis uram és mindjárt mustrálják őket Nagy-Sinknél, Ngd parancsoljon kegyelmes uram; azalatt megtanítt az idő, hová kellessék fordítani, mert idő előtt nem kell azokat Szebenben bocsátani, meg Ngd mellé is, hanem inkább székelyt az helyett válogatva, az idő azután megmutatja.

7. Az vármegyékre az én tetszésem szerint Ngd úgy parancsolna, az gyalog számára egy hó-pénzt fl. 4 egy-egy személyre szednének és administrálnák az perceptoroknak mindjárt, ha nem kívántatik, tudják az adóban, azután való hóra pedig fl. 3. Ennek Ngd több hasznát veszi; mert ha az ország felül, ne reméljen Ngd semmi proventust, sem adót; az pénzt szükségére fordíthatja, vármegye gyalogjával pedig bizony soha szükségét nem teszi Ngd.

8. Az Bőjthi katonái hadd jűjjenek be kegyelmes Uram Thordától, mert könnyű had ellen ellenkezni, nyargalni, nyelvet fogni, csatázni, tudom én, mit teszen az székelj had; az tatárban, kurtányban nehéz kopját törni, mert az elszéled; ha nyerünk Ngodat, s ha vesztiük, minket ér elébb.

9. Az vajda segétségére úgy volna jobb menni, ha lennének derék erővel; ha ott nyernők, jól maradna a haza. ha ott vesztiük, itthon is veszteni fogjuk; ha Csikba is vigyázó marad Petki urammal s másutt is, nem tudom, mit ígérjek az sok felé szakadozott hadnak; az útakra csak gyalog kell. Erre is ugyan az idő tanít meg s ha derék haddal mehetünk és én is élek, talám nekem kelletik mennem, ha rész hadat kell küldenünk, ahoz kell választani az embert is.

10. Gyalog kapitán Darabos Gergely, Boros János, Pap András uramék legyenek Ngd körül és Ebeni uram is, azonban ha az hírek újulnak, be kell hívatni Gellyént, Kádast, Patakit, Szuhait s többeket is. Ott kin Kis András, Bekenyi, Gelléri elég leszen és az ecsedi öreg legény katonák.

11. Portára és Havasalföldében szükséges az embereknek jűni menni s csak kapikihának írni, hogy mind Tatár-, Kozák-, Lengyel-, Oláh országok fenn vadnak, mi legyen belőle, Isten tudója, Ngd is vigyáz hatalmas császár országára, de parancsoljanak mind szilistrei, temesvári, boszniai és több pasáknak s az budai vezérnek is, vigyázzanak, és Ngdl együtt gondot is viseljenek.

12. Az udvari katonáknak alá menni szerestől illendőnek itílem kegyelmes uram.

13. Kegyelmes uram praefectus uramnak legyen gondja in illo casu az káptalanra. Az borbereki várban kell őket mind levelestől collocálni s az deákokba is melléje esketni, talám az mesterek is oda mennének, annyi drabontnál nem lennének alább valók.

Én kegyelmes uram írom csak magam egyigyű tetszésemet, Ngdnak vadnak böcsületes hívei, communicálhatja; Isten pedig vezérelje Ngdt.

(Kemény fogalmazványa.)

XXVIII. 1653. márcz. 25.

Serenissima Regia Maiestas Domine benignissime.

Demissam meam confidentiam, quam in Regia eius pro-
pensione collocatam habeo, vel hoc pacto sincere testaturus,
scire eam volui, quomodo a Palatino Moldaviae uti Celsissimus
Princeps Dominus Pater et praedecessor noster magni nominis,
ita et ego ac confederatus noster Illmus Dnus Vaivoda Trans-
alpinae Valachiae ab ipso Palatinatus sui primordio clan-

destinis machinationibus et minis apertis lacessiti simus, etsi praeter Vicinitatis iura utrique nostrorum peculiari etiam foederum nexu devinctus fuerit, nihilominus in omnes occasiones sedulo intentus, quibus virus praeconceptum in perniciem nostram effunderet, proprio eloquio adversam hanc intentionem nunquam se deponere velle, aliquoties iurando affirmare nihil veritus. uti id superioribus temporibus aperto etiam Marte in praescriptum Dn. Principem Transalpinensem attentaverat, et nisi infoelici pravae intentionis eventu divinitus punitus fuisset, eodem cursu gratae memoriae etiam parenti meo, et hisce regionibus exitium afferre insimul allaborabat. Deo tum vindice reiectus, licet Victoris favorem in reconciliatione satis superque expertus, strictissime foederibus devicerit, parum tamen hoc apud ipsum valuit, nec unquam animum hostilem (quamvis pellem saepe saepius) mutavit, cuius talia molimina cum in dies maturari, et mox velut ignes occultos in aperta arma erumpere praesentiscam. Deum testor, inuitus et provocatus nullo actus dominandi aucupio, sed cum inculcata tutela sciens praeveniri homines incauti esse, et tela praevisa minus ferire, Vicinum tam nocivum cum alias non licuerit armis a vicinitate remove, vel saltem compescere Deo propitio in animum induxi: quod Maiestati Vrae Regiae tempestive significatum volui, ne adversis rumoribus occupata, ac me, qui toto conamine eius obsequiis addictus sum, contra se et suos aliquid moliri crederet. imo iustis facti mei causis si ex me perceptis tantum abest, ut iusta ultioni indignaretur, ut hominem nullis fidum vicinis correctum, suo probare dignetur calculo et studia mea maioris habeat quam lenocinia illius fluida. Quod uti propensus in nos Maiestatis Vestrae favor sperare iubet, ita eidem diuturnum regimen ex animo precor. Datum in Civitate mea Alba Julia die 25. Martii, Ao Dni 1653.

addictissimus servitor
G. Rákóczy.

Külczim: Serenissimae Regiae Maiestati, Domino Joanni Casimiro Dei gratia Regi Poloniae, Magno Duci Lytvaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Masouiae, Lyvoniae, Smolniciae, Csernehoviaeque, nec non Svecorum, Gottorum et Vandalorum Regi haereditario etc. Domino benignissimo etc.
Die 25. Martii.

(Eredetije a pétervári levéltárban.)

XXIX. 1653. május 20.

Illustrissime Domine Amice nobis observ^{me}.
Litteras Ill^{mae} Dominationis Vestrae eo maiori observantiae affectione accepimus, quanto id nobis gratius extitit, quod

ignotis (?) officii sui et benevolentiae argumenta apud Sereniss^{mam} Regiam Mattem exhibuerit, cui non possumus non eo nomine reciprocae benevolentiae nostrae promptitudinem offerre, et pro omni occasione testatam promittere, praesertim ubi inchoatum hoc amicitiae studium tandem pari passu continuaturum ulterius etiam cognoverimus, quod et confidimus, benevole Ill^{mam} D^{nam} Vestram requirentes, pro Principe sui studioso habere nos velit, et tandem de caetero diu ad vota valere ex animo volumus. Datum in arce Radnotth die 20. Maji 1653.

Ill^{mae} D^{nis} V^{rae}

amicus benevolus ad officia paratus
G. Rákóczy.

Multa crediderimus, pro more suo Basilius Vaivoda apud Ser^{mam} Regiam Mattem aget et acturus est contra personam nostram, quae cum nihil nisi proprii cerebri commenta sint, ut rem omnem breviter Suae Matti perscripsimus, Ill^m D. V. benevole requirimus, faciat id pro autoritate sua, ne leves illius accusationes fidem obtineant. De caetero etiam, si quae tabelarius noster nomine nostro propositurus est, fidem illis habere, et suae Matti referre haud dedignetur.

Külczim : Ill^{mo} D^{no} Stephano Koriczinecki, Comiti in Pileza, Regni Poloniae Supremo Cancellario, Varoriensi, Oycsoviensi, Vudbramsiensi Capitaneo, Amico nobis observan^{mo}.

Die 20. Maji.

(Eredetije a pétervári levéltárban.)

XXX. 1653. május.

Comitatibus, sedibus Siculicalibus.

Georgius. Spectabiles generosi.

Volt szándékunk ezelőtt is, hogy az ország constitutiója szerént egy alkalmatos időben generalis mustrát hirdettessünk klmteknek s magunk személyünk szerint meglátogassuk, kimicsoda készüllettel legyen édes hazájának, mikor az szükség kívánná, hasznos szolgálatjára. Mely szándékunkat eddég, hol egy s hol más szükségösb dolgaink occurrálván, halasztottuk; mostan azért azon szándékunkban elő akarván menni, hagyjuk és parancsoljuk kknnek serio sub poena in articulis regni constituta fejenként, klmtek személye szerint s a mellett lovasával, gyalogjával oly készen legyen az generalis mustrához, hogy ezután második levelünk érköztvén, az mely napra és helyre parancsoltatik, késedelem nélkül személy szerint lovasával, gyalogjával, jó hadi készüllettel indulhasson és jöhessen. Élősszekereit is klmtek oly készen tartsa, hogy ha kívántatik nemcsak mustrára, hanem

Ez indefinite ugyan táborban is szállhasson mindjárt; még az aratás előtt
vagyon. akarnók Isten engedelmeiből ez szándékunkat végbevinni. Secus
 sub poena in articulis specificata non facturi.

Specifice. Lupul vajda, amint Máthé vajdától informáltatunk, újlag nyughatatlankodik, hadat gyűt. Kímetek tudják nyughatatlanságát és nem egynehány úttal Máthé vajda ellen való indulatját. Noha tőle nekünk nem kell tartanunk, mindazáltal az vigyázás nem ártalmas nekünk is. Lupul is vegye eszébe, nekünk is országúl vagyon vigyázásunk az ő nyughatatlanságára és hatalmas császár országának békességes állapotjokra. Kegyelmeteknek ezért hagyjuk és parancsoljuk serio sub poena in constitutionibus regni expressa személy szerint is gyalogjával és lovasával, élésszekereivel, mentől jobb hadikészülettel lehet, legyen oly készen minden órában, hogy ha magunkra való vigyázásnak okáért táborban kellenék szállanunk, Lupul vajda vesztég nem ülven országában, második parancsolatunkat veszi, mindjárt késedelem nélkül személyek szerint lovasával, gyalogjával, igen jó hadi készülettel, élésszekereivel, az hova az szükség kívánja és parancsolni fogjuk, táborunkban az praefigálandó napra és helyre okvetetlen jöhessen s jelen lehessen

(Fogalmazvány, orsz. levéltár, Lymbus.)

XXXI. 1653. j u n i u s.

Punctorum ab ilmo et celsmo principe Transylvaniae per replicam ad illum generalem exercitus regni Poloniae transmissorum resolutio.

Propositi mei semper erat, illa in sersmum regem dnum meum celsmum et inclitam rempublicam nostram affectus Ilmae Cels. Tuae argumenta tantum aestimare, quantum ipsa evidenti sinceritate et immutabili confidentia Ilmae Cels. Tuae constare videntur.

Et in primis ubi manifestum esse didici nullam cum Basilio et sibi foederatorum intercessisse armorum amnistiam, quin potius hucusque feliciter exercitus ab Ilma Cels. Tua adversus eum coadunatos in citerioribus Valachiae partibus commorari. Quid restat? nisi unicuique illud curare, ut quantocius conjunctio armorum adversus hostiles impetus pari nostro gradu in unum coalescat. Quod vel maxime ex eo Ilmam Cels. Tuam apud sermam regiam Mtem totamque rempublicam facile obtenturam spero. quod internuncios Chmielniczii ad Ilmam Cels. Tuam directos ad se admitti nequaquam passa est, copiasque literarum hujus rebellis subditi sermi regis ad manus sacrae regiae Mtis transmiserit: pari sersmi regis nostri dni mei celsmi facto, qui nuntium ejusdem perduellionis Anton nuncupatum conspectu suo carere

voluit, et in hunc usque diem separato loco detineri mandavit. — Copiam punctorum supplicationis Chmelnicii ad sacr. regiam Mtem per manus meas directam, tum quoque responsum a me Chmelnicio per unum ex asseclis ejusdem Anton scriptum manibus Ilmae Cels. Tuae transmittito, ut vel inde Ilma Cels. Tua colligat, quo mutuo eoque sincero animo cum Ilma Cels. Tua certare intendam, nec me aliqua confidentia vinci ab Ilma Cels. Tua patiar.

Chan Tartarorum bono affectu in partes ilmi Stephani moderni wajwodae Walachiae ferri multo mihi gratulor, sed et sersma Mtas regia de eodem per me edocta, singulari divinae providentiae adscribere minime dubitavit. In illud igitur Ilmae Cels. Tuae sibi quoque foederatis elaborandum est, ut et porta Otthomanica (a qua ullum interdictum belli contra Basilium suscepti intercessisse cognovi), et chan Tartarorum hucusque declarato ilmo Stephano affectui suo in longum temporis correspondeant, communique hosti nostro Chmelnicio et ejus adhaerenti (jam enim sersmus rex dnus meus clemsmus, totaque respublica Basilius amicitiam nulliter aestimat, cum eundem manifesto perduellioni regni juratisque hostibus adhaerere videt) nobiscum armis impetentibus nulliter subsidiari vellet, omnino procurandum esse putaram; sic pacato manente ethnicismo tutius communem hostem aggredi, facilius eundem eradicandi daretur occasio.

Nulla conniventia factum esse Ilma Cels. Tua existimet, quod hucusque exercitum ad Glinjanj retineam. Cum enim sersmus rex ea armorum congerie progrediendum sibi in hostes putet, qua ipsis terrorem, sibi victoriam, aeviterni nominis famam, regnis sibi subjectis nunquam cessaturam pacem facilius comparare queat, hoc unum necessitas postulavit, ut hic, qui e remotioribus partibus regni castra ingressi viribus restauratis reficerentur et alia numerosa satis subsidia, quae sersmam regiam Mtem dnum meum clemsmum subsequuntur, simul conjungantur. Et quia magni ducis Moschoviae nuntii nonnisi jam duorum dierum itinere a sersmo rege distant, visum est eos aliquot praestolari diebus. His absque mora expeditis illud restabit, ut cum universo exercitu iter contra hostes arripiatur. Cujus rei notitiam modumque a me Ilma Cels. Tua certo in instanti habeturam sciat. Non enim scenam alicujus conniventiae vel otiosae fabulationis acturos nos patiemur, quando sacra regia Mtas dnus meus clemsmus castra moveri intenderit.

Certum sit Ilmae Cels. Tuae, in illud maxime intendere sacram regiam Mtem dnum meum clemsmum, ut nobis hostem aggredientibus aliunde tutum sit. Sciat igitur Ilma Cels. Tua, sacr. reg. Mtam dnum meum clemsmum his diebus ad sersmum Romanorum imperatorem missuram, quatenus partes dominiorum

Ilmae Cels. Tuae in tuto habeat, bello enim agetur res christiani-
tatis. Quo attento iterum Ilmae Cels. Tuae inculcandum duxi, ut
ea, quae securitatis sunt ad portam Ottomanicam et chan Tar-
tarorum, per se sibi quae foederatos provideri curet.

Sinceritas mea, pariter sersmi regis dni mei clemsmi et
inclitae reipublicae nostrae, licet universo ita pateat orbi, ut
nullis indigeat ad illam evincendam documentis. Hanc igitur
sinceritatem ut Ilmae Cels. Tuae subtrahere deberem, ita confi-
denter mecum et per me, cum sac. regia Mte, inclitaque
republica procedenti, non est ut aliquis praesumat mente evincam,
quantum confidentiae in Ilmam Cels. Tuam cordi adhaereat meo,
ubi jam his diebus de mandato sersmi regis dni mei clemsmi
partem exercitus ad Tyrum fluvium expedio, ut sic facilius
cum magco generali exercitus Ilmae Cels. Tuae et sibi foederatis
necessaria belli conferant, et me expeditius de omnibus certiore
reddant. Illud interim proponendum esse existimo, ut si prius
hostis partes sersmi regis dni mei clemsmi aggredi praesumat:
exercitus Ilmae Cels. Tuae, et sibi foederatorum praesto exercitui
nostro sit. Idem nos facturos sciat, si econtra ille priorem aleam
belli exercitui Ilmae Cels. Tuae obtulerit.

Quia vero nonnulla intercedunt, quae Ilmae Cels. Tuae
causa illustrandorum punctorum ante et modo mihi transmissio-
rum, et per me sersmo regi dno meo clemsmo communicatorum
resolvenda sunt, magcus nuncius exponet, quem adhuc spero apud
Ilmam Cels. Tuam manere.

Interim illam conscientiam et illam famam (indices princi-
pum) compello me cum Ilma Cels. Tua ita acturum, ut universo
christiano pateat orbi de sac. reg. Mte dno meo clemsmo et de
inclita republica nostra nullam ad infrigidandam et flaccescendam
Ilmae Cels. Tuae in nos promptitudinem emanaturam, quin
potius ut Ilmae Cels. Tuae in me et sacram regiam Mtem dnum
meum clemsmum magis magisque accendatur affectus, pro viribus
enitar meis.

(Egykorú másolat, orsz. levéltár, Iymbus.)

XXXII. 1653. j u n i u s.

Sersmus rex Poloniae et Sveciae ultra vestrae amicitiae et
foederum inter reges Poloniae et principis Transylvaniae pignora,
ubi modernorum in Moldavia motuum occasione, et ab armorum
celsmi principis Transylvaniae eum in tractum transisse ac Cosac-
corum a parte adversa studio et auxiliis intellexit celsmum prin-
cipem immisceri causae suae, et communem cum sacr. regia
Mte jam sibi de facto hostem destinasse, quemadmodum etiam
a communi lacescebatur inimico, offert celsmo principi communia

arma et consilia, quibus sociatis proprias et offensas communes rependant hostibus.

Offert vero vires et arma non contemnenda, cum et exercitus stipendiariorum sexaginta millium numerum excedat, et nobilitati indicta sit generalis expeditio, quam vel viritim abibunt, vel per palatinatus certum et numero incolarum aequalem militum intertenent numerum.

Sermus itaque rex non est cessaturus, sed nec pacem Cosacis vel inducias concessurus, cum iam cladibus etiam magis edoctus sit, quam male illis fidatur, respublica praeterea agnovit se quotidie belli protelatione exauriri et quamprimum finem ei imponi a regia Mte postulabit, quod pace obtineri nequit. Vires quoque regni florentiores sunt, quam unquam antea congregatae, nec infectis rebus, vel incerta pace sopitos redeundum est. Tum multi e magnatibus, quorum possessiones hostis rebellione involvit non subscribent paci, quae sine jactura facultatum illorum concludi non posset. Denique celsmus princeps foederi accesserit, ho ipso vinculo continebitur. Sersmus rex et respublica ad arma continuanda quoad ex re communi fuerit, vel si ad pacis media inclinarent, primaria celsmi principis futura esset ratio. Sed nec celsmum principem Transylvaniae de pace cum Basilio et Cosacis sancienda cogitaturum sperat sersmus rex ex eo, quod nulla Cosacis illata injuria et quondam ab illis tanto ambitu cultus hostes sine clarigatione belli expertus fuerit? Basili quoque ingenium notum esse celsmo principi, qui donec res suae in incerto sunt, omnem revinciendae amicitiae offerret speciem, mox majori cum fraudis pretio decepturus; alterum vero hostem Chmelnicium implacabilem esse celsmo principi, qui ante modernam exercitus sui cladem saepius in discursu regna haec extra Russiam filio suo destinabat. Et fere per rationem status et existimationis vix licere celsmo principi recedere a moderno palatino Moldaviae, qui viribus confoederatorum fisus tantum est ausus vel dissolvere foedera cum ilmo principe Transylvaniae, cui nunquam videtur Basilius reconciliari posse inita regredi ad amicitiam ejus, quem malae fidei vicinum et insidiatorem antea literis et illatis armis declaravit.

Si itaque societas et conjunctio arctior cum sersmo rege et respublica celsmo principi placuerit, communicanda erit ad invicem ratio belli gerendi, ac de expedito itinere, quo literae praeferantur prospiciendum, quo hostis potentia simul distrahi possit.

Maximum autem momentum ad hostem debilitandum adferret, si a societate Cosacorum Tartari abstrahi possent, quo facto potentia eorum non sua nixa facile a parte exercitus Polonici contunderetur. Nec vero efficacius abstrahi possunt, quam imperio imperatoris Turcarum, apud quem cum sersmus rex optime sciat maxima auctoritate pollere celsmum principem, et

ilium palatinum Moldaviae Transalpinensis obnixè postulat, ut communi causae suam operam apud portam ottomanicam commodent, per legatosque exponant: Posse imperatorem facile perspicere, quam sit imperio Turcico formidanda potentia Chmelnicii, in quam assurgit repressam saepius licentiam Cosacorum a Polonis, ne in auxinum evagarentur multo sanguine Polonorum, in rem Turcarum constitisse nec modo majorem descendi rebellionis causam, quam quod Kodakum fortalitium in ripa Boristenis ad impediendas excursiones in Pontum, tanquam frenum ipsis impositum fuisset. Nec fidendum esse promissis Chmelnicii, qui de alieno tantum sit largus, nec ipse (si deo placuerit) sui juris futurus, sinceritatem autem ejus satis jam erga dnos eosque naturalis pervulgatam, et hinc Moscos ejus societatem aspernatos licet sacris et religione concordet. Circumspiciendos esse Turcis Graecos imperio eorum subjectos, ne ad nomen et ductum Chmelnicii et exemplum foelicis rebellionis aliquid meditentur, neque regem sersmum hac cautela male de Graecis mereri, quibus tolerabilius novit esse imperium Turcarum, quam Chmelnicii tirannide. Frequens hoc ei esse, ut Poloniae non saepius quam imperio Orientis excidia minetur nec quidem cum Tartaris sincere, sed ex necessitate agere antiquo odio inter has gentes et tantum desperatione veniae oblitterato. Ruttenos quoque ipsos longe plures consanguineos in captivitatem et coetervatim abactos non immemori indignatione saepius recolere. Et quae in hanc rem et legationem a prudenti consilio clesmi principis commode incedi possunt sinceramque a Polonis conservationem pactorum cum imperatore Turcarum servari, nec posse quicquam in contrarium cogitari vel obiri.

(Egyk. másolat, orsz. ltár, Lymbus.)

XXXIII. 1653. aug. 30.

Serenissima Regia Maiestas Domine benignissime.

Novissimas Regiae Maiestatis Vestrae literas cum observantia singulari accepi, ex quibus, uti regia ejus in me affectio semper securum tenuit, ita in hac concurrenti causa oblatis facioris argumentum jam prodisse et reipsa exordium fecisse intellico et experior. Quod pro virili apud Maiestatem Vestram Regiam in omnibus possibilibus et accommodis sincera propensione et obsequiis demereri nulla non occasione enitar. Cum autem pluribus Maiestati Vestrae molestus esse nolim, medio Illustrissimi domini Generalis eandem de nonnullis in rem praesentem spectantibus edocere haud intermisi, quam uti illime omnia recte intellecturam nihil dubito, ita ea facturam, quae promotionem negotii impense spectant, certo confidens, ut me in sua obsequia

promptum paratumque reputet, instanter requisitam habeo, et ut diu sceptro fruatur, ex animo cupio. Datum in Arce mea Görgény, 30. Aug. 1653.

Serenissimae Regiae Maiestatis

addictissimus servitor

G. Rakoczy.

Külcsm: Serenissimo Principi Domino Joanni Casimiro Dei gratia Regi Poloniae, Magno duci Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Lyvoniae, Smolesciae, Czernichouriaeque, nec non Suecorum, Gotthorum, Vandalorumque haereditario Regi, Domino benignissimo.

Die 30. Augusti.

(Eredetije a pétervári levéltárban.)

XXXIV. 1653. a u g. 30.

a)

Illustrissime Domine Amice Nobis observandissime.

Litteris Illustrissimae Dominationis Vestrae benevole acceptis, ex iis semper indubitatum Sermae Regiae Mattis in nos benevolentiae inclinationem et oblatis favoris documentum in causa etiam hac concurrente reipsa intelleximus et experti sumus. Si quidem Sua Majestas juxta compromissum medio Illustrissimae D. Vrae datum (et si pro statu hostium exercitus Suae Mttis isto labore onerari minus videbatur) intellecto eorum per fluvium Tyram in fines Moldaviae prope copias nostras trajectu, pro ordinantia accepta Illr^{ae} D. Vrae Magcum Dnum Konraczki Colonnellum certis copiis instructum eos subsequi, et in auxilium nostratibus adesse voluerit, quin sua Mtas dehinc etiam eodem animo omnibus illis, quae ad negotii istius promotionem necessaria et proficua videbuntur, abunde responsura et tempestive provisura sit, nulli dubitantes, uti nec nos in hoc ipso negotio partibus nris deesse volumus, imo si divina benedictio adunatis copiis nris contra hostem hunc jam ad angustias redactum faverit, impotenter etiam paribus studiis eosdem persequi haud intermissuri sumus, praesertim si ab infestatione vicinarum gentium superna securos conservaverit benignitas; quo vero tutior inserviendi Suae Matti pateret via, uti antea etiam medio dni Jaskolczy intimatum dederamus, e re visum esset suae Matti apud Imperatoriam Mattem certam instituere requisitionem, non quidem ita directe, ne hostilitate aliqua nos lacesseret (cui uti ex parte nostra sancte observato foederum Diplomate nulla subministrata occasio, ita nulla illinc etiam adversa molimina praesentimus) verum ut continuato hoc pacis studio erga bonum isthoc commune, aut saltem in eo bonae inclinationis suae documentum

reddere vellet, officialibus suis in Hungaria in mandatis dare dignaretur, in confiniis Hungaricis Turcis subjectis talia praeparationum et dispositionum specimina instituerent eo sparso rumore, quod si Ilas ipsorum contra sermam Polonorum Regiam Mtem et Rempub. confoederatosque Principes bello huic cum Kozacis se miscuerit, et adversas suppetias subministraverit, Mtas quoque Imperatoria ociosa ejus rei speculatione haud actura est, cui quamvis effectus minus respondeat, attamen rumores vulgati ostentatione praeparationum fidem acquirentes ab intentione tali, si quam suscepisset etiam revocari et retineri posse, haud dubium esse videtur.

In Porta Ottomannica de Legatis suae Mttis eo proficiscendis talem intimationem dedimus, quod si statio ista bello penes Kozakos et Tartaros se non involverit, Mtas Regia et Respublica honesta Legatione illam requirere haud intermissura est, uti Armis apertis nil facturam etiam speramus, antequam exitum insurrectionis istius experiatur, nisi per Passam Silistrensem in Moldaviam tanquam ditionem suam aggressionem aliquam contra Suae Mattis et hostium exercitum, ut Kozacis etiam ad castrum Szuczva coangustatis succursum daret, tentaverit, cui Suam Mattem et Dnes Vras diligenter invigilare, et paratis telis adesse ac ut secundi possit, summo studio anniti maxime necessarium, uti et nos per Principem Transalpinae talia eorum studia, si quae forent, totis viribus impedire dabimus operam. De coetero Mattem Suam Regiam medio Dnis Vrae Illmae omni remoto dubio certiores reddimus: Turca hodie in continenti praeter Silistrensem Passagiatum (unde circiter sex vel septem militum millia campum adire possunt) nullibi pro bello continuando aliquem apparatus habere auditur, cui et nos invigilantes, si quid intellexerimus, Suam Mtem quantocius certiorare volumus, uti in aliis etiam omnibus, quae rei praesenti promovendae profutura se se offerrent, officio nostro et sinceræ in Suam Mattem et Rempub. affectioni satisfacere prompti paratique manentes, Illmae quoque Dni Vrae studia nra benevole offerimus, et tandem diu felici progressu ad vota vivere optamus. Datum in Arce nostra Görgény die 30. Aug. 1653.

Illrmae Dnis Vrae

amicus benevolus ad officia paratus
G. Rakoczy.

Külczim: Illustrissimo Domino Stanislao a Patok Patoczki Palatino Siradiensi, exercituum Regni Poloniae Duci campestri, Haliczensium, Kratznostaviensium, Colomiensium etc. D^o Amico Observandissimo.

30. Augusti.

(Eredetije a pétervári lvtárban.)

b)

Illustrissime Domine Amice Nobis observ^{me}.

Literas Illmae Dni Vrae 18. praesentis Leopoli ad nos datas amico affectu recepimus et legimus, ex quibus cum intentum eius de rebus nris bene merendi studium intelligamus, grato id et reciproca propensione ferventi animo agnoscimus, mutuum referendi affectum Illustrissimae Dni Vrae certo promittentes, quo complacere, uti sermis Regiae Matti et Reipublicae, ita com-
membris et inter alios Illmae Dni Vrae toto pectore parati sumus. Quare ut nos in albo benevolorum suorum observet et pari passu benevolentiae suae studiis prosequi velit, amice requirimus, id omne a nobis indubie expectatura, quod ab amico Principe in amicum derivari solet et debet; cui de caetero diutioris quoque vitae commoda precamur. Datum in Arce nostra Görgény, 30. Aug. 1653.

Illustrissimae Dominationis Vrae

amicus benevolus ad officia paratus
G. Rakoczy.

Külczim: Illustrissimo Domino Stephano de Pika comiti Kenizenski, incliti Regni Poloniae supr. Cancellario, Varsovien., Osrieszinen., Oiczovien, Capitaneo etc. Dno Amico observandissimo.

30. August.

(Eredetije a pétervári ltárban.)

XXXV. 1654. február 1.

Instructio pro gen. Gregorio Gillani culinae nostrae praefecto, ad sersmas regiam Mtem et rempublicam Polonam expedito internuncio nostro.

1. Iter suum quantocyus maturare, et recta Varsaviam, locum scilicet comitiis pro die undecima praesentis Februarii anni currentis celebrandis destinatum, deo duce tendere studeat.

2. Itinere suppetiis divinis, Varsaviam usque confecto, pro more modoque illic consveto, apud Mtem regiam et ilmos dnos senatores audientia impetrata, literas nostras exhibeat, dnos autem senatores condecenti observantia nomine nostro salutet, et felicia quaeque illis precetur.

3. Salutatione observanter peracta, primum etiam significet, nos solennem legationem ad regiam Mtem et rempublicam constituisse, nisi temporis interstitium perbreve et intervenientes multae aliae incommoditates, distansque locorum intercapedo, ac termini diaetalis propinquitas propositum divertissent. Accessit etiam expectatio adventus ex servitiis suae Mtis et reipublicae fidelis nostri Michaelis Mikes, cui praestolari summe necessarium

fuit, ut res ipso praesente illic agitata, et informationem ac nuncia suae Mti clarius intelligeremus, qui nonnisi his diebus ob itinerum difficultatem in aulam nostram pervenire potuit.

4. Pacem inter suam Mtem et chanum Tartarorum peractam intelligimus (utinam cum bono christianitatis stabilis sit, precamur) verum de conditionibus et modalitate nihil nobis amplius constat, nisi quae ex relationibus dicti fidelis nostri percepimus, et quidem tam suae Mti quam commissariis nostri et confoederatorum nostrorum, duorum nempe Moldaviae et Transalpinae vaivodarum, eam ob rem in tractatu facere mentionem et includere displicuisse, ne plus nocumenti quam utilitatis afferret, et cum ille regionum illarum idiomata ignorarit, de circumstantiis pacis initae dare informationem nobis haudquaquam potuit. Quare pro iure bonae vicinitatis et reciprocae conjunctionis, ut sua Mtas de toto peractae pacis negotio nos pro re nata authentice edocere velit, sollicite instandum erit.

5. Cum autem in cursu talium negotiorum ipsa pactorum virtus et natura, iterataeque suae Mti oblationes, specialiter autem medio legati sui grossi dni Andreae Morszin dapiferi Szendomiriensis data, compromissa et nuncia sua clare contineant et suam Mtem obligent, nos cum praememoratis confoederatis nostris articulis pacis (si res eo deveniat) minime includi debuisse, si tractatus ille ea solennitate et modo, quo debebat perfici et processu inter alios christianos solito peragi potuisset, ut ut autem expressa nostri insertio omissa sit; nihilominus memoratum fidelem nostrum Michaellem Mikes siquidem sua Mtas et astantes senatores tali nuncio ad nos remissere, si nempe pro hac nostra erga suam Mtem et rempublicam sinceritate aliqua impetitione molestaremur, iuxta priores suae Mti oblationes pro assertionem et defensione nostri, sufficientem assistantiam suppeditare et protegere nequaquam intermissuri sunt. Antequam igitur tempus illud necessitatis subrueret, uti promissionibus suae Mti fide indubia innitimur, ita tempestive rescire necessum ducimus, eo in casu, quibus modis et mediis disposuerint necessitati nostrae consulere et succurrere, defensione scilicet nostri exigente, contra illos, quibus integritas nostra erga suas serenitates invisa est, et pro capitali offensione habetur, quos nominare necessum non est verbis, tamen ubi e re videbitur declarare fas erit.

6. Tempestivam hanc nostram sollicitudinem et rectae rationes dictant, et praevisi teli avertendi studium svadet inprimis suppeditata ab hac occasione ex minacibus Turcarum ac Tartarorum literis primum suae Mti allatis, quae scilicet cum legato chani Tartarorum ad nos expedito in Moldavia interceptae fuere, quibus assonant literae et legatio novissime ex porta instar clarigationis ad nos expedita, unde rem omnem uberius sua Mtas

cognoscere poterit, talium praenuntiorum (?) oscitantes et otiosi auscultatores esse, cum ob vires, tum ob vicinitatem gentis illius nequaquam possumus, literarum illarum copiam suae Mti et senatoribus exhibere poterit, imo pro maiori fide etiam in originalibus, quibus videbitur, ostendere non dissuademus, verum illas ad nos referat, jubemus.

7. Praeterea instandum erit apud suam Mtem et etiam senatores, qui tractatui adhibebuntur, negotium isthoc quanto potest secretius agatur, considerata status nostri ratione.

8. Suam Mtem regiam et illos dnos assistentes reipublicae senatores superiori tempore requisitos habueramus, ut celebrior ope possit nostra cum inclytissima gente Polona coniunctio, ulterioribusque stabiliretur radicibus, et nostra in illam gentem affectio ac synceritas symbolo evidentiori testata redderetur, liberos nostros ac ex fidelibus nostris Transylvaniensibus tres magnates, quorum fida assistentia et promptitudine genti illi, uti nuper in primordio, ita deinceps etiam obsequia nostra maiori cum dexterritate exhibere possemus, meritis iam praeuentibus pro indigenis Poloniae recipere, et albo nobilitatis inscribere dignarentur, ut in hoc quoque puncto efficacem benevolentiae suae contestationem promiserant; effectuatio quoque huius rei diligenter sollicitanda, magnates autem illi hi sunt: splēs, magci et grosi Joannes Kemény de Gyerő-Monostor, designatus gubernator filii nostri ac ditionum Transylvanicarum ac exercituum nostrorum generalis, consiliarius noster, aulae nostrae ac arcis terraeque Fogarasiensis capitaneus supremus, comitatus Albensis comes itidem supremus, et decimarum in Transylvania arendator quoque supremus; alter Franciscus Redei de Kis-Rede, consiliarius noster et comitatus Maramarosiensis comes supremus; tertius Stephanus Petki de Király-Halma, consiliarius noster ac sedium sicalicalium Csik, Gyergyó, Kászón capitaneus supremus.

9. Perinde etiam apud suam Mtem et illos dnos assistentes suae Mtis et reipublicae senatores intercesseramus, pro restitutione bonorum per Nicolaum Lubstowski capitaneum Crusviciensem socruī nostrae illegitime ademptorum, siquidem successio immediata in illis conjugem nostram et liberos concernas(et), ac in hoc etiam puncto benevolam propensionem et justam rei assertionem compromiserint, ut realiter effectuetur, serio rursus instandum erit.

10. Cum aliquot musquetas comparare, et pedites germanos et dragones conducere et educere velimus, sua Mtas de annuentia et salvi passus literis requirenda est. Uti etiam parem suae Mtis benevolentiae declarationem in dandis salvi passus literis et assecuratoriiis pro veteri nostro colonello Andrea Gaudi cum familia et adiunctis, rebusque suis ad nos transmigrandi, bonis-

que suis in ditione suae Mtis pacifice possidendis diligenter sollicitare et impetrare serio iniungimus.

11. Postmodum promptitudinem ad officia, propensionisque nostrae studia et candorem regiae Mti et reipublicae quam diligentissime deferre, et cum optata relatione quanto potest citius ad nos redire satagat, siquidem tempus vernum instet et cum zephyro sub hyeme fabricatae machinationes spiraculum sumere et erumpere soleant.

12. Certiorem reddere suam Mtem poterit, nos nulla ratione provocare velle, et suam Mtem ac sersmam rempublicam tantum abest ut implicare hostilitatibus intenderemus, ut nihil laboribus et expensis parcentes, gentis illius adversa studia emoliri et complacare toto conamine nitamur; verum cum subditi illi suae Mtis quamvis subiacere tenerentur, attamen debita obedientia, lege, totque pactis et pacificationibus spretis subinde insurgere, et regi ac reipublicae adeo potentibus insultare non vereantur, quid de iis sibi promittere possint, populi viciniore et infirmiores, uti sua quoque Mtas et dnus supremus generalis medio grosi d. Jaskolski excubiarum praefecti legati nos praemonere voluit, his expresse subsequentibus verbis: Procustodiet praeterea ilnum principem, quod Chmielnicius exercitum suum congreget et omnem illorum potentiam intendet tam contra ilnum principem, quam etiam illi confoederatos exserere, hoc meditando et assequi cupiendo, ut primum possit Valachiam Transalpinam occupare et in idem Timotheum filium suum collocare, post Transylvaniam, et in hac filium Basilii, ipsum vero Basilium circa Moldaviam conservare, ut his confectis regnum Poloniae est aggressurus. His explicatis svadebit principi, ut cum hostis intentionem vili non pendat, verum sit quam cautissimus et circumspectissimus.

Atque haec sunt, quae hac occasione brevibus proponere et certam ac pro bono publico efficacem superinde resolutionem afferre iubemus.

Datum in civitate nostra Alba Julia die 1. Februarii anno dni 1654.

Kivül: Publica instrucciónak párja etc. Raptim etc.

(Egykorú másolat, orsz. ltár, Lymbus.)

XXXVI. 1654. febr. 1.

Instructio privata grosso Gregorio Gillani culinae nostrae praefecto, ad sersmas regiam Mtem et rempublicam Polonorum expedito internuncio data.

1. In generali siquidem instructione de suppetiis in casu necessitatis nobis afferendis mentionem fecerimus, si quo pacto

in tractatu de modalitate succursus sciscitarentur, respondendum erit: Nos suae Mti regiae et reipublicae praescribere haud volumus nec etiam ullis novis postulatis easdem oneramus, praeter rememorationem oblationis spontaneae in casu defensionis, si nimirum hostilis aliqua impetio nobis immineret, sufficienti assistentia tempestive adsint, cujus quantitatem et procurandi rationem, modumque mutuae superinde correspondentiae, subruentis mali exigentia edoceret. Sin autem talis ulteriori tractatui involveretur quaestio: An velimus nos contra inimicos illorum bellum continuare? tali responso obviandum erit: Quandoquidem nihil celsmo principi dno meo clemismo constet, bellone continuando, vel paci observandae se se applicet, de re incerta nihil meditatus, instructionem dare nequaquam potuit.

2. Ilhum dnum principem Janusium Radzivil in comitiis praesentem nomine nostro cum observantia salvere jubeat et literis nostris praesentatis, eidem sinceram affectionem et fraternitatem nostram quam diligentissime recommendet. Si rerum Moldavicarum vel per se, vel per alium aliquem subordinatum expostulationem fecerit, talem dare resolutionem poterit: Hactenus pluribus vicibus cels. princeps dnuus meus clemsmus ilhum dnum principem tanquam fratrem suum perdilectum de praegnantibus et impense urgentibus illius expeditionis causis certiores reddidit, quibus hostiles vajvodae illius conatus, et machinationes retundere coactus sit et si aliquot annorum decursu vajvodae illius resipiscerent, et ad meliorem frugem, sincerioraque vicinitatis officia redditum longanimis frustra expectarit, frustra per amicas dehortationes illum delinire tentarit, durior namque in dies factus, tandem ad apertas minas, et declarationes inimicas erumpentem malumus praevenire, quam praeveniri; quod nonnisi ob respectum ilmi dni principis tamdiu dilatatum fuerat, assecurabit ilhum dnum principem perseveranter animi nostri, et amoris erga se zelum nequaquam deferbuisse, fraternitatisque jura immota et inexpugnata apud nos superesse.

De conjugē et filio vajvodae Basiliū interrogatus, tali responso utatur: Cels. princeps dnuus meus clemsmus generali suo in mandatis dederat, dnam illam vajvodae consortem cum familia, honore et condigna observantia excipi, cui oblata quoque fuit per eundem generalem, tuta in Poloniam eunti comitiva, et etiam invitata in ditiones suae celsnis, ubi statui suo competens et sufficiens provisio per suam celsdnem ordinata fuisset; verum illa nunc ad portam, nunc ad Kozacos et Tartaros maritum suum secutum ire maluisset, quod concedi haud potuit, quamvis autem extra ditionem suae celsidnis constituta sit, nihilominus ob respectum ilmi dni principis sua celsdo parata esset, illam cum liberis eliberandi labores assumere modo vajvodam illum eo loci, et inter

cas gentes residere certo sciat, et assecurata reddatur, unde nulla vis et machinationes illius metui debent.

Diligenter auscultabit, si de secretis aliquibus princeps ipse nos certiores, cui occasionem etiam suppeditare studeat.

3. Cum dno principe communicabit hunc discursum, quam fuerit plena periculis et dispendiis reipublicae, ista cum Kozacis belligeratio, experientia ipsa et tristis rerum facies annis superioribus contestatum reddidit, cujus continuatio ob infinitas incommoditates et reviviscentis mali asperitatem utique metuenda videtur. Quare magis seorsim sine Tartaris tractandum esse cum Kozacis nobis videretur, si suae Mti et reipublicae complaceret; qua in re si interpositione nostra utrinque uti vellent et acceptarent labores nostros, hoc pacto etiam sinceritatis nostrae studia suis serenitatibus manifesta reddere prompti, paratique essemus. Quod si dno principi ita videbitur, communicabit deinceps hoc negotium cum dno generali marsalcho, cancellario et aliis quorum intererit, tandem etiam suae regiae Mti adaperiat.

Si respublica pacis cum Kozacis initae conservationem sibi elegerit, secundum nostram censuram et damnosum et infame esset, realiter et perennaliter pacem illam amplecti, quam Tartari more suo castrensi praepropere, sine requisitis competentibus Kozacis acquisivere, quam ut auditur, jam etiam multis depopulationibus et aliis hostilitatibus Tartari obsignavere: talis itaque pax quaerenda videretur, quae sine interventu et consortio Tartarorum cum ipsis solum Kozacis stabiliretur. Si ita placeret, et modum adinvenire possemus, in hoc etiam nos libenter collaboraremus, et hoc pacto partam pacem bello magis amplectendam asserimus; si autem bellum decernunt, exitus illius uti dubius et anceps, ita periculorum plenus. Quare suis serenitatibus diligenti trutina hoc examinare est summe necessarium:

1. Namque si bellum suscipiendum mediocribus viribus instructum fuerit, ut antehac aliquoties, ita deinceps etiam consequenter dissipabuntur.

2. Si majoribus viribus insurrexerint, aut rex ipse praeerit, aut generalis campiductor, et senatores regem praeesse, et talibus periculis se obicere, quibus bella obnoxia sunt, personae et Mtis ejus consideratio prohibere videtur. Generalis campiductor si solus praefuerit, ut antea contigit, sufficienti dependentia illi non obtemperatum fuisse, et in posterum idem evenire potest. Si autem cum aliis proceribus orietur confusio, multorum namque imperatorum praesidentiam raro aut nunquam felicem fuisse, exempla testantur.

3. Si autem ipsa respublica totis viribus insurrexerit, et in unum exercitum ac castra convenerit, unius praelii aleae rem totam committere minus tutum.

4. Si hostis praelium distulerit, tanta hominum moles ipsa semet conficiet et consumet, etiamsi circa fines castrametentur; hostis autem ubi enervatam praesenserit, illico aderit et obruet.

5. Si autem in solo hostili sedem belli ponere niterentur, transeundum esset per deserta dissita, et si illic etiam hostis conflictum differret, commeatus omnis interciperetur, et ita etiam ruinae exponerentur.

His et aliis pluribus de causis pax praemisso modo conclusa etiamsi temporanea esset, arrideret magis; tempus siquidem brevi commodiorem rebus occasionem suppeditaret. Sin autem omnino bellum decernendum erit, sic facto opus videtur:

Miles Germanus ne exautoretur, imo multiplicetur, uti et alii exercitus exteri, quibus adjungerentur copiae etiam Polonicae ita, ut exercitus numerum quinquaginta millium adimpleat, quibus unus supremus generalis praeficiatur, et in campum ita educerentur, ut circa initium Augusti ad Camenicium castra figerent, quos rex ipse cum tota reipublicae armata pedetentim subsequeretur. Exercitus praecedens abrupta mora viscera regionis Kozacorum penetraret, nihil dubium Kozakos visa potentia statim deditiōni studere. Sin autem major et solida vis obstaculum faceret, aggeribus se circum vallarent, usque dum ad auxilia totus subveniat, et succurrat exercitus. Tali dispositione visa, Tartaros Kozacis magna vi (suis rebus caventes) succursum dare minus credimus, et sic Kozaci distracti magis desperarent. A partibus Litvaniae etiam similem in modum distractionibus et impetitionibus molestari possent.

Hac dispositione praeveniente felicem belli eventum, cum terrore gentilium, deo benedicente speraremus. Cujus exemplar dni Poloni habent apud se, dum imperator Osmannus illos aggressus fuerat. Et haec nos quamvis non interrogati, sed ex illa sincera affectione, qua erga regiam Mtem et rempublicam ducimur, cum illis quorum interest communicare volumus.

4. Praeterita aestate a praecipuis viris Mti regiae assistentibus occasio porrecta fuerat, si nempe filium et alios ex fidelibus nostris indigenis Poloniae annumerari et recipi vellemus, eo pacto gratificarentur, re juxta eorum intimationem Mti regiae indicata, et ipsa, et assistentes senatores effectuationem compromiserant. Denominaveramus autem praeter liberos nostros tres quorum nomina et tituli in generali instructione habentur, verum filio nostro acceptato alios excludere velle intelligimus. Dabit itaque operam, ut exclusionis causas cognoscat, utique enim et respectu nostri, et illorum praejudiciosum nobis esse videtur, et quo potest meliori modo rem omnem restituat, apud quos competit, tali facta insinuatione: Quamvis Transylvania non forma reipublicae gubernetur, nec tamen ita absolutum principatum habet, ut autoritate

privata interna aequae ac externa negotia dirigerentur, si generosi illi viri posthabebuntur, et denegato illo ipsis honore, in subministrandis subsidiis segniores efficiantur, quorum opera tempore necessitatis contra hostes communes uti possimus.

5. Etsi in instructione generali ejus rei meminimus, nihilominus et privatim instructum esse volumus, et mandamus serio, urgere haud praetermittat, eam faciant dispositionem, ut ad Caminicium paratum habeant exercitum, ne vere mox praesente illac in Valachias hostes erumpere, et nobis ac etiam reipublicae tandem majori ausu insultare praesumant, imo utrinque parato exercitu subito repulsi et distracti ad internecionem caedi possint, ita ut amplius contra rempublicam insurgere minus audeant, et si insurrexerint etiam, hac dispositione semper distracti facilius rejici possint, et tandem sensim fatigatisque fractisque viribus deleri.

6. Dnus Lubienieczki de venditione quorundam bonorum apud nos meminerat, accepta ab eodem informatione, illa vel per se, vel per alium perlustrare nequaquam praetermittat.

7. Praeterita aestate etiam suam Mtem et assistentes senatores requisitos habueramus de satisfactione socru nostrae, ratione bonorum per vim illi ademptorum impendenda, cujus rei recognitio et revisio, siquidem in haec comitia rejecta sint, sollicitè restitutionis effectuatio urgenda erit, de quo verbis plenius instructus est.

8. Literas salvi passus iuxta compromissum regiae Mtis tam de musquetis certo numero comparandis, quam de dragonibus quibusdam conducendis quantocyus extrahere laboret.

Atque haec sunt, de quibus privatim etiam instructum volumus, caetera tempus et rerum in comitiis agendarum ac interea emergendarum occasio subministrat, quibus ut attendat, et in omnibus consulto procedat, serio praecipimus. Datum in civitate nostra Alba Julia, 1. Februarii, anno 1654.

G. Rakoczy, m. p. (P. H.)

(Eredetije fejedelmi aláírással és pecséttel, orsz. lt. Lymbus.)

XXXVII. 1654. február.

Hallatik az praesbiteriomot mostani formában kiadott tanítók felől, hogy noha ekkoráig independentismust publice nem profiteáltak, de kitetszik ex subsequentibus, hogy azt fomentálják conspirálván némelyek egymás között ennek az éretlen mérges gyümölcsnek hintegetéséről:

1. Az superintendenseket, seniorokat és az dioecesist, noha tempore ordinationis ad officium pastoratus ad praestandam supe-

rioribus obedientiam megesküsznek, mindazonáltal immemores fidei et solenniter praestiti sacramenti tőlök függeni s igazgatatni s nekik subiaceálni és őket bírójoknak ismerni nem akarják, azt állatván, hogy egyik particularis ecclesia nem függ az másiktól, sem az synodustól, lévén mindeniknek egyenlő hatalma másokkal, honnan következik, hogyha kinek törvényes dolga interveniálna velek, sem vármegyét sem superintendenseket, seniorokat, dioecesiset, fraternitást magoknál feljebb valóknak nem agnoscálván excessusokért ingyen sem tudnának velek perleni.

2. Az ecclesia híre, rendtartása és articulusi ellen némelyik közülök nem csak új tudománt hallatik behozni az országban sub praetextu Helveticae confessionis, de sőt maga akaratján járván és maga az ecclesiától való függést ismerni nem akarván, könyveket írnak és praelum alá adván, kibocsátják.

3. Az sacramentumok administratiójában ab ipso tempore reformationis bevött régi és az keresztyén ecclesiákban usu continuato szentül megtartatott ceremoniákat, ritusokat papalis inventióknak, traditióknak, sőt lelki bálványozásnak mondják és írják aperte. Lelki paráznasággal vádolják azokat, kik azon ritusokat tartják és azok mellett akarnak maradni.

4. Az régi jámbor reformátusoktól irott isteni dicsíretek, énekeket kárhoztatják, sőt némely ecclesiákban, az holott ők ministerek, éneklésit prohibeálják, régiség tudatlanságának nevezvén.

5. Az szerint az ecclesiákban bevött és dioecesisből javaslott s templomban szokott könyörgésekkel nem akarnak élni, hanem gyakrabban magoktól oly könyörgéseket formálnak, az mint magok akarják, melyben devotio nélkül való confusio vagyon inkább, mintsem könyörgés.

6. Az ecclesiában bevött sátoros innepnapokat kárhoztatják, megtetszik abból is, hogy azon újítók, az holott ők ministerek, az innepekre az ecclesiától rendelt énekeket, isteni dicsíretek pro comparanda devotione in memoriam natalitiorum, passionis, resurrectionis, ascensionis Christi salvatoris et missionis spiritus sancti énekelni nem hagyják, ezzel is meg akarván különböztetni magokat az több ecclesiáktól.

7. Az vasárnapokra ab ipso reformationis tempore observáltatott és ab ipsa veneranda vetustate rendelt evangeliomokat nem praedicálják, hanem az minemű textust akarnak, olyant vesznek fel, az üdöhhöz, szükséghez és alkalmatossághoz nem rendelik tanításokat, sőt némelyek, az mint hallatik, in despectum sacrae scripturae szárazmalom keréknek nevezik az evangeliomot.

8. Az nemes embereket, az szerint az szegény kösséget is, auditorokat absque ulla citatione vel processu juridico ad simplicem delationem, vel ob personale odium az ecclesiából excom-

municálják, honnan nemhogy épületet vehetnének az auditorok, hanem sőt scandalizáltatván, deficiálnak nagy sokan.

9. Az dioecesis és senior híre nélkül az házasságra menendő személyek között, kik egymásnak házasság fejében gyűrőt avagy más ajándékot adtanak is, ha üdövel annakutánna egymásnak nem tetszenek, ante consumationem matrimonii, ez ilyen újító mesterek divortiomot csinálnak.

10. Ismét, ha valamely nemes ember megházasodik, akaratja ellen is, mikor ingyen sem vélné, az praedicáló székéből házasságát tanquam suspectae alicujus personae in confusionem publicálják, noha ellenben azt is asserálja némelyik, hogy az házasokat nem praedicatornak, hanem bírónak kellene megeskütni és copulálni.

11. Az nemes embereknek házoknál sem esküdtetni, copulálni sem keresztelni nem akarnak, improbálván régi jámbor praecessoroknak cselekedetét.

12. Csak közhirre nézve is akármely becsületes nemes embert is jó hírében, nevében, életében megmocskolnak, reá izenven maga személye, háza népe avagy cseléde felől, ez aránt az magistratus tisztinél is nagyobb authoritást avagy uralkodást vendicálván magoknak.

13. Némelyeknek közülök nem lévén az auditoroknak nagyobb részétől hivataljok, annál inkább marasztások, erővel az auditorok nyakán uralkodásképen tartatnak és laknak. nem nézik az Istennek dicsőségét, az hallgatóknak az ígéhez való szeretett, épületeket, hanem az magok uralkodását és az kösségnek inkább nyomorgatásában, mint az ígéhez való buzgóságokban gyönyörködnek.

14. Hallatik olyan is közöttök, az kik puritanismust, megszádlult independentismust, fejetlen lábságot, Arianismust és Anabaptismust s több efféle sectákat, tévelygéseket hintegetnek, nemhogy az keresztségnek contentusát improbálnák, hanem sőt szabadosnak mondják, ha szintén 18 esztendőre halad is az keresztelendő gyermeknek megkeresztelése.

15. Némelyek az Isten tisztességére építettett szentegyházakat más profanus locushoz hasonlítják, profanálják, ló-istállóhoz aequiparályán.

16. Üdvezítőnktől tanult imádsággal hogy szükséges legyen könyörgeni, kérdésben vötték, sőt idvezítőnknek Matt. 26. cap. vers. 36 & 44. szenvedésében letött szavait, hogy szent atyjához való esedezési, könyörgési löttének volna, tagadván, szentírás ellen különbözött tanítanak.

17. Hogy üdvezítőnk szentséges nevére térdet kellessék hajtani, contra apertissimam apostolicam doctrinam impudice tagadják.

18. Minden keresztyéni conversatiókat és ifjusági mulatságokat, tisztességes örvendezéseket prohibeálnak, magok phariseusi szentséget és színes keresztyénséget viselvén.

Melyek ha eképen lenni comperiáltatnak, minthogy az három concessa religiókban ennekelőtte e félék nem hallattanak, félő, hogy eféléknek mint nem Helvetica confessiön levőknek nem suffragálván az religiönak szabados exercitiumjárúl condált articulusok és diplomák, ki tudja, micsoda periculomot fog miattok az igaz Helvetica confessiön levő nem csak tanítók, de sőt az patronusok is szenvedni, melyet tempestive kell praecaveálni.

(Egykorú másolat országos levéltár, Lymbus.)

XXXVIII. 1654. márczius 19.

Ilme ac Cels. princeps dne et amice observandissime. Literae Ilmae Celsis Vestrae multae consociatae liberalitati, quantum affectui ejus debeam, praescribunt, simul et obligant. Animus hic profecto Ilmae Cels. Vrae domus candore et humanitate exercitae proprius est, eodem semper quo coepit amore certare, hunc si minus assequi potero, imitabor certe et tuebor eum locum, quem mihi Ilma Cels. sua in affectu suo concessit, ad sui obsequium. Integerrimae voluntatis testimonia ut omnibus in rem Ilmae Cels. Vrae offerendis occasionibus testata rederre primarium habui, ita praesenti Ilmae Cels. Vrae liberalis animi symbolo ad reciproca me vel invitum sciat provocari studia, quae mutationis nescia propensione mea obligata Ilmae Cels. Vrae declaro. Literas ad grosum dnum Klobuczycki eiusmodi benevolentiam Ilmae Cels. Vrae enarratorias transmissi. Longaevos interim annos et omnes prosperrimos successus Ilmae Cels. Vrae ex animo voveo. Datae Varssaviae die 19. Martii, anno 1654.

Ilmae Cels. Vrae

observantissimus amicus et servus humillimus

Stan. Lanckoronsky

palat. ter. Russiae, generalis Capitaneus Scalensis.

Külczim: Ilmo ac Cels. principi dno dno Georgio Rakocio dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno, Siculorum comiti, dno et amico observandissimo.

(Eredetije orsz. levéltár, Lymbus.)

XXXIX. 1654. márczius 19.

A mi urunk Jézus Krisztusnak szent atyjától kegyelmet, testi, lelki békességet és minden idvességes áldásokat kívánok terjedni Ngodra és hozzátartozó szerelmesire etc.

Kglmes uram, nemcsak az oda ki való atyánkfiai, hanem még az ittben valók is igen megbotránkoztanak nagy sokan az újító atyafiaknak az úrvacsorájába való különböző praxisok miatt. Szathmári Miklós uram az alatta levő atyafiakkal együtt az istenért is reménkednek, hogy succurráljunk nekik, ezt az fellobbant tüzet idején oltjuk meg. Ugyanis bizonyára ha ezek szabadon előmennek dolgokban s meg nem zaboláztatnak a magistratusnak ereivel s autoritásával, az ecclesiáknak közönséges békeségét és egyességét felzavarják és félő, hogy az angliai rút zűrzavar állapot ne kövessen bennünket.

Bisterfeldius uram megjövén Fogarashól, Medgyesi Pál uramnak exhibeálá egy levelét valami tractatusokkal együtt, nekem és Keresztury uramnak szözlőt, abban nagy hosszú apologiát instituált maga mentségire, vádolván ellenben Verécsi uramat, hogy belé kapott volna, és így kedve s akaratja ellen kellett írásra indulni s maga böcsületit vindicálni, mivel egyéb nem lehetett a dologban. Kér azon bennünket, hogy mind a két félnek argumentomit és ratióit megolvassván, addáljuk mi is censuránkot: melyik félnek argumentumi és ratiói helyesbek és a Krisztus szerzéséhez közelebb járnak; annak felette melyik vétett inkább, hogy azért disputatiót indítottanak, mely miatt sokan meg is botránkoztanak etc. Megfelelünk ő klmének és cselekedetek s irkálások felől való censuránkot megírjuk. Mi Verécsi uramat nem condemnálhatjuk azért, hogy az ecclesiáknak bevött és a prima reformatione ez ideiglen megtartott praxisa és formája mellett ki támadott, azt oltalmazta és vindicálta, megbocsásson a jó komám uram, de nem kellett volna ő klmének in publica concione taxálni s refutálni azt a közönséges formát, melylyel mindnyájan éltünk ez ideiglen, sem nem kellett volna csak egynehány magával különböző praxist s formát instituálni az egész társaságnak s gyülekezeteknek és magistratusnak híre s tetszése nélkül csak privata autoritate et ausu. Ez semmi keresztyén országokban nem volt soha szabad, mert így minden eretnekségre és tévelgésekre ablak nyíttatnék. Angliában kezdték volt s csakhamar 180 secta támadt etc. Az agendákból és liturgiákból világosan kitetszik, hogy ha mikor valamit akartanak in ritibus aut ceremoniis immutálni, közönséges gyűlésekben cselekedték, accedálván az magistratusnak is suffragiuma. Megesnék, ha minden ember, a mi ő neki tetszik, mindjárt publice proponálná az ő értelmét és opinióját, holott quot capita, tot opiniones. Megtartjuk amaz közönséges reguláját a theologusoknak: privata unius atque alterius doctoris sententia nem praejudicat publicae confessioni et sententiae ecclesiae. A szent Pál apostol is azt mondja: Ha valamit különben értetek, azt is az isten megjelenti tinéktek; mindazonáltal a mire jutottunk, abban egy regula szerint járjunk és egy értelemben

legyünk. Philipp. 3. V. 15. 16. Az ő kegyelmek opiniójokra nézve mi meg nem változtatjuk semmiképpen ekkédiglen observált praxisunkot, mivel bötti szerint a Krisztus institutiójában vagy on fundáltatván. Accepit panem, id est apprehendit manu de mensa panem et sustulit etc., hogy ők azt mondják, hogy a pápistákat láttatunk abban követni, kik a kenyeret és bort felemelik és mutatják, imádtatják a communicálókka, abban semmi sincs, mert mi nem emeljük fejünk felében mint ők, sem nem mutogatjuk etc. Semmi reformatus doctoroknak írásokban ezt az ő kérdéseket nem olvastuk még, nemhogy jovallanók, de még csak kérdésben sem kellett volna ennek jöni. Bisterfeldius uram akarván Fogarasba menni, hozzám jöven kérdé, micsoda értelmem volna affelől. Megmondám, hogy én nem jovallom s követni sem akarom azt az ő klmek praxisát, mert a mi ecclesiáink mind e szerint éltenek, mint mi élünk mostan vele, sőt mikor az heidelbergiai Akadémiában laktam, ott láttam az electornak jelenlétében, hogy amaz nagy híres neves doctor David Pareus, Alting, Scultetus és több nagy tudós professorok szintén úgy szolgáltatták az urvacsoráját ki, mint mi, és úgy communicáltak is. Mondá Bisterfeldius uram: Profecto diabolus excogitavit illam quaestionem, quae nunquam hactenus audita fuit in Ecclesiis reformatis. Ego jam a viginti annis hic communicavi et plane nihil observavi, quod contra Christi institutionem esset. Ezek ő klme szavai, noha onnan megjövén láttatik valami részében amoda kedvezni etc. Ugy veszem eszemben klmes uram, hogy teljes tehetségekkel azon vannak, hogy Ngodat ad suas partes pertrahálhassák, és az ő praxisok szerint communicáltathassák, melyből mely nagy botrány következhetné, könnyű megítélni akárkinek is, sőt az országnak erről irt s constituált articulusi is mind invigoráltatnak. Én mindazonáltal effelől securus vagyok, tudván azt, hogy az úristen oly értelemmel és okossággal áldotta Ngodat, hogy nem indíttatik akár (*mely*: kimaradt) peculiaris opiniónak szelítől mindjárt fel, megtudja a dolognak mind eleit utolját gondolni és fontolni. Szükséges klmes uram ezekről Ngodnak az kikkel illik tempestive discurrálni, és efféle privatas opinines, dum adhuc in herba sunt, eradicáltatni. Noha Ngod maga is ezeket mind jól tudja, mindazáltal magam is akarám Ngodnak inculcálni, mivel ugyan tisztem is azt mutatja. Az úr áldása legyen Ngodon. Albae die 19. Martii ao 1654.

Illmae ac celssimae Vestrae

cliens adictissimus
Georgius Csulay, m. p.

Külczm: Illmo celsissimoque principi dno dno Georgio Rakoczi sat.

(Eredetije orsz. levéltár, Lymbus.)

XL. 1644. márczius.

Puncta nomine ilmi principis Radzivilii, sersmo Transylvaniae principi proponenda.

I. Primum omnium, statum regni nostri, et quae in proximis comitiis pravis quorundam consiliis, (nulla salutis publicae ratione habita) gesta sunt, exponet: Unde omnium ordinum offensio, et praesentis gubernationis taedium, et sub tam praepostero regimine servandae reipublicae publica desperatio subsecuta est, ita ut maxime metuendum sit, ne multi inveniantur ex proceribus, etiam ecclesiasticis, qui ab istiusmodi gubernatore, qui rempublicam curat tanquam rem alienam, ad alium, qui eam, tanquam suam curare velit, ac possit, imperium transferre conentur. Quamquam enim gente nostra caeteroquin (ut sunt res humanae) suis vitiis laborante, fidelio rem erga imperantes, nullam reperias: tamen et necessitas frangit omnem legem, et in pactis utrinque conventis, quomodo servata fides obstringit, ita violata, dissolvit mutuam fidem.

II. Nobis tamen, qui sub evangelii sacro nomine purius deum colimus, et quos non ab ipso tantum malo, sed ab omni mali specie abstinere decet, non convenit etiam ad justam rebellionem caeteris signum tollere, nisi nos aut mors, aut fuga impetrantis (quae quidem adeo inclinatis patriae nostrae rebus admodum propinqua, et in proclivi est) sacramento obsequii solvat, aut ipso [v]ivente, aliqua violenta necessitas ad hoc consilium adigat. Qualis esset exempli gratia, si is, qui in praesens rerum potitur, regnum alteri, tanquam haereditarium patrimonium, tradere vellet, aut cogeretur.

III. Ideo nos in prospiciendis praesentium malorum remediis, sicut acriter advigilare necesse est, ita nonnisi lente festinare oportet: provisus ante justam oblatam occasionem cunctis, quae provideri debent, antequam aggrediamur ejusmodi negotium, in quo nihil medium esse potest inter summa et praecipitia. Haec enim via magnorum conatuum tutissima simul et facillima est, non antevenire fata, sed sequi volentem deum, nec rapere violento ausu, sed de manu ejus oblatam fortunam sumere velle.

IV. Illud autem primum non alienae ab instituto nostro dei voluntatis evidens signum est, quod reipublicae nostrae (quae ex tot partibus coaluit) corpus salvum esse non possit, nisi avulsa membra, et praecipuae partes ejus integrantes in eam compagem, a qua detruncatae sunt, postliminio redeant, et corpori suo restituantur. Restitui autem avulsa membra nequeunt, nisi exempto metu excidii sui, qui ipsis eximi nequit, nisi sub rege, qui Romanae ecclesiae non sit addictus. Porro ex principibus Rom. ecclesiae non addictis nemo est, quem deus ad eam spem propius admo-

verit, praeter dilectionem suam, qui et cogitationibus et sermonibus multorum, etiam non benevolorum, ad id designatur. Nihil igitur in eo iniqui fieri a nobis putamus, quod absque injuria eorum, quorum imperium tametsi reipublicae noxium, tamen quamdiu deo visum fuerit, toleramus, in casu vacantis ob supradictas et alias forte causas sceptri, de idoneo rege patriae nostrae prospectum esse cupimus.

V. Alterum dei voluntatis signum est, quod is per miram rerum conversionem, ad praecipuum ac potentissimum consiliorum de eligendo apud nos rege non pontificio obicem, atque impedimentum (hoc est metum Austriacae potentiae) amoliendum, planissimam et facillimam viam aperuerit, dum portam otomanicam eo necessitatis adegit, ut ipsi, propter rationem proprii status, cura et sollicitudo quaedam de regni Polonici statu omnino suscipienda sit, dandaque majorem in modum opera, ne inclytum hoc regnum partim per defectiones Russicarum provinciarum Moschici imperii accessio fiat, partim per occupationem reliquarum provinciarum, caesarianam adversus Turcas potentiam augeat. Videt enim proculdubio otomannica porta, si duo isti magni vicini serpentes tertium patriae nostrae serpentem devoraverint, quam formidabilis ipsis, utrinque draco adolescat et jam cristas erigat. Videt jam piraticos Euxini maris lembos hinc a Boristhene, inde a Tanai, in unius tyranni potestatem redactos, et ipsis imperii Turcici praecordiis, adeoque metropoli suae Byzantio imminentes. Videt ac sentit plebem omnem imperii sui graecis, hoc est russicis sacris imbutam, fiducia tam potentis monarchiae, tanquam sui vindicis, in seditionem sibi exitiosam, aequae erumpere posse, atque nostra plebs, fiducia potentiae Cosacorum, in rebellionem nobis tam noxiam erupit.

Parte altera satis animadvertit, cum per tot annos in Ungaria cum caesare, sola Bohemia, Austria, et partibus Hungariae succincto, vario Marte luctata sit, quantum is virium incrementum facturus sit, si aut tota Polonia, aut dimidia pars Poloniae regni haereditariis ejus ditionibus accesserit.

Proinde in tam praesenti utriusque eventus periculo curam et rationem sui status non negliget, et facile in eam partem flecti ne patietur, ut ipsi conservatio Polonici status cordi sit. Praesertim cum et veteris nobiscum jam ante Solimanni tempore coeptae ac diu sanctissimae cultae amicitiae meminerit, necdum obliti sint, quanto sanguine saepius Cosacorum in Mare Nigrum excursionses vindicaverimus, unde istius incendii, quo nunc patria nostra deflagravit, primae scintillae ortae sunt.

VI. Id autem neque tutius neque facilius praestare potest, quam ea ratione, ut hinc vicinum caesarem Hungarici belli metu in officio retineat, illinc autem Tartaros, quibus et ipsis a

Moschis praesentissimum discrimen imminet, alioqui jam nobis antiquo stipendio auctoratos nobiscum in tanto fideliores adversus Moschos societatem jungat, atque etiam si fieri potest, Moschos ab ostio Tanais et urbe Azak aliqua diversione belli distineat, aut saltem terret.

VII. Sed efficacissimum medium est, si porta otomannica in eo strenuam operam navet, inque id omne auxilium conferat, ut ubi occasio interregni advenerit, regno Polonico de rege Romanis sacris non addicto prospiciatur. Neminem autem esse praeter dilectionem suam huic spei propiorem, aut magis idoneum. Nam si hoc exitum sortiatur, certissima spes est, Russicas provincias, taedio servitutis apud Moschos longe quam apud nos fuit (quam tamen ferre non poterant) durioris. redituras ad obsequium nostrum (quod Moschi vires debilitabit) dummodo ab insidiis cleri pontificii, religioni eorum, ipsisque interneccionem obstinate molientis, tuti esse possint.

Jam vero (ut ostensum est) ad eam rem efficiendam portae otomannicae nihil aliud suscipiendum aut providendum erit, quam ut caesar nullo in casu ditiones nostras, aut suae dilectionis invadere audeat; quo nihil ipsis factu proclivius esse potest. Nam isto metu atque periculo dempto, nos tempore interregni cleri potentiam (quamvis illa magna est) in patria nostra non multum metuemus, dummodo sua dilectio pro parte sua proportionatas magnitudini conatus hujus expensas ac vires conferat.

VIII. Haec ut sua dilectio quamprimum otomannicae portae insinuare, atque ob oculos ponere per spectatae sollertiae ac dexteritatis legatos velit, etiam atque etiam hortamur.

Ejus rei multa erunt commoda.

1. Primum enim ea ratione, fidem ac studium suum Turcis eo validius approbabit, quod visuri sunt suae dilectioni curae atque cordi esse status sui rationem; nec arctius esse vinculum potest, quam inter eos, quos nexus unius rationis status, ac mutuae conservationis conjungit.

2. Rempublicam nostram hac ratione, ut jam cepit, sua dilectio plurimum demerebitur, favoremque sibi etiam apud pontificios conciliabit, ubi viderint suae dilectionis opera et studio tam iniquo tempore societatem nostram cum tam potente principe coaluisse.

3. Denique, sibi ipsi dilectio sua viam ad summa quaeque et votorum suorum fastigium sternet ac muniet.

IX. Quod ad vicinos principes attinet, in Svecorum favore conciliando non multum difficultatis fore putamus; quibus et ipsis maxime expedit, progeniem Sigismundi regis a regno nostro excludi, quo minus ipsis metuenda sit, nec moleste ferent, regnum hoc a pontificio ad evangelicum principem devolvi.

X. Reliqua erit cura in sumptu pro comparando exercitu, pro conciliandis animis atque suffragiis, praeterea in numero paratarum copiarum, denique in conditionibus quibusdam suscipiendis aut paciscendis, quas tempus atque occasio, vel ipsa res postulabit, eorumque merita, qui suae dilectioni ad hoc fastigium consequendum operam navabunt.

Specialiora quaedam, complementi loco ab illo principe, in ipso discessus mei articulo, oretenus mihi enixe et sollicite intimata, sersmo principi insinuanda.

Nunc adesse plane opportunissimum tempus rei bene in patria nostra gerendae, ut sua dilectio jam pridem sibi divinitus destinato regno nostro potiatur, dummodo sibi ipsi, tum et patriae nostrae his quatuor mediis apprime necessariis sua dilectio non desit.

1. Ut sua dilectio Chmielnicium et Kosacos omnibus modis ad sanam mentem reducere, sibique ipsi et reipublicae nostrae quantocyus reconciliare studeat, cum ob rationes status et ambitus sui, tum vel imprimis, ut dissidentes in religione, novum aliquod firmumque praesidium a Kosacis (qui et ipsi dissidentes sunt) in regno nostro habere possint; quoniam isto (quod per tam arctam cum socero nostro palatino Moldaviae coniunctionem nostram habebant) proximo bello Moldavico privati sunt.

2. Ut sua dilectio arctissimam cum Tartaris societatem ineat, qui et ipsi jam pridem Moscho graviter infensi sunt, et apud Cosacos multum valent, ac insuper praesentissimo auxilio, data occasione (cum expeditissimas et numerosissimas equitum turmas habeant) suam dilectionem juvare possint.

3. Ut sua dilectio omnem, ad id necessarium bellicum apparatus mature provideat, justumque exercitum tempestive paret, ut cum necessitas postulabit et occasio invitabit, non tunc primum delectus instituantur, aut ex praesidiis milites deducantur, sed e vestigio Cracoviam versus exonerentur, cum in talibus celeritas unice valeat.

4. Ut sua dilectio nobiscum non verbaliter, ut hucusque fuit, sed realiter abhinc conferat; cujus conferentiae et correspondentiae succum et medullam pecuniam paratam esse asserimus, postulamusque a sua dilectione, ut si opera nostra in re tanti momenti, tanquam et sibi, et communi dissidentium causae proficua, et gloriosa, uti velit sua dilectio, deponat in manus nostras summam aliquam pecuniae, centum videlicet millia aurorum, quae quam cautissime et sine mora nobis mittantur, subito enim occasione invitante, novi delectus nobis faciendi erunt; qui ut sine parata pecunia fieri nequeunt, ita facti, et cum copiis Litvanicis, quae in manu nostra sunt, conjuncti, justum

exercitum efficient ad reprimendos conatus cleri, qui tunc rem suam maxime agi cernens faciet, quicquid poterit, ad sui status conservationem. Ut autem sua dilectio de certitudine depositi hujus nobis credendi segura esse possit, sufficientem cautionem ad lubitum suae dil. conceptam et scriptam in manus suae dil. tradere lubenter nos offerimus. Quod quidem tanto fidentius suae dil. proponimus, quod sciamus certo ita res jam maturescere, ut omnes alias conferendi rationes non inutiles tantum et frustraneas, sed et nobis periculosas judicemus.

Cum sersmo rege et republica ut sua dil. tractare pergat, synceramque genti nostrae per id amicitiam testetur, fraterne hortamur; id enim ad conciliandos nostrorum Polonorum animos et affectus unice facit; ac insuper svademus, ut sua dil. si non totis, saltem non contemnenda aliqua virium suarum parte, ultro auxilium reipublicae contra Moschum offerat, idque duplici conditione, regi et reipublicae a sua dil. proponenda:

1. Ut rex et republica nostra dil. suam tutam praestet ab imperatore Romanorum.

2. Ut suae dilⁿⁱ civitates quasdam, vel territorium aliquod, pignoris loco, respublica tradat.

Quae futuris comitiis Varsoviensibus cum republica tractari suae dilⁿⁱ svademus per solennes legatos, fidos, sollertes et rationum status imprimis gnaros (qualis est grosus d. Klobussicki) quos ut pro futuris comitiis sua dil. mittat, sed nonnisi sufficienti et absoluta concludendi potestate instructos, unice svademus et hortamur; idque vel ob solum indigenatum pro celsmo suae dilectionis filio, ac memoratis Transilvaniae proceribus obtinendo; quem pro certo in gratiam suae dil^{nis} illis destinari probe scimus, multisque ex rationibus apprime rebus suae dilectionis utilem fore non temere auguramur.

Ultimum est, quod a sua dilectione obnixe petimus, ut frater soceri nostri, qui hucusque apud suam dilectionem detinetur captivus, intercessione nostra, libere dimittatur, accipiemus hoc fraterni affectus suae dil. specimen, pro eximio donario, illudque mutuis officiis demereri omni ope adnitemur.

(Egykorú másolat, lengyel irás, orsz. ltár, Lymbus.)

XLI. 1654. márczius 31.

Sersme ac Celsme princeps dne clementissime.

Quominus in me sufficientiae agnosco, per quam Sersmae Celsis. Vrae gratum demereri me posse confidam, eo magis elaborandum mihi censeo, ne quam inserviendi Sermae Celsini Vrae opportunitatem elabi patiar; in qua si minus forte eventus studio atque conatui meo responderit, at certe enixa voluntas grati ac memoris animi officio non desit. Vellem ut grossi Gregorii Gillany

Sersmae Cels. Vrae internuncii ablegatio in tempore reipub. nostrae auspicatiora incidisset, quibus et ilmi principis palatini Vilmensis et reliquorum, qui Ser. Cels. Vrae bene cupiunt studium atque contentio in novanda Cels. Vrae opera testatior esse potuisset. Sed fatalis nescio, quae calamitas caelitus urget rempublicam nostram, ut stupefacto ad imminetia mala sensu, ne praesentissimi quidem periculi metu ad ea propulsanda moveamur, quae depelli non difficulter possent, si tantum consilii et concordiae nobis suppetiret, quantum virium adhuc per dei gratiam superest. Nunc in dei opt. max. benignitate ac providentia una reliqua spes est, cui novum non est, quomodo rebus secundis insolentius elato impellere, ita impulsæ restituere imperia, ut castigatis interdum et sublati male meritis civibus, ipsa tamen civitas atque respublica non modo incolumis permaneat, sed etiam redintegrato statu saepe laetius efflorescat. Quod ut vovere libet, ita sperare licet, non defore adhuc patriae nostrae feliciora tempora, quibus desideria Sersmae Cels. Vrae longe optatiorem, quam nunc sperari poterat, exitum sortiantur. Quo voto atque appreciatione claudere mihi liceat praesentem obsequiorum meorum, quae Sersmae Cels. Vrae humillime defero, oblationem. Datum Varsaviae ultima Martii, 1654.

Sersmae Celsis Vrae

devotus ac humillimus servitor
Samuel Pritkowski a Pritcowa, m. p.

Külczim: Sersmo ac Cels. principi ac dno, dei gratia regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno, Siculorum comiti etc. dno meo clementissimo.

(Eredetije orsz. levéltár, Lymbus.)

XLII. 1654. ápril 28.

Ilme ac celsme princeps dne observandissime.

Quemadmodum de adventu meo Constantinopolin, ita de felici deo favente expeditione mea apud portam Ottomanicam Illr^{man} Cels^{nem} Vram certiore reddendam aequum et conveniens esse duxi. Die namque 25. Aprilis iam ad valedicendum imperatori vocatus fui, qui tam temporis in amoenissimo horto ad mare sito suis vocabat delitiis. Navibus itaque traiecto mari circa totam classem (quae adversus Venetos praeparatur) studiose a czausiis circumvectus, ubi in littus descendi duodecim stipatus comitibus, quorum singuli vestibis aurotextis una mecum ornati fuerant (caeteris in littore relictis) in conspectum ipsius imperatoris deductus fui, cui exhibita solita salutatione, ab ipsomet caesare hisce verbis compellatus fui: Ego iam feci omnia, imo plura quam petiisti, mandata mea ad Tartarcum han iam expe-

diri mandavi, ne regem et regnum vestrum ullo modo lacesat, imo pro more ab antecessoribus meis servato, vobis auxilio sit. Pro tam benigno alloquio peractis gratiis, petitaque nonnullorum captivorum dimissione principi valedixi. Per totam postea terra marique circumductus urbem, ut haec extrinseca imperatoris gratiae signa ab universo populo conspici potuissent. Postridie demum supremo vezirio itidem valedixi, a quo supra modum humanissime exceptus et dimissus fui, literis ex voto et desiderio meo in rem sersmī regis et reipublicae receptis, id vero vel maxime voti mei me compotem reddidit, quod identidem repetierit vezirius: Polliceor vobis et spondeo, Tartarorum han nullo modo terras vestras invasurum, imo ubi opus fuerit, arma sua regi vestro associaturum contra Moschos, quod iam a porta eidem nuper serio demandatum est; caeterum vestra intererit hanum in partes vestras omnimode allicere, vel maximo etiam habito respectu pro Sefer Kazi aga meo fratre. Post multa eaque secreta colloquia nostra quaesitus demum a me vezir: quid nam fiet, si nebulones isti et praedones Kosaci infinitimas provincias, ut pote Moldavicas ditiones, vel Transylvaniam invasionem fecerint, num nobis ad vim vi repellendam cum principibus istarum provinciarum societas armorum ineunda sit. Quo audito vezir, imperatori salutem ditionum suarum cordi esse respondit, ideoque expectare velle notitiam hac de re a suis feudatariis, qua accepta, tum demum facturum, quod ex re et necessitate visum fuerit. Ad extremum post multas benevolas et gratissimas comprecationes, istius venerandi senis, vestibus ab eodem circa valedictionem condecoratus et multoties peramantes compellatus, tandem ad hospitium concessi, nihil aliud iam praeter reditum in patriam, brevi divina fretus gratia arrepturus. Et hoc est, quod pro mea erga Ilmam Cels. Vram observantia, et pro ea, quae inter sersmum regem meum et Ilmam Cels. Vram observantia, et pro ea, quae inter sersmum regem meum et Illmam Celsnem Vestram intercedit amicitia significandum Ilmae Cels. Vrae duxi. Cui interim promptissima obsequia mea defero. Constantinopoli 28. Aprilis 1654.

Ilmae Celsitudinis Vestrae

ad omnia obsequia promptissimus servus

Nicolaus Biepanousky

ser. regis Poloniae ad portam Othomanicam ma. legatus.

(Eredetije czimzés nélkül, török papíron, országos levéltár, Lymbus.)

XLIII. 1654. május 2.

Isten ő szent felsége Ngodat stb.

Az Ngod 7. és 9. Aprilis költ leveleire ennekelötte való levelemben választ töttem kglmes uram. 11 ejusdem mensis

Megyesrűl költ levelére Ngodnak választ mindenekben nem tehetem, mivel kalorásra bízni nem mertem. De immár jüvén az vajdátúl ő ngátúl levelem, kiben magát mindenekben kötelezi az Ngod jó akaratjára, bízvást irhatok. Visztér Strazi urammal immár nemcsak levél által, hanem magam is beszélhetek, Ngodnak mindenben igaz jóakaró szolgálja, sőt hogy Ngod ennekelőtte sok üdökkel vigyázott előmenetelire. annyival inkább kötelezte Ngod az magához való jó akaratra és hűségre. Az Mihály vajda unokája, ki Németországból jütt és most az kozákokkal, avagy muszkákkal vagyon, igyekezetit és egyesülését azokkal még ennekelőtte megjelentettem volt klmcs uram az vezérnek, de semmi választ rá nem ada. Az havasalföldi kapikihákat küldvén az estve Strazzi hozzám, hogy az új vajda mellett vélek együtt fogjam mindenekben assecurálván általok, hogy mindenekben ennekutána jobban leszen az dolog, hogysem mint eddig volt; megmondám nekiek, ők azt felelék, hogy mihelt az új vajda tisztiben beállott, menten írt neki, kérvén azon, hogy nemhogy valamit a két ország ellen indítana, de míg azon igyekszik, hogy az kozákságot az moldovaiakkal megbékéltesse és maga jüjjön melléje, mivel közel való atyafiak, Strazinak penig a felesége egy vélle, az felől azt mondják, hogy csak gondolkodni sem kell; pápistaságát mondám, arra azt felelék, hogy az hol volt, olyan vallást kellett tartaniok: házassága felől semmit nem értettek. 18. Április Bándrűl költ levelét is Ngodnak meghozák. Az Mihály vajda unokája állapotjárűl Ngod érthet. Az tömösvári passa mindenekben Ngodat igen vádolja. Az mint Ngod írja, hogy panaszlani eljűnek, el is jűttek harminczan, még hátra is vagyon benne, ma lesznek szemben az vezérrel; biztam volt embert reá, hogy tudja meg tőlők, hogy mi felől panaszlanak, azt mondták, hogy az jeneiek öt falujokat elprédálván semmié tötték, melyre rá vigyáztván kglmes uram gondom leszen reájok, mindazonáltal Ngod is informáljon felőle, vagyon-e ez dologban valami? Juszup pasánál tegnap lévén, könyörgöttem neki, hogy istenért csendesítsék le ezt az végbeliek állapotját, intimálják az vezérnek, az muftinak hasonlóképpen, mivel nem következik jó belőle; magokat ajánlják. mit effectuálhatnak, nem tudom.

Az Ngod levelére kglmes uram még nincsen válaszom, halogat egyik napról másikra, itílem, azokat az vádolókat várta, szóval való választételét ennekelőtte való levelemben Ngodnak bővön megírtam, választ adván, Szilágyi uramat menten expedíalom. Az új vajda promotióját kglmes uram Ngod ittben való jóakaróival közölvén, ígérk magokat; úgy látom klmcs uram, meg sem változik. Az lengyely követ holnap el akarván menni, Ngodnak levelet küldött, felmenvén hozzája, elbúcsuztam szóval is, Ngodnak igaz hűséggel ajánlja magát minden részrűl. Irhat-

nék kglmes (uram) Ngodnak panaszkodván amaz elvetemedett Ronoz Jánosnak ellenem való cselekedeti felől, intvén gyakorta minden jóra és az Ngod szolgálatjára való hűségre. Horvát István uram jelenlétében is ugyan maga előtt vállalván oly dolgot fel, az kit végben nem vihetett az lengyel leveleknek megfordításában. pirongatván Harsáni uram, miért fogott hozzá, eltitkolván tőlünk, az melyet ugyan Panajo a császár tolmácsa vitt végben. Most is valami marcsona dolog történvén, az lengyel követtől visszajöttünkör egy nyalka török szolgáimat szidván, utból kutasztván amazok jól megütögették; látván az több törökök amannak vét-két, nem is szólottanak, hanem jüvén az szállásomra egy vén törökkel, ez ez legyen és megmondám, mit mondjon neki, hogy az kellett volna, hogy az feje esett volna el, hogy én császárnak igaz szolgálja lévén, keczés jancsárom véllem vagy, mégis rám támad, ő nem azt mondotta, hanem az háznál ellenem támasztotta, látom, hogy gyűlnek, mind inkább gerjednek. Harsányi uram vevé eszében, két három kemény (?) szavával lecsendesíté őket, amannak fordulván mondám: hogy az isten soha te neked szólásra való nyelvet ne adott volna, avégre hogy te pogányokkal fogod az dolgot és hamisan nemzetségedet elárulod, engemet kezde komiszolni, sok törökök lévén itt, melyek értették is az dolgot, megszegyellém magamat, igazán írom Ngodnak, arczúl csapám és küzdőben esvén velem, lenyomám és ha engedem vala, ott bizony szolgálím megadják vala neki; de felbocsátván, különben nem bántottam. hanem bizony megpofozám. Akármint informálja Ngodat, különben az dolog bizony nem volt. Sok sok illetlen szavait Ngodnak meg sem írom. Látván lator indulatját, úgy kerestem kedvét, hogy tiz oszporát bizony írom Ngodnak, ételére, italára nem költött, hanem mikor latraival vendégeskedett.

Ha mi oly hírek lesznek kegmes uram és oly dolgok követköznek, Szilágyi uram által Ngodnak értésére adom.

Isten ő flge Ngodnak stb.

Datum Konstantinápoly, die 2. Maji anno domini 1654.

Ngodnak alázatos szolgálja
Thorday Ferencz, m. p.

Külczim: Illmo ac celsissimo principi dno dno Georgio Rakoczy,
dei gratia stb.

(Eredetije orsz. ltár, Lymbus.)

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

BASIRIUS IZSÁK ÉLETRAJZÁHOZ.

E cikknek célja a »Történelmi Tár«-ban ¹⁾ tett ígérete-met beváltani, hogy t. i. közölni fogom mindazt, a mit a gyulafehérvári professor kézírataiból a durhami káptalan levéltárá-ban összeböngészni sikerült.

Mint tudjuk, Basirius külföldi bolyongásai közben Konstantinápolyba került, hol a galatai reformátusok lelkésze volt s itt találkozott Barcsay Ákossal, ki »anno 1655. az erdélyi szokás szerint... a 15 ezer arany adót bevitte.« ²⁾ Barcsay »magával hozta Basiriust Erdélybe sub spe melioris conditionis ipsi dignae, a fejedelem accomodálni fogja és Bisterfeldnek collegája leszen.« ³⁾ Rákóczy meghívó levele Gyulafehérvárról 1654. aug. 27-éről van keltezve, ⁴⁾ conventiója a professzorral pedig 1655. márcz. 1-jéről, melynek értelmében Basirius évi fizetése 1800 magyar forintban lett megállapítva s szállásul Bisterfeld háza részére kijelölve. ⁵⁾ Basire »bizony jól jára«, mint Bethlen megjegyzi, mert a fejedelem a jó fizetés mellett »professori hivatalt rendele neki, s az egész collegium Fejérvárott, az előtteni nagyhírű Alstedius, Piscator, Bisterfeld híre neve, tekintete becsületével együtt reá szálla.« A fizetést különösen Apáczai sokallotta, ki Bethlen szerint »szép projectumot írt vala egyszer (1658-ban), melyben megmutogatja vala, hogy a Basiriusnak rendelt 1000 tallérból s az akkori fejérvári collegiumra esztendőnként menő költségből nyolcz professor, az akadémia és classicusok tanítására való gymnasium kitelik.« ⁶⁾

¹⁾ 1888. jul. 1. füzetben.

²⁾ Bethlen *Önéletírása* II. 239. l.

³⁾ U. o.

⁴⁾ Darnell. 333. l. Nem láttam.

⁵⁾ Lásd az I. sz. okmányt.

⁶⁾ 247. l. V. ö. Szabó Károly értekezését Apáczainak Barcsay Ákoshoz beadott tervéről. Hogy e terv nem Csulai püspöktől eredt, azt Bethlen főnnebbi tudósítása is kétségen kívül helyezi.

Basire az angol parlament és a francia király követeinek ajánló leveleivel s az utóbbinak útlevelével ellátva Erdélybe indult s fizetésének első részletét 1655. május 2. fölvette.¹⁾ Jól ment dolga egy ideig, a mint ez kitűnik haza írt leveleiből s egyidőben tervében volt feleségét és gyermekeit is magához venni,²⁾ de ezt a nem sokára bekövetkezett vésznapok akadályozták meg. A mi üröm csepegett poharába, azt leginkább a presbyterianusokkal való folytonos czivakodásai okozták. Bethlen szerint »felette zelusus episcopalis volt és szeles« ember, a min nem kell csodálkoznunk, mert nem volt phlegmaticus angol, hanem francia (roueni) születésű; a latint is »cum pronuntiatione gallica« beszélte. Ismeretes olvasóim előtt az a heves, elmérgesedett vitatkozás, mely a fejedelem előtt 1655. szept. 24-én ment végbe s mely Apáczaira nézve majdnem végzetessé vált. Úgy látszik, erre a vitára hivatkozik Basire egy II. Károly angol királyhoz (akkoriban csak in partibus infidelium) 1656-diki husvét keddjéről kelt levelében, melyet a II. sz. alatt vesznek olvasóim.

Erdélyi tartózkodására vonatkozólag újat nagyon keveset közölhetek a durhami kéziratokból. A mi érdekes van bennök, azt már Darnell tette közzé s azért ennek könyvére utalom az olvasót. Számos, még ki nem adott levele stb. alig érdemes a lemásolásra. Úgy látszik, a gyógyászatban is kontárkodott s számos levélben orvosi tanácsot ad vagy gyógyszert ajánl levelezőinek. Van még számos úti stb. jegyzete, de ezek többnyire titkos jelekkel vannak írva, melyeknek megfejtésére időm nem volt. Egy-két érdekesebb dolgot e cikkk végén közlök. Ezek közt különösen magyar nyelven fogalmazott folyamodványa (a X. sz. alatt) érdemel figyelmet. Egy másik levél szerint, melyet Darnell közöl, Rákóczy »ünnepélyes temetésének gondjait az özvegy fejedelemasszony Zsófia én rám bízta s e miatt egy évvel tovább kellett távol maradnom Angliából« így írja Basire, de alább bevallja, hogy e megbízatást csak részben teljesítette. 1661. június 5-én még Husztról keltezi egy levelét,⁴⁾ augusztus elsején azonban már Németországban járt.

¹⁾ *Mon. Hung. Hist. Dipl.* XXIII. 179., 180., 189. ll. — Az útlevél (Hunter MSS. vol. X. 21.) szerint Jan de Lahaye, Seigneur de Ventelay etc. útlevelet ad Basirenak, »qui s'en sa en Transilvanie et autres lieux.« Konstantinápoly 1654. nov. 12.

²⁾ Lásd felesége egy levelét Darnellnél, 145. l.

³⁾ 192. l. Dr. Kennet püspök ily czímű munkája után: *Register and Chronicle, Ecclesiastical and Civil. . . etc.* (London 1728.) p. 526.

⁴⁾ Hunter Mss. vol. IX. N° 105. »D^{no} Jasovio Polono. Ipsa Die Pentecostes Jun. 5. 1661.«

Irodalomtörténetileg érdekes az az adat, hogy a Hunter kéziratok 88. sz. fasciculusában akadtam a *Triumviratus* egy nyers vázlatára, mely itt még csak *Duumviratus* cím alatt szerepel, miután a harmadik triumvirt csak később adta hozzá Basirius; szerzőségét e füzetke kétségen kívül helyezi.

A durhami székesegyház sirkertjében, a nyugati bejárat közelében van eltemetve. Jobbján életirója, Darnell, nyugalmszá örök álmát. Egy ízben Yarm-on-Teesben alkalmam volt leszállni a vasútról s az egészen az állomás közelében fekvő Eaglescliffbe elmenni és megtekinteni a szerény templom belsejét, hol Basire papszkodott, mielőtt a stanhope-i lelkészi hivatalt elnyerte. Egy szegény, görnyedt öreg ember kalauzolt. Kérdéseimre, hogy mutat-e valami ereklyét, mely Basiriusra emlékeztetne, fejét csóválta s azt felelte, hogy soh'se hallotta nevét, »pedig« mondá »már gyerekkorától ismeri a templomot.«

I.

Conventio Viri Reverenⁱ Clarissimique D. Isaci Basirii Rothomagensis Galli, Ecclesiae Anglicanae Praesbiteri, S. S. Theologiae Doctoris, et Ejusdem in Collegio Albensi Professoris, cujus Annus incipit die 1. Martii A^o Dⁿⁱ 1655.

Annuale Salarium, ex singulari nostra clementia habebit cum omnibus quibuscunque accidentiis, Mille Imperiales (sive Mille et octingentos florenos Hungaricales), quorum ducenti et novemdecim ex Aerario nostro (durante bene placito), residua autem pars a Reveren. Episcopo ex bonis Collegii Albensis persolvetur.

Domus autem pro habitatione ea assignatur, in qua Clarissimus quondam Joannes H. Bisterfeldius habitavit. Datum in Civitate nostra Colosvár, die et Anno supranotatis.

G. Rakoczy m. p.

L. S.

A túldalolon: Kövér Gábor testálja, hogy Basire az 1655. évre szóló 219 császári tallért május 2-án fölvette.

(Hunter Mss. vol. X. 22.)

II.

Basirius II. Károly angol királyhoz.

Megköszöni a király levelét Rákóczyhoz. Gondviselészerűleg a levél éppen akkor érkezett, midőn a nemzet képviselői együtt valának e diétában. Azt rebesgette egy hír, hogy egy bizonyos nyilvános föllépésem miatt, mely néhány hónappal ezelőtt az universitásban a fejedelem jelenlétében történt és az independens és presbyterianus tanok ellen (melyek

Angliából szívárogtak ide át) volt intézve az episcopálisok védelmére, az a banda (that crew) annyira föl volt ingerülve ellenem, hogy a nemzeti gyűlés elé való idézéssel fenyegettek, amint tényleg már most az általános zsinatjuk elé idéztek, hol ha nem is a többség, de a jobbak határozatából elnökösködöm... Főlséged részéről való kitüntetésem csak növeli ellenségeim irigységét... Alba-Julia, husvét keddje (apr. 8/18.) 1656.

Kivonat a Calendar of State Papers-ból. Domestic Series, a datum alatt.

(Eredetije a Public Record Officeban.)

III.

Egy papírszelet Rákóczy kezeirésével hátul: »Principis questio Maji 11. 1656.« A kérdés: »Kiki a maga vallásában üdvözülhet-e?»

(Hunt. Mss. X. 28.)

IV.

Egy füzet ily címmel: »Considerationes quaedam Ecclesiasticae ab I. B. SS. Th. D. & Pub. Prof. (p. t. Praeside) oblata S. S. Synodo Generali Transylvanicae, Marosvásárhellini congregatae, Mense Junio, Anno Christi 1656«, 15 pont; és egy más füzet ily háttirattal: »Articuli propositi Principi Rakocio ab Is. Basirio«, javaslat a fehérvári collegium reformjára, 25 pont.

(Hunter Mss. X. 32. és 33. sz.)

V.

James Campbell, egy skót kapitány levele Basirehoz.

Erdélyben járt. Útlevelet és útiköltséget kér a svéd hadsereghez. Ismeri Gaudi ezredet. Üdvözlétét küldi a katonatiszteknek Szászsebesen és a gyulafejérvári aranyművesnek. »From Maidwitz 12/22. Dec. 1656.«

(Hunter Mss. IX. 82.)

VI.

Georgius Chmielnicki Div. Clem. Electus Dux Militiae Zaporovianae Constantino Serbano Transalpinæ Valachiae Principi.

Az apjáról reászallott kötelezettség folytán, a kereszténység érdekében ajánlja a szövetség megújítását az inconstans Turcica Luna ellen. Reméli, hogy Serbanus közre fog vele működni a török ellen. »Dabantur Czychrym, 18. Junii 1657.« Aláírva.

Kivül: ».... Electi Zaporov. (Hatm. filij) Epistola foederis confirmatoria.

(Hunter Mss. X. 43.)

VII.

Some Fragments of Ecclesiasticall observations about the Government, and Rites of Sundry Reformed Outlandish Churches.

I. In Germany....

II. In Poland....

III. In Hungary.

Ever since their first reformation they are governed by Bishops whereof they had fifteen in number, whose Catalogue followeth:

I. Petrus Melius, primipilus in famosa illa Disputatione cum Francisco Davidio (neganti Jesum esse invocandum) et aliis Arianis, sub Unitariorum larva latitantibus: That solemne Dispute was held before John the II., King of Hungary and Prince of Transylvania, and printed (Claudiopoli 1568.) — (*A margón*): To this Peter Melius Theodor Beza wrot a letter with this superscription Petro Melio fratri observando, veritatis apud Transylvanos et Polonos fortissimo propugnatori, Genevæ 18. Junii A^o temporis novissimi 1570.

II. Petrus Caroli.

III. Georgius Gönczi.

IV. Benedictus Banfi-Hunyadi.

V. Johannes Monay.

VI. Lucas Hodasi (in whose time about ye yeere 1613. one Emericus Ujfalvi, rose up against Episcopall Jurisdiction, and much troubled then the peace of those Churches; who thereupon requiring ye Judgement of David Paraeus, then Professor of Heidelberg in the Palatinate, received a notable epistle from him, in confirmation of their Episcopall Government and condemnation of that Refractory Achon who, being delivered over to the secular power, dyed in Prison.)

VII. Stephanus Milotai.

VIII. Josephus Göntzi.

IX. Petrus Margitai.

X. Stephanus Kereszegi.

XI. Michael Szantai.

XII. Michael Dioszegi.

XIII. Nicholas Hodasi.

XIV. Nicholas Szatthmari

XV. Stephanus Thornai. Electus a^o 1657.

IV. In Transylvania.

The same Episcopall Government hath also beene constantly observed, as appears by the Ensuing catalogue of ten succeeding Bishops since the first reformation.

Extracted ex Libro Publico Ecclesiae Albensis, totius Transylvaniae metropolis.

- I. Dionysius Alesius, in the time of King John II.
 II. Andreas Sandor } sub Principatu Christophori
 III. Matthias Góczy } Bathori.
 IV. Mathaeus Tokonaeus Ioanne Geci gubernatore
 a° 1599.

V. Joannes Unguari a° 1600.

VI. Basilius B. Ketskemethi, a° 1601.

VII. Michael R. Tasnadi. Electus in deploratissimo statu Transylvaniae a° 1602. Obiit a° 1618.

VIII. Joannes de Keserői, Pastor Aulicus Serenissimi Principis Gabrielis Bethlen. Electus a° 1618, obiit a° 1633.

IX. Stephanus Katona Gelej binorum Principum Pastor Aulicus. Electus a° 1633. Obiit a° 1649. Vir gravissimus, doctissimus, cujus varia extant opera, imprimis *Praeconiū Evangelicum* duobus voluminibus in fol. supra Evangelia Dominicalia, opus concionatoribus proficuum.

X. Georgius Czulai Principis Georgii Rakoczi II. Pastor Aulicus. Electus a° 1650. Vir sedulus, qui primus in gratiam Valachorum curavit Novum Testamentum, Psalterium Davidis, et Catechesim verti in linguam Valachicam, aliquot etiam Ecclesias Valachicas reformavit.

Hujus tempore, quod videretur esse vix plus justo facilis novatores vehementer attentarunt mutationem regiminis anno 1653. et sequentibus, bat the Wisedome and Constancy of that Heroicall Prince George Rakoczi the II. and the vigilance and courage of him who was then intrusted with the chaire in the schooles, did, thro Gods blessing defeat their plot.

But againe a° 1659. in the time of Tyranny of Achatius Barcsyai (who sold his Master, ye Lawfull Prince Rakoczi, unto the Turkes swearing to deliver him unto them) they then against broke out against episcopacy, and the Tyrant, to ingratiate himselfe with the multitude did give his consent to erect presbytery, all the clergy (except two or three constant Micajah's) being drawne in, for feare, or favoure, had not the Nobility it selfe, withstood it, and prevailed to the maintaining of Episcopacy stb. stb.

(Hunter Mss. N° 92.)

VIII.

Ali basa Barcsay Gáspárhoz.

Inter Serenissimos Christianos Magnates, Serenissimus ac Magnificus Gaspar Barcsai Frater Serenissimi Principis Transylvaniae nobis Amice dilecte, ac Regni Transylvaniae trium

Nationum Hungarorum, Siculorum, Saxonum Incolae Salutem. --
 Damus pro memoria, praeterito anno summam mille Bursarum pecuniae promissam, praeteritamque duorum annorum ad Invictissimi Caesaris Nostri Portam citissime transmittere non negligatis. (Segnitiei vestrae causa occupavimus) Varadinum. Quare summam promissam non praestitistis, nos ex Dei gratia Potentissimi Caesaris bona fortuna, brachiorum nostrorum (valore inclita) armorum nostrorum fortitudine Varadinum obtinuimus, possidemus etiam renovatum praesentia ac verae religionis candore. Summam igitur promissam praeteritamque quam primum, et qua hora Kapuczi Passa litteris nostris ad vos pervenerit, sine omni mora ad manus ipsius tradatis; quod si non feceritis, Invictissimi Caesaris novos expectando milites modernos, ut fortificarent Varadinum, relinquimus. Ego in persona vos invadam, non ita prout hactenus, sed uxores, liberos, bona depraedabimus, arces vestras occupando in Regno vestro manemus. Haec autem omnia prout hactenus facta etc. quae diximus ita esse sciatis, vera fore credatis. Nunc quoque juro ad Caput Sanctum Caesaris Nostri, ut supra scripsimus, ita vobis, Uxoribus, liberis imminere periculum. Quare si vos salutemque vestram optatis, secundum mandatum Potentissimi Caesaris Nostri summam promissam praeteritamque ad nos citissime [mittere] non negligatis. Sic valete. Datum in Arce Varad.

(*Ali pasa tugarája.*)

Szerdar Summus Potentissimi Caesaris

Passa Ali, m. p.

Kivül : Epistola Ali passae ad Gasparem Barchyaum. Datum nélkül

(Hunt. Mss. fasc. 88.)

IX.

II. Károly angol király dispensatioja Dr. Basire részére, hogy tovább is külföldön maradhasson. Whitehall March. 19. 1660/61.

(Hunt. Mss. IX. 99.)

X.

Basirius Doktornak Nsgotok hü szolgájának alázatos suplicatioja Nsgodhoz (a fejedelemasszonyhoz).

Kegyelmes aszszonyom, az én háztokhoz való tökéletes hűségemtől viseltetvén, az angliai királynak ő felségének második Károlynak (nekem kegyelmes uramnak), ki engemet levele által

maga udvarában hí, ennekelőtte egynehány napokkal irtam volt alázatosan, hogy az én boldog emlékezetű kegyelmes uramnak testének eltakarításáig Ngtok udvarában engedjen lennem, kinek utolsó szolgálatomat is jó szível kívánnám kitölteni. De látván, hogy Ngtok udvarában kevés szükség vagyon reám, (mert ugyanis mi haszna vagyon ott az Doctornak, az hol semmit jót sem tanulunk, az jóra semmi gondok nincs; nem vagyok kgl's Aszszonyom hizelkedő, hanem mint igaz, hű szolga igazat akarok mondani, mert mindenkoron inkább kívánom az én Uramnak s Fejedelmeknek lelkének üdvösségét, hogy nem mint elmuló jó akaratját. Annakokáért az én boldog emlékezetű kgl's Uramtól nekem rendeltetett fizetésemnek hátra maradtott részének computusát supplicatióban Nagyságodnak alázatosan beküldöttem, Nagyságod arra rendeltetett tiszteinek ítéletek eleiben terjesztvén, melyben az én dicsőséges emlékezetű kgl's Uramnak maga kezének írásával megerősített adományát s ígretit elő adni kész vagyok, Nagyságodnak is alázatosan könyörögvén azon (mivel Nagyságtoknak én idegen bujdosó lévén, hűséges, s állhatatos voltam) hogy kegyelmességéből méltóztassék parancsolni, fizetésemet igazán adják ki, tisztességesen ereszzenek el, bátorságos uti levelet is méltóztassék Nagyságod adni, melyet mindeniket Szász-Sebesben halála előtt üdvözült kgl's Urunk énnekem megígért vala. Lelkem ismereti szerint is nemcsak az engem viszzahívó felséges királynak engedni tartozom, hanem magam eselédimre való gond és félésem is siettet viszza mennem, ugymint édes feleségemnek s öt gyermekimnek tülem távollétek, kívül tizennegy esztendeje miolta eltávoztam, az megholt angliai királyhoz Első Károlyhoz való hűségemért, és az fiához Második Károlyhoz való engedelmességemért. Immár Isten kgl'ségéből tegnapelőtt nekem küldött levelében (melyet ifju Urunkkal ő Nagával is közlöttem) az Méltóságos úr Kreshi gróf ú naga illendő alkalmatosságot mutatott, melyet elmulatni véteknek tartok; mely levelében azon kér az gróf ő nga, hogy siessek s vele edgyütt bátorságosan elmehetek Angliában, engemet uti társul megvár Vratislaviában; s valámíg Nagod kgl's választételét nem látom, addig nem tudok levelére választ tenni. Kgl's Aszszonyom gondolja meg Nagod istenért, hiszem idegen országokban is azért tudok én Nagtoknak használni s Nagtok ügyének szolgálni, hogy itt is igaz, hű, s állhatatos voltam. Kgl's Aszszonyom felette igen meszsze út innet Anglia mind tengeren s mind szárazon, s költséget is bővebbet kíván, mintsem én tülem lehessen, dicsősséges emlékezetű üdvözült kgl's Uramnak, s az királynak ő felségének tisztességeknak, s méltóságoknak megmutatására kiteczczék, s magamnak, ki Nagyságtok miatt elszegényettem, böcsülletemre. Könyörgök annakokáért Nsgodnak alázatosan jól tudván, hogy Nagoddal

edgyütt született legyen az kegyelmesség s könyörületesség, természeti is arra hajlandó: méltóztassék fizetésemet kgltségéből kiadatni, hogy Nagod kgltségéért idegen országokban is Nagod kgltségének hírét nevét én is terjeszthessem. Az úton, vizen járónak s bujdosóknak Istene áldja meg Nagodat.

N. k. v. v.

Idegen, nem Basire kezének írása. Kívül: »Supplex Libellus Doctoris christiani ad principem christianum.« — Datum nélkül.

(Hunt. Mss. X. 65.)

XI.

Memoriale.

In quicquid Literarum, vel Rerum ex Transylvania, vel Hungaria transmittendum ad doctorem Isaacum Basirium, hi futuri sunt, Deo juvante, fixi correspondentes:

In Transylvania.

Mei Domini Wolfgangus Bethlen, Ladislaus Lubinieci, Samuel Granaki, pl. R. ac cl. D. Joannes Dodai pastor Kokolvariensis et nobiliss. D. Joannes Szikszai provisor ibidem, pl. R. ac cl. D. Jacobus Neyslius (?) pastor Polgaziensis, cl. D. Georgius Hutterus, Cibiniensis.

Husztini.

Admodum R. ac cl. Stephan. B. Selyei, pl. R. ac cl. D. Stephanus Thotfalusi, Generosus Dnus Stephanus Bósodi, Egregii Domini Joannes Zagoni Compater dilectissimus, et Joannes Vanyai.

Eperiesini.

Pl. R. ac cl. Dnus M. Abrahamus Eccardus primarius Urbis pastor, amplissimus D. Georgius Risingerus.

Nobilis Dnus Franciscus Gordoun, Scotus.

Nobilis Dnus Gulielmus Rosse, Scotus.

Generosus Dnus Daniel Nebest, Postarum Magister.

Dantisci.

Nobilis Dnus Georgius Crooke-shankes, Scotus.

In Anglia.

Londini, Generosissimus Dnus Thomas Biner aurifaber, in platea ulgo dicta Lombard Street.

(Hunt. Mss. fasc. 85.)

XII.

»Dni Georgii Hutteri Supplicatio.« Elmegy, bárhova rendeli Basire.
 »Vittebergae 9. Julii styl. vet. 1661. Dno Isaaco B. Wratislaviam Silesiorum.«
 (Hunt. Mss. IX. 106.)

XIII.

J. M. De Langle Basirenak.

Gratulál szerencsés visszajöveteléhez és fölszólítja Basiret, hogy adja ki úti élményeit. »Je ne doute point, que Vous n'aiez des nouvelles de l'Estat des Eglises de Transylvanie, faites nous en part s'il vous plaist. Et nous dittes un peu quelles personnes sont ceux, dont parlent nos Gazettes *Chemin János* et *Michel Abaffi*, quel parti ils tiennent, de quelle Religion ils sont, et pour qui Vous tenez aussi. Dites moy encor, d'où vient, que ces peuples font tant de difficulté, de se soumettre a la puissance Mahumetane, puis qu'il semble, que Lempereur, qui a veu perir le Brave Prince Rakotsky, sans luy tendre la main, n'a ni le pouvoir, ni la volonte, de les defendre. Et que le traitement, qu'il leur a fait, aux lieux ou il est maistre, leur doit faire plus apprehendere son joug, que celui du Turc, qui traite favorablement ceux, qui se soumettent volontairement a son Empire. Et qui les dispense, a ce que l'offrent, du tribut des ainez, de leurs enfans' et leur permet l'exercice libre de leur Religion.« Választ Mons. Roussel (Basire roueni ismerőse) útján kér.

Datum nélkül.

(Hunt. Mss. IX. 112.)

XIV.

Paulus P. Jász-Berényi Basirenak.

Honfitársai hazaindulnak s pénzre várnak csupán. Jó alkalma nyílik Basirenak irni gróf Rhédey Ferenczhez, mert alumnusa, Békési János az útra kelők közt van. . . . »E castris Transylvaniae D. Johannes Bethlen haec nunc scripsit Filio ejus Dno Nicolao Bethlen, qui modo in Belgicis Academiis commoratur: Imperator quatuor adhuc habet fortalitia in Transylvania, scilic. Claudiopolim, Szamos-Ujvarinum, Bethlehemum et Kővárinum, quae si Apafi modernus Transylvaniae Princeps non potuerit vel per foedus vel per vires bellicas recuperare, Ali Passa per Deum juravit se nunquam illa fortalitia restitutum Transylvanis, si ipsemet ingressurus ea expugnetur. Anxii itaque expectamus eventum, brevi de eo certi aliquid (arrepturi). . . .« Bethlen Miklós üdvözlétét küldi. »Datum Londini 25. Julii 1662.«

(Hunt. Mss. IX. 133.)

XV.

Ugyanaz ugyanahhoz.

Visszahívták Erdélybe. Augusztusra várja a fejedelem levelét és pénzt. Dr. Busbeynek üzen. »E musaeo meo 29. Junii, 1664.«

(Hunt. Mss. IX. 154.)

Jászberényi irt egy latin nyelvtant ily czímen: »A New Torch to the Latin Tongue«, mely Londonban jelent meg. Eddig azonban hiában kutattam utánna.

XVI.

Johannes Adamus Transylvanus.

»Ad Celebres et Eruditos Academiae Celeberrimae Patronos Humilima Valedictio J. A. T. in Patriam redituri.« Nyomtatvány. Kéziratban ajánlva Pudseynek, az (oxfordi) Magd. Collego sociusának, »et celeber. Oxon. Procuri-Primario.«

(A British Museumban.)

XVII.

»Addenda et Corrigenda« Darnell könyvében.

347. lap. A levél kelte »Alonostaini« helyett »Monostorini.«

U. o. A postscriptumban »Limnus possidetur Dacitis« helyett »Lemnos possidetur a Venetis.«

351. lap. A levél kelte »aug. 1-én« és nem »8-án.«

355. lap. A Rákóczyhoz 1658. aug. 12. irt levél fogalmazványán c megjegyzés »Responsam gratiosissimam 18. Aug. 58.«

375. lap. Szalánczy István epitaphiuma után »Franciscus Tordai Generosus, p. t. orator curavit incidi.«

Közli: KROPF LAJOS.

P Ó T L É K.

A fentebbihez pótlékkül adjuk Basire levelét:

Hosanna!

Viro Reverendo Clarissimoque D. Andreae Oltardo Isaacus Basirius S. D.

Quod scripseram novissime de suae Celsitudinis in Hungariam adventu, deque pace Poloniae, vera erant: sed exinde contaminata tristissimo ob nunciatu exercitus nostratis a Tartaro occupati, (nostrum est intercedere verbis Psal. 79. 11.) Heu sortem humanam! nasci, dolere, mori. Absque praesumptione,

haud procul abesse videtur bellum illud solemne Gog-Magogicum ¹⁾ (Ezech. XXXVIII et XXXIX. cum Apocal. XX. etc.) quod sequetur magna mundi periodus, cujus (quoad temporis articulum) notitia soli Deo reservata. Dominus nos praeparet.

Quia Cll. DD. Orbacensis et Doborcensis (mei hic loci nudiustertius gratissimi hospites) R. Clarissimi Domini Episcopi vestratis et vestro nomine rescire cupiunt principis huc adventum: hodie mane percontatus sum Illustrissimum D. Locumtenentem, qui ex literis heri a sua Celsitudine acceptis ait Principem velle salutare Celsissimam suam matrem, et deinde huc se conferre, fortassis intra unius hebdomadae spatium, sed conductum tempus est incertum, uti haec negotia omnia. De rerum mearum cura iterum gratiam habeo. Vale, V. R. Cl. et ora pro nobis.

Raptissime 13. Aug. A. U. I. 1657.

Salvere omnes vobiscum cupio.

Kivül: Admodum Reverendo Clarissimoque viro D. Andreae Oltardo Ecclesiae Cibiniensis Pastori vigilantissimo, Fratri ac fautori singulari Cibinium.

(Eredetije az erd. muzeumban a gróf Esterházy-család cseszneki ágának levéltárában.)

¹⁾ Tartaros innuunt Geographi, iuntim ac Theologi. *Basirius oldaljegyzete.*

Közli: SZABÓ KÁROLY.

SZANISZLÓ ZSIGMOND NAPLÓJ.

(1682—1711.)

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

Annus a nato Domino 1686., in cuius decursu Deus ter optimus maximus foelicitet, ab omnibus imminentibus periculis protegat, custodiat propter nomen beatum filii sui dilecti Jesu Christi! Amen.

Januarius.

Domine adjuva!

1. Gyűlt be az város. Marasztották az hadnagyot, candidáltak hármat: Bánházi, Teremi és Pápai uramékat. Én búcsúztam, de ismét meg kellett maradnom.

2-da gyűlt be az tanács. Választottak tiszteket. Az perceptorságot az nyakamban vetették.

3-tia gyűlt ismét be az tanács. Nem egyezhettek meg az úrnak [Teleki Mihálynak] való levél írás miatt. — Eodem voltam az sóvágók vendégségében.

4-ta ment el az hadnagy Szeben felé. Rajtam hatta az hadnagságot, — ha eleit nem vehetem. — Öröltetem búzáat metr. 24, Pipánénak NB.

7. Mentem Kolosvárra, vittem búzáat metr. 52; töltettem meg a szuszéket, continet metr. nro. 75. Vittem ismét szalonát nro. 3.

8. Jöttem haza Istennek hála. Találtam egésségben házam népét.

Circa 18. mérettem fel 73 kalongya szemit 12-dén, ebéd-vékájában, lött az én részeim: az elei metr. 87, szakasztás circ. metr. 11, összeséggel csíplő-résszel együtt metr. 10[9]. És így az többszöri szórással együtt abból az téli asztagból lött az én részem in summa: az elei metr. 221, szakasztása csak könnyen metr. 20, csíplő-rész ebéd-vékájával együtt metr. 28 bővön ex gel. 180, in generali summa lött abból az asztagból m. 269. — Eodem kültem el az feleségemet a Gáspár kovács szekeren, az ökör-szekeret is elkültem; kültem búzáat metr. 45, lisztet metr. 4,

egy dereakaljal [derekaljjal] együtt. — Az öcsémmel mindenekről számot vetvén, nem marattam adóss; egy mentét attam az rőt ökörért neki.

19. Jött haza az ökör-szekér Istennek hála.

20. Jött haza az hadnagy és Nyikodi. Hoztak rettenetes menydörgő levelet az úrtól, új inventiókkal és átkokkal teljest. NB. négy concipista.

22. Ment Kolosvárra az hadnagy. Marattam képiben.

23. Vöttem két nestet fl. 3/95. Eodem mutatott vért Christoph görög Macsingóra.

26. Hozattam haza az feleségemet Kolosvárról, Istennek hála jó egészségben.

28. Hozott Szilágyi Gáspár zálogot egy puskát in fl. 8, egy hegyestört in fl. 3/42.

29. Mentünk Enyedre Kapusi komámnak egy leányért. Lött az nap az lakadalom. Vigan voltunk.

30. Jöttünk haza Istennek hála.

31. Voltam Kapusi komámnál.

Vége ez holnapnak Istennek hála.

Ez holnap is többire semmi hó nélkül, sáros és locsos volt.

Februarius.

Domine sis auxilio!

1. Vöttem két kasza-vasat denar. 90.

4. Jött az híre, hogy az loboncز Hunyadról elment.

5. Oly hír jött, hogy az török tatárral együtt beszállott Hunyadra Tökölyivel.

9. Mentem Rákosra. Nem találtam hon Gergelyfi bátyámat.

11. Ismét Rákosra. Akkor sem találtam othon, hanem visszajövéen Sz.-Mihályfalván értem. Nem jöhetett el velem, hanem másnapra halasztott.

12. Mentem Mohácsra Gergelyfi bátyámmal az ficsor felől. Eodem megfogattam, de nem produkálhatván de proprietate, el kellett kezességen bocsátanom. Czigány Miklós lött kezes kétszáz forintig érette. Mentem haza, Istennek hála találtam házam népit jó egészségben.

13. Mentem Komjáczegre esketni az ficsor felől.

17. Hozták bizonyosabban, hogy az német Szent-Jóbot megvötte.

18. Mentem Mohácsra bátyámmal. Fogtam meg az ficsort. Jöttem haza Istennek hála. Eodem békóztattam meg.

23. Bocsátottam el mohácsi nemes emberek kezességére.

24. Eggett el az mezőn az Jó Mihály uram szénája, mintegy hetven szekérrel.

25. Mentem az mezőre. Egy buklya körül meg akarván perselni, incaute élván az dologgal, elszalasztottam az tüzet, s elégeték mintegy három szekér szénát, az többi is elégett volna, ha segítségem nem érkezett volna. Eodem Bálint deáknak is elégett tíz szekérrel, Pápai uramnak ismég annyival.

27. Véletlen tűz támadván az Zalányi Pál majorjáról, minnyájon szomorú példánkra csaknem az egész Enyed elégett úgy, hogy harmada is alig maradt meg. Az Úristen ő felsége segítse szegény felebarátimat, minket és őket tovább való véletlen kártól és szomorúságtól Isten oltalmazzon áldott fia az Úr Jézus nevében! Amen.

28. Vége ez holnapnak Istennek hála.

Ez holnap is ritka példájú száraz volt, ki miatt mind mezőn, mind ben sok károk lőttek az tűz miatt.

Martius.

Domine sis protectio nostra.

2. Volt vékony sokadalom az rossz hírek miatt. Vöttem Istvánnak egy czondrát fl. 1//60, egy kék brassai nadrágot fl. 1//32; az tavalyi szolgálómnak mentének zöld landist, singit fl. 1//18, három singet. Volt sok héában való költségem az sok [kihúzza: »rossz ember«] szálló miatt.

3. Váltottam ki az tömlőczből egy máramarosi Nikita Juon nevű oláhot, fizettem az tisztnak egy *Atlmra* [= tallért], az károsnak fl. 6//50, restál fl. 1//50. 17. Martii lőttek kezesek érette Szkorei Miklós és Halász Lukács Bágyonban Csegezi Ferencz földén lakó', singuli in fl. 40—40.

16. Jött ide az úr [Teleki Mihály] sok főrenddel és három tanácsurakkal. [Menőben a kolozsvári országgyűlésre.]

18. Késértük Kolosvárig; udvarhelyszéki és marusszéki hadak is ott voltak.

20. Fogtam meg egy oláhot karai oláh vadjára.

22. Váradi *Stncia* [= Jánost] egy *Tizizcnnstl* [= aszszonial] együtt fogtam meg *moztkt* [= éczaka]. — Eodem mutatott vért Csíki János.

Aprilis.

Domine sis auxilio nobis!

1. Küldöttem szántani az Széna-fűre zabnak.

3. Vittem az Mart-alá három hajtót; végezték el az Nes-tere felett.

4. Végezték el hárman az alsót is.

5. Az Alsó-mált karózták hárman.

6. Hajtották négyen. — Adtam Búzásnének fl. 8 kölcsön.

10. Bomlottak el az urak Kolosvárról. Mentünk az úr, Teleki uram eleiben; nem szállott meg, hanem általment sietve.

11. Volt az mustrája az mi vármegyénknek [Tordamegyének] az Aranyas mellett. Thoroczka Péter uram volt az főispán [Teleki Mihály] képe.

14. Húsvét napja Istennek hála.

15. Húsvét másod-napja. Nagy hó lött, és most tölt be, hogy: »szekeres karácsont szánas húsvét szokta követni.« — Bocsatottam Miklóslakára az oláhot.

17. Mentünk Kolosvárra Márton deák és az mesterrel, az Márton deák szekeren.

18. Az szegény Szentmártoni pénzéből vöttünk építésre fl. 12. Tóbiás Andrásnak fl. 8. — Hozattam ki egy fél szalonnát, hat véka zabot.

22. Attam el az sárga lovat fl. 53¹/₅₀.

23. Vöttem ki az árrából Görög Pálnénak fl. 4¹/₈₀; az *vtori* [= város] ¹⁾ pénzéből fl. 3¹/₇₅, item fl. 1¹/₁. Sokadalom napja. Vöttem az gyermeknek egy küs fosztányt; ²⁾ az feleségemnek vállnak való posztó-rását három fertályt fl. 1¹/₃₂, keskeny fejér ezüst-galandot egy lótot fl. 1¹/₅₉, egy köttinget [köntinget] den. 40, — facit uln. 14; két sing bogaziát [bagazia, bakacsin] den. 18 singit; halhaját [halhéjt] 5 lótot den. 30; papirossat egy konczot den. 24. A ló árrából fl. 2¹/₄₅.

25. Szökött el Vajda István nevű öreg-béres szolgám. Koppán[d] felett az szekeremet öszvevagdalta, az kerekeinek kinek három, kinek négy küllőjét elvagdalta, löcsceit, lajtor[j]áit. — ezzel az átkozott fiú meg nem elégedvén, az szénát rajta meggyútotta, s kevés széna lévén az szekér derekában, az is elégett, — reggel hozta meg az oláh.

29—30. Vége ez holnapnak.

Igen száraz volt.

M á j u s.

Uram ne hagyj, édes atyám!

3. Csináltattam meg az szekeret, az kereknek attam fl. 2.

4. Vasztattam meg.

6. Jött oly hírünk, hogy Karaffa Bécs felé indult. Staromberk [Scherfenberg] nevű generál jött helyében. ki is egy armádjával Erdélyben akar jőni.

¹⁾ A kulesot nem alkalmazta jól a naplóíró, mivel *vtori* = »vacs«, és nem »város«, a mit írni akart; vagyis *o* betűt írt *c* helyett s az *r* betűt nem követőleg, hanem megelőzőleg. Így kellett volna írnia: *vtoci*.

²⁾ Fusztany törökül szoknya.

7. Igen meglázzadtunk azt hallván, hogy holnap Bonczidához [Bonczhida] száll, sokan el is futottak, ki egyfelé, ki másfelé.

9. Hallottuk, hogy Csáki [László] Kaplyonban jut. Az német tábor Zsibóhoz szállott. — Külttem az feleségemet Kolosvárra.

12. Jött oly hírünk, hogy az német tábor Pánczélcsehhez szállott, száma circ. 1200.

13. Szállott az Szamos mellé Válaszút tájára.

14. Mentem Kolosvárra. Az loboncok az Balyika-lyukában ¹⁾ menő embereknek, nagyobbára az tordaiaknak, sok kárt tettek, lovakat elvitték circ. nro. 12.

15. Lőtt nagy láрма Kolosváratt, az markotányoknak közép-kapun kívül volt vásárok. — Eodem jöttem haza. — Sok tolvajok támattak az Feleken. — Az német general neve Fridericus Sigismundus comes a Schaffömberek. [Scherffenberg.]

20. Oly hírünk jövé, hogy loboncok jönnek, nagy láрма lőtt. Én kimentem ötödmagammal; az város végén találánk egy csoport lovasra, hűtőadván, azt mondák, hogy Gyulafi katonái, voltak másfélszázon, mi is nagy bátran közikben elegyedvén, elfogának engemet s Márton deák komámat, az hárma: Székely Zsigmond, Kovács János, Gáspár kovács elszalattak; — szégyen a futás, de hasznos! Eodem vittek az német táborra, Szamosfalvánál lévén az tábor. Az német generál lőtt szemben velünk, sokat examinált.

21. Bocsátott el az magyar táborra az generális, megparancsolván, hogy mindenünket adják meg.

22. Indultunk hazafelé. Márton deáknak fl. 42 fél puskája odaveszett; nekem egy kancza-lovam, egy selyem erszényem fl. 3/50, egy nyergem, puskatokkal, pokrócczal együtt s az kardom. — Jöttünk haza Istennek hála.

23. Mentem az lyukban, hogy Kolosvárra mehessek, de az tolvajok miatt nem lehetett.

24. Jött Deák Ferencz, lobonc kapitány ²⁾ 5 zászlóval. Beizent hozzánk, hogy gazdálkodjuk, és saczczoljunk. Engemet kültet ki az táborra az Keresztesre. Sok törekedésem után szállott 80 köből búzára, hét köből lisztre. Az Bálintfi uram tanácsából be kellett bocsátanunk őket. Igen sok kárt tettek. Búzáat vittek cub. circ. 6, kenyeret, szalonnát az mennyit feltaláltunk. Estvefele megriadván, többire elszalattak.

¹⁾ A tordai-hasadéokban levő erődített barlang, az úgynevezett Balyika-vára. Tehát nem a kurucz guerilla-vezér Balyika Lászlóról neveztek így el!

²⁾ Előbb Thököly, utóbb II. Rákóczi Ferencz ezredese.

25. Kültém az lyukban Kádár Mártontól az eczetet; Dunai Mátyástól két puskát apróbbakat, egy hosszú puskát, egy pokróczot, egy szűnyögöt, az mentémet, egy vékát holmi egyetnással, egy turbát levelekkel; Görög Miklóstól egy pár pulhakat [?], egy lódingot. — Eodem szállott Aranyosszék az Keresztesre.

26. Valami szízserszámot, egy tarisznýában egyetnást.

J u n i u s.

Domine sis protectio mea! etc.

23. Hoztak Apahidától tíz német salagvárdákat.

24. Szállott az német tábor az Keresztesre kutyástól-macs-kástól etc. Eodem szállított be az német generál egy kapitányt századmagával salagvárdának.

25. Mintegy három óra tájban délután az Szentpáli pap házánál méh felerésből tűz támadván, az az sor és az másik is, Veres Ferencz, Bálint deák, Lakatos Márton, és Bethlen Miklós uram malmával együtt az Aranyosig Stephan uram háza, Nyikódiné, Radainé, Vér Mihályné csíplő-házával együtt az fejdelemcsürig nagyhamar elége. Rettenetes bajom volt. Az kastélyt is csak az Úristen oltalmazá. Sokat megfosztottak az németek azok közzül, az kik kimentek az kastélyból.

28. Junii indula el az tábor Keresztesről. Azalatt, az míg itt volt, csak az jó Isten tudja mennyi gondom volt. — Attunk az salagvárdának német forintot nro. 16, strázsamesternek, tolmácsnak nro. 4, azelőttinek fl. 6.

J u l i u s.

Domine adjuva! etc.

7. Mentem az német tábor vizsgálására 15-öd magammal. Eodem Enyedre.

8. Balásfalvához. Ott bizonyoson kitanultuk, hogy az német tábor Hosszúaszónál. Eodem vissza. Búzás-Bocsárdnál találtunk fortuito négy németekre, idején eszekben vévén, elszaladának, — valóban megüzögettük.

Circa diem 11. jöve hozzánk bécsi követségből Inczédi Mihály uram, Horváth János lobonc kapitány és az generál adjutantjával, mintegy másfélszázad magokkal. Gazdálkottam nékik, kenyeret vöttem nro 20, vaját fél ejtelt den. 27, egy bárányt den. 60.

19. Indultam ismét 14-gyed magammal Radnót felé az tábor oculálására. Eodem Radnótra. Ibidem.

20. [Kerellő-] Szentpálhoz. Ott hallottam bizonyoson, hogy M.-Vásárhelyhez szállott. Eodem haza Istennek hála.

24. Négy óra tájban három zászlóval jöve be hozzánk Deák

Ferencz olyan intentióval, hogy felverjen bennünket, de látván, hogy felesen vagyunk — mivel jó csoporttal mentünk eleiben, — Isten elfordítván elméjét, csendesen megszállott, semmi oly derekas kárt nem tött. De nékem sok bajom volt vélek.

25. Reggel ment el Deák Ferencz. Valami ellopott lovak és holmi itt eltévettek — töllok praedált — kanca-lovak miatt sokat fenyegetett, az kiket hol innét, hol amonnat elékerítettem. Eodem estve nagy lucskoson szállott az tábor Gerendhez és Kecéhez. Hozott hat salagvárdákat, németeket, Szász Imre. Ketteit Kövendre bocsátottuk.

27. Szállott az tábor Egerbegyhez. Küldött levelet az generál, melyben kívánva parancsolja, hogy három nemes ember közölünk menjen hozzája, az német felől tudakozódjék, az kit Bánházi uram az táborra vitt etc. Mentek az táborra Soós István, Tarsoly Péter, Márton Deák, Bálint deák, Szabó János assessorok, — Veres László és Vallancs András elbuktak, — elég szégyen; városiak közül Kovács István kapusi is ott volt.

28. Indult el az tábor Apahida felé. Eodem Bóshoz. Az búzák közt ment által az vaskapura. Sok kárt tött az búzában, csíplette, ect., nyomódta [nyomkodta]. — Eodem kimenvén az salagvárdával az város végire, nekünk rohanának az loboncok mint az dühös kutyák; az tordai vitézek elrugazkodának, engem elszakasztának az loboncok, az Úristen ő felsége tartott meg csudálatoson, hogy meg nem ölének, — sokan vagdaltak hozzám, egy botokáival [botocskával] hántam ellent. Dűcsőség az Istennek! Amen.

30. Mentek el az salagvárdák; attam kettőnek hat napra fl. 21//60, az tiszteknek három aranyat az egyéb aprólékon kívül.

A u g u s t u s.

Uram ne állj távol töllem! ect.

14. Végeztem el Istennek hála az aratást. Az Út-mellett, a Szent-János völgybeli [s] Péterlaki búzámat résziben tizedén attam; az Út-mellett, az részen kívül, nekem maratt gel. 116, lött pedig in summa ibidem 129; az Szent-János-völgyében, az részen kívül gel. 116, ibidem in summa 132; az Péterlakában gel. 40, ibidem in summa gel. 46; az öcsémnek lött gel. 54, ibidem 59 [azaz az arató-részszel együtt]; az Sebestyén-völgyében és az Széna-fűn napszámos aratók arattak in diem den. 18, az Sebestyén-völgyében lött búza gel. 37, az Széna-fűn gel. 38.

17. Végeztem el Istennek hála az búza hordást; egyik asztagban vannak gel. 220, az kisebbben gel. 104.

28. Az Út-mellett való 106 [jobbhan 116] kalongya búzából lött metr. 279, tizedén mérték fel.

S e p t e m b e r.

Domine protege!

5. Vetettem be az Út-mellett való földet Isten segítségéből, continet metr. trit. 36.

6. Az Széna-fűn metr. trit. 22; mintegy nyolcz vékára valót vetetlen hattam, mivel szép zöld volt, hogy későn arattattam, igen elhullott volt. Úristen áld meg az szegények szerencséjére! — Enyedi Györgytől salagvárdának percipáltam fl. 15//48, Sikó Jánostól fl. 16.

25. Vetttem be az Szent-János-völgybeli földet, continet trit. metr. circ. 32.

26. Vetttem be az Péterlaki-földet, continet trit. metr. circ. 20.

27. Az köles-földet metr. circ. 11. Uram segilj meg és áldj meg! — Elvégeztem az magam vetését Istennek hála. — Elcsípeltetvén az nagyobb asztagot, lött metr. trit. nro. 490, az én részem metr. nro. 432.

29. Örlöttek húsز véka búzát.

Ez holnap igen száraz volt.

O c t ó b e r.

Uram segilj meg!

1. Szórattam fel százket kalongya búzát tizedén, ebéd-vékájában, lött metr. 142, lött az én részem metr. 124.

2. Vetttem Jánosnak, Laczkónak búzát az Sebestyén-völgyében metr. 16. — Végeztem el Isten jóvoltából az vetést. Uram! áld meg azt, velünk együtt, az szegények szerencséjére.

[..]. Ment az feleségem Bartossal Kolosvárra.

[..]. Jött haza.

[..]. Szűrtünk az Mart-alatt. Lött nekem ur. cir. 17. Az Alsó-Málban lött ur. cir. 25.

14. Mentem az enyedi sokadalomban az Dersi András szekerén:

15. Ibidem.

16. Volt az sokadalom napja. — Vöttem két bő szűrt fl. 3//84; veres hagymát den. 39; fokhagymát den. 45; kar-masin-szín előruhának való rását fl. 1//80; fejer galandot fl. 1//26; vaját három cupát fl. 1//50; mustárt d. 21; puska-palaczkot d. 24.

17. Jút(t)jem haza.

N o v e m b e r.

Domine protege!

5. Indultam Székely Zsigmonddal Fejérvár felé sóval, én vittem darabot nro 75 két szekéren. Hálni Décséhez.

6. Hálni az gál-di vetésekhe[z].

7. Ígenben. Bíró Jánosnál voltun[k].

8. Volt az vásár ibidem. Attam az sóban mintegy húszig va[lót], kit harmincz, kit 27, kit 24 pénzen.

9. Fejérvárra. Ott vöttünk káposztát, mintegy 196 főt fl. 4/80. — Eodem vissza Sárdra. Én leraktam az söt Adorján Mártonnál nr. 48. Ígenben Simon István adott bort ur. 12 az levél-váltságban. — Eodem Boros-Bocsá[r]dra. Vöttem Thodor-nak 15 veder bort, hármával.

10. Décséhez.

11. Haza. Istennek hála találtam cselédemet jó egészségben.

17. Indultam Bánházi Pál urammal Abrugybánya felé. Ebédre Balyikához. Hálni Nagy-Oklosra. Én Ivánfalván hattam az lovamat; az Nikola lován mentem el.

[18]. Ebéd Lupsa. Hálni Bisztrára.

[19]. Ebédre Abrugybányára. — [Ugyan]ott Fodor Pálnál.

[20]. Indultunk hazafelé. Hálni Lupsára.

21. Én Ivánfalvára hálni, Nagy-Oklosra Bánházi uram.

22. Ebédre Balyikához. Hálni Tordára. Dűcsősség Istennek.

23. Igen rosszúl voltam az bortól.

29. Mentünk az német követ eleiben. Szállítottuk Veres Lászlóhoz.

30. Ment el az követ hálni Kolosvárra.

Vége Istennek hála ez holnapnak.

D e c e m b e r.

Uram taníts meg minket az mi végűnkre!

1. Voltam ebéden anyámasszony nál.

2. Osztottuk szállásúl Új-Tordá[t] az felső járásnak.

13. Indítottam meg kevés juhaimat Ivánfalvára.¹⁾

[Az 1686-i december 14-étől 1687-i márczius végeig terjedő jegyzetek a kéziratból hiányzanak.]

[1687.]

A p r i l i s.

Domine ne me derelinquas!

15. Menté[m] Kolosvárra ország dolga végett, az búza és zab felől.

16. Jöttem haza Istennek hála.

NB. 13. Lopták el az csordából az rőt ökröt s az kesely tulkot, más két pusztá-csáni tulkokkal.

¹⁾ Két befejezetlen sor. Kihagytam.

18. Indultunk bor után város számára. Hálni az ispánlaki határra.

19. Küküllővárra. Ott nem találtunk nekünk valót. Innét Bolkácsra az paphoz; ott nagy bajjal vöttünk város számára vasa 3, ketteit fl. 45, egyiket fl. 23.

20. Istennek hála magam hazajöttem.

21. Számjáltam s bélyegeztem az balpofáját az juhoknak. Attam Bóra Albul keze alá.¹⁾ — NB. Vöttünk Bolkácson két hordóval bort fl. 46, egyiket fl. 22¹/₅₀; ezekre expensa: vető bor [bér az háromtól d. 54, vám az szent-miklósi hídon d. 24, az kocsárdi réven d. 36, úti költség d. 75, szekeres(ek)nek estve-reggel cup. 2 — d. 18, becsinálására d. [kihúzza 12] 9, szekér bér fl. 4 ketteiért, mivel se széna, se fű.

25. Mentem Kolosvárra az ország²⁾ búzája, zabja perceptió-jára. Eodem kezdettem méretni. Mellém az város adott két ember-séges embert: Török Zsigmond és Radicius Bálint uramékat.

30. Vége ez holnapnak Istennek hála.

Május.

Uram segílj meg!

3. Jöttem haza. Istennek hála cselédimet találtam egész-ségben.

7. Volt az tanács az Mart-alatt az Nemes Péter dinnyének való szántása végett. — Eodem jött hozzám Thoroczka Mihály uram.

14. Mentem Kolosvárra.

16. (17.) Dézmáltam Ivánfalván az juhokat, Istennek hála.²⁾

21. Mentem Járában. Az nagy-oklosiaktól búzát, tavaszt, vöttem kölcsön metr. 13; annak tizét az ivánfalvi határra vetik, négyét az járaira. Uramisten áld meg az szegények sze-rencségére!

22. Jöttem haza.

26. Voltam Várfalvára mészért. Magamnak hoztam három hordóval fl. 3.

27. Kezdtünk Isten segítségéből az czinterem építéséhez.

Junius.

Domine sis propitius!

1. Választottuk el az bárányokat.³⁾

2. Kezd[ett]ük sajtnak fejni, Isten seg[ítségéből].

¹⁾ Tizennégy sor. Kihagytam.

²⁾ Öt sor. Kihagytam.

³⁾ Két sor. Kihagytam.

14. Végeztük el Isten segítségéből az czinterem építését. Ez nap az kőmészeknek az áldomást meg is attam.

16. Kezdettem az puszta ház építéséhez, Isten segítségéből; ezen az héten mindennap három kőmies dolgozott rajta, az mellett apró mész hat s egy ács.

23. Végezték el, Isten segítségéből, az ház gerendái berakásán kívül, mivel az mész elfogyott; fizettem az kőmészeknek fl. 8//50.

19. Osztottunk sajtot. Isten jóvoltából[1] jutott nekem 26 juhr[a] 17 sajtom.

J u l i u s.

Domine adjuva stb.!

5. Végezték el, Istennek hála, az szőleim levelezését, másodszori kapálását. Az alsó-málinak levelezésétől attam d. 74, kapálásától d. 60; felső-martaljin[ak] levelezésétől d. 84, kapálás[á]tól d. 45; az alsó-martaljinak kapálásától d. 72.

4. Indultunk, Isten segítségéből bor után. Estvére Dombóra.

5. Ebédre Széplakra; nem találtuk Horváth Ferencz uramat otthon. Estvére az körösi rétre.

6. Meggyesre. Vöttünk üsgyártó (így) Andrástól 3 hordó borokat, egyiket-egyet fl. 22//=.

7. Vetettük fel. Estvére Szent-Miklóusra.

8. Haza, Istennek hál[a] jó egészségben.

9. Vetettük le.

10. Fúrtuk meg egyiket. — Eodem kezdettem, Istennek hála, az kaszáltatáshoz; igen-igen rossz fű volt az rettenetes szárazság miatt.

10, 11. Öt-öt ember kaszált.

12. Haton az Jónás deák továnál.

14. Az Labodásban Halmágyi szénafüvében kaszált három.

15. Haton. — 16. Similiter. — 17. Szindi Ferenczné szénafüvében 3. — 18. Similiter.

19. Gyű[jtö]ttek az Jónás deák továnál h[é]t buklyát. — Eodem karóztatott az hadnagy egy szpinei (szpínyi, Küküllőmegye) Kozma Tódor nevű oláhot; először erőssen megcsepegették, de complexi felől semmit sem vallott, az szépmezei (Küküllőmegye) kastély felferésében csak egyedül volt, azt mondá. Egy kuldusnak az fél fülét elvágatta, azt is megcsepegették először.

20. Indultunk vármegyéstől Gernyeszegre vármegye gyűlésére. Hálni Szengyelre. Eredett el ez nap az eső, nagy volt [i]gen.

21. Hálni Ernyére. Egész nap vert az eső.

22. Gernyeszegre. Volt az vármegye gyűlése. Választották főbírónak az alsó-járásban bátyámat D[é]csei István uramat Jó

Mihály uram helyett. Eodem vissza. Háln[i] Bergenyére. 23. Haza, Istennek hála.

25. Mentem Kolosvárra az [.....] búzája registrálásá[ra...]

30. Végeztük el, Istennek hála, az Labodásban az széna takarást; lött ott hét szekérrel.

31. Az Szindi Ferenczné-félét is felgyűtötték; lött két részre hat szekér szénánk.

Vége ez holnapnak. Ebben az holnapban többire mind esett, igen szükséges is volt, mert mindenféle vetemény az rettenetes szárazság miatt kiégett.

Augustus.

Uram segélj meg!

3. Temettük az Márton deák komám küssebb leányát. Mikor [a]z templomban az praedikációt elvégezek, rettenetes szélvész, eső, zuhatar támad, hogy még ki sem jöhattunk egy darabig [az] testtel; jégeső is lőn, az [.....] az Ló-mált város-félét, [.... —] hegyet, Felső-köz [., [A]lsó-[.....] el [.....]

[Az 1687-i augustus 4-étől 1688-i január végeig terjedő jegyzetek a kéziratból hiányzanak.

Szaniszló Zsigmond kis-nyolczadrétü kéziratköteté itt megszakad. További feljegyzéseit Náplójának második, kis-negyedrétü kötetébe vezette.]

Anno 1688.

Mensis Februarius.

4-ta. Mentem Kolosvárra az colonellussal. Eodem haza jöttem én Cásmmárral.

5-ta. Jött Tordára generál Caraffa. Volt sok bajoskodásom.

6-ta. Ment el Enyedre az nap.

13. Berkesi Gróza Joun és Jeremia Joun ígértek egy őzet.

14. Lőnek kezesek indali Csörke György és Jounért, város jobbágyj[á]ért 1. Hánk Tódor, Tarsoly Péterné asszonyom jobbagya; Hánk Péter, Almásiné asszonyom jobbagya; Itt Kracson, Mahuly Gábor jobbagya, mindhárman Pusztá-Egresen lakók, seorsim et singillatim in fl. 40 oly conditióval, hogy az város földéről el nem szöknek, igazán szolgálják az várost etc. Coram me et Paulo Bánházi. — Berkesiek Keresztúri Mihály részről de col. 1, Felső-Peterd de col. 2 bor áraban attak fl. 5//50; van hátra fl. 9//50, egy őz, az jövő szombat az terminus; az oláhnak Gl[ava] Tódor az neve ect.

14. Köté magát Sztáncs Joun pusztá-egresi, hogy az jövő szombaton két vedernek az árát ha borúl nem, behozzák cum d. 12.

15. Volt nállam ebéden az német commissarius. Az utcán eodem belém veszett Cásmár kapitány.

24. Meghozta berkesi Glava Tódor az pénzt fl. 9/50, az őzet is.

26. Voltak nállunk az német officerek ebéden.

28. Mentek el az németek Meggyesszéekben quártélyban. — NB. Berkesi Lup Szimion Bethlen Miklós uram jobbágya akarja Márkult megfogatni.

Martius.

Domine sis spes mea, ne confundar!

6. Töttem le az adót fl. 7, az élést is, búzát metr. 4, zabot metr. 6, bort nro. 6 Vanya Simonért és Péterért; kezemben is assignálták una cum uxoribus, liberis ect. az executor urak ő kegylmek.

7. Hivattam le őket és eskettem magamhoz.

8. Indultam Jó Mihály urammal Meggyesre. Estvére Kocsárd. Itt gazdám Borbély Ferencz.

9. Ebéd Vesszősre. Estvére Felső-Bajonban [Bajom].

10. Meggyesre. Az honnan írtunk Fogarasban udvarhoz, ha kell-e tovább mennünk, nem-e? Szállás Szőcs Mártonnál.

15. Kellett özvehabarodnom *Sc Eshtlul* [= Jó Mihálal]. NB.

16. Érkeztek az válaszsza Fogarasból; rettenetes unalommal vártam. — Eodem indultunk haza felé. Estvére Vesszősre.

17. Ebéd Kocsárd. Estvére haza, Istennek hála. Otthon találtam cselédimet jó egységben.

22, 23. Rakottattam az szekereket prófont-borral.

23. Estve indítottam Kolosvárra cur. 31, az kiken volt bor hordóval nro. 61.

24. Indultam magam is utánnok. Estve Kolosvárra.

25. Volt rettenetes bajom az németekkel, mivel az m[agazini] commissariusok az borok felé sem jöttek, nem volt semmi dependentiájok az magyar commissariusoktól; az prófont-mes-terek, furierok, köznémetek kóstolták, itták szörnyen; végre 27 hordókkal elvöttek, 34 vissza indítottam; egyiknek — az kapusinak nr. 32 — az fenekét tésulya [tészla] végivel kiütötte egy koppán[d]i szekeres, mást itthon az vetésben — örkeit nr. 40 — elontottak egészen. Az járai bíró fia volt az szekeres.

26. Érkeztem haza, istennek hála.

28. Kezdettem zabbal rakatni az szekereket. Bethlen Miklós uram házától felméretvén rakattam 15 szekérre metr. 1025, Bethlen Miklós uramnak cub. 148, ötves(nek?) metr. 15. —

Tarsoly uram szállásáról rakattam 9 szekerekre metr. 570. Indítottam Meggyesre Isten segítségével.

29. Magam is indultam utánnok. Hálni Szent-Benedekre.

30. Érkeztem Meggyesre az szekerekkel együtt, Isten jóvoltából.

31. Mérettem fel az zabot; lött cub. 414//1.

Aprilis.

Domine sis auxilio!

1. Indultam hazafelé, Isten jóvoltából. Hálni Kocsárdra.

2. Haza, Istennek hála jó egészségben. Itthon is úgy talál-
tam házam népét.

3. Jöttek hozzánk az commissariusok, Kálnoki Sámuel és Inczédi György uramék az erdélyi részről, és Paulus Carolus Komornik az németek részéről.

4. Conferáltunk és attak quietantiát arról, az mit ezen statióban mi prófontban attunk.

5. Az város költségeinek is holmi részét feltutták, úgymint: carnis lib. 1561, teszen pecor. 6 libr. 61; vini medias 3000, teszen quad. 5; tritici cub. 24// $\frac{1}{2}$; avenae cub. 84// $\frac{1}{2}$; foeni cur. 112; pecuniae paratae fl. 38. Az kolosiakra tritici cub. 8, foeni cur. 9// $\frac{1}{2}$, avenae cub. 12, vini quad. 1, unum bovem lib. 200. — Az prófont-borból az míg itt voltak ittak just. 120.

10. Aprilis. Pásch Joun, Vas György uram jobbagya és György Lup, Macskási János jobbagya, Fűzkúton Kolosvármegyében lakók, kezesek lévén most itt Tordán lakó Vermisán Pávelért búza áráért in fl. 12, contentálta őket egészszen az 12 forintról.

22. Attam el az barna lovat Istennek hála fl. 51//60, egy tulkot fl. 16, az mely járomban sem volt, egy ökröt fl. 21.

24. Attam Cásárnak az bor árában fl. 96.

28. Attam meg, Istennek hála Székely Mártonnak az szőlő árát fl. 32//50 magam részről; az mester részit, mivel az enyim jobb volt, fl. 3//; attam készpénzt in summa fl. 35//50. — Nagy Ferencznek is megattam az szőlő árát fl. 5//—.

Május.

Domine sis auxilio nobis!

1. Maji. Csináltattam fel az czinterem-ajtót, Istennek hála; fizettem az ácsnak fl. 1//60, az kovácsnak fl. 2, deszkára denar. 66.

3. Attam kevés juhaimat Péter keze alá.¹⁾

¹⁾ Tizennégy sor. Kihagytam.

11. Jött Tordára Fejérvárról az Salmense regimen. Az collonellus neve tiszti szerint: princeps à Salm, az obest-leitmané: Alexander Leonardus L. B. à Lapaczek, obest-vokmaister: Carolus Jakobus L. B. de Elemt (belga), 1. cap.: comes de Trauttmontorf, 2. cap.: L. B. de Ranzan, 3.: L. B. de Sczverini, 4. cap.: dominus de Graff, 5.: dominus de Reis, 6.: L. B. de Bourscheti, 7.: dominus de Leischen, 8.: dominus de Christison.

13. Ment Kolosvárra. 15. Ment által rajtunk Szebenben; Kolosvárról jövőn, az Sereni regimentje. Vice collonellussa: Tidric [Dietrich].

16. Jött hozzánk Kolosvárról az Storumberk [Stahremberg] regimentje. Vice-colonellussa: baron de Goll.

17. Ment el Fejérvárra.

24. Jött ide Kolosvárról az Montecuculi lovas regimentje. Obest-leitman: Silési, obest-vokmaister: Annibal marchio à Vischonti.

25. Ment el Fejérvárra. Eodem érkezett ismét az Hannoveriai [Hanau, vagy Hannoveri?] fejedelem regimentje, lovas.

27. Ment el Fejérvár felé. Independensebb regiment az többinél. Ez Dés körül volt quártélyban. . . Eodem hallottuk, hogy Brassó nem akarja semmiképpen recipiálni az praesidiumot. Úristen add jónkra szent fiadért. Amen ect. – Eodem nyírettem, Isten engedelmeiből, az juhokat. ¹⁾

J u n i u s.

Domine sis auxilio!

3. Kezdettem fejni Isten jóvoltából az juhokat.

6. Jöttek Tordára az Máramarosban telet németek, Szent-Croi [Sainte-Croix] regimentje, lovas és Castelli reg(i)mentje, dragan [dragon].

7. Úgy mint pünköszt másod napján 3 óra tájban délután igen nagy jégeső lött, mely támadott az ivánfalvi havason; járai, puszta-egresi, m(agyar)-peterdi, mükösi [mikesi], indali, új- és ó-tordai vetéseket, mely az tordai határon az Kölykedeken túl volt, elverte egészen. Ezen jégeső, az mint hallatik, egész Görgényig hatott. Eodem az kolosvári hegyeknek is nagy részét elverte, az holott az egy öklömn(y)i jég is esett. Uramisten! oltalmaz továbbra szent fiadért. Amen.

13. Az szegény Komjáczei András uram feleségestől, gyermekestől lejövén, vetette zálogban az komjáczei házat, külső-belső örökségivel együtt in fl. 40. -- Regiusok: Köpeczi György és Enyedi György.

¹⁾ Egy sor. Kihagytam.

14. Az az rossz Komjáczei István embertelenkedett az ház felől velem.

21. Mentem Komjáczege Dávid István szolgabíróval és Székely Zsigmond uramékkal. Statuáltattam magamat. Komjáczei Márton protestála.

22. Attam Komjáczei András urannak az házra fl. 20. Úristen segilj meg.

29. Inter duodecimam et primam nata mihi est, post graves matris suae dolores, Deo volente filia, nomine Susanna, satis imbecilis. Deus benigne fortes et vires ex solita benignitate largire eidem, ut succrescat in nominis Tui gloriam; facias autem secundum placitum Tuum Domine propter filium et ejus amorem Jesum Christum! Amen.

Julius.

Domine sis propitius!

2. Julii. Curavi baptizari.

3. Indultam Segesvár felé az administrator commissariussokkal ad ratiocinandum, Isten segítségével. -- Eodem csapai határra hálai.

4. Az dánosi rétre.

5. Segesvárra, Isten kegyelméből.

9. Igazították és censeálták ratiómat. -- Exactorok: ítélőmester Sárosi János uram, brassai Keller [kihúzza Tekler] György és Dállai Ferencz, rationista Synkai István.

10. Attak testimonialist. -- Vallancs Andrásnak széna árából szalma árát fl. 146 kell adni az városnak. -- Nemes Péternek 64 veder bor árát, cum dnr. 12 kupáját. *Vēaame* [= vöttem] fl. 56 *izmnt trrta* [= széna árrát]. -- Eodem estve felé indultunk, Isten segítségével. -- Hálai az dánosi rétre.

11. Haza, Istennek hála. Ezen héten végezték el, Istennek hála, az levelezést; az martalji felső szőlőmet levelezték pro fl. 3//20, három kenyérért, 5 font sajtért, egy kupa borért. -- Ugyanott az alsó hegyben pro fl. 1//80, 6 font sajt, két kenyérért. -- Az Alsó-Málban pro fl. 2, két kenyérért, 7 font sajtért. Az kapálást is; kapálta meg az három szőlőt 20 kapás.

17. Kaszált három kaszás, Isten kegyelméből az Melegvölgyben. Uram segilj meg!

18. Similiter.

19. Szállott be négy compania dragon, Herbaville [Herbaville] regimentje féle.

20. Helyben.

21. Ment el; Aranyasszékül hoztak szekereket alája. Ezek igen sok kárt töttek, loptak, fosztogattak. -- Eodem kaszált két ember.

23. Ment el hadnagy uram; hagyott képében.

25. Jöttek ki püspök uramék az itt való pap Magyarósi uram dolga felől visitálni; elég suspus esett ő kegyelmén. — Eodem jött ide az Manczfeld [Mansfeld] regimentje toldalékja. — Szállítottam Új-Tordára. — Kapitányok neve: főkapitány baro de Arnan, vice-kapitány leitmány baro de Gonczelegh.

26. Gyűjtöttek nro. 7, 27. nro. 10. — Küldött Jó Mihály uram fl. 12. — Hozott ötves komám két bort Segesvárról számomra, Horváth Miklós uram borát fl. 72, szekér bér fl. 6. — Attam város számára őket fl. 96.

27. Jött ide colonellus Ludovicus de Herbaville, két grófok vele: comes a Bráner [Breiner], Veterani regimentjében riftmaister [rittmeister], cujus pater fuit quondam supremus Suae Majestatis commissarius. — Másik comes a Taun [Traun?], Herbaville regimentjében corneth. — Eodem kellett megadnom az Jó Mihály uram szolgáját, Szabó Erzsébetet szent-györgyi praedikátornak, Szentpáli uramnak feleségnek [*e szó szélről írva*]; estvére feljebb megírt német grófok is oda jöttek az lakásba.

28. Kezdettem rosszúl lenni.

30. Mentünk az koppán(d)i köben; találtunk ott tizenkét ökröket kötve, gerendiek voltak. Igen rosszúl voltam.

31. Jött az hannover fejedelem regimentje reclutája, kiket az Tephtin regimentjéből való Carolus â Vittenhaim [Wildenheim] commendált. Kifizettük nagynehezen, de az kapitányit vendégnünk kellett. Ezekkel levő borbély az obest-vokmaister companiabeli adott purgatiót estve — neve Henricus Mulierus [Müller] —, melyet elég alkalmatlan üdőben vöttem, de az Űr-isten jóvoltából kieveztem belőle.

A u g u s t u s.

Domine conforta!

1. Érkezett az Veteranyi generál regimentje reclutája. Felvervén magamat, ezt is kitudtuk nehezen. Igen rosszúl voltam, vérrel elegy hán[y]tam sárt. Ezen az héten feküdtem.

14. Kezdettem, Istennek hála, jobban lenni. Uram ne hagyj! — Voltam szemben Jó Mihály urammal.

20. Érkezett az Sereni regimentje reclutája. Beszállott.

21. Tötték fel az fa-lóra Nagy György Katát. Eodem illyei Kovács István uram hozta meg 64¹/₂ veder bornak és seprűnek árát fl. 61¹/₂.

22. Érkezett az Magni regimentje reclutája. Beszállott.

S e p t e m b e r.

Uram ne hagyj el engem más jámborokkal!

8. Sokadalom napja; jutott vásár-vám fl. 2¹/₄0.

14. Mentünk az ötvessel mag-búza keresni Kolosra; ott nem találtunk.

15. Zoátra [Alsó- vagy Felső-Szováth, Kolozsmegye]; ott találtunk valami nehezen metr. 60.

17. Ment el ötves komám az én szekerem[mel] az búza után.

18. Vettettem be, Istennek hála, az útra rugó földet az magam búzája-félével metr. 16; ugyancsak egy ennyi búzám lött ezen esztendőben, mivel az jég elverte. Uram segílj meg, ne ostorozz az mi bűnünk szerint. — Eodem jöttek meg az búzával; hoztak számomra metr. 40, cum denar. 60 vékáját; nyolcza ősz-tavaszi búza. — Kezdettem ismét rosszul lenni.

19. Vöttem borbély Mihálynétól purgatiót be; eleget purgála; feljül nem erőltetett.

22. Vettettem be Isten engedelmeiből az út mellett való földemet; continet metr. cir. 35.

24. Istennek hála jobban kezdettem lenni.

21. NB. Egy ficsornak fejét vötték az piacon. Egy miriszlai Hegedűs István nevű legényt post torturam felakasztottak.

26. Indultunk városostól Bogátra vármegye gyűlésére.

27. Erkeztünk oda. Az úr, Teleki uram csak levelet küldött, maga nem jöhetett.

28. En mentem Radnótra az gyűlésben, számadásra. Eodem érkezett az úr Radnótra.

29. Gyült be az ország. Olvastak cathalogust.

30. Olvasták az német császár ő Felsége levelét, melyben minden jóra ígéri magát.

O c t ó b e r.

Uram légy velünk!

1. Rendeltek exactorokat, ítélőmester Sárosi János, Bálinthit Zsigmond, Maxai Ferencz, Ugron Pál, Keczei István, Gergely deák uramékat, az kik eleiben vigyék, kiknek méltó panaszok lehet az commissariusokra, azután az exactorok reportálják ország eleiben.

2. Exigálták az én ratiómat; marattam adóss fl. 17¹/₁₅; az itt való prófont-borokat ad fl. 15 limitálták negyvenessét. — Eodem érkezett az város oda Vida uram dolgában.

4. Jóreggel hivatta az úr az várost palotára, az vármegyén lévő egynehány becsületes főrendekkel együtt. — Az holott elkezdvén én az város dolgát proponálni, félben kelle hadnom,

rettenetesen szidott az úr, az város népét is; elég ártatlanul szenvedtem. Halasztott más vármegye-gyűlésére. — NB. Búzával, zabbal, borral együtt az készpénzzel percipiált az had-nagy fl. 813//27, az kit be nem adott. — Búzát metr. 252, zabot 354, bort ur. 56, pénzt fl. 2085//21, ebben fl. 1600 adott be, maratt nála fl. 485//21, item fl. 70. — Eodem jöttem haza, Istennek hála. Szedtek az Alsó-Málban, lött ur. 14, az öcsémnek ur. 23.

7. Sok kénja és fájdalmi után szállította ki az Úristen ő felsége ez világból az én küs leán[y]kamat Susánnát intra 6 et 7 horas matutinas. Uram legyen dűcsőség Felségednek az üdvözítő ur[unk] Christus által! Amen. [*Széljegyzet*: »mikor volna 14 heti s fél napi.«]

8. Temettem el 10 óraker, praedikáció nélkül.

10. Szedtük meg, Istennek hála, az Martalját. — Lött, Isten jóvoltából, az alsó hegyben borom ur. cir. 25 sajtolttal együtt, az felső két szőlőben ur. cir. 63 sajtolttal együtt.

11. Két hordó ó-bort elegyíttem, az ó-bor lehetett ur. cir. 60, az új-bor ur. cir. 50.

13. Heréltettem meg az fakó lovat, igen sántál mind az két eleire, nyavalyáját ki nem tanulhatjuk. Úristen oltalmaz kártól.

Colonellus: L. baro de Sz. Croi [Sainte Croix]; obest-leitman: L. baro de Sovire; obest-vokmaister: Marcus Franciscus de Mollion; 1. capitaneus: Franciscus Markan [Marquant]; 2. capitaneus: Felleiz, bonus miles; 3. capitaneus: Dipre [Duprez]; 4. capitaneus: Gurne [Gourne], iste est general-adjutant Sere-nissimi Ducis Latharingiae; 5.: Carolus de Martini, comes; 6.: L. baro de Stenvil [Steinville], civitas lapidea; 7.: Carolus de Burgoni.

N o v e m b e r.

13. Én, Székely Zsigmond, Enyedi György, härman kértünk Zalányi Bálint uramtól kölcsön fl. 200//=. Uram Isten légyen te oltalmaz velünk!

16. Indultunk az szígyártóval együtt disznóért, Isten engedelmeiből. Estvére Bágyonban, Balogh Istóknál.

17. Ebéd Miriszlón. Estvére Tövisre.

18. Ebéd Sárd. Estvére Fejérvárra, Karancsi Zsigmond ötvesnél.

19. Ebéd Alvincz. Estvére Szászvárosra, Baka Mihály vendégfogadónál.

20. Ebéd Szemerén [*vagy* Szemesen] Esai[ásnál], Némethiben [Maros-Németi].

21. Ebéd Lesniken [Lesnyek], holott Gargócs Mihálylyal nem alkhattunk meg.

22. Ebéd Berszniken [Brusnyik, Briznik]. Eodem Laposnyakon. Vöttünk Ray Jansektől két disznót fl. 28//50.

23. Dobrára, az hol vöttünk Bellér Miklóstól két disznót fl. 26; ugyanott hármat fl. 30//50. Eodem estvére Sztretyére [Szeretfalva].

24. Vöttünk 10 disznót, párját fl. 24, elég aprós, és vöttük Kodrán Jánostól; Hanesz Istvántól kettőt fl. 26//50; Kodrán Mihálytól kettőt fl. 26; csordástól [a disznópásztortól] négyet fl. 49; az szígyártó Lázárban [*valószínűleg* Laszó] ötöt fl. 58.

25. Indítottuk meg, Istennek hála, eodem Szekemásra [Szakamás].

26. Keresztúrra [Cserna-Keresztúr].

27. Tordasra, az ebhelyére. Eodem cseréltünk el egy disznót Barcsán, hogy nem jöhetett.

28. Rettenetes nehéz útban, fergetegben érkezünk Ben-
czenczre Borza Péternél, jó ember volt; zabot adott Kakas Péter.

29. Alvinczre, Vanyai Sámuel urammal.

30. Vajasdra; nagy bajjal egyik disznót az lóval egy rozsgyalog-szánon vontattuk; ott maratt Fejérváratt Enyedi György az szígyártóval, másnap Enyeden értek el.

D e c z e m b e r.

Uram ne hagyj!

1. Felvinczre.

2. Haza, Istennek hála; találtam házam népét életben.

6. Osztottuk meg az szígyártóval az disznókat; nekünk hárman jutott nro. 15, neki is egyedül nro. 15, kettő közre jutott, egyik az tarka más egy alávalóval együtt.

7. Kezdettük mi őket leverni.

27. Ment el éjjel az hadnagy; engem substituált.

28. Jött olyan hírünk, hogy Kolosvárról öt compania dragon jön ki, kettei quártélyban nálunk marad, hárma Enyedre megyen. Lött nagy boldulás az városon.

30. Érkeztek el azon öt compania dragon, az stopal [stabal] együtt szállottak be. Nagy bajom volt miattok.

31. Mentek el Enyed felé. Két companiája rajtunk maratt quártélyban. Az mely három compania Enyedre ment, azoknak commenda[n]sa Carolus Henricus de Romnicz; az mely két compania rajtunk maratt, commenda[n]sa Carolus de Vildenhain [Vildenheim]. Voltam az commenda[n]snál ebéden.

Vége ez sok inséggel teljes esztendőnek, Isten kegyelméből.

Közli: TORMA KÁROLY.

AZ ERDÉLYI MUZEUM

EREDETI OKLEVELEINEK KIVONATAI.

(1232—1540.)

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Az Erdélyi Múzeum oklevélgyűjteményének alapját, mely különösen az erdélyi fejedelmek korában kelt eredeti törvény-czikkék, államiratok, családi oklevelek s magán levelezések gazdag tárháza, s Erdély mint önálló állam történetének egyik legnevezetesebb forrása, a halhatatlan emlékü gr. Kemény József vetette meg, ki nagy gondnal gyűjtött válogatott könyvtárát, kézirat- és oklevélgyűjteményét egy Erdélyben föllállítandó országos Múzeumnak hagyományozta.

Az ő példáját követve összes oklevélgyűjteményeiket az 1859-ben megalapított erd. Múzeumnak hagyományozták: Mike Sándor és Ötvös Ágoston; nagyobb adományokkal járultak e gyűjtemény gyarapításához: gr. Mikó Imre, gr. Gyulay Lajos, gr. Kornis Károly, gr. Toldalagi Victor, gr. Nemes Ábrahám, b. Jósika Géza, gr. Karacsay Clemence, gr. Bethlen Jánosné, Pápay Lajosné Tarsoly Eszter, míg többen egy-két oklevél adományozásával emelték a tekintélyessé vált gyűjtemény számát és értékét. Legközelebb pedig ezen gyűjtemény nevezetes gyarapodása gr. Esterházy Jánosnak köszönhető, ki családja cseszneki ágának az ő gondviselése alatt állott levéltárát örök letéteményül az erd. Múzeumban helyezte el, s így a szakemberek használatára megnyitotta.

Addig is, míg a fejedelmi kor rendkívül gazdag okleveleinek lajstromát elkészíteni és közzé tenni alkalmam lehetne, a tudomány érdekében hasznos szolgálatot véltem tenni, ha az erd. Múzeumban őrzött eredeti oklevelek lajstromát 1540-ig bezárólag közzé teszem, s így azok használatát a szakemberekre nézve, kik muzeumunk kéziratárát mind gyakrabban vették és veszik igénybe, megkönnyítem.

De egyszersemind az adományozók emlékét is kívántam a jövő kor számára föntartani, megemlítve minden egyes oklevélnél, hogy kinek adományából került muzeumunk gyűjteményébe.

Okleveleink nagyobb része a régi Erdély területére vonatkozik ugyan, de azok egy részében az Erdélylyel szomszéd Szathmár és Bihar, sőt több távolabb fekvő vármegyék és városok monographiáihoz is fognak a szakemberek becses adatokat találhatni. Fáradságomat jutalmazva látom, ha e lajstrom közzétételével az illetőknek alkalmat nyújtottam, hogy hazai történettudományunkat egy-egy lépéssel elébb vigyék.

1. 1232. II. Endre király Legirnek, beregi prediuma gondviselőjének, Patroh nevű földjét, melyet az ő adományából bírt, a beregi prediumhoz visszafoglalván, azért neki cserében a Borsova várától elszakított Muzsaj nevű 5 ekényi földet adományozza s annak határait is leírja.

Kivonatossan átirva István országbíró 1360-diki levelében, *Ötvös Ágoston hagyatéka*.

2. 1239. II. Dénes nádor bizonyítja, hogy a Káta nem-beli Panyit a szathmári vár csengeri johhágyait, Mátyást és Miklóst, elébe idéztette a tőlök 4 márkán vásárolt 2 ekényi föld áráért, mely föld mint várjóság tőle visszavétetett, s ez ügyben némely jámborok közbenjárására úgy egyezett ki, hogy Mátyás és Miklós bizonyos 2 ekényi földjüket, melyet idegeneknek, Pósnak és Lőrincznek adtak el, az ő segélyével azoktól, ha birják, vegyék vissza, s annak felét igaz becsárban adják el neki, ezen felül pedig neki a magok birtokából egy malomhelyet és udvarhelyet tartozzanak adni. Minthogy pedig Mátyás és Miklós az említett földet Pósatól és Lőrincztől vissza nem bírták venni s annak törvény útján való visszavételét Panyitra hagyták, neki az eladott s visszafoglalt várföld 4 márkányi árában egy alkalmas malom- és udvarhelyet adtak az általok bírt sziget felső részénél a Szamos zugában.

Eredetije pergamenen, függő kerek pecséttel, melynek köriratából csak a DIONISII szó olvasható, a közepén lévő körben pedig kettős kereszt látható, a gr. Gyulay-család levéltárából, *gr. Gyulay Lajos adománya*.

Kollár másolata után számos hibával közölte *Fejér IV. I. 167—169. l.*

3. 1239. Dénes nádor a Pósat és Lőrinczet anyjok jegyajándéka czímen illető 2 ekényi földet Csengeren a Szamos mellett, melynek 14 márkáért leendő átengedése iránt azok a Káta nemzetségbeli Panyittal a szent-jogi convent előtt egyességet kötöttek, minthogy Pósa és Lőrincz, a vételár lefizetése előtt, párbaj útján lopás bűnében elmarasztaltatva halálra ítéltettek, Pósa föl is akasztatott, Lőrincz pedig egyházba menekült s így került ki a halált, a 14 márká egy harmadának a károsult

felek, két harmadának pedig az ő, mint bíró, részére történt lefizetése után Panyitnak ítéli, s őt annak birtokába beigtatja.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje híjával, a gróf Gyulay-család levéltárából, *gr. Gyulay Lajos adománya*.

Közöltem: *Árpádkori Új Okmt. VII. k. 77. l.* — Kollár másolata után számos értelemzavaró hibával kiadta *Fejér IV. I. 170—172. l.*

4. 1244. A győri káptalan bizonyítja, hogy Csányi Gela Csány, Dengeleg és Kagald helységekben örök jogon bírt részjóságait fia Péter megegyezésével a Szentmágócs nemzetség nyolcz megnevezett tagjának adta örökösen, azért hogy őt a mostani szükség idején kitartották.

A várád-hegyfoki convent 1319-diki hiteles átiratában, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

Kiadta *Fejér VII. IV. 97. l.* és *Deutsch u. Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. LXII. sz.*

5. 1256. decz. 17. IV. Béla király bizonyítja, hogy előtte a Csanád nemzetség tagjai, egyfelől Pongrácz comes és fiai László és Tamás, Csomor és fia István, Izsák és fia Makó, Elek és fiai Dankos és Gergely, Kelemenös bán fiai, Belényös unokái, másfelől Csanád comes és fiai Dénes és Gergely, Barabás és fiai Mihály, Barabás és Domokos, Filep és fiai Zuna és Benedek, Vafa comes fiai, hasonlóan Belényös bán unokái, továbbá Belényös bán testvérének Boggyoszlónak unokái: u. m. Csanád és Tamás, Keczele fiai, Mihály és Vejte, Tódor fiai, Lőrincz és Gergely, Cseme fiai, Csanád, Arad, Temes, Szerém, Pozsega, Vas, Győr és Moson vármegyében, Erdélyben s a macsói bánságban fekvő ősi jószágaikon, a Tembes szigeti, kanizsai és kemecsei monostorokon barátságosan megosztottak, az oroszánosi monostort pedig egész nemzetségek közös birtokául hagyták.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje híjával, a Csanád nemzetség Drágon 1849-ben elpusztított levéltárának csekély maradványából, néhai *b. Wesselényi Ferencz adománya*.

Báthori István erd. vajda 1572-diki átiratából némi hibákkal közölte *Wenzel, Árpádkori Új Okmt. VII. k. 429. l.*

6. év n. (1257—1270.) A váradi káptalan jelenti István ifjabb királynak s erdélyi hercegnek, hogy parancsa szerint Mikola comest, Fülpes fiát, Dénes fiainak Farnos, Szilitelők és Mihedeinek Szomordok nevű birtokaiba minden ellenmondás nélkül beigtatta.

Eredetije pergamenen, *gróf Kemény József gyűjteményében*.

Kiadta 1260-ra *Fejér IV. III. 28. l.*, 1265-re *Keresztúri, Episc. Warad. 133. l.* és utána *Fejér IV. I. 300. l.*, év n. *Fejér VII. I. 367. l.* és *Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. LXXI. sz.*

7. 1267. A pécsváradi convent bizonyítja, hogy Filius szekszárdi apát Pétförd nevű pusztá földjét Baranya vármegyében, mely szemmérték szerint 20 ekényi lehetett, Bodor comesnek,

Lőrincz nádor albírájának, 60 giráért örökösen eladta, s egyszersmind ezen föld határait részletesen leírja.

Garai Miklós nádor 1380-ban kelt ítéletlevelében, mely elébb a b. Wesselényi-család levéltárában volt s most az erdélyi Muzeumban a *gr. Esterházy-család cseszneki ágának levéltárában* van.

Közltem: *Árpádkori Új Okmánytár III. köt. 171—176. l.*

8. 1269. Béla, Tót-, Horvát- s Dalmátország hercege a szent-ambrusi vendégek részére a verőczei vendégek szabadalmait engedélyezi, hogy t. i. a verőczei ispán hatósága alól fölmentve legyenek, s bírájokat szabadon választhassák, nyestadó fejében azonban, melyért azelőtt 10 márkát szoktak fizetni, évenként Sz.-István király napján 34 márkát fizessenek báni dénárookban, egy márkára 5 pensát számítva; ha pedig a fizetést elmulasztának, egy hét mulva két annyit tartozzanak fizetni.

Eredetije pergamenen, függő pecsét híjával, *Ötvös Ágoston hagyatéka*
Kiadta *Fejér IV. III. 530. l.*

9. 1270. aug. 20. A budai káptalan bizonyítja, hogy Annus asszony, Turul comes özvegye, Pál comes leánya, a szűz Mária szigetebeli apáczák közzé beöltöztvén, Sol nevezetű földjét a Tisza mellett, melyet néhai férjétől jegyajándékul kapott, a szigeti szűz Mária egyházának adományozta, két prediumát pedig, t. i. Rofot a Berettyó mellett s Mihált a Nyírben Szalacs mellett, unokahugának s férjének Ábrahámnak, Panyit fiának hagyta.

Eredetije pergamenen, monyoró alakú függő pecséttel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Kiadta *Fejér V. I. 84. l.*

10. 1271. okt. 6. Zsitva. V. István király bizonyítja, hogy az ő parancsára a váradi káptalan Ábrahámot, Panyit comes fiát, az általa adományozott Szathmár vármegyei Récs és Kostaton nevű földek birtokába minden ellenmondás nélkül beigtatta.

IV. László király 1281-ki átiratában, *gr. Kemény J. gyűjteményében.*
Kiadta *Fejér V. I. 101. l.*

11. 1275. július 6. Szalók völgyében. IV. László király a Káta nembeli Ábrahám comesnek, Panyit fiának adományozza a magtalanul elhalt Gyele szolnoki várjobbágy és Gábor szolnoki hadnagy Szolnok vármegyei Csen és Ülmez nevű pusztá földseit, melyekbe a váradi káptalan öt ellenmondás nélkül beigtatta.

Átirva I. Lajos királynak Budán 1351-ben kelt levelébe, *gr. Gynlay Lajos adománya.*

12. 1281. okt. 6. Szalacs mellett. IV. László Panyit fia Ábrahám mester özvegye s kis fia Péter részére átirja V. István 1271-ben kelt levelét.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Kiadta *Fejér V. III. 83. l.*

13. 1283. június 7. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Ótományi Buthmér és fia Buda Kraszna vármegyei Ótomány nevű földjüket Márk bán fiainak, Lászlónak és Mihálynak, 20 márkáért örökösen eladták.

A váradi káptalan 1347-diki átiratában, mely előbb a b. Wesselényi-család levéltárában volt, s most az erd. Muzeumban, a gr. Esterházy-család cseszneki ága levéltárában van.

Közöltem: *Árpádkori Uj Okmánytár IV. k. 261. l.*

14. 1283. július 27. A váradi káptalan bizonyítja, hogy előtte Miklós mester, Bees unokája és rokonai, más részről pedig Móricz ispán és Ináncs János, a magtalanul elhalt Filep, Tancs fia, és Lőrincz, Marton fia, jószágain, melyek mint rokonokra rájuk szállottak, t. i. Baj, Atyás, Tancskereki és Aka, továbbá a Hernád melléki Ináncs és a Körös melléki Füs helységeken, valamint a szerepi Sz.-György monostora kegyuri jogán barátságosan megosztottak.

A váradi káptalan 1284-diki hiteles átiratában. *Ötvös Ágoston hagyatéka.*

Közöltem: *Árpádkori Uj Okmt. IV. 362. l.*

15. 1284. május 31. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Koplen comes özvegye Pósa nevű örökös szolgálját anyjával Ünüssel együtt hű szolgálataiért örökre fölszabadította, úgy azonban, hogy őt haláláig híven szolgálni tartozzanak.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hiányzik, gr. Kemény József gyűjteményében.

Kiadta *Fejér V. III. 271. l.*

16. 1284. aug. 31. A váradi káptalan Móricz mester, Bucsa fia részére a maga regestrumából szóról-szóra átirja a Móricz mester és rokonai közt 1283-ban kelt osztálylevelet.

A váradi káptalan 1311-diki hiteles átiratában, *Ötvös Ágoston hagyatéka.*

Közöltem: *Árpádkori Uj Okmt. IV. 408. l.*

17. 1293. május 27. Buda, III. Endre király mind azokat a Csepel szigeti falvakat s az Ó-Buda fölött fekvő Megyert, melyeket a magyar királyok kegyéből Mois mester özvegye bírt s lelke üdvéért az ő budai házában lakó apáczáknak adományozott, örökre az említett apáczák birtokában hagyja.

III. Endre későbbi (1298-diki) megerősítő levelében, *Ötvös Ágoston hagyatéka.*

Közöltem: *Árpádkori Uj Okmt. X. köt. 115. l.*

18. 1294. aug. 1. Krakkó. Weissenburgi Thasso krakkai és sandomiri kapitány István magyar comesnek azon hű szolgálataiért, melyeket Krakkó vidékén Venczel cseh királynak, krakkai és sandomiri hercegnek s Morvaország örgófjának tett,

királya nevében örök adományúl adja a sandomiri herczegségben a Visztula folyón túl fekvő két Wreviczi nevű helységet.

Eredetije pergamenen, a függő pecsét híjával, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Kiadta 1295-re igen sok hibával *Fejér VII. IV. 232. l.*

19. 1296. n. n. Az egri káptalan bizonyítja, hogy Kozma és Pál, Kozma comes fiai, Dobos nevű falujokat a hozzá tartozó Pályi és Dég földdel együtt két egyenlő részre osztották, s a felső fele részt Péter comes, Menyhárt fia nejének, Göde mester anyjának leánynegyede, valamint Tamás bán anyjának menyasszonyi ajándéka és hozománya s azon birságok fejében, melyekben Kozma fiai Péter comes és fia Göde mester részére elmarasztaltattak, ezeknek örökösen átadták, egyszersmind a két fele részt elválasztó határt is leírja.

Eredetije pergamenen, ép kerek függő pecséttel, a gr. Gyulay-család levéltárából, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

Közöltem: *Árpádkori Uj Okmt. X. k. 224. l.*

20. 1298. n. n. A budai káptalan bizonyítja, hogy a betegen fekvő Mikod bán a magához kért káptalani kiküldöttek előtt egyebek közt ily végrendelkezést tett, hogy a Doboka vármegyei Jenő és Csoboló helységeket leányának Erzsébetnek, Csente János nejének, és maradékainak hagyományozta.

Az egri káptalan 1326-diki hiteles átiratában, *Pápay Lajosné Tarsoly Eszter adománya.*

Közöltem: *Árpádkori Uj Okmt. X. k. 312. l.*

21. 1298. (?) III. Endre a Buda várában, a minoriták kolostora mellett, néhai Mois mester özvegye házában lakó apácák részére átírja és megerősíti a maga 1293-ban kelt adománylevelét.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje híjával, *Ötvös Ágoston hagyatéka.* — A kelet évszámából, mely néhány szóval együtt ki van vágva, csak M^o . . . látszik.

Közöltem: *Árpádkori Uj Okmt. X. 297. l.*

22. 1299. jan. 18. III. Endre király János tolnai nemesnek, Baas fiának, a Henrik fia János mester által elfoglalt Kőszeg vára vívásakor (1296-ban), és ipának Albert osztrák herczegnek Adolf római király ellen nyert diadalában (1298-ban) tanúsított hű szolgálataiért, a Tolna vármegyei Egenszázaz (ma Szárazd) nevű királynéi pusztá földet neki s általa testvéreinek Roládnak és Pálnak adományozza.

Eredetije pergamenen, elébb a b. Wesselényi-család ltárában volt, most az erd. Muzeumban van, a *gr. Esterházy-család csesznéki ága levéltárában.*

Közöltem: *Árpádkori Uj Okmt. V. k. 204—206. l.*

23. 1301. n. n. Köln. Bernát, a dominicanus rend főnöke, Lukács és András testvéreket, s Lukács nejét a rend minden

lelki jótéteményeiben részesíti, s haláluk esetére érettek a rend közgyűlésében miséket és imákat rendel.

Eredetije pergamenen, a hátára vörös viaszba nyomott monyoró alakú pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

24. 1310. decz. 8. I. Károly király Miklós mesternek, Mikod bán fiának, különösen azért, hogy őt első erdélyi utja alkalmával az általa birt Egregy helységben királyi módra megvendégelte, kiváltságot ad arra, hogy Egregyen ő maga és maradécai a sóval és más árúkkal megrakott szekerektől az eddigi egy dénár vám helyett két dénárt szedhessenek.

Eredetije pergamenen, teljesen ép kettős pecséttel, *Torma Károly adománya*.

Közöltem : *Hazai Okmt. VII. 362. l.*

25. 1311. jul. 1. A váradi káptalan Miklós, Móricz és Kadicsa, Móricz fiai, Bucsa unokái, valamint Miklós és László, Ináncs János fiai, fugyi nemesek kérelmére kiváltságlevél alakjában átírja a maga 1284-ben kelt s Móricz, Bucsa fia, részére kiadott nyílt levelét, melybe szóról-szóra átírta a Móricz mester és rokonai közt 1283-ban kelt osztálylevelet.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, *Ötvös Ágoston hagyatéka*.

26. 1312. julius 29. I. Károly a Csanád nemzetségből való Miklós mesternek, Tamás fiának, a Trencsini Csák Máté ellen Kassa közelében a Tarcza folyó mellett vívott ütközetben tanúsított vitézségéért, a maga Bihar vármegyei Telegd helységében vámot adományoz.

Mátyás király 1475-diki levelében, melynek eredetije *gr. Kornis Károly adománya*.

Közöltem : *Anjoukori Okmt. I. köt. 263. l.*

27. 1317. márcz. 29. Temesvár. I. Károly a szolgálatába állott Simon bánt hívei közzé visszafogadván, annak összes jószágait, nevezetesen Almást, Darlaczot és Somogyont, különös oltalma alá veszi, s megparancsolja az ország összes biráinak és hatóságainak, hogy őt ezen birtokokban védelmezzék, egyszersmind minden szabad állapotú embernek szabadságot ad ezen helységekbe telepedni.

Eredetije pergamenen, nyílt levél alakban, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

Közöltem : *Anjoukori Okmt. I. k. 419. l.*

28. 1319. szept. 7. A váradi hegyfoki convent Talpas András csányi nemes részére átírja a győri káptalan 1244-ben kelt levelét.

Eredetije pergamenen, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

29. 1322. nov. 24. Gyula-Fehérvár. András erdélyi püspök Ivánisi János mesternek, Péter fiának, megengedi, hogy Csengeren

fakápolnát építtethessen, úgy azonban, hogy azon kápolnában az ivánisi anyaegyház lelkésze szolgáljon, s ha János vagy utódai abba más papot rendelnének, a kápolnához való jogukat azonnal elveszítsék.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Kiadta *Fejér VIII. II. 370. l.*

30. 1324. aug. 20. Szelindek (Stolzenburg). Boleszláv esztergomi érsek Tamás szebeni prépostot esztergomi kanonokká nevezi.

Eredetije pergamenen nyílt alakban, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem: *Anjoukori Okmt. II. 155. l.*

31. 1325. okt. 21. Vetés. Filep nádor a Vetésen Szathmár vármegyében tartott közgyűlésen Geblinnek Saulini János ellen indított perét a Szabolcs vármegyei közgyűlésre halasztja.

Eredetije pergamenen zárt alakban a pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem: *Anjoukori Okmt. II. 220. l.*

32. 1325. okt. 27. I. Károly a fiuörökös nélkül elhalt Gáldi Domokos, Benedek fia, érdemeiért, melyeket az ő hűtlenei ellen vére omlásával szerzett, annak Fejér vármegyében a Maros mellett fekvő Ujfalu nevű faluját leánynegyedök fejében leányainak Annicsnak, Klárának és Erzsébetnek örökös birtokul adja, a maga királyi jogával együtt, úgy hogy azt tőlök és utódaiktól a rokonok soha vissza ne válthassák.

Lépes Lóránt erd. alvajda év nélküli egyszerű átíratában, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

33. 1326. n. n. Az egri káptalan az Aba nembeli János, Csente János fia, részére hitelesen átírja a budai káptalannak Mikod bán végrendelkezéséről 1298-ban kelt levelét.

Eredetije pergamenen, ép kerek függő pecséttel, *Pápay Lajosné Tarsoly Eszter adománya.*

Közöltem: *Anjoukori Okmt. II. 268. l.*

34. 1327. május 10. A gyula-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy Balai Elek és Dénes, János fiai, balai részjóságukat, ottani rabszolgáikkal együtt, testvéröknek Ivánkának 50 márka báni dénárért örökösen eladták, úgy azonban, hogy ha ismét jobb helyzetbe jutnának, 50 márkáért visszaválthassák.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje híjával, Aranka György gyűjteményéből, *gr. Mikó Imre adománya.*

Közöltem: *Anjoukori Okmt. II. 279. l.*

35. 1329. aug. 20. Visegrád. I. Károly király megparancsolja a gyula-fehérvári káptalannak, hogy Lászlót, Dénes fiát,

s nagybátyjait Jánost, Gecse fiát, és Barabást, Gergely fiát, összes jóságaikon osztottassa meg.

A gy.-fehérvári káptalan 1330-diki jelentésében, mely szóról szóra át van írva Vizaknai Miklós erd. alvajda 1439-diki ítéletlevelébe, *Fikker Ferencz adománya*.

36. 1330. apr. 14. A gyula-fehérvári káptalan jelenti Károly királynak, hogy parancsa értelmében László mestert, János comest és Barabást a Hunyad vármegyei Nempti helység őket illető fele részén, Hosszuliget, Kajánfő, Besen és Kajántó helységeken, továbbá Felpestesen s a hozzá tartozó három falun, Középtelegen, Nándoron és Ölveságon, megosztottatta, úgy hogy az erdőket, berkeket és vizeket ők és jobbagyaik közösen használják, egy falujokat, a Külső-Szolnok vármegyei Kéthet, közös birtokul fenhagyván.

Vizaknai Miklós erd. alvajda 1439-diki ítéletlevelében, *Fikker Ferencz adománya*.

37. 1331. okt. 5. I. Károly király Bothos Miklós, Ördög András és Teke János, Mihály fiai, Esküllői Lőrincz unokái érdemeiért, különösen pedig azon hű szolgálatjokért, melyet a Brassai Salamon által haláláig bitorolt feketehalmi királyi vár visszaadatásában tanusítottak, — mely várat János és Jakab mesterek, Miklós fiai, Brassai Simon unokái, leginkább az ő tanácsukra szolgáltatottak vissza, — az országban fekvő összes örökös jóságaikat visszaadja s az azokról mások részére kelt leveleket érvényteleneknek nyilatkoztatja.

Az erdélyi káptalan 1337-diki átiratában, *Ötvös Ágoston hagyatéka*.

38. 1332. decz. 21. Visegrád. Tamás erdélyi vajda Vas Konrádnak, Gyógyi Miklós fiának, Doboka vármegyei Száva nevű faluját, melyet attól kicsapongásaiért összes erdélyi birtokaival együtt ítéletesen elvett, a maga rokonának és küllői várnagyának Pogány Istvánnak adományozza s a megtörtént beigtatás után arra neki kiváltságlevelet ad.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje híjával, a gr. Eszterházy-család cseszneki ágának levéltárában.

39. 1332. decz. 9. Visegrád. Pál országbíró Senyői Péternek Csengeri János, Péter fia, ellen indított hatalmaskodási perében, az utóbbinak a váradi convent előtt huszonötöd magával leteendő esküre határnapúl a jövő január 8-dikát tűzi ki.

Eredetije pergamenen a hátára nyomott pecsét helyével, gr. Kemény József gyűjteményében.

Közöltem: *Anjoukori Okmt. II. 630. l.*

40. 1332. decz. 21. János Doboka vármegye ispánja és két szolgabírája bizonyítja, hogy János, Miklós fia, Mikod bán unokája, a neki ítélt esküt heted magával letette.

Eredetije pergamenen zárt alakban, a pecsét helyével. *Pápay Lajosné Tarsoly Eszter adománya.*

Közöltem : *Anjoukori Okmt. II. 632. l.*

41. 1333. mart. 12. A váradi káptalan előtt Csaholyi János, Péter fia, tiltakozik János, Tamás fia, eljárása ellen, ki a váradi hegyfoki convent által hamis okleveleket szokott az ő kárára újra kiadatni.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott monyorú alakú pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem : *Anjoukori Okmt. III. 9. l.*

42. 1334. jan. 25. Visegrád. Erzsébet királyné megparancsolja a váradi káptalannak, hogy a Tamás erd. vajda és szolnoki főispán részére járó birságokat Külső-Szolnok vármegyében hajtsa be.

A váradi káptalan 1334-diki jelentésében, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem : *Anjoukori Okmt. III. 57. l.*

43. 1334. márcz. 16. Külső-Szolnok vármegye négy szolgabírája bizonyítja, hogy Miklós, László fia, előttök s a váradi káptalan és a király embere előtt kötelezte magát, hogy a vármegye ispánja János mester részére járó birságokat husvét után egy héttel hétfőn le fogja fizetni.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsét töredékével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem : *Anjoukori Okmt. III. 61. l.*

44. 1334. márcz. 21. A váradi káptalan jelentést tesz Erzsébet királynénak, hogy parancsa értelmében eljárván, Szolnok vármegye több helységében (Pelén, Szentkirályon, Dabylonban, Vértölgyön, Dobán stb.) kiktől minő jószágokat foglalt le a Tamás erdélyi vajdának és szolnoki főispánnak s alispánjának Jánosnak, Péter fiának, járó birságok fejében.

Eredetije pergamenen, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem : *Anjoukori Okmt. III. 63. l.*

45. 1334. aug. 27. László egri prépost, Miklós egri püspök helyettese, bizonyítja, hogy előtte Császi Miklós, Lóránt fia, vallotta, hogy őt az anyját Csalát illető leánynegyed ügyében annak testvére Erki Pál és rokona másik Pál pénzzel teljesen kielégítette.

Az egri káptalan 1334. szept. 24-én kelt átiratában.

Közöltem : *Anjoukori Okmt. III. 98. l.*

46. 1334. szept. 24. Az egri káptalan átirja László egri prépost 1334. aug. 27-én kelt levelét.

Eredetije pergamenen, *Mike Sándor gyűjteményében.*

47. 1335. jan. 4. Az erd. káptalan bizonyítja, hogy János Miklós fia, Mikod bán unokája, Károly király levele szerint

karácsony után egy héttel tartozott volna Pál nándorfehérvári püspöknek 30 budai márkát részint becsértékben, részint dénárookban előtte lefizetni, de mivel akkor pénze nem volt, három faluja, t. i. a Külső-Szolnok vármegyei Szentgyörgy, a Doboka vármegyei Moró és a Torda vármegyei Kékbikk között az egyiket ezen 30 márkában át akarta engedni, de a püspök ügyvédje Bulcsó szathmári esperest azt nem akarta elfogadni, hanem kész pénzt vagy illő becsértéket követelt, holott az ország szokása szerint az adós birtoka átengedésével köteleztetésétől megszabadulhatott volna, mi ellen az adós János óvást tett.

Eredetije pergamenen, nyílt levél alakban, *Pápay Lajosné Tarsoly Eszter adományá.*

48. 1335. ápril 14. A szathmári minoriták conventje bizonyítja, hogy Csaholyi János a nagyanyja 50 márkányi hagyományából 12 márkát a convent részére lefizetett.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott monyoró alakú pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Kiadta *Fejér VIII. IV. 149. l.*

49. 1335. jun. 21. Visegrád. Pál országbíró megparancsolja a váradi hegyfoki conventnek, hogy a Szathmár vármegyei Tunyog felét, melyért Ilona, Simon özvegye, mint menyasszonyi ajándéka s leányai Bagyics és Bogur leánynegyede fejében kapott örökös birtokáért, a Simon testvére, Gergely fia, Mihály ellen pert folytatott, valamint néhai Simonnak laskodi és vajai részjóságait is, határolják körül, mérjék föl királyi mértékkel és becsüljék meg.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

50. 1335. nov. 3. Visegrád. I. Károly király bizonyítja, hogy Tunyogi Mihály, Gergely fia, az általa birt Tunyog helység felét, melyet Ilonától s leányaitól Bagyicstól és Bagurtól leginkább kedves rokona Csaholyi János mester, Péter fia, fáradozásával és költségével váltott vissza, említett rokonának örökbe vallotta.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Kiadta hibásan 1325-re *Fejér VIII. II. 609. l.*, 1335-re helyesen *Ugyanő VIII. IV. 94. l.*

51. 1337. jan. 13. A gyula-fehérvári káptalan Bothos Miklós és testvérei részére I. Károly király 1331-diki kiváltságlevelét szóról szóra átírja.

Eredeti minuta, egy negyedréte levélnyi pergamen mind két oldalára írva. *Ötvös Ágoston hagyateka.*

52. 1337. május 11. Szathmár. Péter mester, Tiborc fia, Pál országbíró birságainak felhajtója, bizonyítja, hogy Komlódi

Bálint, Benedek fia, ki Komlód felét, melyet Komlódi Péter fiaitól, Jánostól, Benedektől és Miklóstól 18 márka birság fejében elfoglalt és 20 márkára becsültetett, tőle vissza akarta váltani, de pénze nem lévén, urától János mestertől, Péter fiától, 22 budai márkát vett kölcsön lovakban és egyéb javakban, oly föltétellel, hogy azt husvét után egy héttel a váradi káptalan előtt visszafizeti, mit ha elmulasztana, két annyt tartozzék fizetni.

Eredetije pergamenen, a hátára fekete viaszba nyomott gyűrűpecsét töredékével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem : *Anjoukori Okmt. III. 355. l.*

53. 1337. jun. 11. A csanádi káptalan bizonyítja, hogy Csanád esztergomi érsek és 3 testvérenek 7 fia, rokonaikkal Dénessel, Pállal és Péterrel Csanád, Arad, Temes, Krassó vármegyei és erdélyi ősi jószágaikon egyenlően megosztottak.

Pál országbíró 1337-diki kiváltságlevelében, az 1849-ben Drágon elpusztított levéltár maradványaiból, *b. Wesselényi Ferencz adománya.*

Közöltem : *Anjoukori Okmt. III. 364—371. l.*

54. 1337. jun. 24. Visegrád. Pál országbíró kiváltságlevelél alakjában átírja és megerősíti a csanádi káptalan 1337. jun. 11-én kelt levelét, mely szerint a Csanád nembeli Csanád esztergomi érsek és testvéreinek fiai, rokonaikkal Dénessel, Pállal és Péterrel ősi örökös jószágaikon megosztottak.

Eredetije pergamenen, kissé rongált függő pecséttel, a Drágon 1849-ben elpusztított levéltár maradványaiból, *b. Wesselényi Ferencz adománya.*

Közöltem : *Anjoukori Okmt. III. 383. l.*

55. 1337. nov. 20. A kapornaki convent bizonyítja, hogy Zubapataki Mihály, Mihály fia, kit Zubapataki János, Domokos fia, Bertalan unokája, Zala vármegye ispánja és szolgabírái által halálra ítéltetett, de azután némely jámborok közbenjárására szabadon bocsátott, ezért kötelezte magát, hogy soha ellene nem vét, Zubapatakában magát részesnek nem vallja, hanem családjával máshova költözik; mit ha meg nem tartana, minden ítélet nélkül halállal lakoljon.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével. *Nessel-feld Miklós adománya.*

56. 1338. ápril 11. A gyula-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy Szentmártoni Gergely a maga Doboka vármegyei örökös birtokát, t. i. Mikó, Szili és Kovácsi helységek felét, András erdélyi püspöknek 40 szebeni márka finum ezüstért esztendeig elzálogosította, oly föltétellel, hogy ha akkor vissza nem válthatná, mind a két fél válaszszon 4—4 biztost, a kik a birtokot lelkiismeretesen megbecsüljék, s ha a becsár 40 márkánál többre megy, a püspök azt pótolni s Gergely a birtokot a püspöknek örökösen eladni tartozzék, ha pedig a jószág 40 márkát nem érne, Gergely köteles legyen a hiányt saját pénzéből megtéríteni.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, *Mike Sándor gyűjteményében.*

57. 1338. jan. 16. Visegrád. I. Károly király Reszege falut Szathmár vármegyében, mely János és Péter várjobbágyok magtalan halálával a koronára visszaszállt, udvari apródjának Nagy-Semlyéni Istvánnak, István fiának, és rokonainak Csengeri Miklósnak és Jánosnak, Péter fiainak, örökségül adományozza.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott nagy pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Kiadta *Fejér VIII. IV. 310. l.*

58. 1338. jan. 16. Visegrád. I. Károly király megparancsolja a váradi káptalannak, hogy apródját Nagy-Semlyéni Istvánt, István fiát, és rokonait Miklóst és Jánost, Péter fiait, igtassák be a Szathmár vármegyei Reszegébe, melyet mint kihalt várjobbágyok birtokát, örökösen nekik adományozott.

A váradi káptalan 1338. febr. 21-én kelt jelentésében, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

59. 1338. febr. 21. A váradi káptalan jelenti I. Károlynak, hogy parancsa értelmében Nagy-Semlyéni Istvánt és Miklóst, István fiait, és rokonukat Jánost, Péter fiát, a Szathmár vármegyei Reszegébe minden ellenmondás nélkül beigtatta.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott monyoró alakú pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

60. 1338. márcz. 10. A váradi káptalan jelenti Tamás erdélyi vajdának, hogy parancsát, mely szerint az erdélyi püspök Vista és Türe nevű helységeinek Nádassal szomszéd határát a régi és új határjelek szerint újra járja ki, minthogy a nádas nemesek panasza szerint a püspök az ő nádas földjök egy részét a határjáráskor jogtalanul a maga birtokához foglaltatta, azért nem teljesítheti, mert a határt már egyszer a király parancsára a királyi emberrel együtt minden ellenmondás nélkül kijáratta s arról hiteles jelentést tett, és így nem hiszi szükségesnek hiteles bizonyosságát ezen perben másodszor is kiküldeni.

A gy.-fehérvári káptalan 1811-iki hiteles átiratából, a *gr. Eszterházy család cseszneki ágának levéltárában.*

61. 1338. szept. 7. Visegrád. I. Károly király megparancsolja Szathmár vármegye tisztségének, hogy János mester, Péter fia ügyében, kinek két jobbágyát Paládon Almási János és Péter halálosan megsebesítették, tartson vizsgálatot.

A Szathmár vármegyei tisztek 1338. szept. 24-én kelt jelentésében, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem: *Anjoukori Okmt. III. 501. l.*

62. 1338. szept. 24. Csenger. Szathmár vármegye alispánja és szolgabírái a vármegye Csengeren tartott gyűléséből jelentést

tesznek Károly királynak az Almási János és Péter által Paládon elkövetett hatalmaskodásról.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsétek töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem: *Anjoukori Ökmt. III. 501. l.*

63. 1338. nov. 29. Visegrád. Pál országbíró Péternek, Benedek fiának, családi levelei kiadásáért folytatott perében végítéletet hozván, a péterváradai conventet, mely a Péter néhai nagybátyja László, Pósa fia, által a conventben letett s az ő Szerém és Temes vármegyei birtokaira vonatkozó leveleket nem tudta visszaadni, az ő mint bíró részére fizetendő 100 márká birságban elmarasztalja, Dezső beregi főispán özvegyét pedig, — ki 1335-ben a király parancsára vette ki a conventből a király és a titeli káptalan embere jelenlétében a saját kulcsával és pecsétjével lezárt leveles ládáját, — a kereset alól fölmenti, minthogy a visszatétetni parancsolt s általa átvizsgált levelek a felperest teljességgel nem illetik.

Eredetije pergamenen, két egyenlő példányban, melyek egyike a felperes Péter, másika a Dezső beregi főispán özvegye és fia Miklós részére volt kiállítva, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

64. 1340. apr. 26. Gelyénes. János mester, Bereczk fia, szathmári alispán és szolgabírái a vármegye Gelyénesen tartott közgyűléséből bizonyítják, hogy Csaholyi János mesternek, Péter fiának szolgáját, Hatvani Tamást, Lőrincz. a Csernete jegyese, és Csákó Lőrincz fiai Miklós és Tamás, több megnevezett társaikkal együtt Laskod falujában megölték s tőle 10 márkát elraboltak.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsétek helyeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

65. 1340. május 1. Az almádi convent apátja János, a király által a convent kegyurául rendelt Bánd mesterrel együtt a convent jószágait visszafoglalva, egy Nyirmeg nevű helyen fekvő szőlőt, melyet néhai Máté az egyház jobbágya lelke üdvéért hagyott az egyháznak s ezelőtt körülbelől 12 évvel Pál apát adott mívelni Jánosnak, Kelemen fiának, Jánostól Simon fiától, ki azt hatalmasul elfoglalta, visszavévn, 3 pensa bécsi széles garasért örökösen eladja a monostor tisztjének Karácson comesnek.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje híjával, a *gr. Eszterházy-család cseszneki ágának levéltárában.*

66. 1340. május 10. Szamosfalva. Péter erdélyi alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Pétert és Jánost, Pál fiait, Péter unokáit, kikkel János, László, Miklós és Lőkös, Miklós fiai, Mikod unokái, az ellenök Dersa helységért folytatott perben úgy egyeztek ki, hogy Doboka vármegyei

Csaboló nevű puszta falujokat nekik örökösen átengedik, ezen helység birtokába igtassa be.

A kolosmonostori convent 1340. május 15-én kelt jelentésében.

67. 1340. május 15. A kolosmonostori convent jelenti Péter erdélyi alvajdának, hogy parancsa szerint Pétert és Jánost, Pál fiait, Péter unokáit, a Doboka vármegyei Csaboló helységbe minden ellenmondás nélkül beigtatta, s egyszersmind ezen helység határait is leírja.

Péter erd. alvajda 1340. június 1-én kelt levelében.

68. 1340. június 1. Monostor. Péter erdélyi alvajda Dersa helységet, melyért Péter és János, Pál fiai, János, László, Miklós és Lőkös, Miklós fiai, Mikod unokái, ellen pert folytattak, örökre ez utóbbiak birtokában hagyja, miután a felpereseknek Dersáért cserében egyesség szerint a Doboka vármegyei Csaboló puszta falut átengedték.

A gyulafehérvári káptalan 1362-diki hiteles átiratában.

69. 1341. márcz. 31. Heves. I. Károly király megparancsolja az egri káptalannak, hogy a hely színén tartson vizsgálatot az iránt, hogy a Kraszna vármegyei Csiszér falu Csaholyi János, Péter fia, ősi örökös birtoka-e?

Az egri káptalan 1341. május 24. kelt jelentésében.

70. 1341. május 24. Az egri káptalan jelenti I. Károlynak, hogy parancsa szerint nyomozást tartván, a Kraszna vármegyei Csiszér helység összes szomszédjai azt vallották, hogy azon falu, melyet most Dancs mester valkai, előbb liptai főispán tart elfoglalva, Csaholyi János, Péter fia, ősi öröksége,

Eredetije papiroson, a hátára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közölte *Fejér VIII. IV. 518. l.*

71. 1341. június 22. Vilmos nádor bizonyítja, hogy Szathmár és Ugocsa vármegye Gelyénes mellett tartott közgyűlésében a két vármegye szolgabírái, esküdtjei és összes nemesei azt vallották, hogy a Kraszna vármegyei Csiszér falu Csaholymonostori János, Péter fia, ősi öröksége.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közölte *Fejér VIII. IV. 543. l.*

72. 1342. május 8. Torda. Tamás erd. vajda bizonyítja, hogy az erdélyi nemesség Tordán tartott közgyűlésében Miklós, néhai Simon bán fia, maga és testvérei nevében a székekelyeket az ő örökös birtokuk Véczke elfoglalásától letiltotta.

Eredetije papiroson, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem: *Székekely Oklt. I. 50. l.*

73. (1321—1342.) év n. ápr. 25. Visegrád. Tamás erdélyi vajda a maga Külső-Szolnok vármegyei ispánjának János mesternek, Péter fiának, vagy alispánjának Nagy Pálnak, megparancsolja, hogy Széköl Pálnak, Sándor jász kapitány szolgájának, István kún által elvett vagyonáért haladék nélkül adjon teljes elégtételt.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Cornides másolata után 1326-ra közölte *Fejér VII. III. 170.* és év n. (helyesen) *VIII. IV. 644. l.*

74. (1321—1342.) év n. aug. 6. Torda. Tamás erdélyi vajda fölkéri barátját, Magyar Pál gimesi várnagyot, hogy János mesternek, Péter fiának, Abrahám unokájának, Vitéz Péter nevű jobbágját, ki annak egy Szenyesi Dénes nevű nemes szolgája megsebzéséért bíróilag ítéltetett oda, s kit János mester birtokáról Hidas-Kocsordról az ő szegi népei hatalmasul elhurczoltak, minden vagyonával együtt adja vissza.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közölte *Fejér VIII. IV. 644. l.*

75. 1343. okt. 9. A gyula-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy Dengelegi Jakab a maga dengelegi részjóságát, t. i. Dengeleg egy harmadának felét, Gál frátai nemesnek 3 és egy negyed márka ezüstért Sz.-Mihály napjától egy esztendeig zálogba vetette, oly föltétellel, hogy ha akkor ki nem váltaná, két annyi birságon maradjon, s ha a zálogösszeget és a két annyi birságot azután esztendőre sem adná meg, ezen részjóság örökösen a Gálé maradjon, ki azonban a becsár feleslegét tartozzék neki megfizetni.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, *Mike Sándor gyűjteményében.*

76. 1345. jun. 18. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Semjéni István, István fia, jóllehet azokban a levelekben, melyekkel Vossányi Pál, Miklós fia, Vossány két harmad részét 200 márkában elzálogosította, Csaholyi János, Péter fia, és ő van mint zálogtartó említve, mindazáltal, minthogy a zálogba adáskor a pénzt, 139 márkát, Csaholyi János a magáéból fizette, az említett zálogos jóságot neki engedte át.

Kont Miklós nádor 1365-diki levelében, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

77. 1345. aug. 9. Visegrád. Tamás erdélyi vajda megparancsolja a gy.-fehérvári káptalannak, hogy a Doboka vármegyei Keresztúr helység határait, mely Miklós, László és Dávid Mihály fiai, ősi öröksége, járassa ki.

A gy.-fehérvári káptalan 1345. nov. 5-diki jelentésében.

78. 1345. okt. 17. Visegrád. Miklós nádor bizonyítja, hogy Csaholyi János, Péter fia, Vossányi Pálnak, Miklós fiának, ki neki négy határidőre 50—50 márkával összesen 200 márká garast tartozott volna fizetni, de az első határidőn Sz.-Mihály napja után egy héttel az 50 márkát nem birta lefizetni s késznek nyilatkozott vossányi birtokát, a helység két harmadát, ezen 200 márkában elzálogosítani, ezen zálog kiváltására jövő márcz. 23-ig haladékat adott, úgy azonban, hogy ha akkor nem fizethetne, azon zálogos jószágot tartozzék neki örökbe vallani.

Kont Miklós nádor 1365. apr. 26-dikán kelt levelében, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

79. 1345. nov. 5. A gyulafehérvári káptalan jelenti Tamás erdélyi vajdának, hogy parancsa szerint a Doboka vármegyei Keresztúr helység határait újra kijáratta, s abba Mihály fiait, Miklóst, Lászlót és Dávidot beigtatta.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

80. 1346. apr. 1. Visegrád. Miklós nádor bizonyítja, hogy Csaholyi János, Péter fia, kitől Vossányi Pál, Miklós fia, a maga és testvére Miklós 200 márká garasban elzálogosított birtokát márczius 23-dikán tartozott volna kiváltani, vagy ha ki nem válthatja, örökbe vallani, ezen zálogos jószág kiváltásának határidejét 20 esztendőre elhalasztotta.

Kont Miklós nádor 1365. apr. 26-án kelt levelében, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

81. 1346. decz. 16. Sződemeter. András mester, Endere fia, Külső-Szolnok vármegye alispánja és szolgabírái bizonyítják, hogy midőn Csány helységét, mely a gonoszásaikért csúf halállal kivégzett János és Miklós birtoka volt, István erdélyi vajda s szolnoki ispán részére a váradi káptalan hiteles bizonyosságával együtt el akarták foglalni, Csaholyi János mester, Péter fia, ellentmondott; kit is ellenmondása okadására megidéztek.

Eredetije pergamenen, zárlatán pecsétek nyomaival, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Kiadta Fejér IX. I. 450. l.

82. 1347. május 6. Az egri káptalan bizonyítja, hogy előtte Szőke János comes, Pál fia, Daróczy Emöcs unokája, s fiai és rokonai, Csaholyi János mesterrel, fiaival és rokonaival a köztök a Szathmár vármegyei Tunyog helységért folytatott perben úgy egyeztek ki, hogy azt az öreg s beteges Gergely, Emöcs fia, haláláig birja, azután pedig a következő Sz.-György nap után egy héttel Gergely fia András és Szőke János s rokonai tartozzanak Csaholyi Jánosnak, — kinek ősei azt a zalai convent levele szerint a csaholyi monostornak hagyományozták, — mint

a monostor kegyurának örökösen átadni, Csaholyi János és fiai pedig nagyanyjok, az Emöcs neje leánynegyede fejében, Szőke Jánosnak és rokonainak Tunyog helyett azon helység felével egy értékű földet tartozzanak adni, s ha azon földön folyóvíz vagy egyház nem volna, azt becsű szerint kötelesek legyenek kárpótolni.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Gyulay Lajos adományá*.

83. 1347. július 1. A gyula-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy Hidegvizi Illyés és László, János fiai, a Fejér vármegyei Mihálczfalva más néven Közép-Vincz helységében lévő részjóságukat Mihály mesternek, a káptalan jegyzőjének, és testvére Bálint fiának Istvánnak a legközelebbi szept. 15-dikéig 4 márka finom ezüstért zálogba vetették.

A gy.-fehérvári káptalan 1650-iki átiratában, melynek eredetije megvan a *gr. Eszterházy-család cseszneki ágának levéltárában*.

84. 1348. május 5. Sződemeter. András mester, Endre fia, Külső-Szolnok vármegye alispánja és szolgabírái bizonyítják, hogy Csaholyi János mester a tasnádi vendégeket az ő Csaholy és Kene nevű falui bitorlásától eltiltatta.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott pecsétek maradványaival, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

85. 1348. május 19. Buda. Miklós nádor Butykai Pált és Miklóst, Miklós fiait, kik Csaholyi János, Péter fia, ellenében pert vesztő fejök és jóságuk vesztésében marasztaltattak el, arra ítéli, hogy berveji és gávai, továbbá butykai, folkusi, szelepkei és dobrokai részjóságaik visszaváltása fejében, — melyek összesen 328 márkára becsültettek, de a mely becsárból az anyjokat, leánytestvéreiket s a Pál nejét és leányait illető összegek levonattak. — Csaholyi Jánosnak az ő rá szállott harmadrészt Sz.-Mihály napja után egy héttel 39 márkát tartozzanak fizetni, addig pedig Csaholyi János szedje lefoglalt jóságaik jóvedelmét.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

86. 1348. decz. 7. Buda. Miklós nádor Butykai Páltól és Miklóstól, Miklós fiaitól, ¹⁾ kik a Csaholyi János, Péter fia, által ellenök folytatott perben önkéntes köteleztetésök szerint a hatalmaskodási párbajban való veszteségben s hamis levelek készítéseért fej- és jóságvesztésben marasztaltattak el, összes birtokaikat kétharmadrészben a maga mint bíró, egyharmadrészben Csaholyi János részére elfoglaltatván, minthogy később Pál a tőlök így elfoglalt Zemplin vármegyei butykai, folkusi, szelepkei

¹⁾ A váradi káptalan 1345. június 18-án kelt levelében ez a Pál, Miklós fia, Wossányi (de Wossan) néven van említve.

és dobrokai részjóságokban lakó jobbágyoktól adót és ajándékot szedett, s ezért megidézttetve meg nem jelent, feje s összes javai vesztésére ítéli s megparancsolja, hogy őt, bárhol találják, minden törvénykezés nélkül halállal lakoltassák.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

87. 1350. június 4. Óvár. László mester, Ábrahám fia, Szatmár vármegye alispánja, és szolgabírái bizonyítják, hogy a vármegye Óvár faluban tartott közgyűlésén Csaholyi János mester, Péter fia, tiltakozott az ellen, hogy Rozsályi Gergely és Szonga Péter és Miklós, az ő Palád nevű faluja szomszédságában birtokaik közt az ő tudta nélkül határdombokat emeltettek.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsétek helyeivel, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

88. 1351. jan. 9. Buda. I. Lajos király apródja Csaholyi Péter, János fia, részére átírja IV. Lászlónak 1275-ben őse a Káta nembeli Ábrahám comes részére kelt adománylevelét.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott nagy kerek pecsét helyével, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

89. 1351. ápr. 14. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy Erzsébet, Petlendi Mihály neje, és három leánya, örökös részjóságuk felét, t. i. a Torda vármegyei Berkös és Szentmihályremetei faluk negyedrészt, Járai Györgynek, Jakab fiának, 50 máрка ezüstért pünkösöd után egy hétig zálogba vetették oly föltétellel, hogy ha akkor ki nem váltják, Sz.-Jakab napja után egy héttel két annyival tartozzanak kiváltani, s ha akkor ki nem válthatják, kötelesek legyenek a gy.-fehérvári káptalan vagy az erdélyi vajda előtt örökbe vallani.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *Mike Sándor gyűjteményében.*

90. 1351. aug. 5. Gelyénes. Miklós nádor bizonyítja, hogy Szathmár és Ugocsa vármegyének Gelyénes mellett tartott közgyűlésében a németi bíró panaszára nyomozást tartatván, a Szathmár vármegyei szolgabírák és esküdtek hit alatt vallották, hogy a Szamos folyón Szamosszegnél, Csengernél és Szathmár s Németi városok közt ember emlékezete óta a vám lefizetése mellett mindig szabad átjárás volt; csak Laczkfi András székely ispán s mostani szathmári főispán idejétől fogva kényszeríti László mester, Ábrahám fia, szathmári alispán, azokat, a kik Szamosszegnél akarnak átkelni, hogy a vámot megfizetve Csengerre menjenek, ott is a vámot megfizessék, s aztán Szathmár és Németi közt, harmadszor is vámot fizetve, keljenek át a Szamoson.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Kiadta Fejér IX. II. 118. l.

91. 1352. apr. 11. Buda. I. Lajos király megparancsolja a várad-i káptalannak, hogy Csaholyi Jánost, Péter fiát, a Szolnok vármegyei Rof helység birtokába, melyet ítéletesen visszanyert, igtassa be.

A várad-i káptalannak 1352. május 1-én kelt jelentésébe átírva.

92. 1352. május 1. A várad-i káptalan jelenti Kont Miklós nádornak, hogy a király parancsa szerint Rof helység határát kijárta s abba Csaholyi Jánost ellenmondás nélkül beigtatta, de új határjeleket a régiek mellett azért nem hányathatott, mert Marita helység birtokosának tisztje Péter, ura tudta nélkül azt nem engedte meg.

Eredeti pergamenen, rothadozva, zárlatán a monyoró alakú pecsét helyével, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

93. 1352. május 30. A várad-i káptalan bizonyítja, hogy István, Mihály fia, Tiba unokája, nagybátyjaitól Pétertől és Tamástól, Tiba fiától, 200 márkát vett kölcsön, minden márkát 4 forintba számítva, s ezért nekik Szathmár vármegyei három faluját, Hodost, Becset és Tisztabereket, melyek most idegen kézen vannak, kötötte le, úgy hogy ha azokat visszaszerezheti, mind addig kezéhez nem veszi, míg nagybátyjainak teljesen eleget nem tesz.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

94. 1352. szept. 21. Buda. Lajos király megparancsolja a várad-hegyfoki conventnek, hogy Csaholyi János mester ügyében, kinek Kene nevű faluját Szarvadi Miklós a maga és testvére László szolgálival és szarvadi s szentmiklósi jobbágyaival a köztök folyt per közben hatalmasul megtámadta s onnan 14 szekér gabonát Szarvadra és Szentmiklóásra elvitetett, tartson nyomozást.

A várad-hegyfoki convent 1352. okt. 6-án kelt jelentésében.

95. 1352. okt. 6. A várad-hegyfoki convent jelenti Lajos királynak, hogy parancsa szerint nyomozást tartván Kene helység összes szomszédai azt vallották, hogy Szarvadi Miklós a maga és testvére László szarvadi és szentmiklósi szolgálival és jobbágyaival Csaholyi János mester Kene nevű faluját Sz.-I.őrincz napja után való vasárnapon hatalmasul megrohanta s onnan 14 szekér gabonát elvitetett.

Eredetije papiroszon, a hátára nyomott kerek pecséttel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

96. 1353. márcz. 10. Az egri káptalan bizonyítja, hogy Szőke János, Pál fia, Tunyogi Emöcs unokája, kinek Tamás országbíró levele szerint fiaival és leányaival együtt márcz. 6-án

előtte meg kellett volna jelenni, hogy a Szathmár vármegyei Tunyog felét Csaholyi János mesternek örökbe vallja, a kitűzött határidőre nem jelent meg.

Tamás országbíró 1353. apr. 2-án kelt ítéletlevelében.

97. 1353. ápr. 2. Tamás országbíró Tunyogi Szőke Jánost és fiát Pétert, kik hatalmaskodási párbajban való veszteség terhe alatt önkényt kötelezték magokat, hogy Tunyog felét Csaholyi Jánosnak, Péter fiának örökbe vallják, de a kitűzött határidőre az egri káptalan előtt nem jelentek meg, a párbajban való veszteségre, és így minden jószágaik elvesztésére ítéli, melyek két harmad részben az ő mint bíró, egyharmad részben pedig az ellenfél kezére szálljanak.

Eredetije pergamenen, ép kerek függő pecséttel, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

98. 1354. jun. 1. Szent-Imre. István erd. alvajda megparancsolja a gyula-fehérvári káptalannak, hogy küldje ki hiteles bizonyását, kinek jelenlétében az ő embere, Mihály mester alvajdai jegyző, Jánosnak, Vivián fiának, idegenek által bitorolt Váradja nevű örökös faluját visszafoglalja.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét nyomával. *Ötvös Ágoston hagyatéka.*

99. 1355. aug. 1. A gyulafehérvári káptalan bizonyítja, hogy előtte Darlaczai Miklós, néhai Simon bán fia, rokonaival, Péterrel, Jánossal és Simonnal, Mihály fiaival, Simon bán unokáival, — kik ellene az általok neki örökbe vallott Somogyon helység feléért pert folytattak, — atyafiságosan úgy egyezett ki, hogy nekik Somogyon felét visszabocsátotta, azok pedig neki 20 márká ezüstöt fizessenek, a mely 20 márkáért a Küküllő mellett fekvő Nagybükk erdő őket illető fele részét zálogosították el, úgy hogy ha esztendő mulva ki nem válthatnák, tartozzanak azt neki örökbe vallani.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

100. 1356. okt. 1. Medgyes szék bírái bizonyítják, hogy Hese nevű almási embert, a ki Almáson egy Mihály nevű buzdi embert kegyetlenül meggyilkolt, az almási bíró Simon megköztetve Medgyesre vitette, a hol a törvényszék mint gyilkost igazságosan elítélte és lefejeztette.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

101. 1356. okt. 9. Szent-Imre. Domokos erdélyi alvajda megparancsolja a gyula-fehérvári káptalannak, hogy Kerülői Ágostonnak és Györgynek kerülői részjóságát, mely őket nagyanyjok leánynegyede jogán illeti, Sülyei István, Mihály és Péter s Kerülői

Gál és Mihály birtokából hasítsa ki. határait járja ki, s őket annak örökös birtokába igtassa be.

Eredetije papíroson, zárlatán a pecsét helyével. *Ötörös Ágoston hagyatéka.*

102. 1357. jan. 28. A gyula-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy Mihály, Miklós fia, s Gergely és János, Pócs fiai, a Kis-Küküllő vármegyei Abosfalva más néven Beznik helységben lévő részjóságukat, melyet előbb Darlaczi Miklósnak, Simon bán fiának, zálogba vetettek, ugyanannak 32 márka ezüstért örökösen eladták.

Eredetije pergamenen, monyoró alakú ép függő pecséttel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

103. 1357. márcz. 16. I. Lajos király a Csanád nembeli György és Miklós mesterek, Miklós fiai, Tamás unokái részére átírja és megerősíti atyjának I. Károlynak a telegdi vámról 1312-ben kelt kiváltságlevelét.

Az 1364-ben kelt záradékkal, mely szerint ezen levelet a király a boszniai hadjárat alkalmával elveszett kettős pecsétje mellé függesztett új pecsétjével megerősítette.

Zsigmond király 1398. márcz. 11-én kelt megerősítő levelében.

104. 1357. jul. 18. Visegrád. Konth Miklós nádor az Alagi Kozma mester és Szécsi Miklós országbíró közt a Pest vármegyei Kesző helységért folytatott per bevégezése után, melyet Szécsi Miklós mint királyi adományt a maga részére megnyert, még három ekényi földért vita támadván, melyet Alagi Kozma Alaghoz, Szécsi Miklós pedig Keszőhöz tartozónak állított, miután a felek úgy egyeztek ki, hogy a kérdéses föld két harmada Alaghoz, egy harmada pedig Keszőhöz csatoltassék, ezen földrészek határait a budai káptalan emberével kijáratatja s a megtörtént osztályról és határjárásról kiváltságlevelet ad.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje híjával, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

105. 1357. aug. 3. A leleszi convent bizonyítja, hogy Tamás sapcsali polgár, ki Csaholyi Sebestyén, János fia ellen, fia János szabó megöletéséért hosszas pert folytatott, 12 márka dénárért Csaholyi Sebestyénnel kiegyezett.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

106. 1358. febr. 5. Torda. Domokos erd. alvajda bizonyítja, hogy Dobokai János és fia László összes szomszédjaikat, különösen pedig az erdélyi püspököt és az iklódi nemeseket, az ő jószágaiak bitorlásától letiltották.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét töredékével. *Pápay Lajosné, Tarsoly Eszter adománya.*

107. 1358. márcz. 18. Visegrád. I. Lajos király megparancsolja a váradi káptalannak, hogy Csaholyi Péter, János fia, ügyében, ki azt panaszolta, hogy a szarvadi nemesek Kenén, Külső-Szolnok vármegyében, a házat rá gyujtották, tartson nyomozást.

A váradi káptalan 1358. ápr. 15-én kelt jelentésében.

108. 1358. ápr. 15. A váradi káptalan jelenti Lajos királynak, hogy parancsa szerint Külső-Szolnok vármegyében nyomozást tartván, mindenki azt vallotta, hogy Szarvadi Miklós, László fia, és Szarvadi Hégön, Kenén, a hol Csaholyi Péter, János fia, egyik jobbágya házában hált, a házat rágyujtották.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott monyoró alakú pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

109. 1358. május 4. Szent-Imre. Domokos erdélyi alvajda bizonyítja, hogy előtte Somogyoni Jakab, János és Simon mesterek, Mihály fiai, néhai Simon bán unokái, Kendhidi Baláddal, Istvánnal és Kónyával, Tamás fiaival, Simon bán unokáival, úgy egyeztek meg, hogy a mit jószágaik osztályára nézve az általok megbizandó nyolcz jámbor ember pünkösöd után két héttel Ozdon a Küüllő vármegyei szolgabírák jelenlétében végezni fog, abban 6 márka bírság terhe alatt teljesen megnyugosznak.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

110. 1359. szept. 1. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy Szentmiklósi János és fiai, Áron és Tamás, a magok szentmiklósi udvarházát Doboka vármegyében Jánosnak, Ivánka fiának és testvéreinek, s Jakabnak, Miklós fiának és testvéreinek 6 esztendőre 13 arany forintért zálogba vetették.

A kolosmonostori convent 1406. júl. 8-án kelt hiteles átiratában.

111. 1359. nov. 19. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Tunyogi András, Gergely fia, Emecs unokája, a maga és gyermekei tunyogi részjóságát Szathmár vármegyében, Csaholyi János mesternek és testvérének Sebestyénnek 32 márka dénárért, minden márkára 4 forintot számítva, zálogba vetette.

Eredetije pergamenen, hátán a monyoró alakú pecsét helyével, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

112. 1360. Visegrád. János országbíró a lompértszászai (beregzászi) polgároknak a borsovai és muzsaji nemesek ellen bizonyos darabocská földért folytatott perében végítéletet hozván, megparancsolja a váradi káptalannak, hogy Muzsaj helység határát mutattassa ki, királyi mértékkel mérje föl, s ha öt ekényinek találja, hagyja a borsovai nemesek birtokában, — minthogy az öt ekényi muzsaji földet II. Endre király 1232-ben

adta cserében az említett nemesek ősének, — ha pedig 5 ekényinél többnek találja, a felesleget kapcsolja a beregszászi polgárok határához.

Eredetije papiroson, zárlatán a pecsét helyével, *Ötvös Ágoston hagyatéka.*

113. 1360. febr. 18. Erked. Dénes erd. vajda megparancsolja a gy.-fehérvári káptalaunak, hogy Bodolai Sánta Lászlót és fiát Miklóst, Prásmári Tel, Péter fia ellen. idézze ő elébe.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

114. 1360. decz. 14. Szent-Imre. Péter erdélyi alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Darlaczi Miklós, néhai Simon bán fia ügyében, ki panaszolta, hogy egykori ügyvédje Abosfalvi István némely leveleit elsikkasztotta, tartson vizsgálatot.

A kolosmonostori convent 1361. jan. 14-én kelt jelentésében.

115. 1361. jan. 14. A kolosmonostori convent jelenti Péter erd. alvajdának, hogy parancsa értelmében nyomozást tartván, mások is, de kivált a Darlaczi Miklós neje, azt vallották, hogy Abosfalvi István, Tamás fia, tőle azt a levelet, melynek erejével férje az Abosfalvi László, Tamás fia, abosfalvi részjóságát bírta, egyéb levelekkel együtt csalárdul kezéhez vette és elvitte.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott monyoró alakú pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

116. 1361. decz. 6. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy előtte Dobokai László és Lőkös, Miklós fiai, magok és testvéreik János és Miklós nevében tiltakoztak az ellen, hogy őket a meszesi monostor ügyében Kusalyi Jakcs mester és fiai a király udvarába idézték, minthogy Lajos király az erdélyi összes nemeseknek azt a kedvezményt adta, hogy semminémű ügyökben nem tartoznak a király törvényszéke elé állani, készek azonban Erdélyben a vajda vagy helyettese előtt megjelenni.

Eredetije papiroson, zárlatán pecsét helyével, *Pápay Lajosné Tarsoly Eszter adománya.*

117. 1362. jan. 16. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Tövisedi Jakab mester deák, István fia, két faluját Szathmár vármegyében, Medgyest és Tárkánt, Túzokos, Eperjes és Cserpes nevű tartozandóságaikkal együtt, Kállai István mesternek, István fiának, és Csaholyi Istvánnak, Sebestyén fiának, s testvéreinek Györgynek és Dénesnek, 165 budai márka dénárért örökösen eladta.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott monyoró alakú pecsét töredékeivel, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

118. 1362. nov. 11. A gyula-fehérvári káptalan János mester, Dobokai Miklós fia, részére hitelesen átírja Péter erdélyi alvajdának 1340. jun. 1-én a Doboka vármegyei Csoboló helységről kelt levelét.

Eredetije pergamenen, monyoró alakú ép pecséttel, *Torma Károly adománya.*

119. 1363. május 2. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Tövisi János Szathmár vármegyében lévő Baruchseneje nevű puszta részjóságának egy harmadát Óvári Istvánnak 20 forintért 10 esztendőre zálogba vetette.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott monyoró alakú pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

120. 1364. május 1. Szent-Imre. Péter erdélyi alvajda Dobokai János és László mestereket, kik a mult febr. 9-én a kolosmonostori conventhen Sánta Péter és Brancsa forrói s Kis Miklós medvesi vendégeknek 14 forint tartozásukat kétszeres fizetés terhe alatt tartoztak volna lefizetni, de nem jelentek meg, a szokott birságban elmarasztalja.

Eredetije papiroszon, zárlatán barna viaszba nyomott kerek pecséttel, *Pápay Lajosné Tarsoly Eszter adománya.*

121. 1365. január 28. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Bánki Pál és testvére Péter Szathmár vármegyei Iőkösteleke nevű falujokat a Szamos mellett Csaholyi Sebestyénnek, János mester fiának, 60 arany forintért 20 esztendőre zálogba vetették.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott monyoró alakú pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

122. 1365. ápr. 26. Visegrád. Kont Miklós nádor megparancsolja a leleszi conventnek, hogy Butykai Pált, Miklós fiát, minthogy a Csaholyi Jánosnak, Péter fiának, 200 márka garasért 20 évre elzálogosított vessányi birtokáért a zálogösszeget az időközben elhalt Csaholyi János fiának, Sebestyénnek lefizette, ezen birtokba testvérvél Miklóssal együtt igtassa be.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecséttel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

123. 1365. május 11. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Adi Balázs és Adi Becző abban a perben, melyet egymás ellen az Ad és Haroklyán közt fekvő bizonyos darab földért folytattak, barátságosan kiegyeztek, s határjeleket állítottak.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

124. 1365. okt. 28. Visegrád. Lajos király a Szolnok vármegyei Meszes-Apáth nevezetű meszesi monostort, melyet Kusalyi Jakcs mesternek adományozott, de a melyért Dobokai János,

László, Miklós és Lőkös, Miklós fiai, Mikod bán unokái, pert folytattak, minthogy a Dobokaiak, jöllehet a jogukat igazoló levelek előmutatására több ízben kértek és kaptak haladékot, semmi ily levelet fel nem mutathattak, Kusalyi Jakcsnak ítéli, a Dobokaiakat pedig a monostor és tartozandóságai becsárában s az általok meg nem fizetett birságok kétszeresében elmarasztalja, s nekik ez ügyben örökös hallgatást parancsol.

XVII. századi, elején csonka másolatban, gr. Kemény József gyűjteményében.

125. 1366. május 11. Torda. Dénes erd. vajda bizonyítja, hogy midőn a király parancsára az erdélyi nemesek, székelyek és szászok Tordára május 4-ére hirdetett közgyűlésében a száraz és vízi vámokról szóló leveleket előmutatni parancsolta, Csikmánteli János, Demeter fia, és Kendi István, Tamás fia, előadták, hogy nekik a Kis-Küküllőn lévő hidjak vámjáról volt ugyan királyi kiváltságlevelök, de azt egykor a kőrösi és bogáthi szászok, midőn néhai Kendi Tamást kendi házában fegyveresen megrohanva megölték s javait földulták, elrabolták; mit is a 7 vármegye összes szolgabírái, esküdtjei és nemesei esküvel bizonyítottak.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, gróf Kemény József gyűjteményében. -

126. 1366. május 15. Torda. Dénes erdélyi vajda az erdélyi nemesek, székelyek és szászok Tordán tartott gyűléséből bizonyítja, hogy Ilona, Szentmártoni Gergely özvegye, veje Szemes Péter s annak neje, Iklódi László, Gergely, Benedek és János, Beke fiai ellen azon levelek visszaadásáért folytatott perökben, melyeket néhai Szentmártoni Gergely megörzés végett komájának néhai Iklódi Bekének átadott, s melyek az ő szentmártoni, szentpéteri, mikói, kalacsai, ambrustelki, szilitelki, bokodi, füzesi, húszfateleki és paptелеki birtokaikra vonatkoztak, úgy egyeztek ki, hogy az özvegy és két leánya: Sebe, Szemes Péter neje, és Margit, Barabás neje, az Iklódi Beke fiainak minden ellenök elkövetett hatalmaskodásaikért, nevezetesen azért, hogy szolgálkaikkal együtt az özvegy szentmártoni házát megrohanták, Szemes Pétert félholtra verték, nejét pedig lovaikkal földre taszították, úgy hogy az idétlen fiut szült, megbocsátottak, azok pedig Szentmárton negyedrésztét, melyet néhai Szentmártoni Gergely néhai Iklódi Bekének elzalogosított, minden fizetés nélkül visszaadták.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, Mike Sándor gyűjteményében.

127. 1366. július 16. Gyarmat. Kont Miklós nádor megparancsolja a leleszi conventnek, hogy a Szathmár vármegyei Vossány és Szárazberek helységek határait Csaholyi Sebestyén,

János fia, és Szárazberek Mihály, Dezső fia, László, Mihály fia, s Tamás, János fia, részére járassa ki.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

128. 1366. okt. 25. Szent-Imre. Péter erdélyi alvajda az Ágnes asszony, Keresztesi Demeter leánya, és Szentiványi Simon által a Doboka vármegyei Keresztes helység iránt Szentgyedi Vas Tamás 6 fia ellen folytatott pert a jövő Sz.-György napig elhalasztja, hogy akkor a felek által előmutatandó leveleket megvizsgálva végítéletet hozzon.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét töredékeivel, *Mike Sándor gyűjteményében*.

129. 1367. jan. 11. A váradi káptalan jelenti Dénes erd. vajdának, hogy parancsa szerint kiküldte hiteles emberét Kenére, a hol a Szolnok vármegyei alispán és szolgabírák törvényszéke tartatik, hogy ott a vajda emberével Parlagi Györggyel együtt Ujnémeti Péternek és Lőrincznek a Csaholyi Sebestyén oláhcsaholyi jobbágysági részéről eleget tétessen, de Csaholyi Péter azért, mert a vajda levelében megnevezett jobbágyságok apjai nincsenek megnevezve, az elégtétel adását megtagadta.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott monyoró alakú pecsét maradványaival, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

130. 1367. ápr. 11. László mester ugocsai esperest s az erdélyi püspök helyettese, Szászvárosi Cristianus comesnek, neje Margit nevében, Salamon segesvári comes ellen folytatott perében, ki Margitnak, elébb segesvári comes Mihály nejének, mindazon ingatlan és ingó javait, melyeket néhai férje végrendeletileg neki hagyott, hatalmasul elfoglalta, Salamon comesnek a maga igazolására határnapot tűz.

Eredetije papiroson, zárlatán monyoró alakú pecsét töredékeivel, a *gr. Esterházy-család cseszneki ága levéltárában*.

131. 1367. jun. 15. A leleszi convent bizonyítja, hogy Berencsi László, István fia, Berencsi Jánossal és Szaniszlóval, Domokos fiaival, ugyanazon István unokáival, úgy egyezett ki, hogy Anárcs legyen az övé és fiaié, Monyorós a Jánosé és Szaniszlóé, a Monyorós és Benk között lévő szántóföldeket és kaszálókat úgy használják, mint néhai István, Apaj fia, idejében használták, a benki és monyorósi erdők, valamint a Denische nevű tó a Morotva nevű vizekkel maradjon közösnek, a Monyorós körül fekvő kissebb tavak pedig azon helységhez tartozzanak.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

132. 1368. ápr. 26. Százhalom. I. Lajos király megparancsolja István székelly ispánnak és alispánjainak, hogy Lászlót,

Miklóst és Bálintot, Sándor fiait, Jánost, Györke fiát, Pált, Miklóst, Pétert és Istvánt, Domokos fiait, és Sárdi Sándor fiát Sándort, kiket különös oltalmába vett, birtokaikkal együtt minden ellenségeik ellen oltalmazták.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott nagy pecsét helyével, *Sándor Miklós adománya.*

Közölttem: *Szekely Oklt. I. köt. 74. l.*

133. 1368. ápr. 28. Rosenberg. I. Lajos király megparancsolja Miklós erdélyi vajdának, hogy az erdélyi nemesek legközelebb tartandó közgyűlésében tartson vizsgálatot, hogy az inakházi összes lakosok nemesek-e, mint állítják, vagy pedig pristaldusok, mint Dobokai László állítja.

Miklós erd. vajda 1368. júl. 10-én kelt leveléből.

134. 1368. júl. 10. Torda. Miklós erdélyi vajda az erdélyi nemesség Tordán tartott közgyűlésében Inakházát Doboka vármegyében, melyet mint dobokai pristaldusok vagy várnépek földjét a Kökényes és Rejnold nembeli Dobokai László mester, János fia, Miklós unokája, Mikod bán kis unokája, a királytól adományban nyert, de a kinek beigtatása ellen János, János fia, Inak unokája, és Inakházi Mihály, Illyés fia, valamint Korpádi Mihály neje ellenmondottak, említett Dobokai Lászlónak ítéli, miután a király parancsára tartott közgyűlésben az összes szolgabírák és esküdtek az egész nemességgel együtt eskü alatt azt vallották, hogy Inakházát az ellenmondók és őseik emberi emlékezet óta mint pristaldusok vagy kiáltók birták, a kik azonban néhai István vajda idejétől fogva a pristaldusi szolgálatot, mely alól őket István vajda fölmentette, nem teljesítették.

Eredetije pergamenen, teljesen ép kerek függő pecséttel, *Torma Károly adománya.*

135. 1368. július 27. Zólyom-Lipcese. I. Lajos király a Szathmár vármegyei Senye nevű pusztá földet, mely hajdan a Balk oláh vajda és testvére Drág által birt Beychhez tartozott, s melyet Gacsai László, Ellős fia, tőle csalárdul nyert adományban, ezen adománylevelét visszavonva, Balk vajdának s testvéreinek Drágnak, Dragomérnak és Istvánnak adományozza, s Gacsai Lászlónak ez ügyben örökös hallgatást parancsol.

Eredetije pergamenen, az aljára nyomott titkos pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

136. 1368. aug. 26. Visegrád. Miklós erdélyi vajda Csaholyi Sebestyén mesternek mindazon birságokat elengedi, melyekben az ujnémeti és csányi nemesek ellen az ő vagy szolnoki alispánja törvényszékén elmarasztaltatott.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecséttel, melyen a Laczkfi-család címere látszik, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

137. 1368. nov. 17. Szent-Imre. Péter erdélyi alvajda Vidombáki Péternek Prásmári Töl elleni perében haladékot ad.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

138. 1367. decz. 2. Sásvár. Ugocsa vármegye alispánja és szolgabírái bizonyítják, hogy pecsétjökkel kiküldött emberök Dabólczi István előtt Fancsikai Domokos, Domokos fia, Fancsikán megmutatta Péter nevű szolgáját, kit, a mint mondta, Fancsikai János sebesített meg.

Eredetije papiroson, az Aranka-gyűjteményből, *gróf Mikó Imre adománya*.

139. 1370. ápr. 11. Szent-Imre. János erd. alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Szucsáki Lőrincz leányát Anastasiát, Papfalvi Jakab nejét, igtassa be bizonyos szucsáki részjóságba, melyet annak Ravasz Domokos fiai leánynegyede fejében adtak.

A kolosmonostori convent 1370. ápr. 22-én kelt jelentésében.

140. 1370. ápr. 22. A kolosmonostori convent jelenti János erd. alvajdának, hogy parancsa szerint Szucsáki Anastasiát, Papfalvi Jakab nejét, minden ellenmondás nélkül beigtatta bizonyos szucsáki részjóságába, melyet leánynegyede fejében kapott.

A kolosmonostori convent 1394. május 8-án kelt hiteles átiratában.

141. 1370. május 2. Várad. Demeter váradi püspök, István váradi papnak Csaholyi Sebestyén ellen a királyi udvarban indított perében, melynek eldöntését a felek rá, mint választott bíróra bízták, a felek kihallgatása után azt itéli, hogy István mester, ki előadta, hogy egy Tót István nevű jobbágyát minden vagyonával s 2 hordó bor árával Csaholyi Sebestyén erőszakosan elhurczoltatta, s azután az ezen ügyben kelt királyi parancsot a király és káptalan emberétől erőszakosan elvette, s végre a váradi káptalan előtt szóval kötelezte magát, hogy az elhurczolt jobbágyot minden vagyonával együtt visszaadja, de szavát nem váltotta be, egy maga tartozzék esküt tenni keresete igaz voltára, Csaholyi Sebestyén pedig huszadmagával, mind nemessel, köteles legyen megesküdni, hogy a keresetben ártatlan; minthogy pedig ezen ítéletet a Csaholyi Sebestyén ügyvéde nem fogadta el, Csaholyi Sebestyént a kötelező levelében elvállalt büntetésben elmarasztalja.

Eredetije papiroson, zárlatán a monyoró alakú pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

142. 1371. június 2. Visegrád. Szécsi Miklós országbíró a Szabolcs vármegyei Senye helységet, melyért Gacsali László és

Bertalan, Csaholyi Sebestyén és János ellen, valamint Balk vajda és testvére Drág ellen pert folytattak, miután Lajos király a Gacsaliak részére kelt régibb adománylevelét visszavonta, a Csaholyiak pedig igényökről lemondtak, Lajos király 1368-ban kelt adománylevele értelmében Balk oláh vajdának és testvérének Drágnak ítéli.

Eredetije pergamenen, függő kerek pecséttel, melynek egy része le van törve, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

143. 1371. ápr. 18. A leleszi convent jelenti László oppelni hercegnek s nádornak, hogy parancsa szerint hiteles emberét kiküldte, hogy annak a Vossán és Szinye közt fekvő darab földnek, mely iránt Csaholyi Sebestyén és János, János fiai, s Csaholyi László, Péter fia, Rosályi Gergelyvel, Gergely fiával pereltek, határait járassa ki, s azt a darab földet becsülje meg; de mivel a felek egymásnak ellenmondottak, a határokat nem állapíthatta meg, a peres darab földet azonban erdeivel és halászó vizeivel, a felek által megbízott nemesekkel együtt három ekére valónak becsülte.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét maradványaival, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

144. 1371. július 6. Gyula-Fehérvár. János küküllői espeerst, Demeter erdélyi püspök helyettese, Batizfalvi Miklóst és Mihályt, András fiát, és Batizfalvi Batizt, István fiát, kik ellen Bakaji Balázs és János, Rákosdi Domokos, László és Lőrincz, s Harai Dénes és Miklós pert folytattak, azt állítván, hogy Batizfalvát az ő nagyanyjok Margit apjától Ellöstől kapta, s azon falu fele örökség jogán őket illeti, ezen követelés alól, a kihallgatott tanuk vallomása alapján, teljesen fölmenti.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott monyoró alakú pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

145. 1372. márcz. 11. A gy.-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy Kendhidai Miklós, Tamás fia, Simon bán unokája, tiltakozott az ellen, hogy testvére István némely őket közösen illető falukat osztályos atyafiaiknak, az ő tudta nélkül velők megosztva, elidegenített.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

146. 1372. márcz. 24. Szent-Imre. János erd. alvajda bizonyítja, hogy abban a perben, melyet Ujfalusi Miklós comes, Keresztyén fia, — kit Lajos király a fiamaradék nélkül elhalt Pókafalvi Györgynek, Póka fiának, a Miklós comes anyja Margit apjának, Fejér vármegyei pókafalvi örökségében királyi kegyéből örökössé tett, s kit ezen kívül a király, anyja Margit részében is, melyet annak, minthogy nem nemeshez ment férjhez, természetben

kellett volna kikapni, örökössé nevezett, -- János és Tamás, György fiai, Basó unokái ellen hosszasan folytatott, a felek úgy egyeztek ki, hogy János és Tamás Pókafalva negyedrészt, melyet Miklós comes régen pénzen vett Mártontól, Alárd fiától és leánytestvéreitől, kiknek ezen negyedrészt néhai György, Basó fia, anyjok, a Basó leánytestvére, néhai Póka leánya leánynegyede fejében adta ki, Miklós comesnek hagyták, a más három negyedetet pedig három felé osztván, abból egy negyedetet Miklós comesnek adtak, minden ezen perben kelt régiebb leveleiket érvényteleneknek nyilatkoztatva.

István erd. vajdának 1373. febr. 1-én kelt átiratában.

147. 1372. május 9. Buda. János alexandriai patriarcha, a szentszék német-, cseh-, magyar- és lengyelországi követe, megparancsolja a magyarországi egyházak lelkészeinek, hogy a dominicanus rend tagjait a szent szónoklatok tartásában, a hívek gyóntatásában, az alamizsnák szedésében kiváltságaik ellenére titkon vagy nyíltan háborgatni s akadályozni ne merjék.

István jeruzsálemi patriarcha s szentszéki követ 1379. decz. 4-én kelt hiteles átiratában.

148. 1372. jul. 24. Szent-Imre. János erdélyi alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Ujfalusi Miklós comest, Keresztyén fiát, Pókafalva felébe igtassa be.

A kolosmonostori convent 1372. aug. 12-én kelt jelentéséből.

149. 1372. aug. 12. A kolosmonostori convent jelenti János erdélyi alvajdának, hogy parancsa szerint Ujfalusi Miklós comest, Keresztyén fiát, Pókafalva felébe minden ellenmondás nélkül beigtatta.

István erd. vajdának 1373. febr. 1-én kelt átiratában.

150. 1373. január 1. Torda. László erdélyi alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Kendi Istvánt, Balád testvérét, Tamás fiát, néhai Simon bán unokáját, a Kolos vármegyei Babucz helység birtokába, melyet idegen kezekből vissza akar foglalni, igtassa be.

A kolosmonostori convent 1373. jan. 10-én kelt jelentésében.

151. 1373. jan. 10. A kolosmonostori convent jelenti László erdélyi alvajdának, hogy midőn parancsa szerint Kendi Istvánt a Kolos vármegyei Babucz helység birtokába be akarta igtatni, a beigtatásnak Bothos János ellenmondott.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét maradványaival, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

152. 1373. febr. 1. Visegrád. István erd. vajda Ujfalusi Miklós, Keresztyén fia, részére átirja és megerősíti János erdélyi

alvajdának és a kolosmonostori conventnek Pókafalvára vonatkozó, s 1372-ben kelt leveleit.

Lajos király 1373. febr. 6-án kelt átiratában.

153. 1373. febr. 6. Visegrád. Lajos király Ujfalvi Miklós, Keresztyén fia, részére átírja és megerősíti István erdélyi vajdának a Fehér vármegyei Pókafalváról 1373. február 1-én kelt kiváltságlevelét.

Stinaviai Orbán pápai és császári jegyző 1446-iki hiteles átiratában, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

154. 1374. febr. 1. Szepesi Jakab országbíró a Szathmár vármegyei Kis-Gécz helységének feléből, — melyet Lajos király 1373-ban, mint a néhai Kis-Géczi Mihály s testvérei néhai Tamás és András birtokát, azért mert unokatestvéröket Jánost megölték, Rosályi Györgynek, s fiainak Gergely küiküllői esperestnek, Lukácsnak és Kálmánnak adományozott, — az elhalt Mihály részét, ki a gyilkosságban ártatlan volt, fia János birtokában hagyja, a gyilkosok részét pedig, kik a megölt János testvére Miklós által többször megidézttetve meg nem jelentek s elmarasztaltattak, Kis-Géczi Miklósnak, a megölt János testvérének ítéli.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje híjával, Aranka György gyűjteményéből, *gr. Mikó Imre adománya.*

155. 1374. márcz. 31. Visegrád. Szepesi Jakab comes országbíró bizonyítja, hogy Csaholyi Sebestyén János azt az 50 márka birságot, minden márkára 50 garast számítva, melyben egy választott bírósági ítélet el nem fogadásáért elmarasztaltatott, valamint a királyi birság harmadát, 6 márkát is, melyet márcz. 22. tartozott Szarvadi Miklósnak fizetni, az említett napon előtte lefizette.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

156. 1374. jun. 17. A gyula-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy Ebesfalvi László mester, Imre fia, Küiküllő vármegyei Ernye nevű faluját, anyjának Ilonának menyasszonyi ajándéka s hozománya fejében s azon száz márka ezüstért, melyet szükségében anyja szekrényéből elköltött, örökbe vallotta, oly föltétellel, hogy anyja azt bárkinek hagyományozhassa, de halála után az ő unokatestvére Szentiváni György vagy annak örökösei a hagyományos-tól, becsár szerint, per nélkül visszaválthassák.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét töredékével, *Mike Sándor gyűjteményében.*

Közli: SZABÓ KÁROLY.

AZ ERDÉLYI KÁPTALAN LEVÉLTÁRA GYULAFEHÉRVÁRTT.

ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Levéltárak rendezésével, és okmányok kivonatolásával foglalkozni régtől fogva nem tartozik a kedves foglalkozások közé. Legalább nagy része a művelt embereknek ezen véleményben van, s a ki tudja, mennyi figyelmet, mennyi türelmet és kitartást igényel a nevezett munkának kifogástalan végzése, megerősítheti eme vélemény valóságos igazságát.

S én mégis ily oklevéltári, nem mondom kutatással vagy tanulmányozással, de jegyzetekkel és kivonatokkal állok elő, mik elég szárazok önmagukban, hogy az olvasót, ki a történelmi forrásokat nem szereti, megijeszszék, vagy legalább álmossá tegyék. Azonban régibb jegyzeteim egy része és a becses »Történelmi Tár« iránti szeretetem arra ösztönöznék, és ezek érdemes szerkesztőjének tett ígéretem arra kötelez is engem, hogy ezen kis munkálattal — talán ezen téren az utolsóval — foglalkozzam, s bevezetésül elmondjam, hogyan jutottam én a bemutatott dolgok ismeretéhez.

Ezen évtized elején szóba jött, hogy a gyulafehérvári országos levéltár, ami az erdélyi káptalan őrizetére vala bízva, Budapestre az országos központi levéltárba fog felvitetni és avval egyesíttetni. A dolog oda érett, hogy az 1882. évi XXIII. törvényczikk eme levéltárnak az országos levéltárral leendő egyesítését és Budapestre szállítását elrendelte. Én voltam ezen időben eme levéltár Conservatora, s mint ilyen, állásomnál fogva, és megbízás folytán is, a levéltár anyagát az átadásra előkészítettem, a kiválasztandókat elkülönítettem, és ezen munkálat eredményét az illetékes hatóságnak bemutattam.

A levéltárnak Budapestre történt felszállítása után 1884-ben az átadás tényéről készített jegyzőkönyvet és kimutatást közre is bocsátottam, feltüntetve főbb vonásokban azt, a mi átadatott, és megnevezvén egyenként azon okmányokat, mik az átadott anyag szervezett rovataiból, ministeri engedelem mellett kivéttek, és itthon maradtak.

Az országos levéltár helyisége régi időktől fogva a gyulafehérvári székes templom magasabb tornyának földszinti részében volt elhelyezve, minek rendszeréről, a belügyministerium felszólítása folytán, az akkor már elgyengült egyetlen utolsó Requisitor helyett, terjedelmes leírást csináltam és káptalani átirattal, a levéltár átadása előtt ezen leírás is a m. k. belügyministeriumhoz fel lett terjesztve. A levéltár átadása után eme helyiség üresen maradt, nem lévén egyéb benne, csak az úgynevezett »*Cista Capitularis*«, a mi a levéltári háromszáz fiók közül csak hetet foglalt el, és a »*Comitatusok*« s »*Centuriák*« rovataiból itt hagyott azon okiratok, miknek részletes kivonatát, a mint említém, közrebocsátottam.

Ezen üresen maradt levéltári helyiség mintegy kínálkozott arra, hogy a káptalan honn létező irományai benne egyesítve legyenek. S nekem volt kedvem eme, a mások által unalmasnak és szükségtelennek vélt munkára. A székes templom sekrestyéjének felső, emeleti részében, rozszant, gyarló ládákból, és a lépcsőház egyik oldalán, átlátszó fa rács alatt állott nagyobb mennyiségű iratok régi porlepetten heverték, miket minthogy a sekrestye a templomi felszerelés tárgyainak úgy is szűk vala, onnan kosarakban lehordattam, gondosan kiporoztattam, és az üres levéltári helyiségbe behelyeztem. A régi *regnicolaris cancellaria* is (a püspöki udvarban lévő káptalani lak egyik szobája,) melyben az országos levéltár iratai lemásolandók valának egykor, most rendeltetésétől elesvén, abból az erdélyi káptalan alvinczi jószágát illető kis levéltárt, minek külön indexe és külön signatúrája van, fiókos állványával együtt ide behoztam. Eme részlet egészen magán jellegű, s így természetesen sem rendezés, sem kivonatolás tárgyát nem képezhette, és itt csak a behelyezés szempontjából van megemlítve.

Van még a káptalani leveleknek egy külön osztálya a káptalan restitúciójának idejéből, mi a mult század közepétől kezdődő káptalani jegyzőkönyveknek mintegy háttérét és kiegészítő részét képezi. Jól ismerem, mert a jegyzőkönyvek alapján hozzá egy terjedelmes *indexet* készítettem. Ezen anyag a püspöki udvar főkapuja felett, a préposti laknak a bejárat felett fekvő emeleti szobájában van letéve. Bár az anyag nem régi benne, mégis elég patriarchalis azon állapot, melyben én ama részt régóta lenni tapasztaltam. Levéltár és éléskamara, nagy lisztes és zsiros ládákkal, s egyéb háztartási felszerelésekkel, még akkor sem igen illenének össze, ha a macska mindig megfoghatná az egeret. Ezen levéltári anyagot is a többivel egyesíteni óhajtottam ugyan, de oly akadályokba ütköztem, hogy szándékomról véglegesen lemondottam, és a különben is már elég nagy tömeg levéltári anyag rendezéséhez hozzáfogtam.

Jelen sorok célja eme rendezés alatt szerzett tapasztalatokról készült jegyzeteimet a feledékenységtől megóvni, és mennyiben az eredmény a közjóra is hasznos lehet, az érdekelt közönségnek a »Történelmi Tár«-ban bemutatni.

Az anyag rendezése, és jegyzeteim elkészítése után, miket az illetékeseknek bemutatattam, főgondot fordítottam arra is, hogy a »Cista Capitularis« tartalma se kerülje ki figyelmemet, s a mennyiben ezek nélkül az általam 1884-ben közrebocsátott levéltári ismertetés hiányos vala, most a készített kivonatok közlésével pótolva legyen. Nem teszek evvel senkinek kárt, legkevésbé a káptalannak; mert bár eme »Cista« okmányai főleg és legnagyobb részben a régi káptalan birtokviszonyaira vonatkoznak: eme birtokok az 1556-ban bekövetkezett saecularisatio folytán, a káptalani testület minden egyéb jogaival együtt az erdélyi fejedelmi kincstárra átszállottak, s az azokról szóló okmányok ma, más, mint egyszerűen történelmi jelentőséggel nem bírnak és nem is bírhatnak. A történelmi jelentőségnek pedig az én törekvésem nemhogy kárára lenne, de egyenesen hasznára van, a mit említenem nem árt, bizonyítanom pedig nem szükséges.

Munkálatom csak nyári hónapokra, azok verőfényes napjaira és ezekben üres óráim értékesítésére szorítkozott. Mert az okmányok rendezése s olvasása, gyenge világítás mellett, vagy éppen homályos időben, éppen oly nehéz és kellemetlen lett volna, mint jegyzetek készítése rideg falak között, hidegben.

A levéltári anyagok csoportosítása és előleges rendezése után következő eredményre jutottam:

Vannak ezen gyűjteményben

I. *Fejedelmi levelek*; és pedig:

Báthori István és Zsigmondtól, Bethlen Gábortól, I. és II. Rákóczi Györgytől, Barcsai Ákostól, Kemény Jánostól, Apafi Mihálytól és Bornemissza Annától, mik 1—9. csomagban le vannak téve.

II. *Főurak, főtisztek, követek levelei és jelentései*; és pedig:

Magócsy Ferencz, Kassai István, Bornemissza Mihály, Ibrányi Mihály, Róthi Orbán, Bethlen István, Mikes Kelemen, Alvinczi Péter, Thurzó, Lubomirszky, Konieczkopole, Gávai Péter, Udvarhelyi György, Cseffey László levelei, havasalföldi bojárok, vajdák s több konstantinápolyi követek levelei, 10—25. folió számok alatt, időszerént is rendezve.

III. *Erdélyi püspökök levelei*; és pedig:

Mártonfi György, Antalfy János, báró Zorger Gergely, Klobusitzky Ferencz, b. Stoyka Antal, b. Bajtai Antal, Manzador Pius, gr. Kolonics László, gr. Batthyányi József és Ignác,

Mártonfy József erdélyi püspökök levelei, számos püspöki és királyi kinevezési okmányokkal együtt, miket 26—38. folyó számok alatt berendeztem.

IV. *Káptalani tagokat érdeklő levelek*; és pedig:

Szeredai Antal, András és Mihály, Mártonfi Antal, Bodor István, Bíró János, Szabó Mihály, Tamási György, Létay István, Kartal János, Lukács János, Nagy József, Boros József, Mihálcz László, Baló Ferencz, Boér Imre, Benkő Mihály, Fang István, Burján Mihály, Kun Mihály, Béla József levelei, és egyéb a káptalanat érdeklő iratok, 39—66. folyó számok alatti csomagokban.

V. *Az erdélyi főkormányzók* számos iratait a káptalanhoz, 67. és 68. szám alatt külön rendeztem (*Gubernialia acta et decreta* cím alatt.)

VI. *Számadási, alapítványi és periratok rovata* alá 69—97-ig folyó számok alatt nagy mennyiségű anyagot helyeztem be, miket, minthogy csekélyebb érdekűek, bővebben nem részletezek.

VII. cím alatt van *a káptalan alvinczi levéltára*; és

VIII. cím alatt: *Vegyesek*, a 98. folyó számtól 112-ig.

Ezen tárgysorozat rendezésekor könnyű volt meggyőződnöm, hogy számos konstantinápolyi követjelentés gyűl egybe, melyek kiegészítő részét képezik azon követjelentéseknek, miket, miután azok innen az országos központi levéltárba kerültek, Szilágyi Sándor »*Levelek és okiratok* I. Rákóczy György keleti összeköttetéseihez« cím alatt 1883-ban, Budapesten kiadott. Hogy eme követjelentéseket lehetőleg kimerítsem, a Batthyányi könyvtár lomtárát is egyenként átvizsgáltam, s néhány igen szép darabot itt is találtam, s ehhez véve a könyvtár kézirati részében a *Codex Authenticorum* cím alatt több kötetben található és Ötvös Agoston »*Rejtelmes Levelei*«-ben sem közölt követjelentéseket, hozzá fogtam a másolatok készítéséhez, és rendezéséhez, miben nekem az 1884/5. iskolai év papjelöltjei, kedves tanítványaim, nagy készséggel, és elfeledhetlen szívesseggel segítségemre voltak, miért, változott anyagi körülményeim folytán, hálámat másképpen nem tanúsíthatván, itt is nekik szíves köszönetet mondok. Ezen gyűjtemény még teljesebbé vált azáltal, hogy Barabás Samu tisztelt barátom a budapesti országos levéltárból némely még fel nem használt darabokat kiszedett, és a *Codex Authenticorum* darabjait híven másolva, az egész gyűjteményt a nyomdai munka fejlődésének ideje alatt is éber és munkás figyelemmel kísérte. Ezek alapján a magyar tudományos Akadémia költségén megjelent a gyűjtemény e cím

alatt: *I. Rákóczy György és a Porta. Levelek és Okiratok.* Budapest 1888. XII. — 905. l.

A többi még hasznosítható irományok értékesítését örömet másokra hagyom!

Ugyanezen tanulmányozás idejében a levéltári anyagnak főleg régiebb, 1500. előtti részét beható figyelemre méltattam és bár nem mind, de mégis jó részben azokról kivonatokat készítettem s elkészülvén a Cista Capitularis tartalmával, azok közé emezeket idő rendje szerint beigtattam, s hogy a többiektől meg legyenek különböztetve, a folyó szám mellé tett csillaggal megjegyeztem, egyébiránt a káptalani *Cista signaturájának* hiánya is eziránt elég tájékozást nyujtván.

A kivonatok készítésénél a történelmi források nyomozóinak közönségesen követett eljárását tartva szem előtt, az okmányok keletét magának az eredeti okmánynak szavaival kiírtam, és a kivonat elején az új naptár elvei szerint feloldottam. Ezen eljárást szükségesnek tartottam azért, hogy az okmányok idézésénél azoknak keletében a gyakran tapasztalható kellemetlen ingadozásnak eleje legyen vége.

Ezen jegyzetek készítése alatt tapasztaltam az emberi sorsváltozandóságát magam is, tapasztalta munkálatom is, mit egyelőre latin nyelven, és nagyobb méretben dolgoztam ki, és saját költségemen közre bocsátani szándékoztam, de közbe jött nagy akadályok miatt arról, valamint egyebekről is lemondottam, és a vitorlákat egybevonam. Csak a Magyar Történelmi Társulat titkárának kívánságára történhetett az, hogy rövidletben, magyarul látnak e sorok mostan világot, melyekkel egyedüli célom a történelmi források ügyének bármi kevésben hasznot okozni, és azok megismerését s felhasználását könnyíteni.

Ezen levéltári kivonatok készítésénél azon személy vagy testület neve, melytől az okmány közvetlen vagy közvetve ered, mindig első helyen van, s bár a felőlelt anyag nem nagy, alig 600 darab, mégis nevezetesebb csoportok domborodnak ki, a mi kitetszik a következő részletekből:

Vannak ezen okmányok között olyanok, melyek

I. Magyar királyoktól erednek, u. m.:

IV. Bélától	egy	(1246.)
V. István »ifjabb« királytól	»	(1263.)
IV. Lászlótól	kilencz	(1277—1289.)
III. Endrétől	hat	(1290—1299.)
Róbert Károlytól	tizenkettő	(1318—1339.)
Nagy Lajostól	huszonöt	(1344—1380.)
Mária királynétól	négy	(1384—1390.)
Zsigmond királytól	husz	(1393—1436.)

Mátyás királytól	tizennégy	(1458—1489.)
II. Ulászlótól	tizenhárom	(1491—1516.)
II. Lajostól	hat	(1516—1525.)
János királytól	»	(1530—1538.)
Izabella királynétól	nyolcz	(1542—1548.)
I. Ferdinándtól	kettő	(1553—1558.)
Miksától	egy	(1555.)
Lipóttól	»	(1694.)
Mária Teréziától	három	(1750—1777.)
II. Józseftől	egy	(1786.)
Ferencztől	nyolcz	(1793—1819.)

II. *Erdélyi fejedelmektől, u. m. :*

János Zsigmondtól	egy	(1561.)
Báthori Zsigmondtól	»	(1587.)
Bethlen Gábertől	»	(1613.)
Bethlen Istvántól	»	(1630.)
I. Rákóczy Györgytől	három	(1631—1632.)
II. Rákóczy Györgytől	egy	(1650.)
Kemény Jánostól	»	(1660.)
Apafi Mihálytól	három	(1665—1670.)

III. *Nádoroktól, gubernatoroktól, országbíráktól, bánoktól, u. m. :*

Drugeth János palatinustól	egy	(1331.)
László »	kettő	(1370.)
Garai László »	egy	(1450.)
Hunyadi János gubernatortól	négy	(1447—1453.)
Szilágyi Mihály »	egy	(1458.)
Perényi Imre palatinustól	»	(1512.)
Báthori István »	»	(1520.)
András országbírótól	»	(1368.)
Miklós » »	»	(1371.)
Dengelegi Bernát » »	»	(1447.)
Geréb Péter » »	»	(1498.)
Magh Pál » »	»	(1502.)
Péter » »	három	(1503—1508.)
Mikus bántól	egy	(1288.)
Konya horváth bántól	»	(1376.)

IV. *Erdélyi vajdáktól, u. m. :*

Máté vajdától	kettő	(1271—1274.)
László »	egy	(1296.)
Miklós »	kettő	(1342—1343.)
István »	egy	(1351.)
András »	három	(1357—1359.)

Dénes vajdától	négy	(1360.)
Imre »	kettő	(1369—1372.)
László »	egy	(1369.)
Csáki Miklós vajdától	»	(1402.)
Laczk Jakab »	»	(1405.)
Csáki László »	kettő	(1434.)
Hunyady János vajdától	»	(1442—1446.)
Rozgonyi Sebestyén vajdától	»	(1461.)
János vajdától	»	(1466—1484.)
Báthori István vajdától	egy	(1489.)
Bélteki Drágfi Bertalan vajdától	kettő	(1496—1497.)
Bozini és Szentgyörgyi Péter vajdától	három	(1499—1501.)
Zápolya János vajdától	nyolcz	(1514—1525.)
Báthori István »	kettő	(1534.)
Báthori András »	egy	(1553.)

V. *Erdélyi alvajdáktól, n. m. :*

László alvajdától	egy	(1288.)
Benedek »	kettő	(1291.)
László »	»	(1343—1344.)
János »	»	(1370—1384.)
Veres Péter alvajdától	»	(1394.)
János alvajdától	egy	(1396.)
Szörcey János alvajdától	»	(1400.)
Nádasi László »	»	(1410.)
Lépes Lóránd »	kettő	(1427—1436.)
Lépes és Paan »	egy	(1437.)
Vizaknai Miklós »	»	(1446.)
Herepei Márk } alvajdáktól	»	(1448.)
Balla György }	»	(1453.)
Tarkői Rikolf }	»	(1459.)
Slibo Bronisláv }	»	(1463.)
Sartván Zsigmond }	»	(1466.)
Farkas János }	»	(1475.)
Vizaknai Miklós }	»	(1478.)
Erdélyi István }	»	(1490.)
Nádasi László }	»	(1512.)
Illyei János }	»	(1523—1524.)
Bethlen Domokos »	»	(1523—1529.)
Kendi Antal »	»	
Telegdí István »	kettő	
Turóczi Miklós »	»	
Barlabási Lénárd »	három	
Tomori István »	»	

VI. *Római pápáktól, u. m.:*

III. Sándor pápától	egy	(1258.)
III. Honorius pápától	»	(1287.)
V. Kelemen »	kettő	(1306—1313.)
XXII. János »	egy	(1327.)
V. Orbán »	»	(1364.)
VII. Kelemen »	kettő	(1379.)
IX. Bonifác »	egy	(1395.)
XXIII. János »	»	(1415.)
V. Márton »	»	(1426.)
IV. Eugen »	»	(1444.)
III. Kallixtus »	»	(1455.)
XII. Kelemen »	»	(1714.)
XIII. Benedek »	kettő	(1724—1725.)
XIV. Benedek »	egy	(1742.)
XIII. Kelemen »	négy	(1755—1770.)
XIV. Kelemen »	egy	(1772.)
VI. Pius »	»	(1775.)

VII. *Bibornoktól és pápai követektől, u. m.:*

A biboros collegiumtól	egy	(1287.)
Gentilis biborostól	»	(1309.)
Mátyás pápai követől	»	(1328.)
Berengár Jakab pápai követől	»	(1333.)
Lajos biboros » »	»	(1506.)

VIII. *Érsekektől és püspököktől, u. m.:*

Lodomér esztergomi érsektől	egy	(1287.)
Vinceze kalocsai érsektől	kettő	(1307—1309.)
László » »	egy	(1318.)
Miklós esztergomi érsektől	»	(1366.)
Demeter » »	»	(1381.)
Tamás » »	»	(1501.)
Oláh Miklós esztergomi érsektől	»	(1555.)
Oláh Miklós egri püspöktől	»	(1549.)
György váradi püspöktől	három	(1540—1543.)
Benedek csanádi és Ivánka váradi püspöktől	egy	(1321.)
Több püspöktől együtt	»	(1287.)
Colbert marseillesi püspöktől	»	(1355.)
Gentilis neustadti »	»	(1415.)
Dr. Chymicis Jeromos asculanumi püspöktől	»	(1517.)
Esterházi Károly egri püspöktől	»	(1765.)
Kolonics Zsigmond bécsi érsektől	»	(1743.)
Péter erdélyi püspöktől	nyolcz	(1276—1303.)
Benedek erdélyi püspöktől	egy	(1311.)

András erdélyi püspöktől	egy	(1329.)
Domokos » »	öt	(1360—1366.)
András » »	egy	(1375.)
Maternus » »	»	(1397.)
István » »	»	(1405.)
Miklós » »	»	(1464.)
Geréb László erdélyi püspöktől	három	(1470—1497.)
Gosztonyi János erdélyi püspöktől	egy	(1502.)
Gerendi Miklós » »	négy	(1526.)
Statilius János » »	három	(1530—1538.)
Bornemisza Pál » »	egy	(1555.)
Illyés András » »	»	(1699.)
Mártonfi György » »	»	(1715.)
Antalfi János » »	»	(1727.)
Batthyányi Ignác » »	»	(1798.)
Mártonfi József » »	kettő	(1806—1810.)

IX. *Erdélyi püspöki helyettesektől, u. m.:*

Vittyh János erdélyi püspöki helyettestől	egy	(1396.)
Antal erdélyi püspöki helyettestől	»	(1443.)
Krisztián erdélyi püspöki helyettestől	»	(1487.)
Kolosvári Jakab erdélyi püspöki helyettestől	»	(1500.)
Rákosy Menyhért » » »	kettő	(1508.)
Sereden Demjén » » »	egy	(1520.)
Tordai Pál » » »	»	(1521.)
Felvinczi János » » »	»	(1524.)
Enyedi Adorján » » »	hét	(1531—1541.)
Soklyos Demeter » » »	kettő	(1535.)
Tövisi János » » »	egy	(1542.)
Csáki Mihály » » »	»	(1543.)
Medgyesi Ferencz » » »	»	(1553.)

X. *Az erdélyi káptalantól,*

mint hiteles helytől eredők, összesen . . . *ötvenkettő* (1276—1815.)

XI. *A váradai káptalantól,*

mint közhitelű helytől eredők, összesen . . . *negyvenegy* (1302—1449.)

XII. *A kolosmonostori conventtől,*

mint hiteles helytől eredők, összesen . . . *hatvan* (1290—1554.)

XIII. *Más hiteles helyektől, u. m.:*

A leleszi conventtől	egy	(1498.)
A csázmái káptalantól	»	(1357.)
A csanádi »	kettő	(1433—1470.)
A váradhegyfoki conventtől	három	(1302—1564.)
A zalai conventtől	egy	(1481.)

XIV. *Szerzetesrendek főnökeitől, u. m. :*

Nyle tordai keresztes házfőnöktől	kettő	(1300—1308.)
János és Theodor dömés házfőnöktől	»	(1306—1313.)
Bertalan, ágostonrendű	egy	(1342.)
Péter hévizi házfőnöktől	»	(1311.)
István, poscnyi francisc. guardiantól	»	(1312.)
Majtényi Tamás szentjogi administratortól	»	(1496.)
Frianus Joachim velencei dömés házfőnöktől	»	—
Janus maurbachi priortól	»	(1567.)
Ferraris Sylvester francisc. római házfőnöktől	»	(1525.)

XV. *Közjegyzőktől, u. m. :*

Luki Ábrahámától	egy	(1446.)
Mindszenti Máté Istvántól	»	(1447.)
Petri Mihály Dénestől	»	(1451.)
Duerner Lukácstól	»	(1504.)
Nyires Mihálytól	kettő	(1508.)
Nyéki Tamástól	egy	(1510.)
Kölni de Fossa Antaltól	»	(1510.)
Silkai Volphardi Adorjántól	»	(1512.)
Styhm Miklóstól	»	(1513.)

XVI. *Erdélyi főesperesektől, u. m. :*

Kiliántól	egy	(1301.)
Miklóstól	»	(1469.)
Bertalántól	»	(1482.)
Tordai Páltól	»	(1527.)
Kolosvári Pétertől	»	(1547.)

XVII. *Különféle tekintélyektől és magán személyektől eredők, u. m. :*

A gy.-fehérvári és kolosmonostori Requisitoroktól,		
(instructio, fizetés, szabadalmak)	kilencz	(1577—1691.)
Imre és János mesterektől	kettő	(1285—1286.)
Demeter tárnokmestertől	egy	(1320.)
A karok és rendek gyűléséből	»	(1449.)
Egresi, Nagy, Mikola helytartóktól	»	(1542.)
Mikola László helytartótól	»	(1544.)
Balassa Menyhért honti főispántól és társaitól	»	(1551.)
Horváth János vingárdi várnagytól	»	(1503.)
Hátszegi Pétertől	»	(1506.)
Losonczy Báufi Jánostól	»	(1500.)
Molitoris Mihálytól	»	(1526.)
Kendeffi Jánostól	»	(1555.)
Debrete Mihály káptalani jegyzőtől	»	(1464.)
Losonczy Istvántól	»	(1545.)
Bethlen Miklós kancellártól	»	(1701.)

Bornemissza Jánostól	egy	(1792.)
Székely Mihálytól	»	(1818.)
Fejér Pétertől	»	—
Szöcs Bertalan abrudbányai bírótól	»	(1490.)
Ambrus Mátyás szebeni bírótól	»	(1525.)
Péter magyarigeni plébánustól	»	(1543.)
Ügyvéd rendelés Pallos ügyében	»	(1540.)
Darlacz ügye	»	(1543.)
Káptalani jövedelmek jegyzéke	három	—

Tekintettel az okmányok tartalmára, a szemle következő eredményre vezet:

1. Legtöbb okmány van olyan, mi az erdélyi püspökség és káptalan régi birtokviszonyaira vonatkozik. Ilyen a Regestum folyószámai szerint van 263 db. [u. m.: 4—9, 11; 15—17; 22, 23, 25, 31, 32, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 44—53; 59, 66, 68, 70, 71, 72, 76, 78, 80, 81, 84, 85, 98, 99, 100—104; 106, 108, 109—113; 116—118; 120—124; 126, 127, 129—134; 136, 138—144; 147, 149, 151, 153, 155, 158, 160; 163—68; 170—172; 178, 180, 182, 183, 186, 188, 191, 192, 193, 194, 198; 201—211; 221—224; 226, 230, 231, 236, 241—246; 258—262; 264, 265; 270, 275, 276, 277, 278, 284—286; 289—294; 301—303; 307, 308, 311—318; 322; 325—328; 332, 335, 337, 343, 351—353; 356, 360—363; 366, 369, 373, 376, 385—388, 393—397; 407, 411, 413, 414, 417, 420—423; 429, 430; 433, 434, 435, 436—439; 442—444; 446; 448, 449—451; 455, 461, 462, 464—465; 468, 476, 480, 481, 483—487; 490, 491, 498, 508, 513—515, 519, 524, 526, 527, 529, 530, 536, 539. A saecularizatio után más birtokok 542, 543, 545, 568, 578, 581, 588. —]

2. Tetemes számban szerepelnek perekre, és azok különféle állására s eredményére vonatkozó irományok, összesen 92 db. [u. m.: folyószámok szerint: 57, 58, 63, 64, 90, 125, 156, 159, 181, 228, 230, 237, 238, 257, 263, 266, 272, 274, 280, 281, 282, 287, 288; 295—298; 331, 336, 338, 341, 342, 344, 345—350; 370, 372, 374, 375, 377—379, 391, 398, 400, 402, 404, 406, 408, 419, 424, 426, 427, 431, 440, 441, 445, 452—454, 457, 458, 459, 463, 471—473, 488, 489, 493, 494, 495, 496, 502, 503, 505, 506, 509, 511, 512, 516, 518, 520, 521, 523, 538, 548, 564. —]

3. Nagy számmal vannak az erdélyi püspökséget és káptalant érdeklő régi dézma jövedelem iratai, összesen 61 db. [u. m.: 14, 24, 43, 54, 60, 67, 69, 79, 88, 89, 92, 94, 97, 128, 145, 152, 157, 161, 162, 175, 179, 184, 191, 195, 212, 213, 215, 216, 217, 219, 220, 225, 227, 232, 233, 239, 240, 247, 248, 249, 267, 268, 300, 319, 324, 330, 365, 368, 380, 383, 384, 401, 447, 466, 467, 470, 475, 500, 504, 533, 537.]

4. *Az erdélyi püspökség és káptalan régi kiváltságos bírói hatalmára és illetékességére vonatkozók, együtt 17 drb.* [u. m.: 1, 12, 13, 26, 30, 148, 150, 174, 176, 177, 196, 197, 251, 252, 253, 254, 255.]

5. *Különféle természetű egyházi kiváltságokról szólnók 17 drb.* [u. m.: 2, 56, 93, 199, 200, 256, 279, 299, 323, 329, 339, 359, 398, 416, 432, 460, 478.]

6. *Különféle állami kiváltságokról valók, összesen öt drb.* [u. m.: 3, 37, 91, 250, 354.]

7. *Káptalani jövedelmekről és azok felosztásáról szólnók, együtt 13 drb.* [u. m.: 95, 181, 269, 283, 305, 306, 310, 340, 355, 364, 390, 392, 447.]

8. *Sóbányákból eredő jövedelmekről, összesen tíz drb.* [u. m. 10, 27, 28, 29, 88, 154, 367, 381, 479, 574.]

9. *Az elégtételadás különféle neveiről szólnak, huszonhárom drb.* [u. m.: 17, 18, 21, 55, 65, 74, 82, 83, 85, 119, 137, 146, 234, 235, 236, 271, 320, 333, 357, 371, 492, 517, 531.]

10. *Különféle egyházi kincvezések, összesen 26 drb.* [u. m.: 61, 62, 77, 107, 135, 304, 350, 389, 404, 409, 476, 526, 535, 573, 582, 585, 586, 589, 590, 591, 592, 593, 595, 596, 597, 603.]

11. *A szentszékek egyházi illetékességének szabályozására vonatkozó okiratok, öt drb.* [u. m.: 114, 218, 229, 309, 320.]

12. *A gy. fehérvári székes templom későbbi építkezéseiről, három drb.* [u. m.: 20, 33, 520.]

13. *Az erdélyi püspöki megye határaitól, három drb.* [u. m.: 42, 43, 185.]

14. *Országos gyűlésre meghívó, két drb.* [u. m.: 73, 75.]

15. *Pápai tizedről szóló nyugta, 1 drb.* [96.]

16. *Levéltári Requisitorok személyei, esküje, instructiója, fizetési, különféle kiváltságai és mentességei, 16 drb.* [u. m.: 546, 550, 551, 552, 553, 554, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 565, 566, 567.]

17. *Manumissionalis levél, két drb.* [u. m.: 105, 544.]

18. *Mise és breviarium, temetések ügye, három drb.* [u. m.: 382, 403, 410.]

19. *Magán hagyományok, három drb.* [u. m.: 412, 425, 428.]

20. *Ügyvédrendelő iratok, három drb.* [u. m.: 415, 418, 501.]

21. *Kezességi, biztosítás-védelmi irat, hat drb.* [u. m.: 456, 497, 507, 510, 532, 541.]

22. *Reformatio mozgalmaira mutatók, három drb.* [u. m.: 469, 482, 525.]

23. *Levéltári letéttemények, két drb.* [u. m.: 547, 556.]

24. *Magán ügyekről szóló, két drb.* [u. m.: 549, 590.]

25. *Kincstári fiscalis javak névsorosa kimutatása, egy drb.* [555.]

26. *Erdélyi püspökök hűségi esküje, három drb.* [u. m.: 569, 572, 589.]

27. *Pápai búcsuengedélyek okmánya, hat drb.* [570, 574, 576, 579, 584, 587.]

28. *Nyugta a liber regiusok egykori kiadásáról, egy drb.* [570.]
29. *Kolozvári számadási felmentvény, egy drb.* [575.]
30. *Erekltye engedélyező és hitelesítő levél, egy drb.* [577.]
31. *Kiváltságos oltár állításának oklevele, egy drb.* [583.]
32. *Batthyányi könyvtár és csillagda alapítványi oklevele, egy drb.* [594.]
33. *Szent-Istvánrend adományozásának oklevele, egy drb.* [598.]
34. *Püspöki végrendelet, és az elleni káptalani tiltakozás, két drb.*
[u. m. : 590, 600.]
35. *A szamosfalvi templom alapítványi levele, egy drb.* [601.]
36. *Az erdélyi káptalan insigniának alapító levele, egy drb.* [602.]

Ime itt van rövid szemléje az erdélyi káptalan azon irományainak, melyek az alább következő kivonatokban foglaltatnak.

A levéltári jelzés világos. A signatura megnevezése után meg van említve, hogy az okmány eredeti-e vagy másolat; transsumptum, fogalmazvány, vagy minuta; van-e az okmánynak pecsétje, s minő állapotban? milyen az okmány anyaga, pergamen vagy papiros? mekkora az okmány hosszu-sága és szélessége, centiméterekben, miket egyszerűen kitett számok jelölnek; van-e az okmánynak valami feltűnő sajátsága vagy bélyege?

Az okmányok ilyen, rövidletes leírása után megemlékeztem arról, van-e az okmánynak *másolata*? Az általam egyszerűen létezőnek említett *copiák* meg vannak az erdélyi káptalan levéltárában egy könyvben, melyet a káptalan Mária Terézia királynő 1763-ban ápril 21-én kelt parancsára, az erdélyi királyi főkormányshéz május 5-én kelt utasítása szerint, a főkormányshéz levéltár kiegészítésére (ad complementum guberniale archivum) készítettetett. Most ez be van kötve bőrbe, és 1—700 lappal birna, ha a lapozás hibás nem volna, mely a 248. oldalról fordítva nem 249-et, de 349-et írva, százat ugrik. Ezen másolatok bár hitelesítve vannak (dto feria sexta ante domin. Adventus, a. 1769.), magokon hordják az azonkori okmánymásolatok jellegét, telve lévén felöltő gyarló hibákkal. Hogy ezen copiák megvannak-e most az erdélyi főkormányshéz levéltárában Budapesten, az országos levéltárban? — nem tudom.

Midőn bővebb jelzés nélkül megjegyzem, hogy ha az okmánynak van másolata, és a lapszámot idézem: mindig ezen káptalani másolatok *codexét* értem.

Vágyam volt még gondosan utánjárni, hogy ez okmányok ki vannak-e nyomtatva és hol? minő munkában? De megvallom, ezen iránybani fáradságom eredményével magam sem vagyok megelegetve. Közbe jött akadályok miatt pedig ezen hiányt helyre hoznom nem lehet. Minden emberi munka tökéletlen lévén, nem fog csudálkozni a nyájas olvasó, ha magam is e munkával együtt eme közös törvény alá tartozom, s azért minden javítást nyugodtan, sőt hálával elfogadok és kellő tiszteletben tartok.

1. 1246. május 14. Béla király Gallus erdélyi püspök kérésére, mely szerint a tatárok pusztítása folytán püspöki székhelyén Gyulafehérvárrt a lakosok csaknem kivesztek, más főpapi falvakban pedig, mint Harina, Bilak Dobokamegyében, Gyalu Kolosmegyében, Zilah és Tasnád Szolnokmegyében kevés lakó maradt meg, ezeknek gyarapodása végett őket a vajda joghatósága alól kiveszi, és az erdélyi püspök által kirendelendő uradalmi bírónak alárendeli. »Datum anno d. M^o CC^o XL^o sexto, secundo nonas Maji« . . .

Fasc. 3. n. 50. István király transsumtuma 1263-ból. — L. 3. sz. a.

Párja 223—224. lapon, a káptalani másolatok könyvében.

Közölte: Fejér, Cod. Dipl. IV. 1. 414.; IV. 3. 470. — Tudományos Gyűjtemény 1834. VI. 70. — Pray, Annales I. 282. — Hierarchia II. 254. — Benkő, Milkovia II. 305. — Katona VI. 73. — Teutsch, Urkundenb. I. 66.

2.* 1258. febr. 10. Sándor pápa a szent Domokosrendű testvéreknek búcsut és más kedvezményeket enged. »Dat. Laterani, quarto nonar. Februarii, pontificatus anno tercio.«

Ered. pergam. 60. 52.

3. 1263. n. n. István ifjabb király Gallus erdélyi püspök kérelmére, Béla király 1246. évi kiváltságlevelét a püspöki falvak külön bíróságáról átírva megerősíti. »Dat. p. manus. . . Benedicti prepositi Orodienensis...vicecancellarii... ao d. M^o CC^o LX^o tertio.«

Fasc. 3. n. 50. — Eredeti. — Függő pecséttel, a mi azonban lehullott. — Pergam. 42. 28. — Az okmány meg van romolva és több helyt átszakadozva. — L. 1. szám alatt.

Más.: 223—224. — Köz.: Fejér, Cod. Dipl. VII. 5. 337. — Teutsch, Urkundenb. 78.

4. 1271. n. n. Máté vajda bizonyítja, hogy Abrud földének, mit István király a gyulafehérvári székesegyháznak ajándékozott, határai ki vannak jelölve.

Fasc. 5. n. 37. — Eredeti. — Pecsétjének csak nyoma látszik. — Perg. 18. 5.

Más.: 482—483. 1. — Köz.: Katona VII. 573. — Szeredai, Notitia 6. — Fejér, Cod. Dipl. V. 1. 169. — Teutsch, Urkundenb. 96.

5. 1274. június 25. Máté vajda bizonyítja, hogy idősebb Nagy Péter Miriszló nevű jószágát, hol szent Péter tiszteletére kőből épült templom van, Orbán megöletése kérdésének kiegyenlítésére, Péter erdélyi püspök és káptalana kívánságához képest, egyezmény és bírói ítélet folytán, az erdélyi káptalannak adományozta. »Dat. in Alba Iule, in crastino b. Ioannis bapt., anno d. M^o CC^o LXX^o quarto.«

Fasc. 4. n. 35. — Eredeti. — Perg. 29. 9. — Pecsétje letörtött.

Más.: 312—313. — Köz.: Fejér, Cod. Dipl. V. 223. — Katona VII. 663. — Teutsch, Urkundenb. 102.

6. 1275. n. n. László király Péter erd. püspök kérelmére Kolosvárnak István király által a gyulafehérvári székesegyház

részére történt adományoztatását megerősíti. »Dat. per m. . . Benedicti. . . Strigoniensis eccl. electi. ao d. M° CC° LXX° quinto. . . .«

Fasc. 3. n. 43. — Theodor gyulafehérvári prior transsumtuma. L. 66. sz. a.

Más.: 213—214. — Köz.: Fejér, Cod. Dipl. V. 2. 254. — Schuller, Archiv I. 42. — Szeredai, Ep. 18. — Eder ad Schaes. 215, 218. — Teutsch, Urkundenb. 105., ki ezen okmányt Róbert Károly 1313. évi megerősítő leveléből, a váradi káptalan kiadványából, és a Centuria XX. n. 100. után közli, — mi jelenleg a budapesti országos levéltárban van.

7. 1276. május 8. Péter erdélyi püspök elismervénye arról, hogy az erdélyi káptalan Fülesd nevű erdeje bizonyos hegyét neki, míg az erdélyi püspöki széket birja, várépítés végett átengedte, a tulajdonjogot örök időkre magának fenntartva. »Dat. Albe in oct. apost. Philippi et Iacobi, an. d. M° CC° LXX° sexto.«

Fasc. 2. n. 16. — A váradi káptalan transsumtuma 1358-ból. — L. 155. sz. a.

Más.: 97—98. — Köz.: Fejér, Cod. Dipl. V. 2. 370. — Teutsch, Urkundenb. 107.

8. 1276. nov. 25. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Biharmegyében fekvő Körösfő nevű jószágát, a Hunyadmegyében fekvő Püspöki, és a Fehérmegyében fekvő Okmár nevű községekben lévő földekkel, Péter erdélyi püspök kérelmére vele elcserélte. »Dat. in die b. Catharine virg. anno d. M° CC° LXX° sexto.«

Fasc. 5. n. 35. — Ered. — Pecsétje régen letöredezett. — Perg. 28. 12.

Más.: 480—481. — Köz.: Szeredai, Ep. 21. — Katona VII. 701. — Fejér, Cod. Dipl. V. 2. 371. — Teutsch, Urkundenb. 111.

9. 1278. jun. 18. (János) kalocsai érsek, Ph. . . váczí, Lodomér váradi, Ty. . . zágrábi, B. . . győri, P. . . erdélyi és Buka szerémi püspökök az ország közgyűléséből minden erdélyi hivatalnoknak a király nevében parancsolják, hogy a királyi és egyházi javakat, melyeket Gaan, Alárd fia és követői elfoglaltak, mindenki adja vissza, s hogy a gyulafehérvári székesegyházat felégető, s iszonyú károkat tevő gonosz szászok az egyházból kiközösítetteknek tekintendők. »Dat. Bude in quindenis Pentecostes in congregacione dominorum regnicolarum generali.«

Fasc. 2. n. 44. — Eredeti. — Pergamen 30. 16. — Pecsétek nélkül, miknek csak nyoma látszik.

Más.: 140., de csak részben. — Köz.: Fejér, Cod. Dipl. VII. 4. 219. — Teutsch, Urkundenb. 172., hol ezen okmányt 1291-ik évre teszi, ki a kincstári ltárban ezen évszám alatt látott egy másolatot róla. De ezen évszám azért helytelen, mert akkor Lodomér nem volt váradi püspök. Kemény, Notitia I. 97. — A Gaán-féle pusztítás 1277. tavaszán (dominica Reminiscere) történvén és 1279. jun. 13-án történvén Lodomér váradi püspököknek esztergomi érsekké kineveztetése, János pedig 1278-ban lévén kalocsai érsekké megválasztva és megerősítve: következik, hogy ezen okmányt 1278-ra kellett tenni. — Knauz, Monumenta eccl. Strigoniensis II. 78. n. 60.; 99—102. n. 80. — Theiner, Monumenta Hungar. I. 338. n. DLIV.

10. 1278. n. n. László király az erdélyi káptalannak, a szászok által okozott károkat enyhíteni akarván, segítségül adományozza a tordai sóbányát, és a káptalan birtokainak lakosaitól járó királyi vámot elengedi. »Dat. per m. . . Thome Albensis eccl. electi, vicecancellarii, anno M° CC° LXX° octavo . . .«

Fasc. 1. n. 45. — A kolosmonostori convent transsumtuma. — L. 28. sz. a. Ugyanezen okmány megvan III. Endre transsumtumában, Centuria XX. n. 92. 1291. febr. 22. a budapesti országos levéltárban.

Más.: 64–65. — Köz.: Schuller, Archiv I. 43. — Reschner, Comment. 35. — Szeredai, Notitia 9. — Teutsch, Urkundenb. 113.

11. 1278. n. n. László király a gyulafehérvári leégett székesegyháznak adományozza a gyulafehérvári azon földeket, melyeket eddig a gyarmatosok laktak, de a szászok pusztításai után odahagytak. »Dat. per m. . . Thome Albensis eccl. electi, vicecancellarii . . . anno M° CC° LXX° octavo.«

Fasc. 2. n. 30. — A váradi káptalan transsumtuma. — L. 68. sz. a.

Más.: 118–119. — Köz.: Fejér, Cod. Dipl. VI. 2. 66. — Teutsch, Urkundenb. 115.

12. 1282. márcz. 21. László király a szászok különféle pusztításainak jóvátételére, Péter erdélyi püspök kérelmére a vajdák joghatósága alól kiveszi és a püspök bírósága alá rendeli a püspöki jöszágok lakóit, mely jöszágok következők: Fejérmegyében Sárd; Tordamegyében Szentkirály; Kolosmegyében Kolosvár, Gyalu, Kapus, Körösfő; Dobokamegyében Harina, Bilak; Szolnokmegyében Zilah és Tasnád; Szatmármegyében Ebes; Biharmegyében Barátpüspök, melyeknek e kiváltságot már Béla és István királyok megadták volt. »Datum iuxta fluvium Hernad prope villam Zaka, in festo b. Benedicti conf. anno M° CC° LXXX° secundo.«

Fasc. 1. n. 35. Eredeti; pecsétjének csak helye látszik. — Pergamen 25. 14.

Más.: 46–47. — Köz.: Kemény, Okmt. I. 60. — Szeredai, Ep. 22. — Katona VI. 862. — Fejér, C. D. V. 3. 188. — Eder ad Schaes. 216–217. — Pray, Hierarch. II. 212. — Benkő, Milkovia II. 309. — Transsylv. II. 157. — Teutsch, Urkundenb. 127.

13. 1282. márcz. 21. Ugyanaz, mint a 12. sz. alatti.

Fasc. 2. n. 49. — Endre király transsumtuma 1296-ból. — L. 37. sz. a.

Más.: 145–146. — Köz.: L. 12. sz. a.

14. 1283. június 23. Péter erdélyi püspök bizonyítja, hogy az erdélyi káptalan a megyesi dézmának, mi gabonából, borból, méhekből s bárányokból állott, három részét negyven márka finom ezüstért, mint amilyen Gyulafehérvárrt, Vinczen és Szászvároson folyamatban van, s a mi három részletben leszzen fizetendő, eladta a megyesi papoknak, Valter dekánnak (de villa

Etelzini,) és hét plébánus társának. »Dat. Albe in vigil. Ioannis hapt. . . . M° CC° octogesimo tertio.«

Fasc. 1. n. 14. — Eredeti, nagyon jól megtartva, de pecsét nélkül. — Pergamen 18. 8.

Más.: 24—25. — Köz.: Szeredai, Ep. 11. — Fejér, Cod. Dipl. V. 3. 191. — VII. 3. 100. — Katona VI. 883. — Batthyányi, Leges II. 498. — Teutsch, Urkundenb. 131.

15. 1285. n. n. Imre mester megvallja, hogy a Maros mellett fekvő Koppán nevű földjét, malom és halastó-helyekkel, és Ivánkatekét egy erdő mellett, melyeket hű szolgálataiért Béla királytól nyert vala, az erdélyi káptalannak adományozta. »Datum anno d. M° CC° LXXX° quinto.«

Fasc. 6. n. 15. — A kolosm. convent transsumtuma 1436. évből. — L. 270. sz. a.

Más.: 545—546. — Köz.: Katona VI. 923. — Fejér, C. D. III. 310. — Szeredai, Notit. 12. — Teutsch, Urkundenb. 137.

16. 1286. márcz. 19. János mester, Imre fia, bizonyoságot teszen arról, hogy atyja bizonyos Koppántelke és Ivánkatekne nevű helyeket, melyek testvérétől Mikud bántól reá maradtak, végrendeletileg az erdélyi káptalanra hagyta. »Datum Albe anno d. M° CC° LXXX° sexto, in octavis b. Gregorii pape.«

Fasc. 6. n. 14. — Eredeti. — Pecsétje leesett. — Pergam. 22. 7.

Más.: 544—545. — Köz.: Teutsch, Urkundenb. 138.

17. Kelet nélkül (1286?) Mikud bán könyörög László király előtt, hogy tordavármegyei Szent-Miklós nevű jószágának a gyulafehérvári székesegyház javára történt adományozását erősítse meg.

Fasc. 2. n. 35. — Pergamen 20. 6. — Eredeti, pecséttel, mely halvány viaszban, tojásdad alakú, s nagyobb részben megvan. Ugyanezen adományozást Mikud bán 1288-ban ismét megújítja.

Más.: 125.

18. 1287. márcz. 12. Honorius pápa az esztergomi érseknek meghagyja, hogy törekedjék László királyt rábeszélni, hogy udvarából a hitetlen kun nőt bocsássa el, és a börtönben lévő királynét maga mellé a trónra vegye vissza; s a kik ezt ellenzenék, egyházi büntetésekkel megfenyítse. »Rome apud s. Sabinam, 4. idus Mart., pontif. anno secundo.«

Fasc. 3. n. 3. — Lodomér esztergomi érsek transsumtuma. — L. 21. sz. a.

Más.: 152—153. — Köz.: Katona VI. 936. — Szeredai, Ep. 24. — Fejér, C. D. V. 3. 364. — Teutsch, Urkundenbuch 140. — Knausz, Monum. eccl. Strig. II. 219. — Theiner, Monum. I. 354.

19. 1287. aug. 2. A római egyház bibornokai Lodomér esztergomi érseket megbízzák, hogy László királyt bírja rá a hitetlen nőnek elbocsátására, és a királynőnek szabadon bocsátására s a trón és házasság közösségébe visszafogadására. »Roma ad s. Sabinam, 4. nonas Augusti, a. M° CC° LXXX° septimo.«

Fasc. 3. n. 3. — Lodomér esztergomi érsek transsumtuma. — I. 21. sz. a.

Más.: 152—153. — Köz.: Katona VI. 936. — Teutsch, Urkundenbuch 140.

20. 1287. nov. 1. Az erdélyi káptalan szerződése János kőfaragó mesterrel arról, hogy a gyulafehérvári székesegyház megromlott falait, a régi magasság mértéke szerint, építse fel. »Dat. in festo OO. SS. anno d. M° CC° octogesimo septimo.«

Fasc. 5. n. 11. — Eredeti. — Pecsétje lehullott. — Perg. 25. 8.

Más.: 436—437. — Köz.: Teutsch, Urkundenb. 139. — Schematism. Cleri. Transs. 1848. pag. LXXVIII.

21. 1287. decz. 6. Lodomér esztergomi érsek Péter erdélyi püspöknek, átírva Honorius pápa és a bibornokok levelét László király kihágásairól, meghagyja, hogy Besztercze kerületében a királynét illető adókat, illetékeket és jövedelmeket gondosan és hibátlanul gyűjtesse egybe és híven őriztesse, s az ellenszegülőket egyházi tilalommal büntesse. »Datum Strigonii, in festo b. Nicolai conf. anno d. M° CC° LXXX° septimo.«

Fasc. 3. n. 3. — Eredeti. — Függő pecsétjének csak helye látszik. — Pergam. 50. 59. — Jobbra, alsó szeglete leszakadt. — L. 18. és 19. sz. a.

Más.: 152—154. — Köz.: Teutsch, Urkundenb. 140. — Knauz, Mon. eccl. Strig. II. 225.

22. 1288. márcz. 27. A Kőkenyesrenold nemzetségből eredő Mikudnak fia Mikud bán vallja, hogy Imre testvérével együtt Fermói Fülöp pápai követ által felmentetvén a szentföldre menő keresztes hadban való részvételtől, elégtételül Szent-Miklós nevű jószágát, melyet Béla, István és László királyoktól nyert vala, az Aranyos folyó mellett, s melynek határait elmondja, Péter erdélyi püspöknek és általa utódainak hagyja és ajándékozza. »Dat. Albe in sancto Sabbato, ao M° CC° ... simo octavo.«

Fasc. 3. n. 33. — Eredeti. — Pecsétje leszakadt. — Perg. 45. 27.

Más.: 196—198. — Köz.: Teutsch, Urkundenb. 142.

23. 1288. június 8. László alvajda, Nyitrai Péter kolosi comes és társai mint választott bírák, Mikola fiai Kemény és János ellen döntő ítéletben kimondják, hogy ha Péter erdélyi püspöknek az okozott károkért egy esztendő alatt eleget nem tennének, Vásárhely, Sztána és Zaonatelke nevű birtokok örökös jogát elvesztik. »Dat. in villa cruciferorum de Torda (Keresztes), feria tertia prox. ante fest. Barnab. ap. anno d. M° CC° LXXX° octavo.«

Fasc. 3. n. 27. — Eredeti. — Pecsétjének csak helye látszik. — Pergam. 34. 10.

Más.: 187—188. — Köz.: Katona VII. 981. — Szeredai 26. — Kósa 32. — Fejér, C. D. V. 3. 434. — Arpadia 1836. 63. — Teutsch, Urkundenbuch 144., ki ezen okmányt tévesen június 6-ra teszi.

24. 1288. okt. 27. László király Ugocsa megye tizedét, mit Kopacz comes hazug sugallatára az erdélyi püspökségtől elvett vala, miután annak tulajdonjogáért Regulus és Pál apoldi plébános, gyulafehérvári kanonokok az esküt a gyulafehérvári székesegyház javára letették, annak visszaadja és Kopacz mesternek örökös hallgatást parancsol. »Dat. in Braso in vigil. apostolorum Sim. et Iud. anno d. M^o CC^o LXXX^o octavo.«

Fasc. 4. n. 42. — Eredeti. — Pecsétje már letörött. — Pergamen 20. 9.

Más.: 382—383. — Köz.: Batthyányi, Leges II. 488. — Fejér, C. D. V. 3. 408. — Katona 980. — Teutsch 145.

25. 1289. szept. 1. László király Péter erdélyi püspöknek visszaadja tartozékaival együtt Kolosvárt és Gyulafehérvárt, melyeket elvett volt tőle azért, mert Lodomér esztergomi és János kalocsai érsekek bátorítására a Kun Arbozt, két unokáját és Moiss vajdát fogságba tette. »Datum in Apoldia infer. in festo s. Egidii abb. . . . Gregor. dei gr. ep. Chanad. aul. n. vicecanc. . . . a. d. M^o CC^o octagesimo nono.«

Fasc. 6. n. 35. — Eredeti. — Függő pecsétjének csak kék selyem száalai maradtak. — Pergam. 35. 15.

Más.: 582—583. — Köz.: Fejér, C. D. V. 3. 454. — Szeredai 29. — Teutsch, Urkundenb. 146.

26. 1289. n. n. László király az erdélyi káptalan kérésére atyja, István király kiváltságlevelét, melylyel a káptalan jószágainak lakosságát a vajdák hatósága alól kivévén a káptalan alá rendeli, átírja és megerősíti. »Dat. per m. Gregorii ep. Chanad., aule n. vicecancellarii, anno M^o CC^o LXXX^o nono.«

Fasc. 1. n. 1. — Endre király transsumtuma 1291-ből. — L. 30. sz. a.

Más.: 2—3. — Köz.: Szeredai, Not. 14. — Fejér, C. D. V. 3. 451. — Katona VIII. 995. — Teutsch, Urkundenb. 152.

27. 1289. n. n. László király megerősíti András király azon kiváltságlevelét, mely szerint az erdélyi káptalan a Maroson hajón levitt só vámjának kétharmad részét Alvinczen felveheti, az egyharmad a vajdát illetvén meg. »Datum per m. . . . Gregorii dei gr. . . . eppi Chanad. a. M^o CC^o octagesimo nono . . .«

Fasc. 7. n. 1. — Eredeti. — Függő pecsétjének csak selyemzsinórja maradt. — Perg. 35. 18. — Az okmány jobboldala szenvedett, csaknem megevedött.

Más.: 613—614. — Köz.: Szeredai, Not. 15. — Árpádia 1838. 28. — Teutsch, Urkundenb. 152.

28. (1290. után) A kolosm. convent András telegdi főesperes kérelmére átírja László és András királyok kiváltságlevelét a tordai sóakna vámjövodelmeiről. (Záradék és kelet nélkül.)

Fasc. 1. n. 45. — Eredeti. — Papir 28. 27. — Sárga viaszba nyomott pecsétje csak töredékben maradt meg. László okmánya 1278-ból való. András királyé csonkán maradt. — L. 10. sz. a.

Más.: 64—65.

29. (1290. után) Endre király megerősíti László királynak a tordai sóakna vámjövedelméről szóló 1278. évi kiváltságlevelét az erdélyi káptalan javára. (*Vége hiányos.*)

Fasc. 1. n. 45. — A kolosm. conventnek transsumtuma. — I. 10. sz. a. Más.: 64—65.

30. 1291. febr. 22. Endre király megerősíti László királynak 1289-ben kelt kiváltságlevelét, mely szerint az erdélyi káptalan jószágain lakók a vajda joghatósága alól ki vannak véve. »Dat. . . . M° CC° LXXXX° primo, octavo kal. Martii.«

Fasc. 1. n. 1. — Eredeti. — Függő pecsétje elveszett. — Perg. 50. 30. — Az okmány némely helyein átyuggatva. — Transsumtumat lásd 26. sz. a.

Más.: 3—4. — Köz.: Fejér, C. D. VI. 1. 88. — Teutsch, Urkundenbuch 164. — Megvan az orsz. ltárban is Budapesten, Centuria XX. n 92.

31. 1291. máj. 8. Benedek comes, László vajda helytartója bizonyítja, hogy Miklós, Urkon fia és Lukács, az erdélyi káptalannak okozott károk megtérítésére annak hagyományozta és átadta Iváncatelke nevű birtokát. »Dat. in villa Gald, in festo adventus s. Michaelis arch. anno d. M° CC° nonagesimo primo.«

Fasc. 5. n. 36. — András király transsumtumat lásd 32. sz. a.

Más.: 481—482. — Köz.: Katona VI. 1077. — Fejér, Cod. Dipl. VI. 1. 163. — Teutsch, Urkundenb. 169.

32. 1291. május 12. Endre király átírja Benedek vajdai helytartó levelét Iváncatelkéről, melyet Urkon fiai az erdélyi káptalannak hagytak. »Datum in Austria iuxta castrum Volter, Sabbat. proxim. post. octav. s. Iacobi ap. a. M° CC° LXXXX. primo.«

Fasc. 5. n. 36. — Eredeti. — Pecsétje már elveszett. — Pergamen 18. 14. — Transsumtumat l. 31. sz. a.

Más.: 481—482. — Közölte: Katona V. 1077. — Fejér, Cod. Dipl. VI. 1. 163. — Teutsch, Urkundenb. 169.

33. 1291. május 31. Az erdélyi káptalan biznyságot teszen azon szerződésről, melyet kötött Péter erdélyi püspök Krakói Siegfrieddel, Orbói Herborddal és Kelneki Henkkel a gyulafehérvári székesegyház fedélzetének megkészítéséről. »Dat. in festo Ascens. Dni anno eiusdem M° CC° nonagesimo primo.«

Fasc. 5. n. 10. — Eredeti. — Pecsétje leszakadt. — Pergamen 19. 14.

Más.: 434—435. — Közölte: Schematismus Cleri Transsylvan. anno 1848. pag. LXXIX. — Teutsch, Urkundenb. 170.

34. 1291. n. n. László vajda helytartója (Benedek) bizonyítja, hogy Miklós comes Lokustelke nevű jószágát az erdélyi káptalannak hagytá. »Datum in Merurlo, a. d. M° CC° nonagesimo primo.«

Fasc. 6. n. 17. — Eredeti. — Pecsétje elveszett. — Perg. 16. 10.

Más.: 548. — Köz.: Szeredai, Not. 16. — Teutsch, Urkundenb. 176.

35. 1295. július 25. Nyle a tordai keresztesek főnöke bizonyítja, hogy Péter erdélyi püspököt Sasság nevű föld fele birtokába, melyet Rodolf fia Gyula tizenkét márkáért eladott, beigtatta. »Dat. in fest. b. Iacobi ap., anno d. M° CC° nonagesimo quinto.«

Fasc. 1. n. 19. — Eredeti. — A függő pecsétnek csak zsinórja maradt. — Perg. 25. 12.

Más.: 27. — Köz.: Fejér, C. D. I. 366. — Teutsch, Urkundenb. 189.

36. 1295. n. n. Péter erdélyi püspök Valdorf egyházközség népét, azért mert két lelkipásztorát egymásután megölte, avval bünteti, hogy nekik többé papot nem ad, hanem a lelkiekben a besztercei kórház (hospitale) káplánja alá rendeli és templomukat az enyészetnek átengedi. »Dat. anno d. M° CC° nonagesimo quinto.«

Fasc. 7. n. 15. — Eredeti. — Függő pecsétje elveszett. — Pergamen 22. 12.

Más.: 635. — Közölte: Batthyányi, Leges II. 503. — Szeredai, Ep. 32. — Fejér, C. D. VI. 1. 368. — Teutsch 191.; de a Regestrumban LXXVI. lapon helytelenül van állítva, mintha Valdorf a besztercei »hospitálé«-nak volna ajándékozva, miről az okmányban egy szó sincs.

37. 1296. márcz. 1. Endre király Péter erdélyi püspök kérelmére László király 1282. évi kiváltságlevelét az ő egyháza lakosságának szabadságairól átírván, megerősíti. »Dat. per m. Theodori Albensis eccl. prepositi, a. M° CC° nonagesimo sexto, kalend. Martii.«

Fasc. 2. n. 49. — Eredeti. — Függő pecsétje elveszett. — Pergamen 40. 28. — Transsumtumát lásd 13. sz. a.

Más.: 145—146.

38. 1296. ápr. 13. Az erdélyi káptalan bizonyóságot teszen azon cseréről, mely szerint Péter, Saul és Miklós, Péter comes fiai egyfelől és Péter erdélyi püspök másfelől megegyeztek, hogy a püspök adja át nekik az Aranyos melletti Tukod nevű birtokát, ők pedig a püspöknek adják át a Maros melletti Kunczedujvár nevű földet, hol két község van Ujvár és Faludi, bennök kőből épült templomok. »Dat. quinta feria prox. post quindenas Pasce a. d. M° CC° nonagesimo sexto.«

Fasc. 2. n. 33. — Eredeti. — Függő pecsétje elveszett. — Pergamen 33. 23. Az okmány át van lyukasztva több helyt.

Más.: 122—123. — Köz.: Szeredai, Ep. 32. — Teutsch, Urkundenbuch 193. az okmány keltét tévesen ápr. 20-ra teszi.

39* 1296. június 18. (László) vajda bizonyóságot teszen arról, hogy az erdélyi káptalan között és Both fiai között a Kisbuzna nevű földről következő egyezés történt: Kisbuzna maradjon a káptalan birtokában, és Both fiai, bár Korecsnukért huszonöt márkával adósok a káptalannak, Péter erdélyi püspök

kérésére Kelemen, Kilián és Vincze káptalani procuratorok nekik eme 25 márkát elengedik, de azon föltétel alatt, hogy Kisbuznát sem lakóikban sem javaikban ne bántsák; mit ha tennének, az elégtétel büntetése mellett eme adósságot is tartozzanak megfizetni. »Dat. prope villam Egrug, die b. Marci et Marcelli, anno M^o CC^o nonagesimo sexto.«

Eredeti. — Pergamen 20. 12. Az okmány közepén csaknem kettészakadt. Kezdeté homályos.

40. 1296. július 20. Endre király Paad nevű helynek, melyet Béla király Csekelaki Péter és László javára adott vala, Csekelaki Domokos és Lukács által az erdélyi káptalannak történt adományozását megerősíti. »Dat. per m. ven. patr. dom. Theodori eppi laurinensis aule n. vicecancellarii, anno d. M^o CC^o nonagesimo sexto, decimo tertio kal. Augusti.«

Fasc. 1. n. 34. — Eredeti. — Perg. 34. 20. — Pecsét nélkül.

Más.: 45—46. — Köz.: Teutsch, Urkundenb. 196.

41. 1298. jan. 13. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Péter erdélyi püspök és Mikud bán olyan csereszerződést kötöttek, hogy a püspök két falut, Ujvárt és Faludit az Aranyos melletti Szentkirályért, és a Gyalu s Feneshez közel eső Lónáért átad a bánnak; Almást ez kösse le a *Garab* nevű zárdával együtt 100 márkáig, a püspök pedig a bánnak engedje el a dézsmát Nagyfalú, Ujvár és Faludi jószágokból. »Dat. in octav. Epiphan. Dni a. eiusdem M^o CC^o LXXXX. octavo.«

Fasc. 5. n. 12. — Eredeti. — Függő pecsétje elveszett. — Pergamen 34. 19.

Más.: 437—438. — Köz.: Katona VI. 11. 90. — Fejér, Codex Dipl. VI. 2. 149. — Teutsch, Urkundenb. 204.

42. 1299. aug. 10. Endre király Mármaros földjét, — melyen András egri püspöknek püspöki hatóságot adott vala, megtudván János kalocsai érsektől, Imre váradi püspöktől és László titeli préposttól az igaz valóságot, — visszaadja ítéletileg az erdélyi püspökségnek és Péter püspököt abba Mátyás udvari káplánja által bevezetteti. »Datum in castro Budensi, in festo b. Laurencii, M^o CC^o nonagesimo nono.«

Fasc. 1. n. 8. — Eredeti. — Pecsétje elveszett. — Perg. 25. 6.

Más.: 13—14. — Köz.: Szeredai, Ep. 53. — Katona VI. 1227. — Fejér, C. D. VI. 2. 193. — Teutsch, Urkundenb. 208. — Gánóczi 149. — Benkő, Transsylv. 425. — Benkő, Milkovia II. 425.

43. 1300. jan. 6. Fr. István a szent Ágoston rendű remeték gyulafehérvári házának főnöke bizonyítja, hogy Miklós szolnoki főesperes Péter erdélyi püspök nevében, az egri püspök ellen, Mármaros földje tizede és püspöki jogai miatt az apostoli szentszékhez felebbezett. »Act. Albe, in termino supra dicto (in die Epiphaniarum Dni) a. M^o CCC^o.«

Fasc. 7. n. 33. — Eredeti. — Függő pecsétje elveszett. — Pergamen 28. 10.

Más.: 656—657. l. — Köz.: Szeredai, Epp. 54. — Batthyányi, Leges eccl. III. 1. — Teutsch, Urkundenb. 217.

44. 1300. július 13. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Alvinczi Henning fiának Herbordnak özvegye Erzsébet, leánya Erzsébet beegyezésével Váradja és Damasa földé birtokát, melyen a szentháromság tiszteletére templom van építve, megszakadás esetére az erdélyi káptalannak hagyományozta bizonyos kifejezett feltételek mellett. — Festo b. Margar. virg. anno M^o CCC^o.

Fasc. 5. n. 16. — Eredeti. — Pecsétjének kenderzsinórja fennmaradt. — Pergam. 29. 13.

Más.: 445—446.

45. 1300. július 13. Péter erdélyi püspök bizonyítja, hogy Alvinczi Henning fiának Herbordnak özvegye Erzsébet, Váradja és Damasa földé nevű birtokát, bizonyos feltételek mellett, az erdélyi káptalannak hagyományozta. — Gyulafehérvár, in festo b. Margar. vir. M^o CCC^o.

Fasc. 6. n. 27. — Eredeti. — Függő pecsétje leszakadt. — Pergamen 35. 19.

Más.: 561—563.

46. 1300. júl. 13. Az erdélyi káptalan bizonyítja, u. m. a 45. sz. alatt.

Fasc. 2. n. 32. — Eredeti. — Függő pecsétjének kenderzsinórja fennmaradt. Pergamen 29. 16.

Más.: 125—126. Közölve: Fejér, C. D. VII. 2. 206. — Szeredai, Notitia 17. — Teutsch, Urkundenb. 218.

47. É v n é l k ü l. (1300—10?) János szebeni prépost és Nyle, a tordai keresztesek házfőnöke bizonyítják, hogy az erdélyi káptalan és László vajda Egurd, Buzd és Bogáth birtoka ügyében, kölcsönösen kibékülve megegyeztek. — Torda, feria tercia prox. post dominicam. Quasimodo.

Fasc. 3. n. 42. Eredeti, függő pecséttel, minek csak helye látszik. Pergam. 15. 12.

Más.: 210—213.

48. K e l e t n é l k ü l (1300?) Miklós comes, Déés fia, Bun nevű villáját, a Küküllő mellett, Küküllő megyében, az erdélyi káptalannak adományozza.

Fasc. 5. n. 9. — Eredeti, de csonkán maradt fenn. Perg. 25. 30.

Más.: 453—454.

49. 1301. okt. 6. Kilián telegdi főesperes vallja, hogy Koppán közelében fekvő Nagylak nevű jószágának felét az erd. káptalannak hagyományozta. — Albe, in octavis b. Michaelis arch. a. M^o CCC^o primo.

Fasc. 3. n. 37. — Eredeti. — Függő pecsétjének kenderszála fennmaradtak. — Pergam. 1. 98.

Más.: 202—203. lap.

50. 1301. okt. 6. Péter erdélyi püspök bizonyítja, hogy Kilián telegdi főesperes Nagylak nevű jószágának fele részét, Koppán mellett, az erdélyi káptalannak hagyományozta. — Albe, in octavis b. Mich. arch. a. M° CCC° primo.

Fasc. 1. n. 39. — Eredeti. — Pecsétjének csak helye látszik. — Pergam. 18. 14.

Más.: 586—587.

51. 1302. febr. 19. Márton, a váradi hegyfokon lévő Szent Istvánról nevezett praemontrei conventnek prépostja bizonyítja, hogy Inok fia Bozuk comes a két Küküllő között fekvő Bozna nevű jószágát a gyulafehérvári székesegyháznak és az erdélyi káptalannak hagyományozta, s annak jogi védelmére István és László királyok kiváltságleveleit, és más okiratokat, a káptalannak átadta. — Dom. Circumdederunt, a. M° CCC° secundo.

Fasc. 1. n. 49. — Eredeti. — Pecsétje hiányzik. — Pergamen 40. 18. — Az okmány alsó része leszakadozott.

Más.: 71—72

52. 1302. febr. 19. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Bozuk, Inok fia, Küküllőmegyében levő Rozna nevű birtokát az erdélyi káptalannak hagyományozta és ajándékozta. — Dom. Circumdederunt, a. M° CCC° secundo.

Fasc. 3. n. 40. — Eredeti. — Függő pecsétje leszakadt. — Pergam. 45. 17.

Más.: 206—207.

53. 1302. szept. 4. Péter erdélyi püspök Kerechnuk és Chergend nevű faluk dézmáját az erdélyi káptalannak elengedi. — Albe, fer. tercia prox. ant. fest. Nativ. b. virg. a. M° CCC° secundo.

Fasc. 7. n. 16. — Eredeti. — Függő pecsétjének selyem fonala fennmaradt. — Perg. 24. 10.

Más.: 635—636.

54. 1303. jan. 10. Péter erdélyi püspök bizonyítja, hogy az erdélyi káptalan a Sebes nevű dékánság plébánusaival a dézmaszedés módjáról és feltételeiről megegyezett. — Albe, quarta feria prox. post fest. Epiphan. Dni, anno M° CCC° tertio.

Fasc. 3. n. 34. — István a gyulafehérvári august. remeték főnöke transsumtuma 1308. évből, lásd 60. sz. alatt.

Más.: 199—200.

55. Év nélkül. (1304.?) Germánus, az erdélyi szent Ferencz rendű tartomány őre Haymo magyarországi tartományi főnöknek jelenti, hogy Péter püspök nem makacsság, hanem az idők mostohasága által volt megakadályozva, hogy a pápai követ

által kivetett pénz illetékét a maga és egyháza részéről a követnek meg nem küldötte. — Dat. in Varasio, tertia feria prox. ante festum Purific. b. virginis.

Fasc. 7. n. 31. — Eredeti. — Pergamen. 18. 5.

Más.: 654—655.

56. 1306. aug. 8. Kelemen pápa Gentilis biboros pápai követnek Magyarországon kiváltságot ad, hogy egyházi hivatalokat (personatus dignitates, beneficia) adományozhasson. — Pictavii sexto iduum Aug., pontif. anno secundo.

Fasc. 5. n. 21. — Vincze kalocsai érsek és Gentilis pápai követ transsumptuma 1309. évből, lásd 61. sz. alatt.

Más.: 452.

57. 1306. decz. 26. János a sz. Domokos rendű gyulafehérvári házfőnök bizonyítja, hogy László erdélyi vajdának kiközösítési ügye az apostoli római szentszékhez van felebbezve. — Secunda die Nativitatis Dni.

Fasc. 6. n. 29. — Eredeti. — Pecsétje már elveszett. — Pergam. 28. 12. Átlyuggatva.

Más.: 567—568.

58. 1307. jan. 20. Vincze kalocsai érsek Péter erdélyi püspökre kimondott kiközösítését, hacsak László erdélyi vajdát, ki Károly király ellen fellázadt, és az érsek Almás nevű jószágát bitorolja, vásár- és ünnepnapokon a templomban ki nem közösíti, királynak és Ugrinus rokonának kérélmé folytán, csak Péter püspök személyét illetőleg vissza vonja, egyebekben fenntartja. — Péterváradja in festo b. Fab. et Seb. anno M° CCC° septimo.

Eredeti. — Perg. 20. 10. Pecsét nélkül.

59. 1307. nov. 1. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Jeklinus, Valter fia, a gáldi patak felett a vajasdi köhidnél épített malom részét Illyés hunyadi főesperesnek két márka finom ezüstért örök áron eladta, megjegyezvén, hogy Bertolf, Marsilius és Herricus testvérek az ők részöket kilencz márkán adták el. — Die OO. SS. anno M° CCC° septimo.

Fasc. 3. n. 48. — Eredeti. — Pecsétje letöredezett. — Pergamen 35. 18. Moly emészti.

Más.: 219—220.

60. 1308. decz. 2. István, a gyulafehérvári Ágoston remetek conventjének priorja, az erdélyi káptalan kérelmére Péter erdélyi püspök 1303-beli levelét a sebesi dékánság békeegyezményéről átírja. — Secunda feria prox. post domin. Adventus, anno M° CCC° octavo.

Fasc. 3. n. 34. — Eredeti. — Pecsétje elveszett. — Pergam. 21. 16. — Transsumtumát lásd 54. sz. alatt.

Más.: 199—200.

61. 1309. aug. eleje. Gentilis biboros pápai követ az ó-budai szent Péter egyházának éneklő kanonokját Jánost az erdélyi káptalanban megürülendő kanonoki stallumra, Kelemen pápa felhatalmazása folytán, Vincze kalocsai érseknek ajánlja. — Buda, mense Augusto, pontif. Clementis anno quarto.

Fasc. 5. n. 21. Vincze kalocsai érsek transsumtumát 1309-ből, l. 56. sz. a. Más.: 451—453.

62. 1309. aug. 27. Vincze kalocsai érsek, Kelemen pápa és Gentilis biboros pápai követ levelei szerint, melyeket átír, az erdélyi káptalanban közelebbről megürülendő personatust vagy dignitást az ó-budai sz. Péter egyháza éneklő kanonokjának Jánosnak adományozza, megyei zsinatjából. — In vigil. b. August. confess. in ecclesia de Bennek, anno antedicto (1309.)

Fasc. 5. n. 21. — Eredeti. — Függő pecsétje már elveszett. — Pergam. 42. 16. Transsumtumát lásd 57. és 61. sz. alatt. Más.: 451—453.

63. 1311. jul. 24. Benedek erdélyi püspök a római apostoli szentszékhez felebbez azért, mert a Gentilis pápai követ által a püspökségre, a káptalanra és a papságra kirótt ötszázötven finom ezüst márka budai súly szerint terhes és jogellenes. — Albe die et termino prenotatis (1311. nono kal. August.)

Fasc. 4. n. 6. — A hévizi (de Calidis Aquis) convent Priorja Péter transsumtuma, lásd 64. sz. a. Más.: 233—235.

64. 1311. szept. 13. Péter a Hévizen lévő szentháromság-egyház conventjének főnöke, Péter jegyző kérelmére Benedek erdélyi püspöknek a római szt.-székhez intézett felebbezését átírja. — Datum (*kiszakadt*) feria secunda prox. ante octav. Nativ. virg. glor.

Fasc. 4. n. 6. — Eredeti. — Függő pecsétje elhullott. — Pergam. 30. 15. Benedek püspök felebbezése transsumtumát lásd 63. sz. alatt. Más.: 233—235.

65.* 1312. ápr. 18. István a pozsonyi sz. Ferencz rendű convent guardiánja bizonyítja, hogy Nemes János kolosi főesperes, Benedek erdélyi püspök jegyzője, ennek nevében tiltakozott az ellen, hogy Gentilis biboros pápai követ megbízottja, Hamboth pozsonyi polgár, az erdélyi püspökön hatvan márka és három ferto finom ezüst értéket követeljen, mit ő az erdélyi püspök megbízása nélkül ki nem fizethet. — Pozsony quarta feria prox. ante fest. b. Georgii m. anno M° CCC° XII°.

Eredeti. — Pergam. 28. 8. — Ovalis pecsétje letöredezve. — Ugyan-ezen Hamboth comes gyakran van említve a Monumenta eccl. Strigoniensis II. 576—778. mint comes civitatis Posoniensis.

66. 1313. jan. 5. Theodor a gyulafehérvári sz. Domokos rendű házfőnök, Benedek erdélyi püspök kérésére László király

1275-ben kelt kiváltság és adománylevelét, mi Kolosvárról szól, átírja. — FERIA quinta prox. post Circumcis. Dni. M° CCC° tredecimo.

Fasc. 3. n. 43. — Eredeti. — Függő pecsétje elveszett. — Pergamen 36. 18. — A transsumptumot lásd a 6. szám alatt.

Más.: 213—214.

67. 1313. márcz. 28. Kelemen pápa Herricus nádasi plébánus panaszára meghagyja a váradi püspöknek, hogy a Nádas nevű, és más a küllői esperességben fekvő egyházak köteles taxájáról, mi az erdélyi püspököt és a küllői esperest illeti, s jogellenesen fel lenne emelve, tartson bírói vizsgálatot, és az igaz valóság kitudása után, eltiltva a felebbezést, mondjon igazságos ítéletet. — Avennione quinto kal. Aprilis, pontif. anno septimo.

Fasc. 4. n. 37. — Giselbert szebeni prépost transsumtuma 1313. évből, lásd a 69. sz. a.

Más.: 374—375.

68. 1313. június 14. A váradi káptalan Benedek ozdi főesperes kérelmére László királynak az erdélyi püspök és káptalan javára adott kiváltságlevelét 1278-ból átírja. — Dat. in festo Corporis Christi anno M° CCC° tercio decimo.

Fasc. 2. n. 30. — Eredeti. — Pecsétje letöredezett. — Pergamen 32. 28. — Transsumtumát lásd a 11. sz. alatt.

Más.: 118—119.

69. 1313. okt. 20. Gieselbert szebeni dékán, és Valter a szebeni keresztesrendűek főnöke, mint Kelemen pápa megbízottjai, a Nádas nevű templom jövedelmei ügyében, Bernád kelneki és Gudelin girbói plébánusnak meghagyják, hogy a küllői főesperest és a lelkészeket a harminczadik napra idézzék meg. — Cibinii, in vigilia b. Mill. Virg. (*év nélkül*.)

Fasc. 4. n. 37. — Eredeti. — Pecsétje hiányzik. — Transsumtumát lásd 67. sz. a.

Más.: 374—375.

70. 1315. n. n. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Kökényesrenoldi János fia Renold, Aknay, Komlód, Nyulas nevű, az erdélyi részekben fekvő birtokait, feltételek mellett, az erd. káptalannak hagyományozta és ajándékozta. — Dat. M° CCC° quinto decimo.

Fasc. 6. n. 7. — Eredeti. — Pecsétje függő volt, de elveszett. — Pergam. 44. 18. — Az okmány alsó része leszakadt.

Más.: 533—534.

71. 1316. máj. 1. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Mikud bán fia Péter, és ennek fiai János, Péter, Dávid, a Maros mellett fekvő Ujvár nevű jószágukat százötven márka ezüstért, más százhatvan márkáért, miket András erdélyi püspök nekik elengedett, András püspöknek és utódainak, evictio és 500 márka bánatpénz, vagy vincularis poena mellett eladták, s a püspök

Péter alvajda emberei által eme birtokba már be van vezetve. — In octavis festi b. Georgii m. M° CCC° decimo sexto.

Fasc. 1. n. 12. A váradi káptalan transsumtuma 1355. évből, lásd 117. sz. a.

Más.: 19—24.

72. 1318. febr. 16. Károly király Péter és János erdélyi főesperesek kérelmére Zalathna felett, Temesváron 1318-ban kiadott kiváltságlevelét átírja. — Dat. per m. Ioannis prepos. eccl. Albensis archidiaconi de Küküllő, anno M° CCC° decimo octavo 14. kal. Martii.

Fasc. 6. n. 50. Károly király transsumtuma 1326-ból, l. 84. sz. a.

Más.: 609—611.

73. 1318. márcz. 15. Károly király keresztelő János nyolczadára Rákosra országgyűlést hirdet, s oda az ország rendjeit nehéz büntetések terhe mellett meghívja — Temesvár, feria tertia proxima post dnicam Invocavit, M° CCC° decimo octavo.

Fasc. 2. n. 5. László kalocsai érsek transsumtuma ugyanezen évből, lásd 75. sz. a.

Más.: 84—85.

74. 1318. márcz. 15. Károly király az ország minden tisztjeinek megparancsolja, hogy az egyházi jószágokat, jogokat, javakat, csakhogy jog és törvény ellen ne legyen, a püspök kérelmére adassanak vissza, és a kik ellenmondának, a király személye elébe idéztessenek. — Temesvár, feria quarta prox. post dom. Invocavit, anno M° CCC° decimo octavo.

Fasc. 2. n. 5. — László kalocsai érsek transsumptuma ugyanezen évből, lásd 75. sz. a.

Más.: 84—85.

75. 1318. márcz. 22. László kalocsai érsek Károly király rendeletét, melyet László pécsi, és Ivánka váradi püspök hozott neki, Benedek erdélyi püspöknek átírva, meghagyja neki, hogy azt nagycsütörtökön hirdesse ki, és a Duna mellett lévő Apostagra, generalis gyűlésbe meghívja. — Colocze, fer. quarta prox. ante fest. Annunc. virg. glor. anno M° CCC° decimo octavo.

Fasc. 2. n. 5. — Eredeti. — Pecsétje letöredezett. — Pergamen 25. 12. Károly király transsumtumaival, lásd 73., 74. sz. a.

Más.: 84—85.

76. 1318. ápr. 16. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Balás fia Illyés, Péter vajda megbizottja, és Miklós fia Jakab, Gáld birtoknak ötödrészét átadták András erdélyi püspöknek az ottani szent Erzsébet egyháznak patronatusával együtt. — Dnica Ramispalm. M° CCC° decimo octavo.

Fasc. 7. n. 10. A váradi káptalan transsumtuma 1358. évből, lásd 131. sz. a.

Más.: 628—630.

77.* Kelet nélkül. 1310—19. aug. 1. Károly király az erdélyi káptalannak meghagyja, hogy bár ott a kanonokok száma meghatározva nincsen, és üres kanonoki szék sincsen, mégis Mátyás fenyőfalvi plébánost, királyi káplányt, ki érdemeket szerzett, s kinek befogadására Benedek erdélyi püspök is beléegyezett, s hogy kanonokká legyen, csak a káptalan beléegyezése szükséges, ezt adják meg, s a testületbe vegyék be. — Buda, in festo b. Petri ad vincula.

Eredeti. — Pergam. 22. 17. — A rányomott pecsét letöredezett.

78. 1320. május 19. Demeter tárnokmester, kirendelt királyi bíró Ompoicza és Abrudbánya nevű birtokokat Krakó és Igen lakosai ellen, kik eme jószágokat törvényellenesen szereztek, az erdélyi káptalannak visszaadja. — Temesvár, in crastino quindenarum Pentecostes a. M° CCC° XX°.

Fasc. 7. n. 13. — Ered. — Pecsétje letöredezett. — Perg. 24. 13.

Más.: 633—634.

79. Kelet nélkül. (1320—30?) Az erdélyi káptalan meghatározza a feltételeket, melyek szerint a sebesi dékánság papjai az erdélyi püspökkel és káptalannal az eddig jogtalan megvont illetékek ügyében a békés megegyezés sikerülhet.

Fasc. 4. n. 47. — Eredeti fogalmazvány, melyhez a formula magyarázata járul. — Papir. 23. 20. Kissé megevődve. — Viznyomásos bélyege: gomba.

Más.: 389—93.

80. 1321. május 6. János kolosmonostori prior bizonyítja, hogy Ehellős alvajda fiai János, Ákos, István, Gergely és ezek testvére Mihály kolosi főesperes, Ehellős alvajdát, az erdélyi káptalan ellen saját ügyökben a Zaadkev nevű birtok perében, ügyvédökül rendelték. — In festo b. Ioann. ap. ante portam lat. M° CCC° vicesimo primo.

Fasc. 2. n. 4. Benedek csanádi és Ivánka váradi püspök transsumta, lásd 81. sz. a.

Más.: 82—83.

81. 1321. jul. 13. Benedek csanádi és Ivánka váradi püspök bizonyítja, hogy az Ákos nemzetségből való Ehellős fia, Ehellős vajda a maga és fiai nevében megvallotta, hogy Zaadkev vára az erdélyi káptalané volt, és azé most is, és bár most ő tartja kezén, de két év múlva kiközösítés és tilalom terhe alatt tartozik azt a káptalannak visszaadni. — Dat. circa villam Vajasad in festo b. Margar. virg. a. M° CCC° vigesimo primo.

Fasc. 2. n. 4. — Eredeti. — Pergam. 33. 23. — Pecsétje elromlott, illetőleg az okmány alsó részével együtt leszakadtnak látszik. — Transsumtumat lásd a 80. sz. a.

Más.: 82—83. 1.

82.* 1323. szept. 24. Károly király a selyki bírónak és hites társainak meghagyja, hogy azon környék némely makacs papjait az erdélyi püspök engedelmissége alá vezessék vissza. --- Dat. in Vissegrad, dnica ante fest. Nativitatis virg. glor. anno M° CCC° vicesimo tertio.

A nagyszebeni prior és guardian transsumtuma, ezen évből l. 83. sz. a.

83.* 1323. okt. 11. Janus, szebeni sz. Domokos rendű prior, és Konrád, sz. Ferencz rendű guardian, Károly király levelét a selyki bíróhoz, átírják. --- Dat. Cibinii, quinto idus Octobris, anno M° CCC° XXIII°.

Eredeti. — Pergamen, pecsétje hiányzik. Transsumtumát l. 82. sz. a.

84. 1326. márcz. 12. Károly király, Tamás erdélyi őrkanonok és társa Adrián főesperes kérelmére, Zalathna birtokról adott kiváltságlevelét az erdélyi káptalan javára átírja. --- Dat. per m. Andree prep. Albensis a. M° CCC° vicesimo sexto.

Fasc. 6. n. 50. — Eredeti. — Függő pecsétje az okmány alsó részével együtt leszakadt. — Pergam. 55. 45. Trans. lásd 72. sz. a.

Más.: 608—612.

85. 1326. jun. 12. Károly király András erdélyi püspök kérelme folytán erdélyi hivatalnokainak és comeseinek megparancsolja, hogy a sőtizedet Székakna, Kolosakna, Désakna és Torda sóbányákból az erdélyi püspöknek és káptalannak minden levonás, adó, vám vagy taxa nélkül adják ki. --- Dat. per m. Andreae prepos. Albens. vicecancellarii an. M° OCC° vigesimo secundo. secundo idus Iunii.

Fasc. 3. n. 41. — A váradi káptalan transsumtuma 1358-ból lásd 154. sz. a.

Más.: 207—210.

86.* 1327. jun. 9. János pápa parancsolja a szebeni prépostnak, hogy a gyulafehérvári székesegyház vagyonát, földeit, házait, szöleit, réteit, villáit, malmait, völgyeit, jogait, melyeket a kanonokok más egyházaknak, vagy világiaknak eladtak, és elidegenítettek, ugyanazon gyulafehérvári székesegyház javára adassa vissza. --- Avennion, quinto idus Iunii, pontif. anno undecimo.

Eredeti, pergam.

87. 1328. márcz. 13. Károly király az erdélyi káptalannak meghagyja, hogy szorgalmasan vizsgálja meg, vajjon a szebeni prépost a vizaknai sóbányát valaha bírta-e és művelte-e? --- Vissegrad, dnica Letare. M° CCC° vigesimo octavo.

Fasc. 7. n. 11. — Eredeti. — Pecsétje elveszett. — Perg. 24. 8.

Más.: 631—632.

88. 1328. május 26. Károly király Tamás vajdának parancsolja, hogy András erdélyi püspöknek és az erdélyi káptalannak,

mindenki aki arra köteles, tizedet fizessen; és a papi jogokat, szabadalmakat és kiváltságokat sértetlen tartsa meg; az ellenálló magyarokat, székelyeket, szászokat, nemeseket és nem nemeseket a vajda a jog teljes megtartására és követésére kényszerítse, és a sőtizedet a tordai bányából minden levonás nélkül fizettesse. — Vissegrád, feria quinta prox. post fest. Pentecostes, a. M^o CCC^o vigesimo octavo.

Fasc. 2. n. 45. — Mátyás pápai követ transsumtuma, u. e. évből, lásd 89. sz. a.

Más.: 141—142.

89. 1328. jul. 3. Mátyás pápai követ, Bulchu szathmári főesperes kérelmére, és András erdélyi püspök sürgetésére átírja Károly királynak 1328-ban a dézmák pontos fizetéséről kiadott levelét. — Albe, dominica prox. ante octav. b. Petri et Pauli M^o CCC^o vicesimo octavo.

Fasc. 2. n. 45. — Eredeti. — Pecsétje elromlott. — Perg. 21. 22. — Transsumtumat lásd 88. sz. a.

Más.: 141—142.

90. 1329. május 13. András erdélyi püspök bizonyítja, hogy Simon bán fia Mihály, Péter és Miklós az erdélyi káptalan kanonokjaival kibékölttek, és azoknak a kiközösítés alóli felmentését megerősíti. — Albe Sabbato prox. ante dnicam Iubilae a. M^o CCC^o XX^o nono.

Fasc. 4. n. 14. — Eredeti. — Pecsétje már letörött. — Perg. 24. 9.

Más.: 247—248.

91. 1330. május 4. Drugeth János Palatinus a jeruzsálemi szent Lázárról nevezett szerzetes rendnek tagjait Magyarországon személyeikben és vagyonaikban védelmébe fogadja, és erről nekik adott levélben biztosítja. — Vissegrád, feria sexta prox. post fest. Inventionis s. Crucis a. M^o CCC^o XXX^o.

Fasc. 1. n. 7. — Eredeti, pergamen, de 1802. óta eltévedett, fennmaradván annak hiteles másolata a káptalani 1769. évi másolatok között a 12—13. lapon; minek tanúsítása szerint pergamen, s nyílt alakú vala, pecséttel megerősítve.

92. 1330. május 30. A váradi káptalan bizonyítja, hogy a sebesi dékánság plébánusai, és az erdélyi káptalan tagjai kibékölttek, visszavonván a plébánusok a római szentszékhez bejelentett felebbezéseket, melyben András erdélyi püspök ellen panaszkodtak. — Dat. quarta die Pentecostes, tertio kalend. Iunii, anno M^o CCC^o XXX^o-mo.

Fasc. 6. n. 28. — Eredeti. — Függő pecsétje elveszett. — Pergamen 40. 25.

Más.: 564—567.

93. Kelet nélkül. (1330—36?) Valbrunn dékán, szelindeki (Stolzenburg) plébánus, és az egész szebeni káptalan

Csanád esztergomi érseknek könyörögnék, hogy régi szabadságaikban megmaradhassanak.

Fasc. 2. n. 8. — Eredeti. — Pergamen 24. 10.

Más.: 89—90.

94. Kelet nélkül (1330—42?) Drugeth Vilmos palatinus Szathmár- és Ugocsamegyék generalis gyűléséből bizonyítja, hogy Nagy-Mihály, Tartsa és Apáthi nevű községek, melyek tizedét a váradi püspök elfoglalta, Szathmármegye területén fekszenek, s azért azoknak tizede az erdélyi püspökhöz tartozik. — Dat. in die et loco congregationis nostre (feria tertia Pentecostes, prope villam Kylianos.)

Fasc. 4. n. 15. — Eredeti. — Pecsét nélkül. — Pergam. 28. 7.

Más.: 349.

95.* 1331. év közepe. Az erdélyi káptalan tagjainak jövedelmei kiosztásáról vezetett jegyzék.

Ügylátszik, hogy ez egy libellusnak fenmaradott két lapja. Pergamen. 35. 28. — Érdekes világot vet a káptalan akkori személyzetére és jövedelmeire. Közzé téve nincsen. A pergamen több helyen szenvedett, részint nedvesség, részint szaggatás által. Értetlen kezek ráírták két helyt is, »illegibiles, prorsus inutiles, inutiles.« A másolatok között nem fordul elő.

96. 1333. márcz. 1. Berengarius Jakab a Crassoí zárda tagja, magyarországi pápai követ és tizedgyűjtő bizonyítja, hogy Tamás erdélyi érkanonok mint algyűjtőtől és társaitól, az erdélyi egyh. megyéből ötvenhat és félmárkát, ezüstben ismét 16 márkát, végre három forintot és négy denárt tatár aranyban átvett. — Datum in Vissegrád, die 1^a mensis martii, anno 1333.

Eredeti. — Pecsétje az okmány hátára való nyomva, de letörött. — Pergam. 24. 8. — Jó állapotban.

97. 1334. jul. 29. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy midőn András pap, mint András erdélyi püspök meghatalmazottja, a springi dékánságban lévő főpapi dézmákat el akará árusítani, Miklós, Salamon fia, és egy más Miklós és Mihály Dániel fiai Kelneken ezen elárusítást megakadályozni, és az egyházat megkárosítani törekedtek, mi ellen a nevezett felhatalmazott tiltakozást jelentett. — Feria sexta prox. post fest. b. Iacobi ap. M^o CCC^o XXX^o quarto.

Fasc. 4. n. 43. — Eredeti, de pecsétje elveszett. — Perg. 28. 11.

Más.: 383—384.

98. 1335. márcz. 19. A váradi káptalan bizonyítja, hogy László prépost, az erdélyi káptalan nevében Uruzfajai Istvánt Nyulas és Komlód jószágok megszerzésétől, miket Kókényesrenoldi Renold az erdélyi káptalannak hagyományozott, eltiltotta. — Dnica Oculi, anno M^o CCC^o XXX^o quinto.

Fasc. 6. n. 18. — Eredeti. — Pecsétje lehullott. — Perg. 25. 6.

Más.: 548—549.

99. 1336. febr. 18. Károly király meghagyja a váradi káptalannak, hogy az erdélyi káptalant a szebeni szászok közelében lévő Zlatna birtokába helyezze be, és az ellenszegülőket a vajda elébe megidézze. — Vissegrád, dnica Invocavit, a. M° CCC° trigesimo sexto.

Fasc. 7. n. 57. — A váradi káptalan transsumtuma l. 101. sz. a.
Más.: 697—700.

100. 1336. febr. 18. Károly király az erdélyi székesegyház és káptalan javára, azoknak, kik a Koppán nevű káptalani jószágra települni kívánnak, három évi mentességet enged, és megtiltja, nehogy valaki ezen települni kívánók költözködését megakadályozza. — Vissegrád, dnica Invocavit, ao M° CCC° XXX° sexto.

Fasc. 3. n. 10. — Eredeti. — Pecsétje letörtött. — Perg. 30. 12.
Más.: 165—166.

101. 1336. apr. 5. A váradi káptalan Tamás vajdának királyi parancs folytán jelenti, hogy az erdélyi káptalant a szebeni szászok közelében lévő Zlatna birtokába bevezette, s az ellenmondó Istvánt, Olchra fiát a vajda elébe megidézte. — Dat. sexta feria prox. ante fest. prenotatum (Sabbat. prox. ant. Pasca) anno supradicto (1336.)

Fasc. 7. n. 57. — Eredeti. — Pecsétje helye jól látszik. — Pergamen 34. 12. Transsumptuma 99. sz. a.
Más.: 697—700.

102. 1339. febr. 5. Károly király András erdélyi püspök kérelmére Csáki Péternek és fiainak megparancsolja, hogy a Biharmegyében fekvő Barátpüspökihez tartozó Zelend nevű földjére beszállani, vagy azt elfoglalni ne merészeljék. — Vissegrád, quinta feria prox. post. f. Purif. virg. glor. anno M° CCC° trigesimo nono.

Fasc. 1. n. 32. — Eredeti. — Pecsétjének helye jól látszik. — Pergam. 24. 11. szépen fenntartva.
Más.: 43—44.

103.* 1339. szept. 15. A váradi káptalan bizonyítja, hogy László a Dénes fia, a székelyek három nemzetségének comese Kugfalva nevű birtokát, mi Fejérmegyében fekszik, az erdélyi káptalannak adományozta. — Dat. M° CCC° XXX° nono.

Eredeti. — Pecsétje hiányzik. — Pergamen 30. 20. Az okmány alsó része a datum és szöveg egy részével s *egész jobboldalával* leszakadt.

Közli: BEKE ANTAL.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Kassa városa levéltárából.

Kassa városában megőrzés végett letett
kincsek visszaadása 1405. decz. 19.

»Nos Margaretha relictā quondam nobilis viri magistri Petri dicti Tot castellani de Regeecz necnon Johannes filius Stephani de Czewincz memorie commendamus tenore presentium quibus expedit universis, quod cum pridem dicta nobilis domina Margaretha relictā Petri Tot quedam clenodia argentea videlicet duas cuppas seu cyphos argenteos intus et exterius deauratas, quatuor scutellas, unam pelvim et unum lavacrum manuum argentea non deaurata apud quondam Jacobum Kilian judicem civitatis Cassoviensis adservandam dedisset et reposuisset, tandem ipso defuncto providi viri judex et universi jurati dicte civitatis Cassoviensis pre-narrata omnia et singula clenodia argentea plene et integre restituerunt et nobis efficaciter et personaliter assignaverunt, super quibus ipsos et omnes alios quibuscunque ratione previa inpetitor, quod absit consurgere possit, liberos quitos reddimus et expeditos tenore et vigore presentium mediante. In cuius testimonium sigilla nostra presentibus sunt appressa. Datum feria quarta ante festum sancti Thome apostoli anno domini millesimo quadringentesimo tercio, quo die prenotata nobis dicta clenodia sunt realiter presentata.

(Eredetije papiroson, Kassa városa ltárából.)

Kassa város bevételeinek és kiadásainak
jegyzéke az 1487-ik évben.

»Anno domini 87.

Sabbatum commune facit in toto floren 856 d. 96.

Hockyne fyschgeldt fl. 38 d. 71.

Armekreleyn fl. 25 d. 63.

Pistrices floren 32. d. 19.

Thyschler floren 11 d. 26.

Stadtkeller floren 1296 d. 6.
 Alte loszung yn der stadt fl. 21 d. 55.
 Alte loszung vor der Stadt fl. 117 d. 94.
 Newe loszung von dorfferrn facit floren 160.
 Woge wnd schroth fl. 12.
 Weytzenbyr facit fl. 22.
 Badtstwbe facit fl. 15.
 Burgrecht facit fl. iiij.
 Bwszgeldt facit fl. 7 d. 78.
 Ozolgeldt facit fl. 56.
 Groszsygel ort. 1.
 Kawflkamern facit fl. 1.
 Mangel facit fl. 105.
 Wyldneryn facit fl. 12.
 Reichkrome facit fl. 18.
 Schergadem facit fl. 3.
 Fleyschbengke facit fl. 209.
 Werdyrweyn facit a. 149.
 |Schmerhawd fl. 7.]¹⁾
 vom getrayd fl. 25.

Summa omnium perceptorum 3198 fl. d. 83.

Anno eodem expositorum primum Sabbatum.

[Sabbato ante Dorothee fl. 76.]*)
 Sabbato ante Dorothee fl. 44 d. 76.
 Sabbato die Scolastice fl. 12 d. 12.
 Sabbato post Valentini fl. 12 d. 84¹/₂.
 Sabbato die Mathie apostoli fl. 12 d. 13.
 Sabbato ante Invocavit fl. 11 d. 47.
 Sabbato ante Reminiscere fl. 37 d. 27.
 Sabbato ante Oculi fl. 44 d. 51.
 Sabbato ante Letare fl. 17 d. 5.
 Sabbato ante Iudica fl. 16 d. 54.
 Sabbato ante Palmarum fl. 34 d. 23.
 Sabbato ante Georgii fl. 36 d. 70¹/₂.
 Sabbato ante Philippi Jacobi fl. 76 d. 96.
 Sabbato ante Johannis portam latinam fl. 18 d. 7.
 Sabbato ante Sophie fl. 39 d. 32.

Summa facit fl. 413 d. 98.

Sabbato post Urbani fl. [49]*) 50 d. 6.
 Sabbato ante pentecosten fl. 20 d. 63¹/₂.
 Sabbato ante Trinitatis fl. 16 d. 41.

*) A [] jegy közt levő az eredeti kéziratban ki van törölve.

Sabbato post Viti Modesti fl. 26 d. 45.
 Sabbato ante Johannis baptiste fl. 12 d. 29.
 Sabbato ante Visitationis Marie fl. 13 d. 42.
 Sabbato ante divisionis apostolorum fl. 64 d. 81.
 Sabbato ante Marie Magdalene fl. 19 d. 52.
 Sabbato post Jacobi apostoli fl. 25 d. 28.
 Sabbato post Laurencii fl. 40 d. 86.
 Sabbato ante Stephani regis fl. 23 d. 20.
 Sabbato post Bartholomei fl. 22 d. 11.
 Sabbato ipso die Egidii fl. 21 d. 88.

Summa facit fl. 356 d. 93 $\frac{1}{2}$.

Sabbato post Exaltationis crucis facit floren 63 d. [99.]
 Sabbato ipso die Mauricii fl. 22 d. 65.
 Sabbato ipso die Michaelis fl. 19 d. 31 $\frac{1}{2}$.
 Sabbato post Francisci fl. 12 $\frac{1}{2}$ d. 44.
 Sabbato ante undecim milia virginum floren 40 d. 65.
 Sabbato ante Simonis Jude fl. 20 d. 53 $\frac{1}{2}$.
 Sabbato post omnium sanctorum fl. 36 d. 16.
 Sabbato ante Martini fl. 13 d. 60.
 Sabbato ante Elizabet fl. 20 d. 52.
 Sabbato ante Katherine fl. 16 d. 69.
 Sabbato post Andree apostoli fl. 79.
 Sabbato post Lucie fl. 22 d. 39.
 Sabbato post Thome apostoli fl. 12 d. 59.
 Sabbato ante circumcisionis Domini fl. 12 d. [39] 36.

Summa facit fl. 392 d. [23] 41.

[Summa summarum omnium Sabbatorum facit fl. 1163
 d. [13 $\frac{1}{2}$] d. 33.]

dy Posthn.

Notarius fl. 94 d. 86.
 Altariste floren 214 $\frac{1}{2}$.
 Procuratori Czany (Csányi) Jurg fl. 13.
 Stadt schmidt fl. 22.
 Nat (Nagy) Istwan floren 50.
 Clemens floren 33 $\frac{1}{2}$.
 Cocus (?) stadtwagen fl. 28.
 Vor habyr floren 17 d. 56.
 Platner floren 13 d. vij.
 Vom Seger floren 7.
 Stadtpynder floren 3 d. 97.
 Benedic steynbrecher fl. 2 d. 62.
 Vor kalch fl. 10 d. 75.
 Vor steynflwr fl. 10 d. 35.

Vor kalchfwr fl. 7. [d.]

Petyr Kewl steynbrecher fl. 1¹/₂.

Summa facit fl. 539 d. 69.

Bory Jurg fl. 40 d. ij^c (t. i. 150.)

Dem Steynmetz awff der schwle arbeyth fl. 13 d. 1¹/₂.

Petyr von Kelne fl. 41 d. 88.

Vor Czygel fl. 42 d. 35.

Pawl tzygler fl. 6.

Fwlo Andreas procurator fl. 46.

Stephan czymmerman fl. 3 d. 64.

Comitatus Sarosz fl. 35 d. 1.

Czerung auff unszer dyner von wegen berkw fl. 13.

Domus Nat Istwan fl. 8.

Taxa regia facit fl. 892.

Mathias teychgreber fl. 13.

Benedic steynbrecher fl. 19 d. 68.

Petyr Kayl d. xl.

Mayster Ze fl. 3.

Summa facit fl. 1178 d. 48.

Accomodatium facit

ad hospitale fl. 20.

ad sanctum Leonardum fl. 7.

ad cellarium civitatis fl. 49.

Summa summarum omnium expositorum. (A jegyzék
ezzel megszakad.)

(Eredetije papiron, az ív hosszában összehajtva Kassa Itárából.)

A kassai Harminczad történetéhez.

I. 1494. jun. 14.

Nos iudex et iurati cives necnon tota communitas civitatis Cassouiensis. Memorie commendamus per praesentes, quod nos pro commodo et communi utilitate reipublice civitatis nostre, tricesimam Cassouiensem simul cum universis filiabus cameris ad eandem pertinentibus que nunc vigore certe inscriptionis serenissimi principis et domini domini Wladislai dei gratia Hungarie et Bohemie regis etc. domini nostri gratiosissimi ac dominorum prelatorum et baronum eiusdem regni aput spectabilem et magnificum dominum Stephanum de Zapolya comitem perpetuum terre Scepusiensis et predicti regni palatinum etc. et Johannem filium eiusdem titulo impignoratio habentur, ab ipso domino Stephano comite et palatino conduimus et arendavimus in quinque milibus florenorum hungaricalibus auri et iusti ponderis ad integram unam annualem revolutionem

eo modo, ut a festo beati Johannis Baptiste proxime venturo a quo scilicet festo annus arendationis et conductionis ipsius tricesime incipit, computando in primo quartali anni ipsius duo milia florenorum et in aliis tribus quartalibus anni eiusdem, usque ad alium festum beati Johannis Baptiste post sese immediate sequentem, in quolibet scilicet quartali anni singulos mille florenos auri in castro Scepusiense praefati domini Stephani comitis et palatini apud manus castellanorum eiusdem castri coram testimonio capituli ecclesie Scepusiensis fide nostra bona honoreque et humanitate nostris mediantibus in paratis deponere promissimus et promittimus per praesentes. Et statim post completionem anni arendationis huiusmodi que fiet in praedicto alio festo Beati Johannis Baptiste, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto eandem tricesimam simul cum omnibus filiabus cameris antedictis eidem domino Stephano comiti et palatino, aut si eum nutu divino interea mori contingeret, dicto domino Johanni filio eiusdem, vel illi et illis per quem vel per quos cum praesentibus literis ammoniti et requisiti fuerimus sine omni difficultate et renitentia fraudeque et dolo, sub eadem bona fide nostra honoreque et humanitate nostris remittere et realiter resignare spondimus, hoc specialiter declarato, quia praefatus dominus Stephanus comes et palatinus vult, ut cives civitatis de Keszmark de illis rebus suis mercimonialibus, cum quibus idem dumtaxat mercimonia exercere solent, a solutione tricesime hac vice tantum sint exempti in sortemque mercimonii eorundem civium de Keszmark, ultra praescriptos quinque milia florenorum, quos modo praemisso in paratis reddere debebimus eisdem civibus quinquaginta florenos relaxare et ad mercimonia eorundem ob praenominati domini Stephani comitis et palatini complacentiam deputare assumpsimus. Ubi vero mercimonia ipsorum civium de Keszmark ultra dictos quinquaginta florenos ad aliquam maiorem summam extenderentur illam praefatus dominus Stephanus comes et palatinus pro civibus suis solvere habebit. Imo promittimus assumimusque et spondimus harum nostrarum, quas sigillo civitatis nostre consignare et roborare fecimus, vigore et testimonio literarum mediante. Datum sabbato die proximo ante Viti et Modesti martirum anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto.

(Eredetije papiroson, a város rányomott pecsétjével.)

II. 1536. (?)

Instructio tricesimatorum Cassouiensium.

In primis ut tricesimator absque scitu et voluntate contrascribere tam in tricesimis principalibus, quam filialibus in omnibus

negociis, tam his, que in ipsis domibus tricesimalibus, quam illis, que foris per seruitores aguntur nichil agat, sed omnia mutua intelligencia curent, tractent et concludant.

Quod omnes schedas, tam eas, quas ipse tricesimator dat, quam illas, que ex aliis tricesimis afferuntur ex ordine registret et inscribat.

Quod in omnibus contrascribam ipsam iuxta informacionem sibi datam paciatur agere et procedere, ad quod eciam ipse tricesimator juramento se obligauit.

Quod vniuersas schedas per contrascribam subscribi faciat.

Item vna clauis ladule, vbi sigillum et registra seruantur ac eciam pecunie deponuntur, sit apud tricesimatorem, altera apud contrascribam, vt sine scitu contrascribe per tricesimatorem schede dari et sigillari non possint.

Quod vniuersas pecunias ipse tricesimator ex ladula excipere possit, data tamen quietantia ipsi contrascribe de summa, quam exceperit.

Quod tricesimator simulcum contrascriba constituent omnes officiales in tricesimis tam principalibus, quam filialibus et ab eisdem iuramentum, quale ipsi prestiterunt, exigant, de officialium et seruitorum salariis pro eorum fidelitate ita provideant et limitent, ne quid eis supra, quam iustum et honestum est, detur, quod exinde regia maiestas superfluas expensas facere et dampnum pati cogatur.

De numero quoque officialium et seruitorum diligenter et fideliter aduertant, ne vltra, quam necesse est, officiales et seruitores ad expensas regie maiestatis teneantur.

Quod tricesimator quamprimum acceperit possessionem tricesimarum, dominos consiliarios camere statim cerciores reddat vnacum contrascriba de numero officialium et seruitorum et de eorum salariis.

Quod singulis quartalibus exemplum registri omnium tricesimarum ad consiliarios camere mittant.

Quod subito, postquam tricesimas occupauerit, vectigal seu modum exactionis, qui hactenus in exigendis tricesimis obseruatus est, ad dominos consiliarios camere mittat, qui perspectis illis dabunt informacionem, si quid augendum vel adminuendum aut in eodem statu relinquendum videbitur.

Finaliter ipse tricesimator vnacum contrascriba in omnibus negociis ad officium ipsorum pertinentibus eciam vltra ea, que in presenti instruccione non continentur, fideliter, iuxta prestitum iuramentum, prout melius et commodius fore cognouerint, agat.

S. Th. secretarius.

(Eredetije papiroson, négy pecséttel.)

Ország János, váczi püspök kincseinek
összeírása.

Anno 1536.

Regestrum super rebus argenterii reverendi quondam domini Joannis Orzag episcopi Waciensis, per Georgium Horwath et Stephanum de Mathychna secretarium regium adductores (*igy*) Varadini.

Item feria tertia in profesto beati Luce ewangeliste Varadini

unum canterum magnum argenteum, continet marc. xvij p̄yseth. viij,

una cupa deaurata et coronata, continet m. xj p. viij,

vna peluis argenteria, que habet super se imagines duorum leonum, cont. m. viij p. xij,

fusorium argenteum eiusdem peluis continet m. viiij,

altera peluis argenteria, que habet in se imagines dencium lupinarum, cont. m. vj,

fusorium eiusdem peluis cont. m. iiij,

fusorium vnum antiquum argenterium cont. m. vij p. vj,

vnum fusorium florizatum cont. m. vj p. xxj,

alterum fusorium florizatum cont. m. vj p. xxj,

vna peluis florizata cont. m. v,

altera peluis florizata cont. m. vj p. xvij,

tercia peluis florizata cont. m. v p. viij.

Item

vna scutella argenteria cont. m. vj p. xvij,

altera scutella argenteria cont. m. vj p. xv,

tercia scutella argenteria cont. m. vj,

quarta scutella argenteria cont. m. vj p. xiiij,

quinta scutella argenteria cont. m. vj.

Item in alio ordine maiores:

vna scutella argenteria cont. m. vj p. ij,

altera scutella cont. m. vj p. xvj,

tercia scutella cont. m. v p. xij,

quarta scutella cont. m. vj p. xx,

quinta scutella cont. m. vj p. xx,

sexta scutella cont. in se m. v p. xx.

Item mediocres

quattuor scutelle argenterie mediocres, continent in se m. xij p. xij.

Item maiores

disci argenterii duodecim, continent m. xv p. vj.

Item mediocres

disci argenterii duodecim, cont. m. xvj.

Item minores

disci argenterii duodecim, cont. m. viii j p. xij.

Item

vna parua scutella deaurata cont. m. ij,

altera similiter parua deaurata cont. m. j.

Item vna parua scutella argenteria cont. m. j p. xvij,

altera parua scutella cont. piz. xxxviii j,

tercia minor cont. p. xxviii j,

quarta minor cont. m. j,

quinta minor cont. in se m. j.

Item duodecim coclearia argenteria, que in fine continent
imagines leonum, in se continent m. iij.

Item in alio ordine coclearia duodecim in se cont. m. ij.

Item in tercio ordine coclearia septemdecim continent in
se m. iij p. xx.

Item quattor coclearia deaurata cont. in se p. xlv.

Item duodecim furce argenterie cont. in se m. j. p. j.

Item vnum cantherum argenterium cont. in se m. iij p. xij.

Item alterum cantherum argenterium cont. m. iij p. iij.

Item in primo ordine

decem picharia argenteria deaurata cont. in se m. viii j p. xxj.

Item in alio ordine decem picharia deaurata cont. in se m. viii j.

Item cupe ad mensas :

vna cupa deaurata cont. in se m. iij p. v.

secunda cupa deaurata cont. m. iij p. v.

tercia cupa deaurata cont. m. iij p. v.

quarta cupa deaurata cont. m. iij p. v.

Item vna cupa parua deaurata cont. m. j p. xxii j.

altera cupa deaurata cont. m. ij p. j.

tercia cupa deaurata cont. m. j p. xxj.

quarta cupa eiusdem generis ad modum pycharii cristallini
parata cont. m. j p. xxj.

Item vna parua cupa alba de argento cont. m. ij p. xiiij.

Item maius

seruaculum salis deauratum cont. m. j p. xii j.

Item mediocre

seruaculum salis deauratum cont. m. j p. xj.

Item minus

seruaculum salis deauratum cont. m. j p. ii j.

Item paria fibularum argenteriarum deauratarum quat-
tuor, cont. m. iij j p. xx.

Item seruaculum penne deauratum cont. ii j p. xx.

Item in vno ordine duodecim coclearia argenteria et furce
sex argenterie.

Item duo coclearia et vna furcella. (*Másfél lap üres.*)

Exitus earundem rerum argenteriarum in anno domini Millesimo quingentesimo tricesimo septimo Waradini.

Item feria tertia proxima post festum Circumcisionis Domini ad manus magistri Simonis aurifabri Waradiensis ad preparationem pwthon ex argento cinguli assignati sunt argenti marc. xij piz. xxj.

(Eredetije Kassa v. ltárában papiroson, az ívek hosszában összehajtva.)

Jegyzet. V. ö. Történelmi Tár 1888. évf. III. f. Országkincsei egy másik összeírásával.

Az egri káptalan kincsei összeírása 1614-ben.

Anno domini Millesimo sexcentesimo decimo quarto, die vero decima octava mensis Martii pro parte venerabilis capituli Agriensis, admodum reverendis dominis Nicolao Dallos, praeposito maiore et Ladislao Habardy, praeposito S. Crucis de Leles, cantore et canonicis eiusdem ecclesiae Agriensis, tanquam plenipotentibus ab una, ab alia vero pro parte inclytae civitatis Cassoviensis egregiis et nobilibus dominis Thoma Meszaros, Christophoro Schmyd, Stephano Almassy, Joanne Lang et Joanne Erszingyarto senatoribus eiusdem civitatis Cassoviensis nomine et in persona dominorum iudicis et senatorum praenominatae civitatis Cassoviensis ibidem in aedibus eiusdem domini Joannis Erszénygyarto congregatis et praesentibus certa clenodia praedicti capituli Agriensis, quae sub tumultibus haydonicis in templo parochiali Cassoviensi remanserant, coram egregiis et nobilibus dominis, Stephano Gyulay castellano et Michaelae Füzyer pelitum Cassoviensium ductore, ad id per antelatum senatum Cassoviensem specialiter pro testimonio vocatis et rogatis, ordine infrascripto conscripta et inventata sunt. Inventationis autem series talis est:

Tria capita argentea.

Tres calices inaurati et duae patenae inauratae.

Monstrantia una.

Quatuor cruces argenteae, duae totaliter inauratae.

Ciborium unum inauratum.

Thuribulum unum cum navicella una et cochleari argentea.

Tria paria ampullarum argentearum, quarum unum est magnum et totaliter deauratum, aliud par mediocre totaliter deauratum, tertium minus in extremitatibus inauratum.

Quatuor baculi argentei pro choratoribus.

Duae infulae, una margaritis, unionibus et lapillis ornata, altera ex rubro atlasco, cum figura aquilae ab utraque parte.

Octo cappae purpureae, cum filis et figuris aureis.

Casula rubra cum filis aureis et stemmate reverendissimi Joannis Chereódy, cum omnibus paramentis.

Alia casula rubra purpurea cum floribus ex filis aureis cum omnibus paramentis.

Tertia casula ex atlasco cum floribus variorum colorum, cum omnibus paramentis, quae erat domini Hegini.

Quarta casula rubea ex atlasco cum floribus flavis et omnibus paramentis.

Quinta casula violacea ex kannabacz cum omnibus paramentis.

Sexta casula alba ex florato atlasco cum omnibus paramentis, dempta alba.

Unum par dalmaticarum rubearum ex atlasco cum floribus flavis, una humerali et manipulo uno.

Unum par dalmaticarum ex atlasco albo cum floribus variorum colorum, cum duobus humeralibus, totidem manipulis et cingulis, ac stola una.

Antependium album ex chambelotto albo.

Secundum antependium ex albo damasco cum crucibus rubeis.

Tertium antependium viride cum filis aureis et cruce in medio.

Quartum antependium ex holoserico viridi florato cum cruce in medio.

Quintum antependium ex taffota rubea cum suo ornamento superiori ex holoserico rubeo.

Sextum antependium ex holoserico nigro.

Septimum antependium ex taffota nigra.

Octavum antependium ex viridi taffota.

Item tria antependia ex nigra taffota cum albis tribus crucibus.

Septem linteamina longa pro altari.

Duae ampullae plumbeae.

Una stola violacea ex holoserico cum floribus filorum aureorum.

Unum par capparum parvarum ex albo damasco.

Duo epitodia pro pueris.

Unum velum pro baldachino.

Duo aulea ex viridi taffota.

Quatuor partes vetustae ex taffota pro ornatu altarium.

Quatuor corporalia et duae pallae.

Unum strophium cum filis aureis acu pictum quinque cruces habens.

Duo vela ex serico pro ornamento altaris.

Decem strophia pro calicibus et aliis ornamentis altaris.

Unum velum pro ciborio ex rubra taffota.

Unum indusium paruum pro imagine.

Tres particulae minutae ex rubro atlasco.

Duo collaria pro imaginibus.

Duo strophiola sericea pro operiendis calicibus.

Unum velum album pro altari zendel vocatum.

Unum linteum violaceum cum lineis albis.

Quatuor vexilla, quorum duo sunt ex rubro damasco cum picturis aureis, duo alia partim ex albo, partim ex rubro damasco frustratim cum quatuor crucibus et stipitibus earundem.

Tria pulvinaria pro libris missalibus.

Quatuor portatilia, quorum unum est ruptum.

Cereus paschalis albus.

Tres imagines in tabulis, quarum in una est Salvatoris, secunda continet crucifixum in nigro holoserico, tertia repraesentat Assumptionem B. Virginis.

Novem imagines in simplici papyro.

Quatuor missalia.

Unus agendarius liber.

Campanula aerea.

Unum tapete longum rubrum.

Positivum unum.

Quinque imagines pro altari.

Unum tapete album cum nigris maculis.

Vitrum pro oleo ante V. Sacramentum pendens.

In nigra cista duo calices et duae patenae.

Unum velum album tenue.

Epitodium unum.

Duae stolae.

Portatile unum.

Unus liber hungaricus non compactus.

Missale romanum.

Germanicus liber evangeliorum auctore Canisio.

Septemdecim strophiola pro usibus calicum et altarium.

In una theca tria corporalia.

In altera theca unum corporale.

Tres pallae et una theca pro palla.

Una clepsydra.

Imagines parvae viles.

Item aliae imagines in papyro simplici pro altari.

Unum graduale.

Extra illam cistam nigram item infrascriptae res:

Unum antiphonale.

Psalterium.

Hymni in viridi pergameno.

Liber Hymnorum in simplici pergameno scriptus.

Unum portatile.

Unum magnum tapete album.

Duae imagines B. Virginis.

Una Salvatoris imago. Unum velum longum pro operculo imaginis.

Actum anno, die et loco ac coram personis suprascriptis.

(P. H.) Ladislaus Habardi praepositus S. Crucis de Lelez, cantor et canonicus Agriensis, m. p.

(P. H.) Nicolaus Dallos praepositus maior et canonicus Agriensis, m. p.

(P. H.) Stephanus Giulai sacrae caesareae regiaeque Maie-statis castellanus Cassoviensis, m. p.

(P. H.) Michael Füzeri sacrae caesareae regiaeque Maie-statis peditum Cassoviensium ductor, m. p.

(P. H.) Thomas Meszaros, m. p.

(P. H.) Christophorus Schmidt, m. p.

(P. H.) Stephanus Almassy, m. p.

(P. H.) Joannes Lang notarius, m. p.

(P. H.) Johannes Ersengiarto, m. p.

(Eredetije Nr. 5562.)

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

VEGYES KÖZLÉSEK.

KASSA VÁROSA LEVÉLTÁRÁBÓL.

Az alább következő levelek és okiratok Felső-Magyarország és Kassa köz- és tudom. életéhez szolgáltatnak adatokat. A levelek jelentékeny része olyanoktól van, kik azon idők szellemi életében jelentékeny részt vettek s az akkori irodalmi és társadalmi viszonyokhoz becses adalékokat szolgáltatnak.

Kaczianer térítvénye Henkel Jánosra bízott
kincsek visszaadásáról.

1535. márcz. 21.

Ich Hanns Caczianer Ritter römischer auch zu Hungern und Behem etc. khuniglicher maiestet etc. meines allergnedigisten herrn Rate vñnd öbrister Veldhawbtman in Hungern etc. Bekhenn, das mir die Ersamen, Namhafften vñnd weisen N. Richter vñnd Rate der Stat Khaschaw ein eroffnete lad, welhe, wie mir gedacht Richter vñnd Rat angezaigt, der Bischof von Agram dem Erwürdigen herrn doctor Johann Henngkl derselben zeit pharrherr alhie zu Khaschaw in behalltnus geben vñnd nach seinem abezug von der pharr Er dieselb im pharrhoff ettwo aus vbersehen gelassen, vñnd der annder pharrer nach gedachtem doctor Henngkl die lad gefunnden vñnd Inen dem Richter vñnd Rate vberanndtwurt auf mein begern, das Ich noch in negstverschinen vier und dreissigistn Jar in Namen hochgedachter khuniglicher maiestet an sy gechen, aber Sy aus vrsachen meines hinaus ziehens desselben mals zu der khuniglichen maiestet vñnd aussein, bissheer solhe lad mit meinem willen bei Iren hennden behallten, nun jetz sambt nachvolgenden Sachen, so darinn gewest, zuegestellt haben, als vierzehen klaine Rinng, dreÿ gross Saffier rinng, ain Rubin rinng, ain haidnischer gulden, ain hungrischer gulden, item Rebarbarum in zwaien scharneczal papier ist verdorben, ain pinntl pücher Register mit Perlein gehefft, ain nater zunnng, ain Salzmesselein silbrein, ettlich brief wie herr Marc Pemflinger vbersehen hat, ettwo ain lot zerprochens Silber, ain Silbrein gebellein, ain Silberne Schreibfeder vbergult, ain holzen Pater-noster, vñnd zwo karellen. Des zu vrkhunndt hab ich gedachtem Richter vñnd Rate auf ir anlangen dise bekhanndtnus geben, mit meiner aigen hanndschrift vñnd petschafft verferrtigt. Actum Khaschaw am ain und zwainczigstn tag Marcii anno etc. im funnf vñnd dreissigistn.

(P. H.) Hanns Kaczianer, m. p.

(Eredetije Kassa város levéltárában Nr. 1598.)

Ferdinánd kiváltságlevele a kassai magyar
polgárok számára.

1552. april 7.

Nos Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex, semper augustus, infans Hispaniarum, archidux Austriae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod cum per haec disturbiorum tempora complures, hungaricae nationis homines ex aliis regni nostri Hungariae partibus in civitatem nostram Cassoviensem se se ad inhabitandum contulisse emptisque domibus ac aliis bonis et iuribus possessionariis, ductis etiam uxoribus ac liberis susceptis in medio eiusdem civitatis in perpetuum ibidem commoraturi resedissee oneraque et functiones civitatis eiusdem, ultro subiisse plerique etiam ex his praecipuos magistratus in civitate ex consensu reliquorum juratorum ac civium laudabiliter gessisse et administrasse dicantur; iidem autem hungaricae nationis cives nobis humiliter supplicarint, ut restituta iam rursus in manus et potestatem nostram civitate ipsa Cassoviensi, eodem in civitate ipsa in posterum quoque, prout haecenus, permanere et aequali libertate praerogativisque et privilegiis iisdem, quibus ceteri cives antiquiores eiusdem civitatis, germanicae nationis uti ac frui permittere dignemur. Nos supplicatione ipsorum civium nationis hungaricae clementer admissa annuimus et concessimus, ut omnes et singuli hungaricae nationis cives, quicunque scilicet modo praemisso, sub his disturbiis in medium aliorum veterum civium onera civitatis laturi emptisque bonis ac domibus, ac uxoribus ductis in eadem civitate nostra Cassoviensi perpetuo habitaturi se se contulissent, iamque in numerum reliquorum civium recepti et ad munia functionesque civiles admissi essent, imposterum futurisque temporibus aequali libertati iisdemque privilegiis ac praerogativis, honoribus et dignitatibus tam in iudicatu, quam etiam in senatu omnibusque functionibus et officiis civitatis, sine ullo videlicet personarum vel nationis discrimine aut delectu, iuxta tenorem veterum privilegiorum eiusdem civitatis, cum ceteris germanicae vel alterius nationis vetustioribus civibus uti, frui et gaudere possint et valeant, immo annuimus et concedimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum Viennae die septimo mensis Aprilis anno domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo.

Ferdinandus m. p.

(P. H.)

Nicolaus Olahus,
episcopus Agriensis, m. p.

Kivül: Regestrata, folio 28. Anno 1552.

(Papirosón.)

Kassa város levéltárának 18231/3. sz. a. található oklevelén ezen dorsalis jegyzet van: Mortuus est Martinus Kalmachey in Debreczen anno 1557., sepultus die S. Thomae.

Huszár Gál életéhez.

1559. márcz. 26.

Graciae ac pacis Dei precatur incrementum per Jesum Christum auctorem salutis ac sua commendat officia.

Ingentes Deo primum ago gratias deinde etiam vobis viri prudentissimi ac patres observandissimi, quod me indignum inutilemque Christi servum ad vestrae ecclesiae ministerium vocare dignati sitis. At ego longe infirmiore me video, quam onus tantum subire et ausim. Et licet huius ministri functio ubique par sit, nihilominus tamen loci vestri celebritas et tanta virorum eruditorum copia, qua vestra gubernatur Respublica, cultioris doctrinae requirit pastorem, nam ingenii mei tenuitas vix vel rusticanis, inter quos nunc versor, sufficit. Aliud est, quod ab his, quibus iam quinquennium totum inservio, etiam in futurum annum conductus sum. Deinde cum in ecclesiae regionis nostrae propagationem anno elapso hic calcographiae officinam erexissem, et privati hominis sumptibus tale quiddam efficere sit difficile, aliorum quoque bonorum virorum auxilia imploraveram, quibus adhuc pene fl. 100 hungaricis debeo, nec fas est, ut me quopiam huic conferam, priusquam eos exolvero. Sed cum in vestris literis ad me datis etiam id inserveritis, ut nulla penitus excusatione a vestra me vocatione retraham, si mea tenui doctrina fueritis contenti et honeste a praesenti vocatione discedere potero. Insuper si ad futuri mei apud vos salarii rationem creditoribus meis per vos satisfactum fuerit, vocationem vestram non aversor, imo boni consulo et quandocunque vobis visum fuerit, me unacum meis domesticis ad vos conferam. Valet omnes in Domino et me vobis commendatum habete. Ovarini in feriis Resurrectionis Domini 1559.

Gallus Huszár minister ecclesiae Ovariensis.

Kivül: Prudentissimo senatui ac toti reipublicae Cassovien., dominis ac fratribus in Christo dilectis dentur.

Más, egykorú kézzel: Exhibitae die Saturni proximo ante dominicam Misericordia domini 1559.

(Papiros, zárlatán zöld pecsét nyoma.)

Stöckel Lénárd levele Csabai Mátyás,
kassai tanítóhoz.

1559. aug. 29.

S. D. Nihil mirum est, tantam esse audaciam in vestris clamatoribus, cum omnes homines licentia fiant deteriores, quanto magis id verum est de iis, qui nunquam fuerunt boni. Profecto haec in ecclesiis anarchia, quantum ego metuo, euadet in aliquod magnum malum. Sed ut quaerelas omittamus, quae plus oculi requirunt, breuiter de tuis quaestionibus respondebo. Nulla nova phrasis, etiam ubi ratio praedicationis dialecticae non repugnat, in

ecclesia recipi debet, sed lingua ecclesiae dicendum est de rebus Ecclesiae. Hoc autem verbum: homo factus est Deus, prorsus est inauditum, ergo est admittendum, sic autem loquitur et canit ecclesia. Deus factus est homo, id quod fuit, permansit, ne putemus factam esse metamorphosin naturae infinitae in finitam, et quod non erat, assumpsit. In vnam enim personam conveniunt ambae naturae. Deinde manifesta est absurditas in eodem verbo. Sequeretur enim, humanam naturam fuisse ante Divinam. Cui vnquam talis blasphemia venit in mentem. Quod insanus nebulo cum pane designavit, in eo manifesta est blasphemia. Nam extra usum sacrae coenae de nullo pane hoc dici potest. Hoc est corpus pro nobis traditum. De charta, in qua verba sunt magica et manifestae blasphemiae, quid opus est scribere? Quid ne vero tu coeteris praesertim dissimulantibus hominem sceleratum admonere debuisti, contra quem lapides quoque ipsi clamabunt, si homines tacebunt. Ac nisi deinceps vestri cives plus adhibuerunt curae in praeficiendae ecclesiae suae doctoribus, ipsi una cum huiusmodi doctoribus novam aliquam sibi poenam conciliabunt. Filius Dei custos ecclesiae suae vehementer periclitantis servat nos in veritate sua Amen. Bartphae XXIX. Augusti, quo die ante annos XXXIII. Deus regnum Hungariae transtulit, sublato rege Ludovico, nam ex eo tempore neque regni formam neque pacem habuimus, sed aliud ex alio malum in politia (?) et ecclesia.

Leon. St.

Kivül: Humanissimo viro domino Mathiae Czabaj ludimagistro Cassouiensi amico suo charissimo.

(Eredetije papiroson, zárlátán pecséttel.)

Melanchton levele Kassa város tanácsához.

1559. szept. 1.

Honestissimis viris prudentia et virtute praestantibus, iudici et senatui inclytae vrbs Cassouiae, patronis suis colendis.

S. D. Honesti viri. Saepe cogitans de vestris et nostris periculis deploro et ingratitudinem et ignaviam gentis germanicae, quod vos, qui diu sanguine vestro a reliqua Europa tartaricam et turcicam barbariem repressistis, non vicissim in defensione adiuvamur. Inter hos gemitus hac me consolatione sustento, quod filius dei clementer reliquias ecclesiae suae servaturus sit, quem et toto pectore vobiscum oro, ut et vobis et nobis poenas leniat. Grata est autem deo pietas vestra, quod et ecclesiam recte doceri curatis, ut vera fiat invocatio et discentibus opitulamini. Vivunt apud nos honeste, et recte discunt ecclesiae doctrinam Stephanus Mustriez et Stephanus Theani, quibus sumptus praebetis, et deum orant, ut vicissim vobis bene faciat. Etsi autem sciunt vos in his calamitosis bellis valde onerari, tamen orant, ne ipsos in medio cursu studiorum deseratis. Stephanus Mustriez non recusat post hyemem ad vos redire. Si igitur plus impetrare

non poterit, orat ut adhuc hybernis sumptibus juvetur. Video eos timere deum, studiosè discere et tranquillitatem ecclesiae amare. Ideo eos vobis commendo, et reverenter oro, ne eos deseratis. Opto etiam ecclesiae et toti patriae vestrae tranquillitatem. Et si quae controversiae orientur, iudicari poterunt ex confessionestrarum ecclesiarum, quae extat. Bene et feliciter valete. Calendis Septembris anno 1559.

Philippus Melanthon.

(Eredetiye elveszett; helyesírás hibákkal telt másolata megvan ily című negyedréti füzetben: »Protocollum mandata regum et missiles privatorum in paribus remonstratum de annis 1559—1560.« Kassa városa ltárában.)

Székely István levele a kassaiakhoz.

1563. decz. 5.

Gratiam et pacem, salutaremque reipublicae vestrae gubernationem a Deo patre per Christum Jesum praecatur.

Circumspecti et sapientes viri, dominique nobis semper colendi. Digna est laude haec vestra pietas, quod inter tot et tantas externae gubernationis molestias et difficultates, studiosos tamen doctrinae coelestis aliarumque rerum bonarum, plerumque benigne fovere, et liberaliter auxiliis vestris juvare soliti sitis. Faxit Deus clementissimus pater, ut hoc cedat in multam ecclesiae filii sui utilitatem. Intelligimus autem nunc quoque aliquid pecuniae in subsidium studiosorum juvenum, qui discendae doctrinae religionis et aliarum scientiarum causa peregre proficisci coguntur, ex legatione testamentaria honesti cuiusdam viri in promptu et certo numero apud concives quosdam vestrarum dignitatum, viros integerrimos et praestantes, repositum esse, unde talibus, qui pio conatu ad studia capessenda proficiscuntur, ex communi consensu subvenire parati sitis, modo ab ecclesiae piis ministris commonstrentur aliqui, qui sint idonei ad accipienda beneficia. Commonstramus itaque vestris dignitatibus hos juvenes et viros honestos, quorum alteri nomen est Andreas Szamosfalwy, alteri Nicolaus Caroli, qui et antehac usque, testimonio multorum piorum, mediocri cum fructu, ecclesiae in instituenda pube christiana, quilibet eorum suis in locis, Thaliae videlicet et Szantoviae inservierunt, et deinceps egregiam spem doctrinae ingenii pietatis et fidelitatis in officio vocationis suae, omnibus bonis praebent et monstrant. Hos quatenus vestrae dignitates ex ea pecunia ad iuvandos censuerint, nos affirmamus et testificamur in bonum locum, id quicquid erit beneficii cessurum, et ut velint eadem vestrae dignitates, summopere petimus; erit id et Deo ipsi gratum, qui de recompensatione abunde iuxta promissionem suam providebit, et ecclesiae Christi magno usui, hos autem devincient vestrae dignitates in obsequium erga eandem perpetuum. De caetero omnia prospera et foelicem successum gubernationis vestrae precamur. Valete in domino. In pro festo S. Nicolai anno 1563.

Vestrarum dignitatum observantissimus
Stephanus Siculus veteranus ecclesiae filii Dei minister.

Kívül: Prudentibus et circumspectis dominis virtute et sapientia praeditis viris, domino iudici primario totique senatui liberae civitatis Cassoviensis etc. dominis sibi omni observantia colendis etc.

Alatta egykorú kézzel: Stephanus Siculus commendat duos scholasticos Witebergam euntes. Exhibitae die 13. Decembris senatui 1563.

(Ered. papiroson Kassa város ltárban Nr. 2446/132.; zárlatán zöld pecsét, rajta az Üdvözítő álló alakja.)

Károlyi Gáspár két levele.

I. 1563. decz. 9.

Prudentes et circumspecti viri, domini in Christo Jesu honorandi. Servitiorum meorum perpetuam ac humillimam commendationem. Quandoquidem non minus necessarium sit aliorum commodis inservire, quam propriis nostris, itaque his bonis ac piis viris Vittembergam causa studii proficiscentibus ac petentibus me, quo causam commendationis eorum apud vestras dignitates susciperem operam, negare non potui, nec fuit honestum negare, quicumque enim spiritum sanctum Dei accepimus in testimonium gratiae Dei, id sentire debemus, ut omnia fratrum et amicorum bona vel mala nostra ducamus. Hos igitur, Andream scilicet Zamosualui vocatum et Nicolaum Carolium, quorum ille rector Zanthoviensis, hic vero Taliaiensis fuit, vestris dignitatibus commendo, hos vestrae dignitates sui recipiant et amplectantur tanquam organa ecclesiae Dei olim profutura. Ne enim quid aliud de his dicam, nunc quoque summa cum utilitate ecclesiae domini praeesse ac multis, quod sine invidia dictum velim, praeponi possent, sed quo illos Dominus vocat, eundum est. Audio esse aliquid pecuniae isthictes amento legatum a pio, nescio quo homine, studiosis ac repositum esse apud dominos Sigismundum literatum et Petrum Ferenczi: id pecuniae ad alius profanos usus convertere certe non decet, fit enim contumelia et Deo ipso imprimis et homini mortuo atque etiam ecclesiae Domini, et possim resiliare historias, si tempus concederet, quae ostendunt multos horribiliter esse punitos, qui bona ecclesiae invadentes in alios profanos usus convertunt. Promiserant illi domini, quorum prius memini, se communicaturos aliquam partem illius pecuniae his viris, si scilicet consensus vestrarum dignitatum accedat. Vos honestissimi viri singulariter oro simul etiam hortor, quo ecclesiae Domini necessitatem considerantes, ne illi quantum in nobis est desinus. Tantum igitur abest, ut promissis illorum virorum vestrae dignitates refragari debeant, ut potius hortatores esse competit, quo ex illa pecunia aliqua pars his decidatur pro eorum studiis, quae his certe et vita sunt chariora. Id si fecerint vestrae dignitates, Deo imprimis, deinde ecclesiae erit gratissimum. Valere vestras dignitates cupio in Domino. Datum ex Geonez 9. die Decembris anno 1563.

Caspar Carolius pastor ecclesiae Dei in Geonez.

Kivül: Clarissimis et honestissimis viris, consulibus senatuique inclutae urbis Cassoviae etc. dominis in Christo Jesu honorandis.

Alatta más, egykorú kézzel: Lectae senatui die 13. Decembris anno 1563. pastor Gonczyensis commendat studiosos hungaros.

(Eredetije papiroson, zárlatán zöld pecsét.)

II. 1584. márcz. 28.

Mý Karolý Gaspar geonczy predictor, Pap Ferencz kassay, Doczy Andras zýkzay harminczados es Garay Janos thokay, valliuk ez mý leweleouknek rendiben, hogy my leotteonk kezessek az Nagysagos Rueber Janosnenak w Nagk es az w Nagysaga Arwajnak, az zegenj niomorult raberth Garay Jonas deakertt illien okon, hogy az melj hytt lewele Kapy Sandornak Bekthes beknel vagyon tyzen eoth zaz forinthban Jonas deakertt, hogy azt w Nagysagok kj hozathyak Balý agawal az Madarasertt walo kezessegeertt, melj kezessegh teszen ezer forintot az w rezere, es az eoth zaz forinthyath az teoreok deak ezer forinth kezessegenek az felejertt. Az hytt lewelet w Nagysagok kj hozathwan az fezetesnek mogyat igh wegezthwk es rendelthwk w Nagysagokkal, hogy eot zaz forinth penzell forintjath borral, és az eoth fizethwk mester althal fizesswk zent Mihalý napigh, kit ha megh nem fizethethne Nagysagoknak ez megh niomorodot rab Jonas deak, mý ez felwl megh newezet zemeljek thartozzunk megh fizethny. Ez wegezes leoth penigh Kolnicz uram w Nagysaga elwth es Milsteter Berthalan elwth, Kubinj Lazlo es Kugler Sebastian kassay porkolab elwth, kinek bizonsagara aggyuk az mý leweleonket Azzoniunknak eo Nagysaganak es az w Nagysaga arwajnak kezeonk irasa es peczethwnk alatt. Actum Cassoviae 28. die Marcii anno domini 1584.

Caspar Caroli, m. p. (P. H.) Andreas Doczy, m. p. (P. H.)

Paap Ferencz, m. p. (P. H.) Jo. Garay, m. p. (P. H.)

(Rongált eredetije papiroson.)

Guttgesell bártfai nyomdász a kassai tanácsnak naptárakat küld.

1578. szept. 12.

Nachdem ich Ersame undt wolweyse herrn fürnemlichen meine druckherey aufgerichtet hab, gemeinen Vatterlandt durch dise meine Kunst zue dienen, hab ich anfanglichen meinem geringen vermögen nach mit den Calendern angefangen, dieselbigen auff dieses Landes vesta vndt Vren gerichtet mit zusagung dieselbigen hinfort auch auff unserem Horiczontem zue stellen undt zue druckhen. Auff daz ich aber meiner zuessagung nachkhomme bin Ich verursacht worden, den Crakauischen Astrologium durch meine mühe undt umbkosten dahin zue bewegt auf das er obgemelte Calendaria dis zuecumftigen 1579. Jars auff den Caschauerischem Horizontem

gerichtet hatt, dieweil diser Statt Elevatio Poli eigentlich von Apiano undt andern Mathematicis beschriben ist. Darmit Ich aber E. E. W. mein geneigtes, auch dienstwilliges gemüth, welches Ich gegen gemeinem Vaterland auch E. E. W. habe, zue erkennen gebe, habe Ich E. E. W. mit disen hibeÿ ligenden Büchlein, welche E. E. W. wol werden wissen nach gelegenheit vndt ordnung ausszuthaillen, vorehren wollen ganz undt thäniglich bittendt E. E. W. woll Ihnen dise meine mühe, welche Ich E. E. W. zue Ehren undt gemeinem Vatterland zue Nucz, nicht gesparet, angenehm sein lassen. Thue mich auch hinein sambt E. E. W. in schuez vndt schirm des Allmechtigen Gottes, auch E. E. W. gunst undt freundschaft bevehlen. Datum Bartfeldt den 12. September anno 1579. ¹⁾

E. E. W. undt herschafften dienstwilliger
Davit Guttgesell Buchdruckher und mitbürger zue Barttfeldt.

Kivül: Den Ersamen, Namhafften vndt wolweysen Herrn Richter undt Rath der königlichen Freystädt Caschau meinen Insonders günstigen herrn zue handen Caschau etc.

Ugyanitt egykorú kézzel: Lecta senatui die 15. Septembris 1578. David Guthknecht calcographus Barthfensis mittit dono Calendaria nova anni 1579. ²⁾

(Eredetije 3526/69. sz. a.)

A kassai orgona javítása.

1634. jan. 5.

Anno 1634. 5. Januarii conductus est providus dominus Jacobus Koffenberg civis Novi Czans ³⁾ per nos judicem et juratos reipublicae Cassoviensis, ut in templo nostro majori organon extrueret; forma nobis jam repraesentata, quod in se contineat registra uti vocant, seu voces sequentes: principal, octava principalis, cymbalis, quindecima, quinta, mixtura, fleta major, fleta minor, dulcian, sallicinal in pedali, subbass, octava, quindecima, quinta, mixtura. Pro quo labore et omnibus necessariis, per praefatum dominum Jacobum Koffenberg curandis, nos supra nominati paratae pecuniae sumus ipsi numeraturi florenos mille et quingentos hungaricales, asseres item et ligna necessaria, fabros, ferrarium et lignarium cum muratore supeditaturi. Denique pro advectione ladularum vulgo windladen aurigis satis faciemus. In cuius rei testimonium ego Jacobus sygillo meo has obsignavi.

¹⁾ Hibásan 1578. helyett!

²⁾ Gutgesellnek fönti levelére a város jegyzőkönyvében ez olvasható: »Davidi Guttgesell typographo pro calendariis inelyto senatui loco honoris ab ipso oblatis, decrevit amplissimus senatus, ei honorarium datur 10 fl. Renenses. Actum 29. Octobris.« — Guttgesell ezen nyomtatványa ismeretlen.

³⁾ Uj Sandecz!

Caeterum ego quoque Jacobus Koffenberg in isto opere perficiendo summam promitto diligentiam, ita ut nullum alium laborem ad manus sumam, donec hoc organon a me, uti decet, ad finem deductum non fuerit.

(P. H.) Jakob Koffenberg organ. m.

Ü g y v é d v a l l á s.

1639. jun. 18.

Mi mádi fő bíró Bedecz István tanácsommal együtt recognoscáljuk vigore praesentium, mivel jöve mi előnkben szabad királi Kassa várossában lakozó Zarnóczai János, instalván előttünk azon, hogy néhai Samosközi Jánosnének Hajas Anna asszonynak néminemő plenipotentialis constitutióját Thót Eörséböt felől és ugyanazon Thót Eörsébetnek vér szerint való atyjafiának mádi bíró előtt való vallásáról authenticó literali nostro testimonio bizonságot tennénk. Mi azért följlül megirt bíró és tanács iustae eius petitioni et instantiae non reluctando az prothocolumot meghányván találunk ilyen fassiót, mely volt anno 1627. die 19. Februarii néhai Botos Gergely bíróságában, az mely fassio formaliter így vagyon: Kassán lakozó Samosközi János deákné Hajas Anna asszony vallja az ő maga vér szerint való atyjafiát, Thót Eörsébetöt, hogy mindenkoron vallhasson akárkit bíró uram előtt procatornak Domahidi Istvánné ellen. In cuius fassionis testimonium firmitus et robur nos quoque praefatae personae Joanni Zarnoczai has literas authenticó oppidi nostri sygillo munitas ac corroboratas exhibendas esse statuimus ac volumus. Actum in oppido Maad ao 1639. die 18. Junii.

(P. H.)

Idem qui supra.

(Eredetije Nr. 6731.)

1653. okt. 6.

Én Spangowszki János adom mindeneknek tutára, az kiknek illik, hogy szabad királyi Kassa várossában laktomban mind addig is, valameddig az conciviséget fel nem váltom, képiróságomnak mesterségével nem élek. Melynek bizonságára attam ez levelemet kezem írásával megerősítvén. Költ Kassán die 6. Octobris ao 1653.

(P. H.)

Jan Spangowsky.

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

ADATOK

BOCSKAY ISTVÁN KORÁNAK TÖRTÉNETÉHEZ.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

A XVII-ik század nagy nemzeti küzdelmeinek sorát megnyitó ezen, habár rövid, de következményeiben igen fontos kor-
nak történeti anyagából már meglehetősen gazdag részlet látott világot. Lőcse város levéltárának 1780-tól 1848-ig terjedő részét rendbeszedés végett átvévén, néhány »Sine dato« felíratú csomagra akadtam. Ezen félretett iratok közt találtam a Bocskay korában tartott országos és particularis gyűlések iratait. Összehasonlítottam azokat a Katona: Hist. crit. XXVIII. Tom. 9., — Mikó Imre: Erdélyi történelmi adatok III. köt. Szepsi Laczkó Máté krónikájában, Podhraczký: Illésházy István életében (Új magyar muzeum VI. foly. 3. köt. 1856.) és a Horváth Mihály által közölt. valamint az akadémiai Monumenták és a Történelmi Társban ezen korra vonatkozólag eddig közölt anyaggal s azt találtam, hogy a kezemnél levők részint még teljesen kiadatlanok, részint az eddig közlötteknel terjedelmesebbek, másrészt míg az idézett írók által kiadott anyag latin fordításban van adva, itten az eredeti magyar szöveg van előttünk, amint azt Lőcse követei leírták és részben az egykorú szereplő hatalmasok aláírásukkal és pecsétjükkel hitelesítették.

Egyelőre csak az *eddig közletlen* és némely téves állítások kiigazítására alkalmas részletek közlésére szorítkozom. Ha érdekes lesz a tárgy, szívesen szolgálok a többi eredeti magyar szövegekkel is.

Bocskay felkelésének okairól Horváth Mihály, Szirmay: Notit. Hist. Comit. Zemplén. 109., Istvánffy Lib. XXXIII. 814. alapján írja: »Rudolf ezen önkényes tette (hogy az 1604. márcziusban megerősítésre felterjesztett 21 törvényhez önkényleg egy 22-iket kapcsolt) olaj volt az izzó parázsra. Az éjszakeleti megyék rendei, kiket Homonnay Bálint az országgyűlésen alkottott törvénykönyv 2-ik cikkének értelmében a megajánlott pénz és hadsegély kivetése végett *Gálszécsre* összehívott, látván a tör-

vénytelen 22-ik czikket, tudtára adták Belgiojoso Barbiano gróf kassai főkapitánynak, hogy e törvénytelen czikkely miatt az egész törvénykönyvet érvénytelennek tekintik s ők az országgyűlésen megajánlott pénz- és hadsegélyt *mindaddig nem állítják ki*, míg e törvénytelen és sérelmes czikkely ki nem töröltetik s a protestánsoknak szabad vallásgyakorlat nem engedtetik.«¹⁾ ... Szepsi Laczkó M. a gálszécsi gyűlést egyáltalában nem említi. Katona röviden csak ennyit mond: »*praeterquam quod nobilitas ac civitatum legati in comitiis coram iudicibus ordinariis questi essent; tum vero postea, primo ad Galszetsium oppidum, ac deinde Nagyidam convenerant, ac nihil fere ad concitandam seditionem deesse aliud quicquam, quam dux et auctor, videbatur.*«²⁾

A Gálszécsen egybegyűlt rendek kedélyállapotát és a segélyadás mértékét legjobban megvilágítja az eredeti határozat:

Conclusio Statuum et Ordinum superioris Regni Hungariae in Oppido Gálszécs die 8-a Septembris congregatorum anno dni 1604.

Quandoquidem Illustrissimus dominus Generalis missilibus suis litteris, mandato speciali sacratissimae Caesareae Regiae Majestatis dni nostri clementissimi adiuncto, Statibus et Ordinibus superiorum istarum Regni Hungariae partium serio committere dignatus est, ut pro defensione et conservatione afflictæ huius patriæ certum aliquem boum sive jumentorum numerum pro devehendis rebus bellicis et munitionibus necessariis, habita cum civitatibus liberis mutua celerique transactione, absque omni dilatione Cassoviam sistere deberent. De victualium denique ad castra, ob evitanda ulteriora damna, cum idonea comitiva devectione, aliis novissime ad Status datis suis litteris requisivit, Status et Ordines eas ob causas hic in oppido Gálszécs 8. die Sept. simul convenire, de praescriptisque simul tractare et concludere opere pretium esse censuerunt.

Quod ad jumenta sive boves pro devehendis rebus bellicis et munitionibus necessariis dandos attinet, licet apud Status et Ordines reliquiarum afflictæ huius superioris partis Regni Hungariae in usu hactenus non fuerit, ut jumenta sive boves ad hanc rem necessarios suppeditassent, siquidem id oneris semper liberis civitatibus incubuisse sciant: *tamen ne videantur benignæ et paternæ suæ Majestatis Caesareae atque Regiæ domini ipsorum clementissimi postulationi refragari*, sibi ipsisque et dulcissimæ periclitanti et labenti patriæ *deesse*, etiamsi tam internorum suæ Majestatis confinariorum, quam etiam aliorum externorum militum effrena licentia sint exhausti et in dies exhauriuntur, in hac

¹⁾ Horváth M., Magy. orsz. tört. Új dolg. 2-ik bőv. kiadás Pest. 1872. 5.

²⁾ XXVIII. köt. 266.

praesenti ingenti necessitate et ruinam extremam cervicibus nostris minanti statu, appropinquante potissimum valido Imperatoris Turcarum exercitu, *a singulis 16 portis* singulum unum bovem jugalem vel equum ordinaturos et Cassoviam se missuros obtulerunt, quibus de solita mercede illustrissimus dominus Generalis secundum contentu articulorum publicarum Regni constitutionum providere dignabitur, vel pretium eorum competens deductoribus eorundem persolvi curabit.

De victualibus in castra devehendis ordinatum est, ut in singulis comitatibus *ad singulas portas singuli cubuli siliginis sive hordei, aut avenae, Cassoviensis mensurae, et singuli sex panes imponantur*, et necessitate expostulante in castra expédiantur, ita nimirum, ut pro singulo cubulo siliginis vel hordei florenus unus, pro avena vero singulo cubulo, singuli denarii 50, per magistros fori aut annonarios solvantur, quibus illustr. dominus Generalis de necessaria et sufficienti comitiva, ne in itinere descendentes et recedentes impédiantur, auctoritate sua interposita et adhibita prospiciat. Nam difficile est, imo impossibile ducunt Status, comitatus huiusmodi comitivam devectoribus adhibere posse, nec diffidunt Status, si disciplina militaris observabitur, effrenis licentia militum compescetur, insontesque serio animadvertetur, sufficientem in castris commeatum futurum.

Admiratione tamen Status et Ordines Regni ducuntur, in hac temporis tempestate illustrissimum dominum Generalem gentibus suae Majestatis per viscera reliquiarum afflictissimi Regni ita dispersis, praepotenti Turcarum imperatoris exercitu appropinquante, et extremum excidium patriae minante, de veteri laudabili consuetudine vestigia praedecessorum suorum harum superiorum Regni Hungariae partium Generalium Capitaneorum non imitari, nullam tempestivam et necessariam cum dominis Baronibus et Magnatibus Comitatibusque per convocationem et consultationem nec de persecutione et continuatione belli, neque de administratione comeatus et victualium, sed nec de insurrectione exposcente necessitate ardua mutuam intelligentiam habere, sed reliquias Regni intempestive tam in personis, quam rebus et substantiis nostris consummere et exhaurire pati. Verendum omnino est, quod si sua illustr. dominatio in castra condescenderit, ne defectus omnium rerum subsequatur, quidque sibi Status exinde augurent, quod omnia ab illis ita occultentur, poenitus ignorant.

Dum haec praemissa tractarentur, plurimae per nonnullos dominos et fratres nostros querelae tam contra illustrissimum dominum Generalem, quam etiam suae Majestatis internos et extraneos milites accesserunt, quod fideles suae Majestatis subditi, contra praerogativam eorum libertatem nobilitarem, non solum bonorum et jurium ipsorum possessionariorum violenta et

illegitima, regnique legibus contraria et nimis deroganti ademptione et potentiaria occupatione (sicut cum libera civitate Cassoviensi actum esse ferunt), sed in religione quoque eorum molestantur, verbi Dei ministri etiam variis a sua illustrissima dominatione et a Walonibus injuriis afficiuntur: opinantur Status et Ordines illustrissimum dominum Generalem articulo ultimo novissimae dietae Posoniensis per Majestatem Caesaream atque Regiam praeter scitum et conclusionem Regnicolarum annexo niti, super quo articulo unanimiter coram camera suae Majestatis Scepusiensi et in aliis authenticis locis solemniter sunt protestati, quod eundem articulum acceptare omnino eis integrum non esset. Et quod maius est, legati Statuum et Ordinum Regni in ipsa dieta quoque solemniter in facto tuendae Religionis protestati extitere, litterasque superinde protestatorias extraxere, Status et Ordines Regni cum inculcata tutela defensuros sese retulere. Propterea Majestatem suam Caesaream atque Regiam, dominum ipsorum, naturalem clementissimumque ob viscera misericordiae Dei oratam habebunt, ut juxta suam benignam oblationem Status et Ordines Regni in eorum immunitatibus et praerogativis, libertatibus, pristinaque religione conservare et manutenere dignetur, ademptaque bona Cassoviensium civitati benigne reddi et restitui demandet; suae etiam illustr. dominationi demisse supplicant. velit suas quoque apud Majestatem Caesaream atque Regiam interponere partes, ut fidelitatis nostrae constantis et indubitatae in isto potissimum perturbato rerum statu gratiosa habeatur ratio, et ab ulteriori hujusmodi illegitima persecutione sua illustrissima dominatio supersedere redemptaque bona Cassoviensi civitati integre restituere dignetur. Alioquin nolle velle protestationis in dieta proxima regni emanatis accomodare sese cogentur.

Nec hoc praetermittendum censuerunt Status, ut intolerabilia damna et nocumenta inenarrabilia per Walones rubei item flavi colorum, aliorumque ordinum milites, quae in dies effrena cum licentia passim patrantur, silentio praetereant. Si quidem illustr. dominus Generalis multoties superinde extitit requisitus, nullum tamen Status relevamen sentire, nisi deinceps cohercebuntur et petulantia eorum compescetur, insolentiam eorum amplius non laturos, sed regni publicis constitutionibus superinde editis usuros sese Status et Ordines solemniter declarant. Actum in Gálszécs die 8. mensis Septembris anno dni 1604. Status et Ordines partium Regni Hungariae superiorum in oppido Gálszécs congregati. ¹⁾

Van ezen végzéseken a dolgok folyása fölött egy kis csodálkozás, egy kis protestatio, egy kis neheztelés, egy kis harag, sőt a végén egy kis fenyegetődzés is; de azt, hogy a gálszécsi ren-

¹⁾ Lőcse levéltára III. oszt.

dek az országgyűlésen megajánlott pénz- és hadsegélyt mindaddig ki nem állítják, míg a törvénytelen és sérelmes czikkely ki nem töröltetik és a protestansoknak szabad vallásgyakorlat nem engedtetik, — kiolvasni semmiképen sem lehet. Hogy az ilyen határozatlan követelésekre, hogy ne mondjam igenis alázatos hangon tartott könyörgésre Belgiojoso igen keveset adott, talán mondani is felesleges. Kitűnik az Bocskaynak a szerencsi gyűlésre szóló meghívó leveléből, melyben írja (Katonánál latinul közölve id. köt. 307. stb.) »qua stante ac stabilita, nobis certa salutis et vitae pernicies et clades ac non dubia mors in horas expectanda esset. Quod id ipsum ex iis quoque Barbiani, caesariani Cassoviae praefecti, responsis, quae ille nuntiis vestris, quos e conventu vestro Galszetsiano semel atque iterum ad eum tuendae religionis causa miseratis, intelligere potuistis etc.«

Bocskaynak 1604. novemberben *Kassán* időzését az említett írók csak röviden érintik, de egyik sem látszik tudomással birni a *nov. 24-iki gyűlésről*. Lőcsét Bocskay következő levéllel hívta meg: Steph. Bochkay etc. Prudentes etc. Sine dubio notum est vobis, hostes iam non procul a nobis abesse. Cum autem certo exploratum habeamus Baastam et a Sacr. Caes. Majestate et Seren. Archid. Mathia ea instructione ad has partes missum esse, ut negotium atque controversia non armis, sed pacis conditionibus dirimeretur. Ut igitur sciatis nos diligentem vestri, vestraeque permansionis curam habere, ut possitis in posterum quoque una cum caeteris liberis civitatibus tuti esse: vobis praesentibus injungendum duximus, uti Judicem primarium, adiuncto ei uno Senatore ad futurum 24. praesentis mensis huc ad nos expediat, qui una nobiscum in castra veniant. Nos enim in persona hinc Cassovia movebimus, erunt nobiscum dnus Judex et senatus Cassoviensis, ut si ad concordiae tractationem ventum fuerit, etiam vos ne videamini in publico negotio et communi permansione patriae posthabiti fuisse. Secus non facturum. Datum in Civitate nostra Cassoviensi 20-a die mensis Novembr. anno domini 1604.

Stephanus Bochkay, m. p., N. Kathay, m. p. cancellarius.

A fejedelem a meghívására összegyűlt rendekkel tartott is tanácskozmányt. Erre vonatkoznak a következő, tudtommal még nem közölt iratok:

1. *Propositiones Ill. Dom. Dom. Steph. Bocskay, Principis Transylvaniae, partium Regni Hungariae Dni, ac comitis Siculorum, Statibus ac Ordinibus partium Regni Hungariae superiorum pro nunc congregatis extradatae. Cassoviae nov. 1604.*

I. Miérthogy az úr Istennek segítségéből az alattam való vitézekkel egyetemben az kardot azért kötöttem fel oldalomra, hogy az szegény hazánkknak az ő megromlott szabadságát az idegen

nemzetségnek igája alól kiszabadíthassuk és az régi kívánatos jó állapotra hozhassuk; immár az úr Isten az minemő előmenetelt igyekezetünkben és dolgunkban adott, hogy jó része az felső Magyarországnak az szabad városokkal össze az én birodalmam alatt vadnak, kegyelmeteket is penig az úr Isten fejenként felindította arra, hogy ez országunk szabadságának megtartásában egyet akar velem érteni: énnekem is minden elmélkedésem minden gondolatom csak azonképpen vagyon, miképpen az úr Isten után elkezdett dolgokban kegyelmekekkel együtt állandó lehessek és az mellett országunk szabadságát megvédhessük és meg is őrizhessük.

II. De kegyelmekeknél nyilván lehet az, hogy erre engemet ilyen rövid idő alatt a felséges Istennek bölcs tanácsa indította, az mi eddig esett az német nemzetségen, ki ugymint kezdeti volt ez dolognak, arra engem az alattam való vitézekkel együtt nem az magunk haszna keresése, hanem szegény megnyomorodott hazánknek édes szeretete vezérlett. De immár ennek utána, hogy az vitézlő nép is az ő disciplinájában megtartattassék, kinek insolentiaja eddig is akaratom ellen lett és esett, én is peniglen az én authoritásom szerint mindenféle rendeknek igazat szolgáltatthassak, hogy úgy az kívánatos régi szabadságok az ő jó állapotjára hozathassék és ennyi inconvenientiák, disturbiók tolláltathassanak:

III. Kévanom azt kegyelmekektől, hogy kegyelmekek maga hazája szeretetiért és megmaradásaért énnekem mind urak, nemesek és egyéb statusok jószágokrúl bizonyos contributiót rendeljenek, kivél megfizetvén hadamnak, ennyi sok panasz sedáltathassék és az fizetett nép, ha contentus nem lenne az ő fizetésével, cselekedetiért érdeme szerint büntettessenek.

IV. Miérthogy bizonyos hírek vadnak, kiknek az mását kegyelmekeknek közibe küldtem, és hogy agitur de publico corio mindnyájunk bőriben jár, kévanom azt, hogy mind urak s mind nemesek és egyéb statusok, quo meliori possunt ordine et apparatu, personaliter statim et de facto insurgáljanak és velem jőjjenek, kiket ha ellenségünk nem leszen, semmit nem tartoztatok, hanem mingyarást házakhoz bocsátom. hadd lássam én is kegyelmekeknek hozzám való engedelmességét és hazájához való szeretetét.

V. Kegyelmekeknek legyen szorgalmatos gondja az élés felvétele felől is, kinek gondja viselésére rendeljen oly főembereket, kik fogatkozás nélkül az hadnak szolgáltatassák az élést, hogy abbúl fogatkozás ne legyen, az penig itt legyen elrendelve.

VI. Az hadi szerszám alá való barommal, noha az szabad városok tartoznának de jure, de meggondolván az mostani állapotokat és azt is, hogy bizonyos számú gyalogokat kévánunk.

tőlök, kegyelmetek az mi segítséggel lehet nekik, legyen segítséggel abbúl is.

VII. Kévánjuk penig ilyen szükségnek idején az öt szabad várostúl két ezer puskás gyalogot.

VIII. Az ország dicáját, ki az ravoknál vagyon, mind az régi restantiákkal egyetemben in specie mingyárást be kévánom. Azonképen az várasaktúl az régi taxa restantiát megkévánom és újra újakot kévánok.

IX. Az mi egyéb accidentiák volnának ultro citroque, kikről kegyelmetekkel bővebben kellene tractálnom és végezniem, ha az úr Isten egy kicsin idő alatt ellenséget valahonnat reánk nem hoz, kegyelmeteknek minden statusoknak egy generalis gyűlést hirdettetek, holott collatis sententiis mindenről úgy végezzünk kegyelmetekkel, ki hazánknak megmaradására, Istenünknek nevének dicséretére és minden rendeknek szabadságának megtartására lesznek, igyekezvén azon, az én jó istenem gondviselése után az én kegyelmetek között való létemmel szolgálhassak kegyelmeteknek és hazámnak fejem főnállásáig.

Steph. Bochkay, m. p.

(Másolat.)

2. A rendek válasza a fejedelem propositióira:

Mivelhogy az úr Istennek kedves és kellemetes szent akarattjából te Nagyságod az vitézekvel egyetemben a végre kardot felkötvén jött közinkben, hogy az úr Istennek nevének dicséretire elsöben, annakutánna romlott és megnyomorodott hazánknak megmaradására és hitükben megerősítésére hogy kívánságának előtte tülünk vetette legyen Nagyságod az isteni igyekezetit, te Nagyságodnak mint kegyelmes urunknak abbeli hozzánk való jó akarattyát életünknek rendiben meg igyekezzük szolgálni, és tartozunk Istenünknek ő szent felségének te Nagyságoddal egyetemben hálaadással könyörgeni, hogy te Nagyságodat és minket is az szent igyekezetben vigye elé és szerencséltesse mindenekben úgy, hogy az idegen nemzetnek kemény igájából kiszabadulván örülhessünk édes hazánknak régi szabadságának.

Hogy peniglen te Nagyságod az vitézekkel egyetemben az kargyát az úr Istennek szent hírével nem avégre kötötte legyen fel, hogy hazánkban megromollyunk, hanem hogy épülyünk, Nagyságod sok atyánkfiaiak és vármegyéknek panaszaiiban megértette, minemű elszenyedhetetlen gyalázatokval és károkkal illetettek az Nagyságod vitézitől, hogy az úr Isten meg ne haragudjék mind te nagyságodra, mind te Nagyságod vitézire és mi reánk is, az élő Istenért könyörgünk Nagyságodnak, hogy Nagyságod elsöben is úgy orvosoljon meg bennünket, hogy ne lehessen méltó panaszunk az Nagyságod vitézire.

Noha nyilván nagyon nagyságodnál, mennyi inségben és nyomorúságban az hadakozásnak kezdetitől fogván voltunk, de ennekelötte soha rajtunk és édes hazánkon az idegen nemzetektől is nem estek ilyen gyalázatos inségek és károk, mint a Nagyságod mostani hada miatt;

annak felette noha az esztendeibeli országgyűlésben is az római császárnak minemű adót és onust contribuáltunk, kinek jobb része be nagyon szolgáltatva, mindazonáltal az jelen való szükségét megtekintvén és Nagyságodnak jóra való igyekezetit, kevésképpen ha az vitézlő rend jobban megzabaláztatik és jobb rendben tartatik, úgy hogy az urak, nemesek és prédikátorok házaira jámbor fejedelmektől adatott szabadságunk ellen vitézlő rend ne szálljon és szegény emberünket re nyomorgasson. adunk Nagyságodnak minden háztól, az kiről el nem futott és tellyességgel el nem pusztult. sine dolo et fraude az rectificatio szerint egy-egy forintot, kinek beszolgáltatására minden vármegyének gondja legyen.

Jóllehet volnának sok bizonyos okai, hogy az personalis insurrectióra az Nagyságod kívánsága szerint nem léphetnének, mindazonáltal látván az Nagyságod becsületes indulatját, hazánknak szeretetiért valamikor te Nagyságod kiszáll és az szükség mutatja, az kik arra valók lesznek, készek vagyunk Nagyságod mellett személyünkben felülni.

Az mi az élés szolgáltatását illeti, ezt rendeltük, hogy minden kapu után az vitézeknek egy-egy köből zab adassék, annakfelette minden kapu után tiz-tiz kenyér, úgy hogy minden köből zabért kassaiért den. 50 adassék. Annakfelette az kenyérnek az árát az élés mester, melyet Nagyságod velünk egyetemben arra választ, megbecsülje árát, csak hogy békességes jövések menések lehessen az élés hordóknak, meg nem fogyatkozik ebből az tábor.

Mint hogy bizonyos fogyatkozásunk miatt az Nagyságod kívánsága szerint álgyu vonásra való barmokat nem adhatunk, kik Nagyságodnál is nyilván lehetnek: annak okáért kérjük Nagyságodat, legyünk Nagyságod előtt mentek, mert az ki volt, mind magunktól, mind szegény emberüinktől az Nagyságod vitézi által elvitettének.

Az minemű két ezer gyalogot az öt szabad várastól kér Nagyságod, könyörgünk Nagyságodnak azon, hogy Nagyságod az szabad városokat tartsa meg régi szabadságokban.

Az mi az tavalyi és az idei restantiákat illeti, méltó, hogy az N. kívánsági szerint legyenek és az exactorok beszoolgáltatassák, az ki ide hátra nagyon, mind az városok taxájával egyetemben.

Végezetre hogy Nagyságod minket jövőndő gyűlésre igazít bizonyos dolgoknak eligazítására. azt az Nagyságod jó akarattját javalljuk, de az alatt Nagyságodat kérjük, hogy Nagyságod az

uraknak, nemeseknek és egyéb rendbelieknek az Nagyságod vitézei által elvett jószágokat, sőt károkat is megtéríttesse és az mely Nagyságod vitézi azokban volnának, Nagyságod azokat hozassa ki, hogy lehessenek Nagyságodnak nagyobb szeretettel való szolgálai, kiket Nagyságodnak megnevezünk.

Annakfelette hogy te Nagyságodat igyekezetiben az úr Isten megáldja, minket is Nagyságodval egyetemben ez elkezdett dologban szerencsésé tegye: Nagyságodnak könyörgünk, hogy Nagyságod az szerint az mint az kardot Nagyságod felkötötte az vitézekvel egyetemben, mindenféle rendeket ugymint urakat, nemeseket, szabad városokat és az egyházi rendet tartsa meg régi megrögzett szabadságokban és szokott törvényekben, kiért az úr Istentől vehesse Nagyságod örökké való áldását velünk egyetemben. Miérthogy Istennek kegyelmességéből az országok három bizonyos rendelésekről birattatnak, ugymint elsőben az Istennek ígéjének hirdetésével, másodban külső ellenségektől teggyverrel, harmadban törvénnel: Nagyságodnak könyörgünk, hogy az Nagyságod böcsületes tanácsa hazánkbeli urakból és fő nemes személyekből ékesetessék. Azonképen az vitézlő rend is az elszökött szolgálaink és jobbágyunk, az mely kapitányság és hadnagyság alatt találtatnak, megadassanak.

3. Bocskaynak viszonzválasza a rendekhez:

Megértettük az kegyelmek replicatióját; általláttuk kegyelmeknek hazájához és mi hozzánk való szeretetét, azonképen engedelmességét. Engedje meg az mi kegyelmes Istenünk, hogy megfélelhessek mind az kegyelmek hozzám való szeretetinek, mind pedig az közönséges igazságnak; ne is kételkedjék kegyelmek mi bennünk semmit, mert Isten velünk levén mindenben kegyelmekkel egyezni akarunk.

Az mi és pedig az vitézlő néptől esett, szívünk szerint kívánnjuk, hogy ezek ne estenek volna, és ennyi panaszokat ne hallanánk; de kegyelmek ezután is végére mehet, hogy nem mind a mi hajdunktól, hanem az kegyelmek maga jobbágyitól is estenek, de immár hogy utat nyitott kegyelmek reája, azon leszünk, hogy afele panaszok ezután kegyelmektől mi reánk ne jöjjenek, kit immár el is készítettünk, mert egy kapitánunkat egynehány száz lóval afféléknek büntetésére kibocsátottunk.

Az contributiót, kit kegyelmek pro praesenti offerál, nagy neven vettük kegyelmektől, csak hogy kegyelmek kisedelem nélkül szedje ki és szolgáltatassa kezünkben, hogy ennél inkább az sok insolentiák cessáltassanak.

Az élest az mi illeti, abból is az kegyelmeknek jó tetszésén megelégedtünk, csak hogy ezen kérjük kegyelmeket, hogy az porta helyett füstet rendelje kegyelmek.

Az insurrectio felől emberünk által izentünk kegyelmeteknek, arról az kegyelmetek resolutióját várjuk és jó akaratját is.

Az öt szabad várostól az mely két ezer gyalogot kértünk, abból is kegyelmetekért engedelemmel leszünk, csak declarálják magokat, mennyit adnak, mivelhogy ezelőtt is mindenkor szoktak volt adni.

Végezetre, hogy kegyelmetek törekedik azon, hogy az mely uraknak és nemességnek jószágokat és marhájakat az én vitézeim elvitték volna, azok megadattassanak: az minthogy ez derék és nagy dolog, arról kegyelmeteknek mindgyárást nem resolválhatjuk magunkat, mert tudakoznunk kell felőle, kitől, mint s hogy és mért esett, hanem ha az úr Isten az generalis dietát elől hozza, akkor mindenekről kegyelmetekkel egyet értvén minden jót véghezünk, addig is megvállik, ki leszen az mi hűségünk alatt és ki nem.

1605. apr. 17. a szerencsi gyűlés.

Bocskaynak a szerencsi gyűlésre szóló meghívója közölve van Katona id. köt. 306. stb. lapjain. A gyűlés végzéseit közölték Szepsi Laczkó Máté (Gróf Mikó: Erd. Tört. Adatok III. köt. 58 stb.) és Istvánfy lib. XXIV. 823. Bocskaynak kívánságait és esküjét sehol sem találván, itt közlöm:

1. *Postulata ill. dni dni Steph. Bochkay etc. 17. die Aprilis in Zerench . . —*

Miérthogy az szent Istennél úgy volt elvégezve, hogy ez német nemzetségnek ez ő rajtunk való uralkodását, kit sok esztendőktől fogva kedvünk ellen viseltünk, nyakunkról fegyverünkkel elvetnénk, az minemű progressusokat az ellenség ellen ez ideig az úr Isten adott, az kegyelmeteknél nyilván vagy, ki népének nagy kárával, fogyatkozásával volt eddig is előttünk, mi magunk személyében pediglen sem fáradságunknak, sem életünknek, sem gyermekségünkől fogva jámbor szolgálatunkkal talált keresetünknek nem kedveztünk, hanem mindent megmaradásunkért kierogálván vitézlő népre, mindent az mi illet cselekedtünk. Ebben noha sokan országunkban (uti omnes mutationes periculosae solent esse) hol egy felől, hol másfelől nem kevésbé megbántattak, de azt a jövődjő jó reménységért, mint szintén az zűrzavart időben menő úton járók, hogy minden órában az meleg napot várják reájok az eső után, úgy mi is nem sokára aurea tempora exoptatamque pacis tranquillitatem nyervén mindeneket ideig el kell felejtünk.

I. Annak okáért, minthogy Básta Eperjesről (mely város fundamentoma soká országunknak nagy rész romlásának) és római császár hadával hátrább szállottak, ki hogyha Eperjesbe meg-

maradott volna, minden elvégezett akaratunk, szándékunk az volt (kinek okáért kiváltképen mostani napra convocáltuk volt kegyelmeteket), hogy de modo et via, circumstantiis kegyelme-
tekkal szólván s beszélvén, reá menjünk az ellenségre, és vagy helyében vagy mezőn találjuk, Isten segítségéből extrema quo-
que tentemus.

II. De hogy immár hátrább szállott és az mint nálunk tudván vagyon, népét nem tarthatja, akarom ő kegyelmeknek jó tanácsát ebben értenem, micsoda útát kellessék előven-
nünk unanimiter, ki az ellenségnek ártalmára és nekünk jónkra lehetne.

III. Mert bizonyosan tudjuk, mind az győzhetetlen török császár az én kegyelmes uram írásából, azonképen az fő vezér és több passák leveléből, hogy ő hatalmasságának mellénk rendelt hadai egy néhány nap alatt bizonyosan felérkeznek, kinek egy része immár jelen is vagyon, azonképen az felséges Gazy Girady tartarus zultánnak tatár császárnak fia szép had-
dal Zolnoknál vagyon, kik várják, hogy szolgáltatassunk vele. Annak okáért ezeknek jó alkalmatossága által szükség, hogy oly szolgálatot adjunk eleikben, ki nekünk jövőendő hasznunkra legyen.

IV. Kivánjuk azért tudnia kegyelmeitektől ilyen nagy szükségünkben, holott még az idegenek is jó akarattal indultat-
tak mi hozzánk, hogy az országbeliek micsoda jó akarattal és segítséggel akarnak hazánknak ilyen javának véghez vite-
lére lenni.

V. Mert az tudó dolog, hogy ha egyiránt nem fogunk, elő az dologban jó módjával nem mehetünk, az én értelem is penig az hadakozásra szolgáló népnek interteneálására ő kegyelmeknek segítsége nélkül nem elégséges, találjuk fel azért az módját, hogy mind most, mind penig ezután, si maior ingrueret necessitas, mennyire való segítséget tudjunk ő kegyelmeitektől várni.

VI. Azt is tudjuk, hogy sokan posthabito bono publico partibus germanicis adhaeserunt, kik közt vannak etiam liberae civitates, kik mint egy fomites malorum mind minekünk, mind penig felebarátinknak sok károkat, akadályokat, zűrzavarokat szerzettenek ez országban, annak okáért azok felől serio animad-
vertálni akarunk et bona illorum confiscari faciemus.

VII. Továbbá, miérthogy az idő fordulván, az mint az dolgok kívánják, lövő szerszáminkat mikor mezőre kelleik vinni, ahoz barom és szekerek kívántatnak, az szabad városokban penig, kiknek efélét kellene hordozni sokan rebelláltaknak, míg azért vagy sponte, vagy armis az mi hűségünk alá jönnek, kívánjuk azt ő kegyelmeateknél, itt elrendelvén maguk között az álgjukhoz való barmot, szekeret azt oly készen tartsák, hogy ad

primam nostram admonitionem az hova kívántatik oda küldhessék.

VIII. Noha némely vármegyék az hadak mia megsanyarottak, mindazáltal ugyan ad extremam inopiam nem redigáltatának, annak okáért kívánjuk azt, hogy ő kegyelmeknek minden vármegyében bizonyos emberek kezében mindenféle éleést contribuáljon, kiknek mi neveket tudván és őket levelünkkel admoneálván, hordathassuk táborunkban az éleést fogyatkozás nélkül.

IX. Ez elmúlt téli congregatióban az minemű contributiót ő kegyelmek offeráltak volt segítségünkre, abban értjük, hogy némely vármegyében ki is szettenek, kívánjuk azért, hogy az mi ő kegyelmeknél afelében készen volna, mindgyárást hozzák ide, sőt még az régi restantiákban is az mi volna.

Juramentum Principis.

Én Bochkay István Kis-Mariai, ki ez mai napon Istennek kegyelmességéből és az nemes böcsületes Magyarországhban levő öszvegyült uraktól, nemesektől, az vármegyéknek nagyobb részétől és szabad városoktól hozzám ingyen való szabad jó akaratjokból, szeretetekből és régi szabadságoknak módja szerint való szabad választásokból választottanak engemet az magyarországi fejedelemségre, esküszöm az élő Istennek az ki Atya, Fiu és Szentlélek, teljes szent háromság, egy bizony igaz Isten, hogy én az én magyarországi híveimet, kik az én birodalnam alá adták és adják ennekutána is magokat, urakat, nemeseket, szabad városokat, minden rendeket, boldogokat és szegényeket, hitekbén, szabadságokban és törvényeknek minden czikkelyekben megtartom, az országnak velem való végezése és akaratja szerint és az én alattam való híveimet erőm, tehetségem szerint megtartom, és ugyan ezen magyarországbeli híveimmel holtom napjáig egyet akarok értenem, el sem hagyom ő kegyelmeket semmi gonosz szerencséjekben hírek és akaratjuk ellen, kibén Isten engem úgy segéljen.

A korponai gyűlés.

A hazánk történelmében oly nagy fontosságú bécsi békét előkészítő korponai gyűlésre vonatkozó anyagra nézve az említett művekben nagy hézagok vannak.

A magyar rendek nov. 24-iki propositiói és Mátyás főherczegnek azokra adott válasza Ribinyi után Katonánál (id. köt. 451. stb. lapjain) latin fordításban hiányosan, csak kivonatban van közölve. A propositiók önállóan egyáltalában nincsennek közölve. A rendeknek Mátyás főherczeg válaszára vonatkozó replicája Katonánál (id. köt. 436—449. l.) a lőcsei kéziratból eltérő és rövidített szöveggel van meg.

A következőket, mint egészen kiadatlanokat közöljük:

1. Propositiones ceu articuli a seren. Hung. Transilvaniaeque Principe Statibus Regni Hungariae ad deliberandum propositi.

Jól emlékezhetik az nemes ország, minemű nagy nyomorúság, inség és zabotlanság (?) jutott vala az magyar nemzetségen az idegen nemzetség miatt, kinek birodalma alatt volt, úgy annyira, hogy minden szabadságunk láb alá tapostatott és elromlott volt, senki csak az ő maga marhájával se jószágával sem vala szabad, sőt életünket is csak kezünkben hordoztunk, azt is fegyverrel kergették, hasonlóképen hitünkben is kergetni kezdtek vala utoljára, kit az nemes országnak nem szükség sok szóval előszámlálnunk, mert kicsinytől fogván nagyig tudjunk, hogy mindenkéül nyilván vadnak, mely mi szabadságunknak helyire való állatásaért és recompareálásáért, azonképen az igaz religióban szabadon való megmaradásunkért sem felfuakodásinkból, nem valami practica által, hanem az fervor ellen kéntelen fegyvert kellett fognunk. És minthogy minmagunk az sok insig miatt országul elfogyatkozván elégtelenek valánk idegen nemzet rabágátul magunkat megszabadítani, kéntelen az hatalmas török császár oltalmához kellett folyamodnunk. Az minemű progressust penig minekünk az nemes országgal egyetemben az úr Isten immár azután adott, az nyilván vagyon az nemes országnak.

Most penig miben legyen az állapot, hogy az frigy tractálása vagyon előttünk mint az két császár között, mivelhogy annyira vagyon immár a dolog, hogy az mi németvel való frigy volt az török nélkül, semmiképen nem lehet, nem is akarunk tőlök elszakadni mód nélkül: kellett az nemes országot öszvegyűjtenünk, hogy mindazok, az kiket immár Isten segítségéből az idegen nemzet kebléből országunkban megszabadítottunk, nekünk és kezünknel megmaradjanak és ezután az többit is recuperálhassuk, avagy ha frigynek kelletik lenni, az oly módjával legyen, hogy az országnak jövendő megmaradására és szabadságunknak restaurálására és hitünknek szabad exercitiomjára lehessen. Mely frigy tractálásához minthogy hozzá is kezdtünk, sok okokért mint Konstancinápolyban mint penig Bécsben követeket kellett statim et de facto küldeni, kívánjuk az nemes országtól:

I. Elsőben azt, hogy azoknak mindkét rendbeli követeknek illendő költséget és ahoz való szükséges dolgokról, főképen az törököknek való tisztességes ajándékrul végezzen az ország.

II. Minthogy penig interim, míg az véghez megyen, és azután is szükséges leszen, vitézlő népet kell tartani az országban, noha tudjuk bizonyly, hogy elég pusztulásban és nyomorúságban vadnak az országbeliek minden rendbeli hadaktul, de-hogy hazánknak jobb módjával szolgálhassunk és az frigy tractá-

lása alatt valamiképen az ellenségtől meg ne csalattassunk, kívánjuk, hogy az ország contributiót vegyen fel minden fejtől két-két forintot az vitézlő népnek interteneálására.

III. Hasonképen, hogy az ezer kék gyalognak tartása minő szükséges legyen, tudjunk, hogy érti az ország, azt hogy continuálja, kívánjuk.

IV. Mindezeknek felette minthogy mindent csak az gyalog által véghez nem vihetni, hanem szükségesképen lovas hadnak is kell udvarunkban lenni, és lám az ország ennekelőtte is continue tartott az végházakban, az helyiben ezer lovas tartásék udvarunkban, ki úgy az országbeli fő emberekből állana, és a fizetés ugyanarra kellene, főképen minthogy még bizonyos lakásunk itt az országban nincsen, hanem gyakrabban mezőben kell foglódunk, hogy azok lennének mellettünk, kívánjuk.

V. Az mely urak és nemes emberek találatnának olyak, kiket az mi hadunk meghaladott volna és ide az gyűlésre az mi hivatalunkra nem jöttek sem küldettek, sőt az országgal most sem akarnak együtt érteni, azoknak jószágok hogy confiscaltassanak és ők magok notában incurraljanak tanquam contra statum sese erigentes.

VI. Minthogy végházak épület nélkül most sem lehetnek, mint előbb, az előbeni constitutiók szerint az gratuitus labort rendelje el az ország az végházakhoz.

VII. Értjük azt, hogy külömbféle restantiák vadnak, némely dicatoroknál és perceptoroknál ugyan feles pénz is marad az országnak, kit ők talán elhallgattanak, azért az ország végezzen arról, az restantiákat mint kell kiszedni, és számot mint kellene az perceptoroktól venni; és az kik engedetlenek lennének avagy adóssá maradnának s nem akarnák megfizetni, mint kellessék ellenek procedálni.

2. Articuli dnorum Baronum etc. in generali eorum congregatione pro 1. die Decembris an. dni 1605. indicta et Carpone celebrata.

Nos Stephanus etc. (a szokásos bevezetés), quorum articulorum tenor talis est.

Az ő felsége propositióiból ő felségének az országhoz való atyai nagy gondviselését és szorgalmatosságát, melylyel az magyar nemzetnek és megnyomorult országunknak siralmas állapotját óhajtván keserüli és jó akaratjával minden módon oltalmazni és megsegíteni kívánja, megértettük. Ez ilyen jó akaratjáért ezért és ő felségének hozzánk való kegyességéért, főképen hogy az sok külömb külömbféle nyomorúságiunkból, melyekkel az idegen nemzetségtől meg valánk terheltetvén nemcsak az sok nagy fárasztó hadaknak idején, de egyéb időben is régi ótától fogván az békekészes szent csendességre és nyugo-

dalmas szabadságunkra akar ő felsége hozni, örök hálaadással tartozunk.

Ezekért kívánjuk ezt is ő felségétől, hogy az jó igyekezetet és jó akaratot ő felsége nemcsak megmaradni, de sőt naponkint nevedetni engedje enmagában, ki legyen nemcsak nekünk és hazánknak megmaradására, de főképen az Istennek nevének dicséretire, mely nélkül heában leszen minden igyekezetünk és kívánságunk.

Az mi pedig illeti ő felsége kívánságát, jóllehet vötte ő felsége eszében és ugyan kész szívvvel tapasztalja naponkint az mi nemes országunknak mennyi sok számtalan nyomorúságokban forgott igen nemcsak az egynehány elmúlt esztendőben az sok külömb külömbféle nemzetségnek, töröknek s tatárnak és az kénlódó kereszténységnek számtalan inségi és szabadságtalanságok, mint most is naponkint sok inséget szenved, melyek miatt immár csak alig vehetett valami lélegzetet, úgy elfáradott és elnyomatott, mindazáltal minthogy látjuk teljességgel, hogy az veszedelemnek útján forgunk és hogy annál gonoszabb állapotba ne jusson ügyünk, az mire elégségesek lehetünk, ő felségének kívánságait mindenestül meg nem vethetjük, hanem erőnk felett igyekezünk ő felsége mellett valamit cselekednünk.

Azért az mi ő felségének első kívánságait illeti, tudniillik az külömb külömbféle követekre költséget, az töröknek tiszteséges ajándékot, az fistektől való contributiót, az ezer kékeknek és ezer lovasnak udvarnál való megtartásokat, minthogy felettebb volna mindenkit praestálnunk az országnak nagy pusztasága miatt, mégis azért egyenlő akaratból végeztünk, hogy minden füsttől ő felségének két-két forintot adjunk, magunk személyétől megint, mint urak s nemesség, minden rendbeliek kik vannak, magunk erszényéből minden rótt füst után egy-egy forintot, úgy hogy nem az jobbágyokkal fizettessék meg azt, hanem az földesurak magok. Azt pedig praestálja pro hac tantum vice, de annakutánna ő felsége az országot ne terhelje régi szabadságunk ellen.

Mely két-két forint contributiójának fizetésében mint uraknak, nemességnek és minden rendbelieknek, sőt az ő felsége jószágai is includálatnak, annak felette az kinek ő felsége az vitéző rend közül is jószágokat adott és az többi is ez contributiótól szabados ne legyen, hanem az egy-egy forintot praestálja maga, jószága hasonlóképen a két-két forintot. Ezt peniglen két terminusra szedjék ki, az első terminusra az felét, az az ad festum Conversionis beati Pauli apost. proxime venturi anno 1606., a felét pedig pro festo divi Georgii martyris similiter proxime venturo, de úgy, hogy interim ő felsége ez sok inséget és nyomorúságokat, melyben az hajduság és szolgáló nép miatt vadnak az ő felsége hívei, elvegye rólunk, mert ha el nem veszi, semmit

nem praestálhatnak, minthogy elég fogyatkozott állapotban az szegénység az nemességgel egyetemben, de ha az rajtók leszen, annál is inkább megfogyatkozik.

Az ki penig ellent tartana az contributiónak kiszedésében, observuntur super eo constitutiones superiorum annorum contra tales editae.

Ez dicának avagy contributiónak kiszedésében observáltassék az előbbeni connumeratio, hanem az hol rectificálni kell, rectificáltassék, az égett házat és pusztát vegyék az régi szokás szerint.

Az hódultak, minthogy régi szokásunk, most is felit adják annak az contributiónak.

Az egyházbeli nemesség és címeresek, kiknek nem rónak, továbbá molnárok és egyéb rendbeliek, kik annakelőtte contribuáltak (az praedicatoroktól és falubeli plébánosoktól megváltván) iuxta possibilitatem mint szabad városokban s mint az kik kívül laknak, az viceispánok által az 1596. esztendőbeli constitutiónak 10. art. és több constitutiók szerint taxáltassanak.

Annak a contributiónak onusát az 13 város az Zepes vármegyében supportálja, mivelhogy az országban lakoznak, méltó, és azon periculumban vadnak, kiben mi.

Hogy az kiket ő felsége az gyűlésre ide hivatott és nem jöttek és némelyek olyak volnának, kik nem akarnának egyet érteni, sőt mindenben velünk ellenkeznek, azoknak jószágok elfoglaltassanak és notában incurrálnának kívánja ő felsége: erre az ország nem mehet, mert non est praesentis temporis; mindazáltal szeretettel intjük őket, hogy az magyar nemzettel egyet értsenek és velünk egyetemben országunknak szabadságát oltalmazzák. Annakfelette ex superabundanti hogy az ő gonosz akaratjokat letegyék, ad respiciendum praefigáljuk nekik ez jöendő 1606. esztendőben kevetkezendő diem Purificationis beatae virg. Mariae, kik ha in gratiam S. Serenitatis addig redeálni akarnak, bene quidem, alias ex praeterito termino szabad legyen ő felségének az olyanoknak jószágokat jure belli elfoglalni.

Az gratuitus labort azomba hagyja az ország, mint az elmúlt 1604. esztendőben Pozsonban elrendelték volt; hol penig valami új limitatio valahol szükséges volna, ezekben ő felségének authoritást ad az ország, hogy ő felsége az tanácsuraknak akaratjokból elintézzze.

Es minthogy mondatik némely generalis perceptoroknak és dicatoroknak néminemű summáknak az ország pénziből az kezeknél lenni, kik közül generalis perceptorok ezek voltak: in superiori Hungaria Szokoli Miklós, Bornemissza György és Köködy György, méltó hogy — (eddig a kezennél levő magyar szöveg. Az ezután következőket egy német szövegből fordított-

tam át) azok számadást adjanak Sereney Ferencz, Mladoszovicz Péter és Kapronczay György uraknak, ha ezek őket a végett Kassára idézik. Ha némelyek azon dicatorok és perceptorok közül ez ideig elhaltak volna, azoknak özvegyei és örökösei tartozzanak a bevételekről és kiadásokról számolni. Ha valaki ennek ellenszegülne vagy beszámolni nem akarna, vagy számadása nem találatnék rendben, azzal a múlt években alkotott articulusok szerint kell elbánni, és jószágaiból szerezni kárpótlást. Azonfelül igen panaszkodnak a perceptorokra, hogy a szegény falusi bíraktól a czédulákért (wegen die Zettel) sok pénzt vesznek és őket módfelett zsarolják, azért rendeljük, hogy a perceptorok díjazásukkal ériék be és elégedjenek meg, azonfelül a szegény parasztoktól semmi fizetést se ajándékot ne vegyenek az 1567-iki 11. artic. terhe alatt. Hasonlóképen bűnhődjenek azok az 1550-iki 27. artic. szerint, akik a szegénységtől többet zsarolnak ki, mint a mennyivel az tartozik. A viceispán és a szolgabírák, meg a jegyző se vegyenek többet, mint amennyi őket a constitutiók szerint illeti.

Minthogy eddig az országos jövedelmek és birtokok több ízben az ország és ő felsége nyilvános kárával elosztattak és szétدارoltattak és azokat nem csak ő felsége, hanem ő felségének generalisai és fő emberei tetszésük szerint elajándékozták, az egyházi és világi személyeknek, rokonaiknak tulajdonát képező birtokok némely falvakban 2, 3, sőt 4 személynek ajándékoztattak, és így a szegény emberek nagy kárt szenvedtek: azért ilyesmit ezután a fejedelmen vagy az általa megbízotton kívül senki se merjen tenni. Amit eddig a generalisok egynek vagy másnak ajándékoztak, az ne legyen érvényes és minél előbb vétessék vissza attól, akinek adattak.

Azon papi jószágok, melyeket ő felsége az ország iránt érdemeket szerzett és azzal híven tartóknak elzálogosított vagy eladott, azok maradjanak kezüknél a legközelebbi országgyűlésig. Azon állami jószágok is, melyekre a fejedelem vagy Illésházy úr pénzt vettek fel, amennyiben a kölcsön a hadsereg eltartására vagy az ország egyéb szükségleteire fordítottatott, kiváltásukig maradjanak a zálogtulajdonosok kezén.

Olyan generalisok is akadhatnak, kik ő felsége és az ország kárával a városokban, várakban és más helyeken kezükre került pénzt és pénzürtéket, mely a hadiszokás szerint ő felségét illeti, vagy maguknak tartják meg, vagy imide amoda szétosztják: azért kívánjuk, hogy az ilyen vagyont, bárminő legyen annak értéke, összegyűjtsék és ő felsége perceptorainak átadják és ezentúl fejvesztés terhe alatt olyan visszaélést el ne kövessenek, hogy ezentúl ez ilyen pénz és vagyon az ország szükségletére fordíthatassék.

Amint a múlt szerencsi gyűlésen egy értelemmel elhatároztuk, hogy azoknak, kiknek jószágaik ezen felkelés alatt elvételtek és azon híveknek, kiknek jószágait ő felsége elfoglalta, kik ő felsége ellen kardot nem vontak, és másoknak, kik neki alávetették magukat vagy ezentúl meghódolnak, az ilyenek elfoglalt jószágai jogos tulajdonosaiknak adassanak vissza a jövő pünkösdig. Akik pedig az ilyen jószágot elajándékozták vagy az elfoglaltaknak visszaadását megtagadva a mondott időig vissza nem adva bírnák, azok nota infidelitatis alá esznek. Ezen articulummal ezen megerősíteni és a jövőben megtartani kívánjuk ugyanis, hogy az elfoglalt birtokokat ne csak ő felsége adja vissza, hanem azok visszaadására mások is kényszeríttessenek.

A szerencsi gyűlés azt is határozta, hogy az ő felsége híveinek bárminő néven nevezett elvett birtokai a főispánok által sine litteris exmissionalibus, sub poena majoris potentiae et refusione dupli azonnal jogos tulajdonosaik birtokolásába helyezzessenek vissza. Mert sokan vannak az otthon maradt nemesek közt, kik a haza érdekében semmi hasznosat nem tettek, magukat semmire sem engedték használni és senkinek sem szolgáltak, csak másoknak házáat ostromolták, elpusztították, birtokaikat elrabolták: azért a mondott articulum megkívánjuk újítani, hogy a főispánok, mindenik a maga megyéjében a jogtalanul elfoglalt birtokokat annak értelmében jogos tulajdonosaiknak szerezzék vissza. Hasonlóan kell eljárni mindazok irányában, kik ezen zavarok közben jószágaikat elveszték és azoktól megfosztattak; mert nem méltó, hogy a jogos örökösök hűségük mellett (minthogy mi szabadságunk visszaszerzése végett kötöttük fel kardunkat) birtokaiktól megfosztassanak, hanem mivel mi szabadságunkért harczolunk, inkább méltó, hogy azt egymásközt annál buzgóbban megőrizzük.

Ezeket kívül vannak még más, részint szabadságainkat, részint az ország jóllétét illető vagy a bűnöket büntető és a jókat jutalmazó articulusok, melyeket ez úttal is megújítani és megerősíteni kívánunk, és kérjük ő felségét, hogy azokat, mint ezelőtt is, kegyelmesen elfogadni és végrehajtani kegyeskedjék, hogy mindkét szabadságunk épségben tartassék és azok által Isten haragja s az arra következő büntetés rólunk elfordíttassék.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum etc. a szokásos megerősítési záradék.

Közli: DR. DEMKÓ KÁLMÁN.

BÜNTÉNYEK ÉS BÜNTETÉSEK.

Alig van valami, mi nagyobb világosságot vethetne a kor felfogására, hitére és tévedéseire, mint a nyilvános ítéletek, melyek valamely büntény megróvására hozattak. És valamely idő és korszak megérthetése tekintetében csak örülhetünk, ha ilyen ítéletek hiteles alakban feljegyeztettek és csonkítatlanul megóvattak. Így történt az a Lőcsei Krónikában is, hol más fontos eseményeken kívül a városi tanácsnak, — mely a jus gladium jogával bírván, főbenjáró büntények felett is ítél, mint ítélőszék szerepel és könnyebb, súlyosabb esetekben ítél — ítéletei feljegyeztettek.

Ilyen ítéletekre, — miképen a XVI—XVII. században Lőcsén hozattak, — akarom az olvasót figyelmeztetni.

1516-ban feria sexta ante Cantate egy szolgáló gyermekét megölte, melynek atyja valószínűleg Babst János, Babst Cyriacus fítestvére volt; a szolgáló büntényét a torturában bevallván, karóval agyonszurattott és élve eltemettetett.

1517-ben vasárnapon a boldogságos szűz születése előtt egy asszony lopással vádoltatván, a torturától való félelemből kötéllel végezte életét és a hóhér által a városon kívül hurczoltatván, az akasztófa alatt eltemettetett.

1550-ben junius 7-én Lőcse annyira a lángok martalékává lett, hogy körülbelől 800 házból csak 118 maradt meg. Akkor elhamvadtak: a szép városház, 4 harang a toronynyal együtt, minden szabadalmak, könyvek és pénzek. 60 személy vesztette életét. A tűzvész Hagner János fegyvergyártó házában keletkezett, kit Krakóban megfogtak és élve megégettek. Lőcse városa e szerencsétlenségére e szép Chronosticonok irattak:

soL erat In CanCro, LeVtsChoVIA pLangIt In Igne
septIma LVX IVnI terrIs Vt orta fVIT

vagy:

nobILIIs Vrbs opIbVsq potens LeVtsChoVIA seMper
aspICE nUnC tristIs, IgnIbVs Vsta IaCet. ¹⁾

¹⁾ Wagner, Analecta Scepusii. II, 17. 56.

1563-ban sz. Antal napján Feigel Péter Augsburgi János szolgáját Bethlenfalván elfogatta, mert Krisztina nevű leányának tőle gyermeke született. Feigel az eperjesi hóhér által a következő hétfőn lefejeztette a nevezett szolgát. A nép ezen esetre gúnyverset csinált:

Ein Kind geborn zu Bethelsdorf ¹⁾
 Desz' freuet sich ganz Kabeszdorf, ²⁾
 Das Kind das hiesz Regina,
 Sein' Mutter hiess Christina.

1582-ik évben jan. 29-én egy szatócsné, ki paraszttól származott gyermekét megölte, élve elásatott. ³⁾

1573-ban június 13-án a hóhérnak különös baja történt. Két zsványt kellett volna kivégezni, az egyiket felakasztani, a másikat kerékbe törni. Midőn az akasztófa falára felmászott, az iszákosság következtében szédelgést kapott és lebukott. Jobb lábát a térden alúl eltörvén, a gonosztevőkkel együtt szekéren a városba vitetett. A bűnösök azonban Késmárcra hozattak és más nap, június 14-én kivégeztettek.

1583-ban ápril 8-án és megint ápril 22-én egy kárposztos Szepes-Váralját felgyújtotta. Ezen súlyos bűntényei következtében május 1-jén húsa fogóval szakgattatott.

Hogy csakugyan Szepességen is a boszorkányság hite uralkodott és hogy a boszorkányoknak tartott asszonyok rendesen kegyetlenül büntetettek, arról a következő élethű példa is tanuskodik:

1603-ik évi aug. hó 23-án Melczerin Benedik nevű vén boszorkány, ki az embereknek nagy kárt tett, lefejeztetett. A boszorkány gyóntató atyjának nem akarta bűneit bevallani, sem arra nem volt birható, hogy a szentséget felvegye. Miután a vérpadra kísérték, a lelkészhez így szólott: én nem vagyok bűnös, sem istennek, sem embernek nem tettem rosszat. A Miatyánkot sem akarta imádkozni és testestül-lelkestül az ördöghez szállott. Kivégeztetésére rövid idő múlva nagy zivatar keletkezett erős jégesővel, mely a szegény emberek nyári termését elverte.

1617-ik évben szept. 7-én csötörtökön éjjel egy órakor Wiesner Baltzer egy mészáros a városi szolga tudtával a tömlöczből elszökött, hova istentelen szája miatt vettetett. Más nap, mint hatóság-gyalázó büntetésének ment volna elébe. A bűnös a vízi lyukon, közel a hóhér lakásához, kiszökött a városból. Szept. 13-án a sz. beszéd ideje alatt Taubreich Bernert ketté metszette nyakát

¹⁾ Bethlenfalva.

²⁾ Káposztafalva, Bethlenfalva szomszédságában.

³⁾ Wagner II. 18.

a rossz lelkiisméret furdalása következtében, minthogy Wiesner Baltzert segítette a szökésben.

Egy különös büntény történt az esti órákban aug. 10-én 1625. évben. A városi pincze, melyben a város bortermése méretett, sok vendéget foglalt magában. Azok között Unterbaum Pál asztalos és képfaragó és társa Treibenwald Márton, szintén asztalos, helyet foglaltak a szerény pincze helyiségeiben. Mivel Treibenwald szeme világát veszítette, nevezett társa kínálkozott, hogy őt haza fogja kísérni a pinczéből, melyben együtt csak egy itcze bort ittak. Utközben Unterbaum vak társát két kenyérréssel megtámadta és őt szurással halálosan megsebesítette, úgy hogy nem-sokára bele is halt. A tettest megfogták és bezárták. A szerencsétlen halott temetésén a ravatal mellett két városi szolgától kísérve kellett mennie. A sírnál is ott kellett állania. A halotti beszéd alatt a templom előcsarnokában a városi szolgák mellett időzött. Azután aug. 19-én a pelengér előtt karddal kivégeztetett. Miután az egész asztalos czég közbenjárt a halottért, teste a hóhér által nem érintetett többé, hanem koporsóba tétetett és a templom kerítésébe eltemettetett. A közbenjárásnak tulajdonítható, hogy az eltemetésnél az iskolás gyermekek is még énekeltek, mi a kivégeztetéseknél rendesen nem volt szokásban.

1640-ben szept. 26-án a bíróság az akasztófát újra felépítette. A czéhek kibontott zászlókkal és dobörgés mellett szintén kivonultak. Az építészeti felügyelő (Bauherr) az első csapást mérte a vesztőeszközeire, azután következtek a kőmivesek, a vinczérek ¹⁾ (Weinhauer), az ácsok és mások.

1642-ben aug. 13. Batscha Péter a leibitzi határon felakasztatott. A torturában bevallotta, hogy Lőcsén sok timármestertől gyakran bőrt lopott, melyet azután Lengyelországba vitt vagy a cipészeknek Bélán, Nagy-Lomniczon és Késmárkon elárusított. Azt is bevallotta, hogy két más czimborájával a lőcsei nagy templomban Thurzó sarkantyuit ellopta. ²⁾ Azt is elbeszélte, hogy több uraság udvarait kirabolta, és hogy két czimborája Lapschból való volt.

A kihágások a hatodik parancsolat ellen, keményen büntetettek. 1644-ik évi márcz. 4-én N. János trombitáslegény paráznság miatt, melyet egy dobos leányával üzött, ki a bírónál szolgált, a hóhér háza elé állíttatott és egy évre a városból száműzetett. Éppen akkor Türkh Gáspár, Nitsch Tóbiás festő leányával a hóhér elé állíttattak, mivel a lelkész urat megcsalták,

¹⁾ Lőcse városának Liszkán, Erdő-Bényén nagy szőlői voltak, melyek 400—500 hordóból álló bortermést adtak.

²⁾ Thurzó Kristóf sarkantyuit 1637. okt. 7-én, Thurzó Szaniszlót pedig 1640. jan. 18-án lopták el.

legénynek és hajadonnak hirdetvén magukat, ámbár az esküvő előtt már nem voltak tiszták. Két évre a városból száműzettek. Hasonlóképen egy bodnár, Sterkenreich András fogadott leányával is két évre száműzetett, mivel idő előtt együtt éltek (weil sie zu bald zusammengekrochen.)

A hivatalnokok bécsülete szentnek tartatott. 1644-ben július 15-én Graff Mihály bíró 100 frtnyi birságot fizetett, mivelhogy a városi kapitány becsületes nevét és hivatalát megtámadta.

1646-dik évi aug. 31-én Sambo Jakab késgyártó Sperlingfangerin leányával Zsófiával elővezettetett, mivel idő előtt paráznaságban éltek. A büntetés 50 frtra az egyház javára szólt.

Ugyanazon év nov. 31-én André György 100 frtra büntetett, mivel a danczigi kereskedők kelméit az ő neve alatt becsempészte a városba.

1647-ik évi jan. 28-án egy gorgi paraszttól a lovat elkobzták, mert a városi erdőbe hajtotta. Itt meg kell jegyezni, ha kezeset nem állít és három nap múlva nem váltja ki az elkobzott lovat, akkor az a szolgabíróhoz küldetik. Azon paraszt azután 20 frtra büntetett, mely összeg azonban 13 frtra szállítatott le.

Ugyanakkor Keyl Gottfried, boroszlói ember 150 tallérral megbüntettetett, mivel a borházban törét kihuzta és azzal az asztalt verte; azonkívül még Gletzel urat és feleségét szidalmazta és a koresmárosnét arczul csapta. Sok kérelemre 25 tallérral elégedtek meg.

1647-ben február 25-én Bezan Jakab pórul járt. Egyházi, 40 frtból álló büntetésre és 14 napi fogságra ítéltetett, mint-hogy idő előtt feleségével közösült.

A czehek tagjai nem ritkán a hatóságok ellen is felléptek. Így tette azt márcz. 29-én 1647-ben Groszmann nevű takács, ki oda nyilatkozott, hogy a hatóságnak semmi köze nincsen kézműve alapszabályaiba. Huszonöt forinttal lett elmarasztalva, valamint 14 napi fogsággal a töröklyukban, — Türkenloch — mely azonban sok kérelemre hóhérlakásra módosított.

1647-ben ápril 24-én Fux úr negyven forinttal lett megbüntetve, minthogy majorjában a szolgáló vigyázatlansága miatt majdnem tűz ütött ki.

Ugyanazon év május 10-én Keil Frigyes, egy paraszt 12 frttal megbírságotlaltott oly meghagyással, hogy 3 nap alatt feleségével a városból távoznia kell, minthogy a bíró urnak több más tanú jelenlétében ellenmondott, akármit is meghagyott neki, a töröklyukban (Türkenloch) is ült.

Eljegyzési ügyben következő ítéletet hoztak: 1648-ik évi szept. 25-én Schöberchen Bendik, kovács leánya paráznaság

miatt előhivatott, melyet aranyozólegénynyel üzőtt. A papi ítélet által az aranyozólegény a házasságtól felmentetett ugyan, mivel a leány másokkal is nemi kihágásokban élt, de a szüzességért tartozik neki 13 aranyat és a két gyermek tartásáért 100 frtot fizetni. A városi tanács másképen ítelt: a leány a városból örökre kiűzetik, a 100 frt az atyjának fizetendő, ki a gyermekeket nevelni fogja. Az aranyozó legény pedig tartozik 50 frtot fizetni és a várost három évig kerülni; kérelmére nem három, hanem csak egy évre üzetett ki.

A nemi kihágások általában szigoruan és rendesen kiüzetéssel lettek büntetve. Aug. 14-én 1652-ben a tót lelkész és Steinbrünner leányai Eisenblöser Lux, egy mészáros fiától teherben voltak. A leányok kiüzettek a városból, a legény az előtte való estén megszökött a börtönből.

1655-ben január 12-én egy ganajlyukban holt gyermeket találtak. A tettes Friedmann Zsófia eleinte tagadta, de később bevallotta bűntényét, miszerint a gyermeket szülte, a köldökzsinórtól (Nabelschnur) levágta és minthogy kiabált, a párkányhoz ütötte és megölte. Az ítélet így hangzott: élve a sírba temetessék és karóval átszurattassék. Mivel azonban nehéz bűnét beismerte és a pápista hittől hozzánk áttért, annyiban megkegyelmeztek neki, hogy 26-án mellét fogóval csipdesték és azután karddal lefejezték. A kovácslegény azonban, kivel paráználkodott, 12 botütést kapott a deresen és azután kiüzetett a városból.

Nürnbergi Meyer Willibald magas állású, gazdag, de elvetemedett egyén volt. 1650-ben decz. 19-én 2000 talérral büntetett, de a börtönből megszökött. 1656-ban a murányi várban Weselényi nádor öt vasra verette, minthogy Mária istenanyát, az istent és minden szenteket szidalmazta. 1656-ban ápril 22-én a nádor szolgálatában a városba jött és felesége házába akart menni, de hatóságilag megintetett, hogy ne tegye azt; ha mégis tenné, magának tulajdonítsa a következményeket. Így elutazott. Ápril 27-én gyalog megint megérkezett a városba és Thurnstein szomszéd házán keresztül felesége házába akart bejutni. Minthogy azonban Plotz János organista öt észrevette és mindjárt segítségért kiáltott az utcára, az emberek összeszaladtak, megfogták, a városházára vitték, mint olyant, ki a városban erőszakoskodott. Azért a nádorhoz is felírtak. Sok más bűnténye után utóljára 1657-ik évi márcz. 11-én ütött a halál órája Beszterczebányán. Február 22-én a város nevében is oda utaztak: Gosznoviczer Mátyás, Czimon Jeremiás és Serpilius János. A szepesi káptalan is képviselve volt Protner kanonok által. A nádoron kívül sok előkelő összejött és márcz. 1-én következő ítélet hozatott: ámbár Meyer Willibald Nürnbergből vétkes élete által megérdemelte volna, hogy élve a tűzre tétessék és megégettessék, mindazonáltal

előkelő ember közbejárásának tulajdonítható, hogy csak karddal fog kivégeztetni és azután megégettetni. Azután készült a halálra. Fekete ruhába öltözködött és a lelkészek jöttek és mentek. Öt órakor reggel hozzáláttak az ítélet végrehajtásához. A hóhér, olyan tekintélyes személytől megijedvén, nem tudta egyszerre levágni fejét, hanem a földön marczangolta le és a holttest a kapu előtt temettetett el, hol Lipschába mennek. Királyi leiratok érkeztek, melyeknél fogva őt megint szabad lábra akarták állítani, de a nádor maga intézkedett, hogy a postalegényt nem eresztették be, nehogy még egyszer megakadályoztassék az ítélet végrehajtása. Meyer gazdagságánál és állásánál fogva mint egy gróf vagy más főúr élhetett volna, de büntényeire utóljára a büntetés következett. A lőcseiek pedig örültek, hogy ellenségtől megszabadultak.

1665. évi június 19-én Jónás Keresztély, egy mészáros felesége karddal kivégeztetett, minthogy a házasságot törte és Thüribitz György gyógyszerésszel paráznaságban élt. A gyógyszerész maga feleségével és gyermekeivel együtt a pestisben meghalt. Mivel ő az isten ítélőszéke előtt állott, a városi tanács elhatározta, hogy a törvénytelen gyermekek (Hurenbankert) az ő jószágából tartassanak ki. Ugyanazon a napon két kocsis lopás miatt az új utcán végig kipáholtatott.

1662-ik évi márcz. 3-án Deck János, egy katlanlopó, karddal végeztetett ki.

1662-ben szept. 18-án Gabriel úr mostoha leánya váratlanul leánygyermeket szült. A városházára 200 frtot fizetett és a templomban nem állott ugyan a padocskán, hanem mellette, de új templomablakot kellett neki csináltatnia.

1666-ban jun. 9-én egy lengyel Szigán János a gorgi Görgeő Hezekiel alattvalója és szontai Tóth János kivégeztettek és pedig az elébbi karddal, mivel a mult nagy pénteken könnyelműen dolose et fraudulenter Söldner János festő korcsmájában S. C. R. Majestatis Postarum Magistri postakocsisát karóval leverte, úgy hogy harmadik napon meghalt. Az utóbbi könnyelműen és fortélylyal megcsalta az embereket, pénzüktől megfosztván őket, különösen azokat, kiknek szülőik voltak Magyarországon. A csalás meglehetősen sokat tett, azért az akasztófát megérdemelte volna, de kardra megkegyelmeztetett.

A következő évben 1667. decz. 16-án megint egy halálítélet hajtattott végre. Ugyanis Franz György troppauai születésű tűmüves és kassai polgár, különben finom és szegény ember, Kassán egy nemes embertől csudálatos módon sok pénzt, körülbelől 7000 frtot lopott. Két czinkostársa megszökött ugyan, de őt megfogták Lőcsén, midőn éppen feleségével és gyermekeivel Sziléziába akart elillani. A bűnöst az akasztófára huzták. Mivel feleségének

eleinte nem volt tudomása a lopásról, megkegyelmeztek neki a gyermekeiért és a városból kiűzték.

A hatodik parancsolat különös tiszteletben tartatott. Küls Mihály 2 asszonynyal és 1 kéjhölgygel élt, miért is karddal kivégeztetett okt. 6-án 1673-ban.

1681-dik évi febr. 28-án egy katona a város alsó kapujánál (Niederthor) felakasztatott, mivel a bebörtönzött magyarokat a mészárszékek melletti tömlőczből ki akarta szabadítani.

Ugyanazon évben 1681-ben márcz. 4-én tömeges kivégeztetés rendeltetett el a katonai bíróság által. 72 személy Szathmáron fölkelést idézett elő és azért halálra ítéltetett. Lovas század és gyalogság kísérte a szerencsétleneket a betegek háza elé, hol az akasztófa fel volt állítva. 16-on felakasztattak, a többinek megkegyelmeztek. Olyan kivégeztetés ugyanazon napon Beszterczébányán is történt. A felakasztottak undorgerjesztési célokból majdnem 10 hétig voltak az akasztófán, csak május 6-án vették le.

* * *

Ha ezeken a büntényeken végig tekintünk, melyek a lőcsei krónika szerint 1517—1681-ig tehát 164 év alatt történtek, azt vehetjük észre, hogy alig voltak ritkábbak mint manapság és hogy a gyújtogatás, lopás, ölés és nemi kihágás a büntények legnagyobb részét képezték úgy, mint a jelenben is.

Kérdés még: milyen törvények szerint hozattak rendesen az ítéletek?

Az első törvényök volt: »Die Wilkühr der Sachsen in der Zips 1370«, ez 93 pontban az életben leggyakrabban előforduló kihágásokról szól. Ezt a kilenczvenhárom pontot helybenhagyta Nagy Lajos; 1505-ben lett 94 és 1516-ban 95 pont e törvényben.

Használatban volt továbbá a »Sachsenspiegel« 1659-ik évről, különösen ott, hol a jus gladii gyakorlatban volt.

Ide tartoznak azok a határozatok is, melyeket a szászok összejeövetelők és gyűléseik alkalmával a gróf elnöklete alatt magok magoknak hoztak.

Ítéletökben azonkívül még hivatkoztak a sz. írásra, különösen a 10 parancsolatra, nemkülönben a kánoni jogra is, hangsúlyozván, hogy a törvények és határozatok ne csak papíron legyenek, hanem kell hogy mindenki által tiszteletben tartassanak és sz életben ténynyé váljanak.

WEBER SAMU.

AZ OROSZ ÉVKÖNYVNEK

A BYZANCZI-MAGYAR VISZONYRA VONATKOZÓ ADATAI.

A byzanczi írók némely adatainak megmagyarázására és pontosabb időszámítás megállapítása céljából az Ipátjevszkájá vagyis Kijevszkájá ¹⁾ évkönyvet használtuk, — mondja Vaszi-lyevszki. Az egész, ezen időszakra vonatkozó irodalomban nem találunk más forrást, mely részletességre, teljességre és pontosságra nézve felülmúlná amazt abban, ami Meztiszlávics Izjaszlávra vonatkozik, amit, mint állítják (V. ö. Besztuzsev-Rjumin: Ruszkájá Isztorijá, I. 27. l.) az évkönyvíró Meztiszlávics Izjaszláv valamely társának följegyzéseiből merített. Mi itt az 1149. év őszétől 1151. év őszéig történt eseményeket adjuk belőle, melyek a Mánuel és Géza közötti küzdelemre vonatkoznak.

1149. év.

267. l. Izjaszláv és György közötti ütközet, melyben Izjaszláv megveretett. »Ez pedig augusztus hó 23. napján történt« (Ipát. 267. l. végén); a Lavrentjevszkájá szerint pedig (306. l.): kedden; következőleg 1149. évben György bevonul Kievbe, Izjaszláv pedig volliniái Vladimirba távozik.

269. l. Izjaszláv segílyt kér sógorától, Gézától, a lengyelektől és apósától, Vladiszláv cseh hercegtől. A király pedig megtagadta, mondván: »háborum van a császárral; ha szabad leszek, magam megyek, addig is elengedem seregemet.« Izjaszláv másodszor is üzen a lengyel, cseh és magyar uralkodóknak: »fivéreim, karácsony körül üljetek lovaitokra.« A lengyelek elmentek;

¹⁾ Az orosz irodalomban igen sok évkönyv ismeretes, melyek mindannyian a Nestor-féle, Karamsin szerint 1110. végződő krónikának folytatásai. A legismertebbek az Ipátjevszkájá, a Lavrentjevszkájá, a Novgorodszkájá, Volinszkájá, Voszkreszenszkájá, Troiczkájá stb. V. ö. az említett »Polnoje Szobranije« cz. gyűjteményt. — Lyitopicz po Ipátzskomu szpiezku. Szt.-Ptvár, 1871. Az archeograph. bizottság kiadása. V. ö. »Golosz« 1871. évf. 268. sz. — Lyitopicz po Lavrentjevszkomu szpiezku. U. o. 1872. Ugyanazon bizottság kiadásában. V. ö. »Golosz« 1872. évf. 145. sz.

»a király nem volt szabad és 10000 magyart küldött neki stb.«
Ezzel az 1149. év végződik és kezdődik az

1150. év.

271. l. A magyarok, kik Izjaszlávot segíték György ellen, hazatérnek.

272. l. András Luck alatt megmenekül az őt fenyegető veszélyből szt. Theodor oltalma alatt: »mert szt Theodor ünnepe volt az napon.« (t. i. február 17.)

273. l. Halicsi Vladimir közbenjáró szerepet játszik Izjaszláv és György között.

282. l. Kereszt felmagasztaltatása körül (szept. 14.) Izjaszláv ismét összeköttetésbe lép Gézával; — Vladimir fivérének küldi a magyarokhoz amaz üzenettel sógora részére: »magad mondtad nekem, hogy Volodimer (a halicsi) nem merészkedik átpártolni; én tehát kiűztem Györgyöt Kievből, Volodimer pedig eljövén, az Olygovicsokkal szövetségbe lépett és kiűzött engem Kievből; most tehát fivérem, mint ígérted, ülj lóra.«

A király, miután összegyűjté egész udvarát és összeszedé minden haderejét, maga is lóra ült és Izjaszlávnak is amaz üzenetét küldé, hogy ő is jöjjön elé egész hadával; most tudta meg (halicsi) Volodimer, kivel kötött ki. De Vladimirkónak pártfelei voltak a magyarok között, kik tudtára adták, hogy a király ellene indult; midőn tehát Géza elfoglalta Szánokot és fenyegette Peremielt, megjelent itt Vladimirko. Ő összeköttetésbe lépett *Kuknis* érsekkel, két püspökkel, úgyszintén a király embereivel és megvesztegetéssel reá birta őket, hogy a királyt hazatérésre bírják. A király meghallgatta őket és maga is bizonygatta: »ez már nem is alkalmas idő, a folyók már fagynak, tehát haza térünk, mert ha befagytak, úgy lesz amint Isten adja.« Mert már Demeter napja (okt. 26.) volt. A király tehát visszatért, magával vivén Meztiszlávics Vladimirt, sógorát, kinek részére már meg volt kérve a bán leánya.

283. l. A király a hazatérő Volodimernek mondja: »atyámat és Izjaszláv fivéredet köszöntsd és jelentsd meg neki: a görög császár haddal jön ellenem, azért e télen és a tavaszon (1150—1151.) nem ülhetek lóra segélyedül leendő, mindazonáltal atyám, a te védelmed és az enyém nem különbözök, ha magam nem mehetek, segélyedre 10000 embert vagy többet küldök, amikor akarod; midőn pedig az Isten nyarat ad, akkor sérelmeinkre nézve végezni fogunk, amint az Isten fogja akarni.«

1151. év.

284. s. köv. ll. Izjaszláv ismét elküldi Volodimert a királyhoz ama kérelemmel: »ha a császár megtámadott, úgy legyen

neked, amint az Isten adni fogja; ha magad nem jöhetsz, küldj segítséget, amint ígérted; engem az Isten segíteni fog György, az Olygovicsok és a halicsi fejedelem ellen.« Volodimer 10000 magyart hozott fivérének segítségére; Izjászláv bevonul velök Kievbe; halicsi Vladimirko pedig, ki Györggyel együtt működött, felboszankodva ennek hanyagságán, hazatér; Izjászláv követet meneszt Vjácseszslávhoz.

291. l. Vjácseszsláv és Izjászláv (nagyapóntek, ápr. 6. után) nagy tisztelettel haza küldik a magyar hadosztályt, azután Izjászlávics Meztiszlávot küldik a királyhoz azon üzenettel, hogy ők nagy köszönettel adóznak a királynak, mert ő úgy járt el velök szemben, mint édes fivér fivérével, vagy mint fia atyjával szemben, hogy ők saját részökről mindig készek leendének ugyanily viszonzásra, hogy az ő sérelme egyszersmind az övék is, hogy ők fejükel állnak jól ezért, és hogy továbbra is számolnak segélyére: »most végezd szerencsésen ügyedet, téged személyesen nem hívunk. mivel háborud van a császárral, de adj nekünk segélyt, akár ugyanolyat, akár még erősebbet, mivel György erős... most pedig fivérünk e tavaszon segíts meg; ha e tavaszon szabadokká leendünk, segíteni fogunk téged, ha ellenben te szabadulsz meg a császártól, légy te segélyünkre.«

292. l. György ugyanez időben Csernigovba küld Olygovics Szvjatoszlávhoz: »Izjászláv már Kievben van, jöjj segítségemre.« Szvjatoszláv elment husvét hétfőjén (t. i. ápr. 9.)

293. l. György nap (ápr. 23.) Az ismert csónak-ütközet a Dnieperen Izjászláv és György és mindkét fél szövetségesei között. Ütközet Ruth mellett. Vladimirko ezt hallván, visszafordul, de megtudván, hogy Izjászlávics Meztiszláv közeledik a magyar segélyvel, megtámadja és megsemmisíti a részeg magyarokat.

306. l. Izjászláv ennek hírére Boris és Glyib ünnepén (jul. 24.) vette és tudósította a királyt a seregét ért csapás felől.

308. l. Ezután következik e kitétel: »6660. évben«, ami az indictio kezdetét, azaz szept. 1-jét 1151-ben jelenti és részletesen leiratik magának Gézának hadjárata. A Szán folyó mellett Izjászláv egyesült Gézával; Vladimirko a másik parton táborozott, de megveretett és békéért kezdett könyörögni, egyebek közt arra is hivatkozva a király előtt: »atyád vak volt és én nagy segélyére voltam és ügyében harczoltam a lengyelekkel.« Izjászláv és Meztiszláv ellenzése daczára, mint tudjuk, a ravasz Vladimirko békét nyert.

Mindez 1151. év őszére esik. Csak ezután (316. l.) emlittetik a tél kezdete (»már tél felé vala«) és azután (317. l. elején) 1152. február hava.

HODINKA ANTAL.

LEVELEK ÉS OKIRATOK

II. RÁKÓCZY GYÖRGY FEJEDELEM

DIPLOMACZIAI ÖSSZEKÖTTETÉSEI TÖRTÉNETÉHEZ.

— HARMADIK KÖZLEMÉNY. —

XLIV. 1654. május 3.

Joannes Casimirus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czerniehoviaeque, necnon Svecorum, Gothorum, Vandalorumque haereditarius rex.

Ilme princeps amice et vicine noster charissime. Quotquot literas ab Iltrate Vra accipimus, semper candoris animi in nos interpretes, quem pari benevolentia complectemur et readhibebimus. Vel nunc ergo Iltras Vra agnoscat, quanta rabies in nos dominiaque nostra sit istius foedifragi rebellis nostri, ut velit etiam amicorum, vicinorum a nobis abalienare animos, non contentus barbarorum gliscentia insufflasse odia. Quae vero graeci hominis astutia in suae religionis asserendae societatem omnes compellat; quasi vel iniuste cum illa in regno nostro agi, posset quis credere; vel non ea fide de eadem tractet, cui nemo politicorum unquam credidit. Optime sane ab Iltrate Vra haecce technae perspectae et responsum, pro re sapienter accomodatum. Speramus similia facturos alios foederatos nobis principes, cum et ex literis illustris palatini Moldaviae intellexerimus, missum a se originale Moschorum principis literarum (quibus graecae religionis ecclesiam orientalem deberi asserit, seque vindicem offert ac societatem armorum non postulat, sed imperat) ad portam Otthomanicam jam devenisse, aegriusque eandem ferre, hasce messitationes legationum in dominia sua fieri, atque praetextu religionis suos subditos in arma conciri. Porro quod nostras ad sersmum imperatorem Turcarum, principemque Tartarorum concernit, eae ita institutae, ut propria commoda tractando, etiam utilitatibus amicorum prospexerimus. Tempestive enim praevi-

dendo, quod futurum erat, et nunc iam evenit, praecustoditam volumus esse portam Otthomanicam de hacce Cosacorum cum Moschis conjunctione; quam metuenda ipsimet esset, si se in subditos eius, nexu religionis, sibi junctos effunderet, ac proinde illud insinuavimus, quatenus potior nostrae veteris amicitiae, servatae per tot series annorum bonae vicinitatis ratio haberetur, quam periuro fundamento innixae potentiae incrementorum (*igy!*) Id ipsum etiam et hano Tartarorum declaravimus, nostraque eum sequi partes satius expedire, multis rationibus deducere commisimus. Haec si ambo (quod non dubitamus) ad vota cesserint, quam otius Ilti Vrae significabimus, ad quem iam prospera aequae ac adversa pro nostra animi propensione arbitramur pertinere. Et cui interim felicissimos quoque successus optimamque a deo imprecamur valetudinem. Datum in urbe nostra Var-saviensi, die tertia mensis Maii anno dni MDCLIV. regno-rum nostrorum Poloniae et Sveciae VI. anno.

Ioannes Casimirus rex.

Kivül: Ilmo principi dno Georgio Rakoczy Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno Siculorumque comiti, amico et vicino nostro charissimo.

(Eredeti, a király sajátkezű aláírásával, orsz. ltár, Lymbas.)

XLV. 1654. május 22.

Instructio prognosis Andrea Klubosoczki, bonorum in Hungaria praefecto et Michaelae Mikes de Zabola equitatus nri aulici vicecolonnello tabulaeque judiciar. iur. assessore ad serenissimas Mattem regiam et rempublicam inclyti regni Poloniae legatis nostris.

1. Minemű instructiókkal bocsátottuk légyen ez elmúlt lengyelországi gyűlésre főkonyhamesterünket, Gylláni Gergelyt, az király ő felsége és senatorok intimatiójából, s mind pedig arra miképen resolválták legyen, az ő klmek kezekhez adatott párokból meglátják és értelmet vehetnek; mivel penig rebus infectis lött ez elmúlt gyűlésnek eloszlása, kellestett ismét ez mostan celebrálandó gyűlésre ő klmeket expediálnunk, az holott annak-okaért az alkalmatosság úgy kívánja, fundálhatnak azon, hogy mindenkori küldésinkben nem az magunk ductusát, hanem az ő felsége intimatióját követtük.

2. Annak ideje és módja szerint mind királynak és respublikának s privatus hercegeknek és uraknak is írott leveleinket praesentálván, az ide alább írt dolgokat proponálják.

3. Minemű fenyegetőzések löttenek legyen ellenünk mind török császár portájárúl, mind pedig tatár chántúl az ő felségekhez való sinceritásunkért, ez elmúlt gyűléskor azon leveleket mind in paribus, mind pedig in specie beküldöttük vala konyhamesterünkötől és ő felségek látták is, mostan is hasonlóképen ő klmeknek kezekhez adtuk azon leveleket, mely fenyegetőzések minekelőtte effectusban mennének, akartunk tempestive providéálni és azon ártalmas igyekezetek ellen praeparatiókat tenni s egyszersmind experiálni azt is, nehány rendbeli oblatiójok szerint micsoda segedelmet várhattunk legyen ő felségektől; mely requisitiókra az gyűlésnek alkalmatlanul való eloszlása miatt semmi bizonyos válaszung nem jöve, relegálván ez mostan leendő gyűlésre; mostan is annakokáért emlékeztetni kell az királyt ő felségét és az respublicát azon dologra, ennyiben többítvén csak, hogy noha mind sok költségünkkel és mind egyéb módok által igyekeztünk azon, hogy megcsendesítvén az megnevezett hatalmas nemzeteket, mind mi magunkról elháríthatnók az fenyegetőzés szerint való következhethető veszedelmet, mind pedig ő felségeket ne egyvelítenők azokkal mi miattunk való hadakozásban és Isten kegyelme által vagyon is reménységünk abbeli gonosz igyekezeteknek megváltozása avagy csak halasztása felől; mindazáltal szemeink előtt kelletvén viselnünk azoknak az nemzeteknek állapotjokat és szokásokat, úgymint: kik természetek szerint az keresztyénség ellen mindenkor szoktak insidiálkodni és hogy akármely szép színek alatt is, noha az szók és ajánlások meglehetnek ugyan és az üdökhöz, állapathoz alkalmaztatnak, természetjek mindazáltal meg nem változhatik, melyhez képest csalhatatlan reménységet vetni és helyheztetni ő benne nem lehet, minekokáért mostan is nem méltatlanul kívánjuk az ő felségek praeparatióját arrúl, hogy az olyan történhető casusban az ellenségnek is készületihez képest elégséges számú hadakkal magok költségeken bennünket és birodalmunkat patrociniumjok alá vevén, mindenek ellen, signanter pedig török és tatár s kozák, németek ellen protegáljanak és tempestive elégséges hadakkal succurráljanak úgy, amint az akkori szükség kívánja és az alkalmatosság is mutatni fogja.

Ez kívánságunk pedig nem egyéb alkalmatosságokra néz, hanem csak ad casum defensivum, hogy ha tudni illik az megnevezett vagy azokon kívül való szomszéd nemzetek bennünket megháborítani intendálnának; méltó oka pedig kívánságunknak az, mert az ellenünk fenyegetőző ártalmas igyekezetek, az mint az levelekből is kitetszik világosan, semmi nem egyéb occasiókból, hanem tulajdon csak az ő felségekhez való sinceritásunkért és szövetségünkért következett és származott.

Ebbeli kívánságunk pedig sem nem új, sem pedig nem oly,

melyről mostan kellenék újabban tractálni, hanem oly, mely még tavali esztendőben ő felségek oblatiójokban és conclusiójokban volt.

4. Ha pedig az proponáltatnék ő klmeknek, hogy az mi kívánságunkra accedálván és magokat obligálván, ellenben micsoda hasznót és kötelességet várhatnának mi tőlünk is, erre az felelet: hogy az mire megszolgáltuk, sőt az mely cselekedetünkkel magunk ellen provocáltuk, offendáltuk az megnevezett szomszéd nemzeteket, azért recompensát s nem pedig több nehézségekben való egyveledést mi tőlünk kívánhatnak, mindazáltal ez megírt casusban, melyben az ő felségek protectióját kívánjuk, tanquam in casu defensivo, egyebet mi tőlünk is nem kívánhatnak, hanem azt, hogy az ő felségek segítségével együtt az minket megháborítani igyekező nemzetek ellen mind magunkat oltalmazni, mind peniglen egyszersmind azokat is offendálni teljes erőnk szerint igyekezünk, melyre magunkat obligálni készek vagyunk.

5. Konyhamesterünk által tett resolutiójokból ő felségeknek az látszik, mintha ebbeli szorgalmatosságunkat szükségtennek avagy idő előtt valónak ítélték volna lenni, az mint in puncto resolutionis quinto kitetszik és mintha mind eleget tettek volna minékünk, mind pedig már teljességgel füstben mentenek volna azok az állapotok, mely semmiképen nem helyes, mert az elmúlt esztendőbeli tractatusokból és resolutiójokból elucescál, hogy nemcsak valami kevés ideig tartó coniunctióra néztünk utrinque, hanem azt a coniunctiót és synceritást követhető casusokra is, hogy ha tudni illik azért háborgattatásunk találna történni, abban való oltalomra offerálták ő felségek magokat; ellenben mi is mindenkor azt töttük fel, az mint ő klmeknél emlékezetben lehet, rész szerint interessatusok is lévén, hogy ha tudni illik az kozák vagy egyéb nemzetek hadainkat invadálnák és ő felségek hadai bennünket megsegítenének, mi is azon ellenségek ellen hasonló declaratiót fognánk tenni és az ellenségnek tehetőségünk szerint resistálni.

6. De mindezek felett mivel az látszik az konyhamester által való resolutiójokból, hogy avagy már minket elégséges securitásban lennünk ítélnék, avagy ha nem is, de mintha eleget töttek volna minden nekünk tett ígéreteknél és tovább sem tartoznának, sem pedig nem is akarnának segíteni, azonban mostani felháborodott állapotjukra nézve ezen hadakozásban is bennünket involválni kívánnának, mely mind az resolutiójokból kitetszik, mind pedig némely nagy embereknek oly forma intimatiójokból, hogy követek által tennének ultronea oblatiót ő felségeknek haddal való segítségünk felől, melyet elhittük mind várnák s reménlenék. mind pedig proponálni ő klmeknek el nem mulatják,

melyben mi egyebet hogy cselekedhessünk ez alább megírt dolgoknál, módunkat abban nem látjuk.

Elsőben is azért ha azt tennék fundamentomúl, hogy az elmúlt esztendőbeli szövetség kötelezett volna bennünket arra, hogy ez mostani hadakozásban is magunkat involváljunk, ilyen semminemű tractatusinkból, sem oblatióinkból meg nem mutathatják, sőt ez jövődő contingens casusrúl úgymint az muszkák ellen való hadakozásról soha csak emlékezet sem volt, sőt csak elmékedések magoknak is.

Másodszor mi mind ez ideig is ő felségektől ezen materiáról requisitusok nem voltunk, miképen tudhattuk magunkat offerálnunk s követünket is ez dologról elégséges tanúsággal bocsátanunk; de occultis nobisque non constantibus regis et rei publicae consiliis, imo etiam desideriiis, hogy hogy tudhattunk volna itéletet tenni, annál inkább valami oblatiót; mert az hol konyhamesterünk által lött resolutiójokban attingálni láttatnak ez dolgot, annak értelme nem egyéb, hanem az mi magyarázatunk szerint az, hogy az mi kívánságunk mellől azzal akartak légyen elmenni, hogy az elmúlt esztendőben eleget tettek légyen velünk való szövetségeknek, tovább nem is volna szükségünk reá, hanem sőt inkább ő felségeknek kívántatnék az mi jóakaratumk és segítségünk.

Harmadszor objiálniok nem árt ő klmeknek, hogy az mi kívánságunkra való resolutiójokat differálván, praetendálták azt, hogy az plenipotentiának defectusa miatt nem resolválhattak legyen konyhamesterünk által, mely dologhoz semmi más egyéb plenipotentia és az mellett való tractatus nem kívántatott, nem kívánván semmi nemű új dolgot, hanem csak az, mely immár ennekelőtte ígretben is volt, de nem kicsiny scrupulust nemzett elménkben, magunknak nem annyéra, mint az országnak első rendének, kikkel közértelemből kellene és tudhatnánk gratificálkodni, az holott csak öt vagy hatszáz embereknek conscriptiójának is nem annuáltak ő felségek, hanem ad extremum száz embert engedett ő felsége fogadni, noha bizonyára mi hadainknak szaporítását nem egyéb végre, hanem az keresztyénségnek javára és hasznára cselekednők.

Negyedszer szükségesképen meg kell ruminálniok ő klmeknek ezt is és examinálniok az királynál és senatoroknál, hogy tudniillik mi úgy vagyunk informáltatva, sőt in illis partibus paríáját is olvastuk, hogy az respublica és török nemzetségek között ezelőtti időkben lett diplomák szerint expresse caveáltatott légyen, hogy török császár hirodalma alatt levő országoknak és fejedelmeknek oltalommal, annál is inkább segítségadással ne lennének; melyben magyarázatot tenni kívánják is ő klmek, egyébaránt ez scrupulus nem tolláltatván, nehezebben is folyhatnak az köztünk való tractatusok.

7. Mindezek annakokáért noha nagy nehézségekben for-
 ganak, mindazáltal az lévén intentionk, ő klmek is minden igye-
 kezeteket arra dirigálják, hogy az királynak és respublicának
 hozzánk való jóakarátjokat és ekkédig szerzett kedvességünket
 ne csak conserválhassák, hanem inkább öregbíthessék és ne is
 abrumpáltassék felőlünk való reménységek, melyben isten, ki az
 alkalmatosságokat kormányozza, fogja ő klmeket megtanítani;
 mindazáltal, mivel nekünk is magunkat ily nagy dolgokban prae-
 cipitálnunk felette igen félelmes, nem látunk annakokáért egyéb
 módot benne, hanem azt, hogy generalis oblatiót tegyenek az
 királynak és respublicának az mi igaz synceritásunk és ő felségek
 szolgálatjára való kész indulatunkról minden mi túlünk lehet-
 séges dolgokban, de hogyha az mi kívánságunkban, Istennek
 kegyelméből mostan nem is derekas félelemben forogván, mégis
 semmi derekas securitást nekünk nem mutatnak, megítélhe-
 tik ő klmek, mi is micsoda reménységgel kötelezhessük többre
 magunkat.

8. Noha pedig, az mint feljebb is iránk, az respublicának
 hozzánk való jóakarátját conserváltatni kívánjuk, mindazáltal
 hogyha annak megbántódása és idegenségnek szerzése nélkül
 lehetne, legjobbnak azt tartanók, hogyha ő klmek arra inducál-
 hatnák az királyt és respublicát egyikre, hogy azt kívánván ez
 ily állapotokban való rendes processus is, hogy az miképen mi
 az mi kívánságinkat és dolgainkat magunk emberi által propo-
 náltatjuk és tractáltatjuk, úgy az ő felségek részéről is ha mi
 kívánságok mi túlünk vagyon, magok és nem mi emberink által
 proponálják és tractálják: mert ugyanis az más ember dolgairól
 mind lehetetlen, mind szokatlan dolog nekünk magunk emberi
 által hasznosan tractálhatnunk, küldenének annakokáért ha szin-
 tén nem igen czégéresen és nagy solennitással is, az mint gya-
 korta megszokott esni sok helyeken és sok dolgokban (többek
 között szegény urunk életében is) csak egyébiránt elégséges
 tanusággal és plenipotentiával (és nem úgy, mint azelőtti kö-
 vetek mindenkor plenipotentia nélkül) küldenék ő felségek bizo-
 nyos követeket ez dolognak tractájára.

Másikat azt kellene intimálni, hogy az respublica autho-
 rálná az királyt és mellette levőket, hogy az mostani állapotok-
 nak szükségek szerint velünk és az kikkel illik másokkal is
 tractálhatnának és concludálhatnának is, egyébiránt ha mindenek
 mindenkor az gyűlésekre relegáltatnak, azalatt veszedelmes álla-
 potok történhetnének.

9. Hogy pedig mind az követek, ha arra lenne kedvek,
 mind peniglen az respublicának plenipotentariusi jobb móddal
 instruáltathatnának az mi részünkre, ezek derekasabb conside-
 ratióra való dolgok:

Egyik, hogy tudják jól magok, míg török birodalma alatt lakunk és annak igen közel való szomszédságában, lehetetlenség annakokáért, hogy mi ő felségeknek hasznosan szolgálhassunk, bizonyos securitásunknak létele nélkül; az pedig különben nem lehet, hanem ha ő felségek azt vállalják magokra, hogy ha török vagy tatár nemzetektől ingruálna valami háborgattatásunk elégséges oltalommal lennének; de ez moderno rerum statu mind kettőnk részéről nemhogy securitásnak mondathatnék, sőt inkább félelmesnek és veszedelmesnek, mert török s tatárral való hadakozásban egyveledniek többet ártana, mintsem az mi segítségünk használna; egyébiránt is azoknak inkább favorokat keresik, az mint értjük és foedusoknak renovatióját, mintsem az vélek való megháborodást; melyezzel az alkalmatossággal hamar meglehetne, mert akárholott is birodalmok alatt lévő tartományoknak nem szokott az megengedtetni, hogy valami más nemzethez adhaereáljanak, azzal együtt hadakoznának az ő királyoknak vagy császároknak consensusa nélkül, különben cselekedni pedig az szerencsének igen nagy próbája.

Második. Ha azért ez megirt mód nem bátorságos, más-képen való securitás így lehetne meg: hogy ha ez mostani vélek való barátságának és foedusnak megújításának alkalmatosságával az portának consensusát s hasonlóképen tatár chánnak is obtineálnák arra, nem specificálván csak Erdélyt, hanem az portán, tatár chán és az három országok által való segítségnek adását, az tatár chán előtt is pedig ez három országnak kellene forgani nevezetben, mely annuentiának impetrálásában ad partem mi is mind költségünkön, mind jóakaróink által munkálódni készek vagyunk.

Harmadik dolog ez, melyről tanuságoknak kellene lenni az ő felségek plenipotentiarissinak, hogy nemcsak török, hanem római császár ő felsége részéről is elégségesképen assecuráltatnánk, mely igen könnyű dolognak is látszik mind az ő felségek közt való szövetségre, mind pedig az mi ő felségével való békeségünkre és diplománkra nézve, melyek ellen az minthogy eddig semmit sem cselekedtünk, tovább is távoztatni akarjuk, úgy nem lévén semmi adatott ok az háborúságra, annak effectusa is könnyen eltávoztatott.

Negyedik, ezekhez szükséges dolog az is, hogy megérthessék, hogy micsoda haszon redundáljon az magyar nemzetre, signanter pedig Erdélyre az ő felségekkel leendő coniunctio és szövetség által, ha pedig kell lenni szövetségnek, nemcsak ez mostani fen lévő casusig, hanem örökös-képen valónak, az mint régentén volt az magyar nemzet és lengyelek között is, ezután is úgy kívánjuk continuáltatni.

10. Noha pedig, az mint feljebb irtuk, leginkább azt kívánjuk, hogy az ő felségek részéről való dolgok magok emberi által való

tractatusra rejciáltassanak, ő klmek peníg az egy generalis oblatiónál semmi specialitásra ne condescendáljanak, mindazáltal: ne láttassék az, hogy az mirészünkrül semmi realitás nem mutat-tatik az fen megírt casusban, úgymint ha in casu defensivo minket oltalmaznának, midőn mi is reciproce ígérjük magunkat azon ellenségek ellen ad arma tam defensiva, quam etiam offensiva, megelégedhetnek ő felségek is vele, tudniillik az mely így emergálna az elmúlt esztendőbeli coniunctiónkért, az minthogy ezt magok ígíretek is tartotta, de ellenben arrúl semmi tractatus nem volt, hogy ha muszka vagy egyéb nemzet ő felségek ellen, insurgálna, hogy mi magunkat azok ellen köteleztük volna.

11. Ad extremum, hogy ha ő kelmek olyat vennének eszeken, hogy még is valami tovább való dologra nem lépven, derekas megidegenedésre való alkalmatosság adatnék, noha igen cautissime, minthogy igen reserválni is kellene, holott talám ennek-utánna is mód nem adatik többre istentül, ritkábban lévén az dolog, mindazáltal egyéb nem lehetvén benne, arra is reá léphet-nek ő klmek, hogy ha kívánják birodalmunkban hadat conscribálniok, nemcsak százat (mint ő felségek) hanem ezereket is, hasonlót kívánván ő felségektül is igen méltán, kibem mindazáltal mivel azelőtt is excipiálták volt római császárt ő felségét, egyébaránt meghatározott emberszám nélkül lött vala az engedelem, mostan penig meghatározva, mi is penig római császár ő felsége ellen offensive nem kívántuk sem nem kívánjuk, mindazáltal azon exemplum szerint ő klmek is mi részünkre excipiál-ják ez hadfogadásnak alkalmatosságában török császárt és azok-hoz való birodalmokat.

12. Mégis az porta consensusa felől úgy discurrálhatnak ő klk, hogy minden kétség nélkül az mostani portán és tatár-chánnál is lévő ő felségek követjei resolutiójok alkalmasint megtanítja és hogyha inkább az lengyel respublicával, mintsem muszka és kozák nemzetekhez kezd inclinálni favorok birodalmokból való segítségék megengedése felől is, azon közben mi is experiálván mind portának, tatár chánnak ez állapotokban való akaratjokat, teljes minden igyekezetünkkel az ő felségek resolutiójok kívül is magunk is igyekezünk azt az alkalmatosságot keresnünk, hogy felőlek való jó securitással szolgálhassunk ő felségeknek mostani ügyekben is, melyben való fáradozásunkat bátor-ságosan offerálhatnák ő klmek és azért is kívántatik mind követ-jeket cum plenipotencia készíteniek vagy küldeniek is, mind penig az király ő felsége mellett lévő senatorokat oly plenipotentiával hadniok, hogy reménységünk érkezhetvén az ő felségek szolgál-tára való alkalmatosságunk felől, mint tudósíthassuk, tractálhas-sunk, concludálhassunk ő felségekkel az közönséges jóra néző minden hasznos dolgokrúl.

Ezekben pedig az minthogy sincere aperiáljuk magunkat *consideratisque considerandis, quidquid qualiterque et velimus et possimus declaráltuk*, hasonlólt várunk és reménlünk ő felségek részéről is.

13. Az mi illeti (*kikaparva egy szó**) és ezelőtt megnevezett becsületes úr híveinknek indígenáltatásokat, ő felségeket ígéretekre emlékeztetvén, *requirálni* kell, melyet ha mi *conditionalitásokkal* akarnának megadni, *signanter*, hogy *votumjok* és *suffragiumjok* is ne lehetne, a nélkül ne is *acceptálják*, mert az gyalázatosabb lenne magok között legkisebbik nemes embernél; megadtván pedig akadály nélkül mind *fiunknak* mind híveinknek és azoknak *maradékának* az ott való mód és állapotok szerint, arról való *privilegiumnak* *extrahálása* ha *kévántatik*, hozzák meg mindeniket magok részéről *refundálván* híveink az *expensát*, ne kellessék másszor abban *fáradozniok*.

14. Feleségem anyja ő *klme praetensiója* felől mint *resolváltanak* légyen, *constál* ő *klmeknél*; *urgeálják* azért mostan is újabban, az mint szóval is *instruáltuk*.

15. Mind portán és tatár *chánnál* azokkal az *motivumokkal* élni, melyek *intimáltattak* ő felségektől *konyhamesterünk* által küldött *resolútióban*, el nem *mulatják*. *Datum in arce nostra Radnóth, die 22. Maji anno dni 1654.*

G. Rákóczy m. p. (P. H.)

(Eredeti R. aláírásával s nagy pecsétjével ellátva, orsz. levéltár, Lymbus.)

XLVI. 1654. július 9.

Ilme ac Cels. princeps dne et amice observandissime.

Magci dni legati Ilmae Celsinis Vrae reddiderunt mihi Ilmae Cels. Vrae literas, declararuntque non modo grati animi affectum, sed etiam amica in me pensionis studia, quae ego non modo gratissima excipio mente, sed etiam pro iisdem debitas persolvo gratias. Desideria Ilmae Cels. Vrae, qua cura et opera promovebam, iisdem Ilmae Celsini Vrae referent. Pro nunc non est quidquam reliquum tantummodo, ut me solitis benevolentiae argumentis Ilma Cels. Vra prosequatur, persvadeatque sibi me esse Ilmae Celsini Vrae addictissimum; cujus salutem ut multos in annos divina Mtas augere et prorogare velit, multis exoptando votis eidem diligenter officia et obsequia mea recomendo. Datum Varsaviae die 9-na Julii, anno 1654.

Ilmae Celsis Vrae

benevolus amicus et ad officia paratus

Stanislaus Potocki,

Pal. Kiov. exercitus generalis.

*) *Úgy látszik, hogy: fiunknak állott ott.*

Külczim: Ilmo ac Cels. dno dno Georgio Rakoczy, principi Transylvaniae, partium r. Hungariae dno, comiti siculorum, dno et amico observandissimo.

(Eredetije, orsz. levéltár, Lymbus.)

XLVII. 1654. j u l. 18.

Illustrissime et excellentissime princeps domine et amice observandissime.

Quas ad nos dedit 20. Junii ad felicem reditum nostrum gratulatorias plenasque benevoli affectus et amicitiae litteras nuper accepimus, plurimum nobis congratulantes, de tam familiari oblatione Dilectionis Vestrae tot officiorum, pro quo gratias eidem, qua par est, debite rependimus, mutuam erga Dilectionem Vestram quavis data occasione benevolentiam nostram vicissim aliquando demonstraturi, quam speramus ob viciniam et confinitatem nostram facilius nos habituros Dilectionis Vestrae eiusdemque vniuersae domus commoda in argumentum sinceri nostri affectus, opere ipso, si ita in nobis fuerit, quantum potuerimus promouendi. Cui interim ex voto omnia succedere animitus precamur ac vovemus. Datum Viennae 18. Julii 1654.

Illustrissimae et excellentissimae Dominationis Vrae

servitor et ad officia paratus

I. M. princeps ab

Auersperg, m. p.

Külczim: Illustrissimo et excellentissimo principi domino Georgio Ragoczi, principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et siculorum comiti, domino et amico observandissimo. Radnoth.

(A magy. kir. orsz. levéltárban levő eredetiről.)

XLVIII. 1654. j u l i u s 18.

Ilme ac Cels. princeps dne dne colendissime.

Ex legatis Celsis Vrae ad comitia regni Poloniae directis satis cognovi, quae sit propensio Cels. Vrae ad jura amicitiae et vicinitatis cum hoc regno ac ordinibus universis arctissime firmanda; liquidius tamen de affectu in rempublicam nostram Cels. Vrae acceptis literis judicavi, dum me quoque Cels. Vra singulariter per missos legatos ad officiorum debitorum invitavit contestationem, quo studio Cels. Vra ita me devinxit, ut toto pectore paratus sim mandatis, ac desideriis Cels. Vrae semper incumbere. Quare humilis observantiae meae studiis de Celsine Vra benemereri conabor. Credo divinam Mtem effecturam, ut ea propensio Cels. Vrae in rempublicam nostram prosperrimis coronetur successibus. Mearum interea erit partium omni porrecta occasione erga

Cels. Vram pleno ferri obsequiorum affectu atque optare, ut altissimus rerum cunctarum arbiter fortunatissimam Cels. Vrae in annos plurimos promoveat aetatem. Datum Varsaviae die 18. Julii 1654.

Ilmae Celsis Vrae

obsequentissimus servitor
Stephanus Wyzga, supremus regni Poloniae
secretarius et reginalis Mtis cancellarius, m. p.

Külczim: Ilmo ac celsmo dno dno Georgio Rakoczy, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et seculorum comiti, dno colendissimo.

(Eredetije, orsz. levéltár, Lymbus.)

XLIX. 1654. j u l i u s 24.

Sersme princeps dne clemsme.

Sane non absque magnis difficultatibus, aliquanto tamen meliori quam praeterita successu, conclusa sunt tandem comitia nostra. Quorum quidem fructum exiguum hoc anno ad rempublicam redundare necesse est, quod tarde ac sero eius necessitatibus prospectum sit. Etenim dum decretae contributiones exigentur, dum conscribetur miles, effluet tempus bello idoneum, et onus sumptuum faciendorum ingravescet, imposita necessitate susten tandi militis, cujus sequenti demum anno opera utilis esse incipiet. Ita praesenti conventu, dissoluti praeteriti culpa atque damnum reparari minime potuit, omissa opportunitate subveniendi periclitanti Lithvaniae, quam nunc hostis pluribus diversissimis locis adortus, alicubi sine spe tempestivi subsidii divastat. Nec ilmus princeps palatinus Vilnensis, magnus dux Lithvaniae generalis mediocritatem copiarum suarum ita dispertiri potest, ut ubique succurrat; praecipue infidam passim et in spem rerum novarum erectam plebem Russicam (ex qua pagi atque oppida Lithvaniae constant) suspectans, antequam Cosaci ad fidem reipublicae redeant. Quod negotium jam dudum confectum gauderemus, nisi aliqui essent in republica, qui gentem istam mallent excindi. Multum praeterea gerendis rebus impedimenti affert, aut neglectus, aut maligne suppeditatus bellicus apparatus; cujus cura plerumque malevolis commissa est, ut taceam, plus fere sollicitudinis domi, supplantandae Ilmi principis potentiae, quam foris propulsandae hostis violentiae impendi. Et tamen id genus difficultates eluctatus Ilmus princeps rem nuper ad Smolenscum prosperrime gessit, improvisa excursionem quindecim millibus Moschorum, qui ad inchoandam urbis hujus obsidionem praemissi fuerant, profligatis. Consederant hi in proxima obsidendae

urbis vicinia, altero propemodum a moenibus lapide, dicatumque divo Joanni diem anniversaria hilaritate atque epulis in multam noctem protractis celebraverant, cum immissus ab ilmo principe cum duodeviginti vexillis impiger juvenis Ganckoffius conticinio noctis ad castra suggestus, excubias primum intercipit, e quibus raptim intellecto statu hostium abrupta omni mora, sine ullo certamine et inobservatus, in castra irrumpit, caesisque resistentibus, magnam partem semisomnes aut potu sepultos, edita late strage, latius consternatione, a castris proturbat, duce interfecto, primarii hostium, pluraque vexilla capta. Miles noster reliquo noctis ad satietatem, ense grassatus, direptis castris et praeda onustus, ineuntis diei crepusculo e cruentis clade hostium sedibus educitur. Et quia subsequentes aut in proximo agentes hostium copiae adventabant (nec enim procul ipse dux magnus praemissis magnis ad obsidionem copiis aberat) signum receptui datum, obiectisque adversus eos, qui extrema agminis carpere ausi sunt, sclopetariis dragonibus, atque universa manu hostium ad unius rivi trajectum sufflaminata, deductus in tutum miles moenibus Smolensci successit, asportata omni praeda, et sauciis captivis in urbe relictis, caeteris e potioribus secum abductis, per adversam portam in castra ilmi principis incolumes omnes, ne triginta quidem e suis amissis reversi sunt. Dilata de hinc, ut fama est, Smolensci obsidio. Non tamen in longum, ut existimo, avvocato principe in diversissimas Lithvaniae oras, ut ingruenti aliunde discrimini occurrat. Polociae palatinatum et praefecturam, nunc forte vacantem atque ilmo principi Boguslav Radivilio oblatam, sersmus rex noster intempestiva cunctatione (dum conditiones ab eo reformatae religionis exercitio graves extorquere contendit) duce atque praesidio destitutam, hostium praedae imprudens objecit. Qui ea opportunitate invitati, oppidum atque arcem defensoribus vacua, nemine resistente ingressi sunt, atque ex eo loco veluti aves belli in interiora Lithvaniae ac Vilnensi urbi propiora loca populabundi excurrunt. Paulo ante interceptam Polociam aliquot ipsi vexilla ilmus princeps subsidio submiserat; sed his ob distantiam loci tardius adventantibus Moschus occasionem rei gerendae occupavit. Nec illi tamen inultum hostem passi duo fere Moschorum millia praedis peragros agendis palantia, improviso superventu, captis aliquot vexillis delevere.

His alacritatis suae speciminibus satis auspicato miles noster ingruenti bello praelusit. Tamen ob neglecti apparatus angustias omnis spes prosperi exitus in revocandis ad officium Cosacis posita est, in quam ilmus princeps unice intentus Celsnis Vrae opem desiderat.

Verum ego longiori narratione modum epistolae egressus humillime culpam deprecor, quod Ser. Cels. Vrae tam verbosis

literis molestus esse non dubitaverim. Quod reliquum est, majora subinde Ser. Cels. Vrae felicitatis incrementa victoriasque et triumphos apprecatus humillima obsequia mea Celsni Vrae deferō. Datum Varsaviae 24. Julii, 1654.

Sers. Celsdnis Vrae

humillimus servitor
(*név leszakadva.*)

Külczim : Sersmo ac celsmo principi dno Georgio Rakocy, dei gratia Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno, Siculorum comiti, dno meo clementissimo.

(Eredetije orsz. ltár, Lymbus.)

L. 1654. j u l i u s 26.

Habita apud sacr. Mtem regiam privata audientia (cui 26. dies Julii dictus fuit) in praesentia ilmorum dnorum supremi et vicecancellarii, marschalci et ejusdem vicegerentis (Kazanovskio in loco remotiore ad januam stante) nomine ilmi ac celsmi principis ac dni dni nostri celsmi. suam Mtem in hac verborum forma salutavimus.

Sersme rex dne celsme.

Ilmus ac celsmus princeps ac dnus d. Georgius Rakocy, regni Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dnus, Siculorum comes, dnus noster celsmus, Sacrae Mti Vrae regiae officiorum suorum promptitudinem, et inserviendi gratificandique studia diligenter commendat, et simul precatur Mti Vrae regiae omnem prosperitatem, valetudinem firmam et stabilem; regnorum suorum administrationem tranquillam et diuturnam; contra omnes aemulos suos et hostes triumphos solennes, quibus permansioni, saluti, et securitati non tantum inclyti hujus Poloniae regni, sed et totius christianae reipublicae optime consuli, statusque rerum beatissimus postliminio restitui possit. Caeterum sua celsdo nos in certis et arduis quibusdam negotiis ad Mtem Vram regiam expediendos voluit penes hasce literas suas credentiales, quas Mti Vrae regiae benigne perlegendas reverenter exhibemus.

Perlectis fidei literis, sua Mtas medio summi cancellarii annuit, ut quae haberemus in commissis, ordine proponamus.

Proposuimus itaque juxta instructionis nostrae seriem in hunc modum.

Sersme rex, dne celsme.

Non dubitat ilmus ac celsmus princeps ac dnus dnus noster celsmus etc.

Exaudita patienter tota nostra propositione, collatis cum iis, qui praesto erant, voce submissa, sermonibus, sua Mtas regia medio ejusdem supremi cancellarii respondit tali modo:

Ubi ilmus princeps sacrae Mti regiae tam in valetudine prospera, quam publica populorum regimini suo subjectorum administratione omnem precatur felicitatem, pro eo congruas agere gratias tanquam amico et vicino suo carissimo; vicissim Mtem suam sacram benevolum suum affectum, et amicae conjunctionis studia ilmo principi ex animo deferre, praecarique pariformiter in rebus suae illustritatis publicis et privatis secundos et optatos successus. Quod ilmo principi sacr. Mtem regiam, tempore felicissimae suae inaugurationis regalis, per peculiare suos internuncios visitare, et ab exaltatione suae Mtis R. conceptam in animo laetitiam externe contestari non licuerit, id sacr. M. regiam omnino temporis illius incommoditati attribuentum judicare; quod ipsum siquidem jam per nos praestet sua iltas. in eo Mtem sacr. regiam singularem erga se suae iltatis affectum et synceritatis documentum non obscurum recognoscere.

Quantum ad nunciata ilmi principis, de quibus jam antea ab ilmo castellano Cracoviensi Mtas sua sacra mediocriter informata fuit, non dubitat motus ejusmodi, ad stabiliendum statum felicem reipublicae christianae urgentes, ex singulari erga christianitatem zelo prognatos esse, qui ut foeliciter succedant, Mtem sacr. regiam in primis votis habere.

Cum autem ad hanc tanti momenti rem necessario requiratur interesse reipublicae Polonicae, Mtem sacr. regiam velle hoc negotium dnis senatoribus in secretiori consilio proponere; deinde si ad ulteriora procedendum fuerit, nos super eo tempestivam habituros intimationem et responsum.

His absolutis, rex iterum communicato cum astantibus consilio privatim, medio dicti cancellarii interlocutorie has interposuit quaestiones:

1. Utrum nos super isto negotio tractandi et concludendi absolutam haberemus plenipotentiam?

Respondimus: Nos habere instructionem certis punctis et articularis constantem, ultra quos, si quid in tractatu in medium allatum fuerit, in talibus tandem nos de plenipotentia resoluturos.

2. An comitia Transylvanica jam sint soluta?

3. An ilmus princeps hoc negotium cum statibus et ordinibus provinciae communicaverit, uti facturum sese obtulerat; et quid superinde in comitiis conclusum sit?

Respondimus: Negotium hoc tale esse, ut nisi ilmus princeps praesentissimo sese involvere voluisset periculo, alias tuto publice proponi et tractari minime potuisset; primariae tamen auctoritatis in regno proceribus de eo secretius optime constare.

4. An Turcarum imperator Hadrianopoli castra sua promoverit; de bellico ejus apparatu, de tormentis bellicis?

5. An esset verum, quod Turca in Moldavia et Valachia duos beglerbegos cum praesidio constituere velit?

Ad hanc quaestionem produximus fragmentum literarum super hac re scriptarum.

Tandem dimissi fuimus ex conclavi regio, neque propositio in scriptis a nobis petita.

31. Julii accersiti sumus ad hospitium ilmi archiepiscopi Gnesnensis, ubi praesentes fuerunt praeter ipsum archiepiscopum summus cancellarius, vicecancellarius Zamoysky, Radzivil, Firle, Kazanovsky, per regiam Mtem ad tractatum nobiscum ineundum deputati, ubi dnus cancellarius sermone facto significavit, suam Mtem dnos senatores ibidem praesentes ordinasse, ut nobiscum tractatu inito de summae rei capitibus concluderent, suaeque Mti referrent. Itaque resolveremus nos de plenipotentia.

Respondimus: Ad perticienda ea, quae nobis in commissis data sunt, sufficere literas credentiales, quas Mti suae regiae exhibuimus.

Rogarunt itaque, ut puncta postulatorum ilmi principis proponamus.

Respondimus: Ea jam suae Mti in praesentia ilmorum dnorum supremi et vicecancellarii proposita esse, ideo fortasse repetitione non indigerent; nihilominus nos non detrectare, quin voluntati ilmorum dnorum deputatorum satis fiat. Propositionem itaque denuo repetivimus.

Postularunt ulterius, ut pro majori declaratione ipsa duntaxat puncta postulatorum ilmi principis simpliciter recenseamus, in conjungendis nempe armis quid facto opus esse velit ilmus princeps, in suscipiendo contra Turcam bello quem modum observari.

Ezt így értse ő nga, hogy mind királynak és az senatoroknak is az elméjek azon óráig így volt praeoccupálva és azon nyugodt volt meg, mintha ő naga de conjunctione armorum akarta volna kötni vélek, mely opiniót ő nga leveleiből vötték-e vagy más móddal származott elméjekben, mi azt nem tudjuk, de ők mind azt forgatták, mi peng instructionoknak inhaereáltunk firmissime. Bezzeg conjunctionem armorum felette igen amplectáltak volna. Mi úgy ítéljük, hogy hetman informatiójából vettek arra alkalmatosságot, minthogy ő ngának irt levelében is societas armorumát emleget és nexust.

Úgy látván, hogy az elméjek másutt jár, hogy semmint az mi instruction tartaná és erről nekünk semmi tanulságunk nem volna, újabban mint egy csomóba kötven instructionoknak az velejét, igen-igen rövideden declaráltunk magunkat ilyen formán:

Nos non venisse, ut solennem aliquam inter duo regna tractemus et concludamus confoederationem, aut de bello offensivo Turcis unitis viribus inferendo vel armorum conjunctione aliquid statuamus (principem in Transylvania in bello offensivo Turcis inferendo nullum habere modum, aliquot rationibus demonstravimus), sed duntaxat ut resolutionem Suae Mtis et inclytae reipublicae superinde reportamus et obtineamus; quod si principi Transylvaniae Turca ultionem moliretur, ob id quod contra regnum Poloniae eidem arma sua (uti postulatur) conjungere nolit, in eo casu inclyta respublica ilmo principi et regno suo auxiliariis copiis subveniret etc.

His ita luculenter intellectis, mutuo sese intuentes, magnam vultu et nutu ostendebant displicentiam, et collatis ultro citroque colloquiis manifeste apparebat, ipsos realem armorum conjunctionem amplecti velle. Dicebant enim, si Turca in acie steterit, quid tunc faciet princeps? Eritne ociosus spectator? Coniunctis viribus aggrediendus hostis, et si paciscendum, pars utraque erit pacis conditionibus includenda. Nos non possumus rempublicam pluribus implicare difficultatibus. Alii iterum: Imo etiam conjunctionem armorum a Polonis citra offensam Romanorum imperatoris fieri non posse. Transylvania in antiquitus erat jurisdictionis coronae hungaricae, quam a jugo turcico vindicare primum et ante omnia regi Hungariae incumberet. Interim quantisper subest Turcarum imperatori, modi potius competentes quaerendi, ne Turca exasperetur, etc. Haec interlocutorie.

Tandem in fenestra collecti, postquam inter se copiosius collocuti fuissent, significarunt, velle ipsos ista Mti suae regiae referre, sperantes fore, ut brevi habeamus responsum. Et discessimus.

Demum 7. Augusti acciti sumus ad suam Mtem regiam privatim pro recipienda resolutione. Ubi dnus cancellarius a latere regis his nos allocutus est verbis:

Vrae Dnes probe intellexerunt, sacra reg. Mtas, dnus noster clemismus quam alacri animo amplexus fuerit oblationem ilmi Transylvaniae principis pro communi bono et utilitate publica factam. In quem finem diebus hisce praeteritis certos ex praecipuis senatoribus ordinare dignata fuit deputatos, qui cum Dnibus Vestris tractarent, et commoditate modernorum comitiorum de rei totius momento concluderent. Verum quia benigne intelligit Mtas regia, Vris Dnibus ita, uti peroptasset, tractandi et concludendi plenipotentiam attributam non esse, ulterius procedere consultum visum non est; sed si ilmo principi ita visum fuerit, poterit de hoc negotio cum ilmo castellano Cracoviensi tractare, qui habebit a sacra Mte regia facultatem plenariam tractandi, et, quod utile ac proficuum videbitur regno huic, concludendi.

Quod ilmus princeps arma sua cum Turca hoste capitali christianitatis conjungere nolit, recognoscit sua Mtas in eo praeclarum pietatis zelum. Interim sacra Mtas regia suae iltati regalia sua officia defert, amicumque et vicinam conjunctionem cum benevolentiae studiis commendat, rogans confidenter, ut quae scitu necessaria judicabit sua Illustritas pro capienda cautione, ea cum sacra regia Mte communicare ne intermittat.

Vris autem Dnibus sua Mtas gratia et benevolentia sua regali propensa manet.

Hac audita resolutione subjunximus:

Sersme rex, dne Clemsme. Benignam Sacrae Mtis Vrae resolutionem luculenter intelligimus, daturi operam, ut eandem ilmo principi dno nostro clemsmo diligenter et exacte referamus. Caeterum quod ilmus princeps Mtem Vram regiam et inclytum senatum in tanto gravissimorum negotiorum aestu postulatis suis onerare non omiserit, id non inconsiderata aliqua temeritate fecit, sed eo potissimum fine, ut praeclarum suum erga communem christianitatis permansionem affectum declararet, et singulare studium in inclytam hanc rempublicam non obscure testaretur. Nullum est dubium, quin ilmus princeps dnus noster clemsmus intellecta hac Mtis Vrae regiae resolutione, ita sua ordinaturus sit consilia, quo securitas sibi regnoque suo stabiliatur.

Nos interim sacr. Mtem Vram divinae protectioni commendantes, deum toto pectore precamur, ut eam pro aris et focis legitime decertantem spiritu roboris et fortitudinis munire, fractisque hostium viribus gloriosam victoriae palmam in dextera sac. Mtis Vrae reponere dignetur, ad nominis divini gloriam et incolunitatem regnorum et provinciarum christianarum inconcussam.

(Egykorú másolat orsz. levéltár, Lymbus.)

LI. 1654. szept. 10.

Tanuság, melyet adtunk az alföldi fővornikunk elejében, hogy az fejedelemnek ő ngának szólnon az mi dolgainkról és az országbeliek állapotjuk felől anno 7162. die 28. Augusti.

1. Az mi kegmes urunk ő naga az püspökökkel, klastromokkal és minden boérokkal kicsinytől fogva mind nagyig, mazilijókkal, boériakkal és az moldovai országnak minden lakosival együtt nagy hálaadást mutat az ő naga szolgája által én általam és közönségesen istent imádunk az Nagod jó egészségéért és velünk cselekedett sok jótéteményéért, ki volt az Nagod hatalmasága által, mely istentől adattatott Nagodnak, megszabadítván Nagod az vérszopó kigyók szájából, kik vériünket szopták és

attól az megéhezett Lupultól, az ki husunkat rágtá és annyi számú esztendeig véruket szopta és telhetetlen volt. Annak-okaért mi közönségesen az istennek nagy hálát adunk és az istennek azon könyörgünk, hogy az Nagod fejedelmi méltóságát szaporítsa és nevelje naponként, boldog szerencsével megerősítvén minden ellenségi ellen.

2. Az mi kegmes urunk minden tanácsával egyetemben és több országbeliekkel választattanak engemet ezeknek az dolgoknak végbenvitelére, nagy buzgósággal leborúlván az Nagod köntössének allához, esedezvén, hogy ennekutánna is Nagodtól ne legyünk feledékenségben és az igaz szomszédságtól elhagyattatva, hanem az mint Nagod kezdettől fogva nyújtotta jóakarátját az mi kegmes urunkhoz és mihozzánk, kik ez földnek lakozói vagyunk és az idegenek kezéből kivette, és az Nagod hatalmassága által minden dolgokat haszonra és ő naga jóvára és az mienkre hozotta mindeddig, az míg le is csendesítette, Nagodat kérjük, mint avval az gondolattal és avval az szível legyen Nagod mihozzánk.

3. Az mi kegmes urunk és annak az országnak minden népeivel az Nagod urunkkal és mivelünk cselekedett annyi jóért készek vagyunk az Nagod minden szolgálatjára és az Nagod parancsolatit előttiünk viselvén, teljesítói is leszünk annak és az Nagod tanúságából örömetst ki nem megyünk és minden ígíreteket, melyeket ígirt az mi urunk velünk egyetemben az Nagod fejedelmi méltóságának, csak egyikből sem fogyatkoztatjuk Nagodat, hanem hiba nélkül, az mint legböcsületesebb lehet, mindenekről contentáljuk Nagodat.

4. Valami summapénz dolgából, az mely pénz Nagodnak ígírve vagyon ő nagától és mi töllünk mindnyájunktól, az mely pénznek egyik részét (*sic!*) meg is adattatott, de egyik része restantiára maradt: mi mindnyájan az Nagod lábaihoz borulunk és nagy buzgósággal könyörgünk, hogy Nagodnál hitelünk legyen és ne hagyja Nagod botránkozásban esnünk gonosz akaróink kívánságok szerint, az kik magak utját vizsgálják és árulja az mi véruket az fényes portán.

5. Az Nagad jó híre neve, mely kiterjedett minden keresztényi nemzetségek között és pogány nemzetségek között, meg ne szűnjék és ne engedje Nagod dushmanýinkat reánk felülni, mert ha ellenségünk utja megnyittatik és belénk kaphat, mi reánk felül, mi mindnyájan az mi kegmes urunkkal ő nagával, mivel egyéb tehetségünk nincsen, hanem csak el kell bujdosnunk más országokban és az mi földünk pusztán marad, mely miá az Nagod jó híre neve is eloltatik.

6. Nagod ilyen keresztény fejedelem lévén és az isten ajándékával hatalmas és minden európai urak és monarhok között híresebb, az ki annyi jót tött az mi kegmes urunkkal és mivelünk

és az mi ellenségünket mi közzülyünk kiüzte, a ki kereszténynek neveztetett, de az ő cselekedeti az pogányokénál is gonoszabb volt, tudhatja Nagod, mennyi helyeken s mennyiszer akart hadakat hozni mi reánk, először az kozák hetmánynál lévén, azután Krimban ment az chámhoz és minden tehetsége szerint azon volt, hogy kozák hadakat és tatár hadakat emelhessen, és mi reánk jűjjen, de isten nem segítette és mind azokban az állapotokban isten után Nagod volt mellettünk és mindnyájan nagy hálaadással köszönjük Nagodnak az Nagod minden velünk cselekedett kegyelmességéért, hanem esmét felette kérjük Nagodat, az mint eddig várakozott Nagod annyi ideig, várakozzék Nagod egy kevés ideig ad 1. Novembris és mindnyájan azon leszünk és azon igyekezünk, hogy Nagodat contentáljuk mindenekről.

7. Az mi kegyelmes urunk velünk együtt régen contentáltuk volna Nagodat, de elhiheti Nagod, mert számtalan sok költsünk volt és ha az ország ép lett volna, mind szerét tettük volna az Nagod adósságának; hanem úgy történt, hogy az ország is nagy fogyatkozásban esett, ítélje meg Nagod, hány esztendeig prédálta az kazákság és az tatár és utoljára evvel az dushmanyunkkal is mint történék, hogy annyi ideig lön háborúság és az hadak annyi ideig lakván az országban az ország élése is elkevesedett.

8. Az Nagod pénzét ugyan megadjuk, az mely napra rendeljük (s mondjuk). Annakokáért kérjük Nagodat, mivel hamarébb időn nincs módunk az megszerzésében az mi dushmanyunk miatt, mivel az mint feljebb is mondók, mert ő az mi vérünket árulja, mi eloltzásában igyekezünk, talán isten megmenti tőle, hogy megnyughassunk mi is és az országok, az mely dolgat feles költségünk nélkül végben nem vihetjük, az mint Nagod is nyilván tudja annak az helynek szokását.

9. Mi Nagodnak mindnyájan könyörgünk, legyen hitelünk Nagodnál és az adósság halasztásáért Nagodtól ne itiltessünk és reánk ne gyanakodjék egyéb ellen, hogy mind eddig is Nagodnak meg nem fizethettünk az Nagod pénzét; ha pedig hitelünk nem lehet addig az praefigált napig, ha Nagod kívánja, választjuk mi közzülyünk két avagy három boérokat is, kiket Nagod kívánja és Nagodhoz zálagban kiküldjük addig ez feljebb praefigált napig, mert oly reménségben vagyunk, ha isten megsegíti, hogy minden adasságot megtizethessük akkor.

10. Az mi dushmanunk az portán lévén és ha Nagod most az pénznek megadásra erőlteti, az mely dolog kezdettetett az mi dushmanyunk ellen, az hátramarad és az mi romlásunkra következik, és az mi ellenségünk utat nyer az ő dolgainak végbenvitelére és mi igen nagy botránkozásba esünk, úgy annyira, hogy senki mi közzülyünk azt az országot nem lakhatja; azért mi

haszon, mert mi országunktól elidegenítjük magunkat, de az mi ellenségünk gyönyörködni fog és idegen nemzetek regnálják földünköt és az mi házainkban laknak, és az mi örökséginket azok birják. Mi mégis Nagodat kérjük, az Nagod kereszténysége ne hagyja arra s ne engedje minket teljességesen elhadni avagy megutálni.

11. Isten segítségével örölködünk azon, hogy az mi dúsmanyunkat elsülyeszszük életinek eloltásával, tudván mi azt is, hogy az vezér ő naga igen tart barátságot velle, és látván, hogy nem hajthatjuk s nem fordíthatjuk gonosszal reája, próbáltuk, és az belső agalárokhoz közelgettünk, végeztük, hogy exequáltassék az vezér híre nélkül is és azok is készek voltak, hogy megmentsenek dúsmanyunktól, de nem különben, hanem sok költségünk által.

12. Az dolog mi kedvünk szerint fundáltatott volt, és ígítenek az mi boérink mindenestől valedelejnek száz sacsckó pénzt és az belső adtileroznak kinek-kinek azon hivatalja szerint, és örömet akarták ezt az dolgot. Az vezér pedig eszében vevén, hogy ez dolog elvégeződik ő akaratja nélkül is, ő naga is gonosszal kezdett illetni dúsmanyunkat és mi hozzánk jóval haladt, és ezt az dolgot magára vállalta és ígért csak az császárnak száz sacsckó pénzt, mely teszen ötvenezer tallért és valedének hatvan sacsckót és az több belső agaléroknak, minekünk pedig valedének száz sacsckó pénzt kell tölteniünk és az belső agaléroknak, mivel nem másolhatunk azokat az szókat, melyeket azon az helyen szóllattanak, teszen azért kétszáz erszény pénzt, százezer tallért teszen, az vezérnek és az kihájoknak és több belső embereknek, kik ő nagánál vadnak; oda is mennél könnyebben gondoltuk ötven sacsckót. Azokáért mégis kérjük Nagodat, legyen hitelünk, mivel terhes dolog esett reánk.

13. Az mi kegmes urunk velünk együtt mégis kérjük Nagodat, az mint Nagod segítségünkre volt egyéb dolgainkban, most is se hagyja Nagod, hanem legyen Nagod mellettünk minden alkalmatossággal és igyekezzék Nagod az mi kegmes urunkkal együtt, hogy oltassék el, hogy ne vágyódjon többé uraságra és az szegények vérért ne árulja, mert elhittettük magunkkal, hogyha Nagod teljes tehetsége szerint az mely dolog kezdettettek dúsmanyunk ellen, jó módjával is végben megyen.

14. Az mi kegmes urunk kéri Nagodat, hogy gondolja Nagod ezt az dolgot és vegye eszében, mikor ezek az dolgok elkezdettének, ki miatt avagy kitől volt fundálva, mert nem ő nagától volt, hanem az szegény Máté vajdától, isten irgalmazzon neki, és mindeddig is vanakodatt az dolog és az dúsmany életben nagyon olyan helyen, az kitől mi rettegünk; azért igyekezzünk előtani. Mindazonáltal az mi kegmes urunk magától nem elég-

séges, annak az sok költségnek felelhessen, az mennyinek oda igértetett, ha az szomszédságok nem segítik, kik mellettünk laknak.

15. Az az dushmaný nemcsak az mi kegmes urunknak s nekünk ellenségünk, hanem mind Nagodnak is és az Nagod országának, és dushmanya Kosztantin vajda ő kegmének is és az ő kegme országának, az miképpen mi hozzánk illeti, szinte ő kegméhez is.

16. Az mi kegmes urunk velünk együtt mégis kérjük Nagodat, hogy gondolkodjék Nagod erről az summa pénzről, melyet az portára kell adnunk és ne nehezteljen Nagod inteni Kosztantin vajdát ő kegmét is, hogy ne sajnálja kevés költségét ő kegme, attól talám isten megmenti attól az ellenségünktől, mivel az vezér ő naga is arra ígerte magát, hogy az dushmanýunk eloltása után attsireffurokat szerez ki mind az két országnak ilyen okon, hogy csendességben lakjunk és nyugodva és semmi háborgatásunk az mi ideinkben s életünkben nem leszen; azért ha Kosztantin vajda ő naga is az mi urunkkal együtt költségét nem nehezteli, jól leszen, de ha ő kegme akarátja nem leszen, hogy azért költessen, velünk együtt az mi kegmes urunknak nincsen semmi tehetsége, hogy annyi summa pénzt szerezzen, hanem békét hagyjuk annak, az isten azt cselekeszik ő nagával s mi velünk mindnyájunkkal, az mi ő felsége akarátja leszen.

17. Az mi kegmes urunk minden reménysége és az mienk egész országúl Nagodra vagyón, ha Nagod el nem hagyja, még mind elmaradhatunk és az mi dushmanýunk még sem örülhet; de ha Nagad eltávoznék töllünk, eszünkben vesszszük, hogy az mi dushmanýunk is mi rajtunk gyönyörködik; hanem felette kérjük Nagodat, az Nagod kegyelmessége ne távazzék tőlünk. Datum in civitate nostra Jász die 10. Septembris anno 1654.

(*Oláh aláírás.*)

a moldvai vajda aláírása.

(Eredeti az orsz. levéltárban, Lymbus.)

LII. 1654. szeptember 30.

Joannes Casimirus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Volhiniae, Kijoviae, Smolenciae, Czerniechoviaeque et Svecorum, Gotthorum, Vandalorum haereditarius rex.

Ilme princeps, domine, amice et vicine noster charissime. Ex animo id nobis accidit, quod legati Illustritatis Vrae nostrum erga Ill^{tatem} Vram studium sincere et ex fide retulerint. Hoc certe profunde nobis insedit, ornare regnum extraneis quoque accessi-onibus, patentesque nos exhibere iis, qui peregrinam et non no-

strae debitam terrae virtutem rebus nostris misceant, atque huc transferre, quod usquam egregium fuerit. Sed Illtatis Vrae postulata peculiari etiam apud nos provehebantur respectu, cum avidi essemus omni benevolentiae cultu Illtatem Vram inligare, quem iam antiquorum foederum nexus, et recenter in communem hostem societas, ac lata vicissim nec improspere auxilia, arcta nobis junxerant amicitia. Quod ergo in rem Illtatis Vestrae domusque eius annitentibus nobis, statibusque regni nostri curam nostram promptis constantibus votis actum est, id quamprimum et honorifice Illtati Vrae e cancellaria nostra extradi mandavimus, votum hoc adjicientes, ut omnia, quae ab hac nostra in Illtatem Vram propensione destinat domui suae emolumenta, non frustrato eventu spem sequantur. Deusque opt. max. bona valetudine et prosperis successibus Illtatem Vram frui longaevam velit. Datae in Radvan die XXX. mensis Septembris anni dni MDCLIV. Regnorum nostrorum Poloniae VI., Sveciae VII. anno.

Joannes Casimirus, rex. m. p.

Külczim : Ilmo principi dno Georgio Rakotzy, principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno, et Siculorum comiti, vicino et amico nostro charissimo.

(Eredeti, a király kis pecsétjével, orsz. levéltár, Lymbus.)

LIII. 1654. december 26.

Mi Moldova országának lakosi, az méltóságos és fényességes Stephan Geörgyiczének, mostan isten kegyelmességéből Moldova országának vajdájának országában és udvarában levő elsőbb tisztviselők és főrendek, nagy, közép és alsó rendek, püspökök, jagumenek, és ez hazának több tős s gyökeres lakosi adjuk tudására mindeneknek, az kiknek illik, mind titkon és nyilván ez mi jelen való levelünknek rendiben, hogy lehet tudására körülöttünk levő keresztyén országok lakosinak, s kiválképpen ez haza fiainak keserves, fájdalmas és nyomorúságos ügyek. Első. Uralkodván rajtunk Vaszil vajda, micsoda keserves saczoltatásokat, adószedéseket, vevéseket tett rajtunk, azok felett illetlen mód nélkül való cselekedeteket, s törvéntelenségeket az közben, avagy azok felett az ő felfuvalkodott másokkal való cselekedeti és veszekedési miatt fényes portán is néhány úttal vajdasága elvétettetvén, titkon rajtunk adót szedett, sok véres verítékünkkel keresett kevés jócskánkot tüllünk elfosztattatta és azokkal magát helyben hagyattatta, ezen kívül is felettébb való nagy adózásra és fizetésre vetvén gyakorlatossággal az országot, az melyek is mind romlásunkra szolgáltak ; felfuvalkodsága miatt tatárokkal is mint veszekedék, s az kozáksággal megént ujjat vonván az ország vigyázat-

lausága s maga miatt tatártúl s kozáktúl mint raboltaték s pusztítottaték, lakosi ez országnak kik vagyunk adván az felett tributumot is az tatárnak, mégis fiainkat, leányinkat, hűgajnkat s több rokonságinkat is nagy saczczal váltottuk ki, máig is penig sokan oda vadnak, kiknek számokat nem is tudjuk magunk, hanem csak az jó isten. Annakutána vevén viszontag eszünkben az ukrainai s zaporovai kozáksággal való szövetségét, mely nem egyébre való volt, hanem hogy mi ránk, annál is mint azelőtt volt rajtunk, nagyobb romlást s veszedelmet hozzon, és keresztyén szomszéd országoknak is gyűlölségekben juttasson, s teljességesen első s vitézlő rendeit is ez haza lakosinak az alábbvaló adófizetőikkel, s az közönségekkel egyenlővé tegye, mint már jelei s kezdeti meg is voltak. Ezeket azért és itt elé nem számlált sok rettenetes dolgokat és méltatlanságokat ez hazának elsőbb s vitézlő rendei akarván továbbá való romlását ez romlott hazának eltávoztatni, folyamodtanak az méltóságos és fényességes Erdély és Magyarország részeinek fejedelméhez és székelyek ispánjához mlgos Rákóczi György urunkhoz ő ngához, értésére adván feljebb megnevezett Vaszil vajdának sok illetlen cselekedetét, s az ki nagyobb, továbbá való igyekezetit is, melyből ez hazának ennél is nagyobb romlása s kára következhetett volna, s szomszéd keresztyén országok illetlen itéletében s gyűlölségében hozott volna, és kívánták hazánk első főrendei s tős gyökeres lakosi, orvosoltassék meg, hogy így ez hazának is lehessen pihenése, s körülette levő szomszéd országokkal is jó correspondentiája és békessége. Sok instantiájokra azért ez haza első rendeinek feljebb megnevezett mlgos erdélyi fejedelem, megtekintvén sok nyomoruságinkat, és azt is, ezután mik következhetek volna, ő nga beküldötte hazánk javára becsülletes híveit hadaival együtt, és az mi vérszopóinkat, dúsmányinkat ez országból kiűzette s verette, nemcsak egy. hanem két úttal is, nem szánván költségét s vitézeinek is vérek kiontását; ezek felett is, az ki igen nagy dolog volt, hatalmas császáruk ez kertiben levő várában Szuczában beszállván, ugyan hatalmas császáruk ellenségi s dúsmányi, ugymint az kozákok hetmánja Szmelinczki Bogdán fia Timusz Szmelinczki, és az körül erős sánczot vetvén, kiknek is kiűzésekre s ez országból való kikergetésekre magunktól magunkat elégteleneknek itéltük, s mostan is valljuk magunkat lenni egész országu, isten kegyelmességéből penig mely vajdát közönségesen ez országnak lakosi választottunk, ugymint feljebb megnevezett mgos Stephan Geörgicze vajdát, ő naga mind hatalmas császáruk fényes portáján törekedésével, költségével promoteált, és hatalmas császáruk botal, zászlóval, és egyéb ahoz való készülettal confirmatiót is szerzett, nekünk csendes megmaradásunkra. Mind ez feljebb megírt és ide nem számlált sok rendbeli kegyelmességét mi is szemünk előtt

viselvén, kötelezzük magunkat az mlgos Erdély és Magyarország egy részének fejedelmének, székelyek ispánjának és ő nga succesorának, és assecuráljuk ő ngokat és ő ngok országában s birodalmában lakó minden rendeket, hogy mi mindaddig hasonlóképpen megnevezett mlgos vajdánknak is, valamíg isten életben s az mlgos erdélyi fejedelemhez való hűségben megmarad, igazak és hívek leszünk, ő ngoknak és országoknak (valamíg az feljebb megnevezett mi választottunk vajdánkot mlgos Stephan Györgiczét ő ngát méltóságához illendő becsületben, szeretetben és jó akarattal megtartják) igazak és hívek leszünk, ő ngok gonosz akaróival ártalmokra való dolgot nem tractálunk, sem peniglen ellenek nem igyekezünk, sőt ha mi ártalmokra való dolgot értenénk vagy hallanánk, mlgos mostani vajdánk, vagy penig ő ngoknak hiteles emberi által értésekre adjuk, fegyvert ellenek mi soha nem fogunk, sőt inkább minden teljes tehetségünkkel mlgos mostani vajdánkkal és minden vitézlő rendeivel együtt minden névvel nevezendő s akármí nemzetségből álló ellenségi ellen fegyvert ő ngok és országa mellett vonni, oltalommal lenni készek leszünk. Melynek megállására esküszünk az egy élő istenre, ki személyében három, de állatjában egy, az boldog szűzre és minden szentekre, és Judával legyen együtt az más világon, valaki ez feljebb megírt dolgoknak megállója nem leszen. Ennek azért még is nagyobb bizonyására és erősségére adtuk ez hitünkkel, kezünk írásával s pecsétünkkel is megerősítettett levelünket. Költ Jászvásárt karácson havának 26. napján, 1654. esztendőben.

Fogalmazvány vagy fordítás orsz. levéltár, Lymbus.)

LIV. 1655. márcz. 19.

Az defterdárt az a híre, Cyprusban küldötték, de *hihetőbb az, hogy megölték az útban, mivel megkinoztatván egynehány ízben, mindenét elvették*, Barcsai Ákos uram kárt vallott benne. Kegyelmes uram, itt vagyon *olyan hír is*, Nsgodtúl az *Lupul atyjafiát* fogják *kivánni*, az nem is lehetetlen, míg az *lenne*, Nsgd gondolkodhatik felőle, ha penig *látat kaphatna*, *Lupul maga* szájából *hallott szó, elő kérné, az mit elvittek Moldovából, ha penig* nem adná, *élnek még az tatárok s kozákok*, egy *Teophilos* nevű *görög pap* *beszéllette nagy esküvéssel más egy görög papnak*, kit nem tud, hogy nekem ismeröm. Jó volna kegyelmes uram, ha az az istentelen *elveszne*. Az mint irtam vala minap, *Sciaus pasával is kellene közleni az dolgot*; itt mi is az miben *tudnánk ártani*, *tacite el nem mulatnók*. Kegyelmes uram, igen kívátnatnék, ha Nsgod egy néhány szép bokor késeket küldene s egy néhány arra való tallért s egynehány szép mézes pogácsákat, hogy az hol kívátnatnék, Nsgod jóakarói kapuin adatnék valamit. Huszain

csauz könyörög Nagyságodnak, bár csak 50 tallért küldene Nagyságod fizetésében be, hadd mehetne, mikor Nagyságod parancsolná, jó módjával ki, mivel ez idén két felesége holt meg, leánya, szolgálója, igen megvonta az temetés s az kétszeri házasság. Nagyságodnak alázatossan megszolgáláná. Nagyságodnak, kegyelmes uram, sokszor írok sok dolgokról, nem tudom, mint mennek Nagyságod kezihez, csak némellyikére látok választ kapikihaja uramnak küldött levelében. Tartsa meg Isten Nagyságodat kíváncsatos jó egészségben sok esztendőig. Datum Constantinopoli die 19. Martii anno domini 1655.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jacobus Harsányi, m. p.

(Eredetije. melynek eleje hiányzik, orsz. levéltár, Lymbus.)

LVI. 1655. ápril 23.

Mi Georgius Stephan, etc.

Adjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik, ez mi hitünk szerint mi levelünkben, hogy az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának az mely adóssága volt nálunk ez megromlott országért s mi érettünk, melyet költött ő nga akkor, mikor legnagyobb veszedelemben voltunk, akkor kívántatván leginkább az ő nga kegyelmessége, akkor cselekedett ő nga velünk legjobban, mivel mind pénzt kölcsön adatott s mind hadakkal megsegéltett ő nga mely ő nga adatta pénzből adtuk meg mind császár adóját s mind penig egyéb adót is, mely ezen az országon volt; mely ő nga velünk tött kegyelmességit szomszéd országok jól tudnak nyilvánossággal, hogy nyolcz holnap alatt császárnak kétszeri adóját kellett megadnunk egyéb költségünken kívül, mely feljebb megirt dologban ha ő nga meg nem segéttett volna, mi ez szegény megromlott országgal semmiképpen végben nem vihetjük volna, szerit nem tehetjük volna. Most azért az jelen való ápril 23. napján számot vetvén az ő ngának való adósságunkról, maradtunk adóssá vert aranynyal hetvennégyezerkilencszázzal, Nro 74,900, mely egész tallért tészen: tall. 149,800 %, mivel penig mostani követünkötől meg nem küldhettük fogyatkozottságunk miatt, könyörgöttünk ő ngának Christus urunk születése napjáig karácsonig, mely esik 25. Decembris 1655. ő szerint, azt igérvén ő ngának, hogy akkorra fogyatkozás nélkül egészen, tovább nem halasztván, megadjuk, melynek nagyobb bizonyására adtuk ez mi levelünket, kezünk írásával megerősítvén és pecsétünkkel is. Datum Jászvásár, anno 1655.. ő szerint 7163.

Mi moldvai bojérok, és ez ország lakosi igaz hívei Stephan vajdának, úgymint Jonasko Russul nagy logoffét, Stephan Boul az alsó országnak nagy vornikja, Vasiliu Stephan hetmány és szucvai porkaláb, Dabisa vornikja az felső országnak, Zlie Septebicz főhopmester, Gligoraczke Russul nagy spotar, Salamon főkomornik, Danea főlovázmester, ezen kívül minden az vajda ő nga udvarában lakók s mind az országbeli bojérokkal s az közrenddel együtt, adjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik, az mi hütünk szerint adott levelünkben, hogy az mely adóssága volt nálunk az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának, melyet költött mi érettünk ő nga, mikor mi legnagyobb veszedelemben voltunk országostúl jónkra, hogy nemcsak hadakkal segétt meg minket ő nga, hanem pénzt is adatott kölcsön nekünk, mely pénzből adtuk meg császár adóját és egyéb költségünket is aval vittük végben, melyet közel való minden szomszéd országok tudnak nyilván, hogy nyolcz holnap alatt császár adaját kétszer adtuk meg egészen, több egyéb költséginkkel együtt, az mely dologban ha ő nga nem segétt volna, mi az mi erőnkéből s sem ez szegény megromlott ország semmiképpen dolgunkban elő nem mehettünk volna, dolgunkat végben nem vihettük volna. Mikor volnánk azért ez jelen való ápril 23. napján ő szerint, mi s ez földnek lakosi közönségesen együtt levén, számot vetvén az ő ngának tartozó adósságunkról, maradtunk adósa ő ngának hetvennégyezerkilencszáz arannyal Nro 74,900 •/, az mely egész tallért teszen nrum tallér. 149,800 •/., mely feljül megírt summát hogy most meg nem küldhettünk országostól fogyatkozott, állapotunk miatt kivel adósak vagyunk: mi mindnyájan az méltóságos erdélyi fejedelem ő nga lábaihoz borúltunk, könyörögvén ő ngának, hogy mi nekünk csak karácsonig engedje meg ő nga, úgymint Christus urunk születése napjáig, mely esik ez jelen való esztendőben anno 1655. deczembernek 25. napján ő szerint, mely feljül megírt summát minden tovább való halogatás nélkül tartozunk megadni minden fogyatkozás, apadás nélkül egészen. Kinek nagyobb bizonyosságára adtuk ez mi levelünket kezünk írásával és pecsétünkkel megerősítvén. Dat. in Jászvásár 23. Aprilis, Krisztus urunk születése után 1655., ő szerint anno 7163.

Kívül: Az moldvai vajda és ország lakosi bojéreknek obligatiója.

Mi Ge. etc. Stephan vajda.

Adjuk tudtára mindeneknek, ez mi levelünket hütünk szerint adván, hogy az mely summa pénzzel az erdélyi mlgos fejedelemnek adósok voltunk, és az ő nga velünk való jó cselekedetvel és az szegény országért való költségéért, mi értünk és ez szegény országért, mikor erre legnagyobb szükségünk volt és nagyobb veszedelemben voltunk, ő nga velünk oly jól cselekedett, hogy

mind pénzt adott kölcsön és mind hadakkal segített münköt, s mely ő nga adta pénzből adtuk meg mind császár adaját s mind egyéb költségünköt is abból vittük végben, az mely nyilván vagyon a szomszéd országoknál is, hogy nekünk nyolcz holnap alatt két adót kellett császárnak adnunk, egyéb mindenféle sok költségünken kívül, mely feljebb megírt dolgokban ha ő nga meg nem segített volna, mi, sem ez szegény megromlott ország végben nem vihettük volna, s ennek a summának semmiképpen szerit nem tehattuk volna. Mikor azért volna az ő kalendarium szerint april 23. napja, számot vetvén az adósságban, maradtunk adósa vert aranyval Nro 74,900 '"/., mely teszen egész tallért nrum 149,800 '"/., melyet fogyatkozottságunk miatt hogy most meg nem adhattunk, vetettem zálogban Hutin várat az feljül megírt summában, melyet birjon ő nga mint sajátját mindaddig, miglen a feljül megírt summát le nem tehetjük. Letevén azért ezt a pénzt ő ngának, emberit vigye ki ő nga belőle, és bocsássa ő nga ismét kezünkben. Melynek nagyobb hiteléért és megállásáért adtuk ez mi levelünket pecsétünkkel és kezünk írásával megerősítvén. Datum Jász. —

NB. Az bojérok adta levél ezen kívül mindenekben ez vajda ő nga adta levelével egyez, ezen tenorral van írva cum omnibus punctis et clausulis.

(Egykori más., orsz. ltár, Lymbus.)

LVI. 1655. május 1.

Nos Constantinus Sorban electus vajvoda Valachiae Transalpinensis etc. Notum facimus per praesentes omnibus, quorum interest et intererit: quod cum ab ilmo principe dno Matthaeo Bazaraba, Valachiae nostrae Transalpiniae vajvoda, praedecessore nostro desideratissimo cum ilmo ac cels. principe condam Georgio Rakoci seniori, dei gratia principe Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Sicularum comite etc. et regni ejusdem Transylvaniae statibus et ordinibus sancitam, iteratisque vicibus cum eodem et deinde cum ejusdem successore, moderno ilmo ac cels. dno principe, itidem Georgio Rakoci renovatam ac ad ultimum usque suum habitum continuatam confoederationem Nobis et regni nostri civibus perutilem et commodam rati, ejusdem nobiscum confirmandae causa fideles nostros grosos et nobiles Bune Viszter supremum thesaurarium et consiliarium intimum, Oresten Naszturel vicecancellarium, ac Szavam logoffet, legatos expedierimus, et per eosdem legatos nostros ac jam nunc per grosam T. suae cels. legatum ad hoc expeditum votis nostris annuere, eandemque confoederationem hactenus cum ilmo principe Matthaeo praedecessore nostro servatam nobiscum etiam reno-

vare, servare et perpetuo continuare velle intelligamus: igitur nos ad eam fide nostra christiana obligamus et juramus per deum omnipotentem, qui est pater, filius et spiritus sanctus, sancta trinitas, unus verus deus, beatam Mariam virginem, duodecim apostolos, omnes dei sanctos, et sanctum evangelium, ecclesiamque ac jejunia nostra, quod nos ilmo ac celsmo principi d^{no} Georgio Rakoci dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno, et Siculorum comiti etc. ejusque regno nullo unquam modo inimici, sed potius inimicorum ejus inimici, et amicorum amici erimus, cum ipsis bonam et jucundam vicinitatem perseveranter colemus, ac si quando eidem principi, vel regno suo aliquid hostilis machinationis et insultus ex quavis inimicorum, sive etiam Turcarum vel Tartarorum partibus acciderit (*qui inexplēbili rapacitate sua inducti, aliquando pactorum inter ipsum cels. principem, regnumque suum, ac inter portam ottomanicam habitantium vincula rumpere et pessundare, regnique provinciam et locum occupare tentarent**) ditionesque et loca invadere vel occupare tentarent, aut cuilibet regioni et quibusvis hostibus contra eos insurgere nitentibus se se opponere voluerint, nosque in eo casu in succursum accersiverint, secundum exigentiam ligae et foederis solennis inter nos, Valachiae nostrae, Transalpinæ et Transylvaniae regnorum principes, statusque et ordines sanciti et compacti, ac secundum jus jurandum per nos præstitum, in omnibus periculis et necessitatibus, quibus auxilio nostro indigerint, illico sufficienti cum praesidio absque mora succurrere prompti paratique erimus, et hanc nostram regnique nostri obligationem et confoederationem plena cum integritate et constantia conservaturi sumus tamdiu, quamdiu etiam Transylvaniae principes, ipsumque Transylvaniae regnum pacta sua et compromissa nobiscum et cum regno Valachiae Transalpinæ plena cum rectitudine, et sine ullo defectu conservaturi fuerint. Sic nos sancta trinitas, unus verus et coaeternus deus, ac prærecensiti omnes sancti adjuvent! Amen. In cujus rei testimonium et signum indubitatum praesentes literas nostras chirographo et sigillo nostro authentico roboratas damus. Datum etc.

(Egykorú másolat, orsz. levéltár. Lymbus.)

LVII. 1655. máj'us 4.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagodnak mint kegmes uramnak.

Nagyságod parancsolatját vettem, az dolgot értettem az vajdával nem beszélhettem dikul (sic!) elvett értéke féléről, mert én

*) A cursíval szedettek kitérőlvé.

is csak az estre érkezém. Maig alkalmasint végben vittem az dolgot. Az vajda meg nem változtatja az dolgot; iszonyúképen biztatám az félelmes embert, azon leszek, hogy Tergovistára menjen, de ha nem megyen is most az vajda, 40 erszény pénzt küld csauznak, csak a végre, hogy ha arra találánd szaladni, meg ne tréfálódjék. Azon leszek, hogy lovat is hozzunk dikül; ura fia szabadításában törekedem, azért ígért Nagyságod kegyelmességét vettem engedel-mességgel. Hogy penig az vajda az prédálságon kap, senki előtt nem kedves dolog; az Nagyságod apját akarnd itt kiszöktetni, mert az Nagyságod postája most is az havason. az arany is nála vagyon, magam sem késem derék válaszszaal jönni Kosztandinnal Ajánlom szolgálatomat. Ezek után tartsa meg isten sok hosszú esztendőig jó egészségben. Datum in Bukarest die 4. Maii anno domini 1655.

Nagod méltatlan szolgálja .

Budai Péter deák, m. p.

Külczim: Illustrissimo et celsissimo principi domino domino Georgio Rákóczi etc. etc. Domino d^{no} mihi naturaliter elementissimo.

(Eredetije orsz. levéltár, Lymbus.)

Jegyzet: A cursivval szedettek titkos írással, melyet Rákóczy maga fejtett meg s irt feléje.

Kulcs Budai Péter levelezéséhez.

(1655. május 14. leveléből. Készítette Pettkó Béla.)

a = ∩	i = +	r = q
b = ∟	j = g	s = ö
c = a	k = b	t = f
d = x	l = ⊖	u = d
e = i	m = c	v = e
f = w	n = p	y = g
g = k	o = x	z = f
h = ○	p = z	

LVIII. 1655. május 17.

Az úr Isten Nsgodat, kegyelmes uram, minden idvességes áldásával boldogítsa!

Kegyelmes uram, *Ipsir fővezért megölek, az muftit elűzék, Murad pasát helyette fővezérré tevék*: azonban az Nsgod postája Száva uram 13. estve felé minden kár nélkül mensis praesentis beérkezvén, mivel az *tumultus* nem *csendesedett volt még* jól le, az Nsgod parancsolatja szerint az dologban nem procedálhattunk, nem is itilhattük hasznosnak lenni, mindazáltal immár alkalmas csendességet remélvén napról-napra, az *Nakib efendivel* ifjú *Juszuf pasával szemben* voltunk, Nsgod ajándékát s levelét prae-sentáltuk, kedvesen és böcsülettel vevén, megfelelnek Nsgodnak

jámbor postája által *levelekkel*. Az Nsgod parancsolatja szerint csak mint egy magunktól expiscáltuk az *Nakibtól, minthogy annál tanácsosabb ember az portán* mostan senki nincsen, *Ipsir alkalmatosságával* indúlt tumultusban is az *hozott* csak ennyi jókarban is mindeneket, mit itélne, *ha az vajda s az elfutott boérok az latrokat megbüntetnék hadat fogadván akár oláhokat, magyar vagy akár mely nemzetségből tetszenék-e az portának?* azt mondja, kegyelmes uram: akárki cselekedné azt, csak vihetné végben, *hogy csendesíthetné le őket s az latrokat megbüntethetné*, hatls császárnak kedves dolgot cselekednék, *felel fejére, de hogy* valaki hozzá kezdván véghez nem vihetván, ellenséggé csinálja az portának azt az országot, *ki azon kívül is hajlandó arra, s magát is böcselenségben hozza, azt nem javalhatja*, csak az summa kegyelmes uram, *ha kiért véghezvihetné, kedves dolog* volna, de ha nem, mind az portának s mind magának ellenséget szerez. Nsgod ebből bölcsen megítélheti. Nsgodat minden dolgokról bővebben tudósítom. Az tengeri classis még meg nem indúlt, ez jövő héten meg fog indulni; az kapitány pasa Tellák Musztafa. Katerghi Ogli is el fog velek menni. Tartsa meg Isten Nsgodat kedves egészségben sok esztendőig. Datum 17. Maii anno 1655. Constantinopoli.

Nsgodnak alázatos szolgálja

Várady István, m. p.

Külszím: Celsissimo principi dno duo Georgio Rakoci, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno mihi clementissimo.

(Eredetije, mely Harsányi írása, s Várady csak aláírta, orsz. ltár, Lymbus.)

LIX. 1655. j u n. 14.

Celsissime princeps, dne dne mihi clementissime.

Az úr Isten Nsgodat minden kívánsága szerint való áldásával boldogítsa.

10. praesentis vevén Nsgod méltóságos levelét, parancsolatja szerint kezemhez küldött maga keze irását törökre fordítván és atlatczban szépen bevarrván, levélformában megadtam *Nakib effendinek*, szóval is, az mit parancsolt Nsgod, hogy mondjak neki, megmondottam. Az Nsgod levelét kedvesen vevén, böcsülettel, az ő módjok szerint, megcsókolván, válasza rövideden ez: Hatals császár és mellette levő külső, belső tanácsos nagy rendek az Nsgod fényes portához való *hűségében megnyugodtanak*; igaz, nem is tagadhatja, Nsgodnak *sok gonosz akarói voltak, kik alkalmatosságot kerestek volna ugyan, hogy hatalmas császár nehézségében essék, de véghez nem vihették, murkokban szakadott*;

ő Nsgodnak igaz jóakaró apja lévén, az Nsgod méltóságos s portához való igaz hűségét, az mint eddig, azután is magasztalja, hirdeti, oltalmazza; most is oly dologban szolgált Nsgodnak, s nagyban, kit ezután megért Nsgod, de énnekem, hol s miben, meg nem mondá, ideje leszen, azt mondá. Az budai vezér dolga is előfordulván discursus között, azt mondá, Nsgodnak az aránt s attúl nyugodalma lehet, elhagyja az 12 faluk felől való illetlen kívánságát, nem csinálnak ők magoknak több ellenséget, az vezérrel beszéllett ő az felől, az is ír neki s ő is ír, csak Nsgod eddig való hűségét continuálja, semmi dologban Nsgodnak nem leszen fogyatkozása. *Lupult is említém, azt felelé, míg Nakib efendi él, nem leszen annak semmi dolyában promotiója. Csauz pasa felől ilyen ütleben vagyon, annak hiti nincsen, szava s dolga sem igaz, sem helyes, okát ezt adja, mert azt tanácsolja az portának, in totum vessék el az lengyelek barátságát, az lengyel mire való, mit tehet? tartsák derekassan az kozíkokkal, kiknek még sem az lengyeleknek nincsen válaszok. Az valife kihajával még szemben nem voltam, mivel az szultánnál Asiában Sztavrosz nevű kertben vagyon, ha be nem jöhet addig, ez jövő csötértökön azt izente, oda menjek, ott leszen szemben; az Nakib előtt, Nsgod parancsolatja szerint, noha azelőtt is minden alkalmatossággal tudván, míg Nsgodhoz kötelességét fentartja, én is tartozom kötelességem szerint neki szolgálni, Kosztandi vajda részét oltalmaztam, most is újokban szóltam felőle, mentvén, hogy az latrokkal nem ért egyet, hatalmas császárnak igaz híve, Nsgod is szomszédságát még eddig szerette. Jó, az azt felelé, de ird meg, úgymond az fiamnak, meg akartuk változtatni most, de ismét megtartóztunk, lássa az fiam, mint csendesíthetik le az latrok állapotját. Hatalmas császár kezében vagyon mindenkor, mit akar cselekedni maga országával, mely szók mit tesznek, könnyű elitílni, alig ha ott nem jár az elméjek, lássák Havasalföldében micsoda karban állapodik meg az dolog. Ez nemzetség, kegyelmes uram, igen magával jól tehetetlen nemzetség, csak álnoksággal, színnel akarja fentartani régi méltóságát, kiben mind eszekre, mind erejekre, értékekre nézve igen alább szállottak, csak az kár, ilyen jó alkalmatossággal nem találkozik egy okos ellenség; az kereszténység propter meum et tuum, vagy magok bőrökben nem férvén meg, egymással veszekedik; sok ugyan ez, de ennek sok nem kellene, csak derék dispositióval való kevés erő is megfelelne.*

Az német császár oratorával nem beszéltem, miolta Nsgod levelét vettem; az mit Nsgod parancsolt palatinus állapotjáról hogy magamtól beszéljek, annak elkövetője leszek, holnap vagy holnapután ismét hozzá megyek. Száva uramat, kegyelmes uram, nem javalhatom bizonyos okokra nézve, hogy az oratorhoz megyen, jesuita elmével és szabados nyelvvel bírván, nem tudom, ha Nsgod

engedelméből vagyon-é, avagy nem is volt tiltva azelőtt is, ha előttem is illetlen szókat mer szólni, hát mikor jelen nem vagyok, mit nem beszél. Mit fog felelni az palatinus állapotjáról az orator Nsgodnak, más alkalmatossággal megírom.

Az Isten emberének Nsgod izenetit s hozzá való jó affectusát megjelentvén, *alázatosan köszöni Nsgodnak, ő megnyugodott az Nsgod dispositiójában, Nsgodtól várja promotióját Isten után, míg él; ha Nsgod magától el nem veti, mind itt s mind másutt, ha valaha leszen, Nsgodé leszen mind maga s mind értéke, oly buzgó hűséggel vagyon Nsgodhoz, hogy maga mellett való hívében, vagy atyjafiában kívánhatna ember olyat. Kíre, hogy Nsgodnak ez következendő dolgokat megírjam: ha Nsgod Havasalföldét az latroktól meg akarja tisztítani, kire Isten segélje Nsgodat, igen jó dolog; de ha Nsgod országa megmaradására s erősítésére igyekezik, Kosztandit ne confirmálja, ültesse le együtt; mert nem vajdának való ember, kozákos, görögös, muszkás, hízkeledik ugyan nyomorúságában Nsgodnak, de másutt jár az szíve; hasonlóképpen cselekedgyék Kosztandi kosztelűikkel is; mert ő ember bár ne legyen, ha jövőendőben csak alkalmatosságot kaphassanak, Nsgod meg nem bánja; ha kiket tud Nsgod afféle factiosusokat, az szerént erős parancsolat alatt ültesse le őket, semmi publicumban magokat ne avassák, mint Semeiről az Szentírásban példa vagyon, Nsgod kezében vagyon most az alkalmatosság, ezek, akármit cselekedgyék Nsgod, kételenek reá ament mondani. Meghagyták bizonyos csauz pasának ha módját ejtheti, fogja meg Kosztandi vajdát, küldje az portára, mely igen rossz dolog lenne, annak felette mi szükség Nsgodnak annyi fáradsággal országot venni s ezek kezében újabban adni, mert az annyit téssen. Hanem ha Nsgod ötet nem szeretné vagy nem téteti is vajdának, ő mindazáltal míg él, Nsgodnak igaz jóakaró szolgálja leszen, ott vagyon Nsgod mellett Préda, ki érdemes s Nsgodé egyébként is, vagy penig más oly érdemes ember, tegye azt vajdának jó conditió: alatt, hogy egyszer menekedjék meg Nsgod abbeli gondjától, mert sok rossz idők vannak hátra; az kit Nsgod teszen, az Nsgodé leszen: arról is kell kondolkodni, ha megcsapják most az havasalföldieket s az dolog ugyancsak ezen karban marad, az szívek nem fog jól állani, az ki megmarad benne, csak alkalmatosság kell nekik. Kosztandi kosztelnik penig oly tökéletlen praktikás görög, hogy az ördögöt is megtudná csalni színes lator tanácsával. Egy históriát beszéle róla, kit bizonyosan tud, hogy úgy volt: Máté vajda idejében egy Aszlán aga ment volt ki adó szedni Havasalföldében, ki Emirgiün Oglinak kihája volt; mikor elindult, az így bocsátotta el: esedezzek az portán, míg él, ne tegyék mazullá, élete már kevés, sem fia, sem lánya, hatalmas császárra marad, a mie leszen, azonban azt is higgyék el, hogy ő nálánál s Szokolnál az egész országban*

nincsen több jó akarója; még az maga rokonsági is, ha lehetne, egy kalán vízben elvesztenék; valóban crokodylus szánakozása volt, dicsírsi utat nyit romlására. Évának az almát úgy commendálta az sáthán, az mi gonosz volt elfedezte, az farkas, medve is megalázza magát az nyomorúságban. Nsgod látta, *mint híhet neki*, bezzeg *idvezült* kegyelmes urunk nem hitt neki, *nem illik*, Nsgod *bántsa*, holott Nsgodhoz oltalomért folyamodott, azonkívül is az fejedelmek czimere kegyelmesség, de *azért az ő szaván nem kell mindenkiben építeni*. De mindezek kegyelmes uram az Nsgod bölcs dispositiójában vagnak; azt cselekedje, az mit akar. 12 mene ki Zurnazán kapitány az tengeri classissal öreg széles hajó gálya 35, manna 8, katorga, kit csektermének is hínak 50, furkata 35, azon kívül be nem jöttek volt az 24 békek, tunisziak és gyezariai s messeni hajók, valóban nagy készüllettel vannak ezek, meg is hagyták az kapitánnak, megütközzék az olaszokkal.

Nsgodnak jött tegnap levele Havaselföldéről kapikihája uramnak, de nem tudom mit irt Nsgod, mert nekem Nsgod levelét nem mutatta meg. Tartsa meg Isten Nsgodat kívánsága szerint való jó egészségben sok esztendőig. Datum Constantinopoli die 14. Junii anno 1655.

Celsitudinis Vestrae

servus humillimus

Jacobus Harsányi m. p.

(Eredetije, orsz. levéltár, Lymbus. A cursívval szedettek rejtelmesek.)

LX. 1655. július 22.

Celsissime princeps, dne dne mihi clementissime.

Az úr Isten Nsgodat, kegyelmes uram, kívánsága szerint való minden áldásával boldogítsa.

Kegyelmes uram, noha irtam Nsgodnak kettőnk szavával közönségesen az közönséges dolgok felől levelet, mindazáltal levén oly dolgok, kiket Váradí uram nem tud, én titkosan végére menvén, bizonyosan akarám Nsgodnak külön való levelemben alázatosan értésére adnom.

1. Az lator nyughatatlan praktikus elméjű *Karakas*, kinek nem volt elég *Havasalföldében ártalmas* és az ország *felháborítására való tanácsokat az latrok között* imitt-amott hintegetni, kinek eleitől fogván tudván latorságát, Nsgod emlékezhetik reá sokszori írásomból, mint vigyáztam dolgaira s ezután az Nsgod parancsolatja szerint másképen igyekezem is. Kegyelmes uram, ez napokban látván, hogy *Havasalföldében kezdett dolgaiban meg-szégyenedett*, az Muzur Agával egy sidó Hahammal hárman étszaka mentenek *Murad pasához*, azt *mondotta: mit aluszik* Nsgtok, ilyen az *erdélyi fejedelem*, ezelőtt való esztendőben ma-

*gának foglalá Moldovát, most Havasalföldet, ha gondot nem viseltek és így elő bocsátjátok, ezután nagyobb dolgokat is megcselekeszik. Az pasa kérte: hát, mit kellene cselekedni; azt felelte mind az két Oláhországban az két vajdát változtassák meg, Moldovában tegyék *Lupult* az ellensége levén eleitől fogva Nsgodnak és az kozák is barátja levén, ha Nsgod magát meg nem fogja s vesztég nem ül mindenkoron úgy cselekedhetnek Erdélylyel, az mint akarnák, egyik országban se legyen gyermek és Nsgod kedvszerént való vajda, az mit akar Nsgod, se az két országban, se az végekben ne cselekedhesse, három-négy felől levén félelme; Havasalföldében pedig tegyék *Lion* vajdát, az ki egyedül is megfelel az magyaroknak *Lupul* nélkül is, ki az mint maga is kérkedett vele, *Máté* vajda idejében 10 ezer magával 35 ezer magyart vágott le, 6 napi járó földön egyik testről az másikra hághatott volna ember, annak félelmitül még most is reszketnek az magyarok szá.*) Karakas kegyelmes uram noha nem szavahihető ember, de ez balgatatag török nemzetség elméjében afféle lator tanács, kiválképen az fővezérében, hamar helyet ver. Nem kell kegyelmes uram soha az töröknek derékképen hinni kiválképen ilyen megerőtlenedett állapotjában, illendő embernek jó idején magát s országát megerősíteni, hogy az szorongató időkben legyen mihez bizni, mely az jó eszes szomszédsággal lenne egyrészt meg, Nsgod mind kettőben csak maga méltóságos tekinteti által tartja az lelket, ha Nsgodnak nem kedveznének, szeretetből-e vagy félelemből, eddig mind az két országban az dolog másképen volna.*

2. Ma hivatván engemet az *Nakib*, azt kérdi: *ilyen derék dologban miért Nsgod törökhöz nem ír mindenekről neki, itt az sok rossz ember megszámlálhatatlan, ehézképest az hírek is mind ben s mind kin, előtte s az muffti előtt, hogy az országot Nsgod vitézi elprédálták, többé nem kaphat lábat, száz-ezer embernél többet magával ment Nsgod, Stephán vajda az Oláh országra, az szegénységnek ökre, juha, lova és az mie volt, mindene oda vagyon. Az valide szultán czédulát küldött az *Nakib*nak, akarván megtudni, úgy vagyon-e, nincsen, és mi karban vagyon az dolog, annakföllette azt mondották, azt írta, hogy Nsgod *el akarja* avagy *el is foglalta az országot*, azért ha úgy nem volna, miért kellene ottben Nsgodnak *hadát hagyni*. Az elsőről azt felelte, bizonyos benne, az Nsgod *hadai* fenytékben levén, senkinek kárt nem tettek, hanem testek táplálására valami ételfélét ha elvettek, azon kívül senki marhájához nem nyultanak, csak az latrokat büntették meg; az másikra ezt, *az országot el nem foglalta* Nsgod, *hanem az vajda kezében adta, hagyja-e hadát* Nsgod *ben*, nem-e, még nem bizonyos. Azért kegyelmes uram azt iratja Nsgodnak,*

*) Így, de bizonyosan egy rosszul írt titkos szó: *trm*(?)

ben semmi hadat ne hagyjon, elég s kedves előttök, hogy az latrokat megbüntette Nsgod, kiér méltósága szerént való böcsülettel látja Nsgodat hatalmas császár, mert ha azt *cselekszi* Nsgod, *egyáltalában minden dolgát* Nsgod kétségben hozza, hatalmas császár ellen *cselekeszik*, annyira *magyarázzák*, mintha elfoglalta volna Nsgod, magát az portának: *nem barátjának mutatja* azzal az ki eddig volt, az ő orozája is megpirul htls császár előtt, ki az Nsgod hűsége mellett Nsgodnak *kapikihája* lévén mindenkoron felelt és sok gonosz akarójának ártalmas tanácsokat rontotta falban. Én minthogy már Nsgodnak vettük vala levelét, mondám, ha úgy találma lenni is, hogy Nsgod *hadat hagyna* ben, az *nem Nsgod hada*, hanem a *vajda* *fizetésén* levő *had* lenne az végre, hogy htls császár országát jobb móddal htls császár számára igazgathassa, magát s boérit s országát békességben tarthassa, abból semmi balitéletek ne legyen. Azt felelé, csakugyan ne *cselekedje* Nsgod, *elég az, kit cselekedett*, vigye ki minden hadait, mert ha csak ezer embert hagy is Nsgod itt, 10 ezerre magyarázzák, Nsgod azzal méltóságát, *hitelét* s htls császár előtt való *kedvességét* ne *csonkítsa* meg, mit gondol az porta, azt mondja, ha az régi áruló ellenség *magvát* (érti az *vajdát*) az megmaradott *latrárság* megöli, miért kell Nsgodnak az portának *nehézségét* egy olyan emberért és *egynehány boérért* *magára venni*, az *szomszédság* igazsága, s htls császárhoz való hűsége az mit kívánt, azt Nsgod végben vitte. Ha ember, igazgassa *magától* htls császár országát, *de megtetszett*, azt mondja *micsodás ember volt*, mert ha *szájára* (így!) *nem bocsátotta volna az vitézlő rendet* *eleitől* fogva, ennek nem kellett volna lenni s Nsgod sem fáradott volna; így beszél ez *Nakib*.

3. *Lupulnak itt egy igen szép udvarháza* volt, kit még Dervis Mehemed pasa idejében császár számára foglaltak volt és *mostani Murad vezér az defterdárnak megparancsolta* volt, *hogy visszadjja Lupulnak*, *kit nekem megmondván Naduli vajda* az Nsgod igaz jóakarója, menten az *Nakibhoz* *menvén* megmondám, *miért kellett annak az árulónak visszaadni az házat*, ha megértik az három országban, *mindjárt megháborodnak*, *azt itilvén*, *hogy megszabadulván*, *valamelyik országban béggé* (így!) *akarják*, *mindjárt reá irtván az pasára az Nakib*, azt ne *cselekedje*, hanem győjtson tanácsot s supplicáljon htls császárnak, ha htls császár megadja, az más dolog; *kit midőn megcselekedett volna*, az vezérek jelenlétében az fővezér *supplicációjára ilyen válasz jött* htls császártól: *Más dologban suplikálj*, *azt az áruló latrot ne is említs*. *Ilyen szépen járt az vezér*, *most árulják az házat*, sokat szolgált az az ember *Stefán vajdának*, *bár ne lenne feledékeny róla*, *olyan ember is most senki* nincs.

Kegyelmes uram, Nsgodnak alázatosan esedezem, kegyelmesen megbocsásson, hogy Nsgod méltóságos személye előtt kény-

szeríttetem panaszkodni. Egy barátom adá értésemre, *hogy amaz jesuita lelkű Száva Mihály* minden fundamentom s igaz ok nélkül az én *kicsiny böcsületemet* imitt-amott *mocskolja, öszveczimborálván Váradi* urammal, kinek *szolgái az erdélyi házat bordélylyá tevén,* azoknak *conniveálván s meg nem büntetvén,* azok miatt eleget izetlenkedett velem egynehány úttal, az magok fogyatkozását az én *böcsütelenségemmel akarják elfedezni. Váradi* uramat az *irigyséj s az Romoz János* írása bántja, az *másikat az, hogy kedve szerént nem vásárolhatott,* Nsgod nekem is parancsolván, hogy az mikor mit vásárolnak, jelen legyek. Igaz kegyelmes uram, hogy én itten nem ülök mindenkoron, hanem az Nsgod dolgaira vigyázok, sokszor estve jövök meg, mivel ha ittben heverek, semmi dolognak végére nem mehetek, ő kegyelmek pedig azt balúl magyarázzák; keservesen esik bizonyára kegyelmes uram, hogy olyan embertől kell méltatlan szenvednem s dolgaiban arról való búsulásom nem kevés akadályt is csinál gyakorta. Valamit én Nsgodnak irtam az emberek felől, oly igaz, az mint az napfény, mely tiszta. Examinálja meg Nsgod hiti szerént Szilágyi uramat, az Pesvát itt létében, micsoda gyalázatos dolgokat cselekesznek szolgái az szomszédok láttára. Hát mikor az Nsgod emberei itt nincsenek, mit nem cselekesznek.

Könyörgök Nsgodnak, kegyelmes uram, azt az ártalmas nyelvű embert fenyítse meg, olyan ember miatt, ki az fejét feketének mondja, *böcsületecskémben ne sértődjem meg,* hadd szolgálhassam Nsgodat vidám orczával.

En velem nyilván most Váradi uram nem veszekedik, mivel tart Nsgodtól, kiválképen az Nsgod dolgaiban egyetért *az meny nyire experienciája éri, csakhogy ha módját ejthetné, örömet is igaz mondásomért,* kit Romoz János uram irt meg neki, nem mulatna el semmit *gyalázatomban.* Az vigyázásból megtetszik, ki mint viseli magát.

Im kiküldtem kegyelmes uram minapi írásom szerént *Romoz János* uram levelét, kit Melek Ahmed pasának íratott Nsgod, az micsoda gyermeki stylussal vagyon, láttassa meg Nsgod Majtényi András urammal, mivel ha Nsgod írat ide be, ha mind úgy ír, nem esik Nsgodnak méltóságára, irasson Nsgod Majtényi urammal, tud ő kegyelme hozzá, böcsülettel írott levelét láttam egyet ifju Juszuf pasánál. Tartsa meg Isten Nsgodat kedves egészségben sok esztendőig.

Datum Constantinopoli, die 22. Julii anno 1655.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus
Jacobus Harsányi, m. p.

(Eredetije orsz. levéltár, Lymbus. A cursivval szedetttek rejtelmesek.)

LXI. 1655. augusztus 23./13.

Celsme Princeps, dne clementissime.

Sicuti in omnibus V. C. voluntati obsequi et gratificari propositum mihi est, ita nec in hoc deesse volui, quin satisfacerem V. C. mandato ac desiderio, ut quae a S. R. M. Suec. mihi commissa, et V. C. jam oretenus exposita, chartae quam brevissime committerem. Nimirum a S. R. M. ad V. C. ablegatus sum, ut non solum V. C. de felici omnium rerum statu congratularer, et antiquam illam ac sancte cultam amicitiam, quae hactenus inter reges Sueciae et principes Transylvaniae, eorumque antecessores intercessit et floruit, renovarem et confirmarem, sed etiam ut V. C., S. R. M. carissimo et certissimo amico, scopum et causam nostrarum actionum bellicarum significatum irem, minime dubitans, quin C. V. juris et aequi amantissima, pro illustrissimi iudicii sui candore sine ullo affectu sit iudicatura; ut simul etiam cognoscerem, an aliqua in re rex meus clementissimus V. C. ejusque commodis ac utilitati studia sua ac propensam benevolentiam accommodare possit. Non diffitendum est, quod ipsa necessitas nobis arma induerit, vidimus enim vicinos nostros armatos et finibus nostris jam imminentes, qui facile inter se convenire, atque adeo de tertii corio ludere possent. Imo ab ipsis Polonis aliquoties ita lacesciti sumus, ut facile ipsorum machinationibus et technis cuperemur, nisi juri et rebus nostris invigilarem. Initia belli referre superfluum esset, illa enim V. C. plus quam nota esse confido. Ex quo enim ultimas pacti sumus inducias, religiose a parte Sueciae cautum fuit, ne aliqua ratione temeraretur fides publica, sersma et potentissima Sueciae regina Christina, ut tanto magis devinciret sibi modernum Poloniae regem Johannem Casimirum eumque ad aequam pacem flecteret, quantum in ipsa fuit, pro electione ejus apud proceres Poloniae intercessit. Casimirus vero accepto sceptro non tum pacem cum Suecia quam ejus detrimentum quaesivit, qui partim secretis molitionibus et societatibus in praejudicium Sueciae directis, partim apertis actionibus tam in iterato tractatu Lubecensi, quam multis aliis in locis ostendit multis modis obstitisse hostili intentioni solam occasionem rumpendi, non vero pactorum religionem. Et ut S. R. M. admota sceptris regni Sueciae non statuit pati ejusmodi ludibria, ita polonico ministro Canazilio, qui circa coronationis tempus in Suecia fuit, per regni cancellarium rotunde significari fecit, si regi et reipublicae Polonicae posthac placeret transigere, id ipsis adhuc integrum esse; sed illi scopo obtinendo non convenire, ut iterum prolixi tractatus sub aliorum interventione, et in alieno territorio instituuntur. Satisfactum pactis a parte Sueciae, quod semel iterumque cum Poloniae commissariis

frustra non sine ludibrio aliquoties congressi sunt. Si hoc tempore regi et reipublicae Poloniae curae cordique esset seria negotiatio, tum omissis ociosis hac in re internunciis, et non necessariis praeliminariis ambagibus, praetensionibusque regiae suae dignitati praejudiciosis, suos in Sueciam mittant, ut ita utrique parti consulatur. Voluit nempe S. R. M. mentem suam clare aperire, et relinquere regis Poloniae arbitrio, quid sibi faciendum iudicaret. Supradicta non solum regi Poloniae sunt exposita, sed etiam ab ipso approbata. Tantum vero abest ut destiterit priore suo processu, ut postea ministrum suum in commissione praeliminariis lucrando tempori denuo miserit. Sed tamen cum ejusmodi fidei literis, quae R. S. M. (juri et dignitati) derogatum ibant, adeo quidem ut nihil vel magis intempestive vel inconsideratius fieri posset. Quae res ita commovit R. S. M., ut non modo illico permiserit ilmo Sueciae regni senatui Poloniae senatores per literas monere, talia incepta nec contestationi regiae, nec pactis, multo minus vero tempori convenire, sed etiam securitati regnorum et provinciarum, ut et conservationi jurium suorum convenienti modo prospectum iret. Ut autem quae hactenus generaliter dicta fuere, in specie et apertius declarentur, nemini ignotum est, quod Poloni hactenus Suecis damna inferre summo conatu ausi fuerint, id quod vel ex sequentibus luce meridiana clarius apparebit. Etenim negari non potest, quod Poloni cuidam militum tribuno caesareo dicto Both, una cum militibus suis transitum per ipsorum ditiones in Livoniam connivendo permiserint ad diversionem excitandam, cujus tamen conatus, divino numine favente, irriti evasere. Nec hoc contenti, sed generali vigiliarum praefecto caesareo, nominato Cracow, per Poloniam in Pomeraniam transire concesserunt, ut non solum ditiones Suecis subjectas infestaret, sed et nostrates, qui tum in obsidione fortalitii Dömitz occupati erant, ab ista obsidione averteret. Nec id quisquam negabit, quod ex conniventia regis Poloniae aliquoties nonnulla Cosaccorum millia imperatori contra Suecos subsidio venerint. Hoc uti rex bene impedire potuisset, ne fieret ita in nupera pacificatione, dum Suecis Dani insulam Öseliam cedebant, Poloni hoc modis omnibus evertere conati sunt, de nullitate hujus transactionis protestando, quasi de ipsorum jure actum fuerit, cum tamen Daniae regi antea nullam unquam hac de re controversiam moverint. Exinde sane videre est lividum et malevolum Polonorum erga nostrates animum. Ino usque adeo processit eorum temeritas, ut Cosaccis praetensionem et jus, quod Poloni in Livoniam habere se putant, cedere voluerint, ut nimirum hanc regionem armis sibi acquirerent, atque sic de alienis rebus largiendo, aliis satisfactionem praestarent. Quid quod cum Batavis et aliis, ut nostratibus incommo-
darent, foedus inire tentaverunt,

id quod suo tempore manifestius evadet, et Cels. Vram nequam latere arbitror. Quemadmodum et illud C. V. nondum ex animo effluxit, quod Poloni in Livonia dissidia et seditiones in regni Sueciae maximum detrimentum excitare allaborarunt, id quod Cels. Vrae Brassewitz comes quidam Bohemiae, et rursus Cels. Vra ex singulari quodam amore et amicitia S. R. M. detexit, et ea ratione regem meum clemtsmum indissolubili amicitiae nexu aeternum sibi devinxit. Quin et toti orbi constat, quod Poloni in Lubecensibus tractatibus nihil nisi frustratorias dilationes quaesierint, nec ullum unquam indicium dederint se esse serio et ex animo pacis cupidos, quod Cels. Vrae vel me tacente, notissimum est. Quae omnia licet tanti sint, ut vel firmissimam pacem tollere et frangere satis virium habeant; tamen et in minimis etiam nobis illudere aut obesse voluerunt, etenim novissimus regni Poloniae internuncius Morstenius contra S. R. M. voluntatem et luculentam in contrarium declarationem in Sueciam adventavit, eum in finem solum, ut tempus inutiliter teratur et consumatur; siquidem ejus literae credentiales dignitati regiae non solum detrahebant, sed et minutis nullius momenti refertissimae sub regnorum pluralitate intolerandae regis Poloniae praetensioni adversus Sueciae regnum favebant. Sed ut ob brevitatem temporis in pauca me conferam, spero brevi S. R. M. manifesto scripto publice decla(ratura) causas universi orbi propositura Rex inductus justissima sua arma Polonis opposuerit, ut damna, quae hostes machinabantur, a se et finibus propulsaret, et in ipsos hostes derivaret, cum jure naturae et gentium edocti sciamus vim vi, et fraudem fraude repellere licere. Caeterum si in hoc rerum statu aliquid fortasse esset, quod V. C. sive publicae sive privatae alicujus rei causa cum S. R. M. communicandum censuerit, parata est S. R. M. aequis V. C. postulatis et desideriis omni meliori modo deferre et satisfacere, praesertim cum S. R. M. conscia sit optimae suae intentionis et benevolentiae in V. C. illustrissimamque ejus domum et propterea nullam causam sibi persuadendi habeat, quod V. C. aegre ferat arma Sueciae in Poloniam moveri, tum quod V. Cels. statum non attingant, tum quod S. R. M. nihil praeter honestam, justam et securam pacem quaerat, idque evidenti necessitate coactus, ut nisi S. R. M. juribus et status sui conservationi prospiceret, facile rex Poloniae tendiculis irretiretur. Quin potius rex meus clemtus persuasum sibi habet magnas utilitates ex sua hac expeditione ad V. Cels. redundaturas esse, ut non solum V. C. sinistre suspicandi nullam causam habeat, sed potius de felici successu S. R. M. gaudendi. Praeter haec si propter rationem status aliquid V. C. desideret, pro certo affirmo, quod V. Cels. publico bono et conservationi pristinae illius correspondentiae optime sit

consultura, si aliquem ministrorum suorum ad regem meum clementum mittat, qui ipsi Cels. V. desideria exponat; cum certus sim, quod rex meus clementus omnibus V. C. aequis postulatis libentissime locum sit daturus. Insuper cum rex meus clementus equitum vestrorum fortitudinem et generositatem in nupera illa armorum nostrorum cum vestris in Moravia facta conjunctione satis expertus fuerit, nihil magis in optatis habet, quam ut V. Cels. facultatem permittat in hisce partibus aliquot equitum turmas conscribendi, id quod S. R. M. in pari officiorum genere animo grato agnoscat et in caeteris omnem amicitiam et conatus sui approbationem promittit.

Albae Juliae die 23/13. Aug. anno 1655.

Celsitud. Vrae

humillimus servus
Gotthard Velling.

(Eredetije orsz. levéltár, Lymbus.)

LXII. 1655. augusztus 23/13.

Puncta ad sersmum principem Transylvaniae.

1. Quamvis Ser. Cel. Vra copiarum auxilio praesto nobis abfuerit, ex amore tamen et favore candido certiores nos semper de omnibus hostium machinationibus reddendo apprime nos juvare dignatur, tum petitioni Polonorum opem contra nos postulantium non deferendo, tum militem colligendum in partibus dominii sui pro nobis expugnandis non permittendo, tum etiam legationem hostibus nostris per partes terrarum suarum prohibendo, ex quo suspicione magna apud Polonos et caesarem christianorum Ser. Cel^{do} Vra non caret, haec autem Ser^{ma} Cels^{do} V^{ra} cum propter nos faciat, gratissimum nobis auxilioque maximo esse, siquidem Ser. Cels^{do} Vestra ob vinculum amicitiae nostrae tuendum, omnem suspicionem minus perpendat, et hoc ad obsequia sua eo magis obligat.

2. De consensu a porta et assecuratione apud Han illustrissimum atque reclusu passuum, nobis magis incumbit cura, minime dubitando etiam Ser. Cel. Vram habituram de hoc necessum, omnesque modos et occasiones non intermissuram, nos quamprimum efficiemus apud Han illustrissimum, quod post hebdomadam cum exercitu affuturum speramus et expectamus, ad portam quoque misimus propter nos id facturos confidentes, eodem momento die noctuque Ser. Celsⁿⁱ V^{rae} delaturi sumus, jam vero passuum reclusus res nobis facillima.

3. Denunciat nobis Ser. Cel. Vra sine hisce rebus tanquam fundamentalibus postulatis nostris minime responderi posse. unde compertum habemus Ser. Cels. Vram hasce res sine funda-

mento certo incipere nolle, ne damnum aliquod sequatur, aut ignominia; hoc autem nos ipsi non optamus, scimus enim Ser. Cel. Vram liberi dominii esse haeredem, certum non amissuram pro incerto, et rectissimo id iudicio facere, verum spes in deo has res lento quidem gradu procedere. sed bonum finem sortituras, solummodo Ser. Cel. Vra eodem in proposito persistat, nec a nobis declinet, nos totis incumbimus viribus, ut servitia nostra clementiae Ser. Cels^{nis} Vrae correspondeant, ne studia Ser. Cel. Vrae in vanum abeant.

4. Declarat quoque Ser. Cel. Vra clementiam suam, quod etiam si consensus et assecuratio non poterit efflagitari precio, promittit se tamen ad limites partem copiarum transmissurum, nec ulla copias Polonis colligendas permissurum, neque viam transeundi his, qui opitulaturi essent eisdem concessurum. Quae nobis gratissima sunt, summasque referimus grates Ser. Cel. Vrae, spes tamen in deo, facillime consensum et assecurationem obtinenda esse. Quo effecto sine mora Ser. Cel. Vrae nuncium deferemus certum, ipsique exercitum nostrum propius admovebimus, ut facilius cum Ser. Cel. Vra conferre possimus.

5. Sersma Cel. Vra jam nihil dubitet de studiis nostris, et sinceritate candida, ut declaravimus toties obsequia nostra Ser. Cel. Vrae, certa fore et indubia, ita eadem praestituri sumus, et nunquam mutaturi: Literas Ser. Cel. Vrae ilmo dno Radivilo remisimus, interim in gremium serenissimum studia nostra promptissima recommendamus.

Kivül : Puncta ad sersmum principem Transylvaniae.

(Egyk. más., orsz. ltár, Lymbus.)

Közli: SZILAGYI SÁNDOR.

GYULAFEHÉRVÁR VÁROSA LEVÉLTÁRÁBÓL.

Történetünk egyes korszakai, vagyoni, műveltségi, cultur-történeti adatainak tagadhatlanul leggazdagabb forrásai városi levéltáraink: ép oly kétségtelen azonban, hogy az ebben rejlő érdekességnél s legtöbbnek fontosságánál csak ezen levéltárak legnagyobb részének rendezetlen volta nagyobb.

Nem czélom ismételni azon teljesen jogosult panaszt, hogy a kutató nemcsak a gyakran igen gazdag magán- és családi levéltárakról, hanem a közarchivumokról sem tudja, hogy mit kereshet, s mit találhat azokban, s így azt sem, hogy ily helyeken gyakran nagy fontosságú jogi, közéleti, hadi, vallási, egyházi és az egész culturtörténetre kiváló fontosságú adatok vannak rejtve — és vesznek el a tudományra nézve.

Meg kell jegyeznem, hogy nemcsak új világot nyitó adatok fölfedezésének lehetősége teszi óhajtandóvá a levéltárak rendezését és jókarban tartását, hanem első sorban a hozzáférhetés és használás lehetővé tétele.

Ezen felfogás vezet alábbi okmányok ismertetésében is, a mely okmányokat a gyulafehérvári városi levéltár régi okmányainak rendezése közben kaptam kezeimhez.

Meg kívánom még jegyezni azt is, hogy a levéltár teljes tartalmáról szintén referálni fogok, ha az eredmény ezt kívánatossá fogja tenni.

Ezen rendezésnél első pillanatra szembetűnt azon körülmény, hogy míg a m. kir. belügyministerium 1868/880. sz. rendelete folytán tett jelentés szerint, Gyulafehérvár legrégibb okmánya, irata 1603-ból való, — addig éppen ezen legrégibbnek mondott iratnál korábbi az 1603. 8 die Mensis Julij kezdődő cím, előlap s felirat nélküli Protocollum Judiciale folytatását képező, 1617-ben kezdődő jegyzőkönyv kötéséül felhasznált Báthory Endre-féle pergament okmány: Datum in Civitate nostra Alba Julia die vigesima mensis July anno Domini milesimo quingentesimo nonagesimo nono keletű, tehát az 1603-ikínál régibb okmány is található, olyan, a melyről még az iratokat őriző hatóság is alig birhatott tudomással.

Az ismertetni szándékolt okmányok egyike 1744-ben készült másolat a gyulafehérvári ev. ref. tractus jegyzőkönyvében foglalt, 1667-ben eszközölt canonica visitatoról.

Az okmánynak, tartalma nem kicsinylendő jelentőségén kívül, több körülmény kölcsönöz érdeket.

Ezen okmányból tudjuk meg, hogy azon eredeti följegyzés, mely a vajasdi lelkész — prédikátor —, és tanítónak — schola mester — ezen okmányban foglalt — járandóságát tartalmazta, már 1658-ban elveszett.

Ekkor veszték oda az eklesia összes iratai azon általános pusztulásban, mely akkor Erdélyt érte.

II. Rákóczy György szerencsétlen lengyelországi expedíciója után a mondott 1658-ik év szeptemberében történt Gyulafehérvár felégetése, mely alkalommal az országos levéltár is csak requisitorának szerencsés gondoskodása következtében menekült meg az elpusztulástól.

Ekkor vesztett oda az eredeti följegyzés, az okmány szerint : »a Pogány Tatárság által Erdély Országának 1658. esztendőben való felégettetése után, (melynek is szomorú és veszedelmes alkalmatosságával az Ekklesiaknak Literale Instrumentumi is elvesztenek.)«

Az okmány bevezetésében néhány szóval följegyezve találjuk a rendes visitationalis eljárást, melynek alapján lett megállapítva a lelkési s tanítói járandóság, ¹⁾ és lett bejegyezve az egyház jegyzőkönyvébe.

S okmányunk ezen néhány sora igazolja egyszersmind, hogy kötelező erejű, s a világi hatalom részéről is teljes hitelességűnek tekintett módon végbement canonica visitatióról van szó.

»Az akkori fejedelem kegyelmes parantsolattjából mind a venerabilis tractus esperestje és mellette levő adjunctusi, mind a nemes vármegye hites szolgabirája is, a megirt tractusban levő ekklesiák visitatiójára . . . kibotsáttatott visitorok által az akkori idős és régib embereknek s hallgatóknak hitek után irattatott be«

Ebből láthatni, hogy minden a visitationalis jegyzőkönyvnek szerződésileg kötelező erejére nézve lényeges factor részvéte kimutatható — vagy legalább is joggal feltehető — : a fejedelem rendelete — mandatum visitorium — ; a politikai közhatóság közbenjötté — a vármegye szolgabirája személyében — ; az egyház maga és a tractus hívei, a hallgatók.

¹⁾ Habár úgy vehetni ki az okmányból, hogy nem egészen újonnan ; mert szó van abban a régibb emberek meghallgatása, s a város constitutiójának rendelkezéseiről is . . . a mi már létezett állapotra utalást tartalmaz.

Az eredeti egyházlátogatási jegyzőkönyv — tudomásom szerint — szintén elveszett, s azért e másolat fokozottan érdekes.

Nem célom a szolgáltatások — nevezzük azokat congrua, bér, párbér, vagy kepenek — jogi természetéről e helyen véleményt nyilvánítani, ki kell azonban emelnem ezen iratnak egy helyét, melyben prédikátor iránti ezen tartozások jogi természete felőli felfogás éles kifejezésre jut.

Előzőleg megemlítem, hogy azon alakulattal találkozunk itt, a melyben a lelkész, hogy földeit használhassa, azoknak hívei által teendő ingyen megművelésére szorúl, és ez részére meg is állapíttatik.

S épen azon tételnél — mely ezen elvet érvényre juttatja — van kimondva az is, hogy a »prédikátor földeinek megszántására köteles és magát onnan ki nem vonhatja senki is ha marhája vagyon.« — Tartozik pedig azzal minden *birtokos*, a ki »magának Vajasdon *possesiot* szerzett quouomodo; . . .«, ez azonban nem úgy értendő, »hogy csak a helyben lakók menjenek a prédikátornak szántani, a kin lakók pedig ne menjenek, hanem közönségesen vagyon feltéve az első punctumba: *Minden ember*. Ettől függ a több punctum is . . .«

A tartozások realis jellegét jelzi a következő — egész tartalma szerint öntudatosan és specialiter magyarázási célzattal használt hely: »E szántásnak dolgában sem Péter sem Pál, sem magyar sem oláh ki nem vétetik, hanem ebben mind marhás emberk (ha régi magyar gazda ember *fundusán lakik* ha oláh, ha cigány is) concurrálni kell.«

Az irat, a lelkész és tanító járandósága mellett — mely magyarázatra nem szorúl — még az eklesia fekvő birtokát is följegyezve tartalmazza örökségek és rétek cím alatt.

Örökségek alatt — parochialis régi örökségek — az Appr. Comp. C. 1R. 1Cz. 10 cikk szerint értetvén a papi és iskolamesteri lakok, a hozzájuk tartozó szántók, rétek, erdők s szőlőkkel, és egyéb járulékaik, miket a lelkész és iskolamester haszonvételi joggal birtokoltak.

Érdekes ezen »örökséget« képező fekvők megjelölésénél a határ — láb — dülő, és a szomszédok megnevezése.

Annak fölemlítése után, hogy az irat víznyomatú egy ív, majd nem teljesen ép; lapszámozva, azonban úgy, hogy a tulajdonképi 2-ik oldal 4-nek jelezve, csupán az alábbi szövegben kitüntetendő jegyzetet tartalmazza, egyébként üres —, közlöm magát az okmányt:

A vajasdi reform. ekklezsia prédikátorai régi fizetésének serieze, a k.-fehérvári venerabilis tractus protocollumában, az akkori fejedelem kegyelmes parancsolatából mind a venerabilis tractus esperestje és mellette levő adjunctusai, mind a nemes vármegye hités szolgabírája is, a megírt

tractusban levő ekkleziák visitatiójára. a pogány tatárság által Erdélyországának 1658. esztendőben való felégettetése után (melynek is szomorú és veszedelmes alkalmatosságával az ekkleziák literale instrumentumai is elvesztek) kibocsátott visitatorok által, az akkori idősebb és régibb emberek és hallgatóknak hite után Anno 1667-dik esztendőben mensi Augusto ekképen iratott be, mely is így következik :

A prédikátor fizetése.

1. Minden házas ember egy-egy forintot ad, özvegy asszony 50 pénzt.
2. Minden háztól két-két véka búzát.
3. Temetéstől 50 pénzt.
4. Kereszteléstől egy tyúk és egy kenyér.
5. Eskettetéstől 50 pénzt.
6. Tüzzre való fáért akár három forintot, akár hét szekér fát adnak.
7. Két hold földet megszántva, a prédikátorok buzájával elvetik, el is boronálják.

NB. E szántásnak dolgában sem Péter, sem Pál, sem magyar sem oláh ki nem vétetik, hanem ebben minden marhás embernek, nemes és lakónak (ha régi magyar gazda embernek fundusán lakik, ha oláh, ha cigány is) concurrálni kell: a városnak régi constitutiója is ezt tartja; erre pedig minden possessor köteles hogy magát ehhez alkalmaztassa, mert eleitől fogva valaki Vajasdon magának possessiót szerzett quoquomodo, a lakósok közzé hittel kellett magát incorporaltatni és magát akkor a város constitutiójának megtartására is kötelezte, és így a prédikátor földének megszántására... igen köteles, és magát onnau ki nem vonhatja senki is, ha marhája vagyon.

A matrixnak tenora is így tartja és diktálja: mert nem úgy iratik, hogy csak a helyben lakók és confinio lakók menjenek a prédikátornak szántani, a künn lakók pedig ne menjenek, hanem közönségesen vagyon feltéve az első punctumban: *Minden ember*. Ettől függ a többi punctum is: Mert minden háztól két véka búza. Mind a ki temet 50 pénzt, mind a ki eskettet 50 pénzt. Minden a ki kereszteltet 4. A szántásban is nincsen senki a ki excipiáltatnék. Ez is sokat teszen, ezt a szántást nem egy vagy két ember rendelte, hanem egész ekklezsia ebben megegyezett, mert communi voto rendelték ezt a fizetést. Azért minden ember szántással tartozik, ha vajasdi possessornak és a város incorporatus tagjának tartja magát.

Scola mester fizetése:

1. Minden ember 50 pénzt.
2. Minden ember egy-egy véka búzát.
3. Minden háztól egy-egy kenyeret és egy-egy tál étket.
4. Temetéstől 25 pénzt.
5. Három szekér tüzzre való fát adnak közönségesen.

Ö r ö k s é g e k:

1. Vagyon egy prédikátor számára való ház, melynek felől való szomszédja Szatmári Istvánné, alól Balog Péteré.

2. Vagyon egy scola házhely, melynek felől való szomszédja a templom, alól Lippai Istvánnéjé. Ezt eladták és a templom mellett való örökséget rendelték scola-helyül, melynek más felől való szomszédja Borbély Tamás.

3. Vagyon a Külső lábban egy hold föld, melynek egy felől való szomszédja Szatmári István, másfelől Balog Péter.

4. Vagyon a Közép lábban egy hold föld, azon emberek szomszédja.

5. Vagyon a Rieze dülöben is egy hold azon vicinitásban.

6. Vagyon a Bilak alatt is egy hold azon vicinitásban.

7. A kert alatt is egy hold a Hosszú lábban és egy hold azon vicinitásban.

8. A Köves úton is egy hold az ország útjára dülöben üdem vicini

9. Vagyon a zálogos földön is egy hold, mindenik a fennebb megírt emberek szomszédságában. Item kettő azon zálogosan.

NB. Valamennyi földek vannak akármely ház után, annyinak kell lenni a prédikátor háza után is minden fordulóra.

R é t e k:

1. Vagyon a zálagos rétek között egy rét.

2. Vagyon Karkó ¹⁾ felől hosszú nyilas egy.

3. Ugyanitt idebb a forrás felé egy nyil, mindenik a fentebb meg is jegyzett emberek szomszédságában vagyon.

NB. A vajasdi reform. ekklezsia reditusaihoz accedáltatik. Mint-hogy a vajasdi határon kell által menni a vajasdi uraimék engedelmeiből a gáltói ²⁾ malmok gátjának és vizének, per hoc contractusok szerint tartozik a gáltói minden mostani possessor T. N. Szilágyi András és felesége Diósi Sára asszony a malomnak mind három köve után proveniálható mindenféle reditusnak dézmájával vagy tizedikkel. Ezen accessorium által-megyen ad posteritates et successores utriusque sexus. *Transumptum fideliter ex ipso protocollo antiquo in Igen 12. Octobris 1744.*

Per Johannem Pelsőczy
Tract. Alb. Seniora. — M. S.

A *negyedik oldalon*: Notandum: A város közönséges földjéről — a melynek senki possessioját nem habitálja — ex communi Ecclesiae consensu annuatim a dézmát percipialván az ekklezsia számára fordíttatik, mely egy esztendőben circiter 10 % tizenkét kalangyát importál.

A másik okmány számadás Gyulafehérvár városának 1705. évi január és február havi bevételei és kiadásairól.

¹⁾ Krakó községe.

²⁾ Gáldtő községe.

Számadási könyvet eddig nem találtam, hanem ezen kis, három lap terjedelmű okmány is nyújt fogalmat arról, a mit városaink számadási könyveiben keresünk.

Számadásunk túlnyomó — majdnem kizárólagos — részét a kiadások tételei foglalják el; s ezen rész épen az, a melyre számadási könyveinknél is inkább helyezni sülyt, nemcsak mert a kiadási tételek vetnek inkább fényt az akkori városi élet nagy változgatosságú mozgalmasságára, hanem mivel egyes tételek, néhány szóban, történelmi jelentőségű eseményekre, a városok beléletére, erkölcsi, cultur történelmi jelenségekre vetnek világot, s azoknak följegyzését tartalmazzák.

Nem kisebb jelentőséget rejt magában azon körülmény, hogy az ily számadások az árviszonyok legjobb bizonyítékai, valamint a városok gazdasági viszonyait, vagyoni állását és folyton változó budgetjét is ezekből tanuljuk megismerni.

Számadásunk ugyan nem igazolja mindezt, nem utal sokféle életviszonyra, s leginkább az akkori hadi, katonai követségi eseményekre, viszonyokra vonatkozólag tartalmaz némi közvetett adatokat; példaként említem, hogy e számadásból olvashatjuk, hogy a francia követ 1705. febr. 8-án Gyulafehérvárrt járt.

Azonban ez sem áll kizárólag; mert néhány tétel, így a 10-ik eléggé illusztrálja, hogy az ily számadások nem tesznek semmi megkülönböztetést a legkülönbözőbb természetű kiadások között, hanem előfordulásuk szerint egymás után jegyzik föl azokat.

Az okmány 3 lapból áll 5 oldalon beírva; az első oldalon a tétel megnevezése szélesebb, az összeg in flor. hung. és den. keskenyebb, egymástól vonal által elkülönzött rubrikában van följegyezve, mely elkülönzés a többi lapon nincs meg ily alakban.

Közepén kissé tépett; hátán későbbi s más kéztől: »Kolosvári Sámuelnek ratiói, melyben, hogy borbírák is voltak látható.« ¹⁾

Az okmány felirata a következő:

Ratio Samuelis Kolosvári ductoris Civitatis — Albae-Juliae super perceptionibus pecuniarum. Earundemque erogationibus In anno 1705. mensibus Januario ac — Februario *factarum*.

A bevétel rovat csak következő két tételt tartalmazza:

Perceptio pecuniarum.

Percipiáltam diversis vicibus a borbíráktól . . . Fli hg. 33//35
Szabó Gergely uramtól . . . » » 04//20.

Summa: Fli hg. 37//55.

¹⁾ Hogy kik voltak a borbírák, arra nézve találtam ugyanitt egy iratot a téli két hónapi borbírák instructiója 1743. jan. 3-ról; és egy számadását a borbíráknak.

A bevétel tehát a januar és februari két hónapra összesen 37 magyar frt és 55 denar; ezzel szemben a kiadás összesen 32 m. frt 45 denart tesz ki.

A számadás kiadási része, mint említettem, túlnyomóan az akkori mozgalmas hadi, katonai életre vet világot.

Januar 2-áról azt látjuk e számadásból, hogy Horváth Ferencz Temesvárra lett küldve katonáival;

január 4-én Komlósi Sándor és katonái, valamint Vékony Mihály és Diószegi hadnagyok részére tett kiadások vannak följegyezve;

nehány napra azután Borsai katonái részére tett kiadás tételével találkozunk;

febr. 8-áról fel van jegyezve, hogy a számoló egy Szász-Sebesből jövő hadnagy részére vett három kenyeret;

febr. 17-én *valami* katonák részére vett egy sódart.

Természetes, hogy ez nem kizárólagos jelleme: egy-egy tétel, egy-egy vonás ezen számadásból számadási könyveink gazdag változatosságú tartalmára emlékeztet.

Ennek igazolásául egymás mellé állítom számadásunk néhány tételét:

Die 4. Januarii. Vékony Mihály és Diószegi hadnagy úramék számára vétettem kenyeret.

Die 11. Januarii. Két k... a asszony megcsapatásáért fizettem a hóhérnak.

Die 12. Januarii. Szőlősi Zsigmond úr jövéen Törökországból kegyelmes urunkhoz követségbe

Die 19. Januarii. Veres Péter úr egy néhányad-magával jövéen portio felszedés iránt

Die 7-ma Febr. adtam a poklosi erdőre, hogy a strázsára onnan fát hordhassanak a birájoknak.

Die 8-va Febr. a franczia követ alkalmatosságával adtam . . .

Igaz ugyan, hogy ezen változatos tartalom daczára számadásunk a számadási-könyvek jelentőségének csak fölötte csekély mértékével bír.

A számadási-könyvek a városi és megyei élet képe megörzői, fentartóinak egyik legérdekesebbike, az ide vonatkozó adatok valódi tárháza: számadásunk a város beléletére igen csekély világot vet.

Jól tanuljuk azonban megismerni belőle az árviszonyokat.

A bor kupáját 9 denárral vették; így az első kiadási tétel szerint 9 mérték bor lett véve, összes ára 81 dr.; január 4-én vett 3 kupa bor ára 27 dr.

Úgy látszik, hogy ez közönségesebb bor volt, mert csak a katonák számára lett véve; míg urak égett bort (pálinkát). ittak, melynek árát közelebbről meg nem határozhatni ezen szám-

adásból, miután nem meghatározott mértékről és annak áráról van abban említés téve.

A zab vékája 34 denárba került: febr. 1-én vétetett egy véka zabot 34 pénzért, febr. 4-én pedig lett kiadva négy véka zabért 1 frt 36 denar.

A hús olcsóságát mutatja, hogy 16 font tehén hús ára 32, 11 font disznóhús ára pedig 44 denar; előbbinek fontja tehát 2 —, a disznóhús fontjáé pedig 4 denar.

A többi árú árát ezen számadásból nem ismerhetni meg, mert nem meghatározott mérték ára van feljegyezve, hanem csak megjegyezve, hogy ennyi, meg ennyi, például 12 pénz ára vaj, 6 pénz ára borsó, ugyanennyiért eczet lett véve.

Ezen körülmény épen ezért az árak megállapítása körül nem kis nehézséget okoz.

A számadás egész szövegének közlését fölöslegesnek tartom, mivel a tartalmában levő változatosság daczára nem rejt magában valami nagyobb jelentőséget.

Mindazonáltal nem lesz teljesen minden érdekesség nélkül azon tételek közlése, hogy mi lett költve a francia követ Fehérvártt léte alkalmával.

Die 8-va Febr. a francia alkalmatosságával adtam fazékra .	flí 1 // 20,
eczetre adtam	» // 34.
veres hagymára adtam	» // 34.
almára adtam	» // 34,
adtam gyertyára	» // 68,
mézre adtam	» // 34,
fazékra adtam	» // 24.
adtam eczetre	» // 12,

Die eadem 8-va Febr. ugyan a francia követ számára vétettem	
fazékat, pro	» // 34.
item káposztára adtam	» // 42.

Már ezen két okmány is mutatja, hogy városaink levéltárainak átkutatása, eltekintve a tudományra nézve abból eredhető haszontól, önmagában véve is mily jutalmazó, tartalmának érdekes, és gyakran fontos volta következtében.

DR. REINER JÁNOS.

I. RÁKÓCZY GYÖRGY

ÖSSZEKÖTTETÉSE FRANCZIAORSZÁGGAL.

(A párisi külügyministerium levéltárából.)

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

1638. aprilis 16.

Eminentissime et reverendissime princeps domine observandissime.

Quandoquidem certis in negotijs ad nonnullas suae regiae Mattis Galliae ditionum partes, unum ex nostris ad praesens nobis expediendum sit, ea occasione Vestram quoque Eminentissimam et Reverendissimam D^{nem} per praesentes requisitam, ac eo, quo par est animi candore rogatam volumus, quatenus eidem suam majestatem super negotijs, ipsi per nos concretitis, requirenti, velit omni benevoli animi declaratione, in rebus peragendis, adiumento ac coram sua regia majestate promotione adesse. Id quod ab eadem Eminentissima et Reverendissima Dne Vra omni propensi animi nostri declaratione nos quoque invicem agniture sumus. In reliquo Eidem firmam valetudinem et foelicia quaeque exoptantes. Datum in Civitate nostra Alba Julia die 16. Mensis Aprilis Ao Dnj 1638.

Eminentissimae et Reverendissimae Dnis Vestrae

ad serviendum paratus
Georgius Rakoczi, m. p.

Külczim : Eminentissimo cardinali duci Richelio Domino amico nobis observandissimo.

(Eredetije a párisi külügyministerium levéltárában Hongrie I. köt.)

1638. december 4.

Illustris ac magnifice domine amice honorande.

Ornatissimus vir Joannes Henricus Bisterfeldius collegy nostri Alba Juliani professor, versatur in partibus Germaniae inferioris, privati sui negotij procurandi gratia. Cum autem

absente eo, collega ipsius et socer doctissimus vir Joannes H. Alstedius eiusdem collegy professor primarius, hisce proxime elapsis diebus. Albae Juliae diem suum ultimum clausurit, collegiumque Albanum, morte illius non parvam acceperit iacturam; sarcindiæ eiusmodi iacturæ cumprimis incumbendum nobis est. Proinde commisimus eidem professori nostro D. Bisterfeldio, ut sive in inferiori Germania, sive Belgio, alysque Christianitatis locis, alios pios ac doctos industriososque professores et doctores in locum defuncti surrogandos reperire poterit, quaerat et conducat. Qui si quospiam tales doctos professores repererit, ad nosque adducere voluerit, Illustrem Magnificentiam Vestram rogatam esse volumus, velit dicto D. Bisterfeldio in conducendis et ad nos perducendis professoribus omni ope et auxilio praesto adesse, propositumque hoc nostrum laudabile promovere. Gratum hoc officij genus nobis accidet, ac omni benevoli animi affectu recognoscendum. Caeterum Illustrem Magnificentiam Vestram foeliciter valere et vivere exoptamus. Datum in civitate nostra Colosvár die 4. Decembris Ao. 1638.

Illustris ac Magnificae Dominationis Vestrae

amicus benevolus
G. Rakoczi, m. p.

Külczim: Illustrissimo et excellentissimo domino Claudio de Mesmes Comiti d'Avaux, commendatori ordinum regionum, Regis Christianissimi consiliario status et per Germaniam legato extraordinario, amico nostro honorando.

(Eredetije Párisban a külügyministerium levéltárában, Hongrie I. k.)

1638. december 30.

Serenissime ac celsissime princeps.

Litteris hisce Celsit. Vram audacius alloqui, Eidemque cultum meum humilem ac observantiam (cujus me optarim documenta posse dare aliqua) deferendo significare visum mihi fuit appulisse hic salvum ac incolumem missum a Cels. Vra nobilem. Discedet is crastina die Hamburgum itinere adeo comodo et securo, ut vel capitis periculo spondere ausim ipsum, quasve secum habet literas, quam tutissime transituras. Quamprimum intellexero eum, oras quas petit attigisse, Cels. Vram lubens ea de re certiores faciam, cujus dum exspecto jussa, addere interea hinc volui Hamburgo perscriptum foedus illud, de quo jam diu regna Galliae et Sueciae cum Anglia tractavere, conclusum tandem esse feliciter, omnesque qui ibidem nunc degunt, legatos in eo tantum allaborare strenue, ut id a regibus dominisque suis probetur ac confirmetur. Suecorum etiam, duce

Baniero, tria Caesareanorum millia intransisse fluminis Albis. prope Perlebergam nuper delevisse. ultimis ex inferiori Germania nuntiis allatum est ac literis, quae de cetero pro certo affirmabant, Ducem Vimariensem Brisacum adeo arcte cinxisse, ut jam ad extrema redactum plane sit. Quin imo nuntii quidam deditam jam ante aliquot hebdomadas urbem eam asserebant. Ego ubi certi quid firmique hac de re comperero, omnem dabo operam, ut id Cels. Vra quamprimum resciscat, gnarus quantum illam etiam successus publici hodie tangunt. Augere eos non parum potest Cels Vra potentia sua conatibusque heroicis, quibus jam antehac orbem adeo sibi obstrinxit, ut nemo reperiatur privatus, qui non aequae ac ego sese (?) profiteatur.

Serenissimae Celsit. Vrae

Humillimum ac ad obsequia paratissimum.

Dantisci 30. Decembr. an 1738.

Alul a lap szélén : Georgius Rakoczy princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, Siculorum comes.

(Egykorú másolata és franczia példánya a párisi külügyministerium levéltárában, Hongrie I. k.)

1639. marczius 8.

Illris et Magee Dne amice mihi benevole.

Literas Dnis Vrae die 30. Decembris exaratas, nobis vero 25. die Februarii praesentis anni exhibitas perlubens accepimus Et quamvis has etiam eo quo par est affectu fuerimus amplexi, sed id etiam, quod eum qui D. V. certas literas praesentaverit, saluum illac pervenisse significet (quarum literarum scriptorem 8. die Januarij Venetias salvo itinere appulisse et inde citra 14. diem Januarij iter suum movisse nobis satis constat) qui 7. die Januarij anni praesentis Stetinum etiam salvus pervenit, unde alia via de se suoque statu nos certiores reddidit. Nec quicquam de eo ambigimus, quod si redux iter suum huc ad nos reflexerit (Numine favente) in id juxta incumbet serio, ut de itinere tutiori D. V. abunde prospiciat, quamvis illi interim ei struat insidias, per quorum ditiones huc ad nos penetrare cogitur. Brisacum die 4. Novembris Anni 1638. a serenissimo duce Vaymariae captum citra 29. diem ejusdem mensis intelleximus. Babiloniam vero Imperator Turcarum die 26. Decembris sine dubio expugnassit, unde citra finem praesentis mensis reversurus est Constantinopolim. Nova si quaedam de hinc ad nos transmiserit, eo, quo convenit favore acceptabimus. Interim locupletem Divinae munificentiae benedictionem et longam annorum seriem prospero cursu et amplissimo omnium bonorum cumulo

ditatam Dnaoni Vrae precamur. Datum in Arce nostra Fogara-siensi die 8. Mensis Martÿ Anno Dni 1639.

Illris et Magcae Dnis Vrae

Amicus ad officia paratus

G. Rakoczi, m. p.

Külczim: Illustri et Magnifico Dno Dno Carolo de Vaugour christianissimi Galliarum regis legato nobis benevolo.

(Eredetije Párisban a külügyministerium levéltárában, Hongrie I. k.)

1639. április 18.

Illustrissime Domine.

Binas Ill. D. Vrae literas utique pergratissimas cum honore accepi, quibus me tam sero respondisse non nisi occasione respondendi hactenus minus certiori, praesenti vero longe tutiori oblatae, ascriptum velit, Ill. D. Vram amicabili rogatam habeo officio. Rumores jam sparsos per Ill. D. Vrm mihi praescriptos jucundissime legi, quorum nonnulli licet ad nras quoque aures antea pervenirent, literis tamen Ill. ejusdem D. Vrae testantibus plus fidei ac roboris eisdem accessit. Apud nos vero vicinosque nostros, negotia quo in cardine versentur, Ill. D. Vra latere nolui. Licet cum coelestis clementiae primum auspiciis, dexteritateque et prudentia Sernss. Principis D. D. nri clementissimi omnia prospero successu moderentur, et regni nri in praesentiarum communi tranquillitate fruamur, moderni tamen turbulentissimi seculi respectu industriis apparatus et continuis vigiliis, optatissimum rei eventum sperando expectamus. Vicinorum Valachicorum Transalpinæ scilicet et Moldaviæ regnorum correspondentiam habentes, quorum præfatae licet Moldaviæ vajvoda, transactis superiorum motuum temporibus, adversari coeperit, proprio tum etiam incommodo tandem expertus discordiam sequi, ubi nequaquam utilem fore, per præcipuos legatos solenniter expeditos, cum serenissimo D. Dno. principe inclytisque regni nri incolis stabilem et mutuo observandam pacem concordiamque concluderunt. Ad hæc: rumores Turcarum ex partibus profluentes quamvis Ill. D. V. suorumque auribus hactenus exceptos minime dubitem, ni eorum lectione graviter brevissimis perscribenda esse duxi. Babilonia ipsa, horrenda et maxima Turcarum imperatoris exercitus clade certo capta esse prohibetur, quam praesidio muniendo ipsemet Turcarum imperator ad Dyarbekyr ipsorum populari lingua nuncupatum longissime uti ferunt distantiae locum in stationem regressus cum exercitu, qua de causa licet pario sentiant tum ut plurimum ambigitur, siquidem Turcarum exercitus firmissimo imperatoris editu noviter auctus,

continuis temporibus eo contendere nititur. Non quidem spargebatur fama exercitibus suis ibidem firmatis ipsummet Turcarum imperatorem Constantinopolim sedem nimirum imperialem petere voluisse, sed jam, ne meminisse quidem ejus reditum ausint, Zind vero idem deinceps agressurus sit, quane ratione Persae eidem resistere seseque defendere valeant, tempora docebunt. Hisce autem praemissis Illmum D. Vrm peramanter rogatam habeo, quatenus utrinque absentes, solis literis mediantibus contractam et initam notitiam in posterum etiam prosequendo eadem Ill. V. D. me de negotiis nostrasque quoque partes attingentibus per bonas occasiones, quantum quidem locorum distantiae compatiuntur, certiorum reddere, tum vero in omnibus juxta possibilitatis meae exigentiam praestandis officiis mihi confidentissime committere non praetermittat, rogo. Illm. D. V. in reliquis divinae commendans protectioni. Datum Albae Juliae die 18. April 1639.

Illmae Dis Vrae

ad officia inaevis paratissimus
Joannes Kemény, m. p.

Külczim: Illustrissimo et Excellentissimo Domino Domino Carolo Baroni de Vaugour Christianissimi Regis legato amico observandissimo.

(Eredeti je Párisban a külügyministerium levéltárában, Hongrie I. k.)

1639. május 1.

Illustrissime Domine amice nobis observande.

Litteras ex arce Fogaras ad Illrmam Dnem Vram homini nostro datas ad Eandem hucusque pervenisse arbitramur, ad quas quidem ejus fiendum responsum vel maxime a Nobis ex eo desideratissime expectatur, quod videlicet ejus literae de statu clarissimi Dni Bisterfeldij nostri quippiam boni afferre aut patefacere possint. Nos Deo propitio prospere etiamnunc valemus, occupati iis rebus, quae ad instantia comitia regni nostri per nos ejus statibus indicta pertinent, ad quae status et ordines jam modo confluyendo eadem intra spatium duorum hebdomadam nutu Divino optatum finem sortiri existimantur. Quod attinet praesentem expeditionem imperatoris potentissimi Turcarum, non vulgaris est opinio eundem haud secus redire velle, usque quo videlicet expeditioni illi suae Transmarinae hac vel illa via ultimum finem addat. In ditionibus imperatorum Romanorum miles non mediocriter conscribitur ac praesertim in Hungaria ad singulos duos equos in stipendium menstruum singuli quadraginta exsolvuntur talleri, vulgari sparsitur rumore duocedim millia Hungarorum hastatorum in militem suae Majttis conscribi in proposito esse, a qua quidem imperatoria Majtte per Hunga-

rum aulae cancellarem suus certa cum legatione ad nos exeditus in itinere jam constitutus esse certo nobis perlatum est; vulgaris est opinio suam Majttem injuria e ditione ejusdem in anno dni 1636. immerito ac contra diplomata suarum Majttum Nobis illatam, hac sua legatione complanare velle. Caeterum Illrmam Dnem Vram benevole requisitam volumus, si quid certi de conditione Dni Bisterfeldii nostri cognitum habuerit. Nos de eo quantocius certiores reddere, ac si quae ad Illrmam Dnem Vram ejusdem devontae fuerint literae, eas per tutas et fideles manus ad Nos transmittere operam dare velit. Factura in eo Illrma Dnao Vra rem Nobis gratissimam ac reciproci propensissimi erga se animi nostri studiis ad omnes occasiones recompensandam. Cui et in reliquo longaevam vitam ac foelicia quaeque divinitus exoptantes benevole Illrmae Dni Vrae propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 1. Men. May anno domini 1639.

Illrmae Dnis Vrae

amicus benevolus
G. Rakoczi, m. p.

Külczim: Illurmo duo christianissimi Galliarum regis in Incltya Urbe Dantiscana oratori amico nobis observando.

(Eredetije Párisban a külügyministerium levéltárában. Hongrie I. k.)

1639. május 15.

Illustrissime Domine amice Nobis observande.

Binas Illurmae D. Vrae Dantisco diversis vicibus ad Nos datas accepimus, quibus utrisque propensa sua erga Nos studia declarat, offertque eadem sese deinceps etiam pari promptitudine continuaturum. Atque in hujus suae erga Nos propensae voluntatis testimonium, quae in orbe Christiano passim circa bella et alia negotia publica geruntur, ea Nobis ordine perscribit. Quod quidem benevolentiae officium, quo crebrius Illurma D. Vra praestat, eo gratius Nobis accidit. In hisce Nris oris vicissim quae geruntur et audiuntur, de iis Illurmae Dnaoni Vrae studio ipsius hac in parte correspondentes, aliquid scribere lubet. Ante paucos dies venit ad Nos praecipuus Turcarum Imperatoris internuncius, quem is statim post captam Babillonem cum literis suis eadem ex urbe datis miserat. Insinuat magnifice se urbem potentissimam armatam manu coepisse, circiter triginta millibus Persarum armatorum caesis, voluisse itaque hanc suam memorabilem victoriam inter alios principes et Nobis renunciare, quo tantae victoriae proventu nos etiam ipsi congauderemus. Hinc idem internuntius fuerat etiam ad caesarem Ferdinandum missus eandem victoriam renunciatum. Ex oratore nostro in porta otto-

manica residente certo accepimus imperatorem Turcarum esse jam in itinere ac proxima affuturo mense Junio Constantinopolim esse reversurum. Nondum certo cognoscere potuimus, an indutias aliquas cum Persis pactus sit, vel vero eos plane debellarit securitatemque sibi ab illis pararit. Expectamus in dies certiora de rebus orientis. Quo ad privata gratum Nobis erit, si Illurma D. Vra famulis nostris in illa urbe suo adsistet favore, quae illis curanda jussu nostro erunt. Nos vicissim Illurmae D. Vrae optimam Nram voluntatem et gratificandi propensitatem qualicunque occasione affulgente testari non sumus praetermissuri. Cui etiam prospera quaeque optamus. Datum in civitate nostra Alba Julia. die 15. Men. Maji Anno Dni 1639.

Illurmae D. Vrae

amicus benevolus
G. Rakoczi, m. p.

Külczim : Illustri ac Magco Dno Carolo de Vaugourt Christianissimi Regis Galliarum Legato ordinario. Nobis benevolo.

(Eredetije Párisban a külügyministerium levéltárában, Hongrie I. k.)

1639. május 9.

Memoire au Sr. Comte d'Avaux Ambassadeur Extraordinaire du Roi en Allemagne.

Le Sr. de Bisterfeld Agent du Prince de Transylvanie est enfin arrivé ici, où il a déclaré n'avoir aucun pouvoir de conclure le traité qu'il sollicite depuis si longtemps entre le Roi, la Reine de Suède et autres Confédérés d'une part et son maître de l'autre, et que susdit maître s'attend, que sa Majesté enverra quelqu'un en Transylvanie avec plein pouvoir, pour y mettre la dernière main et le signer.

Sur quoi sadite M^{te} ayant vu les dépêches du Sr. Baron de Porté, que la couronne de Suède se porte à faire passer un homme de sa part en Transylvanie pour le même effet, elle juge à propos, qu'il y aille aussi quelqu'un en son nom pour conclure conjointement ledit traité.

Elle estime que l'un et l'autre doivent prendre leur chemin par la Pologne pour se rendre près dudit Prince, ce que sa M^{te} trouve plus expédient que d'envoyer quelqu'un d'ici par l'Italie ou par Constantinople, n'étant pas entièrement certaine, si ladite Couronne de Suède euvra quelqu'un et en quel temps il partira, outre qu'il est besoin, que ledit Sr. Ambassadeur et le Sr. Salvius conviennent ensemble des articles dudit traité, puisqu'il se doit faire conjointement et que ceux, qui seront députés de la part des deux Couronnes ayant des ordres conformes. Ledit Sr. Ambassadeur choisira pour envoyer en Transylvanie celui qu'il

jugera propre pour faire ce voyage et qui ait capacité suffisante pour bien conduire l'affaire dont est question en suivant exactement les ordres qu'il lui donnera.

Sa M^{te} a vu les articles, qui ont été ajoutés en Suède sur ce sujet. Il semble que le premier serait bien en la forme, que ledit Sr. Ambassadeur verra par le projet ci-joint et l'on pourrait y ajouter pour le rendre plus conforme à l'intention dudit Prince les mots suivants : *Quin etiam de patrocínio auxilioque si quid necessitatis et periculi illi ob istud foedus statibusque ipsius imminere contigerit.*

Sa M^{te} suppose, que les Suédois fourniront la moitié de la somme, qu'isera convenue et des quatre mille hommes mentionnés au cinquième article, mais il faudra que la Couronne de Suède prenne le soin de fournir entièrement ce nombre d'hommes audit Prince ; pour la levée de la moitié desquels la subsistance et les recrues le Roi lui fera raison. Il faut demeurer d'accord avec lesdits Suédois, qu'ils porteront la moitié de la dépense, ce qui ne sera pas difficile, ayant peut-être déjà ainsi fait leur compte, comme il est juste, puisque la diversion, que fera le Prince de Transylvanie, leur sera plus utile qu'au Roi, étant fait dans le voisinage des lieux où sont leurs armes.

Le Roi trouve bon, que l'on promette audit Prince de Transylvanie jusqu'à deux cent cinquante mille pour le premier paiement et même trois cent mille s'il ne veut conclure autrement et deux cent. où cent cinquante mille seulement pour les autres années. Ledit Sr. Ambassadeur sait, qu'il faut ménager le plus qu'il est possible l'argent du Roi.

Il faudra remplir dans l'article 4-e la somme, qui est en blanc pour l'entretienement dudit Prince et de sa famille, s'il venait à être chassé de ses États. Il demande six vingt mille Risd., ce qu'il faudra modérer comme on pourra.

Il est absolument nécessaire, que la confédération avec ledit Prince dure jusqu'à la paix, autrement il est certain, qu'il n'y entrera point, ce que ledit Sr. Ambassadeur représentera aux Suédois afin qu'ils ne s'opiniâtrent point à ne la faire que pour trois ans, comme celle qu'ils ont avec la France, l'une étant de bien plus grande conséquence que l'autre.

Selon les articles, que ledit Prince a ici envoyés, il désire une protection et défense perpétuelle de la part de la France et de la Suède après la paix, à quoi s'il insiste, comme il sera sans doute, il semble qu'il n'y ait point d'inconvénient de la réduire à dix années, en ajoutant au 7-e article ce qui suit :

Ita ut si per decennium a die firmatae pacis eam ab Austriacis violari contigerit, quoad Cel^{mum} Transylvaniae Principem bellumque ei inferri, teneantur omnes Confoederati repel-

lere communibus armis injuriam, praeterea etc. Et au 8-e article on pourrait mettre la condition réciproque pour ledit Prince, ajoutant après ces mots : sancte et inviolabiliter observare, ce qui suit : et ad decennium a die firmatae pacis, si eam quoad dictos Regem Reginamne aut caeteros Confoederatos violari contigerit teneatur arma (?) continuo expedire ut communibus viribus talis injuria repellatur etc.

Cette affaire requiert toute diligence, afin que vers le mois d'Août ou Septembre l'on puisse tirer quelque fruit de la diversion que ledit Prince pourra faire.

On peut l'assurer que l'Ambassadeur du Roi nouvellement envoyé à la Porte du grand Seigneur a ordre de lui procurer tout contentement possible sur les trois points qu'il a proposés, qui sont : Que le Turc le protège pendant cette guerre en cas de besoin. Qu'il agrée celui de ses enfants qui sera élu pour lui succéder en la Principauté de Transylvanie et qu'il renvoie Moyse-Zekel s'assurant qu'il sera bien traité par ledit Prince, sa M^{te} voulant plus faire pour lui, qu'il n'est porté par le susdit traité, lequel il n'est pas besoin de charger de ces particularités-là.

Bisterfeld demande à s'en retourner en Transylvanie, où il promet de bien préparer l'esprit dudit Prince à bien conclure ledit traité.

Fait à St-Germain en Laye le 9. Mai 1639.

Signé Louis

et plus bas
Bouttiller.

Kivül : Mémoire envoyé par le Roi à M. Davaux pour traiter avec le Prince de Transylvanie.

1639. május 29.

Illustrissime Domine amice nobis observande.

Nos ex sancta benedictione Dei ad praesens etiam bona tranquillitate tolerabilique fruimur valetudine, quod etiam de Vra D. Illrma audire posse, divinitus ex animo precamur. Rumore novo Illrm D. Vram certo informare possumus. Potentissimum Imperatorem ad initium jam instantis mensis Junii citra omne dubium domum (Constantinopolim) appulsurum; exercitum omnem reliquit ad Babilonem cum supremo vezerio. Ferunt Persas etiam pleno cum apparatu in castris et militiae extra domos esse; Veneti etiam multas ferunt in praesentiarum molestias et anxietates, quod in omnibus suis ditionibus imperator severe interdixerit, ne ullae merces emanent, quaestus non exerceantur, quin etiam mutui commeatus nulli fiant, sive ad invicem homines nulli transeant. Bellici apparatus magni fiunt

in ipsos. Cretam poscit potentissimus imperator perpetualiter dari. Noster etiam homo, ante sex adhuc septimanas a nobis Venetias certarum quarundam mercium causa dimissus, per quem etiam domino Bisterfeldio sumptus expeditaveramus, abire non potuit, reverti coactus est, quamvis multum expectaverit et praestolatus sit ad iter rursus forte liberandum. Si quae nova Illrma D. V. habuerit, nosque de iis edocuerit, rem perquam gratissimam erit Nobis facturum. In reliquo eidem semper benevole propensi manemus. Datum in arce nra Szamosuÿvar die 29. Maÿ Anno Doni 1639.

Illsrmae Donis Vrae

amicus benevolus
G. Rakoczi, m. p.

Külczim: Illustri et Magnifico Duo Dno Carolo Baroni Davaugour Christianissimi Galliarum regis legato nobis benevolo. Sedani.

(Eredetije Párisban a külügyministerium levéltárában, Hongrie I. k.)

1639. j u n i u s 24.

Illustrissime Domine Nobis observande.

Literis Ill. D. Vrae sex ante diebus probe acceptis, ea de quibus nos certiores fieri voluit, gratissima sunt. *Dominum Bisterfeldium circa 5. diem Martii Amsterodami fuisse* certo intelligentes, non possumus *non mirari, ubinam et qua ratione tantum morae nectere debeat, de quo si quid Ill. D. V. constiterit, nos docere* ne sibi molestum ducat, factura Ill. D. Vra rem Nobis pergratam; illam etiam pecuniae summam, quam medio familiarum nostri Basilÿ Balintffi ad manus Ill. D. Vrae directas esse voluerimus dicto Bisterfeldio nostro administrandam, det operam quin eadem in manus ejusdem quantocius devenire possit. Potentissimum Turcarum Imperatorem magna solennitatis pompa 12. die praesentis mensis Constantinopolim ingressum esse, dissensionemque inter Venetos et Turcam adhuc superesse et viam quoque illuc proficiscentibus interdictam esse ex utraque parte, Ill. D. V. scribere possumus. Fama nunciatur Persas Babilioniam obsidisse, ac etiam ut plerique volunt, expugnasse et recuperasse, cui nos fidem adhibere haud possumus. Certissimus tamen est ex finitimis hisce arcibus milites ultra mare cogere. De his omnibus quin Ill. D. Vram certiore redderemus, intermittere hac occasione noluimus. Eandem in reliquo protectioni divinae commendantes foeliciter valere desideramus. Datum in civitate nra Alba Julia die 24. Junÿ Ao. D. 1639.

Illurmae Dnis Vrae

benevolus
G. Rakoczi, m. p.

Külczim : Illustrissimo Domino Davaugour Christianissimi atque Potentissimi Regis Galliarum in Polonia Residenti etc. Amico nobis observandissimo.

Mellékelve hozzá a következő egészen titkos írással irt levél :

1639. június 24.

Illustrissime Domine Nobis observande.

Sicut jam bina vice Ill. D. V. certiores reddidimus, nunc iterum certo significamus in Hungaria ubicunque locorum in ditione sc. praesertim 6200 valde foeliciter conscribunt milites, etiam certo magno numero sunt. Brevi contra Banierum movebunt : partim 6100 ... Nos promptu an imo ipsis distractionem instituere, sed sine fundamento non judicamus tutum esse. Multi capitanei et duces Hungari offerunt sua servitia cum militibus suis, sed sub spe expensam facere nolumus. Si ergo Ill. D. V. potest nos assecurare cum nomine regis Christianissimi de restitutione expensae nostrae sane usque ad viginti millia nos statim ad minimum tria millia equites e 3268-ris (Imperatoris) revocamus et per decem septimanas manutenemus. Speramus sub hoc tempore etiam 200 (vagy 400?) categoricum responsum habemus. Rogamus igitur Ill. D. V. quantocius poterit de omnibus certiore reddere ne procrastinet.

Hozzá mellékelve :

Déchiffrement de quelques lignes de la lettre du Prince Rakoci et d'un billet y joint à part. Du date du 24. Juin 639.

Ayant appris pour assuré, que Sr. Bisterfeld a été à Amsterdam le 5 Mars, nous ne pouvons que nous étonner grandement où et pourquoi il se soit arrêté si longtemps, si vous en savez quelque chose etc.

.....

Contenu dudit billet.

Comme nous vous avons déjà mandé deux fois ci-devant, nous le réitérons à cette heure pour assuré, que par toute la Hongrie appartenant au roi d'icelle et principalement aux comtés on lève du monde avec grand succès et il y en a déjà une bonne partie. Ils marcheront bientôt contre Banier et en partie contre le duc Bernard. Nous les en pourrions empêcher promptement, mais nous ne le jugeons pas sûr sans fondement. Plusieurs capitaines et chefs d'Hongrie offrent leur service avec leurs soldats. Mais nous ne voulons point faire de dépense sous une espérance incertaine. Que si vous nous pouvez assurer au nom du roi T. Ch.

qu'on nous remboursera nos frais, nous pourrions faire 20 mille hommes chez nous et rappeler au moins 3000 chevaux du pays de l'Empereur et les entretenir 10 semaines. Nous espérons que vers ce temps-là nous aurons une réponse catégorique du roi de France. Ne différez pas de nous en avertir le plutôt que pourrez.

E titkos levél kulcsa.

1 = a	30 = t	59 = l	88 = g
2 = b	31 = q	60 = n	89 = s (r is)
3 =	32 = s (h is)	61 =	90 = g (d is)
4 = c	33 = o (p is)	62 = o	91 = d
5 =	34 =	63 = l	92 = u
6 =	35 =	64 = m	93 = d
7 = a	36 = r	65 =	94 = u
8 =	37 = g	66 = l	95 = d
9 = a	38 = q	67 = n	96 = e
10 =	39 =	68 = (l)	97 = t
11 = u	40 = r	69 = n	98 = e
12 = d	41 = o	70 = l	99 = t
13 = t	42 =	71 = h	100 = e
14 = e	43 = r	72 = q	101 = b
15 = u	44 = i	73 = (h)	102 = i
16 =	45 = o	74 = (q)	103 = b
17 = c (e is)	46 = p	75 = (h)	104 = i
18 =	47 = i	76 = i	105 = b
19 = b	48 = p	77 = p	106 = c (i is)
20 = x	49 = (i)	78 = i	107 = x (b is)
21 = s	50 = p	79 = p	108 = c
22 = f	51 = m	80 = i	109 = x
23 = s	52 = m	81 = f	110 = c
24 = (f)	53 = n	82 = r	111 = a
25 = s	54 = o	83 = f	112 =
26 = t	55 = m	84 = r (s is)	113 = a
27 = e	56 = n	85 = f	114 =
28 = u	57 = l	86 = g	115 = a
29 = d	58 = m	87 = s (u is)	

125 ^{cani}	= Gallicani
119 ^{is}	= ?
200	= rex Christianissimus
203	= Praga (?) } <i>össze-</i>
210 ^{orum}	= ? } <i>tartozik</i>
254 ⁱⁱ	= martii
500	= rex Hungariae
700	= talán 200 (?) lenne (?)
5300	= Banierum (?)

5700 ^m	= Piccolomini
6100	= ?
6200	= ?
6300	= Hungaria
6300 ⁱ	= Hungari
3268	= imperatoris (?)
9200	= Munkács
9400 ^m	= Macovicam.

Au Prince de Transylvanie le 28. Juin 1639.

Le même jour que je baillai au sr. P. Geöczi la réponse à la dernière lettre dont V. A. me daigna honorer par lui, le sr. Goudy arriva ici sur le soir; lequel m'ayant dit qu'il vous

portait des lettres des ambassadeurs de France et de Suède qui sont à Hambourg (lesquels ne manquent pas, comme je crois, d'assurer V. A. qu'elle doit bientôt recevoir de la part de leurs maîtres des personnes expresses avec pleins pouvoirs de conclure alliance, et traiter ce qu'elle sait bien à honnêtes conditions), cela m'empêchera de vous rien dire après ces Mrs sur lesdites affaires, mes dépêches ne pouvant être considérées en comparaison des leurs. Outre que ledit sr. Goudy m'ayant témoigné le départ de France du sr. Bisterfeld (dont je suis aujourd'hui même avisé d'ailleurs), duquel il vous porte semblablement des lettres (et lequel étant en France aura pêché, comme l'on dit, dans la source, les véritables choses qu'il aurait maintenant à dire sur cela à V. A.), cela met tout à fait mon esprit en repos des inquiétudes que V. A. avait sujet d'avoir de ce côté. Et comme le subit départ de France de M. Bisterfeld sera cause que possible[ment] n'aurait-il plus besoin de l'argent que je lui assurai à Paris par ordre de V. A., j'ai pensé ni mieux ni plus sûrement remettre en Transylvanie, que par les mains de M. Goudy, les 200 ducats que M. Balintffi me bailla ici pour envoyer à Paris à M. Bisterfeld; je ne doute point qu'ensuite il n'en rende compte aud. sr. Bisterfeld. Tandis que je me donnerai l'honneur de dire à V. A. les dernières nouvelles que le messenger d'hier nous apporta.

1639. j u l i u s 8.

Illustrissime Domine amice nobis observandissime.

Per egregium Basylium Balintffi aulae familiarem nostrum certi numeri aureos a nobis in rationem D. Bisterfeldv̄ missos non ambigimus jam pridem in manus Illrmae D. Vestrae pervenisse, quos si in manus D. Bisterfeldȳ transmiserit, nosque de statu et conditione sua certiores reddiderit, gratissimo ab eadem Illr. D. V. recipiemus animo. Hinc aliud novi V. I. D. scribere non possumus. Certum est potentissimum Turcarum imperatorem 12. die Junii proxime elapsi inter septimam et octavam horam Constantinopolim caesarea Matte et tanta victoria convenientissima solennitate ingressum esse. Rumor talis spargitur, quod etiam supremus vezerius, in castris relictus, pacem cum Persis iniisset. Nunc expeditionem bellicam adversus Venetos instruunt et apparant, nec cuiquam Venetias proficiscenti a parte ditionis Turcarum liberum, etiam hoc tempore, patet iter. Munera quoque a republica Veneta, tempore reditus missa, sunt ab ipso imperatore rejecta; res quem eventum sortiat, tempus ipsum subsequens edocebit. Plura ex inclusis Illrma D. V. intellectura est, ad quae nos etiam responsum ab eadem sine mora expectaturi sumus. In reliquo Illustrissimae Dni Vrae

benevoli affectus nri studia deferentes, eandem quam diutissime foeliciter valere desideramus. Datum in thermis Algyogyiensibus die 8. Julÿ Ao Dni 1639.

Illustrissimae Dnis Vrae

amicus benevolus
G. Rakoczi, m. p.

Külczim : Illustrissimo Dno Dawaugour Christianissimi atque potentissimi regis Galliarum in Polonia residenti etc. Amico nobis observandissimo.

(Eredetije Párisban a külügyministerium levéltárában. Hongrie I. k.)

Translat d'un billet tout chiffré joint à la lettre du Pr. de Transylvanie du 8. Juill. 1639.

Nous tenons pour assuré, que vous aurez reçu il y a longtemps nos lettres écrites sur la fin de May et les précédentes par le sr. Basilius Balintffi, homme de notre cour, nous jugeons nécessaire de vous signifier, que si nous eussions eu votre résolution de bonne heure, maintenant le temps se passe et l'affaire qu'on veut entreprendre, se devait hâter. On dit pour certain, que Banier est dans la Bohême et qu'après avoir brûlé la ville de Prague, il a pris son quartier à Brandis là où il se doit fortifier de jour à autre et que ses troupes font déjà des courses jusque dans la Moravie.

Les troupes tant allemandes que hongroises du roi de Hongrie s'assemblent fort de tous côtés contre Banier. On a commandé à toutes les villes, bourgs et villages d'Autriche de lever certain nombre de soldats, aussi attend-on Piccolomini de jour à autre, de quoi apprendrez plus par le billet ici joint. Cela étant donc ainsi, il est absolument nécessaire de secourir Banier de bonne heure de ces quartiers-ci avec certaines troupes, devant que les autrichiens l'environnent de tous côtés. Et quant à nous, nous nous trouvons tellement préparés par la grâce de Dieu, que nous nous pouvons mettre en campagne sans délai et à telle heure que nous voudrons. Si nous avions une seule lettre du Roi Très Chrétien, par laquelle il nous eut suffisamment assuré de la confédération faite, ou qu'elle se devait faire et que nous en recevions bientôt les articles, nous fussions sortis en campagne il y a longtemps avec l'aide de Dieu. Les troupes qu'on a levées en Hongrie, passeront monstre, comme l'on dit, le 13. Juill. à Trogopole et seront incontinent envoyées contre Banier. Il serait encore facile de les débaucher, car plusieurs nous offrent leur service d'eux-mêmes, comme nous vous avons écrit passé quelques semaines, auxquelles lettres nous attendons une réponse. Il nous faut prendre garde soigneusement, que nous ne donnions

point sujet aux autrichiens, même par la moindre lenteur de faire du mal à Banier, car vous pouvez juger aisément, que si l'armée suédoise recevait quelque échec (dont Dieu la garde) avec quel préjudice du Roi de France et de ses confédérés cela serait. Les sept Comtés d'Hongrie se sont plaints, comme l'on nous a dit au Roi de Hongrie de ce que contre les constitutions du pays et contre ses lettres d'assurance il avait mis des garnisons allemandes aux confins d'Hongrie, et ont protesté sérieusement contre cela. Ils nous appellent et attendent notre venue, mais il n'est pas expédient de commencer une chose de telle importance sans fondement et ne trouvons pas d'avis d'entreprendre quelque chose, si nous n'en avons jeté auparavant un fondement solide. Cependant nous ne nous pouvons assez étonner, pourquoi presque depuis 4 mois nous n'avons reçu aucune lettre de M. Bisterfeld ni du Roi Très Chrétien depuis 11 mois. Il faut que nous avouions que cela nous cause diverses pensées et débats et que nous conjecturons par là quelque irrésolution, croyant qu'il veuille traîner l'affaire, ou qu'il y ait quelque chose de caché sous un tel silence. Que si cela était ainsi, nous vous laissons juger, si cela ne nous offenserait grandement et ne nous serait une grande injure.¹⁾

Mr. du Bois avait promis d'être de retour vers nous le 1. Avril avec plein pouvoir, mais depuis ce temps là nous n'avons rien entendu de lui. C'est pourquoi vous nous éclaircirez de tout ceci le plutôt que faire se pourra. Donné à Weissenbourg le 8. Juill. 1639.

1639. julius 17.

Illustrissime Dne Nobis observandissime.

Rediit aulae nostrae *familiaris András Gaudi* cum D. V. I. et aliis dnis ex quibus intelligimus *regios commissarios ad nos destinatos* jam esse *in itinere*, *brevi ad nos esse perventuros*, quorum *adventum lubenter expectamus*. Ut vero sine *periculo venire possint* non est *illis per Macoviczam veniendum*, nam sic *per bonam Hungariae partem esset transeundum*, *sed ad arcem nram Munkacs veniant*; *illic postea illis de securitate itineri ad nos usque providebitur* ubi etiam *in Polonia homines nostros et alios ad nos venientes*. Propterea necesse est ut *domini commissarii in veniendo precipue usque Munkacium diligenter sibi caveant ne uspiam adnoscatur pro legatis ad nos venientibus Bisterfeldius* ut ex literis ejusdem accepimus *icmerit 129^{ris} (sic) reditum tutum et illinc procurabimus*. De *successibus Banieri* eadem ad nos adferentur et dicunt *eum jam Pragam 210^{orum} occupasset, sed rex*

¹⁾ Ugyanazon kézzel fölébe írva : un grand tort.

Hungariae contrahere omnes suas copias ad opprimendum, sicut antea 9 dies. De his et similibus Ill. D. V. certiores reddidimus. Piccolominum ferunt partem exercitus Gallicani illi oppositum profligasse, rumor iste vulgo fuit sparsus, certi aliquid de eo nondum habemus a porta Othomanica ab agenti regis Christianissimi nihil habemus brevi tamen expectamus ipduustriæ (sic!) ipsius. In reliquum omnem benevoli animi nostri affectum D. V. Ill. deferentes foelicissime Eandem valere et vivere exoptamus. Datum Albae Juliae die 17. Julij Ao 1639.

Ill. D. Vrae

Benevolus

G. Rakoczi, m. p.

Külczim : Illustrissimo Dno Davaugour Christianissimi atque Potentissimi Regis Galliarum residenti in Poloniam amico Nobis observando.

(Eredetije Párisban a külügyminiszterium levéltárában.)

Ehez mellékelve :

Translat de la lettre du Prince de Transylvanie écrite au Sr. Davaugour le 17. Juill. 1639.

Le sr. Andreas Gaudi, homme de notre cour, est revenu avec vos lettres et celles de quelques autres, par lesquelles nous apprenons, que les commissaires des rois, nommés pour nos quartiers étaient déjà en chemin et seraient bientôt ici. Nous serons bien aises de leur arrivée. Or afin qu'ils puissent venir sans péril il ne faut pas qu'ils passent par Makovicza, car par ce moyen ils traverseraient une bonne partie de l'Hongrie, mais il faut qu'ils prennent le chemin de notre château de Munkács, là où l'on leur donnera toute adresse, pour passer sûrement vers nous, et c'est là où passent aussi ceux que nous envoyons en Pologne, et autres qui viennent vers nous. C'est pourquoi il est nécessaire, que Messieurs les commissaires prennent bien garde à eux jusqu'à ce qu'ils soient à Munkács, afin qu'on ne découvre point, qu'ils sont sous-ambassadeurs envoyés vers nous.

M. Bisterfeld est à Venise comme nous avons appris par ses lettres. Nous tâcherons que de là il passe sûrement ici. Nous entendons toujours les mêmes choses des succès de Banier,¹⁾ et on dit, qu'il aurait déjà pris Prague, si le roi d'Hongrie n'eût amassé toutes ses forces pour le repousser, comme il a fait il y a 9 jours. Nous vous avons écrit de tous ceux. On dit que Piccolomini a battu une partie de l'armée de France qu'on lui avait opposée; l'on l'a dit publiquement, mais nous n'en avons rien

¹⁾ Banner.

Autrichiennes qui sont en Hongrie. Sur quoi, attendant que la réponse me vienne de la cour (selon que mentionnez) j'en écrirai demain un mot à M. Davaux, tant pour la presser avec moi, autant comme elle mérite, qu'afin de vous en pouvoir écrire tous deux conjointement.

Il y avait ensuite force nouvelles de tous côtés.

Lettre au Prince de Transylvanie le 4.
aout 1639.

Adeo respondi prolixè prioribus, quas Ser. Cel. Vra dare ad me gratiosè dignata est, litteris (missis etiam ad aulam regis christ^{mi} Dni mei, iis, quas 24. Jun. scribere Eidem placuit et ad quas responsum expecto, prout C. V. ante dies circiter 15. significandum duxi) ut nil nunc supersit aliud, nisi ut idem quoque exequar circa ultimas ejusdem 8 et 17. Jul. scriptas, quae mihi a D. Gaudy 30. ejusdem mensis bene fuere redditae, dicamque in hunc finem, prudentes illas observationes, monitaque sublimia, quae iisdem continentur, auxiliaque concernunt Dn. generali Baniero tam a vestra quam aliorum parte mittenda dignissima esse insigni C. V. prudentia, summoque illo, quo in bonum incrementumque reipublicae propendet affectu. Quod etiam rex christ^{mus} (qui hactenus, uti ipsa novit egregie C. V. ad id contulit quicquid potuit) paratissimus est eidem brevi re ipsa testari. Ac nullum dubito, quin ad idem propositum concursura etiam sit ac executura corona Sueciae, prout et armis suis generose semper glorioseque commonstravit. Experietur id brevi C. V. satisque ea res jam Eidem variis, ut puto, declarata est litteris, relatu praecipue D. Bisterfeld, qui omne dubio procul illum eximere potuit scrupulum, qui C. V. pungere videbatur, quasi scilicet Gallia ad notum confederationis negotium nondum penitus inclinaret, illudque aliquo modo frigeret. Imo quasi illa (contra genium ac calorem suum, qui ipsam ad promovenda celeriter et exequenda ea, quae utilitatis sunt publicae potenter ubique stimulat) protrahere conaretur ac in longum producere conclusionem rei, quae eam adeo vehementer concernit.

Praeterea C. V. optime prudentissimeque monet tempus ipsum valde urgere (quod et ego non abnuerim) moramque rebus bonis ac conclusis plerumque obesse, praecipue in re militari, ubi vigilantia dupliciter utilis, tum quia praeveniri ea hostes solent, tum etiam quia nocere illa solemus, antequam is ad se redeat, provideatque, quomodo ictus nostri sint declinandi. At vero cum D. Bisterfeld in Gallia quidem fuerit, sed non in Suecia, idcirco C. V. meo quidem sensu mirum videri haud debet, nec ullam afferre animi inquietudinem, si Galliam quoque promptiorem ac paratiorem nunc videat Suecia totum concludendi, de quo est

quaestio, negotium. Atque haec causa similiter est, cur is quem rex christ^{mus} ad C. V. ablegat deputatum, in Sueciam sese prius contulerit, nempe ut ibidem conclusionem acceleret, quam jam secutam esse firmiter mihi persuadeo, secumque simul ducat eum, quem Suecia nostro addet deputato, ut eam C. V. afferat. Optarem, utrumque jam Albae Juliae esse, nec ullo modo quietus esse potero, donec scivero vestros in oris appulisse. Summus ille affectus ac ingens inclinatio, quam C. V. fovere se profitetur pro causa communi juncta exactissimae suae prudentiae in omnibus, quae eam possunt concernere, non patitur, ut tenuitas mea exiguis suffulta rationum momentis, ob oculos ipsi collocet, quam necessarium sit propensione illa ac prompto 7 Hungariae Comitatum uti animo, eumque conservare. Bene eos C. V. affectos esse ex ultimis Eius 8. Jul. scriptis litteris perspicere luculenter potui. Ad quas cum nil quod respondeam amplius habeam, ad illas transibo, quas 17. mensis ejusdem exarare libuit, dicamque me quam primum deputati Galliae et Sueciae Danciscum venturi sunt (quae urbs necessario transeunda ipsis est) omni effecturum studio, ut illam, quam C. V. omnium optimam judicat et securam, ingrediantur viam, speroque feliciter eos et sine ulla suspicione ingressuros Transylvaniam, nec quemquam mortalium in itinere, quales tandem homines, quidve ipsis sit negotii, animadversurum. D. Bisterfeld Venetiis detineri vehementer doleo. Is siquidem oretenus vel unius quadrantis horae spatio melius explicare posset propensum Galliae erga C. V. et quae dixi negotia, animum, quam ego longa ac taediosa forsitan epistola.

Caeterum non puto D. Gaudy omisisse C. V. significare, me, cum is ante 6 circiter septimanas e Hollandia redux hac transiret 200 illos quos D. Basilius Balintffi in manus meas consignarat D. Bisterfeld eo transmittendos aureos eidem restituisse. Remittere eos jure debui quamprimum a dicto Gaudy pro certo intellexi, discessisse Lutetia D. Bisterfeld, cui etiam D. Epstein, qui ibidem commoratur ac D. Bisterfeldii amicus est et familiaris Venetias transmissurus est literas, quas ego Lutetiam misi homini, qui rerum mearum curam gerit, ut D. Bisterfeldio traderentur. Binae meis junctae erant C. V. quas secure omnino et sine ulla noxa in nominati Bisterfeld pervenisse manus spero, opera praecipue Epsteinii, qui Parisiis optimam et exactissimam extraneorum habet notitiam et correspondentiam.

Humillimas uti debeo C. V. ago gratias ob insignem, quo afficere me dignata est, honorem, communicando adeo gratiose varii generis nova, quibus ut ego quoque respondeam subungere. hic visum etc.

Rájegyezze : Davangour.

1639. október 28.

Version latine de la lettre au Prince de Transylvanie ici jointe.

Sine ulla mora Hamburgum misi litteras, quas mihi D. Paulus Geöczi a Ser^{ma} Cels. V. nuper attulit, nullo modo ambigens, quin eas Dn. legatus Davaux statim cum praecedentibus, quibus ornare me C. V. gratiose placuit, quasve Hamburgum e vestigio semper misi Dno Saloro communicarit. Responsum ad eas dignum nunc expecto ingenti cum desiderio, quod ubi advenit, non diu certe in manibus mei herebit, precipue cum non ignorem, quantum C. V. intersit, ut certior cito fiat de iis rebus, quas aprimis suis amicis expectare hodie debet, a quibus cum nil nisi benevola omnia ac proficua polliceri sibi possit (quod etiam Dn. Bisterfeld satis testatum esse, imo vadem sese ejus rei obtulisse firmiter mihi persvadeo) Jamque etiam paulatim hyems aspera appropinquet, ut haud difficile sit conjicere C. V. aegre hoc anno expeditionem aliquam molituram. Idcirco (me quidem judice) minori hoc ipsam in optimo suo ac calido, quo erga publicum fertur, affectu, afficere debet aegritudine, quam si initio esset veris. Tunc enim temporis haec jactura dupliciter noxia esset rebus C. V. Neque mihi tamen animus pauculis hisce lineolis ac tenui discursu ad amussim satisfacere iis quae C. V. a longo jam tempore desiderat, utpote qui ideo haec commemoro, ut ipsam ea, qua debeo observantia invitem ad mollius et tranquillius praestolanda ea, quae tandem nonnisi summo cum voto suo possunt transigi.

Interim non abs re factum, quod Paulo G. author fui, ne iter Hamburgense ingrederetur ac aliquot insuper dierum moram in hac urbe toleraret. Prius ideo, quod viderem nil aliud ipsi Hamburgi negotii, quam ut litteras eo ferret C. V. quae ei fuerant commissae, quas tamen ego per certum quendam ac fidum hominem, cui alia etiam fuere injuncta, curavi commodissime, securamque esse velim C. V. bene eas fuisse traditas. Posterius mora nempe Pauli in hac urbe, plane a me orta, quod mihi scilicet persuaderem, accepturum me aliquid e Suecia vel Hamburgo concernens C. V. quodque tutius, quam per cursorem adeo notum transmitti ipsi haud possit. Quamobrem etiam C. V. humiliter obsecratam volo, ut eum, sicuti meretur, excusare clementer dignetur.

Caeterum cuncta, quae nunc orbis subministrat nova, carta hic juncta continentur, quam C. V. ubi volet leget. Ego quoque importunas hasce finio literas, ardenti ad deum opt. max. voto, ut diuturnum sit felixque C. V. regimen Ipsiusque ser^{ma} domus

ea fruatur semper incolumitate, quam optatis, qui fidelis ei est
eoque quo decet cultu.

Ser^{mae} Cels. V^{rae}

Humill. etc.

1639. december 27.

Monsieur.

J'espère que vous avez bien reçu les miennes du troisième de ce mois, auxquelles je vous avois véritablement dépeint l'état, auquel nous sommes ^à présent. Je m'étonne extrêmement, que *le Pr. de Transsylvanie* nonobstant sa très sincère *affection*, ne peut pas seulement avoir *l'honneur* de recevoir *la moindre réponse* en une *affaire*, qui touche de si près l'intérêt et la réputation *du Roy T. Chrestⁿ* et de *Suède*. Il persiste constamment en sa bonne intention et *y est porté* ça me semble ayant regard à leur *froidueur trop chaudement*; mais je crains grandement, que si en peu de temps il ne verra point de *démonstrations réelles*, il *songera à ses affaires*, protestant devant Dieu et tout le monde de *son innocence*. Il vous en écrira sans doute très amplement; c'est pourquoi je finirai celle-ci vous suppliant très instamment de vouloir continuer en vôtre très louable affection envers cette affaire et de me faire l'honneur de me tenir à jamais pour un

de Votre Excellence

En très grande hâte le 27. Dec. 1639. A. Alba Julia

très humbles et très obéissants serviteurs

Bisterfeld, m. p.

Lupulus le waywode de Moldavie a été chassé très honteusement de Matthaus waywode de Walachie notre bon voisin, néanmoins sans notre aide.

Külczim: A Monsieur Monsieur le Baron d'Avaugour Resident du Roi Très Chrétien à Dantzic.

(Eredetije Párisban a külügyministerium levéltárában, Hongrie I. k.)

1639. december 29.

Illustrissime Domine. Amice nobis observande.

Nomen Dei ter optimi maximi sit benedictum, nos etiamnum optata fruimur incolumitatis pacisque ac tranquillitatis amoenitate. Motus etiam in vicinis provinciis Valachicis authumno proximo praeterito suborti dissidere omnino coeperunt. Postquam etenim Volfgangus (valachica lingua Lupul dictus) Moldaviae vaivoda Ill^m Transalpinæ vaivodam Matthaëum selt Bazaraba armis aggredi molitus fuisset, ipse Transalpinensis levatis universis provinciae suae gentibus militaribus die 3. Decembris Lupulium aperto Marte aggressus nimis profligavit, omnesque

exercitus illius copias dissipavit. Cujus rumore ad fulgidam Portam Ottomanicam delato ac potentissimum quoque per imperatorem negotio omnimode cognito, Caimechamum portensem nomine Memheth Passa (qui praecipuus ejusdem motus author erat) morte puniendum censuit ac eo facto trucidari jussit, nec non Transalpinensem more solito sceptro eidem misso in principatu suo denuo confirmatum noluit. Super quo negotio quidnam idem Transalpinensis ipse nobis scribat, verissimam ejusdem literarum copiam Illrmae Dni Vrae missam volumus. Quis deinceps futurus sit ejusdem negotii eventus, tempus ipsum edocebit. Nulli porro dubitantes, quin Illrma Dno Vestra variarum novellarum compos sit, quas si nobiscum etiam communicare minus recusaret, pergratum nobis futurum esset. In reliquo Illrnam Dnem Vram diutissime incolumem vivere et florentem valere desiderantes, benevole Eidem propensi manemus. Datum in Civitate nostra Colosvar die 29. Decembris Anno Domini 1639.

Illustrissimae Donis Vrae

amicus benevolus
G. Rakoczi, m. p.

Külczim : Illustrissimo Domino de Awaugour christianissimi atque potentissimi regis Galliarum in Polonia residenti etc. Amico nobis observandissimo.

(Eredetije Párisban a külügyministerium levéltárában, Hongrie I. k.)

1640. május 7.

Copie de la lettre de Mr. Davaux au sr. Bisterfeld. Cette lettre est très mal chiffrée.

Monsieur, vous m'excuserez, s'il vous plaît, si je ne vous écris pas plus amplement, car j'ai tellement mal aux yeux, que je ne vois presque goutte. Davantage vous voyez ce que je mande au Prince. J'avoue à la vérité que cette affaire va plus lentement, qu'elle ne devait, mais je vous prie aussi de croire que ces remises ne me sont moins fâcheuses qu'à vous, si ce n'est qu'on les attribue aux affaires de ce monde (c'est-à-dire aux affaires de cette nature) auxquelles il se faut accommoder, et lesquelles me fournissent tous les jours matière de phlegme (c'est-à-dire de patience) ce que j'ai appris autrefois à Florence. J'ose prendre la hardiesse, de vous conseiller la même, comme une chose très utile au bon succès des grandes négociations. Cependant vous pouvez assurer S. A. que je ferai tout mon possible, pour l'accomplissement de l'affaire et manderai à Mr. le Baron Davaugour tout ce qu'en apprendrons de succès. De Hambourg le 7 Mai 1640.

Közli: GERGELY SAMU.

SZANISZLÓ ZSIGMOND NAPLOI.

(1682—1711.)

— HARMADIK KÖZLEMÉNY. —

Annus 1689 incipit, in cujus decursu Domine sis arx mea et spes, ne confundar propter filium tuum dilectum Jesum Christum!

1. [Januar]. Voltam az commendá[n]snál ebéden. — In mense Decembr. veniens ex Vienna revertens ex legatione domini vayvodae Transylpinensis (*sic*) Georgius de Brankovics. — Fui cum ipso apud ductorem dominum Vida. Post multum vinum vidi ipsius titulum: Illustrissimus comes Georgius de Brankovicz, perpetuus dominus Herczegovinae, Sirmiae et Jianopolis.

2. Voltam ebéden Bánházi Pál urammal az, németeknél.

3. Vendégeltük az németeket; az czoki-pohárt adtuk meg, mivel olyan ordinántiójok jött, hogy innét elmenjenek. Elég disznó módon laktam volt. Addig lődöztünk, hogy az commendans pus-káját elrontottam, de emberséges ember lévén, nem haragutt.

4. Mentek el az németek.

7. Öltünk három disznót. Igen megcsömörlöttem.

8. Vöttem számot Mártától. Igen rosszúl voltam.

9. Estem fekünni.

15. Hajtották haza az juhokat szénázni. — Igen nagy hó-
lött. — Usque ad 29. igen rosszúl voltam, annyéra, hogy senki nem hitte az ki látott, hogy megéljek, de az Isten ő felsége-
emberi reménség kívül csaknem az halálból hozott vissza. —
Kezdettem, Istennek hála, jobbacskán lenni.

Februarius.

Uram segélj meg!

7. Kezdettem az házban fenjágni Isten segítségével.

10. Atta számban az juhokat Péter. ¹⁾

14. Gyült össze az város. Búcsúzott hadnagy uram. Én is,
de ismét meg kellett maradnom.

¹⁾ Kilenez sor. Kihagytam.

18. Voltam Bányabükkin inquirálni. Vöttem ott egy küs erdőt fl. 1//20. Komjáczezen is inquiráltattam, magam költöttem az szolgabírákra fl. 2//80.

Ez holnapban is nagy hó, gyakor erőss hideg volt.

Martius.

14. Voltunk Magyarósi uramnál. Proponált ő kegyelme az ecclesia curatorii ellen; mi contradicáltunk Pápai urammal.

16. Indultunk Pápai urammal Sárosi uramhoz. Délre Ludasra. Estvére Dátosra.

17. Fordultunk vissza, mivel az Maroson által nem mehetünk az nagy árvíz miatt. Ezen éjjen szakadt el az ludasi tó. — Eodem haza. Négy óra tájban délután érkezett az nagy árvíz az túri tóról; igen sok kárt tött, sok épületet, egész csűrűt, vasas szekereket vitt el; némely helyt házhéjakra szorultak az víz miatt, holott egész éczaka kellett lenniük; mégis, Istennek hála, emberhalál nem történt. [Széljegyzet: »Túri tó elszakatt.«]

19. Lőtt törvénye Komjáczezi Istvánnak Komjáczezi Györggyel. Komjáczezi György cum poena minoris potentiae h(oc) e(st) fl. 33, et aestimatione pecorum absolválódott. Aestimálták az négy ökröt fl. 50.

21. Érkezett az artellariából való két officer. Egyiknek neve Carolus Gethner.

24. Érkeztek az többi utánnak; nem jöhettek az nagy árvíz miatt. Az szentkirályi hídnál majd húsz ökör veszett az Marosban, emberek is holtak bele.

25. Indultak el Kolos felé.

28. Mentem Járában. Hozattam alá Istvánfalváról hasábkarót nro. 600; az Nicola(j)é ott maratt.

29. Andréka ígért három jó fejős juhot; ismét ad diem 2. Aprilis, hogy 14 véka zabot hoz, Küs György előtt fogatta. Eodem szökött el Kata, az szolgáló.

30. Atták meg az szegény jobbágyok az adót; marattak adóssá fl. 9//50. — Eodem jöttem Komjáczege.

31. Haza, Istennek hála. Találtam feleségemet egészségben. — Eodem adott az adóban Ványa Simon fl. 4//90. — Ványa Péter fl. 1//=.

Ez holnapnak is vége, Istennek hála. Ez az holnap hallatlan árvizek és tók szakadásával emlékezetre méltó.

Aprilis.

Domine sis adjutor meus!

1. Voltam Bánházi uramnál ebéden. — Ad 2-dum virradólag betegedett meg az szegény Bánházi uram.

8. Igen elnehezedett. Ad 9. virradólag háltam ott; sokat kiáltott engemet.

9. Annál rosszabbúl volt.

10. Vált el az halálra. Éczaka inter 12. et 1. hala meg ez az én igyenes lelkű, igasságban gyönyörködő jóakaró uram.

12. Temettük, elég tisztességesen Istennek hála.

Ad 20. virradólag az németek gyertyázásából tűz támadván az szegény Hunyadi Péter pajtájában, ő nyavalás elég kárt valla, két kövér ökre, szekere, Inczédi házának fele s az kertek, város pajtája, Sós István pajtája, kerti elége. — Az németek részegen az piacra jővén, az szegény embereket lötték, vagdalták; engem is az Úristen ő felsége tartta meg, hogy által nem lövének az oltalomért.

25. Az sokadalom napja. Igen vékony sokadalom lőn az németek miatt.

M a i u s.

Domine adjuva!

3. Lött az mester uram lakadalma Székely Margittal. Magam voltam az gazda.

4. Ekkor is vígan laktunk ugyanott. Volt itt Haizler generál.

9. Attam az ivánfalvi Lészai-rész adó(já)ban fl. 9 Décsei uramnak.

10. Atta számban Péter az juhokat, Isten kegyelméből.¹⁾

12. Holt meg az szegény püspök uram, Szentiváni Marcus Dániel uram. Dicsíretes jó életű ember.

14. Mentem Kolosvárra. 15. temettük, tisztességesen Istennek hála; Bedő Pál uram praedikállott, Almási uram orált.

16. Választottak plebanust, Jövedécsi András uramat. Az Úristen sokáig éltesse jó egészségben, szegény ügyefogyott ecclesiánk épületire. — Eodem hattuk ő kegyelme kezénél az Szentmártoni pénze-félét — — — fl. 233/23. — Az ecclesia ládájának kolcsát nem találtuk; bepecsételve ott hattuk. — Jötünk haza. Istennek hála.

20. Indultunk bor után az hadnagy pénzével, cum fl. 200. — Eodem Herepére. 21. Küküllővárra; vöttünk István deáktól, az számtartótól hat borokat, cum fl. 32—32.

22. Érkeztünk magunk haza, Istennek hála.

23. Az borokkal is.

24. Érkeztek az Manzfeld campi-marscalli és Serényi regimentjéből való 100 gyalog németek. Szamosújvárra mennek. Commendánsok: Manzfeld regimentjéből való leitmány, Josephus Mauritius Otho; hophmánya [hauptmannja], baro de Árnán;

¹⁾ Tizenkilencz sor. Kihagytam.

volt egy pater vele, Angelus Verárdi. — Eodem cseréltem el Bangó Györggyel az hesdái sárga lovat, adtam melléje fl. 11. Úristen adj szerencsét hozzá.

25. Mentem Ivánfalvára dézmálni.¹⁾

27. Jöttem haza, Istennek hála. Minekutánna Indalon az város jobbágyi juhait megdézsmáltuk. jutott fejős báránys-juh 12, egy meddő s egy bárány.

27. Hajtottak haza az dézma-juhokat.

J u n i u s.

Uram Isten légy segítségem!

10. Mentünk Komjáczegre executióra Komjáczezi István ellen. Költöttem az ispánok ételére-italára fl. 3.

11. Kolosvárra; 12. Nyitottuk fel az ecclesia ládáját. Istennek hála semmi kár nem volt. Hajtott le Andréka öt fejős juhot.²⁾ — Eodem haza, Istennek hála.

16. Jött az Manczföld reg. reclutája. Commendans neve: dominus de Gallovoi [Galloway], Comes de Lichterdeuch, comes junior de eadem.

17. Mentek el. — Eodem indultam bor után Küküllővárra. — Hálni Dombóra.

18. Sárosi urammal beszéltem Szőkefalván. — Eodem Küküllővárra. Vöttem 16 hordó borokat; fel is hányattam, Isten segítségéből.

19. Indultam haza. Eodem haza, Istennek hála.

20. Érkeztek haza az szekerek is, Isten segítségéből. Hányattuk le.

24. Szent-János-napi sokadalom, Istennek hála.

27. Egyeztettem meg Komjáczezi Istvánt Komjáczezi Györggyel in fl. 80. Hordattam bort fl. 1/98.

Ez holnap sok essővel teljes lőn.

J u l i u s.

Domine sis auxilium meum!

1. Julý. Osztottunk sajtot, Isten kegyelméből; jutott nekem sajt 33/, hármát attam az majornak.

8. Külttem el Darabost Szilágyival Küküllővárra, hogy megvigyék az bor árát; ottan kezekben fi. 500//, item fl. 29/50. — Eodem inventáltuk az Stephan uram házánál való bonumokat az úr ő kegyelme parancsolatjából.

12. Külttem, Istennek hála, 4 kaszást.

¹⁾ Négy sor. Kihagytam.

²⁾ Két sor. Kihagytam.

18. Julj. Érkezett Magni regimentjéből Adamus Henricus Szemereczki 200 dragonnal.

25. Mentem Kolosvárra. Vöttem egy angliai dolmánt Porcsalminé asszonyomtól az öcsémnek, fl. 20.

27. Bocsátották vissza az embereket az ökrök mellől; volt az ökör no 4.97, kiket hajtatott császár számára Joannes Laurentius Vesmler (Weissmüller?), commissarius. — Eodem jöttem Komjáczegre. Szakatt el az szentmártoni tó. Igen rosszszül voltam.

28. Tiltattam meg az komjáczegei gyümölcsöst.

A u g u s t u s.

Domine sis auxilio!

9. Lopták el az sárga lovamat nyergestől, pokróczostól, kantárostól, éczaka az pajtából; az lopó az Pápai György szolgájának csinált fattya. — Eodem indultam Abrugbánya felé.

10. Érkeztem Abrugbányára, Istennek hála. Szállásom Ranta Gabrillánál. De semmit nem érthettem.

11. Lupsára jöttem. 12. onnét Járában. 13. haza.

24. Attam Pópa Szimionnak fl. 6¹/₂/24. — Gerendára cum dnr. 18, kettei hét ölös lészen. — Szarúfára, harminczra, cum d. 10 egy fát. Terminus az ősz.

S z e p t e m b e r.

Domine sis auxilio!

24. Végeztem el az vetést, Istennek segítségével. — Az Pipáné földében metr. 13; az Kölykedben — — metr. 19; az Lyuka-völgyében metr. 22; az Pardéban — — metr. 27.

28. Indultam Szászsebes felé az harangöntőhöz.

29. Istennek hála oda érkeztem.

30. Adott obligatóriát az harangöntő, hogy 3 másás harangot önt. Uram segilj meg! Hattam kezénél tiszta re(s)zet libr. 325.

O c t o b e r.

Domine adjuva!

3. Indultam az Apór uram mostoha fiai lakadalmokban.

4. Volt az Korda Zsigmond lakadalma Besenyőben az Sárpatakiné asszonyom leányával, Rebecával. Az úr volt, Teleki uram, az főgazda, Beth(len) Flek uram más násznagy, Bethlen Ferencz vőfely.

5. Jöttünk Keczére.

6. Érkezett oda az fejdelem, ifjú urunkkal együtt. Volt nagy vendégség.

7. Ment el urunk. — Mi is délután haza indultunk. Eodem haza. Találtam az feleségemet igen betegem.

10. Kezdtünk az szedéshez, Istennek hála. — Lött az Alsó-Málban, sajtólttal együtt, borom urnae 48; az Mart-alatt, omnibus computatis, urnae 197, — Istennek hála. — Adja az Isten, élhessünk jól vele, országunk csendességében. — Az mostani szüreten attam ki az hordóimat. — Mester uramnak egy 40-venest, újjat, bélyegest. — Solymosi uramnak 40-venest, bélyegest. — Bánháziné asszonyomnak 30 vedrest, bélyegest. — Kádár Mártonnak, negyvenest. — Bálint deák uramnak 40-venest, újjat. — Varga Istvánnak negyvenest. — Kőmiesnének 40-venest. — Anyámasszonynak kettőt, egy 22 vedrest, másik 8 vedres.

30. Vöttem Komjáczei Sámuelről egy barna-pely lovat fl. 40. Adjon Isten szerencsét hozzá.

31. Vége ez holnapnak, Isten engedelmeiből.

N o v e m b e r.

Domine sis spes mea, ne confundat me inimicus!

1. Érkezett az Manczfeld regimentjéből egy leitmány 8-czad magával, vivén Szebenben ónat cur. 12. — Eodem jött vissza Lippa felől egy colosvári kapitány, comes Jacobus, 150 gyaloggal; igen holtak.

5. Hivatott az úr, Teleki uram az Bánfi György uram ő nagysága dolga végett az pohár felől.

6. Indultam Fejérvár felé, Istennek hála. Eodem Tövisre.

7. Jó reggel Fejérvárra. Az úrral voltam számban [szemben], de nem szóllott, hanem csak izent, hogy haza mehetek. Mentem Szász-Sebesben; nem volt otthon az harangöntő. Attam fl. 12; már vannak nála fl. 22.

8. Onnat jöttem haza, Istennek hála magam egészségben, de szegény feleségemet az mint hattam betegjebben találtam.

D e c z e m b e r.

Uram Jezus ne hagyj!

13. Érkezett az Badensis fejdelem. Eodem elment.

15. Voltam az Köpeczi uram examenjén.¹⁾

30. Decembris. Vöttem számban az juhokat Pétertől, Isten engedelmeiből.²⁾

Vége ez sok bajoskodással, nyomorúsággal teljes esztendőnek, Isten tetszéséből.

¹⁾ A következő lapon, 1689. november 27-éről, egy lólopásra vonatkozó, tizenhat sornyi bejegyzés áll. Kihagytam.

²⁾ Hét sor. Kihagytam.

Annus 1690. cum bono Deo incipit.

J a n u a r i u s.

Domine sis auxilium nostrum!

1. Januarii. Város gyűlvén, kedvem ellen marattam az notáriusságban.

15. Város gyűlvén, választottak exactorokat, kik ab anno 1680. usque ad praesentem városi számadó-tisztektől számot végyenek. — Eodem betegedett meg az kis leányom Sára, kit az jó Isten gyógyítson.

28. Holt meg az szegény Darabosné, kit Isten üdveztén. Eodem hozattam be az szentmihályfalvi nagyobb harangot.

29. Harangoztak vele.

31. Volt nállam az fejérvármegyei [kihúzza: »háromszéki«] esperest, Szentmártoni János uram ebéden az alsó-rákosi praedikátorral. Alkuttam kétezer tányérokra (Uram segélj meg) az templum ablaki szükségekre. Attam fl. 20.

F e b r u a r i u s.

Domine adjuva nos!

2. Attam László bírónak, cum d. 45. 16 tökére való pénzt, Szent-György-napig hogy meghorgyák.

6. Mentem Hagymásra; állítottam három embert az erdő-vágásra, melyet vöttem volt fl. 11 // =.

16. Jött levelem Sebesi uramtól, hogy Pápai Gyurkát megfogták Abrughányán az én sárga lovammal együtt.

17. Indultam, isten segítségéből Abrudbányára. Hálni Potsága [Podsága].

18. Lupsára. 19. reggel Abrudbányára; szállás Filkel Márton[nál].

20. Lött törvényem Pápai Gyurkával. Az tanács addig instált ante pronuntiationem sententiae, hogy bizonyos okokra halasztottam el; magát pedig kezemben atták.

21. Ebéden Sebesi uramnál; fogadott hütös öcscsének. Az sárga lovat attá kezemben nyergestől, pokróczostól; meg is patkóltatta.

22. Maroz Istvánnál igen vígan voltunk.

23. Indultam, Isten kegyelméből, hazafelé. Eodem Lupsára.

24. Ivánfalvára.

25. Haza békével, Istennek hála. Cselédimet is remén(y)-ségem felett találtam jobb egészségben. Külttem az tömlőczben Gyurkát.

M a r t i u s.

Domine si tu derelinques, quis me adjuvabit ?!

5. Hora sexta vespertina nata mihi est Deo favente filia Susanna post diuturnos et graves matris suae infirmitates et dolores, quam Deus optimus maximus in ecclesiae suae emolumentum pudicis moribus et sui timore exornet. diuque incolumem conservet etc.!

Ad 13. ásták meg az rabok az tordai tömlöczöt, kinek Gyurka volt az mestere; de reájok virradván, el nem mehettek.

13. Verték, kalafázták [kalodázták] meg őket.

18. Akasztottuk fel Hirka Jount és vidályi Trifánt. Eodem fogtam meg mohácsi Girbó Gergelyt kezességért.

19. Mentem Bágyonban. Éczaka Mohácsra az Csegezi Ferencz uram szolgájával, Mezeivel.

20. Jó reggel vissza. Hozták utánnam az kezesek Nikolát Mohácsról. Eodem Csegezi Ferencz uramnál, *Srbm butbsd mogh*. [= Uram botsásd megh.]

21. Haza, Isten engedelmeből. Kültém az tömlöczben Nikolát.

23, 24, 25, 26. Igen rosszúl voltam. 27. Kezdettem jobban lenni, Istennek hála.

29. Mentem Ivánfalvára.

30. Indítottam meg az szekeret karóval; rút fergeteg volt, nagy hó; Járánál tovább nem jöhettek. Eodem magam haza, Istennek hála.

31. Helyben volt az szekér. Küldett *Sobosn* [= Sebesi] levelet; vöttem *sbrgb mbrhbt* [= sárga marhát, azaz aranyat] fl. 7, *Srbm sognly mogh*! [= Uram segíly megh.]

A p r i l i s.

Uram ne vond meg segítséged!

1. Jött meg György fél terével, mert felét az karónak az járai határon lehánta az gonosz út miatt. — Eodem betegedett meg Nikola, kit úgy is az városházához kellett küldenem, mivel az kezesek az kezességet letöötték; de nem tétettem az tömlöczben.

2. Város gyült. Végezték el, hogy az Cserepadjára való fordulót örökösön eloszszák.

Ad 3-tium szökött el az városházától az az fattyú Nikola. Eodem kezdett az orczámon az orbáncz kiütni. Rosszúl voltam.

6. Kültém el István deák komántól Fogarasban az én commissariusságombeli ratiómról való testimonialist.

15. Holt meg az ritka kegyességű, boldogságot szerző, dücsőséges fejedelem, Apafi Mihály urunk ő nagysága. Uram segílj meg minket!

17. Kültem vessző vágót hármat.
 20. Volt nállunk az Salem [Salm] regimentje.
 21. Ment Enyed felé.
 27. Kereszteltettem meg, Isten segítségével, az küs leánykámát Susánnát, kit éltesen Isten maga dűcsőségére!
 29. Indultam, Isten jóvoltából Sebes felé. Vöttem magamhoz fl. 11.
 30. Érkeztem Sebesben, Istennek hála. Attam az harangöntő kezében tiszta re(s)zet libr. 98, még kelletik 100.
 Vége ez holnapnak, Istennek hála.

Május.

- Domine sis arx mea!
 1. Indultam hazafelé. Bágyonban.
 2. Sinfalvára az Dipsei lakadalmában.
 3. Haza, Isten kegyelméből. Találtam házam népét egészségben.
 5. Kezdettem, Istennek hála, az karókat veretni pusztá házamnál. Uram légy segítséggel, ne legyek csúfja az ellenségnek!
 8. Kezdettem az kerteléshez. N. B. vesszőt hoztak: rakottvát cur. 8., magyaró vesszőt cur. 7. az szentmártoni erdőről.
 12. Vöttem számot Pétertől, Istennek hála.¹⁾
 17. Jött ide az Szent Cron [Sainte Croix] regimentje. Valami nehezen hat companiáját kituttunk falukra.
 19. Ment el Enyed felé.
 28. Temettük el Hadréven Trauzner Boldizsárné asszonyomat.

Junius.

- Uram segílj meg!
 27. Indultam Enyedi György és Solymosi urammal az harangöntőhöz Szászsebesben. Eodem Tövisre.
 28. Érkeztünk Szászsebesben, Istennek hála.
 29. Meg akarván mérni az harangot, mivel az mázsája rosz volt az harangöntőnek, kellett Enyeden megmérnünk.
 30. Enyedre. Megmértük az harangot; lött centen. 5 libr.
 6. Attam az harangöntőnek egyszermásszor fl. 118 ÷ száztizen-nyolcz forintot; marattunk adósok rézzel libr. 111.

Julius.

- Domine Jesu adjuva!
 1. Hoztuk haza, Istennek hála, az harangot.
 4. Usque ad 3-tium praesentis csinált sajtot osztottuk el.²⁾

¹⁾ Hét sor. Kihagytam.

²⁾ Három sor. Kihagytam.

Junii 13. Kezdettem volt az első-házom rakatásához, végezték el az kőfalának rakását praesentis Julij 14, de egy héten nem dolgoztak. Attam az kőmieseknek fl. 8/. Úristen tied az dűcsőség ect.!

13. Jöttek ki Kolosvári Pál uramék az scholában való egyenetlen dolgok igazgatására.

14. Vertek meg három deákot publice; egyik az exactor Gregorius Sárosi, Stephanus Magyarósi, Joannes Szentkirályi. Volt nagy bódulás köztök. — Eodem Isten kegyelméből adatik ect..

15. Hora media duodecima, Isten ő felsége ítéletit gyakorolván rajtunk, lött igen nagy jégeső, melynek mássát soha nem láttam, az melylyel az új-tordai minden hegyeket egészszen elvert úgy, hogy az hol 100 veder bort ember várhatott azelőtt, most csak két veder sem lesz. Az ó-tordai hegyekben az kerek-dombi és ló-máli szőlőnek sokat ártott, az többinek is keveset, az mart-alján kívül. — Az búzákat az aknától fogva az szekerczés-hérczéig mind elverte; nekem három darab búzámat verte el. Oh Isten szánj meg végre!

27. Végeztem el az gyütést, Istennek hála. Maradt ugyan mintegy három szekérre való, de az eső kivervén belőle, hattuk ezutánra.¹⁾

28. Eskiüvének el egy fakó, holdos, meczett lovat.²⁾

A u g u s t u s.

Domine, spes mea et adiutorium meum, ne derelinquas!

2. Augusti. Végeztem el az aratást, Isten jóvoltából. — Az Pardén lött gel. nro 92, az többi jégverte. Az Pipáné földében gel. 32. — Az Kölykedben — — gel. 72. — Az Lyuka-völgyében gel. 104.

16. [Kihúзва: »Jött az hír, hogy«] Az töröcsvári sánczot az Dominus Petrus [Thököly Imre] hada megvötte és az németeket.. az kik ott voltak, levágták.

21. Zernyest és Tohán között generál Haiszler és az szegény úr Teleki uram megütköztvén az törökkel, egy óra alatt az török emlékezetes diadalmat vött. Az szegény uram elesett, Haiszler fogva esett, ezenkívül három generál, marchio Dori[a], [felülírva: »kom« = comes] Magni és ezenkívül még egy generál elesett; az úrnak pedig titkos udvari cselédi mind fogva estek.

31. Jött az gróf ő nagysága (Thököly) hódoltató-levele- Beldi Dávid által az vármegyére. Uram ad jónkra ect.!

24. Kültem az feleségemet Járában.

27. Mentem Járában, Istennek hála házam népét jól találtam..

¹⁾ Mintegy kilencz sornyi beíratlan hely hagyva.

²⁾ Hét sor. Kihagytam.

September.

Uram, én üdvösségem ne hagyj ect.!

6. Jött haza az feleségem, Istennek hála.

16. Jött egy zászló-alja kurucz, török-tatárral elegy, és irrumpálván az nyargalója, mintegy 12-en. az míg az fejr zászlót ki nem töttük, addig elkaptak 3 lovat; előttök járó Forgács Miklós, kalaúzzok Marjai. Az zászlóval az sorompó-kapuig jöttek. onnat nagy bajjal térítettem meg; az tiszteit eleget vendéglém. Uram segilj meg!

15. Ment el az hadnagy Kolosvárra.

30. Jött híre, hogy az Badensis nagy erővel az Kenyér-mezején vagyon. Uram az te nevedért ecclesiáid ellenségit szégyenics(d) meg.

27. Jövé ide Vaÿ uram sokad magával, ment el.

30. Vége ez sok bódúlással teljes holnapnak. Uram Jesus ne hagyj.

October.

Domine sis adjutorium meum!

2. Szappanyos zászlótartója, Nagy István érkezvén mintegy 80 lóval, sokat alkalmatlankottak, kivált egymás között.

3. Torma¹⁾ serege-féle jött vissza mintegy 40-venen, az kiket az colosvári katonák Egeresnél felverték, kik között 14. veszték el.

4. Láposi János, Nyerges György seregéből való gyalog hozta az Dorea [Doria] levelét, melyet az fejedelem [Thököly] táborára kell vinni.

8. Egy óra tájban jövé *Vsdt Siartnntl* [= Vida István-nal]²⁾ az colosvári lovas németek, commendánsok [kihúzza: »az iffiú Hanover« s felülírva:] Hanczoller [Hohenzollern], igen sok kárt töttek, dúltak, praedáltak, búzát, zabot vittek el könnyen metr. 2500, fosztogattak, az templumot is felverték.

9. Vittek be az németek engemet is harmad magammal Colosvárra. Voltam szemben Székely László urammal.

10. Az deputatió forgatta dolgunkat. Az commendáns úgy akart, hogy torturára vonjanak engemet.

11. Az deputatió instalván mellettem, látván ártatlanságomat, elbocsátottak. Úristen tiéd az dűcsőség! — Eodem haza, Istennek hála. — Hozták az urunk [Thököly?] levelét.

¹⁾ Sámuel, később Rákócziánus.

²⁾ Felülírva a következő, erősen kihúzott, de mégis kibetűzhető mondatra: »ki ide Vida Istvánnal«.

November.

Domine sis auxilio!

8. Indultam salagvarda után. Háltam Bágyonban.

(1)9. Beczében az urakkal.

10. Bocsárdra, onnat Balásfalvára. Szállott Búzás-Bocsárdhoz az tábor.

11.¹⁾ Enyedhez. Onnat attak salagvardákat; Aranyaszékre is én kértem.

12. Érkeztem haza, Istennek hála. 4 salagvardát hoztam.

15. Szállott ide az herczeg, az tisztek, az gyalogság. Beszálott az tábor Új-Torda és Koppán(d) közzé.

16. Mentek el.

18. Szállott be az Bolyan [vallon?] fél regiment dragonja; Serao regimentjéből is jöttek; Manczföld regimentjének egy része. Eodem Fogaras felől jöttek az Rabattin [Rabutin] regimentjéből valók és princz Holstain [Holstein].

19. Mentek el az salagvardák. Fizettünk az vokmaisternek, Lőrincz Frenernek Rabattin regimentjéből valónak, fl. 8/10, minden napra dnr. 90; más három salagvardáknak singulis fl. 5/40.

December.

Domine Deus adjuva!

6. Vöttem Polyánban búzát gel. 26 fl. 25; elcsípeltetvén lött az én részem, csíplő-részen kívül, metr. 72.

13. [Korábban 12]. Ment az tatár-török tábor Boncz(h)ida és [Nagy-]Iklód tájára. Az kolosváriakkal ellenkeztek.

14. [Korábban 13]. Ibidem. 15. [Korábban 14]. Pusztacsán, Komjáczeg, Túr, Koppán(d)ban sok praedalást töttek, embereket, asszonyokat vagdaltak, öltek, asszonyokat, leányokat pará(s)znaitottak.

16. [Korábban 15]. Az város végire is 13 bejött, de minden kár nélkül elmentek, látván az mi lovasinkat.

17. [Korábban 16]. Estve szállott be az város végire mintegy kétszáz tatár, ki is kilencz óra tájban Új-Tordában kezdett gyűtogatni. Az csalárdságtól félvén, ki nem mentem egész tíz óráig, de mikor láttam volna, hogy az egész város majd tűzben vagyon, mintegy 40-vened magammal, próbára vetvén az fejem, kimentem, és mikor az új-tordai piacra mentem volna, az tatárság az templum táján összeverte magát; az tolmácsot, András kovácsot oda küldtem, és végre ultro-citroque koczkodván, végre ők is attak két murzát zálogban, én is attam két embert, hogy az

¹⁾ Űgye, valamint a megelőző három datum ki van javítva; korábban így álltak: »9., 10., 11., 12.«

gyútotagatástól megszűnnék és az tüzet engedik oltani. Eodem északa Teremi uramat küldtük az tatár táborra egy tatárral az szultánhoz. — Eodem az szegény Pétert az holt-aknáknál az juhok mellett megvagdalták az tatárok, kibén 4-gyed nap múlva meg is holt. — 17. Érkezett majd sötét reggel az tatárnak az elei; volt rettenetes bajom, míg salagvárdának két murza érkezett [széljegyzet későbbi kézzel: »és addig ha az azon éczaka (s)zálogban beadott tatár nem oltalmazott volna, egészszen megemésztettek volna«], kik is mikor érkeztek volna két zászló alja tatárral, egyszer csak hirtelen német hír érkezék; arra az hírré az tatárság az városból kinyargala; mi nem láttunk semmit, mert rettenetes sötét köd volt; hallottuk az puskaropogást. Mintegy két óra [korábban: »tájban«, kihúзва s felül írva:] múlva az tatárok be kezdenek jöni oly hírrel, hogy az németeket levágták. Engem menten kaptak és az szultán eleiben vittek. Az szultánt találtuk az város végén; ott kérdé az szultán tőlem: tuttuk-e az német ide jövetelit? [kihúзва: »mi«], én mondtam, nem tudtam semmit benne; azzal elbocsáta, és az egész török-tatár tábor beszálla az városra, némely háznál 4 zászlóval is voltak. — Eodem holmivel kedveskedtem az szultánnak. Sokat kérdezkedett.

19. [Korábban 18]. Volt rettenetes bajom az salagvárdákkal; először kértek szultán számára ezer aranyat, magok számára másfél ezer tallért; Isten tudja, ő felsége, sok szorongatásomat, én is tudván szegénységünket, nem alkuttam; végre mikor az kastélyt meg akarták volna hágni, az templum ajtajára fejszével mentek volna, megalkuttam az szultánnak száz aranyat, az fővebb murzának 4 száz tallért, az másikuak kétszáz tallért. Oh Őristen, mely nagy szorongatásban voltam! Végre megengedte, hogy az szultánhoz elmehetek instálni, mert először oda sem bocsátott. Ott térdén állva az szultán előtt könyörögtem, hogy ne saczczoltassanak annyira bennünket, de mivel az az átkozott salagvárda elcsinálta volt, azt felelte, nem téssen az sokat; és osztán az mit szerezhettünk mikor oda akartuk volna adni, az murza poltura- és susták-pénzt semmiképpen el nem vött, még kardot is rántott hozzám. Nagy, rettenetes bajjal, erőss hűttel és átok alatt kitőlkitől az mi pénze volt kivöttük, nagynehezen úgy fizethettünk. — Egy váradi török is, kalauz Haszon [Hassan], sokat saczczolatott bennünket, egy lovat, nyeret, pokróczot elvött, az kamara-ispánt sokféleképpen vexálta és saczczoltatta, és Teremi uramat heted magával kalauznak elvitte. Éczaka megrezzentek és reggel [széljegyzet későbbi kézzel: »úgy mint 20«] az várost meggyútotagván megindultak; az Aranyas hídján általmenvén ismét megfordultak, az szindi-völgyön takarodott fel az pogányság és harmadnapig az nyargalója csak takarodott utánna. Ekkor Tordának

nagyobb része elégett. Az tömösvári passa bocsátott el magyar, oláh rabokat cir. 350.

21. [Korábban 20]. Vetettük fel az falusiakra az adót.

24. Az városiakra is.

23. Kültem Kolosvárra mintegy 230 rabokat. — Attam az juhokat szebenszéki szilistei [szelistyei] Dusa Jounnak.¹⁾

Vége ez siralmas esztendőnek, jöllehet melyben az Úristen sokféle látogatásával illetett, mégis ő felsége ingyen való kegyelméből életben megtartott, kiért dűcsőség az ő nevének, fiának az áldott Úr Jézusnak nevében. Amen ect.!

Annus a nativitate Domini 1691. divina concedente clementia affulsit.

J a n u a r i u s.

Domine sis adjutorium meum!

5. Kültem be az úrnak, Bánfi [György] uram ő nagyságának az sátort. Oh inexplabilem avaritiam!

7. Váloztottunk, Istennek hála, hadnagyot, Zalányi Bálint uramat, kit is Isten oktasson. Maradtam, sok instantiára, az notariusságban.

8. Mentem Thoroczkóra; fogattam szállást az Pál András háza-félét.

9. Jöttem haza, Istennek hála.

11. Kültem búzát Várfalvára, mintegy 56 vékát.

30. Mentem Várfalvára feleségestől.

F e b r u a r i u s.

Uram légy üdvességem!

1. Indítottam az szánat Thoroczkóra. Érkeztünk oda.

4-ta. Haza, Istennek hála.

5-ta. Esküttek el két tulkot.²⁾

7-ma. Mentünk ki az Szénafűre; az úr Beth(len) Miklós uram szénafűjében, az Labodásban, mintegy tíz órakor fogtunk el két lóval, szánnal egy katonát Vajó seregéből valót; és ott lesben állván, mintegy tizenkét óra tájban elérkezék tizenhat szán német katona, colosvári emberrel elegy, beállván azon szénafűben, mi is rájökütnék, az németet nem bántottuk, de az katonákat kolosvariakat lovakkal, szánakkal behoztuk, verés is esett rajtok; hat embereket hoztunk be. — Külte be Csegezi Ferencz uram az agarat.

¹⁾ Három sor. Kihagytam.

²⁾ Három sor. Kihagytam.

Anno 1691. 20. Febr. Az város jobbágyit Szimion így atta számban. ¹⁾

13. Holt meg az szegény húgom [Balogh Péterné?] leánykája Küsanna; eodem temetettem el.

18. Mentem, Istennek hála, Bágyonban. 19. Kercsedben komám urammal, Csegezi Ferencz urammal; ő kegyelme ment onnat Mohácsra és fogatta meg Nikulát; atta kezemben; hoztam haza, Istennek hála.

20. Virradólag holt meg sok kínjai után szegény húgom, Balogh Péterné; egy órában holt meg vele egy küs leánykája, Perse.

21. Temetettem el őket, Isten segítségéből.

22. Hozták be az bágyoniak azt az 20 vedres bort, az kit az ott való paptól vöttem fl. 17.

25. Esküttek el az szindi ökrben egyet. ²⁾

18. Martý. Szolnokvármegyében Kis-Lóznán lakó Puskás István esküvék el két ordas ökröt. ³⁾

A p r i l i s.

Domine adjuva nos!

1. Érkezett az főispán, Tholdalagi János uram, levele hozám, melylyel Kolosvárra hivatnak. -- Indultam meg az rettenetes, hallatlan nagy hóban; alig tuttam Kolosvárra menni, sokan vissza is tértek útból.

2. Érkeztem Kolosvárra. Az úr ő kegyelme vetette nyakamban az profugusok az mi vármegyénknek az alsó-járásban lévő jovai regisztrálását. — Eodem arestálták az németek Décsei uramat.

3. Jártam egész nap szabadulásában.

4. Jöttem haza, nagy bajjal az hó miatt.

9. Kültem karózót nro. 7; mind az két felső szőlőmet elvégezték idején.

10. Hajtót nro. 12; ezek is elvégezték, Istennek hála. Adott Bálint deák uram ajándékon szénát cur. 2.

13. Egy fejer ökröt esküttek el. ⁴⁾

12. Végezte el 5 ember az karózás(á)t az alsó-martalji szőlőnek.

19. Mentem, Istennek segítségéből, Thoroczko-Szentgyörgyre.

¹⁾ Tizenégy sor. Kihagytam.

²⁾ Három sor. Kihagytam.

³⁾ Egy sor. Kihagytam.

⁴⁾ Egy sor. Kihagytam.

20. Registráltam az urak ott való búzáját, ökreit. — Eodem haza késő este, mivel Thoroczkóról mintegy 5 órákor indultam.

21. Gyéresre és Szentkirályra.

22. Keresztúrra és Egerbegyre.

23. Az tordaiakat registráltam. — Eodem érkezett ide Apor uram. Irtam be az profugusok (az mint nevezték) jóvait.

24. Voltak nálam Csegezi Ferencz és György uramék. Volt nálam Vildenheim [Wildenheim], jövéen Bécsből.

27. Vöttem számban kevés juhaimat.¹⁾

Vége ez holnapnak, Isten tetszéséből. Ez holnapban emberi emlékezet felett való nagy hó volt, ki is majd három hétig tartott.

M a j u s.

Domine sis arx nostra!

1. Introducálták itt való schola-mesternek plebanus uramék Pesti Sámuel uramat, Köpeczi György uram minekutánna bágyoni papságra ment.

2. Indultam az urak parancsolatjából Meggyesre az profugusoktól elvött 12 ökrökkel. — Eodem Kocsárd Szilágyi uramnál.

3. Felső-Bajonban [Bajom = Bázna].

4. Meggyesre; Csizsár Mihálnál az szállás. — Eodem jött oda Csegezi Ferencz uram.

5. Erkeztek be az urak. — Eodem attuk számban az meggyesi mészárosok chél-mesterének, Gödör Jánosnak az ökröket; én attam nro. 10, Nemes Péterné egy ökrét s az Harván(y)it haza hajtattam.

6. Indultunk ki, Isten engedelmeiből. Eodem Szentbenedekre.

7. Haza; találtam betegen mind az két leánykámát. Találtam igen betegen az szegény sógort Teremi uramat.

11. Nyolcz órákor reggel holt meg az szegény Teremi uram. Kegyelmezzon meg az Úristen mindeneknek, neki is szegénnek szent fiáért. Amen!

13. Temettük el, tisztességesen Istennek hála.

14. Indultam az Dombai János, colosvári lector ő kegyelme lakadalmára.

15. Thoroczkóra, Istennek hála. Lött az lakadalom, az Pákai Dániel leányát Judithot vévén házastársúl ő kegyelme.

16. Jöttünk haza. Istennek hála az egész lakadalmi sereg nálam volt.

17. Mentek el. 18. Jött hozzánk kifelé menvén az Storomberk regimentje; commendált Marchispan [marchis = marquis Pan?] obest-leitnány, obest-vokmaister Fristimberk [Fürsten-

¹⁾ Tizennégy sor. Kihagytam.

berg], igen nagy ember. -- Eodem érkezett az Herbaville regimentje, de amaz előbb szállván meg, néki által kellett menni Túr-ra.

19. Ment el az német röllünk.

J u n i u s.

Domine sis confortatio et arx mea ect.!

4. Érkezett az Meternik [Metternich] recludája; commendált Joannes Deterich [Dietrich] de Issengarden. Voltak circit. 370, igen-igen rosszak.

5. [Kihúzza: »Eodem«] Gondola regimentjéből az császár lovaival, mintegy 300.

6. [Korában 5]. Indultunk vármegye gyűlésére.

7. Érkeztünk Pagocsára. Introducálta főispánságra Bánfi György uram ő nagysága az urat, Haller János uramat ő nagyságát. Teleki Mihály uram ellene mondatott praetendalván, hogy üdvezült kegyelmes urunk ő kegyelmének conferálta volt. — Sok panasz lévén felső-járásbeli főbíró Hegyesi András uram és v(ice)-ispánja Görögh Miklós uramra, választották főbírónak Illyei Kovács István uramat, vice-ispánnak Felfalvi János deák uramat. Décei uramat az főbírószágban meghatták; engemet választottak vice-ispánnak. Uramisten oltalmaz szégyentől; segít, hogy szolgálhassak felebarátimnak; építhessem ecclesiámat, szent fiad kedvejért. Amen! — Eodem indultunk haza. Czikud.

8. Jöttem. Istennek hála házamhoz ect.!

15. Attunk 28 szekereket Veterányi regimentje számára.

23. Sententiáztak meg halálra 4 rabokat, Bottyan Szimult, Csiki Jánost, Albe Kracsont s egy cigánt.

Exequáltattam őket; egyiket nyársra, hármat akasztófára.

J u l i u s.

Domine defende me, in nomine tui dilecti!

6. Voltunk Bogáton az mustrára. Az főispánok ő nagyságok s ő kegyelmek sold-pénzt intimáltak, hogy írjen az vármegye, de nem mentünk reá. -- Eodem haza, Istennek hála.

9. Mentem Thoroczóra. Sententiáztunk 10. praesentis két latrot, Thoroczka István uram jobbágyit, az ura-székin [uriszéken] Szentgyörgyön nyársra; egyik Duma Joun, másik D[uma] Kukul, atyafiak.

11. Hozattam az tordai tömlőczben őket.

14. Karóztattam fel négy oláhot; kettei az Lupsán fogott Gligor és Joun, kettei Duma Joun és Kukul; Joun harmadnapig élt.

17. Érkezett az Gondola recludája; commendássa A(e)lexander Joannes Kallanek, emberséges ember volt. — Eodem inter 4-tam et 5-tam holt meg az én kedves jóakaró uram Bálint deák komám, kinek Isten kegyelmezzon meg.

18. Érkeztek az Poland [Boland] regimentje köntösivel huszonhárom szekérrel; nagynehezen általtuttam.

21. Érkez(et)tek az Gabriani (gr. Cavriani) regimentje köntösivel; attam számokra cur. 14 s egyet hír nélkül vittek el.

A u g u s t u s.

Domine dirige gressus meos.

Ad 1-mum rendeltetett volt Tordára az ország gyűlése, de az tatár hír miatt elhaladott.

3. Jött ide Kölöséri [Köleséri] Sámuel Galathin nevű commissariussal; az mint az híre volt Tökölyi uram követségében ment Bécsben; [későbbi kézzel] de semmi nem volt benne.

10. Érkezett Bánfi György uram ő nagysága. — Rettentés nehezen gyűlt az ország.

11. Érkezett Haller János uram ő nagysága.

13. Tholdalagi János uram ő kegyelme.

20. Gyűlt be az ország népe valami kevesesen.

21. Érkezett Alvinczi uram.

23. Sárosi János uram.

25. Gyűlt be az ország. — Végezték el, Istennek hála, az ősz-búza hordást; volt körül-bé gel. nro. 315. Uram szaporíts meg!

30. Hozták hírül, hogy az német megharczolt az törökkel; volt az harcz 19. praesentis egy órakortól fogva sötét estig és az győzelem az németé lött, mert szekereit, sátorit és 150 ágyúit elnyerte. Veszett német, az mint magok mondják 10,000, török 30,000. Uristen ne hagyj el!

S e p t e m b e r. O c t o b e r.

Domine propter dilectum tuum filium adjuva!

10 [october]. Hallottuk, hogy megszálotta Badensis fejdelem nagy haddal Váradot.

N o v e m b e r.

Domine dirige gressus meos!

5. Jöttem haza az vármegyéről.

7. Mentem ismét ki az széna hajtani. — Ígértek az szurdokiak, maguraiak egy kövér disznót. — Ivánfalvi jobbágyim és Andrekáék kettőt. — Szávu is adós kettővel. Az szo(l)csvaiak

kettővel. Magurán is Gavrillánál egy bitang. — Adtam Pál Mártonnak hét napszámot meczésért. Usque ad praesentem az idei portio széna kapu-szám után curr. 12, búza cub. 9, zab. cub. 15, hús cent. 5.

11. Vöttem számban az juhokat, Isten kegyelméből Dumitur [Dumitru] = Demeter] Radultól. ¹⁾

17. Indultam ki, Isten segítségéből, az vármegyére. Eodem Peterdre.

18. Tárában; rendeltem el az szekereket búza és zab alá.

19. Pocságára [Podsága]. 20. Szo(l)csvára. Eodem Bedelyőre [Bedelő]; attam az bírónak négy ejtel vajra pénzt. Ugyanott Nyisztor tartozik három ejtelyyel.

21. Szentgyörgyre. Eodem Thoroczkóra; vöttem kaszavasat, szálát d. 52, nro. 22. Attam Sakó Andrásnak szentmikulópénzében [felpénzül, vagy előlegül], hogy négy kerékre való vasat csináljanak. Vöttem egy ón [ólom] palaxkot [palaczkot] mintegy másfél ejtelest fl. 2.

December.

Domine dirige gressus meos!

9. Virradólag verték fel az Aranyas-malmát az Aranyaszékben quártélyozó Gabriani regimentjéből való németek; vittek el mintegy negyven vékányi búzát liszttel együtt. — Eodem ugyanaz nap kimentem; vittük az nyomot Bágyonban; ott az gazdákat megesketttem, de semmi sorsot nem találtam. Onnat által Kövendre; ott is az gazdától semmit sem érthettem. Végre mentem az commendánsokra, Czák nevű kapitányra, ki is ígírte jóakarátját. Onnat jöttem vissza Bágyonban.

10. Ugyanott jött hírem az kapitánytól, hogy az búzát megtanálta.

11. Mentem által Kövendre; az búza és liszt s pénzbeli kárt refundáltatta; hat legényt, az malefactorokat, kegyetlenképpen megbüntetett, veretett. Eodem ugyanott ebéden; estvére haza, Istennek hála. Az útban az lábomat az kengyelszif felsértette.

12. Mentem ki az vármegyére. Eodem Kókban.

17. Szállott be Czigudra Lichtestein [Lichtenstein] fejedelem pagasiája; általmentem és nem kicsin könnyebbséget szereztem az szegénységnek.

14. Szent-Gyelben [Szengyel] is kültem zabot, marhát, kenyeret, de hogy quietantiát nem akart a német adni, visszahozták. — Eodem Detrehemre; Belde [Béldi] György az ígirt agarat megadta.

¹⁾ Tizenöt sor. Kibagytam.

15. Haza Istennek hála.

17. Mentem be az urakhoz Kolosvárra. Jött hírem az aranyasszéki commendánstól, hogy az thoroczkaiai egy németjét az aranyasszéki erdőn letaglőtták. — Eodem voltam az úrral, főispán urammal ő nagyságával szemben.

18. Voltunk püspök uramnál, Jó Mihály és Décsei uramékkal, az pap dolga felől.

20 [korábban 19]. Jöttem haza, Istennek hála. Volt nálam ifjabb Thoroczkaei Péter uram.

21 [korábban 20]. Gyűtöttem ecclesiát az pap dolga felől.

22. Kültem levelet Jó Mihály uramnak felőle. Az kövendi commendans neve Maximilianus Sigismundus â Czách, ez kapitány. — Az várfalvinak Joannes Petrus â Losz, ez obest-vokmaister; mindkettő regimius Gabriani croatarum.

25. Kracson (sic) napja, Isten engedelmeiből.

26. Voltam Kövenden az német kapitánnál, Czáknál ebéden.

27. Az aranyasszéki statióban való német tiszteket vendéglettem. Igen jó kedvek volt.

30. Érkezett az úr, főispán uram ő nagysága vacsorára.

31. Ment el.

Vége Isten segítségéből ez vérrel buzgó esztendőnek. Dicsőség Istennek az ő atyai gondviseléséért az Ur Jézus által Amen!

Közli: TORMA KÁROLY.

AZ ERDÉLYI MUZEUM

EREDETI OKLEVELEINEK KIVONATAI.

(1232—1540.)

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

157. 1375. szept. 27. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy Szentiványi Mihály, András fia, a maga szentiványi részjóságát, Szentiványi Gergelyvel és Jánossal, Miklós fiaival, a néhai Szentiványi Péter részéért, t. i. Szentivány feléért, elcserélte.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *Mike Sándor gyűjteményében*.

158. 1375. szept. 27. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy Szentiványi János, Miklós fia, testvére Gergely terhét is magára vállalva, úgy egyezett meg Szentiványi Mihálylyal, András fiával, hogy a mult évben kiállított egyességelevelöket, mely szerint az egyességet meg nem tartó fél a másik fél részére a bíró részén kívül 50 márkát tartozott volna fizetni, most más intézkedést tévén, érvénytelennek nyilatkoztatták.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, *Mike Sándor gyűjteményében*.

159. 1375. okt. 15. Visegrád. Szepesi Jakab országbíró Nagymihályi Jakabnak, Péter fiának, Bánházi Miklós, Mihály fia, ellen folyt perében, — kit Nagymihályi Jakab azzal vádolt, hogy az ő Bihar vármegyei Nagymihály nevű falujának némely szántóföldeit, kaszálóit és erdeit elfoglalta, — miután a vádlott azon földeket Bánházához tartozóknak állította s ezt leveleivel bebizonyítani ajánlkozott, mindkét félnek levelei előmutatására határnapot tűz ki, a jövő Szent György napja után egy hétre.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

160. 1376. nov. 26. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy Vásárhelyi Gyerő fia János és Monostori Jakab fia Miklós Kolos vármegye törvényszéke előtt egymással úgy egyeztek ki,

hogy Gyerőfi János azt a keresetet, melyet 58 forintot érő két elvett lováért Monostori Miklós ellen indított, letette, Monostori Miklós pedig kötelezte magát, hogy bizonyos osztálylevelet, mely szerint Bedecs helység fele néhai Vásárhelyi Keménynek jutott, a kolosmonostori conventben Gyerőfi János részére hitelesen átírat.

A kolosmonostori convent 1513. ápril 28-án kelt hiteles átíratában.

161. 1376. decz. 13. Nempti. János erdélyi alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy tartson nyomozást az iránt, igaz-e Sámsondi Mártonnak azon állítása, hogy a viz-szamosi kerületben fekvő Keresztes falunak fele illeti az ő nejét Szentmiklósi Agathát, ki most annak csak harmadát bírja, s igaz-e hogy azon falu másik felét Sámsondi Márton idegen kezekből saját költségével váltotta vissza.

A kolosmonostori convent 1376. decz. 24-én kelt jelentésében.

162. 1376. decz. 24. A kolosmonostori convent jelenti János erd. alvajdának, hogy parancsa szerint nyomozást tartván, mindenki azt vallotta, hogy Sámsondi Márton nejét, ki most Keresztes helységnek csak harmadát bírja, azon helység fele illeti, a másik felét pedig Sámsondi Márton idegen kezekből becsü szerint 13 márkáért váltotta vissza, minden márkára száz garast számítva, és a per folytatására, a levelek díjára, a vajda és convent embereire 45 forintot költött.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecséttel, *Mike Sándor gyűjteményében*.

163. 1377. márcz. 26. Kolozsvár. János erdélyi alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Szomordoki Mihályt, Egyed fiát, s Demetert és Györgyöt, János fiait, Ravasz Péterrel és Lukácsal s Szucsáki Jánossal a szucsáki földeken, erdőkön s kaszálókön osztottassa meg.

A kolosmonostori convent 1377. apr. 11-én kelt jelentésében.

164. 1377. ápr. 11. A kolosmonostori convent jelenti János erd. alvajdának, hogy midőn Szomordoki Mihály, Egyed fia, s Szomordoki Demeter és György, János fiai, Szucsáki részjőszágát, a Ravasz Péter és Lukács és Szucsáki János, János fia, részjőszágától el akarta különíteni, szucsáki János az osztályba beleegyezett ugyan, de Ravasz Péter és Lukács ellenmondottak; miért őket ellenmondásuk okadására László erd. vajda elébe a közelebb Tordán tartandó közgyűlésre megidézte.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, Aranka György gyűjteményéből, *gr. Mikó Imre adománya*.

165. 1377. ápr. 26. Torda. I. Lajos király megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Darlaczi Istvánt és Tamást,

Miklós fiait, néhai Simon bán unokáit, Doboka vármegyei Babucz nevű falujukba, melyet tőlök Súlyomkői Botos János elfoglalt, igtassa be.

A kolosmonostori convent 1377. ápr. 30-án kelt jelentésében.

166. 1377. ápr. 30. A kolosmonostori convent jelenti I. Lajos királynak, hogy midőn parancsa szerint Darlaczi Istvánt és Tamást Babucz helység birtokába be akarta igtatni, a beigtatásnak Súlyomkői Botos János ellentmondott, miért is őt ellentmondásának okadására a király törvényszéke elébe, a most Tordán tartott országgyűlésre megidézte.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

167. 1379. okt. 10. Kene falu mellett. László erdélyi vajda Szolnok vármegye Kene falu mellett tartott gyűlésében Csaholyi Sebestyént, ki ellen Tövisedi Jakab deák előadta, hogy midőn ő némely tövisedi és medgyesi részjóságai kiváltására Szunai Lászlónak és Miklósnak 62 forintot tartozott volna fizetni s ez összegért Medgyes nevű faluját akarta zálogba vetni, Csaholyi Sebestyén ezen Csaholylyal szomszéd falu elzálogosításának ellentmondott, s neki hit alatt ígérte, hogy azon falu zálogára még a fizetés határnapja előtt 62 forintot fog adni, de szavát nem váltotta be, miért is őt a királyi udvar a 62 forint kétszeresében marasztalta el, mely összeget tőle jogosan követeli, ezen követelés alól fölmenti, minthogy Csaholyi Sebestyén az ő ítélete szerint egy maga megesküdött, hogy ezen követelésben teljesen ártatlan.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

168. 1379. decz. 4. Buda. István jeruzsálemi patriarcha, a kalocsai és bácsi egyesült egyházmegyék administratora, szentszéki követ s királyi cancellarius, Rudolf segesvári augustinianus prior kérelmére átírja és megerősíti János alexandriai patriarchának és szentszéki követnek a dominicanus rend részére 1372. május 9-dikén kelt kiváltságlevelét.

Eredetije pergamenen, nagy kerek függő pecséttel, melynek körirata legnagyobb részben le van töredezve, *Pál Sándor adománya.*

169. 1380. febr. 13. A gyulafehérvári káptalan bizonyítja, hogy előtte Darlaczi István, Miklós fia, néhai Simon bán unokája, maga és testvérei Tamás és László nevében tiltakozott az ellen, hogy néhai nagybátyjok Mihály, Simon bán fia, Babucz és Gumma helységek őket illető fele részét Súlyomkői Botos Miklósnak zálogba vetette, melyet most annak fia Botos János bír, holott az ország törvénye szerint azon fele rész megvételére vagy zálogba vételére nekik elsőségük van.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

170. 1380. június 23. A pécsváradi convent jelenti Garai Miklós nádornak, hogy parancsa szerint a Baranya vármegyei Egyházas-Petörd és Tót-Petörd helységeket két egyenlő részre osztotta s egyik felének birtokába Moni Pétert és rokonait, a másikéba pedig Petördi Fábján deák nejét Ilonát beigtatta.

Garai Miklós nádor 1380. július 16-án kelt ítéletlevelében.

171. 1380. július 16. Garai Miklós nádor a Baranya vármegyei Egyházas-Petörd és Tót-Petörd helységek felét Moni Péternek, Gergely fiának és rokonainak, néhai Csoma utódainak, másik felét pedig Ilonának, Petördi Fábján deák nejének ítéli.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, a *gr. Esterházy-család cseszneki ága levéltárában.*

172. 1381. jan. . . (?) Visegrád. Szécsi Miklós országbíró u. Csaholyi Sebestyén és János ellen azok vérrokona, Klára, Czudar Péter mester neje, által folytatott perben végítéletet hozván, megparancsolja a váradí káptalannak, hogy a felperes nőt Mátészalka, Belszalka, Jármí, Remeteszeg és Tunyog helységeknek őt illető harmadrészébe, Csaholyi Sebestyén és János ellenmondását mint érvénytelenít figyelembe nem véve, igtassa be.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, csonka, a mennyiben a két összeragasztott ivre írt oklevél fele hiányzik; mi miatt az értelem sok helyt nehezen vehető ki, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

173. 1383. márcz. 29. Buda. Mária királyné megparancsolja a váradí káptalannak, hogy Bulcsi Czudar Péter neje Klára ellen az általa elkövetett hatalmaskodás ügyében tartson nyomozást.

A váradí káptalan 1383. május 3-án kelt jelentésében.

174. 1383. ápr. 5. Küküllővár. János erd. alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Darlaczi Istvánt, néhai Miklós fiát, Simon bán unokáját, igtassa be Babucz helység felébe, melyet most Bothos János mester elfoglalva tart.

A kolosmonostori convent 1383. ápr. 23-án kelt jelentésében.

175. 1383. ápr. 23. A kolosmonostori convent jelenti János erdélyi alvajdának, hogy midőn parancsa szerint Darlaczi Istvánt, néhai Miklós fiát, Simon bán unokáját, Babucz helység fele részébe be akarta igtatni, Bothos János mester a beigtatásnak ellenmondott.

Eredeti, papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét maradványaival, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

176. 1383. május 3. A váradí káptalan jelenti Mária királynénak, hogy Bulcsi Czudar Péter neje Klára, a közelebb

mult husvét után való vasárnap éjjel, máté-szalkai tiszttjével és jobbágyaival a Csaholyi Sebestyén máté-szalkai részjóságát meghorantatta s annak egy jobbágját megölette. többeket pedig megsebesítettett.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

177. 1385. decz. 3. Buda. Mária királyné a magtalanul elhalt Vas Miklós Vasmegyeri nevű faluját Szabolcs vármegyében udvari vitézének Csaholyi Sebestyénnek s általa fiainak Istvánnak, Györgynek és Dénesnek adományozza.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott pecsét töredékeivel, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

178. 1388. május 14. Visegrád. Zsigmond király megparancsolja a leleszi conventnek, hogy Balog Miklós fiait, Mihályt, Lászlót, Györgyöt és Miklóst, Csaholyi Sebestyén mester szolgáit, igtassa be Jármí helység birtokába, melyet Csaholyi Sebestyén nekik és örököseiknek adományozott.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét maradványaival, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

179. 1390. szept. 11. Zsigmond király, Péter erdélyi püspök kérelmére, Szentkirályi Dancs mester leányait, ki a püspök által szabadon választandó egyik faluját örökösen az erdélyi püspökségnek szándékozik hagyni, atyjok minden jószágában azon egy falu kivételével fiúörökösökké teszi.

Zsigmond király 1391. mart. 30-án kelt kiváltságlevelében.

180. 1390. szept. 1. Visegrád. István nádor Tövisedi Jakab mesternek Csaholyi Sebestyén és fia István ellen az általa bírt Szatmár vármegyei Medgyes helységhez tartozó bizonyos darab földért folytatott perében végítéletet hozván, megparancsolja a váradi káptalannak, hogy ezen peres föld határait járassa ki, a Csaholyiak Abaháza nevű falujától különítse el, és annak birtokába Tövisedi Jakabot igtassa be; Csaholyi Sebestyént és Istvánt pedig, kik a 18 márka birságot nem fizették le, annak kétszerezésében elmarasztalja.

Eredetije pergamenen, zárlatán kis kerek pecsét nyomával, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

181. 1391. márcz. 30. Várad. Zsigmond király Szentkirályi Dancs leányai Margit, Anna és Dorottya részére kiváltságlevelé alakban átírja és megerősíti a maga 1390. szept. 11-én kelt levelét.

A gyula-fehérvári káptalan 1412. decz. 3-án kelt hiteles átiratában.

182. 1391. apr. 21. Torda. László erdélyi vajda bizonyítja, hogy az erdélyi nemeseknek Tordán apr. 2-án tartott közgyűlésében az aradi káptalan panaszára vizsgálatot tartatván, a szol-

gabirák és esküdtek hit alatt vallották, hogy a tordai királyi vendégek az aradi káptalan Egyházfalva nevű helységének határait elhánnyván, azon helység földjeit és berkeit erőhatalommal elfoglalták.

Eredetije papiroson, hátán kerek pecsét helyével, *Ötvös Ágoston hagyatéka.*

183. 1391. apr. 24. Torda. László erdélyi vajda Darlaczi Istvánt és Tamást, kik az ő ítélete értelmében, az erdélyi nemeség Tordán aprilis 2-dikán tartott közgyűlésének huszonkettedik napján az ő kiküldött embere előtt esküt tartoztak tenni, hogy Gerendi László Forgó Mátyás nevű jobbágjától egy 30 forintot érő lovat és 13 köböl gabonát nem vettek el, miután ezen esküt letették, a kereset alól fölmenti.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

184. 1391. jul. 3. A kolosmonostori convent jelenti Zsigmond királynak, hogy parancsa szerint az erdélyi püspök által bírt Gyalu, Vista, Lóna és Fenes s a Szucsáki nemesek által bírt Szucsák helységek határait kijártatta, a határok leírásával.

A gy.-fehérvári káptalan 1811-diki hiteles átiratából, a *gr. Esterházy-család cseszneki ága levéltárában.*

185. 1392. okt. 20. Szent-Imre. Bertalan mester erd. alvajda, Béldi Lukács mester ügyében, ki bizonyos vajdai ítéletlevél erejével a gy.-fehérvári káptalantól Orbón egy darab földet elfoglalt, de ezen ítéletlevelet a király parancsa szerint előtte és törvényszéke előtt fölmutatni vonakodott, az elfoglalt földet a káptalannak visszaitéli s mind addig a káptalan orbai jobbágjai használatában hagyja, míg Béldi Lukács az említett ítéletlevelet megvizsgálás végett előtte föl nem mutatja.

A kolosmonostori convent 1392. nov. 11-én kelt átiratában.

186. 1392. nov. 11. A kolosmonostori convent a gy.-fehérvári káptalan részére átírja Bertalan mester erd. alvajdának 1392. okt. 20-án kelt ítéletlevelét.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Karacsay Clemence adománya.*

187. 1392. decz. 7. A leleszi convent bizonyítja, hogy előtte Csaholyi István, György és Dénes, Sebestyén fiai, tiltakoztak az ellen, hogy Rodolf, János fia, a maga Szathmár vármegyei Rodolf nevű helységét Czudar Péter néhai bánnak és Czudar Györgynek elzálogosítsa, minthogy azon helység megvétele vagy zálogba vétele a tőzsomszédság jogán őket illeti.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét maradványaival, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

188. 1392. nov. 11. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Zsigmond király ítéletlevele és parancsa értelmében Zömlini Mihály mestert, Ramaz fiát, és Borsi Mihályt, Miklós fiát, a Bihar vármegyei Szántó helység negyed részébe, Szántai István ellenmondását mint érvénytelenítést figyelembe nem véve, beigtatta.

Két eredeti példány pergamenen, mind kettő a függő pecsét híjával, *gr. Kornis Károly adománya.*

189. 1393. aug. 26. Buda. Mária királyné megparancsolja Szathmár vármegye alispánjának és szolgabíráinak, hogy Csaholyi Istvánnak, Sebestyén fiának ügyében, kinek némely jobbágyaitól Medgyesi István mester, néhai Simon bán fia, az országuőn 18 ökröt, 3 szekeret, 29 köböl zabot és 3 lovat erőszakkal elvett, tartson nyomozást és hozzon ítéletet.

A szathmár vármegyei tisztek 1393. szept. 15-én kelt jelentésében.

190. 1393. szept. 15. Csenger. Káthai Vid és Lukács, Szathmár vármegyei alispánok, és szolgabíráik jelentik Mária királynénak, hogy parancsa szerint Csengeren tartott törvényszékőkben megtartották a nyomozást Medgyesi István mester ellen, ki Csaholyi István, Sebestyén fia, jobbágynak hatalmoskodást követett el: de mivel a vádlott Medgyesi István szolgája Serédi Ferencz előttök fölmutatta Zsigmond király parancsát, melylyel az ura ellen indított pereket a királyi sereg leszállása utánra halasztotta, az ítélethozatalt akkorra elhalasztotta.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott gyűrűpecsét maradványaival, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

191. 1393. okt. 8. Buda. Zsigmond király megparancsolja Frank erdélyi vajdának és alvajdának, hogy miután mind azokat a nemesekeket, kik az erdélyi püspök Demeter és káptalana dézmáit jogtalanul elfoglalva bitorolják, hatalmaskodás büntetésében marasztalta el, az ilyenek jószágain ezen parancsa vétele után a szokott bírságokat azonnal hajtásák föl.

XVI. századi egyszerű másolat, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

192. 1394. febr. 9. Visegrád. Jolsvai Lestyán nádor Domahidi Miklósnak, Miklós fiának, Csaholyi István, Sebestyén fia elleni perét, a királyi sereg leszállása után tizenötöd napra elhalasztja.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

193. 1394. május 1. Kolozsvár. Frank erdélyi vajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Szucsáki János, Jakab fia, részére írja át és új pecsétje alatt adja ki az annak szucsáki részszejzágaról kelt régi levelét.

A kolosmonostori convent 1394. május 8-án kelt jelentésében.

194. 1394. május 8. A kolosmonostori convent jelenti Frank erd. vajdának, hogy parancsa szerint Szucsáki János, Jakab fia, részére átírta és új pecsétje alatt kiadta a maga 1370-ben egy szucsáki részjóságról kelt levelét.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

195. 1397. okt. 12. Bécs. Miklós ostiai püspök és szentszéki követ megparancsolja az erd. püspöknek, hogy a segesvári bírót Vasmudot és fiát Mihályt, kik a szebeni minoritákat fegyveresen rájuk törve kirabolták, egyházi fenyítéssel kényszerítse teljes elégtételre, s azokat is, a kik tanuskodni vonakodnának, egyházi fenyítéssel szorítsa az igazság bevallására.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje híjával. *gr. Kemény József gyűjteményében.*

196. 1397. okt. 31. A leleszi convent bizonyítja, hogy Klára, Bölcsi Czudar Péter özvegye, néhai Csaholyi Péter leánya, Csaholyi Sebestyén fiaival, Istvánnal, Dénessel és Györggyel, úgy egyezett ki, hogy a Szathmár vármegyei Varsány és Parasznya helységekért, melyeket az említett testvérek neki haláláig átengedtek, atyja Péter összes jóságaihoz való minden jogáról lemondott, kivéve a Szathmár vármegyei Szalka, Remeteszeg, Tunyog és Járm helységekben tőlök perrel elnyert részjóságokat; úgy azonban hogy mind ezen jóságai halálával a Csaholyiakra visszaszálljanak s azokat senkinek másnak ne adhassa és ne hagyományozhassa.

Eredetije pergamenen, függő kerek pecséttel, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

197. 1398. márczius 11. Zsigmond király Telegdi János mester, Miklós fia, részére átírja és megerősíti Lajos királynak 1357-ben a telegdi vámról kelt kiváltságlevelét.

Mátyás király 1475-iki kiváltságlevelében.

198. 1398. okt. 27. Hátszeg. Stibor erdélyi vajda megparancsolja rokonának Stiborka hátszegi várnagynak, hogy Bethleni Gergely mester özvegyét és fiát Jánost, Berekthe nevű falujok s az ottani vám birtokában, melyet Zsigmond király a hátszegi királyi vártól elszakítva Bethleni Gergelynek és utódainak adományozott, minden jogtalan támadók ellen oltalmazza.

Eredetije papíron, az aljára nyomott pecséttel, *Mike Sándor gyűjteményében.*

199. 1402. apr. 12. Visegrád. Pelsőczy Bebek Detre nádor bizonyítja, hogy Bekcsei Venczel azt a pert, melyet néhai Bekcsei Erzsébetnek, Kékcsei Laczk özvegyének, menyasszonyi ajándéka és hozománya iránt a váci püspök helyettese András előtt Vesenyi

László mester ellen indított, megszüntette, Vesenyi László pedig Bekcei Venczelnek minden bírságot elengedett.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, a *gr. Eszterházy-család cseszneki ága levéltárában*.

200. 1402. július 25. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Borsi Mihály, Miklós fia, László unokája, Lesi Istvánnal, Benedek fiával, egy Püspöki mezőváros határában fekvő szőlőn atyafiságosan megosztozott, s ezen feljül az anyja leánynegyedét is, ki Lesi Benedekkel egy testvér volt, neki elengedte.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, *gr. Kornis Károly adománya*.

201. 1402. decz. 9. Buda. Szécsényi Frank országbíró megparancsolja a váradi káptalannak, hogy Boziási Pétert a csere utján rá szállott Szolnok vármegyei Baja helység s az ottani vám birtokába igtassa be.

A váradi káptalan 1402. decz. 31-én kelt jelentésében.

202. 1402. decz. 31. A váradi káptalan Boziási Péter mesternak a Szolnok vármegyei Baja helységre s az ottani vámra, melyek birtokába minden ellenmondás nélkül beigtatta, kiváltságlevelet ad.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

203. 1403. május 24. A Posega vára alatti táborban. Az ország főpapjai, zászólsai, főurai és nemesei, biztosítják Somkerek János mestert, Miklós fiát, hogy őt Harina, Bilak és Nécz erdélyi helységek birtokában, melyeket 1000 arany forintért és hű szolgálataiért neki adományoztak, az általok legközelebb megkoronáztatandó király által meg fogják erősíttetni.

Eredetije papiroson, alján 4 veres és 5 zöld viaszba nyomott pecsét maradványaival, *Szabó Károly adománya*.

Kivonatát. hibásan 1402-re, közölte *Fejér X. IV. 183. l.*; magát az oklevelet Cornides másolataiból, némi olvasási hibákkal kiadta *Fejér. U. ott 198. l.*

204. 1404. apr. 6. Kolozsvár. Szántai Laczkfi Jakab és Tamási János erd. vajdák Sztancsulnak és Thatul fiainak, osztrói kenézeknek, hű szolgálataikért, melyeket a mostani zavarok közben Zsigmond királynak és nekik a hűtlenek elleni táborozásokban tettek, az osztrói kenézség őket illető harmadrészenek adóját, — kivéve a királynak vagy nekik járó ötvenedet, — addig nekik tetszeni fog, elengedik.

Stibor erd. vajdának Déván 1412. szept. 27-én kelt megerősítési levelében.

205. 1404. jul. 28. A Podjevin másképp Kostel városa melleti táborban. Zsigmond király biztosítja az erdélyi nemességet,

hogy a régi királyoktól különösen pedig Lajostól nyert szabadságaikban s kiváltságaikban meg fogja tartani.

A kolosmonostori convent 1428. május 3-án kelt hiteles átiratában.

206. 1406. július 8. A kolosmonostori convent Alsó-Töki Mihály, Tamás fia, részére átírja és új pecsétje alatt kiadja a maga 1359-ben egy szentmiklósi udvarház elzálogosításáról kelt levelét.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecséttel, *Mike Sándor gyűjteményében.*

207. 1406. nov. 19. Temesvár. Zsigmond király néhai Belcsi Kis Czudar Péter özvegyének, ki a hűtlenségben elhalt Debrei Istvánnal tartva, annak, mikor Erdélybe szökött, 100 márka ezüstöt adott, s ki a Debrei István tályai várába menekülve a vár megvívása után került fogságba, minden elkobzott jószágát, t. i. Szathmár vármegyei Vassány és Parasznya helységét és Szalka, Jármí, Remeteszeg s Tunyog helységekben lévő részjóságait, híveinek Csebi Mihály fiainak, Jakabnak egykori alpohárnok-mesternek, Miklósnak, Istvánnak és Lászlónak adja új adomány czíme alatt.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kettős királyi pecsét töredékeivel, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

Ugyanezen oklevél szóról-szóra be van írva Zsigmond királynak 1407. márt. 5-én kelt kiváltságlevelébe is.

208. 1406. nov. 19. Temesvár. Zsigmond királynak a fentebbi szám alatt leírttal szóról-szóra egyező új adománylevele a Csebi testvérek részére, melynek záradékában a király az adományosokat fölhatalmazza, hogy Kis Czudar Péter özvegyének azon jószágait is kikereshessék és bírassák, melyek az elkobzáskor nem voltak birtokában.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott királyi pecsét töredékeivel, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

209. 1406. nov. 19. Temesvár. Zsigmond király megparancsolja a leleszi conventnek, hogy Csebi Orosz Jakab egykori alpohárnok-mestert és testvéreit igtassa be a Kis Czudar Péter özvegyétől elkobzott s nekik új adományban adott Szathmár vármegyei Vassány és Parasznya helységekbe, és a szalkai, jármii, remeteszegi és tunyogi részjóságokba.

Zsigmond király 1407. márt. 5-én kelt kiváltságlevelében.

210. 1406. decz. 23. A leleszi convent jelenti Zsigmond királynak, hogy parancsa szerint Csebi Orosz Jakabot és testvéreit a Szathmár vármegyei Vassány és Parasznya helységek s a szalkai, jármii, remeteszegi és tunyogi részjóságok birtokába minden ellenmondás nélkül beigtatta.

Zsigmond királynak 1407. márt. 5-én kelt kiváltságlevelében.

211. 1407. márcz. 5. Zsigmond király a Csebi testvérek részére 1406. nov. 19-én kelt uj adománylevelét kiváltságlevél alakjában átírja és megerősíti.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje töredékeivel, *gr. Gyulay Lajos adománya*.

212. 1407. márcz. 19. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy Ilona, Szilkeréki János neje, és Margit, néhai Iklódi Somogyi László neje, úgy egyeztek ki, hogy Margit asszony Ilonát, az apjáról Somogyi Miklósról, valamint anyjáról és testvéréről néhai Somogyi Lászlóról örökségben rászállott jószágokért annyit érő ingóságokkal teljesen kielégítette.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, *Mike Sándor gyűjt.*

213. 1408. aug. 20. Doboka. Dobokai János erd. alvajda bizonyítja, hogy jóllehet ő néhai Bonyó Miklós jószágát, t. i. Romlott helység felét, rokona Vitéz László özvegyétől, a felső- és alsókékesi részjószágokkal együtt, melyeknek említett Miklós halálával Ördög László, Egyed fia, s Ördög Imre és Mihály fiaira kellett volna szállani, 32 márkáért váltotta magához, minden márkára 100 garast számítva, még is tekintve László, Egyed fia, szegénységét, ezen részjószágokat neki 11 frtért, minden forintra 100 uj dénárt számítva visszabocsátotta, hogy mind addig bírja, míg Ördög Imre és Mihály fiai az őket illető részért eleget nem tehetnek.

A gyula-fehérvári káptalan 1436. jul. 14-én kelt hiteles átiratában.

214. 1409. junius 24. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Zömléni Mihály, Ramaz fia, a királyi nagyobb cancellaria jegyzője, Borsi Mihálylyal, Miklós fiával, László unokájával úgy egyezett, hogy a Bihar vármegyei Szántó helységbeli adományos jószágból, melyet a királytól együtt nyertek, a Borsi Mihályt illető részt neki visszabocsátotta, bár a királylyal előbbi adományát visszavonatva azt az egész jószágot magának adományoztatta; Borsi Mihály pedig Szántón a Körösön lévő közös malmuk jövedelmét öt esztendőre Zömléni Mihálynak engedte át.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, *gr. Kornis Károly adománya*.

215. 1410. jul. 2. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Borsi Mihály, Miklós fia, László unokája, és Borsi István, másik Mihály fia, s másik Miklós unokája, egy felől, más felől pedig János, a Bihar vármegyei szent-jánosi convent apátja, bizonyos peres darab föld felett, mely a monostor által bírt Szent-János és Nempti helységek s a Borsi nemesek által bírt Bors között feküdt, barátságosan kiegyeztek s birtokaik határait kijártatták.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, *gr. Kornis Károly adománya.*

Közölte *Bunyitai Vincze, A várad-i püspökség története II. köt. 382. l.*

216. 1410. nov. 25. Bács. Zsigmond király Dobokai Jánosnak, János fiának, a törökök ellen Nagy-Nikápoly vára alatt, s azután a néhai Losonczy István által Havaselvén túl vívott ütközetben szerzett vitézi érdemeiért, a Doboka vármegyei pusztá Inakháza helysége, melyet néhai testvérevel Lászlóval együtt Lajos királytól nyert adományban s melynek békés birtokában van, neki és fiainak Miklósnak, Istvánnak, Mikodnak és Jánosnak új adományt ad.

Eredetije pergamenen, az aljára nyomott pecséttel, *Szabó Károly adománya.*

217. 1411. jun. 18. Temesvár. Zsigmond király megparancsolja az aradi káptalannak, hogy Szilvási Mihály és testvérei László és István s Macskási Dénes, Iván fia, Koszta és Farkas, Román fiai, s András, Mihály és Iván részére járják ki a karansebesi kerületben fekvő Csuta helység határát.

Az aradi káptalan 1411. aug. 10-én kelt jelentésében.

Közölte *Pesty Frigyes, Krassó várm. tört. III. köt. 269. l.*

218. 1411. aug. 10. Az aradi káptalan kiváltságlevele a Szilvási és Macskási családok számos tagja részére a karansebesi Csuta helység határainak minden ellenmondás nélkül történt kijárásáról.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, *Buda Elek adománya.*

Közölte *Pesty Frigyes, Krassó várm. tört. III. köt. 274. l.*

219. 1412. sept. 27. Déva. Stibor erdélyi vajda Sztancsul és a Thatul fiai osztrói kenézek részére átírja Szántai Laczkfi Jakab és Tamási János erdélyi vajdák Kolozsvártt 1404. apr. 6-án kelt levelét.

Csáky Miklós erd. vajda Déván 1416. június 7-én kelt megerősítő levelében.

220. 1412. decz. 3. A gyula-fehérvári káptalan Sztrigyi Dénes mester részére hitelesen átírja Zsigmond királynak 1391. márczius 30-án kelt kiváltságlevelét.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

221. 1412. decz. 21. A gyula-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy előtte László dobokai plébánus, Péterfalvi László, György fia, és több rokonai nevében tiltakozott az ellen, hogy Péterfalvi László, Péter fia, a maga birtokát, t. i. Péterfalva felét, Diódi Jakabbal és Mihálylyal azok iklódi részjóságáért elcserélte.

Eredetije papirosan, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

222. 1413. jul. 27. Szent-Imre. Nádasi László erd. alvajda megparancsolja a gyula-fehérvári káptalannak, hogy Darlaczi András és osztályos atyafiai ügyében Kendhidai Domokos, Balád fia, és rokonai ellen tartson nyomozást.

A gy.-fehérvári káptalan 1413. aug. 10. kelt jelentésében.

223. 1413. aug. 10. A gy.-fehérvári káptalan jelenti Nádasi László erd. alvajdának, hogy parancsa szerint Küküllő vármegyében nyomozást tartván, a tanuk azt vallották, hogy Darlacz helységét, melynek Darlaczi Antal, Tamás fia, halála után Darlaczi Bálintra, fiaira Andrásra és Péterre, és osztályos rokonaikra Csikmanteli Lászlóra, Demeter fiára, és Györgyre, László fiára, kellett volna szállani, Kendhidai Domokos, Balád fia, Balád, János fia, és Tamás, István fia, valamint Somogyoni Zsigmond és Bálint, Mihály fiai, fele részben hamisul magoknak akarják tulajdonítani, jóllehet Darlacz birtokában sohasem voltak.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

224. 1413. okt. 21. Szent-Imre. Nádasi László erd. alvajda megparancsolja a gy.-fehérvári káptalannak, hogy Csikmanteli Lászlót, Jakab fiát, s fiát Györgyöt, valamint Csikmanteli Bálintot, Jakab fiát, s fiait Andrást és Pétert, Kemendi Domokos, Balád fia, Balád, János fia, Tamás, István fia, és Somogyoni Zsigmond, Mihály fia, ellen idézze ő elébe.

A gy.-fehérvári káptalan 1413. nov. 6-án kelt jelentésében.

225. 1413. nov. 6. A gy.-fehérvári káptalan jelenti Nádasi László erd. alvajdának, hogy parancsa szerint Darlaczra kimenvén ott Csikmanteli Lászlót és rokonait, Kendi Domokost, Balád fiát, s rokonait és Somogyoni Zsigmondot törvényszéke elébe megidézte.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.* 5

226. 1413. decz. 16. Szent-Imre. Nádasi László erd. alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Péterfalvi László ügyében, kinek Péterfalván a Küküllő vizén lévő két kerekű malmát Gyógyi Jakab erőszakkal elfoglalta, tartson vizsgálatot.

A kolosmonostori convent 1413. decz. 30-án kelt jelentésében.

227. 1413. december 30. A kolosmonostori convent jelenti Nádasi László erdélyi alvajdának, hogy parancsa szerint Küküllő vármegyében nyomozást tartván, mindenki azt vallotta, hogy Péterfalvi Lászlónak Péterfalván lévő két kerekű malmát Gyógyi Jakab erőszakkal foglalta el s annak jövedelméből 200 köböl gabonánál többet szedett fel.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel. Aranka gyűjteményéből, *gr. Mikó Imre adománya.*

228. 1414. nov. 23. Visegrád. Zsigmond király megparancsolja a leleszi conventnek, hogy Báthori János, Péter fia, Báthori János, György fia, s másik János Szaniszló fia panasza következtében, Károlyi András ellen s a Bagosiak és Vetésiek ellen tartson nyomozást.

A leleszi convent 1414. decz. 29-én kelt jelentésében.

229. 1414. decz. 29. A leleszi convent jelenti Zsigmond királynak, hogy parancsa szerint Szathmár vármegyében nyomozást tartván, a tanuk azt vallották, hogy a mult esztendőben Károlyi András, Marhárd fia, Bagosi László, Jakab, Péter s ennek fia Péter, Vetési Tamás váradi prépost s Vetési Ambrus, Jakab és János, Petriben lakó jobbágyaikat a Báthori János, Péter fia, Báthori János, György fia, és másik János, Szaniszló fia, szaniszlai erdejére küldvén, ott azoknak több házi embereit kegyetlenül megverették, némely jobbágyaikat pedig megölették.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

230. 1415. jul. 26. Lausanne városában. Zsigmond király Tamásfalvi György, Gergely fia, Illés unokája, hű szolgálataiért, melyeket különösen az istriai, friauli és németországi hadjáratokban teljesített, a Kolos vármegyei Háromfüld (Felső-, Közép- és Alsó-Füld) nevű oláh helységeket — melyeket most az ő királyi joga eltitkolói bitorolva bírnak, — neki és általa testvéreinek, Miklósnak, Tamásnak és Imrének adományozza.

Zsigmond király 1417. jan. 24-én kelt kiváltságlevelében.

231. 1415. aug. 21. Buda. Zsigmond király megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Tamásfalvi Györgyöt és testvéreit Miklóst, Tamást és Imrét, a Kolos vármegyei Háromfüld nevű oláh helységekbe igtassa be.

Zsigmond király 1417. jan. 24-én kelt kiváltságlevelében.

232. 1415. szept. 14. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy előtte Tamásfalvi György és testvérei, Miklós, Tamás és Imre, Kőrösi Sándorral és Andrással a Kolos vármegyei Háromfüld nevű oláh helységek iránt, melyeket Zsigmond király mind kettejüknek adományozott, s melyekért egymás ellen pert indítottak, úgy egyeztek ki, illetőleg úgy osztottak meg, hogy Felső-Füld és Közép-Füld legyen a Tamásfalviaké, Alsó-Füld pedig a Kőrösieké, a három helység erdeit pedig magok és jobbágyaik közösen használják s azok jövedelmein egyenlően osztozzanak.

Zsigmond király 1417. jan. 24-én kelt kiváltságlevelében.

233. 1415. sept. 24. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy Zsigmond király parancsa szerint Tamásfalvi Györgyöt és testvéreit Miklóst, Tamást és Imrét, a Kolos vármegyei Háromfüld

nevű oláh helységek közzül kettőbe, Felső- és Közép-Füldbe minden ellenmondás nélkül beigtatta, Alsó-Füld az egyesség szerint Kőrösi Sándor és testvére András birtokában maradván.

Zsigmond király 1417. jan. 24-én kelt kiváltságlevelében.

234. 1415. nov. 23. Buda. Perényi Péter országbíró a Vetési Tamás váradi prépost, Vetési Jakab, János és Ambrus által Darai Jakab fiai, János, Tamás, Demjén és Lukács ellen a Szathmár vármegyei Cseke pusztá feléért indított perben a Daraiaknak kedvező ítéletet hozván, megparancsolja a leleszi conventnek, hogy a Darai testvéreket és rokonaikat a peres csekei jószágba igtassa be.

Eredetije papíron, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, a gr. Eszterházy-család cseszneki ága levéltárában.

3 235. 1416. apr. 5. A gyulafehérvári káptalan bizonyítja, hogy Agatha, Losádi Lőrincz neje, néhai Szentmiklósi László leánya, Margit, Csomafáji Tót Balázs neje, Dorottya, Istvánházi János neje, és Ilona Solymosi András özvegye, néhai Szentmiklósi Tompa Mihály leányai, Torda vármegyei pusztá helységeket Záhot Mikeszázai Kolosvári János mesternek 1400 forintért, minden forintra 100 uj dénárt számítva, örökösen eladták.

Ered. pergamenen, függő pecséttel, gr. Toldalagi Victor adománya. 17656

20 236. 1416. apr. 19. Szent Imre. Váraskeszi Lépes Lóránt erd. alvajda megparancsolja a gy.-fehérvári káptalannak, hogy Mikeszázai Kolosvári Tamást az általa megvásárolt Torda vármegyei pusztá helység Záh birtokába igtassa be. 75369

A gy.-fehérvári káptalan 1418. martius 4-én kelt jelentésében.

237. 1416. május 15. Constanz. A constanzi zsinat Henrik kolosmonostori apát kérelmére, kit az elhalt XXIII. János pápa emelt ezen apátságra, megengedi, hogy magát bármely általa szabadon választandó püspök által fölszenteltethesse, azonban az erd. püspök hatóságának sérelme nélkül.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, gr. Kemény József gyűjteményében.

238. 1416. junius 7. Déva. Csáki Miklós erdélyi vajda Sztancsul és Thatul fiai osztrói kenézek részére átírja Stibor erdélyi vajdának Déván 1412. szept. 27-én kelt levelét.

Csáki László erd. vajda Déván 1428. márcz. 13-án kelt megerősítő levelében.

239. 1417. jan. 24. Zsigmond király Tamásfalvi György és testvérei Miklós, Tamás és Imre részére átírja és megerősíti a maga 1415-ben kelt adománylevelét és a kolosmonostori conventnek ugyancsak 1415-ben kelt két levelét.

Ered. pergamenen, függő pecsétje hijával, Kőkösi Sándor adománya.

240. 1418. jan. 28. Szentimre. Váraskeszi Lépes Lóránt erd. alvajda a Somkerekai Antal által Mikeszázszai Kolosvári Tamás mester ellen indított perben, — ki az ő és rokonai tiltakozása ellenére a Torda vármegyei pusztá Záh helységet Agathától, Szentmiklósi Losádi Lőrincz nejétől, Dorottyától, Istvánházi János nejétől, Margittól, Csomafáji Tót Balázs nejétől és Ilonától Solymosi András özvegyétől annak igaz becsárán fölül az ő sérelmére megvásárolta, — ítéletet hozván, miután Somkerekai Antal készség nyilatkozott az eladott helységet tizszeres becsárban magához váltani, meghagyja az erdélyi káptalannak, hogy Záh helység határait járassa ki, királyi mértékkel méresse föl, az ország törvénye szerint becsültesse meg, és tűzzön ki határidőt, melyen Somkerekai Antal a tizszeres becsárt a vajda embere előtt tartozzék kész pénzzel lefizetni.

A gy.-fehérvári convent, 1418. márcz. 5-én kelt jelentésében.

241. 1418. márcz. 4. A gyula-fehérvári convent jelenti Váraskeszi Lépes Lóránt erdélyi alvajdának, hogy parancsa szerint hiteles emberét kiküldte a Torda vármegyei Záh helység fölmérésére és megbecsülésére, de mielőtt ez megtörtént volna, a felek egymással úgy egyeztek ki, hogy Somkerekai Antal, a jövő Szent György napján Forró helységében 1400 arany forintot, a mennyiért t. i. Kolosvári Tamás Záhot vette, tartozzék kész pénzben lefizetni, s ha ezt elmulasztaná, Záh örökösen a Kolosvári Tamás birtokában maradjon; továbbá az ezen fizetésből a vajda részére járó tized és kilenczed részt Somkerekai Antal fizesse, a perköltségeket mindegyik fél maga hordozza; végre a váltságösszeg lefizetése után a négy nő, kik Záhot Kolosvárinak eladták, ugyanoly örökbe valló levelet tartozzanak Somkerekai Antal és fia Miklós részére kiállítani s egyszersmind Károly és Lajos királyok Záhról szóló adományleveleit s minden más Záhra vonatkozó leveleiket kötelesek legyenek hiteles másolatban átadni.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, *gr. Toldalagi Victor adománya.*

242. 1419. jan. 3. Bonczhida. Solyomkői Ördög Miklós és Szentegyedí András Doboka vármegyei szolgabírák bizonyítják, hogy a megejtett nyomozás szerint a mult nyáron *Velkei* Domokos és István emberei Keresztúri István bizonyos kaszálóját pénzért meg akarták venni, s mivel nem adta el, juhaikkal és lovaikkal összetapostatták s ez által neki 100 forint kárt okoztak.

Eredetije papiroson, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

243. 1420. jul. 14. A gy.-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy előtte Inakfalvi Gergely, neje Margit nevében, úgy egyezett ki Péterfalvi Lászlóval, ki a Margit első férjének Burján Pálnak megöléseért kötelező levele szerint birság terhe alatt három

egyenlő részletben három határidőre 100 márkát tartozott volna Margitnak fizetni s Péterfalván két jobbágytelket örökbe vállalni, de a két első határidőn a fizetést elmulasztotta, hogy az egész 100 márkát minden bírság nélkül az utolsó határidőn fizesse le s a két jobbágytelket akkor vallja örökbe; mit ha nem tenne, a kötelező levelében megírt büntetésekben marasztaltassék el.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

244. 1420. márcz. 9. Szent-Imre. Váraskeszi Lépes Lóránt erd. alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy tartson nyomozást azon hatalmaskodások és erőszakoskodások ügyében, melyeket Angyalosi Forró László Bodolán több oda való birtokos, u. m. Gidófalvi Benedek és rokonai, Bodolai László és rokonai s a Sárvárad Ágoston fiai ellen elkövetett.

A kolosmonostori convent 1420. márcz. 26-án kelt jelentésében.

Közöltem: *Székelv Oklt. I. 112. l.*

245. 1420. márcz. 26. A kolosmonostori convent jelenti Váraskeszi Lépes Lóránt erdélyi alvajdának, hogy parancsa szerint a brassai ispánságban nyilvános és titkos nyomozást tartván, az Angyalosi Forró László által Bodolán elkövetett hatalmaskodásokat igazaknak találta.

Ered. papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

Közöltem: *Székelv Oklt. I. 114. l.*

246. 1423. május 9. Szent-Imre. Váraskeszi Lépes Lóránt erdélyi alvajda a gy.-fehérvári káptalannak Tűzsoni Bolgár János és István elleni ügyét a török elleni hadjárat miatt a Sz.-Mihály napi törvényszakra halasztja.

Ered. papíroson, zárlatán pecsét helyével, *Kelemen László adománya*.

247. 1423. szept. 23. Buda. Zsigmond király Csaholyi Jánosnak és Lászlónak, István fiainak, Sebestyén unokáinak, Csebi Orosz László és másik Orosz László, Jakab fia ellen folytatott perében, -- miután a Csaholyi testvérek azt állították, hogy atyjok István az ő leánytestvéröknek Klárának, Kis-Czudar Péter özvegyének, a Szathmár vármegyei Vassánt és Parasznyát és a szalkai, remeteszegi s tunyogi részjóságokat leánynegyede czimén csak éltére adta át, s ezeket mint a hűtlenségbe esett özvegy Czudar Péterné elkobzott javait a király Csebi Orosz Miklós leleszi prépostnak, akkor a kir. kisebb cancellária alcan-cellárjának, s Orosz Lászlónak és Jakabnak jogosan nem adományozhatta, minthogy atyjok István ezen jóságokat hűtlenné vált leányától, midőn a lázadó Debrei István tályai várába zárkózott, azonnal visszavette, a Csebi Oroszok pedig azt állították, hogy a hűtlen özvegy azon jóságok birtokában volt s azok jöve-

delmét a tállyai várban is szedte, — azt itéli, hogy miután Kis-Várdai Mihály és Kászoni Pogány Domokos biztonságtételében mind a két fél megnyugodott, ezek a leleszi convent előtt az ő királyi embere jelenlétében eskü alatt tegyenek vallomást, hogy a kérdéses jószágokat Csaholyi István és testvére Dénes Czudar Péter özvegyétől azonnal visszavették-e, mihelyt megtudták, hogy hűtlenségbe esett és a tállyai várba akar zárkózni, vagy nem.

Eredetije pergamenen, hátán János zágrábi püspök főcancellár pecsétjével, *gr. Gyulay Lajos adománya.*

248. 1424. jul. 2. Buda. Zsigmond király megparancsolja a gy.-fehérvári káptalannak, hogy udvari vitézét Medgyesi Dom Istvánt és nejét Orsolyát igtassa be a nekik bizonyos összegért zálogba adott Küküllő vármegyei Dombó helység birtokába, mely Lapádi Bökén, Bökén fia, magvaszakadtával szállt a koronára.

A gy.-fehérvári káptalan 1424. jul. 28-án kelt jelentésében.

249. 1424. július 19. Apáthida. Sárdi András Kolos vármegye alispánja, Macskási Péter és Szucsáki János szolgabírák bizonyítják, hogy Dezméri Mikola László jobbágya Ütő Mihály a rajta Zsombori János által az országon elkövetett hatalmaskodás ügyében a neki ítélt esküt letette.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott gyűrűpecsét helyével, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

250. 1424. jul. 28. A gyula-fehérvári káptalan kiváltságlevelet ad Medgyesi Dom Istvánnak és nejének Orsolyának Küküllő vármegyei Dombó helységre, melynek zálogos birtokába őket minden ellenmondás nélkül beigtatta.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje híjával, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

251. 1425. május 5. A gy.-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy Kendhidi János özvegye előtte személyesen vallotta, hogy őt a néhai férje jóságaiból részére járó menyasszonyi ajándékáért és hozományáért Kendhidi Tamás, néhai férje testvére, teljesen kielégítette.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gróf Kemény József gyűjteményében.*

252. 1427. május 9. Földvár. Zsigmond király megparancsolja a Kézdi széki székely főembereknek, hogy Torjavására (a mai Kézdi-Vásárhely) királyi mezőváros lakosait kiváltságai élvezetében díjfizetések kirovásával s más zsarolásokkal ne háborgassák; mert különben meghagyta a székely ispánnak és alispánjának, hogy az említett polgárokat minden efféle jogsértések ellen védelmezzék.

Báthori Gábor erd. fejedelem 1608. jun. 10-én kelt megerősítő levelében, *gr. Kemény József gyűjteményében.*

Közöltem: *Székely Oktár. I. 122. l.*

253. 1428. márcz. 13. Hátszeg mezővárosában. Csáki László erdélyi vajda, Dénes, Szancsal fia, és Bervoj, Thatul fia, osztrói kenézek részére átírja néhai Csáki Miklós erdélyi vajdának Déván 1416. jun. 7-én kelt levelét.

Eredetije pergamenen, az aljára nyomott kerek pecsét helyével, Aranka György gyűjteményéből, gr. *Mikó Imre adomány*a.

254. 1428. márcz. 28. Gyula-Fehérvár. Csáki László erd. vajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Iklódi Domokos, László fia ügyében, kit panasza szerint Dobokai Miklós és Mihály, János fiai, midőn Iklódról Bonczhida mezővárosába akart menni, az országuton Jenő nevű falujokból fegyveresen megtámadtak, vérig vertek s 16 uj forintot vett szekerétől, 24 uj forintot érő két lovától, s 16 uj forintot érő két hálójától s minden nála volt holmijától megfosztottak, két szolgáját pedig erősen megverve és sebesítve megkötözték s maig is fogva tartják, tartson nyomozást.

A kolosmonostori convent 1428. apr. 7-én kelt jelentésében.

255. 1428. apr. 7. A kolosmonostori convent jelenti Csáki László erdélyi vajdának, hogy parancsa szerint Doboka vármegyében nyomozást tartván Iklódi Domokos panaszt igaznak találta, s ennélfogva Dobokai Miklóst és Mihályt, János fiai, jenei részjárságukban Iklódi Domokos ellen húsvét nyolczad napjára a vajdai törvényszékre megidézte.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét helyével, *Pápay Lajosné, Tarsoly Eszter adomány*a.

256. 1428. május 3. A kolosmonostori convent Bogáthi Imre és Almakereki Apafi László, mint az erdélyi nemesség képviselői részére hitelesen átírja Zsigmond királynak 1404. jul. 8-án kelt s az erdélyi nemesség kiváltságaira vonatkozó levelét.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, gróf *Kemény József gyűjteményében*.

257. 1429. január 16. Gyula-Fejérvár. Váraskeszi Lépes Lóránt erd. alvajda megparancsolja Doboka vármegye ispánjának vagy alispánjának és szolgabiráinak, hogy Dobokai Lőrinczet, Pétert és Bertalant, Miklós fiai, Lőkös unokáit, kiknek Dobokai László és Miklós, Imre fiai, az atyjok Imre által zálogba vetett jenei vízi malomban való részökért a zálogösszeget lefizették, de a kik sem a záloglevelet kiadni, sem nyugtatványt adni nem akarnak, intsék meg, hogy vagy a záloglevelet adják ki, vagy a lefizetett pénzről adjanak nyugtatványt; mit ha azok meg nem tennének, eskessék meg Szilkereki Mihályt és Császári Benedeket, kik előtt történt a zálogösszeg lefizetése, s vallomásukról tegyenek jelentést, hogy az ország szokása szerint Dobokai Lászlónak és Miklósnak fölmentő levelet adhasson.

Eredetije papíroson, zárlatán kerek pecséttel, *Pápay Lajosné, Tarsoly Eszter adománya.*

258. 1431. július 10. Torda. Váraskeszi Lépes Lóránt erd. alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Dobokai László, Imre fia, Dobokai Miklós és János ügyében, kiknek dobokai részjóságát Dobokai Miklós és testvére Mihály megrohanták s azon egy házat leromboltak, tartson nyomozást.

Eredetije papíroson, zárlatán kerek pecsét helyével, *Pápay Lajosné, Tarsoly Eszter adománya.*

259. 1432. decz. 21. Sena. Zsigmond király a gy.-fehérvári káptalan panasa következtében megparancsolja György erdélyi püspöknek, hogy miután parancsa ellenére a káptalanon kívül lakó s távol lévő kanonokoknak teljes kanonoki jövedelmet adott, s a káptalannak Küüllő vármegyei két gazdagabb dézmáját, melyet a káptalanban székelő kanonokok szoktak magoknak szedetni, saját hatalmából elfoglalván, ily távol lakó kanonokoknak osztogatta, a káptalanban lakó kanonokokat semmi szín alatt ne kényszerítse, hogy a távol lakókat teljes kanonoki jövedelemben részesítsék, s a tőlök elfoglalt dézmákért adjon nekik teljes elégtételt, jövőre pedig a káptalanban lakó kanonokat a távol lakó kanonokok minden háborgatása ellen régi jogaikban és szokásaikban oltalmazza és tartsa meg.

Mátyás király 1458. aug. 1-én kelt megerősítő levelében.

260. 1433. május 11. Kocsárd. Váraskeszi Lépes Lóránt erd. alvajda megparancsolja a kolosmonostori conventnek, hogy Papfalvi Sebestyén és János panaszos ügyében, Papfalvi Péter, néhai István fia, és másik Papfalvi Péter, néhai Benedek fia, ellen tartson nyomozást.

A kolosmonostori convent 1433. május 19-én kelt jelentésében.

261. 1433. május 19. A kolosmonostori convent jelenti Váraskeszi Lépes Lóránt erd. alvajdának, hogy parancsa szerint nyomozást tartván, az erdélyi nemesség Kocsárdon tartott közgyűlésében a tanúk azt vallották, hogy Papfalvi Péter, néhai István fia, s másik Papfalvi Péter, néhai Benedek fia, midőn Kórógy helységét törvényesen visszafoglalták, a visszafoglaló levélből Papfalvi Sebestyént és Jánost, néhai László fiait, kiket örökség jogán Kórógy azokkal egyenlően illet, kihagyták, azután pedig a kolosmonostori apáttal Antallal, ki hasonlóan visszafoglalt egy darab földet a papfalvi határból, olyan hamis egyességet kötöttek, mely szerint azon darab földet az apátnak és monostorának átengedték, az apát pedig magára vállalta, hogy a Papfalva területén fekvő Kórógy nevű helységet nekik viszont kezökre juttatja.

Eredetije papíroson, a hátára nyomott kerek pecsét töredékével, *Mike Sándor gyűjteményében.*

262. 1434. jan. 16. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy Dobokai Miklós és Mihály, János fiai, a Dobokai vármegyei Derse helység egy harmadát, melyet néhai Dobokai Imre 52 arany frtért elzálogosított, ezen összeg fölvétele után Dobokai Imre fiainak, Lászlónak és Miklósnak, visszabocsátották.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel, *Pápay Lajosné, Tarsoly Eszter adománya.*

263. 1435. május 6. Buda. Pálóczi Máté nádor a Csaholyi János és László perét Domahidi István és László ellen, melyet bőjt közepén tartoztak volna folytatni, mikor az alperesek neki mint bírónak 8, s az ellenfélnek is 8 márka birságot kötelesek lettek volna fizetni, a felek megegyezéséből, a részére járó birságot megkészszerelve, Sz. Jakab napja után nyolczad napra halasztja.

Eredetije papiroson, zárlatán pecsét helyével, gr. *Kemény József gyűjteményében.*

264. 1435. szept. 5. Pálóczi Máté nádor kiváltságlevelet ad a Kisborsi János, Mihály fia, és Nagyborsi Miklós, másik Mihály fia, közt végrehajtott osztályról, a határok leírásával.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, gr. *Kornis Károly adománya.*

265. 1436. febr. 28. Buda. Pálóczi Máté nádor Csaholyi János és László perét Madai László ellen, melyet vízkereszt után nyolczad napon tartoztak volna folytatni, mikor is az alperes neki a 4 márka birság kétharmadának kétszeresét megkészszerelve, a birság egyharmadát pedig az ellenfélnek egyszeresen tartozott volna lefizetni, a maga részére járó birság megkészszerezésével, a felek megegyezéséből Sz. György nap után nyolczad napra halasztja.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét töredékeivel, gr. *Kemény József gyűjteményében.*

266. 1436. jul. 14. A gyula-fehérvári káptalan Dobokai Dénes deák, László fia, Egyed unokája részére átírja Dobokai János erd. alvajda Dobokán 1408. aug. 20-án kelt levelét.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével. *Pápay Lajosné, Tarsoly Eszter adománya.*

267. 1437. május 11. Kassa. Zsigmond király megparancsolja Losonczi Bánfi Istvánnak és Lászlónak, kik Somkutot Somkuti Miklóstól és fiaitól Mihálytól és Tamástól örökösen megvették, hogy mivel Somkuti Miklós fiai nem törvényes házasságból születtek, s ő, mint a kinek törvényes örökösei nincsenek, Somkutot, melynek a koronára kell szállani, el nem adhatta, azt birtokukba venni ne merjék, ellenkező esetben parancsot adott az erd. vajdát-

nak vagy alvajdáinak, hogy őket ezen birtok kibocsátására kényszerítsék.

Eredetije papiroson, aljára nyomott ép pecséttel, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

268. 1437. decz. 6. Buda. Hédervári Lőrincz nádor megparancsolja a leleszi conventnek, hogy Csaholyi Jánost és Lászlót, István fiait, a Szathmár vármegyében Csenger mellett fekvő Lukos pusztá birtokába igtassa be.

A leleszi convent 1438. jan. 4-én kelt jelentésében.

269. 1438. jan. 4. A leleszi convent jelenti Hédervári Lőrincz nádornak, hogy parancsa szerint Csaholyi Jánost és Lászlót a Szathmár vármegyei Lukos pusztá birtokába ellenmondás nélkül beigtatta.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *gróf Kemény József gyűjteményében*.

270. 1438. márcz. 15. Buda. Albert király megparancsolja Losonczy Dezső erdélyi vajdának, hogy a felpfestesi nemeseknek magtalanul elhalt osztályos rokonaik Kerekegyházi Miklós és László felpfestesi, németii és tamástelki részjóságai iránt Garai Miklós nádor özvegye Anna ellen indított perét, — melyet Csáki László erd. vajda idejében György esztergomi érsek és Pálóczi Máté országbíró mint Zsigmond király helytartói megszüntettek, — újra vegye föl, s hozzon benne végítéletet.

Vizaknai Miklós erd. alvajda 1439-iki ítéletlevelébe átírva, *Fikker Ferencz adománya*.

271. 1438. jun. 8. Szentfalva mellett. Hédervári Lőrincz nádor, Pest és Pilis vármegyének a király parancsára Szentfalva mellett tartott közgyűlésében, a Rádai Jakab özvegye Erzsébet, Gyömrei Miklósnak néhai Péteri Pál leányától származott leánya, és Halmi Miklós, Erzsébet asszony leánytestvérének Gyömrei Nestének fia, által a néhai Péteri Pál Pest vármegyei Péteri, Nógrád vármegyei Szécsén és Hont vármegyei Gyürki helységekbeli részjóságaiból Péteri Pál nejét és leányát illető menyasszonyi ajándék, hozomány és leánynegyed kiadásáért indított perben ítéletet hozván, megparancsolja a budai káptalannak, hogy az említett részjóságokat, melyek most Török István, Péteri Simon, György és Péter, s Szécséni Nagy Pál kezén vannak, — kik a felpereseket becsű szerint kielégíteni készeknek nyilatkoztak, — királyi mértékkel mérje föl és lelkiismeretesen becsültesse meg.

Eredetije papiroson, zárlatán kerek pecsét helyével, *gr. Karacsay Clemence adománya*.

272. 1438. szept. 9. Ádámos. Losonczy Dezső erd. vajda, azt a pert, melyet Baládfi Péter, Baládfi Tamás, István fia

ellen, Ádamos helység osztályáért előtte folytatott, a felek meg-
egyeztetésével az ország gyűlésére halasztja.

Eredetije papiroson, az aljára nyomott pecsét helyével, *gr. Kemény József gyűjteményében*.

273. 1439. jan. 21. Torda. Vizaknai Miklós erd. alvajda. Makrai Péternek s Felpestesi Péternek és rokonainak a mag-
talanul elhalt Kerekegyházi Miklós és László, mint osztályos
atyjafiaik öröksége iránt, néhai Garai Miklós özvegye Anna,
s illetőleg fia Garai László macsói bán és leánytestvére Borbála,
Kórógyi János neje, ellen hosszasan folyt perében végítéletet
hozván, megparancsolja a gy.-fehérvári káptalannak, hogy Makrai
Pétert és rokonait a felpestesi nemeseket elhalt osztályos rokonaik,
a Kerekegyháziak, Hunyad vármegyében Alpestesen, Németiben
és Tamástelkén lévő részjóságaiiba igtassa be.

Eredetije pergamenen, *Fikker Ferencz adománya*.

274. 1439. márcz. 9. Firenze. Jenő pápa az őt üldöző
baseli zsinat és az az által választott ellenpápa Amadé savoyói
herczeg ellen erősen kikelvén, fölkéri Erzsébet magyar királynét,
hogy gonosz ellenségei ellen őt és híveit támogassa.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, *gr. Kemény József
gyűjteményében*.

275. 1439. aug. 4. Nagyfalu. Losonczi Bánfi István, néhai
László fia, értesíti Dobokai Miklóst, János fiát, hogy mielőtt a
királyhoz kellene mennie, Sebesvárra fogja összehívatni udvari
embereit s vele is ott fog végezni, s egyszersmind tudósítja, hogy
a mint szóval is megigérte, neki és nejének szabadságot ad, hogy
a törökök elől Sebes várába vonúlhasson.

Eredetije papiroson, zárlatán ép pecséttel, *Pápay Alajosné, Tarsoly
Eszter adománya*.

276. 1439. szept. 14. A titelrévi táborban. Albert király
a kelneki plébániát, melytől az előbbi plébánust Lőrinczet, azért
hogy a múlt évben a kelneki várat a törököknek gonosz lélekkel
föladta, megfosztotta volt, kegyúri jogánál fogva László papnak
adományozza, s meghagyja György erd. püspöknek, hogy őt
abban erősítse meg, a kelneki szászoknak pedig megparancsolja,
hogy neki mint papjoknak engedelmeskedjenek s dézmáját és
szokott jövedelmeit adják meg.

Eredetije papiroson, az aljára nyomott ép pecséttel, *gr. Kemény
József gyűjteményében*.

277. 1439. nov. 11. Kápolna. Küküllő vármegye alispánja
és szolgabírái Széplaki Bordi Domokosnak, ki Német Gergely-
nek egy Szabó Péter nevű jobbágyát tolvajsággal vádolta, heted
magával leteendő esküt ítél.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott három pecséttel, csonkán; a három részben összehajtott oklevélnek első harmad része hiányzik. *Mike Sándor gyűjteményében.*

278. 1441. ápr. 11. Buda. I. Ulászló király Losonczi Dezső egykori erdélyi vajdának, ki legközelebb az ő hűségére fölesküdt, a Doboka vármegyei Lekencze, Szentgyörgy, Vermes és Tancs helységekre, melyek előbb Besztercze városához tartoztak, s a magtalanul elhalt Diódi Mihály jószágaira, t. i. a Fejér vármegyei Magyar-Diód, Tövis, Megykerék, Mindszent, Tinód, Oláh-Diód, Remete. Diómál, Tiburczpataka, Paczolka, Kapud, Karácsonfalva és Oláh-Csesztve helységek felére, melyeket Erzsébet királynétól részint hű szolgálataiért, részint 11830 arany forintért, melylyel a király neki fizetése fejében tartozott, kapott adományban, új adománylevelet ad.

Eredetije, az aljára nyomott kerek pecsét helyével, *Szabó Károly adománya.*

279. 1441. okt. 2. Nagyfalva. Losonczi Bánfi István a maga bonczhidai tisztjének Nagy Gáspárnak Bonczhidán egy házhelyet adományoz, úgy azonban, hogy azt se maga, se örökösei idegeneknek el ne adhassák vagy zálogba ne vethessék, hanem neki és örököseinek, vagy bonczhidai adófizető jobbágyainak tartozzanak örökre vagy zálogba vallani.

Eredetije pergamenen, a hátára nyomott kerek pecsét helyével, *N. N. adománya.*

280. 1442. . . . Györgyi Bodó Gergely és Vizaknai Miklós erdélyi alvajdák az erdélyi három nemzetnek Tordán 1442. ápr. 8-án tartott közgyűlésében Kémeri Péternek Szentiványi Péter ellen indított perében, kit azzal vádolt, hogy az ő neje Erzsébet szentiváni részjóságát erőszakosan elfoglalta, ítéletet hoznak.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott két pecséttel, csonka; a két összeragasztott ívre írt ítélet utolsó fele hiányzik. *Mike Sándor gyűjt.*

281. 1443. apr. 17. Buda. I. Ulászló király megparancsolja a gy.-fehérvári káptalannak, hogy miután ő azon cseréhez, mely szerint Hunyadi János erd. vajda a Fejér vármegyei Búzás-Bocsárdot a Kolos vármegyei Szász-Fülpös és a Torda vármegyei Magyar-Fülpös helységeikért Kecseti Péter váci püspökkel és testvérével Lászlóval elcserélte, királyi jóváhagyását adta, mind két felet igtassa be ezen helységek birtokába.

A gy.-fehérvári káptalan 1443. május 29-én kelt jelentésében.

282. 1443. május 15. Torda. Dengelegi Pongrácz erdélyi alvajda megparancsolja Doboka vármegye tisztjeinek, hogy Dobokai Miklós ügyében, kinek dobokai halastavát Dobokai

János, Lőrincz fia, néhai Lőkös unokája, hatalmasul meghalásztatta, tarsanak nyomozást.

A Doboka vármegyei tisztek 1443. jun. 18-án kelt jelentésében.

283. 1443. május 29. A gy.-fehérvári káptalan bizonyítja, hogy I. Ulászló király parancsa szerint Kecseti Péter váci püspököt és testvérét Lászlót a Hunyadi Jánostól Buzás-Bocsárd helyett cserébe kapott Torda vármegyei Magyar-Fülpös és Kolos vármegyei Szász-Fülpös helységek birtokába ellenmondás nélkül beigtatta.

Eredetije pergamenen, függő pecsétje hijával, *Pál Ferencz adománya.*

284. 1443. jun. 18. Bonczhida. Doboka vármegye ispánjai és szolgabirái jelentik Dengelegi Pongrácz erd. vajdának, hogy parancsa szerint nyomozást tartván a tanúk mind azt vallották, hogy Dobokai János, Lőrincz fia, néhai Lőkös unokája, Dobokai Miklósnak Dobokán lévő halastavát éjjel-nappal hatalmasul halásztatta.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott gyűrűpecsétek helyeivel. *Pápay Lajosné, Tarsoly Eszter adománya.*

285. 1443. szept. 7. Dédácsfalva. Dengelegi Pongrácz és Vizaknai Miklós erdélyi alvajdák megparancsolják a kolosmonostori conventnek, hogy intse meg Peczken Zsigmondot és Tamást, hogy Toldalagi Andrásnak Torda vármegyében Toldalagon lévő elzálogosított részjóságát a zálogösszeg fölvétele után bocsássák vissza.

A kolosmonostori convent 1443. szept. 24-én kelt jelentéséből.

286. 1443. szept. 24. A kolosmonostori convent jelenti Dengelegi Pongrácz és Vizaknai Miklós erd. alvajdáknek, hogy parancsuk szerint Peczken Zsigmondot és Tamást megintette, hogy Toldalagi Andrásnak toldalagi részjóságát a zálogösszeg fölvétele után bocsássák vissza, s őket az alvajdák törvényszéke elé megidézte s egyszersmind azon részjóság további haszonvételetől eltiltotta.

Eredetije papiroson, a hátára nyomott kerek pecsét töredékeivel. *Mike Sándor gyűjteményében.*

Közli: SZABÓ KÁROLY.

AZ ERDÉLYI KÁPTALAN

LEVÉLTÁRA GYULAFEHÉRVÁRTT.

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

104. 1339. szept. 15. A váradí káptalan a Herrman nemzetségből származó Dénesfia Lászlónak, a székelyek három nemzetsége comesének, kérelmére bizonyítja, hogy ez a maga és fiai nevében, fejérmegyei Kugfalva nevű jóságát, a ráczok elleni hadjáratban elkövetett emberölés kiengesztelésére, és saját s fiai Lack és Imre lelki üdvéért az erdélyi káptalannak hagyja és adományozza. Dat. in octavis Nat. Virg. Gloriosae, anno M° CCC° XXX. nono.

Fasc. 1. n. 2. — Eredeti, függő pecséttel, de ez leesett. Szélén látszik az elmetszett Alphetumból A és C. Alsó része leszakadt. — Pergam. 50—26.

Más.: 4—6.

105.* 1340. febr. 3. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Sámson István özvegye előtte, tanúk jelenlétében, szolgálinak: Margit, Ilona, Erzsébet, Katalin és Balásnak szabadságát megadva, őket felszabadította. Dat. feria tertia prox. post fest. purif. Virg. Gloriosae, anno Dni M° CCC° quadragesimo.

Eredeti. — Pergamen 30—20. Hátán egy káptalani kiadvány fogalmazványa, ugyanezen időből.

106. 1341. szept. 5. János kolosmonostori apát Adrián kézdi főesperes kérelmére Fodor Lászlót a Maros mellett fekvő Szentmiklós község elfoglalásától eltiltottnak bizonyítja. In Klusmonostra, quarta feria prox. ante fest. nativ. b. Virg. anno M° CCC° XI.º primo.

Fasc. 7. n. 19. — Eredeti. — Fehér viaszba nyomott pecsétjének csak töredéke van fenn. Pergam. 30—4.

Más.: 638—639.

107. 1342. május 22. Bertalan, a Szent Ágoston rendű regularis kanonokok tartományi főnöke, Mihály sublectort és pécsi jegyzőt a regularis kanonokok confraterévé felveszi. In

villa Irugh, undecimo Kal. Junii, a. M° CCC° quadragesimo secundo.

Fasc. 2. n. 9. — Eredeti. — Pergam. 30—15.

Más.: 90.!

108. 1342. nov. 18. Miklós vajda bizonyítja, hogy az erdélyi káptalan Fodor Lászlót a Maros melletti Szentmiklós községnek, mi Tövis közelében van, és Károly király ajándékozása folytán reá szállott, elfoglalásától eltiltotta. Datum die et loco praenotatis (ad octavas festi b. Martini conf. Tordae) anno 1342.

Fasc. 5. n. 39. — Eredeti. — Papiros, nagyon megegyődvé, csaknem feloszlásban, 22—16.

Más.: 485—486.

109. 1343. febr. 28. Miklós vajda megkeresi az erdélyi káptalant, hogy Tatamér erdélyi prépostot, királyi alkorklátnokot, Bykus nevű jószágba igtassa be. Dat. Deva feria sexta prox. ante dnicam Invocavit M° CCC° quadragesimo tertio.

Fasc. 6. n. 20. — Eredeti. — Pecsétje eltöredezett. — Pergam. 23—9.

Más.: 552—553.

110.* 1343. n. n. (t a v a s z k o r.) László erdélyi vicevajda meghagyja az erdélyi káptalannak, hogy Szentgothárd, Czege és Szilvás községek birtokmegosztását Szent-György nap után tizenöt nap alatt Vas Miklós és érdektársai között intézze el. Dat. in S. Emerico, in termino praedicto (amit kibetűzni nem lehet.)

Eredeti. — Papiros 30—15. Megegyődvé, alig olvasható.

111. 1344. ápr. 12. László vicevajda bizonyítja András erdélyi püspök részére, hogy Esztenyi Leonard fiai János és Imre Esztény felét a gyulafehérvári székesegyháznak ajándékozták és hagyományozták. In S. Emerico, feria secunda prox. post octav. festi paschae, M° CCC° XL° quarto.

Fasc. 3. n. 6. — Eredeti. — Pecsétje eltöredezett. — Pergam. 30—14.

Más.: 159 160.

112. 1344. jun. 1. A váradi káptalan bizonyítja, hogy dobokamegyei Esztényi Leonard fiai János és Imre Esztény felét a gyulafehérvári székesegyháznak és az erdélyi püspöknek ajándékozták, amiért a püspök András nekik 50 márkát viszont ajándéku adott. — Dat. tertio die octavarum festi pentecost. anno M° CCC° XL° quarto.

Fasc. 3. n. 28. — A váradi káptalan transsumtuma 1352-ről, lásd 132. sz. a.

Más.: 189—191.

113. 1344. jun. 1. A váradi káptalan Tamás tövisi plébános előadására bizonyítja, hogy András erdélyi püspök Herepét, mi Herepei Merhord fia Demeter által 12 márka ezüstért el volt

zálogosítva és nem lett kiváltva, beigtatás útján birtokba venni szándékozik. Tertia die octav. festi pentecost. a. M° CCC° XL° quarto.

Fasc. 3. n. 46. — Eredeti. — Pecsetje elromlott. — Pergam. 23—9
Más.: 216—217.

114. 1344. jul. 27. Lajos király a magyarországi egyházi törvényszékek illetőségébe tartozó ügyeket előszámítva, azok határait kijelöli és parancsolja, hogy ezeket mindenki tartsa meg. Albae, in partibus Transsylvanis, tertio die festi b. Jacobi, anno M° CCC° quadragesimo quarto.

Fasc. 7. n. 53. — Zsigmond király transsumtuma 1395-ből, lásd 218. sz. a.

Más.: 633—686.

115. 1344. okt. 8. A váradi káptalan bizonyítja, hogy János fia Jakab és társai között, valamint Balduni Guch fiának Imrének özvegye között egyezés jött létre a felett, hogy ha az özvegy Baldun birtok bírása jogát elfogadhatólag behizonyítaná, akkor János fiait két márka budai méretű ezüstért és félért e birtokból kizárni, és a szerződést semmisnek tekinteni joga legyen. Feria sexta prox. post. octav. b. Mich. Arch. a. M° CCC° XL° quarto.

Fasc. 3. n. 31. — Ugyanezen váradi káptalan transsumtuma 1370. évből, lásd 188. sz. a.

Más.: 193—194.

116. 1345. febr. 20. A váradi káptalan bizonyítja, hogy a krasznai főesperes Vincze, András erdélyi püspök nevében tiltakozott avégett, hogy ha Albert fiai Mihály és Miklós a püspöktől kölcsön vett pénz a kitűzött határidőre meg nem fizetnék, Légen nevű jószágok maradjon az erdélyi püspöknek az adósság törlesztésére. — Dat. in Dnica Reminiscere, M° CCC° XL° quinto.

Fasc. 9. n. 25. — Eredeti. — Pecsetje letöredezve. — Pergam. 28—8.
Más.: 559—560.

117. 1345. jun. 2. A váradi káptalan András erdélyi püspök kérelmére az Ujvárról szóló levelet levéltárából kiadja. In octavis f. corporis Christi, M° CCC° XL° quinto.

Fasc. 1. n. 12. — Eredeti. — Pecsetje hiányzik. — Pergamen 35—23. Igen jól conservált állapotban. Transsumptumát lásd 11. sz. a.

Más.: 19—20.

118. 1345. okt. 6. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Mike, Peth Lőrincz sógora, Kétel nevű helyben lévő birtokrészét András erdélyi püspöknek és a gyulafehérvári székesegyháznak adományozta; András püspök pedig egy kiváltságos telket Zilahon Mikének evictio mellett átengedett. In octav. festi s. Michaelis Arch. M° CCC° XL° quinto.

Fasc. 7. n. 50. — Eredeti. — Pecsétje hiányzik. — Pergam. 50—12, rongyos.

Más.: 618.

119. Év nélkül (1345. kör ül.) Vocym és Dályai Péter comesek, Vincze krasznai főesperesnek és az erdélyi káptalannak tudtára adják, hogy a székegyházi közgyűlésének tetszett az a határozat, mely szerint Bán Simon és Apoldi Miklós Fejéregyházi Péter comes megölése ügyében, birság letétele mellett egyezzenek meg. — *(Kelet nélkül.)*

Fasc. 4. n. 33. — Eredeti. — Pecsét nélkül. — Pergam. 21—14.

Más.: 369—70.

120. 1346. márcz. 26. A váradi káptalan bizonyítja, hogy János, Venczel fia, és Tamás tövisi plébánus, András erd. püspöknek felhatalmazottja, Fahid és Gáld közelében 30 hold földet, minek határai leírvák, az erdélyi káptalannak és a gy.-fehérvári székes templomnak ajándékoznak, miért a püspök nekik viszont harmincz márka ezüstöt ajándékozott. Dnica Laetare, a. M° CCC° XL° sexto.

Fasc. 2. n. 26. — A váradi káptalan transsumtuma 1352-ből, lásd 134. szám alatt.

Más.: 112—114.

121.* 1346. aug. 28. A váradi káptalan László erdélyi kanonok kérelmére bizonyítja, hogy Péter vicevajda Váradja község statutiója alkalmával fenyegetőzött, hogy a gy.-fehérvári székesegyház és a káptalan minden birtokát úgy kell leégetni, mint Alárd fia Gaan idejében történt. Dat. in festo b. August. conf. a. M° CCC° XL° sexto.

Eredeti. — Pecsétje hiányzik. — Pergamen 24—13.

122. 1348. apr. 14. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Illyés, Balás fia, Jakab, Miklós fia és egy más Miklós, Gergely fia, birtokjogaikat Fahid, Gáltó, Bukinszeg, Lőrinczréve, Ujfalu, Hari, Sülye, Medvés és Somtelke nevű községekben, Fejérmegyében, mik idegen kézen vannak, az erdélyi káptalanra hagyományozták. Secunda feria prox. post Dnicam Ramis palmarum, a. M° CCC° XL° octavo.

Fasc. 3. n. 45. — Eredeti. — Pecsétje leszakadott. — Pergam. 25—19.

Más.: 215—216.

123. 1349. május 5. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Güt Imre özvegye, kinek neve Kachlyn, örökösök nélkül lévén, a Krasznamegyében lévő Baldunban fekvő birtokrészeit András erdélyi püspöknek és az ő székes templomának hagyományozta. Fer. tertia prox. post. fest. Philippi et Jac. M° CCC° quadragesimo nono.

Fasc. 6. n. 44. — Ugyanezen váradi káptalan transsumtuma 170. sz. a.

Más.: 593—595.

124. 1349. aug. 20. A váradi káptalan bizonyóságot teszen arról, hogy Balduni Márkus fia László, Baldunban, Krasznamegyében fekvő birtokrészét az erdélyi káptalannak hagyományozta. In festo b. regis Stephani, anno M° CCC° XL° nono.

Fasc. 6. n. 5. — Ered. — Függő pecsétje elveszett. — Pergam. 30—20.
Más. : 530—531.

125. (1350. körül.) András erdélyi püspök Ryma Miklóst, volt kecskekői, később létai várnagyot, az erd. káptalannak és püspöknek okozott nagy sérelmekért és károkért kiközösítéssel sujtja. Dat... (elszakadt).

Fasc. 4. n. 50. — Eredeti. — Függő pecséttel, de ez leszakadt. — Az okmány jobbfelén nedvesség folytán sokat szenvedett. — Pergamen 45—20.
Más. : 513—515.

126.* 1351—56. október végén. István vajda Lajos király parancsából az erdélyi részeket a gonosztévőktől megtisztítani jöven, Tordán generalis gyűlést tart és ott Nagy Balás nevű ifju azon kérelmét, hogy az erdélyi káptalan neki mint anyai jogát, Miriszló birtok felét az erdélyi káptalan 1269. évi levele értelmében adja át, András erdélyi püspök helyettesének Tamás kanonoknak és társainak meghallgatása után biróilag elutasítja; mert az oklevél a káptalani régi pecsét alatt kelt, mi Gaan pusztításai idejében elveszett; s a régi oklevél az új pecséttel megerősítve nem lett, bár ki volt hirdetve, hogy enélkül érvénytelen lesz; és Balás leszármazását kimutatni nem tudta, a káptalan pedig hetvenhat évtől fogva Miriszlót békében bírta. Datum Tordae, quinto die termini Congregationis praenotatae vicesimo secundo die festi b. Michaelis arch. anno (ez leszakadt).

Eredeti. — Pergam. 70—50. Alsó része leszakadva.
L. : Fejér C. D. IX. II. 574.

127. 1351. május 30. A kolosmonostori konvent bizonyítja, hogy Dezső szolnoki ispán Fyle nevű birtokát tíz márka ezüstért, kiváltás végett András erdélyi püspöknek és utódainak hagyományozta. Feria secunda prox. ante fest. pentecostes anno M° CCC° L° primo.

Fasc. 6. n. 11. — Eredeti. — Pecsétje fehér viaszba nyomva, de letöredezve. — Pergamen 28—8.
Más. : 540.

128. 1352. febr. 25. Lajos király parancsolja az erdélyi nemeseknek, hogy az erdélyi püspöknek és káptalannak járó köteles dézmát a meghatározott mód szerint fizessék. Buda, in vigil. festi b. Mathiae apl. M° CCC° L° secundo.

Fasc. 7. n. 28. — Eredeti. — 11 centim. átméretű kerek, de elromlott pecséttel — Pergam. 35—22.
Más. : 649—650.

129. 1352. apr. 24. Lajos király Endre erd. püspök, László és Vincze főesperesek kérelmére a váradi káptalannak meghagyja, hogy az őrizetükre bízott okmányokat, mik ezek birtokjogai védelmére alkalmasok, levéltárokból átírásban adják ki. Buda, in festo b. Georgii mart. M° CCC° L° secundo.

Fasc. 2. n. 26. — A váradi káptalan transsumtuma.

Más.: 112—114.

130. 1352. apr. 24. Ugyanaz, mint a 129. sz. a.

Fasc. 3. n. 28. — A váradi káptalan transsumtuma.

Más.: 189—191.

131. 1352. apr. 24. Lajos király András erdélyi püspök kérelme folytán meghagyja a váradi káptalannak, hogy az erd. püspökség jogai védelmére alkalmas okmányokat levéltárából adják ki. Buda in f. b. Georgii mart. M° CCC° quinquagesimo secundo.

Fasc. 7. n. 10. — A nagyváradi káptalan transsumtuma, l. 76. sz. a.

Más.: 627—631.

132. 1352. május 1. A váradi káptalan Lajos király parancsára átírja az erd. gyulafehérvári székesegyház jogai védelmére, az Esztényről szóló oklevelet. In octava f. b. Georgii mart. M° CCC° L. secundo.

Fasc. 3. n. 28. — Eredeti. — Pecsétje elromlott. — Pergamen 33—17.

— Transsumtumat lásd 112. sz. a.

Más.: 189—191.

133. 1352. május 8. A váradi káptalan Lajos király 1352. évi levelét az erdélyi püspökség oklevelei felkereséséről, levéltárából kiírja és kiadja. In quindenis festi b. Georg. mart. M° CCC° quinquagesimo secundo.

Fasc. 7. n. 10. — Ered. — Függő pecsétje elveszett. — Perg. 30—20.

Más.: 627—631.

134. 1352. jun. 8. A váradi káptalan Lajos király parancsára az erdélyi egyház jogi védelmére átírja a Gáld melletti földről szóló 1346. évi oklevelet. In quindenis f. b. Georgii m. M° CCC° L° secundo.

Fasc. 2. n. 26. — Transsumtumat lásd 120. sz. a.

Más.: 112—114.

135. 1353 szept. 1. Marsilius kerczi apát bizonyítja, hogy Konrád (sacerd. de villa Nicolai) szent Miklós temploma lelkészeül András erdélyi püspök által meg lévén erősítve, azon félelme folytán, nehogy bizonyos János pap, a dobokai főesperes vagy Péter apoldi plébánus, vagy a nagy Dályai János plébánus segítségével az ő helyébe bejusson, András erdélyi püspökhöz felebezést jelentett. Kercz, in die s. Aegidii anno M° CCC° L° tertio.

Fasc. 6. n. 10. — Eredeti. — Függő pecsétje rég leszakadt. — Pergamen 25—25.

Más.: 538—539.

136. 1355. aug. 27. A kolosmonost. konvent bizonyítja, hogy Orros András, Vinczi Vinianus comes szolgája és megbízottja, tiltakozást jelentett be a felett, hogy a Péter vicevajdával készített, Váradjáról szóló szerződése nem önkénytes szabad akaratból, hanem halálos félelemből eredett, és azért erőtlen. Fer. quinta prox. post. fest. b. regis Stephani, a. M° CCC° L° quinto.

Fasc. 4. n. 39. — A váradi káptalan transsumtuma. — Lásd 285. sz. a.

Más.: 378—379.

137. 1355. n. n. Kolbert marseilli püspök nyugtatványa hétszázötven arany forintról, melyek megfizetésétől András erd. püspököt fölmentettnek nyilvánítja. 1355.

Fasc. 1. n. 17. Itt volt ugyan letéve, de tartalmát csak a régibb indexekből ismerem. Még az 1769-ben készült káptalani másolatok könyvében sincs felvéve. Hogy mi módon tűnt el ezen külföldi okmány, sejteni sem lehet.

138. 1355. kör ül. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy András, Erdély püspöke, a Kolosmegyében fekvő Köblös nevű községet, mit Köblös István és László alapítványképpen hagyományozott volt, hatvan ezüst márka lefizetésével megváltotta és maga kezébe vette. Dat. feria quarta prox. . . . (kiszakadt.)

Fasc. 1. n. 21. — Eredeti. — Függő pecsétjének csak helye látszik. — Pergam. 35—18. Jobb, alsó széle át van lyuggatva.

Más.: 29—30.

139.* 1356. július 22. A kolosmonostori konvent bizonyítja, hogy Gerold András és társai Ilyésnek, György fiának, tizenkét márkáért kolosmegyei Tonczháza nevű jószágukat tiz esztendőre zálogba adták. Sexta feria prox. ante fest. b. Jacobi apl. M° CCC° L° sexto.

Eredeti. — Papír 20—15. — Pecsétje letörött. Viznyomás a papírosban: gyűrű.

140. 1356. ápr. 24. Ugyanaz, mint a 141. sz. a.

Fasc. 2. n. 15. — A váradi káptalan transsumtuma lásd 265. sz. a. — Ugyanezen okmány megvan a Fasc. 2. n. 19. alatt.

Más.: 95—97.

141. 1356. ápr. 24. Lajos király parancsolja a váradi káptalannak, hogy szorgalmasan vizsgálja meg, vajon Szent-mihályköve nevű vár az erdélyi káptalan tulajdona-e? Vissegrád, in festo b. Georgii a. M° CCC° quinquagesimo sexto.

Fasc. 3. n. 39. — A váradi káptalan transsumtuma lásd 143. sz. a.

Más.: 205—206.

142. 1356. június 21. A váradi káptalan Lajos király parancsára bizonyítja, hogy Hederfáji Leukus és Turul megbízot-

tak által, a nemesek, székelyek és szászok Tordán, Udvarhelyt és Szebenben tartott gyűléseiben gondos fürkészés folytán megtudta, miszerint a Szentmihályköve nevű vár, mit András püspök »usurpál,« emberi emlékezet előtti időktől fogva mindig az erd. káptalané volt. FERIA tertia prox. ante fest. nativit. b. Joannis bapt. anno supradicto. (1356.)

Fasc. 2. n. 15. — A váradi káptalan transsumtuma 1434. évből, lásd 265. sz. a. — Ugyanezen okmány megvan a Fasc. 2. n. 19. alatt.

Más.: 95—97.

143. 1356. június 21. A váradi káptalan Lajos király parancsára jelenti, hogy az erdélyi nemesek Tordán, Udvarhelyt és Szebenben tartott közgyűléséből, a folytatott vizsgálat folytán kitűnt, hogy Szentmihályköve mindig az erdélyi káptalané volt, mit most András vajda lefoglalva tart. FERIA tertia prox. ante fest. nativ. b. Joann. bapt. anno d. supradicto. (1356.)

Fasc. 3. n. 39. — Eredeti, pecséttel, mi el van töredezve. — Pergamen 30—13. — Transsumtumát l. 141. sz. a.

Más.: 205—206.

144. 1357. jan. 25. Lajos király parancsolja, hogy az egyháziak s főleg az erdélyi káptalan birtoktalan jobbágyságait és szolgálóit világi bíróság alá vagy adózás alá ne kényszerítsék a hatóságok. Vissegrád, secundo die festi convers. b. Pauli ap. M° CCC° L° septimo.

Fasc. 6. n. 46. — Eredeti. — Pécsétje eltöredezett. — Pergam. 28—14.

Más.: 597.

145. 1357. jan. 25. Lajos király András vajdának, valamint a dévai, küiküllővári, ujbári és kőhalmi várnagynak parancsolja, hogy az erdélyi káptalantól elvont tizedet adják vissza, és jövődöben a tized kezelésébe ne avatkozzanak. Vissegrád ipso festo convers. b. Pauli apl. a. M° CCC° L° septimo.

Fasc. 7. n. 27. — Eredeti. — 11 cm. átméretű fehér viaszba nyomott pecsétje töredezve. — Pergam. 28—14.

Más.: 648—649.

146.* 1357. május 10. László császmái prépost, királyi titkos cancellarius, bizonyítja, hogy László szabolcsi ispán, az adorjáni várnagy és Philpus Miklós sérelmeik ügyében kölcsönösen kibékültek. Vissegrád, feria quarta prox. post fest. b. Joann. evang. ante port. lat. anno M° CCC° L° septimo.

Eredeti, papiros 28—20. Fehérviasz pecsétje elromlott.

147. 1357. július 30. Lajos király András vajdának parancsolja, hogy az erdélyi káptalan Szentmihályköve nevű várát, a mit elfoglalva tart, járulékaival együtt ugyanannak adja vissza. Vissegrád, dnico die prox. post fest. b. Jacobi ap. M° CCC° quinquagesimo septimo.

Fasc. 3. n. 13. — A váradi káptalan transsumtuma, lásd 149. sz. a.
Más.: 171—172.

148. 1357. aug. 1. András vajda, Vajda László karonok és telegdi főesperes kérelmére meghagyja Domokos vicevajdának és a többi tiszteknek, hogy az erdélyi káptalan jobbágysai felett semmi szín alatt se gyakoroljanak birói hatalmat. Vissegrád, in festo b. Petri ad vincula, M° CCC° quinquagesimo septimo.

Fasc. 1. n. 39. — A váradi káptalan transsumtuma, lásd 150. sz. a.
Más.: 54—55.

149. 1357. aug. 16. A váradi káptalan Lajos király oklevelét Szentmihályköve várnak visszaadásáról László kanonok, telegdi főesperes kérelmére az erdélyi káptalannak átírva kiadja. Feria quarta prox. post fest. ass. V. Gloriosae M° CCC° quinquagesimo septimo.

Fasc. 3. n. 13. — Eredeti. — Pecsétje halvány viaszban, töredezve. — Pergam. 26—9. — Transsumtumát lásd 147. sz. a.
Más.: 171—172.

150. 1357. aug. 17. A váradi káptalan László váradi és erdélyi kanonok, telegdi főesperesnek, Lorand vajda fiának kérelmére átírja András vajda levelét a gyulafehérvári székesegyház jobbágysainak kiváltságáról. Feria quinta prox. post fest. Assump. Virg. Gloriosae, anno praenotato. (1357.)

Fasc. 1. n. 39. — Eredeti. — Pecsétje elromlott. — Papiros 27—17. — Transsumtumát lásd 148. sz. a.
Más.: 54—55.

151. 1358. jan. 5. Lajos király meghagyja a váradi káptalannak, hogy Domokos erdélyi püspököt Lapád, Lakos, Laaz, Hend, Acentos, Nandurlaka nevű birtokokba igtassa be. Vissegrád, feria quinta prox. ante octav. festi epiphan. Dni, M° CCC° quinquagesimo octavo.

Fasc. 1. n. 43. — A váradi káptalan transsumtuma, minek nehezen olvasható szövegét az 1769. évi káptalani másolatok könyvéből kihagyták, csak röviden említve a 30—61. lapon. — A váradi káptalan transsumtuma, lásd 153. sz. a. — Papiros 28—33.

152. 1358. febr. 6. András vajda az erdélyi nemesek Tordán tartott közgyűlésében megállapított dézmafizetési módot, mely szerint az erdélyi püspök és káptalan a dézmát felveszi, kiadott levelében előadja. Tordae tertia feria prox. post fest. purif. Virg. Glor. M° CCC° quinquagesimo octavo.

Fasc. 6. n. 31. — Dénes vajda transsumtuma 1360-ból, lásd 162. sz. a.
Más.: 572—574.

153. 1358. febr. 27. A váradi káptalan Lajos királynak jelenti, hogy Domokos erdélyi püspököt Lapád, Lakos, Laaz, Hend, Acentos, Nandurlaka nevű birtokokba beigtatta, bár

Mikus Péter annak ellenmondott. Dat. fer. tertia prox. post Domin. Reminiscere, anno praenotato. 1358.

Fasc. 1. n. 43. — Pecsétje már elromlott. — Papiros 28—23, a mi nagyon meg van romolva és nehezen olvasható. — Transsumtumát lásd 151. sz. a.

Más.: 60—61.

154. 1358. aug. 7. A váradi káptalan László váradi és erdélyi kanonok, telegdi főesperes mint Domokos erdélyi püspök megbizottjának kérelmére, Károly király 1326-ban kiadott kivált-ságlevelét a sóbányák jövedelméről átírva kiadja. Feria tertia prox. ante fest. b. Laurentii mart. anno M^o CCC^o quinquagesimo octavo.

Fasc. 3. n. 41. — Eredeti. — Függő pecsétje elveszett. — Pergamen 45—23. — Az okmány alsó fele része leszakadt. — Transsumtumát lásd 85. sz. a.

Más.: 207—210.

155. 1358. aug. 8. A váradi káptalan Vajda László váradi és erdélyi kanonok, telegdi főesperes kérelmére Péter erdélyi püspök 1276-ban kelt, Fülesdről szóló oklevelét átírva, kiadja. Feria quarta prox. ante fest. b. Laurentii m., anno M^o CCC^o L^o octavo.

Fasc. 2. n. 16. — Eredeti. — Pecsétje letörött. — Pergam. 44—16. — Transsumtumát lásd 7. sz. a.

Más.: 97—98.

156. 1359. márcz. 13. Lajos király meghagyja a kolosmonostori konventnek, hogy Domokos vicevajda az erdélyi püspök és káptalan ügyében (200 juh elhajtásáról, a jobbágyság letartóztatásáról és más versengésekről,) nyolcz választott bizalmi férfiú hozandó ítéletét hajtsa végre. Dat. in Veteri Buda, fer. quarta prox. post Dnicam Invocavit, M^o CCC^o quinquagesimo nono.

Fasc. 3. n. 23. — A kolosm. konvent transsumtuma, lásd 159. sz. a.
Más.: 182—185.

157. 1359. május 8. András vajda Lajos király parancsára Csicsó, Bálványos, Léta, Küküllővár, Déva, Ujvár birtokain és más helyeken az erdélyi püspöktől és káptalantól, az eddigi vajdaktól lefoglalt és usurpált dézmákat visszaadja, és mások által is visszaadatni rendeli, kivéve Bun dézmáját, mi a királyi rendeletben nincs benne. Albae, in quindenis festi b. Georg. m., M^o CCC^o quinquagesimo nono.

Fasc. 2. n. 6. — Eredeti. — Függő pecsétje volt, de lehullott. — Pergamen 37—31.

Más.: 86—87.

158.* 1359. decz. 11. Lajos király az erdélyi káptalannak meghagyja, hogy a Pál szebeni prépost kárára elfoglalt Prépost-

falváról vagy Prodnikról az igazságot felderítve, jelentést tegyen. Albae Juliae feria quarta prox. post fest. Concept. b. Virg. anno M° CCC° L° nono.

Eredeti. — Papir 28—14. — Pecsét alatt, a mi el van töredezve.

159. 1359. n. n. A kolosmonostori konvent Lajos királynak jelenti a választott bíróság eljárása eredményét az erdélyi püspök és káptalan, valamint Domokos vice-vajda ügyében. Dat. (nedvesség miatt teljesen olvashatlan.)

Fasc. 3. n. 23. — Eredeti. — Pecsétje eltöredezve. — Papiros 38—18, mibe egy B betűt mutató víznyomás. — Transsumtumát lásd 156. sz. a.

Más.: 182—185.

160. 1360. május 25. Domokos erdélyi püspök egy gyulafehérvári felhagyott telket három márka ezüstért Lőrincz fiának, Lászlónak, feltételek mellett átenged. Albae, secundo die festi Pentecostes, M° CCC° sexagesimo.

Fasc. 2. n. 20. — Eredeti. — Pecsétje letörött. — Perg. 32—16.

Más.: 101—102.

161. 1360. okt. 10. Dénes vajda paráncsolja, hogy az erdélyi püspök Domokosnak fizetendő tizedbe és az erdélyi káptalannak s főespereseknek járó negyedbe (quarta decima) senki se merje magát belekeverni. Torda, quarto die congregat. nostrae praenotatae (octavis f. b. Michaelis archang.) M° CCC° sexagesimo.

Fasc. 3. n. 29. — Eredeti. — Pecsétje már lehullott. — Perg. 30—11.

Más.: 191—192.

162. 1360. okt. 10. Dénes vajda András vajdának 1358. évi levelét arról, mi módon kell az erdélyi püspöknek és káptalannak tizedet fizetni, átírva kiadja Tordán, quarto die congregationis praenotatae (in octav. fest. b. Michael. arch.) M° CCC° sexagesimo.

Fasc. : 6. n. 31. — Ered. — Pecsétje már elveszett. — Perg. 50—20. — Transsumtumát lásd 152. sz. a.

Más.: 572—574.

163.* 1360. okt. 13. Dénes vajda megkeresi az erdélyi káptalant, hogy Hidvégi Benedeket Brassó mellett három malom birtokába igtassa be. Torda, in quindenis festi b. Mich. arch. M° CCC° sexagesimo.

Eredeti. — Papiros 23—13. — Pecsétje fehérviaszba nyomva, letöredezett.

164.* 1360. nov. 26. Dénes vajda megkeresi az erdélyi káptalant, hogy peselneki Sándor Lászlót Apor István ellen peselnek és Kászon birtokába igtassa be s az ellenmondókat, ha lennének, idézze meg. Dat. in S. Emerico die nono octavarum f. b. Martini conf. M° CCC° sexagesimo.

Eredeti. — Papiros 30—25. — Pecsétje fehér viaszban, elromolva. — Pápir víznyomása : ökörfő.

165. 1361. ápr. 11. István kolosmonostori apát előadja Alvinczi Vivianus comes fiának, Jánosnak, több tanuk előtt készített végrendeletét, mely szerint váradjai birtokát a gyulafehérvári székesegyháznak hagyományozta. Dat. in quindenis festi paschae, M° CCC° LX° primo.

Fasc. 4. n. 23. — Eredeti. — Fehér viaszba nyomott pecsétje elromlott. — Pergam. 25—13.

Más. : 357—358.

166. 1361. ápr. 11. Ugyanaz mint a 165. sz.

Fasc. 2. n. 50. — A kolosmonostori konvent transsumtuma 1367-ből, lásd 178. sz. a.

Más. : 405—470.

167. 1361. nov. 16. Lajos király Szebenszék hiteseinek megparancsolja, hogy az erdélyi káptalant az Olczna közelében fekvő Zlatna birásában, mely Dénes vajda ítélete szerint is azt illeti, kézdii Sándor Miklós, Selymbergi István és Arnoldi Miklós által, kik azt jogellenesen birták, zavartatni ne engedjék, sőt azt a birtokba beigtatván, védelmezzék és tartsák meg. Vissegrad feria tertia prox. ante octav. s. Martini conf. M° CCC° sexagesimo primo.

Fasc. 3. n. 1. — Eredeti. — Pecsétje elromlott. — Pergam. 34—18.

Más. : 149—150.

168. 1362. aug. 1. Lajos király Zlatna birájának és lakóinak parancsolja, hogy ne Rosenthal Miklóst, ki Zlatna felét törvénytelenül bírja, hanem az erdélyi káptalant ismerje el földes urának, a kit jogszerűen Zlatna birtoka megillet. Buda in octavis fest. b. Jacobi apl. M° CCC° sexagesimo secundo.

Fasc. 2. n. 47. — Eredeti. — Veres viaszba nyomott pecsétje megtöredezve. — Papiros 22—16.

Más. : 143—144.

169.* 1364. aug. 28. Orbán pápa Miklós esztergomi érseknek a leprások kórházai ügyét pártfogásába ajánlja. Avignon quinto kal. septembr., pontific. anno secundo.

Balugdi Miklós közjegyző által hitelesített másolat. — Perg. 50—28.

170. 1365. aug. 29. A váradi káptalan Domokos erdélyi püspök kérésére Baldun községről 1349-ben kelt levelét átírva kiadja. In festo decoll. b. Joann. bapt. M° CCC° LX° quarto.

Fasc. 6. n. 44. — Eredeti. — Függő pecsétje letörött. — Perg. 45—20. — Transsumtumát lásd 123. sz. a.

Más. : 593—595.

171. 1366. május 20. Dénes vajda bizonyítja, hogy Domokos erdélyi püspök és Dobokai János s László Újvár birtoka felett

megbékéltek s azt a püspöknek és utódainak örökös birtokába hagyták. Torda, duodecimo die congregationis praenotatae (fer. sexta prox. post f. bb. Philippi et Jac.) anno M° CCC° sexagesimo sexto.

Fasc. 2. n. 42. — Eredeti. — Pecséttel. — Perg. 49—22.

Más.: 134—139.

172. 1366. jul. 3. Lajos király bizonyítja, hogy az erdélyi káptalan prépostja János, előtte Váradja birtokának fele miatt mit Péter vicevajda lefoglalva tart, tiltakozást jelentett. Alba Gyulae, feria sexta prox. post fest. h. Petri et Pauli M° CCC° sexagesimo sexto.

Fasc. 2. n. 34. — Eredeti. — Pecsétje elromlott. — Papir. 27—11. —

Közepén elszakadva és megevéődve.

Más.: 124—125.

173.* 1366. aug. 24. Miklós esztergomi érsek. Mihály egri püspöknek átküldi Orbán pápa 1364. évből kelt levelét a leprás betegek kórházairól. Buda vigesimo quarto die augusti anno 1366.

Eredeti. — Pergam. 50—30. — Balugd Tamás esztergomi kanonok-közjegyző által hitelesítve.

174. 1366. n. n. (julius). Lajos király Domokos erdélyi püspök kérelmére, Kolosvár bírájának és hiteseinek parancsolja, hogy az erdélyi püspök joghatósága alá tartozó jobbágyságot elfogatni, letartóztatni s felettök bírói hatalmat gyakorolni ne merészeljenek. Albae feria tertia prox. post fest. beator.... anno M° CCC° sexagesimo sexto.

Fasc. 2. n. 1. — Lajos király transsumtuma 1367-ből, lásd 176. sz. a.

Más.: 74—75. — Ugyan e tárgyról szól a Cista Kolos. Fasc. II. 8-ik száma.

175. 1367. márcz. 14. Konya horvát és dalmát bán tisztjeinek az ozdi esperességben meghagyja, hogy a bírák és más polgárok az erdélyi püspököt a tized és a főespereseket a negyed beszédésében ne akadályozzák, és abba semmi szín alatt belé ne vegyüljenek. Buda, in Dnica Reminiscere, M° CCC° sexagesimo septimo.

Fasc. 7. n. 6. — Az erdélyi káptalan transsumtuma ezen évből, lásd

179. szám alatt.

Más.: 622—623.

176. 1367. márcz. 23. Lajos király Domokos erd. püspök kérésére a kolosvári jobbágyság kiváltsága felől 1366-ban kelt kiváltságlevelét átírva kiadja. Buda, feria tertia prox. post Dnicam Oculi, M° CCC° sexagesimo septimo.

Fasc. 2. n. 1. — Eredeti. — Pecsétje letörött. — Pergamen 31—22. —

Transsumtumat lásd 174. sz. a.

Más.: 74—75.

177. 1367. márcz. 26. Lajos király parancsolja, hogy a gy.-fehérvári székesegyház jobbágyságait és lakosait, miután kiváltság szerint az erdélyi püspök joghatósága alá tartoznak, senki a tisztek közül letartóztatni és más bírói hatalom alá kényszeríteni ne merészelje. Vissegrád, feria sexta prox. . . laetare. M^o CCC^o LX^o septimo.

Fasc. 7. n. 24. — Eredeti. — Pecsét alatt, a mi elromlott. — Pergam. 30—18. — Az okmány átlukgatva.

Más. : 645.

178. 1367. május 1. A kolosmonostori konvent András erd. prépost kérelmére Vivianus comes 1361-ben kelt ajándékozó levelét, Váradja birtokot illetőleg, átírva, kiadja. In fest. b. Philippi et Jac. a. M^o CCC^o sexagesimo septimo.

Fasc. 2. n. 50. — Eredeti. — Pecsétje letörött. — Pergam. 25—16. — Transsumtumát l. 166. sz. a.

Más. : 147—148.

179. 1367. július 4. Az erdélyi káptalan Konya horvát és dalmát bán 1367-ben kelt levelét a tized és negyed pontos fizetéséről átírva kiadja. Quinto die octavar. nativ. b. Joann. bapt. ao prae-not. (1367.)

Fasc. 7. n. 6. — Eredeti. — Pecsétje fehér viaszba nyomva, de letöredezve. — Papír 30—15. — A papiros víznyomása : függő mérleg. — Transsumtumát l. 175. sz. a.

Más. : 622—623.

180. 1368. jan. 11. András szolnoki alispán és négy bírótársa bizonyóságot tesznek arról, hogy Domokos erd. püspök Tasnád pataka felett épített bizonyos malom miatt tiltakozást jelentett. Bene, feria tertia prox. post fest. Epiph. M^o CCC^o sexagesimo octavo.

Fasc. 4. n. 21. — Eredeti. — Pecsétje elveszett. — Papiros 22—9.

Más. : 353—354.

181. 1369. ápr. 24. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy a selyki dékánság tizede miatt, mi az erdélyi püspököt, és negyede miatt, mi a főesperes kanonokokat illeti, az ezek ellen Rómába az apostoli szentszékhez tett felebbezést mint helytelent a selyki dékánság papsága abban hagyta és visszavonta. In festo b. Georgii m. M^o CCC^o sexagesimo nono.

Fasc. 2. n. 37. — Eredeti. — Pecsétje elhullott. — Pergam. 24—44. — Jobb oldala az okmánynak meg van romolva.

Más. : 126—130.

182.* 1369. jun. 26. A váradi káptalan jelenti Lajos királynak, hogy de Richo János regius és Miklós a váradi sz. Domokos oltára igazgatója által megbizonyosodott az, hogy Demeter erdélyi püspök jobbágyságainak házait Kerek Mihály jobbágyságai a püspöknek biharmegyei Barátpüspöki nevű jóságá-

ról elhordották. FERIA tertia prox. ante fest. b. regis Ladislai M^o CCC^o LX^o nono.

Eredeti. — Papiros 30—8. — Hátán ovalis pecséttel, minek csak töredéke látszik.

183. 1369. jun. 27. A váradi káptalan Lajos királynak jelenti, hogy pethei Richo János regius és Miklós pap által biztosan megtudta a valóságot, hogy Demeter erdélyi püspöknek biharmegyei Barátpüspök nevű jószágáról a jobbágyok lakó házait Fudi László jobbágysai elhordották. Dat. in festo b. regis Ladislai M^o CCC^o sexagesimo nono.

Fasc. 2. n. 36. — Eredeti. — Pecsétje elromlott. — Papiros 30—7. — Jobb oldalán megegyődvé és átlukadva.

Más.: 125—126.

184. 1369. nov. 9. Inre vajda bizonytságot teszen a nemesek tordai generális gyűlésében egybegyűlteknak azon egyértelmű nyilatkozatáról, hogy Demeter erdélyi püspöknek, és káptalanának a köteles dézsmát és quartát sem nyiltan, sem titokban megakadályozni vagy elvonni nem akarják. — Torda sexto die congregat. prae not. (Dnica prox. post fest. OO. SS.) M^o CCC^o sexagesimo nono.

Fasc. 6. n. 49. — Eredeti. — Pecsétjének fehérviasz maradványai látszanak. — Pergam. 30—14. — Nedvesség megsárgította.

Más.: 607—608.

185.* 1369. nov. 25. László vajda és szörényi bán a havasalföldi és fogarasföldi egyházak papjainak parancsolja, hogy midőn az erdélyi püspök, Demeter, kinek joghatósága alá tartoznak, közöttök megjelenik főpapi hivatalának teljesítése végett, kellő tisztelettel és engedelmességgel fogadják. Argia (?) in festo b. Catharinae anno M^o CCC^o sexagesimo nono.

Eredeti. — Veres viaszba nyomott pecsétjének csak töredéke látszik. — Pergam. 28—14. — A pergamen három helyen megromolva; a kiadás helye nehezen olvasható.

186.* 1370. május 20. László palatinus Arad- és Uszánad-megye közönségének meghagyja, hogy Péter aradi prépost és kanonok társainak Szombathely miatti sérelmeit vizsgálja meg és intézze el. Dat. sexta die congreg. nost. in dicto loco (in quindenis f. b. Philippi et Jacobi, prope villam Orod.)

Ered. — Pergam. 28—10. — Hátán a pecsét töredékével.

187. 1370. jun. 4. Lajos király a praelátusoknak, bánoknak, főképpen a vajdának és vicevajdának parancsolja, hogy midőn a főesperességekből vámszedő helyeken, eleségneműek a gazdasági telepekről és falukból az erdélyi káptalan tagjainak vitetnek, azokat adó, taxa vagy illeték fizetése alá ne kényszerítsék, hanem szabad átmenetelt biztosítsanak. Dat. tertia die festi Pent., anno M^o CCC^o septuagesimo.

Fasc. 4. n. 2. — Eredeti. — Papiros 28—15. pecséttel.

Más.: 226—227.

188. 1370. jun. 20. A váradi káptalan Demeter erdélyi püspök kérelmére 1344-ben Baldunról kelt levelét átírva kiadja. Die Dnica prox. ante fest. nativ. b. Joann. bapt. M° CCC° septuagesimo.

Fasc. 3. n. 31. — Eredeti. — Pecsétjének csak töredéke maradt. — Pergam. 30—12. Transsumtumát lásd 115. sz. a.

Más.: 193—194.

189. 1370. jul. 8. János vicevajda megkeresi a kolosmonostori konventet, hogy Selyemberg István özvegyének Margitnak végrendeletileg elhagyományozott birtokába, mi Kis-Enyeden van, az erdélyi káptalant igtassa be. Dat. in S. Emerico, in quindenis festi b. Jacobi apl. a. M° CCC° septuagesimo.

Fasc. 1. n. 15. — A kolosm. konvent transsumtuma, lásd 192. sz. a.

Más.: 25—26.

190. 1370. jul. 10. A kolosmonostori konvent bizonyítja, hogy Selymbergi István comes özvegye Margit Kis-Enyeden lévő birtokrészeit az erdélyi káptalannak hagyományozta. Feria quarta prox. ante fest. b. Margarethae Virg. M° CCC° septuagesimo.

Fasc. 2. n. 27. — Eredeti. — Pecsétjének csak töredéke van fenn. — Pergam. 25—9.

Más.: 114—115.

191. 1370. jul. 11. László palatinus Demeter erdélyi püspök kérelmére vizsgálatot rendel a felett, vajon Zakal Szathmármegyébe tartozik-e? Dat. septimo die congreg. praed. (fer. quinta prox. post quindenas f. nativit. b. Joann. prope Szathmár.) anno 1370.

Fasc. 7. n. 52. — Eredeti. — Pecsétje eltöredezett. — Papir 30—12.

Más.: 681—682.

192. 1370. szept. 4. A kolosm. konvent János vicevajdának jelenti, hogy az erdélyi káptalant Selymbergi István comes özvegyének Margitnak Kis-Enyeden lévő birtokába beigtatták az e végett kiküldött biztosok, és az ellenmondó Arnoldi Mátyást és Nagy Miklóst a vajda személye elébe megidézték. Feria quarta prox. ant. fest. nativ. Virg. Glor. anno praenotato (1370.)

Fasc. 1. n. 15. — Eredeti. — Pecsétjének csak töredéke látszik. — Papiros 21—26. — Transsumtumát lásd 189. sz. a.

Más.: 25—26.

193.* 1371. január 22. Miklós országbíró megkeresi a budai káptalant, hogy a budavári apáczákat Bogamér és Chepelek birtokába igtassa be. Vissegrád, decimo die termini praenotati (octav. festi epiphan. Dni proxime praeteritis) anno M° CCC° septuagesimo primo.

Eredeti. — Papir 50—16. — Viaszba nyomott pecsétje megtöredezett.

194. 1372. ápr. 15. Imre vajda bizonyoságot teszen arról, hogy Demeter erdélyi püspök részére Püspöki és Hidalmás községek határait kijáratta. Dat. duodecimo die congr. nostr. (ad octav. festi paschae) in loco memorato (Torda) anno M° CCC° septuagesimo secundo.

Fasc. 7. n. 54. — Eredeti. — Pecsétjének megmaradtott töredéke. — Papir 50—20. — Papiros viznyomásos bélyege: körte két levél között.
Más.: 686—690.

195.* 1375. júl. 8. András erdélyi püspök a dézsmafizetés módját előírja. Buda, dnica proxima post oct. b. Petri et Pauli, a. M° CCC° LXX° quinto.

Eredeti. — Pergam. 30—20. Pecsétje hiányzik.

196. 1377. júl. 1. Lajos király az erdélyi káptalannak azon kiváltságot adja, hogy jobbágysai felett saját bírái ítéljenek. Diosgyőr, quinto die fest. corporis Christi, M° CCC° septuagesimo septimo.

Fasc. 7. n. 29. — Lajos király transsumtuma, lásd 197. sz. alatt.
Más.: 650—651.

197. 1377. aug. 25. Lajos király az erdélyi káptalan jobbágysainak kiváltságáról adott levelét Gublin erd. püspök kérésére átírva kiadja. Torda, fer. tertia prox. post fest. b. Barnabae apl. M° CCC° septuagesimo septimo.

Fasc. 7. n. 29. — Eredeti. — Pecsétjének csak romjai maradtak. — Perg. 36—12. — Transsumtumát lásd 196. sz. a.
Más.: 650—651.

198. 1378. nov. 22. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Ebesfalvi Imre fia, László, Prod nevű faluban levő quartalis kuriáját, a patak feletti malom negyed részét és 18 hold szántóföldjét ugyan Prodban a b. szűzről nevezett segesvári dominikanus zárdának adományozta. In festo b. Caeciliae Virg. anno M° CCC° LXX° octavo.

Fasc. 7. n. 21. — Eredeti. — Perg. 34—12. — Hátiratán káptalani fogalmazvány arról, hogy Vezény György fia, László, Burggraf Miklós berethalmi polgárnak jószágait 186 arany forintért eladta, úgy hogy visszavált-hassa (in octavis paschae, 1379.)
Más.: 640—643.

199.* 1379. jun. 11. Kelemen pápa előadja a szent Domokos rendjének adott kiváltságokat. Dat. Perusii, III. nonarum Junii, pontifi. anno primo.

Eredeti, függő pecséttel, mi hiányos. — Pergam. 75—60.

200.* 1379. jun. 20. Kelemen pápa a Domokos-rendi szerzeteseknek azon kiváltságot adja, hogy a lelkészek beléegyezése nélkül is prédikálhassanak a népnek és a gyónókat érvényesen feloldozhassák. Perusii, XII. kal. Julii, pontificatus anno primo.

Eredeti. — Pergam. 40—30. — Függő pecsétje leszakadt.

201. 1379. június 23. János király Tatéi Miklós fiainak Péternek és Absolonnak örökös hallgatást parancsol azon anyai quartáról, melyet eddig Gublin erdélyi püspöktől Apahida, Gombás, Csombord és Kereg birtokok után követeltek. Vissegrád, fer. quinta in vigilia b. Joannis bapt. M° CCC° septuagesimo nono.

Fasc. 2. n. 39. — Eredeti. — Veres viaszba nyomott pecséttel. — Pergam. 24—16.

Más.: 131—132.

202. 1379. jun. 23. János király parancsolja Balaad Germánnak és Istvánnak, hogy a leányi negyedrészt Lapád birtok után az erdélyi püspöktől, Goblintól, ne merészeljek követelni. Vissegrád, in vigil. b. Joann. bapt. M° CCC° septuagesimo nono.

Fasc. 1. n. 25. — Ered. — Pecsétje jól megmaradott. — Perg. 30—14.

Más.: 646—648.

203. 1380. május 13. János király János küüllői főesperes kérelmére parancsolja a vajdának, vicevajdának és a közhalmi várnagynak, hogy Bun területéről a tizedből kijáró negyedet az erdélyi káptalannak fizessék meg. Buda, in ipso die festo Pentecost. M° CCC° octagesimo.

Fasc. 7. n. 7. — A kolosmonostori konvent transsumtuma, l. 204. sz. a.

Más.: 623—624.

204. 1380. július 5. A kolosmonostori konvent az erdélyi káptalan kérelmére átírja János király ez évi levelét Bun birtok tizedéről. Feria quinta prox. post f. b. Petri et Pauli, anno dni praenotato. (1380.)

Fasc. 7. n. 7. — Eredeti. — Pecsétjének fehérviasz töredéke látszik. — Pergam. 32—12. — Transsumtumát lásd 203. sz. a.

Más.: 623—624.

205. 1381. szept. 15. Demeter biboros esztergomi érsek, egy kurialis telket s némely szőlőket Miriszlóban, miket elfoglalva kezén tartott, az erdélyi káptalannak visszaadja. Strigonii, in octavis fest. nativ. b. Virg. M° CCC° octagesimo primo.

Fasc. 7. n. 12. — Eredeti. — Pecséttel. — Pergamen 28—12.

Más.: 632.

206. 1383. máj. 20. A kolosmonostori konvent bizonyoságot teszen Disznajói Péter fia, Jánosnak és testvéreinek végrendeletéről, melylyel Omlás és Nagyfalú birtokát Gublin erd. püspöknek és káptalanának hagyták. In vigilia f. corporis Christi anno M° CCC° octagesimo tertio.

Fasc. 7. n. 26. — Eredeti. — Pecsétje elromlott. — Pergam. 38—15.

Más.: 647—648.

207.* 1384. jan. 13. János vicevajda az erdélyi káptalant megkeresi, hogy Rápolti Mátyásnak s társainak peres ügyét Bokay özvegye ellen, Bokaj birtokának negyedrésztét illetőleg

vizsgálja meg. In S. Emerico, in octavis supra dictis (octava fest. epiph. dni) anno M° CCC° octagesimo quarto.

Eredeti. — Papiros 30—12. — Pecsét alatt, minek csak helye látszik.

208. 1384. jan. 13. Mária királynő a váradi káptalannak meghagyja, hogy Goblin erdélyi püspöknek átiratban adja ki levéltárából a Keresztur és Esztényre vonatkozó okleveleket. Posegavár, in octavis f. epiphaniar. dni a. M° CCC° octagesimo quarto.

Fasc. 4. n. 38. — A váradi káptalan transsumtuma, l. 210. sz. a.

Más.: 375—378.

209. 1384. apr. 1. Mária királynő Goblin erdélyi püspök kérelmére a Meszes hegy felett eső Zilah birtokát, mi Demeter biboros esztergomi érsek előadása szerint legrégibb idők óta a gyulafehérvári székesegyházé és a püspöké volt, az ő valódi határaitban, jogaiban és szabadalmaiban megerősíti. Buda, feria quinta prox. ant. Dom. Ramis palmar. a. M° CCC° octagesimo quarto.

Fasc. 4. n. 1. — Eredeti. — Pecsétje halvány viaszban, eltöredezve. — Pergam. 33—20.

Más.: 225—226.

210. 1384. n. n. A váradi káptalan bizonyítja, hogy Suki Miklós és fiai a Torda megyében fekvő Keresztur felét Sárpatak szomszédságában, mi régen Jolantáé vala, az ottani sz.-kereszt templomával és patronátusával együtt a gyulafehérvári székesegyháznak és a püspökségnek hagyományozták. Dat. in festo b. . . .

Fasc. 4. n. 38. — A váradi káptalan transsumptumát lásd ezen évben, 208. sz. a. Datuma leszakadt.

211. 1384. n. n. A váradi káptalan Mária királynő parancsára Goblin erdélyi püspöknek kiadja átiratban a Keresztur nevű birtokról szóló oklevelet. (Datuma az okmány záradékával együtt elveszett.)

Fasc. 4. n. 38. — Eredeti. — Függő pecsétje az okmány alsó részével együtt leszakadt és elveszett. — Pergam. 60—22. — Transsumtumait lásd a 208., 210. sz. a.

Más.: 375—378.

212. 1389. decz. 27. Mária királyné parancsolja, hogy az erdélyi káptalannak a királyi jobbagyok is úgy fizessék a kilenczedet mint a többiek. Temesvár, in fest. b. Joannis apl. anno M° CCC° octagesimo nono.

Fasc. 6. n. 6. — Eredeti. — Pecsétje letörött. — Pergam. 30—15.

Más.: 532—533.

213. 1390. jan. 9. Mária királyné az enyedi szőlőhegyek borkilenczedét az erdélyi káptalannak adományozza. Temesvár, prox. die Dnico post f. Epiphan. M° CCC° nonagesimo.

Fasc. 4. n. 44. — Eredeti, pecsét alatt. — Pergam. 28—16.

Más.: 491—494.

214. 1393. május 13. A kolosmonostori konvent bizonyítja, hogy János vicevajda s azután Gáldi Bias katona felesége jószágukat Fahidon, Sülyén és Gáldon az erdélyi káptalannak, és a Krisztus teste oltárának, mely a gyulafehérvári székestemplomban van, hagyományozták. Sexto die quindenarum f. b. Georgii m. anno M° CCC° nonagesimo tertio.

Fasc. 4. n. 27. — Eredeti. — Függő pecsétje elveszett. — Pergamen 29—37.

Más.: 362—364.

215. 1393. okt. 8. Zsigmond király parancsolja Frank vajdának és a vicevajdáknak, hogy az erdélyi püspököknek és káptalannak kijáró dézmákat mindenütt nehézség és károsítás nélkül fizessék. Buda, feria quarta prox. post f. b. Francisci conf. anno M° CCC° nonagesimo tertio.

Fasc. 3. n. 47. — Eredeti. — Pecsétje egészen elromlott. — Pergamen 34—26. — Három helyen az okmány lyukas.

Más.: 217—219.

216. 1394. május 4. Veres György fia, Péter vicevajda, a nemesek közgyűléséből bizonyítja, hogy a jelenvoltak közmegyegezéssel elhatározták az erdélyi püspököknek, káptalannak járó dézmákat évenként megfizetni, és a kik ebben vonakodnának, a vajdai hatalom által kötelességekre fognak szoríthatni. In S. Emerico, quarta die praedictarum octavarum (f. b. Georgii m.) anno M° CCC° nonagesimo quarto.

Fasc. 3. n. 36. — Eredeti. — Pecsétje már elveszett. — Pergamen 33—14.

Más.: 201—202.

217. 1394. május. 4. Ugyanaz, mint a 216. sz. a.

Fasc. 6. n. 2. — Szőrcsei János vicevajda transsumtuma 1400-ból, lásd 232. sz. a.

Más.: 520—525.

218. 1395. márcz. 15. Zsigmond király az egyházi törvényszékek hatáskörét és illetékességét meghatározó oklevelet 1344. évből, Demeter püspök kérelmére átírva kiadja. Cibinii, feria secunda post dnicam Oculi, M° CCC° nonagesimo quinto.

Fasc. 7. n. 53. — Az erdélyi káptalan transsumtuma 1398-ból, lásd 114. sz. a.

Más.: 682—686.

Közli: BEKE ANTAL.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Kassa városi limitatiók. *)

(Kassa városa levéltárából.)

I. 1559.

Pellionum cehee anno 1559.

Tyztelendő byro uram és nemes tanacshbeli uraym.
Meerth ahogy te kegelmednek általa az kapittan uram erteni
akaria az zecsh mesterechnek az ew mestersegegnek myeketh es
egiybb giartassokrol walo mieketh.

Item nusth giartassarolh d. 7.

Item nesth giartassarol d. 5. d. 3.

Item róka bérh giartassarol d. 8. d. 6.

Item pegmeth giartassarol d. 1.

Item baran bur giartassarol az eregettül d. 5. d. 4.

Item hasshi baranbur giartassarol d. 3. d. 2.

Item farkash bur giartassarol d. 32. d. 25.

Item heiushz (t. i. hiúz) byrh giartassarol d. 40. d. 32.

Item hêljg bur giartassarol d. 2.

Item gerynh beorh giartassarol d. 3.

Item hodth bérh giartassarol d. 25. d. 20.

Item wydrath giartassarolh d. 20. d. 16.

Item eueth bér giartassarol d. 3. d. 1.

Item medveh bór giartassarol fl. 1. d. 80.

Item nusth syvegeth avagy kaapath 5 nusthbol sczynalassaerth fl. 2. fl. 1.

Item nesth sivegeth avag kaapath sczynalassaerth 4 nestrêl fl. 1. d. 75.

Item roka boerth wiokath egenkynt felsu ruha belesseerth, wagh roka háth wagh maly sczynalassaerth fl. 1. d. 75.

Item peghveith haath belestth kamoka ala, avagh taffotta ala sczynalassaerth, avagh belesserht fl. 1. d. 75.

*) Érdekesnek tartottuk ezen limitatiókat, tekintettel arra, hogy számos avult szó emlékéért tartották fenn, betűhíven közölni.

Item nusthbeorh belesth kamoka kentessh alaia, avagh nagh felsu ruha ala valo belesseerth, avagh sczynalaserth fl. 1. . . . d. 50.

Item nêsth belesth kamoka ala, avagh taffotta ala, avagh nagh felsu ruha ala sczynalasserth fl. 1. . . . d. 80.

Item farkasch beorh subath, az kynek az zeryt kyvellette wyssele, ha gerezna, az sczynalassaerth fl. 2. . . . fl. ij.

Item farkasch beor menteth, az kynek az zêrit kyvel, vyssele, az sczynalasserth fl. 1. . . . d. 25.

Item farkasch bêrelh felsu ruhath megh sczynalaserth, avagh megh belesseerth d. 75. . . . d. 60.

Item heiuazh belesth avag az bêreth egenkynth ezve warassatol felsu ruha ala valo bellesseerth fl. 2. . . . ij.

Item hêlg bêrthel egenkynth ezve varrannia aranyash barsony ala avagh kamoka ala meg belesserth fl. 3.

Item medveh berh menthee sczynalastolh fl. 1. . . . d. 80.

Item hodh bêrbêl zyn suba sczynalastolh es vedra berbêl fl. 2. . . . ij.

Item barany berth, az ky giartoth, ezve varranaya felsu ruha ala, az ky az zeschez (= szűcshöz) wyzzy belesseerth d. 45. . . . 35.

Item barany berth, az ky giartoth, az ky az zecshhez wyzzy ezve warania menteth d. 35. . . . d. 25.

Item pegveth hât avagy pegveth maly gereznath gallerossaerth d. 60. . . . 32.

Towaba az barany berecknec zazath mi zecsh mesterek vettunk az arashnepektêl fl. 9., kyth penyglen fl. 9. . . . d. 50.

Tovaba my zecsh mesterek, az kyk ith megh irvan vadnak, my azokath feienkent lelek zerynth megh lattuk.

Tovaba tyztelendê biro uram es tanacshbelj nemesh uraym kenyergunk myndh feienkynth ty kegelmetteknek, hogh latnaia megh jol modon ty k. ez dolgokkoth, mert mynden nemu draga wolt eh koraik, mostanish byzony nem olscho mynden, az ky az my mestersegünkhez walo.

Item nest süvegeth akki czynaltath iij nestbôl, aggyon az zűcs mesternek munkaaert d. 25.

Nuztblol peniglen ki mieltett harombol, aggion d. 40.

Item azzonyallatnak valo mente belestôl, akar mi bôrbôl lÿgen, aggyon d. 25.

(Eredeti. A második ár más kézzel, valamint az utolsó három kikezdés.)

II. 1559.

November nec 15. napian anno 1559.

Tyztelendw biro wram es tyztelendeo nemessh tanaczshbelj vraym. Myerth hoghj te k. my telunk zecsh mesterektel ezeket

kyvanya, hoghy be jegeznenk mynd azokat, az kyk az my mester-segunghez walo volna.

Item tyztelendeo biro vram es nemessh tanaczsbely uraym, mikoron my hazzank wyznek nagh azzony alatnak walo menteth, az kynek az hozza 2 syngh, az alhya 12 syngh, azt meg belelvenh es abba az mentebe 18 kézbe barany bwrth kellene wennunk, mynden barany bwr alh minekunk 9. d. nyersshen es az scawalassherth d. 5., tovaba az ezve varrasatol avagh alaia belesserth d. 60., ahoz wydra avag hodh premh kelh, kynec syngeth agyak d. 5., ahoz nesteth kyvanak az gallerara avagh nusthoth, ky tezen alkomash arath, tezen summaia az egh menthere walo zerzamlh nesthnelkul nustnelkul, avag harnaz legen avagh welez legen etc. fl. 3. d. 72.

Item lengely haczokat belelnie, az kybe 17 baranjbur menne kezbe bwr, mely baranjber alh minekunk nyerssen egyke d. 9., gyartassarol egyke d. 5., alaia belesseerth avagh warrassaerth d. 50., tezen summaia fl. 2. d. 88.

Item ereg felsu ruhat belelnie, az kybe 12 baranj bwer kezbe bër wagion, mindenik baranj bër alh minekunk d. 9., gyartassarol d. 5., ezve warrassatol avagh belessetel d. 40., tezen summaia fl. 2. d. 8.

Item menthet belelnie loaz legynekneck, az kybe 7 baranjberh mëgyen, mynden bërth nyersyen alh minekunk d. 9., giartassa d. 6., ezve warrassa avag bëlesse d. 25., tezen summaia fl. 1. d. 13.

Item erêg ember nec walo kedmenth 10 baranbërbël, minden baranj bër alh d. 9. nyersenh, ahoz premh es irha kelh es giartassa d. 5., ezve warrassanelkul tezen summaia fl. 1. d. 40.

Item supicza kêdmenth 7 baranberbël walasztva, mindenik baranj bër alh minekunk nyersen d. 9., gyartasa d. 5., irha nelkul, premh nelkël, warassa nelkul tezen d. 98.

Item fekh kêdmenth azony alatnak waloth 10 baranjbërbël walasztva irhaval egettembe, alh minekunk nyerssen d. 9., giartassa d. 5., ahoz prem këlh, ezve varassatol d. 50., tezen summaia fl. 1. d. 90.

Item tyzenketh eztendêsh germeknek kedmenth 5 baranbërbël walasztva, alh minekunk nyersen egyke d. 9., giartasarol d. 5., ezve warassanelkul, premhnelkul tezen d. 70.

Item hassy baranjbërbël eregh azonyalatnack harnacz menthet belelnie 25 hassy baranj berbël, ky mynekunk alh mindenyk d. 5. nyersenh, giartassa d. 3., ahoz prem kel, kynek syngy d. 5. es egiz nësth gallerara es az wya eleyre, kyth my magunk yssh nem tudwnk megh beszûlnie, anya mëgen reaia.

Item azony alatnak menteth belelnie, az ky harnacz volna, egyz gereznaival megh bëlêlven, mely gereznak kyt weznek fl. 5., es meg sem eriuk wêle, ahoz egiz nesth kôl, ezve warrasatol avag belestul, nesth nelkvl d. 50.

Item 2 nesthberbel swegeth sczynalnia beleschnelkul d. 25.

Item 3 nesth berbêl swegeth sczynalnia belesnelkul d. 35.

Item 3 nusth boerbêl swegeth toldozva sczynalnia belesnelkul d. 60.

Item 4 nusth berbêl swegeth sczynalnia beleschnelkul fl. 1.

Item posony swegeth megh belenya es megh premesznia d. 25.

Item nesth torok swegeth gyermeknek valoth 6 nesth torokbol d. 75.

Item farkasch lab kezgiuth sczynalastól es belessetêl d. 60.

Item poztobol sczynalt kezgevtel, belessetel d. 25.

Item gyermeknek valo swegeth hassy bêrbel d. 14.

Item pegweth swegeth gyermeknek valoth heeth hatthbol fl. 1.

Item mezytelen kezgwth wy baranberbel d. 12.

Azerth tyztelendê biro uram es tanacsbelj nemesz uraim tw kegelmetteknek kyenergunk mynth feienkynth, mynt nemesz tyztelendê wraymnac, hogh tw k. athiay kepen rendelneekh avag megh tartana tw k. mynketh, hogh megh maradhatnank mellette etc.

Tovaba tyztelendê biro uram tyztelendê nemesz tanacsbelj wraym, wadnak olhj mesterek kezunk, hogh megh ez korayk nem tudta myben alh az eu mestersege, merth ez orayglhan olscoban attak az ew myeket, hogy nem mynth ew maganac vagionh.

III.

Týztölöndő býro vram es, týztölöndő vraým, mý paýzgiartok ez nyerrekiartok, kyk egy chehett tartunk itt Cassan, tessück tuttara kegielmetteknek, hogý mý meg nem maradhattunk emellett, kýt most zerzett kapitan vram:

Elosser annak ellotte vottuk az bortt ottevel es hattaval, de mosthan ketteýwel sem adgiak es nem vehettýuk:

Ittem az zyfgiadt es az zogedt egý forindba kossul (?) fel, mert Forgat Simonnak abba kossuldt (?) fel.

Ittem az zegýn leginnek, akar melý schleýt paýz legýen, az sýfgiadt meg nem vehettiuk az zyfgiartotul kulemben, hanem pro d. 25.

Ittem annak ellotte kett paýzt meg irtuk vele, kýtt most egýre megien.

Ittem az kopia fatt harom pinssen vettuk, ha bontha kopiara gombot vessunk, egý pinssen vessuk, az yrrod kopiara vallo gombot harrom pinssen es negien es ott pinssen vessuk.

Ittem lýttunk zerint azt mondhattiuk, hogý az bontha kopiat es yhoat nem adhattiuk kulemben, hanem harmaval.

Ittem az yrrodt kopiat kulemben nem adhattyuk, hanem ketteÿwel.

Ittem az payz felul nem solhattunk, hanem kÿ kÿ mÿtt zerett kÿ arannyast, kÿ megk irrattya akÿ mÿt zeredt, olyanak vadnak kÿ czinaltat paÿst, hogÿ harrom forint ara aranÿ rea megien.

Ittem az feÿrr paÿzt avagÿ verres akar mÿnemu zÿnuw legien, megk ÿrrÿ az ÿhoa fl. 2. d. 25. minden sersamawal.

Ittem ha kegielmettek ebben meg nem tart, mÿ nem miel-hettunk mert mynden draga itt kostunk, az leginnÿek es nem akarnak maradni, hanem el akarnak mennÿ, vallahoha tesszen az isten, hissiuk, hogÿ az isten czuda kepen el tart, mert az leginnyek-nek mÿkor mÿel, thehat myndennapon neczer kel ennÿe adni, affgieben (?) egied sem czinallonk.

Nj errek gi artok.

Ittem az hussar nÿerged kulemben nem adhattiuk, akÿ feÿr kapauat vagion, hanem per fl. 2., mert az bÿrr draga, kett ennÿe pinssen kel vennunk hogÿ nem annak ellotte.

Ittem az zattots nÿergedt, akÿt wankosval czinallunk, kulemben nem czinalhattiuk, hanem per fl. 1.

Ittem az zekerres nÿerged kulemben nem adhattÿuk lelek serint pro d. 70.

Ittem paripara vallo hussar nÿerged kulemben nem adhattyuk pro fl. 1. d. 75., mert kegielmettek lattÿa, hogÿ minden-felul dragasagk vagion.

Egykorú kézzel hdtlapján: Ceeharum literae 1559. de precio rerum et laborum.

IV.

Az szabo mÿnek valtsaganak rendesse anno 1559.

egÿ blewzer chwhat tÿzetlen regÿ modra d. viij.

mostanÿ modra tÿzwe gallirat, wÿa eleÿt es az aliat d. 16.

Item regÿ modra egÿ paraszt kÿntÿst kÿz poztobol d. 16.

mostanÿ modra tÿzwe d. 25.

brazlaÿbol egÿ kÿntÿst d. xij.

ha mostanÿ modra kÿrniwl tÿzve d. 16.

Ittem egÿ pwrgamal dolmant awagÿ stamet felzere dol-mant d. 20.

ketzeren penig pwrgamalt awagÿ stames dolmant d. 40.

vgian ezenÿtÿwl supiczat felzerend d. 20.

ketzeren hatinaltagÿ d. 25.

Ittem egÿ brazlaÿ dolmantol fel zeren regÿ modra d. 16.

brazlaÿ swpÿczatol regÿ modra fel zeren d. 14.

- brazlaÿ dolmant ketzeren d. 26.
 brazlaÿ swpicatol ketzeren d. 16.
 Ittem lřvwřmberge awaÿg wřzin swpiczatol felzeren d.
 18.....16.
 ketzeren mostanÿ modra třzwe d. 25.....20.
 Ittem lřvwřmberge dolmantol felzeren d. 20.....18.
 ketzeren mostanÿ modra d. 35.....28.
 Item egÿ karasÿatol awagÿ fřlsř ruhatol londis awagÿ
 purgamal awagÿ karassÿat třzwe d. 32.....28.
 ha meg bagaziatÿa awagÿ tafotaztatÿa d. 40.....32.
 ha meg kamokaztatÿa d. 60.....40.
 Item skarlattol awaÿg granattol keskenien peremezwe d.
 75.....50.
 ha penig zelessen harom sing kamokawal vdwarÿ modra
 fl. 1.....d. 75.
 Item egÿ skarlat awagÿ granat dolmant fordÿtwa kezere (?)
 d. 75.....50.
 mostanÿ modra řreg mentet bagazÿawal awaÿg tafotawal
 es nagÿ gallierral d. 40.....32.
 wgÿan ezenfelebřl poztobol swpÿczat ketzeren d. 40.....32.
 Item egÿ blřzer madrag (*sic!*) felzeren d. 10.
 ketzeren d. 14.....12.
 lřvwřmberger awaÿg wřzin naÿdragtol felzeren d. 14.....12.
 ketzeren penÿg a warrassit meg bwrÿtatÿa d. 18.....16.
 Item londis stamet karassÿa přrgamal nagÿdragtol fezeren
 d. 16.....14.
 ha a warrassit meg bwrÿtatÿa ket warrassal d. 20.....16.
 Item skarlat granat olaz poztobol nadragot d. 2 (*sic!*)...20.
 Item selem mitřl mint korczwagÿtol, stamettol, saÿatol
 mřteletlen d. 60.....40.
 poztobol awaÿg welezbřl korczowagit parasztol d. 20.....16.
 Item polgar haczokat londisbol, stamethbol, přrgamalbol
 regÿ modra czak parasztol d. 35.
 Item peremes haczokat nemet modra d. 50.....32.
 ha barssionnal es siniorral cinaltatÿa d. 75.....60.
 Item ketzeren egÿ tafota zokniat az alÿa peremnekÿl fl.
 1.....85.
 ha penig kÿ peremeztetnÿ akarÿa, wgÿ fizessřn třle.
 Item egÿ kamoka zokniatol fezeren az alÿa peremzetlen
 fl. iř. fl. 1.
 ha peremes lezen a mint zřrwřthetÿk.
 Item mohaier zokniat regÿ modra neg ranczal d. 35.
 mostanÿ modra ranczon (*sic!*) felzeren d. 50.....40.
 ket zeren penig d. 75.....50.
 czemelet ketzeren ranczosson d. 80.....65.

- felzŕwŕn penig d. 50.....40.
 Item forstatbol ketzeren ranczossan d. 80.....65.
 felzeren penig d. 40.....40.
 Item hernaczbol, zatŕnbol neg ranczra felzeren d. 35.
 wgian ezen felebŕl ranczossan felzeren d. 40.....32.
 ket zeren ranczossan penig d. 60.....50.
 Item brazlaŕ zoknŕatol neg ranczal regŕ modra d. 16.
 mostanŕ modra ranczossan d. 25.....20.
 hŕzw lŕrwmbge es wŕzŕntŕl neg ranczal d. 20.....16.
 mostanŕ modra ranczossan sok barsionval d. 35.....20.
 Item pernistŕl, pwrgamaltol, stamettol, londistol neg ranczra
 d. 40.....32.
 wgian ezŕn poztobol raczossan barssionual d. 50.....40.
 Item skarlattol, granattol negŕ ranczal regŕ modra d. 70.
 wgian ezŕn felekbŕl ranczossan mostanŕ modra fl. 1.....
 den. 60.
 Item brazlaŕbol harom zelbŕl palast regŕ modra raczossan
 d. 20.....16.
 mostanŕ modra brazlaŕ palastol d. 28.....20.
 Item pernis purgamaltol londis harom zel palastol den.
 40.....32.
 kerek palastol mostanŕ modra wgian efele poztobol den.
 50.....40.
 ha arian partawal lezen tafotawal d. 75.....60.
 Item skarlat granat kerek palastol arainan partawal fl.
 1.....d. 75.
 Item tafota niakruhatol parasztol d. 16.....14.
 kŕ barssional es arŕan sinoral cinaltagia d. 32.....25.
 kamokabol barssionnal sinoral d. 35.....25.
 welezbŕl feketete wazonbol d. 8.
 czemeletbŕl, forstatbol, mohaiierbol perem nekŕl d. 12...10.
 Item azion embernek valo mentet czemeletbŕl, mohaiierbol,
 hernaczbol bokaig walotol d. 40.....25.
 feketete wazonbol wgian ezen modra d. 16.....14.
 Item egŕ nemes kŕntŕstŕl brazlaŕtol d. 16.....14.
 lŕrwmbergebŕl egŕ kŕntŕst d. 20.....16.
 pwrgamaltol egŕ kŕntŕstŕt d. 25.....20.
 stamet awaŕg szaŕabol d. 32.....25.
 skarlat awaŕg granatol d. 50.....40.
 tafotatul felzeren beleshŕz d. 50.....40.
 kamokatol felzeren fl. 1.....75.
 kamokatol ketzeren tafotawal fl. 9.....1.
 Item pap kŕntŕssŕkŕt purpŕan brukŕs londis parasztol
 d. 40.....32.
 wgian ezenekbŕl supiczat felzeren d. 25.....20.

hernacz forstat czemelet mohaierbol ketzeren d. 35. . . . 32.
 skarlat granatbol pap kwntwst d. 75. . . . 60.
 kamokabol awaŷg akarmi selembwł fl. 1.
 Item zeker fŷdeltwł brazlaŷbol d. 70.
 ketzeren wazinal fl. 1. . . . 80.
 londis awaŷg stanetbol ketzeren kwtele es burtwa fl. ij. . . . 1.
 Item barsson mentetwł fordŷtwa fl. 1. . . . d. 80.
 kamokatol, atlacztol fordŷtwa fl. 1. . . . d. 80.
 Item mostani modra fŷlsw ruhāt naŷg galierral, bagazŷa-
 wal awaŷg tafotawal d. 40. . . . 32.

(Itt vége van az ívnek, de még bizonyára volt folytatása a követ-
 kező íveknek, melyek elvesztek. A második ár más kézzel és tintával.)

V. 1560.

Memoriale.

Egŷ thār zekereth ernieschtŷl fl. 3.ijŷ.
 Egŷ koczi th vekonth fl. 2. d. 65. (*A 65 kitorólve.*)
 Ewregh koczi negŷ leoczre waloth fl. 3.ijŷ d.
 Egŷ eoregh kereketh d. 35. . . . 28.
 koczi kereketh d. 32. . . . 25.
 egŷ eoregh zekerhez az elseo tengelyŷ rudastul d. 40. . . . 32.
 koczi rudiath tengelestul d. 35. . . . 28.
 Egi eoreg zekerhez vtolso tengelyŷ agasostul d. 32. . . . 25.
 koczihoz valo utolso tengelith agasostul d. 28. . . . 20.
 egi puzta tengelith d. 12. . . . 10.
 egi talpath ó kerekbe d. 3.
 Mi most lelkunk zerinth igi esmertuk az ideohez kepest
 aminth a fat agiak es egieb eleseketh.

Kivŷl : Cecha rotiparorum 1560.

Jegyzet : Az első árak mind kitorólve, az utolsók ezek fölé írva.

VI. 1560.

Salutem omniumque nostrorum officiorum commendationem cum prospero omnium vestrorum consilio et reipublicae utili successu etc. Circumspecti domini, cum vestra prudentia nunc quoddam decreverunt, quod quidem esset utile communi populo si tantum sine nostro detrimento fieri posset, quia proculdubio vestris dominationibus notum est, quam cari precio cutes bubulas, taurinas, vitulinas et id genus alias enere cogamur. Vestrum autem decretum est quidem laudabile, sed nobis incommodum propter causam supra positam idque dicimus sub nostra conscientia. Cum autem diu multumque providi magistri decretum recens inter se animo versarent, viderunt sibi magnum damnum impendere. Est igitur nostra supplex petitio ad D. V., ut ocreas

viriles nobis liceat vendere d. 70., dimidias autem ocreas 50 d. Ocreas muliebres d. 36. Calceos autem, qui adseruntur veteribus ocreis d. 20. Mulierum autem 16 d., calceos muliebres breves d. 20. Viriles calceos minores d. 18. Calceos delj per 25 d.; quod autem nos impedimus in bene elaborandis calceis omnia cari precio emere cogimur, ut cutes, picem, soebum, arvinam et alia necessaria, haec etiam necessaria ad conficiendos calceos hic emere non possumus, imo etiam alibi magno labore vix comparare possumus, cum cutes a divitibus in alias regiones evehantur, nec hic certo aliquis est, qui cutes elaboraret. Cogimur 100 ovillas cutes emere fl. 30, cutem bubulam fl. 1 d. 60, sin autem suo tempore leviori precio vendentur cutes, nos etiam aliquid de precio remittimus. Est igitur nostra supplex petitio, ut nobis etiam liceret apud D. V. nostrum victum quaerere, quod facile fieri poterit, si cutes leviori precio emi possent, nec in alias regiones eveherentur.

Kíról : Operarum artificum aestimatio 1560.

VII.

Tiztelendo biro uram, lattia tu k: ez orzagnak vezedelmet, tuggia tu k: azt, hog mi tu k: barmot hoztunc az Tizan tul, de bizonnial immar onnan sem hozhatunk, mert az utat el foglatak; tiztelendo uraým vadnak ollovak köztunk az az uraýmban, kik barmot vötenek hat forinton, de bizonnial tobet az barambol nem arulhatott 4 nég forintnal fellieb. Aztis iol tuggia tu k.; hog Zepsiben hol az husnak fontiat masfelen (*kitörölve*: két pénzen) aggiak, tovabba mi velunk k: egy pinzen akarna ke: adatni; tu k: lassa meg, mi mellett mi megmaradhatnank, mert bizoniaval mi igy nem athattiuk. Tovaba jó uraým az emberek, az kiktul barmot akarnak venni, fellieb nem vehetunk, hanem egy tulkot het forinton tartnak mi nekunk. Tovaba vottunk neg diznot tizen nolcz forint, johotis vottunk eggiet eggiet hetven öt öt pizen; hog tu ke: eben kettsiges volna, mi azt meg bizonittuk; tovaba az nimet hadniagnak vagion három zolga nig beczre eros (*sic!*) vagatta; tu ke: keriuik az uristennirtis, lattia tu ke: az pinz dolgatis, minemu penz it köztunk zokat jarni, hog a miad ugian semmit kezdenek raýta vehetni.

VIII.

Dass satler hant verrkh.

Item ersamenn vnnd weisse hernn, dy weill mann vnnsz auff vnnsern aidt vermantt vonn wegenn vnserer arbett, wie wier sy sollen gebenn, so habenn wier in vnnsernn prieffenn, wo wir ain keiffen hanff kauffen vmb 3 d. oder vmb 4 d., so soll ain jeder maister ain stranckh vmb ain d. gebenn, kaufft man ain keitten

vmb 6 d., so soll man ain stranckh vmb $\frac{1}{2}$ d. geben, kaufft man aber den hanff vmb 7 d. oder vmb 8 d., so soll man ain stranckh vmb 2 d. geben, der 4 elnn hatt und ain stranckh, der finffthalby, eln hat, vmb 3 d., vnnd ain laidsall, dass 12 elnn hat, vmb 2 d. vnd ain laidsall, dass 9 eln hatt, vmb ain halben grossen, vnnd witter ain par lanen an ainen wagen vmb 24 d., witter ain siln vmb 5 d., witter ain lang zimersall, dass 75 klaffter hatt, vmb 12 fl.

Más kézzel: Es bleÿptt peÿ der machung vndt wo mans anders geben wirtt, so wirtt man sÿ straffen etc.

IX.

Tiztelendő Biro Vram es tiztelendő tanaczbeli Vraim, ti kegielmetők mi tölünk ezt kívánja e lakadgiarto czehtől:

- d. 4. Parazt szarkantjut czinalunk öt pensert hatert is, katonanak valot tizenhat penzert, czinalunk huzert, huzon ött penzert, harmincz ket penzert is, a ki minemet akar es míg a jobbat job aron
- d. 4. agiak; czinalunk vakarot is kit negj penzert, kit ötert s hatert is; czinalunk kengiel vasat is kit tizenhattert s huzert s huzonöttert a ki minemit kivan, a jobnak job ara vagion; czinalunk koczis
- d. 16. zabolat a mint most zoktak czinaluj huz penzert; huszar zabolat czinalunk harmicz kettőert, harmicz öttert, negjvenert, ötvenertis, a ki minemit kivan, a jobnak job ara vagion; czinalunk kopia vasat kit tiz penzert, tizenkettőert s tizenhattert, a ki minemet kivan, a jobnak job ara vagion; czinalunk botot egj forintert, czinalunk masfelert is, czinalunk kettőert is, a ki minemöt kivan, a jobnak job ara; czinalunk hegies törre való farckvasat tiz penzert, tizenkettőert, tizenhatert, a huzzabat esmeg huzert, huzonöttert, a ki minemet kivan, a jobnak job ara; czinalunk sisakra valo orvasat tiz penzert, tizenkettőert, a ki minemöt kivan, a jobnak job ara; czinalunk egj sisakra való povat egj
- d. 75. forintert, ó sisakot mikor hoznak s povaiat...nak vasat s bardiat
- d. 40. megj onozzuk es onos zegel zegezzik hatvan penz agyat. Mikor a czismanak csak a sarkat patkoliuk hat kilenczert s tizert, mikor mint ket felel az orrat megj patkoliuk, hat tizenket penzert patkoliuk, mikor merő patkora patkoliuk az orrat, hat tizenhat penzert patkoliuk. Mikor a czisman a horgasat megpatkoliak mind egietömbe huz penzert; czinalunk egj lora valo puszcakzat egj forintert, czinalunk masfelert is, kettőert is, haromert is, a job-
- d. 32. nak job ara, czinalunk egj aitora valo plehet fel zarat negjven
- d. 80. penzert, egj zobara valo klinczes plehet egj forintert, czinalunk ladara valo plehet huszonöttert, harminczkettőert, negjvenert, a ki minemöt kivan, a jobnak job ara; czinalunk lakatot öt penzert hatert, a harom szögő lakatot kit tiz penzert, tizenhatert, huzert s huzonöttert, kapura való nagj lakatot czinalunk egj forintert masfelert, a ki minemet kivan, a jobnak job ara.

Tiztelendő uraim, nem mehetők végire, mert mind utalan uiabb-uiabb format kivanak, a mi miynk nem oljan mindt a fazekassoké, mikor a fazekat eleiti hat eltörök, de a mi miink öröcke alando, tugia kegielmetök, hogj a vas is draga, a szenis draga, a kit annak előtte huzzonöt pezen vettunck, most ötven pensen agiak.

Kivül: Ez az lakadgiartok levele.

X.

Az fazekas chebol ez az mi igassagunk.

Mi az mi mesterseğwnkhoz valo zerzamoeth mindenth keth aran vezwnk, hog nem mint ennek elotte, es az mi miwnk nem egiaranth valo, hanem ki kussebb es ki nagiob benne, es mi az mi mesterseğwnknel senkit meg nem czaliunk, ha iol mivelliuk, mi vezzwk haznat, ha hitvanol, mi valliuk karath; tovabba az mi miwnk nem egiaranth valo, hanem ki nagiob es ki kisseb benne, azert mi olczoban aggiuk, hog nem minth ennek elotte, harmaval negevelis aggiuk. Az kalhatis vgj aggiuk minth ennek elotte, az voros kalhat egi penzen, es ha be mivelliuk, egi penzt vezunk twle, az mazosat ket penzen es egi penzert mivelliuk be, az czifras mazos kalhat 4 penzen aggiuk el es egi penzert mivelliuk be, az mint elotte az varos rendolese volt, mostannis azon moldon aggiuk, kire keriuk kegelmeteket, hog kegelmetok tarczion meg mellette. Az fat az mi miwnkhoz valot harom fillerievel vezzwk egj forinthon, es az mi miwnket ketzer kel meg egethni, azerth sok fa kel ria; annak folotte mostan az legin tartasra sok kel, mert mindenfele eleség draga. Tovabba keriuk kegelmedeth mint tiztolendo biro uramot, hog kegelmed zollion mellettunk capitan vramnak, hog az w. k. nagsaga zolgai ne meveliek ezt raitunk, hog minden zombaton fazekwnkot el horgiak, mert ennek elotte ez zokas nem volt es mi nekwnk nag karwnkra vagion, mert kitol hat penz arat veznek el kitol 8 penz arat es ha ezt mivelik eztendeig, ha meg vetnek, nag sokat tenne az sommaia, es ebbol mi nekwnk nag karwnk kovetkozik. Jollehet ennek elotte is vottönek el fazekath, de nem ez it valoktol, hanem az kw (= kül) foldiektol sokadalomkor, az varos belieknek beket hattanak, mert mi azon nag karth vallunk.

XI. 1608.

Keovetkezők Rend Szerint In a. 1608. Az Eottveos Mihnek rendj, ki mit vegyen, minden Rendbelly Arani és Ezüst nivektol:

Eozve Jaro kwpatol, az kiken cifra Ember Orczakkal megh ekesiteteott avagh wýragos kiweoll belol Araniazott Gýraiatol f. 3 d. 50.

Eozve Jaro pouthos Poharaktol, kiweol belol Araniazott,
Gira f. 3 d. —

Korso Medencze Czinastol, Gyraiatol f. 3 d. —

Egyeb fele vero Mwhtol Tall, Tanier, az kik eozve jarnak,
Gyr. f. 3 d. —

Azonkippen eozve Jaro Selleggh pohároktol, az kiknek az
Sellin Cifra wagyon, Gyraiatoll f. 3 d. —

Sima poharoktol, az kik egiben nem Jarnak, az Sellý Cifras,
Gyraiatol f. 2 d. 50.

Item ha penigh nem Cifras, Gyraiatol f. 2 d. —

Hwszarý Mwhtol, az kit Beortws Mwhnek hínak, eontesses,
Gyraiatoll f. 3 d. —

Azonkippen eontes Beortws Aszoni embernek valo eovek-
tol Gyr. f. 3 d. —

Kalan, villa, So tartho, az kik eöntesseok es Cifrassok,
Gyr. f. 3 d. —

Výragos Mwhtol, az melj legh alab valo, Gyraiatol
f. 4 d. —

Az ki annal fellieb valo mwnkassab keovekkell, az ký
mint kivannia Gyr. f. 5, avagh f. 6. d. —

Az ki annal fellieb valo wgý mint Viragokkal fwzeott,
Gýongýeokkal, keovekkel, Zomanczall megh Ekessíteteott, Gyraia-
toll f. 7. Avagh f. 8 d. —

Arani lancztol, az ki nem Zomanczos, hanem csak Sima
avagh Zegessen Czinalt Arani Zemekbeol vagyon N° 10 Arani-
toll f. 3 d. —

Egyeb Arani Mwhtol wgj mint fággeok, Gywrwk, a kikben
Draga vadnak, Alkodyyek az Mesterrel.

Ez felül megh Írth Eztendeokban ez Szerint Mueltonk;
ezeökhöz kepest Vraszagtok megh Itilheti ez Mostani allapatott,
melliet mi az Vraszagtok beolcz Itiletire hattwnk.

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

Károlyi Gáspár hagyatéka.

Laus deo semper Anno 1597. die 24. Martii.

Az mi nemes és tisztölendő bíró urunk ő kegyelme Venczel Márton parancsolatjából mi Gedeon Ádám mostan kassai für-mender uram, Szabó Gáspár, Fainar János, Erszénygyártó György, Razman Márton, Jeremiás Deák, Trucz Lukács voltunk jelen az jó emlékezőtető ez világból kimúlt Károly Gáspár uram-

nak megmaratt árva leánya Károly Anna, az ki született volt Károly Gáspár uramnak az harmadik feleségétől Szőcz Anna aszontól, az mely Szőcz Annaszont (*így!*) vött volt Károly Gáspár uram halála után házas társul Sárközi János uram és Sárközi János megholt, Anna aszony pedig megmaratt magtalanul Sárközi János uramtól. Annak okáért köllött az oszlásnak lenni Károly Annának az Sárközi János uram attyafiaival Szabó Mártonnal és Manda Lucza aszonynyal.

Következik immáran az oszlásnak rendi az városnak törvénye szerint az fölől megirt szömélyök között.

Először az mint az Gönczi város leveléből kitetszett és ugyan azonképen emléköztenek reá az Gönczi város képében bocsátattott két fő szömélyök is, az egyik Gloz Miklós uram, az másik Szabó Ferencz uram, hogy volt Annaszonnak saját ömaga pénze f. 202 d., -

ezt éppen megattuk az Szőcz Annaszony leányának Károly Annának oka ez, mert Sárközi János uram holt előbb meg Annaszonnál és Annaszony az ő sajátjának uraságában maratt, ő róla pedig maratt az ő leányára Károly Annára, ilyen képen attuk meg Károly Annának ez fölől megirt pénzt, attunk száz husz aranyat, egyet per f. 1 d. 68. teszen f. 200 d. 93.

attunk ehez egy tallért és hét pénzt, somma f. 202.

Ittem volt Károly Gáspár uramtól maratt egy arany tallér nyomott tiz aranyat, azt is megattuk Károly Annának, mert ötet illette, az inventariumban tudták ezt f. 16 d. 80.

Követközik immár Szőcz Anna aszonnak az ő saját ezüst marhájának rend szerint való száma.

Ittem volt 1 párta ő (= öv), aranyas, gyöngyös, kövekkel rakott, ezüst az maicza, láncz is vagy on rajta és gomb az lánczon, nyom mind egyetömben 3 girát 43 nehezéket. Ittem vagy on más párta ő is viselt ezüst, az maicza aranyas, nyom mind egyetömben szivastól és egy kis lánczocskával 1 girát 16 nehezéket. Ittem vagy on harmadik párta ő is régi viselt fekete bársony az maicza, egy kis láncz rajta, nyom mind egyetömben 1 girát. Ittem volt 1 ezüst kés hively egy kis lánczczal, nyom 20 nehezéket. Ittem vagy on egy sima ezüst pohár, nyom 1 girát. Ittem vagy on más sima ezüst pohár, nyom 1 girát 22 nehezéket. Ittem vagy on 5 ezüst kanál, nyom 1 girát 17 nehezéket 1 pecsétnyomóval egyetömben.

Immár ez fölől megnevezött és megirt ezüst marhák miért hogy Szőcz Annaszonnak mind saját ömmagájé voltak, annak okáért megattuk az ő leányának Károly Annának.

Követközik immáran az mit Sárközi János az ő feleségével Szőcs Annaszonnynyal kerestének volt ketten együt életökben annak elosztása rend szerint; kész pénz volt f. 350 d. 44.

Ennek két része illetné Szőcs Annaszont, de miért hogy az ház adajában az városnak tartoztanak f. 22 d. 25, ezt ki vöttük. Ismét az espotáljba az szegényöknek vöttünk ki f. 5.

Ismét az tanoló deákokuak vöttünk ki f. 5. Ismét az kőmivesnek az együtt építésért vöttünk ki f. 3. Ismét hatunk meg munkánkért ebből f. 28, teszen az mennyt kivőtünk ez fölől megirt sommából f. 63 d. 25.

Immár maratt oszlásra együt keresött pénz két száz nyolczvan hét forint és tizenkilencz pénz.

Ennek az két része illeti Szőcz Annaszont, teszen f. 191 d. 46.

maratt mégis Sárközi János részére harmad rész teszen f. 95 d. 73.

jut ebből az Sárközi János két atyafiainak egyiknek egyiknek f. 47 d. 68¹/₂.

Ittem Mihály deák ados f. 196, ez is együtt keresött Sárközi Jánossal Annaszonnak, annak okáért az két része illeti Szőcz Annaszont, teszen f. 130 d. 89¹/₂, marad Sárközi János részére harmad rész; jutott ebből az Sárközi János két atyafiainak egyiknek egyiknek f. 32 d. 72.

Követközik az együtt keresött ezüst marhának osztása, az mellyet Sárközi János Szőcz Annaszonnyal kerestének volt együtt.

Ittem volt 8 ezüst kanál, nyom 1 girát 10 nehezéket, illeti ebből Anna asszont 2 rész, teszen 39 nehezéket, marad az Sárközi János atyafiainak harmad rész, teszen 19 nehezéket, jut egyiknek 9¹/₂ nehezék. Ittem vagyon egy kés hivel ezüst és egy sima aranyas pohár, nyomnak mind egyetömben egy kis ezüst lánczocskával 1¹/₂ girát, de miért hogy ezt el nem oszthattuk rész szerint közöttök, annak okáért megböcsülöttük és az pénzet osztottuk el; tött az böcsüje f. 16 d. 50, ennek két része illetve Annaszont, teszen f. 11 és Károly Anna tartozik ebből az Sárközi két atyafiainak harmad részre f. 5 d. 50, jut egyiknek f. 2 d. 75. Károly Anna tartozik megelégiteni az két atyafiakot. Ittem vagyon 1 öreg sima ezüst pohár, nyom 3 girát, giráját tuttuk f. 8. teszen f. 24, ennek két része illeti Szőcs Annaszont, teszen f. 16, marad az két atyafiúnak harmad részre f. 8, jut egyiknek f. 4. Károly Anna tartozik megelégiteni az két atyafiakot, mert az pohár Annánál maratt.

Követközik immáran az Sárközi János uram sajátjának, az mellyeket Sárközi János az ő első feleségével Kopasz Annaszonnyal együtt keresött volt, pénze és ezüst marhája, az Tót uczán való házon építés és egyéb ingó marhája, mellyek ez fölől megnevezött anno 1591. esztendőben való osztáskoron ömmagának

maratt propriumja, ki tött f. 507 d. $91\frac{2}{3}$, ebben az som-
mában tanáltunk kész pénzt, ki tött f. 200, de miért hogy
láttuk, hogy minekünk osztó szövényöknek sok fáradságunk és
munkánk leszen közöttök, annak okáért vöttünk ebből ki
f. 25, maratt mégis oszlásra f. 175 és Sárközi János holt
meg előbb, Annaszony maratt meg magtalanul Sárközi Jánostúl,
annak okáért ez fölöl megirt száz hetven öt forintból illeti Szőcs
Annaszont harmad rész, teszen f. 58 d. 33, maratt az Sár-
közi János két atyafiainak f. 116 d. $66\frac{2}{3}$, jut egyiknek
egyiknek f. 58 d. $33\frac{1}{3}$.

Következik immáran annak az ezüst marhának osztása, az
melyet Sárközi János keresött együtt Kopasz Annával, az melyek
nyomnak mind egyetömben $2\frac{1}{2}$ girát, ennek az harmadik része
illeti Annaszont, teszen 41 nehezéköt, az két atyafiainak is marad
egyiknek egyiknek 41 nehezék. Ittem az Tót uczán való házban
vayon Sárközi Jánosnak az két gyermekével az mint az anno
1591. die 16. Februarii oszlás levélből kitetszik, ki teszen
f. 172 d. 16, ebből illeti Annaszont harmad rész, ki teszen
f. 57 d. $38\frac{1}{3}$, marad az két atyafiúnak két rész, teszen
f. 114 d. 76, jut egyiknek egyiknek f. 57 d. $38\frac{1}{3}$. Ittem az
Szabó Mátyás leányának Borbálának ezen házban vayon ez
fölöl megirt osztó levél szerint f. 27 d. 85.

Következik immáran mindenféle ruházatoknak, az kik Sár-
közi Jánosnak saját voltanak, azoknak osztási.

Ittem 1 szélös gyöngyös fedél tábla, teszen f. 9.

Ittem más kissebb fedél tábla gyöngyös, teszen f. 6.

Ittem 3-dik viselt kissebb fedél tábla teszen f. 3.

Ittem 1 test szín dupla tafota szoknya, az vállá zöld bársony
aranyas pasamény kötéssel, tött f. 20.

Ittem 1 róka hát béllést tuttunk f. 10.

Ittem 1 gránát suba nesttel béllött régi, tuttuk f. 8.

Ittem 1 papnak való köntöst tuttunk f. 8.

Ittem 1 paplant viseltet tuttunk f. 4.

Ittem más viselt paplant tuttunk f. 6.

Ittem 1 szödörjes czimazon köntöst tuttunk f. 12.

Ittem 1 viselt szödörjessel sárgával tündöklő tafota szok-
nyát, valami apró ezüst kapocs vayon rajta, tuttuk f. 8.

Ittem 1 viselt feir közép szőnyegöt tuttunk f. 5.

Ittem más ehez hasonló feir szőnyegöt tuttunk f. 5.

Ittem 3-dik viselt vörös szőnyegöt tuttunk f. 2 d. 50.

Ittem 4-dik vörös hitvan szőnyegöt tuttunk f. 1 d. 25.

Ittem 1 Commentarius az négy Evangelistáról, Aretius
authora, tuttuk f. 7.

Ittem más könyvet az három Evangelistáról, Joannes Cal-
vinus authora, tuttuk f. 5.

Ittem 3-dik Commentarius Esaiae tuttuk f. 4.
 Ittem 4-dik könyvet Divi Ambrosii tuttuk f. 4.
 Ittem 5-dik könyvet Gualteri Evangelista tuttuk f. 2.
 Ittem 6-dik könyvet kilenczedik része Auleri authora . . . f. 4.
 Ittem 7-dik könyvet az egész Calvinus írása tuttuk . . . f. 2.
 Ittem 8-dik könyvet opera Cipriani tuttuk f. 2.
 Ittem 9-dik könyvet opera Basiliae tuttuk f. 2 d. 66.
 Inmár somma az ingóból mindenféle teszen f. 140
 d. 41 az pénz nélkül.

Ebből illeti az Sárközi János felesége ki volt Szőcs Anna
 aszont harmad rész ruhákból, szőnyegökből, könyvekből teszen
 f. 46 d. 80¹/₃, marad az két atyafiaknak is egyiknek
 egyiknek, ki teszen f. 46 d. 80²/₃.

Követközik inmár minemű renddel attuk meg az Szőcs
 Anna aszony részét mind ezökből.

Ittem 1 dupla tafota szoknyát attunk, oda föl meg vagyon
 irva minemű legyen, tuttuk f. 20.

Ittem az viselt tözest (?) tuttuk f. 3.

Ittem 1 viselt vörös szőnyegöt tuttunk f. 2 d. 50.

Ittem 1 könyvet, kinek az ára ide föl teszen f. 7.

Ittem attunk más könyvet, kinek az ára ide föl teszen . . . f. 3.

Ittem attunk 1 róka hát bállést teszen az ára ide
 föl f. 10.

Ittem 1 viselt vörös szőnyegöt attunk, teszen ide föl az
 ára f. 1 d. 30., így telljesödött ki az Annaszony harmad
 része ezekből.

Követközik immáron, miképpen osztottuk el az két részt
 az atyafiak közt.

Ittem attunk az egy részre 1 szoknyát tafotát f. 8.

Ittem attunk 1 gyöngyös fedélre való táblát f. 9.

Ittem attunk 1 fejr szőnyegöt f. 5.

Ittem 1 régi subát nesttel bállott attunk f. 8.

Ittem attunk 1 könyvet tött f. 4.

Ittem más könyvet attunk tött f. 5.

Ittem harmadik könyvet attunk tött f. 2.

Ittem 1 paplant attunk tött f. 5 d. 80.

Így tölt ki az egyik atyafi része az Manda Luczáé.

Követközik az másik atyafinak része ezökből.

Ittem az czimazin köntöst attuk f. 12.

Ittem egy fedél táblát gyöngyös tuttuk f. 6.

Ittem 1 fejr szőnyegöt tuttuk f. 5.

Ittem 1 papnak való köntöst tuttuk f. 8.

Ittem 1 paplant tuttuk f. 4.

Ittem 1 könyvet attunk f. 2 d. 66.

Ittem attunk más könyvet f. 1 d. 50.

Item attunk 1 török futa övet f. 1 d. 50.

Item attunk 3 könyvet tuttuk f. 6 d. 41.

Igy tölt ki az másik attyafinak Máthénak az ő része; ennek fölötte is jutott Máthénak 2 párnahaj kékfonalas, 1 sáhos abrosz, 2 lepődő.

Ismét Manda Luczának jutott 2 párnahaj kék fonalas, 2 lepődő, 1 abrosz, 1 imegváll.

Item jutott Luczának 1 aranygyűrű, Szabó Máthénak is jutott egy arany gyűrű.

Item Szabó Máthénak az mint oda föl is meg vagyon irván jutott 50¹/₂ nehezék ezüst darab számra, ezek 4 kanál, 1 kis pohár. Item Manda Luczának is jutott 50¹/₂ nehezék ezüst. Item az Sárközi János aprólékjából jutott az két atyafiinak 1 derekal, 1 öreg fejal, 3 apró hitván fejal, 1 török tál, más kis tál is jutott, 1 bokor hám, 1 nyereg, másfél köből buza, ezeket Lucza kezében attuk, mert veszendők.

Következik immár az Szőcs Annaszony háza az mit épített Sárközi János ugyan Szőcs Annaszonymyal együtt keresett pénzből, mert hogy az ház annak előtte Szőcs Annaszonyé volt, annak okáért mi fölől megirt osztó szövényök mind fejenkint egyenlő akaratungból az házon való építést böcsüllöttük f. 400., ennek az két része illeti Annaszont, teszen f. 266 d. 66¹/₃, marad harmad része Sárközi Jánosnak, teszen f. 133 d. 33¹/₃, ez illeti az két atyafiakat, jut egyiknek egyiknek f. 66 d. 66²/₃.

Következik Károly Annának az ő attyától Károly Gáspár uramtól és az ő annyától Szőcz Annaszontul maratt mindenféle ruházatnak rendi és száma.

Item 1 dupla zöld tafota szoknya, 5 bokor aranyas gyönyös kapocz rajta, vörös bársony az válla aranykötéssel. Item 1 gránát köntös, arany kötés az elein. Item 1 zöld kamuka mente róka lábhal hellelt, az válla vont arany. Item 1 mál gerezna nem szintén új. Item 1 selyem paplan, az közepi sárga. Item 1 vörös szőnyeg. Item 9 vászon lepődő és 3 gyócs lepődő. Item 11 fejír abrosz és egy tarka abrosz. Item 7 sing kittel és 1 vánkossal való tarka kék fonallal. Item 2 párnahaj gyócs vörös széllel. Item 1 kittel duchna haj és negyed fél sing lengyen vászon, 2 imeg férfinak való aranyasok, 1 reczés keszkenő, 1 paraszt kendő keszkenő, 3 imegváll aranyasok ugyan kazdagon, 1 imegváll tiszta fejír, 1 előkötő török varrással aranyasok reczésök, 2 előkötő fejír reczésök, 1 lepedző kendő reczés az két végi, 1 párna hajnak való kék himmel, 1 singös fedél viselt, 1 főkötő, 5 sing selyem szél 1 keszkenő darab vont arany, 5 sing aranyas sinoros prém, 1 bársony párta arany és eziüst kötéssel, 6 motring test szín selyem, 3 fejír motring selyem, 1 zöld bársony erszény arany kötéssel

vörös selyem az kanafia, 2 kötött selyem erszény, 3 tőzésös gyöngyös táblák fedélre valók, $1\frac{1}{2}$ cső arany fonál és 1 skatulában vadnak holmi aprólékok gombház és egyéb aprólék.

Ittem vagyon 10 arany gyűrő, nyomnak mind kövestől 20 aranyat, ezeket szinte utószor löltük meg, azért irtuk ilyen hátra.

Ittem az mint oda föl is meg vagyon irván, az öreg sima ezüst pohárból tartozott Károly Anna Máthénak f. 4., ezt megattuk az Károly Anna pénzéből.

Ismét ugyan azonképpen tartozott Luczának is azon pohárbeli részért f. 4., ezt is megattuk az Károly Anna pénzéből és az pohár Károly Annának maratt.

Ittem az mint ez is oda föl is meg vagyon irván, 1 sima aranyas kis pohárból és 1 ezüst kés hivelyből jutott Máthénak . . . f. 2 d. 75., Luczának is jutott . . . f. 2 d. 75., ezeket is megattuk az Károly Anna pénzéből, az pohár és az kés hivel maratt Károly Annának épen.

De ezekből az mennyi pénzök jutott az atyafiaknak Máthénak és Luczának és ezen osztáskoron az ő részek szerint való napi költségöknek okáért kezökben attuk.

Követközik immár Károly Annának az ő attyától maratt könyveknek száma rendszerint, az kiköt itt Kassán megtanáltunk, egyik Arium Augustini Aurelii, másik Tertulianus, harmadik Opera Scrupturae (*sic!*) Giorgii, negyedik Opus Calvini, ötödik Erasmi Rotherodami Annotatio, 6-dik Testamentomba, 7-dik Galatina opus, 8-dik Hironimae Bibliae, 8-dik Epitamen Aurelii, 10-ik Historiae commentatio, 11-dik Cai Julii Commentarius. Ittem ezeknek fölötte vagyon köttetlen magyar Biblia vagyon 7.

Követközik az mit Sárközi János Annaszonynyal keresött párna és egyéb aprólék jutott Károly Annának 3 derekal, atyjától maratt is jutott két duchna hijastól, 2 fejal hijastól selyem szél rajta, 2 vas fazék kemenczében való, 1 függő öreg vas fazék, 1 öreg réz seffeli bor hidegítő, 1 öreg réz mosár, 1 nyoszolya menyezetős.

Követközik az ón mí (= ón mű) Károly Gáspár uram jelét az kin találtuk, tött 8 fontot, ezt megattuk Károly Annának, 2 öreg tál volt ez.

Ittem az Sárközi János jelét is tanáltuk két tálon, nyom 6 fontot, marad mégis 92 font ón mí, az melyeken sem az Sárközi János jele nincsen sem az Károly Gáspáré; annak okáért ennek az felét intéztük Károly Gáspárnak, teszen 46 fontot és ezt Sárközi János számára hattuk.

Az Károly Anna része darab számra ezek: 2 öreg tál, 1 mosdó medencze, 3 közép tál, 4 tányér, 2 kanna egyik egyik három meszölyös, 2 palaszik iczésök, 1 meszölyös palaszik.

Követközik az Sárközi János része ón mínek osztása.

Elsőben tanáltunk Sárközi János sajátját 6 fontot, ebből jutott Szőcs Anna aszonnak harmad rész, teszen két fontot, marad az két atyafinak 4 font.

Ittem az mely őn mívet Sárközi János Szőcs Annaszony-nyal keresött, együtt teszen 46 fontot, ennek két része illeti Annaszont, teszen $30\frac{1}{2}$ fontot, darab számra ezek: 5 közép tál, 5 tányér 1 pintös kanna, 3 kanna mindenik egy egy iczésök. 1 meszőlyös kanna, 2 gyertya tartó.

Következőik az atyafiak része az őn miből, jutott mindkettőnek 20 font, teszen egyik része 10 fontot, darab számra: 2 közép tál, 2 tányér, 1 iczés kanna jutott Máthénak, Luczának jutott 2 közép tál, 2 tányér, 1 három meszőlyös kanna.

Ittem az mit itt Kassán az Sárközi János könyveiben megtanáltunk, ennek harmad részét attuk Annaszonnak: egy Jeronimae Lanchii, 1 vörös könyvben sok féle irások vadnak, 1 liber Spalorum (*így*), 1 Philippi könyv, 1 Xenophon, 1 disputatio Basiliae, 1 Commentarius Lampertii, 1 Cronica Carionis, 1 fejrű pergamenás könyv mindenféle irás benne.

Következőik az mennyi könyvek jutott itt is az atyafiaknak: Máthénak jutott 1 Opus Augustini, 1 Athanasius, 1 Aurelius, 1 Decretum Rationi, 1 Fisica Danei, 1 Dialectica, ennek fölötté jutott 12 pergamenás könyv írottak.

Ittem Luczának jutott mindenféle könyv, szám szerint 25, itt ebben de apró szörök (= szerek).

Ittem 1 réz wtő óra Károly Gáspártól maratt, megattuk Károly Annának.

Az mi illeti az Szabó Máthé részét, bíró urunk Venczel Márton uram akaratjából mindenféle ruhákat és az könyveket az őn mível egyetömben böcsüllöttünk, ki teszen f. 57 d. 53 és ilyen conditióval attuk ugyan bíró uram akaratjából az egyik attyafinak Manda Luczának. és Manda Lucza ezekért kötötte az ő részét mind az két házban való részeit és ezökkal egyetömben az Mihály Deáknál való adósságbeli részét, hogy ezökből Szabó Máthénak kész pénzül kivegyék és megaggyák az ötven hét forintot és ötven három pénzt; miképen pedig hogy az Máthé része kész pénzt és eziüst marhát mostan mi megállattunk és az kassai tanács házra fölvittük, ugyan azonképen az f. 57 d. 53 ez is föl vitetessék az tanács házra.

Ittem az Szabó Máthé pénze, az mint ide föl az oszlás levélben írván vagyon, volt egy zsákban f. 104 d. 60, de szintén az oszlásnak végekoron köllött ebből ki vönnünk holmi aprólék szükségre olyanokra, az kivel Máthé tartozott volna, vásárló, főző aszonnak, város szolgáinak s egyéb apróléokra töttünk ki ebből f. 2, maratt immár abban az zsákban az Máthé része pénz f. 102 d. 60.

Emnek nagyobb bizonságára és erősségére mi fölöl megnevezött szövényök attuk az mi levelünket szokott pecsétünkkel megerősítvén. Datum Cassoviae ut supra.

(7. pecsét.) -

Az utolsó előtti oldalon: Divisio bonorum mobilium et immobilium reverendi Johannis Sarközy.

Anno 1597. 24. Aprilis.

Az utolsó oldalon: Anna Caroli Casparis.

(Eredeti 4 összevarrt iv Kassa v. ltárából.)

Közli: Ifj. KEMÉNY LÁJOS.

VEGYES KÖZLÉSEK.

ADATOK KÁROLYI GÁSPÁR ÉLETÉHEZ.

Kassa város jegyzőkönyve 1587.

M.(agister) Andreas Winkler vndt Franciscus Wedani erscheinen für *) einen N.(ahmhaften) W.(holweisen) Rath der meinung, das demnach Caspar Caroli pharherr zu Gunz der Gröger Zeöchin tochter gefreyet vndt morgen des tages sein handtschlag halten will, bitten sie ein N. W. Rath wölle zuegeben, das er zugleich in beysein ehrlicher leutt möge getreyet (= getrauet) werden. Solches aber kompt einem N. W. Rath gar frembt für *) undt erachtet, das diese vorbitter beyde gemeiner stadt der erste deutscher, der ander vngerischer Praedicanten wieder ihren eigenen beschlus ein neuen brauch aufzubringen vntherstehen dörfen. Wer sich nach vnserer kirchen gebrauch in Gottes namen nit drey Sontag nach einander auff der Cancel wil christlich vorkündigen lassen, der mag gleichwol in des Teuffels namen sich zum Thor hinaus paken. Es soll ausserhalb der krankheitt niemandt von vnseren praedicanten ihm hauswinkel zur Ehe gegeben werden. 1. Julii.

Alább: Ein N. W. Rath sampt der ganczen Ehrbaren erwelten Gemein beruffen die Herrn Predicanten M. Andre Winkler deutscher vndt Ferenz Wedani vngerischer Nation vndt beradtschlagen nach geschehener ordenlicher vmbfrag wegen eins gehilffen zum vngerisch predigen, der dem hern Wedani beystandt geleisten möchte. So melden gedachte zwehen Ehrwirdigen hern einen Lucas Bihari von Bihary, das nemlich sich derselbige wolt ordinirn lassen, da er anders des dinstes alhie gewisz wer, vornemen aber, man solte den Senior von Guncz her beruffen, das er in der stadt ordinirte. So gefelt aber solchs einem N. W. Rath vndt der Ehrbaren Erwelten gemein nit, sondern weill die hern Predicanten sein Religion, die da rein vndt der augspurgerischen Confession gemesz, soll herr Wedani mit ihm kheu Günz vorrasen vndt ihm da selb ordiniren lassen, vndt soll also beruffen sein durch ein gewöhnlicher vocierbriff. 31. Julii.

*) vor.

A HAZAI ISKOLÁZÁS TÖRTÉNETÉHEZ.

I. 1504.

Freuntlichenn grus mit begir alles guttenn etc. Namhaftige waise herenn ich thwe euch kunth vnd offenbar, wie das yn eczlichenn fargangenen Jaren mein steter willen vnd begir gewest ist, bis auf den kegenwertigenn tag, das ich mich gancz vnd allenthalben abzeyen wolde fon allem bekommernes irdischer vnd werntlicher dinger vnd allein mich geben zen dem dinst des almechtigen gotes vnd zew aynem beschewlichenn leben, do durch ich mochte gefellig werden goth dem almechtigen bwssende mayne sunde, mit wilhenn ich manichfeldig derezornet hab maynen schepper denn almechtigen goth, sunder ich byn dem selbigen willen vnd forsacz ny nochkommen. Ich gedenke offte vnd stete an dise gamayne sprochwörtlayn: Dum potuit, noluit, dum voluit, posse nequivit. Denn zo ich mayner begir vnd farsacz wol hethe mwgenn nochkommen, zo hab ich nicht gewolt vnd denn zo ich gewolt hab, zo hoth das nicht mógenn gescheen. Dorwmme das ich dy zcaith, dy mir farligenn ist fon got dem almechtigenn, in wilcher ich farbrengenn vnd genugthwen mocht mejner begir und maynen farsatz den ich lange zcait gehabt hab: nicht awsz farbinthnes yrkaynes gelwpnes, sunder aws frayem willenn: das ich dy selbig zcait nicht farschliff ader farsewmet, zo hab ich mich zew dieser zcaith geben wellen yn ayn solche stelle, dy ich lange zcaith awswerwelt hab, der almechtig goth farlay mir sejne genod mit gesunthait lang do zeuplaibenn yn saynem dinst In aynem busfertigenn leben. Dy wrsachen aber, worwm ich mich ganze abzeyen vnd absunderenn hab willen fon werentlichenn vnd irdischen bekommernessenn vnd allayn mich bekommern mit gaistlichen dingen, wye ich gefellig werden mocht dem almechtigen goth, wye wol der selbigen fiel ist. Idoch dy trefflichste vnder andern ørsachenn ist dye stete betrachtung vnd gedechtnes des allerstrengestenn vnd ernstenn gericht des almechtigen gotes, vnd dy derschreckliche styimme vnd lawth diser Posawen Stheeth auff yr tothen kommet far das gericht gotes. Ich gedenk dorcw stete an das derschreckliche wrtail des allergerechstenn vnd strengestenn Richters das do gegeben und avsgen wirth wber alle fardamptenn. Geeth yr farmaledaÿthen yn das ewige hellische feuer, das euch zewberaith ist mit all ewer gesellschaft, wm des wil. Vnd das ich dester fraÿer an mancherlay andere hindernes gedinen mochte dem almechtigen goth vnd das ich entgegen mocht aynes zolchens derschrecklichenn ertails, vnd mócht mitgezalth werden yn der zeal der awswerwelten: zo hab ich mich willen zewgebenn yn aynen gaistlichenn orden yn ayne probirung vnd farsuchung des ordens, den do halten dy Carthwser, aldo hab ich willen mit mitwirkung vnd holffe der gnoden des almechtigen gotes zew dÿenen dem almechtigen goth vnd bitten far alle dye fon den ich ÿe guttes derlanget hab auch far dye fon den ich wbels derlanget hab. So ich aber von ewerer herschafft dy ÿr iczunder off dys mol lebende sajt, vnd

eczliche jn fargangenen Jaren gestarben sint, manichfeldige gutte tethe, ere, redlichkait vnd gutwillikait allezcait erlanget vnd erfolget hab, nemlichen dy erste eer vnd gutwillikait, dy ich fon den wäysen vnd ersamen hern fon Cascha erlanget hab, ist dÿe: Do ich Magister bÿn worden der fraien kÿnsten zew Crokaw, balde dornoch bÿn ich geruffen worden fon dem Ersamen heren dÿ selbig zcaÿth ken Cascha aldo ist mir gegeben, vnd farben worden dÿ Schwl mit ÿrer gerechtikait dÿ selbig hab ich farwest vnd gehalten bÿs jn das sexte Jar. Dÿ ander guthwillikait, dÿ ich erlanget hab fon den erbarn hern fon Cascha ist dÿ, das sÿ mich zew der selben zcaith, als ich aufgab dasampt der schwl, besargtnn mit eÿnem Altare das denn etwann gestifft hot her Niclos Gomman, das ich eczliche Jar belesen hab mit gewonlicher belonung. In der zcaith ward ich gebethen vnd geruffen auch durch mittel Erberer hern fon Cascha ken Goncz, zew seyn eyn Selsarger vnd pharrer des selbigen folkes, das selbig ampt hab ich gewbt vnd gehalten 5 ganze Jar. Dor noch, noch dem tod des Erwidigen hernns Doctors Johannis seliges gedechtnes, zo ist mir fon ewerer herschafft dÿ aller hochste eer vnd allergroste gutwillikaith erfarn vnd derezaget, In dem das ÿr mich zew der selbigen zcaith erwelth, geruffen vnd mit grossen eren fon Gontcz jn dÿ Stadt Cascha eÿngefurth vnd aÿngeladt habt zew saÿn aldo eÿn pharrer vnd selsarger. Dor noch mit grosser Erwidrikaith vnd redlichkait mich in dÿ kirche Sancte Elisabet eyngelet, vnd mir dÿ selbige noch loblicher gewonet awsz folkommener macht ewerer priuilegien mit aller zewgehor farligen vnd befohlen habt, wilche kirche ich mit ÿrem regiment der lobgeseng gotes vnd aller hailigen, vnd anderer ordenung also gehalten hab noch meÿnem farmögen, das ich hoff yr werth mir nicht jn dem scholt geben. Wber das alles so hab ich allezcait eÿn wolgefallen gehabt jn dem, was ich euch geroten hab zew ewerer selen selikait, das ÿr mir jn dem selbigen des maÿsten tails allezcaith gaharsam sayt gewest, ausgenomen eczliche mit den tastamenten an den alle farmanung wmsusteh gewest ist, der selben zcait der genvgthuung wirt gar schnell kommen. Vnd dorwme waise vnd Ersame hern herr Richter, purger vnd ganze Samlung der gemayn: das mir nicht zew geaÿgent wurd dÿ ontogunth der wndanksamkaith, dÿ do wnder andern ontogenden dy grost ist: so dank ich euch flaissig aller gutwillikait vnd frevntschafft, dÿ ich allezcait fon euch erlanget vnd erfarn hab; der almechtig got geb euch allen dorwme den lon der ewigen selikait vnd los jm annem seÿn meÿn gebeth, in welchem ich ewer nvmmer fargessen zal, noch fargessen wil. Worwÿ ich aber ewer herschafft maÿnen willen vnd farsatez montlich vnd in eigener person nicht geoffenbart hab, das ist auch an vrsach nicht gescheen, wenn das hab ich mich besargt, das ich durch mancherlaÿ farmanung oder bete Erberer herenn mocht bewegt seÿn worden zew wandelen meynen willen, vnd also gehindert wer worden zewfarprengen meynen farsatez enthalben auch meÿner gutten vnd sonderlichen gonstigen frewnd vnd sunderlich maÿner schwester, dÿ an allen zewaifel mich mit mancherlaÿ cleglichem gebethe

vnd wedagen bewegt vnd betrubet mocht haben mit sampt andern gutten frevnden vnd fillaicht eyn solehs vnd anders mer das ich besargt hab eyn hindernes gewest wer meynes willens vnd farsatez: So aber das alzo gescheen ist, ich bit euch als meyne gelipte vnd ersame herenn, yr wolt mir das nicht farwbel haben, das ich yn aýgener person euch meýnen willen nicht offenbart vnd farzelet hab. Das aber ewer herschafft an maýne Stell ader Stadt eyn andern wirdigen gelnthen vnd gotforchtigenn hern entrechtlich erwelen mocht, zo sag ich vnd geb ewerer herschafft auff fray vnd quaith dy phareraý vnd Selensarg der Stadt Cascha mit aller zewgehor yn solcher crafft vnd macht, als sy mir fon ewerer herschafft farlien ist worden vnd bit euch flaislichenn ab ich yn irkaýnem das do zeugeharth hot meýnem ampt vnd meýnem Stand, gebrechlich ader farsewmlich gewest wer. Ir wolt mir das wm gotes wil fargebenn vnd zo yr yn der Erwelung eýnes andern Erwirdigenn heren meýnes Rothles phlegen woldet, zo donket mich noch dem als ich aws gemaýnen lob der Croker heren vnd anderer Erberer lewth gehort hab fon dem wirdigen heren Magistro Johanni iczunder prediger zeu Croka des selbigen mag ewer herschofft mancherlay geczewgnes haben vnd derfaren fon eezlichen zew Cascha vnd fon ezelichen Crokern seýner gutten vnd helsamer leer vnd seýnes toguntsames lebens, der selbig Magister Johannes wes fon maýnen dingen vnd farnemen wol, vnd zo yr den selbigen begeren vnd entrechtlich erwelen wurd, yr wurd yn haben, vnd her mocht den alzo, so eyn solches gescheg, euch eyn wail predigen vnd wnderweisen alzo lang, bis das her eýnen prediger, der euch vnd ym gefellig wer, gehalten mocht. Es ist eýnem pharrer vnd selensarger gar eýne grosse holffe vnd eyn nóczes ding, der do selbest yn eýgener person predigen vnd seýn scheffleýn lernuen vnd vnderweisen kan wm mancherlay vrsach wil: wm des wil zo roth ich euch getrewlich, das yr eynen erwelen wolt, der do predigen kond, es saý der fon dem ich wben meldung gethou hab, aber eyn ander vnd yn der czait dy wail yr nicht eynen andern in meýne stelle habt, zo bin ich wnd wil seýn pharrer zew Cascha, zunder mir zewaifelt nicht, yr werd nicht lang yn disen dingen dorffen farczýen, yr werdet eynem erwelen noch ewerer begir der euch tuglich vnd nóczlich seyn wirt, uber das alles Namhafftiger her Richter Ersame wajse hern vnd gemaýn, forman ich euch vnd bit euch als ich euch oft farmanet vnd gebeten hab wm ewerer selen selikait wil: fon wegen des Testaments des hern Bartholome Schnaýders seliger gedechtnes, wen dy wail yr euch der selben farschraibung nicht frayet vnd lediget: dy wail habt yr alle eyn grosses beschwernes vnd hindernes ewerer selen selikaith, seýnt dy andern Ersamen heren farsewmlich gewest, ich bit euch wm gotes wil, seýt yr yn dem ader yn andern zolchen Testamenten nicht sewmig, tracht vnd gedenkt das sy gehalten vnd farbrocht werden, zo eezliche solche testament euch vnd eweren nochkomlingen eyn beschwernes weren, zo thwet ewern flay's das yr fon solchem beschwernes gefrayet werdt, fon zolchen dy do crafft vnd macht haben euch fon zolchem farbinthnes vnd farschraibung zew fraýen. Do mitte geb euch got der almech-

tig allen glokselikait, langen gesunt yn stetem frid vnd noch disem fargenklichen leben das ewige leben. Item dý bucher dý ich geczewgt vnd gekauft hab yn dý liberaý czw notcz vnd czw eren der Stadt mit sampt den andern buchern, dý wert ýr clerlich finden bezeehent vnd beschriben yn dem Register, das ich euch schik mit dem czezer dises brieffs.

Kivül: Den Namhaftigem wayßen vnd Ersamen herenn Richter, purgerr vnd gemayn seýnen besunderen woltheter vnd gönnern.

Ugyanitt más, egykorú kézzel: Litere magistri Michaelis Thýr condam plebani Cassoviensis Carthusiensis 1504.

(Eredetije papiroson, zárlatán piros pecsét nyoma.)

II. 1528. szept. 11.

Prudentes et circumspecti amici nobis honorandi. Salutem. Intelleximus vos summopere curare, ut eruditum virum Georgium Vernerium ludoliterario istic apud vos preficiatis. Nos possumus studium et diligenciam vestram non vehementer probare, qui tales viros eruditos iuxta ac probos deligatis, quibus iuventutem istam vestram et primos illos annos instituentum committatis, verum quoniam iam antea nonnihil nobis cum eo intelligentie intercessit, immo sese nobis dudum addixit, non potest fieri, ut nobis relictis, provinciam istam hoc tempore subeat. Proinde hortamur et rogamus vos, ut non solum equo animo feratis eum ad nos venire, verum etiam, ut ob suam profectionem nihil ex pristina erga eum benevolentia immutetis, occupabitur enim hic non tantum in nostris, sed etiam regie Maiestatis domini nostri clementissimi negociis, ubi vobis quoque plurimum prodesse poterit, quo futurum est, ut nihil vobis incommodi ex eius profectione eveniat. Valere vos optamus. Datum Bude feria sexta post festum Nativitatis gloriosissime virginis Marie anno domini Millesimo quingentesimo vigesimo octavo.

Thomas episcopus ecclesie Agriensis

Regie Maiestatis cancellarius, m. p.

Kivül: Prudentibus et circumspectis iudici et juratis civibus civitatibus Cassoviensis, amicis nobis honorandis.

(Eredetije papiroson, zárlatán piros pecsét, nro 1272.)

III. 1557.

Salutem ac perpetuae foelicitatis incrementum nostrique amicabilem commendationem. Reverende Domine, Amice fautorque plurimum observande. Redditae sunt nobis literae vestrae R. do. plenae pietatis et humanitatis ac singularis benevolentiae, quam ex iisdem literis erga nos esse maximam abunde cognovimus. Quapropter Deo aeterno patri Domini nostri Jesu Christi toto pectore gratias agimus maximas, quod et nostras preces exaudierit et suo sancto spiritu animum vestrae R. d. accenderit excita-

veritque ad eam pietatem et benevolentiam erga nos, qua eadem vestra R. d. ostendit sibi vocationem nostram ad gubernationem et pastorum ecclesiae nostrae non ingrati extitisse. Amplectimur itaque et gratulamur in Domino, vestrae R. D. nobisque eiusdem vestrae R. d. erga nos promptissimam voluntatem votisque assiduis Deum, coelestem patrem rogamus, ut animum vestrae R. d. in hoc piissimo laudatissimoque proposito confirmet ac conservet ad nominis divini veram gloriam et ecclesiae salutarem conservationem. Caeterum quod vestra R. do. duo impedimenta commemorat, propter quae ad nos propere venire non potest, alterum disputationem cum sacramentariis, alterum rationem et viam exeundi, quod itinera latronibus passim vagantibus minus tuta essent: nos quoque illa perpendimus et sane deploramus miseram patriae dilacerationem ac ecclesiae dissipationem. Nihilominus tamen censemus atque plurimum rogamus, ut vestra R. d. dignetur invenire aliquam rationem et viam, qua tuto ad nos prima quaque occasione oblata venire queat, conductis curriculis et aliis rebus ad iter faciendum comparatis in rationem nostrae solutionis. Omnino enim hostium insidias metuimus ita, ut ne nostros quidem homines illas ad partes mittere audeamus. Quapropter speramus vestram R. do. in hoc quoque sollicitam fore ac Deo auxiliante, inventuram modum aliquem bonum ad nos exeundi. Id quod nos quoque assiduis precibus a Deo patre nostro coeleste rogere non intermittemus.

De conditione autem et statu parochiae, quem vestra Do. R. ex nobis intelligere desiderat, ita paucis vestra R. do. accipiat. Ab antiquo magnus erat sacerdotum numerus. Postea mutatis temporibus aliter atque aliter ministrorum ecclesiae numerus variavit. Tandem vero aliquot annis consequentibus pastores nostri ecclesiastici, duos concionatores, sicut et nunc sunt, germanicum et hungaricum ac duos praeterea ministros habuerunt ac insuper rector scholae ac cantor cum synergo erat, qui simul omnes apud parrochum libere quotidie capiebant cibum. Sed quoniam concionatores et ministri ecclesiastici coniuges esse hac tempestate solent, nos singulos eorum partim pecunia partim frumento ac vino ratione mensae contentavimus. Salarium vero annuum de nostra senatoria curia singulis illis numeratur non contemnendum. Pastoris autem ecclesiae nostrae est integra totius huius civitatis de omnis generis frugibus et vinis hic provenientibus decima, unde primum omnium Agriensi capitulo ecclesiasticum censum, quod catedralium vocant, singulis annis certo tempore marcas argenti quindecim persolvit, de reliquo se, suamque familiam et concionatores ac ministros praedictos omnes modo pretacto alit, et honestissimam habet sustentationem et contentationem ex dictae decimae proventibus. Atque haec sunt, quae censemus esse necessaria conservatu in administratione domestica parochiali, prout ratio et presentium temporum necessitas requirit. De ritibus vero atque ceremoniis ecclesiasticis, ubi vestra R. d. confidimus opitulante Deo juxta cordis nostri vota ad nos salva pervenerit, eandem eum esse ordinem et modum instituturam et servaturam, qui sit utilis et necessarius ad ministerii dignitatem tuendam et conservandam,

ut et hic filius Dei sibi perpetuam colligat ecclesiam, ipsum celebraturam tum in hoc tum in aeterna vita. Quod reliquum est toto pectore optamus, ut vestram R. d. filius aeterni patris Christus salvator noster salvam et incolumem conservet, ac ad nos quamprimum perducatur in omni prosperitate ac optata pace. Amen. Datum Cassoviae die xij. Februarii anno salutis 1557.

Ugyanazon kézzel: Reverendo viro domino Francisco Davidis pastori ecclesiae Clausenburgensis 1557. missae.

(Eredeti fogalmazvány Kassa v. ltrban Nr. 3392.)

IV.

Prudentes et circumspecti domini, amici nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Non dubitamus Mathiam Chýabaý rectorem scholae istius civitatis Cassoviensis ob ingenitam probitatem et eruditionem aliasque virtutes, quibus pollet, satis alioqui dominationibus vestris esse commendatum. Cum tamen is a juventute sua in nostris versatus sit serviciis ita, ut et nepotes nostri charissimi eo pedagogo prostarint et in eius disciplina adoleverint, et ipse etiam a nobis ad studia promotus sit, dignum iudicamus, qui nostra commendatione eo magis apud d. v. promoveatur. Eum igitur ut de nobis benemeritum omni studio d. v. commendamus, rogantes easdem summo, velint eum ea benevolentia fovere, ut nostram commendationem haud vulgarem esse sentiat. Valere easdem optamus feliciter. Datum in nostra Zerednye die 27. Aprilis 1558.

Stephanus Dobo de R wzka comes perpetuus
comitatus Barsiensis, sacrae romanae caesareae et
regiae maiestatis capitaneus et consiliarius etc.

Kiről: Prudentibus et circumspectis dominis, iudici et juratis civibus civitatis Cassoviensis etc. dominis et amicis nobis honorandis etc.

(Eredeti Kassa város levéltárában Nr. 1992.)

V.

Prudentes et circumspecti domini, amici nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Quoniam quamvis nobis satis adeoque industria et praeclara studiorum suorum disciplina Mathiae Chabay (qua nos eum apud dominum pia memoriae fratrem nostrum dominum Franciscum Dobo, nepotes nostros honestis disciplinis usque ad adultam aetatem profecisse cognovimus) commendata existunt, quapropter neque id clam nos est, eum pro sua solerti diligentia et doctrina, qua ipse pollet, alioquin apud dominationes vestras eum esse satis commendatum. Nichilominus tamen perfecta eius prudentia et solerti vigilantia, nos quoque id sibi denegare non volumus, quin eum do. vestris summo quo possumus studio diligentiae unice commendatum redderemus, quem Mathiam Chabay pro suo fidei

diligentia et constanti prudentia inter d. v. indubie cognitum esse credimus, ita ut etiam admitti a d. v. et acceptare merito possit, quod d. v. inposterum quoque facile perspicere poterunt. Valere d. v. optamus feliciter. Datum in nostra Zerednye die 3. Maji anno domini 1558.

Stephanus Dobo de Rwzka
comes comitatus Barsiensis etc.

Kivül : Prudentibus et circumspectis dominis, iudici et juratis caeterisque civibus senatus Cassoviensis etc. dominis et amicis nobis honorandis.
(Eredetije Nr. 1993.)

VI.

Joannes secundus dei gratia electus rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. Universis singulis serenissimis, reverendissimis, reverendis, illustrissimis, illustribus, spectabilibus, magnificis, clarissimis dominis principibus, ducibus, marchionibus, prelatiis, baronibus, burgraviis, comitibus, capitaneis, prefectis, castellanis, provisoribus officialibus arcium et aliorum quorumcumque locorum tricesimatoribus, theloneatoribus, pontium, passuum, viarum et vadorum custodibus eorumque vicesgerentibus, item rectoribus quarumcumque civitatum, oppidorum, villarum, possessionum, cunctis etiam aliis presentibus requirendis amicis nobis syncere dilectis salutem et feliciam quorumcumque prosperum successum subditis vero nostris gratiam nostram. Honestus studiosus Demetrius Hwnjádi praesentium ostensor, ex clementi annuentia nostra excolendi ingenii sui ac perdiscendarum honestarum artium et trium linguarum gratia proficiscitur in Italiam et celebrem etiam civitatem Parisiorum; amicitias igitur vestras rogamus benevole, subditis vero nostris committimus firmiter, ut si quando prefatus Demetrius Hwnjádi studiosus in dominiis, terras, tenuta, honores, officiatus vestros vestrique in medium pervenerit ac ob tumultus bellicos et crebras forte ut fit rerum suarum necessitates et alias itineris difficultates amicitias vestras requirere cogatur, eidem benevole favere, negotia sua iuvare, ne in studiorum suorum cursu quoquomodo impediatur ac tam euntem quam redeuntem libere et pacifice dimittere velint. Nos offerentibus se occasionebus amicitias vestris in maioribus longe faventer gratificari studebimus. Subditi vero nostri debeant et teneantur, nec secus facere presumant. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Date in civitate nostra Alba Julia decima nono die mensis Aprilis anno domini Millesimo quingentesimo sexagesimo octavo.

Joannes Electus Rex, m. p. (L. S.)

(Eredeti Nr. 2850.)

Közli: I. F. KEMÉNY LAJOS.

HELY-, NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

- Aba nemzetség 530.
 Abaffy János 440.
 Abaháza (helynév) 732.
 Abaujmegye 4. 12.
 Abele 287.
 Abosfalva, másképp Beznik (Kü-
 küllöm.) 544.
 Abosfalvi-család 546.
 Abrudbánya 568. 583.
 Acintos (helynév) 761.
 Aczél Balás 56.
 Ad (helység) 547.
 Adó a portára 136. 137. 138.
 139. 140. 141. 327. 328. 329.
 330. 345. 348. 354. 356. 357.
 358. 359.
 Adolf római király 528.
 Ádám János »Ad celebres et eruditos
 academiae celebres patronos hu-
 milima valedictio«-ja 501.
 Ádám Jeromos 309.
 Ádámos (helynév) 750.
 Ajtay Mihály 238. 239.
 Aka (helys.) 527.
 Ákos nemzetség 583.
 Alag (Pestm.) 544.
 Alagi Kozma 544.
 Alaghy Menyhárt 203.
 Alárdi-család 569.
 Albert osztr. herceg 528.
 Alesius (Madár) Dénes 496.
 Alexander vajda fia 338.
 Ali basa 496. 497.
 Allia Sámuel 123. 124.
 Almás 529. 543. 576. 579.
 Almásy István 596. 599.
 Álmos herceg 425.
 Alpestes 750.
 Alstedius H. János 491. 687.
 Altling 481.
 Alvinczy Péter 27. 230. 234.
 247. 262.
 Alvinczy Péterné, / Székely Klára.
 Ambrustelek (helység) 548.
 Anabaptismus 478.
 Anárcs (helység) 549.
 Andrassy Ferencz 3.
 Anglia 687.
 Angol király 72.
 Antal jászai prépost (1302—1309.)
 416. 417.
 Antal, anyulzigeti remeték priorja
 (1302—1309.) 411. 412. 413.
 414.
 Apáczai Csere János 491. 492.
 Apaffy Mihály 234. 243. 255.
 256. 366. 367. 368. 369. 500.
 712. 713. 715.
 Apaffy Miklós 38.
 Apahida 770.
 Apáthi (Szatmárm.) 586.
 Apor István 253. 763.
 Apostag 582.
 Aradmegye 525. 767.
 Aranyműves Simon 596.
 Arianismus 478.

Arnoldi-család 764. 768.
 Aromatarius Mihály 309.
 Árpási István 234.
 Árvamegye 437. 441. 445. 446.
 447. 449. 450.
 Árva vára 440. 441.
 Ascanius doctor 275.
 Aspermontné 291.
 Aszalay Bálint 51.
 Athinay Simon 310.
 Atyás (helység) 527.
 Auersperg 155. 646.
 Aurifaber Ferencz 309.
 Austria 72. 81. 96. 97. 102. 301.
 305. 312. 313.

Babos György 309.
Babucz (Kolosm. és Dobokam.) 553.
 730. 731.
Bácsmegeyi Ilonka 295.
Badeni Lajos herczeg 713. 718.
 719. 725.
Bagamér (helynév) 768.
Bagaméry András 4. 12.
Bahner svéd generalis 688. 696.
 699. 700. 701. 703.
Baj (helység) 527.
Baja (Szolnokm.) 736.
Bajcsy György 443.
Bakos Gábor 441.
Balassa Imre 192. 307. 447.
Baládfi-család 749.
Baldvinus 71. 73.
Baldun (Krasznam.) 755. 756. 757.
 764. 768.
Bálintffy Balás 695. 698. 699.
 704.
Balk oláh vajda 550. 552.
Baló György 53.
Balogh Ferencz 32.
Balogh István 129.
Balogh Mihály 56.
Bálványos 762.
Bán Mihálca 36.
Bánffy-család 748. 750. 751.

Bánffy Boldizsár 188.
Bánffy Dénesné, lásd Bornemisza
 Katalin.
Bánffy György 713.
Bánffy János 306. 310.
Bánffy Zsigmond 139. 141. 332.
 359.
Bánffihunyady Benedek 495.
Bánháza (Biharm.) 728.
Bánházy Pál 248. 252. 253. 259.
 458. 503. 509. 708. 709. 710.
Bank Bertalan 181.
Barátpüspök (Biharm.) 570. 587.
 736. 766. 767.
Barbiano Jakab 32. 610. 611.
 612. 613.
Barcsay Ákos 131. 132. 133. 134.
 137. 142. 354. 355. 356. 357.
 360. 362. 363. 364. 365. 370.
 458. 491. 645. 661.
Barcsay Gáspár 496. 497.
Barcsay János 48. 51. 57.
Barcsay Mihály 262.
Barkóczy Ferencz 23. 24.
Bársony N. 282. 285.
Bártfa 200.
Baruchseneje (Szatmárn.) 547.
Bassaraba Máté vajda 457. 459.
 460. 462. 468. 663. 706.
Basire Izsák 491. 492. 493. 494.
 495. 496. 497. 498. 499. 500.
 501. 502.
Básta György 32. 36. 37. 67. 68.
 323. 324. 613. 618.
Báthory András 35. 36. 318.
Báthory Bálint 192.
Báthory Boldizsár 35.
Báthory Gábor 31.
Báthory István 26. 34. 201. 318.
Báthory Istvánné, l. Homonnay
 Fruzina.
Báthory Zsigmond 27. 33. 35. 36.
 38. 39. 40. 41. 54. 57. 58. 59.
 60. 62. 63. 64. 65. 66. 67.
 68. 322.

- Batthyány 176. 177.
 Batthyány Ádám 351.
 Batthyány László 351.
 Batthyány Pál 444.
 Batthyány Pálné, *lásd* Illyésházy Katalin.
 Batizfalvi-család 552.
 Beczkói templom elvétele 445.
 Becse (Szatmárm.) 542.
 Becse Gergely 324.
 Bécs 312.
 Bedecs (helynév) 729.
 Bejcs (Szatmárm.) 550.
 Bekényi 459.
 Bekéni Benedek 310.
 Bekén János 48. 49.
 Békési János 500.
 II. Béla király 425. 426. 427. 428.
 Béli-család 733.
 Béli Dávid 717.
 Belgrád 306. 313.
 Belszalka (helynév) 731.
 Belus bán 215. 216. 221. 222.
 Bene István 120.
 Benk (helység) 549.
 Benkner Márk 33.
 Bereghmegye 79.
 Beregszász 545.
 Berekthe (Hunyadm.) 735.
 Berencsi-család 549.
 Berkes (Tordam.) 541.
 Berve 540.
 Berzenczey Márton 234.
 Besen (Hunyadm.) 531.
 Besseney György 56.
 Besztercze 37. 365. 572.
 Besztercei szilva (prunus bezthercey) 376.
 Besztercebányai iskola 293.
 Bethlen Elek 712.
 Bethlen Farkas 499.
 Bethlen Ferencz 458. 712.
 Bethlen Gábor 71. 73. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 89. 90. 91. 92. 93. 96. 98. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 114. 115. 116. 117. 118. 120. 121. 204. 206. 394. 395. 396. 397. 398.
 Bethlen Gergely 244.
 Bethlen János 365. 370. 371. 500.
 Bethlen Jánosné 266. 267.
 Bethlen László 265.
 Bethlen Miklós 500.
 Bethlen Pál 234.
 Bethlen Péter 441.
 Beza Tivadar 495.
 Beznik, *l.* Abcsfalva.
 Biepanovski Miklós 487. 488.
 Bihari Lukács 793.
 Biharmegye 115.
 Bikfalvy László 234.
 Bilak (Dobokam.) 568. 570. 736.
 Bisterfeld 480. 481. 491. 686. 687. 690. 691. 692. 694. 695. 698. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707.
 Blaskovich Mária 295.
 Bocskay István 27. 28. 30. 31. 32. 35. 36. 38. 40. 205. 308. 323. 324. 325. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626.
 Bodó Ferencz 308. 314.
 Bodogh János 32.
 Bodola (helynév) 744.
 Boér Zsigmond 231.
 Bogády Miklós 297.
 Bogáth (helynév) 577.
 Bogner Imre 37.
 Bohnen János 456.
 Bohus Dániel 440.
 Bohus Dánielné, *l.* Pongrácz Zsófia.
 Boytos József 141.
 Bokaj (helynév) 770.
 Bokod (helység) 548.
 Boland ezred 725.
 Bonczhida mezőváros 746. 751.
 Bonyay Márton 33.

- Borbély Ferencz 56.
 Borbély György 39. 40.
 Bornemisza András 351.
 Bornemisza György 624.
 Bornemisza Katalin (Bánffy Dénes-
 né) 260.
 Bornemisza Mátyás 51.
 Boros János 459.
 Boros kapitai 347. 349.
 Bors (Biharm.) 738.
 Borsi-család 738. 748.
 Borsova vára 524. 545.
 Bory Mihály 65.
 Bossányi 290.
 Bossányi Mihály 100. 101. 104.
 105.
 Boszorkányper 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
 11. 12. 628.
 Boul Stephan 662.
 Bouquoi generalis 97.
 Bouttiller 694.
 Bozna (a Küküllő m.) 578.
 Böjthy 459.
 Bükényszeg (Bukinszeg, Alsófejérm.)
 756.
 Bölöni Gáspár 206.
 Böződi István 499.
 Brassó 66. 67. 190. 517.
 Brassai Salamon 531.
 Brassai timár czéh 366. 367. 368.
 369.
 Brassai varga czéh 366. 367. 368.
 369.
 Brankovics György 708.
 Breissac 688.
 Broderich István 316.
 Buda 37. 190. 191. 192. 302.
 307. 309. 310.
 Budaváros árszabása 372. 373.
 374. 375. 376. 377. 378. 379.
 380. 381. 382. 383. 384.
 Budai apácák 527. 528. 768.
 Budai lakosok 309.
 Budai zsidók 190. 191.
 Budai Péter 665.
- Buday Zsigmond 197.
 Bun (helynév) 577. 762. 770.
 Burger György 186.
 Busilla királyné 421. 422.
 Butyka (helység Zemplénm.) 540.
 Butykai-család 540. 547.
 Buzásbocsárd (Alsófejérm.) 751.
 752.
 Buzd (helynév) 577.
 Büdöskuthy Sámuel 16. 17.
 Bükkös (Bykus) 754.

 Czakó Dávid 141. 359. 369.
 Calvinisták 71. 73. 74. 75. 476.
 477. 478. 479.
 Campbell James 494.
 Castelli dragonos ezred 517.
 Cavriani ezred 725. 726. 727.
 Czege 754.
 Claudius de Mesmes 686. 687.
 692. 705.
 Chmelniczky Bogdán 328. 332.
 333. 334. 337. 352. 353. 451.
 452. 453. 454. 455. 462. 463.
 466. 472. 485. 659.
 Chmelniczki György 494.
 Chmelniczki Timus 659.
 Czobor 274.
 Czoborné 162. 171. 175. 273.
 278. 291.
 Czobor Ádám 163.
 Czobor Éva (Keglevich Miklósné)
 293.
 Czobor Imre 154. 171. 175. 179.
 Cogoranus Claudius 47.
 Czudar-család 731. 733. 735. 737.
 744. 745.
 Csabay György 351.
 Csabai Mátyás 602. 603. 799.
 Csaholy (Külső-Szolnokm.) 540.
 Csaholyi János 532. 533. 536.
 537. 538. 539. 540. 541. 542.
 543. 547. 731. 748.
 Csaholyi-család 544. 545. 546.
 547. 548. 549. 550. 551.

552. 554. 730. 731. 732.
733. 734. 735. 744. 745.
748. 749.
- Csákány Mihály 325.
- Csáky Ferenczné 275. 289. 291.
- Csáky László 268. 365.
- Csáky Lászlóné 172.
- Csáky Pál 175. 179.
- Csáky Zsigmond 65.
- Csala (helység) 532.
- Csanádi János 399. 400.
- Csanádmegye 525. 767.
- Csanád-nemzettség 525. 529. 534.
544.
- Csanád-nemzettség birtokai: Csanád,
Arad-, Temes-, Szerém-, Pozsega-,
Vas-, Győr-, Mosonmegyében, Er-
délyben, a macsói bánságban
525. 534.
- Csány 525. 539.
- Csányi Gela 525.
- Csaplovics András 442.
- Csegödy Mihály 34.
- Csehország 72. 74. 81. 83. 84. 85.
86. 87. 88. 89. 92. 95. 96.
97. 100. 101. 102. 103. 104.
105. 113.
- Csen (Szolnokm.) 526.
- Csenger (Szathmárm.) 524. 529.
535. 541. 734.
- Csepelek (helynév) 768.
- Cserepes (Szathmárm.) 546.
- Csergend (helynév) 578.
- Cheródy János 596.
- Csicsó 762.
- Csikszék 360.
- Csiszér (Krasznam.) 537.
- Csobiló (Dobokamegye) 528. 536.
537. 547.
- Csombord 770.
- Csulay György 480. 481. 496.
- Csuta (karánsebesi terület) 739.
- Dabisa** vornik 662.
- Dabylon (Szolnokm.) 532.
- Dadai János 499.
- Dallos Miklós 596. 599.
- Damasa (helynév) 577.
- Dancsy Pál 51.
- Danea moldvai főlovászmester 662.
- Dániel Ferencz 126. 128. 360.
- Dániel István 262.
- Dániel János 126. 328. 334.
- Dániel Mihály 123.
- Darabos Gergely 459.
- Darlacz (Küküllőm.) 529. 543.
740.
- Darlaczi-család 729. 730. 731.
733. 740.
- Davancourt Károly 688. 689.
690. 691. 692. 694. 695.
699. 701. 703. 704. 705.
706. 707.
- Dávid Ferencz 393. 495. 797.
798. 799.
- Dávid Pál 297.
- Deák Ferencz 507. 508. 509.
- Dég (puszta) 528.
- Dengeleg 525. 538.
- Dengelegi Jakab 538.
- De Porte báró francia követ 692.
- Dersa *cagy* Derse (Dobokamegye)
536. 537. 748.
- Dersfy váradi püspök 42.
- Désakna 584.
- Déva 760. 762.
- Diód 307.
- Diómál (Alsófejérm.) 751.
- Diószegi csata (1604.) 323.
- Diószegi Mihály 495.
- Dob (thunna, folyadékmérő) 373.
- Doba (Szolnokm.) 532.
- Dobó Ferencz 799.
- Dobó István 799. 800.
- Doboka 747.
- Dobokai-család 546. 547. 550. 738.
739. 746. 747. 748. 751. 752.
- Dobos (ágyu, Huszton) 193.
- Dobos (falu) 528.
- Dobroka (Zemplénm.) 540. 541.

- Dóczy András 606.
Dolinay Gábor 392.
Domahidi-család 734. 748.
Domahidy Istvánné 608.
Dombó (Küküllőm.) 745.
Dominicanus szerzet Gyulafejérvártt 579. 584. 769.
Doria ezredes 717.
Dömitz vára 674.
Draskovich János 273. 442.
Drugeth György 444.
Drugeth Zsigmondné, l. Keglevich Teréz.
Du Bois 700.
- Ebeni István 327. 329. 341. 342. 343. 344. 346. 347. 348. 349. 399.
Ebes (Szatmárm.) 570.
Eccard Ábrahám 499.
Ecsed 114. 115. 116. 318.
Égenszáraz (puszta Tolnam.) 528.
Eger 35. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57.
Egri káptalan 596. 597. 598. 599.
Egörd (helynév) 577.
Egregy 529.
Egyházfalva 733.
Egyházi javak 76. 80. 625.
Ékszeres, fegyverek, lószerszámok, házi eszközök sat. 3. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 293. 294. 295. 330. 331. 338. 343. 346. 588. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791.
Eperjes (a Szepességén) 618.
Eperjes (Szatmárm.) 546.
Epstein 704.
Erdélyi három nemzet gyűlése 537. 548. 550. 732. 733. 747. 751. 772.
Erdélyi nemesség szabadsága 736. 737. 746.
Erdődy Ádám 448.
Erdődy Zsuzsánna 435.
Erdőhegyi András 33.
Ernye (Küküllőm.) 554.
Erszénygyártó János 596. 599.
Erzsébet angol királynő 322. 323.
Eszteny (Dobokam.) 754. 758. 771.
Eszteni-család 754.
Eszterházy Ferencz 444.
Eszterházy Ferenczné, l. Illyésházy Ilona.
Eszterházy Miklós 72. 76. 80. 203.
Eufimia királyné 212. 421. 422. 423.
- Fabástya (Husztón) 193.
Fahid (Alsófejérm.) 756. 772.
Fajgel Péter 12. 21.
Faludi (a Maros m.) 575. 576.
Fancsikai-család 551.
Farnos 525.
Fegyverek, lásd Ékszeres sat.
Fejérpataky János 443.
Feketehalom 531.
Fekete János 392.
Felpestes (Hunyadm.) 531. 749.
Felsőbánya 115. 192.
Felvincz 360.
Fenes (helynév) 35. 733.
Ferdinánd bástya (Husztón) 193.
I. Ferdinánd 299. 300. 301. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 316. 317. 321. 322.
II. Ferdinánd 72. 76. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 98. 99. 114. 115. 116. 117. 118. 398.
III. Ferdinánd 442. 690. 691. 696. 700. 701. 702.
I. Ferencz franczia király 304. 305. 311.
Ferenczi Péter 605.

Filius szegszárdi apát 525.
 Firley Miklós 651.
 Fischer János könyvnyomdász 200.
 Fodróczky György 48. 51.
 Folkus (Zemplénn.) 540.
 Forgács Éva 166.
 Forgács Imre 296.
 Forgács Miklós 718.
 Forgách Sebestyén 65.
 Forró (helynév) 743.
 Forró-család 744.
 Franciaország 687. 693. 702.
 703. 704.
 Frangepán Ferencz 316.
 Frangepán Katalin (Zrinyi Péterné)
 447.
 Franck Jakab 181.
 Frater György 188. 189. 191. 192.
 Frater István 206.
 Frater Pál 336. 337.
 III. Fridrik 312.
 Frigyes szászválasztó 71. 72. 73.
 74. 75. 91. 92. 98. 101. 102.
 103. 104. 106.
 Fugyi (helység) 529.
 Fux János 192.
 Füle, Füled (Fyle, helység Szol-
 nokm.) 757. 762.
 Füle 323. 324. 325.
 Fülemlé (ágyu, Huszton) 193.
 Fületlen Bálint 65.
 Füs (helység) 527.
 Füzéry Mihály 596. 599.
 Füzés (helység) 548.

Gál Imre püspök 350.
 Gáld (helynév) 583. 756. 758. 772.
 Gáldi-család 530.
 Gálffy János 35.
 Gálszécs 609. 610. 611. 612.
 Gáltó (Alsófejérm.) 756.
 Garab zárda 576.
 Garay-család 749. 750.
 Garay János 606.

Gáva 540.
 Gávay Miklós 32.
 Gaudi András 471. 494. 697.
 698. 700. 701. 702. 703. 704.
 Gazigerej tatár chán 619.
 Géczi család, *lásd* Kis-Géczi.
 Géczy András 324.
 Gelei Katona István 496.
 Gelyénes (Szatmárm.) 536. 537.
 541.
 Gellérffy 459.
 Gentilis bibornok 405. 406. 407.
 579. 580.
 II. Géza király 144. 145. 147.
 148. 149. 212. 213. 214. 215.
 216. 218. 221. 222. 223. 225.
 227. 430. 431. 432. 433.
 Giczzy Ferencz 65.
 Gidófalvi-család 744.
 Ghillányi 165.
 Ghillányi Gergely 469. 470. 471.
 472. 473. 474. 475. 476. 486.
 638. 640.
 Ghillányi György 297.
 Ghillányi János 448.
 Gillén János 231. 459.
 Gimes György 51.
 Goldschmid Herman 181.
 Goldschmid Lőrincz 186.
 Gombás (helynév) 770.
 Gondos Klára (Hosszuaszy Ist-
 vánné) 260. 261.
 Gonyó Péter 32.
 Gonzaga Lajos 155. 158.
 Goroszló 36.
 Göbböly (gebewl) 374.
 Göczy Mátyás 496.
 Göczy Pál 698. 705.
 Gömörmegye 114. 323.
 Göncz 785.
 Gönczy György 495.
 Gönczy József 495.
 Görgény 33. 125.
 Görgéy István 5.
 Görgéy Máté 5.

- Görögország 144. 145. 209. 210.
 213. 214. 216. 217. 222.
 Gösl János 386. 387.
 Grais Rudolf 42.
 Grenitezer Ágoston 181.
 Gritti Lajos 310. 317. 318.
 Gumma (helynév) 730.
 Gutgesell Dávid bártfai nyomdász
 606. 607.
 Guzics-család 434. 435. 436. 437.
 438. 439. 440. 441. 442. 443.
 444. 445. 446. 447. 448. 449.
 Guzics Jánosné, l. Hohenfels Mária
 és Pongrácz Mária.
 Gyalu 35. 568. 570. 733.
 Gyergyó szék 360.
 Gyerőfi-család 728. 729.
 Gyöngyössy Máté 56.
 Györy András 165. 166. 169.
 273. 294.
 Györmegye 525.
 Gyulafejérvár 125. 127. 568. 573.
 678. 682. 683. 684. 685.
 Gyulafejérvári káptalan 459. 570.
 572. 573. 574. 575. 576. 577.
 578. 580. 581. 583. 585. 587.
 756. 757. 759. 760. 761. 764.
 768. 769. 770. 772.
 Gyulafejérvári ref. egyházmegye
 679. 680.
 Gyulafejérvári székesegyház 568.
 569. 570. 571. 572. 573. 574.
 578. 584. 754. 755. 756. 758.
 761. 764. 765. 766. 771.
 Gyulaffy László 267.
 Gyulaffy Lestár 41.
 Gyulaffy Mária (Thökölyi Istvánné)
 164. 443.
 Gyulay István 596. 599.
 Gyulay Pál 33. 35.
 Gyürki (Hontm.) 749.
 Habardy László 596. 599.
 Hadi készület Erdélyben 457.
 458. 459.
 Hajas Anna 608.
 Haller István 81. 82. 83. 84. 86.
 88. 94.
 Haller János 724.
 Hansa városok 72.
 Hannoveri fejedelem lovas ezrede
 517. 519.
 Harangöntés Szászsebesben 712.
 716.
 Hari (Alsófejeém.) 756.
 Harina (Dobokam.) 568. 570. 736.
 Harmincz éves háboru 687. 688.
 692. 693. 694. 695. 696. 697.
 698. 699. 700. 701. 702. 703.
 704. 705. 706. 707.
 Harnisch János 181.
 Haroklyán (helység) 547.
 Háromföld (Kolosm.) 741.
 Harsányi 12. 490.
 Harsányi Jakab 669. 672.
 Hátszegi vár 735.
 Hatvan 37. 42. 43. 44. 45. 46. 47.
 Házi eszközök, *lásd* Ékszerek sat.
 Hebenstreit János 181.
 Hedvig hercegnő, II. Béla nő-
 vére 427.
 Hein István 386.
 Heister tábornok 165. 280.
 Henczi Máthé 386.
 Henckel Gáborné, *lásd* Szunyogh
 Szidónia.
 Hend (helynév) 761.
 Henkel János 600.
 Henrietta hercegnő Rákóczy Zsig-
 mond jegyese 455. 456.
 VIII. Henrik angol király 311.
 Herberstein 41.
 Herbeville dragonyos ezred 518.
 519. 724.
 Herepe 754.
 Herepei-család 754.
 Herman nemzetség 753.
 Hevesi Márton 325.
 Heuer doctor 275.
 Heusler Donát 717.

- Hidalmás 769.
 Hidas-Kocsord 538.
 Hidvégi Benedek 763.
 Hoher Gáspár 449.
 Hodos (Szatmárm.) 542.
 Hódosi Lukács 495.
 Hódosi Miklós 495.
 Hoë 71. 73. 74.
 Hohenfels Mária (Guzics Jánosné) 436. 437. 438.
 Homonna 76. 79.
 Homonnay 153.
 Homonnay Bálint 609.
 Homonnay Fruzina (Báthory Istváné) 201.
 Homonnay György 72. 76. 78. 80.
 Homonnay István 59.
 Horth János 186.
 Horváth Ferencz 80.
 Horváth Gáspár 307.
 Horváth Gergely 51.
 Horváth György 331. 594.
 Horváth István 330. 490.
 Hosszuaszy István 260. 261.
 Hosszuaszy Istvánné, l. Gondos Klára.
 Hosszuliget (Hunyadm.) 531.
 Hun Bertalan 181.
 Hunyadi 393.
 Hunyady Demeter 800.
 Hunyady János 319. 751. 752.
 Hunyady Mátyás 312. 313. 318. 319. 320.
 Hurosmadár (turdus) 372.
 Huszár Gál 602.
 Huszfatelek (helység) 548.
 Huszt 193. 194. 195. 196. 197. 198.
 Hutter György 499. 500.
 Hutin vára 663.
 Iklód 739. 746.
 Iklódi-család 548. 738. 746.
 Illavai kórház 294.
 Illyésházy Gábor 152. 153. 165. 167. 440. 442. 444. 445. 446. 448.
 Illyésházy Gáspár 436. 440. 442.
 Illyésházy Gáspárné l. Thurzó Ilona.
 Illyésházy György 278. 440. 448.
 Illyésházy Ilona (Eszterházy Ferenczné) 444. 449.
 Illyésházy István 31.
 Illyésházy Katalin (Batthyány Pálné) 276. 277. 444.
 Illyésházy Miklós 291.
 Illyésházyné 172.
 Ilona királyné (Vak Béla neje) 426.
 Inakháza (Dobokam.) 739.
 Inakháza lakosai nemeseik vagy prisdaldusok-e? 550.
 Ináncs (helység) 527.
 Inczédy György 516.
 Inczédy Mihály 508.
 Independentismus 478.
 II. István király 423. 424. 425.
 Ivanis (helység) 530.
 Ivánkateleke 571. 574.
 Jakab pécsi várnagy (1302—1309.) 403. 413. 419.
 Jajcza 306. 313.
 Jármí (helynév) 731. 732. 735. 737.
 Jaskolczy 467. 472.
 Jászberényi Pál 500. 501.
 Jászi 288. 289. 290.
 Jenő 136. 358.
 Jenő (Dobokam.) 528. 746.
 Jezsuiták 37. 71.
 Joó Mihály 252.
 Jósika Farkas 339. 346. 349.
 Jósika Gábor 249.
 Jósika István 33. 39. 40.
 Jószer Tamás 186.
 Judit, Kálmánfi Boris neje 428. 429.
 Kaczianer János 600.
 Kádas 459.

- Kagald (helynév) 525.
 Kajánfő (Hunyadm.) 531.
 Kajántó (Hunyadm.) 531.
 Kaiserstain Ferencz tábornok 446.
 Kakas István 34.
 Kalacsa (helység) 548.
 Kállai-család 546.
 Káldy György 117.
 Kalendariumok 606. 607.
 Káli Pál 325.
 Káli Vince 325.
 Kálmáncsehi Márton 601.
 Kálmán király 212. 421. 422.
 423. 425.
 Kálmánfi Boris 212. 213. 220.
 222. 225. 226. 421. 422. 423.
 424. 425. 426. 427. 428. 429.
 430. 431. 432. 433.
 Kalmár Antal 309.
 Kálnoky Sámuel 516.
 Kamner Márton 186.
 Kamuthy Farkas 114. 115. 116.
 117. 118.
 Kanazilius lengyel minister 673.
 Kanizsa 36. 445.
 Kanizsai monostor 525.
 Kapy Ferencz 65.
 Kapy Sándor 606.
 Kapronczay György 625.
 Kapud (Alsófejérm.) 751.
 Kapus (Kolosm.) 570.
 Karácsonfalva (Alsófejérm.) 751.
 Karaffa Antal 506. 514.
 Karakas (személynév) 669. 670.
 Karánsebes 46.
 Karapán Gáspár 51.
 Kardos Pál 56.
 Károlyi Anna 785. 786. 789.
 790. 791.
 Károlyi Dániel 234.
 Károlyi Gáspár 605. 606. 784.
 785. 789. 790. 791. 793.
 Károlyi Gáspárné, l. Szöcs Anna.
 Károlyi Miklós 604. 605.
 Károlyi Péter 495.
 II. Károly angol király 493. 497.
 Károly Lajos brandenburgi vá-
 lasztó 456.
 V. Károly császár 299. 300. 301.
 302. 303. 305. 306. 307.
 Kassa 12. 13. 32. 199. 200. 600.
 601. 602. 603. 604. 605. 606.
 607. 608. 612. 613. 614. 315.
 616. 617. 618. 795. 796.
 Kassa bevételeinek s kiadásainak
 jegyzéke 588. 589. 590. 591.
 Kassai csizmadiaák 780. 781.
 Kassai fazekasok 783.
 Kassai harminczad 591. 592. 593.
 Kassai kerekések 780.
 Kassai lakatgyártók 782. 783.
 Kassai magyar polgárok kiváltság-
 levele 601.
 Kassai mészárosok 781.
 Kassai nyergesek 777.
 Kassai ötvösök 783. 784.
 Kassai paizsgyártók 776. 777.
 Kassai szabók 777. 778. 779. 780.
 Kassai szijgyártók 781. 782.
 Kassai szücs czéh 773. 774. 775.
 776.
 Kászon 763.
 Kászon szék 360.
 Káta nemzetség 524. 526.
 Kátay Mihály 30. 613.
 Katona Mihály 387.
 Kauffin Benjámín 56.
 Kazanovski 649. 651.
 Kázmér János lengyel király 327.
 328. 331. 336. 339. 340. 452.
 453. 459. 460. 461. 464. 465.
 466. 467. 468. 469. 470. 471.
 472. 473. 474. 475. 476. 637.
 638. 639. 640. 641. 642. 643.
 644. 645. 649. 650. 651. 652.
 653. 657. 673.
 Keczer 290.
 Kecseti Péter váci püspök 751.
 752.
 Kecskeméti B. Basilius 496.

- Keglevich Ferencz 289.
 Keglevich Krisztina 293.
 Keglevich Miklós 175.
 Keglevich Miklósné, *l.* Czobor Éva.
 Keglevics Teréz (Drugeth Zsigmondné) 439.
 Kékbikk (Tordam.) 533.
 Kékedy György 624.
 Kékes (helynév) 738.
 VII. Kelemen pápa 311.
 Kelneki vár 750.
 Kemecei monostor 525.
 Kemény-család 728. 729.
 Kemény Boldizsárné 356.
 Kemény János 135. 365. 369. 370. 441. 458. 459. 471. 500. 645. 690.
 Kemény Simon 135. 370. 371. 399. 400.
 Kendy-család 553. 740. 745.
 Kendy Ferencz 32. 317.
 Kendy János 367. 369.
 Kendy Krisztina 33.
 Kendy Sándor 30. 32. 33.
 Kene (Külső-Szolnokm.) 540. 542. 545. 549. 730.
 Kenézség, *lásd* Osztrói kenézség.
 Kerecsnök (helynév) 578.
 Kereg (helynév) 770.
 Kerek Gergely 314.
 Kerek Gergelyné, *l.* Magyar Benigna.
 IV. Keresztély dán király 72. 161. 178. 674.
 Keresztes (a Szamos m.) 729.
 Keresztesek conventje Tordán 575. 577.
 Keresztesi csata (1596.) 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65.
 Keresztur *vagy* Keresztes (?) (Dobokam.) 538. 539. 549.
 Keresztur (Tordam.) 771.
 Keresszegi István 495.
 Kereszthury László 150.
 Kerey Márton 194. 196.
 Keserü D. János 204. 206. 496.
 Késmárk 592.
 Kesző (Pestm.) 544.
 Kéth (Külső-Szolnokm.) 531.
 Kétel (helynév) 755.
 Kézdi szék 360. 745.
 Kézdivásárhely 745.
 Kilián Jakab 588.
 Kinizsi Pál 314.
 Kinizsi Pálné, *l.* Magyar Benigna.
 Kinszky 42. 43. 47. 56. 57.
 Király Albert 39. 40. 62.
 Kis András 459.
 Kis Benedek 325.
 Kisbuzna (helynév) 575. 576.
 Kisenyed 768.
 Kisgécz (Szatmárm.) 554.
 Kisgéczi-család 554.
 Kiskomár 351.
 Klobusiczky András 340. 486. 638. 649. 650. 651. 652. 653.
 Klobusiczky Dániel 297.
 Klobusiczky Pál 297.
 Klős Jakab bártfai könyvnyomdász 200.
 Koch orvos 168. 169. 275.
 Kocsárd 747.
 Koffenberg Jakab orgona csináló 607. 608.
 Koháry István 4. 5. 6. 155.
 Kolonics 270. 292.
 Kolosakna 584.
 Kolosmonostor 35.
 Kolosmonostori apátság 742.
 Kolosvár 36. 37. 39. 189. 207. 208. 362. 363. 568. 570. 573. 581. 765.
 Komjátszeghy - család 239—269. 503—522. 709. 711.
 Komjátszeghy Anna (Szaniszló Zsigmondné) 239. 240. 248. 251.
 Komjátszeghy András 239. 240. 243. 244. 253.
 Komjátszeghy Andrásné, *l.* Patkó Abigaile.

- Komlód 534. 581. 586.
 Komlódi-család 534.
 III. Konrád német császár 143.
 148. 210. 211. 212. 214. 217.
 218. 220.
 Konradszki 467.
 Konstantinápoly 147.
 Kopasz Anna (Sárközi Jánosné)
 786. 787.
 Koppántelege 571. 587.
 Koppenhága 161.
 Korda Zsigmond 712.
 Korda Zsigmondné, l. Sárpataki
 Rebeka.
 Koricinszki István 460. 461. 469.
 Kornis Gáspár 39. 40. 54.
 Kóródi Miklós 3.
 Kórógy (helynév) 747.
 Korponai 4. 5. 6. 7. 308. 620.
 621. 622. 623. 624.
 Kostaton (Szatmárm.) 526.
 Kovácsi (Dobokam.) 534.
 Kovacsóczy Farkas 30. 33.
 Kovacsóczy János 54. 441.
 Köblös (Kolosm.) 759.
 Köblös-család 759.
 Köfaragó 572. 574.
 Köhalom 760. 770.
 Kökényes Rejnold nemzetség 550.
 572. 581. 586.
 Könczöl Mihály 351.
 Königsperg 46.
 Könyvek 787. 788. 790. 791. 797.
 Körmend 351.
 Körmöcz 294.
 Körösfő (Biharm.) 569. 570.
 Körössy István 336.
 Körössy Mihály 56.
 Kőzeg 528.
 Kővár 30. 387. 388. 389. 390.
 391. 392.
 Közép-Szolnokmegye 115.
 Középtelek (Hunyadm.) 531.
 Középvincez, l. Nihálczfalva.
 Krakó (Erdélyben) 583.
 Krakkó (Lengyelország) 333. 455.
 795. 796.
 Krasznamegye 115.
 Krauss György 386.
 Kraus János 398.
 Krausz Mihály 359.
 Kreucziger György 186.
 Krisztina svéd királyné 178. 673.
 692. 706.
 Kromer István 181.
 Kromer László 181.
 Kubinyi László 606.
 Kucsera János 440.
 Kugler Sebestyén 606.
 Kun Ilona (Tholdy Györgyné) 398.
 Kun László király 571. 572.
 Kunczedujvár (a Maros m.) 575.
 Khurman Mihály 186.
 Kusalyi Jakes 546. 547. 548.
 Kutyfalva (Alsófejérm.) 587. 753.
 Kükiüllővár 760. 762.
 Labanczok 504. 506. 507. 508.
 509. 517.
 II. Lajos 305. 310. 313.
 VII. Lajos francia király 212.
 213. 217.
 XIII. Lajos francia király 686.
 692. 693. 694. 696. 700. 701.
 702. 706.
 Lakos (helynév) 761.
 Lamberg 288.
 Lamingér Farkas Vilmos 85. 91.
 93. 98.
 Lang János 599.
 Lankronski Szaniszló 479.
 Lápád 761. 770.
 Laskod (Szatmárm.) 533. 536.
 Lasky Jeromos 300. 316. 318.
 László erdélyi vajda (1307.) 579.
 László, Kálmán király és Busilla
 fia 421. 422.
 Lausitz 72. 81. 102. 113.
 Láz (helynév) 761.

- Légen (helység) 755.
 Lehoczky Pál 151. 294.
 Lekencze (Dobokam.) 751.
 Lencsés György 33.
 Lengyelország 153. 155. 158.
 302. 332. 333. 334. 452. 453.
 454. 455. 468. 469. 470. 471.
 472. 473. 474. 475. 476. 638.
 639. 640. 641. 642. 643. 644.
 645. 649. 650. 651. 652. 653.
 673. 674. 675.
 Lenkovich 41.
 Leon vajda 670.
 Léta 762.
 Liethava 445.
 Liga Transsylvanica (pasquillus)
 231.
 Linczig János 208.
 Lippa 40. 192.
 Lippay 273.
 Lippay Balázs 32.
 Lippay György 171.
 Liptómege 437. 441. 444. 447.
 Litvania 647. 648. 674. 675.
 Lóna (Tordam.) 576. 733.
 Lorántffy Mihály 202.
 Lorántffy Zsuzsánna 157. 455.
 456. 497. 498.
 Losoncz 323.
 Lószerszámok, *lásd* Ékszerek sat.
 Lőcse 609. 627. 628. 629. 630.
 631. 632. 633.
 Lőkösteleke (Szatmárm.) 547. 574.
 Lőrinczréve (Alsófejérm.) 756.
 Lubieneczki 328. 476.
 Lubomirszki lengyel marsal 447.
 649.
 Lubstowski Miklós 471.
 Lucs János 139. 141. 359.
 Lugos 36. 46.
 Lupul vajda 462. 654. 655. 656.
 657. 662. 667. 670. 671. 706.
 Lutheranusok 71. 73. 74. 271.
 276. 335.
 Lübecki tracta 673. 675.
 Macskási Boldizsár 231.
 Macsói bánság 525.
 Mád 608.
 Madocsányi 150.
 Madocsányiné 150. 151.
 Magni ezredes 717.
 Magni ezred 519. 712.
 Magyar Benigna (Kinizsi Pálné,
 azután Kerek Gergelyné) 314.
 Magyardiód (Alsófejérm.) 751.
 Magyarfülpös (Tordam.) 751. 752.
 Magyarigen 583.
 Magyarország 71. 72. 73. 74. 75.
 76. 77. 82. 83. 85. 88. 89. 93.
 96. 97. 98. 113. 212. 213.
 214. 215. 220. 222. 315. 569.
 690. 696. 700. 701.
 Magyar Pál 538.
 III. Mohamed szultán 37. 45. 46.
 47. 48. 49. 54. 56. 57. 58. 60.
 61. 62. 63. 66.
 Majtényi András 672.
 Makrai-család 749. 750.
 Malatinszky János 446.
 Manfréd pécsi prépost (1302---
 1309.) 403.
 Mansfeld ezred 710. 719.
 I. Mánuel görög császár 143. 144.
 145. 146. 147. 148. 149.
 210. 211. 212. 213. 214.
 215. 216. 217. 218. 219.
 220. 221. 222. 223. 224.
 226. 227. 228.
 Mara István 114.
 Margitai Péter 495.
 Mária Krisztina 35.
 Máriaassy István 453.
 Marin István 14.
 Marita (helység) 542.
 Márkosfalvy Márton 129.
 Mármarosmegye 115. 576.
 Marosvásárhely 362.
 Marsovszky 165.
 Marsupinus Ferencz 315.
 Mátészalka 731. 732. 735. 737.

- Mathichuay István 594.
 Mátyás főherczeg 37. 39. 613.
 Mátyus Tamás 65.
 Medgyes (Erdélyben) 67.
 Medgyes (Szatmárm.) 546. 730. 732.
 Medgyesi Pál 480.
 Mednyánszky 153.
 Medvés (Alsófejérm.) 756.
 Megyer 527.
 Megykerek (Alsófejérm.) 751.
 Meisner Boldizsár 71. 73.
 Melanchton Fülöp 603. 604.
 Melius Péter 495.
 Melotai István 204. 206. 495.
 Menyhárt János 234.
 Meskó Albert 448.
 Mészáros Tamás 596. 599.
 Meszesi monostor 546. 547. 548.
 Metternich ezred 724.
 Mihálczfalva, *máskép* Középvíncz (Alsófejérm.) 541.
 Mihály vajda 35. 36.
 Mihály (predium Szalacs mellett a Nyirben) 526.
 Mikes Mihály 363. 469. 470. 638. 649. 650. 651. 652. 653.
 Miklós pécsi kanonok (1302—1309.) 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420.
 Mikó (Dobokam.) 534. 548.
 Miksa főherczeg 39. 41. 42. 46. 47. 48. 49. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64.
 I. Miksa 312.
 Milsteter Bertalan 606.
 Mindszent (Alsófejérm.) 751.
 Miriszló 36. 568. 757. 770.
 Miladosovics Péter 625.
 Mocsáry Gergely 54.
 Mogila Jeremiás 39.
 Mokráni 151.
 Moldva 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 664. 666. 670.
 Moldvai vajda 451. 452. 461. 466. 485. 637. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 666. 670. 671. 689.
 Monay János 495.
 Montecuculi 178. 444. 445.
 Montecuculi lovas regiment 517.
 Monyorós (helység) 549.
 Moró (Dobokam.) 533.
 Morstenius lengyel követ 675.
 Morszin András 470.
 Morvaország 72. 76. 81. 102. 113.
 Mosonmegye 525.
 Munkács 76. 80. 114. 115. 116. 158.
 III. Murad szultán 322. 323.
 Mustricz István 603.
 Muzsaj (helynév) 524. 545.
 Nádas (helynév) 535. 581.
 Nádasdy 291. 296.
 Nádasdy Ferencz 41. 46. 158. 180.
 Nádasdy László 292.
 Nádasdy Tamás 298. 310.
 Nagybánya 114. 115. 116. 192.
 Nagyenyed 505.
 Nagyfalu (a Maros m.) 576. 770.
 Nagy Ferencz 39.
 Nagy János 32. 33. 323. 325.
 Nagylak 577. 578.
 Nagy Márton 32.
 Nagymihály (Biharm.) 728.
 Nagymihály (Szatmárm.) 586.
 Nagymihályi-család 728. 741.
 Nagy Pál 338.
 Nagysemlyéni-család 535. 538.
 Nagyszeben 190. 192.
 Nagyszombat 324.
 Nagyszombati evang. templom 294.
 Nagyvárád 192. 323. 725.
 Nagyvárta bástya (Husztom) 193.
 Naláczy László 32.
 Nándor (Hunyadm.) 531.

- Nándorlaka 761.
 Náprági Demeter 36.
 Nasturel Oresten moldvai alkanczel-
 lár 663.
 Nebest Dániel 499.
 Német Balázs 323. 324. 325.
 Németi (Hunyadm.) 531. 749. 750.
 Németország 72. 74.
 Németújvári Henrik (1302—1309.)
 403. 404. 405. 406. 407. 408.
 409. 410. 412. 413. 415. 417.
 418. 419. 420.
 Nikápolyi csata 739.
 Nitsch Péter 186.
 Nógrád 324.
 Nürnberg 335.
 Nyáry 272.
 Nyáry Ferencz 188. 293.
 Nyáry Imréné 171.
 Nyáry István 203.
 Nyáry Istvánné, *l.* Thelegdy Anna.
 Nyáry Lajos 173. 176.
 Nyáry Lajosné 166.
 Nyáry Pál 31. 47. 50. 54. 55. 56.
 57. 60.
 Nyáry Pálné, *l.* Várday Katalin.
 Nyíres (helynév) 392.
 Nyíró Gergely 309.
 Nyitramegye 445.
 Nyulas (helynév) 581. 586.
- O**
 Odrowosc János 337.
 Okmár (Alsófejérm.) 569.
 Okolicsányi Mihály 291.
 Okolicsányi Pál 288. 290. 291.
 Oláhcseszte (Alsófejérm.) 751.
 Oláhdíód (Alsófejérm.) 751.
 Oláhország 668. 669. 670. 689.
 Oláh vajdák 338. 342. 343. 344.
 345. 353. 470. 667. 668. 669.
 Olaszország 315.
 Olmücz diéta (1528.) 301. 306.
 Oltardus András 501. 502.
 Omlás (helynév) 770.
 Ompoicza 583.
- Orbó (helynév) 733.
 Orbai szék 360.
 Orgona (Kassán) 607. 608.
 Orlay Miklósné 261.
 Orosz-család 738. 744.
 Oroszlánosi monostor 525.
 Országgyűlés Erdélyben 33. 36.
 39. 67. 125. 231. 259. 260.
 261. 262. 725. 757. 760. 767.
 Országgyűlés Magyarországon 39.
 582. 610. 611. 612. 613. 614.
 615. 616. 617. 618. 619. 620.
 621. 622. 623. 624. 625. 626.
 Országh János 594. 595. 596.
 Osgyáni harez (1604.) 324. 325.
 Ossolinski György 341.
 Ostrosith Borbála 293.
 Ostrosith Erzsébet 293. 446.
 Ostrosith Mátyás 151—180. 270.
 271—298. 446.
 Ostrosith Mátyásné, *l.* Révai Kata
 Szidónia.
 Ostrosyth Pál 447.
 Osztrói kenézség 736. 739. 742.
 746.
 Ótomány (Krasznam.) 527.
 Ótományi-család 527.
 Óvár 316.
 Óvár (Szatmárm.) 541.
 Óváry István 32.
 Ozd (Küküllőm.) 545.
 Ödönffy 12.
 Ölveság (Hunyadm.) 531.
- P**
 Paczolka (Alsófejérm.) 751.
 Paczona Máté 56.
 Pád (falu) 576.
 Pál pécsi püspök (1302—1309.)
 402. 413. 414. 418.
 III. Pál pápa 315. 316.
 Palád (Szatmárm.) 535. 536. 541.
 Pálffy János 292.
 Pálffy János püspök 350.
 Pálffy Miklós 41. 42. 43. 44. 46.
 54. 61. 62. 155.

- Pálffy Pál 160.
 Palocsay 172. 176.
 Palugyay Pongrácz 440.
 Pályi (puszta) 528.
 Panajott török tolmács 138. 139.
 140. 141. 490.
 Pap András 459.
 Pap Ferencz 606.
 Pap Mihály 198.
 Papfalva 747.
 Papfalvi-család 747.
 Paptelek (helység) 548.
 Pápa (város) 350. 351.
 Pápai (római) tized 586.
 Parasznya (Szatmárm.) 735. 737.
 Pareus Dávid 481. 495.
 Passani diéta (1530.) 303.
 Pataky 459.
 Patkó Abigaile (Komjátszeghy
 Andrásné) 239. 242. 250.
 Pázmán Péter 72.
 Pecz János 323.
 Pech Lipót 77.
 Pécsi János 393.
 Pekri Gábor 260. 261.
 Pele (Szolnokm.) 532.
 Perényi Gábor 399. 400.
 Perényi Imre 399.
 Perényi Orsolya (Pongrácz Mátyás-
 né) 307.
 Perényi Péter 306.
 Perlberg az Elbe mellett 688.
 Perneszy Gábor 30.
 Peselnek 763.
 Pest 37. 190. 192. 372—384.
 Pesthy Ferencz 192.
 Pest-Pilis megye 749.
 Pestis 444. 450.
 Péter pécsi püspök (1302—1309.)
 404. 405. 407. 412. 414. 420.
 Pétörd puszta (Baranyam.) 525.
 731.
 Péterfalva (Küküllöm.) 739. 740.
 Péteri (Pestm.) 749.
 Petky István 459. 471.
 Petneházy Dávid 20. 22.
 Petri (Szatmárm.) 741.
 Petrőczy 164. 271. 280. 281.
 Petrőczyiné 164.
 Petrőczy István 12.
 Piccolomini 699. 701.
 Pintér János 309.
 Piscator 491.
 Pogány-család 531. 731. 738.
 744. 745.
 Pókafalva 552. 553. 554.
 Pókafalvi-család 552. 553.
 Pomerania 674.
 Pongrácz Anna (Zmeskál Györgyné)
 441.
 Pongrácz Mária (Guzics Jánosné)
 435. 436.
 Pongrácz Márton 1.
 Pongrácz Mátyás 307.
 Pongrácz Mátyásné, lásd Perényi
 Orsolya.
 Pongrácz Péter 440.
 Pongrácz Zsófia (Bohus Dánielné)
 440.
 Poroszlói Pál Bálint 414. 415. 416.
 Portai hírek 337. 338. 339. 341.
 342. 343. 344. 345. 346. 347.
 348. 349. 665. 666. 667. 668.
 669. 670. 671. 672. 688. 689.
 690. 691. 692. 694. 695. 698.
 701. 702. 707.
 Possay Gáspár 53.
 Potóczki Szaniszló 462. 463. 464.
 467. 468. 473. 474. 645.
 Pozsegamegye 525.
 Pozsony 39. 307. 311.
 Pozsonyi evang. iskola 293.
 Pozsonyi magyar templom 293.
 Pozsonymegye 445.
 Prága 699. 700. 701.
 Predszlava királyné 421.
 Prépostfalva (Prodnik) 762. 769.
 Prépostváry Bálint 27. 28. 29. 30.
 31. 40. 41. 58.
 Prileszky Eszter 295.

Princenstein Albert 43.
 Pritkowski Sámuel 486. 487.
 Prodnik, /, Prépostfalva.
 Protestánsok üldözése Magyarorszá-
 gon 437.
 Puritanismus 478.
 Pünkösdy György 139. 141. 359.
 Püspöki (Hunyadm.) 569. 769.

Rabutin ezred 719.

Rácz György 451.

Rácz Péter 32. 33.

Ráday-család 749.

Radmacher Demeter 186.

Radnóth 360.

Radul vajda 67. 68.

Radzivil Boguslav 648. 651.

Radzivil János 473. 482. 483.
 484. 485. 486.

Rager doctor 280. 285.

I. Rákóczy Ferencz 13. 127. 130.
 134. 447. 645.

II. Rákóczy Ferencz 193. 387.

I. Rákóczy György 122. 123. 124.
 125. 126. 345. 441. 686. 687.
 688. 689. 690. 691. 692. 693.
 694. 695. 696. 697. 698. 699.
 700. 701. 702. 703. 704. 705.
 706. 707.

II. Rákóczy György 127. 128.
 129. 130. 131. 135. 136. 138.
 203. 327. 328. 329. 330. 331.
 332. 333. 334. 335. 336. 337.
 338. 339. 340. 341. 342. 343.
 344. 345. 346. 347. 348. 349.
 350. 351. 352. 355. 358. 360.
 361. 362. 363. 442. 451. 452.
 453. 454. 455. 456. 457. 458.
 459. 460. 461. 462. 463. 464.
 465. 466. 467. 468. 469. 470.
 471. 472. 473. 474. 475. 476.
 479. 480. 481. 482. 483. 484.
 485. 486. 487. 493. 494. 496.
 498. 500. 637—672. 676. 677.

Rákóczy Lajos 202.

Rákóczy László 445.

Rákóczy Zsigmond 28. 29. 30. 42.
 203. 337. 338. 340. 353. 455.
 456.

Rákóczy Zsigmond jegyese, /, Hen-
 rietta hercegnő.

Rákos 76.

Rakovszky János 442.

Ramocsaházy György 387.

Ravazdy György 33. 38.

Récs (Szatmárn.) 526.

Rédey Ferencz 131. 134. 135.
 254. 324. 395. 456. 471. 500.

Rédey László 444.

Rédey Lászlóné /, Szunyogh Zsu-
 zsánna.

Regécz 1. 3. 4. 7. 11. 14. 16. 18.
 20. 25. 588.

Regensburgi gyűlés (1528.) 310.

Remete (Alsófejérm.) 751.

Remeteszeg 731. 735. 737.

Reszege (Szatmárn.) 535.

Révay Dániel 160. 161. 296.

Révay Ferencz 274. 297.

Révay Imre 296.

Révay István 160. 275. 296. 297.

Révay Kata Szidónia 151. 152.
 153. 154. 155. 156. 157. 158.

159. 160. 161. 162. 163. 164.

165. 166. 167. 168. 169. 170.

171. 172. 173—180. 270. 271.

272—298.

Révay Mária 296.

Révay Miklós 296.

Révay Zsigmond 289.

Richeulieu bibornok 688.

Riemer András 385. 386. 387.

Riemer Mihály 385. 386.

Rimaszombat 323.

Ripiczér Miklós 186.

Risinger György 499.

Rithamer György 385. 386.

Rodolf (Szatmárn.) 733.

Rof (predium a Berettyó mellett)
 526. 542.

II. Roger (szicziillai) 143. 144.
145. 211. 212. 213. 214. 215.
217. 222.

Romlott (helynév) 738.

Romoz András 139. 141.

Romoz János 490. 672.

Rottal 280. 281. 283. 284. 285.
287. 289. 290.

Rozsályi-család 541. 552. 554.

Ruber Jánosné 606.

Ruber Mihály (Tasnádi) 29. 205.
496.

Rudolf király 36. 37. 38. 41. 610.
611. 612. 622. 623. 624. 625
626.

Russul Gligoraczké 662.

Russul Jonasko 662.

Rüppitczér Keresztély 181.

Salamon moldvai főkomornok 662.

Sainte-Croix lovas ezred 517. 716.

Salm regimentje 517. 716.

Salm Frigyes 101.

Salvius 692. 705.

Samarjay Márton 27.

Sándor András 496.

Sándor László 763.

Sándor Miklós 764.

Sárd (Alsófejérm.) 570.

Sarhain János 309.

Sárkándy bástya (Egerben) 52.

Sárközi János 785. 786. 787. 788.
789. 790. 791.

Sárközy Jánosné, l. Szöcs Anna és
Kopasz Anna.

Sárosmegye 79. 114. 437. 444.

Sárpataki Rebeka (Korda Zsig-
mondné) 712.

Sárpataki Márton 367. 368. 369.
Scultetus 481.

Sebesi dékánuság 578. 583. 585.

Sebessy Ferencz 134. 135.

Sebestyén Andráis 122.

Sebesvára 750.

Schellenbergi István 764. 768.

Selyei B. István 499.

Selyk (helynév) 584.

Selyki dékánuság 766.

Senkvicz 165. 172. 173.

Senye (Szatmár- és Szabolcsmegye)
550. 551.

Sennyey 175. 178. 179.

Sennyey Jób 48. 49.

Sennyey Pongrácz 32. 33. 39. 41.

Sepauer Jakab 186.

Sepsy János 396.

Sepsi szék 360.

Septebicz Zlie moldvai udvarmes-
ter 662.

Scherfenberg Zsigmond tábornok
506. 507.

Serao ezred 719.

Seredy István 131. 327. 330. 331.
332. 338. 345. 399.

Serényi Ferencz 625.

Serényi Mihály 45. 47. 63. 357.
359.

Serényi regimentje 517. 519. 710.

Sigler Jakab 186.

Schillinger Gáspár 181.

Schinnagel Tádé 181.

Sipos (ágyu, Huszton) 193.

IV. Sixtus pápa 318. 319. 320.

Schmid Kristóf 596. 599.

Sófalva 124.

Sólyom (ágyu, Huszton) 193.

Solymosi Boldizsár 252.

Somkut 392. 748.

Somogyon 529. 543.

Somtelke (Alsófejérm.) 756.

Sopron 76. 78. 394. 395. 396.
397. 398.

Sorbán Konstantin vajda 494. 657.
663. 665. 668.

Só szállítás a Maroson 573.

Sőreg (sewreg) 373.

Spangovszki János képiró 608.

Spanyol követ 342.

Spanyolország 72.

- Spindler orvos 154. 155. 156. 170.
175. 177. 275.
- Spork tábornok 449.
- Springi dékánuság 587.
- Stahremberg regimentje 517. 723.
- Stella Kristóf 48. 53.
- Stengel András 181.
- Stephan Vaszil szucsavai porkoláb 662.
- Sternberg tábornok 158. 178.
- Stoyka Simon 139. 140. 141. 359.
- Stöckel Lénárd 602. 603.
- Strassoldo Gyula 55.
- Sulyok István 130. 345. 458.
- Sülye (Alsófejérm.) 756. 772.
- Schwarzenberg Adolf 41. 42. 59.
60. 61. 62. 63.
- Schwarz Lőrincz 186.
- Svédok 161. 178.
- Svédország 673. 674. 675. 687.
692. 693. 703. 704.
- Szabolcsmegye 116.
- Szadkő vára 583.
- Szakál (Szatmárm.) 768.
- Szalacs (a Nyirben) 526.
- Szalók völgye 526.
- Szamosfalvi András 604. 605.
- Szamosközö Jánosné, / Hajas Anna.
- Szamoszeg 541.
- Szaniszló (Szatmárm.) 741.
- Szaniszló István 236. 237. 239.
240. 249. 256. 264. 504.
- Szaniszló Zsigmond 230—269.
503—522. 708. 709. 710. 711.
712. 713. 714. 715. 716. 717.
718. 719. 720. 721. 722. 723.
724. 725. 726. 727.
- Szaniszló Zsigmondné, / Komját-
szeghy Anna.
- Szántó (Biharm.) 734. 738.
- Szántai Mihály 495.
- Szapolyay Imre 312. 313.
- Szapolyay István 312. 591. 592.
- Szapolyay János 188. 189. 190.
191. 192. 299. 300. 301. 302.
303. 304. 305. 306. 307. 308.
309. 310. 311. 312. 313. 314.
315. 316. 317. 318. 321.
591. 592.
- Szárzaberek (Szatmárm.) 548.
- Szarvad 542.
- Szarvadi-család 542. 545.
- Szászfülöpös (Kolosm.) 751. 752.
- Szászok 367. 368. 369. 569. 570.
- Szatmár 114. 115. 116. 524.
541.
- Szatmárbánya 190. 192.
- Szatmármegye 116. 530. 535. 536.
537. 541. 586. 734.
- Szathmárnémeti 190.
- Szathmári Miklós 480. 495.
- Száva (Dobokam.) 531.
- Száva Mihály 135. 327. 331. 347.
348. 665. 667. 672.
- Szava moldvai logofett 663.
- Szebenschék 764.
- Szécsény 324. 749.
- Széchy Mária 293.
- Szécsi Miklós 544.
- Szeged 317.
- Székakna 584.
- Székelyhid 446.
- Székely István 604.
- Székely főkapitányság 128. 129.
- Székely főkirálybírótság 128. 129.
- Székely Klára (Alvinczy Péterné)
230.
- Székely Mózes 37. 66. 67.
- Székely székek 461. 462. 756.
- Székelyudvarhely 121. 122. 354.
355. 356.
- Székely Zsigmond 239. 240. 507.
- Székesfejérvár 313.
- Szekeres Benedek 309.
- Szelepke (Zemplénm.) 540.
- Szelestey János 39.
- Szelindek (falu) 530.
- Szénásy Mihály 33.
- Szeneczy István 13.
- Szendrő 22. 114.

Szent Ágoston szerzet Gyulafejérvártt 576. 579.
 Szentambrusi hospesek szabadalma 526.
 Szentemágócs nemzetség 525.
 Szentgothárd 754
 Szentgyörgy (Dobokam.) 751.
 Szentgyörgy (Külső-Szolnokm.) 533.
 Szentiván (Vajda-?) 728. 751.
 Szentiványi-család 549. 554. 728. 751.
 Szentiványi Marcus Dániel unit. püspök 710.
 Szentjánosi convent (Biharm.) 738.
 Szentkeresztly András 234. 254.
 Szentkirály (Szolnokm.) 532.
 Szentkirály (Tordam.) 570. 576.
 Szentlázár szerzetesek Jeruzsalem-ben 585.
 Szentmárton (helység) 548.
 Szentmártoni-család 548.
 Szentmihálykö vára 759. 760. 761.
 Szentmihályremete (Tordam.) 541.
 Szentmiklós (Dobokam.) 542. 545.
 Szentmiklós (Tordam.) 571. 572. 753. 754.
 Szentpéter (helység) 548.
 Szepesi tizenhárom város 624.
 Szepesmegye 437.
 Szepesvár 323.
 Szerbia 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 215. 216. 217. 218. 219. 223. 224. 225. 226. 227.
 Szerémmegye 115. 525.
 Szerencs 618. 619. 620. 626.
 Szerepi monostor 527.
 Szikszai János 499.
 Szilágyi 341. 489. 672.
 Sziléczia 72. 78. 81. 102. 113.
 Szilitelők (Dobokam.) 525. 534. 548.
 Szilvás 754.
 Szilvász Bálint 139. 140. 141. 358. 359.
 Szirmay 290.

Szirmay Miklós 1. 4. 6. 13. 20. 21. 22. 23. 24. 25.
 Szmolenszk 647. 648.
 Szoboszlai János 252. 258.
 Szokoli Miklós 624.
 Szolnok 46. 619.
 Szombathely (Csanádm.) 767.
 Szomordok 525.
 Szőcs Anna (előbb Károlyi Gáspár, azután Sárközi János neje) 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791.
 Sztána (helység) 572.
 Szucsák (helység) 551. 729. 733. 734. 735.
 Szuhay 459.
 Szunyogh Gáspár 443.
 Szunyogh Gyuláné 280.
 Szunyogh Imre 443.
 Szunyogh János 440. 444.
 Szunyogh Jánosné, / Thurzó Anna.
 Szunyogh Szidónia (Henckel Gáborné) 446.
 Szunyogh Zsuzsánna (Rédey Lászlóné) 444.
 Taligás (thaligator) 373.
 Tállya vára 737.
 II. Tamás esztergomi érsek 104. 405. 416.
 Tamásfalvi-család 741. 742.
 Tamástelek 749. 750.
 Tancs (Dobokam.) 751.
 Tancskerek (helys.) 527.
 Thanhausen Honorius 323. 324. 325.
 Tárkán (Szatmárm.) 546.
 Tharnovszky 317. 318.
 Tartsa (Szatmárm.) 586.
 Tasnád 568. 570.
 Tasnádi hospesek 541.
 Tatárpusztítás 241. 242. 246. 360. 361. 362. 363. 444. 445. 504. 718. 719. 720. 721.
 Theani István 603.
 Thelegd (Biharm.) 529.

- Thelegdy Anna (Nyáry Istvánné) 204.
 Thelegdi István 29.
 Thelegdy János 65.
 Teleki Mihály 249. 252. 253. 259. 262. 503. 520. 712. 713. 717.
 Thelkner Benedek 186.
 Tembes szigeti monostor 525.
 Temesmegye 525.
 Temesvár 49.
 Temesvári Demeter 386.
 Theophilus görög pap 660. 668.
 Teremi András 234. 259. 503. 720. 723.
 Terzkus Vilmos 42. 43. 44. 47. 51. 56. 57.
 Teufenbach Kristóf 38. 40. 41. 42. 43. 47. 54. 57. 60. 61. 62. 64.
 Tibold Gáspár 76. 79.
 Tiburezpataka (Alsófejérm.) 751.
 Tinód (Alsófejérm.) 751.
 Tinódy Sándor 199.
 Tinódy Sebestyén 199.
 Tischler István 186.
 Tisztaberek (Szatmárm.) 542.
 Tokaj 114. 115. 116. 308.
 Tokonaeus Máté 496.
 Toldalag 752.
 Toldalaghy-család 752.
 Toldalagi János 249. 260.
 Tholdy Györgyné, lásd Kun Ilona.
 Toldy István 36. 40.
 Toncsháza (Kolosm.) 759.
 Tophaeus Mihály 234.
 Topcs János 297.
 Torda 36. 189. 243. 249. 250. 259. 269. 360. 361. 508. 517. 537. 548. 708. 710. 714. 716. 718. 719. 720. 721. 724. 725.
 Tordai hospesek 733.
 Tordai sóakna 570. 573. 574. 584.
 Tordamegye 506. 513. 717. 724.
 Torda István 69.
 Thorda Zsigmond 593.
 Thorday Ferencz 489. 490. 501.
 Thorday János 309.
 Torma Kristóf 32.
 Torma Sámuel 718.
 Thornay István 495.
 Tornamegye 114.
 Tót Péter 588.
 Thótfalusi István 499.
 Tótházy Mihály 37.
 Thökölyi Éva 438.
 Thökölyi Imre 3. 4. 16. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 262. 438. 439. 446. 448. 450. 504. 717.
 Thökölyi István 164. 165. 437. 445. 446. 449.
 Thökölyi Istvánné L. Gyulaffy Mária.
 Thökölyi Katalin 437. 438.
 Thökölyi Miklós 261.
 Thökölyi Zsigmondné 288.
 Töresvár 717.
 Török János 360.
 Török Mihály 141.
 Tövis 751.
 Tövised 730.
 Trencsényi Csák Máté 529.
 Trencsénmegye 445.
 Trombitás János 309.
 Tulyok (juvencus) 374.
 Tunyog (Szatmárm.) 533. 539. 540. 543. 545. 731. 735. 737.
 Tunyogi-család 533. 539. 540. 542. 543. 545.
 Thuróczmegye 437.
 Thury Ferencz 39.
 Thurzó 291.
 Thurzó Anna (Szunyogh Jánosné) 443.
 Thurzó Ilona (Illyésházy Gáspárné) 442.
 Thurzó Imre 100. 101. 103. 105.
 Thurzó Kristóf 434. 435.
 Thurzó Mária 444.
 Thurzó Szaniszló 76. 77. 81. 83. 84. 189.

Tuzokos (Szatmárm.) 546.

Türe 535.

Tyukod (az Aranyas m.) 575.

Ubrisi Pál 25.

Udvardi zsinat (1307. május) 404.

Udvarhelyszék 121. 122. 354.

355. 356. 357. 358. 359. 360.

361. 362. 363. 364. 365. 366.

367. 368. 369. 370. 371.

Ujfalussy László 445.

Ujfalu (Alsófejérm.) 530. 756.

Ujfalvy Imre 495.

Ujvár (a Maros m.) 575. 576. 581.

755. 764.

Ujvár (Szamos-?) 760. 762.

Ugoesamegye 537. 541. 586.

Ugron István 365.

Ugron Mihály 129.

Ujlaki László 451. 452. 453. 454.

UngHEMEGYE 79. 114.

Ungnad bástya (Egerben) 50.

Ungbháry János 496.

Ülmez (Szolnokm.) 526.

Ürü (erew) 374.

Vác 41.

Vaja (Szatmárm.) 533.

Vajdasdi ref. egyház 680. 681. 682.

Valdorf 575.

Ványai János 499.

Váradja 543. 577. 756. 759.

764. 765. 766.

Várady István 139. 141. 358.

359. 666. 672.

Várady János 208.

Várday Katalin (Nyáry Pálné) 203.

204.

Várday Pál 306.

Vármegye (Hét-) 327. 329. 332.

Varsány (Szatmárm.) 735. 737.

Vas-család 531. 549. 732. 754.

Vas Dániel 251.

Vass György 33.

Vas László 188.

Vaskapu 360.

Vasmegye 525.

Vasmegyeri (Szabolcs m.) 732.

VasziL vajda 461. 462. 463. 465.

472. 473. 658. 659. 660. 662.

Vay Mihályné (Teleki Mihály leánya) 260. 265.

Véczeke 537.

Velenceze 213.

Verbőczy Imre 317.

Verbőczy István 309. 310. 316. 317.

Vér György 248. 251. 252.

Veréczy 480.

Vermes (Dobokam.) 751.

Verőczei hospesek szabadalma 526.

Vérvölgy (Szolnokm.) 532.

Veterani ezred 519.

Vetés (falu) 530.

Vetési-család 741. 742.

Vida István 235. 248. 252. 253. 255. 259.

Vidffy Vitus 65.

Vielopolszki János 327. 331. 336. 340.

Vilnai palatinus 647. 648.

Visonieczy János 437.

Vista (helység) 535. 733.

Vittnyédi István 437.

Viszter Bune moldvai kincstárnok 663.

Vizaknai sóbánya 584.

Vizkelethyné 152. 154. 274.

Vossány 538. 539. 548.

Vossányi-család 538. 539.

Wagner Farkas 186.

Wagner Sebestyén 186.

Wallis tábornok 168.

Wedani Ferencz 793.

Weimári Bernád 688. 696.

Weissenburgi Thasso krakkai és saudomiri kapitány 527.

Werner György 797.

Wesselényi László 160.

Winkler András 793.

80
1906

TÖRTÉNELMI TÁR.

ÉVNEGYEDES FOLYÓÍRAT.

KIADJA

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TARSULAT

KÖZVETÍTÉSE MELLETT

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA

1889-diki ÉVFOLYAM.

ELSŐ FÜZET. (JANUÁR—MÁRCZIUS.)

BOLTI ÁRA 1 frt 30 kr.

BUDAPEST, 1889.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA

HORNYÁNSZKY VIKTOR AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

TARTALOM.

Levéltári adatok.

Lap.

Regécz vára történetéhez a XVII. század második felében Mayláth	
Bélától	1
Szamosközy István történeti maradványai. Közli Szilágyi Sándor .	26
Bethlen Gábor 1620-iki alkudozásai történetéhez:	
I. Az 1620-iki Pozsonyi tárgyalásokhoz	71
II. Haller István követsége	75
III. Laminger követsége	91
IV. Thurzó Imre követsége. Közli Szilágyi S.	100
V. Az 1620. jan. 15. szövetséglevél variánsai. Közli Pettkő Béla	105
VI. Kamuthy Jakab bécsi követségéhez. Közli Szabó Károly	114
Oklevelek Erdély történetéhez Udvarhely-megye levéltárából. Közli	
Barabás Domokos	119
A szerb fejedelemségek állapota és viszonya Magyarország és Byzáncz-	
hoz a XII. század közepén, Hodinka Antaltól	142
Révai Kata Szidonia levelei férjéhez I. közl. Komáromy Andrástól	150

Művelődéstörténeti adatok.

Kassa középkori ipara és kereskedelme történetéhez, Kemény Lajos	181
János király számadása. Közli Kemény Lajos	188
A huszti vár leltárai 1704 — 1706-ból. Közli Thaly Kálmán . . .	193

Vegyes közlések.

Tinódy Sebestyén és családja történetéhez. Közli Kemény Lajos . .	199
Kassa városa levéltárából. Közli Kemény Lajos	199
A kassai nyomda történetéhez. Közli Kemény Lajos	200
Gyászjelentések. Közli Szádeczky Lajos	201
Adománylevél a papok özvegyei és árvái számára. Közli Szabó Károly	204
A kolozsvári folyamodvány a német hadak kivitele ügyében. 1664.	
Közli Schönherr Gyula	208
Hibaigazítás	209

A „TÖRTÉNELMI TÁR“

minden évfolyamához díszes bekötőtáblák rendelhetők meg, **bőrháttal és vászonnal** borítva díszes aranyozással ellátva 80 kron. — Ily táblák külföldön már rég szokásosak és csak nagyban gyártás mellett adhatók ily olcsó áron. E táblákba a bekötést minden vidéki könykötő is eszközölheti. Megrendelések postautalvány vagy utánvétel mellett csakis alulírott-nál történhetnek,

Hirhäger Károly

könyvkötőnél (Budapest, Árpád-utca.)

1
15